Regeringens proposition
1981/82: 180

om försäkringsrörelselag, m. m.

beslutad den 25 mars 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ROLF WIRTÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny försäkringsrörelselag som skall ersätta den nu gällande lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse. Lagförslaget är i huvudsak en lagteknisk anpassning av försäkringsrörelselagen till aktiebolagslagen (1975: 1385) och bokföringslagen (1976: 125). Förslaget innehåller dock viktiga sakliga ändringar av redovisningsreglerna. Vidare föreslås bl. a. ett nytt utvidgat koncernbegrepp som skall omfatta inte som nu enbart svenska försäkringsbolag utan också allmänna aktiebolag, ekonomiska föreningar, utländska försäkringsbolag och andra svenska eller utländska företag.

Slutligen lämnas förslag angående den organisatoriska uppbyggnaden av konsumentskyddet på bank- och försäkringsområdena och beträffande gränsdragningen på dessa områden mellan de allmänna konsumentpolitiska organen och bank- respektive försäkringsinspektionen.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1983.

1 Förslag till

Försäkringsrörelselag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Försäkringsrörelse får drivas endast av försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag som fått tillstånd (koncession) till detta enligt denna lag, om inte annat följer av 2 § eller av 10 § fjärde stycket.

Försäkringsbolagen skall stå under tillsyn av försäkringsinspektionen och vara registrerade hos denna.

2 § Denna lag gäller inte för försäkringsrörelse som drivs enligt andra författningar eller som utövas av försäkringsanstalter som inrättats av staten.

Särskilda bestämmelser finns om utländska försäkringsföretags rätt att driva försäkringsrörelse här i landet.

3 § Ett försäkringsbolag får inte driva annan rörelse än försäkringsrörelse, om det inte finns särskilda skäl för det.

Med direkt livförsäkringsrörelse får inte förenas försäkringsrörelse som avser annat än personförsäkring.

4 § Med livförsäkringsbolag förstås i denna lag bolag vilkas försäkringsrörelse uteslutande eller så gott som uteslutande avser personförsäkring (livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäkring, avgångsbidragsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring). Andra bolag är skadeförsäkringsbolag.

5 § Bestämmelserna om livförsäkring gäller också i fråga om personförsäkringar av annat slag. De behöver dock inte tillämpas för sådana personförsäkringar som har meddelats antingen för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett livförsäkringsbolag, skall den dock i detta bolag höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 2 kap. 3 och 4 §§, 7 kap. 9 och 11 §§, 8 kap. 18 §, 14 kap. 25–28 §§ samt 19 kap. 3 och 4 §§.

6 § I ett försäkringsaktiebolag svarar delägarna inte personligen för bolagets förpliktelser.

Försäkringsaktiebolagets aktiekapital skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Är aktiekapitalet fördelat på flera aktier, skall dessa lyda på lika belopp.

7 § Delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag är försäkringstagarna. Återförsäkringstagare skall dock inte på grund av återförsäkringen anses som delägare. I fråga om personförsäkring och återförsäkring svarar endast bolagets tillgångar för dess förpliktelser. För försäkringar av annat slag svarar delägarna personligen för bolagets förpliktelser utan begränsning eller med begränsning till ett visst belopp.

Delägarnas ansvarighet får göras gällande endast på det sätt som föreskrivs i denna lag.

Med delägare avses i de följande kapitlen endast delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag.

8 § Ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte bildas utan garantikapital, om det inte finns särskilda skäl för det. Garantikapitalet skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Garantikapitalet skall betalas med pengar. Garantikapitalet skall återbetalas när det inte längre behövs för rörelsens ändamålsenliga bedrivande. Om villkor för sådan återbetalning finns bestämmelser i 12 kap. 4 §.

9 § Äger ett försäkringsbolag så många aktier eller andelar i en svensk eller utländsk juridisk person att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar, är försäkringsbolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag. Äger ett dotterföretag aktier eller andelar i en juridisk person i den omfattning som har angivits nu, är även den sistnämnda juridiska personen dotterföretag till moderbolaget. Detsamma gäller om aktierna eller andelarna ägs av moderbolaget och ett eller flera dotterföretag tillsammans eller av flera dotterföretag tillsammans.

Har ett försäkringsbolag i annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller garantiavtal eller något annat avtal ensamt ett bestämmande inflytande över en juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är försäkringsbolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag.

Moderbolag och dotterföretag utgör tillsammans en koncern.

Försäkringsinspektionen kan förordna att denna lags bestämmelser om koncerner skall tillämpas helt eller delvis på en grupp av försäkringsbolag, som inte utgör en koncern enligt bestämmelserna i första eller andra stycket, men som har gemensam eller i huvudsak gemensam administration och företagsledning. Bolagen bestämmer själva vilket bolag som skall vara moderbolag. Underlåter bolagen att utse ett moderbolag, kan försäkringsinspektionen utfärda föreskrifter om detta.

10 § I fråga om livförsäkringar, som gäller endast för dödsfall och meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får undantag medges från bestämmelserna om livförsäkring. Från bestämmelserna om förbud mot fondemission i 4 kap. 1 § och vinstutdelning i 12 kap. 2 § får dock undantag inte medges.

Avvikelser från denna lag får medges i fråga om tjänstepensionsförsäkringar, i den mån avvikelserna är ändamålsenliga från allmän synpunkt, och i fråga om mottagna återförsäkringar, i den mån det prövas skäligt.

Om ett försäkringsbolag driver rörelse i utlandet, får sådana avvikelser från denna lag medges som föranleds av hänsyn till utländsk rätt eller rättstillämpning.

Om ett ömsesidigt försäkringsbolag har ett verksamhetsområde som är begränsat till viss del av riket och rörelsen är av ringa storlek, får sådana

undantag från denna lag medges som föranleds av verksamhetens omfattning och bolagets förhållanden i övrigt.

Medgivanden enligt första–fjärde styckena lämnas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av försäkringsinspektionen.

2 kap. Bildande av försäkringsbolag

1 § Ett försäkringsbolag skall bildas av en eller flera stiftare. Stiftarna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige eller svenska juridiska personer. Handelsbolag får dock vara stiftare endast om varje obegränsat ansvarig bolagsman är svensk medborgare och bosatt i Sverige.

Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara stiftare.

2 § Stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen.

Betalningen för en aktie i försäkringsaktiebolag får inte understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (det nominella beloppet). Aktierna skall betalas med pengar.

Stiftarna av ett ömsesidigt försäkringsbolag skall bestämma att ett visst antal försäkringar till minst ett visst sammanlagt belopp skall vara tecknade, innan bolaget får anses bildat. Hänsyn skall därvid tagas till arten av den planerade rörelsen och till garantikapitalets storlek.

3 § Stiftarna skall upprätta en bolagsordning som skall underställas regeringen för stadfästelse. Avser bolagets rörelse livförsäkring eller avser rörelsen annat slag av försäkring för längre tid än tio år, skall dessutom särskilda regler (grunder) för verksamheten upprättas enligt vad som sägs i 6 §. Grunderna skall underställas regeringen för stadfästelse.

Regeringen prövar att bolagsordningen och grunderna överensstämmer med denna lag och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet.

Om regeringen finner den planerade rörelsen behövlig och även i övrigt ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster regeringen bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession tills vidare eller, om särskilda omständigheter föranleder detta, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut. Vid förlängning av en koncession som har beviljats ett försäkringsbolag för bestämd tid gäller samma regler som vid stadfästelse av bolagsordning och grunder för ett nytt bolag.

4 § Om bolagsordningen eller grunderna ändras skall även ändringen stadfästas. Regeringen kan uppdra åt försäkringsinspektionen att i regeringens ställe meddela stadfästelse i sådana fall som inte är av principiell betydelse eller som i övrigt inte är av synnerlig vikt.

Avser ändringen en utvidgning av bolagets rörelse till en ny försäkringsgren eller ett nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen, skall vid prövningen av stadfästelsen samma regler gälla som vid stadfästelse av bolagsordning och grunder för ett nytt bolag.

5 § Bolagsordningen skall ange

för samtliga försäkringsbolag

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,

3. föremålet för bolagets verksamhet, varvid det särskilt skall anges om verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,

4. området för verksamheten, om det gäller direkt försäkring i Sverige,

5. i förekommande fall, att bolaget skall driva försäkringsrörelse i utlandet,

6. antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter, som får utses av bolagsstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag,

7. sättet att sammankalla bolagsstämman,

8. vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman,

9. de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst,

10. i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring, om det gäller annan försäkring än livförsäkring,

för försäkringsaktiebolag

11. aktiekapitalet eller, om detta utan ändring av bolagsordningen skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,

12. aktiernas nominella belopp,

för ömsesidiga försäkringsbolag

13. garantikapitalet,

14. regler för hur rösträtten skall utövas och hur beslut skall fattas på bolagsstämman, varvid särskilt skall anges om och i vilken utsträckning delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade samt i vilken utsträckning rösträtt skall tillkomma garanterna,

15. intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna är personligen ansvariga för bolagets förpliktelser, om inte uteslutande bolagets tillgångar svarar för bolagets förpliktelser,

16. antal och sammanlagt belopp av de försäkringar som skall vara tecknade innan bolaget kan anses bildat,

17. vilken begränsning som skall gälla för mottagen återförsäkring i förhållande till den direkta försäkringen, om verksamheten avser såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,

18. i vilken ordning garanterna skall betala in de tecknade garantibeloppen samt

19. om och i vilken ordning ränta skall betalas på garantikapitalet och vinst delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

6 § För livförsäkringar skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas särskilda natur finns anledning till undantag, grunder upprättas för

1. beräkning av försäkringspremier,

2. beräkning av premiereserv,

3. försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev,

4. belåning av försäkringsbrev hos bolaget,

5. verkan av underlåtenhet att betala premie,

6. försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 3 eller 5 upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet,

7. återbäring till försäkringstagarna,

8. skyldighet att teckna återförsäkring och
9. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Om försäkringar, som inte är personförsäkringar, skall meddelas för längre tid än tio år, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv för sådana försäkringar liksom för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när sådan försäkring upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet.

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och rätt till återköp.

Om grunder för livförsäkring finns ytterligare bestämmelser i 7 kap. 2–8 §§ och 12 kap. 8 § andra stycket vilka i tillämpliga delar även gäller för premiereservgrunder enligt tredje stycket.

7 § Sedan koncession har beviljats, skall stiftarna upprätta och skriva under en dagtecknad teckningslista som skall innehålla uppgifter om

1. sättet och tiden för kallelse till den konstituerande stämman.

Teckningslistan för ett försäkringsaktiebolag skall även innehålla uppgifter om

2. det belopp som skall betalas för varje aktie och
3. tiden för aktiernas betalning.

8 § Teckning av aktier eller för ömsesidiga försäkringsbolag teckning av försäkringar i bolaget skall ske på teckningslistan i original eller avskrift. Till teckningslistan skall fogas avskrifter av koncessionsbeslutet, bolagsordningen och de grunder som anges i 6 §.

Har aktier eller försäkringar tecknats på annat sätt kan teckningen inte göras gällande av bolaget, om tecknaren anmäler felet hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering.

Har aktier eller försäkringar tecknats med villkor, är teckningen ogiltig. Har ogiltigheten inte anmälts hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering, är dock tecknaren bunden fastän han inte kan åberopa villkoret.

9 § Stiftarna eller andra får inte uppbära ersättning av försäkringsbolaget för andra kostnader för bolagets bildande än allmänna avgifter och sedvanliga arvoden för upprättande av stiftelsehandlingar och liknande arbeten. De får inte heller förbehålla sig eller någon annan särskilda förmåner eller rättigheter.

10 § I försäkringsaktiebolag avgör stiftarna om aktieteckningen skall godtas och hur många aktier som skall tilldelas tecknarna. Har en stiftare enligt uppgift i teckningslistan tecknat ett visst antal aktier, skall minst detta antal tilldelas honom.

Om aktier inte har tilldelats en aktietecknare enligt aktieteckningen, skall stiftarna utan dröjsmål meddela honom detta.

11 § Beslutet om bolagets bildande skall fattas på en konstituerande stämma.

Stiftarna skall kalla, i försäkringsaktiebolag de godtagna aktietecknarna och i ömsesidiga försäkringsbolag dem som tecknat försäkringar och garanter, som har rösträtt till den konstituerande stämman enligt föreskrifterna i bolagsordningen om kallelse till bolagsstämma. Teckningslistorna och

de till dessa fogade handlingarna skall genom stiftarnas försorg hållas tillgängliga för tecknarna under minst en vecka före stämman på den plats som har angivits i kallelsen.

Om alla aktier i ett försäkringsaktiebolag eller alla försäkringar i ett ömsesidigt försäkringsbolag tecknas vid stämman och alla godtagna aktieägare respektive alla de som tecknat försäkringar och röstberättigade garanter är ense, kan beslutet om bolagets bildande fattas även om någon kallelse till stämman inte har skett.

På den konstituerande stämman skall stiftarna lägga fram teckningslistan och de därtill fogade handlingarna i original. Stiftarna skall vidare lämna följande uppgifter

för försäkringsaktiebolag

1. antalet aktier enligt de godtagna teckningarna,
2. aktiernas fördelning mellan tecknarna och
3. de belopp som inbetalats på aktierna

för ömsesidiga försäkringsbolag

1. antalet och det sammanlagda beloppet av de tecknade försäkringarna och
2. det belopp som inbetalats på garantikapitalet.

Samtliga uppgifter skall föras in i protokollet.

12 § Om det vid den konstituerande stämman i ett försäkringsaktiebolag inte visas att teckning och tilldelning av aktier har skett motsvarande aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt bolagsordningen, har frågan om bolagets bildande fallit.

Detsamma gäller om det vid den konstituerande stämman i ett ömsesidigt försäkringsbolag inte visas att försäkringar har tecknats till minst det antal och det sammanlagda belopp som föreskrivs i bolagsordningen samt att garantikapitalet har inbetalats till den del som föreskrivs i bolagsordningen.

Om i ett försäkringsaktiebolag tecknare med flertalet avgivna röster och två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna och i ett ömsesidigt försäkringsbolag flertalet närvarande röstberättigade röstar för beslutet att bilda bolaget, är bolaget bildat. I annat fall har frågan om bolagets bildande fallit.

När försäkringsbolaget är bildat, skall en styrelse och revisorer väljas.

I fråga om den konstituerande stämman gäller i övrigt i tillämpliga delar föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen.

13 § Ett försäkringsbolag skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att koncession har beviljats.

För registrering av ett försäkringsaktiebolag krävs

1. att det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag för de aktier som enligt 15 § har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (bolagets aktiekapital) svarar mot aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt bolagsordningen och
2. att de aktier som ingår i bolagets aktiekapital är helt betalda.

Genom registreringen fastställs bolagets aktiekapital till det belopp som anges i andra stycket 1. De aktier som enligt 15 § har förklarats förverkade och inte övertagits av någon annan blir därvid ogiltiga.

För registrering av ett ömsesidigt försäkringsbolag, där garantikapital skall finnas, krävs

1. att minst hälften av garantikapitalet har betalats och
2. att garanterna har lämnat till bolaget ställda skriftliga förbindelser på de garantibelopp som inte har betalats.

Om inte försäkringsbolaget anmäls för registrering inom den tid som anges i första stycket eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget, har frågan om bolagets bildande fallit. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen av de belopp som har betalats in på de tecknade aktierna, eller som har erlagts på grund av garantiavtalet eller de tecknade försäkringarna. Till beloppen skall läggas uppkommen avkastning varjämte avdrag skall göras för kostnaderna på grund av åtgärder enligt 18 § första stycket tredje meningen.

14 § Skulder som grundas på aktieteckning eller på teckning av garantibelopp får inte kvittas mot fordringar hos försäkringsbolaget.

Försäkringsbolaget kan inte överlåta eller pantsätta fordringar på aktiebelopp eller garantibelopp.

Den som genom överlåtelse har förvärvat aktier som inte är helt betalda är tillsammans med överlåtaren ansvarig för betalningen, sedan han anmält sitt namn för införande i aktieboken.

15 § Om en aktie inte betalas i rätt tid, kan styrelsen en månad efter betalningsanmaning förklara aktien förverkad för den betalningsskyldige. Anmaningen skall innehålla meddelande att aktien kan förklaras förverkad. Anmaningen skall ske genom avsändande av rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är angiven vid aktieteckningen eller införd i aktieboken eller annars anmäld till bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. En underrättelse om anmaningen skall genast sändas till den som är införd som panthavare eller uppdragstagare för aktien i förteckningen enligt 3 kap. 12 §.

Innan en förverkad aktie har blivit ogiltig kan styrelsen låta någon annan överta aktien och betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Om en aktie har förklarats förverkad och inte övertagits av någon annan som erlagt full betalning, skall den, för vilken aktien har förverkats, gentemot bolaget svara för en femtedel av full betalning för aktien.

16 § Innan styrelsen för ett försäkringsbolag som är under bildande har valts, kan aktierna, garantibeloppen eller försäkringarna betalas endast genom insättning på sådan räkning som stiftarna öppnat för detta ändamål hos ett svenskt bankinstitut.

Det på räkningen insatta beloppet får lyftas för bolaget när styrelsen valts. Har frågan om bolagets bildande fallit eller är teckningen av aktier, garantibelopp eller försäkringar av annan orsak inte bindande, skall de inbetalda beloppen betalas tillbaka med gottgjord ränta till tecknarna.

17 § Garantikapitalet i ett ömsesidigt försäkringsbolag skall vara betalt senast inom två år från dagen för beslutet om bolagets bildande.

18 § Innan försäkringsbolaget har registrerats, kan det inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Det kan inte heller söka, kära eller

svara inför domstol eller någon annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och i övrigt vidta åtgärder för att erhålla de tecknade aktiebeloppen eller de tecknade garantibeloppen.

För en åtgärd som vidtas på bolagets vägnar före registreringen svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om denna solidariskt. När bolaget har registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av bolagsordningen, teckningslistan eller grunderna eller har tillkommit efter det att bolaget har bildats.

Har ett avtal för bolaget slutits före registreringen med en medkontrahent som visste att bolaget inte var registrerat, kan denne, om något annat inte följer av avtalet, frånträda detta endast

1. om bolaget inte har anmälts för registrering inom den tid som föreskrivs i 13 § eller

2. om försäkringsinspektionen genom ett lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget.

Visste medkontrahenten inte att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet innan bolaget har registrerats.

3 kap. Aktier, aktiebrev och aktiebok m. m. i försäkringsaktiebolag

1 § Alla aktier har lika rätt i bolaget, om inte något annat följer av denna paragraf.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges. En sådan bestämmelse skall ange

1. olikheterna mellan aktieslagen,

2. antalet aktier av varje slag,

3. den företrädesrätt som tillkommer skilda grupper av aktieägare vid en ökning av aktiekapitalet enligt 4 kap. En föreskrift om olika företrädesrätt får meddelas endast om aktierna inte skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst.

Avser olikheten mellan aktieslagen aktiernas röstvärde, gäller att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för någon annan aktie.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av ett visst slag skall i närmare angiven ordning kunna omvandlas till aktier av annat slag. Omvandlingen skall utan dröjsmål anmälas för registrering och är verkställd när registreringen sker.

2 § Aktier kan fritt överlåtas och förvärvas, om något annat inte följer av 3 § eller 18 kap. 1 § eller i övrigt av lag.

3 § I bolagsordningen kan tas in förbehåll att en aktieägare eller någon annan skall ha rätt att lösa sådana aktier som övergår till ny ägare. Förbehållet skall ange

1. vilka som har lösningsrätt och, om lösningsrätten inte skall kunna utövas vid vissa fång, vilka slags fång som har undantagits,

2. den ordning i vilken lösningsrätten tillkommer de lösningsberättigade inbördes,

3. den tid, ej överstigande två månader från anmälan hos styrelsen om en akties övergång, inom vilken lösningsanspråket skall framställas hos bolaget,

4. den tid inom vilken lösen skall betalas: denna tid får inte överstiga en månad räknat från den tidpunkt då lösenbeloppet bestämdes.

Förvärvas flera aktier genom samma fång, kan, om något annat inte följer av förbehållet, lösningsrätten inte utövas för mindre antal aktier än fånget omfattar. Om tillämpningen av föreskrifterna i bolagsordningen om lösens belopp skulle bereda någon en otillbörlig fördel, kan jämkning ske.

När en anmälan gjorts om aktiens övergång, skall styrelse genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller på annat sätt är känd för bolaget.

Om något annat inte föreskrivs i bolagsordningen, skall tvister om lösningsrätten och om lösenbeloppets storlek prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän.

Innan det visar sig att lösningsrätten inte begagnas kan den till vilken aktien har övergått inte utöva någon annan rätt på grund av aktien gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av nya aktier vid nyemission. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

4 § Aktiebrev skall ställas till viss man. Det får lämnas ut endast till sådan aktieägare som är införd i aktieboken och först när den eller de aktier brevet lyder på har betalats. Vidare fordras

1. att försäkringsaktiebolaget har registrerats, om aktien har tecknats vid bolagets bildande, eller

2. att nyemissionen eller fondemissionen har registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen.

Aktiebrevet skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av en bank. Namnteckningarna får återges genom tryckning eller på något annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varpå brevet lyder, aktiens nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan, när aktiebrevet ges ut, aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § fjärde stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall detta tydligt anges i brevet på sådan aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformerna fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning görs vid inlösen av en aktie eller vid minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Har utan återbetalning en aktie dragits in eller det nominella beloppet ändrats, skall så snart som möjligt en påskrift om detta göras på aktiebrevet.

Ett aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte ges ut i stället för ett annat, skall innehålla uppgift om detta. Utbyts ett aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet och de därtill hörande kupongarken makuleras på ett betryggande sätt.

Emissionsbevis skall undertecknas på det sätt som anges i andra stycket.

5 § Innan aktiebrev utfärdas kan bolaget utge ett till viss man ställt bevis om rätt till en eller flera aktier (interimsbevis). Beviset skall innehålla förbehåll om att aktiebrevet lämnas ut endast om bolaget samtidigt får tillbaka beviset. På begäran skall beviset förses med anteckning om de betalningar som har gjorts för aktien. På interimsbeviset skall även antecknas sådan återbetalning som sker enligt 2 kap. 16 § andra stycket. I övrigt

gäller bestämmelserna i denna lag om aktiebrev i tillämpliga delar också interimsbevis.

6 § Om ett aktiebrev eller ett till viss man ställt emissionsbevis överlåts eller pantsätts, skall bestämmelserna om skuldebrev till viss man eller order i 13, 14 och 22 §§ lagen (1936: 81) om skuldebrev tillämpas. Härvid är den som innehar ett aktiebrev och enligt bolagets anteckning på detta är införd som ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåts eller pantsätts ett emissionsbevis som inte är ställt till viss man, skall bestämmelserna om skuldebrev till innehavaren i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev tillämpas.

Om utdelningskuponger finns bestämmelser i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

7 § Över försäkringsaktiebolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra en förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna skall tas upp i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finns det aktier av olika slag, skall det av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktieboken kan bestå av ett betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon visar upp ett utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på något annat sätt styrker sitt förvärv eller när en aktieägare eller annan behörig person anmäler någon annan förändring i de förhållanden som har tagits upp i aktieboken, skall en anteckning om aktieägaren eller om förändringen genast föras in. Dagen för införandet skall anges, om dagen inte framgår av något annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer en aktieägare eller någon annan, får införandet dock inte göras, förrän det visat sig att lösningsrätten inte begagnas.

Är sista överlåtelsen på ett aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införandet sker. Ett aktiebrev som visats upp skall förses med påskrift om införandet och dagen för detta.

8 § I bolagsordningen kan förbehåll tas in om att den som på en fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i en förteckning enligt 12 § skall anses behörig att ta emot utdelning, emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer en aktieägare. Om förbehållet förs in genom en ändring av bolagsordningen, skall styrelsen när ändringen har stadfästs fastställa från vilken dag förbehållet skall tillämpas och för registrering anmäla detta samtidigt som den anmäler bolagsstämmans beslut för registrering.

Ett försäkringsaktiebolag som har ett sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) i sin bolagsordning kallas i denna lag avstämningsbolag.

För avstämningsbolag skall Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen) fullgöra uppgifterna att

1. föra aktieboken, aktiebrevsregistret och förteckningen enligt 12 §,
2. pröva frågor om införande av aktieägarna i aktieboken,
3. svara för utskriften av aktieboken och sammanställningen av uppgifterna enligt 19 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering,
4. stämma av aktieboken och förteckningen enligt 12 §,

5. sända ut aktiebreven, utdelningen och emissionsbevisen,
6. svara för utbyten av aktiebreven och de därmed sammanhängande åtgärderna och
7. vidta åtgärder enligt 4 kap. 19 § i fråga om aktier som inte är uttagna.

9 § I avstämningsbolag får aktiebrev på uppdrag av bolaget på dess vägnar undertecknas av värdepapperscentralen, varvid firmatecknarens namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall i stället för aktiens ordningsnummer ange brevets ordningsnummer och det antal aktier brevet avser. På begäran av aktieägare eller förvaltare som avses i 10 § skall aktiebreven delas upp, läggas samman eller på annat sätt bytas ut. När aktiebrevet visas upp för införande av ny ägare i aktieboken, får värdepapperscentralen byta ut brevet mot ett eller flera nya brev. Har det äldre brevet överlåtits in blanco, behöver inte förvärvarens namn sättas ut i överlåtelsen. I aktiebrev som utfärdas vid utbyte behöver inte tas in någon uppgift om utbytet eller om den dag när det äldre brevet utfärdades. Inte heller behöver aktiebrev, som utfärdas i samband med att aktieägarens namn förs in i aktieboken, förses med uppgifter om införandet.

Bestämmelserna i första stycket skall tillämpas även på emissionsbevis. I dessa behöver något ordningsnummer dock inte anges.

10 § I avstämningsbolag förs aktieägarna in i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress. För varje ägare anges det antal aktier av olika slag som denne äger. I stället för aktienumret anges aktiebrevets ordningsnummer. Aktieboken förs med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt.

Har aktier i ett avstämningsbolag lämnats till förvaltning hos en bank eller en fondkommissionär, som är aktoriserad som förvaltare av aktier, kan i stället för aktieägaren banken eller fondkommissionären föras in i aktiebrevet och i aktieboken. Är aktierna i ett avstämningsbolag föremål för handel vid en utländsk fondbörs, kan, efter särskilt tillstånd, i bolagets aktiebrev och aktiebok, i stället för en aktieägare som är bosatt utomlands, föras in den som fått uppdrag att i utlandet förvalta hans aktier.

I aktiebrevet och i aktieboken skall anmärkas att aktien innehas för någon annans räkning. Detsamma gäller emissionsbevis som utfärdas på grund av förvaltarregistrerad aktie och som är ställt till viss man. Beträffande förvaltaren antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall föras in om aktieägaren.

För rätt till registrering som förvaltare krävs utöver vad som sägs i andra stycket att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införande av ägaren i aktieboken. Om auktorisation och tillstånd enligt denna paragraf, om förvaltares åligganden samt om skyldighet för bolaget och värdepapperscentralen att för var och en hålla tillgänglig en sammanställning av uppgifter från förvaltare om de aktieägare, som har mer än femhundra aktier i bolaget registrerade i förvaltares namn, finns bestämmelser i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering.

11 § Har ett avstämningsförbehåll förts in genom en ändring av bolagsordningen och har ett aktiebrev som dessförinnan utfärdats inte lämnats in för utbyte mot ett nytt brev, får uppgifter om aktien i den tidigare aktieboken föras över till en sådan aktiebok som avses i 10 § första stycket.

Därvid skall anges att aktiebrevet inte avlämnats. Sker ingen överföring, gäller den äldre aktieboken fortfarande i fråga om denna aktie.

Utöver aktiebok skall i avstämningsbolag föras ett aktiebrevsregister. Registret tar i löpande nummerföljd upp de aktiebrev som utfärdas med uppgift om dagen för utfärdandet, antalet aktier och aktieslag samt ägarens eller, i de fall som avses i 10 § andra stycket, förvaltarens identifieringsnummer i aktieboken. När ett nytt aktiebrev utfärdats i stället för ett äldre, görs i registret en hänvisning till det äldre brevets ordningsnummer. För det sistnämnda brevet antecknas att det har makulerats.

I avstämningsbolag skall de uppgifter som avförts ur aktiebok, aktiebrevsregistret eller förteckningen enligt 12 § bevaras i minst tio år. En aktiebok, som ett sådant bolag tidigare har fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifterna beträffande bolagets samtliga aktier har förts in i den aktiebok som avses i 10 § första stycket.

12 § I avstämningsbolag skall i en särskild förteckning på begäran tas upp den som med skriftlig handling visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den aktieägare som är införd i aktieboken lyfta utdelning och ta emot emissionsbevis och, vid fondemission, brev på en ny aktie. Detsamma gäller förmyndare eller god man för en aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende aktier kronofogdemyndigheten.

I förteckningen skall för den som skall tas upp i denna enligt första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall föras in i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer honom. En sådan anteckning skall avföras, när det visas att rätten har upphört.

Uppgifter ur förteckningen får inte lämnas till någon annan utan samtycke av den som berörs av de förhållanden som har antecknats i förteckningen.

13 § Aktiebok skall på den ort där styrelsen har sitt säte hållas tillgänglig för alla. Förs aktiebok med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget på denna ort och, i fråga om avstämningsbolag, även hos värdepapperscentralen. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Alla har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla någon uppgift om de aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid bolagsstämman. Förs aktieboken med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämman hållas tillgänglig vid stämman.

I utskriften tas i alfabetisk ordning upp aktieägarna och de förvaltare som avses i 10 § andra stycket. Aktiebrevens nummer behöver inte anges.

14 § Den till vilken en aktie har övergått får inte, innan han förts in i aktieboken, utöva en aktieägares rätt i bolaget. Detta gäller dock inte sådan rätt som uppkommit ur en aktie och som utövas mot uppvisande eller avlämnande av ett aktiebrev, en kupong eller något annat särskilt bevis som ges ut av bolaget.

Ägaren till en aktie för vilken aktiebrev har utfärdats innan bolaget blivit ett avstämningsbolag, kan inte när det gäller därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på en ny aktie förrän han har avlämnat aktiebrevet för utbyte mot ett nytt sådant och införande i aktieboken har gjorts enligt 10 §. Innan detta har skett är 12 § inte tillämplig.

Om en aktie ägs av flera, kan de endast genom en gemensam företrädare utöva den rätt i bolaget som en aktieägare har.

15 § Vad som sägs i denna lag om aktieägares rätt att i bolaget företräda aktier skall gälla även för den som genom testamente erhållit nyttjanderätten till eller rätten till avkomst av aktier, om testamentet innehåller en bestämmelse att denne skall få företräda aktierna och, för avkomsträttshavaren, att aktierna till tryggande av dennes rätt skall sättas under särskild vård.

Såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bli införd i aktieboken. Vid införandet skall göras en anteckning om äganderättsförvärvet och om den rätt att i bolaget företräda aktierna som är förenad med nyttjande- eller avkomsträtten. I fråga om införandet av nyttjande- eller avkomsträttshavaren gäller i övrigt vad som sägs i denna lag om införandet av aktieägare. Dock skall någon påskrift om införandet inte ske på aktiebrevet. När det styrks att nyttjande- eller avkomsträtten har upphört, skall en anteckning om detta göras i aktieboken.

När en god man på grund av ett förordnande enligt 18 kap. 4 § 5 föräldrabalken förvaltar aktier för en blivande aktieägares räkning, skall den blivande ägaren på anmälan av den gode mannen föras in som ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

16 § Ingår aktier i en aktiefond enligt aktiefondslagen (1974: 931), skall i stället för fondandelsägarna det fondbolag som förvaltar fonden samt fondens beteckning föras in i aktiebreven och i aktieboken.

17 § Om ett aktiebrev enligt denna lag skall förses med påskrift eller om det på grund av bolagsstämmans beslut om uppdelning av aktierna skall bytas ut mot två eller flera nya aktiebrev, kan bolaget hålla inne den utdelning och de emissionsbevis som faller på aktie till dess aktiebrevet tillhandahålls för nämnda ändamål. Detta gäller också om aktiebrev skall bytas ut på grund av att aktier av visst slag enligt en bestämmelse i bolagsordningen skall omvandlas till aktier av något annat slag.

4 kap. Ökning av aktiekapitalet i försäkringsaktiebolag genom nyemission eller fondemission

Inledande bestämmelser

1 § Aktiekapitalet kan ökas genom att aktier tecknas mot betalning (nyemission) eller genom att aktier ges ut eller aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning (fondemission). En fondemission kan endast ske i skadeförsäkringsbolag.

Beslut om emission fattas av bolagsstämman, om något annat inte följer av 16 eller 17 §. Sådana beslut får inte fattas förrän bolaget har blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras skall beslut om detta fattas först. Ett beslut om emission får fattas innan ändringen stadfästs om beslutet görs beroende av att stadfästelse meddelas.

Vid nyemission får betalning för aktier inte understiga det nominella beloppet.

Vid fondemission får inte till aktiekapitalet föras över belopp som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

2 § Vid nyemission skall aktierna betalas med pengar (kontantemission).

Om försäkringsbolaget genom ökningen av aktiekapitalet avser att förvärva mer än hälften av aktierna i ett annat försäkringsbolag eller, om det finns aktier med olika röstvärde, så många aktier att röstetalet för dem utgör mer än hälften av röstetalet för samtliga aktier, kan försäkringsinspektionen medge att de nya aktierna får betalas med aktier i det sistnämnda bolaget (apport) samt att teckningen av de nya aktierna sker med villkor om detta.

3 § Bestämmelser om apport och kvittningsrätt skall tas upp i beslutet om nyemission.

Styrelsen skall lämna en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt för bedömandet av värdet på apportegendomen och av bestämmelserna om kvittningsrätt. Särskilt skall anges

1. namn och hemvist beträffande den som avses med bestämmelser om apport eller kvittningsrätt,

2. det värde till vilket apportegendomen beräknas komma att tas upp i balansräkningen och antalet aktier som skall lämnas för egendomen.

Om skriftligt avtal upprättats rörande bestämmelser om apport eller kvittningsrätt, skall styrelsens redogörelse innehålla avtalet eller avskrift av detta eller hänvisning till avtalet med uppgift om den plats där det hålls tillgängligt för aktietecknarna. Muntligt avtal skall i sin helhet tas upp i redogörelsen. Vad som sagts nu om skriftligt avtal skall gälla även beträffande de senaste två räkenskapsårens balans- och resultaträkningar för det försäkringsbolag vars aktier utgör apportegendom. I redogörelsen skall upplysning ges om bolagets resultat efter det senaste räkenskapsåret. Om sådana räkningar ej upprättats för bolaget, skall i redogörelsen lämnas upplysning om bolagets resultat under nämnda räkenskapsår.

Om första–tredje styckena ej iakttagits beträffande bestämmelser om apport eller kvittningsrätt är bestämmelserna utan verkan mot det emitterande bolaget.

4 § Över styrelsens redogörelse enligt 3 § skall revisorerna avge yttrande av vilket skall framgå att egendom, som skall tillföras det emitterande bolaget, inte i redogörelsen åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att apportegendom är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet. Emissionsbeslutet skall innehålla uppgift om att redogörelsen, yttrandet och, i fråga om apport, försäkringsinspektionens medgivande har lämnats.

5 § Vid en kontantemission och vid en fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om något annat inte har bestämts antingen i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid en kontantemission, i emissionsbeslutet.

6 § De aktieägare som har företrädesrätt att delta i en emission har rätt att för varje aktie få ett särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Om bolaget inte är ett avstämningsbolag, får de kuponger som hör till aktiebrevet användas som emissionsbevis. Används inte sådana kuponger som emissionsbevis, skall det i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Om en aktieägare använder sin företrädesrätt att delta i en emission i ett bolag som inte är ett avstämningsbolag, skall anteckning härom göras på det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas, om inte kuponger används som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall emissionsbevisen och, vid fondemission, breven på nya aktier som tillkommer aktieägare genast sändas i rekommenderat brev eller på annat betryggande sätt till dem som på avstämningsdagen är införda i aktieboken eller i förteckningen enligt 3 kap. 12 §. Om dessa inte var berättigade att ta emot handlingarna skulle bolaget ändå anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock inte om bolaget eller värdepapperscentralen kände till att handlingarna skulle komma i orätta händer eller om någon av dem har åsidosatt den aktsamhet som de efter omständigheterna skäligen bort iaktta. Bolaget eller värdepapperscentralen anses inte heller ha fullgjort sin skyldighet om mottagaren var omyndig.

Allmänna bestämmelser om nyemission

7 § Ett förslag till beslut om nyemission skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken beslutet skall fattas. Det skall genast sändas till de aktieägare som begär det och uppger sin postadress. Förslaget skall läggas fram på stämman. Vad som nu har sagts om förslag till beslut skall även gälla sådana redogörelser av styrelsen, yttranden av revisorerna och sådant medgivande av försäkringsinspektionen som avses i 2–4 §§. Innebär förslaget en avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, skall skälen till avvikelsen anges i förslaget eller i en handling som skall fogas till förslaget. Om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, skall även följande handlingar enligt vad som nyss har sagts hållas tillgängliga och läggas fram på stämman:

1. en avskrift av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust, samt en avskrift av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,

2. en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser som är av väsentlig betydelse för bolagets ställning och som har inträffat efter det att årsredovisningen avgetts och

3. ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Kallelsen till bolagsstämman skall innehålla uppgifter om den företrädesrätt att teckna aktier som aktieägarna eller andra har enligt förslaget samt uppgifter om vem som i övrigt får teckna aktier.

8 § Beslutet om nyemission skall ange

1. det belopp eller det högsta belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det lägsta och högsta beloppet för ökningen,

2. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, i de fall då aktier av olika slag finns eller kan utges,

3. den företrädesrätt att teckna aktier som aktieägarna eller andra har eller vem som annars får teckna aktier,

4. den tid inom vilken aktier kan tecknas, i de fall då ett visst belopp eller ett lägsta belopp har fastställts för aktiekapitalets ökning.

5. den tid inom vilken en aktieägare kan använda sin företrädesrätt,
6. den tid inom vilken tecknade aktier skall betalas,
7. den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de aktier som inte har tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om det inte föreskrivs att fördelningen skall bestämmas av styrelsen, samt
8. aktiernas nominella belopp och det belopp som skall betalas för varje tecknad aktie.

Tid enligt första stycket får inte vara kortare än två veckor. Den räknas från någon av följande tidpunkter:

a) från det kungörelse enligt 9 § skedde,
b) från emissionsbeslutet om samtliga aktieägare har varit företrädda vid den bolagsstämma som har fattat beslutet, eller
c) från avstämningsdagen när det gäller avstämningsbolag.

Om ett förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 18 kap. 1 § skall gälla för de nya aktierna, skall emissionsbeslutet innehålla en erinran om detta.

Om en aktieägare skall ha företrädesrätt att delta i emissionen gäller för avstämningsbolag att avstämningsdagen skall anges i emissionsbeslutet. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från det kungörelse enligt 9 § skedde.

Om de kuponger som hör till aktiebreven skall användas som emissionsbevis, skall detta anges i beslutet.

9 § Beslutet om nyemission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Kungörs inte beslutet i dess helhet, skall det i kungörelsen lämnas uppgifter om var beslutet hålls tillgängligt. I de bolag som inte är avstämningsbolag krävs dock inte någon kungörelse, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som har beslutat om emissionen.

Är bolaget inte ett avstämningsbolag, skall beslutet om nyemission genast sändas till de aktieägare, vilkas postadresser är kända för bolaget, i de fall då aktieägarna i fråga skall ha företrädesrätt att delta i emissionen. Detta gäller dock inte, om samtliga aktieägare har varit företrädda vid den bolagsstämma som har beslutat om emissionen.

10 § Teckning av nya aktier skall ske på en teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrifter av bolagsordningen och av de handlingar, som skall läggas fram enligt 3, 4 och 7 §§, skall fogas till teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknarna på den plats som anges i listan.

Om de som har rätt till det tecknar alla aktierna vid den stämma där beslutet om nyemission fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock inte avstämningsbolag.

Om teckningen har skett i strid mot denna paragraf eller om en aktie har tecknats med villkor som inte stämmer överens med de i emissionsbeslutet angivna villkoren är aktiebeteckningen ogiltig, under förutsättning att ogiltigheten har anmälts hos försäkringsinspektionen innan anmälan enligt 15 § har registrerats.

11 § När teckningen har avslutats skall styrelsen eller den styrelsen inom sig förordnar besluta om tilldelning av nya aktier till aktietecknarna. Anses därvid att aktieteckning är ogiltig, skall aktietecknaren genast underrättas om detta. Aktierna skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken.

12 § Om det har bestämts ett visst belopp eller ett lägsta belopp för aktiekapitalets ökning, har beslutet om nyemission förfallit i de fall då beloppet inte har tecknats inom teckningstiden. Detsamma gäller ett beslut om en sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas. Vad som har betalats för de tecknade aktierna skall i sådana fall genast betalas tillbaka.

13 § Bestämmelserna i 2 kap. 14 och 15 §§ skall, såvitt de avser försäkringsaktiebolag, tillämpas vid inbetalning på grund av beslut om nyemission. Kvittning av en skuld på grund av aktieteckning mot en fordran hos bolaget får dock ske, om beslutet om nyemission innehåller bestämmelser om kvittning, eller om styrelsen medger kvittning. Ett sådant medgivande får inte lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

14 § Beslutet om nyemission skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det inte har förfallit enligt 12 §.

För registrering krävs att

1. full betalning enligt registret erlagts för alla de aktier som ingår i det förut registrerade aktiekapitalet,

2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för de aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till det belopp som avses i 12 §,

3. hälften av det belopp som skall betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har betalats in,

4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget och

5. behövliga ändringar av bolagsordningen har stadfästs.

Genom registreringen fastställs ökningen av aktiekapitalet till det belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet inte har gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller har vägrat registrering, gäller vad som sägs i 12 §.

Aktiekapitalet är ökat när registreringen har skett. De aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad som har bestämts om detta i beslutet om emission. Beslutet får dock inte innebära att en sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det år under vilket aktierna skall ha slutligt betalats.

15 § De aktier som har tecknats vid en kontantemission skall vara helt betalda inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som har blivit helt betalda. Anmälningen skall bestyrkas av en auktoriserad eller en godkänd revisor.

Om det inte enligt första stycket har anmälts att aktierna har helt betalats, skall försäkringsinspektionen efter bolagets hörande registrera att aktiekapitalet har satts ned med det sammanlagda nominella beloppet av ej betalda aktier, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet har ändrats. De aktier som inte har betalats blir ogiltiga när nedsättningen har registrerats.

Styrelsens beslut om nyemission

16 § Styrelsen kan besluta om nyemission och om avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt enligt 5 § under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 2–4 och 8–15 §§ skall därvid gälla i tillämpliga delar. Dessutom skall dock iakttas vad som föreskrivs nedan i tredje stycket.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande skall 7 § första stycket tillämpas. Vad som där sägs om förslag till emissionsbeslut skall i stället gälla styrelsens beslut.

Innan stämman har godkänt emissionsbeslutet, får de nya aktierna inte föras in i aktieboken och beslutet inte anmälas för registrering enligt 14 §. Har en sådan anmälan inte gjorts inom ett år från styrelsens beslut om emission, har emissionsbeslutet förfallit. Vad som har betalats för tecknade aktier skall i sådant fall genast betalas tillbaka.

17 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om nyemission i den mån emissionen kan ske utan ändring i bolagsordningen och att därvid avvika från aktieägarnas företrädesrätt enligt 5 §.

Skall styrelsen kunna besluta om nyemission med de bestämmelser som avses i 2–4 §§ eller med avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt, skall detta särskilt anges i bolagsstämmans bemyndigande. Bemyndigandet skall innehålla bestämmelser om den tid, längst intill den nästkommande ordinarie bolagsstämman, inom vilken styrelsens beslut om nyemissionen skall fattas. Bestämmelserna i 7 § första stycket om förslag till emissionsbeslut skall tillämpas på förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut om bemyndigande skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett, kan styrelsen inte fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 2–4 och 8–15 §§ skall gälla i tillämpliga delar när styrelsen beslutar om emission med stöd av ett bemyndigande.

Fondemission

18 § En fondemission kan ske genom att till aktiekapitalet förs över

1. belopp som kan delas ut enligt 12 kap 2 §,
2. medel från uppskrivningsfonden,
3. medel från reservfonden, eller
4. belopp varmed värdet av en anläggningstillgång skrivs upp enligt 11 kap. 5 §.

Bestämmelserna i 7 § första stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om förslag till beslut om fondemission.

Ett beslut om fondemission skall ange på vilket sätt och med vilket belopp aktiekapitalet skall ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjs. I ett avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttas att avstämning inte får ske innan beslutet har registrerats. Bestämmelserna i 8 § fjärde stycket och 9 § första stycket skall tillämpas på avstämningsbolag.

Beslut om fondemission skall genast anmälas för registrering och får inte verkställas före registreringen.

Aktiekapitalet är ökat när registreringen har skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken. De medför rätt till utdelning enligt vad som har bestämts om detta i emissionsbeslutet. Beslutet får dock inte innebära att en sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering har skett.

19 § Har vid en fondemission ett behörigt anspråk på en ny aktie inte framställts inom fem år från registreringen av beslutet om fondemissionen, kan den berättigade anmanas att ta ut aktien. Han skall därvid upplysas om att han annars riskerar att förlora aktien. Anmaningen skall sändas till den berättigade, om hans namn och adress är kända för bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, kan den nya aktien säljas genom en fondkommissionär för den berättigades räkning. Denne har därefter endast rätt att mot uppvisande av aktiebrev eller avlämnande av delbevis få ut det vid försäljningen influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det belopp som inte har lyfts inom fyra år från försäljningen tillfaller bolaget.

Emissionsprospekt

20 § När ett försäkringsaktiebolag eller aktieägare i ett försäkringsbolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva aktier eller teckningsrätter i bolaget, skall styrelsen upprätta en särskild redogörelse för bolagets förhållanden (emissionsprospekt) enligt 21–27 §§. Emissionsprospektet skall dock endast upprättas om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att betalas uppgår till minst en miljon kronor.

21 § Aktieägare som ämnar sälja aktier eller teckningsrätter under sådana former att emissionsprospekt skall upprättas, skall underrätta styrelsen om detta senast sex veckor före den dag då inköp tidigast avses kunna ske.

22 § Emissionsprospektet skall innehålla

1. balansräkningar avseende utgången av de tre senaste räkenskapsåren, för vilka årsredovisning och revisionsberättelse har avgivits,
2. resultaträkningar för dessa tre räkenskapsår samt
3. ett sammandrag av de uppgifter som det har ålegat bolaget att ta in i förvaltningsberättelserna för de tre räkenskapsåren.

Bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket andra meningen skall tillämpas på emissionsprospekt.

Om försäkringsaktiebolaget är moderbolag, skall bolaget i emissionsprospektet ta in koncernresultaträkningarna och koncernbalansräkningarna för de tre senaste räkenskapsåren. När redovisningshandlingarna och andra uppgifter för en koncern tas in i prospektet får de uppgifter för bolaget som svarar mot uppgifterna i dessa handlingar utelämnas i den mån de kan anses sakna väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier. Dock får bolagets resultaträkning och balansräkning för det senaste räkenskapsåret enligt första stycket inte utelämnas.

23 § Om sådana förhållanden och händelser som hänför sig till tiden efter den period som omfattas av de i 22 § angivna handlingarna skall upplysning lämnas i emissionsprospektet, om förhållandena är viktiga för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning eller händelserna i övrigt är av väsentlig betydelse för bolaget.

24 § I emissionsprospektet skall följande uppgifter lämnas, nämligen

1. en kortfattad historik över försäkringsbolaget och dess verksamhet,

2. en redogörelse för bolagets eller, om det finns dotterföretag, koncernens verksamhet, försäljningsställen samt för dess ställning inom branschen,

3. uppgifter om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare och

4. en redogörelse för ägar- och rösträttsförhållanden i fråga om bolagets aktier.

Uppgifterna enligt första stycket 1 behöver inte lämnas av försäkringsaktiebolag, vars aktier noteras på Stockholms fondbörs.

25 § Uppgifterna i emissionsprospektet enligt 22 –24 §§ skall granskas av försäkringsbolagets revisorer. Deras berättelse över granskningen skall tas in i emissionsprospektet.

26 § Emissionsprospektet skall tillhandahållas på de platser där teckning eller inköpsanmälan tas emot senast tre dagar före den dag då teckning eller inköp tidigast kan ske. Vid tidens bestämmande skall inte söndagar, andra allmänna helgdagar, lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton räknas in.

27 § Utarbetas emissionsprospektet med anledning av erbjudande från en aktieägare har försäkringsaktiebolaget rätt att från aktieägaren få ersättning för sina kostnader för emissionsprospektet samt för revisionskostnaden. Uppträder flera aktieägare som säljare, skall kostnaderna fördelas mellan dem i förhållande till det antal aktier eller teckningsrätter, som var och en har bjudit ut till försäljning.

5 kap. Upptagande av vissa penninglån

1 § Ett försäkringsbolag får inte ge ut konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller i övrigt ta upp ett penninglån på villkor att lånet skall betalas på något annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

Andra försäkringsbolag än skadeförsäkringsaktiebolag får inte ta upp lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst (vinstandelsbevis). I fråga om skadeförsäkringsaktiebolag skall upptagandet av ett sådant lån beslutas av bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, av styrelsen.

2 § Bestämmelserna i 4 kap. 20–27 §§ om emissionsprospekt skall tillämpas när ett skadeförsäkringsaktiebolag, som enligt 10 kap. 4 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha en auktoriserad revisor, eller innehavare av vinstandelsbevis som ett sådant bolag har utfärdat offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva vinstandelsbevis. Emissionsprospekt behöver dock endast upprättas om summan av de belopp som till följd av inbjudningen kan komma att betalas uppgår till minst en miljon kronor.

6 kap. Nedsättning av aktiekapitalet och förvärv av egna aktier i försäkringsaktiebolag

Nedsättning av aktiekapitalet

1 § Nedsättning av aktiekapitalet får ske för följande ändamål, nämligen

1. avsättning till reservfonden eller omedelbar täckning av förlust enligt den fastställda balansräkningen, om förlusten inte kan täckas på något annat sätt,
2. återbetalning till aktieägarna, eller
3. avsättning till en fond som kan användas enligt beslut av bolagsstämman.

Nedsättning för de ändamål som anges i första stycket 2 och 3 får inte avse större belopp än att det efter nedsättningen finns full täckning för det bundna egna kapitalet. Beräkningen av detta skall ske enligt balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, om denna fastställs vid stämman och i annat fall på grundval av de handlingar som anges i 4 kap. 7 § första stycket 1–3.

Nedsättning av aktiekapitalet kan genomföras genom

1. inlösen eller sammanläggning av aktier,
2. indragning av aktier utan återbetalning, eller
3. minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning.

Om nedsättning av aktiekapitalet på grund av bristande betalning finns bestämmelser i 4 kap. 15 § andra stycket.

2 § Beslut om nedsättning av aktiekapitalet fattas av bolagsstämman, om inte något annat följer av 8 §. Nedsättningsbeslutet får inte fattas förrän bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut om detta fattas först. Ett beslut om nedsättning får fattas innan ändringen stadfästs om detta sker under förutsättning att stadfästelse meddelas.

Nedsättning för de ändamål som anges i 1 § första stycket 2 eller 3 får beslutas endast efter förslag eller godkännande av styrelsen.

Bestämmelserna i 4 kap. 7 § om förslag till bolagsstämmans beslut och andra handlingar gäller i tillämpliga delar.

3 § Nedsättningsbeslutet skall ange det belopp varmed aktiekapitalet skall sättas ned (nedsättningsbeloppet), nedsättningsändamålet samt hur nedsättningen skall genomföras. Om det i samband med nedsättningen skall utskiftas medel med högre belopp än nedsättningsbeloppet, skall även det högre beloppet anges.

4 § Nedsättningsbeslutet skall anmälas för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från beslutet eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en anmälan eller vägrat registrering, har nedsättningsbeslutet förfallit. Detsamma gäller beslut om sådana ändringar av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet sätts ned.

5 § Skall nedsättningsbeloppet användas enligt 1 § första stycket 1, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet har registrerats. Inom tre år från registreringen får vinstutdelning beslutas endast om rätten ger tillstånd till detta eller om aktiekapitalet har ökats med minst nedsättningsbeloppet. I fråga om rättens tillstånd gäller 6 § andra–femte styckena i tillämpliga delar.

6 § Om nedsättningsbeloppet helt eller delvis skall användas enligt 1 § första stycket 2 eller 3, får nedsättningsbeslutet inte verkställas utan rättens tillstånd, såvida inte samtidigt bolaget genom nyemission tillförs ett belopp som minst svarar mot nedsättningsbeloppet.

Rättens tillstånd skall sökas senast två månader efter det att nedsättningsbeslutet har registrerats. Till ansökningshandlingen skall fogas bevis att nedsättningsbeslutet har registrerats.

Rätten skall utan dröjsmål inhämta försäkringsinspektionens yttrande om eller i vad mån nedsättningen kan komma att inverka på försäkringstagarnas rätt. Finner rätten med hänsyn till yttrandets innehåll att nedsättningen inte bör verkställas, skall ansökningen genast avslås. I annat fall skall rätten kalla bolagets borgenärer och förelägga dem som vill bestrida ansökningen att senast en viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta. I föreläggandet skall anges att den som inte gjort sådan anmälan anses ha medgivit ansökningen. I kallelsen skall ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande tas in. Kallelsen skall genast kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar.

Om ansökningen inte bestrids eller om de borgenärer som bestrider den får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar eller, beträffande bestridande av försäkringstagare, om inspektionens yttrande ger grund för det, skall tillstånd meddelas. Om den rätt som innehavare av pensionsfordringar har finns bestämmelser i 23 § andra stycket lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Om en borgenär även är gäldenär i samma rättsförhållande, har han inte rätt till betalning eller säkerhet enligt fjärde stycket.

7 § Rätten skall underrätta försäkringsinspektionen om ansökningar enligt 6 § och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

Har rätten genom lagakraftvunnet beslut bifallit en ansökan enligt 6 §, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet har registrerats.

Om inte ansökan om rättens tillstånd har gjorts inom föreskriven tid eller om rätten genom lagakraftvunnet beslut har avslagit ansökan, skall försäkringsinspektionen förklara att nedsättningsbeslutet har förfallit. Detsamma gäller beslut om sådana ändringar av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet sätts ned.

8 § I ett försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital utan ändring av bolagsordningen kan bestämmas till ett lägre belopp eller ett högre belopp, kan i bolagsordningen tas in ett förbehåll att aktiekapitalet kan sättas ned genom inlösen av aktier, dock inte under minimikapitalet. Förbehållet skall ange ordningen för inlösningen och inlösningsbeloppet eller grunderna för dess beräkning.

Om förbehållet förs in genom att bolagsordningen ändras, får det endast avse aktier som kan tecknas eller ges ut efter det att ändringen har registrerats. Har en fondemission ägt rum efter registreringen, får fondaktierna lösas in först när tre år har förflutit från registreringen av emissionen.

Nedsättningen får inte ske så att full täckning inte finns för det bundna egna kapitalet. Beräkningen av detta skall ske på grundval av den fastställda balansräkningen för det nästföregående räkenskapsåret.

När det enligt förbehållet har blivit bestämt att vissa aktier skall lösas in, skall det genast anmälas för registrering att aktiekapitalet sätts ned med dessa aktiers sammanlagda nominella belopp. När registreringen har skett är aktiekapitalet nedsatt.

Förvärv av egna aktier

9 § Försäkringsaktiebolag får inte förvärva eller som pant motta egna aktier. Ett dotterbolag får inte heller förvärva eller som pant motta aktier i moderbolaget. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltiga.

Första stycket utgör inte hinder för ett försäkringsaktiebolag eller ett dotterföretag att vid övertagande av en rörelse förvärva däri ingående aktier, eller att på auktion inropa för företagets fordran utmätt aktie. En på sådant sätt förvärvad aktie skall, om den inte dragits in genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust. Aktier, som förvärvats vid övertagande av en rörelse, skall dock avyttras senast två år efter förvärvet, såvida inte regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, ger bolaget tillstånd att behålla aktierna under en längre tid.

Har försäkringsaktiebolaget blivit moderbolag och innehar dotterföretaget aktier i moderbolaget, skall dessa aktier avyttras enligt vad som anges i andra stycket i fråga om aktier som förvärvats vid övertagande av en rörelse.

7 kap. Rörelsen

Försäkringstekniska skulder och grunder för försäkringsverksamheten

1 § I ett försäkringsbolags balansräkning skall som skulder, under benämningen försäkringstekniska skulder, tas upp värdet på balansdagen av bolagets ansvarighet för

1. löpande försäkringar (premiereserv),
2. försäkringsersättningar för inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv),
3. utgifterna för reglering av inträffade försäkringsfall (skadebehandlingsreserv),
4. sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som inte har förfallit till betalning och
5. sådan tilldelad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse som inte har förfallit till betalning.

Sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som har förfallit till betalning men inte kunnat betalas ut skall föras till ersättningsreserven.

Ansvarar flera försäkringsbolag solidariskt för en försäkring, skall i det enskilda bolagets redovisning av försäkringstekniska skulder endast beaktas den del av försäkringen som enligt avtal mellan bolagen belöper på bolaget.

2 § De grunder som nämnts i 2 kap. 6 § skall avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skälig med hänsyn till försäkringens art.

Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören genast vidta åtgärder för att få grunderna ändrade.

3 § Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkringsrörelsen skall innehålla antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader. Grunderna får också innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg.

Antagandena om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader skall väljas så att de kan anses vart för sig betryggande för det slag av försäkringsrörelse som det är fråga om. Avvikelser från kravet att varje antagande för sig skall vara betryggande får dock ske om det i grunderna finns föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg som föranleder detta.

Premiereservgrunderna skall bestämmas så att premiereserven alltid utgör summan av

1. skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för löpande försäkringar och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för dessa försäkringar och

2. det belopp som anses behövligt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid.

Om premiegrunderna innehåller föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg, skall premiereservgrunderna ange på vilket sätt hänsyn skall tas till dessa säkerhetstillägg när kapitalvärdet av framtida utgifter beräknas.

Premiereservgrunderna skall innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven som skall anses belöpa på varje försäkring. Vid bedömande av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, skall för varje antagande hänsyn tas till den säkerhet som finns i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar samt till storleken av de särskilda säkerhetstilläggen.

4 § Om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar, får särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder) stadfästas för en bestämd tid.

Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten överstigit vad som har antagits i grunderna eller genom andra liknande omständigheter, får övergångsgrunder dessutom stadfästas, om det inte finns anledning att anta att bolaget skall råka på obestånd och om grunderna kan anses främja försäkringstagarnas intresse.

I övergångsgrunderna får, utan hinder av bestämmelserna i 3 § om premiereservgrunder, föreskrivas att vid beräkning av premiereserven det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av den vinst som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna gäller.

Utan synnerliga skäl får övergångsgrunder inte gälla under längre sammanhängande tid än tio år.

För stadfästelse av övergångsgrunderna gäller 2 kap. 4 §. Som villkor för stadfästelsen får föreskrivas att bolaget skall på det sätt som anges i 11 § detta kapitel sätta även andra värdehandlingar än dem som avses där i särskilt förvar.

5 § Grunderna för försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev skall ange villkoren för att erhålla denna rätt. De skall även innehålla regler för beräkning av återköps- och fribrevsvärden.

6 § Grunderna för belåning av försäkringsbrev hos bolaget skall ange villkoren för belåningen. De skall även innehålla bestämmelser om lånevärde, räntefot och verkan av underlåtenhet att betala ränta.

7 § Grunderna för verkan av underlåtenhet att betala premierna skall ange i vilken ordning bolagets ansvarighet kan komma att upphöra eller i övrigt förändras. Vidare skall grunderna ange villkoren för att försäkringen åter skall träda i kraft (återupplivning).

8 § Grunderna beträffande återbäring till försäkringstagarna skall innehålla regler för

1. användning av återbäringsfonden,
2. tilldelning av återbäring samt
3. förräntning av återbäringsmedel.

Reglerna för tilldelning av återbäring skall ange hur tilldelningen skall ske. Den tilldelade återbäringen skall utbetalas omedelbart eller vid en bestämd senare tidpunkt eller också tillgodoräknas försäkringstagaren som nedsättning av premien eller utvidgning av försäkringsförmånerna.

Utfästelse om återbäring får inte göras på annat sätt än som följer av reglerna om tilldelning av återbäring.

9 § Ett belopp motsvarande försäkringstekniska skulder för livförsäkringar skall alltid redovisas i följande slag av värdehandlingar

1. obligationer eller andra skuldförbindelser som utfärdats eller garanterats av staten,

2. obligationer, som utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan, Skeppsfartens sekundärlånekassa, Nordiska investeringsbanken eller av ett kreditaktiebolag, eller andra av nu angivna kreditinstitut utfärdade skuldförbindelser, med undantag av sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis),

3. obligationer, utfärdade eller garanterade av ett svenskt bankaktiebolag, en svensk sparbank eller en centralkassa för jordbrukskredit, eller av ett sådant bankinstitut eller av riksbanken utfärdade andra fordringsbevis, med undantag av förlagsbevis,

4. obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av en svensk kommun,

5. av ett svenskt näringsföretag utfärdade obligationer som offentligen utbjudits av ett svenskt bankaktiebolag, Sveriges investeringsbank aktiebolag eller Nordiska investeringsbanken,

6. skuldförbindelser för vilka bolaget äger säkerhet genom

panträtt i en jordbruks-, bostads-, kontors- eller affärsfastighet inom 70 procent av fastighetens uppskattade värde eller, om pantvärde har fastställts för fastigheten enligt gällande bestämmelser om lån av statsmedel till främjande av bostadsbyggandet, inom 75 procent av pantvärdet,

panträtt i tomträtt, till vilken hör en byggnad som är avsedd för bostads-, kontors- eller affärsändamål, inom 70 procent av det uppskattade värdet av byggnaden eller någon annan egendom som hör till tomträtten eller, om pantvärde har fastställts för egendomen enligt nämnda bestämmelser, inom 75 procent av pantvärdet, allt med den ytterligare begränsning som försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet eller

panträtt i en fastighet, som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet, eller i en tomträtt till vilken hör byggnad som helt eller delvis är inrättad för sådan verksamhet, inom 60 procent av det uppskattade värdet av egendomen, såvitt avser tomträtt med den ytterligare begränsning försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet,

varvid dock en förutsättning för att panträtt i fastigheten eller tomträtten skall godkännas – utom i fråga om sådant lån till en svensk kommun för vilket försäkringsinspektionen har medgett undantag – är att tillhörande

byggnader skall vara brandförsäkrade i försäkringsbolag som avses i denna lag eller i utländskt försäkringsföretag med rätt att driva försäkringsrörelse här i landet,

7. inhemska eller utländska värdehandlingar, som till sin art och till den säkerhet de erbjuder kan anses jämförliga med några av de under 1–6 nämnda, varvid dock värdehandlingar, som enligt sin lydelse skall inlösas i främmande valuta, får användas för redovisning endast i den mån de motsvarar försäkringstekniska skulder för egen räkning för försäkringar i samma valuta

eller också i följande tillgångar av annan art

8. lån mot säkerhet i bolagets försäkringsbrev inom återköpsvärdet,

9. värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet på grund av de livförsäkringar som har övertagits i form av återförsäkring, varvid dock värdet av utländskt försäkringsföretags ansvarighet inte får användas till redovisning av försäkringstekniska skulder i större omfattning än vad försäkringsinspektionen medger med hänsyn till försäkringstagarnas säkerhet.

Med det uppskattade värdet avses det värde som försäkringsbolaget bestämt på grundval av en särskild värdering.

Utan hinder av första stycket får ett belopp motsvarande högst 20 procent av de försäkringstekniska skulderna för egen räkning redovisas i andra värdehandlingar än som avses i första stycket 1–7, dock inte i aktier.

Med försäkringstekniska skulder för egen räkning förstås den del av dessa skulder som överstiger värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet.

10 § Om ett försäkringsbolag för längre tid än tio år meddelar försäkringar av annat slag än personförsäkringar, skall i fråga om redovisning av premiereserv för sådana försäkringar bestämmelserna i 9 § första stycket 1–7 och 9 samt tredje stycket tillämpas.

11 § De värdehandlingar som avses i 9 och 10 §§ skall förvaras avskilda från bolagets övriga tillgångar och under minst två lås med olika nycklar. Till ett av låsen skall endast ett ombud som försäkringsinspektionen förordnar inneha nyckel. I dessa värdehandlingar har försäkringstagarna panträtt som i handpant till säkerhet för att bolaget skall fullgöra sina förpliktelser enligt försäkringsavtalen.

Styrelsen och verkställande direktören skall se till att värdehandlingar till erforderligt belopp alltid förvaras avskilda på det sätt som föreskrivs i första stycket. Vid fastställande av beloppet skall värderingsreglerna i 11 kap. 7 § iakttas. Har värdehandlingar satts i förvar till högre värde än som erfordras har styrelsen eller verkställande direktören rätt att få ut handlingar motsvarande överskottet. Styrelsen eller verkställande direktören har dessutom, för att kunna betala förfallna försäkrings- eller återbäringsbelopp, för vilka avsättning har skett, rätt att få ut handlingar till motsvarande värde. En värdehandling får på styrelsens eller verkställande direktörens begäran bytas ut mot en annan handling av motsvarande värde.

Behöver bolaget tillgång till en värdehandling, som har satts i särskilt förvar, för att kunna bevaka sin rätt på grund av handlingen eller för något annat liknande ändamål, skall ombudet mot kvitto lämna ut handlingen till behörig företrädare för bolaget. Styrelsen och verkställande direktören är skyldiga att inom skälig tid återställa handlingen eller avlämna annan handling av motsvarande värde.

12 § Har en återförsäkringsgivare i särskilt förvar satt värdehandlingar som motsvarar värdet av försäkringstekniska skulder för livförsäkringar som mottagits i återförsäkring, skall panträtten tillkomma försäkringstagarna i det bolag som tagit återförsäkringen.

Bestämmelsen i första stycket skall även tillämpas beträffande värdehandlingar, i vilka premiereserven enligt 10 § redovisas.

13 § Ombudet skall genast göra anmälan hos försäkringsinspektionen om styrelsen eller verkställande direktören inte fullgör sina åligganden enligt 11 §.

Ombudet har rätt att få arvode av försäkringsbolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

Återförsäkring

14 § Ett försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande sluta avtal varigenom bolaget förbinder sig att i återförsäkring avge ännu inte tecknade livförsäkringar, om bolaget inte kan säga upp avtalet att upphöra utan ersättning senast ett år efter uppsägningen. Ett försäkringsbolag får inte heller utan inspektionens medgivande sluta avtal om avgivande i återförsäkring av en redan tecknad livförsäkring, om försäkringen vid avtalets ingående varit i kraft längre än ett halvt år.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte försäkringsbolag som endast meddelar återförsäkring.

Förbud mot viss premienedsättning

15 § Ett försäkringsbolag eller dess ombud får inte medge en enskild försäkringstagare eller en grupp av försäkringstagare direkt eller indirekt nedsättning av livförsäkringspremier som bolaget bestämt enligt fastställda grunder. Nedsättning av premier får dock ske genom återbäring i överensstämmelse med fastställda grunder.

Försäkringsbolagens anskaffningsverksamhet

16 § Styrelsen och verkställande direktören skall övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed.

Allmänna bestämmelser

17 § Ett försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande äga större andel av aktierna i ett svenskt eller utländskt aktiebolag än som svarar mot ett röstetal om högst fem procent av röstetalet för samtliga aktier. Tillhör försäkringsbolaget en koncern, skall bestämmelsen gälla koncernen.

Ett försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande äga andelar i en aktiefond eller i annan juridisk person än aktiebolag.

Första stycket skall inte tillämpas på aktier eller andelar i försäkringsbolag eller i juridiska personer vars verksamhet uteslutande har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag, att tillskjuta garantikapital i ömsesidiga försäkringsbolag, att förvalta försäkringsbolagens fastigheter eller att biträda försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande.

18 § Försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande meddela försäkringar med solidarisk ansvarighet.

19 § Ett försäkringsbrev skall innehålla uppgifter både om de allmänna försäkringsvillkoren och om de särskilda villkoren för den försäkring som avses i brevet.

20 § Om en personuppgift som anger att en försäkringstagare har vidtagit dispositioner beträffande i framtiden utfallande försäkringsbelopp till förmån för någon annan har införts i sådant personregister som avses i datalagen (1973: 289), får uppgiften inte lämnas ut till denne.

21 § Om det föreligger intressegemenskap mellan å ena sidan ett försäkringsbolag och å andra sidan ett aktiebolag som denna lag inte är tillämplig på eller en ekonomisk förening, får försäkringsinspektionen förelägga aktiebolaget eller föreningen att avge en särskild redovisning över intressegemenskapen. Sådant föreläggande får dock endast meddelas om det behövs med hänsyn till tillsynen över försäkringsverksamheten och om regeringen lämnat sitt samtycke till det. Redovisningen skall avges enligt anvisningar av försäkringsinspektionen.

8 Kap. Försäkringsbolagets ledning m. m.

1 § Ett försäkringsbolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter.

I försäkringsaktiebolag som inte uteslutande driver återförsäkring, skall minst en av styrelseledamöterna utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas. Sådan styrelseledamot får inte vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.

Styrelsen väljs av bolagsstämman. Styrelseledamot som avses i andra stycket skall dock enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem eller förordnas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer. Även annan styrelseledamot får enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämman.

Särskilda bestämmelser om att styrelseledamot skall utses av annan än bolagsstämman finns i lagen (1976: 355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Styrelseledamöternas uppdrag gäller för den tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en ledamot som inte är vald på bolagsstämman vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller det uppkommer hinder för denne enligt 4 § att vara styrelseledamot och om det inte finns någon suppleant, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny ledamot för den återstående mandattiden tillsätts om inte den förutvarande ledamoten har varit en sådan ledamot som avses i 1 § andra stycket eller en sådan arbetstagarledamot som avses i lagen (1976: 355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Skall ledamoten väljas på bolagsstämman, kan utan hinder av vad som föreskrivs i 1 § första stycket valet anstå till den nästa ordinarie stämma på

vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om en styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas på något annat sätt än genom val av bolagsstämman, inte har utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, delägare, delegerad, garant, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

3 § Styrelsen skall utse verkställande direktör. Denne får utses inom eller utom styrelsen.

Styrelsen får förordna en eller flera vice verkställande direktörer att tjänstgöra i verkställande direktörens ställe. För vice verkställande direktör gäller i tillämpliga delar vad som i denna lag sägs om verkställande direktören.

4 § Styrelseledamöterna och verkställande direktören skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, i särskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara styrelseledamot eller verkställande direktör.

5 § I fråga om ömsesidiga försäkringsbolag får regeringen eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från bestämmelserna om

1. att verkställande direktör skall utses,
2. att det åligger styrelsen att utse en verkställande direktör,
3. att verkställande direktören inte får vara ordförande i bolagets styrelse.

Om verkställande direktör inte utses, skall styrelsen uppdra åt en av styrelseledamöterna att fullgöra de skyldigheter som åligger verkställande direktören i fråga om bokföring och medelsförvaltning. Styrelsen svarar för vad som i övrigt åligger verkställande direktören enligt denna lag.

6 § Styrelseledamöterna och verkställande direktören i försäkringsaktiebolag skall senast när de tillträder sin befattning, för införande i aktieboken anmäla sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag inom samma koncern. Detsamma gäller motsvarande befattningshavare i ömsesidiga försäkringsbolag i fråga om innehav av aktier i bolag inom koncern där det ömsesidiga bolaget ingår. Förändringar i aktieinnehaven skall anmälas inom en månad.

Första stycket gäller inte i den mån anmälningsskyldighet föreligger enligt lagen (1971: 827) om registrering av aktieinnehav.

7 § Styrelsen svarar för bolagets organisation och för förvaltningen av bolagets angelägenheter. Verkställande direktören skall sköta den löpande förvaltningen enligt de riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktören får dessutom utan styrelsens bemyndigande vidta åtgärder som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är osedvanliga eller av stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

Styrelsen skall se till att organisationen i fråga om bokföringen och

medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktören skall sörja för att bolagets bokföring fullgörs i överensstämmelse med denna lag och andra författningar och att medelsförvaltningen sköts på ett betryggande sätt.

8 § Beslut om ändring av grunderna fattas av styrelsen. Ändringen skall sedan den stadfästs genast anmälas för registrering av styrelsen eller verkställande direktören. Ändringsbeslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

9 § Om ett försäkringsbolag har blivit moderbolag, skall styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar som fordras för att beräkna koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

10 § Inom styrelsen skall en av ledamöterna vara ordförande. Om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen eller beslutats av bolagsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottning. Verkställande direktören får inte vara ordförande.

Ordföranden skall se till att sammanträden hålls när det behövs. Om en styrelseledamot eller verkställande direktören fordrar att styrelsen sammankallas, skall detta ske. Verkställande direktören har, även om han inte är styrelseledamot, rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om inte styrelsen för ett visst fall bestämmer något annat.

Vid styrelsens sammanträden skall det föras protokoll, som undertecknas eller justeras av ordföranden och den ledamot som styrelsen utser. Styrelseledamöterna och verkställande direktören har rätt att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

11 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter dels fått tillfälle att delta i ärendets behandling, dels fått tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot har förfall och om det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall denne beredas tillfälle till detta.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen inte föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträdet mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som ordföranden ansluter sig till. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen.

Handlingar som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

12 § En styrelseledamot eller verkställande direktören får inte handlägga fråga om avtal mellan honom och försäkringsbolaget. Inte heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan strida mot bolagets. Med ett avtal jämställs en rättegång eller någon annan talan.

13 § Styrelsen företräder försäkringsbolaget och tecknar dess firma.

Styrelsen kan bemyndiga en styrelseledamot, verkställande direktören eller någon annan att företräda bolaget och teckna dess firma, om förbud mot detta inte har tagits in i bolagsordningen. För den som inte är styrelseledamot eller verkställande direktör gäller vad som sägs i 4 och 12 §§ om verkställande direktören.

Styrelsen kan föreskriva att rätten att företräda bolaget och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Andra inskränkningar får inte registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla sådana bemyndiganden som avses i andra stycket.

14 § Verkställande direktören får alltid företräda bolaget och teckna dess firma i fråga om åtgärder som enligt 7 § ankommer på honom.

15 § Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa rättshandlingar eller andra åtgärder som är ägnade att bereda otillbörliga fördelar åt aktieägare, garanter eller andra till nackdel för bolaget eller andra aktieägare eller garanter.

En ställföreträdare får inte följa en föreskrift av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om föreskriften inte är gällande därför att den står i strid mot denna lag eller bolagsordningen.

16 § Om en ställföreträdare, som har företagit en rättshandling för bolaget, har överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen inte gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Detsamma gäller om verkställande direktören överskrider den behörighet att vidta åtgärder på bolagets vägnar som han har enligt 7 §.

17 § För registrering skall bolaget anmäla vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt till firmatecknare. Samtidigt skall dessa personers postadress och personnummer anmälas. För registrering skall även anmälas vilka som tecknar bolagets firma och hur denna tecknas.

Anmälan görs första gången när bolaget enligt 2 kap. 13 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att en ändring inträffat i de förhållanden som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan har även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

18 § I försäkringsbolag som meddelar livförsäkring skall de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en aktuarie.

Regeringen eller efter dess bemyndigande försäkringsinspektionen meddelar föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie. Inspektionen kan i särskilt fall medge undantag från dessa villkor.

Styrelsen eller verkställande direktören skall, när en aktuarie antagits eller frånträtt sin befattning, genast anmäla detta för registrering. Sådan anmälan kan också göras av aktuarien.

9 kap. Bolagsstämma

1 § Aktieägares, delägares, delegerades och garanters rätt att besluta i försäkringsbolagets angelägenheter utövas vid bolagsstämman.

I avstämningsbolag tillkommer rätten att delta i bolagsstämma den som har tagits upp som aktieägare i en sådan utskrift av aktieboken som avses i 3 kap. 13 § andra stycket.

I bolagsordning kan bestämmas att aktieägare respektive delägare för att få delta i bolagstämman skall anmäla sig hos bolaget senast den dag som anges i kallelsen till stämman. Denna dag får inte vara söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton och får inte infalla tidigare än femte dagen före stämman.

I försäkringsaktiebolag kan aktier som tillhör bolaget eller dess dotterföretag inte företrädas vid bolagsstämman. Sådana aktier skall inte medräknas när det fordras samtycke av ägare till en viss del av aktierna i bolaget för att ett beslut skall bli giltigt eller en befogenhet skall få utövas.

2 § Aktieägarnas, delägarnas och garanternas rätt vid bolagsstämman får utövas genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Sådan fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser att delägarnas rätt att besluta om försäkringsbolagets angelägenheter skall tillkomma särskilt utsedda delegerade, får delägarna inte utöva någon beslutanderätt vid bolagsstämman. Delegerade får inte rösta genom ombud.

Varje aktieägare, delägare, delegerad eller garant kan vid bolagsstämman medföra högst ett biträde.

3 § I ett försäkringsaktiebolag kan ingen rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de aktier som företräds på stämman, om inte något annat följer av bolagsordningen.

Aktieägaren eller den röstberättigade i ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte själv eller genom ombud rösta i fråga om

1. talan mot honom,
2. hans befrielse från skadeståndsansvar eller andra förpliktelser gentemot bolaget, eller
3. sådan talan eller befrielse som avses i 1 och 2 beträffande någon annan, om aktieägaren eller den röstberättigade i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets.

Bestämmelserna i första och andra styckena om aktieägare och andra röstberättigade gäller även deras ombud.

4 § Bolagsstämman skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I bolagsordningen kan dock föreskrivas att den skall eller kan hållas på annan angiven ort. Om utomordentliga omständigheter föranleder det, får stämman hållas på annan plats.

5 § Ordinarie bolagsstämma skall hållas inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår. Vid den ordinarie bolagsstämman skall årsredovisningen och revisionsberättelsen samt, i moderbolag, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen läggas fram.

Vid stämman skall beslut fattas

1. om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i moderbolag, koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen,

2. om dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen,
3. om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören,
4. i andra ärenden som ankommer på stämman enligt denna lag eller bolagsordningen.

Beslut i frågor som avses i andra stycket 1–3 skall dock anstå till en fortsatt stämma, om i försäkringsaktiebolag majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. Detsamma gäller i ömsesidiga försäkringsbolag om en tiondel av de närvarande röstberättigade begär det. En sådan stämma skall hållas minst en och högst två månader därefter. Något ytterligare uppskov är inte tillåtet.

6 § Extra bolagsstämma skall hållas när styrelsen finner skäl till detta. En sådan stämma skall även hållas när det för ett visst angivet ändamål skriftligen begärs av en revisor eller i försäkringsaktiebolag av ägare till en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag av en tiondel av samtliga röstberättigade. Kallelse skall utfärdas inom fjorton dagar från den dag då en sådan begäran kommit in till bolaget.

7 § En aktieägare eller en röstberättigad i ett ömsesidigt försäkringsbolag har rätt att få ett ärende behandlat vid bolagsstämma, om han skriftligen framställer ett yrkande om detta hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen till stämman.

8 § Styrelsen kallar till bolagsstämma. Om en stämma som skall hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller ett stämmobeslut, inte sammankallas i föreskriven ordning, skall försäkringsinspektionen på anmälan av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor, en aktieägare eller en röstberättigad i ett ömsesidigt bolag genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman på det sätt som sägs i 9 §. Detsamma gäller om inspektionen på något annat sätt fått kännedom om förhållandet.

9 § Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas tidigast fyra veckor före stämman. Om inte bolagsordningen föreskriver längre tid, skall kallelsen utfärdas senast två veckor före stämman. Uppskjuts stämman till en dag som infaller senare än fyra veckor efter det stämman har inletts, skall kallelse ske till den fortsatta stämman. Fordras enligt bolagsordningen för giltighet av ett bolagsstämmobeslut att det fattas på två stämmor, kan kallelse till den andra stämman inte ske innan den första stämman har hållits. I sådan kallelse skall det anges vilket beslut den första stämman har fattat.

Kallelse skall ske enligt bolagsordningen. En skriftlig kallelse skall dock alltid sändas till varje aktieägare eller röstberättigad i ett ömsesidigt försäkringsbolag vars postadress är känd för bolaget, om

1. den ordinarie bolagsstämman skall hållas på någon annan tid än den som föreskrivs i bolagsordningen, eller
2. bolagsstämman skall behandla frågor om
   a) sådana ändringar av bolagsordningen som avses i 16 och 18 §§,
   b) bolagets försättande i likvidation eller
   c) upphörande av bolagets likvidation.

I kallelsen skall tydligt anges de ärenden som skall behandlas på stämman. Om ett ärende avser en ändring av bolagsordningen, skall det huvud-

sakliga innehållet av förslaget till ändringen anges i kallelsen. Att i vissa fall särskilda uppgifter skall anges i kallelsen följer av 4 kap. 7 § andra stycket och 1 § tredje stycket detta kapitel.

Under minst en vecka närmast före den stämma, som avses i 5 §, skall redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen eller avskrifter av dessa hållas tillgängliga hos bolaget för aktieägarna och de röstberättigade samt genast sändas till de aktieägare eller de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress.

10 § Om någon kallelse till bolagsstämma inte har skett eller handlingar inte har tillhandahållits eller sänts ut enligt denna lag eller bolagsordningen, får bolagsstämman inte besluta i ärendet utan samtycke av de aktieägare eller de röstberättigade i det ömsesidiga försäkringsbolaget som berörs av felet. Har ett ärende inte tagits upp i kallelsen, får bolagsstämman även utan ett sådant samtycke avgöra ärendet, om det enligt bolagsordningen skall förekomma på stämman, eller besluta att extra bolagsstämma skall sammankallas för att behandla ärendet.

11 § Ordförande vid bolagsstämma utses av stämman, om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen.

Ordföranden skall upprätta en förteckning över de närvarande aktieägarna i försäkringsaktiebolaget respektive de närvarande röstberättigade i det ömsesidiga försäkringsbolaget, ombuden och biträdena samt i denna ange hur många röster och, i fråga om försäkringsaktiebolaget, hur många aktier var och en företräder vid stämman (röstlängd). Röstlängden skall, sedan den godkänts av stämman, tillämpas intill dess stämman beslutat att ändra den. Uppskjuts stämman till en senare dag än nästföljande vardag skall ny röstlängd upprättas.

Genom ordförandens försorg skall protokoll föras vid stämman. Röstlängden skall tas in i protokollet eller fogas till detta som bilaga. I protokollet skall införas stämmans beslut och om röstning skett, hur den utfallit. Protokollet skall undertecknas av ordföranden och av minst en justeringsman som har utsetts på stämman. Senast två veckor efter stämman skall protokollet hållas tillgängligt hos bolaget för aktieägarna respektive delägarna och de röstberättigade som inte är delägare. Protokollen skall förvaras på betryggande sätt.

12 § Styrelsen och verkställande direktören skall, om en aktieägare eller en röstberättigad i det ömsesidiga försäkringsbolaget begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget, på bolagsstämman lämna upplysningar om förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärenden på stämman. I koncernbolag avser upplysningsplikten även bolagets förhållande till ett annat koncernföretag och, om försäkringsbolaget är moderbolag, koncernredovisningen samt sådana förhållanden beträffande dotterföretagen som avses i första meningen.

Om en begärd upplysning endast kan lämnas med stöd av sådana uppgifter, som inte är tillgängliga på stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hållas tillgänglig hos bolaget för aktieägarna eller de röstberättigade samt sändas över till de aktieägare eller de röstberättigade, som har begärt upplysningen.

Finner styrelsen att en begärd upplysning inte kan lämnas till aktieägarna eller de röstberättigade utan väsentligt förfång för bolaget, skall upplys-

ningen i stället på aktieägarnas eller de röstberättigades begäran lämnas till bolagets revisorer inom två veckor efter stämman. Revisorerna skall inom en månad efter stämman till styrelsen skriftligen yttra sig över om den begärda upplysningen lämnats till dem samt om upplysningen enligt deras mening bort föranleda någon ändring i revisionsberättelsen eller, beträffande moderbolag, koncernrevisionsberättelsen eller om upplysningen i övrigt ger någon anledning till erinran. Om så är fallet, skall ändringen eller erinringen anges i yttrandet. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt hos bolaget för aktieägarna eller de röstberättigade samt sända över det i avskrift till de aktieägare eller de röstberättigade, som har begärt upplysningen.

13 § Bolagsstämmans beslut utgörs av den mening som fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Vid val anses den vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottdragning, om inte något annat har beslutats av stämman innan valet förrättas.

Första stycket gäller inte om något annat följer av denna lag eller föreskrivs i bolagsordningen. Beträffande de beslut som avses i 14 eller 16 § kan det dock i bolagsordningen endast föreskrivas längre gående villkor än som anges i dessa paragrafer.

14 § Beslut att ändra bolagsordningen fattas av bolagsstämman utom i de fall som avses i 4 kap. 15 § andra stycket. I fråga om försäkringsaktiebolag är beslutet giltigt om det har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, om inte något annat följer av 16 §. I fråga om ömsesidiga försäkringsbolag är beslutet giltigt om det har biträtts av två tredjedelar av samtliga röstande.

15 § Beslut att ansöka om förlängning av koncessien enligt 2 kap. 3 § tredje stycket fattas av den ordinarie bolagsstämman.

16 § Beslut om sådan ändring av ett försäkringsaktiebolags bolagsordning att i fråga om redan utgivna aktier

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket,
2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränks genom förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller
3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas,

är giltigt, om det biträtts av samtliga vid stämman närvarande aktieägare företrädande nio tiondelar av aktierna.

Beslut om en sådan ändring av ett försäkringsaktiebolags bolagsordning som innebär att

1. det antal aktier, för vilka aktieägare kan rösta på bolagsstämman begränsas,
2. en ökad andel av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag för vad som går åt för att täcka balanserad förlust, skall hållas inne, eller
3. användningen av bolagets vinst eller bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning regleras på något annat sätt än som avses i första stycket 1 eller detta stycke 2,

är giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna.

Beslut om sådan ändring av bolagsordningen som avses i första eller

andra stycket är, utan hinder av vad i dessa stycken sägs, giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de på stämman företrädda aktierna, om

1. ändringen endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt och samtliga de vid stämman närvarande ägarna av dessa aktier företrädande nio tiondelar av alla de aktier som på detta sätt berörs samtycker till ändringen, eller

2. ändringen endast försämrar ett helt aktieslags rätt och ägarna till hälften av alla aktier av detta slag och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen.

17 § Beslut att ändra bolagsordningen skall genast anmälas för registrering sedan ändringen har stadfästs och får utom i de fall som avses i 20 kap. 6 § inte verkställas förrän registrering har skett.

18 § Om ett beslut att ändra bolagsordningen för ett ömsesidigt försäkringsbolag avser delägarnas ansvarighet för bolagets förbindelser, får beslutet börja tillämpas först ett år efter registreringen av ändringsbeslutet, om inte samtliga delägare biträtt det.

När registreringen har skett, skall styrelsen och verkställande direktören genast låta kungöra beslutet i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Dessutom skall en underrättelse om beslutet sändas till varje delägare vars postadress är känd.

Den som är delägare i bolaget när ändringsbeslutet fattas men inte samtycker till beslutet har rätt att inom ett år från beslutets registrering häva försäkringsavtalet utan att rätta sig efter den uppsägningstid som i annat fall skulle ha iakttagits. Om avtalet hävs har delägaren rätt att få ut den på försäkringen belöpande andelen i premiereserven, beräknad för den tidpunkt, då avtalet upphör att gälla.

19 § Bolagsstämman får inte fatta beslut, som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt aktieägare, garanter eller andra till nackdel för bolaget, andra aktieägare eller garanter.

20 § Om ett bolagsstämmobeslut inte har tillkommit i behörig ordning eller i övrigt strider mot denna lag eller bolagsordningen eller grunderna, kan talan mot försäkringsbolaget om att beslutet skall upphävas eller ändras föras av aktieägare, av delägare eller röstberättigade som inte är delägare eller av styrelsen, en styrelseledamot eller verkställande direktören. Mot ett försäkringsaktiebolag kan en sådan talan föras även av den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom denna tid är rätten till talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad som sägs i andra stycket när

1. beslutet är sådant att det inte lagligen kan fattas ens med samtycke av alla aktieägare respektive av alla delägare eller röstberättigade som inte är delägare,

2. samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa aktieägare respektive av alla eller vissa delägare eller röstberättigade som inte är delägare och sådant samtycke inte har givits, eller

3. kallelse till stämman inte har skett eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse har väsentligen eftersatts.

Dom, varigenom bolagsstämmans beslut upphävs eller ändras, gäller även för aktieägare, delägare och röstberättigade som inte har instämt talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är bolagsstämmans beslut sådant att det skall anmälas för registrering enligt denna lag och har det upphävts eller ändrats genom en dom som vunnit laga kraft eller har det genom beslut under rättegången förordnats att bolagsstämmans beslut inte får verkställas, skall rätten underrätta försäkringsinspektionen för registrering.

21 § Om styrelsen vill väcka talan mot bolaget, skall bolagsstämma kallas samman för att välja en ställföreträdare som skall föra bolagets talan i tvisten. Stämningen delges med den valde ställföreträdaren.

Förbehåll i bolagsordningen, att tvister mellan bolaget och styrelsen, en styrelseledamot, verkställande direktören, en likvidator, en aktieägare, en delägare eller en röstberättigad som inte är delägare skall hänskjutas till skiljemän, har samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen skiljemannaförfarande mot bolaget, tillämpas första stycket. Är det fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmans beslut är rätten till talan inte förlorad enligt 20 § andra stycket, om styrelsen inom den där angivna klandertiden har kallat till bolagsstämma enligt första stycket.

10 kap. Revision

1 § Bolagsstämman skall välja minst två revisorer. I bolagsordningen kan dock bestämmas att en eller flera av revisorerna, dock inte alla, skall utses i annan ordning. Försäkringsinspektionen skall dessutom, enligt vad som föreskrivs i 2 §, utse en eller flera revisorer.

För de revisorer som är valda av bolagsstämman gäller uppdraget för den tid som anges i bolagsordningen. Om uppdraget inte skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken revisorsval förrättas.

Bolagsstämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Bestämmelserna i denna lag om revisorer gäller i tillämpliga delar om suppleanter.

2 § Försäkringsinspektionen skall förordna en eller flera revisorer i varje försäkringsbolag, om inte inspektionen med hänsyn till rörelsens ringa omfattning eller av andra skäl anser det obehövligt.

För revisorer som inspektionen förordnar skall den utfärda instruktion. Revisorn har rätt att få arvode av försäkringsbolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

3 § Revisorerna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen i särskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara revisor.

Revisorerna skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisorer kan även utses auktoriserade eller godkända revisionsbolag. Vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel likställs auktoriserade revisionsbolag med auktoriserade revisorer och godkända revisionsbolag med godkända revisorer. Ett bolag som utses till revisor skall till

styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. I ett auktoriserat revisionsbolag skall den huvudansvarige vara auktoriserad revisor och i ett godkänt revisionsbolag auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna i 5 och 13 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

4 § Minst en av de revisorer som bolagsstämman utser skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor, om

1. försäkringsbolagets verksamhetsområde omfattar hela riket, eller
2. tillgångarnas bruttovärde (balansomslutningen) enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 100 gånger det basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde under den sista månaden av respektive räkenskapsår.

Minst en av de revisorer som bolagsstämman utser skall vara auktoriserad revisor, om balansomslutningen enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1 000 gånger det angivna basbeloppet.

Regeringen eller efter regeringens bemyndigande kommerskollegium kan i fråga om bolag som avses i andra stycket förordna att en viss godkänd revisor får utses i stället för en auktoriserad revisor. Sådana beslut är giltiga i högst fem år.

Första–tredje styckena gäller även för ett moderbolag i en koncern, om koncernens verksamhetsområde omfattar hela riket eller om balansomslutningen enligt fastställda koncernbalansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger det gränsbelopp som anges i första eller andra stycket.

Vad som i 8 kap. 17 § föreskrivs om registrering av styrelseledamöter gäller även för de auktoriserade och godkända revisorer som avses i denna paragraf.

5 § Den kan inte vara revisor som

1. är styrelseledamot, verkställande direktör eller innehar en befattning i ledande ställning i försäkringsbolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,
2. är anställd hos bolaget eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till detta eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,
3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
4. på annat sätt än genom belåning av livförsäkringsbrev enligt grunderna står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka ett sådant företag har ställt säkerhet.

I dotterföretag kan den inte vara revisor som enligt första stycket inte är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisorerna får vid revisionen inte anlita någon som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara revisor. Har bolagen i sin tjänst anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen får revisorerna dock anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

6 § Ett av bolagsstämma lämnat uppdrag att tills vidare vara revisor upphör när ny revisor har utsetts.

Ett uppdrag som revisor upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en revisor som inte är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

Om en revisors uppdrag upphör i förtid eller det uppkommer hinder för honom enligt 3–5 §§ eller enligt bolagsordningen att vara revisor och om det inte finns någon suppleant, skall styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor tillsätts för den återstående mandattiden eller anmäla förhållandet för försäkringsinspektionen, som på förslag av styrelsen skall utse ny revisor under tiden fram till nästa ordinarie bolagsstämma.

7 § Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos försäkringsinspektionen

1. om auktoriserad revisor eller godkänd revisor inte är utsedd enligt 4 § första–fjärde styckena,
2. om en revisor är obehörig enligt 3 § första stycket eller 5 § första eller andra stycket, eller
3. om en bestämmelse i bolagsordningen om antalet revisorer eller om revisorers behörighet har åsidosatts.

Anmälan enligt första stycket kan göras av envar.

8 § Revisorerna skall i den omfattning som följer av god revisionssed granska försäkringsbolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

Om försäkringsbolaget är ett moderbolag, skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer som är utsedda av någon annan än försäkringsinspektionen skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av bolagsstämman, såvida de inte strider mot lag, bolagsordningen eller god revisionssed.

9 § Styrelsen och verkställande direktören skall ge revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning som revisorn finner behövlig samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Samma skyldighet åligger styrelsen, verkställande direktören och revisor i ett dotterföretag gentemot revisor i moderbolaget.

10 § Sedan revisor slutfört granskningen, skall han skriva en hänvisning till revisionsberättelsen på årsredovisningen och i fråga om moderbolag på koncernredovisningen. Finner revisor att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall han anteckna även detta. I moderbolag gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

11 § Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till bolagsstämman. Berättelsen skall överlämnas till bolagets styrelse senast två veckor före den ordinarie bolagsstämman.

Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande, huruvida årsredovisningen gjorts upp enligt denna lag. Innehåller inte årsredovisningen sådana upplysningar som skall lämnas enligt 11 kap., skall revisorerna ange detta och, om det kan ske, lämna behövliga upplysningar i sin berättelse.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att någon åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger en styrelseledamot eller verkställande direktören till last eller att en styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt handlat i strid mot denna lag eller bolagsordningen, skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande i fråga om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela aktieägarna respektive delägarna, de delegerade och garanterna.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilda uttalanden om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I moderbolaget skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Härvid skall första–fjärde styckena tillämpas.

12 § De erinringar som revisor framställt till styrelsen eller verkställande direktören skall antecknas i ett protokoll eller någon annan handling som skall överlämnas till styrelsen och bevaras av denna på betryggande sätt.

13 § Revisor har rätt att närvara vid bolagsstämma. Han är skyldig att närvara vid stämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses påkallat.

14 § Revisor får inte till enskild aktieägare, delägare, delegerad, garant eller utomstående lämna upplysningar om sådana försäkringsbolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till förfång för bolaget.

Revisor är skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som bolagsstämman begär, om det inte skulle vara till väsentligt förfång för bolaget. Revisor är vidare skyldig att lämna medrevisor, ny revisor och, om bolaget har försatts i konkurs, konkursförvaltare erforderliga upplysningar om bolagets angelägenheter.

11 kap. Redovisning

Årsredovisning m. m.

1 § Kalenderår utgör räkenskapsår, om inte annat följer av 12 § andra stycket bokföringslagen (1976: 125). För varje räkenskapsår skall årsredovisning avges. Denna består av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse. I resultaträkning skall ingå resultatanalys.

I fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen gäller, förutom bestämmelserna i nämnda lag, föreskrifterna nedan i detta kapitel.

Resultatanalysen skall närmare utvisa rörelseresultatet för varje verksamhetsgren.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, får utfärda närmare föreskrifter om försäkringsbolagens löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning samt därvid, om särskilda skäl föreligger, meddela föreskrifter som avviker från bokföringslagen. Föreskrifterna skall utformas så att de främjar en klar och rättvisande översikt av försäkringsbolagets resultat och ställning.

2 § I årsredovisningen skall återges resultaträkningen och balansräkningen för det närmast föregående räkenskapsåret. Har det under året skett någon ändring i specificeringen av poster i resultaträkningen och balansräkningen skall, om det inte möter särskilda hinder, uppgifterna från den tidigare årsredovisningen sammanställas så att dessa kan jämföras med posterna i den senare årsredovisningen.

Årsredovisningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter samt av verkställande direktören. Har avvikande mening beträffande årsredovisningen antecknats till styrelsens protokoll, skall den avvikande meningen fogas till redovisningen.

3 § Minst en månad före den ordinarie bolagsstämman skall årsredovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret avlämnas till revisorerna.

4 § Med anläggningstillgångar förstås i denna lag

1. maskiner, inventarier och dylikt,
2. kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen,
3. aktier och andelar i dotterföretag,
4. andra aktier och andelar som innehas som ett led i organisationen av bolagets försäkringsrörelse och
5. efter medgivande av försäkringsinspektionen andra tillgångar som är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas i rörelsen.

5 § En anläggningstillgång, som har ett bestående värde som väsentligt överstiger det belopp som den är uppförd till i närmast föregående balansräkning, får tas upp till högst detta värde. Fastighet får dock inte skrivas upp över taxeringsvärdet. Aktier och andelar får inte skrivas upp till högre värde än vad som medges av försäkringsinspektionen.

Det belopp varmed uppskrivning sker kan användas till

1. erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar, om det finns särskilda skäl för en sådan utjämning,
2. fondemission, om bolaget är ett skadeförsäkringsaktiebolag,
3. avsättning till uppskrivningsfond, om bolaget är ett skadeförsäkringsbolag,
4. ökning av de försäkringstekniska skulderna eller ökning av återbäringsfonden, om bolaget är ett livförsäkringsbolag.

Uppskrivningsfonden får tas i anspråk endast för de i andra stycket 1 och 2 angivna ändamålen.

För tillämpning av andra stycket 4 krävs medgivande av försäkringsinspektionen. Medgivande skall lämnas om särskilda skäl föreligger för en sådan tillämpning.

6 § Bestämmelserna i 17 § bokföringslagen (1976: 125) gäller inte för försäkringsbolag, om inte annat följer av 13 § första stycket detta kapitel.

Vid värdering av ett moderbolags aktier eller andelar i ett dotterföretag skall aktier, som dotterföretaget äger i moderbolaget, inte anses ha något värde.

Vid uppställning av resultaträkningen och balansräkningen skall andelar i andra företag än aktiebolag likställas med de aktier som försäkringsbolaget äger.

7 § Andra tillgångar än anläggningstillgångar anses som omsättningstillgångar.

Värdehandlingar, som svarar mot försäkringstekniska skulder enligt 7 kap. 9 § första stycket 1–7 eller mot premiereserven enligt 7 kap. 10 § i den utsträckning denna paragraf hänvisar till 7 kap. 9 § första stycket 1–7, får tas upp till högre värde än vad som följer av bestämmelserna i bokföringslagen. De får dock högst tas upp till samma värde som i närmast föregående balansräkning eller, om värdehandlingen anskaffats under räkenskapsåret, anskaffningsvärdet. Detta gäller endast om värdehandlingarna kan avyttras till ett värde, som motsvarar detta högre värde, vid tidpunkter som får anses tillfredsställande med hänsyn till de försäkringsutfästelser som värdehandlingarna säkerställer.

Andra värdehandlingar än de som avses i andra stycket och som utgörs av reversfordringar som förfaller eller kan sägas upp till betalning av försäkringsbolaget först efter längre tid än ett år, får, om det finns särskilda skäl till det, tas upp över det verkliga värdet, dock högst till anskaffningsvärdet.

8 § Omfattar rörelsen flera verksamhetsgrenar skall intäkter och kostnader redovisas särskilt beträffande varje verksamhetsgren.

9 § Utgifter för bolagsbildningen, för ökning av aktiekapitalet och för bolagets förvaltning får inte tas upp som tillgångar.

Innehar ett försäkringsaktiebolag egna aktier, skall de med angivande av det nominella beloppet tas upp som tillgångar utan värde.

10 § I balansräkningen skall som särskilda poster tas upp försäkringstekniska skulder och återförsäkrares andelar i dessa. Omfattar bolagets rörelse olika verksamhetsgrenar, skall sådana poster beträffande varje verksamhetsgren redovisas särskilt.

Livförsäkringsbolag som redovisar en återbäringsfond skall ta upp denna som särskild post bland skulderna, särskilt redovisad för varje verksamhetsgren.

I livförsäkringsaktiebolag tas aktiekapitalet upp som bundet eget kapital.

Skadeförsäkringsbolags egna kapital skall delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall tas upp aktiekapital, reservfond och uppskrivningsfond. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust skall tas upp fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragsposter.

11 § Förvaltningsberättelsen skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed.

I förvaltningsberättelsen skall upplysningar lämnas om

1. sådana förhållanden som inte skall redovisas i resultaträkningen eller i balansräkningen men som är viktiga för att bedöma bolagets verksamhetsresultat och ställning, samt

2. händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet av i Sverige anställda personer under räkenskapsåret med uppdelning på kontorstjänstemän, fälttjänstemän och övriga anställda. Vidare skall det anges det sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar i Sverige dels till styrelsen och verkställande direktören, dels till kontorstjänstemän, dels till fälttjänstemän, dels till övriga anställda.

Dessutom skall det för fritidsombud och specialombud i Sverige var för sig anges dels medelantalet under räkenskapsåret, dels ersättningsbeloppet till dessa.

Har bolaget anställda utomlands, skall medelantalet av dessa under räkenskapsåret anges samt uppgift lämnas om sammanlagda summan av löner och ersättningar.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I förvaltningsberättelsen skall anges rörelseresultatet för vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren. Upplysningar skall lämnas om bolagets konsolidering vid utgången av vart och ett av dessa år.

Koncernredovisning

12 § I moderbolag skall, utöver årsredovisning för moderbolaget, för varje räkenskapsår avges koncernredovisning bestående av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket och 3 § skall tillämpas på koncernredovisningen.

13 § Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 § första stycket och 4–10 §§. Bestämmelsen i 17 § första stycket bokföringslagen (1976:125) om goodwill får dock tillämpas vid upprättande av koncernredovisningen.

Vid upprättande av koncernresultaträkningen skall en uppdelning i förekommande fall göras mellan å ena sidan i koncernen ingående svenska livförsäkringsbolag jämte andra dotterföretag till dessa än försäkringsbolag (livbolagsgruppen) och å andra sidan i koncernen ingående övriga företag (skadebolagsgruppen).

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinster under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses moderbolagets andel av vinst som uppkommit genom att en tillgång överlåtits inom koncernen, i den mån inte tillgången därefter överlåtits till

köpare utanför koncernen eller tillgången förbrukats eller dess värde satts ned hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller av annat skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i ett visst hänseende tillämpa första eller tredje stycket, får de undantag göras som förhållandena kräver. För sådana avvikelser skall en motiverad redogörelse lämnas i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för ett moderbolag skall vidare i tillämpliga delar lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 11 §. Redogörelse skall lämnas för vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid upprättandet av koncernredovisningen. Vidare skall uppges det belopp som skall föras över till det bundna egna kapitalet från det fria egna kapitalet i skadebolagsgruppen enligt årsredovisningarna för företag inom denna.

Försäkringsbolag som är dotterföretag skall i förvaltningsberättelsen ange namnet på moderbolaget och i förekommande fall dettas moderbolag.

12 kap. Vinstutdelning och annan användning av försäkringsbolagets egendom

Vinstutdelning och återbetalning av garantikapital

1 § Försäkringsbolagets medel får betalas ut till aktieägare eller till garanter endast enligt bestämmelserna i denna lag om vinstutdelning, återbetalning av garantikapital, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation.

Om verksamheten i ett skadeförsäkringsaktiebolag helt eller delvis skall ha ett annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, skall bolagsordningen innehålla bestämmelser om hur vinsten och de behållna tillgångarna vid bolagets likvidation skall användas.

2 § Vinstutdelning till aktieägare eller garanter får inte ske i livförsäkringsbolag.

I skadeförsäkringsbolag får vinstutdelningen inte överstiga vad som i den fastställda balansräkningen och, i fråga om moderbolag, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret redovisas som bolagets respektive koncernens skadebolagsgrupps nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för

1. den redovisade förlusten,
2. det belopp som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, det belopp som av det fria egna kapitalet i skadebolagsgruppen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall föras över till det bundna egna kapitalet och
3. det belopp som enligt bolagsordningen eljest skall användas för andra ändamål än vinstutdelning.

Vinstutdelningen får inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god affärssed. Förbud mot vinstutdelning i vissa fall föreskrivs i 6 kap. 5 §.

Bestämmelserna om vinstutdelning i andra stycket skall tillämpas vid betalning av ränta enligt garantiavtal i ömsesidiga försäkringsbolag.

3 § Bolagsstämman fattar beslut om vinstutdelning till aktieägarna samt om räntebetalning och vinstutdelning till garanter. Stämman får endast i

den mån den har skyldighet till detta enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i bolagsstämmans beslut om utdelning till aktieägare. Utdelningen förfaller till betalning på avstämningsdagen och skall betalas utan dröjsmål. Den som på avstämningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § skall anses behörig att ta emot utdelningen. Om han inte var berättigad att ta emot utdelning skall 4 kap. 6 § tredje stycket andra–fjärde meningarna tillämpas.

4 § Beslut om återbetalning av garantikapitalet fattas av bolagsstämman och får inte verkställas utan försäkringsinspektionens tillstånd. Verkställd återbetalning skall av styrelsen eller verkställande direktören genast anmälas för registrering.

Återbäringsfonden och förlusttäckning i livförsäkringsbolag

5 § Livförsäkringsbolag skall sätta av årsvinsten på livförsäkringsrörelsen till en återbäringsfond i den mån inte vinsten tas i anspråk för betalning av ränta enligt garantiavtal eller annat följer av denna lag. Livförsäkringsbolag får avsätta årsvinsten på annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse till en återbäringsfond för sådan annan rörelse.

6 § Återbäringsfond i livförsäkringsbolag får användas endast för återbäring och för förlusttäckning enligt 7 §. Försäkringsinspektionen kan medge att sådan fond minskas i andra fall när det finns särskilda skäl till det.

7 § Om det uppkommer en förlust på livförsäkringsrörelsen inom ett livförsäkringsbolag, skall förlusten täckas genom att återbäringsfonden för denna rörelse minskas.

Om livförsäkringsbolaget meddelar även annan försäkring än livförsäkring och förlusten på livförsäkringsrörelsen inte kan täckas på detta sätt, skall den täckas genom att medel som avsatts till framtida förfogande för sådan annan försäkring används. Har återbäringsfond för den andra försäkringsrörelsen bildats, skall medel ur denna fond därvid tas i anspråk sist.

Om det uppkommer förlust på den andra försäkringsrörelsen och om denna inte kan täckas av medel som avsatts till framtida förfogande för sådan annan försäkring, skall förlusten täckas genom att återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen minskas.

8 § Om en förlust på livförsäkringsrörelsen i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag inte kan täckas på det sätt som anges i 7 §, skall förlusten, i den mån den överstiger garantikapitalet, utjämnas genom att bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring sätts ned.

Nedsättningen skall verkställas på ett sätt som är skäligt med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter. För nedsättningen skall grunder (nedsättningsgrunder) upprättas. Om stadfästelse av nedsättningsgrunderna gäller bestämmelserna i 2 kap. 3 §.

Reservfonden och annan användning av försäkringsbolagets egendom

9 § Skadeförsäkringsbolag skall inrätta en reservfond för avsättning av belopp som

1. på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet,
2. betalats till bolaget av någon som fått en aktie förverkad,
3. enligt 4 kap. 19 § skall tillfalla bolaget,
4. enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden eller
5. enligt beslut av bolagsstämman i övrigt skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av bolagsstämman endast sättas ned

1. för att täcka sådana förluster enligt den fastställda balansräkningen, som inte kan täckas av fritt eget kapital,
2. i försäkringsaktiebolag för fondemission, eller
3. i försäkringsaktiebolag för andra ändamål, om rätten med motsvarande tillämpning av 6 kap. 6 § ger tillstånd till nedsättningen.

10 § Sker utbetalning till aktieägare eller garanter i strid mot denna lag, skall mottagaren betala tillbaka vad han erhållit med ränta, beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 635), från det utbetalningen erhållits intill dess räntan skall betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag. Detta gäller dock inte om mottagaren hade skälig anledning att anta att utbetalningen utgjorde laglig vinstutdelning eller räntebetalning.

För den brist som kan uppkomma vid återbetalningen ansvarar, enligt 16 kap. 1–4 §§, de som medverkat till att besluta om eller verkställa utbetalningen eller till att upprätta eller fastställa en oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet.

11 § Bolagsstämman får besluta om gåvor till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål, om det med hänsyn till ändamålens beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. Styrelsen får till sådana ändamål endast använda tillgångar som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.

12 § Ett försäkringsbolag får inte lämna penninglån till styrelseledamöterna, verkställande direktören eller aktuarien i bolaget eller i något annat företag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en styrelseledamot, verkställande direktören eller aktuarien,
2. den som är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår, eller
2. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån skall även tillämpas i fråga om ställande av säkerhet.

Vid tillämpning av denna paragraf likställs äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

13 § Bestämmelserna i 12 § första stycket utgör inte något hinder för försäkringsbolag att i enlighet med reglerna i grunderna lämna lån mot säkerhet i försäkringsbrev.

Försäkringsinspektionen kan medge undantag från 12 §, om det finns synnerliga skäl till detta.

13 kap. Uttaxering i ömsesidiga försäkringsbolag

1 § Om det i ett ömsesidigt försäkringsbolag uppkommer förlust på sådan försäkringsrörelse som inte avser personförsäkring eller återförsäkring, skall den del av förlusten, som inte kan täckas genom användning av obeskattade reserver, fritt eget kapital och reservfonden, med tillägg av högst en tiondel uttaxeras på dem som varit delägare i bolaget under någon del av det räkenskapsår under vilket förlusten har uppkommit. Innehåller bolagsordningen bestämmelser om att delägarnas personliga ansvarighet är begränsad till ett visst belopp eller om att uttaxeringen i första hand skall ske inom en bestämd grupp av delägare eller i övrigt på annat sätt än som föreskrivs i denna paragraf, skall uttaxeringen ske enligt dessa bestämmelser.

Täcks inte förlusten genom uttaxering på det sätt som föreskrivs i första stycket, skall den kvarstående förlusten utjämnas genom nedsättning av delägarnas andel i den del av premiereserven som inte avser sjuk- eller livränta enligt 1 kap. 5 § tredje stycket. Därvid skall nedsättning också ske av försäkringsbeloppen liksom av ersättningsbelopp som belöper på delägarna och svarar mot de försäkringsfall som inträffat under det räkenskapsår då förlusten har uppkommit.

Om det finns garantikapital skall täckande av förlust genom uttaxering endast gälla det belopp varmed förlusten överstiger garantikapitalet.

2 § Styrelsen skall verkställa uttaxering genast efter det att bolagsstämman fastställt balansräkningen för räkenskapsåret. Inbetalning av de belopp som uttaxerats kan fördelas på högst sex terminer. Sista inbetalningen skall vara gjord inom tre år från styrelsens beslut om verkställighet.

Delägarna skall minst en månad före varje inbetalningsdag få ett skriftligt meddelande om beslutet enligt första stycket, om inte något annat är bestämt i bolagsordningen.

3 § Uttaxering skall ske i förhållande till varje delägares premier som avser annan direkt försäkring än personförsäkring och belöper på det räkenskapsår under vilket förlusten har uppkommit.

Vid nedsättning av delägarnas andel i premiereserven och av ersättningsbelopp som belöper på delägarna skall alla andelar och ersättningsbelopp sättas ned i förhållande till varje delägares premier enligt första stycket.

Har någon redan erhållit större ersättning än som tillkommer honom sedan ersättningsbeloppen satts ned, är han skyldig att betala tillbaka det överskjutande beloppet till bolaget.

I bolagsordningen kan meddelas bestämmelser som avviker från första–tredje styckena.

4 § Betalar en delägare inte i rätt tid det belopp som uttaxerats på honom skall beloppet genast utsökas. Har delägaren vid utmätningsförrättningen

befunnits sakna utmätningsbara tillgångar till full betalning av utmätningsfordran eller om hans egendom är avträdd till konkurs skall vad som ej betalats täckas genom uttag hos övriga delägare så långt deras ansvarighet räcker. Härvid skall de bestämmelser som gäller för den första uttaxeringen iakttas.

5 § Om ett ömsesidigt försäkringsbolag försätts i konkurs, får delägarnas personliga ansvarighet för bolagets förpliktelser göras gällande endast i den mån bolagets tillgångar inte förslår till att betala bolagets skulder och endast i den ordning som föreskrivs i 6 och 7 §§ detta kapitel.

6 § Om det enligt förslag till slututdelning i konkurs uppstår brist för borgenärerna, skall konkursförvaltaren upprätta ett förslag till uttaxering av bristen på delägarna så långt deras ansvarighet räcker. För en sådan uttaxering skall bestämmelserna i 1 och 3 §§ iakttas. Uttaxeringen skall dock avse dem, som var delägare i bolaget då konkursansökningen ingavs, eller som varit delägare i bolaget under någon del av det år som föregått ingivandet av konkursansökningen.

Underrättelse om att förslaget har upprättats skall tas upp i den kungörelse som utfärdas om utdelningsförslaget. En skriftlig underrättelse skall skickas till varje delägare vars postadress är känd för bolaget.

Vad konkurslagen (1921: 225) innehåller om tillhandahållande av utdelningsförslag samt om ordningen för klander av sådana förslag skall även tillämpas i fråga om förslag till uttaxering. Sådana förslag kan klandras av delägare.

7 § Sedan förslaget till uttaxering vunnit laga kraft eller prövats av underrätt i konkursärendet, skall konkursförvaltaren genast kräva in de uttaxerade beloppen. Sker inte betalning i rätt tid skall konkursförvaltaren genast begära utsökning av beloppet. Förslaget till uttaxering gäller därvid såsom lagakraftägande dom. Har delägaren vid utmätningsförrättningen befunnits sakna utmätningsbara tillgångar till full betalning av utmätningsfordran eller är hans egendom avträdd till konkurs, gäller vad som föreskrivs i 4 § detta kapitel.

Om förslaget till uttaxering inte har godkänts av alla borgenärer och delägare, får utdelning inte ske före klandertidens utgång. Har förslaget klandrats, får inte belopp som klandret avser delas ut annat än mot borgen, förrän klandret avgjorts genom laga kraftägande dom.

14 kap. Likvidation och upplösning

Frivillig likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att försäkringsbolaget skall träda i likvidation.

I bolagsordningen kan föreskrivas kvalificerad majoritet för beslut om likvidation i andra fall än när det föreligger grund för tvångslikvidation enligt 2 eller 3 §. När en sådan grund föreligger, har beslutet omedelbar verkan. I övriga fall kan bolagsstämman besluta att likvidationen skall inträda en viss senare dag.

Tvångslikvidation

2 § Det åligger styrelsen i ett försäkringsaktiebolag att ofördröjligen upprätta en särskild balansräkning så snart det finns skäl att anta att bolagets

eget kapital understiger en tredjedel av det registrerade aktiekapitalet. Visar balansräkningen att så är fallet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämman hänskjuta frågan om bolaget skall träda i likvidation. Godkänns inte på den ordinarie bolagsstämman under det nästföljande räkenskapsåret en balansräkning avseende ställningen vid tiden för stämman som utvisar att det egna kapitalet uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om inte bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor eller av en aktieägare. Anmälan till rätten om samma förhållanden kan göras av försäkringsinspektionen.

Om en ansökan eller en anmälan enligt första stycket görs, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek skall inom linjen en post tilläggas som utvisar den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för de förväntade försäljningskostnaderna. Sådana värdehandlingar som avses i 11 kap. 7 § andra stycket skall dock värderas enligt de särskilda bestämmelserna i nämnda paragraf. Beträffande sådana anläggningstillgångar, som undergår en fortlöpande värdeminskning, gäller att de tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om ett högre värde erhålls genom detta.

Om inte styrelseledamöterna fullgör vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap om detta handlar på bolagets vägnar solidariskt för bolagets uppkommande förpliktelser. Ett sådant ansvar inträder även för de aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket tredje meningen, med vetskap om detta deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Denna ansvarighet gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

3 § Rätten skall förordna att försäkringsbolaget skall träda i likvidation om

1. likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen,
2. bolagets hela försäkringsbestånd har överlåtits,
3. en koncession som har beviljats för en bestämd tid har gått till ända utan att någon ny koncession har beviljats,
4. regeringen har förklarat koncessionen förverkad,
5. bolaget är försatt i konkurs som avslutats med överskott och bolagsstämman inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 19 § eller
6. bolaget saknar till försäkringsregistret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, om en sådan skall finnas enligt denna lag.

Beträffande försäkringsaktiebolag skall rätten även förordna om likvidation om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier strider mot förbehåll enligt 18 kap. 1 § och bolaget inte har följt försäkringsinspektionens föreläggande enligt 18 kap. 5 eller 6 §.

Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det styrks att likvidations-

grunden upphört under ärendets handläggning i tingsrätten. Frågor om likvidation enligt första stycket eller andra stycket prövas på anmälan av försäkringsinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören eller aktieägare respektive delägare eller röstberättigad som inte är delägare. I de fall som avses i första stycket 5 eller 6 prövas frågan på ansökan även av en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Förfarandet hos rätten

4 § Görs ansökan eller anmälan som avses i 2 eller 3 § skall rätten genast kalla bolaget, försäkringsinspektionen, de aktieägare eller de delägare samt de borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på en bestämd dag, då frågan om skyldighet för bolaget att träda i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget, om det kan ske på något annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970: 428). Kallelsen skall kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

5 § Har sökanden haft kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärendet enligt 2 eller 3 §, skall dessa betalas av försäkringsbolagets medel, om bolaget förpliktas träda i likvidation eller om rätten i annat fall finner det skäligt. När anmälan gjorts av försäkringsinspektionen, skall dessa kostnader betalas av bolaget eller, om bolaget saknar tillgångar, av statsverket.

Genomförandet av likvidationen

6 § Bolagsstämman eller den domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer. I bolagsordningen kan föreskrivas att dessutom en eller flera likvidatorer skall tillsättas på något annat sätt. Likvidatorerna träder i styrelsens och verkställande direktörens ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen med den inskränkning som följer av bestämmelserna om särskild administration enligt 25–28 §§ detta kapitel.

Saknar ett försäkringsbolag, som trätt i likvidation, till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten förordna en eller flera likvidatorer efter anmälan av försäkringsinspektionen eller på ansökan av aktieägare, delägare eller röstberättigad som inte är delägare eller borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering.

7 § Försäkringsinspektionen skall om det behövs förordna en likvidator att tillsammans med de övriga likvidatorerna genomföra likvidationen. Förordnas en likvidator av inspektionen, skall bolagets firma tecknas av denne i förening med annan som äger teckna firman.

Bestämmelserna i denna lag om likvidator skall tillämpas på den likvidator som har utsetts av försäkringsinspektionen. Sådan likvidator får endast entledigas av inspektionen. Ersättare får inte förordnas av rätten.

En likvidator som har förordnats av försäkringsinspektionen har rätt till arvode av bolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

8 § Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter skall tillämpas på likvidatorer, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. skall tillämpas under likvidationen. Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs.

9 § I fråga om bolagsstämma under likvidation skall bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma tillämpas, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

10 § När försäkringsbolaget trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktören genast avge en redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse skall tillämpas.

Om tiden även omfattar det föregående räkenskapsåret, skall en särskild redovisning, i moderbolag omfattande även koncernredovisning, avges för detta år.

11 § Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

12 § Likvidatorerna skall så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på något annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få ett skäligt rådrum för att skaffa sig nya anställningar.

Har försäkringsinspektionen förordnat en likvidator och vägrar denne utan skäl samtycke till avyttring under hand av bolagets egendom får inspektionen på ansökan av övriga likvidatorer tillåta försäljningen. Om likvidatorerna önskar överlåta värdepapper som är noterade på fondbörs till gällande börspris behövs inte något samtycke.

13 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge en årsredovisning, som skall läggas fram på den ordinarie bolagsstämman för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen skall 9 kap. 5 § andra stycket 1 och 2 samt 11 kap. 11 § tredje–sjunde styckena, 12 och 13 §§ inte tillämpas.

I balansräkningen tas det egna kapitalet upp i en post. I försäkringsaktiebolag tas aktiekapitalet upp inom linjen, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

De tillgångar som skall tas om hand av försäkringsinspektionen enligt 25–28 §§ detta kapitel skall redovisas med det värde som försäkringsinspektionen bestämmer. Övriga tillgångar får inte tas upp till ett högre värde än de beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet eller om för en skuld och en likvidationskostnad kan beräknas åtgå ett belopp som väsentligt avviker från den redovisade skulden, skall vid tillgångs- eller skuldposten det beräknade beloppet anges inom linjen.

14 § När den i kallelsen på okända borgenärer bestämda inställelsedagen är förbi och alla kända skulder blivit betalda, skall likvidatorerna skifta

bolagets behållna tillgångar. Om något skuldbelopp är tvistigt eller inte förfallit till betalning eller av någon annan orsak inte kan betalas, skall så mycket av bolagets medel behållas som kan behövas för denna betalning.

I ett ömsesidigt försäkringsbolag skall vid skifte av bolagets behållna tillgångar de som var delägare i bolaget vid tiden för likvidationsbeslutet få del i tillgångarna i förhållande till det sammanlagda beloppet av varje delägares premier för de fem senaste räkenskapsåren. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser om andra fördelningsgrunder skall dessa gälla.

De aktieägare och delägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman.

Om en aktieägare eller en delägare inte har anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman, har han förlorat sin rätt till detta. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall 17 § tillämpas.

15 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge en slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse avseende likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla aktieägarna respektive röstberättigade till en bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för aktieägarna eller de röstberättigade och sändas till aktieägare eller röstberättigad som begär det och uppger sin postadress samt läggas fram på stämman. Föreskrifterna i 9 kap. 5 § andra stycket 3 och tredje stycket om beslut på bolagsstämma om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören skall tillämpas på likvidatorerna.

16 § När likvidatorerna lagt fram slutredovisningen, är försäkringsbolaget upplöst. Detta förhållande skall genast anmälas för registrering.

Utan hinder av vad som anges i första stycket kan ägare till en tiondel av samtliga aktier respektive en tiondel av de röstberättigade hos likvidatorerna begära att en bolagsstämma inkallas för att behandla en fråga om talan enligt 16 kap. 5 §. Bestämmelsen i 9 kap. 8 § andra meningen skall tillämpas.

Om likvidatorerna finner att bolaget är på obestånd och inte kan betala sina likvidationskostnader, skall de ansöka om att bolaget försätts i konkurs.

17 § Om det efter bolagets upplösning enligt 16 § visar sig att bolaget har tillgångar eller om talan väcks mot bolaget eller om det av någon annan orsak uppkommer behov av en likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Detta skall genast anmälas av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall utfärdas enligt bolagsordningen. Därutöver skall skriftliga kallelser sändas till varje aktie-

ägare respektive till varje röstberättigad vars postadress är känd för bolaget.

18 § Om ett försäkringsbolag har trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 2 §, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Ett sådant beslut får dock inte fattas, om det finns anledning till likvidation på grund av denna lag eller bolagsordningen eller om utskiftning har ägt rum. Beträffande försäkringsaktiebolag gäller dessutom att beslut om att återuppta verksamheten inte får fattas om bolagets eget kapital beräknat enligt 2 § tredje stycket inte uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet. I ömsesidiga försäkringsbolag får beslut om att återuppta verksamheten inte fattas om det inte finns full täckning för bolagets förpliktelser.

När ett beslut enligt första stycket fattas, skall en styrelse samtidigt väljas.

Bolagsstämmans beslut om likvidationens upphörande och val av en styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän registrering har skett.

Om ett likvidationsbeslut som avses i 1–3 §§ blivit upphävt genom lagakraftägande dom eller beslut av domstol, skall likvidatorerna genast anmäla detta för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

När likvidationen har upphört enligt denna paragraf, skall 15 § tillämpas.

Konkurs

19 § Om ett försäkringsbolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan något överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas.

Om det finns överskott, skall bolagsstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall träda i likvidation. Om inte ett sådant beslut fattas, gäller 3 §.

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsättas enligt 17 §, om konkursen avslutas med överskott.

20 § Om ett försäkringsbolag försätts i konkurs skall konkursdomaren sända en underrättelse om beslutet till försäkringsinspektionen för registrering.

Under konkursen företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Under konkursen gäller dock bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

När konkursen har avslutats skall konkursdomaren genast för registrering underrätta försäkringsinspektionen samt ange om något överskott finns eller inte. Konkursdomaren skall även för registrering underrätta försäkringspektionen när en överrätt genom beslut, som vunnit laga kraft, upphävt ett beslut att försätta bolaget i konkurs.

21 § När ett försäkringsbolag är i konkurs kan försäkringsinspektionen förordna ett allmänt ombud. Det allmänna ombudet skall som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning tillsammans med den eller de förvaltare som utses enligt konkurslagen (1921: 225).

Det allmänna ombudet kan beträffande medförvaltare göra en sådan framställning som avses i 80 § konkurslagen.

Även om beslut om delning av boets förvaltning har fattats, får det allmänna ombudet delta i förvaltningen i dess helhet.

Om arvode till det allmänna ombudet gäller bestämmelserna i konkurslagen om arvode till konkursförvaltare.

För likvidation och konkurs gemensamma bestämmelser

22 § Om ett ömsesidigt försäkringsbolag har trätt i likvidation eller blivit försatt i konkurs, får en garant inte erhålla betalning av bolagets tillgångar för fordran på grund av ett inbetalt garantibelopp förrän bolagets övriga skulder har blivit fullt betalda eller erforderliga medel avsatts till detta.

23 § Om ett försäkringsbolag har trätt i likvidation eller blivit försatt i konkurs, får nya försäkringar inte meddelas.

Utan hinder av första stycket får under bolagets likvidation sådana livförsäkringar meddelas som föranleds av gällande försäkringsavtal.

24 § Om ett försäkringsbolag, som meddelar annan försäkring än personförsäkring och meddelar sådan försäkring för längre tid än tio år, har trätt i likvidation eller försatts i konkurs, skall försäkringsinspektionen utse ett ombud som på försäkringstagarnas vägnar skall iaktta och bevaka den panträtt, som försäkringstagarna har enligt 7 kap. 11 §. Ombudet skall se till att varje försäkringstagare har panträtt i de pantsatta värdehandlingarna i förhållande till den andel i premiereserven som belöper på hans försäkring.

Ombudet har rätt till arvode av bolaget. Arvodets storlek bestäms av försäkringsinspektionen.

Särskild administration

25 § Har ett försäkringsbolag som meddelar livförsäkring trätt i likvidation eller försatts i konkurs, skall en särskild administration inträda för att ta till vara livförsäkringstagarnas rätt, i den mån dessa har panträtt enligt 7 kap. 11 § eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av 7 kap. 4 § femte stycket. Förvaltningen av administrationsboet åligger försäkringsinspektionen.

Försäkringsinspektionen skall genast för livförsäkringstagarnas räkning ta hand om samtliga värdehandlingar, i vilka livförsäkringstagarna har panträtt. Härmed övergår alla bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av livförsäkringsavtalen på administrationsboet. Har livförsäkringarna återförsäkrats, gäller samma sak bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av återförsäkringarna.

Så snart administrationen inträtt skall försäkringsinspektionen låta värdera de omhändertagna värdehandlingarna. Inspektionen skall vidare låta beräkna det belopp vartill de försäkringstekniska skulderna för livförsäkring uppgår. För det belopp med vilket värdet av värdehandlingarna understiger de försäkringstekniska skulderna för livförsäkring, ökade med en tjugondel, har administrationsboet fordringsrätt hos bolaget.

26 § Sedan de i 25 § föreskrivna åtgärderna vidtagits skall försäkringsinspektionen inleda underhandlingar med svenska försäkringsbolag som kan vara villiga att överta de försäkringar som hör till administrationsboet.

Finner försäkringsinspektionen att något av de anbud, som har inkommit till följd av underhandlingarna, bör antas, skall inspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och i övrigt på ett ändamålsenligt sätt kungöra anbudets

innehåll och en jämförande redogörelse för anbuden med föreläggande för försäkringstagarna att inom en bestämd tid, minst en månad efter kungörelsens utfärdande, hos inspektionen anmäla om de har något att erinra mot anbudet.

Sedan anmälningstiden gått till ända, skall försäkringsinspektionen med ett eget utlåtande överlämna ärendet till regeringens avgörande.

Om registrering av beslut, varigenom regeringen godkänt ett av anbuden, förordnar regeringen. När registrering har skett, skall administrationsboet anses löst från sina förpliktelser på grund av de överlåtna försäkringarna. För dessa förpliktelser svarar i stället det övertagande bolaget.

Sedan regeringen godkänt ett av anbuden, åligger det styrelsen och verkställande direktören i det övertagande bolaget att underrätta alla försäkringstagare, vilkas försäkringar omfattas av överlåtelsen, på det sätt försäkringsinspektionen finner ändamålsenligt. Förutsätter överlåtelsen nedsättning av försäkrings- eller återbäringsbelopp eller skall efter överlåtelsen andra villkor gälla för försäkringarna, skall även dessa förhållanden meddelas försäkringstagarna.

27 § Om inte hela försäkringsbeståndet har överlåtits inom två år från det administrationen inträdde, skall försäkringsinspektionen anmäla förhållandet för regeringen.

Om försäkringsinspektionen gjort en sådan anmälan, förordnar regeringen att administrationen skall fortsätta eller att administrationsboet skall avvecklas genom fördelning av tillgångarna. I det senare fallet meddelar regeringen även de föreskrifter som behövs för avvecklingen och fördelningen.

28 § Av de livförsäkrings- och återbäringsbelopp, som förfallit till betalning innan bolaget trätt i likvidation eller vid konkurs innan beslut om konkurs meddelats, skall så mycket betalas ut som skulle ha betalats om likvidationen eller konkursen inte inträffat.

Av livförsäkrings- eller återbäringsbelopp, som förfaller till betalning under administrationstiden får innan administrationen avslutats endast betalas ut så mycket som försäkringsinspektionen anser kunna utbetalas utan att övriga livförsäkringstagares rätt försämras. Vad som nu har sagts skall även tillämpas i fråga om återköp av försäkringar eller belåning av försäkringsbrev hos bolaget. Skulle det efteråt visa sig att ett för stort belopp har utbetalats, skall återbetalning inte ske.

15 kap. Frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd och inlösen av aktier i dotterbolag

Frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd

1 § Avtal om överlåtelse av hela försäkringsbeståndet eller del därav i ett försäkringsbolag (överlåtande bolag) till ett annat försäkringsbolag (övertagande bolag), skall för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Överlåtelse av försäkringsbeståndet kan ske utan hinder av att det överlåtande bolaget trätt i likvidation.

Följande handlingar skall hållas tillgängliga för aktieägarna respektive de röstberättigade under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken frågan om godkännande av överlåtelseavtalet skall behandlas, samt läggas fram på stämman,

1. ett förslag till bolagsstämmans beslut,
2. avtalet om överlåtelse,
3. en redogörelse av styrelsen för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för bolaget och försäkringstagarna,
4. ett yttrande av revisorerna över styrelsens redogörelse enligt 3 samt
5. om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, de handlingar som avses i 4 kap. 7 § första stycket 1–3.

Handlingarna skall genast sändas till de aktieägare respektive till de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress.

2 § När avtalet om överlåtelsen av försäkringsbeståndet godkänts av bolagsstämman, skall bolagsstämmans beslut anmälas av försäkringsbolaget för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från beslutet eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av beslutet, har frågan om överlåtelse av försäkringsbestånd fallit. Har en mot bolagsstämmans beslut förd klandertalan ogillats skall tiden dock räknas från det domen vann laga kraft.

3 § Senast fyra månader efter det att beslutet om godkännande av avtalet om överlåtelse registrerats skall försäkringsbolagen ansöka om försäkringsinspektionens tillstånd att verkställa avtalet. Sådant tillstånd får inte ges om försäkringstagarnas rätt därigenom försämras.

Försäkringsinspektionen kan förelägga bolagen att komma in med den ytterligare utredning som är nödvändig för att inspektionen skall kunna fastställa att försäkringstagarnas rätt inte försämras.

4 § Om ansökan om försäkringsinspektionens tillstånd inte har gjorts inom föreskriven tid eller om ansökan har avslagits, skall försäkringsinspektionen förklara att frågan om överlåtelsen har fallit.

Skall ansökningen inte genast avslås skall försäkringsinspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som försäkringsinspektionen finner lämpliga kungöra ansökningens innehåll med uppgift om att ett avtal om överlåtelse av försäkringsbestånd har träffats och var avtalet och annan utredning hålls tillgänglig. Kungörelsen skall vidare innehålla föreläggande för de försäkringstagare, vilkas försäkringar är avsedda att överlåtas, att på bestämd tid – minst en månad efter kungörelsens utfärdande – hos försäkringsinspektionen anmäla om de har något att erinra mot ansökningen. Omfattar avtalet livränta, som utgår till personer som inte är försäkringstagare i det överlåtande bolaget, skall även dessa personer ges möjlighet att anmäla om de har något att erinra mot ansökningen.

5 § Sedan tillstånd att verkställa avtalet lämnats, skall försäkringsinspektionen genast registrera beslutet. När registrering skett, övergår ansvaret för det överlåtna försäkringsbeståndet på det övertagande bolaget.

6 § Sedan överlåtelsen verkställts, skall styrelsen och verkställande direktören i det övertagande bolaget om överlåtelsen underrätta varje försäkringstagare eller livräntetagare som berörs av den. Försäkringsinspektionen bestämmer på vilket sätt underrättelsen skall ske.

7 § Försätts det överlåtande bolaget i konkurs sedan tillstånd till överlåtelsen har givits, skall, vid tillämpning av vad som föreskrivs i konkurslagen (1921: 225) om rätt till talan om återgång av avtal, sådana avtal som avses i 1 § detta kapitel anses ingångna den dag tillstånd att verkställa avtalen gavs.

Inlösen av aktier i dotterbolag

8 § Äger ett moderbolag självt eller tillsammans med ett dotterföretag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i ett dotterbolag, har moderbolaget rätt att av de övriga aktieägarna i det sistnämnda bolaget lösa in de återstående aktierna. Den som har aktier som kan lösas in har också rätt att få dessa inlösta av moderbolaget.

En tvist om huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet skall prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, om något annat inte följer av bestämmelserna i detta kapitel. Bestämmelserna i 18 § andra stycket nämnda lag om den tid inom vilken skiljedomen skall meddelas är inte tillämpliga vid sådana tvister.

Har moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av att en vidare krets inbjudits att till moderbolaget överlåta sådana aktier mot en viss ersättning, skall lösenbeloppet motsvara ersättningen, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om inte skiljemännen på särskilda skäl ålägger någon annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

9 § Vill moderbolag lösa in aktier i dotterbolag enligt 8 § och kan en överenskommelse om detta inte träffas, skall moderbolaget hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten skall hänskjutas till skiljemän. Samtidigt skall styrelsen uppge sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skall vid begäran enligt första stycket genast genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer anmoda de aktieägare, mot vilka lösningsanspråket riktas, att skriftligen uppge sin skiljeman till dotterbolaget senast två veckor från kungörelsen. Anmodan skall även genom brev sändas till varje sådan aktieägare, om hans postadress är känd för bolaget.

Har inte samtliga aktieägare vilkas namn är införda i aktieboken och mot vilka lösningsanspråket riktas inom den föreskrivna tiden uppgivit en gemensam skiljeman, skall dotterbolagets styrelse hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära att god man förordnas. Denne skall hos samma rätt ansöka om förordnande av en sådan skiljeman och i tvisten bevaka de frånvarande aktieägarnas rätt.

10 § Prövas en tvist om inlösen enligt 8 § av skiljemän och är det ostridigt mellan parterna att det finns lösningsrätt eller förklaras det i en skiljedom att sådan rätt finns utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelsen. Detta gäller endast om moderbolaget ställer säkerhet, som godkänts av skiljemännen, för det kommande lösenbeloppet med ränta.

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

11 § Om ett fastställt lösenbelopp har erbjudits aktieägare utan att dessa har överlämnat sina aktiebrev, skall moderbolaget genast sätta ned lösenbeloppet enligt lagen (1927: 56) om nedsättning av pengar hos myndighet. Därvid får förbehåll om rätt att återta det nedsatta beloppet inte göras.

12 § Om säkerhet har ställts enligt 10 § eller om nedsättning har skett enligt 11 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebreven har överlämnats till moderbolaget medför breven i sådana fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet med ränta.

Har aktiebrevet inte överlämnats inom en månad från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan det utfärdas ett nytt aktiebrev ställt till moderbolaget. Det nya aktiebrevet skall innehålla en uppgift om att det ersätter det äldre brevet. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall det överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

16. kap. Skadestånd m. m.

1 § Stiftare, styrelseledamot, verkställande direktör och aktuarie, som vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar försäkringsbolaget, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare, delägare eller annan genom överträdelse av denna lag, bolagsordningen eller grunderna.

2 § En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han ansvarar även för den skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

3 § Aktieägare, delägare och röstberättigad, som inte är delägare, är skyldig att ersätta den skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag, bolagsordningen eller grunderna uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan.

Aktieägare i försäkringsaktiebolag är även skyldig att lösa in skadelidande aktieägares aktier, om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat. Lösenbeloppet bestäms till ett belopp som är skäligt med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1–3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån skadeståndsskyldigheten inte jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon betalat i skadestånd får sökas åter av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

5 § Talan om skadestånd till försäkringsbolaget enligt 1–3 §§ kan väckas, om vid bolagsstämman majoriteten eller en minoritet, bestående i försäkringsaktiebolag av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag av minst en tiondel av samtliga röstberätti-

gade, har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot eller verkställande direktören ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av bolagsstämman och endast under förutsättning att i fråga om försäkringsaktiebolag ägare till en tiondel av samtliga aktier och i fråga om ömsesidiga försäkringsbolag en tiondel av samtliga röstberättigade inte röstar mot förslaget. Förs skadeståndstalan av en aktieägare eller en röstberättigad för bolagets räkning, kan någon uppgörelse inte träffas utan hans samtycke.

Talan om skadestånd till bolaget får föras i fråga om försäkringsaktiebolag av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier och i fråga om ömsesidiga försäkringsbolag av röstberättigade som utgör minst en tiondel av samtliga röstberättigade. Om någon aktieägare eller röstberättigad sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som har väckt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för den kostnad som täcks av vad som kommit bolaget till godo genom rättegången.

Talan för bolagets räkning mot en styrelseledamot och verkställande direktören om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på bolagsstämman.

Har ett beslut fattats att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att aktieägare eller röstberättigade som avses i första stycket röstat emot beslutet eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan trots detta talan enligt första eller andra stycket väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt till bolagsstämman inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.

Utan hinder av vad som sagts ovan i denna paragraf kan skadeståndstalan som grundas på brott föras av styrelsen.

6 § Talan för försäkringsbolagets räkning enligt 1–3 §§, som inte grundas på brott, kan inte väckas mot

1. stiftare sedan tre år förflutit från det beslutet om bolagets bildande fattades på den konstituerande stämman,
2. styrelseledamot, verkställande direktören eller aktuarien sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslutet eller åtgärden, som talan grundas på, fattades eller vidtogs,
3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelsen framlades på bolagsstämman eller yttrande som avses i denna lag avgavs samt
4. aktieägare, delägare eller röstberättigad, som inte är delägare, sedan två år förflutit från beslutet eller åtgärden som talan grundas på.

Försätts bolaget i konkurs på en ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden har gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1–3 §§ utan hinder av att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 5 §. Efter utgången av den nämnda tiden kan en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet.

17 kap. Försäkringsbolagets firma

1 § Ett försäkringsaktiebolags firma skall innehålla ordet försäkringsaktiebolag. Ett ömsesidigt försäkringsbolags firma skall innehålla orden öm-

sesidig samt försäkring. I fråga om ett ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhet avser att meddela försäkring av egendom inom endast ett län, skall firman ange området för bolagets verksamhet men ordet ömsesidig kan utelämnas.

Firma skall registreras i försäkringsregistret. Den skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor, som är införda i försäkringsregistret, samt från benämningar på utländska försäkringsföretag som är allmänt kända i Sverige. För registrering av ett försäkringsbolags firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974: 156).

Skall försäkringsbolagets firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bolagsordningen.

2 § Bolagets styrelse kan anta bifirma. Vad som sägs i 1 § andra stycket om firma gäller även bifirma. Ordet försäkringsaktiebolag får dock inte tas in i bifirman.

3 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för ett försäkringsbolag, bör undertecknas med bolagets firma. Har styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget utfärdat en handling utan firmateckning och framgår det inte av dess innehåll att den har utfärdats på bolagets vägnar, är de som har undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelsen enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte, om

1. det av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för bolaget och
2. den till vilken handlingen ställts av bolaget utan oskäligt dröjsmål får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen efter det att antingen en begäran om godkännande framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

4 § Om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering finns det bestämmelser i firmalagen (1974: 156).

18 kap. Bundna och fria aktier i försäkringsaktiebolag

1 § I försäkringsaktiebolags bolagsordning kan intas förbehåll att aktier i bolaget inte får genom vare sig teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser. Förbehållet kan också avse vissa slag av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser eller andra än svenska medborgare. Sådana aktier kallas bundna aktier. Om inte alla aktier skall vara bundna, kallas övriga aktier fria aktier.

På den konstituerande stämman kan ändring av bolagsordningen i fråga om förbehåll enligt första stycket inte ske utan samtycke av de aktietecknare som berörs av ändringen.

Har en aktieägare, som enligt förbehåll inte genom teckning eller överlåtelse får förvärva bundna aktier, på något annat sätt förvärvat en sådan aktie, hindrar förbehållet honom inte att vid ökning av aktiekapitalet utöva den företrädesrätt till nya bundna aktier som är förenad med aktier enligt denna lag eller den vid förvärvet gällande bolagsordningen.

2 § Om inte förbehållet avser samtliga aktier, skall en aktietecknare med rätt att förvärva endast fria aktier ange att hans teckning avser fria aktier. Andra aktietecknare skall om det belopp som skall inbetalas för aktierna

bestäms högre för fria aktier än för bundna vid sin teckning ange det högsta antalet fria aktier som de är beredda att förvärva.

Den företrädesrätt som vid ökning av aktiekapitalet är förenad med fria aktier skall avse nya fria aktier.

Vid ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inte ändras i strid mot förbehållet. Om på grund av detta vid nyemission hela antalet fria aktier, som har tecknats med företrädesrätt, inte kan ges ut, skall de fria aktierna fördelas mellan tecknarna i förhållande till det tecknade antalet och, i den mån detta inte kan ske, genom lottning. Om flera nya fria aktier ges ut än som tecknats med företrädesrätt, skall överskottet på samma sätt fördelas bland dem som tecknat med företrädesrätt på grund av bundna aktier, i den mån det kan ske utan rubbning av förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier.

3 § I varje aktiebrev eller interimsbevis som avser en bunden aktie skall anges att aktien är bunden.

I emissionsbevis skall anges om rätten till nya aktier avser bundna eller fria aktier.

I aktieboken skall för varje aktie anmärkas om den är bunden eller fri.

4 § Om antalet fria aktier har kommit att överstiga det enligt förbehållet medgivna antalet sedan aktier av ett visst slag omvandlats till aktier av ett annat slag eller genom att bundna aktier blivit ogiltiga eller i samband med nedsättning av aktiekapitalet har blivit inlösta eller indragna, skall bolaget inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier återställts. Om detta inte görs skall försäkringsinspektionen förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan samt bevis. Om inte bolaget rättar sig efter föreläggandet, skall försäkringsinspektionen göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget om detta.

5 § Bolagsstämmobeslut, som innebär att förbehåll enligt 1 § tas in i bolagsordningen, fattas enligt 9 kap. 14 §. Sedan beslutet har stadfästs och registrerats, skall styrelsen genast verkställa detta.

Om förbehållet inte avser samtliga aktier, skall styrelsen inför notarius publicus bestämma vilka aktier som skall vara bundna och vilka som skall vara fria. Tillhör en aktie när registreringen av bolagsstämmobeslutet kungörs någon som på grund av förbehållet inte får förvärva bundna aktier, är aktien fri, om ägaren inte genom överlåtelse har förvärvat den med vetskap om beslutet. Har ägarna av övriga aktier inte kommit överens om något annat, skall det genom lottning bestämmas vilka övriga aktier som skall vara fria. En skriftlig redogörelse för vad som sålunda bestämts skall upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

Styrelsen skall genast, genom anmaning till aktieägarna på det sätt som föreskrivs i 9 kap. 9 § andra stycket när det gäller kallelse till bolagsstämma, infordra breven på de aktier som skall vara bundna. Styrelsen skall se till att det på dessa aktiebrev görs en anteckning om att aktierna är bundna. Vidare skall styrelsen se till att det i aktieboken för varje aktie anmärks om aktien är bunden eller fri. Om den aktieägare som senast antecknats i aktieboken på grund av förbehållet inte kan förvärva bundna aktier, får anteckningen på brevet inte göras utan att det i aktieboken införs en sådan ägare till aktien som får förvärva bundna aktier utan hinder av förbehållet.

6 § Inom ett år efter det att ett beslut har fattats om att ta in förbehåll enligt 1 § i bolagsordningen och beslutet stadsfästs eller talan om klander av beslutet genom lagakraftvunnen dom har ogillats, skall det för registrering anmälas att beslutet har verkställts. Om en sådan anmälan inte har gjorts inom den föreskrivna tiden eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering, skall försäkringsinspektionen förklara att frågan om ändring av bolagsordningen har fallit.

Innan registrering har skett på grund av anmälan enligt första stycket, kan bolagsstämman i den ordning som anges i 9 kap. 13 § första stycket första meningen besluta att frågan om att ta in förbehållet i bolagsordningen skall falla. Beslutet skall genast anmälas för registrering.

7 § På en bunden aktie får utdelning inte äga rum innan det i aktiebrevet eller interimsbeviset har angivits att aktien är bunden.

19 kap. Tillsyn

1 § Försäkringsinspektionen skall verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet.

Styrelsen och verkställande direktören i ett försäkringsbolag skall, när bolaget har börjat sin verksamhet, genast underrätta försäkringsinspektionen om det.

2 § Om koncession beviljats för ett försäkringsbolag och bolaget därefter inte anmälts för registrering inom föreskriven tid, skall regeringen efter anmälan av försäkringsinspektionen förklara koncessionen förverkad. Detsamma gäller om bolaget inte har börjat sin verksamhet inom tre månader från det bolaget registrerades eller om anmälningen för bolagets registrering genom lagakraftägande beslut blivit avskriven eller avslagen.

Om registrering av beslut, varigenom koncessionen har förverkats, förordnar regeringen.

3 § Styrelsen, verkställande direktören och andra befattningshavare i ansvarig ställning i försäkringsbolag är skyldiga att lämna försäkringsinspektionen de upplysningar om verksamheten som inspektionen anser behövliga.

Styrelsen och verkställande direktören skall ombesörja att det inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång till försäkringsinspektionen sänds in

1. avskrifter av årsredovisningen och revisionsberättelsen,
2. en särskild redogörelse för bolagets verksamhet under räkenskapsåret och ställning balansdagen, och
3. i fråga om livförsäkring, en redogörelse för beräkningen av premiereserven.

Redogörelserna skall vara undertecknade, redogörelsen för bolagets verksamhet och ställning av styrelsen och verkställande direktören samt redogörelsen för beräkningen av premiereserven av aktuarien.

På avskriften av årsredovisningen skall finnas av styrelseledamot eller verkställande direktören undertecknat bevis, om balansräkningen har fastställts eller ej. Har fastställelse skett skall beviset även innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut beträffande bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

4 § Styrelsen och verkställande direktören i de bolag som meddelar livförsäkring skall i fråga om livförsäkring till försäkringsinspektionen sända in

1. inom nio månader efter varje räkenskapsårs utgång en redogörelse för i vad mån det verkliga förloppet av rörelsen avvikit från grunderna,

2. för period och på tid som inspektionen bestämmer en statistisk-ekonomisk utredning om verksamhetens förlopp och bolagets ställning.

Redogörelsen och utredningen skall vara undertecknade av aktuarien.

5 § Styrelsen och verkställande direktören i de bolag som meddelar försäkring av annat slag än som avses i 4 §, skall med hjälp av fortlöpande statistik eller på annat sätt övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödvändiga driftskostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Statistik får efter försäkringsinspektionens medgivande upprättas för två eller flera bolag gemensamt. Styrelsen och verkställande direktören skall dessutom till försäkringsinspektionen, för den tid som inspektionen bestämmer, sända in en redogörelse för den metod som har använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen.

Första stycket gäller inte verksamhet som bedrivs i utlandet. I fråga om transport- och sjökaskoförsäkring, som bedrivs i Sverige, gäller första stycket endast reseförsäkring och båtförsäkring tecknad av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

6 § Styrelsen och verkställande direktören i ett försäkringsbolag skall för den verksamhet som bedrivs i Sverige övervaka att även andra försäkringsvillkor än premien är skäliga med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt. Styrelsen och verkställande direktören skall lämna försäkringsinspektionen alla upplysningar som inspektionen behöver för att granska att tillämpade villkor är skäliga. Vid granskningen bör inspektionen ägna särskild uppmärksamhet åt villkoren för sådana försäkringar som konsumenter tecknar huvudsakligen för enskilt ändamål.

I fråga om transport- och sjökaskoförsäkring gäller första stycket endast reseförsäkring och båtförsäkring tecknad av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

7 § Senast en månad efter sådan bolagsstämma som avses i 14 kap. 10, 13, 15 och 18 §§ skall likvidatorerna till försäkringsinspektionen sända in avskrifter av de vid stämman framlagda handlingar som nämns i dessa lagrum.

8 § Försäkringsinspektionen får, när det anses nödvändigt, sammankalla försäkringsbolagets styrelse. Har styrelsen inte rättat sig efter en begäran från inspektionen om att kalla till en extra bolagsstämma, får inspektionen utfärda sådan kallelse.

9 § Styrelsen och verkställande direktören skall på tid som försäkringsinspektionen bestämmer hålla försäkringsbolagets kassa, övriga tillgångar, räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av befattningshavare hos inspektionen eller av någon annan som inspektionen har förordnat.

Företrädare för inspektionen får närvara vid styrelsesammanträde, som inspektionen har utlyst, och vid bolagsstämma samt delta i överläggningarna.

10 § Styrelsen och verkställande direktören i de aktiebolag vilkas verksamhet uteslutande har till föremål att biträda försäkringsbolag är skyldiga enligt 3 § och 9 § första stycket att lämna upplysningar och hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning. Detsamma gäller ordföranden och verkställande direktören eller motsvarande befattningshavare i tariffföreningar, skaderegleringsnämnder, villkorsnämnder och andra organ som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande samt styrelsen och verkställande direktören i annat aktiebolag än nu sagts, om det med bolagets samtycke föreskrivits i villkor för medgivande enligt 7 kap. 17 § att innehå aktier i bolaget.

11 § Försäkringsinspektionen får meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolagets verksamhet som inspektionen anser behövliga.

Försäkringsinspektionen skall förelägga bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidta erforderliga åtgärder, om inspektionen finner att

1. avvikelse skett från denna lag, trafikskadelagen (1975: 1410) eller lagen (1976: 357) om motortävlingsförsäkring eller föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa lagar eller från bolagsordningen eller grunderna, om sådana finns,
2. bolagsordningen eller grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,
3. de tillgångar, i vilka försäkringstekniska skulder redovisas, inte är tillräckliga,
4. försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning eller
5. det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsbolagets verksamhet.

Om ett föreläggande enligt andra stycket inte har följts inom den bestämda tiden och det anmärkta förhållandet inte heller på något annat sätt undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan om detta till regeringen. Om regeringen finner så svåra missförhållanden föreligga, att försäkringsverksamheten bör upphöra, kan regeringen förklara koncessionen förverkad.

12 § Om försäkringsinspektionens befattning med frågor om försäkringsbolags marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

13 § Försäkringsinspektionens beslut enligt denna lag överklagas hos regeringen genom besvär. Inspektionens beslut får verkställas utan hinder av anförda besvär, om inte regeringen förordnar något annat.

Om besvär över beslut i vissa fall finns bestämmelser i 20 kap. 7 § och 21 kap. 2 § sista stycket.

14 § Försäkringsinspektionen har under ett försäkringsbolags likvidation i fråga om likvidatorerna samma befogenhet som enligt denna lag tillkommer inspektionen beträffande styrelsen.

15 § Varje försäkringsbolag skall årligen betala ett bidrag för att täcka kostnaderna för försäkringsinspektionens organisation och verksamhet enligt de närmare bestämmelser som meddelas av regeringen. Detta bidrag skall bestämmas till högst en femtedels procent av bolagets hela inkomst av avgifter för det nästföregående räkenskapsåret för försäkringar som tillhör bolagets rörelse i Sverige. Bidraget får dock inte understiga fyra procent av det enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämda

basbeloppet som gällde vid utgången av nästföregående räkenskapsår, avrundat till närmast högre femtiotal kronor.

16 § En ledamot i styrelsen för försäkringsinspektionen eller en befattningshavare hos försäkringsinspektionen får inte vara ledamot i styrelsen för ett svenskt försäkringsbolag eller ett utländskt försäkringsföretag som erhållit tillstånd att driva försäkringsrörelse i Sverige. En sådan ledamot eller befattningshavare får inte heller vara aktieägare, delegerad eller garant i eller anställd hos ett sådant företag.

17 § Närmare föreskrifter om försäkringsinspektionens organisation och verksamhet meddelas av regeringen.

20 kap. Registrering m. m.

1 § Hos försäkringsinspektionen skall föras försäkringsregister för registrering enligt denna lag eller andra författningar.

2 § Försäkringsinspektionen skall genast i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införs i försäkringsregistret med undantag av registrering av underrättelser enligt 14 kap. 20 §.

3 § Det som enligt denna lag eller särskilda bestämmelser har införts i försäkringsregistret och kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det inte av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap om det.

4 § Har en sökande vid anmälan för registrering inte iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidta rättelse. Detsamma gäller, om försäkringsinspektionen finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet regeringens stadfästelse inte krävs, eller en handling som bifogas anmälningen inte har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot denna lag eller andra författningar eller mot bolagsordningen eller grunderna eller i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att rätta sig efter föreläggandet, skall anmälningen avskrivas. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet avgivits något hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör inte något hinder för registrering av ett bolagsstämmobeslut, om rätten till talan mot beslutet gått förlorad enligt 9 kap. 20 § andra stycket.

Försäkringsinspektionen skall genast skriftligen underrätta bolaget när försäkringsinspektionen fattar beslut enligt 4 kap. 15 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 15 kap. 4 §, 18 kap. 6 § första stycket eller 21 kap. 2 §.

5 § Bestämmelser om att avföra en firma ur registret sedan en dom om att häva firmaregistreringen vunnit laga kraft finns i firmalagen (1974: 156).

6 § Beslut att i försäkringsaktiebolag ändra bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om

aktiernas nominella belopp skall registreras samtidigt som beslut om att öka eller sätta ned aktiekapitalet, om ändringen av bolagsordningen eller ökningen eller nedsättningen av aktiekapitalet är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen.

7 § Försäkringsinspektionens beslut varigenom en anmälan avskrivits eller en registrering vägrats enligt 4 § första stycket överklagas hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller sådana beslut av försäkringsinspektionen som avses i 4 § tredje stycket med undantag av beslut enligt 21 kap. 2 §.

21 kap. Straff och vite

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som

1. uppsåtligen i Sverige bedriver försäkringsrörelse utan att vara berättigad till detta,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet till försäkringsinspektionen meddelar oriktiga eller vilseledande uppgifter om sådana omständigheter som han är skyldig att lämna uppgift om enligt denna lag,

3. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, aktiebrevsregister, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,

4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 7 kap. 20 §, 8 kap. 10 § andra stycket andra meningen eller 11 § första stycket andra eller tredje meningen,

5. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 12 §,

6. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 18 kap. 3 § första eller andra stycket, 5 § tredje stycket eller 7 §,

7. uppsåtligem eller av oaktsamhet bryter mot 4 kap. 8 § tredje stycket såvitt detta lagrum rör förbehåll enligt 18 kap. 1 §.

I fall som avses i 10 kap. 14 § första stycket skall inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Den som har åsidosatt vitesföreläggande som avses i 2 § detta kapitel döms ej till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 5 mot 12 kap. 12 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

2 § Försäkringsinspektionen kan vid vite förelägga verkställande direktören och styrelseledamöterna att fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag eller andra författningar att

1. till försäkringsinspektionen sända in behöriga redovisningshandlingar eller revisionsberättelser eller

2. hos inspektionen göra behöriga anmälningar för registrering.

Föreläggande enligt första stycket 2 får inte meddelas, om underlåtenhet att göra anmälan medför att bolagsstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller bolaget blir skyldigt att träda i likvidation.

Försäkringsinspektionen kan förena annat föreläggande enligt denna lag än som avses i första stycket med vite.

Har inspektionen förelagt vite skall den mot vilken föreläggandet riktas genast skriftligen underrättas om detta.

Följs inte ett sådant vitesföreläggande som avses i första stycket kan försäkringsinspektionen döma ut vitet.

Försäkringsinspektionens beslut varigenom vite förelagts eller utdömts får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Om ikraftträdandet av denna lag finns bestämmelser i en särskild lag.

2 Förslag till

Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418)

Härigenom föreskrivs att i marknadsföringslagen (1975: 1418) skall införas en ny paragraf, 23 §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	23 §
	Vad som i denna lag sägs om konsumentombudsmannen skall i fråga om marknadsföring i verksamhet som står under bankinspektionens tillsyn gälla bankinspektionen samt i fråga om marknadsföring i verksamhet som står under försäkringsinspektionens tillsyn försäkringsinspektionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 §[1]
Denna lag gäller ej i fråga om verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen eller försäkringsinspektionen. *Lagen gäller dock i fråga om verksamhet som drivs av finansbolag enligt lagen (1980: 2) om finansbolag.*	Denna lag gäller ej i fråga om verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen eller försäkringsinspektionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

[1] Senaste lydelse 1980: 526.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	11 §[1]
För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring och frågor om oskäliga avtalsvillkor en konsumentombudsman.	För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring och frågor om oskäliga avtalsvillkor en konsumentombudsman. *Ombudsman utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.*
Ombudsman utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.	*Konsumentombudsmannens uppgifter i marknadsföringsfrågor fullgörs av bankinspektionen i fråga om verksamhet som står under bankinspektionens tillsyn och av försäkringsinspektionen i fråga om verksamhet som står under försäkringsinspektionens tillsyn. Vad som sägs om ombudsmannen för frågor av den art som ärendet rör i 14 och 18 §§ skall beträffande nu angiven verksamhet i stället gälla bankinspektionen och försäkringsinspektionen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse

Härigenom föreskrivs att 147 § lagen (1955: 183) om bankrörelse skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	147 §
Tillsynsmyndigheten skall övervaka, att bankaktiebolagen i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse denna lag och andra författningar, såvitt de hava särskilt avseende å banker, ävensom de för bolagen gällande bolagsordningarna samt de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag eller bolagsordning meddelats av bolagsstämma eller styrelse.	

[1] Senaste lydelse 1976: 37.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

Det åligger tillsynsmyndigheten att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa bankbolagens verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden som kunna inverka på bolags säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten.

Tillsynsmyndigheten är icke på grund av vad här föreskrivits pliktig att övervaka iakttagandet av sådana bestämmelser, som avse enskild aktieägares rättigheter eller skyldigheter i förhållande till bankbolaget eller till annan aktieägare eller som angå bolagets inre angelägenheter.

Om tillsynsmyndighetens befattning med frågor om bankbolagens marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker

Härigenom föreskrivs att 80 § lagen (1955: 416) om sparbanker skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

80 §[1]

Tillsynsmyndigheten skall övervaka sparbankerna i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse denna lag och andra författningar, såvitt de hava särskilt avseende å sparbanker, ävensom de för sparbankerna gällande reglementena samt de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag, författning eller reglemente meddelats av huvudmännen eller styrelsen.

Det åligger tillsynsmyndigheten att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa sparbankernas verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden, som kunna inverka på sparbanks säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av sparbanksverksamheten.

Om tillsynsmyndighetens befattning med frågor om sparbankernas marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Tillsynen utövas med ledning av handlingar, vilka jämlikt denna lag insändas till tillsynsmyndigheten, ävensom upplysningar, som inhämtas vid sparbanksundersökning eller annorledes. Sparbanksundersökning skall anställas så ofta sådan av myndigheten anses erforderlig eller av regeringen anbefalles.

Där tillsynsmyndigheten så finner erforderligt, må myndigheten meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper, om förvaring och inventering av värdehandlingar samt om brottsförebyggande åtgärder.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

[1] Senaste lydelse 1975: 228.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom föreskrivs att 68 § lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

68 §

Tillsynsmyndigheten skall övervaka, att jordbrukets kreditkassor och riksorganisationen i sin verksamhet ställa sig till efterrättelse denna lag och andra författningar, såvitt de hava särskilt avseende på jordbrukskasserörelsen, ävensom de för riksorganisationen och kassorna gällande stadgarna samt de föreskrifter, som med stöd av bestämmelse i lag eller stadgar meddelats av stämma eller styrelse.

Det åligger tillsynsmyndigheten att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa jordbrukskasserörelsen i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden som kunna inverka på kreditkassas säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av rörelsen.

Tillsynsmyndigheten är icke på grund av vad här föreskrivits pliktig att övervaka iakttagandet av sådana bestämmelser, som angå jordbrukskasserörelsens inre angelägenheter.

Om tillsynsmyndighetens befattning med marknadsföringsfrågor inom jordbrukskasserörelsen gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980: 2) om finansbolag

Härigenom föreskrivs att 11 § lagen (1980: 2) om finansbolag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

11 §

Bankinspektionen skall övervaka att finansbolag följer denna lag och annan författning, som reglerar finansbolags verksamhet, föreskrift som har meddelats med stöd av denna lag samt bolagsordningen och de beslut som med stöd av lag eller bolagsordningen har meddelats av bolagsstämman eller styrelsen.

Det åligger bankinspektionen att även i övrigt med uppmärksamhet följa finansbolags finansieringsverksamhet i den mån det behövs för kännedom om de förhållanden som kan inverka på bolagets säkerhet eller annars är av betydelse för en sund utveckling av finansieringsverksamheten.

Bankinspektionen är ej skyldig att vaka över att sådana bestämmelser

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

iakttages som gäller rättigheter och skyldigheter för aktieägare i finansbolag i förhållande till bolaget eller till annan aktieägare eller sådana bestämmelser som angår bolagets inre angelägenheter.

Om bankinspektionens befattning med frågor om finansbolags marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

6 §

Bankinspektionen skall övervaka att bolaget i sin verksamhet ställer sig till efterrättelse de lagar och andra författningar, som hava avseende å kreditaktiebolag, ävensom den för bolaget gällande bolagsordningen samt de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag eller bolagsordning meddelats av bolagsstämma eller styrelse.

Det åligger inspektionen att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa bolagets verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden, som kunna inverka på bolagets säkerhet.

Inspektionen är icke på grund av vad här föreskrivits pliktig att övervaka iakttagandet av bestämmelser, som avse enskild aktieägares rättigheter eller skyldigheter i förhållande till bolaget eller till annan aktieägare eller som angå bolagets inre angelägenheter.

Om bankinspektionens befattning med frågor om bolagets marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Inspektionen äger, där så finnes erforderligt, förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper. Inspektionen äger när som helst återkalla förordnande som här avses och i stället utse ny revisor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

10 Förslag till

Lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931)

Härigenom föreskrivs att 46 § aktiefondslagen (1974: 931) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

46 §

Vid utövande av tillsyn över fondbolag skall bankinspektionen med uppmärksamhet följa bolagets verksamhet, i den mån det behövs för kännedom om de förhållanden som kan inverka på säkerheten för bolaget och aktiefond, som bolaget förvaltar, eller eljest är av betydelse för en sund utveckling av aktiefondsverksamheten. Bankinspektionen får kalla till sammanträde med bolagets styrelse och, om styrelsen ej efterkommit begäran av inspektionen om utfärdande av kallelse till extra bolagsstämma, till sådan stämma. Företrädare för inspektionen får närvara vid bolagsstämma eller styrelsesammanträde som inspektionen utlyst och deltaga i överläggningarna.

Vid meddelande av föreskrift eller förbud i samband med tillsynen kan bankinspektionen förelägga vite.

Bankinspektionen skall för fondbolag förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper. Inspektionen äger när som helst återkalla sådant förordnande och i stället utse ny revisor.

Om bankinspektionens befattning med frågor om fondbolags marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Närmare föreskrifter för tillsynen meddelas av regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

11 Förslag till

Lag om ändring i fondkommissionslagen (1979: 748)

Härigenom föreskrivs att 27 § fondkommissionslagen (1979: 748) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

27 §

Bankinspektionen skall övervaka att fondkommissionsbolag följer denna lag och annan författning, som reglerar fondkommissionsbolags verksamhet, samt bolagsordningen och de beslut som med stöd av lag eller bolagsordningen har meddelats av bolagsstämman eller styrelsen.

Det åligger inspektionen att även i övrigt med uppmärksamhet följa fondkommissionsbolags verksamhet i den mån det behövs för kännedom

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

om de förhållanden som kan inverka på bolagets säkerhet eller annars är av betydelse för en sund utveckling av fondkommissionsverksamheten.

Inspektionen är ej skyldig att vaka över att sådana bestämmelser iakttages som gäller rättigheter och skyldigheter för aktieägare i fondkommissionsbolag i förhållande till bolaget eller till annan aktieägare eller sådana bestämmelser som angår bolagets inre angelägenheter.

Om bankinspektionens befattning med frågor om fondkommissionsbolags marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

12 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar

Härigenom föreskrivs att 62 § lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

62 §[1]

Banken och föreningarna står under tillsyn av bankinspektionen.

Vid meddelande av föreskrift eller förbud i samband med tillsynen kan bankinspektionen förelägga vite.

Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär.

Beslut i fråga om tillsynen länder omedelbart till efterrättelse, om ej regeringen förordnar annat.

Om bankinspektionens befattning med frågor om bankens och föreningarnas marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

I övrigt meddelar regeringen närmare bestämmelser om tillsynsverksamheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

[1] Senaste lydelse 1975: 230.

13 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar

Härigenom föreskrivs att 40 § lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
40 §[1]	
Kassan och föreningarna står under tillsyn av bankinspektionen.	
Vid meddelande av föreskrift eller förbud i samband med tillsynen kan bankinspektionen förelägga vite.	
Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna *förordning* föres hos regeringen genom besvär.	Talan mot bankinspektionens beslut enligt denna *lag* föres hos regeringen genom besvär.
Beslut i fråga om tillsynen länder omedelbart till efterrättelse, om ej regeringen förordnar annat.	
	Om bankinspektionens befattning med frågor om kassans och föreningarnas marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

I övrigt meddelar regeringen närmare bestämmelser om tillsynsverksamheten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

14 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket

Härigenom föreskrivs att 25 § lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
25 §[2]	
Försäkringsinspektionen äge meddela de erinringar i fråga om utländsk försäkringsanstalts verksamhet här i riket, som inspektionen finner påkallade. Vid meddelande av föreskrift enligt denna lag må inspektionen förelägga vite.	
Finner försäkringsinspektionen,	
att avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller från grunderna, där sådana finnas,	

[1] Senaste lydelse 1975: 653.
[2] Senaste lydelse 1977: 690.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

att grunderna icke längre äro tillfredsställande med hänsyn till rörelsens omfattning och beskaffenhet,

att i riksbanken enligt 6 eller 15 a § nedsatt belopp minskats genom att värdehandlingarna avsevärt nedgått i värde eller av annan anledning,

att de tillgångar, i vilka försäkringsfonden jämte tillägg redovisas, icke äro tillfyllest, eller

att eljest allvarlig anmärkning mot verksamheten föreligger, skall inspektionen förelägga anstalten att inom viss tid vidtaga de åtgärder, som prövas påkallade härav.

Har föreläggande icke inom den bestämda tiden efterkommits och har ej heller annorledes det anmärkta förhållandet undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan därom hos regeringen, som efter anstaltens hörande må förklara koncessionen förverkad.

Beslut, varigenom koncession förklarats förverkad, skall av försäkringsinspektionen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Om försäkringsinspektionens befattning med frågor om anstaltens marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

15 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1972: 262) om understödsföreningar

Härigenom föreskrivs att i lagen (1972: 262) om understödsföreningar skall införas en ny paragraf, 74 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

74 a §

Om försäkringsinspektionens befattning med frågor om understödsförenings marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

16 Förslag till

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975: 1385) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

19 kap.

1 §[1]

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, aktiebrevsregister, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra meningen eller 9 § första stycket andra eller tredje meningen,

3. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §,

4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 kap. 4 § första eller andra stycket, 7 § tredje stycket eller 9 §,

5. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 4 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 4 § andra stycket såvitt dessa lagrum rör förbehåll enligt 17 kap. 1 §.

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 3 mot 12 kap. 7 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

I fall som avses i 10 kap. 13 § första stycket skall inte följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

17 Förslag till Lag om införande av försäkringsrörelselagen (1982: 000)

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Försäkringsrörelselagen (1982: 000) och denna lag träder i kraft den 1 januari 1983. Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 20 § denna lag träder dock i kraft två veckor efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2 § Genom försäkringsrörelselagen (1982: 000) upphävs

1. lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse,

2. lagen (1948: 434) angående införande av den nya lagen om försäkringsrörelse.

3 § Om det i lagar eller andra författningar förekommer hänvisningar till föreskrifter som ersatts genom bestämmelser i försäkringsrörelselagen (1982: 000) eller denna lag, skall i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

4 § För försäkringsbolag som registrerats före den 1 januari 1983 gäller försäkringsrörelselagen (1982: 000) med de undantag som anges i denna lag.

Koncession som är gällande vid försäkringsrörelselagens (1982: 000) ikraftträdande skall därefter anses gälla som om den meddelats med stöd av den lagen.

De avvikelser och undantag från bestämmelser i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse som har medgetts skall efter ikraftträdandet av försäkringsrörelselagen (1982: 000) avse motsvarande bestämmelser i den lagen.

5 § För Stockholms stads brandförsäkringskontor gäller bestämmelserna i försäkringsrörelselagen (1982: 000) om ömsesidiga försäkringsbolag i tillämpliga delar. Kontorets delägare skall dock inte på grund härav få större ansvar för kontorets förpliktelser än de hade före den 1 januari 1904.

[1] Senaste lydelse 1977: 1092.

6 § Om bolagsordningen innehåller en sådan bestämmelse om rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som avses i 10 § 1 mom. tredje stycket andra meningen lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse, skall bestämmelsen anses gälla även för aktier som ges ut utöver tidigare föreskrivet maximikapital.

7 § Om det vid ikraftträdandet av försäkringsrörelselagen (1982: 000) föreskrivs i ett försäkringsaktiebolags bolagsordning att röstvärdet för varje aktie är på visst sätt lägre ju flera aktier den röstande företräder, får bolagsstämman – i anslutning till att den fattar beslut som medför eller kan medföra ändring av antalet aktier i bolaget – i enlighet med 9 kap. 13 § första stycket samma lag besluta att ändra bolagsordningen så att det antal aktier varje röstande företräder ger samma relativa röstandel som tidigare. Kallelse till en sådan bolagsstämma sker enligt bolagsordningen.

8 § Den som innehar ett aktiebrev på vilket bolaget har antecknat att han är införd i aktieboken som ägare är, även om införandet skett före utgången av år 1982, likställd med den som enligt 13 § andra stycket lagen (1936: 81) om skuldebrev förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande, om ett förvärv från honom sker efter denna tidpunkt.

9 § Registrering och verkställande av bolagsstämmobeslut, som fattats före utgången av år 1982, samt talan mot sådana beslut sker enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse om något annat inte följer av 20 §.

10 § Har styrelsen före utgången av år 1982 beslutat om nyemission, skall nyemissionen ske enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse.

11 § Bestämmelserna i 4 kap. 19 § försäkringsrörelselagen (1982: 000) skall även tillämpas på fondaktier som givits ut före den 1 januari 1983. Anmaningar får dock ske tidigast efter utgången av år 1984.

12 § Om det före utgången av år 1982 har vidtagits åtgärder för att verkställa en nedsättning av aktiekapitalet enligt 60 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse, får nedsättningen verkställas och registreras enligt nämnda lag.

13 § Den styrelseledamot eller verkställande direktör som tillträtt före utgången av år 1982, skall anmäla sitt aktieinnehav enligt 8 kap. 6 § försäkringsrörelselagen (1982: 000) snarast efter denna tidpunkt.

14 § Bestämmelserna i 10 kap. 4 § första och fjärde styckena samt 5 § försäkringsrörelselagen (1982: 000) skall tillämpas från och med den första ordnarie bolagsstämma som hålls efter lagens ikraftträdande. Intill dess skall i stället motsvarande äldre bestämmelser tillämpas.

Beslut enligt 10 kap. 4 § tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982: 000) får meddelas före den 1 januari 1983.

Innehåller bolagsordningen en bestämmelse om föranmälan för deltagande i bolagsstämma, får bestämmelsen tillämpas intill dess beslut om bestämmelsens upphörande eller ändring till överensstämmelse med 9 kap. 1 § tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982: 000) har registrerats. Vad som sagts nu gäller dock endast om bolagsstämman hålls före utgången av år 1983.

15 § Årsredovisningen och koncernredovisningen skall från och med räkenskapsåret 1983 upprättas enligt försäkringsrörelselagen (1982: 000). I koncernredovisningen för räkenskapsåret 1983 behöver ej medtagas koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för räkenskapsåret 1982.

Beslut om vinstutdelning och annan användning av försäkringsbolagets egendom som avser räkenskapsåret 1982 skall fattas enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse.

16 § I livförsäkringsbolag skall utjämningsfonden enligt 266 § och säkerhetsfonden enligt 271 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse överföras till återbäringsfond enligt 12 kap. 5 § försäkringsrörelselagen (1982: 000).

Om det i ett livförsäkringsbolag finns en reservfond skall denna överföras till återbäringsfonden eller, efter tillstånd av försäkringsinspektionen, till någon annan fond.

17 § Redovisar ett skadeförsäkringsbolag säkerhetsfond enligt 271 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse skall denna överföras till reserv som regeringen eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen föreskriver.

18 § Om det i ett livförsäkringsbolag finns en dispositionsfond avsatt inom livförsäkringsrörelsen skall denna överföras till återbäringsfonden eller nedsättas. Dispositionsfonden skall vara avvecklad senast vid utgången av år 1987.

Om det uppkommer en förlust på livförsäkringsrörelsen innan dispositionsfonden har avvecklats skall förlusten i första hand täckas genom att dispositionsfonden minskas.

19 § Likvidation skall genomföras enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse om likvidatorerna utsetts före utgången av år 1982.

20 § Före utgången av år 1982 kan beslut om ändringar i bolagsordningen så att denna överensstämmer med försäkringsrörelselagen (1982: 000) fattas enligt 9 kap. 14 eller 16 § nämnda lag. I beslutet skall anges att det gäller från och med den 1 januari 1983.

21 § Om bolagsordningen efter utgången av år 1982 strider mot försäkringsrörelselagen (1982: 000) skall styrelsen utan dröjsmål lägga fram förslag till bolagsstämman om ändringar av bolagsordningen så att den överensstämmer med lagen.

Om grunderna efter utgången av år 1982 strider mot försäkringsrörelselagen (1982: 000), skall styrelsen genast besluta om ändring av dessa.

22 § Har bolagsstämman enligt 1 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering före utgången av år 1982 beslutat att nämnda lag skall tillämpas på bolaget, skall bolaget anses vara avstämningsbolag enligt bestämmelserna i försäkringsrörelselagen (1982: 000). Styrelsen skall dock utan dröjsmål lägga fram förslag till bolagsstämman om att i bolagsordningen ta in förbehåll som avses i 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982: 000).

23 § Ett ömsesidigt försäkringsbolags firma som registrerats före ikraftträdandet av lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse behöver inte innehålla orden *ömsesidigt* eller *försäkring*.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-01-21

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Ahrland

Föredragande: statsrådet Wirtén

Lagrådsremiss med förslag till försäkringsrörelselag, m. m.;

---

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallades år 1977 hovrättslagmannen Johan Lind som särskild utredare med uppdrag att se över lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, FRL, och lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket (E 1977:05). Lagen om försäkringsrörelse, som i stor utsträckning bygger på 1944 års aktiebolagslag, skulle utredaren anpassa till nya aktiebolagslagen (1975:1385) (ABL). Han skulle också se över och anpassa försäkringsrörelselagens redovisningsregler till bokföringslagen (1976:125). I sitt arbete med bokföringsreglerna skulle utredaren beakta det år 1975 på föranstaltande av försäkringsbranschen upprättade betänkandet Ny försäkringsredovisning. Utredningen antog arbetsnamnet försäkringsrörelseutredningen. I delbetänkandet (Ds E 1980:6) Ny lag om försäkringsrörelse har utredaren lagt fram förslag till en ny lag om försäkringsrörelse. Till protokollet i detta ärende bör fogas lag (1948:433) om försäkringsrörelse som *bilaga 1*, utredarens förslag till ny lag om försäkringsrörelse som *bilaga 2:1*, viktiga nyheter i utredarens förslag som *bilaga 2:2* och utredarens schema för resultaträkning och balansräkning för skadeförsäkringsbolag och livförsäkringsbolag som *bilaga 2:3*.

Yttranden över betänkandet har efter remiss avgetts av försäkringsinspektionen, riksskatteverket (RSV), kommerskollegium (såvitt avser 10 kap.), Svea hovrätt, bokföringsnämnden, riksåklagaren (RÅ), fullmäktige i Sveriges riksbank, försäkringsverksamhetskommittén (E 1979:01), försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09), Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Utländska försäkringsbolags förening, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges industriförbund, Styrelsen för Stockholms fondbörs, Föreningen auktoriserade

revisorer FAR, Svenska revisorssamfundet, Försäkringsjuridiska föreningen, Sveriges finansanalytikers förening och Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag.

Till försäkringsinspektionens yttrande var fogad en skiljaktig mening av byråchefen Eskil Persson.

Riksåklagaren har bifogat yttrande från överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till detta protokoll som *bilaga 3*.

Jag avser att i detta sammanhang även ta upp frågan om handläggningen av konsumentskyddsärenden på bank- och försäkringsområdet.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallades år 1976 en kommitté med uppdrag att se över banklagstiftningen (E 1976: 09). Kommittén antog namnet banklagsutredningen. Enligt direktiven skulle det bl. a. ankomma på kommittén att närmare överväga vad som bör gälla i fråga om bankinspektionens verksamhet för att i skilda hänseenden ge konsumentskydd åt bankkunderna. Utredningen skulle ägna särskild uppmärksamhet åt gränsdragningen mellan inspektionens och de konsumentpolitiska organens verksamhet. I delbetänkandet (Ds E 1980: 3) Konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse har utredningen[1] lagt fram förslag i dessa hänseenden. Till protokollet i detta ärende bör fogas betänkandet som *bilaga 4*.

Ledamoten Stig Danielsson, sakkunnige, direktören Lars-Olof Thörn och experten, avdelningschefen Thomas Utterström har avgett ett särskilt yttrande över konsumentskyddet inom bankområdet. I ett tillägg till yttrandet har Utterström vidare utvecklat sin mening i denna fråga.

Även inom försäkringsområdet har konsumentskyddsfrågorna varit föremål för utredning. Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallades år 1979 en kommitté med uppdrag att se över lagstiftningen om försäkringsbolagens och försäkringsinspektionens verksamhet (E 1979: 01). Kommittén antog arbetsnamnet försäkringsverksamhetskommittén. Kommittén ålades i direktiven att med förtur behandla försäkringsinpektionens roll på det konsumentpolitiska området. I delbetänkandet (Ds E 1981: 4) Handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet har kommittén[2] lagt fram förslag angående den organisatoriska uppbyggnaden av konsumentskyddet på försäkringsområdet och gränsdragningen mellan konsumentverket och försäkringsinspektionen. Till protokollet i detta ärende bör fogas betänkandet som *bilaga 5*.

[1] Rättschefen Kurt Malmgren, ordförande, bankdirektören Bertil Danielsson, bankinspektören Stig Danielsson, vice riksbankschefen Kurt Eklöf, direktören Sven Lindquist, direktören Sven G. Svensson och bankdirektören Lars-Erik Thunholm.

[2] Landshövdingen Erik Westerlind, ordförande, byråchefen Dan Fernlund, expeditionschefen/rättschefen Edmund Gabrielsson, riksdagsledamoten Rune Gustavsson, dåvarande riksdagsledamoten Gördis Hörnlund, försäkringsdirektören Lars Lindwall och verkställande direktören Richard Schönmeyr.

Ledamoten Gördis Hörnlund har reserverat sig mot kommitténs förslag såvitt avser tillsynen över försäkringsföretagens marknadsföring och information. Ett särskilt yttrande har avgivits av experten, avdelningschefen Thomas Utterström.

Yttranden över banklagsutredningens delbetänkande har avgivits av bankinspektionen, försäkringsinspektionen, statskontoret, riksrevisionsverket, konsumentverket (KOV), marknadsdomstolen, allmänna reklamationsnämnden, näringsfrihetsombudsmannen (NO), kommerskollegium, fullmäktige i Sveriges riksbank, försäkringsverksamhetskommittén, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges föreningsbankers förbund, Sparbankernas Bank, Finansbolagens förening, Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, SAF, Svenska handelskammarförbundet, LO, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR och Svenska bankmannaförbundet. Över försäkringsverksamhetskommitténs delbetänkande har yttranden avgivits av samma myndigheter och organisationer utom kommittén, stadshypotekskassan, bankorganisationerna, Sparbankernas Bank och Finansbolagens förening. Över det senare delbetänkandet har vidare yttrat sig försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09), Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Utländska försäkringsbolags förening, Svenska livförsäkringsföreningars riksförbund, Pensionskassan SPP, försäkringsanställdas pensionskassa, näringslivets delegation för marknadsrätt och Stockholms handelskammare.

Sammanställningar av remissyttranden över banklagsutredningens och försäkringsverksamhetskommitténs delbetänkanden bör fogas till detta protokoll som *bilagorna 6 och 7*.

2 Försäkringsväsendet i Sverige

Privat försäkring får i Sverige meddelas av försäkringsbolag. Dessa är antingen aktiebolag eller ömsesidiga bolag, som är bolag i vilka försäkringstagarna själva är delägare. Viss personförsäkring meddelas också av understödsföreningar.

På personförsäkringsområdet ges ett grundskydd genom offentlig försäkring, främst allmän sjukförsäkring, allmän folkpensionering (AFP) och försäkring för allmän tilläggspension. Ett förstärkt försäkringsskydd ges dessutom vid arbetsskador. Stora grupper har ytterligare personskydd genom olika kollektiva arrangemang som grundats på avtal mellan arbetsmarknadens parter. I mycket stor utsträckning är detta ytterligare skydd garanterat genom försäkring i enskilda försäkringsbolag. Kollektiv tjänstepensionsförsäkring meddelas t. ex. för tjänstemän och arbetsledare i huvudsak enligt den s. k. ITP-planen (industrins och handelns tilläggspension) som även ger kompletterande skydd vid sjukdom och för arbetare

enligt den s.k. STP-planen (särskild tilläggspension för arbetare). Den kollektiva tjänstepensionsförsäkringen för tjänstemän och arbetsledare är främst koncentrerad till Svenska Personal-Pensionskassan (SPP), medan Arbetsmarknadsförsäkringar, pensionsförsäkringsaktiebolag handhar försäkringen för arbetare. Kompletterande skydd vid sjukdom för arbetare kollektivt ger den s.k. avtalsgruppsjukförsäkringen (AGS), som i första hand tillhandahålls av Arbetsmarknadsförsäkringar, sjukförsäkringsaktiebolag (AMF-sjuk). Vidare bör här nämnas tjänstegrupplivförsäkring (TGL) och trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA). Liv-, sjuk- och olycksfallsförsäkring tecknas för övrigt i såväl kollektiva som individuella former.

Försäkringsbolagens utbud av individuella personförsäkringar är numera i huvudsak ett komplement till den trygghet som den offentliga försäkringen och de kollektivavtalsreglerade skyddsanordningarna skapar. Annan försäkring än personförsäkring meddelas uteslutande av de enskilda försäkringsbolagen.

Den enskilda försäkringsverksamheten omfattar ett stort antal verksamhetsgrenar vilka kan indelas på olika sätt.

I försäkringsrörelselagen skiljs på personförsäkring och annan försäkring. Någon legal definition på personförsäkring finns inte. Enligt vedertagen uppfattning avses därmed sådan försäkring som har försäkringsprestationen knuten till den försäkrades liv eller hälsa. Till personförsäkring hänförs således livförsäkring, sjukförsäkring, olycksfallsförsäkring, avgångsbidragsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring (jfr 1 kap. 4 §). Annan försäkring än personförsäkring brukar i det praktiska branscharbetet benämnas sakförsäkring.

Man skiljer även på livförsäkring och annan försäkring som då brukar kallas skadeförsäkring. Livförsäkring ger ersättning vid tidig död eller lång levnad under det att skadeförsäkring ersätter ekonomisk förlust på grund av inträffad skada på person eller egendom. Till livförsäkring räknas enligt försäkringsrörelselagen också viss annan därmed jämställd sjuk- och olycksfallsförsäkring.

Skadeförsäkring för den stora allmänheten tillhandahålls numera i övervägande utsträckning i form av s.k. paketförsäkringar. De mest utbredda av dessa är den vanliga hemförsäkringen, i vilken ingår bl.a. brand-, vattenlednings-, inbrotts-, ansvarighets- och rättsskyddsförsäkring, samt villahemförsäkringen. En annan betydelsefull paketförsäkring är motorfordonsförsäkringen, i vilken – utöver trafikförsäkring – kan ingå olika s.k. kaskomoment, bl.a. brand-, stöld- och vagnskadeförsäkring. Trafikförsäkringen är en obligatorisk försäkring till förmån för skadelidande i trafiken. Vagnskadeförsäkringen är liksom övriga moment frivillig och ger ersättning för skador på det egna fordonet.

Under 1979 fanns sammanlagt 581 svenska och 16 utländska försäkringsbolag i Sverige. Försäkringsrörelselagen var tillämplig på 269 av de svenska bolagen som, efter verksamhetens geografiska omfattning delas upp i

riks-, läns-, härads- och sockenbolag. Riksbolag är bolag, vars verksamhet omfattar mer än ett län. Det är de 55 riksbolagen som dominerar den enskilda försäkringsverksamheten.

Många riksbolag framträder i sammanslutningar eller grupper, varvid det snarast är gruppen som framträder som ett självständigt företag. I början av 1981 fanns följande sammanslutningar av riksbolag. Allmänna Brandkoncernen (Allmänna Brand och Neptunus), Ansvars grupp (Ansvar och Ansvar International), Brandförsäkringsverket-Stockholm (Brandförsäkringsverket och Stockholm), Folksam (Folksam liv, Folksam sak och Folksam International), Länsförsäkringsbolagen (Riksbolagen LFAB och Brandförsäkringsverket samt vissa läns-, härads- och sockenbolag för allmän egendomsförsäkring), Sirius-Atlas gruppen (Sirius och Atlas), Skandia (Skandia Sak, Skandia Liv och Skandia Re), Skånska Brand (Skånska Brand-Hermes och Securitas), Trygg-Hansa (Trygg, Hansa Sak, Hansa Sjö, Hansa International och Hansa Trafik), Vegete (Göta, Svenska Veritas, Europeiska varu och Liv-Göta).

De 20 koncerner (bolagsgrupper) eller fristående företag som 1979 redovisade de största premieinkomsterna respektive de största förvaltade tillgångarna svarade för 98,7% av alla svenska bolags premieinkomst i direkt försäkring i Sverige och 99,0% av samtliga svenska försäkringsbolags tillgångar. Enbart de 5 största enheterna svarade för 72,7% av premieinkomsterna och för 79,9% av de förvaltade tillgångarna. Dessa förhållanden illustreras av nedanstående tabell.

Under år 1979 ledande koncerners och bolags relativa betydelse (Mkr)
Premieinkomst i direkt försäkring i Sverige samt förvaltade tillgångar år 1979. Svenska bolag.

Koncern eller bolag	Premieinkomst		Tillgångar	Koncern eller bolag	Tillgångar		Premieinkomst
	Totalt	I direkt-teckn. liv- o sjukförs.-bolag			Totalt	I direkt-teckn. liv- o sjukförs.-bolag	
Skandia	3 975	1 340	20 221	SPP	27 008	27 008	3 285
SPP	3 285	3 285	27 008	Skandia	20 221	13 735	3 975
Trygg-Hansa	3 152	943	14 034	Trygg-Hansa	14 034	9 943	3 152
Folksam	2 364	419	6 276	AMF-pension	6 466	6 466	1 757
AMF-pension	1 757	1 757	6 466	Folksam	6 276	1 987	2 364
Länsförsäkrings-bolagen	1 368	–	2 976	AMF-sjuk	5 180	5 180	1 268
AMF-sjuk	1 268	1 268	5 180	Länsförsäkrings-bolagen	2 976	–	1 368
Vegete	582	108	1 989	Valand	2 926	2 926	285
AFA	343	343	610	Vegete	1 989	1 070	582
Allmänna Brand-koncernen	303	–	544	Förenade liv	796	796	80
Valand	285	285	2 926	AFA	610	610	343
Ansvars grupp	217	–	375	Sirius-Atlas gruppen	595	–	44
Skånska Brand	169	–	366	Allmänna Brand-koncernen	544	–	303
Assuransföreningen	139	–	321	Ansvars grupp	375	–	217
KFA	130	130	69	Skånska Brand	366	–	169
Jordbrukets Förs.bol.	95	–	107	Assuransföreningen	321	–	139
Volvia	83	–	158	RKA	277	277	56
Förenade liv	80	80	796	Pensionsgaranti	274	–	51
Holmia	76	–	86	Sverige	212	212	0
RKA	56	56	277	Brandkontoret	195	–	26
Summa för 20 enheter	**19 727**	**10 014**	**90 785**	Summa för 20 enheter	**91 641**	**70 210**	**19 464**
Övriga riksbolag	234	12	1 673	Övriga riksbolag	817	166	497
Övriga läns-, härads- och sockenbolag[1]	35	–	144	Övriga läns-, härads- och sockenbolag[1]	144	–	35
Totalsumma	**19 996**	**10 026**	**92 602**	Totalsumma	**92 602**	**70 376**	**19 996**

[1] Lokalbolag som inte ingår under benämningen Länsförsäkringsbolagen.

Som framgår har den svenska försäkringsmarknaden en mycket koncentrerad struktur. Sedan början av 1970-talet finns tre dominerande gruppbildningar: Skandia, Trygg-Hansa och Folksam. Den förstnämnda består av aktiebolag, medan de andra i huvudsak består av ömsesidiga bolag. Om enbart skadeförsäkring beaktas ingår även Länsförsäkringsbolagsgruppen bland de stora på marknaden. Av skadeförsäkringsbolagens totala premieinkomst i direkt försäkring i Sverige svarade de fyra grupperna 1979 för 81,8%. Bland liv- och sjukförsäkringsbolagen har premieinkomsterna i de bolag som meddelar de nya kollektivavtalsfästa försäkringarna ökat snabbt. Skandia, Trygg-Hansa och Folksam svarade 1978 för 26,9% av den totala premieinkomsten i liv- och sjukförsäkringsbolagen, medan SPP, AMF-pensionsförsäkring och AMF-sjukförsäkring svarade för 62,9%.

Fyra bolagsgrupper – Folksam, Skandia, Trygg-Hansa och Vegete – erbjuder i stort sett alla typer av försäkringar som förekommer på den allmänna marknaden. Övriga företag erbjuder antingen livförsäkring eller skadeförsäkring med ett mer eller mindre fullständigt sortiment. Fullständigt livförsäkringssortiment tillhandahåller Valand. På grund av avtal med detta bolag förmedlar även länsförsäkringsbolagen livförsäkring. Skadeförsäkring av praktiskt taget alla gängse former av intresse för allmänheten erbjuder Allmänna Brand, Ansvar, Holmia och Skånska Brand-Hermes. Genom samverkan med olika skadeförsäkringsbolag kan även Valand förmedla fullständigt skadeförsäkringssortiment, när det gäller alla vanliga försäkringar. Detsamma gäller beträffande läns- och häradsbolagen och vissa sockenbolag på grund av samverkan med Länsförsäkringsbolagens AB och för andra sockenbolag på grund av samverkan med främst Trygg-Hansa.

3 Allmän motivering

3.1 Förslaget till ny försäkringsrörelselag

Lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse trädde i kraft den 1 januari 1949 (prop. 1948: 50, Lu 34, rskr 221). Genom 1948 års lag upphävdes den tidigare gällande lagen om försäkringsrörelse från år 1917. 1948 års lag har ändrats vid ett flertal tillfällen. Den innehåller dels allmänna bestämmelser om bl. a. rätten att driva försäkringsrörelse, dels associationsrättsliga bestämmelser i skilda avsnitt för försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag, dels gemensamma bestämmelser om bl. a. fonder, grunder för försäkringsverksamheten och offentlig tillsyn.

Genom 1948 års lag infördes kravet på särskilt tillstånd (koncession) av regeringen för att bedriva försäkringsrörelse. En materiell förutsättning för koncession är att den tilltänkta rörelsen skall vara behövlig och även i övrigt ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. För utövande av försäkringsverksamhet gäller också de s. k. soliditets- och skälighetsprinciperna, dvs. att försäkringsbolagen måste ha resurser att långsiktigt fullgöra sina förpliktelser mot försäkringstagarna respektive att försäkringspremierna skall vara skäliga och på ett skäligt sätt fördelas mellan försäkringstagarna. En annan viktig princip i lagen är specialitetsprincipen, som innebär att samma företag inte får driva både livförsäkringsrörelse och annat slag av försäkringsrörelse. Ytterligare en grundläggande regel är att försäkringsbolag inte utan särskilda skäl får bedriva annan rörelse än försäkringsrörelse.

De mest väsentliga ändringarna i lagen skedde år 1950 och år 1961. De innebar bl. a. *att* möjlighet öppnades på livförsäkringsområdet för försäkringsbolag att driva grupplivförsäkring i enklare former, *att* representation för försäkringstagarna infördes i styrelsen för försäkringsaktiebolag, *att*

skälighetsprincipen infördes för annan försäkring än livförsäkring *och att* förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkring mjukades upp.

Den offentliga tillsynen över samtliga försäkringsbolag i landet är anförtrodd åt försäkringsinspektionen. Tillsynen syftar främst till att säkerställa rörelsens soliditet men bl. a. också att garantera att principen om skälighet iakttas.

De associationsrättsliga reglerna i försäkringsrörelselagen är anpassade efter 1944 års aktiebolagslag. Samma sak gäller beträffande redovisningsreglerna.

Den 1 januari 1977 trädde en ny aktiebolagslag (1975: 1385) i kraft. Denna lag (ABL) omfattar inte försäkringsaktiebolagen. Samtidigt med aktiebolagslagen trädde en ny bokföringslag (1976: 125) i kraft. Den nya bokföringslagen gäller bara i den mån avvikande regler inte har meddelats i eller med stöd av annan lag. En av de bärande tankarna bakom den nya bokföringslagen är att den associationsrättsliga lagstiftningen skall kunna hänvisa till bokföringslagens regler om årsbokslut och i övrigt innehålla bara sådana bestämmelser som behövs med hänsyn till särskilda företag. 1975 års aktiebolagslag är utformad i enlighet med denna tankegång. Försäkringsrörelselagen och de med stöd av denna utfärdade förordningarna angående redovisning innehåller däremot en mer eller mindre uttömmande reglering av hur redovisningen skall ske i försäkringsbolagen.

Utredningsförslaget innebär främst en lagteknisk anpassning av försäkringsrörelselagen till aktiebolagslagen och bokföringslagen. I huvudsak har utredningen använt aktiebolagslagens kapitelindelning. Tre kapitel saknar emellertid motsvarighet i aktiebolagslagen, nämligen 7 kap., som tar upp de försäkringstekniska bestämmelserna (rörelsen), 13 kap., som innehåller bestämmelser om uttaxering i ömsesidiga försäkringsbolag och 19 kap., som innehåller tillsynsbestämmelser.

Utredaren har till skillnad från gällande lag inte behandlat bestämmelserna om försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag i två skilda avsnitt, utan i förslaget låtit bestämmelser som är lika eller nästan lika för de båda bolagsformerna behandlas inom samma kapitel och ofta i samma paragraf. Lagens omfång har därigenom minskat väsentligt och den har blivit mer överskådlig.

Remissinstanserna i allmänhet har inget att erinra mot att utredningsförslaget läggs till grund för en ny försäkringsrörelselag eller att lagstiftningen genomförs utan uppskov. Försäkringsinspektionen och Föreningen auktoriserade revisorer bedömer förslaget i huvudsak väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Enligt inspektionens mening har kommittén lyckats väl med den från lagteknisk synpunkt besvärliga uppgiften att smälta samman reglerna om försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Svea hovrätt har ifrågasatt om inte försäkringsverksamhetskommitténs

förslag bör avvaktas, innan en ny försäkringsrörelselag införs. Kommitténs blivande förslag kan bl. a. komma att behandla begreppet försäkringsrörelse, förutsättningarna för koncession m. m. Andra instanser, bl. a. nämnda kommitté och Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att den nu föreslagna moderniseringen av lagstiftningen är så betydelsefull och så skild från kommitténs arbete att den bör föranleda lagstiftning nu.

För egen del vill jag framhålla att de associationsrättsliga reglerna i den nu gällande försäkringsrörelselagen framstår som föråldrade i jämförelse med de för vanliga aktiebolag gällande reglerna, som förenklats väsentligt genom den nya aktiebolagslagstiftningen. Även redovisningsreglerna i försäkringsrörelselagen framstår som föråldrade vid en jämförelse med redovisningsreglerna i bokföringslagen och aktiebolagslagen. Den nu gällande lagen om försäkringsrörelse är vidare svårtillgänglig eftersom reglerna beträffande ömsesidiga bolag och försäkringsaktiebolag, som i stor utsträckning är likformiga, delats upp i olika avsnitt och genom att lagen ur språklig synpunkt är omodern.

På flera viktiga punkter kommer det pågående arbetet inom försäkringsverksamhetskommittén att kunna påverka lagstiftningen. Huvuddelen av lagbestämmelserna kommer dock inte att beröras. Enligt min mening innebär det inte några alltför stora olägenheter om en ny försäkringsrörelselag införs utan att man avvaktar resultatet av försäkringsverksamhetskommitténs arbete. Det är vidare angeläget för försäkringsbranschen att en anpassning till aktiebolagslagen snarast kommer till stånd och inte minst att redovisningsreglerna nu moderniseras. Redan i slutet av år 1975 lade en av försäkringsbranschen själv tillsatt kommitté, i vilken företrädare för försäkringsinspektionen deltog, fram ett förslag med titeln Ny försäkringsredovisning. En ytterligare synpunkt är att det även sedan en ny lag antagits återstår ett omfattande och tidskrävande arbete för att slutligt utforma föreskrifter och anvisningar för tillämpningen av lagen. Också detta talar för att antagandet av en ny försäkringsrörelselag inte fördröjs mer än nödvändigt. Jag förordar därför att en ny lag bör antas nu på grundval av utredningsförslaget.

Jag övergår till att här behandla några väsentliga nyheter i den särskilde utredarens förslag. Huvuddelen av kommittéförslaget kommer jag att endast ta upp i specialmotiveringen.

De grundläggande *redovisningsbestämmelserna* i gällande lag finns främst i avsnitten om styrelsens och verkställande direktörens årsredovisning, som även hänvisar till bokföringslagens regler. Bestämmelserna finns i 91–97 §§, 205 och 286 a §§ FRL för försäkringsaktiebolag respektive ömsesidiga försäkringsbolag och kompletteras av Kungl. Maj:ts kungörelse (1962: 118; ändrad 1967: 544) angående försäkringsbolags balansräkning samt vinst- och förlusträkning och Kungl. Maj:ts kungörelse (1950: 97; ändrad 1962: 119) angående koncernredovisning i försäkringsbolag. I försäkringsrörelselagen anges bl. a. principerna för årsredovisningens utform-

ning. Årsredovisningen omfattar balansräkning, vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. Den är alltså mer omfattande än bokföringslagens årsbokslsbegrepp, som bara omfattar resultaträkning och balansräkning. Därjämte anges värderingsregler för olika typer av tillgångar liksom principer för balansräkningens samt vinst- och förlusträkningarnas uppställning och för förvaltningsberättelsens utformning. Vidare finns stadganden om olika uppgifter som särskilt skall anges i årsredovisningen. Därjämte finns ett stadgande om koncernbalansräkning och koncernredogörelse. Närmare föreskrifter angående vinst- och förlusträkning, balansräkning och koncernbalansräkning respektive koncernredogörelse får, även med avvikande från bokföringslagens regler, meddelas av regeringen. Detta har skett genom de nämnda kungörelserna, som bl. a. bygger på att balans- och vinst- och förlusträkningarna, till skillnad mot vad som gäller enligt bokföringslagen skall ställas upp i kontoform och inte enligt staffelform (jfr uppställningen i 18 § bokföringslagen). I försäkringsrörelselagen föreskrivs också (286 a §) att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen får, om särskilda skäl föreligger, meddela från bokföringslagen avvikande föreskrifter om försäkringsbolags räkenskaper och årsredovisning. Med stöd av ett sådant bemyndigande har inspektionen meddelat vissa bestämmelser om löpande bokföring av aviserade obetalda premier, m. m.

Utredaren har i sitt förslag helt arbetat om redovisningsreglerna. De grundläggande redovisningsprinciperna skall inte längre anges i försäkringsrörelselagen, utan vara de som anges i bokföringslagen (se 11 kap. 1 § andra stycket i förslaget). Genom uttryckliga stadganden har vissa av bokföringslagens bestämmelser undantagits eller ersatts med andra regler i förslaget. På grund av de särskilda förhållandena inom försäkringsbranschen skall sålunda inte alla anläggningstillgångar enligt definitionen i bokföringslagen värderas som sådana. Övriga tillgångar i försäkringsbolag skall enligt förslaget i princip värderas som omsättningstillgångar enligt bokföringslagen. Avskrivningsreglerna i bokföringslagen skall också iakttas med vissa jämkningar. Detsamma gäller reglerna om värdeminskningskonton, vilket innebär att förbudet mot sådana i gällande lag försvinner. Vidare finns vissa särskilda regler om balansräkningens och förvaltningsberättelsens innehåll. Bestämmelserna om koncernredovisning har gjorts mer omfattande. Förslaget innebär således en anpassning till bokföringslagens och aktiebolagslagens redovisningsregler. Det går i dessa avseenden längre än försäkringsbranschens förut nämnda förslag Ny försäkringsredovisning. Utredaren har dessutom som en motsvarighet till aktiebolagslagens regler om delårsrapport, vilket bedömts vara en för försäkringsbolag mindre lämplig form för informationsförmedling, föreslagit en bestämmelse om helårsprognos.

Utredarens förslag innebär att redovisningsreglerna liksom enligt gällande rätt delas upp mellan bokföringslagen, försäkringsrörelselagen och före-

skrifter (anvisningar) som kan meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Utredaren föreslår att i anvisningarna skall meddelas närmare föreskrifter om försäkringsbolagens löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning. Exempel på frågor, som avses bli reglerade på detta sätt är hur resultat- och balansräkning skall ställas upp och utformningen av noter till balansräkningen utöver vad som följer av bokföringslagen. Ytterligare exempel är de föreskrifter som nu finns i 94 § 3 och 4 mom. FRL. I dessa uppställs krav på att det skall framgå av balansräkningen i vad mån tillgångar pantsatts för försäkringstagares räkning och anges vilka uppgifter som i balansräkningen skall tas upp inom linjen och vilka upplysningar som skall lämnas om koncernförhållanden. Även de grundläggande koncernredovisningsbestämmelserna i kapitlet föreslås bli kompletterade i anvisningar.

Remissinstanserna har inte haft några invändningar mot den uppdelning av redovisningsreglerna mellan bokföringslagen, försäkringsrörelselagen och anvisningar till denna som utredaren föreslagit. Ingen invändning har heller framförts mot att försäkringsinspektionen anförtros uppgiften att utfärda anvisningar i den omfattning utredaren föreslagit. Bokföringsnämnden menar dock att antalet från bokföringslagen avvikande regler kunde ha minskats, om avvikelser gjorts endast när det föreligger klara motiv för detta. Vidare anser bokföringsnämnden att i riktlinjerna för anvisningarna borde anges att de skall syfta till en klar och rättvisande översikt av försäkringsbolagets ställning. Med en sådan inriktning antas flertalet krav på specifikationer och detaljer om händelser och förhållanden av teknisk och branschspecifik natur kunna hanteras utanför årsredovisningens ram. Föreningen auktoriserade revisorer finner förslaget om införande av helårsprognoser ägnat att inge betänkligheter.

För egen del får jag anföra följande. Utredarens förslag förutsätter att redovisningsreglerna i stor omfattning kommer att ges i anvisningar som försäkringsinspektionen meddelar efter bemyndigande av regeringen. För en sådan ordning finns det enligt min mening goda skäl. Redovisningsreglerna måste anpassas efter de mångskiftande och speciella branschförhållanden som råder på försäkringsområdet. Reglerna bör också kunna utan större omgång ändras med hänsyn till den förväntade utvecklingen inom försäkringsbranschen. För den skull bör det ankomma på försäkringsinspektionen att meddela föreskrifter och anvisningar rörande redovisningen. Jag förordar att regeringen i enlighet med utredarens förslag bemyndigas meddela föreskrifter för redovisningen och samtidigt får medgivande att överlåta åt försäkringsinspektionen att meddela bestämmelser i ämnet. I bemyndiganderegeln bör också anges att de regler som meddelas med stöd därav skall utformas så att de främjar en klar och rättvisande översikt av försäkringsbolagets ställning.

Avsteg från bokföringslagens bestämmelser bör enligt bokföringsnämn-

den ske endast när klara motiv härtill föreligger. Jag kan för egen del i och för sig instämma i dessa synpunkter. Försäkringsbranschens särart för emellertid med sig att bokföringslagens bestämmelser i många avseenden måste ändras eller kompletteras för att redovisningsreglerna skall kunna fylla sin avsedda funktion. Som kommer att framgå av specialmotiveringen till 11 kap. förordar jag i flera fall att avvikelser skall ske från bokföringslagens regler. Avvikelserna är motiverade av försäkringsbranschens just angivna särart.

Vad förslaget rörande helårsprognosen angår anser jag det naturligtvis vara värdefullt att försäkringsbolagen lämnar så mycket information som möjligt till de anställda och allmänheten om sin rörelse. Skälet till att utredaren ansett att information inte skall lämnas genom delårsrapporter är att dessa på grund av förhållandena inom försäkringsbranschen skulle bli alltför osäkra och ge föga ledning. Jag delar denna uppfattning. Nu angivna skäl kan emellertid också anföras mot den föreslagna skyldigheten att avge helårsprognoser. En prognos är till sin natur alltid mer eller mindre osäker. Det är dessutom tveksamt om samtliga bolag, som enligt förslaget skall avge prognoser, har resurser härtill.

Frågan om skyldighet för aktiebolag att avge prognoser diskuterades vid den nuvarande aktiebolagslagens tillkomst (prop. 1975: 103 s. 272). Som Föreningen auktoriserade revisorer har påpekat i sitt remissyttrande tog man därvid avstånd från tanken att avkräva företagen prognoser. Skälen härtill var bl. a. att ett krav på framtidsinriktad information måste begränsas till sådana fall där offentlighet inte kan skada planläggningen. Beträffande utvecklingsprognoser kunde enligt föredraganden inte heller bortses från att sådana kan skapa oriktiga förväntningar på bolaget men även exempelvis ha en opåkallad negativ effekt på börsen. En förfångsklausul som gav befrielse från skyldigheten att lämna en prognos skulle därför förmodligen vara nödvändig i dessa fall. Den skulle emellertid antagligen komma att åberopas i sådan utsträckning, att kravet på upplysning blev urholkat. Föredraganden påpekade även att viss framtidsinriktad information måste ges i årsredovisningen för att möjliggöra en rättvisande bedömning av bolaget. Hur den framtidsinriktade informationen skall presenteras för offentligheten torde dock få överlämnas åt utvecklingen i praxis av god redovisningssed.

De skäl som i förarbetena till aktiebolagslagen anförts mot att genom lagstiftning tvinga företagen att avge prognoser är i och för sig inte till fullo tillämpliga beträffande försäkringsbolagen. Som jag emellertid redan påpekat finns det för försäkringsbolagens del även andra skäl som talar emot att de i lagen åläggs avge prognoser. Jag anser därför att någon skyldighet att avge helårsprognoser inte bör föreskrivas i lagen. Detta innebär naturligtvis inte att de bolag som redan nu, i likhet med många aktiebolag, frivilligt lämnar en prognos i årsredovisning eller på annat sätt skall upphöra med det. Prognoserna utgör ett i och för sig viktigt led i bolagens informationsverksamhet. De bör emellertid vara frivilliga.

En annan nyhet i utredarens förslag avser *koncernbegreppet*. Enligt gällande lag (333 § 1 mom. FRL) kan ett koncernförhållande bara föreligga mellan svenska försäkringsbolag. För att ett koncernförhållande skall föreligga krävs att ett försäkringsbolag (moderbolag) äger mer än hälften av aktierna eller aktier motsvarande mer än hälften av röstvärdet i ett försäkringsaktiebolag (dotterbolag). Ett eller flera dotterbolag kan, eventuellt tillsammans med moderbolaget, i motsvarande omfattning äga aktier i ytterligare försäkringsbolag (dotterdotterföretag). Koncernförhållande skall också anses råda mellan försäkringsbolag, där något har bestämmande inflytande på grund av aktieinnehav, avtal eller annan orsak och har ett väsentligt intresse i det eller de övrigas ställning och verksamhet. Denna regel är i första hand avsedd för de företagsgrupperingar där ömsesidiga försäkringsbolag ingår som dotterbolag.

Utredaren har föreslagit att koncernbegreppet i FRL vidgas så att också allmänna aktiebolag, ekonomiska föreningar, utländska försäkringsbolag och andra svenska eller utländska företag kan vara dotterföretag till ett försäkringsbolag. Beträffande de försäkringsbolag som i företagsgrupper bedriver ett långtgående samarbete – som bl. a. tar sig uttryck i gemensam organisation och företagsledning samt nästan identiska styrelser, utan att något av bolagen kan sägas ha ett bestämmande inflytande över de andra eller någon del i deras resultat – har utredningen föreslagit att försäkringsinspektionen skall få förordna att försäkringsrörelselagens bestämmelser om koncerner helt eller delvis skall gälla. I övrigt innebär utredarens förslag en anpassning till aktiebolagslagen.

För egen del får jag anföra följande. Genom det utvidgade koncernbegreppet uppnår man, att koncernredovisningen obligatoriskt kommer att täcka t. ex. i dotterföretag driven fastighetsförvaltning, reparationsrörelse och försäkringsrörelse i utlandet. Härigenom uppnås enhetlighet i redovisningen oavsett i vilken form en verksamhet bedrivs och oavsett om den äger rum i Sverige eller utomlands. Den särskilda regeln om möjlighet för försäkringsinspektionen att förordna om tillämpning av koncernregler på vissa företagsgrupper avser att möjliggöra sådant förordnande beträffande vissa grupper av ömsesidiga försäkringsbolag, som samarbetar i koncernliknande former. I likhet med de remissinstanser som berör frågan har jag inget att invända mot ett utvidgat koncernbegrepp och ansluter mig till utredarens förslag.

Två nya *finansieringsformer* infördes för de allmänna aktiebolagens del genom lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m. Aktiebolagen fick således möjlighet att ge ut konvertibla skuldebrev (skuldebrev som kan bytas ut mot aktier) och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning vid emission av aktier. Dessa former för finansiering regleras numera i 5 kap. aktiebolagslagen. Genom dessa former av skuldebrev får bolagen möjlighet att förstärka det egna kapitalet. Vinstandelsbevis – dvs. skuldebrev vars avkastning är helt eller delvis beroende av utdelningen till

aktieägare i bolaget eller av bolagets vinst, s.k. lånedebentures – har ansetts tillåtna för allmänna aktiebolag, trots att något uttryckligt stadgande inte funnits innan en regel år 1975 togs in i 7 kap. 2 § aktiebolagslagen. Då infördes också ett förbud mot vinstandelslån i form av s.k. delägardebentures, med rätt till betalning ur bolagets tillgångar med belopp som motsvarar viss kvotdel av dessa eller som beräknas med utgångspunkt i marknadskursen på bolagets aktier.

För försäkringsbolagen saknas lagregler om de nu berörda finansieringsformerna. I fråga om konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt torde gälla att sådana, i avsaknad av lagregler, inte kan utfärdas av försäkringsbolag. Bolagens möjlighet att ta upp vinstandelslån är mera omstridd. Klart är att bolagen i och för sig är oförhindrade att ta upp lån. En annan sak är att de inte får ägna sig åt låneverksamhet i sådan omfattning att de måste anses driva rörelse i strid mot det principiella förbudet i 2 § FRL mot att driva annan rörelse än försäkringsrörelse. Utredaren har föreslagit att skadeförsäkringsbolag skall få ge ut konvertibla skuldebrev, skuldebrev med optionsrätt samt vinstandelsbevis i form av s.k. lånedebentures. Samtidigt föreslås förbud mot vinstandelsbevis i form av delägardebentures. Utredaren menar att de föreslagna låneformerna är attraktiva och underlättar upptagande av lån på gynnsamma villkor. Med tanke på att dessa låneformer är tillgängliga för allmänna aktiebolag skulle försäkringsbolagens konkurrenssituation på lånemarknaden förbättras om också de kunde utnyttja dem. För internationellt verksamma företag bedöms tillgång till dessa låneformer vara av värde vid upptagande av lån utomlands. Utredaren anför vidare att även om försäkringsbolagen förser kapitalmarknaden med kapital de för att själva skaffa eget kapital är hänvisade till kapitalmarknaden. Detta sker i dag genom nyemission, men utredaren menar att det även bör kunna ske med hjälp av konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt. Utredaren har vidare under hand erfarit att banklagsutredningen avser att införa motsvarande regler beträffande vinstandelslån, konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt. Utredaren har föreslagit att endast skadeförsäkringsaktiebolag skall få använda de nu aktuella låneformerna. Han har ansett dem olämpliga för livförsäkringsaktiebolag av följande skäl. De direktttecknande svenska livförsäkringsaktiebolagens aktiekapital är av marginell betydelse i förhållande till omslutningen. Någon vinstutdelning till aktieägarna enligt bolagsordningarna förekommer inte i dag. Ett förbud mot vinstutdelning i livförsäkringsaktiebolag har tagits in i 12 kap. i utredarens förslag. Följden härav blir att ett livförsäkringsaktiebolag – vars vinst alltså endast tillfaller försäkringstagarkollektivet – inte kan räkna med att öka sitt aktiekapital genom de nu ifrågavarande låneformerna.

Försäkringsinspektionen och fullmäktige i Sveriges riksbank har motsatt sig utredarens förslag på dessa punkter och menar att det inte alls eller i varje fall inte f.n. bör leda till lagstiftning. Försäkringsinspektionen har

ifrågasatt utredarens påstående att nu gällande lag inte hindrar utgivande av vinstandelsbevis och anser att emission av sådana bevis och av skuldebrev förenade med optionsrätt kan leda till en kapitalförvaltning som inte är ett direkt utflöde av försäkringsrörelsen och därmed strider mot förbudet i 2 § FRL. Beträffande konvertibla skuldebrev anser inspektionen däremot att de kan utgöra ett fördelaktigt alternativ till en traditionell nyemission. Att försäkringsbolag med stor utländsk affärsrörelse enligt utredaren skulle få större möjlighet att skaffa utländskt kapital kan emellertid enligt försäkringsinspektionens uppfattning medföra ökat utländskt inflytande över försäkringsbolagen i takt med att konverteringar sker. Varken i försäkringsrörelselagen eller i annan lag finns något förbud mot att utlänningar förvärvar aktier i försäkringsaktiebolag. Eftersom försäkringsverksamhetskommittén skall utreda frågan om utländska medborgares rätt att förvärva aktier i svenska försäkringsbolag, skulle införande nu av konvertibla skuldebrev på ett olämpligt sätt föregripa kommitténs ställningstagande i denna fråga. Ett slutligt ställningstagande till förslaget om konvertibla skuldebrev bör därför ske först då avstämning kan ske med kommitténs förslag i fråga om utlänningars rätt till direkt aktieförvärv i svenska försäkringsbolag. Riksbanksfullmäktige menar att det inte finns anledning att vidga upplåningsmöjligheterna för institutioner, som till sin karaktär bör vara inriktade på att förvalta medel som uppkommer i försäkringsrörelsen. Fullmäktige har emellertid även bedömt de nu aktuella finansieringsformernas förutsättningar att bidra till ökning av skadeförsäkringsbolagens eget kapital. Ur denna synpunkt avstyrker fullmäktige förslaget såvitt avser vinstandelslån, eftersom dessa inte bidrar till ökning av det egna kapitalet. Konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt innebär däremot att det egna kapitalet kan komma att ökas, varför fullmäktige anser att skadeförsäkringsbolagen bör få tillgång till dessa låneformer. Av samma orsak som försäkringsinspektionen angivit anser dock även fullmäktige att lagändringen bör anstå tills försäkringsverksamhetskommittén har tagit ställning till frågan om utlännings rätt att förvärva aktier i ett svenskt försäkringsbolag.

För egen del anser jag beträffande låneformerna konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt att det finns skäl som talar för att försäkringsrörelselagen ger skadeförsäkringsaktiebolagen möjlighet att utnyttja dessa låneformer som är ägnade att öka deras eget kapital. Emellertid finner jag – med hänsyn till att försäkringsverksamhetskommittén har att ta ställning till frågan om utlännings rätt att förvärva aktier i svenskt försäkringsaktiebolag – att det vore olämpligt att nu införa regler, som kan väsentligt vidga den personkrets bl. a. utanför landets gränser, för vilken sådana aktier blir tillgängliga. Jag anser att man bör ta slutlig ställning till dessa upplåningsformer först sedan resultatet av försäkringsverksamhetskommitténs arbete angående utlännings rätt att förvärva aktier i svenskt försäkringsaktiebolag föreligger.

Vad gäller vinstandelslånen får sådana inte utfärdas av försäkringsbolagen i den mån detta strider mot förbudet i 2 § FRL att driva annan rörelse än försäkringsrörelse, se 1 kap. 2 § i utredarens förslag och 1 kap. 3 § i departementsförslaget. Sådana lån torde dock kunna tas upp av ett försäkringsbolag utan att detta behöver innebära utövande av annan rörelse än försäkringsrörelse. Något totalförbud mot låneformen bör därför inte införas, utan denna låneform bör stå öppen för skadeförsäkringsaktiebolag. När det gäller livförsäkringsaktiebolag delar jag utredarens uppfattning att vinstandelslån inte skall vara tillgängliga för dessa. Den reglering utredaren föreslagit är ändå så till vida en inskränkning i förhållande till gällande rätt som den innehåller förbud mot delägardebentures och endast tillåter skadeförsäkringsbolag att ge ut lånedebentures. Mot en sådan reglering har jag för min del inget att invända. Även om skadeförsäkringsbolagen bör vara mera inriktade på att förvalta medel som inflyter inom försäkringsrörelsen, bör de inte vara förhindrade att vid behov ta upp lån, t. ex. i nu förevarande form. Det ankommer på försäkringsinspektionen att bevaka att denna finansieringsmöjlighet inte används på ett sätt som strider mot förbudet för försäkringsbolag att driva annan rörelse än försäkringsrörelse.

3.2 Konsumentskyddet på bank- och försäkringsområdena

3.2.1 Inledning

För att ge konsumenterna ett ökat rättsskydd har en omfattande lagstiftning genomförts under det senaste decenniet på det konsumentpolitiska området. Vissa av dessa lagar är näringsrättsliga och är avsedda att skydda konsumenterna som kollektiv. Hit hör främst lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor (avtalsvillkorslagen), AVL, och marknadsföringslagen (1975: 1418), MFL. Andra lagar är civilrättsliga och är inriktade på att stärka den enskilde konsumentens ställning i förhållande till näringsidkaren. Till denna grupp av lagar hör lagen (1971: 238) om hemförsäljning och konsumentköplagen (1973: 877). Av både näringsrättslig och civilrättslig karaktär är konsumentkreditlagen (1977: 981), KkrL, och konsumentförsäkringslagen (1980: 38), KFL.

Statsmakterna har också inrättat olika myndigheter för att ta till vara konsumenternas intressen. Hit hör konsumentverket (KOV) där verkschefen tillika är konsumentombudsman (KO) samt marknadsdomstolen. De nämnda myndigheterna har i huvudsak anförtrotts tillämpningen av den näringsrättsliga konsumentskyddslagstiftningen. Konsumentverket övervakar marknaden och söker vid behov få företagen att frivilligt anpassa sin marknadsföring och sina avtalsvillkor till konsumenternas intressen. Lyckas i visst fall inte detta, kan KO föra ärendet inför marknadsdomstolen, som kan besluta om tvingande åtgärder.

KO har delvis en självständig ställning i förhållande till konsumentver-

ket. Enligt riksdagens beslut bör frågan om en självständig KO-funktion utredas (mot. 1980/81: 1870, NU 50, rskr 408). Jag har erfarit att chefen för handelsdepartementet, mot bakgrund av riksdagens uttalande, avser att föreslå regeringen att låta en särskild utredare klarlägga frågan.

Handläggningen av ärenden hos domstolen regleras i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m. Förfarandet inför domstolen är oftast muntligt och följer i stort sett samma regler som vid allmän domstol. I domstolens avgörande deltar förutom jurister även företrädare för konsumenter, löntagare och företagare. Marknadsdomstolens beslut kan inte överklagas.

Avtalsvillkorslagens huvudsyfte är att ta till vara konsumenternas intressen när det gäller utformningen av kontraktsformulär inom olika branscher. I detta syfte innehåller lagen en generalklausul (1 §), enligt vilken marknadsdomstolen kan förbjuda näringsidkare att i fortsättningen använda avtalsvillkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter är att anse som oskäligt mot konsumenten. KO skall i första hand försöka på frivillig väg uppnå ändringar av oskäliga avtalsvillkor, men om förhandlingarna blir resultatlösa kan KO föra talan inför marknadsdomstolen om förbud enligt generalklausulen. Beslutar KO för visst fall att inte ansöka om förbud, får enligt 3 § ansökan i stället göras av sammanslutning av näringsidkare, konsumenter eller löntagare. Fall som inte är av större vikt får prövas av KO och kan avgöras genom förbudsföreläggande. Sådant föreläggande innebär att den som anses ha använt ett oskäligt avtalsvillkor av KO föreläggs förbud vid vite att fortsätta därmed. Godkänns föreläggandet, gäller det som förbud som meddelats av marknadsdomstolen. Näringsidkare är skyldig att på KO:s anmaning komma in med yttrande eller upplysning i förbudsärende. KO kan förelägga vite, om en anmaning inte åtlyds. Om ett av marknadsdomstolen meddelat förbud eller ett godkänt förbudsföreläggande överträds, prövar allmän domstol på talan av åklagare frågan om utdömande av det förelagda vitet. Sådan talan får väckas endast efter anmälan av KO eller av annan som hos marknadsdomstolen har ansökt om förbudet (7 §).

Från avtalsvillkorslagens tillämpningsområde har undantagits verksamhet som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen. Lagen gäller dock i fråga om verksamhet som drivs av finansbolag, trots att dessa står under tillsyn av bankinspektionen (2 §).

Marknadsföringslagen har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av varor, tjänster och andra nyttigheter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare (1 §). Uttrycket "nyttighet" har i lagen en vidsträckt innebörd och omfattar bl. a. krediter (prop. 1975/76: 34 s. 125 f). Lagens centrala bestämmelser utgörs av tre generalklausuler som gör det möjligt att förbjuda vissa marknadsföringsåtgärder och att ålägga marknadsföraren att lämna viss information samt att förbjuda försäljning av vissa varor. Generalklausulerna behandlar således otillbörlig marknadsföring (2 §), informationsskyldighet (3 §) och produktsäkerhet m. m. (4 §).

För handläggningen av förbuds- och informationsfrågor enligt marknadsföringslagen gäller i huvudsak samma ordning som enligt avtalsvillkorslagen. Förutom förbudsföreläggande finns informationsföreläggande som ger KO möjlighet att själv pröva frågor rörande underlåtelse att lämna information i fall som inte är av större vikt. Om någon har meddelats förbud eller åläggande utövar KO tillsyn över att förbudet eller åläggandet åtlyds. För detta ändamål kan KO från den som avses med förbudet eller åläggandet, i sista hand med användande av vite, infordra upplysning, handling och liknande som behövs för tillsynen. Vidare innehåller marknadsföringslagen straffbestämmelser som riktar sig mot speciella marknadsföringsåtgärder.

Marknadsföringslagen är tillämplig på all näringsverksamhet och omfattar alltså även verksamhet som står under bankinspektionens och försäkringsinspektionens tillsyn.

Konsumentkreditlagen har till syfte att stärka konsumenternas ställning i kreditsammanhang. Lagen gäller för alla former av kredit. Med kredit avses lån och betalningsanstånd. Näringsidkare åläggs enligt 5 och 6 §§ att vid marknadsföring av kredit lämna information om den effektiva räntan för krediten. Gäller det kredit för förvärv av en särskild vara, tjänst eller annan nyttighet skall näringsidkaren även ange kreditkostnaden och kontantpriset. Informationen skall lämnas *dels* vid annonsering, skyltning och liknande marknadsföring, *dels* skriftligt till den enskilde konsumenten innan ett kreditavtal ingås. Skyldigheten att informera åvilar i princip alla näringsidkare som ger eller förmedlar kredit, således även t. ex. banker och försäkringsbolag. Konsumentkreditlagen innehåller vidare särskilda bestämmelser om kreditköp. Dessa innebär bl. a. krav på viss kontantinsats och begränsningar av möjligheten att använda förbehåll om återtagande rätt.

Konsumentkreditlagens bestämmelser om marknadsföring av kredit och kontantinsats anknyter till bestämmelserna i marknadsföringslagens regelsystem. Underlåtelse att vid marknadsföring av kredit lämna erforderlig information skall sålunda bedömas med tillämpning av generalklausulen om information i 3 § MFL, och åsidosättande av bestämmelserna om kontantinsats skall betraktas som otillbörlig marknadsföring enligt generalklausulen i 2 § MFL. På motsvarande sätt anknyter bestämmelserna om begränsningar av möjligheten att använda förbehåll om återtaganderätt vid kreditköp till avtalsvillkorslagen. Detta innebär att marknadsföringslagens resp. avtalsvillkorslagens kontroll- och sanktionssystem blir tillämpligt i fråga om de berörda bestämmelserna.

Tillsynen över efterlevnaden av konsumentkreditlagen utövas av konsumentverket (25 §), dock med vissa undantag. Tillsynen över att kreditinstituten och försäkringsbolagen efterlever konsumentkreditlagen ankommer på bankinspektionen resp. försäkringsinspektionen.

Konsumentförsäkringslagen har till syfte att stärka konsumenternas ställning på försäkringsområdet. Av intresse i detta sammanhang är att

försäkringsbolagen enligt lagen åläggs att informera konsumenterna om premier och andra försäkringsvillkor före köp, om viktigare begränsningar i villkoren sedan köp skett och, bl. a. vid skadefall, om möjligheterna att få ersättningsfrågan prövad.

Konsumentförsäkringslagen gäller enbart försäkringar som tecknas av enskilda konsumenter. Lagen omfattar sådana vanliga försäkringsformer som hemförsäkring, villaförsäkringar, fritidshusförsäkringar, reseförsäkringar, motorfordons- och båtförsäkringar. Däremot är lagen inte tillämplig på livförsäkringar och andra personförsäkringar.

Konsumentförsäkringslagens informationsbestämmelser anknyter till bestämmelserna i marknadsföringslagens regelsystem. Underlåtelse att lämna information skall sålunda bedömas med tillämpning av generalklausulen om information i 3 § MFL. Detta innebär att marknadsföringslagens kontroll- och sanktionssystem blir tillämpligt om informationsskyldigheten enligt konsumentförsäkringslagen åsidosätts.

Den konsumenträttsliga lagstiftning som tillkommit under senare år har som framgått av den lämnade redogörelsen ett vidsträckt tillämpningsområde och omfattar – utom vad gäller avtalsvillkorslagen – bank- och försäkringsområdena. På dessa områden har dock sedan lång tid tillbaka funnits ett grundläggande konsumentskydd. Bank- och försäkringsväsendet är ingående reglerat. Det viktigaste syftet bakom denna reglering är ett konsumentskyddsintresse, dvs. att skydda insättare, försäkringstagare och andra kunder. Såväl bankerna som försäkringsbolagen är underkastade en offentligrättslig kontroll.

3.2.2 Bankområdet

På bankområdet utövas den offentligrättsliga kontrollen av bankinspektionen. Närmare bestämmelser om inspektionens organisation och verksamhet ges i instruktion för bankinspektionen (SFS 1979: 740, ändrad senast 1981: 180). Förutom bankerna omfattar inspektionens tillsyn även bl. a. kreditaktiebolagen, hypoteksinstituten, finansbolagen, fondkommissionsbolagen och fondbolagen.

Det åligger bankinspektionen att övervaka att bankerna följer de lagar och författningar som reglerar deras verksamhet samt de för bankerna gällande bolagsordningarna. Tillsynen är främst inriktad på att övervaka de förhållanden som kan inverka på bankernas säkerhet. Att så är fallet hänger samman med att banklagstiftningen, särskilt rörelsereglerna, har kommit till främst för att trygga bankinstitutens solvens och likviditet och därmed skydda insättarna mot förlust av insatta medel. Emellertid åligger det inspektionen enligt de s. k. sundhetsparagraferna i banklagstiftningen att även i övrigt med uppmärksamhet följa bankernas verksamhet i den mån det behövs för kännedom om förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten. Denna allmänna tillsynsbestämmelse har gjort det möjligt för inspektionen att i sin tillsynsverksamhet beakta även låntagares och andra bankkunders intressen.

Även den reglering som gäller för kreditaktiebolagen, hypoteksinstituten, finansbolagen, fondkommissionsbolagen och fondbolagen innehåller allmänna tillsynsbestämmelser enligt vilka bankinspektionen kan ingripa för att ta till vara konsumenternas intressen.

Till tillsynsreglerna är knutna speciella bestämmelser om bankinspektionens befogenheter och sanktionsmöjligheter. Enligt allmänna verksstadgan (1965: 600) kan bankinspektionens beslut överklagas till regeringen.

Med stöd av sin allmänna tillsynsbefogenhet kan bankinspektionen – även efter tillkomsten av marknadsföringslagen – ingripa mot de olika kreditinstitutens och fondbolagens marknadsföring. Inspektionen kan med stöd av denna befogenhet också ingripa mot de avtalsvillkor som finansbolagen tillämpar oaktat det ankommer på konsumentverket att granska dessa villkor enligt avtalsvillkorslagen. Beträffande konsumentkreditlagen är, som tidigare nämnts, bankinspektionen tillsynsmyndighet i fråga om verksamhet som står under dess tillsyn. Emellertid innebär kopplingen i konsumentkreditlagen till marknadsföringslagens regelsystem att konsumentverket – med stöd av den lagens kontroll- och sanktionsbestämmelser – kan övervaka att de olika kreditinstituten följer konsumentkreditlagens bestämmelser om information. Den nuvarande ordningen innebär alltså att en och samma företeelse kan komma att prövas av såväl bankinspektionen med stöd av den allmänna tillsynsbefogenheten enligt lagarna för kreditinstituten som av de konsumentpolitiska organen med stöd av konsumentlagstiftningen.

3.2.3 Banklagsutredningen

Banklagsutredningen har behandlat frågan hur tillsynen enligt den konsumenträttsliga lagstiftningen bör anordnas på bankområdet. Utredningen har arbetat med i huvudsak två modeller. Den ena innebär i princip att den slutliga prövningen av samtliga konsumentärenden på bankområdet skall åvila marknadsdomstolen och att den granskning, som leder till en prövning inför marknadsdomstolen, sker hos konsumentverket/KO. Den andra modellen innebär att all tillsyn såvitt gäller konsumentskyddet på bankområdet koncentreras till bankinspektionen.

Utredningen har vid valet mellan dessa modeller funnit att övervägande skäl talar för att tillsynsuppgifterna samlas hos bankinspektionen. Utredningens uppfattning grundas främst på att inspektionens speciella kompetens och erfarenheter bör utnyttjas för att konsumentskyddet på bankområdet skall kunna utformas på bästa sätt. Utredningen har vid valet av modell också tagit hänsyn till att inspektionen har betydande erfarenhet av bankernas verksamhet och ett väl fungerande kontakt- och informationsnät i förhållande till bankerna.

Utredningens förslag innebär att bankinspektionen ensam skall ha ansvaret för granskningen av bankernas avtalsvillkor och i fortsättningen även för tillsynen över bankernas marknadsföring och information om krediter. Vidare innebär förslaget att beslut i konsumenträttsliga frågor

skall behandlas som bankinspektionens övriga tillsynsbeslut, dvs. beslut rörande bankernas avtalsvillkor, marknadsföring, information m. m. skall av berörda banker kunna överklagas hos regeringen. Besluten skall – i likhet med inspektionens övriga beslut – gå i omedelbar verkställighet, om inte annat förordnas.

Motsvarande organisatoriska lösning bör enligt utredningen genomföras beträffande fondkommissionsbolagen, kreditaktiebolagen, finansbolagen och hypoteksinstituten.

Utredningen föreslår att bestämmelser motsvarande avtalsvillkorslagens och marknadsföringslagens generalklausuler förs in i bl. a. banklagarna och att det i marknadsföringslagen förs in en bestämmelse av innebörd att marknadsföringslagen inte gäller den verksamhet som bankinstituten driver. Vidare föreslås att kopplingen i konsumentkreditlagen till avtalsvillkorslagen och marknadsföringslagen upphävs och att i stället hänvisningen i konsumentkreditlagen sker till de regler som skall införas i banklagarna.

Utredningen framhåller också att det är angeläget att konsumentverkets erfarenheter och särskilda kunskaper tillvaratas. Utredningen föreslår därför att det inrättas ett kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet. Enligt utredningen bör samrådsorganet vara organisatoriskt fristående från myndigheterna. Inspektionen bör vara sammankallande och också tillhandahålla sekreterare. Vidare föreslår utredningen att det i bankinspektionens instruktion skrivs in att inspektionen har skyldighet att samråda med konsumentverket i konsumentfrågor.

Utredningen har även berört frågan om hur konsumenttvister på bankområdet bör prövas. Utredningen har övervägt om Allmänna reklamationsnämndens verksamhetsområde skall utvidgas till att omfatta även banktjänster men har stannat för att inte föreslå en sådan ändring.

Ledamoten Stig Danielsson, sakkunnige Thörn och experten Utterström har i ett särskilt yttrande förordat att gränsdragningen mellan konsumentverket och bankinspektionen görs så att frågor enligt marknadsföringslagen skall handläggas av konsumentverket medan avtalsvillkorsgranskningen och tillsynen enligt konsumentkreditlagen skall handläggas av bankinspektionen. I yttrandet framhålls bl. a. att om ansvaret för övervakningen av bankernas marknadsföring ligger hos konsumentverket är det möjligt att utnyttja de erfarenheter och den sakkunskap som erhålls vid granskningen av marknadsföringen på andra områden. Bedömningsgrunder av generell räckvidd vilka utvecklas vid tillämpningen av marknadsföringslagen kan tillämpas också vid granskningen av bankernas verksamhet. Vidare framhålls att tillämpningen av marknadsföringslagen hos KO kan samordnas med informationsinsatser av olika slag. Detta ökar möjligheterna att uppnå ett effektivt konsumentskydd på bankområdet och också att förenkla hanteringen av enskilda ärenden och därmed nedbringa kostnaderna för arbetet med dem. Experten Utterström har dessutom framhållit att en närmare analys av den bankverksamhet som riktar sig till konsumenterna och av

finansbolagens verksamhetsområde borde ha gjorts innan slutlig ställning togs till frågan om konsumentskyddets utformning på bankområdet.

3.2.4 Remissutfallet

De remissinstanser som yttrat sig över banklagsutredningens förslag kan delas upp i två huvudgrupper. Utredningens förslag stöds av den ena gruppen, där bl. a. riksbanksfullmäktige och företrädare för bankorganisationerna ingår. Samma hållning intas av bl. a. statskontoret, riksrevisionsverket och kommerskollegium. Negativa till utredningens förslag, huvudsakligen i marknadsföringsdelen, är bl. a. konsumentverket/KO, marknadsdomstolen, NO och företrädarna för de centrala löntagarorganisationerna.

Bankinspektionen har i sitt remissyttrande ställt sig bakom förslaget i det särskilda yttrandet. Sedan remissyttrandet avlämnats har dock bankinspektionen ändrat inställning och biträder numera utredningens förslag (se bankinspektionens yttrande över försäkringsverksamhetskommitténs betänkande).

De remissinstanser som är positiva till utredningens förslag framhåller att det är angeläget att en enda myndighet handhar de konsumentpolitiska frågorna på bankområdet. Risken är annars stor att både konsumenterna och bankinstituten möter svårigheter vid kontakter med myndigheter vilket kan leda till en försvagning av konsumentpolitiken. En ingående kunskap om den svenska kreditmarknadens funktionssätt är en grundläggande förutsättning för en framgångsrik konsumentpolitik på bankområdet. Bankinspektionen, som besitter en sådan speciell kompetens, bör därför bli ansvarig för konsumentpolitiken inom sitt tillsynsområde.

Bankföreningen understryker i sitt yttrande att bankinspektionens tillsyn enligt banklagstiftningen har det allmänna syftet att vaka över sund bankverksamhet och att därför enligt sakens natur ett visst, såsom konsumentskydd betecknat område, inte kan undantas från bankinspektionens tillsyn.

De remissinstanser som är negativa till utredningsförslaget ansluter sig i princip till den uppfattning som kommit till uttryck i det särskilda yttrandet. Därutöver har bl. a. framhållits att rättssäkerheten i marknadsföringsärendena skulle eftersättas, om prövningen i marknadsdomstolen ersattes av ett administrativt förfarande. Det har också gjorts gällande att det finns en uppenbar risk för att rättstillämpningen inte blir enhetlig om marknadsföringsärenden på bankområdet handläggs i annan ordning än på övriga områden. Kritik har även riktats mot att utredningens förslag inte medger en sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare att föra ett ärende vidare till högre instans när tillsynsmyndigheten inte gör detta.

Konsumentverket anser det vara otillfredsställande att utredningen har lagt fram förslag till lagändringar och organisatoriska förändringar utan att grunda dessa förslag på en kartläggning och analys av konsumenternas problem. Enligt verket lämpar sig därför inte betänkandet att ligga till

grund för lagstiftning. Konsumentverket föreslår att en ny utredning tillsätts som tillgodoser kravet på allsidighet och som grundar sitt arbete på en analys av konsumentproblemen.

Flera remissinstanser har – oavsett vilken inställning de har till hur tillsynen organisatoriskt skall anordnas – framhållit att såväl bankinspektionens som konsumentverkets erfarenheter och sakkunskap bör tillvaratas vid handläggningen av konsumentfrågor på bankområdet. Meningarna är dock delade i frågan om ett kontaktforum bör etableras.

Allmänna reklamationsnämnden anser att frågan om ett reklamationsförfarande på bankområdet bör bli föremål för ytterligare utredning.

3.2.5 Försäkringsområdet

På försäkringsområdet utövas den offentligrättsliga kontrollen av försäkringsinspektionen. Närmare bestämmelser om inspektionens organisation och verksamhet ges i instruktionen för försäkringsinspektionen (SFS 1979: 743). Inriktningen av försäkringsinspektionens verksamhet bestäms huvudsakligen av innehållet i lagen om försäkringsrörelse, främst dess principer om soliditet och skälighet. I linje med denna lagstiftning ligger att inspektionen har att i första hand tillvarata försäkringstagarnas intressen (se prop. 1961: 171 s. 281).

Soliditetsprincipen innebär att försäkringsbolagens kapitalstyrka skall vara sådan att de alltid kan fullgöra sina förpliktelser mot försäkringstagarna. I försäkringsrörelselagen kommer principen till uttryck bl. a. genom regler om fondbildning och om placering och värdering av tillgångarna. Soliditetsprincipen är även inskriven i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket. Det är en viktig uppgift för försäkringsinspektionen att tillse att försäkringsbolagen bedriver sin verksamhet under fullt betryggande former.

Skälighetsprincipen uttrycks i fråga om livförsäkring på så sätt att de försäkringstekniska grunderna skall avse att bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad (263 § FRL). I fråga om skadeförsäkring anges att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt (282 § 2 mom. FRL). Skälighetsprincipen är inte inskriven i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket. Med stöd av skälighetsprincipen kan försäkringsinspektionen ingripa mot försäkringsbolagen i fråga om utformningen av försäkringsvillkor och behandlingen av försäkringsfall. Skälighetsprincipen anses vidare kunna läggas till grund för den uppsikt inspektionen håller över att bolagens organisation är lämplig från försäkringstagarnas synpunkt.

Förutom att kontrollera efterlevnaden av de nämnda principerna skall inspektionen även i övrigt verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet. I denna ingår kontroll av bolagens hela verksamhet, bl. a. således marknadsföring och information. Skulle inspektionen upptäcka missför-

hållanden hos något försäkringsbolag, kan detta enligt 288 § FRL leda till erinran eller i allvarligare fall till föreläggande för bolaget eller dess styrelse att inom viss tid företa erforderliga åtgärder. Om bolaget eller dess styrelse inte följer föreläggandet skall inspektionen anmäla detta hos regeringen som kan förklara koncessionen förverkad.

Försäkringsinspektionens beslut kan enligt försäkringslagstiftningen överklagas hos regeringen.

Liksom kreditinstituten är försäkringsbolagen i viss utsträckning underkastade en dubbel tillsyn på det konsumenträttsliga området. Således kan både försäkringsinspektionen med stöd av sin allmänna tillsynsbefogenhet enligt försäkringslagstiftningen och konsumentverket med stöd av marknadsföringslagen ingripa mot försäkringsbolagens marknadsföring. Detsamma gäller i fråga om tillsynen över att försäkringsbolagen följer bestämmelserna i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen.

3.2.6 Försäkringsverksamhetskommittén

Försäkringsverksamhetskommittén anser att tillsynsbefogenheterna bör koncentreras hos en myndighet. Vid en jämförelse mellan försäkringsinspektionen och konsumentverket har kommittén funnit att övervägande skäl talar för att inspektionen bör ha huvudansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Kommittén grundar sin uppfattning främst på att konsumentskyddet inom försäkringsområdet måste utformas med hänsyn till såväl den enskilda konsumenten som hela försäkringskollektivets intressen. Enligt kommittén har inspektionen de bästa förutsättningarna att göra en samlad bedömning av hur konsumentskyddet bör utformas för att kunna förenas med nu nämnda intressen.

Kommitténs förslag innebär i huvudsak följande. Försäkringsinspektionen skall liksom f. n. ha huvudansvaret för granskningen av de enskilda försäkringsföretagens (svenska försäkringsbolag, utländska försäkringsanstalter och understödsföreningar) försäkringsvillkor. Försäkringsföretagens marknadsföring skall övervakas av inspektionen ensam. Inspektionen skall ha ansvaret för tillsynen över all information på försäkringsområdet och överta konsumentverkets ansvar för utgivande av basinformation. Vidare skall inspektionen även i framtiden ha det odelade ansvaret för granskning av skaderegleringen på försäkringsområdet.

Beslut i konsumentfrågor skall enligt kommitténs förslag behandlas som inspektionens övriga tillsynsbeslut. Detta innebär att inspektionens beslut rörande ett svenskt försäkringsbolags eller en utländsk försäkringsanstalts avtalsvillkor, marknadsföring, information m. m. av berörda försäkringsföretag kan överklagas hos regeringen. Kommittén föreslår att regeringen skall inhämta yttrande från marknadsdomstolen när ett ärende inrymmer marknadsföringsfrågor. För att underlätta snabba ingripanden från inspektionens sida föreslås att inspektionens beslut skall gå i omedelbar verkställighet, om inte annat förordnas.

Kommitténs förslag till lagteknisk lösning innebär att försäkringsverk-

samhet undantas från marknadsföringslagens tillämpningsområde och att bestämmelser motsvarande marknadsföringslagens generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information inarbetas i försäkringsrörelselagen och lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket. Vidare innebär förslaget att hänvisningen i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen till marknadsföringslagen upphävs. I stället skall informationsbestämmelserna i konsumentkreditlagen och i konsumentförsäkringslagen anknytas till de föreslagna marknadsföringsbestämmelserna i försäkringsrörelselagen och lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket. I lagen (1972: 77) om understödsföreningar skall införas en bestämmelse om information vid antagande av ny medlem.

Enligt kommittén bör inspektionen få förstärkta resurser. Det föreslås ske genom överflyttning av en tjänst från konsumentverket. Vidare föreslås att det s. k. kontaktforum för försäkringsfrågor knyts närmare inspektionen genom att inspektionen utser ordförande, är sammankallande och tillhandahåller sekretariat. Slutligen föreslår utredningen att inspektionens skyldighet att samråda med konsumentverket skrivs in i inspektionens instruktion.

Ledamoten Gördis Hörnlund har reserverat sig mot majoritetens förslag. I reservationen framhålls bl. a. att intresset av att bevara den enhetliga rättstillämpningen, som är en följd av att konsumentverket bevakar marknadsföringen över hela fältet, väger tyngre än intresset att en myndighet får det totala ansvaret för hela konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Vidare framhålls att de konsumenträttsliga ärendena inte är av sådan beskaffenhet att de lämpar sig för prövning av regeringen. Det kommer inte att utformas några prejudikat på försäkringsområdet genom domstolsutslag. Sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare som nu har talerätt till marknadsdomstolen kommer inte att ha motsvarande besvärsrätt hos regeringen. I reservationen förordas att nuvarande ordning för övervakning av marknadsföring och information på försäkringsområdet bibehålls.

I ett särskilt yttrande har experten Utterström framhållit att man inte bör genomföra de förändringar som majoriteten har föreslagit innan man utrett frågan om konsumentskyddets inriktning på försäkringsområdet på ett mera ingående och mångsidigt sätt än kommittén hittills har gjort.

3.2.7 Remissutfallet

Remissinstanserna har i princip intagit samma hållning som i fråga om banklagsutredningens förslag. Bank- och försäkringsinspektionerna och företrädare för näringslivet tillstyrker i huvudsak majoritetens förslag. Näringslivets delegation för marknadsrätt och flera andra företrädare för näringslivet har dock förordat att talan mot inspektionens beslut i marknadsföringsärenden skall föras hos marknadsdomstolen i stället för hos regeringen.

SAF har framhållit att den försäkrades ställning vid kollektivavtalsbundna försäkringar är annorlunda än vid enskild försäkring. Villkoren för dessa försäkringar är ofta bestämda av arbetsmarknadens parter och således undantagna försäkringsbolagens påverkan. Enligt SAF finns det inte anledning att införa ett särskilt utformat konsumentskydd för de kollektivavtalsbundna försäkringarna. SAF anser därför att de föreslagna reglerna inte bör tillämpas på dessa försäkringar.

Konsumentverket/KO, marknadsdomstolen, NO, allmänna reklamationsnämnden och företrädare för de centrala löntagarorganisationerna är negativa till majoritetens förslag och har i princip anslutit sig till reservantens uppfattning. Konsumentverket anser att i första hand en närmare kartläggning bör ske av konsumentskyddets inriktning på försäkringsområdet innan man tar slutlig ställning till föreliggande frågor. Försäkringsrättskommittén (JU 1974: 09) anser att kommittémajoritetens förslag inte bör genomföras innan man vunnit större erfarenhet av tillämpningen av konsumentförsäkringslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1981.

Företrädare för understödsföreningarna är negativa till förslaget att införa bestämmelser i lagen om understödsföreningar om information vid antagande av ny medlem.

Flera remissinstanser har framhållit att det är angeläget att inspektionen och konsumentverket samarbetar. Några remissinstanser anser dock att samarbetet även i framtiden bör ske på berörda myndigheters eget initiativ och inte formaliseras till ett av regeringen särskilt sanktionerat samrådsorgan.

3.2.8 Överväganden och förslag

3.2.8.1 Inledning

För egen del vill jag anföra följande.

Konsumentpolitikens uppgift är att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. I detta syfte har som framgått av vad jag inledningsvis sagt ett flertal åtgärder vidtagits. Dessa åtgärder skall ses mot bakgrund av de förändringar som under de senaste decennierna skett beträffande utbudet av varor och tjänster och i fråga om formerna för marknadsbearbetning. Konsumenterna ställs inför ett mycket stort utbud av varor och tjänster och företagen utnyttjar i större utsträckning än tidigare reklam och andra marknadsföringsåtgärder för att styra konsumenternas val. Detta har krävt särskilda insatser inom pris-, konkurrens- och konsumentpolitiken.

På bank- och försäkringsområdena finns i hög grad behov av ett starkt skydd för kunderna. Genom sin ställning har kreditinstituten och försäkringsbolagen ett faktiskt övertag gentemot den enskilde konsumenten. Bank- och försäkringsverksamheten avviker i hög grad från annan näringsverksamhet. Den ställer konsumenten inför frågor som kan vara svåra att överblicka och rätt bedöma. Frågorna rör ofta stora ekonomiska värden.

Med hänsyn till den stora sociala och ekonomiska betydelse som bank- och försäkringsverksamheterna har är det ett samhälleligt intresse att dessa verksamheter drivs inte bara på ett från soliditetssynpunkt tillfredsställande sätt så att gjorda åtaganden kan infrias utan också på ett från konsumentpolitisk synpunkt godtagbart sätt. Stora krav måste därför ställas på det sätt på vilket kreditinstituten och försäkringsbolagen marknadsför sina tjänster, lämnar information till allmänheten och utformar villkoren i förhållande till sina kunder.

Konsumentskyddsfrågor inom bank- och försäkringsområdena faller inom ett flertal olika organs verksamhetsfält. Jag vill i korthet redovisa de myndigheter, nämnder m. fl. som f. n. befattar sig med sådana frågor.

Som antytts i det föregående har statsmakterna tidigt uppmärksammat att kunderna befinner sig i en svag ställning gentemot bankerna och försäkringsbolagen. Delvis redan i slutet av 1800-talet ställdes bank- och försäkringsverksamheten under offentlig tillsyn. Tillsynen utövas av bankinspektionen resp. försäkringsinspektionen.

Banklagstiftningen kom till med huvudsakligt syfte att trygga insättarnas intressen. Bankinspektionens tillsynsverksamhet är utformad efter detta syfte men inrymmer också att verksamheten i förhållande till allmänheten – såväl insättare som låntagare och andra kunder – drivs efter normer som tillgodoser kundernas krav på ett gott konsumentskydd. Inom bankinspektionen har allmänna avdelningen ansvaret för konsumentskyddet inom tillsynsområdet och svarar bl. a. för förhandlingar om de avtalsvillkor som tillämpas. Avdelningen har åtta tjänstemän som är jurister eller ekonomer. Klagomål från allmänheten fördelas inom inspektionen med hänsyn till anvarsområdet på inspektionens avdelningar, dvs. förutom allmänna avdelningen kreditavdelningen och redovisningsavdelningen. Klagomål som inte ankommer på annan avdelning handläggs av administrativa byrån.

Bankinspektionens bevakning av konsumentfrågor har intensifierats under senare år. Som ett led i sin tillsynsverksamhet har inspektionen utvecklat rutiner för hanteringen och utredningen av konsumenternas klagomål mot bl. a. bankerna. I sådana ärenden redovisar därefter inspektionen i skrivelser till klaganden och banken sin bedömning av bankens handlande och i förekommande fall hur rättelse bör åstadkommas. Klagandena har på detta sätt kunnat få hjälp att utreda sina mellanhavanden med bankerna och få en bättre behandling från bankernas sida. Så har t. ex. skett där fel av något slag begåtts vid behandlingen av en kunds bankärende. Avser klagomålen rent civilrättsliga frågor hänvisas klagandena till allmän domstol. Detta har dock i praxis inte hindrat inspektionen att i uppenbara fall från banketiska synpunkter ta upp en fråga av civilrättslig innebörd till diskussion med en bank. Genom klagomålsärendena får inspektionen möjlighet till insyn när det gäller bankernas och andra kreditinstituts uppträdande i skilda hänseenden. Klagomålen blir på så sätt en källa till informa-

tion och bidrar till att förbättra kundernas service. Viktigare klagomålsärenden som berör banketiska frågor publicerar inspektionen i en serie etiska meddelanden. Under år 1980 avgjordes ca 450 klagomålsärenden.

Ett huvudsyfte med försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet är att bevaka att de regler som grundas på soliditetsprincipen och skälighetsprincipen iakttas. Som ett utflöde av skälighetsprincipen och som en konsekvens av kravet på en sund utveckling av försäkringsverksamheten ingår att granska t. ex. villkor och skaderegleringsverksamheten. Ingripande kan även ske mot åtgärder av annat slag som är av betydelse för konsumenterna.

Tillsynsverksamheten utövas bl. a. genom granskning av bolagsordningar och grunder. Ett betydelsefullt led i den fortlöpande tillsynen över försäkringsverksamheten är också granskningen av en mängd uppgifter som bolagen vid bestämda tidpunkter skall sända in till inspektionen. När det gäller bolagens uppträdande mot försäkringstagarna och andra får inspektionen kännedom härom bl. a. genom klagomål eller påpekanden från allmänhetens sida. Andra viktiga informationskällor är allmänna reklamationsnämnden, trafikskadenämnden och konsumenternas försäkringsbyrå.

Allmänna reklamationsnämnden har till uppgift att på begäran av konsument pröva tvist mellan konsument och näringsidkare rörande vara eller tjänst samt lämna anvisning om hur tvisten bör lösas. Nämndens yttrande är endast en rekommendation till parterna att lösa tvisten på ett visst angivet sätt. Yttrandena kan alltså inte genomdrivas tvångsvis. Sedan år 1975 tar nämnden i stort sett upp alla försäkringstvister som avser konsument utom sådana som gäller allmän försäkring, på kollektivavtal grundade arbetsmarknadsförsäkringar eller läkemedels- och patientskador. Nämnden arbetar på olika avdelningar. Försäkringsavdelningen har utöver ordföranden sex ledamöter. En av dessa utses av Folksam, två av Svenska försäkringsbolags riksförbund, en av LO, en av TCO och en av konsumentverket. Dessutom är en representant för försäkringsinspektionen närvarande som sakkunnig.

Trafikskadenämnden tillkom på 1930-talet efter initiativ från försäkringsinspektionen. Nämnden har till uppgift att verka för en enhetlig och skälig personskadereglering inom trafikförsäkringen. Den avger bl. a. rådgivande yttranden till försäkringsbolagen i ärenden om beräkning av ersättning för personskada från trafikförsäkringen. I nämnden skall finnas 29 ordinarie ledamöter. Ordföranden och vice ordföranden skall vara lagkunniga. Av övriga ledamöter är tolv lekmannarepresentanter, som förordnas av försäkringsinspektionen på förslag av de centrala löntagarorganisationerna samt av Lantbrukarnas Riksförbund och SHIO-Familjeföretagen. Nämnden avgjorde under år 1979 drygt 2 300 ärenden.

Konsumenternas försäkringsbyrå, som startade sin verksamhet den 1 augusti 1979, hjälper konsumenterna vid val av försäkringar. Verksamhe-

ten drivs i form av en stiftelse. Huvudmän för stiftelsen är konsumentverket, försäkringsinspektionen och Försäkringsbranschens Serviceaktiebolag. Byrån informerar också om frågor i samband med skadereglering och om vart den enskilda konsumenten kan vända sig när ett försäkringsbolag har avslagit ett ersättningsanspråk. Försäkringsbyrån mottog under tiden augusti 1979–juni 1980 över 5 000 förfrågningar.

Konsumentverkets verksamhet är inte begränsad till den direkta tillämpningen av den konsumenträttsliga lagstiftningen. Av verkets instruktion (SFS 1979: 826) framgår att det primära målet för verksamheten är att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Det arbete som tar mest resurser i anspråk är verkets arbete med problem som rör konsumenternas köp och användning av varor, tjänster och andra nyttigheter. Arbetet sker bl. a. genom konsumentinformation och producentpåverkan och delvis med stöd av marknadsföringslagen, avtalsvillkorslagen, konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen. Ett viktigt inslag i verkets arbete med dessa frågor är att utfärda riktlinjer för företagens marknadsföring och för utformningen av vissa varor och tjänster. Ett annat huvudområde utgör verkets allmänna informationsverksamhet, som utövas genom kampanjer och produktion av verkets tidskrifter. Verket får underlag för agerande genom granskning av försäkringsbolagens marknadsföring, genom anmälningar och påpekanden från enskilda konsumenter, konsumentvägledare, hemkonsulenter samt från näringsidkare. Vidare ges konsumentverket underlag för agerande genom information från Konsumenternas försäkringsbyrå, allmänna reklamationsnämnden samt i kontaktforum för försäkringsfrågor.

Konsumentverket svarar vidare för den regionala konsumentverksamheten och för utbildningen av de kommunala vägledarna samt förser dem med material för deras verksamhet. Konsumenterna kan bl. a. i bank- och försäkringsfrågor få rådgivning genom kommunala konsumentvägledare och hemkonsulenter. Under år 1977 besvarades centralt, regionalt och kommunalt sammanlagt ca 4 500 frågor på försäkringsområdet.

Ett komplement till de löpande myndighetskontakterna mellan försäkringsinspektionen och konsumentverket utgör det s. k. kontaktforum för försäkringsfrågor. I detta samarbetsorgan – som inrättades av konsumentverket år 1975 efter ett uttalande i 1974 års statsverksproposition – bedrivs en informell diskussion mellan representanter för konsumentverket, inspektionen och försäkringsbranschen.

I första hand ankommer det på de enskilda kreditinstituten och försäkringsbolagen att svara för att konsumenterna på ifrågavarande områden behandlas på ett korrekt sätt. Det tillhör god bank- och försäkringssed att kreditinstituten resp. försäkringsbolagen skall behandla sina kunder på ett objektivt och korrekt sätt. Bankerna verkar t. ex. genom sina organisationer för att inte bara bankernas intressen utan också allmänna konsumentintressen beaktas i verksamheten. Försäkringsbolagen har aktivt deltagit i

bevakningen av konsumentintresset genom olika för försäkringsbranschen gemensamma nämnder. Dessa nämnder har till uppgift att avge yttrande rörande bl. a. tolkningen av försäkringsvillkor och beräkning av ersättning vid personskador. Nämnderna är endast rådgivande i förhållande till bolagen, men försäkringsbolagen är i stor utsträckning skyldiga att vända sig till nämnderna när bolaget och försäkringstagaren har olika uppfattning i ett försäkringsärende. Försäkringstagare eller annan skadelidande kan dock inte själv vända sig direkt till de ifrågavarande nämnderna.

Livförsäkringens villkorsnämnd yttrar sig om tolkningen av livförsäkringsvillkor. Endast några få fall behandlas per år. Nämnden har sex ledamöter. Två – ordföranden och vice ordföranden – är utomstående jurister, medan fyra stycken är försäkringsanställda experter.

Skadeförsäkringens villkorsnämnd yttrar sig i tolkningsfrågor beträffande alla former av sakförsäkring. Uppemot ett hundratal ärenden underställs årligen denna nämnd, mest gällande hemförsäkring. Antalet ledamöter i nämnden är 13. Tre av dessa är utomstående jurister. De övriga är försäkringsbolagsrepresentanter.

Ansvarighetsförsäkringens personskadenämnd avger på begäran av bolag yttrande angående beräkning av i och för sig skälig personskadeersättning vid invaliditet, lyte m. m. Nämnden har haft ca 400 fall årligen. Nämnden har tio ledamöter varav två är domstolsjurister och de övriga experter från de till nämnden knutna försäkringsbolagen.

Olycksfalls- och sjukförsäkringsnämnden har till uppgift att verka för enhetlig och med god försäkringspraxis överensstämmande skadereglering inom den av medlemsbolagen bedrivna olycksfalls- och sjukförsäkringen. Ett hundratal ärenden inkommer varje år. Nämnden består vid sina sammanträden av två bolagsanställda försäkringsexperter och tre utomstående experter, nämligen en domare, en expert på yrkesskador och en expert på allmän försäkring.

Naturskadenämnden har till uppgift att uttala sig om ersättningsfrågor inom sakförsäkring när privatpersoner drabbats av skador som orsakats av naturhändelse. Nämnden har fem ledamöter som utses bland medlemsbolagen.

Vid sidan av de gemensamma nämnderna finns ett antal interna bolagsnämnder. Bland dessa finns både rådgivande och direkt beslutande organ. Till bolagens nämnder kan konsumenterna i regel själva anmäla tvistiga ersättningsfrågor.

Som framgår av denna genomgång har betydande insatser gjorts för att tillförsäkra konsumenterna på bank- och försäkringsområdena ett gott rättsskydd. Banklagsutredningens och försäkringsverksamhetskommitténs förslag till regler om handläggning av konsumentfrågor syftar till att rationalisera hanteringen av dessa frågor och är samtidigt ett led i reformarbetet att göra konsumentskyddet mera effektivt. Frågan om gränsdragningen mellan de båda inspektionernas och konsumentverkets tillsynsupp-

gifter har vållat problem i olika lagstiftningssammanhang under senare år, varför de båda utredningarna haft i uppdrag att med förtur behandla frågan. Den slutliga prövningen av frågan huruvida finansbolagen skall omfattas av avtalsvillkorslagen och konsumentkreditlagen har fått anstå i avvaktan på banklagsutredningens betänkande (prop. 1978/79: 170 s. 37, NU 1979/80: 66, rskr 415). Frågan om hur myndighetsövervakningen i olika hänseenden av försäkringsbolagens informationsskyldighet slutligt skall ordnas har uppskjutits i avvaktan på försäkringsverksamhetskommitténs nu föreliggande förslag (prop. 1979/80: 9). Det är därför angeläget att ställning nu tas till de organisatoriska frågorna. Visserligen skall kommittén senare i sitt arbete överväga villkorsgranskningens roll, inriktning och omfattning. Varken det resultat kommitténs överväganden i dessa hänseenden kan leda till eller det fortsatta utredningsarbetet i övrigt av förhållandena på bank- och försäkringsområdena kan dock enligt min mening på något avgörande sätt förändra den allmänna bilden av behovet av konsumentskydd på dessa områden. Jag kan alltså inte hålla med om att det utredningsmaterial som nu finns tillgängligt inte utgör ett fullt tillräckligt underlag för att bedöma dessa frågor.

En grundläggande förutsättning för ett gott konsumentskydd är att tillsynen är organiserad på ett rationellt sätt. Den nuvarande ordningen, enligt vilken såväl bank- och försäkringsinspektionerna som de konsumentpolitiska myndigheterna har möjlighet att ingripa mot en och samma företeelse på det konsumenträttsliga området innebär oklarheter i fråga om de olika myndigheternas ansvarsområden. För att tillsynen skall kunna fullgöras på ett rationellt sätt måste sådana oklarheter undanröjas. Det är uppenbart att den nuvarande ordningen kan medföra olägenheter för såväl konsumenterna som de företag som tillsynen avser, eftersom dessa inte kan hålla sig till en enda myndighet i konsumentfrågor på ifrågavarande områden. Den nuvarande dubbleringen av tillsynen kan medföra onödigt höga kostnader. För att uppnå en effektivare och rationellare bevakning av kreditinstituten och försäkringsbolagen bör man därför enligt min mening sträva efter att samla tillsynsfunktionerna inom resp. område hos en och samma myndighet.

Den myndighet som skall ha huvudansvaret för tillsynsuppgifterna på det konsumenträttsliga området måste vara väl insatt i den näringsrättsliga lagstiftningen och ha en allmänt god kännedom om konsumenternas problem men måste samtidigt ha en sakkunskap i fråga om förhållandena på bank- och försäkringsområdena. Konsumentverket har som central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor en ingående näringsrättslig sakkunskap såvitt gäller näringslivet i allmänhet. Genom att konsumentverket har det övergripande ansvaret för konsumentpolitiken har verket också kännedom om de konsumentproblem som finns på bank- och försäkringsområdena. Bank- och försäkringsinspektionerna har inte samma allmänna överblick av konsumentproblemen men har specialistkunskaper om bank-

resp. försäkringsväsendet och långvarig erfarenhet av konsumentfrågor inom sina tillsynsområden. Som banklagsutredningen och försäkringsverksamhetskommittén hävdat kan det vara ändamålsenligt att i fall, där vissa kategorier av företag måste stå under en särskild myndighets allmänna tillsyn, hos denna myndighet samla alla förekommande tillsynsuppgifter i fråga om dessa företag. Detta ligger också i linje med vad lagutskottet anförde vid behandlingen av konsumentkreditlagen i riksdagen (LU 1977/78: 5 s. 21).

3.2.8.2 Tillsynen på bankområdet m. m.

Vid utformningen av konsumentskyddet på bankområdet måste, som banklagsutredningen framhållit, förutom konsumentskyddsintresset även andra vitala intressen beaktas. Således måste hänsyn tas till banklagstiftningens särskilda krav på bankernas likviditet och soliditet. Vidare får konsumentskyddet inte utformas så att det motverkar genomförandet av åtgärder som har samband med den förda ekonomiska politiken.

När det gäller de *avtalsvillkor* som bankerna använder gentemot konsumenterna bör beaktas att konsumentens förhandlingssituation ofta, särskilt i samband med långivning, är svag och att konsumentens möjligheter att påverka väsentliga lånevillkor är små. Från konsumentskyddssynpunkt finns därför ett stort behov av en effektiv villkorsgranskning av bankernas lånevillkor. Också i fråga om de villkor som bankerna använder i sin inlånings- och notariatverksamhet är det angeläget att en granskning sker. Intresset av att skydda de enskilda bankkunderna/konsumenterna måste dock alltid vägas mot insättarkollektivets krav på skydd för de medel som anförtrotts banken. Vidare måste penning- och kreditpolitiska aspekter beaktas. Det ankommer enligt nuvarande ordning på bankinspektionen att göra denna avvägning. Som nämnts gäller inte avtalsvillkorslagen för bankerna utan inspektionen utför sin avtalsvillkorsgranskning med stöd av bestämmelser i banklagstiftningen om en sund utveckling av bankverksamheten.

I samband med tillkomsten av avtalsvillkorslagen togs frågan upp om bankområdet borde undantas från lagens tillämpning. Chefen för justitiedepartementet konstaterade att de speciellt inrättade tillsynsmyndigheterna på bank- och försäkringsområdena redan var behöriga att granska och meddela föreskrifter om innehållet i avtalsformulär. Han ansåg det därför naturligt att de särskilda inspektionsmyndigheterna också i fortsättningen anförtroddes denna uppgift. Beträffande bankverksamheten ansågs att man särskilt måste beakta det intresse som de penningvårdande myndigheterna kan ha av att kunna anlägga speciella penningpolitiska aspekter på villkoren för bankernas kreditgivningsverksamhet (prop. 1971: 15 s. 69). Då avtalsvillkorslagens tillämpningsområde år 1977 utvidgades ansågs att undantaget för verksamheter som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen borde bestå (prop. 1976/77: 110 s. 36).

Enligt min mening är det – med hänsyn till att avtalsvillkorsgranskningen hänger intimt samman med inspektionens övriga tillsynsarbete – naturligt och rationellt att bankinspektionen handhar denna uppgift. Inspektionen har de särskilda kunskaper och resurser som behövs för att kunna göra en samlad bedömning av hur konsumentskyddet på detta område bör utformas för att kunna förenas med banklagstiftningens och den kreditpolitiska lagstiftningens krav. Jag anser därför i likhet med banklagsutredningen och de remissinstanser som yttrat sig i denna fråga att granskningen av bankernas avtalsvillkor också i framtiden bör ankomma på bankinspektionen.

Vid sin granskning har bankinspektionen tillämpat principerna i avtalsvillkorslagen och har mot denna bakgrund förhandlat med bankerna om utformningen av skuldebrevsformulär och även andra formulär som har avseende på bankernas verksamhet gentemot konsumenterna. Kontakter har därvid tagits med konsumentverket. Jag förutsätter att sådana kontakter kommer att tas även i fortsättningen. Konsumentverket bedriver villkorsgranskning inom vitt skilda områden. Verket har därigenom byggt upp granskning- och förhandlingsrutiner, erfarenheter av standardavtal m. m. Det är angeläget att de båda myndigheterna fortlöpande utbyter erfarenheter och diskuterar uppkommande frågor och således etablerar ett nära samarbete. Genom ett sådant samarbete möjliggörs också en enhetlig bedömning av olika avtalskonstruktioner. Frågan om formerna för samarbetet återkommer jag till.

De synpunkter jag framfört i fråga om bankernas avtalsvillkor kan i stort sett anläggas också på de villkor som kreditaktiebolagen, hypoteksinstituten, fondbolagen och fondkommissionsbolagen använder mot konsumenterna. Även här måste det göras en avvägning mellan konsumentskyddsintresset och de krav som de för dessa företag gällande lagarna samt den kreditpolitiska lagstiftningen ställer. Enligt min mening bör därför bankinspektionen också på dessa områden handha avtalsvillkorsgranskningen. Jag biträder alltså banklagsutredningens förslag även i denna del.

Vad gäller finansbolagen omfattas de som tidigare nämnts av avtalsvillkorslagens tillämpningsområde. Detta innebär att det ankommer på konsumentverket att granska de avtalsvillkor som finansbolagen använder gentemot konsumenterna. Emellertid kan också bankinspektionen med stöd av tillsynsbestämmelserna i lagen (1980: 2) om finansbolag ingripa mot finansbolagens avtalsvillkor. Vid tillkomsten av lagen framhöll föredraganden att det inte var lämpligt att avtalsvillkorslagen skulle upphöra att gälla för finansbolagen utan dessa bolag borde t. v. alltjämt omfattas av denna lag. Slutlig ställning i frågan borde nämligen tas först sedan banklagsutredningens förslag till gränsdragning mellan bankinspektionen och konsumentverkets tillsynsområden förelåg (prop. 1978/79: 170 s. 37).

Vid granskningen av de avtalsvillkor som finansbolagen tillämpar måste den enskilde konsumentens intressen alltid vägas mot det övergripande

intresset samhället har av att finansbolagen kan fullgöra sina åtaganden. Även kreditpolitiska aspekter måste beaktas. Lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel är tillämplig på finansbolagen. Härigenom kan finansbolagens kreditgivning påverkas av riksbankens kreditpolitiska åtgärder.

Lika litet som i fråga om bankernas och de andra kreditinstitutens verksamhet är det en rationell ordning att finansbolagens verksamhet granskas i samma avseende av olika myndigheter. Visserligen synes några direkta olägenheter med den dubbla tillsynen hittills inte ha uppstått, men det finns givetvis risk för att de två myndigheterna fattar sinsemellan oförenliga beslut. Det slutliga resultatet av en konsuments anmälan kan komma att skifta beroende på till vilken myndighet han vänder sig.

Det synsätt som anlagts i fråga om de andra institut som står under bankinspektionens tillsyn gäller också för finansbolagen. Jag delar banklagsutredningens uppfattning att bankinspektionen har de bästa förutsättningarna att göra en samlad bedömning av hur konsumentskyddet bör utformas på ifrågavarande område för att kunna förenas med övriga berörda intressen. Genom att lägga granskning av finansbolagens avtalsvillkor på bankinspektionen uppnås den uppenbara fördelen att inspektionen får det totala ansvaret för avtalsvillkorsgranskningen inom hela sitt tillsynsområde. Jag förordar alltså att allt ansvar för tillsynen över finansbolagens avtalsvillkor läggs på bankinspektionen. Detta bör enligt min mening ske genom att all verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen undantas från avtalsvillkorslagens tillämpningsområde.

Mitt förslag innebär att de finansieringsföretag som inte omfattas av lagen om finansbolag, dvs. inte är finansbolag, även i fortsättningen kommer att vara föremål för konsumentverkets avtalsvillkorsgranskning enligt avtalsvillkorslagen. Med hänsyn till den intresseavvägning som enligt det förut sagda måste göras när det gäller finansbolagen kan bankinspektionens avtalsvillkorsgranskning leda till resultat som inte är direkt tillämpliga på de finansieringsföretag som inte omfattas av lagen om finansbolag. Som banklagsutredningen framhållit är det angeläget att myndigheterna samråder så att finansieringsföretagen dock så långt möjligt behandlas på likartat sätt, oberoende av om företagen står under inspektionens eller konsumentverkets tillsyn.

Banklagsutredningens förslag till lagteknisk lösning i avtalsvillkorsdelen innebär att bestämmelser motsvarande generalklausulen i avtalsvillkorslagen förs in i banklagarna. Bestämmelserna skall ses som en närmare precisering av bankinspektionens allmänna tillsynsskyldighet enligt de s. k. sundhetsparagraferna.

Jag anser att den föreslagna lösningen är mindre lämplig, eftersom den kan ge det oriktiga intrycket att det är samma typ av prövning hos bankinspektionen som hos konsumentverket och marknadsdomstolen. Som jag tidigare framhållit finns det en viktig principiell skillnad, däri att bankin-

spektionens prövning är mera komplex och omfattar en sammanvägning av flera olika intressen.

Granskningen av bankernas och övriga berörda kreditinstituts och fondbolags avtalsvillkor skall ske enligt samma principer och med samma inriktning som f. n. gäller. Enligt min mening saknas därför anledning att nu ändra gällande bestämmelser i lagarna eller i förordningarna för de olika instituten utan avtalsvillkorsgranskningen bör ske med stöd av de s. k. sundhetsparagraferna i dessa lagar eller förordningar. Vad gäller kreditaktiebolagen saknas visserligen f. n. en sådan sundhetsparagraf. Detta har emellertid inte så stor betydelse. De ägs av bankerna eller av staten, som därigenom har ett betydande inflytande i sådana bolag. Vidare har banklagsutredningen i uppdrag att göra en översyn av lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag (Dir. 1980: 58). När resultatet av utredningens arbete föreligger får en anpassning göras så att lagen i ifrågavarande hänseende stämmer överens med de övriga lagarna för de företag som står under bankinspektionens tillsyn.

Bankernas *marknadsföring* omfattas som redan nämnts av marknadsföringslagen. Vid marknadsföringslagens tillkomst berörde man inte uttryckligen frågan huruvida verksamheten under bank- och försäkringsinspektionernas tillsyn borde omfattas av lagen. Anmälningar enligt marknadsföringslagen inkommer till tillsynsmyndigheten, konsumentverket, främst från enskilda konsumenter men även från den regionala och kommunala konsumentvägledningen och från banker som för fram synpunkter på sina konkurrenters marknadsföring. Konsumentverket bevakar också bankernas marknadsföring genom sin allmänna granskning av pressreklamen. Främst rör ärendena påståenden om särskilt förmånliga in- eller utlåningsvillkor, marknadsföring av notariattjänster samt vissa typer av kombinationserbjudanden.

Bankernas marknadsföring skiljer sig, som utredningen framhållit, inte på något avgörande sätt från den som andra företag i näringslivet bedriver. Liksom dessa marknadsför bankerna sin verksamhet genom annonser och säljfrämjande åtgärder i form av kombinationserbjudanden m. m. De konsumentproblem som kan vara förknippade med bankernas marknadsföring är också i stort sett av samma slag som på andra områden. Jag har därför uppfattningen att marknadsföringsåtgärder på bankområdet i stort sett kan bedömas enligt samma grunder och på samma sätt som inom näringslivet i övrigt. I regel kan dock bedömningen underlättas och bli säkrare om myndigheten har en ingående kännedom om bankverksamhet.

Det finns emellertid ett samband mellan marknadsförings- och avtalsvillkorsfrågor. Vilseledande eller oklar presentation av avtalsvillkor omfattas av marknadsföringslagen. Presentationen av ett avtalsvillkor kan emellertid ha betydelse för prövningen enligt avtalsvillkorslagen. Avtalsvillkor kan framstå som oskäliga, om de presenteras på ett vilseledande sätt så att konsumenterna får en felaktig bild av deras innebörd. Presentationen och

det sätt på vilket villkoret är ägnat att uppfattas får alltså betydelse vid bedömningen av om ett avtalsvillkor är oskäligt. Detta innebär att bankinspektionen i samband med avtalsvillkorsgranskningen också måste ägna uppmärksamhet åt bankernas marknadsföring. Granskningen av bankernas marknadsföringsåtgärder har därför ett naturligt samband med bankinspektionens tillsynsfunktion i övrigt. Genom sin allmänna tillsyn över bankerna har inspektionen automatiskt goda möjligheter att nära och fortlöpande följa bankernas marknadsföring. Inspektionen har hela tiden befattning med bankärenden. Bankområdet är däremot en i förhållande till andra områden liten sektor för konsumentverket, som därför inte torde ha möjligheter att lika systematiskt inrikta sina resurser på bankernas marknadsföring. Dessa omständigheter talar för att tillsynen över bankernas marknadsföring bör flyttas över till bankinspektionen.

Mot utredningsförslaget att flytta över tillsynsfunktionen till bankinspektionen har invänts att det skulle bryta den enhetlighet i rättstillämpningen som är följden av att konsumentverket bevakar marknadsföringen i allmänhet. Det har också invänts att olika regelsystem skulle gälla för bankerna och bankernas dotterföretag, nämligen såvitt avser bankernas egna finansbolag och andra dotterföretag som står under bankinspektionens tillsyn. Vidare har framhållits att förslaget leder till att olika regelsystem kommer att gälla när banks tjänster marknadsförs både av banken direkt gentemot konsumenten och av tredje man, vanligen ett säljföretag, som förmedlar banktjänsten. Kritik har även riktats mot att marknadsföringslagens straffbestämmelser inte blir tillämpliga på bankerna.

Nu nämnda situation uppstår om utredningens förslag genomförs och bankerna således undantas från marknadsföringslagens tillämpningsområde, samtidigt som bestämmelser motsvarande generalklausulerna i marknadsföringslagen införs i banklagarna. Som jag anfört i fråga om avtalsvillkoren bör en sådan lagstiftningsmetod inte användas. Bedömningen av marknadsföringsåtgärder inom bankområdet kan såsom jag nyss sagt i stort sett ske på samma grunder som inom näringslivet i övrigt. Enligt min mening bör man därför inte bryta sönder regelsystemet i marknadsföringslagen utan låta bankerna omfattas av marknadsföringslagens tilllämpningsområde även i fortsättningen. Som jag avser att utveckla närmare i det följande bör marknadsdomstolen pröva tvister om marknadsföring även på bankområdet.

Med den lösning jag nu angett torde befarade risker för en oenhetlig rättstillämpning minskas. Visserligen sker en viss rättsbildning hos konsumentverket främst genom uppgörelser i enskilda ärenden och genom utfärdandet av riktlinjer. Genom ett samarbete mellan myndigheterna kan dock omotiverade skillnader i rättstillämpningen undvikas. Vidare innebär min lösning att samma marknadsföringsregler kommer att gälla oavsett vem som marknadsför banktjänsten. Även marknadsföringslagens straffbestämmelser blir tilllämpliga på bankerna. Visserligen visar hittillsvarande

erfarenheter att bankerna lojalt följt de anvisningar som lämnats dem av inspektionen, men av principiella skäl anser jag att bankerna inte bör vara undantagna från straffbestämmelserna i marknadsföringslagen.

Mot bakgrund av det anförda biträder jag utredningens förslag att bankinspektionen skall ha huvudansvaret för tillsynen över bankernas marknadsföring. Jag förordar att inspektionen skall övervaka marknadsföringen med stöd av marknadsföringslagen. Jag avser att i det följande återkomma till bankinspektionens ställning som tillsynsmyndighet enligt marknadsföringslagen.

Vad gäller den marknadsföring som bedrivs av kreditaktiebolagen, hypoteksinstituten, fondbolagen, fondkommissionsbolagen och finansbolagen kan i huvudsak samma synpunkter som jag anfört i fråga om bankerna anläggas. Jag förordar alltså att bankinspektionen skall ha ansvaret för tillsynen över dessa företags marknadsföringsåtgärder och att marknadsföringslagen även i fortsättningen skall äga tillämpning inom dessa områden.

Beträffande *konsumentkreditlagen* har som tidigare nämnts såväl konsumentverket som bankinspektionen möjlighet att ingripa mot de kreditinstitut som inte efterlever lagens bestämmelser om marknadsföring av kredit.

Även om några kompetenskonflikter mellan dessa myndigheter hittills inte torde ha förekommit, innebär denna ordning, som riksdagens lagutskott påpekade vid behandlingen i riksdagen av propositionen till konsumentkreditlag (LU 1977/78: 5 s. 20), risker för sådana konflikter.

Den informationsskyldighet som företagen åläggs enligt konsumentkreditlagen utgör en närmare precisering av generalklausulerna om marknadsföring i marknadsföringslagen. Enligt vad jag tidigare sagt bör tillämpningen av marknadsföringslagen såvitt avser kreditinstituten ankomma på bankinspektionen. I konsekvens härmed bör bankinspektionen ensam anförtros uppgiften att övervaka att kreditinstituten fullgör informationsskyldigheten i konsumentkreditlagen. Även tillsynen över att kreditinstituten följer konsumentkreditlagens övriga bestämmelser bör enligt min mening i fortsättningen ankomma på inspektionen. Jag biträder alltså utredningens förslag att bankinspektionen inom sitt tillsynsområde skall ha det fullständiga ansvaret för tillämpningen av konsumentkreditlagen. Till följd härav kommer inspektionen ensam att ha befogenheter att ingripa mot kreditinstitut eller fondbolag som inte efterlever bestämmelserna i konsumentkreditlagen. Någon ändring i konsumentkreditlagen är alltså inte erforderlig för att genomföra mitt förslag i denna del.

3.2.8.3 Tillsynen på försäkringsområdet

På försäkringsområdet kan i likhet med vad som är fallet på bankområdet inte enbart den enskilde konsumentens intressen beaktas vid utformningen av konsumentskyddet. Hänsyn måste tas till hela försäkringstagarkollektivets, dvs. premiebetalarnas intressen, och till samhällets intresse av ett effektivt fungerande försäkringsväsende.

Vad gäller försäkringsbolagens *avtalsvillkor* ansågs det tidigare tveksamt om försäkringsinspektionen hade befogenhet att ingripa mot försäkringsbolagen beträffande utformningen av försäkringsvillkoren. I en lagrådsremiss år 1961 (se prop. 1961: 171 s. 230) föreslogs ett tillägg till 282 § FRL varigenom styrelse och verkställande direktör i försäkringsbolag ålades ansvar för att tillämpade försäkringsvillkor var skäliga. Tillägget ströks dock i propositionen, sedan lagrådet hade framhållit att försäkringsinspektionen redan enligt gällande rätt hade tillräckliga tillsynsbefogenheter och således kunde ingripa när det gällde utformningen av villkor (prop. 1961: 171 s. 306 och 309). Lagrådet hänvisade därvid till skälighetsprincipen och framhöll att en verklig kontroll huruvida kostnaden för en försäkring är skälig inte torde kunna ske, om inte uppmärksamhet ägnas åt bl. a. försäkringsvillkorens utformning.

Att avtalsvillkorsgranskningen ingår i försäkringsinspektionens tillsynsbefogenheter framgår numera direkt av 282 § 3 mom. FRL. I konsekvens härmed har försäkringsbolagens avtalsvillkor undantagits från avtalsvillkorslagens tilllämpningsområde (se prop. 1971: 15 s. 69). Vid en jämförelse mellan 282 § 3 mom. FRL och 1 § AVL framgår att avtalsvillkorslagen utgår ifrån vad som är oskäligt utifrån konsumentens synvinkel, medan det i försäkringsrörelselagen uppställs ett skälighetskrav som beaktar hela försäkringsbolagslagens regelkomplex. Detta innebär att granskningen inte kan inskränkas till en prövning av om villkoren för en viss försäkring eller typ av försäkring framstår som i och för sig skäliga eller oskäliga utan hänsyn måste tas till denna övergripande skälighetsprincips mer långtgående krav. Villkor som är förmånliga för konsumenterna kan exempelvis inte godtas om de leder till att andra försäkringar, t. ex. företagsförsäkringar, belastas med kostnader som borde ligga på konsumentförsäkringar. Villkorsgranskningen har också nära samband med soliditetsprincipen. Olämpliga avtalsvillkor kan inverka på försäkringsbolagens soliditet. Vid bedömningen av de avtalsvillkor som försäkringsbolagen tillämpar kan alltså inte konsument- och näringsidkarintressen ensamma ställas mot varandra. Tillsynsmyndigheten kan ha att fatta beslut som går emot önskemål gemensamma för försäkringstagare och försäkringsgivare, nämligen om dessa önskemål skulle ha konsekvenser som inte är förenliga med de krav på soliditet och skälighet som måste ställas på försäkringsverksamheten.

Med hänsyn till att avtalsvillkorsgranskningen således har ett så nära samband med försäkringsinspektionens centrala tillsynsfunktioner, dvs. kontrollen av att soliditets- och skälighetsprinciperna efterlevs, anser jag det nödvändigt att inspektionen också i fortsättningen handhar granskningen av försäkringsbolagens avtalsvillkor. Som jag tidigare nämnt skall försäkringsverksamhetskommittén i sitt fortsatta arbete överväga avtalsvillkorsgranskningens inriktning. De avsteg från den nuvarande inriktningen som kan bli aktuella kan dock inte bli av sådan art att någon annan än

inspektionen bör handha granskningen. Jag biträder alltså vad kommittén har föreslagit i denna del.

I prop. 1979/80: 9 om konsumentförsäkringslag förordade chefen för justitiedepartementet en intensifierad villkorsgranskning, särskilt i fråga om sådana försäkringar som omfattas av konsumentförsäkringslagen. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Sedan propositionen framlagts för riksdagen i juni 1979 inleddes bland försäkringsbolagen ett omfattande översynsarbete beträffande försäkringsvillkoren. I detta arbete har försäkringsinspektionen tagit del genom representanter i skilda arbetsgrupper. Enligt vad jag inhämtat från inspektionen kommer framtida produkter att systematiskt fingranskas på ett mer inträngande sätt än vad som tidigare varit möjligt.

Konsumentverket har i kontaktforum för försäkringsfrågor varit engagerat i överläggningar angående villkorsutformningen. Jag utgår från att inspektionens granskning av försäkringsvillkoren också i framtiden sker i nära samarbete med konsumentverket och med utnyttjande av de erfarenheter som verket har i fråga om villkorskontroll på konsumentområdet i övrigt.

Försäkringsbolagens *marknadsföring* omfattas som framgått av det föregående av bestämmelserna i marknadsföringslagen. Konsumentverket övervakar följaktligen försäkringsbolagens marknadsföring på samma sätt som inom övriga områden. Enligt konsumentverket är det sällan rena marknadsföringsfrågor som kommer in till verket. Oftast är det i samband med andra frågor som ett marknadsföringsärende aktualiseras, exempelvis med anledning av förfrågningar om inträffade skador. De flesta ärenden har lösts hos verket. Endast i ett fall har talan väckts vid marknadsdomstolen.

Också försäkringsinspektionen har som tidigare nämnts befogenhet att ingripa mot försäkringsbolagens marknadsföring. Befogenheten grundar sig på inspektionens allmänna tillsynsplikt och bestämmelsen i 302 § FRL. Försäkringsbolagens styrelse och verkställande direktör åläggs enligt denna paragraf att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Däri anges också att regeringen kan meddela närmare bestämmelser angående anskaffningsverksamheten och får också förordna att en särskild nämnd handlägger sådana frågor. Några sådana närmare bestämmelser har inte utfärdats. Inte heller finns det någon sådan nämnd. I stället har försäkringsbolagen träffat s. k. anskaffningsöverenskommelser till uppfyllande av intentionerna bakom föreskrifterna i försäkringsrörelselagen. Anskaffningsöverenskommelserna ställer vissa kvalifikationskrav på ombuden. Exempelvis skall ett ombud kunna på ett värdigt och lämpligt sätt utöva verksamheten. Anskaffningsöverenskommelserna innehåller också särskilda förpliktelser för bolagen, exempelvis att bolag inte får lämna försäkringstagare rabatt eller annan förmån som bolaget inte lämnar andra för-

säkringstagare i motsvarande fall. Försäkringsbolagen har tillskapat en egen övervakningsorganisation i fråga om anskaffningsverksamheten. Svenska Försäkringsbolags förvaltningsnämnd övervakar verksamheten. Svenska Försäkringsbolags skiljenämnd prövar tvistefrågor beträffande överenskommelsens tillämpning eller tolkning. Försäkringsinspektionen har ingripit mot såväl försäkringsbolagens marknadsföring som övriga anskaffningsfrågor.

Försäkringsinspektionen har ständigt befattning med försäkringsärenden och har alltså goda möjligheter att nära och fortlöpande följa försäkringsbolagens marknadsföring. Särskild vikt måste läggas vid att anskaffningsverksamheten, som regleras i 302 § FRL, hänger intimt samman med marknadsföring i allmänhet. För konsumentverket är försäkringsområdet en relativt liten sektor och verket torde därför liksom på bankområdet inte ha lika lätt att systematiskt inrikta sina resurser just på detta område. Försäkringsinspektionen måste i sin granskning av försäkringsvillkoren beakta försäkringsbolagens marknadsföring. Som jag närmare utvecklat i fråga om bankerna finns nämligen ett nära samband mellan bolagens marknadsföring och avtalsvillkor. Ett marknadsföringsärende aktualiseras som jag nyss sagt vanligtvis i samband med förfrågningar angående inträffade skadefall m. m. När en försäkringskund anser sig ha blivit felaktigt behandlad visar det sig ofta att problemet bottnar i bristande kunskap om försäkringens innebörd eller omfattning. Ibland kan det bero på att kunden vilseletts av marknadsföringen. Den myndighet som skall granska försäkringsbolagens marknadsföring måste därför vara väl insatt i försäkringsfrågor. Vad jag nu sagt talar för att inspektionen bör anförtros ansvaret för tillsynen.

Under remissbehandlingen har i princip samma invändningar gjorts som i fråga om banklagsutredningens motsvarande förslag att flytta tillsynsfunktionen från konsumentverket till bankinspektionen. Således har mot vad kommittén föreslagit i denna del invänts att rättstillämpningen inte skulle kunna bli enhetlig. Ett annat regelsystem skulle komma att gälla för försäkringsbolagen än för försäkringsbolagens dotterföretag i de fall dessa inte är försäkringsbolag. Vidare skulle marknadsföringen bedömas enligt olika regelsystem, om försäkringsbolaget låter någon annan ha hand om förmedlingen, eftersom ingripanden enligt marknadsföringslagen kan riktas mot en förmedlare. Kritik har även riktats mot att förslaget medför att straffbestämmelserna och bestämmelsen om produktsäkerhet i marknadsföringslagen inte blir tillämpliga på försäkringsbolagen.

För egen del anser jag i enlighet med den uppfattning jag redovisat i fråga om banklagsutredningens motsvarande förslag att en annan lagteknisk lösning än vad kommittén föreslagit är att föredra. Försäkringsbolagens marknadsföringsmetoder skiljer sig inte på något avgörande sätt från de metoder som andra företag i näringslivet använder. Enligt min mening bör därför försäkringsbolagens marknadsföring omfattas av marknadsförings-

lagen. Då vinner man att marknadsdomstolen kan pröva marknadsföringsfrågor på försäkringsområdet. Härigenom tryggas en enhetlig rättstillämpning i principfrågor. Den nu angivna lösningen medför dessutom att samma marknadsföringsregler kommer att gälla oavsett vem som marknadsför försäkringen. Även bestämmelserna om straff och produktsäkerhet i marknadsföringslagen blir tillämpliga på försäkringsbolagen. Vad gäller straffbestämmelserna visar visserligen hittillsvarande erfarenheter att försäkringsbolagen följt de anvisningar som lämnats dem av inspektionen. Liksom i fråga om bankerna anser jag dock av principiella skäl att försäkringsbolagen inte bör vara undantagna från straffbestämmelserna i marknadsföringslagen.

Beträffande bestämmelsen om produktsäkerhet har kommittén – med utgångspunkt i den lagtekniska lösning kommittén valt och med hänvisning till att försäkringsinspektionen kan ingripa med stöd av sin allmänna tillsynsplikt – ansett att bestämmelsen inte behöver vara tillämplig på försäkringsbolagen. Med den lösning som jag nu kommit fram till kommer försäkringsbolagen emellertid i fortsättningen att omfattas av bestämmelsen om produktsäkerhet i marknadsföringslagen.

Jag biträder alltså kommitténs förslag att försäkringsinspektionen ensam skall ha ansvaret för tillsynen över försäkringsbolagens marknadsföring. Jag förordar samma lagtekniska lösning som jag föreslagit för bankområdet, innebärande att försäkringsbolagen även i fortsättningen skall omfattas av marknadsföringslagens regelsystem. Jag återkommer till frågan om försäkringsinspektionens ställning som tillsynsmyndighet enligt marknadsföringslagen.

Konsumentkreditlagen har en relativt liten betydelse inom försäkringsområdet. Den tillämpas vid livförsäkring och vid lån till självrisk i samband med skada. Försäkringsinspektionens tillsyn över att försäkringsbolagen följer lagens bestämmelser gäller närmast om bolagen iakttar de riktlinjer för information som har fastställts av inspektionen. Kopplingen i konsumentkreditlagen till marknadsföringslagen innebär att också konsumentverket kan ingripa mot bolag som inte fullgör informationsplikten. Som framgått av det föregående uppmärksammades vid lagens tillkomst att denna dubbla tillsyn kunde medföra olägenheter. Den nuvarande ordningen kan därför betraktas som ett provisorium. Informationsbestämmelsen i konsumentkreditlagen utgör som redan nämnts en närmare precisering av innehållet i generalklausulen om informationsplikt i marknadsföringslagen. Jag har föreslagit att försäkringsinspektionen skall handha tillämpningen av marknadsföringslagen vad gäller försäkringsbolagen. Det är därför naturligt att inspektionen också har huvudansvaret för tillämpningen av informationsbestämmelsen i konsumentkreditlagen. Jag biträder alltså vad kommittén har föreslagit i denna del. Någon ändring i konsumentkreditlagen krävs inte för att genomföra vad jag har föreslagit i denna del.

I *konsumentförsäkringslagen* regleras försäkringsbolagens skyldighet

att informera om konsumentförsäkringar både före tecknandet av försäkring, under försäkringstiden och vid skada. Försäkringsinspektionen kan genom sin allmänna tillsyn ingripa mot försäkringsbolag som inte följer lagens bestämmelser. Inte bara den information som hör samman med marknadsföringen utan också den information som lämnas sedan försäkringen tagits, dvs. information som inte är marknadsföringsinriktad, berörs av marknadsföringslagens påföljds- och kontrollsystem. Konsumentverket kan alltså med stöd av marknadsföringslagen ingripa mot de försäkringsbolag som inte fullgör informationsskyldigheten enligt konsumentförsäkringslagen. Chefen för justitiedepartementet framhöll i prop. 1979/80: 9 s. 38 om konsumentförsäkringslag m. m. att frågan om hur ansvaret för övervakningen slutligt skulle lösas fick anstå till dess resultatet av försäkringsverksamhetskommitténs arbete förelåg. I avvaktan på detta borde det enligt föredraganden ankomma på konsumentverket att i nära samarbete med försäkringsinspektionen förhandla med försäkringsbolagen om den närmare utformningen av informationsskyldigheten och att utforma behövliga riktlinjer. Sådana riktlinjer har konsumentverket utfärdat (KOVFS 1981: 3).

Även på detta område är den mest rationella lösningen enligt min mening att samla tillsynsbefogenheterna hos en enda myndighet. Informationsskyldigheten i konsumentförsäkringslagen handlar, såväl före som efter köp, om premier och andra försäkringsvillkor. Som kommittén framhållit hör därför tillsynen över att försäkringsbolagen fullgör sin informationsplikt enligt lagen på ett naturligt sätt samman med inspektionens övriga bevakning av försäkringsföretagen. Det är dessutom fråga om att tillämpa bestämmelser som utgör närmare preciseringar av innehållet i generalklausulerna enligt marknadsföringslagen. Det är därför följdriktigt att inspektionen får svara för att informationsbestämmelserna i konsumentförsäkringslagen följs.

Mot bakgrund av det sagda biträder jag kommitténs förslag att försäkringsinspektionen bör ha ansvaret för tillsynen enligt konsumentförsäkringslagen. Med hänsyn till att försäkringsinspektionen enligt vad jag har föreslagit skall vara tillsynsmyndighet enligt marknadsföringslagen krävs inte någon ändring i konsumentförsäkringslagen för att inspektionen ensam skall ha befogenhet att övervaka att informationsplikten i lagen fullgörs.

En viktig del av informationen till konsumenterna består i s. k. *basinformation*. Sådan information lämnas till den övervägande delen av försäkringsbolagen själva. Det kan vara fråga om allmänt upplysande material om försäkringar eller andra närliggande områden, skattetabeller m. m.

I prop. 1961: 171 med förslag till lag angående ändring i lagen om försäkringsrörelse framhöll föredraganden (s. 284 f) att konsumentinformationen på försäkringsområdet i första hand borde vara en uppgift för försäkringsföretagen. Föredraganden påpekade dock att det för samhället var viktigt

att det informationsmaterial för vilket bolagen svarade kompletterades på ett ändamålsenligt sätt. Enligt föredraganden var det med de speciella problem som mötte och den särskilda sakkunskap som erfordrades naturligast att ansvaret för konsumentinformationen på försäkringsområdet anförtroddes åt försäkringsinspektionen.

I statens konsumentråds försäkringsutrednings betänkande (SOU 1972: 29) Konsumentupplysning om försäkringar framhölls återigen att den produktinriktade informationen till större delen skulle produceras och distribueras av försäkringsbolagen. Utredningen föreslog dock att konsumentverket skulle ha huvudansvaret för basinformationen. Chefen för handelsdepartementet delade utredningens uppfattning (1974 års statsverksproposition, bil. 12, s. 49). Vid behandlingen av propositionen i riksdagen föranledde departementschefens synpunkter på konsumentinformationen inte någon erinran (NU 1974: 6 s. 15, rskr 62).

Försäkringsinspektionen skall enligt sin instruktion följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom försäkringsväsendet. Enligt lagen (1956: 245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden är försäkringsbolagen skyldiga att lämna inspektionen de uppgifter som behövs för att främja de nämnda förhållandena. Inspektionen får alltså härigenom och även genom sin övriga tillsynsverksamhet automatiskt kännedom om förhållandena inom försäkringsväsendet. Med hänsyn till inspektionens överblick över hela försäkringsbranschens verksamhet och till den försäkringskunskap som inspektionen besitter anser jag i likhet med kommittén att försäkringsinspektionen bör överta konsumentverkets ansvar för kompletterande basinformation på försäkringsområdet. Jag förutsätter dock att informationsarbetet bedrivs i nära samverkan med konsumentverket.

Tillsynen över försäkringsbolagens *skadereglering* utövas av försäkringsinspektionen. Denna tillsyn grundas i likhet med villkorsgranskningen på skälighetsprincipen. Som lagrådet uttalade i samband med granskningen av förslaget till lag angående ändring i försäkringsrörelselagen (se prop. 1961: 11 s. 306) måste nämligen vid bedömning av om kostnaden för en försäkring är skälig hänsyn tas till bl. a. hur behandlingen av försäkringsfallen är ordnad.

I 1974 års statsverksproposition (bil. 12) förutsattes att inspektionen i samråd med konsumentverket skulle se över skaderegleringsgranskningen. En sådan översyn har skett med hjälp av en arbetsgrupp med representanter för de båda myndigheterna. Inspektionen lämnade år 1980 ett förslag till regeringen enligt vilket det förutsätts att inspektionen i stort sett skall behålla tillsynsfunktionen på området. I förslaget betonas särskilt att en systematisk granskning av försäkringsbolagens skaderegleringsmaterial utgör ett viktigt moment av försäkringsinspektionens tillsynsarbete. Arbetsgruppen rekommenderar att inspektionen skall beakta förslag från konsumentverket då granskningsområden bestämmes.

Liksom försäkringsverksamhetskommittén anser jag att försäkringsinspektionen även i framtiden skall ha det odelade ansvaret för granskningen av försäkringsbolagens skadereglering. I sitt fortsatta arbete skall kommittén till vilken inspektionens förslag överlämnats göra en närmare översyn av försäkringsföretagens skaderegleringsverksamhet. Kommittén anser att till dess översynen fullgjorts arbetsgruppens rekommendationer, som godtagits av inspektionen, bör följas. Jag delar den uppfattningen.

För försäkringskonsumenterna är regleringen av de svåra personskadorna viktigast. Liksom kommittén vill jag betona vikten av att inspektionen nära följer trafikskadenämndens arbete för att kunna uppmärksamma dröjsmål och andra brister i bolagens skadereglering.

De synpunkter jag framfört i fråga om de svenska försäkringsbolagen kan i allt väsentligt anläggas på de *utländska försäkringsföretagen*. Försäkringsinspektionen kan med stöd av 25 § lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket (LUF) kontrollera de utländska försäkringsföretagens avtalsvillkor, marknadsföring, information och skadereglering. Som tidigare nämnts gäller dock inte skälighetsprincipen för de utländska försäkringsföretagen. Kommittén skall senare under sitt arbete överväga om skälighetsprincipen bör göras tillämplig på dessa företag. Liksom kommittén anser jag att inspektionen även i fortsättningen bör ha huvudansvaret för tillsynen över de utländska försäkringsföretagens avtalsvillkor och skadereglering. För de utländska och svenska försäkringsbolagens marknadsföring och information gäller samma förutsättningar. Tillsynsfrågan på dessa områden bör därför lösas på ett likartat sätt. Jag biträder därför också kommittémajoritetens förslag att inspektionen skall handha tillsynen över de utländska försäkringsföretagens marknadsföring och information. Lagtekniskt bör enligt min mening samma lösning som jag har föreslagit i fråga om de svenska försäkringsbolagen väljas.

Understödsföreningarna består av sammanslutningar av enskilda för inbördes bistånd. Alltefter verksamhetens art brukar understödsföreningarna indelas i pensionskassor, begravningskassor samt sjuk- och begravningskassor. Understödsföreningarnas verksamhet regleras i lagen (1972: 262) om understödsföreningar (UFL). Understödsförening skall vara registrerad hos försäkringsinspektionen och stå under tillsyn av denna. Syftet bakom lagen om understödsföreningar är att skydda understödsföreningarnas medlemmars intressen. I detta syfte har efter mönster från försäkringsrörelselagen införts krav på att medlemsavgifterna skall vara skäliga i förhållande till de förmåner av olika slag som föreningen tillhandahåller sina medlemmar och övriga förmånsberättigade (11 §).

I samband med registrering av en förening skall inspektionen granska att stadgarna där villkoren ingår uppfyller kravet på skälighet. Enligt min mening bör därför försäkringsinspektionen handha tillsynen över understödsföreningarnas avtalsvillkor. Jag biträder alltså kommitténs förslag i denna del.

Understödsföreningarna får enligt 1 § UFL inte driva verksamhet affärsmässigt. Inspektionen har för vissa föreningar som meddelar kapitalförsäkring utfärdat föreskrifter angående värvandet av nya medlemmar och möjligheten att inom vissa gränser utge anskaffnings- och uppbördsprovision. Liksom kommittén anser jag huvudsakligen på de skäl jag anfört i fråga om försäkringsbolagen att försäkringsinspektionen även i fortsättningen skall handha övervakningen av understödsföreningarnas marknadsföring. Däremot delar jag inte kommitténs uppfattning att man bör undanta understödsföreningarna från marknadsföringslagens tillämpningsområde. Visserligen har bestämmelserna i marknadsföringslagen – med hänsyn till att understödsföreningarna inte får driva verksamheten affärsmässigt – endast en begränsad betydelse på detta område, men av principiella skäl anser jag att understödsföreningarnas verksamhet liksom övrig försäkringsverksamhet bör omfattas av marknadsföringslagen. Jag avstyrker alltså kommitténs förslag att undanta understödsföreningarna från marknadsföringslagen och förordar att försäkringsinspektionen med stöd av marknadsföringslagen skall övervaka understödsföreningarnas marknadsföring.

Regleringen av konsumentskyddet bör t. v. omfatta alla försäkringar som meddelas av försäkringsföretagen. SAF har anfört vissa skäl som kan tala för att arbetsmarknadsförsäkringarna undantas. I försäkringsverksamhetskommitténs uppdrag ingår att överväga i vad mån sådana försäkringar skall undantas från försäkringsrörelselagens tillämpningsområde. I avvaktan härpå bör enligt min mening undantagsregler inte införas i konsumentskyddsdelen. Det finns alltså enligt min mening inte skäl att undanta de kollektivavtalsbundna försäkringarna.

Min genomgång av konsumentskyddsfrågorna på försäkringsområdet har medfört att jag förordar att försäkringsinspektionen får svara för dessa frågor. Detta ligger i linje med den uppfattning man enades om vid en nyligen hållen konferens mellan tillsynsmyndigheterna för det enskilda försäkringsväsendet i Västeuropa. Därvid underströks nämligen den ledande roll som dessa myndigheter i kraft av sin ingående kunskap om förhållandena i branschen bör ha på konsumentområdet (tionde konferensen september–oktober 1981).

3.2.8.4 Handläggningsregler

Vad jag har sagt hittills innebär sammanfattningsvis att tillsynen över att kreditinstituten, fondbolagen och försäkringsföretagen följer den konsumenträttsliga lagstiftningen bör ankomma på bank- resp. försäkringsinspektionen. Kvar står frågan hur besluten i främst avtalsvillkors- och marknadsföringsärenden skall fattas. Härvidlag är det framför allt två modeller som har diskuterats. Den ena modellen – inspektionsmodellen – innebär att beslut i konsumentärenden behandlas som övriga tillsynsbeslut, dvs. talan mot inspektionens beslut kan av berörda företag föras hos

regeringen. Den andra modellen – marknadsdomstolsmodellen – innebär att inspektionen fyller konsumentverkets/KO:s funktion med bl. a. rätt att föra talan i konsumentärenden.

När det gäller de avtalsvillkor som näringsidkarna använder mot konsumenterna skulle det vara principiellt tilltalande om villkoren bedömdes av marknadsdomstolen, oavsett inom vilket område villkoren förekommer. Situationen är emellertid mer komplicerad i bank- och försäkringsfrågor än på de flesta andra områden så till vida som konsument- och näringsidkarintressen inte kan ensamma ställas mot varandra. Bedömningen av avtalsvillkoren på bank- och försäkringsområdena kan i de flesta fall inte inskränkas till en prövning av om villkoren är oskäliga enligt avtalsvillkorslagen. Bank- och försäkringslagstiftningens speciella krav måste också beaktas. Enligt min mening kan dessa krav bättre tillgodoses i ett administrativt förfarande än i en judiciell ordning där beslut fattas på grundval av vad de mot varandra stående parterna har anfört. Till det sagda kommer att det många gånger torde vara svårt att avgränsa en avtalsvillkorsfråga från övriga frågor i ett tillsynsärende. Mot bakgrund härav biträder jag vad banklagsutredningen och försäkringsverksamhetskommittén har föreslagit i denna del, dvs. att bank- och försäkringsinspektionernas avgöranden i avtalsvillkorsfrågor skall kunna av berörda företag överklagas hos regeringen genom besvär. Sådana besvärsärenden torde inte annat än i enstaka fall komma upp till prövning hos regeringen.

När det gäller marknadsföringsfrågor på bank- och försäkringsområdena är förhållandena andra än i avtalsvillkorsfrågor. Marknadsföringsfrågorna bör utan alltför stora svårigheter kunna definieras och avgränsas från andra tillsynsfrågor. Några avgörande praktiska hinder föreligger därför inte att ha en annan ordning för överklagande av beslut i marknadsföringsfrågor än i andra tillsynsfrågor.

Marknadsföringsfrågorna skall enligt vad jag förordat bedömas med utgångspunkt i marknadsföringslagen. Eftersom denna lag är uppbyggd kring generalklausuler, är möjligheterna att på förhand bedöma dess sakliga innebörd och att förutse dess verkningar mer begränsade än när det gäller en lag som innehåller detaljerade bestämmelser och klart avgränsade rekvisit. Systemet med generalklausuler förutsätter att tyngdpunkten i rättsbildningen ligger hos ett organ av domstolskaraktär. När marknadsföringslagen infördes förutsattes således att de allmänt hållna generalklausulerna i lagen skulle konkretiseras genom marknadsdomstolens praxis. Den rättsbildning genom praxis som marknadsdomstolen svarar för på området är alltså ett viktigt komplement till lagen. I och med att kreditinstituten, fondbolagen och försäkringsföretagen skall omfattas av marknadsföringslagen är det naturligt att prövningen av ärenden enligt denna lag sker i marknadsdomstolen och inte i administrativ ordning. Marknadsföringsfrågor är inte heller av den beskaffenheten att de alltid lämpar sig för prövning av regeringen. Det är som marknadsdomstolen påpekat inte lämpligt att

gränsdragningen mellan kommersiell reklam och s. k. åsiktsannonsering ankommer på regeringen som besvärsinstans. Vid tillämpningen av den marknadsrättsliga lagstiftningen uppkommer rättsliga problem av en art som lämpligen bör avgöras i domstolsmässiga former.

Jag vill i detta sammanhang erinra om Sveriges åtaganden enligt Pariskonventionen för industriellt rättsskydd (Sveriges överenskommelse med främmande makter 1970: 60). Enligt artikel 10 bis i denna, som behandlar otillbörlig konkurrens inkl. otillbörlig marknadsföring är unionsland pliktigt att tillförsäkra näringsidkare verksamt skydd mot illojal konkurrens. I artikel 10 ter har unionsländerna förbundit sig att tillhandahålla lämpliga rättsmedel för verksamt undertryckande av bl. a. sådana handlingar som avses i artikel 10 bis. Artikel 10 ter innehåller dessutom bestämmelser om talerätt för kooperationer och föreningar, som företräder berörda näringsidkare. Enligt min mening kan det ifrågasättas om inspektionsmodellen är förenlig med Sveriges åtaganden enligt konventionen.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker jag vad banklagsutredningen och majoriteten i försäkringsverksamhetskommittén har föreslagit i denna del och förordar att marknadsdomstolen även i fortsättningen skall vara sista instans i marknadsföringsfrågor inom bank- och försäkringsområdena. Detsamma bör enligt min mening gälla den marknadsföringsinriktade informationen på dessa områden och den information som lämnas efter köp enligt konsumentförsäkringslagen.

Vad gäller talerätten ankommer det i dag på KO att föra talan i marknadsdomstolen och att därvid hävda konsumentintressena. När det gäller marknadsföringsfrågor på bank- och försäkringsområdena skall enligt vad jag har förordat bank- och försäkringsinspektionerna ha ansvaret för tillsynen inom resp. områden. Enligt min mening talar detta för att dessa myndigheter också bör kunna uppträda i marknadsdomstolen. En sådan ordning är betydligt enklare och smidigare än att KO skulle kopplas in i de marknadsföringsärenden som skall föras till domstolen. Från en del håll har ifrågasatts om inspektionens roll som tillsynsmyndighet kan förenas med den åklagarliknande funktion det innebär att föra talan i marknadsdomstolen. För egen del tror jag inte att några nämnvärda olägenheter behöver uppstå om inspektionerna anförtros uppgiften att föra talan i förekommande fall. För det första skall givetvis inspektionsmyndigheternas uppgift att bevaka konsumentintressen enligt marknadsföringslagen utföras på ett objektivt sätt. För det andra är marknadsföringsområdet ganska väl avgränsat. Jag finner ingen anledning att anta att den objektivitet som inspektionerna har att iaktta på sina tillsynsområden i övrigt skulle råka i fara eller sättas i fråga därför att inspektionerna på marknadsföringsområdet hävdade konsumentintressena i marknadsdomstolen. Några större svårigheter att hålla isär handläggningsformerna bör inte heller uppstå. Jag skall strax återkomma till handläggningen av marknadsföringsärendena.

Mot denna lösning skulle kunna invändas att den är ägnad att bryta sönder den processuella ordning som gäller på konsumenträttens område. Lika gärna borde, kan det hävdas, livsmedelsverket och andra myndigheter vars tillsyn berör en grupp näringsidkare ges ett övergripande ansvar för konsumentskyddet inom sitt område och i KO:s ställe få uppträda i marknadsdomstolen. Jag vill då framhålla att bank- och försäkringsinspektionerna har en särställning i detta sammanhang. Inspektionernas tillsyn riktar sig mot vissa, klart avgränsade grupper av bolag och andra företag samt omfattar nästan alla delar av den verksamhet dessa bedriver. Bl. a. har inspektionerna sedan många decennier haft att tillvarata konsumentintressen på sina resp. områden. Inga andra verk eller myndigheter torde ha tillsynsuppgifter av motsvarande art. Enligt min mening finns det därför ingen anledning att låta den föreslagna lösningen vinna efterföljd på andra områden eller således att befara att rådande system på konsumenträttens område kan komma att brytas sönder, om de båda inspektionerna ges behörighet att uppträda i marknadsdomstolen.

Mot bakgrund av det anförda förordar jag att det skall ankomma på bank- och försäkringsinspektionerna att i marknadsföringsfrågor som rör kreditinstituten, fondbolagen och försäkringsföretagen föra talan i marknadsdomstolen.

Vid handläggningen av marknadsföringsärenden på bank- och försäkringsinspektionernas tillsynsområden bör enligt min mening endast de regler som gäller för KO enligt marknadsföringslagen gälla för bank- och försäkringsinspektionerna i stället för de vanliga tillsynsreglerna. Detta innebär bl. a. att förbud och åligganden enligt de tre generalklausulerna meddelas av marknadsdomstolen på talan av bank- eller försäkringsinspektionen. Vidare innebär det att i fall som inte är av större vikt fråga om förbud eller åläggande av bank- eller försäkringsinspektionen prövas genom förbuds- och informationsföreläggande. Godkänns föreläggandet gäller det som förbud eller åläggande som har meddelats av marknadsdomstolen. Bank- och försäkringsinspektionerna kommer alltså enligt mitt förslag att ha egen beslutsrätt på ifrågavarande område endast i fall som inte är av större vikt. Detta innebär också att beslut av inspektionen i marknadsföringsärenden får överklagas endast i den utsträckning som anges i marknadsföringslagen. Med hänsyn till att marknadsföringsfrågorna ganska väl bör kunna avgränsas från andra tillsynsfrågor torde några egentliga problem inte behöva uppstå vid handläggningen hos inspektionerna.

Mitt förslag innebär således att bank- och försäkringsinspektionerna skall svara för handläggningen av marknadsföringsärenden inom sina respektive områden. Besluten fattas av styrelsen – vari inte ingår några företrädare för olika intressen – eller generaldirektören i enlighet med myndigheternas instruktioner. För KO gäller kravet att han skall vara lagkunnig (11 § lagen om marknadsdomstol m. m.). För inspektionernas del

finns inte någon uttrycklig föreskrift av motsvarande innehåll. Vid utövandet av sin tillsyn har inspektionerna alltid haft att fullgöra uppgifter som kräver ingående juridisk sakkunskap. I inspektionernas organisationer ingår och måste ingå juridiska enheter med lagkunniga befattningshavare. I den mån en marknadsföringsfråga kräver att en lagkunnig befattningshavare anlitas, t. ex. för att utföra talan i marknadsdomstolen, är det självklart att en sådan kommer att anförtros uppgiften. Någon uttrycklig föreskrift härom behövs inte.

Vad jag nu har föreslagit bör lagtekniskt lösas så att det i marknadsföringslagen förs in en föreskrift om att KO:s åligganden enligt marknadsföringslagen fullgörs av bank- eller försäkringsinspektionen när det gäller marknadsföringsfrågor som rör sådana företag vars verksamhet står under tillsyn av bank- resp. försäkringsinspektionen. Dessutom bör i lagarna för kreditinstituten, fondbolagen, försäkringsrörelselagen, lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket och lagen om understödsföreningar införas bestämmelser i tillsynskapitlen enligt vilka det framgår att marknadsföringsfrågor handläggs enligt reglerna i marknadsföringslagen. En följdändring i lagen om marknadsdomstol är också erforderlig.

3.2.8.5 Övriga frågor

Jag vill betona att vad jag har föreslagit i tillsynsfrågan endast innebär att huvudansvaret för allt konsumentskydd inom tillsynsområdena samlas hos bank- resp. försäkringsinspektionen. Härigenom förändras inte konsumentverkets uppgift att i enlighet med sin instruktion stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. De allmänna principer och synpunkter konsumentverket hävdar på konsumentskyddets område bör även i fortsättningen i väsentlig omfattning slå igenom bl. a. när det gäller lämpliga former för information till allmänheten. Jag utgår ifrån att samarbetet mellan inspektionerna och konsumentverket vid tillämpningen av den konsumenträttsliga lagstiftningen fortsätter. Särskilt inom avtals-, villkors- och marknadsföringsområdena är det viktigt att inspektionerna samråder med konsumentverket innan avgöranden fattas av mer principiell innebörd. Det är också betydelsefullt som jag tidigare sagt att inspektionerna tillgodogör sig konsumentverkets allmänna erfarenheter och kunskaper i konsumentfrågor. Enligt min mening bör det ankomma på de berörda myndigheterna att själva bestämma formerna för samarbetet. Jag delar dock försäkringsverksamhetskommitténs uppfattning att det s. k. kontaktforum för försäkringsfrågor bör bibehållas. Med hänsyn till att försäkringsinspektionen föreslås få huvudansvaret för konsumentskyddet på försäkringsområdet anser jag i likhet med kommittén att inspektionen i stället för konsumentverket i fortsättningen bör utse ordförande och svara för att behövliga sammankomster kommer till stånd.

Med tanke på de goda erfarenheter som finns från kontaktforum för

försäkringsfrågor anser jag i likhet med banklagsutredningen att ett sådant samarbetsorgan bör bildas för bankinspektionens tillsynsområde. Det får ankomma på bankinspektionen att ta initiativ till bildandet av organet, att utse ordförande och att svara för sammanträdesverksamheten. I samarbetsorganet bör – förutom personer från inspektionen och konsumentverket – ingå representanter för bankerna och företrädare för andra institutsgrupper som står under bankinspektionens tillsyn.

Banklagsutredningen har som jag tidigare nämnt tagit upp frågan om hur konsumenttvister på bankområdet bör prövas. Allmänna reklamationsnämnden prövar f. n. inte sådana tvister. I prop. 1979/80: 114 om verksamheten vid allmänna reklamationsnämnden framhöll föredraganden (s. 16) att denna avgränsning borde gälla även för framtiden. Vid behandlingen av propositionen i riksdagen föranledde denna inställning inte någon erinran (NU 1979/80: 55). Mot bakgrund härav anser jag i likhet med banklagsutredningen att den nuvarande ordningen för prövningen av konsumenttvister på bankområdet bör bestå och att det inte, såsom allmänna reklamationsnämnden föreslagit, finns anledning att ytterligare utreda denna fråga.

Finansbolagens förening har i sitt remissyttrande över banklagsutredningens betänkande hemställt att finansbolagen undantas från kreditupplysningslagens (1973: 1173) tillämpningsområde.

I direktiven (Dir 1980: 24) för utredningen om kontokort framhöll föredraganden att frågan om kreditupplysningar till och från finansbolagen skall omfattas av kreditupplysningslagen övervägs inom justitiedepartementet. Utredningen borde dock på grundval av sitt utredningsarbete närmare pröva vad som bör gälla i fråga om kontokortsföretagens möjligheter att få och utbyta information om kreditmissbruk m. m. I prop. 1980/81: 10 om ändring i kreditupplysningslagen, m. m. förordade chefen för justitiedepartementet att finansbolagen inte heller i fortsättningen borde omfattas av undantaget för intern förmedling av kreditupplysningar mellan banker och andra kreditinrättningar. Behovet av en effektiv kreditupplysning hos finansbolagen borde enligt föredraganden kunna tillgodoses genom möjligheten till dispens, åtminstone i avvaktan på kontokortsutredningens arbete. Riksdagen antog förslaget (NU 1980/81: 30 rskr 429). Mot bakgrund härav anser jag att frågan om finansbolagens ställning enligt kreditupplysningslagen bör tas upp till ny prövning först efter det att kontokortsutredningen har lagt fram sitt förslag.

3.2.8.6 Lagändringar

Vad jag har föreslagit i det föregående föranleder ändringar i marknadsföringslagen, avtalsvillkorslagen, lagen om marknadsdomstol m. m. och lagarna för kreditinstituten, dvs. även fondkommissionsbolagen, samt fondbolagen, lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket och lagen om understödsföreningar samt en särskild

bestämmelse i 19 kap. FRL. Hänvisningarna från konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen till marknadsföringslagen gör att man inte behöver ändra i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen, eftersom inspektionsmyndigheterna får befogenheter direkt i marknadsföringslagen.

4 Ikraftträdande och följdlagstiftning

Den nya lagstiftningen avses träda i kraft den 1 januari 1983. Förslag angående lagens ikraftträdande och förslag till övergångsbestämmelser och följdändringar i annan lagstiftning kommer – på grundval av försäkringsrörelseutredningens betänkande (Ds E 1981: 11) Följdlagstiftning till en ny lag om försäkringsrörelse – att läggas fram senare.

5 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom ekonomidepartementet upprättats förslag till

1. försäkringsrörelselag,
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418),
3. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor,
4. lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,
6. lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker,
7. lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen,
8. lag om ändring i lagen (1980: 2) om finansbolag,
9. lag om ändring i lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag,
10. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931),
11. lag om ändring i fondkommissionslagen (1979: 748),
12. lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
13. lag om ändring i lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
14. lag om ändring i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket,
15. lag om ändring i lagen (1972: 262) om understödsföreningar.

Vid upprättande av lagförslagen har samråd ägt rum med chefen för handelsdepartementet såvitt gäller 2 och 4 och med chefen för justitiedepartementet såvitt gäller 3.

Lagförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8*[1].

[1] Bilagan med lagförslagen har uteslutits här. Förslagen är – med undantag av 2 kap. 6 §, 4 kap. 11 §, 8 kap. 6 § och 21 kap. 1 § försäkringsrörelselagen, 11 § lagen om marknadsdomstol m. m. och reglerna om ikraftträdande av lagändringarna – likalydande med förslagen i propositionen.

6 Specialmotivering

1 kap. Inledande bestämmelser

Kapitlet innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde och vissa för försäkringsbolagen grundläggande regler, inklusive en koncerndefinition.

1 § Försäkringsrörelse får drivas endast av försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag som fått tillstånd (koncession) till detta enligt denna lag, om inte annat följer av 2 § eller av 10 § fjärde stycket.

Försäkringsbolagen skall stå under tillsyn av försäkringsinspektionen och vara registrerade hos denna.

Paragrafen motsvarar 1 § första stycket och 3 § FRL samt 1 kap. 1 § första stycket och 4 § utredningsförslaget. Bestämmelsen i 3 § FRL om försäkringsregister har flyttats till 20 kap. 1 §.

Enligt *första stycket* får endast försäkringsbolag driva försäkringsrörelse. Enskilda personer får således inte meddela försäkringar yrkesmässigt. Av 2 § framgår att försäkringsverksamhet dock också kan förekomma vid sidan av försäkringsrörelselagen.

Försäkringsbolagen är associationsrättsligt av två slag, försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag. I försäkringsaktiebolag är aktieägarnas möjligheter att ta ut vinst ur verksamheten begränsade som en följd av försäkringsrörelselagen. De livförsäkringsaktiebolag som bedriver direkt livförsäkringsrörelse delar inte ut någon vinst till aktieägarna och har tagit in bestämmelser om detta i bolagsordningarna. I dessa bolag går således allt överskott tillbaka till försäkringstagarna i form av återbäring. Denna praxis är en följd av livförsäkringsverksamhetens konsekventa inriktning på försäkringstagarnas intressen (jämför prop. 1961:171 s. 60).

De ömsesidiga försäkringsbolagen ägs av sina försäkringstagare. När det gäller direkta sakförsäkringar är försäkringstagarna ömsesidigt ansvariga för vederbörande bolags förpliktelser. Försäkringstagarnas ansvarighet är emellertid ofta begränsad, t. ex. till några årspremier.

För att driva försäkringsrörelse fordras det tillstånd, koncession. Sådan meddelas av regeringen efter en granskning som huvudsakligen sker i försäkringsinspektionen. När tillståndet meddelas fastställs samtidigt bolagsordningen och – om bolaget avser att meddela livförsäkringar eller därmed försäkringstekniskt jämställda andra personförsäkringar eller sakförsäkringar för längre tid än tio år – dessutom grunder för sådana försäkringar. Koncessionsprövningen är dels formell, dvs. det kontrolleras att bolagsordningen och grunderna är i överensstämmelse med försäkringsrörelselagen, dels materiell på så sätt att det prövas om den planerade rörelsen är "behövlig och även i övrigt ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet", se 2 kap. 3 §. Koncession meddelas inte för

försäkringsrörelse i allmänhet utan är regelmässigt begränsad till en viss eller vissa särskilda försäkringsgrenar. Redan existerande bolag kan få koncessionen utökad till andra försäkringsgrenar, se 2 kap. 4 § andra stycket.

Försäkringsrörelselagen reglerar drivandet av försäkringsrörelse. Begreppet försäkringsrörelse är emellertid inte definierat i gällande lag. Det har överlämnats åt rättstillämpningen att med ledning av allmänt språkbruk och allmän uppfattning avgöra vad som förstås med uttrycket driva försäkringsrörelse. I en del fall kan det vara oklart om en viss verksamhet skall anses falla under försäkringsrörelselagen eller inte. Enligt gällande lag kan regeringen pröva denna fråga endast när ett företag söker koncession att driva försäkringsrörelse. I övrigt är det allmän domstol som avgör om en viss verksamhet faller under försäkringsrörelselagen eller inte. Frågan kommer under domstols prövning i form av mål om ansvar för olaga bedrivande av försäkringsrörelse efter åtal av allmänna åklagaren. Ett uppmärksammat exempel på en sådan oklarhet är frågan om Aktiebolaget Volvo kunde anses driva försäkringsrörelse genom att i samband med försäljningen av olika personbilstyper ta på sig ansvaret för i huvudsak samma risker som täcks av vagnskadeförsäkring. Genom dom av högsta domstolen (NJA 1958 s. 536) är det klarlagt att en garantigivning av denna typ inte berörs av försäkringsrörelselagen. I betänkandet SOU 1960:11 undersökte 1958 års försäkringssakkunniga möjligheten att i lagtext eller lagmotiv ge en närmare definition av begreppet drivande av försäkringsrörelse men fann det inte möjligt att göra någon klar och entydig definition av begreppet "driva försäkringsrörelse".

Regeringen har uppdragit åt försäkringsverksamhetskommittén att överväga om inte en definition av försäkringsrörelse bör införas i försäkringsrörelselagen.

Utredaren har med hänsyn till här angivna förhållanden avstått från att försöka definiera begreppet "driva försäkringsrörelse".

Svea hovrätt har anfört att den finner det påkallat att frågan om en definition prövas innan utredarens förslag genomförs och att – i den mån det är möjligt att åstadkomma en sådan definition – denna inarbetas i den nya lagen. Skulle detta visa sig vara omöjligt synes enligt hovrättens mening ett förprövningssystem böra övervägas. Försäkringsinspektionen skulle från fall till fall, även utan samband med koncessionsprövning, få avgöra om viss verksamhet är att hänföra till försäkringsrörelse i lagens mening. Straff för olaga försäkringsrörelse skulle följa endast i sådana fall där inspektionen förklarat verksamheten utgöra försäkringsrörelse men vederbörande likväl fortsätter verksamheten utan att ha fått koncession. Ett alternativ skulle vara att kriminaliseringen slopas och ersätts med vitesföreläggande.

För egen del vill jag framhålla att det givetvis vore en fördel, om en användbar definition av begreppet försäkringsrörelse nu kunnat ges i före-

varande paragraf eller dess motiv. Det har emellertid som framgått visat sig vara svårt att åstadkomma en sådan definition. Utan ytterligare utredning torde en godtagbar definition inte kunna uppställas. Uppdrag att överväga en definition har lämnats till försäkringsverksamhetskommittén. Den oklarhet som råder i praxis om vad som skall anses vara försäkringsrörelse kan inte avhjälpas snabbare, om man skulle vänta med att genomföra den anpassning av försäkringsrörelselagstiftningen varom här främst är fråga. Jag anser det inte påkallat att för den förhållandevis korta tiden fram till dess lagstiftning kan ske på grundval av kommitténs arbete föreslå att ett särskilt förprövningssystem införs eller att ansvaret för drivande av olaga försäkringsrörelse slopas.

Försäkringsinspektionen är den centrala myndighet som för hela landet har hand om tillsynen över försäkringsbolagen. En bestämmelse härom finns i *andra stycket*. Inspektionen skall verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet (19 kap. 1 §). Vidare skall det för registrering enligt försäkringsrörelselagen eller andra författningar föras ett försäkringsregister hos försäkringsinspektionen. Den löpande tillsynen över försäkringsbolagens verksamhet sker med beaktande av reglerna i 19 kap. samt varje bolags bolagsordning och grunder om sådana finns. Bolagen är skyldiga att fortlöpande ge in vissa uppgifter till försäkringsinspektionen (19 kap. 3–6 §§).

2 § Denna lag gäller inte för försäkringsrörelse som drivs enligt andra författningar eller som utövas av försäkringsanstalter som inrättats av staten.

Särskilda bestämmelser finns om utländska försäkringsföretags rätt att driva försäkringsrörelse här i landet.

Paragrafen motsvarar 349 § och 1 § andra stycket FRL samt 1 kap. 9 § och 1 § andra stycket utredningsförslaget. Försäkringsverksamhet som drivs enligt andra författningar än försäkringsrörelselagen är den verksamhet som drivs av understödsföreningar enligt lagen (1972: 262) om understödsföreningar, av allmänna försäkringskassor enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring och lagen (1976: 380) om arbetsskadeförsäkring och av erkända arbetslöshetskassor enligt lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring. När det gäller utländska försäkringsföretags verksamhet i Sverige regleras denna i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Försäkringsrörelselagen är inte heller tillämplig på försäkringsanstalter som staten har inrättat. Denna undantagsbestämmelse anses dock inte omfatta det fallet att staten äger aktierna i ett försäkringsaktiebolag.

I gällande lag har också undantagits sådana s. k. sockenbolag som inte driver brand- eller sjöförsäkring. De undantagna sockenbolagen skall dock göra anmälan och lämna uppgifter angående sin verksamhet i enlighet med de föreskrifter regeringen meddelar. Med sockenbolag avses ömsesidiga

bolag för försäkring av egendom på landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, om det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar. Med härad likställs tingslag i de orter där benämningen härad inte förekommer (349 § första stycket d) och andra stycket FRL). De från lagen undantagna sockenbolagen är i huvudsak bolag för husdjursförsäkring. Enligt utredarens förslag skulle de f. n. endast anmälnings- och uppgiftsskyldiga sockenbolagen undantas från den nya lagen i övergångsbestämmelserna till denna. Deras anmälnings- och uppgiftsskyldighet skulle dock finnas kvar. Skulle nya sockenbolag inrättas kommer de som utredaren påpekar dock att – i likhet med nuvarande sockenbolag som driver brand- eller sjöförsäkring – falla under 1 kap. 10 § fjärde stycket. Enligt min mening bör emellertid de nuvarande sockenbolagen för husdjursförsäkring vilka fortfarande bör vara anmälnings- och uppgiftspliktiga inte regleras i övergångsbestämmelserna. Liksom övriga sockenbolag kan de istället med stöd av 1 kap. 10 § fjärde stycket regleras på i sak samma sätt som f. n.

De särskilda föreskrifter som finns i 346 § FRL för Stockholms stads brandförsäkringskontor har ingen motsvarighet i lagförslaget. Motsvarande föreskrifter avses i stället ingå i övergångsbestämmelserna till den nya lagen.

I 347 § FRL finns vissa särbestämmelser för ränte- och kapitalförsäkringsanstalterna som annars har att följa samma regler som vanliga ömsesidiga livförsäkringsbolag. Några särbestämmelser anses inte längre behövliga för dessa anstalter.

3 § Ett försäkringsbolag får inte driva annan rörelse än försäkringsrörelse, om det inte finns särskilda skäl för det.

Med direkt livförsäkringsrörelse får inte förenas försäkringsrörelse som avser annat än personförsäkring.

Paragrafen motsvarar 2 § 1 mom. och 2 mom. första stycket FRL samt 1 kap. 2 § första och tredje styckena utredningsförslaget. Någon motsvarighet till 1 kap. 2 § andra stycket utredningsförslaget har inte medtagits.

I *första stycket* ges uttryck åt en av försäkringsrörelselagstiftningens grundläggande principer, nämligen att försäkringsbolagen inte får driva annan rörelse än försäkringsrörelse.

I bolagsordningen får emellertid föreskrivas att ett försäkringsbolag skall driva också annan rörelse, om det finns särskilda skäl för det. Försäkringsbolagen har i praxis medgetts driva en annan rörelse endast i sådana fall där det kan anses föreligga garantier för att rörelsen i fråga drivs i försäkringstagarnas intresse. Försäkringsbolagen har i allmänhet fått ta in bestämmelser i bolagsordningarna om rätt att uppföra bostads-, kontors- och affärsfastigheter, som är avsedda att utgöra en varaktig kapitalplacering, att utföra databehandling eller hyra ut maskintid i datoranläggningar för att

på ett ändamålsenligt sätt kunna utnyttja sin personal och sina maskiner. Förbudet är inte direkt tillämpligt på de fall där försäkringsbolag önskar driva annan verksamhet i dotterbolag. Här krävs dock tillstånd för försäkringsbolagets aktieinnehav i dotterbolaget enligt 336 § FRL, se 7 kap. 17 § i förslaget. I praxis har därvid krävts att verksamheten i dotterbolaget har viss anknytning till försäkringsverksamheten. Försäkringsinspektionen har t. ex. medgivit skadeförsäkringsbolag tillstånd att inneha aktier i bolag som utövar bilreparationsverksamhet.

Vad Svenska försäkringsbolags riksförbund anfört om att medgiven annan verksamhet bör kunna vara vinstgivande kan jag ansluta mig till. Det förhållandet att en verksamhet kan förväntas ge vinst bör således enligt min mening inte utesluta, att garantier anses föreligga för att verksamheten tjänar försäkringstagarnas intresse.

Av *andra stycket* framgår den på försäkringsrörelseområdet rådande specialitets- eller separationsprincipen. Gällande lag innebär att både direkt och indirekt livförsäkring kan förenas med annan försäkring än personförsäkring endast om det finns särskilda skäl för det. Särskilda skäl har ansetts föreligga om ett skadeförsäkringsbolag har velat meddela indirekt livförsäkring, dvs. återförsäkring av livförsäkringar som ett livförsäkringsbolag meddelar. När det gäller direkt livförsäkring har det i praktisk koncessionspolitik inte förekommit att sådan försäkring har fått förenas med annan försäkring än personförsäkring. Det har nämligen inte funnits något behov av att kunna förena direkt livförsäkring med annan försäkring än personförsäkring i samma bolag. Förslaget innebär ett ovillkorligt förbud mot att med direkt livförsäkring förena någon annan försäkring än personförsäkring. När det gäller livåterförsäkring innebär förslaget att denna försäkring får förenas med annan försäkring än personförsäkring utan att det behöver finnas särskilda skäl. Koncessionsprövningen bör alltså ske utan den särskilda inskränkning som gällande lag innehåller.

Enligt 2 § 2 mom. andra stycket första meningen gällande lag (Vad *nedan* i denna lag särskilt stadgas ...) omfattar specialitetsprincipen inte personförsäkringar av annat slag än livförsäkring. Detta undantag har inte tagits med i förslaget. Beträffande den närmare innebörden av ändringen får jag hänvisa till vad som anförs under 5 §.

§ 4 Med livförsäkringsbolag förstås i denna lag bolag vilkas försäkringsrörelse uteslutande eller så gott som uteslutande avser personförsäkring (livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäkring, avgångsbidragsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring). Andra bolag är skadeförsäkringsbolag.

Paragrafen motsvaras av 1 kap. 2 § fjärde stycket i utredningsförslaget och har inte någon direkt motsvarighet i gällande lag.

Definitionen av livförsäkringsbolag överensstämmer med 30 § 4 mom. kommunalskattelagen (1928: 370). Med personförsäkring avses här liksom enligt nämnda lagrum livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäkring, av-

gångsbidragsförsäkring och arbetslöshetsförsäkring. Detta innebär bl. a. att, utöver försäkringsbolag som driver direkt livförsäkringsrörelse, försäkringsbolag, som uteslutande eller så gott som uteslutande ger annan personförsäkring än livförsäkring, och försäkringsbolag som praktiskt taget helt ägnar sig åt liväterförsäkringsrörelse, blir att bedöma som livförsäkringsbolag. För närvarande är det endast ett litet fåtal bolag som uteslutande meddelar annan personförsäkring än livförsäkring.

Nu angivna bestämning av livförsäkringsbolag och personförsäkring överensstämmer i huvudsak med hittillsvarande tillämpning av försäkringsrörelselagen. Det bör dock påpekas att uttrycket personförsäkring i försäkringsavtalslagen (1927: 77) endast avser livförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring. All annan försäkring kallas där skadeförsäkring. Försäkringsavtalslagen är föremål för översyn av försäkringsrättskommittén. Kommittén som bl. a. har att överväga terminologifrågan har ifrågasatt om inte förutsättningarna för en samordning av språkbruket i de berörda lagarna bör undersökas och förutsatt att ytterligare överväganden och samråd i frågan kommer att ske, innan försäkringsrörelselagen får sin slutgiltiga utformning. Jag delar kommitténs uppfattning så till vida att jag anser att frågan om samordning av språkbruket bör övervägas, när kommittén slutfört sitt arbete.

De livförsäkringar som livförsäkringsbolagen meddelar kan delas upp i grundbundna och grundfria livförsäkringar. Med grundbunden livförsäkring avses försäkringar för vilka det finns av regeringen eller försäkringsinspektionen stadfästa grunder för beräkning av premier enligt 2 kap. 6 § punkt 1. Övriga livförsäkringar är grundfria. I gällande lag finns inte någon uttrycklig föreskrift om indelning i grundbundna och grundfria livförsäkringar. Jag har inte funnit anledning att föreslå en sådan i den nya lagen.

En förutsättning för att en livförsäkring skall kunna meddelas som grundfri försäkring är att livförsäkringen meddelas för dödsfall för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för högst fem år i sänder. Om dessa förutsättningar föreligger kan dispens ges från lagens bestämmelser om livförsäkring (1 kap. 10 § första stycket). En sådan försäkring benämns då i enlighet med vad som nyss angivits grundfri livförsäkring. I den mån utformningen av dispensen inte föranleder något annat, skall lagens bestämmelser för annan försäkring än livförsäkring tillämpas för sådan grundfri livförsäkring. Med stöd av en sådan dispens driver numera de flesta bolag grupplivförsäkring utan stadfästa premiegrunder.

Det förhållandet att livförsäkringsreglerna inte skall tillämpas på den grundfria livförsäkringen får dock inte tolkas så att ett försäkringsbolag med koncession för annan försäkring än personförsäkring skulle kunna få koncession för grundfri direkt livförsäkring. Någon ändring av gällande rätt innebär inte förslaget i detta avseende utan sådan livförsäkring skall fortfarande få meddelas endast av livförsäkringsbolag.

De försäkringsbolag som inte kan hänföras till livförsäkringsbolagen är skadeförsäkringsbolagen. Indelningen i livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag har framför allt betydelse för redovisningsbestämmelserna.

5 § Bestämmelserna om livförsäkring gäller också i fråga om personförsäkringar av annat slag. De behöver dock inte tillämpas för sådana personförsäkringar som har meddelats antingen för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett livförsäkringsbolag, skall den dock i detta bolag höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 2 kap. 3 och 4 §§, 7 kap. 9 och 11 §§, 8 kap. 18 §, 14 kap. 25–28 §§ samt 19 kap. 3 och 4 §§.

Paragrafen vars första stycke motsvarar 2 § 2 mom. andra stycket FRL och i övrigt saknar motsvarighet i gällande lag har sin motsvarighet i 1 kap. 3 § utredningsförslaget.

Den nu gällande föreskriften att livförsäkring inte utan särskilda skäl får förenas med annan försäkring än personförsäkring har inte gällt för s. k. lång personförsäkring av annat slag än livförsäkring, för vilken lagens regler om livförsäkring i övrigt skall tillämpas. Skadeförsäkringsbolag har på grund av detta undantag kunnat erbjuda personförsäkring, t. ex. barnolycksfallsförsäkring med premieåterbetalning och reseolycksfallsförsäkring för vilka premierna varit bestämda för längre tid än fem år och för vilka de särskilda bestämmelserna om livförsäkring har gällt. Endast barnolycksfallsförsäkringen finns nu kvar i dessa bolag. Denna har en fast premie för 25 år. Nyteckningen av försäkringsformen upphörde emellertid år 1955, vilket innebär att några nya försäkringsfall inte kan inträffa efter år 1980. Undantaget medförde också att skadeförsäkringsbolag fick driva skadelivränterörelse, som enligt gällande lag räknas som livförsäkringsrörelse. Förslaget innebär den ändringen i gällande lag att de bolag som driver annan s. k. lång personförsäkringsrörelse inte skall få förena denna med annan försäkringsrörelse än personförsäkring. Någon övergångsbestämmelse torde inte behövas eftersom försäkringsformen enligt vad som nu sagts inte längre förekommer i skadeförsäkringsbolag.

I fråga om personförsäkringar som anges i *första stycket* andra meningen får försäkringsbolagen välja mellan att tillämpa livförsäkringsreglerna eller reglerna för skadeförsäkring. Undantaget, som tillkom år 1961 (se prop. 1961: 171 s. 208), avser i huvudsak sjuk- och olycksfallsförsäkring. Gränsdragningen överenstämmer med den som samtidigt infördes mellan livförsäkring som kan drivas utan grunder och annan livförsäkring, se 10 § i detta kapitel. Avsikten var bl. a. att underlätta tillkomsten av kombinerade enhetsförsäkringar, vilket bedömdes värdefullt, särskilt inom gruppförsäkringsområdet.

Vid 4 § har angetts att försäkringsbolag som uteslutande eller så gott som uteslutande meddelar andra personförsäkringar än livförsäkring skall räknas som livförsäkringsbolag. Detta gäller också om möjligheten till undantag enligt första stycket andra meningen förevarande paragraf utnyttjas.

Livräntor och sjukräntor, som utges som ersättning från skadeförsäkring, skadelivränta, anses vid tillämpningen av gällande lag tillhöra livförsäkringsrörelsen. Enligt *andra stycket* skall de skadelivräntor som hittills hört till livförsäkring tillhöra sin "moder"-försäkring. Detta medför att livräntor kan föras till såväl livförsäkring som till skadeförsäkring.

Oavsett om en livränta tillhör livförsäkring eller annan försäkring än livförsäkring har säkerhetssystemet i gällande lag behållits. Detta framgår av *tredje stycket*. Liksom tidigare skall därför premiereservgrunder finnas – se 2 kap. 3 och 4 §§ – och det system för pantsättning av värdehandlingar som enligt 7 kap. 9 och 11 §§ gäller för livförsäkring tillämpas. Försäkringstekniska utredningar och beräkningar skall, som anges i 8 kap. 18 §, utföras under överinseende av en aktuarie. Reglerna i 14 kap. 25–28 §§ om särskild administration vid konkurstillstånd eller likvidation är tillämpliga, liksom bestämmelserna i 19 kap. 3 och 4 §§ om skyldighet att lämna upplysningar samt sända in vissa handlingar och uppgifter till försäkringsinspektionen. Skadelivränterörelsen skall inte redovisas som en egen verksamhetsgren. En livränta skall hänföras till den gren i vilken det mot livräntan svarande försäkringsfallet har uppkommit. Skadelivräntan är en av flera ersättningsformer inom denna gren. Varje grens kostnader kommer på detta sätt tydligt till uttryck. Det förekommer i praktiken att en livränta sedan skadefallet inträffat inköps av ett skadeförsäkringsbolag i ett livförsäkringsbolag i samband med skaderegleringen. I detta fall blir livräntan att bedöma som livförsäkring.

6 § I ett försäkringsaktiebolag svarar delägarna inte personligen för bolagets förpliktelser.

Försäkringsaktiebolagets aktiekapital skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Är aktiekapitalet fördelat på flera aktier, skall dessa lyda på lika belopp.

Paragrafen motsvarar 8 § tredje stycket tredje meningen och 8 § första stycket första meningen FRL samt 1 kap. 5 § utredningsförslaget. Motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen finns i 1 kap. 1 § första och andra styckena ABL. Paragrafen gäller endast försäkringsaktiebolag.

I *första stycket* slås det fast att delägarna i ett försäkringsaktiebolag inte svarar personligen för bolagets förpliktelser. Bestämmelsen i gällande lag att de aktieägare, som helt har betalt sina aktier, inte är skyldiga att göra några ytterligare tillskott har mönstrats ut utan att någon ändring i sak åsyftats. I likhet med gällande lag innebär bestämmelsen ett förbud mot att i bolagsordningen ta in bestämmelser om tillskottsplikt. Däremot utgör

bestämmelsen inte något hinder för att en aktieägare personligen förbinder sig att tillskjuta medel på annat sätt än genom aktieteckning, t. ex. för att fylla en brist i aktiekapitalet och därigenom förekomma likvidation.

Enligt *andra stycket* skall ett försäkringsaktiebolags aktiekapital bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Någon minimigräns är inte – såsom däremot är fallet när det gäller allmänna aktiebolag – föreskriven. Aktiekapitalet skall anges i bolagsordningen (2 kap. 5 § p. 11). Frågan om dess lämpliga storlek blir därmed föremål för prövning i samband med koncessionsprövningen. Förslaget innebär i likhet med nya aktiebolagslagen att aktiekapitalet kan utgöras av en enda aktie. Förslaget innebär också vissa andra skillnader i förhållande till gällande lag. Dessa skillnader är betingade av nya regler i aktiebolagslagen. Regeln om att stiftarna skall vara skyldiga att teckna aktier har slopats liksom föreskriften om en undre gräns för en akties nominella belopp. Vissa bestämmelser i gällande lag har dessutom utmönstrats utan att någon ändring i sak har åsyftats. Det gäller reglerna om att aktiekapitalet skall bestämmas i svenskt mynt, att en aktie är odelbar mot bolaget och att bolaget är skyldigt att utfärda aktiebrev. Förslaget innehåller inte heller i likhet med aktiebolagslagen några särskilda bestämmelser om delning av aktier. En uppdelning av aktier kan emellertid genomföras genom en ändring av bolagsordningen.

7 § Delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag är försäkringstagarna. Återförsäkringstagare skall dock inte på grund av återförsäkringen anses som delägare. I fråga om personförsäkring och återförsäkring svarar endast bolagets tillgångar för dess förpliktelser. För försäkringar av annat slag svarar delägarna personligen för bolagets förpliktelser utan begränsning eller med begränsning till ett visst belopp.

Delägarnas ansvarighet får göras gällande endast på det sätt som föreskrivs i denna lag.

Med delägare avses i de följande kapitlen endast delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag.

Paragrafen motsvarar väsentligen 168 § FRL och 1 kap. 6 § utredningsförslaget. Den gäller endast ömsesidiga försäkringsbolag.

De ömsesidiga bolagen ägs av sina försäkringstagare. Försäkringstagarna kan å ena sidan vara fordringsägare hos bolaget och är å andra sidan ömsesidigt ansvariga för bolagets förpliktelser. De nu nämnda grundsatserna om delägarskap och ansvarighet i ett ömsesidigt försäkringsbolag kommer till uttryck i denna paragraf. Försäkringstagarnas ansvarighet är emellertid ofta begränsad, t. ex. till några årspremier. Den personliga ansvarighet, som delägarna i ett ömsesidigt försäkringsbolag kan ha, är subsidiär oavsett om den är obegränsad eller begränsad till ett visst belopp. Delägarna kan därför inte sökas omedelbart för bolagets förpliktelser. Ansvarigheten kan göras gällande endast då bolaget visar sig sakna tillgångar som kan användas till täckande av en uppkommen förlust. Om skyldigheten att i

bolagsordningen ange begränsad ansvarighet och den ordning i vilken personlig ansvarighet kan göras gällande finns det föreskrifter i 2 kap. 5 § p. 15.

Med delägarskap följer enligt huvudregeln en skyldighet att vidkännas uttaxering för att täcka förluster som kan uppkomma i rörelsen. Å andra sidan medför delägarskapet en rätt för delägaren att fordra att bolaget genom uttaxering skaffar sig medel för att kunna infria sina förpliktelser mot delägaren, om bolagets tillgångar inte förslår för att fullgöra avtalet med honom. En delägares skyldighet att underkasta sig uttaxering korresponderar således med en rätt att kräva uttaxering. Från denna bestämmelse föreskrivs det i denna paragraf undantag för återförsäkring och personförsäkring. Ett försäkringsbolag som återförsäkrar sig skall nämligen inte på grund av återförsäkringen anses som delägare. Delägarna är inte heller personligen ansvariga för bolagets förpliktelser i fråga om direkt meddelad personförsäkring; för dessa svarar endast bolagets tillgångar.

För skadelivränterörelsen innebär bestämmelsen i 5 § andra och tredje styckena en ändring när det gäller delägarnas personliga ansvarighet i ömsesidiga försäkringsbolag. Enligt förslaget skall skadelivräntan tillhöra sin "moder"-försäkring. Delägarnas personliga ansvarighet för skadelivräntorna blir därför beroende av om skadelivräntans "moder"-försäkring tillhör personförsäkring eller annan försäkring. Är "moder"-försäkringen inte en personförsäkring kan uttaxering ske vid förlust. Det bör i sammanhanget påpekas att den som är berättigad till en livränta på grund av ett inträffat skadefall från ett ömsesidigt försäkringsbolag inte på grund av detta anses som delägare i bolaget.

Tredje stycket har införts av framställningstekniska skäl. I de följande kapitlen används genomgående termen "aktieägare" för att beteckna delägarna i ett försäkringsaktiebolag och termen "delägare" för att beteckna delägarna i ett ömsesidigt försäkringsbolag.

8 § Ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte bildas utan garantikapital, om det inte finns särskilda skäl för det. Garantikapitalet skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Garantikapitalet skall betalas med pengar. Garantikapitalet skall återbetalas när det inte längre behövs för rörelsens ändamålsenliga bedrivande. Om villkor för sådan återbetalning finns bestämmelser i 12 kap. 4 §.

Paragrafen överensstämmer med 169 § FRL och 1 kap. 7 § utredningsförslaget. Den gäller endast ömsesidiga försäkringsbolag. Endast sex av de ömsesidiga bolagen hade vid utgången av år 1980 kvarstående garantikapital. Om garantikapital finns det föreskrifter i 2 kap. 5, 11–14, 16 och 17 §§. Till skillnad från gällande lag kan garantikapitalet bara betalas in i pengar.

9 § Äger ett försäkringsbolag så många aktier eller andelar i en svensk eller utländsk juridisk person att det har mer än hälften av rösterna för

samtliga aktier eller andelar, är försäkringsbolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag. Äger ett dotterföretag aktier eller andelar i en juridisk person i den omfattning som har angivits nu, är även den sistnämnda juridiska personen dotterföretag till moderbolaget. Detsamma gäller om aktierna eller andelarna ägs av moderbolaget och ett eller flera dotterföretag tillsammans eller av flera dotterföretag tillsammans.

Har ett försäkringsbolag i annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller garantiavtal eller något annat avtal ensamt ett bestämmande inflytande över en juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är försäkringsbolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag.

Moderbolag och dotterföretag utgör tillsammans en koncern.

Försäkringsinspektionen kan förordna att denna lags bestämmelser om koncerner skall tillämpas helt eller delvis på en grupp av försäkringsbolag, som inte utgör en koncern enligt bestämmelserna i första eller andra stycket, men som har gemensam eller i huvudsak gemensam administration och företagsledning. Bolagen bestämmer själva vilket bolag som skall vara moderbolag. Underlåter bolagen att utse ett moderbolag, kan försäkringsinspektionen utfärda föreskrifter om detta.

Första–tredje styckena i paragrafen överensstämmer i sak med 1 kap. 2 § aktiebolagslagen. I gällande lag motsvaras den av 333 § 1 mom. FRL och i utredningsförslaget av 1 kap. 8 §.

Paragrafen gäller såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag. Båda dessa typer av försäkringsbolag kan vara moderbolag i en företagsgrupp. En förutsättning för att det skall föreligga en koncern både enligt gällande lag och enligt förslaget är att moderbolaget är ett svenskt företag.

Enligt 333 § 1 mom. FRL kan ett koncernförhållande föreligga endast mellan svenska försäkringsbolag. Som dotterbolag eller koncernbolag anses här inte allmänna aktiebolag eller utländska företag.

Det nu föreslagna koncernbegreppet, som nära överensstämmer med aktiebolagslagens, innebär att inte endast svenska försäkringsbolag utan också allmänna aktiebolag, ekonomiska föreningar, utländska försäkringsbolag och andra svenska eller utländska företag omfattas av koncernbegreppet.

Enligt *andra stycket* skall moderbolaget ha dels ett bestämmande inflytande över dotterföretaget, dels en betydande andel i resultatet av dess verksamhet. Uttrycket "en betydande andel" i resultatet ersätter det nuvarande "ett väsentligt intresse" i dotterföretagets "ställning och resultat". Svenska försäkringsbolags riksförbund har velat att denna formulering skulle behållas med hänsyn till att regeln omfattar inte bara försäkringsaktiebolag utan även ömsesidiga försäkringsbolag. Före nya aktiebolagslagens tillkomst innehöll emellertid koncernregeln för allmänna aktiebolag samma formulering som i 333 § 1 mom. FRL. När uttrycket byttes ut mot "en betydande andel" i resultatet avsågs ingen ändring i sak (jfr SOU 1971: 15 s. 124). "Andel i resultatet" torde få ges en tämligen extensiv

tolkning. Koncernregeln för försäkringsbolagen har därför avfattats på samma sätt som för allmänna aktiebolag i det förevarande avseendet. Enligt min mening skall det inte behöva uppstå svårigheter när regeln tillämpas beträffande ömsesidiga bolag.

Med ett s. k. 50/50-bolag avses en juridisk person i vilken vardera av två juridiskt fristående ägarföretag har hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar och i vars angelägenheter ägarföretagen endast kan besluta gemensamt. Med 50/50-bolag jämställs en juridisk person som ägs av flera än två juridiskt fristående företag under förutsättning dels att inget av ägarföretagen har röstmajoritet i det underordnade företagets angelägenheter, dels att ägarföretagen i ett avtal har bestämt att de endast gemensamt kan besluta i det underordnade företagets angelägenheter. Det utmärkande för 50/50-bolag och företag som jämställs med dessa är att vart och ett av de överordnade företagen endast har en negativ bestämmanderätt, dvs. en möjlighet att utöva vetorätt i det underordnade företagets angelägenheter.

Att 50/50-bolagen inte skall behandlas som koncernföretag följer av att i andra stycket inskjutits ordet "ensamt" före "ett bestämmande inflytande".

Det utvidgade koncernbegreppet medför att den koncernredovisning som det åligger moderbolaget att lämna skall täcka – förutom den svenska försäkringsverksamheten – i dotterbolagsform driven fastighetsförvaltning, reparationsrörelse och försäkringsrörelse i utlandet. Koncernredovisningen kommer t. ex. att omfatta försäkringsbolagens fastighetsinnehav både när fastigheterna ägs direkt och när de ägs indirekt. Motsvarande enhetlighet i redovisningen uppnås även för försäkringsverksamheten utomlands som ju kan drivas såväl direkt genom avdelningskontor som indirekt genom utländska dotterföretag.

Inom försäkringsbranschen förekommer ett långtgående samarbete mellan ömsesidiga försäkringsbolag (t. ex. Folksam liv – Folksam sak resp. Trygg – Hansa Sak – Hansa Trafik) vilket tar sig uttryck i en gemensam administration och företagsledning samt nästan identiska styrelser. Inget av bolagen kan dock sägas ha ett bestämmande inflytande över de andra eller någon del i deras resultat. För dessa försäkringsbolag som alltså ingår i en företagsgrupp föreslår utredningen att försäkringsinspektionen skall få förordna att denna lags bestämmelser om koncerner skall gälla. Det vanliga är att ett ömsesidigt livförsäkringsbolag och ett ömsesidigt skadeförsäkringsbolag har en i huvudsak identisk ledning och gemensam organisation. Ett av bolagen skall då utses som moderbolag i koncernen. Försäkringsinspektionen avgör om alla eller bara en del av bestämmelserna om koncerner skall gälla för företagsgruppen. Det får förutsättas att inspektionen handhar denna prövning så att jämförbara bolagsbildningar kommer att få arbeta på lika villkor.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har också pekat på att det i andra länder inte är ovanligt att moderbolaget i en försäkringskoncern är ett

holdingbolag, som inte är försäkringsbolag, med ett antal försäkringsaktiebolag som dotterföretag och att ett par svenska exempel på samma arrangemang förekom på 1940- och 1950-talen. Enligt riksförbundets mening borde försäkringsinspektionen kunna förordna att lagens bestämmelser om koncerner skall kunna gälla också för en sådan gruppbildning. I förslaget har inte öppnats möjlighet härför. Enligt förslaget 7 kap. 21 § kan i likhet med gällande lag 337 § försäkringsinspektionen med regeringens samtycke förelägga ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, som försäkringsrörelselagen inte är tillämplig på, att enligt inspektionens anvisningar avge en särskild redovisning över sådan intressegemenskap som föreligger mellan aktiebolaget eller föreningen å ena sidan och ett försäkringsbolag å andra sidan. Eftersom en grupp försäkringsaktiebolag som ägs av ett holdingbolag dessutom underkastas aktiebolagslagens koncernregler, kommer behovet av redovisning och insyn sammantaget att enligt min mening tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. I sammanhanget kan nämnas att – om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller av andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att tillämpa aktiebolagslagens koncernregler – de undantag får göras vid koncernredovisningen som förhållandena kräver.

10 § I fråga om livförsäkringar, som gäller endast för dödsfall och meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får undantag medges från bestämmelserna om livförsäkring. Från bestämmelserna om förbud mot fondemission i 4 kap. 1 § och vinstutdelning i 12 kap. 2 § får dock undantag inte medges.

Avvikelser från denna lag får medges i fråga om tjänstepensionsförsäkringar, i den mån avvikelserna är ändamålsenliga från allmän synpunkt, och i fråga om mottagna återförsäkringar, i den mån det prövas skäligt.

Om ett försäkringsbolag driver rörelse i utlandet, får sådana avvikelser från denna lag medges som föranleds av hänsyn till utländsk rätt eller rättstillämpning.

Om ett ömsesidigt försäkringsbolag har ett verksamhetsområde som är begränsat till viss del av riket och rörelsen är av ringa storlek, får sådana undantag från denna lag medges som föranleds av verksamhetens omfattning och bolagets förhållanden i övrigt.

Medgivanden enligt första–fjärde styckena lämnas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av försäkringsinspektionen.

Paragrafen motsvarar 345 § samt 349 § första stycket d) och andra stycket FRL och 1 kap. 10 § utredningsförslaget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen ges enligt paragrafen rätt att från fall till fall medge undantag eller avvikelser från försäkringsrörelselagen i fråga om vissa typer av försäkringar m. m.

Möjligheten att ge dispens enligt *första stycket* har utnyttjats i fråga om grupplivförsäkring och även viss individuell livförsäkring. I de flesta bolag kan sålunda grupplivförsäkring meddelas utan stadfästa grunder. I flertalet av dessa fall har nära nog generella dispenser beviljats. I den mån mera

begränsade dispenser skulle lämnas enligt detta eller övriga stycken i paragrafen måste det givetvis framgå av dispensen från vilka bestämmelser som försäkringsbolaget medges undantag eller avvikelser. Arbetsmarknadens Försäkrings AB har tagit upp frågan om förlängd giltighet av nu gällande dispenser. Dessa bör enligt min mening gälla även efter den nya lagens ikraftträdande. För att något tvivel inte skall råda om dispensernas fortsatta giltighet bör en uttrycklig bestämmelse härom tas in i övergångsbestämmelserna.

Ett försäkringsbolag som driver livförsäkringsrörelse förlorar inte sin karaktär av livförsäkringsbolag genom att bolaget enligt första stycket medges undantag eller avvikelse från bestämmelserna om livförsäkring. Syftet med dispensmöjligheten är främst att i fråga om tekniskt enkla former av livförsäkring såsom t. ex. grupplivförsäkring göra det möjligt för bolagen att driva denna rörelse utan de försäkringstekniska grunder som i allmänhet förbinds med livförsäkring. När man införde dispensmöjligheten avsåg man inte att dessa bolag skulle få rätt att göra fondemission eller dela ut vinst. Fondemissionsförbudet i 4 kap. 1 § och förbudet mot vinstutdelning i 12 kap. 2 § bör därför gälla även för dessa bolag. I enlighet härmed har ett undantag från dispensrätten förts in i första stycket.

Enligt gällande lag är det förbehållet regeringen att medge avvikelser från försäkringsrörelselagens bestämmelser i fråga om tjänstepensionsförsäkringar och återförsäkringar. En möjlighet för regeringen att delegera denna uppgift till försäkringsinspektionen behövs emellertid för att inte regeringen skall belastas med ärenden som inte nödvändigtvis behöver prövas på regeringsnivå. Vad särskilt angår rätten att ge dispens i fråga om tjänstepensionsförsäkringarna förbehölls denna Kungl. Maj:t, när den infördes år 1948, med hänsyn till betänkligheter som framförts mot att man dispensvägen medgav avsteg från premiereservsystemet (prop. 1948: 50 s. 259). Enligt min mening bör emellertid regeringen kunna delegera även i detta fall. *Andra stycket* jämfört med femte stycket i förslaget innehåller därför en delegationsmöjlighet.

Försäkringsverksamhetskommittén har enligt sina direktiv att överväga möjligheten att undanta arbetsmarknadsförsäkringar från vissa regler i försäkringsrörelselagen. Jag är därför inte beredd att nu föreslå att dispensrätten enligt andra stycket – såsom SAF och Folksam förordat – utsträcks att gälla sådana försäkringar. Eftersom skyldigheten att avge helårsprognos, såsom framgår av den allmänna motiveringen, har utgått ur lagen föreligger inte längre den av Folksam påpekade svårigheten att lämna en helårsprognos innan premienivån har fastställts.

I utredarens förslag till sådan dispens som avses i *tredje stycket* har i överensstämmelse med gällande lag angetts att dispens kan lämnas när det gäller avvikelser om påkallas "med hänsyn till utländsk lag". Efter ett påpekande av Svenska försäkringsbolags riksförbund har uttrycket ändrats till "utländsk rätt eller rättstillämpning" för att det skall stå klart att

avvikelser skall kunna medges, om det behövs för att försäkringsbolaget skall kunna anpassa sig efter förhållandena på de lokala försäkringsmarknaderna.

Dispensregeln i *fjärde stycket* tillkom år 1950, då de s. k. sockenbolagen för brand- och sjöförsäkring fördes in under försäkringsrörelselagen (SFS 1950: 320). Anledningen till bestämmelsen var att sockenbolagens verksamhet i allmänhet var okomplicerad och att vissa bestämmelser i försäkringsrörelselagen kunde vara onödiga och tyngande för dessa bolag. Dispensregeln utformades så att även de minsta läns- och häradsbolagen omfattades av denna. Formuleringen täcker också samtliga sockenbolag. Vid 2 § detta kapitel har i fråga om sockenbolagen för främst husdjursförsäkring hänvisats till undantagsbestämmelsen i detta stycke. Bestämmelsen bör enligt min mening utnyttjas så, att dessa sockenbolag åläggs endast en anmälnings- och uppgiftsskyldighet av samma slag som f. n. (jämför 349 § andra stycket FRL).

2 kap. Bildande av försäkringsbolag

I detta kapitel regleras såväl försäkringsaktiebolagens som de ömsesidiga försäkringsbolagens bildande.

1 § Ett försäkringsbolag skall bildas av en eller flera stiftare. Stiftarna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige eller svenska juridiska personer. Handelsbolag får dock vara stiftare endast om varje obegränsat ansvarig bolagsman är svensk medborgare och bosatt i Sverige.

Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara stiftare.

Paragrafen motsvarar 5 och 167 §§ FRL och 2 kap. 1 § ABL. Den överensstämmer med utredarens förslag. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

När det gäller stiftare av försäkringsaktiebolag rådde överensstämmelse mellan den nu gällande regeln i försäkringsrörelselagen och den regel som fanns i 1944 års aktiebolagslag. Förslaget innebär en anpassning efter vad som nu gäller enligt den nya aktiebolagslagen. Liksom i den nya aktiebolagslagen upprätthålls i förslaget inte kravet enligt gällande försäkringsrörelselag på minst tre stiftare. Vidare kan utom fysiska personer varje slag av svensk juridisk person vara stiftare. Däremot har i förslaget inte upptagits någon motsvarighet till den möjlighet som den nya aktiebolagslagen innehåller till dispens från kravet att stiftare skall vara här bosatt svensk medborgare eller svensk juridisk person. Som nämnts vid 1 kap. är utländska försäkringsföretags möjligheter att driva verksamhet i Sverige särskilt reglerade.

Inte heller för de ömsesidiga försäkringsbolagens del behöver stiftarna enligt förslaget vara minst tre. Likaså kan olika slags juridiska personer vara stiftare, inte bara som f. n. fysiska personer, staten eller en kommun.

2 § Stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen.

Betalningen för en aktie i försäkringsaktiebolag får inte understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (det nominella beloppet). Aktierna skall betalas med pengar.

Stiftarna av ett ömsesidigt försäkringsbolag skall bestämma att ett visst antal försäkringar till minst ett visst sammanlagt belopp skall vara tecknade, innan bolaget får anses bildat. Hänsyn skall därvid tagas till arten av den planerade rörelsen och till garantikapitalets storlek.

Paragrafens första och andra stycken motsvarar 8 § tredje stycket första och andra meningarna FRL och 2 kap. 2 § ABL samt 2 kap. 2 § i utredarens förslag. Första stycket gäller såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag och andra stycket endast försäkringsaktiebolag. Tredje stycket motsvarar 172 § FRL och 2 kap. 3 § i utredarens förslag. Stycket är bara tillämpligt på ömsesidiga försäkringsbolag.

I *första stycket* slås fast att stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen.

Motsvarighet till aktiebolagslagens bestämmelse om upprättande av en särskild stiftelseurkund saknas i försäkringsrörelselagen och i förslaget. Det har inte ansetts behövligt med hänsyn till den kontroll som koncessionsförfarandet innebär och till att bolagsavtalet blir definitivt först sedan koncession beviljats.

Vid stiftande av ett försäkringsbolag skall obligatoriskt en bolagsordning och en teckningslista upprättas (2 kap. 3 och 7 §§). I dessa båda handlingar anges villkoren för bolagsbildningen.

Vad som skall betalas för en aktie får enligt *andra stycket* inte understiga aktiens nominella belopp. Betalningen skall här ske kontant. Betalning genom apport är, liksom enligt gällande rätt, inte tillåten (jfr däremot 4 kap. 2 § andra stycket och 3 § första stycket).

Om antalet och det sammanlagda beloppet av de tecknade försäkringarna enligt *tredje stycket* skall bolagsordningen innehålla uppgifter, se 5 § 16 i detta kapitel.

3 § Stiftarna skall upprätta en bolagsordning som skall underställas regeringen för stadfästelse. Avser bolagets rörelse livförsäkring eller avser rörelsen annat slag av försäkring för längre tid än tio år, skall dessutom särskilda regler (grunder) för verksamheten upprättas enligt vad som sägs i 6 §. Grunderna skall underställas regeringen för stadfästelse.

Regeringen prövar att bolagsordningen och grunderna överensstämmer med denna lag och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet.

Om regeringen finner den planerade rörelsen behövlig och även i övrigt ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster regeringen bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession tills vidare eller, om särskilda omständigheter föranleder detta, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut. Vid

förlängning av en koncession som har beviljats ett försäkringsbolag för bestämd tid gäller samma regler som vid stadfästelse av bolagsordning och grunder för ett nytt bolag.

4 § Om bolagsordningen eller grunderna ändras skall även ändringen stadfästas. Regeringen kan uppdra åt försäkringsinspektionen att i regeringens ställe meddela stadfästelse i sådana fall som inte är av principiell betydelse eller som i övrigt inte är av synnerlig vikt.

Avser ändringen en utvidgning av bolagets rörelse till en ny försäkringsgren eller ett nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen, skall vid prövningen av stadfästelsen samma regler gälla som vid stadfästelse av bolagsordning och grunder för ett nytt bolag.

Paragraferna motsvaras av 4 § 1 och 2 mom. samt 166 § 1 och 2 mom. FRL samt 2 kap. 4 och 5 §§ utredarens förslag. Någon motsvarighet till de formföreskrifter som finns i 4 § 3 mom. och 166 § 3 mom. FRL och som har karaktär av verkställighetsföreskrifter har inte tagits med (i utredarens förslag har föreskrifterna delvis utmönstrats, jämför 2 kap. 6 § i detta). Paragraferna saknar motsvarighet i aktiebolagslagen. De reglerar kraven för koncession och stadfästelse av bolagsordning och grunder för försäkringsaktiebolagen och de ömsesidiga försäkringsbolagen. Grunderna (se 6 § detta kapitel) är till sin rättsliga natur att anse som ett komplement till bolagsordningen. Av praktiska skäl har det inte ansetts lämpligt att tynga bolagsordningen med dessa efter hand alltmer omfattande regler om premier och premiereserv m. m.

Enligt direktiven ingår det i försäkringsverksamhetskommitténs uppgifter att överväga i vad mån systemet med grunder i nuvarande utformning kan behållas för framtiden. I viss utsträckning, sägs det, kan grunderna tänkas bli ersatta av tvingande civilrättslig lagstiftning om försäkringstagarnas centrala rättigheter. I direktiven uttrycks viss tveksamhet om huruvida systemet med grunder är förenligt med den nya regeringsformens föreskrifter om normgivningsmaktens fördelning. Utredaren har därför tagit upp och diskuterat denna fråga.

Grunderna är inte enbart ett komplement till bolagsordningen utan har vid sidan av detta en självständig betydelse. I grunderna regleras nämligen i vissa avseenden det på försäkringsavtalet grundade rättsförhållandet mellan bolaget och dess försäkringstagare. Grunderna innehåller alltså även rent privaträttsliga föreskrifter. Beträffande rätt till återköp och fribrev skall grunderna ange under vilka förutsättningar sådan rätt föreligger. Likaså skall villkoren för belåning av försäkringsbrev hos bolaget anges. Grunderna för verkan av premiedröjsmål skall ange hur bolagets ansvarighet påverkas – t. ex. att försäkringen inte gäller eller att försäkringsbeloppet i viss ordning sätts ned. Vidare skall det ges föreskrifter om när och hur försäkringsskyddet därefter eventuellt kan återupplivas. Tilldelning av återbäring är också ett ämne som skall regleras i grunderna.

Grunderna kan, utan att det särskilt avtalats, ändras utan försäkringstagarnas hörande, dock inte så att premien höjs. Försäkringsbolagens nya allmänna försäkringsvillkor innehåller en hänvisning till grunderna och att grunderna kan komma att ändras. Det har hittills ansetts att detta avsteg från vedertagna principer beträffande förutsättningarna för ändring av avtal motiverats av de egenartade förhållanden som är utmärkande för försäkringsavtalet.

Utredaren har funnit att bestämmelserna om grunder inte strider mot regeringsformens föreskrifter om normgivningsmaktens fördelning, eftersom beslut om grunderna och ändring i dessa fattas av försäkringsbolaget självt samt regeringens eller försäkringsinpektionens stadfästelse av beslutet – i likhet med stadfästelsen av bolagsordningen – endast är en bekräftelse av beslutet och inte någon normgivning i regeringsformens mening. Liksom utredaren anser jag att det inte är fråga om normgivning. Regeringens stadfästelse avser ju ett konkret fall så till vida som grunderna reglerar förhållandet mellan ett visst försäkringsbolag och dess försäkringstagare. Stadfästelsen kan därför inte likställas med meddelande av sådana generella föreskrifter som normgivning innebär.

Av *3 § tredje stycket* framgår den s. k. behovsprincipen. Koncession för ett försäkringsbolag får meddelas bara om den planerade rörelsen är behövlig och även i övrigt ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. Det är således fråga om en kvantitativ och en kvalitativ prövning. Enligt försäkringsverksamhetskommitténs direktiv ingår det i dess uppdrag att undersöka om det finns anledning att avskaffa eller modifiera behovsprincipen. I förslaget har gällande lagregler om behovsprövning tagits in utan ändring i sak.

Utredaren har inte föreslagit någon ändring i den nuvarande *ordningen för prövning* av koncession och stadfästelse av bolagsordningen och grunderna.

Svea hovrätt har föreslagit att regeringen skall pröva enbart koncessionsfrågan och att försäkringsinspektionen därefter får pröva frågan om stadfästelse av bolagsordningen och grunderna. Den senare frågan inrymmer enligt hovrättens mening huvudsakligen rättsliga och tekniska problem som knappast hör hemma på regeringsplanet men som lämpar sig väl för fackmyndigheten på området att pröva. Inget hindrar heller enligt hovrättens mening att regeringen får överlämna även frågan om beviljande av koncession i enklare fall åt försäkringsinspektionen.

För egen del anser jag att åtskilligt talar för vad hovrätten föreslagit. Frågan har emellertid ett sådant samband med den översyn av koncessionsreglerna som försäkringsverksamhetskommittén nu genomför, att den bör behandlas först när kommitténs förslag lagts fram.

I sak överensstämmer de föreslagna båda paragraferna väsentligen med gällande rätt. Ett förtydligande har införts i *3 § tredje stycket* av innehåll att en ansökan om förlängning av en tidsbegränsad koncession skall behandlas

som en ansökan om koncession för ett nytt bolag (jämför 133 § första stycket och 231 § första stycket FRL samt prop. 1948: 50 s. 327). En formföreskrift i nu gällande lag om att bolagsordningen och grunderna skall vara försedda med stiftarnas bevittnade namnunderskrifter har utmönstrats ur förslaget. Detsamma gäller en föreskrift om att en ansökan om förlängd koncession skall göras senast 16 månader före utgången av löpande koncession. Nu nämnda föreskrifter är av den art att de närmast har sin plats bland verkställighetsföreskrifterna.

Den nuvarande regeln i 133 § andra stycket och 231 § andra stycket att det är den ordinarie bolagsstämman som skall besluta om förlängning av koncession återfinns i 9 kap. 15 § förslaget.

5 § Bolagsordningen skall ange

för samtliga försäkringsbolag

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet, varvid det särskilt skall anges om verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,
4. området för verksamheten, om det gäller direkt försäkring i Sverige,
5. i förekommande fall, att bolaget skall driva försäkringsrörelse i utlandet,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter, som får utses av bolagsstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag,
7. sättet att sammankalla bolagsstämman,
8. vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman,
9. de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst,
10. i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring, om det gäller annan försäkring än livförsäkring,

för försäkringsaktiebolag

11. aktiekapitalet eller, om detta utan ändring av bolagsordningen skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,
12. aktiernas nominella belopp,

för ömsesidiga försäkringsbolag

13. garantikapitalet,
14. regler för hur rösträtten skall utövas och hur beslut skall fattas på bolagsstämman, varvid särskilt skall anges om och i vilken utsträckning delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade samt i vilken utsträckning rösträtt skall tillkomma garanterna,
15. intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna är personligen ansvariga för bolagets förpliktelser, om inte uteslutande bolagets tillgångar svarar för bolagets förpliktelser,
16. antal och sammanlagt belopp av de försäkringar som skall vara tecknade innan bolaget kan anses bildat,

17. vilken begränsning som skall gälla för mottagen återförsäkring i förhållande till den direkta försäkringen, om verksamheten avser såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,

18. i vilken ordning garanterna skall betala in de tecknade garantibeloppen samt

19. om och i vilken ordning ränta skall betalas på garantikapitalet och vinst delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

Paragrafen motsvaras av 2 kap. 7 § utredarens förslag. I förevarande paragraf anges samtliga obligatoriska bolagsordningsbestämmelser för försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag. Gällande lag innehåller en uppräkning av sådana bestämmelser i bolagsordningen genom vilka man kan avvika från lagen. I likhet med nya aktiebolagslagen finns inte någon motsvarighet till detta i förslaget. Det innebär att i bolagsordningen kan införas alla slags bestämmelser under förutsättning att bestämmelserna i fråga inte står i strid med försäkringsrörelselagen eller andra författningar.

Till skillnad från gällande lag men i likhet med nya aktiebolagslagen föreskrivs i förslaget inte skyldighet för försäkringsbolagen att i bolagsordningen ange tiden för den ordinarie bolagsstämman. I 9 kap. 5 § i förslaget anges att ordinarie stämma måste hållas inom sex månader från räkenskapsårets utgång. Den gällande föreskriften att det skall anges i bolagsordningen om annat räkenskapsår än kalenderår använts har inte tagits med eftersom enligt förslaget kalenderår i princip gjorts obligatoriskt som räkenskapsår.

I utredarens förslag finns en punkt 11 om skiljeförfarande och en punkt 16 om sättet att lämna meddelanden i allmänhet till delägare. I försäkringsrörelselagen finns föreskrifter på dessa punkter i 10 § 1 mom. första stycket andra punkten och 174 § första stycket första punkten samt 6 § första stycket 10 och 170 § första stycket 9. Dessa föreskrifter motsvarade bestämmelser i 1944 års aktiebolagslag, vilka utmönstrades i den nya aktiebolagslagen. I konsekvens med detta har så skett också i det föreliggande förslaget.

Punkterna 1–10 avser samtliga försäkringsbolag.

1. Punkten överensstämmer med gällande lag 6 § första stycket 1 och 170 § första stycket 1 FRL samt motsvaras av 2 kap. 4 § 1 ABL. För numeriskt bruk t. ex. i ADB-sammanhang individualiseras bolaget genom ett s. k. organisationsnummer, se 1 § lagen (1974: 174) om identitetsbeteckning för juridiska personer m. fl. Detta nummer behöver inte anges i bolagsordningen. Det bör däremot tas in i det hos försäkringsinspektionen förda försäkringsregistret. I överensstämmelse med gällande lag skall, om bolagets firma skall registreras på flera språk, varje lydelse anges i bolagsordningen enligt 17 kap. 1 §.

2. Punkten överensstämmer i sak med gällande lag 6 § första stycket 6 och 170 § första stycket 4 FRL och motsvaras av 2 kap. 4 § 2 ABL.

3. Punkten överensstämmer i sak med 6 § första stycket 2 och 170 § första stycket 2 FRL och motsvaras av 2 kap. 4 § 3 ABL.

4. Punkten överensstämmer i sak med 6 § första stycket 3 och 170 § första stycket 3 FRL och saknar motsvarighet i aktiebolagslagen.

Det bör anmärkas att om verksamheten omfattar hela Sverige skall enligt gällande lag och förslaget 10 kap. 4 § minst en av revisorerna vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

5. Punkten överensstämmer i sak med 10 § 1 mom. första stycket 4 och 174 § första stycket 2 FRL och saknar motsvarighet i aktiebolagslagen.

6. Punkten motsvarar 6 § första stycket 7 och 170 § första stycket 5 FRL samt 2 kap. 4 § p. 6 ABL.

Enligt dessa punkter i försäkringsrörelselagen skall i förekommande fall sättet för utseendet av styrelseledamot, styrelsesuppleant, revisor och revisorssuppleant, som inte väljs av bolagsstämman, anges i bolagsordningen. En sådan regel finns i 8 kap. 1 § tredje respektive 10 kap. 1 § första stycket av förslaget.

Enligt gällande rätt skall det i bolagsordningen anges i vilken omfattning revisorerna skall vara auktoriserade revisorer eller godkända revisorer. Denna fråga behöver inte längre regleras i bolagsordningen eftersom detaljerade föreskrifter angående revisorernas kompetens i olika fall tagits in i 10 kap. 4 §.

7. Punkten motsvaras av 6 § första stycket 10 och 170 § första stycket 9 FRL samt 2 kap. 4 § 7 ABL.

Om tiden för vidtagande av kallelseåtgärder finns bestämmelser i 9 kap. 9 §, varför någon bestämmelse om detta inte längre behövs. I överensstämmelse med nya aktiebolagslagen finns ingen bestämmelse om sättet för andra meddelanden till aktieägarna än kallelse till bolagsstämman.

8. Punkten överensstämmer i sak delvis med 6 § första stycket 8 och 170 § första stycket 6 samt 2 kap. 4 § 8 ABL.

9. Punkten överensstämmer delvis med 6 § första stycket 11 och 170 § första stycket 12 FRL och saknar motsvarighet i ABL. Orden "grunder" som i försäkringssammanhang har sin speciella betydelse har bytts ut mot "regler" och "uppkommen vinst" har bytts ut mot "bolagets vinst". Bolagsstämmans rätt att förfoga över vinsten inskränks av bestämmelserna i 12 kap. 2 § som begränsar möjligheterna till utdelning.

Förslaget har ingen motsvarighet till kravet beträffande ömsesidiga bolag enligt 170 § första stycket 11 FRL att det särskilt skall framgå av bolagsordningen med vilket belopp av årsvinsten som avsättning till reservfonden enligt 194 § FRL högst skall ske. Enligt förslaget 12 kap. 9 § skall nämligen inte längre viss andel av årsvinsten avsättas till reservfonden. Vidare har uteslutits kravet enligt 6 § första stycket 11 och 170 § första stycket 12 FRL att det beträffande livförsäkringsrörelse särskilt

skall anges i vad mån avsättning skall ske till återbäringsfonden. I 12 kap. 5 § föreslås nämligen att i livförsäkringsbolag, sedan ränta enligt garantiavtal erlagts, hela årsvinsten på livförsäkringsrörelsen skall avsättas till återbäringsfonden i den mån något annat inte följer av lagen. Någon bestämmelse i livförsäkringsbolagens bolagsordningar om avsättning till återbäringsfond för livförsäkringsrörelsen behövs därför inte. Att ett skadeförsäkringsbolag kan komma att meddela återförsäkring för livförsäkring för vilken det enligt 2 kap. 6 § första stycket 7 och 7 kap. 8 § skall finnas stadfästa grunder för återbäring är ett så speciellt fall att lagtexten inte bör belastas med en reglering av det. Frågan om någon föreskrift härom bör tas in i bolagsordningen torde böra prövas i samband med stadfästelsen av denna.

10. Punkten motsvarar 6 § första stycket 12 och 170 § första stycket 14 FRL. Skyldigheten att teckna återförsäkring beror på att det för varje försäkringsbolag måste fastställas en begränsning av den ansvarighet bolaget åtar sig för en och samma risk. Denna skyldighet kan växla för olika försäkringsgrenar och även för skilda risker inom en och samma försäkringsgren. I fråga om livförsäkring och med denna jämställd annan personförsäkring har motsvarande regler sin plats i grunderna.

Punkterna 11–12 avser endast försäkringsaktiebolag.

11. Punkten motsvaras av 6 § första stycket 4 och 8 § första stycket andra meningen FRL och överensstämmer med 2 kap. 4 § 4 ABL.

Enligt 8 § första stycket FRL får, där aktiekapitalet utan ändring i bolagsordningen kan bestämmas till lägre eller högre belopp, lägsta beloppet (minimikapitalet) inte utgöra mindre än tredjedelen av högsta beloppet (maximikapitalet). Förslaget innebär att bestämmelsen om minimi- och maximikapital ändras i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen.

12. Punkten överensstämmer i sak med 6 § första stycket 5 FRL och 2 kap. 4 § 5 ABL.

Punkterna 13–19 avser endast ömsesidiga försäkringsbolag.

13. Punkten motsvarar 170 § första stycket 16 FRL. Garantikapitalet har till funktion att tillföra ett ömsesidigt försäkringsbolag erforderligt start- och rörelsekapital. Det skall också anges i bolagsordningen i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas (punkt 19). Av 1 kap. 8 § framgår att ett ömsesidigt bolag undantagsvis kan bildas utan att garantikapital tillskjuts. Det synes onödigt att särskilt markera i lagtexten att uppgift om garantikapitalet då inte behövs. (Jämför punkterna 14, 18 och 19 där det också förutsätts att garantikapital tillskjuts.)

14. Punkten överensstämmer i sak med 170 § första stycket 8 FRL.

Beträffande delägare, delegerade och garanter innehåller förslaget bestämmelser i 9 kap. 1 § första stycket. Om utövande av rösträtt genom ombud finns regler i 9 kap. 2 § och om den röstmajoritet som fordras för att ett giltigt bolagsstämmobeslut skall föreligga föreslås bestämmelser i 9 kap. 13 och 14 §§.

15. Punkten överensstämmer i sak med 170 § första stycket 10 FRL. Beträffande delägarnas ansvar föreslås bestämmelser i 1 kap. 7 § och om möjligheten att bestämma ansvarigheten olika för skilda försäkringsgrenar, se förslaget 13 kap. 1 §. Om när en ändring av bolagsordning i vad gäller den personliga ansvarigheten får börja tillämpas finns regler i 9 kap. 18 § första stycket av förslaget.

16. Punkten överensstämmer i sak med 170 § första stycket 13 FRL. Frågan till vilket antal och belopp försäkringar skall vara tecknade innan bolaget kan anses bildat berörs i detta kapitel 2 § tredje stycket och teckning av försäkringar i bolag under bildande i 8 §.

17. Punkten överensstämmer i sak med 170 § första stycket 15 FRL. En förlustbringande återförsäkringsaffär kan allvarligt inverka på bolagets soliditet. Med hänsyn till de försäkringstagare, som tecknar direkt försäkring i bolaget, kan det inte tillåtas att bolaget i obegränsad omfattning gör utfästelser om återförsäkring. Denna bör därför begränsas i visst förhållande till direkta försäkringar.

18. Denna punkt överensstämmer i sak med 170 § första stycket 17 FRL. Om inbetalning av garantibelopp finns bestämmelser i 14 § första stycket samt 16 § första stycket och 17 § i detta kapitel.

19. Denna punkt överensstämmer i sak med 170 § första stycket 18 FRL.

Liksom enligt gällande rätt skall det ingångna garantiavtalet granskas av koncessionsmyndigheten. Vid granskningen skall det tillses att försäkringsbolaget inte belastas med oskäliga villkor. Vinst på rörelsen brukar i regel inte gottgöras garanterna. Möjligheterna att dela ut vinst eller betala ränta till garanterna begränsas också i betydande omfattning genom 12 kap. 2 §.

6 § För livförsäkringar skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas särskilda natur finns anledning till undantag, grunder upprättas för

1. beräkning av försäkringspremier,
2. beräkning av premiereserv,
3. försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev,
4. belåning av försäkringsbrev hos bolaget,
5. verkan av underlåtenhet att betala premie,
6. försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 3 eller 5 upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet,
7. återbäring till försäkringstagarna,
8. skyldighet att teckna återförsäkring och
9. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Om försäkringar, som inte är personförsäkringar, skall meddelas för längre tid än tio år, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv för sådana försäkringar liksom för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när sådan försäkring upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet.

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv.

Om grunder för livförsäkring finns ytterligare bestämmelser i 7 kap. 2–8 §§ och 12 kap. 8 § andra stycket vilka i tillämpliga delar även gäller för premiereservgrunder enligt tredje stycket.

Paragrafen som gäller för både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag motsvaras av 9 och 173 §§ FRL och av 2 kap. 8 § i utredarens förslag.

Möjligheten enligt *första stycket* att göra undantag från skyldigheten att upprätta grunder beror på att vissa former av livförsäkring och därmed likställd personförsäkring är av så speciell karaktär att anledning saknas att upprätta fullständiga grunder (jfr. prop. 1961: 171 s. 288 och 289).

Enligt 9 § första stycket 2 och 173 § första stycket 2 FRL skall grunder finnas för avsättning till och användning av utjämningsfond, dvs. en fond som är avsedd att jämna ut "sådana ojämnheter i det ekonomiska förloppet som härrör från växlingar i dödlighet, sjuklighet och invaliditet". Enligt förslaget skall emellertid utjämningsfonden liksom den särskilda konsolideringsfond som den nuvarande säkerhetsfonden utgör sammanföras med återbäringsfonden, se vidare 12 kap. Konsekvensen blir att grunderna för utjämningsfonden försvinner. Någon ändring i reglerna angående grunder behövs däremot inte när säkerhetsfonden slopas, eftersom denna inte regleras i grunderna.

Kravet enligt *andra stycket* på grunder för försäkringar som inte är att hänföra till personförsäkringar och som meddelas för längre tid än tio år avser främst brandförsäkringar.

Som framgår av 1 kap. 5 § föreslås att skadelivräntan, vilken hittills behandlats som livförsäkring, i princip skall tillhöra sin "moder"-försäkring. Det är dock angeläget att ha ett säkerhetssystem även i dessa fall. Därför skall det enligt *tredje stycket* för sådan skadelivränta finnas grunder för premiereserv.

7 § Sedan koncession har beviljats, skall stiftarna upprätta och skriva under en dagtecknad teckningslista som skall innehålla uppgifter om

1. sättet och tiden för kallelse till den konstituerande stämman.

Teckningslistan för ett försäkringsaktiebolag skall även innehålla uppgifter om

2. det belopp som skall betalas för varje aktie och
3. tiden för aktiernas betalning.

Paragrafen motsvaras av 11 § första stycket och, delvis, 175 § första stycket FRL samt 2 kap. 3 § första stycket ABL. Den motsvaras av 2 kap. 9 § i utredarens förslag. Paragrafen gäller för både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Som nämnts i anslutning till 2 § i detta kapitel saknar försäkringsrörelselagen bestämmelser om upprättande av en särskild stiftelseurkund. Regler

om sådan har inte heller tagits upp i förslaget. Enligt nya aktiebolagslagen är endast en stiftelsehandling obligatorisk, nämligen stiftelseurkunden. Denna innehåller förslag till bolagsordningen och uppgifter om de belopp som skall betalas för varje aktie, tiden för aktiernas betalning samt – vid successivbildning – sättet och tiden för kallelse till konstituerande stämma.

Motsvarande uppgifter – utom förslag till bolagsordning – skall för försäkringsbolagens del anges på teckningslistan. I överensstämmelse med nya aktiebolagslagen har den bestämmelse utgått som föreskriver att på teckningslistan skall anges inom vilken tid konstituerande stämma skall hållas och att sådan stämma måste hållas inom sex månader från det koncession beviljats. Däremot måste enligt 13 § i detta kapitel bolaget anmälas till registrering senast sex månader från det koncession beviljats. Annars förfaller bolagsordningen. Den nya regeln i 10 § första stycket i detta kapitel om att stiftarna avgör tilldelningen av aktie föranleder att 11 § första stycket tredje punkten FRL om angivande i teckningslistan av eventuellt maximibelopp för teckning och i andra stycket samma paragraf om tilldelning inte fått någon motsvarighet i förslaget. – Punkterna 2 och 3 som endast gäller försäkringsaktiebolag överensstämmer i huvudsak med gällande rätt och nya aktiebolagslagen. Punkt 3 som motsvaras av punkt 2 i 11 § första stycket gällande lag har emellertid ändrats i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen så att någon bestämd tid inom vilken aktien skall vara betald inte längre anges i lagen.

8 § Teckning av aktier eller för ömsesidiga försäkringsbolag teckning av försäkringar i bolaget skall ske på teckningslistan i original eller avskrift. Till teckningslistan skall fogas avskrifter av koncessionsbeslutet, bolagsordningen och de grunder som anges i 6 §.

Har aktier eller försäkringar tecknats på annat sätt kan teckningen inte göras gällande av bolaget, om tecknaren anmäler felet hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering.

Har aktier eller försäkringar tecknats med villkor, är teckningen ogiltig. Har ogiltigheten inte anmälts hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering, är dock tecknaren bunden fastän han inte kan åberopa villkoret.

Paragrafen motsvaras av 12 § första stycket, 15 §, 17 §, 175 § första stycket, 177 och 179 §§ FRL och 2 kap. 5 § ABL samt 2 kap. 10 § första–tredje styckena i utredarens förslag. Den gäller för både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Paragrafen bygger liksom aktiebolagslagen på den principen att ingen skall kunna med bindande verkan förplikta sig att delta i en bolagsbildning förrän genom stiftelseförfarandet de åtgärder har vidtagits som föreskrivs i lagen i syfte att ge tecknaren underlag för en bedömning av bolaget. Paragrafen innehåller i överensstämmelse med gällande lag inte några regler om verkan av vanliga civilrättsliga ogiltighetshandlingar, t. ex.

tvång, svek, misstag, bristande rättslig handlingsförmåga etc. (jämför prop. 1975: 103 s. 298).

Enligt *andra stycket*, som här överensstämmer med nya aktiebolagslagen, kan bolaget inte göra teckningen gällande, om tecknaren anmäler felet hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering. Om försäkringsinspektionen vid sin granskning av registreringsanmälningen finner att teckning skett på en teckningslista som inte är upprättad på föreskrivet sätt skall bestämmelserna i 20 kap. 4 § om möjlighet att avskriva anmälningen och att vägra registrering tillämpas.

I *tredje stycket* av förevarande paragraf regleras den rättsliga situationen för den som har tecknat aktier eller försäkringar med sådana villkor som saknar verkan mot bolaget. Själva teckningen blir ogiltig. Om ogiltigheten inte anmäls hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering, blir teckningen bindande men villkoret bortfaller. Skulle försäkringsinspektionen emellertid finna att teckning skett med villkor tillämpas 20 kap. 4 §.

9 § Stiftarna eller andra får inte uppbära ersättning av försäkringsbolaget för andra kostnader för bolagets bildande än allmänna avgifter och sedvanliga arvoden för upprättande av stiftelsehandlingar och liknande arbeten. De får inte heller förbehålla sig eller någon annan särskilda förmåner eller rättigheter.

Paragrafen överensstämmer i sak med 14 och 176 §§ FRL och saknar motsvarighet i aktiebolagslagen. Den motsvarar 2 kap. 10 § fjärde stycket i utredarens förslag.

10 § I försäkringsaktiebolag avgör stiftarna om aktieteckningen skall godtas och hur många aktier som skall tilldelas tecknarna. Har en stiftare enligt uppgiften i teckningslistan tecknat ett visst antal aktier, skall minst detta antal tilldelas honom.

Om aktier inte har tilldelats en aktietecknare enligt aktieteckningen, skall stiftarna utan dröjsmål meddela honom detta.

I paragrafen som endast gäller försäkringsaktiebolag ges regler om tilldelning av aktier till tecknarna. Paragrafen motsvaras av 11 § andra stycket och 13 § första stycket FRL och överensstämmer i sak med 2 kap. 6 § ABL. Den motsvarar 2 kap. 11 § i utredarens förslag.

Enligt gällande lag som i det hänseendet överensstämmer med 1944 års aktiebolagslag ankommer det på en konstituerande stämma att besluta om tilldelning av de aktier som stiftarna inte tecknar själva före framläggandet av teckningslistan. Stiftare kan dock i teckningslistan förbehålla sig rätt att själva besluta om tilldelningen.

Enligt förslaget skall stiftarna få avgöra om aktieteckningen skall godtas och hur många aktier som skall tilldelas tecknarna. Detta överensstämmer med nya aktiebolagslagen. Har en stiftare angett i teckningslistan att han tecknar ett visst antal aktier, måste dock enligt *första stycket* minst detta

antal aktier tilldelas honom. Det krävs inte att stiftarna tecknar aktier. I likhet med vad som gäller enligt aktiebolagslagen – se prop. 1975: 103 s. 299 – krävs det inte att den teckning stiftarna ändå kan ha gjort redovisas på teckningslistan. Har en stiftare emellertid i teckningslistan gett till känna att han tecknar ett visst antal aktier, skall alltså minst detta antal tilldelas honom. Regeln tjänar endast till övriga aktieägares skydd. Om samtliga aktietecknare medger det, behöver den därför i likhet med motsvarande regel i aktiebolagslagen inte efterföljas.

11 § Beslutet om bolagets bildande skall fattas på en konstituerande stämma.

Stiftarna skall kalla, i försäkringsaktiebolag de godtagna aktietecknarna och i ömsesidiga försäkringsbolag dem som tecknat försäkringar och garanter, som har rösträtt till den konstituerande stämman enligt föreskrifterna i bolagsordningen om kallelse till bolagsstämma. Teckningslistorna och de till dessa fogade handlingarna skall genom stiftarnas försorg hållas tillgängliga för tecknarna under minst en vecka före stämman på den plats som har angivits i kallelsen.

Om alla aktier i ett försäkringsaktiebolag eller alla försäkringar i ett ömsesidigt försäkringsbolag tecknas vid stämman och alla godtagna aktieägare respektive alla de som tecknat försäkringar och röstberättigade garanter är ense, kan beslutet om bolagets bildande fattas även om någon kallelse till stämman inte har skett.

På den konstituerande stämman skall stiftarna lägga fram teckningslistan och de därtill fogade handlingarna i original. Stiftarna skall vidare lämna följande uppgifter

för försäkringsaktiebolag

1. antalet aktier enligt de godtagna teckningarna,
2. aktiernas fördelning mellan tecknarna och
3. det belopp som inbetalats på aktierna

för ömsesidiga försäkringsbolag

1. antalet och det sammanlagda beloppet av de tecknade försäkringarna och
2. det belopp som inbetalats på garantikapitalet.

Samtliga uppgifter skall föras in i protokollet.

Paragrafen som avser både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag motsvaras av 18 § första stycket, 19 § första stycket, 20 § första stycket första meningen, 22 § andra stycket, 180 § första stycket, 181 § första stycket och 182 § första stycket första meningen FRL och överensstämmer väsentligen – utom såvitt avser ömsesidiga bolag – med 2 kap. 7 § ABL. Den motsvarar 2 kap. 12 § i utredarens förslag.

Förslaget i denna och den följande paragrafen gäller kallelse till och förfarandet vid konstituerande stämma. Det innebär åtskilliga ändringar av nuvarande bestämmelser om konstituerande stämma. Simultanbildning tillåts för såväl aktiebolag som ömsesidiga bolag. De särskilda bestämmel-

serna för kallelse till konstituerande stämma och för stora delar av proceduren kring konstituerande stämma har tagits bort. I stället hänvisas – i 12 § sista stycket – till vad som gäller för en vanlig bolagsstämma. Enligt 12 § tredje stycket har vidare kravet på röstmajoritet för beslut om försäkringsaktiebolags bildande minskats.

Andra stycket innehåller regler om successivbildning av försäkringsbolag. Bestämmelserna i 9 kap. 9 § om kallelse till den ordinarie bolagstämman skall därvid tillämpas på kallelser till den konstituerande stämman. Sättet och tiden för kallelse skall som framgår av 7 § anges i teckningslistan. Av 13 § första stycket, som gäller tidpunkten för registrering av försäkringsbolag, följer att konstituerande stämma måste hållas inom sådan tid att registreringsanmälan kan göras senast sex månader efter det att koncession har beviljats. Som framgår av 8 § första stycket skall till teckningslistan fogas avskrifter av koncessionsbeslutet, bolagsordningen och de i 6 § angivna grunderna.

Tredje stycket innehåller den för försäkringsbolag nya regeln om simultanbildning. Skillnaden i förhållande till successivbildning är att simultanbildning kan ske utan att kallelse till den konstituerande stämman utgått och alltså utan att koncessionsbeslutet, bolagsordningen, ev. grunder och andra handlingar rörande bolagsbildningen under viss tid före stämman hållits tillgängliga för tecknarna.

De ytterligare uppgifter stiftarna enligt *fjärde stycket* skall lämna på den konstituerande stämman kan ha betydelse i vissa fall för tecknarna vid bedömning av frågan om bolaget bör bildas.

12 § Om det vid den konstituerande stämman i ett försäkringsaktiebolag inte visas att teckning och tilldelning av aktier har skett motsvarande aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt bolagsordningen, har frågan om bolagets bildande fallit.

Detsamma gäller om det vid den konstituerande stämman i ett ömsesidigt försäkringsbolag inte visas att försäkringar har tecknats till minst det antal och det sammanlagda belopp som föreskrivs i bolagsordningen samt att garantikapitalet har inbetalats till den del som föreskrivs i bolagsordningen.

Om i ett försäkringsaktiebolag tecknare med flertalet avgivna röster och två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna och i ett ömsesidigt försäkringsbolag flertalet närvarande röstberättigade röstar för beslutet att bilda bolaget, är bolaget bildat. I annat fall har fråga om bolagets bildande fallit.

När försäkringsbolaget är bildat, skall en styrelse och revisorer väljas.

I fråga om den konstituerande stämman gäller i övrigt i tillämpliga delar föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen.

Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag och motsvaras av 19 § fjärde och femte styckena, 181 § fjärde och femte styckena, 20 och 182 §§ med undantag för första styckets första mening samt 21 § första stycket, 22 § första stycket och 183 § första

stycket FRL samt 2 kap. 8 § ABL. Den motsvarar 2 kap. 13 § i utredarens förslag.

I aktiebolagslagen finns en bestämmelse som reglerar förfarandet om det på den konstituerande stämman uppkommer en fråga om ändring av bolagsordningen eller stiftelseurkunden i övrigt. Någon sådan bestämmelse har inte tagits med i förslaget eftersom ett försäkringsbolags bolagsordning inte kan ändras utan att ny stadfästelse av den meddelats av regeringen.

Tredje stycket. Pluralitetskraven för beslut om bolags bildande har väsentligt ändrats i den nya aktiebolagslagen i förhållande till gamla aktiebolagslagen och FRL. Enligt gällande lag, 20 § FRL, fordras det i fråga om försäkringsaktiebolag beslut av samtliga närvarande röstberättigade eller av de flesta röstande som också skall representera dels mer än hälften av det vid konstituerande stämma företrädda aktiekapitalet, dels en fjärdel av hela aktiekapitalet. Aktiers olika röstvärde beaktas alltså inte. Nya aktiebolagslagen har genomgående tagit bort sådana pluralitetskrav som baseras på antalet röstande. Jag föreslår att – i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen – det vid successivbildning av försäkringsaktiebolag skall fordras att de aktietecknare som röstar för beslutet att bilda bolaget representerar dels mer än hälften av de avgivna rösterna, dels två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna. När det gäller ömsesidiga försäkringsbolag är liksom enligt gällande rätt, 182 § andra stycket FRL, enkel majoritet bland de röstberättigade tillräcklig för beslut om bolagets bildande. Om inte den angivna majoriteten uppnås har fråga om bolagets bildande fallit. Återbetalning av inbetalat aktiekapital respektive garantikapital skall då ske. Förslaget innebär – i överensstämmelse med gällande rätt och med nya aktiebolagslagen – inte att beslut om bolagsbildning måste fattas omedelbart. Den konstituerande stämman kan ajourneras enligt reglerna för vanlig bolagsstämma. Uppskovet får dock inte medföra att den i 13 § första stycket angivna tiden för registrering överskrids. Liksom enligt aktiebolagslagen är det bildande av bolaget som sker enligt förevarande stycke villkorat så tillvida som frågan om bildandet kan förfalla om bolaget inte anmäls för registrering inom föreskriven tid.

I *fjärde stycket* föreskrivs att styrelse och revisorer skall väljas när ett försäkringsbolag – aktiebolag eller ömsesidigt bolag – är bildat. Sker inte val av styrelse och revisorer på den konstituerande stämman måste en extra stämma snarast möjligt inkallas för detta ändamål. En yttersta tidsfrist för detta följer även här av 13 § första stycket, eftersom det är styrelsen som skall göra anmälan för registrering. Avsikten är att, i likhet med vad som gäller för aktiebolag, reglera detta förhållande i förordning.

I överensstämmelse med nya aktiebolagslagen anges i *femte stycket* att i fråga om konstituerande stämma i övrigt i tillämpliga delar skall gälla föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen. – Stiftarna får under stämman fungera som styrelse till dess styrelseledamöter har valts.

13 § Ett försäkringsbolag skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att koncession har beviljats.

För registrering av ett försäkringsaktiebolag krävs

1. att det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag för de aktier som enligt 15 § har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (bolagets aktiekapital) svarar mot aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt bolagsordningen och
2. att de aktier som ingår i bolagets aktiekapital är helt betalda.

Genom registreringen fastställs bolagets aktiekapital till det belopp som anges i andra stycket 1. De aktier som enligt 15 § har förklarats förverkade och inte övertagits av någon annan blir därvid ogiltiga.

För registrering av ett ömsesidigt försäkringsbolag, där garantikapital skall finnas, krävs

1. att minst hälften av garantikapitalet har betalats och
2. att garanterna har lämnat till bolaget ställda skriftliga förbindelser på de garantibelopp som inte har betalats.

Om inte försäkringsbolaget anmäls för registrering inom den tid som anges i första stycket eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget, har frågan om bolagets bildande fallit. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen av de belopp som har betalats in på de tecknade aktierna, eller som har erlagts på grund av garantiavtalet eller de tecknade försäkringarna. Till beloppen skall läggas uppkommen avkastning varjämte avdrag skall göras för kostnaderna på grund av åtgärder enligt 18 § första stycket tredje meningen.

Paragrafen motsvaras av 29 § första och sjunde styckena samt femte stycket 3, 191 § första stycket, 192 § 1 mom. andra stycket, 24, 43, 186, 16, 178, 28 och 190 §§ FRL och av 2 kap. 9 §ABL. Den motsvarar 2 kap. 14 § i utredarens förslag.

Ändringarna innebär genomgående en anpassning till nya aktiebolagslagen. Tidsfristen för registreringsanmälan enligt *första stycket* avser både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag och innebär en förkortning i förhållande till gällande lag. Aktietecknare är bundna av sin aktieteckning under högst denna tid.

Andra och tredje styckena gäller enbart försäkringsaktiebolag. Andra stycket innehåller en bestämning av begreppet bolagets aktiekapital motsvarande bestämmelserna i nya aktiebolagslagen samt en bestämmelse om när bolaget kan registreras. Avsikten med reglerna är liksom i aktiebolagslagen att skapa garantier för att bolaget verkligen tillförs det uppgivna bundna kapitalet. I nya aktiebolagslagen krävs för detta ändamål att bolagets hela bundna kapital, dvs. aktiekapitalet plus vad som motsvarar eventuell överkurs, skall vara inbetalat när bolaget anmäls för registrering. Skall aktierna betalas med pengar skall enligt aktiebolagslagen intyg från något bankinstitut om inbetalningen visas upp i registreringsärendet.

När det gäller nybildande av försäkringsaktiebolag får den kontroll, som försäkringsinspektionen utövar, anses tillräcklig för att pengar motsvarande det bundna kapitalet verkligen inbetalas till bolaget. Någon regel om att

aktiekapitalet skall vara inbetalat på bank innan bolaget anmäls för registrering behövs därför inte i försäkringsrörelselagen. Tillskjutande av apportegendom kan inte förekomma vid bildande av försäkringsbolag, varför det kontrollsystem som finns i nya aktiebolagslagen vid bolagsbildning inte heller är aktuellt för försäkringsbolagens del.

Fjärde stycket som endast gäller ömsesidiga försäkringsbolag överensstämmer i sak med gällande lag.

Till dess styrelse har valts kan betalning av aktier, garantibelopp eller försäkringar enligt 16 § betalas genom insättning på räkning hos något svenskt bankinstitut. Av 16 § följer även att de inbetalade beloppen inte kan disponeras av bolaget förrän styrelsen har valts samt att återbetalning skall ske om frågan om bolagets bildande förfallit eller teckningen av aktier, garantibelopp eller försäkringar av annan orsak inte är bindande.

14 § Skulder som grundas på aktieteckning eller på teckning av garantibelopp får inte kvittas mot fordringar hos försäkringsbolaget.

Försäkringsbolaget kan inte överlåta eller pantsätta fordringar på aktiebelopp eller garantibelopp.

Den som genom överlåtelse förvärvat aktier som inte är helt betalda är tillsammans med överlåtaren ansvarig för betalningen, sedan han anmält sitt namn för införande i aktieboken.

Paragrafens första och andra stycken gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag och motsvaras av 36 § andra stycket, 37 § första stycket sista meningen, 192 § 1 mom. andra stycket sista meningen och tredje stycket FRL samt överensstämmer i sak med 2 kap. 10 § första och andra stycket ABL. Tredje stycket som endast gäller försäkringsaktiebolag motsvaras av 38 § FRL och överensstämmer i sak med 2 kap. 10 § tredje stycket ABL. Paragrafen motsvarar 2 kap. 15 § i utredarens förslag.

Enligt gällande rätt kan kvittning av skuld på grund av aktieteckning eller teckning av garantibelopp mot fordran hos bolaget endast ske om styrelsen medger det. Sådant medgivande får inte lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer. Nya aktiebolagslagen uppställer ett absolut förbud mot kvittning vid bolagsbildning. Även om införandet av detta sammanhänger med kravet på bankinsättning enligt 2 kap. 9 § ABL (se vid föregående paragraf) bör frågan om kvittning vara reglerad på samma sätt i denna lag som i aktiebolagslagen. Ett ovillkorligt kvittningsförbud har därför i förslaget tagits in i paragrafens *första stycke*.

I anslutning till *tredje stycket* kan nämnas att nuvarande lag innehåller bestämmelser om skyldighet för aktietecknare att till bolaget avlämna skriftliga förbindelser på sådana belopp som ännu inte betalats för aktier. Förbindelserna är avsedda att utgöra ett lätthanterligt bevismedel, om bolaget genom lagsökning vill få ut beloppet. Förslaget innehåller i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen inte någon motsvarande regel. Samma resultat kan emellertid nås genom att det på teckningslistorna

föreskrivs att aktietecknarna skall vara skyldiga att avlämna förbindelser på de belopp som återstår att betala för aktierna. Därvid kan det också föreskrivas att underlåtenhet att lämna en förbindelse medför att hela det belopp som skall betalas för aktien omedelbart förfaller till betalning.

15 § Om en aktie inte betalas i rätt tid, kan styrelsen en månad efter betalningsanmaning förklara aktien förverkad för den betalningsskyldige. Anmaningen skall innehålla meddelande att aktien kan förklaras förverkad. Anmaningen skall ske genom avsändande av rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är angiven vid aktieteckningen eller införd i aktieboken eller annars anmäld till bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. En underrättelse om anmaningen skall genast sändas till den som är införd som panthavare eller uppdragstagare för aktien i förteckningen enligt 3 kap. 12 §.

Innan en förverkad aktie har blivit ogiltig kan styrelsen låta någon annan överta aktien och betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Om en aktie har förklarats förverkad och inte övertagits av någon annan som erlagt full betalning, skall den, för vilken aktien har förverkats, gentemot bolaget svara för en femtedel av full betalning för aktien.

Paragrafen som motsvarar 2 kap. 16 § i utredarens förslag gäller endast försäkringsaktiebolag och reglerar förfarandet om en aktie inte betalas i rätt tid. Paragrafen motsvaras av 39 § FRL och överensstämmer i sak med 2 kap. 11 § ABL.

Nu gällande lag överensstämmer med 1944 års aktiebolagslag. Beträffande innebörden av förslaget och vilka jämkningar det innebär i förhållande till gällande rätt kan hänvisas till motiven till 2 kap. 11 § ABL (prop. 1975: 103 s. 305–308).

16 § Innan styrelsen för ett försäkringsbolag som är under bildande har valts, kan aktierna, garantibeloppen eller försäkringarna betalas endast genom insättning på sådan räkning som stiftarna öppnat för detta ändamål hos ett svenskt bankinstitut.

Det på räkningen insatta beloppet får lyftas för bolaget när styrelsen valts. Har frågan om bolagets bildande fallit eller är teckningen av aktier, garantibelopp eller försäkringar av annan orsak inte bindande, skall de inbetalda beloppen betalas tillbaka med gottgjord ränta till tecknarna.

Paragrafen som motsvarar 2 kap. 17 § i utredarens förslag gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag samt motsvaras av 36 § tredje stycket, 192 § 1 mom. fjärde stycket och 331 § FRL och 2 kap. 12 § ABL.

Inbetalning i pengar på aktier eller garantibelopp och – som en nyhet i förhållande till gällande lag även för tecknade försäkringar – kan i samband med bolagsbildningen fullgöras endast genom insättning på bankräkning innan styrelse valts. Hela aktiekapitalet behöver – med hänsyn till den tillsyn försäkringsbolagen är underkastade – inte såsom i aktiebolags-

lagen vara insatt för att styrelsen skall få disponera över de insatta beloppen.

Stiftarna får inte disponera över de medel som inbetalts på aktier, garantibelopp eller tecknade försäkringar.

Skall återbetalning ske enligt 13 § femte stycket är styrelsen, om det finns en sådan, behörig och skyldig att för återbetalningen till tecknarna disponera över de medel som innestår på en bankräkning av ifrågavarande slag. Skulle en inbetalning på räkningen ha skett före den konstituerande stämman och bolagsbildningen förfalla enligt 12 § får de tecknare, som betalat in på räkningen, anses kunna själva av banken återfordra de inbetalade beloppen med ränta.

17 § Garantikapitalet i ett ömsesidigt försäkringsbolag skall vara betalt senast inom två år från dagen för beslutet om bolagets bildande.

Paragrafen som endast gäller för ömsesidiga bolag överensstämmer i sak med 192 § 1 mom. första stycket FRL och med 2 kap. 18 § i utredarens förslag.

18 § Innan försäkringsbolaget har registrerats, kan det inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Det kan inte heller söka, kära eller svara inför domstol eller någon annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och i övrigt vidta åtgärder för att erhålla de tecknade aktiebeloppen eller de tecknade garantibeloppen.

För en åtgärd som vidtas på bolagets vägnar före registreringen svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om denna solidariskt. När bolaget har registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av bolagsordningen, teckningslistan eller grunderna eller har tillkommit efter det att bolaget har bildats.

Har ett avtal för bolaget slutits före registreringen med en medkontrahent som visste att bolaget inte var registrerat, kan denne, om något annat inte följer av avtalet, frånträda detta endast

1. om bolaget inte har anmälts för registrering inom den tid som föreskrivs i 13 § eller
2. om försäkringsinspektionen genom ett lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget.

Visste medkontrahenten inte att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet innan bolaget har registrerats.

Paragrafen som motsvarar 2 kap. 19 § i utredarens förslag gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag och reglerar verkan av rättshandlingar för bolaget före dess registrering. Paragrafen motsvaras av 25, 26, 187 och 188 §§ FRL samt överensstämmer i sak väsentligen med 2 kap. 13 § ABL.

I huvudsak överensstämmer förslaget med gällande rätt. Gällande lag innehåller dock dels föreskrifter om tidpunkten när en medkontrahents frånträde skall anses ha ägt rum, dels bestämmelser om skyldighet för en

medkontrahent att på förfrågan ge besked om han vill stå fast vid avtalet och om verkan av hans svar eller underlåtenhet att svara. Nya aktiebolagslagen och förslaget tar inte upp motsvarande bestämmelser men åtminstone i viss utsträckning torde, som framhålls i motiveringen till 2 kap. 13 § ABL (prop. 1975: 103 s. 311), allmänna rättsregler leda till samma resultat.

3 kap. Aktier, aktiebrev och aktiebok m. m. i försäkringsaktiebolag

Detta gäller endast försäkringsaktiebolag och överensstämmer i sak med 3 kap. nya aktiebolagslagen.

Gällande lags motsvarande bestämmelser överensstämmer i sak med 1944 års aktiebolagslag. Utredaren har i allmänhet utan ändringar i sak överfört nya aktiebolagslagens regler till förslaget till ny försäkringsrörelselag.

Lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering gäller numera med undantag av fyra paragrafer endast för bank- och försäkringsaktiebolag. Utredaren föreslår i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen att större delen av de bestämmelser i den förra lagen som rör försäkringsaktiebolagen skall ingå i försäkringsrörelselagen. I lagen om förenklad aktiehantering skulle därefter såvitt avser försäkringsaktiebolagen återstå endast vissa bestämmelser om auktorisation av förvaltare och meddelande av tillstånd att i aktiebok införa utländsk förvaltare m. m. samt om värdepapperscentralen och tillsynen över denna m. m. Om motsvarande bestämmelser för bankaktiebolag också flyttas över till banklagen bör återstående bestämmelser i lagen om förenklad aktiehantering enligt utredarens mening kunna upphävas och ingå i en lag om värdepapperscentralen.

På en punkt föreslår utredaren ett särskilt förtydligande. Enligt aktiebolagslagen skall aktieboken hållas tillgänglig hos bolaget. De stora försäkringsaktiebolagen, t. ex. Skandiabolagen har emellertid ett mycket stort antal kontor i olika former, såsom distrikts-, region- och zonkontor. Även zonkontor benämns huvudkontor. Utredaren föreslår därför den preciseringen att aktieboken skall hållas tillgänglig på den ort, där styrelsen har sitt säte (13 § första stycket). För det fall att aktieboken förs med hjälp av ADB-teknik eller på liknande sätt kan den hållas tillgänglig exempelvis i form av en mikrofilm som kan läsas i en läsapparat, som tillhandahålls av bolaget eller av värdepapperscentralen.

Bestämmelserna i 334 § FRL om sammanläggning och delning av aktier har i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen utmönstrats ur utredarens förslag.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot utredarens förslag. För egen del finner jag den anpassning till aktiebolagslagens regler om aktier, aktiebrev och aktiebok m. m. som utredaren föreslagit välmotiverad. Även den avvikelse från aktiebolagslagens regler beträffande den ort där aktieboken skall hållas tillgänglig bör godtas. Frågan om upphävande av lagen om förenklad aktiehantering får prövas i annat sammanhang.

1 § Alla aktier har lika rätt i bolaget, om inte något annat följer av denna paragraf.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges. En sådan bestämmelse skall ange

1. olikheterna mellan aktieslagen,
2. antalet aktier av varje slag,
3. den företrädesrätt som tillkommer skilda grupper av aktieägare vid en ökning av aktiekapitalet enligt 4 kap. En föreskrift om olika företrädesrätt får meddelas endast om aktierna inte skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst.

Avser olikheten mellan aktieslagen aktiernas röstvärde, gäller att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för någon annan aktie.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av ett visst slag skall i närmare angiven ordning kunna omvandlas till aktier av annat slag. Omvandlingen skall utan dröjsmål anmälas för registrering och är verkställd när registreringen sker.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 1 § ABL och motsvaras i gällande rätt av 10 § 1 mom. tredje stycket och 111 § andra stycket FRL.

2 § Aktier kan fritt överlåtas och förvärvas, om något annat inte följer av 3 § eller 18 kap. 1 § eller i övrigt av lag.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 3 kap. 2 § ABL, motsvaras av 10 § 2 mom. FRL. Genom bolagsordningen kan rätten till överlåtelse inskränkas bara genom lösningsförbehåll enligt 3 § eller genom förbehåll enligt 18 kap. 1 § att aktie skall vara bunden.

3 § I bolagsordningen kan tas in förbehåll att en aktieägare eller någon annan skall ha rätt att lösa sådana aktier som övergår till ny ägare. Förbehållet skall ange

1. vilka som har lösningsrätt och, om lösningsrätten inte skall kunna utövas vid vissa fång, vilka slags fång som har undantagits,
2. den ordning i vilken lösningsrätten tillkommer de lösningsberättigade inbördes,
3. den tid, ej överstigande två månader från anmälan hos styrelsen om en akties övergång, inom vilken lösningsanspråket skall framställas hos bolaget,
4. den tid inom vilken lösen skall betalas; denna tid får inte överstiga en månad räknat från den tidpunkt då lösenbeloppet bestämdes.

Förvärvas flera aktier genom samma fång, kan, om något annat inte följer av förbehållet, lösningsrätten inte utövas för mindre antal aktier än fånget omfattar. Om tillämpningen av föreskrifterna i bolagsordningen om lösens belopp skulle bereda någon en otillbörlig fördel, kan jämkning ske.

När en anmälan gjorts om aktiens övergång, skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller på annat sätt är känd för bolaget.

Om något annat inte föreskrivs i bolagsordningen, skall tvister om lösningsrätten och om lösenbeloppets storlek prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän.

Innan det visar sig att lösningsrätten inte begagnas kan den till vilken aktien har övergått inte utöva någon annan rätt på grund av aktien gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av nya aktier vid nyemission. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

I paragrafen som i huvudsak överensstämmer med 3 kap. 3 § ABL och motsvaras av 10 § 1 mom. samt 65 § 1 mom. FRL ges regler om den lösningsrätt vid en akties övergång till en ny ägare som kan föreskrivas i bolagsordningen. Bestämmelserna innebär en ändring av gällande rätt så att även personer som inte är aktieägare skall kunna tilläggas lösningsrätt. Lösningsförbehållet gäller även vid äganderättsövergångar mellan olika aktieägare. Eftersom någon möjlighet att ta upp konvertibla lån och lån med optionsrätt vid nyteckning inte finns med i mitt förslag har här uteslutits de regler rörande dessa låneformer i denna och i följande paragraf som finns i utredarens förslag.

4 § Aktiebrev skall ställas till viss man. Det får lämnas ut endast till sådan aktieägare som är införd i aktieboken och först när den eller de aktier brevet lyder på har betalats. Vidare fordras

1. att försäkringsaktiebolaget har registrerats, om aktien har tecknats vid bolagets bildande, eller
2. att nyemissionen eller fondemissionen har registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen.

Aktiebrevet skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av en bank. Namnteckningarna får återges genom tryckning eller på något annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varpå brevet lyder, aktiens nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan, när aktiebrevet ges ut, aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § fjärde stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall detta tydligt anges i brevet på sådan aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformerna fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning görs vid inlösen av en aktie eller vid minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. Har utan återbetalning en aktie dragits in eller det nominella beloppet ändrats, skall så snart som möjligt en påskrift om detta göras på aktiebrevet.

Ett aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte ges ut i stället för ett annat, skall innehålla uppgift om detta. Utbyts ett aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet och de därtill hörande kupongarken makuleras på ett betryggande sätt.

Emissionsbevis skall undertecknas på det sätt som anges i andra stycket.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 3 kap. 4 § ABL och motsvaras av 8 § fjärde stycket andra meningen, 30 § första–tredje styckena, 34 §, 61 § 2 mom. andra stycket och 156 § andra stycket FRL. I överens-

stämmelse med gällande lag skall ett aktiebrev alltid ställas till viss man. Ett aktiebrev får lämnas ut, om aktien är helt betald och bolaget blivit registrerat. En nyhet är att styrelsen kan ge fullmakt åt en bank att underteckna aktiebreven.

5 § Innan aktiebrev utfärdas kan bolaget utge ett till viss man ställt bevis om rätt till en eller flera aktier (interimsbevis). Beviset skall innehålla förbehåll om att aktiebrevet lämnas ut endast om bolaget samtidigt får tillbaka beviset. På begäran skall beviset förses med anteckning om de betalningar som har gjorts för aktien. På interimsbeviset skall även antecknas sådan återbetalning som sker enligt 2 kap. 16 § andra stycket. I övrigt gäller bestämmelserna i denna lag om aktiebrev i tillämpliga delar också interimsbevis.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 5 § ABL och motsvaras av *31 § första och tredje styckena samt 35 § 3 mom. FRL. I 31 § behandlas* inte bara interimsbevis, dvs. bevis om rätt till aktie, och teckningsbevis, dvs. bevis om verkställd teckning av aktie, utan också teckningsrättsbevis och delbevis. I överensstämmelse med nya aktiebolagslagen regleras i förevarande paragraf endast interimsbevis, vilket är ett värdepapper likställt med ett aktiebrev. Termen teckningsbevis försvinner ur lagen. För teckningsrättsbevis och delbevis används den sammanfattande beteckningen emissionsbevis, se 4 kap. 6 §.

6 § Om ett aktiebrev eller ett till viss man ställt emissionsbevis överlåts eller pantsätts, skall bestämmelserna om skuldebrev till viss man eller order i 13, 14 och 22 § lagen (1936: 81) om skuldebrev tillämpas. Härvid är den som innehar ett aktiebrev och enligt bolagets anteckning på detta är införd som ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåts eller pantsätts ett emissionsbevis som inte är ställt till viss man, skall bestämmelserna om skuldebrev till innehavaren i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev tillämpas.

Om utdelningskuponger finns bestämmelser i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 3 kap. 6 § ABL och motsvaras av 32 § FRL. Skyddet för godtroende förvärvare har förstärkts. Den, som innehar ett aktiebrev på en aktie i ett försäkringsaktiebolag och som enligt bolagets anteckning på detta är den senast i aktieboken antecknade ägaren, blir nämligen legitimerad som om aktiebrevet varit försett med en till honom fortgående kedja av överlåtelser.

Till skillnad från utredarens förslag regleras i denna paragraf inte överlåtelse eller pantsättning av optionsbevis (skälet härför, se vid 3 §).

7 § Över försäkringsaktiebolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra en förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart

efter bolagets bildande. Aktierna skall tas upp i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finns det aktier av olika slag, skall det av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktieboken kan bestå av ett betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon visar upp ett utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på något annat sätt styrker sitt förvärv eller när en aktieägare eller annan behörig person anmäler någon annan förändring i de förhållanden som har tagits upp i aktieboken, skall en anteckning om aktieägaren eller om förändringen genast föras in. Dagen för införandet skall anges, om dagen inte framgår av något annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer en aktieägare eller någon annan, får införandet dock inte göras, förrän det visat sig att lösningrätten inte begagnas.

Är sista överlåtelsen på ett aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införandet sker. Ett aktiebrev som visats upp skall förses med påskrift om införandet och dagen för detta.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 7 § ABL och motsvaras av 35 § 1 mom. första–tredje styckena FRL. En nyhet är att även andra försäkringsaktiebolag än sådana som är avstämningsbolag kan föra aktieboken med maskin för databehandling eller på något liknande sätt. Om aktieboken förs med hjälp av datateknik blir det fråga om ett personregister i datalagens (1973:289) mening. Detta betyder att datainspektionen måste ge sitt tillstånd till upprättandet och förandet av registret och att datainspektionen kan meddela föreskrifter m. m.

8 § I bolagsordningen kan förbehåll tas in om att den som på en fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i en förteckning enligt 12 § skall anses behörig att ta emot utdelning, emissionsbevis och, vid fondemission, brev på ny aktie som tillkommer en aktieägare. Om förbehållet förs in genom en ändring av bolagsordningen, skall styrelsen när ändringen har stadfästs fastställa från vilken dag förbehållet skall tillämpas och för registrering anmäla detta samtidigt som den anmäler bolagsstämmans beslut för registrering.

Ett försäkringsaktiebolag som har ett sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) i sin bolagsordning kallas i denna lag avstämningsbolag.

För avstämningsbolag skall Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen) fullgöra uppgifterna att

1. föra aktieboken, aktiebrevsregistret och förteckningen enligt 12 §,
2. pröva frågor om införandet av aktieägarna i aktieboken,
3. svara för utskriften av aktieboken och sammanställningen av uppgifterna enligt 19 § lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering,
4. stämma av aktieboken och förteckningen enligt 12 §,
5. sända ut aktiebreven, utdelningen och emissionsbevisen,
6. svara för utbyten av aktiebreven och de därmed sammanhängande åtgärderna och
7. vidta åtgärder enligt 4 kap. 19 § i fråga om aktier som inte är uttagna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 8 § ABL och motsvaras av 1 § första och andra meningarna samt 2 § lagen om förenklad aktiehantering.

Två försäkringsbolag (Skandia och Atlantica) är f. n. avstämningsbolag. Enligt 1 § lagen om förenklad aktiehantering krävs för att lagen skall tillämpas endast att bolagsstämman fattar beslut om detta. Enligt förevarande paragraf, som överensstämmer med motsvarande paragraf i nya aktiebolagslagen, skall bolagsordningen innehålla uppgift om att ett bolag är avstämningsbolag. Det krävs alltså att bolagsordningen ändras när ett bolag skall övergå till att bli ett avstämningsbolag eller om man i ett bolag skulle återgå till konventionell aktiehantering. För att inte ett bolag som genom bolagsstämmobeslut tidigare anslutit sig till det förenklade aktiehanteringssystemet skall upphöra att vara avstämningsbolag vid ikraftträdandet av den nya bestämmelsen avser jag att föreslå övergångsbestämmelser som ger bolaget rådrum att ändra bolagsordningen.

9 § I avstämningsbolag får aktiebrev på uppdrag av bolaget på dess vägnar undertecknas av värdepapperscentralen, varvid firmatecknarens namnteckning får återges genom tryckning eller på annat liknande sätt. Brevet skall i stället för aktiens ordningsnummer ange brevets ordningsnummer och det antal aktier brevet avser. På begäran av aktieägare eller förvaltare som avses i 10 § skall aktiebreven delas upp, läggas samman eller på annat sätt bytas ut. När aktiebrevet visas upp för införande av ny ägare i aktieboken, får värdepapperscentralen byta ut brevet mot ett eller flera nya brev. Har det äldre brevet överlåtits in blanco, behöver inte förvärvarens namn sättas ut i överlåtelsen. I aktiebrev som utfärdas vid utbyte behöver inte tas in någon uppgift om utbytet eller om den dag när det äldre brevet utfärdades. Inte heller behöver aktiebrev, som utfärdas i samband med att aktieägarens namn förs in i aktieboken, förses med uppgifter om införandet.

Bestämmelserna i första stycket skall tillämpas även på emissionsbevis. I dessa behöver något ordningsnummer dock inte anges.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 9 § ABL och motsvaras av 3 § andra och tredje styckena samt 5–7 §§ lagen om förenklad aktiehantering. Bestämmelserna om teckningsbevis i lagen om förenklad aktiehantering har utgått (jämför kommentaren till 5 §). I *andra stycket* har uteslutits utredningsförslagets bestämmelse angående konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt (jämför kommentaren till 3 §).

10 § I avstämningsbolag förs aktieägarna in i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer samt postadress. För varje ägare anges det antal aktier av olika slag som denne äger. I stället för aktienumret anges aktiebrevets ordningsnummer. Aktieboken förs med maskin för automatisk databehandling eller på något liknande sätt.

Har aktier i ett avstämningsbolag lämnats till förvaltning hos en bank eller en fondkommissionär, som är auktoriserad som förvaltare av aktier, kan i stället för aktieägaren banken eller fondkommissionären föras in i

aktiebrevet och i aktieboken. Är aktierna i ett avstämningsbolag föremål för handel vid en utländsk fondbörs, kan, efter särskilt tillstånd, i bolagets aktiebrev och aktiebok, i stället för en aktieägare som är bosatt utomlands, föras in den som fått uppdrag att i utlandet förvalta hans aktier.

I aktiebrevet och i aktieboken skall anmärkas att aktien innehas för någon annans räkning. Detsamma gäller emissionsbevis som utfärdas på grund av förvaltarregistrerad aktie och som är ställt till viss man. Beträffande förvaltaren antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall föras in om aktieägaren.

För rätt till registrering som förvaltare krävs utöver vad som sägs i andra stycket att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införande av ägaren i aktieboken. Om auktorisation och tillstånd enligt denna paragraf, om förvaltares åligganden samt om skyldighet för bolaget och värdepappercentralen att för var och en hålla tillgänglig en sammanställning av uppgifter från förvaltare om de aktieägare, som har mer än femhundra aktier i bolaget registrerade i förvaltares namn, finns bestämmelser i lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 10 § ABL och 8, 9, 16 och 18 §§ lagen om förenklad aktiehantering.

11 § Har ett avstämningsförbehåll förts in genom en ändring av bolagsordningen och har ett aktiebrev som dessförinnan utfärdats inte lämnats in för utbyte mot ett nytt brev, får uppgifter om aktien i den tidigare aktieboken föras över till en sådan aktiebok som avses i 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet inte avlämnats. Sker ingen överföring, gäller den äldre aktieboken fortfarande i fråga om denna aktie.

Utöver aktiebok skall i avstämningsbolag föras ett aktiebrevsregister. Registret tar i löpande nummerföljd upp de aktiebrev som utfärdats med uppgift om dagen för utfärdandet, antalet aktier och aktieslag samt ägarens eller, i de fall som avses i 10 § andra stycket, förvaltarens identifieringsnummer i aktieboken. När ett nytt aktiebrev utfärdats i stället för ett äldre, görs i registret en hänvisning till det äldre brevets ordningsnummer. För det sistnämnda brevet antecknas att det har makulerats.

I avstämningsbolag skall de uppgifter som avförts ur aktiebok, aktiebrevsregistret eller förteckningen enligt 12 § bevaras i minst tio år. En aktiebok, som ett sådant bolag tidigare har fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifterna beträffande bolagets samtliga aktier har förts in i den aktiebok som avses i 10 § första stycket.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 11 § ABL som motsvaras av 10 och 32 §§, 33 § andra stycket och 34 § lagen om förenklad aktiehantering.

12 § I avstämningsbolag skall i en särskild förteckning på begäran tas upp den som med skriftlig handling visar att han till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för den aktieägare som är införd i aktieboken lyfta utdelning och ta emot emissionsbevis och, vid fondemission, brev på en ny aktie. Detsamma gäller förmyndare eller god man för en aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning, kvarstad eller betalningssäkring avseende aktier kronofogdemyndigheten.

I förteckningen skall för den som skall tas upp i denna enligt första stycket antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall föras in i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer honom. En sådan anteckning skall avföras, när det visas att rätten har upphört.

Uppgifter ur förteckningen får inte lämnas till någon annan utan samtycke av den som berörs av de förhållanden som har antecknats i förteckningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 12 § ABL och 12 § lagen om förenklad aktiehantering.

13 § Aktiebok skall på den ort där styrelsen har sitt säte hållas tillgänglig för alla. Förs aktiebok med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget på denna ort och, i fråga om avstämningsbolag, även hos värdepapperscentralen. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Alla har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag får dock en utskrift enligt detta stycke inte innehålla någon uppgift om de aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktiebok skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid bolagsstämman. Förs aktieboken med maskin för automatisk databehandling eller på något liknande sätt, skall i stället en utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämman hållas tillgänglig vid stämman.

I utskriften tas i alfabetisk ordning upp aktieägarna och de förvaltare som avses i 10 § andra stycket. Aktiebrevens nummer behöver inte anges.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 3 kap. 13 § ABL och 13–15 §§ lagen om förenklad aktiehantering och 35 § 1 mom. fjärde och femte styckena FRL. I jämförelse med den gällande bestämmelsen och aktiebolagslagens motsvarande regel har det förtydligandet gjorts att aktieboken skall hållas tillgänglig på den ort där styrelsen har sitt säte (jämför inledningen till detta kapitel). När det gäller en aktiebok som förs med hjälp av ADB-teknik eller på något liknande sätt, räcker det att bolaget utan oskäligt dröjsmål på begäran tillhandahåller en utskrift som inte är äldre än sex månader. Med en utskrift förstås inte endast utskrift på papper. Aktieboken kan t. ex. hållas tillgänglig i form av en mikrofilm om en läsapparat också ställs till förfogande.

14 § Den till vilken en aktie har övergått får inte, innan han förts in i aktieboken, utöva en aktieägares rätt i bolaget. Detta gäller dock inte sådan rätt som uppkommit ur en aktie och som utövas mot uppvisande eller avlämnande av ett aktiebrev, en kupong eller något annat särskilt bevis som ges ut av bolaget.

Ägaren till en aktie för vilken aktiebrev har utfärdats innan bolaget blivit ett avstämningsbolag, kan inte när det gäller därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på en ny aktie förrän han har avlämnat aktiebrevet för utbyte mot ett

nytt sådant och införande i aktieboken har gjorts enligt 10 §. Innan detta har skett är 12 § inte tillämplig.

Om en aktie ägs av flera, kan de endast genom en gemensam företrädare utöva den rätt i bolaget som en aktieägare har.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 14 § ABL. Första stycket motsvaras av 35 § 2 mom. tredje stycket FRL, andra stycket av 31 § lagen om förenklad aktiehantering och tredje stycket av 8 § fjärde stycket första meningen FRL.

15 § Vad som sägs i denna lag om aktieägares rätt att i bolaget företräda aktier skall gälla även för den som genom testamente erhållit nyttjanderätten till eller rätten till avkomst av aktier, om testamentet innehåller en bestämmelse att denne skall få företräda aktierna och, för avkomsträttshavaren, att aktierna till tryggande av dennes rätt skall sättas under särskild vård.

Såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bli införd i aktieboken. Vid införandet skall göras en anteckning om äganderättsförvärvet och om den rätt att i bolaget företräda aktierna som är förenad med nyttjande- eller avkomsträtten. I fråga om införandet av nyttjande- eller avkomsträttshavaren gäller i övrigt vad som sägs i denna lag om införandet av aktieägare. Dock skall någon påskrift om införandet inte ske på aktiebrevet. När det styrks att nyttjande- eller avkomsträtten har upphört, skall en anteckning om detta göras i aktieboken.

När en god man på grund av ett förordnande enligt 18 kap. 4 § 5 föräldrabalken förvaltar aktier för en blivande aktieägares räkning, skall den blivande ägaren på anmälan av den gode mannen föras in som ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 15 § aktiebolagslagen och motsvaras av 332 § FRL.

16 § Ingår aktier i en aktiefond enligt aktiefondslagen (1974:931), skall i stället för fondandelsägarna det fondbolag som förvaltar fonden samt fondens beteckning föras in i aktiebreven och i aktieboken.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 16 § ABL och saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

17 § Om ett aktiebrev enligt denna lag skall förses med påskrift eller om det på grund av bolagsstämmans beslut om uppdelning av aktierna skall bytas ut mot två eller flera nya aktiebrev, kan bolaget hålla inne den utdelning och de emissionsbevis som faller på aktie till dess aktiebrevet tillhandahålls för nämnda ändamål. Detta gäller också om aktiebrev skall bytas ut på grund av att aktier av visst slag enligt en bestämmelse i bolagsordningen skall omvandlas till aktier av något annat slag.

Paragrafen överensstämmer i sak med 3 kap. 17 § ABL och saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

4 kap. Ökning av aktiekapitalet i försäkringsaktiebolag genom nyemission eller fondemission

Kapitlet gäller endast försäkringsaktiebolag.

Förslaget ansluter nära till reglerna om ökning av aktiekapitalet i nya aktiebolagslagen. När inte annat sägs motsvarar paragraferna i förslaget och i utredarens förslag varandra.

Bestämmelserna i gällande försäkringsrörelselag om ökning av aktiekapitalet skiljer sig från bestämmelserna i 1944 års aktiebolagslag när det gäller fondemission. Fondemission är endast tillåten i bolag som uteslutande eller huvudsakligen driver annan rörelse än livförsäkringsrörelse. Att fondemission är förbjuden i livförsäkringsaktiebolag sammanhänger med att en grundläggande princip bakom livförsäkringsverksamhet är att denna skall drivas helt för försäkringstagarens räkning. Denna princip har vidare lett till att det i nästan alla livförsäkringsaktiebolags bolagsordningar numera finns bestämmelser som förbjuder vinstutdelning till aktieägarna. Det finns också bestämmelser att bolagets behållna tillgångar skall fördelas mellan försäkringstagarna, om bolaget träder i likvidation, eller – i fråga om bolag som ägs av arbetsmarknadsparterna – användas för att främja ändamål av gemensamt intresse för dessa. Aktieägarna skall dock tillföras aktiekapitalet.

Bestämmelserna om ökning av aktiekapitalet i skadeförsäkringsaktiebolag har anpassats till motsvarande regler för ökning av aktiekapitalet i nya aktiebolagslagen.

Vid nybildande av försäkringsaktiebolag skall de tecknade aktierna betalas med pengar. Detta är också huvudregeln vid ökning av aktiekapitalet. Emellertid ges i 58 a § gällande lag ett undantag från förbudet mot tillskjutande av apportegendom. Detta undantag tillkom 1960 för att underlätta koncernbildningar inom försäkringsväsendet. Genom bestämmelsen i 58 a § har det öppnats en möjlighet för försäkringsaktiebolagen att öka sitt aktiekapital och använda de nya aktierna för att byta till sig alla aktierna i ett annat försäkringsbolag, eller i vart fall så många aktier i det andra bolaget att detta blir dotterbolag. Försäkringsinspektionens medgivande krävs dock för transaktionen. Bestämmelsen har utan några ändringar i sak medtagits i förslaget (2 §). Vidare har möjligheterna att betala en aktie genom kvittning vidgats (3 och 13 §§).

När det gäller villkoren för registrering av emissionen skiljer förslaget inte som aktiebolagslagen mellan stora och små bolag, dvs. bolag med ett bundet kapital understigande 1 milj. kr. Samma regler gäller för samtliga bolag. Reglerna om emissionsprospekt har jämkats i förhållande till aktiebolagslagen, och bestämmelsen i 4 kap. 23 § ABL om emissionsprospekt för bolag som inte bedriver någon verksamhet har inte tagits med i förslaget.

Inledande bestämmelser

1 § Aktiekapitalet kan ökas genom att aktier tecknas mot betalning (nyemission) eller genom att aktier ges ut eller aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning (fondemission). En fondemission kan endast ske i skadeförsäkringsbolag.

Beslut om emission fattas av bolagsstämman, om något annat inte följer av 16 eller 17 §. Sådana beslut får inte fattas förrän bolaget har blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras skall beslut om detta fattas först. Ett beslut om emission får fattas innan ändringen stadfästs om beslutet görs beroende av att stadfästelse meddelas.

Vid nyemission får betalning för aktier inte understiga det nominella beloppet.

Vid fondemission får inte till aktiekapitalet föras över belopp som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

Paragrafen motsvaras i stort sett av 4 kap. 1 § ABL samt delvis av 44 § första stycket och 59 § 1 mom. första och andra styckena FRL.

I *första stycket* ges definitioner på nyemission – ökning av aktiekapitalet genom kapitaltillskott – och fondemission.

Ökningsbeslutet skall enligt *andra stycket* fattas av bolagsstämman. Styrelsen kan emellertid besluta om nyemission under förutsättning av bolagsstämmans godkännande (16 §) eller enligt bolagsstämmans bemyndigande (17 §).

Enligt gällande lag får ökningsbeslutet fattas först sedan stadfästelse meddelats av sådan ändring av bolagsordningen som kan behövas för att en ökning av aktiekapitalet skall kunna ske. Utredaren har i paragrafens andra stycke föreslagit att ett villkorat beslut om ökning av aktiekapitalet skall kunna fattas i denna situation. Avsikten med utredarens förslag är att underlätta beslutsfattandet. Jag biträder förslaget med den jämkningen av utredningsförslagets lagtext att det – i överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i aktiebolagslagen – framgår att beslutet om ändringen av bolagsordningen skall fattas först. Till skillnad från beslutet om nyemission kräver detta kvalificerad majoritet. Registrering av en sådan bolagsordningsändring får enligt 20 kap. 6 § endast ske samtidigt med registreringen av en sådan ändring av aktiekapitalet som fordras för att bolagsordningen och det registrerade aktiekapitalet skall överensstämma. Någon motsvarighet till gällande lags bestämmelser om förbud mot aktieteckning innan beslutet registrerats och krav på att en teckningslista och en kungörelse om ökningsbeslutet skall ha blivit godkända av registreringsmyndighet m. m. upptas inte i förslaget.

Av 3 kap. 1 § andra stycket följer att det på förhand i bolagsordningen måste finnas bestämmelser om hur de nya aktierna skall fördelas på olika aktieslag när aktieslag med olika rätt till tillgångar och vinst finns. Detta gäller även om en nyemission kräver ändring av bolagsordningen.

Tredje stycket innehåller bestämmelser om förbud mot emission av aktier till underkurs. Stycket innebär i sak inte någon ändring i förhållande till gällande lag. Enligt aktiebolagslagen medges under vissa förutsättningar nyemission av aktier till underkurs. En sådan bestämmelse är enligt min mening inte lämplig för försäkringsbolagen med hänsyn till de principer som försäkringsrörelselagen är uppbyggd på.

2 § Vid nyemission skall aktierna betalas med pengar (kontantemission).

Om försäkringsbolaget genom ökningen av aktiekapitalet avser att förvärva mer än hälften av aktierna i ett annat försäkringsbolag eller, om det finns aktier med olika röstvärde, så många aktier att röstetalet för dem utgör mer än hälften av röstetalet för samtliga aktier, kan försäkringsinspektionen medge att de nya aktierna får betalas med aktier i det sistnämnda bolaget (apport) samt att teckningen av de nya aktierna sker med villkor om detta.

3 § Bestämmelser om apport och kvittningsrätt skall tas upp i beslutet om nyemission.

Styrelsen skall lämna en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt för bedömandet av värdet på apportegendomen och av bestämmelserna om kvittningsrätt. Särskilt skall anges

1. namn och hemvist beträffande den som avses med bestämmelser om apport eller kvittningsrätt,
2. det värde till vilket apportegendomen beräknas komma att tas upp i balansräkningen och antalet aktier som skall lämnas för egendomen.

Om skriftligt avtal upprättats rörande bestämmelser om apport eller kvittningsrätt, skall styrelsens redogörelse innehålla avtalet eller avskrift av detta eller hänvisning till avtalet med uppgift om den plats där det hålls tillgängligt för aktietecknarna. Muntligt avtal skall i sin helhet tas upp i redogörelsen. Vad som sagts nu om skriftligt avtal skall gälla även beträffande de senaste två räkenskapsårens balans- och resultaträkningar för det försäkringsbolag vars aktier utgör apportegendom. I redogörelsen skall upplysning ges om bolagets resultat efter det senaste räkenskapsåret. Om sådana räkningar ej upprättats för bolaget, skall i redogörelsen lämnas upplysning om bolagets resultat under nämnda räkenskapsår.

Om första–tredje styckena ej iakttagits beträffande bestämmelser om apport eller kvittningsrätt är bestämmelserna utan verkan mot det emitterande bolaget.

4 § Över styrelsens redogörelse enligt 3 § skall revisorerna avge yttrande av vilket skall framgå att egendom, som skall tillföras det emitterande bolaget, inte i redogörelsen åsatts högre värde än det verkliga värdet för bolaget och att apportegendom är eller kan antas bli till nytta för bolagets verksamhet. Emissionsbeslutet skall innehålla uppgift om att redogörelsen, yttrandet och, i fråga om apport, försäkringsinspektionens medgivande har lämnats.

Paragraferna motsvaras delvis av 2 kap. 3 § och 4 kap. 6 § ABL samt av 46 § första stycket och 58 a § FRL. I utredarens förslag motsvaras paragraferna av 4 kap. 3 §. I förhållande till utredarens förslag har vissa jämkningar och tillägg gjorts.

Bestämmelserna i *2 §* överensstämmer med gällande rätt (46 § första stycket och 58 a § första stycket). Nyemission skall ske i form av kontantemission. Det undantag från denna regel som finns i andra stycket avser ökning av aktiekapitalet som ett led i koncernbildning eller sammanslagning av försäkringsbolag. Förslaget innehåller – till skillnad från utredningsförslaget – ingen motsvarighet till föreskriften i 58 a § andra stycket första meningen FRL att förutvarande aktier inte ger någon företrädesrätt i apportemissionsfallet. Av 5 § detta kapitel framgår emellertid att företrädesrätten i princip endast gäller vid nyemission i form av kontantemission (jämför däremot 50 § FRL).

I *3 § första stycket* föreskrivs bl. a. att bestämmelser om apport skall tas upp i emissionsbeslutet. Det innebär en mindre ändring i förhållande till gällande rätt, eftersom ett av försäkringsinspektionen medgivet villkor om aktieteckning med apport inte för närvarande behöver tas in i emissionsbeslutet (58 a § andra stycket andra meningen). Enligt gällande rätt kan styrelsen medge att den som i samband med kapitalökning har tecknat aktier kvittar sin skuld på grund härav mot fordran hos bolaget. Enligt förslaget kan också i likhet med vad som gäller enligt aktiebolagslagen kvittning ske, om så har bestämts i beslutet om nyemission (se 13 §). I första stycket föreskrivs att även bestämmelser om kvittningsrätt skall tas upp i beslutet om nyemission. (Att förbud mot kvittning däremot föreslås råda när det gäller aktieteckning vid försäkringsaktiebolags bildande, se 2 kap. 14 § första stycket.) Till skillnad från utredarens förslag föreskrivs i första stycket inte att villkor i övrigt för teckning av nya aktier skall tas upp i beslutet. Aktieteckning med villkor skall i princip inte förekomma vare sig vid bolagets bildande eller vid kapitalökning (2 kap. 8 § tredje stycket och 10 § tredje stycket detta kapitel).

I 4 kap. 6 § ABL hänvisas till bestämmelser i 2 kap. 3 § ABL om vad stiftelseurkunden skall innehålla bl. a. när apportegendom skall tillskjutas vid bolags bildande. Bestämmelserna gäller i tillämpliga delar i fråga om den redogörelse styrelsen skall lämna i samband med nyemission där apportegendom skall tillskjutas eller aktier skall kunna tecknas med kvittningsrätt. Vidare skall revisorerna enligt 4 kap. 6 § yttra sig över styrelsens redogörelse. Utredaren har inte tagit upp några motsvarande bestämmelser i sitt förslag och ansett yttrande av revisorerna inte vara nödvändigt på grund av det medgivande från försäkringsinspektionen som fordras för apportemission. Enligt min mening bör emellertid bestämmelser motsvarande aktiebolagslagens tas in i försäkringsrörelselagen. Vad särskilt angår apportfallet torde visserligen försäkringsinspektionens medgivande innebära en viss garanti mot att aktieägarnas rätt allvarligt försämras men inspektionen har ingen skyldighet att särskilt beakta aktieägarnas intressen. I *3 § andra stycket* har därför i överensstämmelse med aktiebolagslagen tagits in bestämmelser om styrelsens skyldighet att lämna en redogörelse och vad redogörelsen skall innehålla. I *tredje stycket* samma paragraf finns

en föreskrift om påföljden av att bestämmelser om information inte iakttas. Det kan förtjäna anmärkas att även om inspektionen har medgett apport en bestämmelse därom blir utan verkan, om styrelsen försummar sin informationsskyldighet. I *4 §* har föreskrifter om yttrande av revisorerna tagits in.

5 § Vid en kontantemission och vid en fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om något annat inte har bestämts antingen i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid en kontantemission, i emissionsbeslutet.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 4 kap. 2 § ABL och motsvaras av 50 § och 59 § 1 mom. fjärde stycket FRL. I utredarens förslag motsvaras paragrafen av 4 kap. 2 §. En av utredaren föreslagen undantagsregel rörande konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt till nyteckning har utgått eftersom sådana skuldebrev inte förutsätts kunna utfärdas av försäkringsbolag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om aktieägarnas företrädesrätt till nya aktier och står i överensstämmelse med vad som gäller enligt aktiebolagslagen (se prop. 1975:103 s. 330–331). I förhållande till gällande rätt innebär förslaget en ändring såtillvida att den möjlighet till avvikelse från bestämmelserna om företrädesrätt att teckna aktier i förhållande till tidigare aktieinnehav som sedan 1973 gäller enligt aktiebolagslagen, nu införs beträffande kontantemission i försäkringsbolag.

6 § De aktieägare som har företrädesrätt att delta i en emission har rätt att för varje aktie få ett särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Om bolaget inte är ett avstämningsbolag, får de kuponger som hör till aktiebrevet användas som emissionsbevis. Används inte sådana kuponger som emissionsbevis, skall det i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Om en aktieägare använder sin företrädesrätt att delta i en emission i ett bolag som inte är ett avstämningsbolag, skall anteckning härom göras på det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas, om inte kuponger används som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall emissionsbevisen och, vid fondemission, breven på nya aktier som tillkommer aktieägare genast sändas i rekommenderat brev eller på annat betryggande sätt till dem som på avstämningsdagen är införda i aktieboken eller i förteckningen enligt 3 kap. 12 §. Om dessa inte var berättigade att ta emot handlingarna skall bolaget ändå anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock inte om bolaget eller värdepapperscentralen kände till att handlingarna skulle komma i orätta händer eller om någon av dem har åsidosatt den aktsamhet som de efter omständigheterna skäligen bort iaktta. Bolaget eller värdepapperscentralen anses inte heller ha fullgjort sin skyldighet om mottagaren var omyndig.

Paragrafen som i sak överensstämmer med 4 kap. 3 § ABL och motsvaras av 51 § och 59 § 1 mom. fjärde stycket och 2 mom. fjärde stycket FRL samt 22–24 §§ lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering innehåller

regler om emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis, vid fondemission delbevis). Termen emissionsbevis som gemensam beteckning på teckningsrättsbevis och delbevis är ny.

Allmänna bestämmelser om nyemission

7 § Ett förslag till beslut om nyemission skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken beslutet skall fattas. Det skall genast sändas till de aktieägare som begär det och uppger sin postadress. Förslaget skall läggas fram på stämman. Vad som nu har sagts om förslag till beslut skall även gälla sådana redogörelser av styrelsen, yttranden av revisorerna och sådant medgivande av försäkringsinspektionen som avses i 2–4 §§. Innebär förslaget en avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, skall skälen till avvikelsen anges i förslaget eller i en handling som skall fogas till förslaget. Om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, skall även följande handlingar enligt vad som nyss har sagts hållas tillgängliga och läggas fram på stämman:

1. en avskrift av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust, samt en avskrift av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
2. en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser som är av väsentlig betydelse för bolagets ställning och som har inträffat efter det att årsredovisningen avgetts och
3. ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Kallelsen till bolagsstämman skall innehålla uppgifter om den företrädesrätt att teckna aktier som aktieägarna eller andra har enligt förslaget samt uppgifter om vem som i övrigt får teckna aktier.

Paragrafen som i sak överensstämmer med 4 kap. 4 § ABL och motsvaras av 44 § andra stycket och 58 a § tredje stycket tredje meningen FRL innehåller regler om vilken information som skall hållas tillgänglig för aktieägarna innan ett beslut om nyemission fattas.

8 § Beslutet om nyemission skall ange

1. det belopp eller det högsta belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det lägsta och högsta beloppet för ökningen,
2. det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, i de fall då aktier av olika slag finns eller kan utges,
3. den företrädesrätt att teckna aktier som aktieägarna eller andra har eller vem som annars får teckna aktier,
4. den tid inom vilken aktier kan tecknas, i de fall då ett visst belopp eller ett lägsta belopp har fastställts för aktiekapitalets ökning,
5. den tid inom vilken en aktieägare kan använda sin företrädesrätt,
6. den tid inom vilken tecknade aktier skall betalas,
7. den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de aktier som inte har tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om det inte föreskrivs att fördelningen skall bestämmas av styrelsen, samt
8. aktiernas nominella belopp och det belopp som skall betalas för varje tecknad aktie.

Tid enligt första stycket får inte vara kortare än två veckor. Den räknas från någon av följande tidpunkter:

a) från det kungörelse enligt 9 § skedde,

b) från emissionsbeslutet om samtliga aktieägare har varit företrädda vid den bolagsstämma som har fattat beslutet, eller

c) från avstämningsdagen när det gäller avstämningsbolag.

Om ett förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 18 kap. 1 § skall gälla för de nya aktierna, skall emissionsbeslutet innehålla en erinran om detta.

Om en aktieägare skall ha företrädesrätt att delta i emissionen gäller för avstämningsbolag att avstämningsdagen skall anges i emissionsbeslutet. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från det kungörelse enligt 9 § skedde.

Om de kuponger som hör till aktiebreven skall användas som emissionsbevis, skall detta anges i beslutet.

Paragrafen överensstämmer i sak med 4 kap. 5 § ABL och motsvaras av 45 § FRL samt 21 § andra stycket lagen om förenklad aktiehantering.

Vissa av de uppgifter som enligt 45 § FRL skall tas upp i ökningsbeslutet krävs inte enligt aktiebolagslagen eller enligt departementsförslaget. Tiden inom vilken aktieteckning kan ske skall endast anges om minsta belopp för ökningen är fastställt. I sådant fall måste detta minsta belopp ha tecknats inom angiven tid, annars förfaller ökningsbeslutet enligt 12 § detta kapitel. I andra fall behöver teckningstiden inte anges. Inte heller behöver det i ökningsbeslutet anges de i 45 § andra stycket FRL nämnda uppgifterna om aktiekapitalets belopp vid beslutets fattande m. m. Om en aktieägare har företrädesrätt till de nya aktierna skall beslutet innehålla uppgifter om den tid inom vilken aktieägare kan använda företrädesrätten. Denna tid får enligt försäkringsrörelselagen inte understiga en månad från beslutets kungörande. Enligt nya aktiebolagslagen och förslaget har tiden inskränkts till två veckor, i avstämningsbolag räknat från avstämningsdagen. En föreskrift om den tid inom vilken företrädesrätten skall utövas i det fall att stämman beslutat om avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt har inte ansetts erforderlig.

I 58 a § tredje stycket FRL finns en bestämmelse enligt vilken kravet på uppgift i emissionsbeslutet om det belopp som skall betalas för varje tecknad aktie (45 § första stycket 5 FRL) inte i apportfallet föranleder till att värdet av de aktier som skall tillskjutas som betalning uppskattas till visst penningbelopp i beslutet. Som skäl för bestämmelsen i 58 a § tredje stycket FRL har åberopats svårigheten att värdera apportegendomen i pengar. Sådana svårigheter kan i princip i lika mån åberopas för allmänna aktiebolags del. Tillräckliga skäl för en särregel på denna punkt för försäkringsaktiebolagslagens del kan inte anses föreligga. Någon motsvarighet till bestämmelsen har därför inte medtagits i förslaget.

9 § Beslutet om nyemission eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Kungörs inte beslutet i

dess helhet, skall det i kungörelsen lämnas uppgifter om var beslutet hålls tillgängligt. I de bolag som inte är avstämningsbolag krävs dock inte någon kungörelse, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som har beslutat om emissionen.

Är bolaget inte ett avstämningsbolag, skall beslutet om nyemission genast sändas till de aktieägare, vilkas postadresser är kända för bolaget, i de fall då aktieägarna i fråga skall ha företrädesrätt att delta i emissionen. Detta gäller dock inte, om samtliga aktieägare har varit företrädda vid den bolagsstämma som har beslutat om emissionen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 4 kap. 7 § ABL och motsvaras delvis av 48 § första och andra styckena och av 49 § FRL samt av 36 § lagen om förenklad aktiehantering.

Den i gällande lag föreskrivna skyldigheten att underrätta varje aktieägare liksom bestämmelsen att underrättelsen skall ske i rekommenderat brev har i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen tagits bort.

10 § Teckning av nya aktier skall ske på en teckningslista som innehåller beslutet om nyemission. Avskrifter av bolagsordningen och av de handlingar, som skall läggas fram enligt 3, 4 och 7 §§, skall fogas till teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknarna på den plats som anges i listan.

Om de som har rätt till det tecknar alla aktierna vid den stämma där beslutet om nyemission fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock inte avstämningsbolag.

Om teckningen har skett i strid mot denna paragraf eller om en aktie har tecknats med villkor som inte stämmer överens med de i emissionsbeslutet angivna villkoren är aktieteckningen ogiltig, under förutsättning att ogiltigheten har anmälts hos försäkringsinspektionen innan anmälan enligt 15 § har registrerats.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 4 kap. 8 § ABL och motsvaras av 48 § första och andra styckena, 52 och 53 §§ samt 58 a § andra stycket andra meningen FRL, innehåller regler om teckning av aktier.

11 § När teckningen har avslutats skall styrelsen besluta om tilldelning av nya aktier till aktietecknarna. Anser styrelsen att aktieteckning är ogiltig, skall aktietecknaren genast underrättas om detta. Aktierna skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken.

Paragrafen som i sak överensstämmer med 4 kap. 9 § ABL och motsvaras av 54 § FRL, innehåller regler om tilldelning av aktier m. m. Paragrafen ansluter nära till gällande rätt.

Av 3 kap. 11 § andra stycket följer att om det är fråga om avstämningsbolag de utfärdade aktiebreven skall antecknas i aktiebrevsregistret.

12 § Om det har bestämts ett visst belopp eller ett lägsta belopp för aktiekapitalets ökning, har beslutet om nyemission förfallit i de fall då

beloppet inte har tecknats inom teckningstiden. Detsamma gäller ett beslut om en sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas. Vad som har betalats för de tecknade aktierna skall i sådana fall genast betalas tillbaka.

Paragrafen överensstämmer i sak med 4 kap. 10 § ABL och motsvaras i huvudsak av 56 § tredje stycket jämfört med 308 § 2 mom. FRL. Enligt 8 § förslaget kan det i emissionsbeslutet anges ett visst belopp eller ett lägsta belopp för aktiekapitalets ökning. Om så har skett, måste detta belopp ha tecknats inom den teckningstid som angivits i beslutet. Annars har enligt paragrafen ökningsbeslutet förfallit. Någon möjlighet att sedan aktieteckningen påbörjats ändra lägsta beloppet eller teckningstiden finns inte.

13 § Bestämmelserna i 2 kap. 14 och 15 §§ skall, såvitt de avser försäkringsaktiebolag, tillämpas vid inbetalning på grund av beslut om nyemission. Kvittning av en skuld på grund av aktieteckning mot en fordran hos bolaget får dock ske, om beslutet om nyemission innehåller bestämmelser om kvittning, eller om styrelsen medger kvittning. Ett sådant medgivande får inte lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

Paragrafen motsvaras av 4 kap. 11 § ABL och 55 § andra stycket FRL. Om kvittning jämför kommentaren till 3 § detta kapitel.

14 § Beslutet om nyemisson skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det inte har förfallit enligt 12 §.

För registrering krävs att

1. full betalning enligt registret erlagts för alla de aktier som ingår i det förut registrerade aktiekapitalet,
2. det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för de aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till det belopp som avses i 12 §,
3. hälften av det belopp som skall betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har betalats in,
4. all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget och
5. behövliga ändringar av bolagsordningen har stadfästs.

Genom registreringen fastställs ökningen av aktiekapitalet till det belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet inte har gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om försäkringsinpektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller har vägrat registrering, gäller vad som sägs i 12 §.

Aktiekapitalet är ökat när registreringen har skett. De aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad som har bestämts om detta i beslutet om emission. Beslutet får dock inte innebära att en sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det år under vilket aktierna skall ha slutligt betalats.

15 § De aktier som har tecknats vid en kontantemission skall vara helt betalda inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som har blivit helt betalda. Anmälningen skall bestyrkas av en auktoriserad eller en godkänd revisor.

Om det inte enligt första stycket har anmälts att aktierna har helt betalats, skall försäkringsinspektionen efter bolagets hörande registrera att aktiekapitalet har satts ned med det sammanlagda nominella beloppet av ej betalda aktier, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet har ändrats. De aktier som inte har betalats blir ogiltiga när nedsättningen har registrerats.

Paragraferna, som nära ansluter sig till 4 kap. 12 och 13 §§ ABL samt motsvaras av 45 § första stycket 7, 47 § första och tredje styckena, 56 och 57 §§ samt 308 § 1 mom. andra stycket och 2 mom. FRL, innehåller bestämmelser om registrering av nyemission m. m.

För försäkringsbolagen tillkommer i jämförelse med de allmänna aktiebolagen det kravet för registrering att behövliga ändringar av bolagsordningen skall ha stadfästs. På grund av den tillsyn som försäkringsinspektionen utövar över försäkringsbolagen har inte tagits med den i nya aktiebolagslagen införda bestämmelsen att yttrande skall företes från auktoriserad eller godkänd revisor att hälften av det belopp som skall betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har inbetalats och att all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget. Inte heller görs i förslaget skillnad mellan bolag vars bundna kapital understiger 1 milj. kr. och andra bolag. I övrigt överensstämmer förslaget om registrering av nyemission i huvudsak med nya aktiebolagslagens regler.

Styrelsens beslut om nyemission

16 § Styrelsen kan besluta om nyemission och om avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt enligt 5 § under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 2–4 och 8–15 §§ skall därvid gälla i tillämpliga delar. Dessutom skall dock iakttas vad som föreskrivs nedan i tredje stycket.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande skall 7 § första stycket tillämpas. Vad som där sägs om förslag till emissionsbeslut skall i stället gälla styrelsens beslut.

Innan stämman har godkänt emissionsbeslutet, får de nya aktierna inte föras in i aktieboken och beslutet inte anmälas för registrering enligt 14 §. Har en sådan anmälan inte gjorts inom ett år från styrelsens beslut om emission, har emissionsbeslutet förfallit. Vad som har betalats för tecknade aktier skall i sådant fall genast betalas tillbaka.

Paragrafen som i sak överensstämmer med 4 kap. 14 § ABL och motsvaras av 58 § och 308 § 1 mom. tredje stycket FRL innehåller bestämmelser om beslut av styrelsen om nyemission under förutsättning av stämmans

godkännande. Emissionsbeslutet skall ha det innehåll som anges i 8 §. Vidare skall 2–4 §§ iakttas. En kungörelse enligt 9 § måste alltid utfärdas. 9 § första stycket sista punkten och andra stycket sista punkten får inte någon tillämpning. Teckning sker enligt 10 § men 10 § andra stycket gäller inte. 11 § skall iakttas med det undantag som framgår av tredje stycket förevarande paragraf.

Om det krävs en ändring av bolagsordningen skall ett beslut om denna fattas innan bolagsstämman beslutar att godkänna styrelsens beslut om nyemission. Dessa beslut får fattas under den angivna förutsättningen att stadfästelse av ändringen meddelas enligt 1 § andra stycket detta kapitel. En redogörelse och ett yttrande från revisorerna vid apportemission krävs inte såsom fallet är i aktiebolagslagen.

17 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om nyemission i den mån emissionen kan ske utan ändring i bolagsordningen och att därvid avvika från aktieägarnas företrädesrätt enligt 5 §.

Skall styrelsen kunna besluta om nyemission med de bestämmelser som avses i 2–4 §§ eller med avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt, skall detta särskilt anges i bolagsstämmans bemyndigande. Bemyndigandet skall innehålla bestämmelser om den tid, längst intill den nästkommande ordinarie bolagsstämman, inom vilken styrelsens beslut om nyemissionen skall fattas. Bestämmelserna i 7 § första stycket om förslag till emissionsbeslut skall tillämpas på förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut om bemyndigande skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett, kan styrelsen inte fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 2–4 och 8–15 §§ skall gälla i tillämpliga delar när styrelsen beslutar om emission med stöd av ett bemyndigande.

Paragrafen som överensstämmer med 4 kap. 15 § ABL och saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen reglerar styrelsens rätt att besluta om nyemission på grundval av en fullmakt från bolagsstämman.

När styrelsen beslutar om en emission med stöd av ett bemyndigande gäller liksom enligt 16 § bestämmelserna i 2–4 och 8–15 §§ i tillämpliga delar. Styrelsen skall alltså vid en apportemission avge en redogörelse sedan försäkringsinspektionens medgivande till emissionen har inhämtats. Emissionsbeslutet skall ha det innehåll som framgår av 8 §. En kungörelse enligt 9 § skall alltid utfärdas. 9 § första stycket sista punkten och andra stycket sista punkten får inte någon tillämpning. Teckning sker enligt 10 § men 10 § andra stycket gäller inte. Tilldelning av aktier och upptagande av aktier i aktieboken sker enligt 11 §. Bestämmelserna i 12 § andra punkten saknar tillämpning. Däremot skall 13–15 §§ iakttas.

Fondemission

18 § En fondemission kan ske genom att till aktiekapitalet förs över

1. belopp som kan delas ut enligt 12 kap. 2 §,

2. medel från uppskrivningsfonden,
3. medel från reservfonden, eller
4. belopp varmed värdet av en anläggningstillgång skrivs upp enligt 11 kap. 5 §.

Bestämmelserna i 7 § första stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om förslag till beslut om fondemission.

Ett beslut om fondemission skall ange på vilket sätt och med vilket belopp aktiekapitalet skall ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjs. I ett avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttas att avstämning inte får ske innan beslutet har registrerats. Bestämmelserna i 8 § fjärde stycket och 9 § första stycket skall tillämpas på avstämningsbolag.

Beslut om fondemission skall genast anmälas för registrering och får inte verkställas före registreringen.

Aktiekapitalet är ökat när registreringen har skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken. De medför rätt till utdelning enligt vad som har bestämts om detta i emissionsbeslutet. Beslutet får dock inte innebära att en sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering har skett.

Paragrafen som motsvaras av 4 kap. 16 § ABL och 59 § FRL innehåller regler om fondemission. Den motsvarar i huvudsak gällande lag.

Rätt att genomföra en ökning av aktiekapitalet genom en fondemission har endast skadeförsäkringsbolag. Förslaget att en fondemission skall kunna ske genom överföring till aktiekapital av medel från uppskrivningsfonden, reservfonden eller genom uppskrivning av anläggningstillgångar är en nyhet. Beträffande de nu föreslagna nya möjligheterna att genomföra fondemission, se 11 kap. 5 §.

19 § Har vid en fondemission ett behörigt anspråk på en ny aktie inte framställts inom fem år från registreringen av beslutet om fondemissionen, kan den berättigade anmanas att ta ut aktien. Han skall därvid upplysas om att han annars riskerar att förlora aktien. Anmaningen skall sändas till den berättigade, om hans namn och adress är kända för bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, kan den nya aktien säljas genom en fondkommisionär för den berättigades räkning. Denne har därefter endast rätt att mot uppvisande av aktiebrev eller avlämnande av delbevis få ut det vid försäljningen influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det belopp som inte har lyfts inom fyra år från försäljningen tillfaller bolaget.

Paragrafen, som överensstämmer med 4 kap. 17 § ABL, saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen. För närvarande finns i 25 § lagen om förenklad aktiehantering bestämmelser om preskription såvitt gäller fondaktier i försäkringsaktiebolag som är avstämningsbolag.

Emissionsprospekt

20 § När ett försäkringsaktiebolag eller aktieägare i ett försäkringsbolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva aktier eller teckningsrätter i bolaget, skall styrelsen upprätta en särskild redogörelse för bolagets förhållanden (emissionsprospekt) enligt 21–27 §§. Emissionsprospektet skall dock endast upprättas om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att betalas uppgår till minst en miljon kronor.

21 § Aktieägare som ämnar sälja aktier eller teckningsrätter under sådana former att emissionsprospekt skall upprättas, skall underrätta styrelsen om detta senast sex veckor före den dag då inköp tidigast avses kunna ske.

22 § Emissionsprospektet skall innehålla

1. balansräkningar avseende utgången av de tre senaste räkenskapsåren, för vilka årsredovisning och revisionsberättelse har avgivits,
2. resultaträkningar för dessa tre räkenskapsår samt
3. ett sammandrag av de uppgifter som det har ålegat bolaget att ta in i förvaltningsberättelserna för de tre räkenskapsåren.

Bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket andra meningen skall tillämpas på emissionsprospekt.

Om försäkringsaktiebolaget är moderbolag, skall bolaget i emissionsprospektet ta in koncernresultaträkningarna och koncernbalansräkningarna för de tre senaste räkenskapsåren. När redovisningshandlingarna och andra uppgifter för en koncern tas in i prospektet får de uppgifter för bolaget som svarar mot uppgifterna i dessa handlingar utelämnas i den mån de kan anses sakna väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier. Dock får bolagets resultaträkning och balansräkning för det senaste räkenskapsåret enligt första stycket inte utelämnas.

23 § Om sådana förhållanden och händelser som hänför sig till tiden efter den period som omfattas av de i 22 § angivna handlingarna skall upplysning lämnas i emissionsprospektet, om förhållandena är viktiga för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning eller händelserna i övrigt är av väsentlig betydelse för bolaget.

24 § I emissionsprospektet skall följande uppgifter lämnas, nämligen

1. en kortfattad historik över försäkringsbolaget och dess verksamhet,
2. en redogörelse för bolagets eller, om det finns dotterföretag, koncernens verksamhet, försäljningsställen samt för dess ställning inom branschen,
3. uppgifter om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare och
4. en redogörelse för ägar- och rösträttsförhållanden i fråga om bolagets aktier.

Uppgifterna enligt första stycket 1 behöver inte lämnas av försäkringsaktiebolag, vars aktier noteras på Stockholms fondbörs.

25 § Uppgifterna i emissionsprospektet enligt 22–24 §§ skall granskas av försäkringsbolagets revisorer. Deras berättelse över granskningen skall tas in i emissionsprospektet.

26 § Emissionsprospektet skall tillhandahållas på de platser där teckning eller inköpsanmälan tas emot senast tre dagar före den dag då teckning eller inköp tidigast kan ske. Vid tidens bestämmande skall inte söndagar, andra allmänna helgdagar, lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton räknas in.

27 § Utarbetas emissionsprospektet med anledning av erbjudande från en aktieägare har försäkringsaktiebolaget rätt att från aktieägaren få ersättning för sina kostnader för emissionsprospektet samt för revisionskostnaden. Uppträder flera aktieägare som säljare, skall kostnaderna fördelas mellan dem i förhållande till det antal aktier eller teckningsrätter, som var och en har bjudit ut till försäljning.

I dessa paragrafer ges bestämmelser om emissionsprospekt vid nyemission. Bestämmelserna överensstämmer i huvudsak med motsvarande bestämmelser i nya aktiebolagslagen 4 kap. 18–26 §§.

Bestämmelser om emissionsprospekt vid nyemission infördes för de allmänna aktiebolagen genom nya aktiebolagslagens tillkomst. Ett emissionsprospekt skall innehålla upplysningar som är av betydelse för den investerande allmänheten vid nyemissioner eller större utförsäljningar av aktier som riktar sig till allmänheten eller eljest en vidare krets. Ett emissionsprospekt underlättar för blivande aktieägare att bedöma bolagets framtidsutsikter och ta ställning till den erbjudna försäljnings- eller teckningskursen.

I förslaget har i huvudsak överförts bestämmelserna om emissionsprospekt från aktiebolagslagen till försäkringsrörelselagen. Undantag har emellertid gjorts för 4 kap. 23 § ABL. Denna paragraf innehåller bestämmelser om emissionsprospekt för bolag som inte bedriver någon verksamhet. Några försäkringsbolag som inte bedriver någon verksamhet finns inte varför paragrafen inte har tagits med.

I 23 och 24 §§ finns bestämmelser om vilka uppgifter som ett emissionsprospekt skall innehålla. Dessa bestämmelser överensstämmer inte helt med nya aktiebolagslagens bestämmelser utan de har anpassats till de förhållanden som råder för försäkringsbolag. I övrigt överensstämmer bestämmelserna om emissionsprospekt i sak med motsvarande bestämmelser i nya aktiebolagslagen varför det inte finns anledning att kommentera dem närmare här. Förarbetena till aktiebolagslagens regler i ämnet återfinns i prop. 1975: 103 s. 344–354.

5 kap. Upptagande av vissa penninglån

Bestämmelserna i detta kapitel begränsar rätten att ta upp vinstandelslån till att gälla skadeförsäkringsaktiebolag. Motsvarande kapitel i utredarens förslag innehåller även bestämmelser om konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Som framgår av den allmänna motiveringen förordar jag att möjligheten att utfärda sådana

skuldebrev t. v. inte bör förekomma för försäkringsbolagens del. De av utredaren föreslagna 1–15 §§ har därför ingen motsvarighet här. I 1 § första stycket har endast tagits in ett förbud att utfärda sådana skuldebrev.

1 § Ett försäkringsbolag får inte ge ut konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller i övrigt ta upp ett penninglån på villkor att lånet skall betalas på något annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

Andra försäkringsbolag än skadeförsäkringsaktiebolag får inte ta upp lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst (vinstandelsbevis). I fråga om skadeförsäkringsaktiebolag skall upptagandet av ett sådant lån beslutas av bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, av styrelsen.

Denna paragraf motsvarar 7 kap. 2 § ABL och 5 kap. 16 § utredarens förslag. Frågan om utgivande av sådana penninglån som paragrafen behandlar är f. n. inte alls reglerad i försäkringsrörelselagen.

Första stycket innehåller ett uttryckligt förbud mot utgivande av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning (jämför inledningen till kapitlet). Vidare innebär stycket samma förbud mot s. k. delägardebentures som gäller för allmänna aktiebolag. Delägardebentures är en form av vinstandelsbevis som medför rätt till betalning ur bolagets tillgångar vid likvidation eller efter uppsägning med belopp som t. ex. motsvarar viss kvotdel i bolagets tillgångar eller som beräknas efter den genomsnittliga marknadskursen under en period före likvidationen eller uppsägningen (jämför prop. 1975: 103 s. 221).

Det förbud mot att ge ut vinstandelsbevis som *andra stycket* innehåller omfattar samtliga ömsesidiga försäkringsbolag och livförsäkringsaktiebolagen. Endast skadeförsäkringsaktiebolag medges formell möjlighet att ge ut sådana lån.

2 § Bestämmelserna i 4 kap. 20–27 §§ om emissionsprospekt skall tillämpas när ett skadeförsäkringsaktiebolag, som enligt 10 kap. 4 § andra eller fjärde stycket är skyldigt att ha en auktoriserad revisor, eller innehavare av vinstandelsbevis som ett sådant bolag har utfärdat offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva vinstandelsbevis. Emissionsprospekt behöver dock endast upprättas om summan av de belopp som till följd av inbjudningen kan komma att betalas uppgår till minst en miljon kronor.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 3 § ABL och 5 kap. 17 § utredarens förslag. I utredarens förslag saknas förutsättningen att skadeförsäkringsbolaget enligt 10 kap. 4 § andra eller fjärde stycket skall vara skyldigt att ha auktoriserad revisor. Något skäl att i detta hänseende avvika från aktiebolagslagen synes inte finnas.

I förhållande till aktiebolagslagen har paragrafens lydelse jämkats så att inbjudan anges komma från innehavaren av vinstandelsbevis i stället för från aktieägare. Det torde vara innehavarna av bevis som i denna egenskap kan stå som inbjudare.

6 kap. Nedsättning av aktiekapitalet och förvärv av egna aktier i försäkringsaktiebolag

Bestämmelserna i 1–8 §§ i departementsförslaget handlar om nedsättning av aktiekapitalet och överensstämmer i sak med 6 kap. aktiebolagslagen utom vad gäller 6 §. I denna paragraf finns regler som särskilt anpassats för försäkringsaktiebolagen. Den sista paragrafen innehåller bestämmelser om förbud för försäkringsaktiebolag att förvärva egna aktier och svarar mot 7 kap. 1 § ABL. Kapitlet överensstämmer i allt väsentligt med 6 kap. i utredningsförslaget.

Nedsättning av aktiekapitalet

1 § Nedsättning av aktiekapitalet får ske för följande ändamål, nämligen

1. avsättning till reservfonden eller omedelbar täckning av en förlust enligt den fastställda balansräkningen, om förlusten inte kan täckas på något annat sätt,
2. återbetalning till aktieägarna, eller
3. avsättning till en fond som kan användas enligt beslut av bolagsstämman.

Nedsättning för de ändamål som anges i första stycket 2 och 3 får inte avse större belopp än att det efter nedsättningen finns full täckning för det bundna egna kapitalet. Beräkningen av detta skall ske enligt balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, om denna fastställs vid stämman och i annat fall på grundval av de handlingar som anges i 4 kap. 7 § första stycket 1–3.

Nedsättning av aktiekapitalet kan genomföras genom

1. inlösen eller sammanläggning av aktier,
2. indragning av aktier utan återbetalning, eller
3. minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning.

Om nedsättning av aktiekapitalet på grund av bristande betalning finns bestämmelser i 4 kap. 15 § andra stycket.

Paragrafen innehåller regler om nedsättningsändamålen och om genomförandet av en nedsättning. Bestämmelserna överensstämmer med 6 kap. 1 § ABL och motsvaras i FRL närmast av 61 §.

I *första stycket* anges nedsättningsändamålen. Enligt gällande lag får nedsättningsbeloppet användas för återbetalning till aktieägare, avsättning till reservfonden eller säkerhetsfonden och avsättning till en särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämman. Dessa användningssätt kompletteras nu med ytterligare ett, nämligen omedelbar täckning av sådan förlust som inte kan täckas av fritt eget kapital eller någon del av de

obeskattade reserverna. Enligt gällande lag måste förlusttäckning verkställas i två etapper, avsättning till reservfond respektive säkerhetsfond och dennas nedsättning för förlusttäckning.

Bestämmelserna i 12 kap. innebär att endast skadeförsäkringsbolag kan inrätta en reservfond och att livförsäkringsbolagens motsvarighet – säkerhetsfonden – slopas. Gällande lags bestämmelser att aktiekapitalet i ett livförsäkringsbolag kan sättas ned för en avsättning till säkerhetsfonden har följaktligen ingen motsvarighet i förslaget.

Nedsättning av aktiekapitalet för täckande av förlust får inte ske om förlusten kan täckas på något annat sätt. I första hand skall det fria egna kapitalet tas i anspråk. I skadeförsäkringsbolag redovisas i balansräkningen bland de obeskattade reserverna en fond benämnd utjämningsfonden. Bestämmelser om utjämningsfonden finns i anvisningarna punkt 2 till 30 § kommunalskattelagen (1928: 370). Denna fond skall användas för förlusttäckning. Nedsättning av aktiekapitalet skall därför inte ske förrän såväl det fria egna kapitalet som utjämningsfonden tagits i anspråk. För livförsäkringsbolagen finns särskilda förlusttäckningsregler i 12 kap. Dessa förlusttäckningsregler skall beaktas innan aktiekapitalet sätts ned.

2 § Beslut om nedsättning av aktiekapitalet fattas av bolagsstämman, om inte något annat följer av 8 §. Nedsättningsbeslutet får inte fattas förrän bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, skall beslut om detta fattas först. Ett beslut om nedsättning får fattas innan ändringen stadfästs om detta sker under förutsättning att stadfästelse meddelas.

Nedsättning för de ändamål som anges i 1 § första stycket 2 eller 3 får beslutas endast efter förslag eller godkännande av styrelsen.

Bestämmelserna i 4 kap. 7 § om förslag till bolagsstämmans beslut och andra handlingar gäller i tillämpliga delar.

Paragrafen reglerar förfarandet vid nedsättningsbeslut och stämmer nära överens med 6 kap. 2 § ABL. Första stycket motsvaras av 61 § 1 mom. första stycket och 127 § fjärde stycket FRL. Om beslutet om nedsättning fattas innan behövligt beslut om ändring av bolagsordningen stadfästs, måste nedsättningsbeslutet fattas under förutsättning att ändringsbeslutet stadfästs.

3 § Nedsättningsbeslutet skall ange det belopp varmed aktiekapitalet skall sättas ned (nedsättningsbeloppet), nedsättningsändamålet samt hur nedsättningen skall genomföras. Om det i samband med nedsättningen skall utskiftas medel med högre belopp än nedsättningsbeloppet, skall även det högre beloppet anges.

4 § Nedsättningsbeslutet skall anmälas för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från beslutet eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en anmälan eller vägrat registrering, har nedsättningsbeslutet förfallit. Detsamma gäller beslut om sådana ändringar av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet sätts ned.

5 § Skall nedsättningsbeloppet användas enligt 1 § första stycket 1, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet har registrerats. Inom tre år från registreringen får vinstutdelning beslutas endast om rätten ger tillstånd till detta eller om aktiekapitalet har ökats med minst nedsättningsbeloppet. I fråga om rättens tillstånd gäller 6 § andra–femte styckena i tillämpliga delar.

I 3–5 §§ finns bestämmelser om nedsättningsbeslutets innehåll, om registrering och om viss inskränkning av möjligheten till vinstutdelning efter en nedsättning. Bestämmelserna överensstämmer i sak med 6 kap. 3–5 §§ ABL. De motsvaras i FRL av 61 § 1 mom. fjärde–sjätte styckena samt 63 § första och andra styckena.

6 § Om nedsättningsbeloppet helt eller delvis skall användas enligt 1 § första stycket 2 eller 3, får nedsättningsbeslutet inte verkställas utan rättens tillstånd, såvida inte samtidigt bolaget genom nyemission tillförs ett belopp som minst svarar mot nedsättningsbeloppet.

Rättens tillstånd skall sökas senast två månader efter det att nedsättningsbeslutet har registrerats. Till ansökningshandlingen skall fogas bevis att nedsättningsbeslutet har registrerats.

Rätten skall utan dröjsmål inhämta försäkringsinspektionens yttrande om eller i vad mån nedsättningen kan komma att inverka på försäkringstagarnas rätt. Finner rätten med hänsyn till yttrandets innehåll att nedsättningen inte bör verkställas, skall ansökningen genast avslås. I annat fall skall rätten kalla bolagets borgenärer och förelägga dem som vill bestrida ansökningen att senast en viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta. I föreläggandet skall anges att den som inte gjort sådan anmälan anses ha medgivit ansökningen. I kallelsen skall ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande tas in. Kallelsen skall genast kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar.

Om ansökningen inte bestrids eller om de borgenärer som bestrider den får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar eller, beträffande bestridande av försäkringstagare, om inspektionens yttrande ger grund för det, skall tillstånd meddelas. Om den rätt som innehavare av pensionsfordringar har finns bestämmelser i 23 § andra stycket lagen (1967: 531) om tryggande av pensionsutfästelse m. m.

Om en borgenär även är gäldenär i samma rättsförhållande har han inte rätt till betalning eller säkerhet enligt fjärde stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om krav på rättens tillstånd för det fall det är fråga om att nedsättningsbeloppet skall användas för återbetalning till aktieägarna eller skall avsättas till en fri fond. Bestämmelserna ansluter nära till 6 kap. 6 § aktiebolagslagen men med vissa avvikelser. Ett försäkringsaktiebolags borgenärer består främst av ett stort antal försäkringstagare. Med hänsyn till att det normalt är fråga om ett stort antal personer har det ansetts olämpligt att föra in aktiebolagslagens regler om förteckning och kallelser i fråga om dessa borgenärer. I stället gäller att försäkringsinspektionen skall yttra sig över vilken inverkan en nedsättning kan ha på försäkringstagarnas rätt. Bestämmelserna följer i sak i allt väsentligt gällande regler (62 § 1 mom. första och andra styckena FRL).

7 § Rätten skall underrätta försäkringsinspektionen om ansökningar enligt 6 § och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

Har rätten genom lagakraftvunnet beslut bifallit en ansökan enligt 6 §, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet har registrerats.

Om inte ansökan om rättens tillstånd har gjorts inom föreskriven tid eller om rätten genom lagakraftvunnet beslut har avslagit ansökan, skall försäkringsinspektionen förklara att nedsättningsbeslutet har förfallit. Detsamma gäller beslut om sådana ändringar av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet sätts ned.

8 § I ett försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital utan ändring av bolagsordningen kan bestämmas till ett lägre eller ett högre belopp, kan i bolagsordningen tas in ett förbehåll att aktiekapitalet kan sättas ned genom inlösen av aktier, dock inte under minimikapitalet. Förbehållet skall ange ordningen för inlösningen och inlösningsbeloppet eller grunderna för dess beräkning.

Om förbehållet förs in genom att bolagsordningen ändras, får det endast avse aktier som kan tecknas eller ges ut efter det att ändringen har registrerats. Har en fondemission ägt rum efter registreringen, får fondaktierna lösas in först när tre år har förflutit från registreringen av emissionen.

Nedsättningen får inte ske så att full täckning inte finns för det bundna egna kapitalet. Beräkningen av detta skall ske på grundval av den fastställda balansräkningen för det nästföregående räkenskapsåret.

När det enligt förbehållet har blivit bestämt att vissa aktier skall lösas in, skall det genast anmälas för registrering att aktiekapitalet sätts ned med dessa aktiers sammanlagda nominella belopp. När registreringen har skett är aktiekapitalet nedsatt.

Bestämmelserna i 7 § avser handläggningen hos registreringsmyndigheten, dvs. försäkringsinspektionen. De överensstämmer i sak med 6 kap. 7 § aktiebolagslagen och svarar mot 62 § 1 mom. tredje och femte styckena samt 309 § FRL.

8 § innehåller regler om s.k. inlösningsförbehåll. Paragrafen överensstämmer med 6 kap. 8 § aktiebolagslagen och svarar mot 60 § FRL.

Förvärv av egna aktier

9 § Försäkringsaktiebolag får inte förvärva eller som pant motta egna aktier. Ett dotterföretag får inte heller förvärva eller som pant motta aktier i moderbolaget. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltiga.

Första stycket utgör inte hinder för ett försäkringsaktiebolag eller ett dotterföretag att vid övertagande av en rörelse förvärva däri ingående aktier, eller att på auktion inropa för företagets fordran utmätt aktie. En på sådant sätt förvärvad aktie skall, om den inte dragits in genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust. Aktier, som förvärvats vid övertagande av en rörelse, skall dock avyttras senast två år efter förvärvet, såvida inte regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, ger bolaget tillstånd att behålla aktierna under en längre tid.

Har försäkringsaktiebolaget blivit moderbolag och innehar dotterföretaget aktier i moderbolaget, skall dessa aktier avyttras enligt vad som anges i

andra stycket i fråga om aktier som förvärvats vid övertagande av en rörelse.

Paragrafen innehåller förbud för ett försäkringsaktiebolag att förvärva eller som pant ta emot egna aktier, dock med vissa undantag. Bestämmelserna överensstämmer med 7 kap. 1 § aktiebolagslagen och motsvarar 64 § FRL. I förhållande till gällande rätt innebär reglerna att även vederlagsfria förvärv omfattas av förbudet.

7 kap. Rörelsen

Bestämmelserna i detta kapitel är speciella för försäkringsbolagen och har inte någon motsvarighet i aktiebolagslagen. Samtliga paragrafer gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Enligt det förslag som lagts fram i betänkandet Ny försäkringsredovisning skall beteckningen försäkringsfond bytas ut mot försäkringstekniska skulder. Som motiv till ändringsförslaget har i betänkandet anförts.

Beteckningen fond brukar hänföra sig till sådana poster på passivsidan av ett företags balansräkning som inte utgör egentliga skulder. Försäkringsfonden motsvarar emellertid en klar skuld till försäkringstagarna.

Tydligast framträder detta på livförsäkringsområdet. Ersättningsreserven består till väsentlig del av ett antal entydigt bestämda skuldbelopp vilka förfallit till betalning. Beräkningen av premiereserv bygger på en diskontering med försäkringstekniska metoder av framtida försäkringsbelopp. På grund av osäkerheten vid bedömning av framtida förhållanden måste såväl på livförsäkringssidan som på skadeförsäkringssidan säkerhetsmarginaler inläggas vid beräkningarna för att soliditetskravet i FRL skall tillgodoses. Denna omständighet berövar dock inte försäkringsfonden dess skuldkaraktär.

Förutom premiereserv och ersättningsreserv innefattar försäkringsfonden på livförsäkringssidan tilldelad återbäring, ej förfallen till betalning. Denna post består av klart bestämda skuldbelopp även om dessa förfaller till betalning först vid en framtida tidpunkt.

Även om det vore fråga om en fond skulle för övrigt uttrycket försäkringsfond vara olämpligt och närmast intetsägande. Varje fond inom ett försäkringsbolag som hänför sig till försäkringsverksamheten kan ju sägas vara ett slags försäkringsfond.

Kommittén föreslår att benämningen "försäkringstekniska skulder" införs vilket ger en klarare bild av innebörden av bolagets åtaganden gentemot försäkringstagarna.

Utredaren har följt detta förslag och infört beteckningen försäkringstekniska skulder i stället för försäkringsfond.

Både i Ny försäkringsredovisning och i utredarens förslag har vidare de nuvarande benämningarna premiereserv och ersättningsreserv behållits och benämningen skadebehandlingsreserv införts, trots att "reserv" normalt inte används för att beteckna en skuld.

Utredaren har i 12 kap. föreslagit att antalet överskottsfonder inom livförsäkringsrörelsen skall minskas. Detta innebär att nuvarande säkerhetsfonden och utjämningsfonden sammanförs med återbäringsfonden. Därför finns inga motsvarigheter till 266, 271 och 277 §§ FRL i utredarens förslag. Istället förutsätts att bestämmelser om konsolideringen tas in i återbäringsgrunderna.

Svenska försäkringsbolags riksförbund anser att införandet av termen "försäkringstekniska skulder" är ett steg i rätt riktning men att varken denna eller de övriga nu nämnda beteckningarna är idealiska för att skapa klarhet i att det är fråga om förpliktelser mot eller skulder till försäkringstagarna. Förbundet anser att detta förhållande är särskilt påtagligt då det gäller livförsäkringsbolag och att det kanske borde övervägas om olika termer kan användas i liv- och skadeförsäkringsbolag.

För egen del finner jag det vara en vinning från terminologisk synpunkt att termen "försäkringsfond" ersätts med "försäkringstekniska skulder". Den kommitté med företrädare för försäkringsbranschen och tillsynsmyndigheten som har utarbetat förslagen i Ny försäkringsredovisning har vidare valt att behålla begreppen premiereserv och ersättningsreserv och tilldelad återbäring, ej förfallen till betalning, och att införa begreppet skadebehandlingsreserv. Dessa begrepp använder även utredaren i sitt förslag, enligt vilken posterna i fråga ingår bland de försäkringstekniska skulderna på balansräkningens passivsida. Härigenom klargörs enligt min mening på ett tillfredsställande sätt att de ingår bland försäkringsbolagens förpliktelser. Av benämningarna framgår att det är fråga om förpliktelser mot försäkringstagarna. Att införa en särskild terminologi för livförsäkringsbolag skulle enligt min mening strida mot den strävan till överskådlighet och klarhet som är betydelsefull i det framlagda förslaget. Enligt min mening bör den i utredningsförslaget använda terminologin godtas. Jag godtar också utredarens förslag angående återbäringsfonden.

Försäkringstekniska skulder och grunder för försäkringsverksamheten

1 § I ett försäkringsbolags balansräkning skall som skulder, under benämningen försäkringstekniska skulder, tas upp värdet på balansdagen av bolagets ansvarighet för

1. löpande försäkringar (premiereserv),
2. försäkringsersättningar för inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv),
3. utgifterna för reglering av inträffade försäkringsfall (skadebehandlingsreserv),
4. sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som inte har förfallit till betalning och
5. sådan tilldelad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse som inte har förfallit till betalning.

Sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som har förfallit till betalning men inte kunnat betalas ut skall föras till ersättningsreserven.

Ansvarar flera försäkringsbolag solidariskt för en försäkring, skall i det

enskilda bolagets redovisning av försäkringstekniska skulder endast beaktas den del av försäkringen som enligt avtal mellan bolagen belöper på bolaget.

Paragrafen motsvaras av 262 § FRL. Den överensstämmer i sak med vad som föreslagits av utredaren och i Ny försäkringsredovisning.

Första stycket. De försäkringstekniska skulderna delas i förslaget upp på följande poster: premiereserven, ersättningsreserven, skadebehandlingsreserven och tilldelad återbäring, som inte har förfallit till betalning. Som nämnts i inledningen till kapitlet är posten skadebehandlingsreserv ny. Införandet av denna post innebär att avsättning för skadebehandlingskostnader för inträffade skador skall särredovisas och inte som hittills redovisas i ersättningsreserven. Som hittills skall avsättningarna på grund av inträffade försäkringsfall motsvara både fastställda och ännu inte fastställda och därför endast beräknade ersättningar och kostnader. Förändringar av skadebehandlingsreserven skall redovisas som driftskostnader under det att förändringar av ersättningsreserven skall redovisas som försäkringsersättningar.

Det förekommer inom annan försäkring än livförsäkring att beslut fattas om tilldelning av återbäring som skall utbetalas först året efter det för vilket beslutet fattades. Även sådan återbäring skall enligt förslaget redovisas som en särskild post under beteckningen försäkringstekniska skulder. Med ändring av utredarens förslag "beslutad återbäring" har denna post benämnts tilldelad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse.

Andra stycket. Tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som förfallit till betalning men inte kunnat utbetalas därför att borgenären inte har kunnat nås eller utestår av annan liknande orsak skall föras till ersättningsreserven.

Som Svenska försäkringsbolags riksförbund har påpekat i anslutning till paragrafens *tredje stycke* kan det vara lämpligt att bolag som står solidariskt ansvar för vissa specifika försäkringsbestånd, t. ex. på flygförsäkringsområdet, anger detta i årsberättelsen bland redovisade ansvarsförbindelser.

2 § De grunder som nämnts i 2 kap. 6 § skall avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skälig med hänsyn till försäkringens art.

Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören genast vidta åtgärder för att få grunderna ändrade.

3 § Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkringsrörelsen skall innehålla antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt

driftskostnader. Grunderna får också innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg.

Antagandena om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader skall väljas så att de kan anses vart för sig betryggande för det slag av försäkringsrörelse som det är fråga om. Avvikelser från kravet att varje antagande för sig skall vara betryggande får dock ske om det i grunderna finns föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg som föranleder detta.

Premiereservgrunderna skall bestämmas så att premiereserven alltid utgör summan av

1. skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för löpande försäkringar och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för dessa försäkringar och

2. det belopp som anses behövligt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid.

Om premiegrunderna innehåller föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg, skall premiereservgrunderna ange på vilket sätt hänsyn skall tas till dessa säkerhetstillägg när kapitalvärdet av framtida utgifter beräknas.

Premiereservgrunderna skall innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven som skall anses belöpa på varje försäkring. Vid bedömande av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, skall för varje antagande hänsyn tas till den säkerhet som finns i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar samt till storleken av de särskilda säkerhetstilläggen.

4 § Om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar, får särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder) stadfästas för en bestämd tid.

Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten överstigit vad som har antagits i grunderna eller genom andra liknande omständigheter, får övergångsgrunder dessutom stadfästas, om det inte finns anledning att anta att bolaget skall råka på obestånd och om grunderna kan anses främja försäkringstagarnas intresse.

I övergångsgrunderna får, utan hinder av bestämmelserna i 3 § om premiereservgrunder, föreskrivas att vid beräkning av premiereserven det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av den vinst som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna gäller.

Utan synnerliga skäl får övergångsgrunder inte gälla under längre sammanhängande tid än tio år.

För stadfästelse av övergångsgrunderna gäller 2 kap. 4 §. Som villkor för stadfästelsen får föreskrivas att bolaget skall på det sätt som anges i 11 § detta kapitel sätta även andra värdehandlingar än dem som avses där i särskilt förvar.

Paragraferna överensstämmer i sak med 263, 264 och 265 §§ FRL.

Beträffande 4 § kan anmärkas att upprättande av övergångsgrunder får anses jämställt med ändring av grunder. Under 2 kap. 3 och 4 §§ har nämnts att grunderna under avtalstiden kan ändras utan försäkringstagarnas hörande med det undantaget att premien inte får höjas. Om försäkringsavtalet medger det kan dock premien under avtalstiden höjas i samband med en ändring av grunderna. Enligt vad Svenska försäkringsbolags

riksförbund har upplyst förekommer det i dag några försäkringsformer där en sådan höjning av premien kan ske.

5 § Grunderna för försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev skall ange villkoren för att erhålla denna rätt. De skall även innehålla regler för beräkning av återköps- och fribrevsvärden.

6 § Grunderna för belåning av försäkringsbrev hos bolaget skall ange villkoren för belåningen. De skall även innehålla bestämmelser om lånevärde, räntefot och verkan av underlåtenhet att betala ränta.

7 § Grunderna för verkan av underlåtenhet att betala premierna skall ange i vilken ordning bolagets ansvarighet kan komma att upphöra eller i övrigt förändras. Vidare skall grunderna ange villkoren för att försäkringen åter skall träda i kraft (återupplivning).

8 § Grunderna beträffande återbäring till försäkringstagarna skall innehålla regler för

1. användning av återbäringsfonden,
2. tilldelning av återbäring samt
3. förräntning av återbäringsmedel.

Reglerna för tilldelning av återbäring skall ange hur tilldelningen skall ske. Den tilldelade återbäringen skall utbetalas omedelbart eller vid en bestämd senare tidpunkt eller också tillgodoräknas försäkringstagaren som nedsättning av premien eller utvidgning av försäkringsförmånerna.

Utfästelse om återbäring får inte göras på annat sätt än som följer av reglerna om tilldelning av återbäring.

Paragraferna överensstämmer i sak nära med 267–270 §§ FRL och med utredarens förslag.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har påpekat att ingen av de beskrivningar som gällande lag och utredningsförslaget (270 § andra stycket resp. 8 § andra stycket) innehåller, motsvarar det återbäringssystem som tillämpas av Skandia Liv. Det system – utvidgning av försäkringsförmånerna – som Skandia Liv tillämpar har i praxis inbegripits i begreppet tilläggsförsäkring. I stället för "premie för tilläggsförsäkring" har därför i lagförslaget införts "utvidgning av försäkringsförmånerna", vilket uttryck är avsett att täcka bl. a. premie för tilläggsförsäkring.

9 § Ett belopp motsvarande försäkringstekniska skulder för livförsäkringar skall alltid redovisas i följande slag av värdehandlingar

1. obligationer eller andra skuldförbindelser som utfärdats eller garanterats av staten,
2. obligationer, som utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan, Skeppsfartens sekundärlånekassa, Nordiska investeringsbanken eller av ett kreditaktiebolag, eller andra av nu angivna kreditinstitut utfärdade skuldförbindelser, med undantag av sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis),

3. obligationer, utfärdade eller garanterade av ett svenskt bankaktiebolag, en svensk sparbank eller en centralkassa för jordbrukskredit, eller av ett sådant bankinstitut eller av riksbanken utfärdade andra fordringsbevis, med undantag av förlagsbevis,

4. obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av en svensk kommun,

5. av ett svenskt näringsföretag utfärdade obligationer som offentligen utbjudits av ett svenskt bankaktiebolag, Sveriges investeringsbank aktiebolag eller Nordiska investeringsbanken,

6. skuldförbindelser för vilka bolaget äger säkerhet genom

panträtt i en jordbruks-, bostads-, kontors- eller affärsfastighet inom 70 procent av fastighetens uppskattade värde eller, om pantvärde har fastställts för fastigheten enligt gällande bestämmelser om lån av statsmedel till främjande av bostadsbyggandet, inom 75 procent av pantvärdet,

panträtt i tomträtt, till vilken hör en byggnad som är avsedd för bostads-, kontors- eller affärsändamål, inom 70 procent av det uppskattade värdet av byggnaden eller någon annan egendom som hör till tomträtten eller, om pantvärde har fastställts för egendomen enligt nämnda bestämmelser, inom 75 procent av pantvärdet, allt med den ytterligare begränsning som försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet eller

panträtt i en fastighet, som helt eller delvis är inrättad för industriell verksamhet, eller i en tomträtt till vilken hör byggnad, som helt eller delvis är inrättad för sådan verksamhet, inom 60 procent av det uppskattade värdet av egendomen, såvitt avser tomträtt med den ytterligare begränsning försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet,

varvid dock en förutsättning för att panträtt i fastigheten eller tomträtten skall godkännas – utom i fråga om sådant lån till en svensk kommun för vilket försäkringsinspektionen har medgett undantag – är att tillhörande byggnader skall vara brandförsäkrade i försäkringsbolag som avses i denna lag eller i utländskt försäkringsföretag med rätt att driva försäkringsrörelse här i landet,

7. inhemska eller utländska värdehandlingar, som till sin art och till den säkerhet de erbjuder kan anses jämförliga med några av de under 1–6 nämnda, varvid dock värdehandlingar, som enligt sin lydelse skall inlösas i främmande valuta, får användas för redovisning endast i den mån de motsvarar försäkringstekniska skulder för egen räkning för försäkringar i samma valuta

eller också i följande tillgångar av annan art

8. lån mot säkerhet i bolagets försäkringsbrev inom återköpsvärdet,

9. värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet på grund av de livförsäkringar som har övertagits i form av återförsäkring, varvid dock värdet av utländskt försäkringsföretags ansvarighet inte får användas till redovisning av försäkringstekniska skulder i större omfattning än vad försäkringsinspektionen medger med hänsyn till försäkringstagarnas säkerhet.

Med det uppskattade värdet avses det värde som försäkringsbolaget bestämt på grundval av en särskild värdering.

Utan hinder av första stycket får ett belopp motsvarande högst 20 procent av de försäkringstekniska skulderna för egen räkning redovisas i andra värdehandlingar än som avses i första stycket 1–7, dock inte i aktier.

Med försäkringstekniska skulder för egen räkning förstås den del av dessa skulder som överstiger värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet.

Paragrafen motsvaras av 274 § FRL, som senast ändrats genom SFS 1979: 1053 med anledning av regeringens proposition 1979: 165 om den svenska kapitalmarknaden.

Paragrafen gäller även i fråga om försäkringstekniska skulder för sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring (se 1 kap. 5 § tredje stycket).

10 § Om ett försäkringsbolag för längre tid än tio år meddelar försäkringar av annat slag än personförsäkringar, skall i fråga om redovisning av premiereserv för sådana försäkringar bestämmelserna i 9 § första stycket 1–7 och 9 samt tredje stycket tillämpas.

Paragrafen överensstämmer i sak med 275 § FRL.

11 § De värdehandlingar som avses i 9 och 10 §§ skall förvaras avskilda från bolagets övriga tillgångar och under minst två lås med olika nycklar. Till ett av låsen skall endast ett ombud som försäkringsinspektionen förordnar inneha nyckel. I dessa värdehandlingar har försäkringstagarna panträtt som i handpant till säkerhet för att bolaget skall fullgöra sina förpliktelser enligt försäkringsavtalen.

Styrelsen och verkställande direktören skall se till att värdehandlingar till erforderligt belopp alltid förvaras avskilda på det sätt som föreskrivs i första stycket. Vid fastställande av beloppet skall värderingsreglerna i 11 kap. 7 § iakttas. Har värdehandlingar satts i förvar till högre värde än som erfordras har styrelsen eller verkställande direktören rätt att få ut handlingar motsvarande överskottet. Styrelsen eller verkställande direktören har dessutom, för att kunna betala förfallna försäkrings- eller återbäringsbelopp, för vilka avsättning har skett, rätt att få ut handlingar till motsvarande värde. En värdehandling får på styrelsens eller verkställande direktörens begäran bytas ut mot en annan handling av motsvarande värde.

Behöver bolaget tillgång till en värdehandling, som har satts i särskilt förvar, för att kunna bevaka sin rätt på grund av handlingen eller för något annat liknande ändamål, skall ombudet mot kvitto lämna ut handlingen till behörig företrädare för bolaget. Styrelsen och verkställande direktören är skyldiga att inom skälig tid återställa handlingen eller avlämna annan handling av motsvarande värde.

Paragrafen överensstämmer i sak med 276 § 1 mom. FRL. Den motsvarar 7 kap. 11 § första–tredje styckena i utredarens förslag.

I *andra stycket* har tagits in en erinran om att värderingsreglerna i 11 kap. 7 § skall iakttas vid värderingen av de värdehandlingar som skall förvaras avskilda.

12 § Har en återförsäkringsgivare i särskilt förvar satt värdehandlingar som motsvarar värdet av försäkringstekniska skulder för livförsäkringar

som mottagits i återförsäkring, skall panträtten tillkomma försäkringstagarna i det bolag som tagit återförsäkringen.

Bestämmelsen i första stycket skall även tillämpas beträffande värdehandlingar, i vilka premiereserven enligt 10 § redovisas.

Paragrafen överensstämmer i sak med 276 § 2 mom. FRL. Den motsvarar 7 kap. 11 § fjärde och femte styckena i utredarens förslag.

13 § Ombudet skall genast göra anmälan hos försäkringsinspektionen om styrelsen eller verkställande direktören inte fullgör sina åligganden enligt 11 §.

Ombudet har rätt att få arvode av försäkringsbolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

Återförsäkring

14 § Ett försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande sluta avtal varigenom bolaget förbinder sig att i återförsäkring avge ännu inte tecknade livförsäkringar, om bolaget inte kan säga upp avtalet att upphöra utan ersättning senast ett år efter uppsägningen. Ett försäkringsbolag får inte heller utan inspektionens medgivande sluta avtal om avgivande i återförsäkring av en redan tecknad livförsäkring, om försäkringen vid avtalets ingående varit i kraft längre än ett halvt år.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte försäkringsbolag som endast meddelar återförsäkring.

Förbud mot viss premienedsättning

15 § Ett försäkringsbolag eller dess ombud får inte medge en enskild försäkringstagare eller en grupp av försäkringstagare direkt eller indirekt nedsättning av livförsäkringspremier som bolaget bestämt enligt fastställda grunder. Nedsättning av premier får dock ske genom återbäring i överensstämmelse med fastställda grunder.

Paragraferna överensstämmer i sak med 278, 300 och 301 §§ FRL och med 7 kap. 12–14 §§ i utredarens förslag.

Försäkringsbolagens anskaffningsverksamhet

16 § Styrelsen och verkställande direktören skall övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed.

Paragrafen överensstämmer i sak med 302 § första meningen FRL och med 7 kap. 15 § första meningen i utredarens förslag. Vad som föreskrivs i 302 § om att regeringen får meddela närmare bestämmelser om anskaffningsverksamheten och föranstalta om en särskild nämnd för handläggning av anskaffningsfrågor har inte medtagits. Något bemyndigande för regeringen att i dessa hänseenden meddela föreskrifter som går utöver befogenheten att meddela verkställighetsföreskrifter enligt 8 kap. 13 § regeringsformen torde inte vara erforderligt. Det kan tilläggas att möjligheten att

utfärda bestämmelser och tillsätta en särskild nämnd för att övervaka ackvisitionsverksamheten inte har utnyttjats. I stället har försäkringsbolagen träffat s. k. anskaffningsöverenskommelser för att genom dessa främja god sed inom anskaffningsverksamheten. Dessa överenskommelser har hittills varit så utformade att det inte har funnits anledning för regeringen att utfärda särskilda föreskrifter. Bolagen har ett särskilt organ för övervakningen av försäljningsverksamheten, nämligen Svenska försäkringsbolags förvaltningsnämnd. Ytterst ankommer det på försäkringsinspektionen att övervaka att anskaffningsverksamheten sker i enlighet med god försäkringssed. Att denna del av inspektionens verksamhet har samband med övervakningen av bolagens marknadsföring av sina tjänster har berörts i den allmänna motiveringen.

Allmänna bestämmelser

17 § Ett försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande äga större andel av aktierna i ett svenskt eller utländskt aktiebolag än som svarar mot ett röstetal om högst fem procent av röstetalet för samtliga aktier. Tillhör försäkringsbolaget en koncern, skall bestämmelsen gälla koncernen.

Ett försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande äga andelar i en aktiefond eller i annan juridisk person än aktiebolag.

Första stycket skall inte tillämpas på aktier eller andelar i försäkringsbolag eller i juridiska personer vars verksamhet uteslutande har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag, att tillskjuta garantikapital i ömsesidiga försäkringsbolag, att förvalta försäkringsbolagens fastigheter eller att biträda försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande.

Paragrafen motsvarar 336 § FRL och 7 kap. 16 § i utredarens förslag. Huvudregeln i första stycket av 336 § är att ett försäkringsbolag inte får äga flera aktier i något svenskt eller utländskt aktiebolag än som motsvarar 5 procent av hela antalet aktier. Skulle aktier med olika röstvärde finnas i bolaget, får försäkringsbolaget dock inte ha flera aktier än som motsvarar högst 5 procent av röstetalet för samtliga aktier i aktiebolaget. Tillhör försäkringsbolaget en koncern, gäller bestämmelserna koncernen. Ett aktiebolag som inte är försäkringsbolag skall därvid anses som koncernbolag, om det skulle ha räknats som dotterbolag, såvida det hade varit ett försäkringsbolag. I nuvarande andra stycket av 336 § undantas aktier i försäkringsaktiebolag och i vissa andra aktiebolag från kravet på medgivande enligt första stycket. I tredje stycket uppställs krav på inspektionens medgivande för att ett försäkringsbolag skall få äga andelar i en aktiefond.

Utredaren har diskuterat om begränsningsregeln i första stycket inte också borde omfatta andelar i andra företagsformer. En viktig princip i försäkringsrörelselagen är att försäkringsbolagen inte får driva annan rörelse än försäkringsrörelse (1 kap. 3 §). För att denna princip inte skall åsidosättas får försäkringsbolagen inte inneha mer än 5 procent av aktierna i ett aktiebolag. Ett större aktieinnehav skulle kunna innebära att försäk-

ringsbolagen tog på sig ett aktivt ägaransvar och eventuellt skulle tvingas ingripa i företagens skötsel. Det kan vara lika olämpligt att ett försäkringsbolag på grund av sitt innehav av aktier i ett annat bolag deltar i en verksamhet som saknar allt samband med själva försäkringsrörelsen som att detta sker direkt i försäkringsbolagets egen verksamhet. Om ett försäkringsbolag tar ett aktivt ägaransvar vid driften av andra företag, kan det uppstå risk för att själva försäkringsrörelsen och med den förenad utlåningsverksamhet påverkas negativt.

Utredaren anser att samma invändningar som framförts mot ett större aktieinnehav också kan riktas mot att försäkringsbolaget har stort inflytande i ett företag som drivs i andelsform, t. ex. en ekonomisk förening. Utredaren har emellertid inte velat föreslå någon ändring av dessa bestämmelser eftersom de helt nyligen har varit föremål för lagstiftning (SFS 1979: 1053, jämför prop. 1978/79: 165 s. 173).

Av *remissinstanserna* har försäkringsinspektionen, Svea hovrätt och Svenska försäkringsbolags riksförbund haft synpunkter på förevarande paragrafs innehåll. Det har kommit till försäkringsinspektionens kännedom att vissa större försäkringsbolag överväger att engagera sig i vissa former av rörelse som är avsedd att bedrivas genom handelsbolag och kommanditbolag. Enligt inspektionens mening skulle det vara motiverat att nu utvidga femprocentsregelns räckvidd också till sådana bolag och till ekonomiska föreningar. Svea hovrätt har påpekat att den lagstiftningsåtgärd utredningen åsyftar avsåg andel i aktiefond och att det i sammanhanget inte övervägdes det vidare spörsmålet om begränsning av rätten till ägarinflytande i andra juridiska personer än aktiebolag. Eftersom något ställningstagande från statsmakternas sida i sistnämnda fråga således inte har skett nyligen, finner hovrätten det av utredningen åberopade skälet mot att nu ta upp denna fråga till övervägande inte vara hållbart.

Försäkringsinspektionen har också ifrågasatt om inte regeln i första stycket borde utformas så att ett försäkringsbolag endast behövde medgivande till att äga större andel av aktierna i ett bolag än som svarar mot 5 procent av röstetalet för samtliga aktier. I praxis har regeln nämligen tolkats så att det avgörande är röstvärdet.

Vad gäller tredje stycket kan det enligt inspektionen ifrågasättas om krav på medgivande inte bör gälla även utländska bolag. Inspektionen förutsätter emellertid att denna fråga lämpar sig bättre för avgörande i ljuset av försäkringsverksamhetskommitténs kommande överväganden.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har föreslagit att regeln i tredje stycket att ett försäkringsbolag skall ha inspektionens medgivande för att äga andelar i aktiefond skall slopas.

För egen del delar jag försäkringsinspektionens uppfattning att kravet på inspektionens medgivande bör gälla inte bara aktier. Enligt min mening bör kravet gälla även andelar i alla andra former av juridiska personer än aktiebolag. Det är dock inte lämpligt att ett sålunda utvidgat krav på

medgivande knyts till femprocentsregeln för aktier. I stället bör det införas ett generellt krav på medgivande av samma slag som gäller för andelar i aktiefond. Den nuvarande regeln beträffande andelar i aktiefond infördes så sent som fr. o. m. den 1 januari 1980 och bör inte nu avskaffas. I enlighet med den praxis som försäkringsinspektionen hänvisat till bör femprocentsregeln ändras att endast avse röstetalet. Till följd av den utvidgning av koncernbegreppet som föreslås i 1 kap. 9 § kan den nuvarande särskilda regeln i 336 § första stycket om aktiebolag som inte är försäkringsbolag utgå. Någon ändring av regeln i det nuvarande andra stycket av 336 § så att inspektionens medgivande skall krävas för innehav av andelar i utländska bolag bör t. v. inte göras.

I fråga om de nya koncernreglerna i 1 kap. 9 § bör beaktas att försäkringsinspektionen föreslås kunna förordna att lagens bestämmelser om koncerner skall tillämpas helt eller delvis på en grupp av försäkringsbolag som inte utgör en koncern enligt bestämmelserna i nämnda paragrafs andra och tredje stycken, men som har gemensam eller i huvudsak gemensam administration och företagsledning. När det gäller dessa s. k. oäkta koncerner, dvs. grupp av bolag med i huvudsak gemensam administration och företagsledning, ankommer det på försäkringsinspektionen att avgöra om femprocentsregeln skall tillämpas på dessa koncerner. Skäl talar dock enligt min mening för att femprocentsregeln normalt görs tillämplig på de s. k. oäkta koncernerna.

18 § Försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande meddela försäkringar med solidarisk ansvarighet.

19 § Ett försäkringsbrev skall innehålla uppgifter både om de allmänna försäkringsvillkoren och om de särskilda villkoren för den försäkring som avses i brevet.

Paragraferna motsvarar 338 och 340 §§ FRL och överensstämmer med 7 kap. 17 och 18 §§ utredarens förslag. De ändringar som gjorts är redaktionella.

20 § Om en personuppgift som anger att en försäkringstagare har vidtagit dispositioner beträffande i framtiden utfallande försäkringsbelopp till förmån för någon annan har införts i sådant personregister som avses i datalagen (1973: 289), får uppgiften inte lämnas ut till denne.

Paragrafen överensstämmer i sak med 340 a § FRL och med 7 kap. 19 § i utredarens förslag. Svenska försäkringsbolags riksförbund har under remissbehandlingen lagt fram ett förslag om införande av en generell sekretessbestämmelse efter mönster av bankrörelselagstiftningen. En sådan sekretessbestämmelse föreslogs av 1958 års försäkringssakkkunniga, i betänkandet SOU 1960: 11 Översyn av lagen om försäkringsrörelse, s. 504–505, men ledde inte till lagstiftning. Förbundet menar att en sekretessregel

skulle vara av värde för såväl försäkringsbolagen som för deras kunder. Den skulle bl. a. göra det lättare för bolagens tjänstemän att neka att besvara obehöriga förfrågningar.

För egen del får jag anföra följande. Utöver det förslag av 1958 års försäkringssakkunniga, vilket som nämnts inte ledde till lagstiftning, aktualiserades frågan om en sekretessregel för försäkringsbolagen av Svenska försäkringsbolags riksförbund i det lagstiftningsärende som ledde till förbudet i 340 a § (SFS 1974: 218, prop. 1974: 96, KU 24, rskr 179) mot utlämnande enligt datalagen (1973: 289) av uppgift i personregister om förmånstagarförordnande till förmånstagaren. Skäl att i det då aktuella sammanhanget ta upp frågan om en allmän sekretessregel för försäkringsbolagen ansågs emellertid enligt uttalande i propositionen inte föreligga.

Även om det såvitt känt inte finns någon anledning till anmärkning mot försäkringsbolagens sätt att behandla de uppgifter om enskildas personliga och ekonomiska förhållanden som det här är fråga om, är enligt min mening de skäl Svenska försäkringsbolags riksförbund anfört till stöd för sin framställning värda att beaktas. Enligt min mening behöver frågan dock övervägas ytterligare och får därför lösas i annat sammanhang.

21 § Om det föreligger intressegemenskap mellan å ena sidan ett försäkringsbolag och å andra sidan ett aktiebolag som denna lag inte är tillämplig på eller en ekonomisk förening, får försäkringsinspektionen förelägga aktiebolaget eller föreningen att avge en särskild redovisning över intressegemenskapen. Sådant föreläggande får dock endast meddelas om det behövs med hänsyn till tillsynen över försäkringsverksamheten och om regeringen lämnat sitt samtycke till det. Redovisningen skall avges enligt anvisningar av försäkringsinspektionen.

Paragrafen motsvarar 337 § FRL och 7 kap. 20 § i utredarens förslag. De ändringar som gjorts är redaktionella. Den utvidgning av koncernbegreppet enligt 333 § 1 mom. FRL som föreslås i 1 kap. 9 § medför att flertalet av de situationer lagregeln tidigare avsåg att täcka kommer att falla inom försäkringsrörelselagens koncernbegrepp. Som framhållits i kommentaren till 1 kap. 9 § kvarstår dock fall – t. ex. där ett holdingbolag äger aktiemajoriteten i ett eller flera försäkringsbolag – där det finns behov av den i detta lagrum angivna möjligheten att meddela föreläggande om redovisning över intressegemenskap.

8 kap. Försäkringsbolagets ledning m. m.

Reglerna i detta kapitel bygger på samma principer som gällande lag. De har omarbetats i överensstämmelse med aktiebolagslagen. Några förändringar i förhållande till gällande lag föreslås dock, bl. a. en särskild regel om skyldighet för styrelseledamöterna och verkställande direktören att till styrelsen lämna meddelanden om sina innehav av aktier i bolaget och

förändringar i innehaven. Bestämmelserna om aktuarie vilka i gällande lag står i ett särskilt avsnitt har medtagits i detta kapitel.

Reglerna i detta kapitel gäller för såväl försäkringsaktiebolagen som de ömsesidiga försäkringsbolagen om annat inte har angivits under den ifrågavarande paragrafen. De nya reglerna har i huvudsak utformats i överensstämmelse med utredningsförslaget och paragrafindelningen är densamma med den förskjutning som följer av att 3 § tredje stycket i utredarens förslag brutits ut till en egen paragraf, 4 §.

1 § Ett försäkringsbolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter.

I försäkringsaktiebolag som inte uteslutande driver återförsäkring, skall minst en av styrelseledamöterna utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas. Sådan styrelseledamot får inte vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.

Styrelsen väljs av bolagsstämman. Styrelseledamot som avses i andra stycket skall dock enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem eller förordnas av regeringen eller av myndighet som regeringen bestämmer. Även annan styrelseledamot får enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val av bolagsstämman.

Särskilda bestämmelser om att styrelseledamot skall utses av annan än bolagsstämman finns i lagen (1976: 355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Styrelseledamöternas uppdrag gäller för den tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

Paragrafen motsvarar i sak 8 kap. 1 § ABL samt 70 § första–tredje styckena, 73 § första stycket och 204 § 1 mom. första stycket FRL. Paragrafens andra stycke gäller endast försäkringsaktiebolag.

Enligt gällande lag har försäkringsaktiebolag som uteslutande driver återförsäkringsrörelse till skillnad från andra försäkringsaktiebolag inte någon skyldighet att utse en styrelseledamot med uppgift att särskilt bevaka försäkringstagarintresset (försäkringstagarrepresentant). Utredningsförslaget innebär inte någon ändring i detta avseende. Svenska försäkringsbolags riksförbund har föreslagit att även försäkringsaktiebolag som så gott som uteslutande driver återförsäkringsrörelse skall undantas från denna skyldighet. Förbundet har pekat på att man härigenom skulle kunna undvara det nuvarande dispensförfarandet beträffande de bolag som vid sidan av återförsäkringsrörelsen driver en mycket begränsad direktförsäkringsrörelse. För egen del får jag framhålla att det f. n. endast torde vara ett återförsäkringsbolag som driver en begränsad direktförsäkringsrörelse. Veterligen har nu gällande ordning inte medfört några olägenheter. Liksom

enligt gällande lag har därför i förslaget endast de rena återförsäkringsaktiebolagen undantagits från skyldigheten att utse försäkringstagarrepresentant. Jag har dock funnit att det är påkallat med en mindre redaktionell jämkning av föreskriften att utse försäkringsrepresentant, utan att någon saklig ändring i förhållande till gällande lag åsyftas. Bestämmelsen återfinns i *andra stycket*.

Enligt *tredje stycket* skall de styrelseledamöter som inte är försäkringstagarrepresentanter i normalfallet väljas av bolagsstämman. Emellertid får en eller flera av dessa ledamöter tillsättas i annan ordning. En förutsättning härför är dock att en bestämmelse om detta har tagits in i bolagsordningen. Genom att ta in en sådan bestämmelse i bolagsordningen kan ett försäkringsbolag i sin styrelse frivilligt bereda plats för exempelvis de anställda, stat eller kommun.

I lagen (1976: 355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag finns uttryckliga bestämmelser om att de anställda har rätt till styrelserepresentation i försäkringsbolag med minst 25 anställda. Dessa arbetstagarledamöter skall i regel utses av de lokala arbetstagarorganisationerna. Utredaren har övervägt att inarbeta den nämnda lagen i försäkringsrörelselagen men har avstått från detta. Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam anser att reglerna bör tas in i försäkringsrörelselagen.

För egen del anser jag att det inte är lämpligt att belasta kapitlet med det omfattande regelsystem som lagen om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag innehåller. Motsvarande lagbestämmelser för de allmänna aktiebolagen har inte heller inarbetats i aktiebolagslagen. Bestämmelserna om styrelserepresentation för de anställda i försäkringsbolag bör därför enligt min mening även i fortsättningen vara reglerade i den särskilda lagen. Däremot anser jag att en särskild bestämmelse bör tas in i denna paragraf som hänvisar till den ifrågavarande lagen. En sådan bestämmelse har tagits upp i *fjärde stycket*. Den saknar motsvarighet i utredningsförslaget.

Lagen om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag innehåller på några punkter bestämmelser som avviker från vad som gäller enligt de allmänna reglerna i försäkringsrörelselagen. Att de förstnämnda reglerna därvid skall gälla följer av grundsatsen att speciallag tar över allmän lag.

I *femte stycket* regleras tiden för styrelseledamots uppdrag på liknande sätt som enligt gällande lag. Emellertid har efter förebild i aktiebolagslagen längsta tiden för uppdraget utökats från tre till fyra år så att det upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas. I motsats till vad fallet är enligt gällande lag gäller maximitiden alla styrelseledamöter och inte bara dem som valts på bolagsstämman. Tiden för arbetstagarledamöternas uppdrag regleras i 15 § första stycket lagen om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag.

Av bestämmelsen framgår att maximitiden för arbetstagarledamöterna är begränsad på motsvarande sätt som för övriga styrelseledamöter.

Suppleanter för styrelseledamöterna måste inte finnas. Vanligen finns det dock sådana. Om styrelsesuppleanter skall finnas skall bolagsordningen innehålla uppgift om antalet eller lägsta och högsta antalet (se 2 kap. 5 §). I övrigt gäller om suppleanter i tillämpliga delar detsamma som om styrelseledamöter (*sjätte stycket*). Sålunda skall exempelvis suppleanterna fylla kvalifikationskraven i 4 § och iaktta upplysningsskyldigheten om sitt aktieinnehav enligt 6 §.

Enligt gällande lag (73 § andra stycket och 204 § 1 mom. första stycket FRL) kan i bolagsordningen tas in närmare bestämmelser om de förutsättningar under vilka suppleanter äger inträda i tjänstgöring och om ordningen för inträde. Det torde ligga i sakens natur och jag har därför inte ansett det behövligt att ta in en motsvarande regel i förslaget. I aktiebolagslagen saknas också en sådan bestämmelse.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en ledamot som inte är vald på bolagsstämman vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller det uppkommer hinder för denne enligt 4 § att vara styrelseledamot och om det inte finns någon suppleant, skall övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny ledamot för den återstående mandattiden tillsätts om inte den förutvarande ledamoten har varit en sådan ledamot som avses i 1 § andra stycket eller en sådan arbetstagarledamot som avses i lagen (1976: 355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Skall ledamoten väljas på bolagsstämman, kan utan hinder av vad som föreskrivs i 1 § första stycket valet anstå till den nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om en styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas på något annat sätt än genom val av bolagsstämman, inte har utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, delägare, delegerad, garant, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 2 § ABL samt 70 § fjärde och femte styckena, 73 § tredje stycket och 204 § 1 mom. första stycket FRL.

Det förbud som finns i gällande lag att verkställande direktören medan han kvarstår i denna befattning inte får avgå ur styrelsen har i överensstämmelse med aktiebolagslagen slopats.

Enligt *andra stycket* skall när uppdraget upphör för någon styrelseledamot övriga styrelseledamöter vidta åtgärder för att en ny ledamot utses för den återstående mandattiden såvida det inte finns en suppleant. Styrelsen skall alltså sammankalla bolagsstämman, om valet ankommer på stämman, eller anmoda den som skall tillsätta den nya ledamoten att fullgöra denna

uppgift. Kvarvarande ledamöter är dock inte skyldiga att vidta några åtgärder när den förutvarande styrelseledamoten är försäkringstagarrepresentant eller arbetstagarledamot. I sådant fall ankommer det i stället på försäkringstagarna resp. vederbörande fackliga organisation att ta ställning till om en ny ledamot skall utses. Om en vakans får bestå och styrelsen därigenom inte blir fulltalig – dvs. om antalet styrelseledamöter understiger det i lagen eller bolagsordningen angivna minimiantalet – kan bolaget försättas i likvidation enligt bestämmelserna i 14 kap. 3 § i förslaget. Om underlåtenheten att utse en ny ledamot beror på bolagsstämman får bolaget ta konsekvenserna därav. En utomstående, som enligt bolagsordningen skall utse styrelseledamöter, måste emellertid förhindras att genom underlåtenhet i detta avseende tvinga bolaget i likvidation. I *tredje stycket* föreskrivs därför i överensstämmelse med aktiebolagslagen att i sådant fall ersättare kan förordnas av rätten. En av rätten utsedd ersättare skall naturligtvis avgå om i behörig ordning ny ledamot utses.

3 § Styrelsen skall utse verkställande direktör. Denne får utses inom eller utom styrelsen.

Styrelsen får förordna en eller flera vice verkställande direktörer att tjänstgöra i verkställande direktörens ställe. För vice verkställande direktör gäller i tillämpliga delar vad som i denna lag sägs om verkställande direktören.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 3 § ABL samt 71 § och 204 § 1 mom. första stycket FRL.

Liksom enligt gällande lag skall verkställande direktör utses i försäkringsbolag. Denna föreskrift är ovillkorlig i fråga om försäkringsaktiebolagen. I de ömsesidiga försäkringsbolagen är det vanligt att en av styrelsens ledamöter, oftast ordföranden, fungerar som s. k. verkställande ledamot och i denna egenskap handhar den löpande förvaltningen av bolagets angelägenheter. Dessa bolags verksamhetsformer motiverar därför att dispens kan lämnas från kravet att utse en verkställande direktör. Dispensregler finns i 5 § i detta kapitel.

Liksom enligt gällande lag är det alltid styrelsen som utser verkställande direktören. Även från denna bestämmelse kan enligt 5 § dispens ges för de ömsesidiga bolagen.

4 § Styrelseledamöterna och verkställande direktören skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, i särskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara styrelseledamot eller verkställande direktör.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 4 § ABL samt 72 § och 204 § 1 mom. första stycket FRL. I förslaget bibehålls gällande rätts krav på att styrelseledamöterna och verkställande direktören skall vara myndiga och som regel

här i landet bosatta svenska medborgare. I överensstämmelse med aktiebolagslagen har det tillkommit att styrelseledamöterna och verkställande direktören inte får vara i konkurs. Motsvarande krav gäller för stiftare (2 kap. 1 §), revisorer (10 kap. 3 §), firmatecknare (13 §) och likvidatorer (14 kap. 8 §).

5 § I fråga om ömsesidiga försäkringsbolag får regeringen eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, om särskilda skäl föreligger, medge undantag från bestämmelserna om

1. att verkställande direktör skall utses,
2. att det åligger styrelsen att utse verkställande direktör,
3. att verkställande direktören inte får vara ordförande i bolagets styrelse.

Om verkställande direktör inte utses, skall styrelsen uppdra åt en av styrelseledamöterna att fullgöra de skyldigheter som åligger verkställande direktören i fråga om bokföring och medelsförvaltning. Styrelsen svarar för vad som i övrigt åligger verkställande direktören enligt denna lag.

Paragrafen som endast gäller ömsesidiga försäkringsbolag överensstämmer med 204 § 1 mom. andra stycket FRL. De bestämmelser från vilka undantag kan medges finns i 3 § första stycket och 10 § första stycket förslaget. De ändringar som har gjorts i paragrafen är redaktionella. Utredningsförslaget innehåller inte någon uttrycklig föreskrift om att särskilda skäl skall föreligga för att undantag från de angivna bestämmelserna skall kunna meddelas. En sådan uttrycklig föreskrift anser jag vara erforderlig. Mitt förslag har utformats i överensstämmelse härmed.

6 § Styrelseledamöterna och verkställande direktören i försäkringsaktiebolag skall senast när de tillträder sin befattning, för införande i aktieboken anmäla sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag inom samma koncern. Detsamma gäller motsvarande befattningshavare i ömsesidiga försäkringsbolag i fråga om innehav av aktier i bolag inom koncern där det ömsesidiga bolaget ingår. Förändringar i aktieinnehaven skall anmälas inom en månad.

Paragrafen, som utformats efter mönster av 8 kap. 5 § ABL, saknar motsvarighet i gällande lag.

Enligt utredningsförslaget åläggs styrelseledamöterna och verkställande direktören anmälningsskyldighet i fråga om innehav av aktier i bolag som ingår i samma koncern som försäkringsbolaget. Svenska försäkringsbolags riksförbund har – med hänsyn till att det i vissa länder är formellt nödvändigt att fysisk person står som ägare till aktier i utländska dotterbolag – ifrågasatt om inte anmälningsskyldigheten bör begränsas till aktier i svenska dotterbolag.

För egen del anser jag att anmälningsskyldigheten i konsekvens med det föreslagna koncernbegreppet och i likhet med 8 kap. 5 § ABL bör omfatta innehav av aktie i såväl svenska som utländska dotterbolag. Förslaget har

utformats i överensstämmelse härmed. I förhållande till utredningsförslaget har en redaktionell jämkning gjorts i lagtexten.

Det viktigaste syftet med den föreslagna bestämmelsen är att hindra att medlemmar av bolagsledningen köper och säljer aktier utan att detta blir känt för bolaget och tillvaratar därför bolagets intresse i förhållande till ledamöter i bolagsledningen. Anmälningsplikten enligt denna paragraf gäller vid sidan av anmälningsplikten enligt lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav. Denna lag syftar till att motverka insiderspekulation i aktier som noterats vid Stockholms fondbörs.

7 § Styrelsen svarar för bolagets organisation och för förvaltningen av bolagets angelägenheter. Verkställande direktören skall sköta den löpande förvaltningen enligt de riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktören får dessutom utan styrelsens bemyndigande vidta åtgärder som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är osedvanliga eller av stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

Styrelsen skall se till att organisationen i fråga om bokföringen och medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktören skall sörja för att bolagets bokföring fullgörs i överensstämmelse med denna lag och andra författningar och att medelsförvaltningen sköts på ett betryggande sätt.

Paragrafen överensstämmer i sak helt med motsvarande bestämmelse i 8 kap. 6 § ABL. Den motsvarar bestämmelserna i 74 §, 75 § första och andra styckena, 76 § och 204 § 1 mom. första stycket FRL.

8 § Beslut om ändring av grunderna fattas av styrelsen. Ändringen skall sedan den stadfästs genast anmälas för registrering av styrelsen eller verkställande direktören. Ändringsbeslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i aktiebolagslagen, överensstämmer i sak med 129 §, 130 § första stycket samt 226 och 227 §§ FRL.

Anledningen till att inte bolagsstämman utan endast styrelsen är behörig att fatta beslut om ändring av grunderna är att detta medger en smidigare anpassning till växlande förhållanden. Bolagsstämman torde också i allmänhet sakna förutsättningar för att bedöma de komplicerade frågor som har med grunderna att göra. Om inte bolagsordningen innehåller föreskrift om särskild röstpluralitet gäller för styrelsens beslut bestämmelserna i 11 § andra stycket om enkel majoritet.

9 § Om ett försäkringsbolag har blivit moderbolag, skall styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar som fordras för att beräkna koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 7 § ABL och 333 § 2 mom. FRL.

Till följd av det utvidgade koncernbegrepp som föreslås i 1 kap. kan dotterföretaget vara inte bara ett inhemskt försäkringsföretag utan exempelvis också ett allmänt aktiebolag, utländskt försäkringsföretag eller annat utländskt företag. Den upplysningsplikt som åläggs dotterföretag enligt paragrafen gäller dock endast svenska dotterföretag. I fråga om lagstadgad upplysningsplikt för utländskt dotterföretag är försäkringsföretaget givetvis hänvisat till den rätt att få upplysningar som följer av den för dotterföretaget gällande lagstiftningen.

10 § Inom styrelsen skall en av ledamöterna vara ordförande. Om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen eller beslutats av bolagsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottning. Verkställande direktören får inte vara ordförande.

Ordföranden skall se till att sammanträden hålls när det behövs. Om en styrelseledamot eller verkställande direktören fordrar att styrelsen sammankallas, skall detta ske. Verkställande direktören har, även om han inte är styrelseledamot, rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om inte styrelsen för ett visst fall bestämmer något annat.

Vid styrelsens sammanträden skall det föras protokoll, som undertecknas eller justeras av ordföranden och den ledamot som styrelsen utser. Styrelseledamöterna och verkställande direktören har rätt att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 8 § ABL samt överensstämmer i sak med 77 § och 204 § 1 mom. första stycket FRL. Enligt 5 § i detta kapitel kan i fråga om ömsesidiga bolag medges att verkställande direktören är ordförande i styrelsen.

11 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter dels fått tillfälle att delta i ärendets behandling, dels fått tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot har förfall och om det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall denne beredas tillfälle till detta.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen inte föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid sammanträdet mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som ordföranden ansluter sig till. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen.

Handlingar som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 9 § ABL och överensstämmer väsentligen med 78 §, 204 § 1 mom. första stycket och 341 § FRL.

Underlåtenhet att enligt *första stycket* bereda styrelseledamöterna eller

en suppleant för ledamot som har förfall tillfälle att delta i ärendenas behandling och att ge dem erforderligt beslutsunderlag är till skillnad från motsvarande föreskrift i aktiebolagslagen inte straffsanktionerad. Emellertid kan försäkringsinspektionen med stöd av sin allmänna tillsynsplikt över försäkringsföretagen ingripa mot företag som inte iakttar bestämmelsen.

Enligt *andra stycket* fattas styrelsebeslut med enkel majoritet, om något annat inte föreskrivs i bolagsordningen. Ordföranden har utslagsröst. Ett giltigt styrelsebeslut, när styrelsen inte är fulltalig, föreligger först om det biträds av mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter. I motsats till vad som är fallet enligt gällande lag kan det emellertid i bolagsordningen föreskrivas en lindrigare rösttalsregel.

12 § En styrelseledamot eller verkställande direktören får inte handlägga fråga om avtal mellan honom och försäkringsbolaget. Inte heller får han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse, som kan strida mot bolagets. Med ett avtal jämställs en rättegång eller någon annan talan.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 10 § ABL samt 79 § och 204 § 1 mom. första stycket FRL. Den innebär i sak inte någon ändring i förhållande till gällande lag. Dock har i överensstämmelse med aktiebolagslagen strukits nuvarande uttryckliga föreskrifter om att jävsregeln har motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolaget. Regeln får ändå anses gälla.

13 § Styrelsen företräder försäkringsbolaget och tecknar dess firma.

Styrelsen kan bemyndiga en styrelseledamot, verkställande direktören eller någon annan att företräda bolaget och teckna dess firma, om förbud mot detta inte har tagits in i bolagsordningen. För den som inte är styrelseledamot eller verkställande direktör gäller vad som sägs i 4 och 12 §§ om verkställande direktören.

Styrelsen kan föreskriva att rätten att företräda bolaget och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Andra inskränkningar får inte registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla sådana bemyndiganden som avses i andra stycket.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 11 § ABL samt 80 § första stycket, 81 §, 82 § första stycket första meningen och andra stycket och 204 § 1 mom. första stycket FRL.

Liksom enligt gällande lag kan enligt *andra stycket* endast styrelsen bemyndiga firmatecknare. Enligt gällande lag kan styrelsen till firmatecknare utse styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktör eller vice verkställande direktör, såvida inte bolagsordningen innehåller annan föreskrift. Andra personer får bemyndigas endast om tillåtelse därtill ges i bolagsordningen eller av bolagsstämman. Förslaget förenklar regeln så att styrelsen kan bemyndiga vem som helst, om förbud mot detta inte har tagits in i bolagsordningen. Dock måste iakttas att firmatecknare inte är

omyndig eller i konkurs och att han, om dispens inte ges, skall vara här i landet bosatt svensk medborgare. Om styrelseledamot eller verkställande direktör fått dispens från bosättningskravet, kan styrelsen ge honom firmateckningsrätt utan ny dispens. Genom hänvisningen till 12 § är de där givna jävsbestämmelserna tillämpliga även på firmatecknare.

Liksom enligt gällande lag kan enligt *tredje stycket* styrelsen när den bemyndigar firmatecknare föreskriva att firman får tecknas endast i förening med en eller flera firmatecknare, s. k. kollektiv firmateckning. Försäkringsinspektionen har – mot bakgrund av de erfarenheter som inspektionen gjort i sitt tillsynsarbete – ifrågasatt om det inte bör krävas att ett försäkringsbolag alltid skall tecknas av minst två personer i förening. För egen del anser jag att det i och för sig är önskvärt att den kollektiva firmateckningen med de fördelar den erbjuder ur kontrollsynpunkt, kommer till användning. Emellertid skulle en tvingande lagbestämmelse om att firman skall tecknas av minst två i förening kunna medföra sådana praktiska olägenheter för en del försäkringsbolag att verksamheten hämmades. Jag anser därför att en obligatorisk föreskrift om kollektiv firmateckning inte bör införas i lagen.

I gällande lag finns bestämmelser om att det vid kollektivt firmateckningsbemyndigande kan föreskrivas att en firmatecknare bör underteckna endast såsom kontrasignant. Denna föreskrift, till vilken ingen sanktion är knuten, har i överensstämmelse med aktiebolagslagen inte tagits upp i förslaget. Det är dock inget som hindrar att kontrasignation används även i fortsättningen. Om kontrasignanten är firmatecknare saknar det juridisk betydelse för giltigheten av rättshandlingar m. m., om han tecknar på ett sätt som brukas för kontrasignation eller inte. Angående hur firma tecknas för försäkringsbolag ges bestämmelser i 17 kap. 1 §. Sistnämnda lagrum innehåller bara vissa utfyllande bestämmelser, medan de grundläggande bestämmelserna ges i firmalagen (1974: 156). Vad det gäller verkan av att en handling utfärdas utan firmateckning hänvisas till 17 kap. 3 §.

I 9 kap. 21 § i förslaget finns särskilda bestämmelser om hur bolaget skall företrädas när styrelsen vill föra talan mot bolaget, t. ex. för att klandra ett beslut av bolagsstämman.

14 § Verkställande direktören får alltid företräda bolaget och teckna dess firma i fråga om åtgärder som enligt 7 § ankommer på honom.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 12 § ABL. I gällande lag motsvaras den av 80 § andra stycket och 204 § 1 mom. första stycket FRL.

Liksom enligt gällande lag är verkställande direktören behörig att representera bolaget i fråga om åtgärder inom sitt förvaltningsområde. Denna ställningsfullmakt är enligt gällande lag inskränkt så att verkställande direktör som får teckna firman endast i förening med annan inte får företa rättshandlingar som enligt lag skall ske skriftligen. Denna inskränkning har i överensstämmelse med aktiebolagslagen slopats i förslaget.

Bestämmelsen om att verkställande direktören har rätt att teckna bolagets firma tillsammans med en annan styrelseledamot (83 § första stycket FRL) har i överensstämmelse med aktiebolagslagen också slopats. Verkställande direktörens legala rätt att företräda bolaget är tillräckligt omfattande tack vare hans ställningsfullmakt.

Enligt 3 § andra stycket har vice verkställande direktör samma ställningsfullmakt som verkställande direktören när han fungerar i dennes ställe.

15 § Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa rättshandlingar eller andra åtgärder som är ägnade att bereda otillbörliga fördelar åt aktieägare, garanter eller andra till nackdel för bolaget eller andra aktieägare eller garanter.

En ställföreträdare får inte följa en föreskrift av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om föreskriften inte är gällande därför att den står i strid mot denna lag eller bolagsordningen.

Paragrafen motsvarar 8 kap. 13 § ABL samt 84 § första meningen, 85 § första stycket och 204 § 1 mom. första stycket FRL. Den innehåller en generalklausul som riktar sig till bolagets styrelse. Motsvarande bestämmelse för bolagsstämman finns i 9 kap. 19 § i förslaget.

I gällande lag finns bestämmelser som innebär att bolagsorganen inte får vidta sådana åtgärder att uppenbarligen fördel bereds vissa aktieägare resp. garanter till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare eller garanter. Nuvarande regler är utformade i nära överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i 1944 års aktiebolagslag.

Vid den ändring av aktiebolagslagen som gjordes år 1973 (jfr prop. 1973:93 sid. 83 och 137) gällde det att formulera regler som bättre skyddade minoriteten. Samtidigt skulle bestämmelserna inte ges ett alltför vidsträckt tillämpningsområde, eftersom det skulle kunna medföra svårigheter för bolagsledningen och andra att avgöra om en företagen åtgärd var rättsenlig eller inte. Jag anser i likhet med utredaren att den utformning minoritetsskyddet efter en sådan avvägning fick i aktiebolagslagen bör användas även för försäkringsbolagens del.

Principen att bolagsorganen måste handla lojalt och behandla aktieägare och garanter lika efter generella principer bör enligt min mening också gälla i förhållande till försäkringstagarna. Förhållandet mellan försäkringsbolaget och försäkringstagarna vakar försäkringsinspektionen över. Inspektionen bevakar att t. ex. premiesättningen och skaderegleringen sker på ett sådant sätt att inga otillbörliga fördelar bereds vissa försäkringstagare på bekostnad av andra försäkringstagare. Jag anser därför i likhet med utredaren att det lika litet som i gällande lag behövs någon särskild bestämmelse som reglerar förhållandet mellan försäkringstagarna och försäkringsbolaget. När det gäller försäkringsbolagets förhållande till aktieägare respektive garanter bevakas detta inte av försäkringsinspektionen. En regel

som i sak överensstämmer med aktiebolagslagens motsvarande generalklausul har därför tagits upp i *första stycket*.

Enligt gällande lag är det förbjudet för försäkringsbolagets styrelse eller någon annan ställföreträdare att vidta åtgärder för sådana ändamål som uppenbarligen är främmande för bolagets syfte. I bolagsordningen skall det finnas bestämmelser om föremålet för bolagets verksamhet. I försäkringsaktiebolag skall det också finnas bestämmelser i bolagsordningen om verksamhetens syfte i den mån bolagets verksamhet inte skall ha till syfte att bereda vinst åt aktieägarna (12 kap. 1 § andra stycket). Verksamhetens syfte skall alltid kunna utläsas ur bolagsordningen. Självfallet är bolagsordningens föreskrifter bindande både för styrelsen och andra ställföreträdare för bolaget. Det betyder att redan bolagsordningen innebär hinder för bolagsorganen att vidta åtgärder för ändamål som uppenbarligen är främmande för föremålet för bolagets verksamhet eller för verksamhetens syfte. I överensstämmelse med aktiebolagslagen innehåller därför förslaget inte någon särskild lagregel om detta.

Enligt gällande lag (84 § andra meningen och 204 § 1 mom. första stycket FRL) har försäkringsbolagen rätt att ge gåvor till allmännyttigt eller därmed jämställt ändamål. Denna regel har i förslaget placerats i 12 kap. 11 § första meningen.

Enligt *andra stycket* får bolagets ställföreträdare inte följa föreskrifter av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om föreskriften står i strid mot denna lag eller bolagsordningen och därför är ogiltig. Detta överensstämmer såväl med gällande lag som med aktiebolagslagen.

Stycket är inte tillämpligt, om bolagsstämmans beslut genom klanderpreskription enligt 9 kap. 20 § blivit gällande.

I gällande lag föreskrivs också att en ställföreträdare inte får följa en föreskrift av bolagsstämma "om sådan åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intresse". En föreskrift av bolagsstämman av sådant slag torde praktiskt taget alltid stå i strid mot generalklausulen i 9 kap. 19 § och alltså även i strid mot lagen. Den gällande lagregeln torde ha tillkommit för att hindra styrelsen att undandra sig ansvar för en bolagsskadlig åtgärd genom att på förhand skaffa bolagsstämmans samtycke till åtgärden. Det torde dock förhålla sig så att styrelsen är ansvarig, om den uppsåtligen eller av vårdslöshet föranlett eller underlåtit att söka förhindra eller väcka klandertalan mot ett bolagsstämmobeslut om en för bolaget skadlig åtgärd. Någon uttrycklig bestämmelse om detta torde emellertid inte behövas och har därför i överensstämmelse med aktiebolagslagen inte tagits med i förslaget.

Det finns inte någon rättslig skyldighet för en ställföreträdare att verkställa ett bolagsstämmobeslut, om bolaget genom detta tillfogas skada. Tvärtom kan verkställigheten av ett sådant beslut medföra skadeståndsskyldighet för styrelsen, nämligen om styrelsen lämnar stämman oriktiga

eller ofullständiga uppgifter eller om det, sedan beslutet har fattats, inträffar omständigheter som medför att ett verkställande av beslutet medför skada för bolaget.

Gällande lag innehåller en bestämmelse som innebär att styrelsen och andra ställföreträdare måste – med vissa undantag – följa de särskilda föreskrifter som meddelas i bolagsordningen eller av bolagsstämman. Någon motsvarande regel finns inte i förslaget och inte heller i aktiebolagslagen. Regeln torde nämligen i allmänhet gälla utan någon särskild lagbestämmelse. Det följer av att bolagsstämman är det överordnade organet vars beslut bolagets ställföreträdare i princip är skyldiga att följa.

Genom överträdelse av bestämmelserna i denna paragraf kan en styrelseledamot och verkställande direktören ådraga sig skadeståndsskyldighet (16 kap. 1 §).

Paragrafen reglerar endast bolagsledningens skyldigheter i bolaget. Huruvida sådana anställda i bolaget som inte intar organställning är skyldiga att följa bolagsstämmans, styrelsens eller verkställande direktörens anvisningar får avgöras enligt allmänna rättsregler. Det blir därvid i första hand fråga om en tolkning av anställningsavtalet eller kollektivavtalet liksom även hänsynstagande till vad slags anvisning det har varit fråga om.

16 § Om en ställföreträdare, som har företagit en rättshandling för bolaget, har överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen inte gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen företogs insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Detsamma gäller om verkställande direktören överskrider den behörighet att vidta åtgärder på bolagets vägnar som han har enligt 7 §.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 14 § ABL samt motsvarar 86 § första och andra styckena och 204 § 1 mom. första stycket FRL.

17 § För registrering skall bolaget anmäla vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt till firmatecknare. Samtidigt skall dessa personers postadress och personnummer anmälas. För registrering skall även anmälas vilka som tecknar bolagets firma och hur denna tecknas.

Anmälan görs första gången när bolaget enligt 2 kap. 13 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att en ändring inträffat i de förhållanden som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan har även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall bolaget genast anmäla det för registrering.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 kap. 15 § första–tredje styckena ABL samt i huvudsak med 90 § och 204 § 3 mom. FRL. En nyhet är att postadress och personnummer skall anges för de omnämnda personerna.

Enligt 8 kap. 15 § fjärde stycket ABL skall ett aktiebolag till registreringsmyndigheten sända in en aktuell förteckning över bolagets styrelsele-

damöter, verkställande direktör, suppleanter och firmatecknare. Detta skall ske senast en månad efter den ordinarie bolagsstämman. Bestämmelsen har tillkommit för att myndigheterna skall kunna kontrollera förändringar i bolagets ledning inför en förestående likvidation eller konkurs (prop. 1979/80:143 s. 92). För försäkringsbolagens del anser jag – med hänsyn till den kontroll som försäkringsinspektionen utövar – att det inte är erforderligt med en motsvarande uppgiftsskyldighet. Någon sådan bestämmelse innehåller därför inte förslaget.

18 § I försäkringsbolag som meddelar livförsäkring skall de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en aktuarie.

Regeringen eller efter dess bemyndigande försäkringsinspektionen meddelar föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie. Inspektionen kan i särskilt fall medge undantag från dessa villkor.

Styrelsen eller verkställande direktören skall, när en aktuarie antagits eller frånträtt sin befattning, genast anmäla detta för registrering. Sådan anmälan kan också göras av aktuarien.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i aktiebolagslagen, överensstämmer i huvudsak med 279 § FRL.

I förhållande till utredningsförslaget har i *första stycket* en viss jämkning gjorts så att den föreskrivna skyldigheten att låta de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av aktuarie gäller all slags livförsäkring. Bestämmelsen om aktuarie gäller också vissa andra personförsäkringar samt livräntor och sjukräntor tillhörande skadeförsäkringsrörelsen (1 kap. 5 § första och tredje styckena).

Försäkringsinspektionen har den 18 februari 1972 utfärdat kungörelse angående behörighetsvillkor för aktuarie. Enligt *andra stycket andra meningen* kan försäkringsinspektionen för särskilt fall dispensera från behörighetsvillkoren.

Aktuarien kan vara anställd i bolaget eller vara uppdragstagare. Om aktuaries uppgifter, se vidare 19 kap. Aktuarien kan åläggas skadeståndsskyldighet enligt 16 kap. 1 §.

9 kap. Bolagsstämma

Detta kapitel har i likhet med utredarens förslag utformats efter nära förebild i 9 kap. aktiebolagslagen. I sak överensstämmer reglerna väsentligen med de nuvarande bestämmelserna i försäkringsrörelselagen. Från lagen om förenklad aktiehantering överförs bestämmelsen för avstämningsbolag enligt vilken rätt att delta i bolagsstämma inte tillkommer aktieägare som senare än tio dagar före stämman anmält sig för införing i aktieboken. En generalklausul med förbud mot bolagsstämmobeslut som bereder otillbörliga fördelar för vissa aktieägare eller garanter till nackdel

för bolaget och andra aktieägare eller garanter införs för att förhindra diskriminerande bolagsstämmobeslut. Aktieägare, garanter och delägare får oinskränkt rätt att låta sig företrädas av ombud på stämman. Ombudet kan de själva välja fritt. Möjlighet öppnas också att ta med ett biträde till bolagsstämman.

1 § Aktieägares, delägares, delegerades och garanters rätt att besluta i försäkringsbolagets angelägenheter utövas vid bolagsstämman.

I avstämningsbolag tillkommer rätten att delta i bolagsstämma den som har tagits upp som aktieägare i en sådan utskrift av aktieboken som avses i 3 kap. 13 § andra stycket.

I bolagsordning kan bestämmas att aktieägare respektive delägare för att få delta i bolagsstämman skall anmäla sig hos bolaget senast den dag som anges i kallelsen till stämman. Denna dag får inte vara söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton och får inte infalla tidigare än femte dagen före stämman.

I försäkringsaktiebolag kan aktier som tillhör bolaget eller dess dotterföretag inte företrädas vid bolagsstämman. Sådana aktier skall inte medräknas när det fordras samtycke av ägare till en viss del av aktierna i bolaget för att ett beslut skall bli giltigt eller en befogenhet skall få utövas.

Paragrafen överensstämmer i sak med 9 kap. 1 § ABL. I gällande rätt motsvaras den av 106 §, 111 § tredje och fjärde styckena och 207 § FRL samt av 35 § lagen om förenklad aktiehantering. Paragrafen innehåller allmänna bestämmelser om rätten att delta i en bolagsstämma. Första och tredje styckena gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag under det att paragrafens andra och fjärde stycken gäller endast försäkringsaktiebolag.

Med delägare i *första stycket* avses delägare i ömsesidiga försäkringsbolag (1 kap. 7 § tredje stycket). Delegerade och garanter förekommer endast i sådana bolag. I bolagsordningen för ömsesidiga försäkringsbolag skall det särskilt anges om och i vilken mån delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade. Några behörighetsvillkor föreskrivs inte för de delegerade. I bolagsordningen skall det vidare anges i vad mån rösträtt skall tillkomma garanterna (2 kap. 5 § 14).

Enligt gällande lag (106 § andra stycket FRL) kan i fråga om försäkringsaktiebolag i bolagsordningen bestämmas att aktieägarna för att få delta i bolagsstämman skall föranmäla sig senast en viss dag före stämman. För de ömsesidiga försäkringsbolagen saknas en motsvarande bestämmelse. I *tredje stycket* har en bestämmelse om sådan föranmälan tagits upp. Den omfattar såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag. Genom att ta in en bestämmelse om föranmälan i bolagsordningen får styrelsen tillfälle att före bolagsstämman upprätta röstlängd. Detta kan vara av värde särskilt i bolag med många aktieägare eller delägare. Det ligger i sakens natur att föranmälan inte kan föreskrivas där bolagsstämmans befogenheter utövas av delegeradeförsamling. I likhet med utredaren anser jag att föranmälan inte heller bör föreskrivas för garanter.

I gällande lag finns bestämmelser om särskilt styrelsesammanträde omedelbart före bolagsstämman resp. anmälningstidens utgång för prövning av frågor om att föra in nya aktieägare i aktieboken (106 § andra stycket sista meningen och 35 § 1 mom. fjärde stycket FRL). Enligt 3 kap. 7 § i förslaget skall styrelsen se till att den aktieägare som anmäler sig för införing i aktieboken verkligen blir införd i denna. Jag anser därför i likhet med utredaren att det inte är erforderligt med en särskild bestämmelse om styrelsesammanträde för detta ändamål. Någon sådan bestämmelse finns inte heller i aktiebolagslagen.

2 § Aktieägarnas, delägarnas och garanternas rätt vid bolagsstämman får utövas genom ombud med skriftlig, dagtecknad fullmakt. Sådan fullmakt gäller högst ett år från utfärdandet. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser att delägarnas rätt att besluta om försäkringsbolagets angelägenheter skall tillkomma särskilt utsedda delegerade, får delägarna inte utöva någon beslutanderätt vid bolagsstämman. Delegerade får inte rösta genom ombud.

Varje aktieägare, delägare, delegerad eller garant kan vid bolagsstämman medföra högst ett biträde.

Paragrafen motsvarar 9 kap. 2 § första och andra styckena ABL samt 111 § första stycket tredje punkten, 112 §, 211 § första stycket 1 och 2 och andra stycket samt 212 § FRL. Motsvarighet till 9 kap. 2 § tredje stycket ABL saknas, eftersom allmänna pensionsfondens medel inte kan placeras i aktier i försäkringsaktiebolag (jämför SFS 1973: 503).

Enligt gällande rätt kan frånvarande aktieägares, delägares och garanters rösträtt på bolagsstämman utövas genom ombud (111 § första stycket p. 3 och 211 § första stycket p. 1 FRL). I bolagsordningen för försäkringsaktiebolag kan föreskrivas att endast annan aktieägare får utnyttjas som ombud (111 § andra stycket FRL). I fråga om ömsesidiga försäkringsbolag föreskrivs i lagen att endast delägare kan vara ombud. I bolagsordningen kan dock tas in en avvikande bestämmelse (211 § FRL). En liknande regel gällde tidigare inom aktiebolagsrätten. Där avskaffades den emellertid den 1 januari 1974 (jämför prop. 1973:168). Som motivering härför anfördes bl. a. att en aktieägare som står i motsatsställning till de andra aktieägarna och själv saknar möjlighet att delta i bolagsstämman eller inte har förmågan att på egen hand bevaka sina intressen gentemot de andra aktieägarna kan bli rättslös, om han endast får anlita annan aktieägare som ombud. Detsamma kan naturligtvis anföras också i fråga om aktieägare och delägare i försäkringsbolag. Särskilt gäller detta i fråga om små bolag med ett litet antal aktieägare eller delägare. Den nuvarande begränsningen i rätten att utse ombud har därför slopats i förslaget. Detta innebär att aktieägare, delägare eller garanter i försäkringsbolag har rätt att som ombud vid stämman anlita vem som helst. Bestämmelsen är tvingande. Som framgår av 2 kap. 5 § i förslaget kan dock i ömsesidiga bolag utses delegerade som ersätter samtliga delägare.

För delegerade har gällande rätts förbud att rösta genom ombud behållits.

Försäkringsinspektionen och företrädare för försäkringsbolagen har vid remissbehandlingen tagit upp frågan om delägares närvarorätt på bolagsstämman i de fall bolagsordningen innehåller föreskrift om att delägares rätt att besluta i bolagets angelägenheter skall utövas av de delegerade.

I likhet med inspektionen anser jag att delägarna i sådana fall bör ha en ovillkorlig rätt att närvara och yttra sig på bolagsstämman men däremot inte att deltaga i de beslut som fattas på stämman.

Enligt gällande rätt är giltighetstiden för delägarnas och garanternas fullmakter begränsade till ett år medan aktieägarnas fullmakter gäller i fem år. Enligt förslaget skall i överensstämmelse med aktiebolagslagen även akieägarnas fullmakter få gälla högst ett år efter utfärdandet. I paragrafen anges också att fullmakten skall vara daterad.

Efter mönster i aktiebolagslagen har i *andra stycket* tagits upp en tvingande regel om att varje aktieägare, delägare, delegerad eller garant till bolagsstämman får medföra högst ett biträde. I 11 § andra stycket har upptagits en bestämmelse om att biträdena skall anmärkas i röstlängden vid bolagsstämman.

3 § I ett försäkringsaktiebolag kan ingen rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de aktier som företräds på stämman, om inte något annat följer av bolagsordningen.

Aktieägaren eller den röstberättigade i ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte själv eller genom ombud rösta i fråga om

1. talan mot honom,
2. hans befrielse från skadeståndsansvar eller andra förpliktelser gentemot bolaget, eller
3. sådan talan eller befrielse som avses i 1 och 2 beträffande någon annan, om aktieägaren eller den röstberättigade i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets.

Bestämmelserna i första och andra styckena om aktieägare och andra röstberättigade gäller även deras ombud.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 9 kap. 3 § ABL samt motsvaras av 109 § första stycket, 111 § första stycket 4 och 209 § första stycket FRL. Första stycket gäller endast försäkringsaktiebolag. Paragrafen innehåller bestämmelser som innebär begränsningar i aktieägarnas och andra röstberättigades rätt att utöva rösträtt.

I nuvarande lydelse av 111 § första stycket andra punkten FRL slås fast att varje aktie för vilken rösträtt får utövas berättigar till en röst. Enligt 3 kap. 1 § första stycket i förslaget har alla aktier lika rätt i bolaget, om något annat inte följer av andra stycket i samma paragraf. Detta betyder att alla aktier också i princip har samma röstvärde. Någon särskild regel om detta behövs därför inte här. Av 3 kap. 1 § i förslaget framgår vidare att det är möjligt att i bolagsordningen ge regler om olika röstvärden för aktier.

Därvid får emellertid ingen aktie ges ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för en annan aktie.

Den i *första stycket* upptagna begränsningen att ingen får rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de på stämman företrädda aktierna har motsvarighet i gällande lag (111 § första stycket fjärde punkten FRL). Det är vanligt att i bolagsordningarna föreskrivs undantag från regeln.

I *andra stycket* tas upp bestämmelser om jäv vid röstning på bolagsstämman. Nuvarande regler om jäv vid röstning är hämtade från 1944 års aktiebolagslag.

4 § Bolagsstämman skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I bolagsordningen kan dock föreskrivas att den skall eller kan hållas på annan angiven ort. Om utomordentliga omständigheter föranleder det, får stämman hållas på annan plats.

Paragrafen överensstämmer i sak med 9 kap. 4 § ABL samt 115 § första stycket och 215 § första stycket FRL. Den gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Enligt gällande lag kan bolagsstämman inte bestämma orten för stämmans hållande. Utredningsförslaget innebär i detta avseende inte någon ändring. Vid remissbehandlingen har Folksam framhållit att det hos vissa bolag finns behov av att förlägga stämman på varierande orter. Folksam har därför föreslagit att det i bolagsordningen skall kunna tas in en bestämmelse om att bolagsstämman kan hållas på ort som beslutats av föregående bolagsstämma. Jag anser dock inte att det finns skäl att på denna punkt ha en regel som avviker från vad som gäller för allmänna aktiebolag.

5 § Ordinarie bolagsstämma skall hållas inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår. Vid den ordinarie bolagsstämman skall årsredovisningen och revisionsberättelsen samt, i moderbolag, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen läggas fram.

Vid stämman skall beslut fattas

1. om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i moderbolag, koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen,
2. om dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen,
3. om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören,
4. i andra ärenden som ankommer på stämman enligt denna lag eller bolagsordningen.

Beslut i frågor som avses i andra stycket 1–3 skall dock anstå till en fortsatt stämma, om i försäkringsaktiebolag majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. Detsamma gäller i ömsesidiga försäkringsbolag om en tiondel av de närvarande rösträttigade begär det. En sådan stämma skall hållas minst en och högst två månader därefter. Något ytterligare uppskov är inte tillåtet.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 9 kap. 5 § ABL samt motsvaras av 113 § första stycket, 118 § 1 mom. första och andra styckena, 213 § första stycket och 218 § första och andra styckena FRL, anger när den ordinarie bolagsstämman skall hållas och vilka ärenden som måste tas upp på en sådan stämma. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Liksom enligt gällande lag skall enligt *första stycket* den ordinarie bolagsstämman hållas inom sex månader från räkenskapsårets utgång. Bolagsordningen behöver däremot till skillnad från gällande lag inte innehålla någon närmare angivelse av den tidsperiod under vilken bolagsstämman skall hållas. Regler i bolagsordningen som preciserar tiden för bolagsstämman är emellertid fortfarande tillåtna. Särskilda regler om kallelse gäller enligt 9 § när den ordinarie bolagsstämman skall hållas på annan tid än den som är utsatt i bolagsordningen.

Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam har föreslagit att försäkringsbolagen när force majeure föreligger skall ha möjlighet att hos försäkringsinspektionen begära tillstånd att senarelägga den ordinarie bolagsstämman. I sådana extraordinära situationer som innebär force majeure – exempelvis krigstillstånd och svårartade arbetsmarknadskonflikter – kan det bli nödvändigt att göra undantag från åtskilliga regler i lagen. Det finns enligt min mening inte något skäl att särskilt reglera frågan om uppskov med bolagsstämman med hänsyn till sådana situationer. Så har inte heller skett i aktiebolagslagen. Någon särskild regel på förevarande punkt har därför inte tagits in i paragrafen.

Enligt *andra stycket* 1 skall i överensstämmelse med aktiebolagslagen bolagsstämman fastställa inte enbart som enligt gällande rätt balansräkningen utan också resultaträkningen. Stämman skall också fatta beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen. I moderbolaget skall därvid beaktas vinsten eller förlusten enligt den fastställda koncernbalansräkningen. Vidare skall i överensstämmelse med gällande lag frågan om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören utgöra ett obligatoriskt ärende på den ordinarie bolagsstämman.

Enligt 2 kap. 5 § 8 skall bolagsordningen ange vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman. Ett ärende som skall förekomma på den ordinarie bolagsstämman är frågan om förlängning av koncession, se 15 § detta kapitel. Förslaget förutsätter vidare att val av styrelseledamöter och i vissa fall av revisorer sker på den ordinarie bolagsstämman, se 8 kap. 1 § och 10 kap. 1 §. Dessa ärenden skall alltså anges i bolagsordningen. Det kan också tänkas att bolagsordningen kan komma att ange andra ärenden som obligatoriskt skall behandlas på den ordinarie stämman. I andra stycket 4 anges därför att som obligatoriska ärenden på den ordinarie bolagsstämman skall förekomma sådana ärenden som ankommer på stämman enligt lagen eller bolagsordningen.

Enligt *tredje stycket* har stämman möjlighet att uppskjuta fråga till fortsatt stämma. Sådan stämma skall hållas minst en och högst två månader därefter. Ytterligare uppskov är inte tillåtet. När det gäller balans- och resultaträkningarna skall dessa senast en månad efter bolagsstämman sändas till försäkringsinspektionen med uppgift om bolagsstämmans beslut angående dessa, se närmare 19 kap. 3 §.

6 § Extra bolagsstämma skall hållas när styrelsen finner skäl till detta. En sådan stämma skall även hållas när det för ett visst angivet ändamål skriftligen begärs av en revisor eller i försäkringsaktiebolag av ägare till en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag av en tiondel av samtliga röstberättigade. Kallelse skall utfärdas inom fjorton dagar från den dag då en sådan begäran kommit in till bolaget.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 9 kap. 6 § ABL samt motsvaras av 114 och 214 §§ FRL, anger när en extra bolagsstämma skall hållas. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Gällande rätt innehåller i fråga om försäkringsaktiebolag en uttrycklig bestämmelse att bolagsordningen kan ge rätt att påfordra extra stämma för aktieägare, som äger mindre än en tiondel av aktiekapitalet (114 § tredje stycket FRL). En motsvarande bestämmelse finns för de ömsesidiga försäkringsbolagen (214 § tredje stycket). Dessa bestämmelser, som saknar motsvarighet i aktiebolagslagen, har slopats i förslaget. Någon ändring i gällande rätt är dock inte åsyftad (jämför prop. 1975: 103 s 254). Varje revisor kan enligt paragrafen begära en extra stämma, vilket är en nyhet. Enligt gällande lag krävs att minst hälften av revisorerna begärt en extra stämma.

Som framgår av 19 kap. 8 § har försäkringsinspektionen möjlighet att kalla till extra bolagsstämma.

7 § En aktieägare eller en röstberättigad i ett ömsesidigt försäkringsbolag har rätt att få ett ärende behandlat vid bolagsstämma, om han skriftligen framställer ett yrkande om detta hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen till stämman.

Paragrafen, som överensstämmer med 9 kap. 7 § ABL samt 113 § tredje stycket och 213 § tredje stycket FRL, reglerar de enskilda aktieägarnas resp. de röstberättigades rätt att få ett ärende upptaget i kallelsen till bolagsstämman.

Medan gällande lag föreskriver att förslagsställaren kan göra sin framställning intill tio dagar före ordinarie stämma, skall enligt förslaget ärende behandlas på stämman om yrkande kommer i så god tid att ärendet kan upptas i kallelsen till stämman. Rätten att få ett ärende behandlat på stämman gäller enligt nuvarande lag bara ordinarie bolagsstämma men enligt förslaget även extra stämma.

8 § Styrelsen kallar till bolagsstämma. Om en stämma som skall hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller ett stämmobeslut, inte sammankallas i föreskriven ordning, skall försäkringsinspektionen på anmälan av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor, en aktieägare eller en röstberättigad i ett ömsesidigt bolag genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman på det sätt som sägs i 9 §. Detsamma gäller om inspektionen på något annat sätt fått kännedom om förhållandet.

I paragrafen, som motsvaras av 9 kap. 8 § ABL samt av 115 § andra stycket första meningen, 117 §, 215 § andra stycket första meningen och 217 § FRL, ges bestämmelser om vem som skall kalla till bolagsstämman. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Förslaget innebär en ändring i förhållande till gällande lag såtillvida att försäkringsinspektionen skall utlysa bolagsstämma förutom då styrelse saknas även i de fall styrelsen underlåter att i föreskriven ordning sammankalla stämman. Nu gällande lag innebär att inspektionen i sistnämnda fall skall förelägga styrelsen att utlysa stämman. Dessutom har det tillkommit att när inspektionen utlyser stämma detta skall ske på bolagets bekostnad. Uttrycket "stämma som skall hållas enligt denna lag" syftar även på stämma som påkallats med stöd av 6 §.

9 § Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas tidigast fyra veckor före stämman. Om inte bolagsordningen föreskriver längre tid, skall kallelsen utfärdas senast två veckor före stämman. Uppskjuts stämman till en dag som infaller senare än fyra veckor efter det stämman har inletts, skall kallelse ske till den fortsatta stämman. Fordras enligt bolagsordningen för giltighet av ett bolagsstämmobeslut att det fattas på två stämmor, kan kallelse till den andra stämman inte ske innan den första stämman har hållits. I sådan kallelse skall det anges vilket beslut den första stämman har fattat.

Kallelse skall ske enligt bolagsordningen. En skriftlig kallelse skall dock alltid sändas till varje aktieägare eller röstberättigad i ett ömsesidigt försäkringsbolag vars postadress är känd för bolaget, om

1. den ordinarie bolagsstämman skall hållas på någon annan tid än den som föreskrivs i bolagsordningen, eller
2. bolagsstämman skall behandla frågor om
   a) sådana ändringar av bolagsordningen som avses i 16 och 18 §§,
   b) bolagets försättande i likvidation eller
   c) upphörande av bolagets likvidation.

I kallelsen skall tydligt anges de ärenden som skall behandlas på stämman. Om ett ärende avser en ändring av bolagsordningen, skall det huvudsakliga innehållet av förslaget till ändringen anges i kallelsen. Att i vissa fall särskilda uppgifter skall anges i kallelsen följer av 4 kap. 7 § andra stycket och 1 § tredje stycket detta kapitel.

Under minst en vecka närmast före den stämma, som avses i 5 §, skall redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen eller avskrifter av dessa hållas tillgängliga hos bolaget för aktieägarna och de röstberättigade samt genast sändas till de aktieägare eller de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress.

Paragrafen som överensstämmer med 9 kap. 9 § ABL och motsvaras av 115 § andra–femte styckena, 116 § första stycket, 215 § andra–femte styckena och 216 § första stycket FRL, innehåller bestämmelser som tiden och sättet för kallelser till bolagsstämma. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Regeln i *första stycket* att kallelse får utfärdas tidigast fyra veckor före stämman är ny och motsvarar vad som gäller på aktiebolagsrättens område. Någon skillnad görs såsom i gällande lag inte mellan kallelse till ordinarie och extra bolagsstämma.

I bolagsordningen skall enligt 2 kap. 5 § 7 anges på vilket sätt kallelse skall utfärdas. Huvudregeln är liksom enligt gällande lag (115 § andra stycket och 215 § andra stycket FRL) att kallelse skall ske enligt bolagsordningens föreskrifter men liksom gällande rätt innehåller förslaget en tvingande bestämmelse om skriftlig kallelse i vissa fall.

I *andra stycket* anges de fall då sådan kallelse fordras. Regeln, att skriftlig kallelse skall skickas till aktieägare eller röstberättigad vars postadress är känd för bolaget är för bolaget något mindre krävande än den i gällande lag enligt vilken kallelse skall avsändas till varje aktieägare eller röstberättigad om vars postadress "uppgift kan inhämtas utan väsentlig omgång". Med anledning av ett påpekande av Svenska försäkringsbolags riksförbund vill jag framhålla att bestämmelsen under punkt 2 b inte skall tillämpas i de fall då likvidationen har föranletts av frivillig överlåtelse av hela försäkringsbeståndet enligt 15 kap. i förslaget, eftersom likvidation i sådant fall beslutas av rätten och inte av bolagsstämman (jämför 14 kap. 3 § första stycket 2).

I kallelsen skall enligt *tredje stycket* tydligt anges samtliga de ärenden som skall förekomma på bolagsstämman. Det är enligt min mening praktiskt att kallelsen nära överensstämmer med dagordningen på stämman. Jag anser därför inte, såsom Sveriges försäkringsbolags riksförbund och Folksam föreslagit, att de obligatoriska ärendena på bolagsstämman bör undantas från denna föreskrift. Av 10 § följer emellertid att ärenden som är obligatoriska på stämman kan avgöras även om de inte upptagits i kallelsen till stämman.

10 § Om någon kallelse till bolagsstämma inte har skett eller handlingar inte har tillhandahållits eller sänts ut enligt denna lag eller bolagsordningen, får bolagsstämman inte besluta i ärendet utan samtycke av de aktieägare eller de röstberättigade i det ömsesidiga försäkringsbolaget som berörs av felet. Har ett ärende inte tagits upp i kallelsen, får bolagsstämman även utan ett sådant samtycke avgöra ärendet, om det enligt bolagsordningen skall förekomma på stämman, eller besluta att extra bolagsstämma skall sammankallas för att behandla ärendet.

Paragrafen överensstämmer i sak med 9 kap. 10 § ABL och motsvaras delvis av 116 § tredje stycket och 216 § tredje stycket FRL.

11 § Ordförande vid bolagsstämma utses av stämman, om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen.

Ordföranden skall upprätta en förteckning över de närvarande aktieägarna i försäkringsaktiebolaget respektive de närvarande röstberättigade i det ömsesidiga försäkringsbolaget, ombuden och biträdena samt i denna ange hur många röster och, i fråga om försäkringsaktiebolaget, hur många aktier var och en företräder vid stämman (röstlängd). Röstlängden skall, sedan den godkänts av stämman, tillämpas intill dess stämman beslutat att ändra den. Uppskjuts stämman till en senare dag än nästföljande vardag skall ny röstlängd upprättas.

Genom ordförandens försorg skall protokoll föras vid stämman. Röstlängden skall tas in i protokollet eller fogas till detta som bilaga. I protokollet skall införas stämmans beslut och, om röstning skett, hur den utfallit. Protokollet skall undertecknas av ordföranden och av minst en justeringsman som har utsetts på stämman. Senast två veckor efter stämman skall protokollet hållas tillgängligt hos bolaget för aktieägarna respektive delägarna och de röstberättigade som inte är delägare. Protokollen skall förvaras på betryggande sätt.

Paragrafen, som överensstämmer i huvudsak med 9 kap. 11 § ABL samt motsvaras av 110 § andra, femte och sjätte styckena och 210 § första, fjärde och femte styckena FRL, reglerar val av ordförande på bolagsstämman, upprättande av en röstlängd samt protokollföring vid bolagsstämman. Den överensstämmer i stort sett med gällande lag och gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

I *första stycket* anges att ordföranden vid bolagsstämman utses av stämman, om något annat inte har bestämts i bolagsordningen. Gällande rätts föreskrifter om att styrelsens ordförande eller den styrelsen särskilt utsett öppnar stämman och leder förhandlingarna till dess ordförande valts (110 § tredje och fjärde styckena och 210 § andra och tredje styckena FRL) har i överensstämmelse med aktiebolagslagen inte tagits upp i förslaget.

Bestämmelserna i *tredje stycket* om protokoll vid bolagsstämman ansluter nära till gällande lag. Bestämmelsen i gällande lag om att det skall antecknas till protokollet om prövning av hur kallelse skett till stämman har liksom i nya aktiebolagslagen inte tagits med.

12 § Styrelsen och verkställande direktören skall, om en aktieägare eller en röstberättigad i det ömsesidiga försäkringsbolaget begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget, på bolagsstämman lämna upplysningar om förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärenden på stämman. I koncernbolag avser upplysningsplikten även bolagets förhållande till ett annat koncernföretag och, om försäkringsbolaget är moderbolag, koncernredovisningen samt sådana förhållanden beträffande dotterföretagen som avses i första meningen.

Om en begärd upplysning endast kan lämnas med stöd av sådana uppgifter, som inte är tillgängliga på stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hållas tillgänglig hos bolaget för aktieägarna eller de röstberättigade samt sändas över till de aktieägare eller de röstberättigade, som har begärt upplysningen.

Finner styrelsen att en begärd upplysning inte kan lämnas till aktieägarna eller de röstberättigade utan väsentligt förfång för bolaget, skall upplysningen i stället på aktieägarnas eller de röstberättigades begäran lämnas till bolagets revisorer inom två veckor efter stämman. Revisorerna skall inom en månad efter stämman till styrelsen skriftligen yttra sig över om den begärda upplysningen lämnats till dem samt om upplysningen enligt deras mening bort föranleda någon ändring i revisionsberättelsen eller, beträffande moderbolag, koncernrevisionsberättelsen eller om upplysningen i övrigt ger någon anledning till erinran. Om så är fallet, skall ändringen eller erinringen anges i yttrandet. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt hos bolaget för aktieägarna eller de röstberättigade samt sända över det i avskrift till de aktieägare eller de röstberättigade, som har begärt upplysningen.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 9 kap. 12 § första–tredje styckena ABL och motsvaras av 119 och 219 §§ FRL, gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga bolag. I paragrafen ges bestämmelser om den enskilde aktieägarens resp. röstberättigades rätt att få upplysningar av bolagsledningen på bolagsstämman i ärenden som skall avgöras på stämman.

Enligt gällande rätt är styrelsen skyldig att lämna upplysningar endast om det kan ske utan förfång för bolaget. Liksom i aktiebolagslagen har frågerätten enligt *första stycket* begränsats på det sättet att upplysning skall meddelas endast om det kan ske utan väsentligt förfång för bolaget.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har framhållit att det är svårt, nästan omöjligt, att tillämpa bestämmelsen, att styrelsen har att pröva om den begärda upplysningen kan lämnas, i försäkringsbolag med stora styrelser där det hör till ovanligheten att beslutför styrelse är närvarande vid bolagsstämman. För egen del anser jag emellertid att samma regel som gäller för de allmänna aktiebolagen också bör gälla för försäkringsbolagen. Någon möjlighet för t ex ordföranden vid stämman att göra prövningen ensam medger förslaget alltså inte.

13 § Bolagsstämmans beslut utgörs av den mening som fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Vid val anses den vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottdragning, om inte något annat har beslutats av stämman innan valet förrättas.

Första stycket gäller inte om något annat följer av denna lag eller föreskrivs i bolagsordningen. Beträffande de beslut som avses i 14 eller 16 § kan det dock i bolagsordningen endast föreskrivas längre gående villkor än som anges i dessa paragrafer.

I paragrafen, som i sak överensstämmer med 9 kap. 13 § ABL och motsvaras av 111 § första stycket 5 och 6 och andra stycket, 125 § 6 mom., 211 § första stycket 3 och 4 och andra stycket och 225 § andra stycket FRL, ges huvudregeln om den röstmajoritet som fordras för att ett giltigt

bolagsstämmobeslut skall föreligga. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag. En nyhet i första stycket är att bolagsstämman innan ett val förrättas kan besluta hur man skall förfara vid lika röstetal. Andra stycket innebär att reglerna i första stycket är dispositiva, beslut om ändring av bolagsordningen undantagna (14 och 16 §§). Beträffande sådana beslut kan kravet på viss röstmajoritet endast skärpas i bolagsordningen.

14 § Beslut att ändra bolagsordningen fattas av bolagsstämman utom i de fall som avses i 4 kap. 15 § andra stycket. I fråga om försäkringsaktiebolag är beslutet giltigt om det har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, om inte något annat följer av 16 §. I fråga om ömsesidiga försäkringsbolag är beslutet giltigt om det har biträtts av två tredjedelar av samtliga röstande.

I paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 9 kap. 14 § första stycket ABL och motsvaras av 125 § 5 mom. och 225 § första stycket FRL, ges regler om ändring av bolagsordningen.

Bestämmelserna har omarbetats i överensstämmelse med aktiebolagslagen. Detta innbär bl. a. att gällande lags bestämmelser om beslut på två på varandra följande bolagsstämmor och om aktieägares rätt att få aktier inlösta har slopats. För ändringar av bolagsordningen fordras enligt nya aktiebolagslagen normalt att beslutet biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och det vid stämman företrädda aktiekapitalet. När det gäller försäkringsaktiebolagen är det naturligt att ändra reglerna om kvalificerad majoritet i överensstämmelse med aktiebolagslagen. Men även när det gäller de ömsesidiga försäkringsbolagen anser jag i likhet med utredaren att bestämmelserna om ändring av bolagsordningen bör följa nya aktiebolagslagen. Några specialbestämmelser om viss röstmajoritet för kvalificerade fall av bolagsordningsändring krävs inte för de ömsesidiga bolagen. För försäkringsaktiebolagen ger denna paragraf endast en huvudregel. För vissa ändringsbeslut gäller strängare krav enligt 16 §.

Beslut om ändring av bolagsordningen fattas enligt denna paragraf av bolagsstämman utom i fall som avses i 4 kap. 15 § andra stycket, dvs. när vid nyemission samtliga tecknade aktier inte har helt betalats och försäkringsinspektionen på grund av detta skall registrera dels att aktiekapitalet satts ned med det sammanlagda nominella beloppet av de ej betalda aktierna, dels i förekommande fall att bolagsordningens bestämmelse om aktiekapitalet har ändrats.

15 § Beslut att ansöka om förlängning av koncession enligt 2 kap. 3 § tredje stycket fattas av den ordinarie bolagsstämman.

Paragrafen överensstämmer med 133 § andra stycket och 231 § andra stycket FRL. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga

försäkringsbolag. Om inte bolagsordningen föreskriver något annat gäller för här avsett beslut huvudregeln i 13 § om den röstmajoritet som fordras för giltigt bolagsstämmobeslut.

16 § Beslut om sådan ändring av ett försäkringsaktiebolags bolagsordning att i fråga om redan utgivna aktier

1. aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller övriga tillgångar minskas genom bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket,
2. rätten att förvärva aktier i bolaget inskränks genom förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller
3. rättsförhållandet mellan aktier rubbas,

är giltigt, om det biträtts av samtliga vid stämman närvarande aktieägare företrädande nio tiondelar av aktierna.

Beslut om en sådan ändring av ett försäkringsaktiebolags bolagsordning som innebär att

1. det antal aktier, för vilka aktieägare kan rösta på bolagsstämman begränsas,
2. en ökad andel av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag för vad som går åt för att täcka balanserad förlust, skall hållas inne, eller
3. användningen av bolagets vinst eller bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning regleras på något annat sätt än som avses i första stycket 1 eller detta stycke 2,

är giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna.

Beslut om sådan ändring av bolagsordningen som avses i första eller andra stycket är, utan hinder av vad i dessa stycken sägs, giltigt, om det biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de på stämman företrädda aktierna, om

1. ändringen endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt och samtliga de vid stämman närvarande ägarna av dessa aktier företrädande nio tiondelar av alla de aktier som på detta sätt berörs samtycker till ändringen, eller
2. ändringen endast försämrar ett helt aktieslags rätt och ägarna till hälften av alla aktier av detta slag och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen.

Paragrafen, som väsentligen överensstämmer med 9 kap. 15 § ABL och motsvaras av 125 § 1 mom. och 2 mom. första stycket FRL, gäller endast försäkringsaktiebolag. I utredarens förslag är motsvarande paragraf 17 §. Avfattningen av andra stycket 2 skiljer sig från lydelsen av motsvarande punkt i aktiebolagslagen därför att det inte finns någon ovillkorlig skyldighet för försäkringsbolag att göra avsättning till reservfond.

I paragrafen anges de beslut om ändring av bolagsordningen för vilkas giltighet det ställs större krav än enligt 14 §. Paragrafen tillhör minoritetsskyddsreglerna.

17 § Beslut att ändra bolagsordningen skall genast anmälas för registrering sedan ändringen har stadfästs och får utom i de fall som avses i 20 kap. 6 § inte verkställas förrän registrering har skett.

Paragrafen, som motsvaras av 9 kap. 14 § tredje stycket ABL och 130 § första stycket och 227 § FRL gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag. I utredarens förslag är motsvarande paragraf 16 §.

Beslut om ändring av bolagsordningen kräver stadfästelse (2 kap. 4 § första stycket). Huvudregeln är att ändringsbeslutet får verkställas först sedan registrering skett. Enligt 20 kap. 6 § kan emellertid i försäkringsaktiebolagen ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp registreras endast om registrering samtidigt sker av en sådan ökning eller en nedsättning av aktiekapitalet, som är nödvändig för att den nya bestämmelsen i bolagsordningen och det registrerade aktiekapitalet fortfarande skall stämma överens. Bestämmelsen förutsätter alltså att vissa verkställighetsåtgärder vidtas innan registreringen sker av ändringen i bolagsordningen. En erinran om detta undantag från förbudet mot verkställighet före registrering har förts in i denna paragraf.

18 § Om ett beslut att ändra bolagsordningen för ett ömsesidigt försäkringsbolag avser delägarnas ansvarighet för bolagets förbindelser, får beslutet börja tillämpas först ett år efter registreringen av ändringsbeslutet, om inte samtliga delägare biträtt det.

När registreringen har skett, skall styrelsen och verkställande direktören genast låta kungöra beslutet i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Dessutom skall en underrättelse om beslutet sändas till varje delägare vars postadress är känd.

Den som är delägare i bolaget när ändringsbeslutet fattas men inte samtycker till beslutet har rätt att inom ett år från beslutets registrering häva försäkringsavtalet utan att rätta sig efter den uppsägningstid som i annat fall skulle ha iakttagits. Om avtalet hävs har delägaren rätt att få ut den på försäkringen belöpande andelen i premiereserven, beräknad för den tidpunkt, då avtalet upphör att gälla.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 228 § FRL, gäller endast ömsesidiga försäkringsbolag och saknar motsvarighet i aktiebolagslagen.

Ett beslut om en sådan ändring av bolagsordningen, som inverkar på delägarnas ansvarighet för bolagets förpliktelser fattas enligt 14 § detta kapitel. Bestämmelserna i denna paragraf innebär att en försäkringstagare inte mot sin vilja kan tvingas underkasta sig större uttaxering än som fanns då försäkringsavtalet slöts. Bolagsordningsändringar av detta slag blir bindande om två tredjedelar av de på stämman närvarande röstberättigade röstat för ändringen.

Beslutet kan dock inte tillämpas förrän det har förflutit ett år efter registreringen av ändringsbeslutet om inte samtliga delägare biträtt det. För att beslutet skall få tillämpas direkt efter registreringen är det inte tillräckligt med ett enhälligt beslut av en bolagsstämma, som inte är fulltalig, eller av delegerade som utövar bolagsstämmans befogenheter. Samtycket skall lämnas av alla som var delägare vid den tidpunkt då ändrings-

beslutet fattades. Ändringsbeslutet skall i vanlig ordning underkastas koncessionsmyndighetens prövning. Det får inte registreras förrän stadfästelse har meddelats.

19 § Bolagsstämman får inte fatta beslut, som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt aktieägare, garanter eller andra till nackdel för bolaget, andra aktieägare eller garanter.

Paragrafen, som väsentligen överensstämmer med 9 kap. 16 § ABL och motsvaras av 69 § tredje stycket och 196 § tredje stycket FRL, gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

20 § Om ett bolagsstämmobeslut inte har tillkommit i behörig ordning eller i övrigt strider mot denna lag eller bolagsordningen eller grunderna, kan talan mot försäkringsbolaget om att beslutet skall upphävas eller ändras föras av aktieägare, av delägare eller röstberättigade som inte är delägare eller av styrelsen, en styrelseledamot eller verkställande direktören. Mot ett försäkringsaktiebolag kan en sådan talan föras även av den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom denna tid är rätten till talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad som sägs i andra stycket när

1. beslutet är sådant att det inte lagligen kan fattas ens med samtycke av alla aktieägare respektive av alla delägare eller röstberättigade som inte är delägare,
2. samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa aktieägare respektive av alla eller vissa delägare eller röstberättigade som inte är delägare och sådant samtycke inte har givits, eller
3. kallelse till stämman inte har skett eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse har väsentligen eftersatts.

Dom, varigenom bolagsstämmans beslut upphävs eller ändras, gäller även för aktieägare, delägare och röstberättigade som inte har instämt talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Är bolagsstämmans beslut sådant att det skall anmälas för registrering enligt denna lag och har det upphävts eller ändrats genom en dom som vunnit laga kraft eller har det genom beslut under rättegången förordnats att bolagsstämmans beslut inte får verkställas, skall rätten underrätta försäkringsinspektionen för registrering.

Paragrafen, som väsentligen motsvarar 9 kap. 17 § ABL samt 131 §, 229 § och 313 § andra stycket FRL, innehåller regler om talan mot bolagsstämmobeslut. Den gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

21 § Om styrelsen vill väcka talan mot bolaget, skall bolagsstämma kallas samman för att välja en ställföreträdare som skall föra bolagets talan i tvisten. Stämningen delges med den valde ställföreträdaren.

Förbehåll i bolagsordningen, att tvister mellan bolaget och styrelsen, en styrelseledamot, verkställande direktören, en likvidator, en aktieägare, en delägare eller en röstberättigad som inte är delägare skall hänskjutas till skiljemän, har samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen skiljemannaförfarande mot bolaget, tillämpas första stycket. Är det fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmans beslut är rätten till talan inte förlorad enligt 20 § andra stycket, om styrelsen inom den där angivna klandertiden har kallat till bolagsstämma enligt första stycket.

Paragrafen, som motsvarar 9 kap. 18 § ABL samt 89 §, 204 § 2 mom. och 344 § FRL, innehåller bestämmelser om vad som skall ske, om styrelsen vill väcka talan mot bolaget samt bestämmelser om verkan av en skiljedomsklausul i bolagsordningen. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga bolag och överensstämmer – bortsett från regeln om stämning – med gällande lag.

10 kap. Revision

Reglerna i detta kapitel står i nära överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen. I förhållande till gällande rätt innebär de att en del nyheter införs på försäkringsrörelselagstiftningens område. Av dessa kan nämnas att försäkringsbolagen får rätt att anlita en juridisk person som revisor och att de större bolagen skall ha minst en auktoriserad revisor.

Bestämmelserna i kapitlet gäller såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag.

1 § Bolagsstämman skall välja minst två revisorer. I bolagsordningen kan dock bestämmas att en eller flera av revisorerna, dock inte alla, skall utses i annan ordning. Försäkringsinspektionen skall dessutom, enligt vad som föreskrivs i 2 §, utse en eller flera revisorer.

För de revisorer som är valda av bolagsstämman gäller uppdraget för den tid som anges i bolagsordningen. Om uppdraget inte skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken revisorsval förrättas.

Bolagsstämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Bestämmelserna i denna lag om revisorer gäller i tillämpliga delar om suppleanter.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 1 § första–tredje styckena ABL samt 98 §, 99 § första stycket första och andra meningarna, 100 § 4 mom. och 206 § FRL. Den har också motsvarighet i 10 kap. 1 § i utredningsförslaget. Bestämmelsen i tredje stycket sista meningen i utredningsförslaget har dock flyttats till 4 §.

Enligt *första stycket* skall i överensstämmelse med gällande lag minst två revisorer utses av bolagsstämman. Liksom enligt aktiebolagslagen och gällande rätt kan en eller flera av dessa revisorer, dock inte alla, tillsättas

av annan än bolagsstämman, t. ex. en intresseorganisation i försäkringsbolaget. En förutsättning härför är att en bestämmelse om detta har tagits in i bolagsordningen.

Försäkringsinspektionen skall liksom enligt gällande lag i regel förordna en särskild revisor i varje försäkringsbolag (se 2 §). Den omständigheten att inspektionen förordnat särskild revisor inverkar inte på skyldigheten enligt styckets första mening att utse minst två revisorer.

I bolagsordningen kan enligt *andra stycket* föreskrivas att revisorsuppdraget för de av bolagsstämman utsedda revisorerna skall gälla för viss tid eller för obestämd tid, dvs. till dess ny revisor utsetts (se 6 §). Detta innebär en nyhet i förhållande till gällande lag enligt vilken maximitiden för revisorsuppdraget är begränsad.

Enligt gällande lag (98 § andra stycket och 206 § FRL) skall lika många revisorssuppleanter som revisorer väljas. Denna bestämmelse har inte tagits upp i förslaget. Ett skäl därtill är att enligt förslaget (3 § tredje stycket) skall till revisor kunna utses auktoriserat revisionsbolag eller godkänt granskningsbolag. Där så sker saknas regelmässigt behov av suppleant för det utsedda bolaget, eftersom detta i allmänhet disponerar över flera personer som kan utföra revisionsuppdraget. Även i övrigt är det enligt min mening onödigt att genom bestämmelse i bolagsordningen binda stämman i frågan huruvida revisorssuppleanter skall utses och till vilket antal. Enligt *tredje stycket* skall stämman därför fritt kunna avgöra denna fråga. Hinder föreligger dock inte för att i bolagsordningen inta bestämmelse om revisorssuppleant.

Lagens bestämmelser om revisorer skall i tillämpliga delar gälla suppleanter. Detta gäller såväl i fråga om tillsättande, entledigande och mandattid som i fråga om kvalifikationer. Om en revisor enligt lagen skall vara auktoriserad, skall detta givetvis även gälla i fråga om suppleant för honom.

Utredningsförslaget innehåller en bestämmelse om att bolaget för registrering skall anmäla vem som har utsetts av bolagsstämman till revisor och revisorssuppleant och ändringar i detta avseende. För egen del anser jag att en sådan registreringsskyldighet liksom enligt gällande lag endast skall omfatta auktoriserade eller godkända revisorer. En sådan bestämmelse har tagits upp i 4 § i förslaget.

Enligt gällande lag (99 § tredje stycket och 206 § FRL) skall den som utsetts till revisor eller revisorssuppleant ofördröjligen underrättas om det, när han valts på bolagsstämma av bolagsledningen, och i annat fall av den som tillsatt honom. Att sådan underrättelse skall lämnas är så självfallet att jag anser att en uttrycklig föreskrift om det inte är erforderlig. Någon sådan bestämmelse finns inte heller i aktiebolagslagen.

2 § Försäkringsinspektionen skall förordna en eller flera revisorer i varje försäkringsbolag, om inte inspektionen med hänsyn till rörelsens ringa omfattning eller av andra skäl anser det obehövligt.

För revisorer som inspektionen förordnar skall den utfärda instruktion. Revisorn har rätt att få arvode av försäkringsbolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 285 § första och tredje styckena FRL och motsvarar första stycket i 10 kap. 2 § i utredningsförslaget. Andra stycket där har flyttats till 6 § där det har sin motsvarighet i andra stycket.

De revisorer försäkringsinspektionen förordnar enligt *första stycket* har till uppgift att tillsammans med de övriga revisorerna delta i granskningen av bolagets räkenskaper och årsredovisning samt av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. Om försäkringsbolagets rörelse är av ringa omfattning behöver inspektionen inte utse någon revisor. Det kan även finnas andra speciella förhållanden som gör att det inte är nödvändigt att inspektionen utser en särskild revisor.

I överensstämmelse med gällande lag har i *andra stycket* tagits upp en bestämmelse om skyldighet för försäkringsinspektionen att utfärda instruktion för de av inspektionen utsedda revisorerna. Kommerskollegium har framhållit att denna bestämmelse inte får ges den innebörden att en sådan revisor skall stå under tillsyn av försäkringsinspektionen eller att revisorn skall ha någon rapporteringsskyldighet till inspektionen.

För egen del vill jag framhålla att en av försäkringsinspektionen utsedd revisor vid fullgörandet av revisionsuppdraget har en i förhållande till inspektionen oberoende ställning. Emellertid måste försäkringsinspektionen ha möjlighet att – utöver vad som följer av 8 § detta kapitel – genom instruktionen bestämma revisionsuppdraget på det sätt som från inspektionens synpunkt är ändamålsenligt med hänsyn till omständigheterna i det konkreta fallet. Exempelvis kan uppdraget inriktas på försäkringsbolagets skaderegleringar eller mera allmänt på bolagets förhållande till försäkringstagarna. Det är inte heller något som hindrar att revisorn i instruktionen åläggs att avge en särskild berättelse till försäkringsinspektionen. Vad jag nu har sagt innebär alltså att den av försäkringsinspektionen utsedda revisorn i viss omfattning blir underkastad tillsyn av inspektionen.

För de av försäkringsinspektionen utsedda revisorerna skall inspektionen bestämma arvodet. Bestämmelsen överensstämmer med gällande lag. Liksom övriga revisorer har en av inspektionen utsedd revisor givetvis rätt till skäligt arvode i förhållande till sin arbetsinsats. Jag anser att det inte är erforderligt att, såsom Föreningen auktoriserade revisorer föreslagit, i lagen införa en särskild bestämmelse om detta.

3 § Revisorerna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen i särskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs får inte vara revisor.

Revisorerna skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och

ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisorer kan även utses auktoriserade eller godkända revisionsbolag. Vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel likställs auktoriserade revisionsbolag med auktoriserade revisorer och godkända revisionsbolag med godkända revisorer. Ett bolag som utses till revisor skall till styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. I ett auktoriserat revisionsbolag skall den huvudansvarige vara auktoriserad revisor och i ett godkänt revisionsbolag auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna i 5 och 13 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

Paragrafen överensstämmer i sak med 10 kap. 2 § ABL samt motsvarar 100 § 1 mom. första stycket och 2 mom. och 206 § FRL.

Beträffande de allmänna kvalifikationskraven som upptagits i *första* och *andra styckena* har i förhållande till gällande rätt den sakliga ändringen gjorts att revisorn inte får vara i konkurs.

I *tredje stycket* har efter förebild i aktiebolagslagen öppnats en möjlighet för försäkringsbolagen att utse ett revisionsbolag till revisor. En särskild föreskrift om skadeståndsansvar när revisionsföretag är revisor har tagits upp i 16 kap. 2 § andra stycket i förslaget.

4 § Minst en av de revisorer som bolagsstämman utser skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor, om

1. försäkringsbolagets verksamhetsområde omfattar hela riket, eller
2. tillgångarnas bruttovärde (balansomslutningen) enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 100 gånger det basbelopp enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring som gällde under den sista månaden av respektive räkenskapsår.

Minst en av de revisorer som bolagsstämman utser skall vara auktoriserad revisor, om balansomslutningen enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1 000 gånger det angivna basbeloppet.

Regeringen eller efter regeringens bemyndigande kommerskollegium kan i fråga om bolag som avses i andra stycket förordna att en viss godkänd revisor får utses i stället för en auktoriserad revisor. Sådana beslut är giltiga i högst fem år.

Första–tredje styckena gäller även för ett moderbolag i en koncern, om koncernens verksamhetsområde omfattar hela riket eller om balansomslutningen enligt fastställda koncernbalansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger det gränsbelopp som anges i första eller andra stycket.

Vad som i 8 kap. 17 § föreskrivs om registrering av styrelseledamöter gäller även för de auktoriserade och godkända revisorer som avses i denna paragraf.

Paragrafen motsvarar delvis 10 kap. 3 § ABL samt 29 § andra stycket sista meningen, 99 § fjärde och femte styckena, 100 § 1 mom. andra stycket, 191 § andra stycket sista meningen och 206 § FRL. I stället för de regler om rätt för en minoritet att kräva auktoriserad eller godkänd revisor som 10 kap. 4 § fjärde stycket i utredningsförslaget innehåller upptar paragrafens femte stycke regler om registrering av auktoriserade eller godkända revisorer.

Försäkringsrörelselagen uppställer för närvarande krav på att försäkringsbolag med ett verksamhetsområde som omfattar hela riket eller där verksamheten eljest är av stor omfattning, skall ha minst en revisor som är auktoriserad eller godkänd granskningsman (revisor). Bestämmelsen gäller inte de revisorer som skall utses av försäkringsinspektionen.

Utredningsförslaget innebär i förhållande till gällande lag så till vida en skärpning att i vissa större bolag skall minst en av revisorerna vara auktoriserad revisor. Föreningen auktoriserade revisorer anser att en sådan skyldighet bör gälla för samtliga försäkringsbolag. Även kommerskollegium anser att starka skäl talar för en sådan ordning.

För egen del anser jag, med hänsyn till den möjlighet försäkringsinspektionen har att förordna kvalificerade revisorer i försäkringsbolagen, att det inte är erforderligt att föreskriva en sådan skyldighet för samtliga bolag. Däremot anser jag i likhet med utredaren att de största försäkringsbolagen bör vara skyldiga att utse en auktoriserad revisor och att vissa andra större bolag bör åläggas att anlita antingen auktoriserad revisor eller godkänd revisor. När det gäller att avgöra vilka bolag som skall omfattas av skyldigheten att ha kvalificerad revision delar jag utredarens uppfattning att balansomslutningen är ett lämpligt kriterium. Varken aktiekapitalet som ofta är jämförelsevis litet i försäkringsaktiebolagen eller antalet anställda är lämpliga som kriterium på försäkringsbolags betydelse. Balansomslutningen i betydelsen tillgångarnas bruttovärde är ett enkelt kriterium som bör kunna användas här, även om kriteriet för de allmänna aktiebolagen är tillgångarnas nettovärde. Skillnaden mellan brutto- och nettovärdena är relativt liten när det gäller försäkringsbolagen.

Som utredaren föreslagit bör den geografiska omfattningen av bolagets verksamhet utgöra ett alternativt storlekskriterium. Bestämmelser om detta har tagits upp i *första* och *andra styckena*. I förhållande till utredningsförslaget har i övrigt vissa redaktionella jämkningar gjorts.

Enligt utredningsförslaget skall regeringen eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen kunna lämna dispens från skyldigheten att utse auktoriserad revisor. Att inspektionen skall kunna bemyndigas att pröva sådana dispensfrågor har kritiserats av kommerskollegium, som anser att denna prövning liksom prövningen av motsvarande dispensfrågor för andra företagsrevisorer bör överlåtas på kollegiet. Jag delar kollegiets uppfattning på denna punkt. Det ligger närmast till hands att kollegiet bemyndigas pröva om en godkänd revisors kvalifikationer är tillräckliga

och om dispens därför kan lämnas. En dispensregel i enlighet härmed har tagits upp i *tredje stycket*. I förhållande till utredningsförslaget har en redaktionell jämkning gjorts.

Skyldigheten att utse auktoriserad revisor och möjligheten att få dispens från denna skyldighet gäller enligt *fjärde stycket* även koncernförhållanden. I förhållande till utredningsförslaget har det tillkommit att i likhet med andra bolag även koncernens geografiska verksamhetsområde skall utgöra ett storlekskriterium.

Enligt *femte stycket* skall bolaget i likhet med vad som är fallet beträffande styrelseledamöterna m.fl. anmäla för registrering vem som utsetts till auktoriserad revisor och godkänd revisor och ändringar i sådana förhållanden. Bestämmelsen har jag berört i samband med 1 §.

Som tidigare framgått innehåller paragrafen – till skillnad från utredningsförslaget – ingen motsvarighet till sista stycket av 10 kap. 3 § ABL angående rätt för en minoritet att få en godkänd eller auktoriserad revisor utsedd. En sådan regel fanns redan i 1944 års aktiebolagslag men har inte efterbildats i försäkringsrörelselagen. Det finns enligt min mening inte anledning att nu införa en sådan regel i försäkringsrörelselagen.

5 § Den kan inte vara revisor som

1. är styrelseledamot, verkställande direktör eller innehar en befattning i ledande ställning i försäkringsbolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,

2. är anställd hos bolaget eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till detta eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,

3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. på annat sätt än genom belåning av livförsäkringsbrev enligt grunderna står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka ett sådant företag har ställt säkerhet.

I dotterföretag kan den inte vara revisor som enligt första stycket inte är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisorerna får vid revisionen inte anlita någon som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara revisor. Har bolagen i sin tjänst anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen får revisorerna dock anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

Paragrafen, som motsvarar 10 kap. 4 § ABL samt 100 § 1 mom. tredje stycket och 206 § FRL, innehåller bestämmelser om jäv för revisorer.

De i *första stycket* upptagna jävbestämmelserna för revisorer motsvarar

i sak väsentligen gällande lag. Punkt 4 är dock ny för försäkringsbolag. Skuldsättning hos bolaget kan även medföra jäv på grund av beroendeförhållande enligt första stycket 2. I *andra stycket* ges vidare ett förbud för den som är jävig i ett moderbolag att vara revisor i dotterbolaget. Revisorerna får vid revisionen inte anlita någon som omfattas av revisorsjävet. Bestämmelser om detta har upptagits i *tredje stycket*.

6 § Ett av bolagsstämma lämnat uppdrag att tills vidare vara revisor upphör när ny revisor har utsetts.

Ett uppdrag som revisor upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en revisor som inte är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

Om en revisors uppdrag upphör i förtid eller det uppkommer hinder för honom enligt 3–5 §§ eller enligt bolagsordningen att vara revisor och om det inte finns någon suppleant, skall styrelsen vidta åtgärder för att en ny revisor tillsätts för den återstående mandattiden eller anmäla förhållandet för försäkringsinspektionen, som på förslag av styrelsen skall utse en ny revisor under tiden fram till nästa ordinarie bolagsstämma.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 5 § ABL samt 99 § första stycket tredje meningen och andra stycket, 206 § och 285 § andra stycket FRL. I utredningsförslaget motsvaras den av 2 § andra stycket och 6 §.

Som jag framhållit vid 1 § innebär förslaget i motsats till gällande lag att de av bolagsstämman valda revisorerna kan utses för obestämd tid. Sådant uppdrag upphör enligt *första stycket* förevarande paragraf när ny revisor utsetts.

Enligt *andra stycket*, som gäller samtliga revisorer, kan en revisor avgå eller skiljas från uppdraget av den som har utsett honom utan hinder av att uppdragstiden inte gått till ända. Stycket omfattar bl. a. den nu gällande föreskriften i 285 § andra stycket FRL om att försäkringsinspektionen när som helst kan återkalla förordnande i fråga om de av inspektionen utsedda revisorerna.

Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam har framhållit att den av utredaren föreslagna ordningen, som innebär att styrelsen skall utlysa en extra bolagsstämma för val av ny revisor när uppdraget för en av stämman vald revisor upphör eller han blir obehörig, är alltför otymplig. Dessa remissinstanser har därför föreslagit att det i lagen införs en kompletterande föreskrift enligt vilken styrelsen i stället för att utlysa extra bolagsstämma skall ha rätt att hos försäkringsinspektionen begära att inspektionen utser en ny revisor under tiden fram till nästa ordinarie bolagsstämma. Jag biträder förslaget. I *tredje stycket* har en sådan föreskrift upptagits. I övrigt överensstämmer stycket i sak med utredningsförslaget.

7 § Styrelsen skall, om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisor, göra anmälan hos försäkringsinspektionen

1. om auktoriserad revisor eller godkänd revisor inte är utsedd enligt 4 § första–fjärde styckena,
2. om en revisor är obehörig enligt 3 § första stycket eller 5 § första eller andra stycket, eller
3. om en bestämmelse i bolagsordningen om antalet revisorer eller om revisorers behörighet har åsidosatts.

Anmälan enligt första stycket kan göras av envar.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 6 § första och andra styckena ABL samt 100 § 3 mom. och 206 § FRL. Den har en annan redaktionell utformning än vad utredaren föreslagit. En skillnad som förelåg redan före nya aktiebolagslagens tillkomst är att länsstyrelsen på anmälan förordnar revisorer för allmänna aktiebolag i här aktuella fall medan försäkringsinspektionen inte gör det för försäkringsbolagen. För försäkringsbolagens del regleras i paragrafen endast styrelsens skyldighet och vars och ens rätt att göra anmälan. En nyhet är att styrelsen inte behöver göra anmälan, om rättelse sker utan dröjsmål.

Om försäkringsinspektionens åligganden sedan anmälan har inkommit finns det bestämmelser i 19 kap. Inspektionen kan sålunda förelägga bolaget att inom viss tid vidta erforderliga åtgärer så att revisorer (behöriga revisorer) utses.

8 § Revisorerna skall i den omfattning som följer av god revisionssed granska försäkringsbolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

Om försäkringsbolaget är ett moderbolag, skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer som är utsedda av någon annan än försäkringsinspektionen skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av bolagsstämman, såvida de inte strider mot lag, bolagsordningen eller god revisionssed.

Paragrafen överensstämmer i sak med 10 kap. 7 § ABL samt motsvaras av 102 § 1 mom. första och andra styckena och 2 mom. samt 206 § FRL.

Paragrafen anger i allmänna drag omfattningen av revisorns granskningsuppgifter. En ytterligare bestämning av dessa i vissa avseenden framgår av några av de följande paragraferna i detta kapitel, särskilt 11 §. Revisorernas uppgifter är emellertid inte begränsade till en sådan granskning som avses i förevarande kapitel. Också på andra håll förekommer bestämmelser om revisorernas medverkan, exempelvis vid nyemission (4 kap. 7 §) och nedsättning av aktiekapitalet (6 kap. 1 §). När det gäller bolagsledningens svar på frågor av aktieägare skall revisorerna också i vissa fall medverka (9 kap. 12 §). Vid likvidation skall revisorerna fungera i stort sett som vanligt (14 kap. 8 §).

Enligt *andra stycket* skall revisorerna i moderbolaget även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i öv-

rigt. Bestämmelsen har sin motsvarighet i gällande lag (102 § 2 mom. och 206 § FRL). Revisorerna får den bästa överblicken över koncernförhållanden, om någon av moderbolagets revisorer också är revisor i dotterbolaget (jämför 3 § sista stycket). För att ytterligare underlätta revisionen har i 9 § i förslaget införts en bestämmelse att bolagsledningen i ett dotterbolag har upplysningsplikt gentemot moderbolagets revisorer.

Enligt gällande lag (102 § 1 mom. tredje stycket och 206 § FRL) är en revisor, om granskningsarbetet är av större omfattning, berättigad att anlita anställd personal såsom medhjälpare efter vad med hänsyn till arbetets art får anses tillbörligt. Denna bestämmelse har inte upptagits i förslaget, men reglerna får anses gälla även utan något uttryckligt stöd av lag. Av 5 § sista stycket framgår för övrigt att lagen förutsätter att en revisor i mån av behov får använda lämpliga medhjälpare. Om ett bolag utses till revisor, kommer den för revisionen huvudansvarige att kunna utnyttja hos bolaget anställda personer såsom medhjälpare. Inte heller är det uteslutet att en revisor i särskilda fall kan anlita en utomstående expert som rådgivare.

Någon motsvarighet till 101 § FRL angående utseende av ordförande för revisorerna m. m. har inte tagits upp i förslaget. Det får ankomma på revisorerna själva att bestämma formerna för sitt arbete.

9 § Styrelsen och verkställande direktören skall ge revisor tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning som revisorn finner behövlig samt lämna de upplysningar och det biträde som han begär. Samma skyldighet åligger styrelsen, verkställande direktören och revisor i ett dotterföretag gentemot revisor i moderbolaget.

Paragrafen, som i sak överensstämmer med 10 kap. 8 § ABL och motsvaras av 102 § 1 mom. fjärde stycket och 206 § FRL, innehåller bestämmelser om företagsledningens skyldighet att medverka vid revisionen och underlätta den.

10 § Sedan revisor slutfört granskningen, skall han skriva en hänvisning till revisionsberättelsen på årsredovisningen och i fråga om moderbolag på koncernredovisningen. Finner revisor att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall han anteckna även detta. I moderbolag gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 10 kap. 9 § ABL samt motsvaras av 103 § tredje meningen och 206 § FRL.

11 § Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till bolagsstämman. Berättelsen skall överlämnas till bolagets styrelse senast två veckor före den ordinarie bolagsstämman.

Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande, huruvida årsredovisningen gjorts upp enligt denna lag. Innehåller inte årsredovisningen sådana

upplysningar som skall lämnas enligt 11 kap., skall revisorerna ange detta och, om det kan ske, lämna behövliga upplysningar i sin berättelse.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att någon åtgärd eller försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger en styrelseledamot eller verkställande direktören till last eller att en styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt handlat i strid mot denna lag eller bolagsordningen, skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande i fråga om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela aktieägarna respektive delägarna, de delegerade och garanterna.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilda uttalanden om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen samt om det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I moderbolag skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Härvid skall första–fjärde styckena tillämpas.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 10 kap. 10 § ABL samt 103 § första meningen, 104 § och 206 § FRL, innehåller bestämmelser om revisionsberättelsen.

Att revisorerna enligt *andra stycket* skall direkt uttala huruvida redovisningen överensstämmer med föreskrifterna i försäkringsrörelselagen, är en viss skärpning i förhållande till nu gällande rätt. Där föreskrivs endast att uttalande skall ske huruvida anmärkning beträffande redovisningen föreligger eller inte (104 § 1 mom. första stycket första meningen och 206 § FRL). På grund av den sålunda föreskrivna skyldigheten för revisor att uttala sig om redovisningens laglighet saknas det behov av att ha kvar den nuvarande bestämmelsen i 104 § 1 mom. tredje stycket, enligt vilken revisorerna skall göra särskilt uttalande ifall tillgång upptagits till högre värde än i senast fastställda balansräkning eller tillgång upptagits till högre värde än anskaffningskostnaden. Enligt 11 kap. 1 § andra stycket skall bestämmelserna om årsbokslut i bokföringslagen (1976: 125) iakttas vid upprättande av årsredovisningen. Revisors uttalande skall alltså göras med beaktande också av dessa bestämmelser.

Bestämmelserna i *fjärde stycket* har motsvarighet i 104 § 1 mom. andra stycket gällande lag.

12 § De erinringar som revisor framställt till styrelsen eller verkställande direktören skall antecknas i ett protokoll eller någon annan handling som skall överlämnas till styrelsen och bevaras av denna på betryggande sätt.

Paragrafen överensstämmer i sak med 10 kap. 11 § ABL. Den saknar motsvarighet i gällande lag om försäkringsrörelse.

13 § Revisor har rätt att närvara vid bolagsstämma. Han är skyldig att närvara vid stämma, om det med hänsyn till ärendena kan anses påkallat.

Paragrafen överensstämmer med 10 kap. 12 § ABL och motsvarar 108 § och 208 § FRL.

Liksom enligt gällande lag har varje revisor rätt att närvara på bolagsstämman. Enligt gällande lag (108 § första meningen och 208 § första meningen FRL) bör minst en av revisorerna såvitt hinder inte möter närvara vid bolagsstämma, där redovisning för bolaget skall behandlas eller eljest ärende förekommer av beskaffenhet att hans närvaro kan anses påkallad. Enligt förevarande paragraf skall i överensstämmelse med aktiebolagslagen revisor närvara vid stämma om ärendets beskaffenhet gör det påkallat.

14 § Revisor får inte till enskild aktieägare, delägare, delegerad, garant eller utomstående lämna upplysningar om sådana försäkringsbolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till förfång för bolaget.

Revisor är skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som bolagsstämman begär, om det inte skulle vara till väsentligt förfång för bolaget. Revisor är vidare skyldig att lämna medrevisor, ny revisor och, om bolaget har försatts i konkurs, konkursförvaltare erforderliga upplysningar om bolagets angelägenheter.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 13 § ABL och 327 § 7 FRL. Andra stycket sista meningen saknar dock motsvarighet i gällande rätt.

I gällande lag kommer revisorernas tystnadsplikt till uttryck genom en straffbestämmelse som stadgar straff för revisorn eller dennes medhjälpare, som trots att han insett eller bort inse att skada kunde följa därav yppar något om det som vid verkställd granskning kommit till hans kännedom utan att det med nödvändighet fordras för fullgörande av hans uppdrag. Förslaget innehåller ingen motsvarande straffsanktion. I *första stycket* föreskrivs att revisorerna inte får lämna upplysningar om bolaget, om det kan vara till förfång för bolaget. Tystnadsplikten gäller i princip även efter det revisorns uppdrag upphört. Åsidosätter en revisor sin tystnadsplikt kan han ådra sig skadeståndsansvar (se 16 kap. 2 §).

Att tystnadsplikt enligt paragrafen anges endast i förhållande till enskilda aktieägare, delägare, delegerade eller garanter och utomstående innebär att tystnadsplikten inte gäller i förhållande till bolagsstämman. *Andra stycket* innehåller tvärtom en bestämmelse om att revisorerna är skyldiga att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som stämman begär, om det inte skulle vara till väsentligt förfång för bolaget. Självfallet innebär denna bestämmelse inte att revisorerna skall avslöja innehållet i handlingar som är sekretessbelagda enligt lag eller andra författningar och vars yppande skulle ådra revisorn straffansvar.

I stycket har också tagits upp en från aktiebolagslagen hämtad upplysningsskyldighet även i förhållande till medrevisor, ny revisor och, om bolaget försatts i konkurs, konkursförvaltaren. Denna utvidgade upplys-

ningsskyldighet begränsas inte av något skaderekvisit. Revisorerna har tystnadsplikt och någon skada för bolaget kan därför inte uppkomma av att de informeras. Även konkursförvaltaren kan informeras utan skada för bolaget.

11 kap. Redovisning

Kapitlets innehåll följer i huvudsak utredarens förslag; dock har som framgår av den allmänna motiveringen bestämmelserna om helårsprognos utgått. Även i övrigt föreslås vissa ändringar i förhållande till förslaget. Så är t. ex. fallet när det gäller värdering av huvudkontorsfastigheter i vissa fall.

Departementsförslaget utgår från att bokföringslagens bestämmelser om redovisning skall ligga till grund också för försäkringsföretagens redovisning. På grund av försäkringsbranschens särart måste emellertid dessa liksom tidigare kompletteras dels av särskilda bestämmelser i försäkringsrörelselagen dels av bestämmelser, intagna i särskilda anvisningar. Ytterligare en grundläggande princip har varit att där det är möjligt anpassa försäkringsrörelselagens bestämmelser till vad som gäller om redovisning enligt aktiebolagslagen.

Med anledning av vad vissa remissinstanser anfört vill jag framhålla att en avvägning har gjorts hur mycket av redovisningsreglerna som måste behandlas i lagen och vad som kan föras till verkställighetsföreskrifterna. De av remissinstanserna upptagna spörsmålen som rör sådant som skall tas upp i verkställighetsföreskrifterna, t. ex. hur säkerhetsfonden och skadelivräntorna skall redovisas, berörs inte i det följande.

Årsredovisning m. m.

1 § Kalenderår utgör räkenskapsår, om inte annat följer av 12 § andra stycket bokföringslagen (1976: 125). För varje räkenskapsår skall årsredovisning avges. Denna består av resultaträkning, balansräkning och förvaltningsberättelse. I resultaträkning skall ingå resultatanalys.

I fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen gäller, förutom bestämmelserna i nämnda lag, föreskrifterna nedan i detta kapitel.

Resultatanalysen skall närmare utvisa rörelseresultatet för varje verksamhetsgren.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, får utfärda närmare föreskrifter om försäkringsbolagens löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning samt därvid, om särskilda skäl föreligger, meddela föreskrifter som avviker från bokföringslagen. Föreskrifterna skall utformas så att de främjar en klar och rättvisande översikt av försäkringsbolagets resultat och ställning.

Paragrafen klargör vissa grundläggande fakta om årsredovisningens form. I aktiebolagslagen återfinns motsvarande bestämmelser i 11 kap. 1 §.

Den nuvarande försäkringsrörelselagen saknar en samlad bestämmelse om grunderna för årsredovisningen. Dessa återfinns i stället på ett flertal olika ställen i 91–95 §§.

I *första stycket första meningen* anges som huvudregel att kalenderår skall utgöra räkenskapsår. Detta överensstämmer i princip med gällande rätt (92 § första stycket), som dock medger undantag härifrån i vissa särskilt angivna fall. Enligt 12 § andra stycket bokföringslagen får räkenskapsåret när bokföringsskyldighet inträder eller upphör vara kortare eller längre än kalenderåret, dock högst 18 månader. Av hänvisningen i första stycket till denna bestämmelse följer att detta också gäller beträffande försäkringsföretagen.

I *första stycket andra meningen* slås fast att en årsredovisning skall avges för varje räkenskapsår. Detta överensstämmer med vad som f. n. gäller (jämför 91 § första stycket). Aktiebolagslagen innehåller en bestämmelse, som helt motsvarar den föreslagna (11 kap. 1 § första stycket ABL).

Första stycket tredje meningen i förslaget anger att årsredovisningen skall bestå av resultaträkning med därtill hörande resultatanalys, balansräkning och förvaltningsberättelse. Förslaget skiljer sig i denna del så till vida från gällande rätt (91 § första stycket) att termen vinst- och förlusträkning ersatts med resultaträkning. Detta stämmer överens med terminologien i såväl bokföringslagen (11 § första stycket BFL) som aktiebolagslagen (11 kap. 1 § första stycket ABL). *Bokföringsnämnden* har påpekat att begreppet resultanalys inte närmare utvecklats i betänkandet. *Föreningen auktoriserade revisorer* anser det tveksamt om begreppet tjänar något verkligt behov. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* har ifrågasatt om det i lagen bör slås fast att resultatanalysen är en del av årsredovisningen. *För egen del* får jag anföra följande. Utredarens förslag att införa begreppet resultatanalys i årsredovisningen grundar sig uppenbarligen på vad som föreslagits i Ny försäkringsredovisning. Där konstaterades inledningsvis att resultaträkningen avser ett bolags rörelse i dess helhet. Resultatanalysen skall ge en närmare inblick i bolagets resultat, ge besked om de viktigare faktorer som varit avgörande för resultatet och redovisa detta med en uppdelning på verksamhetsgrenar samt med en annan indelning av intäkter och kostnader än resultaträkningens. Ny försäkringsredovisning innehåller också utförliga scheman och anvisningar för hur en resultatanalys skall utformas. Bakom tanken på indelningen i verksamhetsgrenar ligger bland annat den principiella ståndpunkten att olika delar av verksamheten bör bära sina egna kostnader. På grund av den vikt som när det gäller försäkringsföretagen sålunda tillmäts uppdelningen på verksamhetsgrenar anser jag att en resultatanalys bör ingå i årsredovisningen som en del av resultaträkningen. Bestämmelse om resultatanalys bör upptas i lagen. I övrigt bör utredarens förslag genomföras.

Den grundläggande regeln att bokföringslagens föreskrifter skall tillämpas i fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning samt i

årsbokslut finns i *andra stycket*. Där stadgas också att därjämte skall gälla de särskilda bestämmelser härom som föreslås i 11 kap.

Tredje stycket saknar motsvarighet i utredarens förslag. Det innehåller en definition av begreppet resultatanalys. Innebörden härav har jag nyss berört.

Enligt *fjärde stycket*, som motsvarar tredje stycket i utredarens förslag, får regeringen utfärda närmare föreskrifter om försäkringsbolagens löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning samt därvid meddela föreskrifter som avviker från bokföringslagen. Till skillnad från utredaren anser jag att avvikelser från bokföringslagen liksom i gällande lag (se 286 a § FRL) endast bör tillåtas om särskilda skäl föreligger. Stadgandet har ändrats i enlighet härmed. Regeringen får enligt förslaget efter bemyndigande överlåta befogenheten att utfärda föreskrifter åt försäkringsinspektionen. Föreskrifterna skall utformas så att de främjar en klar och rättvisande översikt av försäkringsbolagens ställning. Den i fjärde stycket föreslagna regleringen har berörts i den allmänna motiveringen. *Bokföringsnämnden* har påpekat att det bör föreskrivas i lagen att försäkringsinspektionen har att samråda med nämnden innan anvisningar som avviker från bokföringslagen utfärdas. Nämnden, som är ett expertorgan på redovisningsområdet, har i och för sig inte kompetens att utfärda anvisningar i branschspecifika frågor men bör ändå få tillfälle att yttra sig över frågor som rör det centrala redovisningsområdet. Detta skulle också ge nämnden en bättre överblick över utvecklingen inom hela redovisningsområdet. *För egen del* får jag anföra följande. Bokföringsnämnden är en statlig myndighet, som bl. a. skall ge besked om vad begreppet god redovisningssed innebär. Nämnden skall vidare enligt sin instruktion (1976: 377) utarbeta rekommendationer beträffande företagens offentliga redovisning, följa tillämpningen av utfärdade rekommendationer samt följa och stödja olika organisationers insatser på bokförings- och redovisningsområdet. Utredaren har i betänkandet påpekat, att det är naturligt att försäkringsinspektionen vid utformandet av anvisningar samråder med Försäkringsbranschens Redovisningsnämnd. Det är enligt min mening lika självklart att försäkringsinspektionen samråder med bokföringsnämnden när fråga uppkommer om avvikelser från bokföringslagens bestämmelser. Jag anser emellertid inte att någon uttrycklig lagbestämmelse om sådant samråd behöver föras in i lagen.

Som *bilaga 2:3* till protokollet har fogats scheman för resultat- och balansräkningen. Dessa är utarbetade av utredaren med ledning av de scheman som ingår i Ny försäkringsredovisning. De bör ses endast som exempel på hur scheman kan utformas och bör tjäna som underlag åt försäkringsinspektionen vid den slutliga utformningen av scheman.

2 § I årsredovisningen skall återges resultaträkningen och balansräkningen för det närmast föregående räkenskapsåret. Har det under året

skett någon ändring i specificeringen av poster i resultaträkningen och balansräkningen skall, om det inte möter särskilda hinder, uppgifterna från den tidigare årsredovisningen sammanställas så att dessa kan jämföras med posterna i den senare årsredovisningen.

Årsredovisningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter samt av verkställande direktören. Har avvikande mening beträffande årsredovisningen antecknats till styrelsens protokoll, skall den avvikande meningen fogas till redovisningen.

Paragrafen stämmer överens med 11 kap. 2 § ABL. Första stycket saknar direkt motsvarighet i nuvarande försäkringsrörelselag medan bestämmelser motsvarande dem i andra stycket finns i 91 § första stycket andra meningen och andra stycket FRL.

I *första stycket* finns bestämmelser om att en årsredovisning inte blott skall innehålla uppgifter för det aktuella räkenskapsåret. Den skall dessutom innehålla resultaträkningen och balansräkningen för det närmast föregående räkenskapsåret. Bestämmelsen har, liksom motsvarande stadgande i aktiebolagslagen, kommit till för att underlätta jämförelse med det föregående räkenskapsåret. Därigenom ökas informationen. Närmare bestämmelser om hur uppgifterna från det tidigare räkenskapsåret skall redovisas finns inte i lagen utan avses ingå i verkställighetsföreskrifterna.

Såväl enligt förslaget som enligt gällande lag skall årsredovisningen skrivas under av styrelsens ledamöter och verkställande direktören. Vidare skall avvikande mening anges. Motsvarande gäller enligt aktiebolagslagen. Bestämmelserna om underskrifter och anteckning av avvikande mening finns i *andra stycket*.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller i princip också beträffande koncernredovisning. Detta framgår av hänvisningar i 12 § andra stycket och 13 § första stycket.

3 § Minst en månad före den ordinarie bolagsstämman skall årsredovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret avlämnas till revisorerna.

Denna paragraf överensstämmer med 11 kap. 3 § första stycket ABL. I gällande rätt motsvaras den av 91 § tredje stycket FRL. Avsikten med den föreskrivna tidsfristen är att revisorerna skall få tid att genomföra revisionen. Genom en hänvisning i 12 § andra stycket gäller denna bestämmelse också koncernredovisningen.

I 11 kap. 3 § andra stycket ABL finns bestämmelser om insändande av årsredovisning och revisionsberättelse till registreringsmyndigheten. Försäkringsbolagens skyldighet att sända in motsvarande handlingar till försäkringsinspektionen regleras i 19 kap. förslaget.

4 § Med anläggningstillgångar förstås i denna lag
1. maskiner, inventarier och dylikt,

2. kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen,
3. aktier och andelar i dotterföretag,
4. andra aktier och andelar som innehas som ett led i organisationen av bolagets försäkringsrörelse och
5. efter medgivande av försäkringsinspektionen andra tillgångar som är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas i rörelsen.

I denna paragraf anges vilka tillgångar, som skall anses som anläggningstillgångar enligt förslaget. Denna indelning är av grundläggande betydelse för värderingen av tillgångar enligt förslaget. Bestämmelser om värdering av tillgångar finns f. n. i 93 § FRL.

I fråga om *indelningen i anläggningstillgångar och övriga tillgångar* har *utredaren* på grund av försäkringsbranschens särart inte ansett det lämpligt att direkt föra över bokföringslagens indelning av tillgångar i anläggningstillgångar och omsättningstillgångar till försäkringsrörelselagen. Inte heller bör bokföringslagens värderingsregler tillämpas i oförändrat skick. I stället bör i försäkringsrörelselagen särskilt anges vilka tillgångar som är anläggningstillgångar. De skall också värderas som sådana. Övriga tillgångar i ett försäkringsbolag skall i princip värderas som omsättningstillgångar. – *Bokföringsnämnden* har påpekat att det vore önskvärt att särskilt placeringstillgångarna (angående innebörden av begreppet placeringstillgångar se vid 7 §) granskades närmare ur klassificerings- och värderingssynpunkt. Detta borde ske genom att försäkringsverksamhetskommittén får i uppdrag att klarlägga vilka konsekvenser det skulle få om bokföringslagens klassificerings- och värderingsregler också skulle gälla för försäkringsbolagen. – *För egen del* får jag anföra följande. I gällande försäkringsrörelselag finns över huvud taget inte begreppen anläggnings- och omsättningstillgångar. Utredarens förslag bygger på de lösningar som förts fram i Ny försäkringsredovisning. Genom förslaget närmar sig försäkringsrörelselagens bestämmelser delvis bokföringslagens. Enligt utredaren kräver en mer omfattande ändring av värderingsreglerna i försäkringsrörelselagen ingående överväganden vad gäller såväl soliditets- som skälighetsprinciperna. Frågor rörande dessa principer ligger inom försäkringsverksamhetskommitténs direktiv (Dir 1978: 105). Från kommittén har jag under hand inhämtat att kommittén i sitt arbete kommer att ta upp värderingsprinciperna till övervägande. Med hänsyn till vad jag tidigare anfört om vikten av att försäkringsrörelselagen så långt det är möjligt anpassas till bokföringslagen anser jag att den av utredaren föreslagna lösningen bör genomföras. Därigenom slås fast att vissa tillgångar skall behandlas och värderas som anläggningstillgångar enligt försäkringsrörelselagen medan övriga tillgångar, bl. a. placeringstillgångar, skall värderas som omsättningstillgångar. I övrigt görs bokföringslagens regler tillämpliga tills vidare med vissa modifikationer. Frågan om vilka klassificerings- och värderingsregler som på sikt bör gälla för försäkringsrörelser bör emellertid ytterligare övervägas, inte minst med utgångspunkt i soliditets- och skälighetsprin-

ciperna. Jag anser därför att försäkringsverksamhetskommitténs överväganden bör avvaktas innan man tar slutlig ställning i saken.

I *punkt 2* behandlas *kontorsfastigheter*. För närvarande finns bestämmelser i 93 § 2 mom. FRL om värdering av "fastighet, som är avsedd för inrymmande av bolagets huvudkontor" – huvudkontorsfastighet. Härmed åsyftas fastighet som huvudsakligen är avsedd för detta ändamål. Bestämmelsen har därför inte ansetts tillämplig på en fastighet i vilken bolagets huvudkontor endast upptar en mindre del. *Utredaren* föreslår att huvudkontorsfastigheter skall värderas som anläggningstillgång även om bolagets huvudkontor upptar endast en mindre del av fastigheten. Dessutom föreslås att kontorsfastigheter som huvudsakligen – dvs. till mer än hälften – avses för rörelsen och som även används i denna också skall värderas som anläggningstillgångar. Skälet härtill synes vara att tillgångar som anskaffats för stadigvarande bruk eller innehav bör värderas enligt bokföringslagens regler om anläggningstillgångar. – *Svenska försäkringsbolags riksförbund* anser det i och för sig riktigt att kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen och som används i denna värderas som anläggningstillgångar. Däremot är det principiellt tveksamt om en fastighet bör behandlas som anläggningstillgång såvida den endast till en liten del används som huvudkontor. Detta kan föra med sig problem för mindre försäkringsbolag med små kontor i fastigheter som huvudsakligen är placeringsfastigheter eller för bolag vars huvudkontorsorgan av organisatoriska skäl är placerade i skilda fastigheter. Dessutom blir avgränsningen mellan vad som kan anses vara huvudkontor och vad som inte kan anses vara det allt svårare. Det bästa vore därför att slopa indelningen i huvudkontorsfastigheter och andra fastigheter. – *Folksam* påpekar att det inte är rimligt att en placeringsfastighet skall övergå till att betraktas som anläggningstillgång om ett försäkringsbolag på grund av lokalbrist tar ett smärre utrymme i placeringsfastigheten i anspråk för att härbärgera en huvudkontorsfunktion. – *För egen del* vill jag först påpeka att förslaget även i denna del är ett uttryck för strävan att anpassa försäkringsrörelselagens bestämmelser till bokföringslagen. Avgörande för bokföringslagens klassificering av tillgångar är emellertid inte tillgångens natur utan avsikten med innehavet. Enligt min mening kan man redan på grund därav ifrågasätta om den av utredaren föreslagna indelningen är den mest ändamålsenliga. Det ter sig inte lämpligt med en regel som skulle kunna leda till att en huvudkontorsfastighet alltid kommer att värderas som en anläggningstillgång oberoende av om fastigheten inrymmer endast en mindre del av huvudkontoret eller ej. Som framgått av riksförbundets och Folksams kritik kan förslaget även medföra problem för mindre försäkringsbolag och vid organisatoriska förändringar. Ett av de problem som uppstår är att en fastighet som anskaffats i placeringssyfte kan ändra karaktär om en mindre del av verksamheten vid huvudkontoret flyttas över till fastigheten. Det är av flera

skäl olämpligt att en tillgång på detta sätt tid efter annan kan komma att värderas på olika sätt. Sålunda kan ju t. ex. en anläggningstillgångs värde komma att skrivas upp enligt bestämmelserna i 11 kap. 5 § förslaget. Det anförda leder enligt min mening till att utredarens förslag när det gäller klassificeringen av huvudkontorsfastigheter bör jämkas. Jag föreslår sålunda att huvudkontorsfastigheter endast bör anses som anläggningstillgångar om de huvudsakligen är avsedda för rörelsen. Detta överensstämmer med vad som f. n. anses gälla. Dessutom kommer huvudkontorsfastigheter därigenom att i värderingshänseende likställas med övriga kontorsfastigheter. I lagtexten talas därför bara om kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen. Häri ligger att de också måste användas i rörelsen.

Vad angår *punkt 3* i förslaget skall *aktier och andelar i dotterföretag* enligt *utredaren* betraktas som anläggningstillgångar, eftersom de anskaffats för stadigvarande innehav i rörelsen. Även i denna del går förslaget tillbaka på motsvarande regler i aktiebolagslagen. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* påpekar att detta innebär att om fastigheter anskaffats i form av aktier i ett fastighetsbolag så blir dessa aktier anläggningstillgångar. Aktierna är emellertid ett substitut för de fastigheter bolaget innehar. Om fastigheterna är placeringsfastigheter bör emellertid av principiella skäl också aktierna anses som en placeringstillgång. Skilda värderingsregler gäller ju för anläggningstillgångar och andra tillgångar.

För egen del får jag framhålla att enligt aktiebolagslagen aktier i regel anses som anläggningstillgångar. Avgörande för hur aktierna skall klassificeras är avsikten med innehavet. Ett företag som t. ex. köper och säljer aktier anses sålunda förvalta omsättningstillgångar. En jämkning av utredarens förslag skulle enligt min mening alltför mycket fjärma försäkringsrörelselagens bestämmelser från de väletablerade principer som ligger till grund för aktiebolagslagens föreskrifter. Försäkringsbolaget kan dessutom upplösa fastighetsbolaget och själv stå som ägare till fastigheterna. De blir då placeringstillgångar. Jag anser därför inte, att de problem riksförbundet pekat på är så allvarliga, att utredarens förslag inte bör genomföras utan biträder detta.

Definitionen i *punkt 4* har hämtats från kommunalskattelagen (anvisningarna till 54 § 1 tredje stycket). De aktier och andelar som här åsyftas är avsedda att innehas stadigvarande och bör därför utgöra anläggningstillgångar. Avgörande för om aktier eller andelar skall hänföras till denna punkt är således inte innehavets storlek utan syftet med innehavet.

När det gäller de tillgångar som anges i *punkt 5* – "andra tillgångar som är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas i rörelsen" – har utredaren föreslagit att dessa endast skall få anses som anläggningstillgångar om försäkringsinspektionen medger det. Exempel på sådana tillgångar är semesteranläggningar för försäkringsbolagens personal och långfristiga reverslån mellan bolag i samma koncern. Det är alltså här fråga om tillgångar, som i och för sig i regel uppfyller kravet på att stadigvarande brukas i

eller innehas i rörelsen. Objektens natur är emellertid så skiftande att det inte är lämpligt att utan vidare alltid tillåta att de värderas som anläggningstillgångar. Genom att försäkringsinspektionen avgör huruvida en sådan tillgång skall anses som anläggningstillgång skapar man förutsättningar för erforderlig likformighet bolagen emellan.

5 § En anläggningstillgång, som har ett bestående värde som väsentligt överstiger det belopp som den är uppförd till i närmast föregående balansräkning, får tas upp till högst detta värde. Fastighet får dock inte skrivas upp över taxeringsvärdet. Aktier och andelar får inte skrivas upp till högre värde än vad som medges av försäkringsinspektionen.

Det belopp varmed uppskrivning sker kan användas till

1. erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar, om det finns särskilda skäl för en sådan utjämning,
2. fondemission, om bolaget är ett skadeförsäkringsaktiebolag,
3. avsättning till uppskrivningsfond, om bolaget är ett skadeförsäkringsbolag,
4. ökning av de försäkringstekniska skulderna eller ökning av återbäringsfonden, om bolaget är ett livförsäkringsbolag.

Uppskrivningsfonden får tas i anspråk endast för de i andra stycket 1 och 2 angivna ändamålen.

För tillämpning av andra stycket 4 krävs medgivande av försäkringsinspektionen. Medgivande skall lämnas om särskilda skäl föreligger för en sådan tillämpning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppskrivning av anläggningstillgångar. Motsvarande bestämmelser återfinns i 11 kap. 4 § första stycket ABL och 15 § fjärde stycket BFL. Bestämmelser om uppskrivning av värdet av huvudkontorsfastigheter finns i nuvarande 93 § 3 mom. FRL.

Av *första stycket* framgår att tillgång som enligt 4 § anses vara anläggningstillgång och som har ett bestående värde vilket väsentligt överstiger det belopp som den är uppförd till i närmast föregående balansräkning kan tas upp till högst detta värde. En fastighet som är anläggningstillgång får dock inte skrivas upp över taxeringsvärdet och aktier m. m. inte till högre värde än vad som medges av försäkringsinspektionen.

Vad uppskrivningsbeloppen får användas till anges i andra stycket. I tredje och fjärde styckena anges inskränkningar i möjligheten till uppskrivning. Dispositionen av dessa bestämmelser har i förslaget fått en delvis annan utformning än vad utredaren förordat.

Av 4 kap. 1 § förslaget framgår att fondemission endast kan ske i ett skadeförsäkringsaktiebolag. I ett sådant bolag kan fondemission bl. a. ske genom att medel överförs till aktiekapitalet från uppskrivningsfonden, eller reservfonden eller genom att anläggningstillgångar skrivs upp.

Enligt *andra stycket 1* får uppskrivningsbelopp användas till erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar. Så får emellertid bara ske om det finns särskilda skäl för en sådan utjämning. Detta innebär, som utredaren påpekat, en anpassning till bokföringslagen och aktiebo-

lagslagen. En sådan utjämning bör emellertid förekomma endast undantagsvis t. ex. vid oförutsedda kraftiga förändringar i fråga om en tillgångs värde och användning. Dessutom får liksom enligt aktiebolagslagen uppskrivningsbeloppet användas till avsättning till en uppskrivningsfond. Detta gäller dock endast skadeförsäkringsbolag. En sådan fond får enbart användas för nedskrivning av anläggningstillgångar och fondemission.

Att det belopp varmed en anläggningstillgång skrivits upp får användas till fondemission framgår också av förevarande paragraf *andra stycket 2*. Gällande lag tillåter inte detta. Uppskrivning är där endast tillåten om den kommer försäkringshavarna tillgodo. Utredaren anser att det när det gäller skadeförsäkringsbolag inte finns några principiella betänkligheter mot uppskrivning, om uppskrivningsbeloppet hänförs till det bundna kapitalet. *Bokföringsnämnden* har berört frågan om fondemission i samband med gränsdragningen mellan placeringstillgångar och anläggningstillgångar. Ett tillgångsvärde som uppkommit beträffande en placeringstillgång bör anses tillhöra försäkringstagarna och inte aktieägarna. Att, när en placeringstillgång i enlighet med lagförslaget blir att betrakta som en anläggningstillgång, använda sådan tillgång till en fondemission kan därför enligt nämnden ifrågasättas med hänsyn till skälighetsprincipen. Nämnden anser att frågan, oberoende av de tidigare berörda gränsdragningsproblemen, bör kunna lösas genom ett generellt förbud mot fondemission genom uppskrivning. – *För egen del* vill jag betona att den föreslagna möjligheten till fondemission genom uppskrivning främst torde komma att utnyttjas av bolag med omfattande internationella engagemang. I dessa sammanhang är det av vikt för bolaget att ha en så stark ställning som möjligt. Sådana bolag har därför behov av att genom uppskrivning av tillgångar kunna tillgodogöra sig ett värde i balansräkningen. Tanken att en fondemission i ett skadeförsäkringsbolag skulle kunna strida mot skälighetsprincipen torde bygga på att en fondemission i praktiken ofta används för att man senare skall kunna dela ut högre sammanlagd vinst och att en alltför stor vinstutdelning strider mot skälighetsprincipen. Frågan om samband mellan vinstutdelning och skälighetsprincipen återkommer jag till (se kommentaren till 12 kap. 2 §). En möjlighet att företa fondemission genom uppskrivning kan dock enligt min mening inte i och för sig strida mot skälighetsprincipen. Jag biträder därför utredarens förslag.

När det gäller livförsäkringsbolag finns en särskild bestämmelse om vad ett uppskrivningsbelopp får användas till i *andra stycket 4*. Ett sådant förfarande kräver emellertid enligt *fjärde stycket* dels försäkringsinspektionens medgivande dels att särskilda skäl föreligger. I gällande rätt – 93 § 3 mom. första stycket a FRL – får medlen användas till avsättning till vissa fonder, nämligen försäkringsfonden, utjämningsfonden, säkerhetsfonden och återbäringsfonden. Begreppet försäkringsfond föreslås i 7 kap. utbytt mot försäkringstekniska skulder. Säkerhetsfonden och utjämningsfonden föreslås bli sammanförda med återbäringsfonden. Enligt utred-

ningsförslaget får uppskrivningsbeloppet användas till ökning av återbäringsfonden eller de försäkringstekniska skulderna. Detta överensstämmer i sak med gällande rätt. Som utredaren påpekat strider det visserligen mot allmänna redovisningsprinciper att hänföra uppskrivning av en anläggningstillgång till en skuldpost. Skälet till att det ändå bör få ske är att det skulle vara stötande att försäkringstagarna inte skulle kunna tillgodoföras övervärden som uppkommer i rörelsen. – *Föreningen auktoriserade revisorer* anser att uppskrivningarna endast bör få användas till erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar eller till avsättningar till uppskrivningsfonden. – *För egen del* delar jag utredarens mening att det i livförsäkringsbolag finns skäl att ge försäkringstagarna möjlighet att bli delaktiga i uppkomna övervärden. Jag anser därför att den ifrågasatta avvikelsen från allmänna redovisningsprinciper kan godtas i detta fall. Jag förordar därför att utredarens förslag genomförs.

6 § Bestämmelserna i 17 § bokföringslagen (1976: 125) gäller inte för försäkringsbolag, om inte annat följer av 13 § första stycket detta kapitel.

Vid värdering av ett moderbolags aktier eller andelar i ett dotterföretag skall aktier, som dotterföretaget äger i moderbolaget, inte anses ha något värde.

Vid uppställning av resultaträkningen och balansräkningen skall andelar i andra företag än aktiebolag likställas med de aktier som försäkringsbolaget äger.

Av 93 § 7 mom. andra stycket FRL framgår att organisationsutgifter under vissa förutsättningar får tas upp som tillgång. Möjligheten härtill är dock begränsad till de båda första räkenskapsåren. Förslaget innebär såsom utredaren också har förordat att organisationskostnaderna för de båda första räkenskapsåren inte längre får tas upp som tillgång. Remissinstanserna har inte motsatt sig detta. I övrigt får bolaget såväl enligt gällande rätt som enligt förslaget inte ta upp kostnader för teknisk hjälp, forsknings- och utvecklingsarbete, marknadsundersökningar och kapitalrabatter. Detsamma gäller goodwill, närmast till följd av stadgandet i nuvarande 93 § 7 mom. första stycket. Enligt 17 § BFL får emellertid såväl goodwill som de angivna kostnaderna tas upp som tillgång under vissa förutsättningar. Att goodwill och övriga nyss angivna kostnader inklusive organisationskostnader inte får tas upp som tillgång framgår av *första stycket*. Detta uttrycks så, att bestämmelserna i 17 § BFL inte gäller för försäkringsbolag. Såsom framgår av 11 kap. 13 § första stycket har dock ett undantag gjorts för goodwillvärde vid koncernredovisning.

Andra stycket handlar om värdering av ett moderbolags innehav av aktier eller andelar i ett dotterföretag. Därvid skall aktier som dotterföretaget äger i moderbolaget inte anses ha något värde. I nuvarande lag finns en bestämmelse av samma sakliga innebörd (93 § 6 mom. andra stycket). Den nu föreslagna bestämmelsen har utformats efter 11 kap. 4 § andra stycket ABL.

Bestämmelser om hur ett försäkringsbolag i resultaträkningen och balansräkningen skall ta upp sina andelar i företag som inte är aktiebolag finns i *tredje stycket*. Dessa skall enligt förslaget liksom hittills jämställas med de aktier försäkringsbolaget äger. Regeln har tillkommit efter mönster av 11 kap. 5 § första stycket ABL.

7 § Andra tillgångar än anläggningstillgångar anses som omsättningstillgångar.

Värdehandlingar, som svarar mot försäkringstekniska skulder enligt 7 kap. 9 § första stycket 1–7 eller mot premiereserven enligt 7 kap. 10 § i den utsträckning denna paragraf hänvisar till 7 kap. 9 § första stycket 1–7, får tas upp till högre värde än vad som följer av bestämmelserna i bokföringslagen. De får dock högst tas upp till samma värde som i närmast föregående balansräkning eller, om värdehandlingen anskaffats under räkenskapsåret, anskaffningsvärdet. Detta gäller endast om värdehandlingarna kan avyttras till ett värde, som motsvarar detta högre värde, vid tidpunkter som får anses tillfredsställande med hänsyn till de försäkringsutfästelser som värdehandlingarna säkerställer.

Andra värdehandlingar än de som avses i andra stycket och som utgörs av reversfordringar som förfaller eller kan sägas upp till betalning av försäkringsbolaget först efter längre tid än ett år, får, om det finns särskilda skäl till det, tas upp över det verkliga värdet, dock högst till anskaffningsvärdet.

De tillgångar, som enligt lagen inte är anläggningstillgångar, skall värderas som omsättningstillgångar. Detta framgår av *första stycket*. I nuvarande lag finns en bestämmelse om värdering av tillgångar för vilka särskilda värderingsregler inte gäller i 93 § 1 mom. FRL. De tillgångar som skall värderas som omsättningstillgångar kan indelas i tre grupper nämligen finansiella tillgångar (i huvudsak likvida tillgångar såsom kassa, banktillgodohavanden, fordringar m. m.), återförsäkrades andelar i försäkringstekniska skulder samt placeringstillgångar (obligationer, förlagsbevis, placeringsaktier, inteckningslån, placeringsfastigheter m. m.) Indelningen är hämtad från Ny försäkringsredovisning. Hur omsättningstillgångar skall värderas framgår av 14 § BFL.

Andra stycket innehåller ett undantag från bokföringslagens nyss nämnda värderingsregler när det gäller pantsatta värdehandlingar. Dessa får liksom hittills – 93 § 5 mom. FRL – under i bestämmelsen närmare angivna förutsättningar tas upp endera till samma värde som i föregående balansräkning eller till anskaffningsvärdet.

I *tredje stycket*, som inte har någon motsvarighet i gällande lag, finns en särskild värderingsregel beträffande vissa värdehandlingar. Det har hittills varit praxis inom försäkringsbranschen att vissa äldre långfristiga lån, som löper med en fast, låg ränta tas upp till sitt nominella värde om det inte föreligger speciella omständigheter. *Utredaren* har för reversfordringar som löper på minst ett år och som inte är pantsatta enligt andra stycket föreslagit en regel som innebär en skärpning. Endast om det finns särskilda

skäl föreslås sålunda lånen få tas upp till högre värde än det verkliga, dock högst anskaffningsvärdet. Detta betyder att lånen normalt skall tas upp till marknadsvärdet (nettoförsäljningsvärdet). Närmare föreskrifter om undantagsfallen bör utfärdas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av försäkringsinspektionen.

Under remissbehandlingen har den föreslagna ordningen kritiserats. *Svenska försäkringsbolags riksförbund* har påpekat att lånen saknar egentligt marknadsvärde. Att konstruera ett marknadsvärde skulle bli besvärligt för bolagen. Bättre vore om tillgångar som saknade marknadsvärde under vissa förutsättningar fick värderas kollektivt. *Bokföringsnämnden* har ansett, att den föreslagna värderingen bör gälla utan undantag. *Fullmäktige i Sveriges riksbank* har dock inte funnit anledning motsätta sig förslaget.

För egen del vill jag först understryka att en målsättning vid överarbetningen av försäkringsrörelselagen är att denna om möjligt bör anpassas till bokföringslagen. Enligt bokföringslagen skall försäljningsvärdet i princip anses vara det verkliga värdet av en omsättningstillgång. Utredarens förslag anknyter till denna huvudregel. Bokföringslagen medger under vissa förutsättningar att omsättningstillgångar tas upp till ett annat värde än försäljningsvärdet. Undantagen är emellertid avsedda att tillämpas restriktivt. Jag anser liksom utredaren att de nu aktuella värdepapperen också bör värderas med utgångspunkt i det lägre av anskaffningsvärdet och försäljningsvärdet. Skulle något marknadsvärde inte kunna fastställas får i princip inte någon kollektiv värdering tillgripas. Saknas marknadsvärde får bolaget i stället göra en matematisk värdering av den enskilda reversen. Värdet skrivs då ned, om ränteläget är högre på balansdagen än lånets räntesats. I vissa situationer kan det dock uppstå problem, t. ex. vid denna lags ikraftträdande eller vid en kraftig höjning av den långa räntan. Särskilda skäl för en annan värdering bör då anses föreligga. I de föreskrifter som utfärdas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av försäkringsinspektionen bör därför inrymmas möjligheter för inspektionen att medge undantag från skyldigheten att värdera enligt det lägsta värdets princip, t. ex. så att den behövliga nedskrivningen kan ske etappvis.

Bestämmelser i nu angivna hänseende har tagits in i tredje stycket. De lån som omfattas av regeln är sådana reversfordringar som förfaller eller som kan sägas upp först efter längre tid än ett år. Enligt utredarens förslag får närmare föreskrifter om värderingen utfärdas av regeringen eller efter bemyndigande av försäkringsinspektionen. Något särskilt stadgande om detta behövs inte med hänsyn till 1 § sista stycket.

8 § *Omfattar rörelsen flera verksamhetsgrenar skall intäkter och kostnader redovisas särskilt beträffande varje verksamhetsgren.*

Av paragrafen framgår att liksom hittills – 95 § första stycket FRL – intäkter och kostnader skall fördelas på de olika verksamhetsgrenar som

kan finnas i bolaget. Hur fördelningen närmare skall gå till framgår inte av lagen. Som utredaren föreslagit bör det i stället överlämnas åt praxis och försäkringsinspektionen att bestämma innebörden av begreppet verksamhetsgren. I rapporten Ny försäkringsredovisning finns förslag beträffande en sådan indelning. Förslaget är, med vissa ändringar, återgivet i betänkandet. Som nyss påpekats bör emellertid indelningens närmare utformning överlämnas åt försäkringsinspektionen. Jag utgår därvid från att inspektionen kommer att söka samråda med berörda branschorganisationer. Det saknas därför skäl att här närmare diskutera hur indelningen bör göras.

I gällande lag föreskrivs att närmare bestämmelser om bl. a. fördelningen av intäkter och kostnader meddelas av regeringen (95 § andra stycket). Att sådana föreskrifter kan utfärdas framgår redan av 1 § fjärde stycket detta kapitel.

9 § Utgifter för bolagsbildningen, för ökning av aktiekapitalet och för bolagets förvaltning får inte tas upp som tillgångar.

Innehar ett försäkringsaktiebolag egna aktier, skall de med angivande av det nominella beloppet tas upp som tillgångar utan värde.

Paragrafens *första stycke* innehåller ett förbud mot aktivering av utgifter för bolagsbildning, utgifter för ökning av aktiekapitalet och förvaltningskostnader. Bortsett från vissa avvikelser av språklig karaktär är bestämmelsen identisk med 11 kap. 7 § femte stycket ABL. I gällande lag finns en motsvarande bestämmelse i 93 § 7 mom. första stycket. Att goodwill, organisationsutgifter, kapitalrabatter och direkta emissionsutgifter inte får tas upp som tillgång framgår av 6 § första stycket detta kapitel.

Andra stycket handlar om hur innehav av egna aktier skall redovisas. Liksom hittills – 93 § 6 mom. första stycket FRL – skall sådana aktier tas upp som tillgång utan värde, dvs. inom linjen. En motsvarande bestämmelse finns i 11 kap. 7 § fjärde stycket ABL, som i sak stämmer överens med den här föreslagna bestämmelsen.

10 § I balansräkningen skall som särskilda poster tas upp försäkringstekniska skulder och återförsäkrares andelar i dessa. Omfattar bolagets rörelse olika verksamhetsgrenar, skall sådana poster beträffande varje verksamhetsgren redovisas särskilt.

Livförsäkringsbolag som redovisar en återbäringsfond skall ta upp denna som särskild post bland skulderna, särskilt redovisad för varje verksamhetsgren.

I livförsäkringsaktiebolag tas aktiekapitalet upp som bundet eget kapital.

Skadeförsäkringsbolags egna kapital skall delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall tas upp aktiekapital, reservfond och uppskrivningsfond. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust skall tas upp fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragsposter.

Enligt *första stycket* skall i balansräkningen som särskilda poster tas upp försäkringstekniska skulder och återförsäkrares andelar i dessa. Försäkringstekniska skulder motsvaras i gällande lag av försäkringsfonden (jämför 94 § 1 mom. första stycket FRL). Vad som avses med försäkringstekniska skulder framgår av 7 kap. 1 §.

Av 10 § framgår att de försäkringstekniska skulderna och återförsäkrares andelar i dem i förekommande fall skall fördelas på verksamhetsgrenar. Indelningen i verksamhetsgrenar har berörts i samband med 8 §.

I *tredje stycket stycket* finns bestämmelser om hur aktiekapitalet skall tas upp. Motsvarande regler beträffande aktiebolag finns i 11 kap. 7 § andra stycket ABL.

När det gäller livförsäkringsaktiebolag skall någon uppdelning av bundet och fritt eget kapital inte ske. Aktiekapitalet i sin helhet skall här tas upp som bundet eget kapital. Detta är naturligt eftersom någon vinstutdelning inte kan ske i sådana bolag.

Beträffande skadeförsäkringsbolagen överensstämmer reglerna om redovisningen av eget kapital i sak med vad som gäller enligt aktiebolagslagen (se 11 kap. 7 § ABL). I förslaget har bestämmelserna om skadeförsäkringsbolag brutits ut till ett eget, *fjärde stycke*.

11 § Förvaltningsberättelsen skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed.

I förvaltningsberättelsen skall upplysningar lämnas om

1. sådana förhållanden som inte skall redovisas i resultaträkningen eller i balansräkningen men som är viktiga för att bedöma bolagets verksamhetsresultat och ställning, samt

2. händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet av i Sverige anställda personer under räkenskapsåret med uppdelning på kontorstjänstemän, fälttjänstemän och övriga anställda. Vidare skall det anges det sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar i Sverige dels till styrelsen och verkställande direktören, dels till kontorstjänstemän, dels till fälttjänstemän, dels till övriga anställda.

Dessutom skall det för fritidsombud och specialombud i Sverige var för sig anges dels medelantalet under räkenskapsåret, dels ersättningsbeloppet till dessa.

Har bolaget anställda utomlands, skall medelantalet av dessa under räkenskapsåret anges samt uppgift lämnas om sammanlagda summan av löner och ersättningar.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I förvaltningsberättelsen skall anges rörelseresultatet för vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren. Upplysningar skall lämnas om bolagets konsolidering vid utgången av vart och ett av dessa år.

I paragrafen anges vilka uppgifter som skall finnas i en förvaltningsberättelse. Bestämmelser härom finns i 96 § 1 mom. gällande lag. I aktiebolagslagen finns motsvarande bestämmelser i 11 kap. 9 §.

Enligt *första stycket* skall förvaltningsberättelsen upprättas med iakttagande av god redovisningssed. Förebilden till denna bestämmelse är hämtad från 11 kap. 1 § tredje stycket ABL. Bestämmelsen saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

Andra stycket överensstämmer med vissa redaktionella ändringar med 11 kap. 9 § andra stycket ABL. Stadgandet överensstämmer i sak också med 94 § 1 mom. första stycket FRL dock att liksom i 1975 års aktiebolagslag förfångsklausulen slopats.

Av *tredje stycket* framgår att i förvaltningsberättelsen skall finnas uppgifter om antalet anställda, löner m. m. Bestämmelsen överensstämmer i sak med 96 § 1 mom. andra stycket FRL. I aktiebolagslagen finns en motsvarande bestämmelse i 11 kap.9 § andra stycket. Sistnämnda bestämmelser skiljer sig dock i flera avseenden från den föreslagna. Avvikelserna betingas av försäkringsföretagens annorlunda organisatoriska uppbyggnad. Liksom enligt 11 kap. 9 § andra stycket sista meningen ABL skall beträffande anställda utomlands anges medeltalet av dessa samt den sammanlagda summan av löner och ersättningar. Till skillnad från aktiebolagslagen har dock en uppdelning på olika länder inte ansetts erforderlig. Detta framgår av *femte stycket*. Inte heller behöver anställda utomlands delas upp på olika kategorier.

En specialregel om ombud och deras ersättning finns i *fjärde stycket*. Regeln är ny.

Liksom för närvarande (96 § 1 mom. femte stycket FRL) skall förvaltningsberättelsen innehålla förslag till disposition av bolagets vinst eller förlust. En bestämmelse härom finns i *sjätte stycket*. Den överensstämmer med 11 kap. 9 § tredje stycket ABL. *Bokföringsnämnden* har ifrågasatt om det är meningsfullt att i förvaltningsberättelsen i ett livförsäkringsbolag förslag skall lämnas till vinstdisposition. Med anledning härav vill jag dock för egen del stryka under att även om vinstutdelning inte kan ske i ett livförsäkringsbolag så kan vinstmedlen disponeras på varierande sätt. Ett förslag om hur vinsten skall disponeras bör därför enligt min mening finnas också hos livförsäkringsbolagen.

Någon motsvarighet till bestämmelsen om finansieringsanalys i 11 kap. 9 § fjärde stycket ABL har inte ansetts erforderlig eftersom försäkringsföretag endast i begränsad omfattning uppträder som låntagare.

Sjunde stycket föreskriver att i förvaltningsberättelsen skall anges också rörelseresultatet för vart och ett av de senaste fem åren. Bestämmelsen saknar motsvarighet såväl i aktiebolagslagen som i gällande lag. I 11 kap. 2 § första stycket ABL föreskrivs liksom i 11 kap. 2 § första stycket i förslaget blott att i årsredovisningen skall återges resultat- och balansräkningarna för det närmast föregående räkenskapsåret. Många, främst större aktiebolag publicerar trots det översikter för perioder på fem till tio år. När det gäller försäkringsrörelse kan variationerna vara stora mellan olika år. Därför behövs uppgifter för en längre period.

Ett försäkringsbolags möjligheter att infria sina förpliktelser är beroende av storleken av bolagets konsolideringskapital. *Utredaren* föreslår därför att uppgifter om bolagets konsolidering och om dess konsolideringskapital skall lämnas för vart och ett av de senaste fem räkenskapsåren. *Föreningen auktoriserade revisorer* har i sitt remissyttrande kritiserat att begreppet konsolideringskapital inte definierats i lagtexten. Inte heller finns någon sådan post i balansräkningarna. Begreppet bör därför utgå ur lagen. *Bokföringsnämnden* har gjort ett liknande påpekande. *För egen del* får jag anföra följande. I likhet med utredaren anser jag det av betydelse att bolagen i förvaltningsberättelserna lämnar uppgifter om bolagets konsolidering. Med konsolideringskapital när det gäller skadeförsäkringsbolag avses eget kapital, obeskattade reserver och dolda reserver på balansräkningens aktivsida. I livförsäkringsbolag kan konsolideringskapitalet utgöras av återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen och till framtida förfogande avsatta medel inom övriga rörelser (inklusive eventuell återbäringsfond inom övriga rörelser), aktiekapitalet respektive garantikapitalet samt övervärden på aktivsidan. Till konsolideringskapitalet skulle enligt utredaren också kunna räknas den i och för sig betydande konsolidering som kan finnas i ett livförsäkringsbolags premiereserv. Som utredaren påpekat är emellertid denna typ av konsolidering svår att ange i siffror och föreslår därför att den får redovisas verbalt. För min del anser jag att begreppet konsolideringskapital inte är tillräckligt klarlagt för att tas in i lagen. Inte heller synes det nödvändigt att kräva att särskilda uppgifter lämnas om konsolideringskapital. Såsom utredaren förordat bör upplysningar om bolagets konsolidering vid utgången av vart och ett av de senaste fem åren lämnas i förvaltningsberättelsen. Dessa uppgifter torde ge en viss uppfattning om konsolideringskapitalets storlek.

Utredaren föreslår också en föreskrift om att närmare bestämmelser om utformningen av uppgifter enligt sjunde stycket skall meddelas av regeringen eller efter delegation av försäkringsinspektionen. Föreskrifter om hur dessa uppgifter skall utformas är av verkställighetsnatur. Något bemyndigande för regeringen eller försäkringsinspektionen behövs därför inte i lagen.

Koncernredovisning

Bestämmelserna om koncernredovisning i 12 och 13 §§ detta kapitel går tillbaka på motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen.

Enligt *Svenska försäkringsbolags riksförbund* bör syftet med koncernredovisning för blandade bolagsgrupper preciseras. Ett syfte med koncernredovisning (-balansräkning) är normalt att man skall få ett grepp om koncernens utdelningspotential, dvs. en kontroll av att moderbolaget ej delar ut mer än koncernens ställning medger. Vinstutdelning kan emellertid endast äga rum i skadebolag. Sett mot denna bakgrund kunde koncernredovisningen möjligen begränsas till sakrörelsen. Det är tänkbart att detta varit

avsikten eftersom termen "fritt eget kapital" har använts i utredarens förslag.

För egen del vill jag anföra följande. Bestämmelserna om koncernredovisning har sin förebild i 11 kap. 10 och 11 §§ ABL men har anpassats till de särskilda förhållanden som råder inom försäkringsbranschen. Enligt 11 kap. 13 § femte stycket tredje meningen i förslaget skall i förvaltningsberättelsen uppges det belopp som skall föras över till det bundna egna kapitalet från vad som enligt koncernföretagens årsredovisningar utgör det fria egna kapitalet i koncernen. Skälet till att uppgift skall lämnas om belopp som förs över från fritt till bundet eget kapital är att man därigenom skall kunna göra en korrekt bedömning av vinstutdelningen. Utdelning kan emellertid endast ske i skadeförsäkringsbolag. Av betänkandet framgår att skyldigheten att lämna uppgiften föreslagits med tanke på skadebolagsgruppen i koncernen. I lagtexten har därför gjorts ett tillägg som utvisar att regeln endast gäller för skadeförsäkringsbolag. Riksförbundet synes emellertid anse att koncernredovisningen bör begränsas till sakrörelsen.

Jag delar i och för sig riksförbundets åsikt att det främsta syftet med koncernredovisning är att klarlägga koncernens årsresultat med hänsyn till vad som är realiserad vinst i koncernen som helhet samt att man med utgångspunkt häri kan bestämma hur stor del av sådan vinst som kan disponeras för utdelning. Det finns emellertid ytterligare motiv för koncernredovisning. Det är sålunda viktigt att inte minst anställda och borgenärer får en klar bild av transaktionerna inom koncernen och de enskilda företagens ställning inom koncernen. Om inte regler om koncernredovisning funnes skulle många av reglerna i förslaget bli verkningslösa genom att man skulle sakna information om förhållandena mellan bolagen i koncernen. Trots att utdelning endast kan förekomma i skadeförsäkringsbolag anser jag därför inte att koncernredovisningen bör begränsas till dessa.

12 § I moderbolag skall, utöver årsredovisning för moderbolaget, för varje räkenskapsår avges koncernredovisning bestående av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket och 3 § skall tillämpas på koncernredovisningen.

Paragrafen innehåller de grundläggande bestämmelserna om koncernredovisning. *Första stycket*, som motsvarar 97 § första stycket FRL, är identiskt med 11 kap. 10 § ABL. I *andra stycket* finns en hänvisning till 2 § andra stycket och 3 §. Därav följer att koncernredovisningen skall skrivas under av styrelseledamöterna och verkställande direktören samt att avvikande mening skall fogas till redovisningen. Vidare skall även en koncernredovisning lämnas till revisorerna minst en månad före den ordinarie bolagsstämman.

13 § Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 § första stycket och 4–10 §§. Bestämmelsen i 17 § första stycket bokföringslagen (1976:125) om goodwill får dock tillämpas vid upprättande av koncernredovisningen.

Vid upprättande av koncernresultaträkningen skall en uppdelning i förekommande fall göras mellan å ena sidan i koncernen ingående svenska livförsäkringsbolag jämte andra dotterföretag till dessa än försäkringsbolag (livbolagsgruppen) och å andra sidan i koncernen ingående övriga företag (skadebolagsgruppen).

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinster under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses moderbolagets andel av vinst som uppkommit genom att en tillgång överlåtits inom koncernen, i den mån inte tillgången därefter överlåtits till köpare utanför koncernen eller tillgången förbrukats eller dess värde satts ned hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller av annat skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i ett visst hänseende tillämpa första eller tredje stycket, får de undantag göras som förhållandena kräver. För sådana avvikelser skall en motiverad redogörelse lämnas i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för ett moderbolag skall vidare i tillämpliga delar lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 11 §. Redogörelse skall lämnas för vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid upprättandet av koncernredovisningen. Vidare skall uppges det belopp som skall föras över till det bundna egna kapitalet från det fria egna kapitalet i skadebolagsgruppen enligt årsredovisningarna för företag inom denna.

Försäkringsbolag som är dotterföretag skall i förvaltningsberättelsen ange namnet på moderbolaget och i förekommande fall dettas moderbolag.

I denna paragraf finns bestämmelser om koncernredovisningens innehåll. För närvarande finns bestämmelser härom i 97 § FRL och i kungörelsen (1950: 97 ändrad 1962: 119) angående koncernredovisning i försäkringsbolag. Som tidigare antytts är paragrafen uppbyggd efter mönster av 11 kap. 11 § ABL.

Första stycket första meningen är, bortsett från paragrafhänvisningarna, identisk med 11 kap. 11 § första stycket ABL. *Andra meningen* saknar motsvarighet i aktiebolagslagen. I meningen föreskrivs att vad i bokföringslagen sägs om möjligheten att ta upp goodwill som en tillgång m. m. gäller vid upprättande av en koncernredovisning. Som påpekats vid 6 § första stycket får goodwill eljest inte tas upp som en tillgång.

Andra stycket saknar motsvarighet i aktiebolagslagen. Enligt aktiebolagslagen skall koncernredovisningen utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar. Efter-

som enbart aktieägarna i ett skadeförsäkringsbolag kan få del i vinsten skulle, om även ett livförsäkringsbolag ingår i koncernen, som utredaren påpekat en sammanläggning av resultaträkningarna bli vilseledande. Något sammandrag till en fullständig koncernresultaträkning skall därför inte göras. I stället skall särskilda koncernredovisningar upprättas för dels svenska livförsäkringsbolag och andra dotterföretag till dessa än försäkringsbolag (livbolagsgruppen) dels övriga företag, som ingår i koncernen (skadebolagsgruppen).

Bortsett från språkliga ändringar i sista meningen är *tredje stycket* likalydande med 11 kap. 11 § andra stycket ABL.

Fjärde stycket motsvarar i sak 11 kap. 11 § tredje stycket ABL.

Även *femte stycket första och andra meningarna* är, bortsett från paragrafhänvisningen, direkt överförda från 11 kap. 11 § fjärde stycket ABL. *Tredje meningen*, som handlar om överföring från det fria egna kapitalet till det bundna egna kapitalet har undergått en språklig bearbetning i förhållande till motsvarande bestämmelse i 11 kap. 11 § fjärde stycket ABL. Som framgår av inledningen till detta avsnitt bör överföringsregeln dock endast gälla för skadeförsäkringsbolag.

Sjätte stycket motsvarar i sak 11 kap. 11 § femte stycket första meningen ABL. Liksom i aktiebolagslagen följer av koncernbegreppets konstruktion att med moderbolag avses svenskt bolag. Om å andra sidan dotterföretaget inte är svenskt behöver det inte i förvaltningsberättelsen ange namnet på det svenska moderbolaget annat än om det lands lag som reglerar dotterföretagets verksamhet föreskriver det.

12 kap. Vinstutdelning och annan användning av försäkringsbolagets egendom

Bestämmelserna i detta kapitel gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga bolag. Kapitlet innehåller i huvudsak bestämmelser om vinstutdelning, om återbäringsfond och förlusttäckningsregler i livförsäkringsbolag, om reservfond i skadeförsäkringsbolag och om förbud att lämna penninglån eller ställa säkerhet till personer i ansvarig ställning i försäkringsbolaget.

Bestämmelserna skiljer sig på några punkter från nu gällande regler. För livförsäkringsbolagen införs förbud i lagen att dela ut vinst till aktieägare eller garanter. De tre överskottsfonderna för livförsäkringsrörelsen, återbäringsfonden, utjämningsfonden och säkerhetsfonden, sammanslås till en fond, benämnd återbäringsfond. Möjligheten att göra avsättning till dispositionsfond för livförsäkringsrörelsen i livförsäkringsbolag avskaffas. Även reglerna om reservfond och om låneförbudet ändras.

Vinstutdelning och återbetalning av garantikapital

1 § Försäkringsbolagets medel får betalas ut till aktieägare eller till garanter endast enligt bestämmelserna i denna lag om vinstutdelning, återbetalning av garantikapital, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation.

Om verksamheten i ett skadeförsäkringsaktiebolag helt eller delvis skall ha ett annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, skall bolagsordningen innehålla bestämmelser om hur vinsten och de behållna tillgångarna vid bolagets likvidation skall användas.

Paragrafen motsvaras av 12 kap. 1 § ABL och 67 § 1 mom. (delvis) och 195 § 1 mom. (delvis) FRL. Paragrafens första stycke gäller alla försäkringsbolag och paragrafens andra stycke endast skadeförsäkringsaktiebolag.

Första stycket innehåller – i överensstämmelse med gällande lag och nya aktiebolagslagen – det s.k. utbetalningsförbudet. Detta begränsar möjligheten att betala ut försäkringsbolagets medel till aktieägarna eller garanterna.

Utbetalningsförbudet avser liksom enligt nya aktiebolagslagen inte endast utbetalning i pengar, utan också överföring av annan egendom. Det avser dock bara överföring av medel till aktieägarna eller garanterna i denna deras egenskap (se vidare prop. 1975: 103 s. 475–476). Bestämmelser om olaga utbetalning återfinns i 10 §. Det kan här erinras om att en transaktion mellan bolaget och tredje man, som strider mot bolagsverksamhetens föremål eller syfte, t.ex. en gåva eller benefik rättshandling i något annat fall än som anges i 11 §, är ogiltig enligt 8 kap. 16 §.

Andra stycket, som utformats efter 12 kap. 1 § andra stycket ABL, gäller endast skadeförsäkringsaktiebolag.

De ömsesidiga skadeförsäkringsbolagen skall drivas i försäkringstagarnas intresse och för livförsäkringsbolagen – såväl de ömsesidiga som aktiebolagen – föreslås att vinstutdelning inte får äga rum (2 §).

Att ett skadeförsäkringsbolag drivs i aktiebolagsform behöver inte förutsätta ett enskilt vinstintresse hos aktieägarna. Ett försäkringsaktiebolags syfte kan – likaväl som ett allmänt aktiebolags syfte – vara ideellt och inte syfta till att bereda aktieägarna någon vinst.

2 § Vinstutdelning till aktieägare eller garanter får inte ske i livförsäkringsbolag.

I skadeförsäkringsbolag får vinstutdelningen inte överstiga vad som i den fastställda balansräkningen och, i fråga om moderbolag, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret redovisas som bolagets respektive koncernens skadebolagsgrupps nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för

1. den redovisade förlusten,
2. det belopp som enligt lag eller bolagsordning skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, det belopp som av det fria egna kapitalet i skadebolagsgruppen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall föras över till det bundna egna kapitalet och

3. det belopp som enligt bolagsordningen eljest skall användas för andra ändamål än vinstutdelning.

Vinstutdelningen får inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god affärssed. Förbud mot vinstutdelning i vissa fall föreskrivs i 6 kap. 5 §.

Bestämmelserna om vinstutdelning i andra stycket skall tillämpas vid betalning av ränta enligt garantiavtal i ömsesidiga försäkringsbolag.

Paragrafen, som motsvaras av 12 kap. 2 § ABL och 67 § 1 mom. (delvis), 68 § första stycket och 195 § 1 mom. (delvis) FRL, innehåller dels ett förbud mot vinstutdelning i livförsäkringsbolag, dels regler om det högsta belopp som får delas ut till aktieägare eller garanter som vinst.

I *första stycket* upptas ett generellt förbud mot vinstutdelning i livförsäkringsbolag. Ett sådant förbud finns inte i gällande lag men stämmer överens med den praxis som utbildats inom försäkringsbranschen. Samtliga livförsäkringsbolag drivs numera helt för försäkringstagarnas räkning. Ett livförsäkringsbolag, nämligen Återförsäkringsaktiebolaget Sverige, delar ut vinst till sina aktieägare, som består av ett antal livförsäkringsbolag. I fortsättningen får dessa bolag tillföras motsvarande medel i form av återbäring.

Andra stycket gäller endast skadeförsäkringsbolag. Lagtexten har jämkats i förhållande till utredarens förslag. Beträffande begreppet nettovinst hänvisas till prop. 1975: 103 s. 447–449. När det gäller koncerner följer av förbudet mot vinstutdelning i livförsäkringsbolag, att dessa bolags vinst inte skall medräknas i koncernens nettovinst. Inte heller balanserad vinst eller fria fonder i livförsäkringsbolag som ingår i koncernen kan medräknas i nettovinsten. Med koncernens nettovinst för året, balanserad vinst och fria fonder avses alltså endast den del därav som avser koncernens skadebolagsgrupp. Uppgifter om nettovinsten och fritt eget kapital för koncernens skadebolagsgrupp finns i koncernbalansräkningen. Vid beräkningen av det utdelningsbara beloppet skall avdrag göras för förlust (för skadebolagsgruppen) enligt denna balansräkning. Beträffande de belopp som enligt årsredovisningarna för företag inom koncernen skall föras över till bundet eget kapital skall upplysning enligt 11 kap. 13 § femte stycket lämnas i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I *tredje stycket* upptas en generell försiktighetsregel i fråga om vinstutdelning. Motsvarande bestämmelse finns i 12 kap. 2 § ABL och 68 § FRL. I dessa lagrum anges att vinstutdelningen inte får ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt står i strid mot "god affärssed". Bestämmelsen i aktiebolagslagen avser bolag i allmänhet medan bestämmelsen i försäkringsrörelselagen – i likhet med motsvarande bestämmelse i 1944 års aktiebolagslag – endast avser moderbolag. Utredaren har föreslagit att uttrycket "god affärssed" byts ut mot uttrycket "god sed inom försäkringsbranschen".

Motivet anges vara att markera försäkringsbolagens särart gentemot de allmänna aktiebolagen och utmärka att bedömningen av vad ett försäkringsbolag kan dela ut som vinst är en annan. För egen del vill jag framhålla att frågan om möjligheten att ta ut företagarvinst på skadeförsäkringens område har ansetts äga visst samband med skälighetsprincipen (se prop. 1950: 220 s. 49 ff). Försäkringsverksamhetskommittén kommer i sitt fortsatta arbete in på skälighetsprincipen och dess betydelse också i förevarande avseende. I väntan på resultatet av kommitténs arbete bör den av utredaren föreslagna jämkningen inte göras. Däremot har regelns tillämpningsområde – i enlighet med utredarens förslag – utvidgats till försäkringsbolag i allmänhet, dvs. också till ömsesidiga bolag och andra bolag än moderbolag.

I sista punkten av tredje stycket erinras liksom i gällande lag om att en nedsättning av aktiekapitalet enligt 6 kap. 5 §, dvs. en sådan nedsättning som sker genom att nedsättningsbeloppet används för omedelbar täckning av förlust eller överföring till reservfonden, medför visst hinder för utdelning av vinst.

I *sista stycket* föreskrivs att bestämmelserna om vinstutdelning i andra stycket äger motsvarande tillämpning vid betalning av ränta enligt garantiavtal. Om ränta skall betalas på garantikapitalet skall det framgå av bolagsordningen, se 2 kap. 5 § 19. Tillskjutet garantikapital utgör ett insatskapital för försäkringsbolaget. Det kan ses som en form av försträckning, låt vara att garanterna är sämre ställda än vanliga borgenärer. Det är förutsatt att försäkringsbolaget kan betala ränta på detta kapital. Ett ömsesidigt livförsäkringsbolag kan sålunda betala ränta på garantikapitalet men däremot som framgår av första stycket inte vinst till garanterna. Garantiavtalet granskas av koncessionsmyndigheten och vid denna granskning tillses att försäkringsbolaget inte belastas med oskäliga villkor.

I övrigt kan nämnas att i lagen har utmönstrats bestämmelsen i gällande lag 67 § 1 mom. andra stycket och 195 § 1 mom. andra stycket FRL att – innan de organisationskostnader som uppförts såsom tillgång fullständigt avskrivits – såsom vinst eller ränta inte får utges mer än tre procent på inbetalt kapital, eftersom bestämmelsen i gällande lag att organisationskostnad får tas upp som tillgång utgått (se 11 kap.). Motsvarigheten till bestämmelsen i gällande lag (67 § 1 mom. tredje stycket FRL) angående förbud att lämna utdelning på en bunden aktie återfinns i 18 kap. 7 § i förslaget.

3 § Bolagsstämman fattar beslut om vinstutdelning till aktieägarna samt om räntebetalning och vinstutdelning till garanter. Stämman får endast i den mån den har skyldighet till detta enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i bolagsstämmans beslut om utdelning till aktieägare. Utdelningen förfaller till betalning på avstämningsdagen och skall betalas utan dröjsmål. Den som på avstäm-

ningsdagen är införd i aktieboken eller i förteckning enligt 3 kap. 12 § skall anses behörig att ta emot utdelningen. Om han inte var berättigad att ta emot utdelning skall 4 kap. 6 § tredje stycket andra–fjärde meningarna tillämpas.

Paragrafen, som motsvaras av 12 kap. 3 § första och tredje styckena ABL samt 69 § första stycket och 196 § första stycket FRL, gäller för såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag. Motsvarighet till andra och tredje styckena i 69 och 196 §§ återfinns delvis i 11 § och 9 kap. 19 § förslaget. Någon motsvarighet till 12 kap. 3 § andra stycket ABL har inte tagits med i förslaget (jämför prop. 1948: 50 s. 307).

Första stycket överensstämmer i huvudsak med 12 kap. 3 § första stycket ABL.

Andra stycket som endast gäller skadeförsäkringsaktiebolag avser utdelning i avstämningsbolag och överensstämmer i sak med 12 kap. 3 § tredje stycket ABL.

4 § Beslut om återbetalning av garantikapitalet fattas av bolagsstämman och får inte verkställas utan försäkringsinspektionens tillstånd. Verkställd återbetalning skall av styrelsen eller verkställande direktören genast anmälas för registrering.

Paragrafen, som endast gäller ömsesidiga försäkringsbolag, motsvaras av 193 § FRL. Paragrafen innehåller bestämmelser om återbetalning av garantikapital.

Garantikapitalet har till funktion att tillföra det ömsesidiga bolaget erforderligt start- och rörelsekapital. Garantikapitalets belopp skall anges i bolagsordningen (2 kap. 5 § 13). I bolagsordningen skall vidare anges i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas. I 1 kap. 8 § föreskrivs att återbetalning av garantikapitalet skall ske då detta inte längre behövs för rörelsens ändamålsenliga bedrivande. Återbetalningen får därför inte ske på sådant sätt att bolagets soliditet eller likviditet äventyras. För att tillse att denna regel iakttas föreskrivs i förevarande paragraf att beslut om återbetalning (helt eller delvis) inte får verkställas utan försäkringsinspektionens tillstånd.

Bestämmelsen i gällande lag 193 § FRL att återbetalning inte får ske förrän såsom tillgång uppförda organisationskostnader fullständigt avskrivits har ej medtagits i förslaget eftersom organisationskostnad inte längre skall kunna tas upp som tillgång. Bestämmelsen i samma lagrum att återbetalning där rörelsen avser livförsäkring inte får ske förrän säkerhetsfonden stigit till två och en halv procent av den i 271 § samma lag nämnda delen av premiereserven återfinns inte heller i förslaget. Bestämmelsen att återbetalningsbeslut inte får verkställas utan försäkringsinspektionens tillstånd utgör en tillräcklig spärr mot att garantikapitalet återbetalas för tidigt eller på ett sådant sätt att bolagets soliditet eller likviditet äventyras. I förslaget

har vidare tagits in en uttrycklig bestämmelse att beslut om återbetalning av garantikapitalet fattas av bolagsstämman.

Återbäringsfonden och förlusttäckning i livförsäkringsbolag

Bestämmelserna i 5–8 §§ avser endast livförsäkringsbolag, dvs. bolag som uteslutande eller så gott som uteslutande meddelar personförsäkring. Som framgår vid 1 kap. 3 § kan emellertid även skadeförsäkringsbolag erhålla koncession att meddela livåterförsäkring eller återförsäkring inom annan personförsäkring för vilken livförsäkringsbestämmelserna skall tillämpas. Sådana återförsäkringar meddelas av skadeförsäkringsbolagen även enligt nu gällande lag, jfr 2 § 2 mom. första stycket FRL. Denna livåterförsäkring härrör praktiskt taget helt från svenska återförsäkringsbolag eller från utländska bolag och sker i enlighet med en av Kungl. Maj:t den 27 april 1962 given dispens utan grunder och mot riskpremie. Med hänsyn till den nu beskrivna situationen är det enligt min mening inte motiverat att ha särskilda förlusttäckningsregler för ett skadeförsäkringsbolag som meddelar livåterförsäkring. Hithörande problem torde lämpligen kunna lösas i samband med koncessionsgivningen.

5 § Livförsäkringsbolag skall sätta av årsvinsten på livförsäkringsrörelsen till en återbäringsfond i den mån inte vinsten tas i anspråk för betalning av ränta enligt garantiavtal eller annat följer av denna lag. Livförsäkringsbolag får avsätta årsvinsten på annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse till en återbäringsfond för sådan annan rörelse.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i gällande försäkringsrörelselag och nya aktiebolagslagen, innehåller regler om användande av vinstmedel i livförsäkringsbolag. Paragrafen gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Enligt utredningsförslaget skall de tre nuvarande överskottsfonderna i personförsäkringsrörelse med grunder – återbäringsfonden, utjämningsfonden och säkerhetsfonden – sammanslås till en fond, benämnd återbäringsfond. Förslaget har hämtats från Ny försäkringsredovisning. Samtliga tre fonder ligger till grund för återbäringen till försäkringstagarna och det finns därför inte skäl att redovisa tre olika överskottsfonder. Vidare föreslås att möjligheten att göra avsättningar till dispositionsfonden inom den grundbundna livförsäkringsrörelsen slopas (se närmare i det följande).

Utredningsförslaget innebär att återbäringsfonden blir den enda överskottsfonden inom livförsäkringsrörelsen i ett livförsäkringsbolag. Återbäringsfonden tillhör försäkringstagarna och redovisas i balansräkningen som försäkringstagarnas vinstmedel. I den mån medlen i återbäringsfonden inte behövs för bolagets konsolidering skall de återgå till livförsäkringstagarna i form av återbäring. Återbäringen skall på skäligt sätt fördelas mellan olika grupper inom beståndet. Inom ramen för soliditets- och

skälighetsprinciperna kan olika återbäringssystem utformas, se 7 kap. 8 §. Utformningen av ett bolags återbäringssystem sker alltså helt och hållet i grunderna. Genom bestämmelser i bolagets återbäringsgrunder kan uttag från och avsättning till återbäringsfonden regleras så att i denna fond binds ett med hänsyn till bolagets konsolidering avvägt belopp. Kraven på utjämning och säkerhet kan vidare tillgodoses genom premiegrundernas och premiereservgrundernas utformning.

Från principen i utredningens förslag att vinsten på livförsäkringsrörelsen i ett livförsäkringsbolag skall avsättas till återbäringsfonden finns undantag. Ett är att ränta kan betalas enligt garantiavtal. Vidare kan t. ex. gåvor beslutas till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål enligt 11 § detta kapitel. – I andra meningen av paragrafen har öppnats möjlighet för livförsäkringsbolag att bilda en återbäringsfond även för sådan rörelse som omfattar grundfri personförsäkring.

Utredarens förslag har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Departementsförslaget har utformats i enlighet med utredningsförslaget.

Gällande försäkringsrörelselag innehåller inte något förbud mot att det av vinsten på livförsäkringsrörelsen för livförsäkringsbolagen görs avsättning till andra fonder än de i lagen angivna säkerhets-, utjämnings- och återbäringsfonderna. Det har i ett flertal livförsäkringsbolags bolagsordningar tagits in en bestämmelse, att bolagsstämman kan besluta om att göra avsättning till en *dispositionsfond* för livförsäkringsrörelsen eller anslå medel till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål, såvitt det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt. Dispositionsfonden har i allmänhet genom bestämmelse i bolagsordningen maximerats till fem procent av de tekniska överskottsfonderna.

Dispositionsfonden inom den grundbundna livförsäkringsrörelsen är den fond som tillgrips i första hand vid förlusttäckning inom denna rörelse. Dispositionsfonderna kan också användas för välgörande ändamål och allmännyttiga ändamål. Bolagen har bl. a. använt dessa medel för att bekosta symposier för forskning och för att finansiera hälsofrämjande åtgärder, men även för överföring till återbäringsfonden.

Livförsäkringsbolagen har i huvudsak inte gjort några avsättningar till dispositionsfonder inom den grundbundna livförsäkringsrörelsen sedan 1969. I likhet med utredningen anser jag därför att dispositionsfonderna inte längre fyller någon funktion inom livförsäkringsrörelsen. Kostnaderna för forskningssymposier o. d. kan bestridas enligt bestämmelserna i 11 § detta kapitel. Regeln att vinsten (med vissa undantag) *skall* avsättas till återbäringsfonden innebär att möjligheten att göra avsättningar till en dispositionsfond slopas..

Avvecklingen av bestående dispositionsfonder får lösas genom övergångsbestämmelserna.

6 § Återbäringsfond i livförsäkringsbolag får användas endast för återbäring och för förlusttäckning enligt 7 §. Försäkringsinspektionen kan medge att sådan fond minskas i andra fall när det finns särskilda skäl till det.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 272 § FRL, reglerar användandet av återbäringsfonden. Paragrafen gäller endast livförsäkringsbolag.

I 272 § FRL behandlas också utjämningsfonden och säkerhetsfonden. Som framgår av kommentaren till 5 § detta kapitel föreslås att utjämningsfonden och säkerhetsfonden skall avskaffas.

I 7 kap. 8 § finns bestämmelser om att grunderna skall innehålla regler beträffande användningen av återbäringsfonden.

7 § Om det uppkommer en förlust på livförsäkringsrörelsen inom ett livförsäkringsbolag, skall förlusten täckas genom att återbäringsfonden för denna rörelse minskas.

Om livförsäkringsbolaget meddelar även annan försäkring än livförsäkring och förlusten på livförsäkringsrörelsen inte kan täckas på detta sätt, skall den täckas genom att medel som avsatts till framtida förfogande för sådan annan försäkring används. Har återbäringsfond för den andra försäkringsrörelsen bildats, skall medel ur denna fond därvid tas i anspråk sist.

Om det uppkommer förlust på den andra försäkringsrörelsen och om denna inte kan täckas av medel som avsatts till framtida förfogande för sådan annan försäkring, skall förlusten täckas genom att återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen minskas.

Paragrafen motsvaras av 273 § 1 mom. första stycket och 2 mom. första och tredje stycket utom sista meningen FRL. I förhållande till utredarens förslag har paragrafen ändrats redaktionellt och delats upp i tre stycken. Paragrafen innehåller allmänna förlusttäckningsregler för såväl livförsäkringsaktiebolag som ömsesidiga livförsäkringsbolag och avser både de fall där bolaget meddelar enbart grundbunden livförsäkring och de fall där bolaget meddelar grundbunden livförsäkring och försäkring av annat slag.

Om det har uppkommit förlust i ett livförsäkringsbolag som *endast* meddelar livförsäkring skall förlusttäckning enligt paragrafen ske genom nedsättning av återbäringsfonden. Återbäringsfonden innehåller endast sådana återbäringsmedel som ännu inte tilldelats. Där tilldelning har skett, redovisas medlen i försäkringstekniska skulder (7 kap. 1 §). Har bolaget alltjämt kvar till framtida förfogande avsatta medel skall dessa naturligtvis utnyttjas i första hand. Med till framtida förfogande avsatta medel avses varje avsättning som har karaktär av dispositionsfond. En särskild regel härom torde få tas in i övergångsbestämmelserna. Detta kan lämpligen ske i anslutning till bestämmelserna om dispositionsfondens avveckling (se kommentaren till 5 §). Förslår inte återbäringsfonden och en eventuellt ännu inte avvecklad dispositionsfond för att täcka förlusten skall i försäk-

ringsaktiebolag aktiekapitalet tas i anspråk och i ömsesidiga försäkringsbolag eventuellt kvarstående garantikapital. I det ömsesidiga livförsäkringsbolaget sker därefter enligt 8 §, som motsvaras av 273 § 1 mom. andra och tredje styckena FRL, nedsättningar av bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring. — Om aktiekapitalet i ett försäkringsaktiebolag gått förlorat till 2/3 eller till den mindre del som kan vara bestämd i bolagsordningen, och uppgår inte bolagets egna kapital inom viss tid till halva aktiekapitalet är bolaget enligt 14 kap. 2 § skyldigt att träda i likvidation. Är bolaget på obestånd kan det enligt bestämmelserna i konkurslagen försättas i konkurs.

Om livförsäkringsbolaget meddelar såväl livförsäkring som annan försäkring innehåller paragrafen särskilda förlusttäckningsregler. Bolag med sådan *blandad* verksamhet är t. ex. livförsäkringsbolag som meddelar grundbunden livförsäkring och sådan sjuk- och olycksfallsförsäkring för vilken premien beräknats och bestämts för längst fem år i sänder (1 kap. 5 § första stycket). Hit skall också räknas livförsäkringsbolag som meddelar grundbunden livförsäkring och livförsäkring för vilken medgivits undantag från lagens bestämmelser i fråga om livförsäkring (1 kap. 10 § första stycket).

Om det i ett blandat livförsäkringsbolag uppkommer förlust på den grundbundna livförsäkringsrörelsen och återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen inte räcker till för att täcka förlusten, får för den andra försäkringsrörelsen avsatta medel tillgripas. Som medel av sistnämnda slag räknas balanserade vinstmedel, eventuell dispositionsfond och sådan återbäringsfond för den andra rörelsen som kan ha inrättats enligt 5 § detta kapitel. I gällande lag (272 § 2 mom. första stycket) anvisas också nedsättning av reservfonden för täckande av förlusten. Enligt förslaget skall livförsäkringsbolag inte längre inrätta någon reservfond (se vid 9 §). Om förlusten ändå inte kunnat täckas helt skall i försäkringsaktiebolag tillgångar motsvarande aktiekapitalet tas i anspråk. Om likvidations- och konkurstvång, se vad som anförts ovan. Är bolaget ömsesidigt anlitas enligt 8 § garantikapitalet om sådant finns och därefter sker nedsättning av bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring.

Om förlusten uppkommit inom annan försäkring än grundbunden livförsäkring skall för förlusttäckning i första hand disponibla medel tas i anspråk, först från den förlustbringande rörelsen och därefter eventuellt återstående disponibla medel avseende livförsäkringsrörelsen. Sedan samtliga försäkringsgrenars disponibla medel använts får återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen tillgripas. Om inte denna fond fick tillgripas kunde bolaget tvingas träda i likvidation eller gå i konkurs trots att dess förmögenhetsställning — om hänsyn tas till ställningen i dess helhet — inte bort föranleda därtill. Kravet i gällande lag (277 §) på att säkerhetsfond till viss del skall redovisas i rörelsehandlingar, som skall nedsättas i särskilt

förvar gäller ej beträffande återbäringsfonden, varför kravet i 273 § 2 mom. tredje stycket FRL på tillstånd av försäkringsinspektionen för nedsättning av fond inte behövs.

8 § Om en förlust på livförsäkringsrörelsen i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag inte kan täckas på det sätt som anges i 7 §, skall förlusten, i den mån den överstiger garantikapitalet, utjämnas genom att bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring sätts ned.

Nedsättningen skall verkställas på ett sätt som är skäligt med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter. För nedsättningen skall grunder (nedsättningsgrunder) upprättas. Om stadfästelse av nedsättningsgrunderna gäller bestämmelserna i 2 kap. 3 §.

Paragrafen motsvaras av 273 § 1 mom. andra och tredje styckena samt 2 mom. andra stycket FRL. Den innehåller särskilda förlusttäckningsregler för ömsesidiga livförsäkringsbolag.

Nedsättningen av livförsäkringsbeloppen enligt detta lagrum medför minskad avsättning till premiereserven. Balans uppnås genom att bolagets skulder reduceras. Minskning av bolagets ansvarighet för tilldelad återbäring har samma effekt.

Nedsättning av ansvarigheten för löpande försäkringar och tilldelad återbäring kan ske efter olika principer. *Andra stycket* av förevarande paragraf innehåller endast den allmänna principen, att nedsättningen skall verkställas på ett sätt som med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter prövas skäligt. För det aktuella fallet skall särskilda nedsättningsgrunder stadfästas. Av hänvisningen till 2 kap. 3 § följer, att regeringen i detta fall inte kan delegera beslutanderätten till försäkringsinspektionen.

Gällande lag innehåller i 273 § 2 mom. tredje stycket sista meningen en bestämmelse som kan medföra uttaxering i ömsesidiga bolag som meddelar såväl livförsäkring som annan försäkring. Bestämmelsen torde främst ha kunnat få betydelse för bolag, som utger ersättning i form av skadelivränta i anledning av inträffade försäkringsfall. För sådana skadelivräntor tillämpas nämligen enligt gällande lag bestämmelserna om livförsäkring. Förslagets 1 kap. 5 § innebär en ändring i detta avseende. Med tanke på detta och på bl. a. uttalandet i direktiven till försäkringsverksamhetskommittén att specialitets- eller separationsprincipen bör bestå i svensk försäkringsrörelselagstiftning anser utredaren det uteslutet att ett livförsäkringsbolag kan komma att erhålla koncession för en verksamhet på vilken uttaxeringsreglerna i 13 kap. 1 § kan bli tillämpliga. Utredaren föreslår därför att den nämnda bestämmelsen i 273 § FRL skall utgå. Jag delar utredarens uppfattning. I förslaget har därför inte upptagits någon motsvarande föreskrift.

Reservfonden och annan användning av försäkringsbolagets egendom

9 § Skadeförsäkringsbolag skall inrätta en reservfond för avsättning av belopp som

1. på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet,
2. betalats till bolaget av någon som fått en aktie förverkad,
3. enligt 4 kap. 19 § skall tillfalla bolaget,
4. enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden eller
5. enligt beslut av bolagsstämman i övrigt skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av bolagsstämman endast sättas ned

1. för att täcka sådana förluster enligt den fastställda balansräkningen, som inte kan täckas av fritt eget kapital,
2. i försäkringsaktiebolag för fondemission, eller
3. i försäkringsaktiebolag för andra ändamål, om rätten med motsvarande tillämpning av 6 kap. 6 § ger tillstånd till nedsättningen.

Paragrafen, som motsvaras av 12 kap. 4 § ABL samt 66 och 194 §§ FRL, innehåller bestämmelser om avsättning av belopp till en reservfond. Paragrafen gäller endast skadeförsäkringsbolag – såväl aktiebolag som ömsesidiga. Av 5 § i förslaget följer att livförsäkringsbolag inte kan göra avsättningar till en reservfond. Detta är en ändring i förhållande till gällande lag.

I 66 och 194 §§ FRL föreskrivs att försäkringsbolag skall av årsvinsten på annan rörelse än livförsäkringsrörelse avsätta viss del till reservfonden. Bestämmelserna innebär i huvudsak att försäkringsaktiebolagen skall avsätta minst tio procent av årsvinsten, medan de ömsesidiga bolagen skall avsätta minst det belopp som angivits i bolagsordningen. Avsättningen till reservfonden får för aktiebolagens del upphöra då reservfonden uppgår till 1/5 av aktiekapitalet och för de ömsesidiga bolagens del då reservfonden uppgår till det i bolagsordningen angivna beloppet. Reservfonden utgör bundet eget kapital och får i huvudsak endast tas i anspråk för förlusttäckning inom bolaget.

I Ny försäkringsredovisning har föreslagits att bestämmelserna om obligatorisk avsättning till reservfonden skall slopas och att samtliga bestämmelser i försäkringsrörelselagen om reservfond skall utgå.

Utredaren delar den i Ny försäkringsredovisning framförda uppfattningen att avsättningen till reservfonden är av underordnad betydelse för ett försäkringsbolags konsolidering och föreslår att gällande lags bestämmelse om obligatorisk avsättning av årsvinsten till reservfond skall slopas i försäkringsbolag.

Det är dock enligt utredarens uppfattning inte möjligt att avskaffa all skyldighet att göra avsättning till en reservfond. Om aktietecknarna måste betala mer än det nominella beloppet för sina aktier, betraktas även överkursen som ett kapitaltillskott, som inte bör kunna återbetalas i form av vinstutdelning enligt 1 § detta kapitel. I sådant fall bör det finnas en reservfond till vilken överkursen avsättes. Detsamma gäller belopp som

enligt 4 kap. 19 § tillfaller bolaget efter försäljning av fondaktier, som inte tagits ut av den som var berättigad till det. Vidare skall till reservfonden avsättas vad som inbetalats på aktier som senare förklarats förverkade och belopp som vid utbyte av fordran enligt skuldebrev mot aktie, motsvarar skillnaden mellan fordringsbeloppet och aktiens nominella belopp.

Utredaren avser ej att genom slopandet av skyldigheten att ur årsvinsten göra avsättning till reservfonden hindra sådana avsättningar för skadeförsäkringsbolagens del. Enligt utredarens förslag kan i bolagsordningen tas in en bestämmelse att avsättning till reservfond skall ske. En sådan bestämmelse kan gälla avsättning av hur stor del av vinsten som helst. Det behöver inte uppställas någon maximigräns för reservfondens storlek i förhållande till aktiekapitalet. Även utan stöd av bolagsordningen kan bolagsstämman besluta om överföring av fritt eget kapital till reservfonden.

Ingen remissinstans har i sak haft någon invändning mot utredarens förslag beträffande reservfonden. Även jag finner förslaget kunna godtas. *Första stycket* har utformats i enlighet härmed. Utredningsförslagets punkt 4 som rör konvertibla skuldebrev har dock ingen motsvarighet. Enligt departementsförslaget kan försäkringsbolag inte utfärda sådana skuldebrev. I förhållande till utredarens förslag har paragrafens inledning formulerats om.

Andra stycket. Om det finns en reservfond skall den liksom för närvarande vara bundet kapital och alltså inte kunna fritt disponeras av bolaget. Den får sättas ned för täckande av förlust enligt fastställd balansräkning, om förlusten inte kan täckas av fritt eget kapital. Det krav på att de obeskattade reserverna också skall ha tagits i anspråk som utredaren uppställt i andra stycket 1 har inte tagits med i departementsförslaget, som i detta hänseende överensstämmer med aktiebolagslagen. I aktiebolagslagen kan nedsättning av reservfonden ske också för ökning av aktiekapitalet genom nyemission. Detta är avsett att möjliggöra nyemission till underkurs (prop. 1979/80: 143 s. 185). Eftersom nyemission till underkurs inte får förekomma i försäkringsbolag (4 kap. 1 § tredje stycket i förslaget), har någon motsvarighet till denna möjlighet att sätta ned reservfonden inte tagits upp i den förevarande paragrafen (andra stycket 2).

I förslaget öppnas i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen ytterligare två möjligheter att sätta ned reservfonden. I klarhetens intresse har jag med tillägg till utredarens förslag angett att de gäller bara för skadeförsäkringsaktiebolag. Dessa möjligheter att sätta ned reservfonden bygger på det förhållandet att det mot aktiekapitalet svarande kapitalet är än starkare bundet i bolaget än det kapital som svarar mot reservfonden. Med hänsyn därtill finns det inte bärande skäl mot nedsättning av reservfonden om aktiekapitalet i motsvarande mån ökas genom fondemission. Av samma orsak bör också nedsättning av reservfonden kunna ske om nedsättningsbeloppet skall användas till utbetalning åt aktieägarna eller till annat ända-

mål, om nedsättningen sker i den ordning som anges i 6 kap. 6 § för nedsättning av aktiekapitalet. Reglerna i andra stycket är avsedda att gälla även för en reservfond som satts av enligt äldre lag.

10 § Sker utbetalning till aktieägare eller garanter i strid mot denna lag, skall mottagaren betala tillbaka vad han erhållit med ränta, beräknad enligt 5 § räntelagen (1975: 635), från det utbetalningen erhållits intill dess räntan skall betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag. Detta gäller dock inte om mottagaren hade skälig anledning att anta att utbetalningen utgjorde laglig vinstutdelning eller räntebetalning.

För den brist som kan uppkomma vid återbetalningen ansvarar, enligt 16 kap. 1–4 §§, de som medverkat till att besluta om eller verkställa utbetalningen eller till att upprätta eller fastställa en oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet.

I paragrafen, som utformats med 12 kap. 5 § ABL som mönster och motsvaras av 67 § 2 och 3 mom., 68 § andra och tredje styckena och 195 § 2 mom. FRL, upptas bestämmelser för det fall att utbetalning av bolagets medel till aktieägarna eller garanterna sker i strid mot 1 §.

Förslaget innebär att godtrosskyddet utvidgas i jämförelse med gällande lag. I motiven till nya aktiebolagslagen (prop. 1975: 103 s. 484, 770 och 778) kommenteras godtrosregeln.

11 § Bolagsstämman får besluta om gåvor till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål, om det med hänsyn till ändamålens beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. Styrelsen får till sådana ändamål endast använda tillgångar som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.

Paragrafen överensstämmer med 12 kap. 6 § ABL och motsvarar 69 § andra stycket, 84 § och 196 § andra stycket samt 204 § 1 mom. första stycket FRL.

12 § Ett försäkringsbolag får inte lämna penninglån till styrelseledamöterna, verkställande direktören eller aktuarien i bolaget eller i något annat företag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en styrelseledamot, verkställande direktören eller aktuarien,
2. den som är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår, eller
2. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån skall även tillämpas i fråga om ställande av säkerhet.

Vid tillämpning av denna paragraf likställs äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Paragrafen, som motsvaras av 12 kap. 7 § ABL och 339 § FRL, innehåller förbud mot lån till personer i ansvarig ställning i försäkringsbolaget.

Den mera begränsade förbudsregel som återfinns i 339 § FRL har motiverats med att det inte ansetts överensstämmande med god ordning att personer med ansvarig ställning i företaget tar upp lån i detta. En sådan kreditgivning skulle lätt kunna medföra intressekonflikter och missbruk.

Något förbud att lämna lån till släktingar till den förbjudna kretsen finns inte i gällande lag. Jag anser emellertid i likhet med utredaren att ett sådant förbud bör införas och föreslår på denna punkt samma regler som gäller för allmänna aktiebolag. Departementsförslaget har utformats i närmare överensstämmelse med aktiebolagslagen än utredarens förslag. Som utredaren har förordat har dock förbudet för lån till aktieägare inte tagits med. Vad det gäller försäkringsbolagens utlåningsverksamhet behöver inte befaras sådan skatteflykt eller urholkning av det bundna egna kapitalet som utgör underlag för aktiebolagslagens låneförbud i denna del. Det föreslagna förbudet tar givetvis inte sikte på lån som lämnats före ikraftträdandet.

För revisorer finns det bestämmelser i 10 kap. En revisor eller en revisorssuppleant får inte stå i låneskuld till bolaget eller något annat bolag inom samma koncern. Ett sådant skuldförhållande utgör alltså ett revisorsjäv.

13 § Bestämmelserna i 12 § första stycket utgör inte något hinder för försäkringsbolag att i enlighet med reglerna i grunderna lämna lån mot säkerhet i försäkringsbrev.

Försäkringsinspektionen kan medge undantag från 12 §, om det finns synnerliga skäl till detta.

Undantagsbestämmelsen i *första stycket* motsvarar 339 § andra stycket FRL och innebär att försäkringsbolag får lämna s. k. livlån enligt föreskrifterna i bolagets grunder.

Andra stycket motsvaras av 12 kap. 8 § ABL och reglerar frågan om dispens från låneförbudet.

Det förekommer i stor utsträckning att försäkringsbolag som ett led i den av bolaget förda personalpolitiken lämnar lån till sina anställda eller ställer säkerhet för lån, avsedda för anställdas privata konsumtion. Ett särskilt problem uppkommer emellertid i detta sammanhang med avseende på sådana anställda som med stöd av lagen om styrelserepresentation för de anställda utsetts till styrelseledamöter i försäkringsbolag. Låneförbudet gäller för dessa anställda styrelserepresentanter. Dispens från låneförbudet bör kunna ges i den mån långivningen kan anses betingad av personalpolitiska skäl och tillkommer styrelseledamoten i hans egenskap av an-

ställd. Detta överensstämmer med vad som gäller för personer som i egenskap av anställda är styrelseledamöter i allmänna aktiebolag. Jag vill nämna att förslag om ändring i låneförbudet för att underlätta anställdas förvärv av aktier i det egna företaget nyligen har förelagts riksdagen.

Jag har i likhet med utredaren inte bedömt det vara nödvändigt att såsom i nya aktiebolagslagen föreskriva att bolaget skall upprätta förteckning över sådana penninglån och säkerheter som bolaget lämnat på grund av dispens enligt denna paragraf.

13 kap. Uttaxering i ömsesidiga försäkringsbolag

Kapitlet innehåller regler om uttaxering vid förlust och svarar mot bestämmelserna i 197–203 §§ FRL och 13 kap. i utredningsförslaget. Reglerna har samband med det personliga ansvar som enligt 1 kap. 7 § läggs på delägarna i ett ömsesidigt försäkringsbolag såvitt avser skadeförsäkring.

1 § Om det i ett ömsesidigt försäkringsbolag uppkommer förlust på sådan försäkringsrörelse som inte avser personförsäkring eller återförsäkring, skall den del av förlusten, som inte kan täckas genom användning av obeskattade reserver, fritt eget kapital och reservfonden, med tillägg av högst en tiondel uttaxeras på dem som varit delägare i bolaget under någon del av det räkenskapsår under vilket förlusten har uppkommit. Innehåller bolagsordningen bestämmelser om att delägarnas personliga ansvarighet är begränsad till ett visst belopp eller om att uttaxeringen i första hand skall ske inom en bestämd grupp av delägare eller i övrigt på annat sätt än som föreskrivs i denna paragraf, skall uttaxeringen ske enligt dessa bestämmelser.

Täcks inte förlusten genom uttaxering på det sätt som föreskrivs i första stycket, skall den kvarstående förlusten utjämnas genom nedsättning av delägarnas andel i den del av premiereserven som inte avser sjuk- eller livränta enligt 1 kap. 5 § tredje stycket. Därvid skall nedsättning också ske av försäkringsbeloppen liksom av ersättningsbelopp som belöper på delägarna och svarar mot de försäkringsfall som inträffat under det räkenskapsår då förlusten har uppkommit.

Om det finns garantikapital skall täckande av förlust genom uttaxering endast gälla det belopp varmed förlusten överstiger garantikapitalet.

Paragrafen motsvarar 197 § FRL och innehåller de grundläggande reglerna om uttaxering. I likhet med vad som f. n. gäller kan uttaxering förekomma endast vid förlust på annan försäkring än personförsäkring eller mottagen återförsäkring, dvs. endast vid förlust på skadeförsäkring. Som en följd av vad som föreslagits i 1 kap. 5 § sker dock i sak en ändring såvitt gäller de s. k. skadelivräntorna. Dessa tillhör enligt gällande lag livförsäkringsrörelsen men skall enligt nämnda paragraf i fortsättningen tillhöra "moderförsäkring". En förlust på skadelivränterörelsen kan säle-

des hänföras till "moderförsäkringen", om denna är en skadeförsäkring och inte en personförsäkring.

Den personliga ansvarigheten kan vara obegränsad eller begränsad till visst belopp (se 1 kap. 7 §). Bestämmelsen om den personliga ansvarigheten skall tas in i bolagsordningen (se 2 kap. 5 §). Bestämmelser om uttaxering som avviker från reglerna i första stycket skall också tas in i bolagsordningen.

Av tredje stycket framgår att om det finns garantikapital i rörelsen skall vid uttaxeringen förlusten minskas med det kvarstående garantikapitalet. Regeln är tvingande och är att anse som en konsekvens av den rättsliga ställning som lagen tilldelar garanten i förhållande till bolagets övriga borgenärer.

2 § Styrelsen skall verkställa uttaxering genast efter det att bolagsstämman fastställt balansräkningen för räkenskapsåret. Inbetalning av de belopp som uttaxerats kan fördelas på högst sex terminer. Sista inbetalningen skall vara gjord inom tre år från styrelsens beslut om verkställighet.

Delägarna skall minst en månad före varje inbetalningsdag få ett skriftligt meddelande om beslutet enligt första stycket, om inte något annat är bestämt i bolagsordningen.

3 § Uttaxering skall ske i förhållande till varje delägares premier som avser annan direkt försäkring än personförsäkring och belöper på det räkenskapsår under vilket förlusten har uppkommit.

Vid nedsättning av delägarnas andel i premiereserven och av ersättningsbelopp som belöper på delägarna skall alla andelar och ersättningsbelopp sättas ned i förhållande till varje delägares premier enligt första stycket.

Har någon redan erhållit större ersättning än som tillkommer honom sedan ersättningsbeloppen satts ned, är han skyldig att betala tillbaka det överskjutande beloppet till bolaget.

I bolagsordningen kan meddelas bestämmelser som avviker från första–tredje styckena.

4 § Betalar en delägare inte i rätt tid det belopp som uttaxerats på honom skall beloppet genast utsökas. Har delägaren vid utmätningsförrättningen befunnits sakna utmätningsbara tillgångar till full betalning av utmätningsfordran eller om hans egendom är avträdd till konkurs skall vad som ej betalats täckas genom uttag hos övriga delägare så långt deras ansvarighet räcker. Härvid skall de bestämmelser som gäller för den första uttaxeringen iakttas.

5 § Om ett ömsesidigt försäkringsbolag försätts i konkurs, får delägarnas personliga ansvarighet för bolagets förpliktelser göras gällande endast i den mån bolagets tillgångar inte förslår till att betala bolagets skulder och endast i den ordning som föreskrivs i 6 och 7 §§ detta kapitel.

Bestämmelserna i dessa paragrafer överensstämmer i sak med 198–201 §§ FRL.

6 § Om det enligt förslag till slututdelning i konkurs uppstår brist för borgenärerna, skall konkursförvaltaren upprätta ett förslag till uttaxering av bristen på delägarna så långt deras ansvarighet räcker. För en sådan uttaxering skall bestämmelserna i 1 och 3 §§ iakttas. Uttaxeringen skall dock avse dem, som var delägare i bolaget då konkursansökningen ingavs, eller som varit delägare i bolaget under någon del av det år som föregått ingivandet av konkursansökningen.

Underrättelse om att förslaget har upprättats skall tas upp i den kungörelse som utfärdas om utdelningsförslaget. En skriftlig underrättelse skall skickas till varje delägare vars postadress är känd för bolaget.

Vad konkurslagen (1921: 225) innehåller om tillhandahållande av utdelningsförslag samt om ordningen för klander av sådana förslag skall även tillämpas i fråga om förslag till uttaxering. Sådana förslag kan klandras av delägare.

Paragrafen svarar mot 202 § FRL. Vissa justeringar har gjorts av de gällande reglerna i fråga om sättet att meddela delägarna om utdelningsförslag som upprättats i konkurs men i övrigt har endast redaktionella ändringar vidtagits.

7 § Sedan förslaget till uttaxering vunnit laga kraft eller prövats av underrätt i konkursärendet, skall konkursförvaltaren genast kräva in de uttaxerade beloppen. Sker inte betalning i rätt tid skall konkursförvaltaren genast begära utsökning av beloppet. Förslaget till uttaxering gäller därvid såsom lagakraftägande dom. Har delägaren vid utmätningsförrättningen befunnits sakna utmätningsbara tillgångar till full betalning av utmätningsfordran eller är hans egendom avträdd till konkurs, gäller vad som föreskrivs i 4 § detta kapitel.

Om förslaget till uttaxering inte har godkänts av alla borgenärer och delägare, får utdelning inte ske före klandertidens utgång. Har förslaget klandrats, får inte belopp som klandret avser delas ut annat än mot borgen, förrän klandret avgjorts genom laga kraftägande dom.

Paragrafen överensstämmer i sak med 203 § FRL.

14 kap. Likvidation och upplösning

Kapitlet innehåller bestämmelser om likvidation, konkurs och särskild administration av försäkringsbolag. Förebild för de nu gällande bestämmelserna har varit 1944 års aktiebolagslag. Bestämmelserna har omarbetats så att de väsentligen överensstämmer med den nya aktiebolagslagen. I förhållande till utredarens förslag har jämkningar gjorts på några punkter.

Kapitlet anger på vad sätt och vid vilka tidpunkter ett försäkringsbolag kan upplösas. Likvidation har under senare år endast förekommit i samband med överlåtande av försäkringsbestånd, se 15 kap. Ett försäkringsbolag har överlåtit sitt försäkringsbestånd till ett annat försäkringsbolag och därefter har det överlåtande bolaget trätt i likvidation och upplösts. Bestämmelserna om likvidation är i huvudsak desamma för försäkringsaktie-

bolag och ömsesidiga försäkringsbolag. Under likvidationen avvecklas bolagets verksamhet, dess skulder betalas och de behållna tillgångarna utskiftas bland aktieägarna resp. delägarna. Likvidationen innebär inte i och för sig upplösning av bolaget. Detta visar sig bl.a. däri att likvidationen i vissa fall kan avbrytas så att någon upplösning av bolaget inte kommer till stånd, se 18 §. Även under likvidationen är bolaget ett bestående rättssubjekt, där visserligen styrelsen ersatts av likvidatorerna men bolagsstämman och revisorerna fortfarande fungerar. Bolagsorganens rättigheter och skyldigheter är i stora delar desamma som förut, fastän deras uppgifter naturligtvis förändras och begränsas genom att syftet med likvidationen är att avveckla bolagets verksamhet och göra det färdigt för upplösning. Därför kan det under likvidationen inte ske vinstutdelning, ökning eller nedsättning av aktiekapitalet och som regel inte heller ändring av bolagsordningen. Inte heller får nya försäkringar meddelas. Bolagets upplösning bildar slutpunkten i likvidationsförfarandet och sammanfaller med att slutredovisningen framläggs av likvidatorerna.

I förslaget saknas motsvarighet till aktiebolagslagens regler om likvidation när en aktieägare genom missbruk av sitt inflytande i bolaget medverkat till överträdelse av aktiebolagslagen och bolagsordningen. En sådan bestämmelse har inte ansetts nödvändig på grund av försäkringsinspektionens tillsyn över försäkringsbolagen. Bestämmelsen i 13 kap. 18 § ABL om registreringsmyndighetens befogenhet att från registret avföra bolag som kan antas ha upphört med sin verksamhet har inte heller efterbildats.

Bestämmelserna om särskild administration överensstämmer med gällande lag och gäller livförsäkringsrörelsen. Dessa bestämmelser har inte behövt tillämpas under den tid som 1917 och 1948 års lagstiftning har gällt.

I enlighet med hänvisningen i 1 kap. 5 § tredje stycket skall reglerna om särskild administration även tillämpas på skadelivräntor, oavsett om skadelivränterörelsen bedrivs av livförsäkringsbolag eller skadeförsäkringsbolag.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag om något annat inte har angivits i den ifrågavarande paragrafen.

Frivillig likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att försäkringsbolaget skall träda i likvidation.

I bolagsordningen kan föreskrivas kvalificerad majoritet för beslut om likvidation i andra fall än när det föreligger grund för tvångslikvidation enligt 2 eller 3 §. När en sådan grund föreligger, har beslutet omedelbar verkan. I övriga fall kan bolagsstämman besluta att likvidationen skall inträda en viss senare dag.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 1 § ABL samt 134 och 232 §§ FRL.

Liksom enligt gällande lag skall det normalt ankomma på bolagsstäm-

man att fatta beslut om likvidation. Detta gäller både när bolaget utan att vara skyldigt till det önskar träda i likvidation (frivillig likvidation) och när bolaget av anledning som anges i lagen eller bolagsordningen tvångsvis kan försättas i likvidation (tvångslikvidation). När anledning till tvångslikvidation föreligger, men bolagsstämman inte beslutar om likvidation, skall enligt 2 och 3 §§ rätten besluta om likvidation.

Både gällande lag och förslaget innehåller en ovillkorlig regel om att bolagsstämmans beslut om likvidation skall kunna fattas med endast enkel majoritet, om det föreligger grund för tvångslikvidation.

Enligt gällande lag krävs det en kvalificerad majoritet i övriga fall. Förslaget och nya aktiebolagslagen innebär att det är tillräckligt med enkel majoritet i dessa fall men att kvalificerad majoritet kan föreskrivas i bolagsordningen (jämför prop. 1975:103 s. 500). En sådan föreskrift får emellertid enligt det nyss sagda inte omfatta beslut som tas när det föreligger grund för tvångslikvidation.

När det inte föreligger grund för tvångslikvidation kan stämman besluta att bolaget skall träda i likvidation viss senare dag. Någon bestämmelse om den tid efter beslutet då likvidation som beslutats senast skall inträda har i motsats till gällande lag inte tagits upp i förslaget. Det ligger emellertid i sakens natur att något längre uppskov inte bör förekomma. Utan särskilda skäl bör ett uppskov inte utsträckas längre än fram till nästa räkenskapsår.

Om särskild administration vid livförsäkring, se 25–28 §§ detta kapitel.

Beträffande sakförsäkring som meddelats för all framtid eller för längre tid än tio år, se 24 § detta kapitel. Ang. förbud mot meddelande av nya försäkringar, se 23 § detta kapitel.

Tvångslikvidation

2 § Det åligger styrelsen i ett försäkringsaktiebolag att ofördröjligen upprätta en särskild balansräkning så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av det registrerade aktiekapitalet. Visar balansräkningen att så är fallet, skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämman hänskjuta frågan om bolaget skall träda i likvidation. Godkänns inte på den ordinarie bolagsstämman under det nästföljande räkenskapsåret en balansräkning avseende ställningen vid tiden för stämman som utvisar att det egna kapitalet uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om inte bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor eller av en aktieägare. Anmälan till rätten om samma förhållanden kan göras av försäkringsinspektionen.

Om en ansökan eller en anmälan enligt första stycket görs, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek skall inom linjen en post tilläggas som utvisar den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för de

förväntade försäljningskostnaderna. Sådana värdehandlingar som avses i 11 kap. 7 § andra stycket skall dock värderas enligt de särskilda bestämmelserna i nämnda paragraf. Beträffande sådana anläggningstillgångar, som undergår en fortlöpande värdeminskning, gäller att de tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om ett högre värde erhålls genom detta.

Om inte styrelseledamöterna fullgör vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap om detta handlar på bolagets vägnar solidariskt för bolagets uppkommande förpliktelser. Ett sådant ansvar inträder även för de aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket tredje meningen, med vetskap om detta deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Denna ansvarighet gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning, som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 13 kap. 2 § ABL och motsvaras av 134 § första stycket, 136 § första stycket, 139 och 141 §§ FRL, gäller endast försäkringsaktiebolag. En ändring i förhållande till gällande lag är att likvidationsskyldighet skall kunna undgås om vid den ordinarie bolagsstämman under nästföljande räkenskapsår det egna kapitalet uppgår till halva aktiekapitalet i stället för som nu är fallet hela aktiekapitalet.

Den nu gällande utgångspunkten för tvångslikvidationsreglerna, att aktiekapitalet till 2/3 gått förlorat, bibehålls i förslaget (*första stycket*). I detta utsägs inte som i gällande lag att en mindre förlust kan i bolagsordningen anges såsom grund för tvångslikvidation. Att en sådan bestämmelse är giltig följer av 3 § första stycket 1 som visar att bolagsordningen kan innehålla föreskrifter om likvidationsskyldighet i andra fall än som föreskrivs i lagen.

En ansökan om tvångslikvidation kan, utom av styrelsen, göras av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor eller en aktieägare. Vidare kan anmälan om förhållandena göras av försäkringsinspektionen. Detta överensstämmer med gällande lag frånsett att även en revisor getts möjlighet att ansöka om tvångslikvidation. Denna ändring överensstämmer med nya aktiebolagslagen och skall ses mot bakgrund av att det är angeläget att skyddet för det bundna kapitalet blir effektivt. För de allmänna aktiebolagens del har erfarenheten visat att styrelsen inte sällan underlåtit att ansöka om tvångslikvidation och det har därför ansetts befogat att initiativrätt ges åt revisorn som är väl insatt i bolagets ekonomiska situation.

Beräkningen av bristen skall enligt *tredje stycket* ske på grundval av en balansräkning som upprättas enligt vanliga regler. Bestämmelserna i 11 kap. 7 § andra stycket om särskilda värderingsregler för pantsatta värdehandlingar gäller även vid upprättandet av en likvidationsbalansräkning. I

övrigt föreskrivs som framgår av stycket vissa modifikationer. Dessa avser att förhindra att ett bolag tvingas i likvidation i de fall då det har dolda reserver av sådan storlek att det i verkligheten inte föreligger ekonomisk grund för tvångslikvidation.

I *fjärde stycket* har tagits in bestämmelser om personligt ansvar för styrelseledamöter m. fl. Dessa är i huvudsak oförändrade i jämförelse med gällande lag och överensstämmer med nya aktiebolagslagen.

3 § Rätten skall förordna att försäkringsbolaget skall träda i likvidation om

1. likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen,
2. bolagets hela försäkringsbestånd har överlåtits,
3. en koncession som har beviljats för en bestämd tid har gått till ända utan att någon ny koncession har beviljats,
4. regeringen har förklarat koncessionen förverkad,
5. bolaget är försatt i konkurs som avslutats med överskott och bolagsstämman inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 19 § eller
6. bolaget saknar till försäkringsregistret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, om en sådan skall finnas enligt denna lag.

Beträffande försäkringsaktiebolag skall rätten även förordna om likvidation om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier strider mot förbehåll enligt 18 kap. 1 § och bolaget inte har följt försäkringsinspektionens föreläggande enligt 18 kap. 5 eller 6 §.

Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det styrks att likvidationsgrunden upphört under ärendets handläggning i tingsrätten. Frågor om likvidation enligt första stycket eller andra stycket prövas på anmälan av försäkringsinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören eller aktieägare respektive delägare eller röstberättigad som inte är delägare. I de fall som avses i första stycket 5 eller 6 prövas frågan på ansökan även av en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Paragrafen, som motsvaras av 13 kap. 4 § ABL och 135 § första stycket, 137 § första, andra och fjärde styckena, 233 § första stycket och 234 § första, andra och fjärde styckena FRL, upptar övriga likvidationsgrunder enligt denna lag. Andra stycket gäller endast försäkringsaktiebolag. Övriga stycken gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Enligt *första stycket 2–4* skall bolaget gå i likvidation om bolagets hela försäkringsbestånd har överlåtits, eller för bestämd tid beviljad koncession gått till ända utan att en ny koncession beviljats eller om regeringen förklarat koncessionen förverkad. Om överlåtelse av bolagets hela försäkringsbestånd, se 15 kap. Om tidsbegränsad koncession, se 2 kap. 3 §. Om koncessions förverkande, se 19 kap.

Enligt *första stycket 5* skall bolaget träda i likvidation om bolaget är i konkurs och denna avslutas med överskott. Ytterligare bestämmelser om detta finns i 19 § andra stycket som förutsätter att bolagsstämman i ett

sådant fall beslutar om frivillig likvidation. Underlåter emellertid bolagsstämman att fatta ett sådant beslut inom en månad från det konkursen avslutades, blir bestämmelserna i denna paragraf tillämpliga.

Att behörig verkställande direktör inte är anmäld till registret är anledning till tvångslikvidation *enligt första stycket 6* endast om en verkställande direktör skall finnas.

Enligt 8 kap. 5 § kan regeringen eller försäkringsinspektionen medge undantag för ömsesidiga bolag från bestämmelsen att det skall finnas en verkställande direktör.

Även om likvidationsgrund enligt första eller andra stycket föreligger när ärendet anhängiggörs hos rätten kan bolaget enligt *tredje stycket* undgå tvångslikvidation om det kan styrkas att likvidationsgrunden upphört under ärendets handläggning i tingsrätten.

Liksom enligt 2 § andra stycket prövar rätten enligt tredje stycket förevarande paragraf inte frågan om tvångslikvidation ex officio utan endast på anmälan av försäkringsinspektionen eller på ansökan av en behörig sökande.

Förfarandet hos rätten

4 § Görs ansökan eller anmälan som avses i 2 eller 3 § skall rätten genast kalla bolaget, försäkringsinspektionen, de aktieägare eller de delägare samt de borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på en bestämd dag, då frågan om skyldighet för bolaget att träda i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget, om det kan ske på något annat sätt än enligt 15–17 §§ delgivningslagen (1970: 428). Kallelsen skall kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 13 kap. 5 § ABL och motsvaras av 137 § tredje stycket och 234 § tredje stycket FRL. Bestämmelserna i denna paragraf och i 5 § gäller domstolsförfarandet i ärenden rörande tvångslikvidation enligt 2 eller 3 §. I övrigt är lagen (1946: 807) om handläggning av domstolsärenden tillämplig på sådana ärenden. Om handläggningen se vidare prop. 1975: 103 s. 505 och 506.

Bestämmelserna i gällande lag om syssloman i likvidationsärende har i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen inte tagits med i förslaget.

5 § Har sökanden haft kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärendet enligt 2 eller 3 §, skall dessa betalas av försäkringsbolagets medel, om bolaget förpliktas träda i likvidation eller om rätten i annat fall finner det skäligt. När anmälan gjorts av försäkringsinspektionen, skall dessa kostnader betalas av bolaget eller, om bolaget saknar tillgångar, av statsverket.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 6 § ABL samt med 138 och 235 §§ FRL.

Genomförandet av likvidationen

6 § Bolagsstämman eller den domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer. I bolagsordningen kan föreskrivas att dessutom en eller flera likvidatorer skall tillsättas på något annat sätt. Likvidatorerna träder i styrelsens och verkställande direktörens ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen med den inskränkning som följer av bestämmelserna om särskild administration enligt 25–28 §§ detta kapitel.

Saknar ett försäkringsbolag, som trätt i likvidation, till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten förordna en eller flera likvidatorer efter anmälan av försäkringsinspektionen eller på ansökan av aktieägare, delägare eller röstberättigad som inte är delägare eller borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 13 kap. 7 § första, andra och tredje styckena ABL och motsvaras av 140, 143, 144, 236, 238 och 239 §§ FRL. Förslaget skiljer sig så till vida från gällande rätt som domstolen och inte bolagsstämman skall utse likvidatorer i tvångslikvidationsfallen.

Försäkringsinspektionen har möjlighet att utse en likvidator att tillsammans med de övriga likvidatorerna genomföra likvidationen, se 7 §.

Likvidatorernas uppdrag begränsas till följd av bestämmelserna om särskild administration enligt 25–28 §§ detta kapitel (första stycket sista meningen). Vid likvidation av försäkringsbolag som meddelar livförsäkring för vilken det finns grunder (jämför 2 kap. 6 §), skall sålunda en särskild administration träda in. Alla bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av livförsäkringsavtalen övergår på administrationsboet, som skall förvaltas av försäkringsinspektionen. Administrationsboet är helt undandraget från förvaltning av likvidatorer. I bolag som inte bara meddelar livförsäkringar och därmed jämställda försäkringar blir det fråga om en dubbel förvaltning, både likvidatorernas och administrationsboets.

Vid anmälan för registrering skall det även lämnas uppgifter för registrering av likvidatorerna och om hur firman tecknas, jämför 8 § första stycket och 8 kap. 17 §.

7 § Försäkringsinspektionen skall om det behövs förordna en likvidator att tillsammans med de övriga likvidatorerna genomföra likvidationen. Förordas en likvidator av inspektionen, skall bolagets firma tecknas av denne i förening med annan som äger teckna firman.

Bestämmelserna i denna lag om likvidator skall tillämpas på den likvidator som har utsetts av försäkringsinspektionen. Sådan likvidator får endast entledigas av inspektionen. Ersättare får inte förordnas av rätten.

En likvidator som har förordnats av försäkringsinspektionen har rätt till arvode av bolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 290 § 1 mom. FRL.

Liksom enligt gällande lag skall försäkringsinspektionen förordna egen likvidator endast om det behövs. Vid prövningen bör det särskilt beaktas om det i likvidationen finns något allmänt intresse att bevaka eller om det i övrigt föreligger anledning att ingripa med hänsyn till försäkringsinspektionens tillsynsskyldighet.

Samma behörighetsvillkor gäller i tillämpliga delar för den av försäkringsinspektionen utsedda likvidatorn som för övriga likvidatorer, dvs. bestämmelserna i denna lag om styrelsen och styrelseledamöter skall tillämpas på likvidatorer, se 8 §. Bestämmelsen i 290 § 2 mom. andra stycket gällande lag om likvidationsrevisor har slopats. Försäkringsinspektionen har enligt 10 kap. 2 § möjlighet att utse egen revisor i försäkringsbolag. Denna möjlighet upphör inte genom att bolaget går i likvidation. En tidigare förordnad revisor kan alltså fortsätta sitt uppdrag under likvidationen och inspektionen kan också utse revisor efter det likvidationsförfarande påbörjats, se närmare 8 §. Bestämmelsen om särskild av inspektionen utsedd likvidationsrevisor behövs alltså inte.

8 § Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter skall tillämpas på likvidatorer, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. skall tillämpas under likvidationen. Revisionsberättelsen skall innehålla ett uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs.

Paragrafen överenstämmer med 13 kap. 7 § fjärde och femte styckena ABL och motsvaras av 142, 145, 150, 153, 237, 240, 245 och 248 §§ FRL.

Enligt *första stycket* likställs likvidatorerna med styrelseledamöter, om något annat inte följer av bestämmelserna i detta kapitel. Att likvidatorernas uppgifter är andra än styrelsens framgår av 12 §. Av bestämmelserna i detta stycke jämförda med 8 kap. följer bl. a. att likvidatorerna är underkastade behörighetsvillkoren enligt 8 kap. 4 § och jävsreglerna i 8 kap. 12 § samt att de kan entledigas och avgå enligt samma regler som för styrelseledamöter. Det senare gäller emellertid inte den av försäkringsinspektionen utsedda likvidatorn. Är likvidatorerna flera, blir 8 kap. 10 § om sammanträden m. m. tillämplig. Vidare har likvidatorerna rätt att gemensamt företräda bolaget och förordna firmatecknare m. m., 8 kap. 13 §. Om försäkringsinspektionen förordnat egen likvidator skall denne alltid teckna bolagets firma i förening med övriga firmatecknare. Likvidatorernas ansvar regleras enligt 12 kap. 10 § samt 16 kap. 1 och 4 §§. Reglerna om talan för bolaget mot styrelseledamöter gäller även beträffande talan mot likvidatorerna. Detta betyder vissa ändringar av gällande regler.

Om en suppleant utses, gäller för honom i tillämpliga delar samma regler som för likvidator, jämför 8 kap. 1 § sjätte stycket.

Enligt *andra stycket* skall det förhållande att bolaget träder i likvidation inte beröra uppdraget att vara revisor.

Enligt gällande lag upphör revisorernas uppdrag när bolaget går i likvidation, men i deras ställe inträder av bolagsstämman utsedda likvidationsrevisorer. För dessa gäller i stort sett samma regler som för revisorerna. Förslaget utgår liksom nya aktiebolagslagen emellertid från att det är lämpligast att revisorerna fortsätter sin verksamhet under likvidationen (jämför prop. 1975: 103 s. 507 och 508).

Revisorernas kontroll över likvidatorernas förvaltning är densamma som deras kontroll över styrelsens förvaltning.

För revisorerna, deras tillsättande och entledigande, mandattid och verksamhet skall 10 kap. gälla. De kvalifikationskrav som enligt 10 kap. 3 och 4 §§ gällde före likvidationen bör tillämpas även under denna. Särskilda uppgifter under likvidationen tillkommer revisorerna genom att de skall granska styrelsens och verkställande direktörens redovisning enligt 10 § och likvidatorernas slutredovisning, 15 §, samt i förekommande fall avge yttrande om likvidationens upphörande vid beslut om återupptagande av bolagets verksamhet, 18 §.

9 § I fråga om bolagsstämma under likvidation skall bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma tillämpas, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 8 § ABL och motsvaras av 147 och 242 §§ FRL.

Bolagsstämman skall under likvidationen fungera enligt samma regler som tidigare. Det betyder bl. a. att den ordinarie bolagsstämman skall hållas inom den i 9 kap. 5 § angivna tiden med iakttagande även av närmare tidsangivelse, om sådan finns i bolagsordningen. Om bolagsstämmans befogenheter under ett försäkringsbolags likvidation gäller i tillämpliga delar vad som sägs i specialmotiveringen till 13 kap. 8 § ABL (prop. 1975: 103 s. 508).

Att likvidationen inte hindrar beslut om överlåtande av försäkringsbestånd anges i 15 kap. 1 § första stycket. Vad gäller bolagsstämmans befattning med frågan om ansvarsfrihet åt likvidatorerna finns bestämmelser i 13 §.

10 § När försäkringsbolaget trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktören genast avge en redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut lagts fram på bolagsstämma. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämma så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse skall tillämpas.

Om tiden även omfattar det föregående räkenskapsåret, skall en särskild redovisning, i moderbolag omfattande även koncernredovisning, avges för detta år.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 9 § ABL och motsvaras av 146 och 241 §§ FRL.

11 § Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

Paragrafen överensstämmer med 13 kap. 10 § ABL och motsvaras av 148 § första stycket och 243 § första stycket FRL.

Likvidatorerna skall gå igenom bolagets ställning och inhämta uppgifter om dess tillgångar och skulder. För att man skall få full säkerhet om skulderna skall likvidatorerna hos rätten söka kallelse på okända borgenärer. Kallelsen på okända borgenärer är enligt 6 § lagen (1981: 131) om kallelse på okända borgenärer preklusiv, dvs. en okänd borgenär förlorar sin rätt att göra fordran gällande efter utgången av kallelsetiden. Denna är sex månader.

12 § Likvidatorerna skall så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på något annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få ett skäligt rådrum för att skaffa sig nya anställningar.

Har försäkringsinspektionen förordnat en likvidator och vägrar denne utan skäl samtycke till avyttring under hand av bolagets egendom, får inspektionen på ansökan av övriga likvidatorer tillåta försäljningen. Om likvidatorerna önskar överlåta värdepapper som är noterade på fondbörs till gällande börspris behövs inte något samtycke.

Paragrafens första stycke överensstämmer i sak med 13 kap. 11 § ABL. Paragrafen motsvaras av 149 § första–tredje styckena och 244 § andra och tredje styckena FRL. Den överensstämmer med utredarens förslag utom så till vida att den erinran detta innehåller rörande bestämmelserna om särskild administration i 25–28 §§ inte tagits med.

Likvidatorerna skall enligt *första stycket* förevarande paragraf förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det fordras för likvidationen. Av 6 § första stycket framgår att regeln dock inte gäller i fråga om sådan egendom som blir föremål för särskild administration enligt 25–28 §§ och som därför inte omfattas av likvidatorernas förvaltning.

Nya försäkringar får inte meddelas sedan bolaget trätt i likvidation, se 23 § detta kapitel. Under likvidationen kommer rörelsen endast att avse redan tecknade försäkringar. En möjlighet som likvidatorerna i första hand bör pröva är att söka genomföra en överlåtelse av försäkringsbeståndet till ett annat försäkringsbolag, se 15 kap.

13 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge en årsredovisning, som skall läggas fram på den ordinarie bolagsstämman för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen skall 9 kap. 5 § andra stycket 1 och 2 samt 11 kap. 11 § tredje–sjunde styckena, 12 och 13 §§ inte tillämpas.

I balansräkningen tas det egna kapitalet upp i en post. I försäkringsaktiebolag tas aktiekapitalet upp inom linjen, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

De tillgångar som skall tas om hand av försäkringsinspektionen enligt 25–28 §§ detta kapitel skall redovisas med det värde som försäkringsinspektionen bestämmer. Övriga tillgångar får inte tas upp till ett högre värde än de beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om en tillgång kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet eller om för en skuld och en likvidationskostnad kan beräknas åtgå ett belopp som väsentligt avviker från den redovisade skulden, skall vid tillgångs- eller skuldposten det beräknade beloppet anges inom linjen.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 13 kap. 12 § ABL och motsvaras av 148, 152, 243, 247, 249 §§ FRL.

Enligt 8 § första stycket gäller för likvidatorerna samma regler som för styrelsen, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

Enligt *första stycket* förevarande paragraf skall likvidatorerna lägga fram årsredovisningen vid ordinarie bolagsstämma för godkännande. Resultaträkningen och balansräkningen skall däremot inte fastställas enligt 9 kap. 5 § andra stycket 1 och beslut om dispositionen av bolagets vinst eller förlust skall inte fattas enligt samma stycke 2.

Däremot skall frågan om ansvarsfrihet åt likvidatorerna tas upp till behandling och avgöras på den ordinarie bolagsstämman, där årsredovisningen lagts fram. Att ansvarsfrihet kan beviljas likvidator på detta sätt är en nyhet i förhållande till gällande lag som i princip utgår från att ansvarsfrihet beviljas först när likvidationen är slutförd. Denna ändring är föranledd av motsvarande ändring i nya aktiebolagslagen.

Årsredovisningens form under likvidationen skall vara densamma som före denna. Sålunda skall bl. a. resultaträkning ingå i redovisningen vilket inte krävs i gällande lag. Genom denna ändring som också överensstämmer med nya aktiebolagslagen uppnås en kontinuitet med bolagets redovisning före likvidationen. Den balansräkning som ingår i styrelsens slutredovisning enligt 10 § ger ingångsvärden för redovisningen under likvidationen, varigenom aktieägarna resp. delägarna eller de röstberättigade får en möjlighet att överblicka alla förändringar i det egna kapitalet intill likvidationens avslutande.

Av denna anledning har gällande lags bestämmelser (148 § första stycket och 243 § första stycket) om skyldighet för likvidatorerna att upprätta en särskild ingående balansräkning inte tagits med.

Från huvudregeln att årsredovisningen skall upprättas enligt samma regler som före likvidationen görs dock i första stycket undantag för några av föreskrifterna rörande innehållet i förvaltningsberättelsen. Det krävs inte uppgifter enligt 11 kap. 11 § tredje-sjunde styckena om bl. a. medeltalet av under räkenskapsåret anställda eller om vissa löner och ersättningar. Förslag enligt sjätte stycket nämnda paragraf till disposition beträffande vinst eller förlust skall inte lämnas. Inte heller blir de i 11 kap. givna reglerna rörande koncernförhållanden tillämpliga.

Av 8 § andra stycket framgår att reglerna om revision skall tillämpas även under likvidationen. I 19 kap. 7 § finns bestämmelser om att likvidatorerna är skyldiga att till försäkringsinspektionen sända in årsredovisningar och revisionsberättelser.

I *tredje stycket första meningen* har tagits in en bestämmelse enligt vilken likvidatorerna skall redovisa sådana tillgångar som skall omhänderhas av försäkringsinspektionen enligt bestämmelserna om särskild administration (se 25 § detta kapitel) med det värde som inspektionen bestämmer. Detta överensstämmer med gällande lag. I den balansräkning som likvidatorerna upprättar skall alltså även ingå sådana handlingar som försäkringstagarna har panträtt i och som försäkringsinspektionen har hand om för att utöva den särskilda administrationen. Enligt 25 § tredje stycket åligger det inspektionen att låta värdera handlingarna. För att undvika ett dubbelförfarande genom att inspektionen och likvidatorerna oberoende av varandra värderar dessa handlingar föreskrivs att det sålunda åsatta värdet skall användas också vid årsredovisningen.

14 § När den i kallelsen på okända borgenärer bestämda inställelsedagen är förbi och alla kända skulder blivit betalda, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om något skuldbelopp är tvistigt eller inte förfallit till betalning eller av någon annan orsak inte kan betalas, skall så mycket av bolagets medel behållas som kan behövas för denna betalning.

I ett ömsesidigt försäkringsbolag skall vid skifte av bolagets behållna tillgångar de som var delägare i bolaget vid tiden för likvidationsbeslutet få del i tillgångarna i förhållande till det sammanlagda beloppet av varje delägares premier för de fem senaste räkenskapsåren. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser om andra fördelningsgrunder skall dessa gälla.

De aktieägare och delägare som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman.

Om en aktieägare eller en delägare inte har anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet inom fem år efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman, har han förlorat sin rätt till detta. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall 17 § tillämpas.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 13 kap. 13 § ABL och 155 § första stycket, 156 § tredje och fjärde styckena, 250 § första stycket och 251 § FRL. Andra stycket gäller endast ömsesidiga försäkringsbolag. Övriga stycken gäller för både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag.

Paragrafen gäller inte i den mån särskild administration skall inträda, se 25 §.

Av de allmänna reglerna i 3 kap. 1 § följer att aktieägarna i ett försäkringsaktiebolag har rätt att av tillgångarna få vad som belöper på hans aktier i den mån något annat inte följer av bolagsordningen. När det

gäller rätten att få del i tillgångarna vid skiftet innehåller paragrafen därför endast en regel om den rätt som tillkommer delägarna i ömsesidiga försäkringsbolag. Regeln har upptagits i *andra stycket* och överensstämmer med gällande lag.

Enligt *tredje stycket* kan en aktieägare eller en delägare, som anser att han vid skiftet inte fått vad han har rätt till, inom tre månader från det att slutredovisningen med där ingående redogörelsen för skiftet framlades på bolagsstämman väcka talan mot bolaget. Om sådan talan vinner bifall, betyder det att skiftet ändras. Det kan medföra att den i skiftet angivna lotten för någon eller flera av de övriga aktieägarna resp. delägarna minskar. Enligt 12 kap. 10 § föreligger då återbetalningsskyldighet. Ansvar för brist vid återbetalning kan åligga likvidatorerna och även aktieägare eller delägare som medverkat till det oriktiga skiftet.

När utbetalning görs vid skiftet av försäkringsaktiebolags tillgångar, skall enligt 3 kap. 4 § aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen.

15 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge en slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse avseende likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla aktieägarna respektive röstberättigade till en bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för aktieägarna eller de röstberättigade och sändas till aktieägare eller röstberättigad som begär det och uppger sin postadress samt läggas fram på stämman. Föreskrifterna i 9 kap. 5 § andra stycket 3 och tredje stycket om beslut på bolagsstämma om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören skall tillämpas på likvidatorerna.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 13 kap. 14 § ABL samt 157 § och 252 § FRL.

Andra stycket innehåller en hänvisning till 9 kap. 5 § andra stycket 3 och tredje stycket. Detta innebär dels att frågan om ansvarsfrihet för likvidatorerna skall behandlas vid stämman, även om slutredovisningen läggs fram vid en extra stämma (jämför prop. 1975: 103 s. 774), dels att aktieägare som disponerar minst en tiondel av samtliga aktier i bolaget resp. består av minst en tiondel av de röstberättigade kan kräva uppskov till en fortsatt stämma med beslut i ett ärende som rör ansvarsfrihet åt likvidatorerna. Reglerna om minoritetens rätt att på bolagets vägnar föra talan mot styrelseledamöter och verkställande direktören skall tillämpas för talan mot likvidatorerna, jämför 16 § andra stycket.

16 § När likvidatorerna lagt fram slutredovisningen, är försäkringsbolaget upplöst. Detta förhållande skall genast anmälas för registrering.

Utan hinder av vad som anges i första stycket kan ägare till en tiondel av samtliga aktier respektive en tiondel av de röstberättigade hos likvidatorerna begära att en bolagsstämma inkallas för att behandla en fråga om talan enligt 16 kap. 5 §. Bestämmelsen i 9 kap. 8 § andra meningen skall tillämpas.

Om likvidatorerna finner att bolaget är på obestånd och inte kan betala sina likvidationskostnader, skall de ansöka om att bolaget försätts i konkurs.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 13 kap. 15 § ABL. Första stycket motsvaras av 158 § första stycket och 253 § första stycket FRL. Andra och tredje styckena saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

Enligt *andra stycket* kan en minoritet påkalla en bolagsstämma för behandling av en fråga huruvida talan enligt 16 kap. 5 § skall anställas, dvs. talan om skadestånd till bolaget enligt 16 kap. 1–3 §§. Om stämman inte sammankallas i föreskriven ordning, skall försäkringsinspektionen enligt 9 kap. 8 § andra meningen på anmälan genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman. (Om innebörden av andra stycket jämför prop. 1975: 103 s. 514 och 775.)

17 § Om det efter bolagets upplösning enligt 16 § visar sig att bolaget har tillgångar eller om talan väcks mot bolaget eller om det av någon annan orsak uppkommer behov av en likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Detta skall genast anmälas av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall utfärdas enligt bolagsordningen. Därutöver skall skriftliga kallelser sändas till varje aktieägare respektive till varje röstberättigad vars postadress är känd för bolaget.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 13 kap. 16 § ABL samt 159 och 254 §§ FRL.

18 § Om ett försäkringsbolag har trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 2 §, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptas. Ett sådant beslut får dock inte fattas, om det finns anledning till likvidation på grund av denna lag eller bolagsordningen eller om utskiftning har ägt rum. Beträffande försäkringsaktiebolag gäller dessutom att beslut om att återuppta verksamheten inte får fattas om bolagets eget kapital beräknat enligt 2 § tredje stycket inte uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet. I ömsesidiga försäkringsbolag får beslut om att återuppta verksamheten inte fattas om det inte finns full täckning för bolagets förpliktelser.

När ett beslut enligt första stycket fattas, skall en styrelse samtidigt väljas.

Bolagsstämmans beslut om likvidationens upphörande och val av en styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän registrering har skett.

Om ett likvidationsbeslut som avses i 1–3 §§ blivit upphävt genom lagakraftägande dom eller beslut av domstol, skall likvidatorerna genast anmäla detta för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

När likvidationen har upphört enligt denna paragraf, skall 15 § tillämpas.

Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 13 kap. 17 § ABL och motsvaras av 163, 164, 259 och 260 §§ FRL. De nuvarande bestämmelserna bygger på 1944 års aktiebolagslag. Förslaget innebär därför för försäkringsbolagens del motsvarande ändringar som skedde för de allmänna aktiebolagens del genom nya aktiebolagslagen.

Konkurs

19 § Om ett försäkringsbolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan något överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas.

Om det finns överskott, skall bolagsstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall träda i likvidation. Om inte ett sådant beslut fattas, gäller 3 §.

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsättas enligt 17 §, om konkursen avslutas med överskott.

Paragrafen överensstämmer i sak med 13 kap. 19 § ABL och motsvaras av 161 och 256 §§ FRL.

20 § Om ett försäkringsbolag försätts i konkurs skall konkursdomaren sända en underrättelse om beslutet till försäkringsinspektionen för registrering.

Under konkursen företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Under konkursen gäller dock bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

När konkursen har avslutats skall konkursdomaren genast för registrering underrätta försäkringsinspektionen samt ange om något överskott finns eller inte. Konkursdomaren skall även för registrering underrätta försäkringsinspektionen när en överrätt genom beslut, som vunnit laga kraft, upphävt ett beslut att försätta bolaget i konkurs.

Paragrafen överensstämmer – utom såtillvida att det inte finns några föreskrifter rörande offentlig ackordsförhandling – i sak med 13 kap. 20 § ABL och motsvaras av 160 och 255 §§ FRL.

21 § När ett försäkringsbolag är i konkurs kan försäkringsinspektionen förordna ett allmänt ombud. Det allmänna ombudet skall som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning tillsammans med den eller de förvaltare som utses enligt konkurslagen (1921: 225).

Det allmänna ombudet kan beträffande medförvaltare göra en sådan framställning som avses i 80 § konkurslagen.

Även om beslut om delning av boets förvaltning har fattats, får det allmänna ombudet delta i förvaltningen i dess helhet.

Om arvode till det allmänna ombudet gäller bestämmelserna i konkurslagen om arvode till konkursförvaltare.

Paragrafen motsvaras av 291 § FRL men saknar motsvarighet i aktiebolagslagen.

Försäkringsinspektionen skall enligt 20 § första stycket underrättas om konkursbeslutet av konkursdomaren. En sådan föreskrift om särskild anmälan från konkursdomaren som 291 § innehåller torde inte behövas vid sidan om en underrättelse för registrering och har inte tagits med i förslaget.

För likvidation och konkurs gemensamma bestämmelser

22 § Om ett ömsesidigt försäkringsbolag har trätt i likvidation eller blivit försatt i konkurs, får en garant inte erhålla betalning av bolagets tillgångar för fordran på grund av ett inbetalt garantibelopp förrän bolagets övriga skulder har blivit fullt betalda eller erforderliga medel avsatts till detta.

Paragrafen överensstämmer i sak med 257 § FRL och gäller endast ömsesidiga försäkringsbolag.

Bestämmelser om att ömsesidiga försäkringsbolag som regel skall bildas med garantikapital finns i 1 kap. 8 §. Bestämmelser om inbetalning av garantikapital finns i 2 kap. 17 § och om återbetalning av garantikapital i 12 kap. 4 §.

23 § Om ett försäkringsbolag har trätt i likvidation eller blivit försatt i konkurs, får nya försäkringar inte meddelas.

Utan hinder av första stycket får under bolagets likvidation sådana livförsäkringar meddelas som föranleds av gällande försäkringsavtal.

Paragrafen överensstämmer i sak med 165 och 261 §§ FRL.

24 § Om ett försäkringsbolag, som meddelar annan försäkring än personförsäkring och meddelar sådan försäkring för längre tid än tio år, har trätt i likvidation eller försatts i konkurs, skall försäkringsinspektionen utse ett ombud som på försäkringstagarnas vägnar skall iaktta och bevaka den panträtt, som försäkringstagarna har enligt 7 kap. 11 §. Ombudet skall se till att varje försäkringstagare har panträtt i de pantsatta värdehandlingarna i förhållande till den andel i premiereserven som belöper på hans försäkring.

Ombudet har rätt till arvode av bolaget. Arvodets storlek bestäms av försäkringsinspektionen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 299 § FRL och saknar motsvarighet i nya aktiebolagslagen.

Särskild administration

25 § Har ett försäkringsbolag som meddelar livförsäkring trätt i likvidation eller försatts i konkurs, skall en särskild administration inträda för att ta till vara livförsäkringstagarnas rätt, i den mån dessa har panträtt enligt 7

kap. 11 § eller enligt en föreskrift som meddelats med stöd av 7 kap. 4 § femte stycket. Förvaltningen av administrationsboet åligger försäkringsinspektionen.

Försäkringsinspektionen skall genast för livförsäkringstagarnas räkning ta hand om samtliga värdehandlingar, i vilka livförsäkringstagarna har panträtt. Härmed övergår alla bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av livförsäkringsavtalen på administrationsboet. Har livförsäkringarna återförsäkrats, gäller samma sak bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av återförsäkringarna.

Så snart administrationen inträtt skall försäkringsinspektionen låta värdera de omhändertagna värdehandlingarna. Inspektionen skall vidare låta beräkna det belopp vartill de försäkringstekniska skulderna för livförsäkring uppgår. För det belopp med vilket värdet av värdehandlingarna understiger de försäkringstekniska skulderna för livförsäkring, ökade med en tjugondel, har administrationsboet fordringsrätt hos bolaget.

Paragrafen överensstämmer i sak med 296 § FRL.

Enligt 7 kap. 11 § har livförsäkringstagarna panträtt i de värdehandlingar, som skall svara mot de försäkringstekniska skulderna (se 7 kap. 1 §). Enligt 7 kap. 4 § kan övergångsgrunder stadfästas bl. a. om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar. Som villkor för stadfästelse av övergångsgrunder kan det föreskrivas en utvidgad pantsättningsskyldighet. De värdehandlingar som har pantsatts enligt 7 kap. 11 § eller på grund av ett sådant villkor tillhör den särskilda administrationen och ingår i administrationsboet.

Av 1 kap. 5 § första och tredje styckena framgår att särskild administration kan omfatta också andra försäkringar än livförsäkringar.

26 § Sedan de i 25 § föreskrivna åtgärderna vidtagits skall försäkringsinspektionen inleda underhandlingar med svenska försäkringsbolag som kan vara villiga att överta de försäkringar som hör till administrationsboet.

Finner försäkringsinspektionen att något av de anbud, som har inkommit till följd av underhandlingarna, bör antas, skall inspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och i övrigt på ett ändamålsenligt sätt kungöra anbudets innehåll och en jämförande redogörelse för anbuden med föreläggande för försäkringstagarna att inom en bestämd tid, minst en månad efter kungörelsens utfärdande, hos inspektionen anmäla om de har något att erinra mot anbudet.

Sedan anmälningstiden gått till ända, skall försäkringsinspektionen med ett eget utlåtande överlämna ärendet till regeringens avgörande.

Om registrering av beslut, varigenom regeringen godkänt ett av anbuden, förordnar regeringen. När registrering har skett, skall administrationsboet anses löst från sina förpliktelser på grund av de överlåtna försäkringarna. För dessa förpliktelser svarar i stället det övertagande bolaget.

Sedan regeringen godkänt ett av anbuden, åligger det styrelsen och verkställande direktören i det övertagande bolaget att underrätta alla försäkringstagare, vilkas försäkringar omfattas av överlåtelsen, på det sätt försäkringsinpektionen finner ändamålsenligt. Förutsätter överlåtelsen nedsättning av försäkrings- eller återbäringsbelopp eller skall efter överlå-

telsen andra villkor gälla för försäkringarna, skall även dessa förhållanden meddelas försäkringstagarna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 297 § 1 mom. FRL.

27 § Om inte hela försäkringsbeståndet har överlåtits inom två år från det administrationen inträdde, skall försäkringsinspektionen anmäla förhållandet för regeringen.

Om försäkringsinspektionen gjort en sådan anmälan, förordnar regeringen att administrationen skall fortsätta eller att administrationsboet skall avvecklas genom fördelning av tillgångarna. I det senare fallet meddelar regeringen även de föreskrifter som behövs för avvecklingen och fördelningen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 297 § 2 och 3 mom. FRL.

28 § Av de livförsäkrings- och återbäringsbelopp, som förfallit till betalning innan bolaget trätt i likvidation eller vid konkurs innan beslut om konkurs meddelats, skall så mycket betalas ut som skulle ha betalats om likvidationen eller konkursen inte inträffat.

Av livförsäkrings- eller återbäringsbelopp som förfaller till betalning under administrationstiden får innan administrationen avslutats endast betalas ut så mycket som försäkringsinspektionen anser kunna utbetalas utan att övriga livförsäkringstagares rätt försämras. Vad som nu har sagts skall även tillämpas i fråga om återköp av försäkringar eller belåning av försäkringsbrev hos bolaget. Skulle det efteråt visa sig att ett för stort belopp har utbetalats, skall återbetalning inte ske.

Paragrafen överensstämmer i sak med 298 § första och andra styckena FRL. Någon sådan erinran om förbudet mot att meddela nya försäkringar under likvidation (se 23 §) som finns i 298 § tredje stycket har inte medtagits i förslaget.

15 kap. Frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd och inlösen av aktier i dotterbolag.

I kapitlet finns bestämmelser om dels frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd dels inlösen av aktier i dotterbolag. Förslagets bestämmelser om frivillig överlåtelse överensstämmer i sak med vad som för närvarande gäller enligt 295 § FRL. Någon motsvarighet till aktiebolagslagens bestämmelser om fusion finns inte i gällande lag. Utredaren föreslår inte någon ändring härutinnan. Den nuvarande försäkringsrörelselagen saknar vidare bestämmelser om inlösen av aktier i dotterbolag. Utredaren framhåller att utvecklingen har visat att det finns behov av regler om inlösen av sådana aktier. Han föreslår därför att bestämmelser härom förs in i försäkringsrörelselagen. De har sin förebild i motsvarande stadganden i 14 kap. aktiebolagslagen. Remissinstanserna har inte haft några särskilda synpunkter på

bestämmelserna i 15 kap. Jag anser att de är väl ägnade att leda till lagstiftning. Jag förordar därför att förslaget genomförs.

Frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd

1 § Avtal om överlåtelse av hela försäkringsbeståndet eller del därav i ett försäkringsbolag (överlåtande bolag) till ett annat försäkringsbolag (övertagande bolag), skall för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Överlåtelse av försäkringsbeståndet kan ske utan hinder av att det överlåtande bolaget trätt i likvidation.

Följande handlingar skall hållas tillgängliga för aktieägarna respektive de röstberättigade under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken frågan om godkännande av överlåtelseavtalet skall behandlas, samt läggas fram på stämman,

1. ett förslag till bolagsstämmans beslut,
2. avtalet om överlåtelse,
3. en redogörelse av styrelsen för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för bolaget och försäkringstagarna,
4. ett yttrande av revisorerna över styrelsens redogörelse enligt 3 samt
5. om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, de handlingar som avses i 4 kap. 7 § första stycket 1–3.

Handlingarna skall genast sändas till de aktieägare respektive till de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress.

Första stycket första meningen i förslaget motsvarar med vissa förenklingar i stort 295 § 1 mom. första meningen och 2 mom. första stycket FRL. Beslut om godkännande av ett avtal och överlåtelse behöver dock inte längre ske på en ordinarie bolagsstämma annat än om detta föreskrivits i bolagsordningen. I *andra meningen* finns en uttrycklig regel om att en överlåtelse kan ske utan hinder av att det överlåtande bolaget trätt i likvidation. Den saknar motsvarighet i 295 § FRL.

I *andra stycket* finns bestämmelser om vilka handlingar, som skall tillhandhållas aktieägarna och de röstberättigade samt läggas fram på bolagsstämman i det överlåtande bolaget. De har bestämmelserna i 14 kap. 1 § andra stycket ABL som förebild. Någon motsvarighet finns inte i 295 § FRL. Liksom vid fusion (jämför 14 kap. 1 § tredje stycket ABL) skall handlingarna, under i *tredje stycket* närmare angivna förutsättningar, sändas ut till aktieägare eller röstberättigade. Även detta stadgande är nytt.

2 § När avtalet om överlåtelsen av försäkringsbeståndet godkänts av bolagsstämman, skall bolagsstämmans beslut anmälas av försäkringsbolaget för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från beslutet eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av beslutet, har frågan om överlåtelse av försäkringsbestånd fallit. Har en mot bolagsstämmans beslut förd klandertalan ogillats skall tiden dock räknas från det domen vann laga kraft.

Enligt paragrafen skall beslut om godkännande av överlåtelse inom viss tid anmälas för registrering. Eljest har frågan om överlåtelse förfallit. Bestämmelsen överensstämmer i sak med nuvarande 295 § 2 mom. andra stycket FRL. Vad som sägs om avskrifter i lagrummets andra mening saknar dock motsvarighet i förslaget.

3 § Senast fyra månader efter det att beslutet om godkännande av avtalet om överlåtelse registrerats skall försäkringsbolagen ansöka om försäkringsinspektionens tillstånd att verkställa avtalet. Sådant tillstånd får inte ges om försäkringstagarnas rätt därigenom försämras.

Försäkringsinspektionen kan förelägga bolagen att komma in med den ytterligare utredning som är nödvändig för att inspektionen skall kunna fastställa att försäkringstagarnas rätt inte försämras.

Första stycke första meningen handlar om tillstånd att verkställa avtalet. Den motsvarar med vissa språkliga ändringar 295 § 3 mom. första stycket FRL. *Andra meningen* saknar direkt motsvarighet i 295 § (jämför dock 295 § 3 mom. andra stycket).

Andra stycket motsvarar i sak 295 § 3 mom. andra stycket FRL.

4 § Om ansökan om försäkringsinspektionens tillstånd inte har gjorts inom föreskriven tid eller om ansökan har avslagits, skall försäkringsinspektionen förklara att frågan om överlåtelsen har fallit.

Skall ansökningen inte genast avslås skall försäkringsinspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som försäkringsinspektionen finner lämpliga kungöra ansökningens innehåll med uppgift om att ett avtal om överlåtelse av försäkringsbestånd har träffats och var avtalet och annan utredning hålls tillgänglig. Kungörelsen skall vidare innehålla föreläggande för de försäkringstagare, vilkas försäkringar är avsedda att överlåtas, att på bestämd tid – minst en månad efter kungörelsens utfärdande – hos försäkringsinspektionen anmäla om de har något att erinra mot ansökningen. Omfattar avtalet livränta, som utgår till personer som inte är försäkringstagare i det överlåtande bolaget, skall även dessa personer ges möjlighet att anmäla om de har något att erinra mot ansökningen.

I *första stycket*, som saknar uttrycklig motsvarighet i 295 § FRL, föreskrivs att om en ansökan om tillstånd gjorts för sent eller avslagits, försäkringsinspektionen skall förklara att frågan om överlåtelse har förfallit.

Om ansökningen inte genast skall avslås skall dess innehåll kungöras genom försäkringsinspektionens försorg. Bestämmelser härom finns i *andra stycket*. De motsvarar i sak bestämmelserna i nuvarande 295 § 3 mom. tredje stycket FRL, dock med den skillnaden att kungörelse förutom i Post- och Inrikes Tidningar skall ske i den eller de ortstidningar som försäkringsinspektionen finner lämpliga.

5 § Sedan tillstånd att verkställa avtalet lämnats, skall försäkringsinspektionen genast registrera beslutet. När registrering skett, övergår ansvaret för det överlåtna försäkringsbeståndet på det övertagande bolaget.

Paragrafen stämmer i sak överens med vad som för närvarande gäller enligt 295 § 3 mom. fjärde stycket FRL.

6 § Sedan överlåtelsen verkställts, skall styrelsen och verkställande direktören i det övertagande bolaget om överlåtelsen underrätta varje försäkringstagare eller livräntetagare som berörs av den. Försäkringsinspektionen bestämmer på vilket sätt underrättelsen skall ske.

De försäkringstagare och livräntetagare som berörs av överlåtelsen skall underrättas om denna. Bestämmelser om hur detta skall gå till finns i denna paragraf som i sak motsvarar nuvarande 295 § 4 mom. FRL.

7 § Försätts det överlåtande bolaget i konkurs sedan tillstånd till överlåtelsen har givits, skall vid tillämpning av vad som föreskrivs i konkurslagen (1921: 225) om rätt till talan om återgång av avtal, sådana avtal som avses i 1 § detta kapitel anses ingångna den dag tillstånd att verkställa avtalen gavs.

I paragrafen, som i sak helt motsvaras av nuvarande 295 § 5 mom. FRL, finns bestämmelser för det fall att det överlåtande bolaget försätts i konkurs sedan tillstånd lämnats.

Inlösen av aktier i dotterbolag

Som tidigare påpekats är dessa bestämmelser nya. De är uppbyggda efter förebild av 14 kap. 9–13 §§ ABL. Av de angivna lagrummen har emellertid 10–13 §§ erhållit ändrad lydelse från och med den 1 januari 1982 (SFS 1981: 458). Förslaget avviker därför i motsvarande hänseenden från vad utredaren föreslagit.

8 § Äger ett moderbolag självt eller tillsammans med ett dotterföretag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i ett dotterbolag, har moderbolaget rätt att av de övriga aktieägarna i det sistnämnda bolaget lösa in de återstående aktierna. Den som har aktier som kan lösas in har också rätt att få dessa inlösta av moderbolaget.

En tvist om huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet skall prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, om något annat inte följer av bestämmelserna i detta kapitel. Bestämmelserna i 18 § andra stycket nämnda lag om den tid inom vilken skiljedomen skall meddelas är inte tillämpliga vid sådana tvister.

Har moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av att en vidare krets inbjudits att till moderbolaget överlåta sådana aktier mot en viss ersättning, skall lösenbeloppet motsvara ersättningen, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om inte skiljemännen på särskilda skäl ålägger någon annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

I paragrafen, som bortsett från några språkliga ändringar, helt motsvarar 14 kap. 9 § ABL, anges i *första stycket* förutsättningarna för inlösen av minoritetsaktier i dotterbolag. Av *andra stycket* framgår hur en tvist om lösen av sådana aktier skall handläggas. *Tredje stycket* innehåller bestämmelser om hur lösenbeloppet skall bestämmas i ett särskilt angivet fall. Bestämmelser om kostnaderna för förfarandet finns i *fjärde stycket*.

9 § Vill moderbolag lösa in aktier i dotterbolag enligt 8 § och kan en överenskommelse om detta inte träffas, skall moderbolaget hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten skall hänskjutas till skiljemän. Samtidigt skall styrelsen uppge sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skall vid begäran enligt första stycket genast genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer anmoda de aktieägare, mot vilka lösningsanspråket riktas, att skriftligen uppge sin skiljeman till dotterbolaget senast två veckor från kungörelsen. Anmodan skall även genom brev sändas till varje sådan aktieägare, om hans postadress är känd för bolaget.

Har inte samtliga aktieägare vilkas namn är införda i aktieboken och mot vilka lösningsanspråket riktas inom den föreskrivna tiden uppgivit en gemensam skiljeman, skall dotterbolagets styrelse hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära att god man förordnas. Denne skall hos samma rätt ansöka om förordnande av en sådan skiljeman och i tvisten bevaka de frånvarande aktieägarnas rätt.

Paragrafen handlar om utseende av skiljemän. Den motsvarar med vissa språkliga ändringar 14 kap. 10 § ABL.

10 § Prövas en tvist om inlösen enligt 8 § av skiljemän och är det ostridigt mellan parterna att det finns lösningsrätt eller förklaras det i en skiljedom att sådan rätt finns utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelsen. Detta gäller endast om moderbolaget ställer säkerhet, som godkänts av skiljemännen, för det kommande lösenbeloppet med ränta.

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

Frånsett vissa språkliga skillnader överensstämmer paragrafen med 14 kap. 11 § ABL. Den handlar om minoritetsaktieägarnas skyldighet att lämna över sina aktiebrev till moderbolaget. I förhållande till utredarens förslag har vidtagits den ändringen att alternativet i första stycket andra meningen att det fastställda lösenbeloppet betalas tagits bort (beträffande motsvarande ändring i aktiebolagslagen se prop. 1980/81: 146 s. 27 med där gjorda hänvisningar).

11 § Om ett fastställt lösenbelopp har erbjudits aktieägare utan att dessa har överlämnat sina aktiebrev, skall moderbolaget genast sätta ned lösenbeloppet enligt lagen (1927: 56) om nedsättning av pengar hos myndighet. Därvid får förbehåll om rätt att återta det nedsatta beloppet inte göras.

I paragrafen finns föreskrifter om vad moderbolaget har att iaktta om aktieägare vägrar att lämna över aktiebrev mot det lösenbelopp som fastställts. Bestämmelsen stämmer i sak överens med 14 kap. 12 § ABL. I förhållande till utredarens förslag har paragrafen anpassats till nu gällande lydelse av nyssnämnda lagrum i aktiebolagslagen (ang. ändringen i aktiebolagslagen se prop. 1980/81: 146 s. 27).

12 § Om säkerhet har ställts enligt 10 § eller om nedsättning har skett enligt 11 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebreven har överlämnats till moderbolaget medför breven i sådana fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller länsstyrelsen få ut lösenbeloppet med ränta.

Har aktiebrevet inte överlämnats inom en månad från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan det utfärdas ett nytt aktiebrev ställt till moderbolaget. Det nya aktiebrevet skall innehålla en uppgift om att det ersätter det äldre brevet. Överlämnas därefter det äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall det överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

Paragrafen handlar om övergången av äganderätten till aktiebreven och om dröjsmål med överlämnandet. Den överensstämmer i sak med 14 kap. 13 § ABL. I två avseenden avviker den nu föreslagna lydelsen från utredarens förslag. Sålunda har för det första ordet "överexekutor" i första stycket bytts ut mot "länsstyrelsen". För det andra har liksom 14 kap. 13 § andra stycket ABL den tidigare ettårsfristen för utfärdande av nytt aktiebrev förkortats till en månad (om skälen till denna ändring se prop. 1980/81: 146 se. 17 f).

16 kap. Skadestånd m. m.

Kapitlet innehåller dels bestämmelser om skadeståndsskyldighet för stiftare, styrelseledamöter m. fl., dels regler om talan rörande skadestånd. Reglerna överensstämmer i huvudsak med gällande lag. Möjligheterna till jämkning av skadestånd har emellertid vidgats. Vidare medför förslaget ökade möjligheter att föra talan mot bolagsorganen.

Bestämmelserna i kapitlet gäller både försäkringsaktiebolag och ömsesidiga bolag om annat inte anges.

Mitt förslag i denna del har med undantag av vissa jämkningar utformats i enlighet med utredningsförslaget.

1 § Stiftare, styrelseledamot, verkställande direktör och aktuarie, som vid fullgörandet av sitt ursprung uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar försäkringsbolaget, skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare, delägare eller annan genom överträdelse av denna lag, bolagsordningen eller grunderna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 15 kap. 1 § ABL samt motsvaras delvis av 319 §, 320 § första stycket och 321 § första meningen FRL.

I *första meningen* av förevarande paragraf regleras de där angivna personernas ansvarighet för skada som tillfogas bolaget. Till skillnad från gällande rätt omfattas även aktuarie av regleringen.

Enligt den från 320 § första stycket FRL övertagna formuleringen som också finns i aktiebolagslagen gäller förevarande paragraf beträffande skada, som vederbörande "vid fullgörande av sitt uppdrag" åsamkat bolaget. I särskilda fall kan en person i organställning förorsaka bolaget skada genom en åtgärd som han vidtar inte såsom bolagsman utan såsom tredje man i förhållande till bolaget. Han kan därför i vissa fall bli ersättningsskyldig oberoende av vårdslöshet. Försäkringsrörelselagens regler är dock inte tillämpliga i sådana fall.

Enligt *andra meningen* har stiftare och andra här avsedda personer ansvar också gentemot andra som berörs av deras verksamhet för bolaget. Ansvaret mot dessa – enskilda aktieägare, delägare, borgenärer, anställda, försäkringstagare, annan tredje man – är emellertid inte lika vidsträckt som mot bolaget. Skadeståndsskyldighet kan endast inträda, om försäkringsrörelselagen, bolagsordningen eller grunderna överträds uppsåtligen eller av vårdslöshet.

Bestämmelserna i denna paragraf är genom hänvisningen i 14 kap. 8 § första stycket även tillämpliga på likvidatorer.

2 § En revisor är ersättningsskyldig enligt de grunder som anges i 1 §. Han ansvarar även för den skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av hans medhjälpare.

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

Paragrafen överensstämmer i sak med 15 kap. 2 § ABL samt motsvaras delvis av 320 § första och andra styckena och 321 § första meningen FRL.

De i *första stycket* upptagna reglerna om revisors ansvar för skada som han eller hans medhjälpare uppsåtligen eller av oaktsamhet förorsakar bolaget eller tredje man överensstämmer i sak med gällande rätt.

Regeln i *andra stycket* sammanhänger med den nya bestämmelsen i 10 kap. 3 § om att auktoriserat eller godkänt revisionsbolag kan utses till revisor. I ett sådant fall åligger ersättningsskyldigheten för skada bolaget och den för revisionen huvudansvarige. På grund av regeln i 4 § andra stycket innebär detta att bolaget och den huvudansvarige alltid svarar solidariskt gentemot det bolag revisionen avser. Frågan huruvida uppsåt eller oaktsamhet föreligger torde normalt få avgöras med hänsyn till den huvudansvariges förhållanden. Om andra anställda medverkar i revisionen är de i fråga om skadeståndsansvar att anse som medhjälpare.

3 § Aktieägare, delägare och röstberättigad, som inte är delägare, är skyldig att ersätta den skada som han genom att medverka till överträdelse av denna lag, bolagsordningen eller grunderna uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare eller annan.

Aktieägare i försäkringsaktiebolag är även skyldig att lösa in skadelidande aktieägares aktier, om det med hänsyn till faran för fortsatt missbruk och förhållandena i övrigt är påkallat. Lösenbeloppet bestäms till ett belopp som är skäligt med hänsyn till bolagets ställning och övriga omständigheter.

Paragrafen överensstämmer i sak med 15 kap. 3 § ABL samt motsvarar 320 § tredje stycket, 321 § andra meningen och 322 § FRL.

Enligt gällande lag (320 § tredje stycket och 321 § andra meningen FRL) är aktieägare, delägare och röstberättigad, som inte är delägare, skadeståndsskyldiga, om de genom att överträda försäkringsrörelselagen, bolagsordningen eller grunderna uppsåtligen eller av grov vårdslöshet tillfogar bolaget eller tredje man skada. Denna regel har bibehållits i förslaget och återfinns i förevarande paragraf.

Vad gäller aktieägare finns i gällande lag (322 § FRL) ytterligare en bestämmelse om skadeståndsskyldighet, nämligen om denne uppsåtligen genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot, verkställande direktören eller likvidator i ett försäkringsaktiebolag medverkar till att bolaget eller aktieägare tillskyndas skada genom åtgärd som innebär att fördel uppenbarligen bereds vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare. Om åtgärden innefattar överträdelse av försäkringsrörelselagen, bolagsordningen eller grunderna till skada för borgenär hos bolaget eller annan tredje man är aktieägaren också skyldig att utge ersättning till denne. Även dessa skadeståndsregler är innefattade i förevarande paragraf genom att denna formulerats så att aktieägare är ersättningsskyldig för skada som han genom att *medverka* till överträdelse av försäkringsrörelselagen eller bolagsordningen uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogat bolaget, aktieägare eller annan. Visserligen kunde det synas föreligga en olikhet så till vida att enligt gällande lag skadeståndsskyldigheten gentemot bolaget inte såsom enligt förevarande paragraf är beroende av att den åtgärd vartill aktieägaren medverkat innebär överträdelse av försäkringsrörelselagen, bolagsordningen eller grunderna. Men i verkligheten föreligger inte någon sådan olikhet, eftersom den i gällande rätt beskrivna åtgärden (”åtgärd, som innebär att fördel uppenbarligen beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare”) strider mot generalklausulen i 8 kap. 15 § förslaget.

Utredaren har inte föreslagit någon motsvarighet till aktiebolagslagens regel om skyldighet för en aktieägare som utsatt andra aktieägare för maktmissbruk att lösa in dessas aktier. Utredaren har inte ansett en sådan regel behövlig för försäkringsaktiebolagens del och pekat på att försäkringsinspektionen som tillsynsmyndighet kan ingripa, om maktmissbruk förekommer, i varje fall om ett sådant missbruk skulle kunna skada försäkringstagarnas rätt. Visserligen lär ofta ett maktmissbruk från viss eller vissa aktieägares sida medföra skada för försäkringstagarna och därför motivera att inspektionen ingriper. Emellertid omfattar inspektionens till-

syn i princip inte aktieägarnas inbördes förhållanden. Enligt min mening är det inte uteslutet att det kan inträffa fall där det är svårt för inspektionen att ingripa som tillsynsmyndighet, t. ex. om den skadelidande gruppen aktieägare är liten. En motsvarighet till aktiebolagslagens regel om inlösensskyldighet har därför införts i paragrafen som ett *andra stycke*. Bestämmelsen gäller endast i fråga om försäkringsaktiebolag. Något slags motsvarande regel vad beträffar de ömsesidiga bolagen där försäkringstagarna är delägare i bolaget är knappast tänkbar.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1–3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån skadeståndsskyldigheten inte jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon betalat i skadestånd får sökas åter av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 15 kap. 4 § ABL samt motsvarar 323 och 324 §§ FRL.

Bestämmelserna i *första stycket* innebär i förhållande till gällande rätt en utvidgning av jämkningsmöjligheterna. I gällande lag (323 § FRL) tillåts nämligen jämkning av skadeståndsskyldighet endast i fall av ringa oaktsamhet. En särskild jämkningsregel finns dock för aktieägare, delägare eller röstberättigade som inte är delägare, vilka ju är skadeståndsskyldiga endast om de handlat med grov oaktsamhet.

Jämkning enligt förevarande paragraf kan i och för sig ske även vid brottslig gärning. Skuldgraden bör dock beaktas vid jämkningsprövningen. I allmänhet bör jämkning inte ske när fråga är om uppsåtligt handlande som är brottsligt.

Andra stycket motsvarar till innehållet helt nuvarande bestämmelse i 324 § FRL.

5 § Talan om skadestånd till försäkringsbolaget enligt 1–3 §§ kan väckas, om vid bolagsstämman majoriteten eller en minoritet, bestående i försäkringsaktiebolag av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag av minst en tiondel av samtliga röstberättigade, har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot eller verkställande direktören ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av bolagsstämman och endast under förutsättning att i fråga om försäkringsaktiebolag ägare till en tiondel av samtliga aktier och i fråga om ömsesidiga försäkringsbolag en tiondel av samtliga röstberättigade inte röstar mot förslaget. Förs skadeståndstalan av en aktieägare eller en röstberättigad för bolagets räkning, kan någon uppgörelse inte träffas utan hans samtycke.

Talan om skadestånd till bolaget får föras i fråga om försäkringsaktiebolag av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier och i fråga om ömsesidiga försäkringsbolag av röstberättigade som utgör minst en tiondel av

samtliga röstberättigade. Om någon aktieägare eller röstberättigad sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som har väckt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för den kostnad som täcks av vad som kommit bolaget till godo genom rättegången.

Talan för bolagets räkning mot en styrelseledamot och verkställande direktören om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret lades fram på bolagsstämman.

Har ett beslut fattats att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att aktieägare eller röstberättigade som avses i första stycket röstat emot beslutet eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan trots detta talan enligt första eller andra stycket väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt till bolagsstämman inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.

Utan hinder av vad som sagts ovan i denna paragraf kan skadeståndstalan som grundas på brott föras av styrelsen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 15 kap. 5 § ABL samt motsvarar 120 § första, tredje och fjärde styckena, 121 §, 122 § första stycket första meningen, 124 § andra stycket, 220 §, 221 §, 222 § första stycket och 224 § andra stycket FRL.

I överensstämmelse med aktiebolagslagen ankommer det enligt *första stycket* på bolagsstämman att besluta huruvida talan skall väckas om skadestånd till bolaget enligt 1–3 §§. Detta är en ändring i förhållande till gällande rätt. F. n. fordras nämligen inte beslut på bolagsstämman för att väcka talan mot aktieägare resp. delägare eller röstberättigade som inte är delägare, utan styrelsen anses kunna besluta om detta.

Enligt *andra stycket* får skadeståndstalan på bolagets vägnar föras av en minoritetsgrupp. Den minoritetsgrupp, som väcker talan, behöver inte vara identisk med den som röstat emot ansvarsfrihet eller emot ett beslut att inte väcka talan.

I *tredje stycket* föreskrivs att skadeståndstalan mot styrelseledamot och verkställande direktör skall väckas inom ett år från det årsredovisning och revisionsberättelse lades fram på bolagsstämman. Att tiden utsträckts från nuvarande sex månader (120 § tredje stycket och 220 § andra stycket FRL) till ett år sammanhänger med att det är önskvärt att samma regler gäller här som enligt aktiebolagslagen.

Enligt gällande rätt har ansvarsfrihet som beviljats – eller på grund av underlåten talan skall anses beviljad – den verkan att vederbörande blir fri från skadeståndsskyldighet mot bolaget. Undantag härifrån gäller beträffande åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget, styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören uppsåtligen eller av vårdslöshet exempelvis i redovisningshandlingarna lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar (120 § fjärde stycket och 220 § tredje stycket FRL).

I överensstämmelse med vad som föreskrivs i aktiebolagslagen har i *fjärde stycket* införts en regel som innebär att kravet på att den bristfälliga redovisningen skall vara uppsåtlig eller vårdslös slopas.

Att bolagsstämma kan sammankallas för behandling av fråga, huruvida talan enligt detta lagrum skall väckas mot likvidator sedan försäkringsbolaget är upplöst, framgår av 14 kap. 16 § andra stycket förslaget.

6 § Talan för försäkringsbolagets räkning enligt 1–3 §§, som inte grundas på brott, kan inte väckas mot

1. stiftare sedan tre år förflutit från det beslutet om bolagets bildande fattades på den konstituerande stämman,
2. styrelseledamot, verkställande direktören eller aktuarien sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslutet eller åtgärden, som talan grundas på, fattades eller vidtogs,
3. revisor sedan tre år förflutit från det revisionsberättelsen framlades på bolagsstämman eller yttrande som avses i denna lag avgavs samt
4. aktieägare, delägare eller röstberättigad, som inte är delägare, sedan två år förflutit från beslutet eller åtgärden, som talan grundas på.

Försätts bolaget i konkurs på en ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden har gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1–3 §§ utan hinder av att frihet från skadeståndsansvar har inträtt enligt 5 §. Efter utgången av den nämnda tiden kan en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet.

Paragrafen motsvarar 15 kap. 6 § ABL samt 122 § andra–fjärde styckena, 123 §, 222 § andra–fjärde styckena och 223 § FRL.

De i *första stycket* upptagna preskriptionsreglerna har i stort sett motsvarighet i gällande rätt. Emellertid har efter förebild i aktiebolagslagen en treårig preskriptionstid införts även när det gäller talan mot styrelseledamot, verkställande direktör och aktuarien. Av 14 kap. 8 § första stycket förslaget följer att denna preskriptionstid gäller även för talan mot likvidator.

Förslaget innebär dessutom att preskriptionstiden för väckande av talan mot revisor förlängs med ett år i förhållande till gällande lag. Motivet härtill är givetvis att överensstämmelse på denna punkt bör råda mellan aktiebolagslagen och försäkringsrörelselagen. Ett annat argument är att det är olämpligt att olika preskriptionstider gäller för talan mot revisor som är ansvarig för revisionen i en koncern som består av ett försäkringsbolag som moderföretag och ett allmänt aktiebolag som dotterföretag.

Om ett försäkringsbolag försätts i konkurs, kan i saklig överensstämmelse med gällande rätt (123 § och 223 § FRL) konkursboet enligt *andra stycket* väcka talan mot styrelseledamöter och verkställande direktören utan hinder av att frihet från skadeståndsansvar inträtt på grund av bestämmelserna i 5 §. Mot samtliga i 1–3 §§ angivna personer kan konkursboet väcka talan om skadestånd vid en senare tidpunkt än vad första stycket anger. I sådant fall måste dock konkursansökan ha gjorts innan

preskriptionstiden gått ut och talan får inte väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet. I jämförelse med gällande rätt innebär detta, såvitt avser styrelseledamöter och verkställande direktören, att tiden inom vilken konkursansökan måste göras förlängs med ett år. Tiden är nämligen enligt gällande lag (123 § första stycket och 223 § första stycket FRL) två år från det årsredovisningen lades fram på stämman men enligt paragrafen tre år från utgången av det räkenskapsår då den skadevållande handlingen vidtogs.

17 kap. Försäkringsbolagets firma

Förevarande kapitel reglerar bl. a. de villkor som vid sidan av firmalagen (1974: 156) skall gälla för rätten att erhålla registrering av ett försäkringsbolags firma. I samband med den nya firmalagens tillkomst gjordes vissa ändringar i försäkringsrörelselagen. De efter dessa ändringar gällande reglerna i försäkringsrörelselagen om firma har överförts utan några sakliga ändringar till förslaget med undantaget dock för några bestämmelser (29 a § och 191 a §) som avses bli införda i en av regeringen utfärdad förordning. Bestämmelserna har utformats efter förebild i aktiebolagslagen.

I förhållande till utredningsförslaget har vissa redaktionella jämkningar gjorts.

1 § Ett försäkringsaktiebolags firma skall innehålla ordet försäkringsaktiebolag. Ett ömsesidigt försäkringsbolags firma skall innehålla orden ömsesidig samt försäkring. I fråga om ett ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhet avser att meddela försäkring av egendom inom endast ett län, skall firman ange området för bolagets verksamhet men ordet ömsesidig kan utelämnas.

Firma skall registreras i försäkringsregistret. Den skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor, som är införda i försäkringsregistret, samt från benämningar på utländska försäkringsföretag som är allmänt kända i Sverige. För registrering av ett försäkringsbolags firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974: 156).

Skall försäkringsbolagets firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bolagsordningen.

Paragrafen motsvarar 16 kap. 1 § första och andra styckena ABL samt 6 § andra stycket, 7 § första och andra styckena, 170 § andra stycket samt 171 § första och andra styckena FRL. I utredningsförslaget motsvaras den av 1 § och 2 § första stycket.

I *första stycket* har i saklig överensstämmelse med gällande rätt tagits upp bestämmelser om hur ett försäkringsbolags firma skall vara beskaffad. Till skillnad från gällande lag (347 § första stycket FRL) omfattas även ränte- och kapitalförsäkringsanstalter av bestämmelserna.

Bestämmelserna i *andra stycket* kompletterar de i firmalagen intagna allmänna reglerna om förbud mot förväxlingsbara firmor.

2 § Bolagets styrelse kan anta bifirma. Vad som sägs i 1 § andra stycket om firma gäller även bifirma. Ordet försäkringsaktiebolag får dock inte tas in i bifirman.

Paragrafen motsvarar 16 kap. 1 § tredje stycket ABL samt 7 § tredje stycket och 171 § tredje stycket FRL. I utredningsförslaget motsvaras den av 2 § andra stycket.

Försäkringsbolag kan ha behov av att använda bifirma för del av verksamhet, t. ex. för att beteckna en fristående rörelsegren. Sådan firma kan enligt denna paragraf antas av styrelsen. Bifirma följer firmalagens regler om registrering av firma. I fråga om försäkringsaktiebolagen föreskrivs i gällande lag att ordet försäkringsaktiebolag inte får tas in i bifirman (7 § tredje stycket sista meningen FRL). Någon motsvarande bestämmelse finns inte för de ömsesidiga försäkringsbolagen. Utredaren har även föreslagit att sådana bolag i sin bifirma inte skall få ta in orden ömsesidig och försäkring.

Anledningen till att försäkringsaktiebolag inte får använda ordet försäkringsaktiebolag i sin bifirma är att det oriktigt skulle kunna ge sken av att ett självständigt bolag drevs under den benämningen. Någon risk för att motsvarande olägenheter skulle kunna uppstå om ett ömsesidigt försäkringsbolag använder orden ömsesidig och försäkring i sin bifirma anser jag inte föreligga. Jag har därför inte godtagit vad utredaren har föreslagit i denna del.

3 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för ett försäkringsbolag, bör undertecknas med bolagets firma. Har styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget utfärdat en handling utan firmateckning och framgår det inte av dess innehåll att den har utfärdats på bolagets vägnar, är de som har undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelsen enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte, om

1. det av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick att den utfärdades för bolaget och
2. den till vilken handlingen ställts av bolaget utan oskäligt dröjsmål får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen efter det att antingen en begäran om godkännande framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

Paragrafen motsvarar 16 kap. 1 § fjärde stycket ABL samt 87 § och 204 § 1 mom. första stycket tredje meningen FRL.

4 § Om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering finns det bestämmelser i firmalagen (1974: 156).

Paragrafen överensstämmer i sak med 16 kap. 2 § ABL och 312 § första stycket FRL.

18 kap. Bundna och fria aktier i försäkringsaktiebolag

Enligt lagen (1916: 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom m. m. får inte utländska medborgare eller utländska juridiska personer utan tillstånd för varje särskilt fall här i landet förvärva fast egendom eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift. Med utländska rättssubjekt likställs olika slag av svenska juridiska personer. Det gäller bl. a. svenska aktiebolag i vars bolagsordning det inte finns förbehåll om att högst 20 procent av röstetalet och högst 40 procent av aktiekapitalet får innehas av utländska medborgare, utländska juridiska personer eller med dessa likställda juridiska personer (s. k. utlänningsklausul).

1916 års lag är inte tillämplig på försäkringsbolag. Det sammanhänger med att försäkringsrörelse i princip får drivas endast av försäkringsbolag som fått koncession och att försäkringsbolagen står under tillsyn av försäkringsinspektionen. Vidare krävs det enligt försäkringsrörelselagen i princip svenskt medborgarskap och bosättning här i landet för att vara stiftare, styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller likvidator. Däremot innehåller lagen f. n. inget förbud för utländska medborgare mot förvärv av aktier i ett svenskt försäkringsaktiebolag. Försäkringsverksamhetskommittén har i sina direktiv fått i uppdrag att behandla frågan om utlänningars rätt att förvärva aktier i svenska försäkringsbolag.

Försäkringsrörelselagen innehåller inte lika utförliga regler om fria och bundna aktier som aktiebolagslagen. Det har inte ansetts erforderligt därför att 1916 års lag inte gäller för försäkringsbolag. Bestämmelserna i 65 § 2 mom. FRL ger dock möjlighet för försäkringsaktiebolagen att frivilligt ta in förbehåll i bolagsordningen om att aktierna i bolaget eller viss del av dem inte får genom teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller annan samfällighet eller stiftelse eller av vissa slag av aktiebolag eller av annan än svensk medborgare. Sådana förbehåll förekommer emellertid inte i försäkringsaktiebolagens bolagsordningar.

I detta kapitel föreslås att försäkringsaktiebolagen i överensstämmelse med gällande lag frivilligt skall kunna införa inskränkningar i rätten att förvärva aktier i bolaget, och att aktiebolagslagens bestämmelser om bundna och fria aktier skall användas för att möjliggöra sådana inskränkningar. Något nödvändigt samband mellan aktiebolagslagens bestämmelser om bundna och fria aktier och 1916 års lag finns inte. Aktiebolagens bestämmelser kan ses som en förutsättning för att olika typer av förbehåll skall kunna tas in i bolagsordningen. Ett förbehåll om bundna och fria aktier kan ta sikte även på aktieförvärv av andra rättssubjekt än sådana som är underkastade 1916 års lag. Förbehållet kan också bestämma en annan kvot bundna aktier än som fordras enligt denna lag.

Förslaget följer nära motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen. Motsvarighet till de regler som rör konvertibla skuldebrev och skuldebrev

med optionsrätt saknas dock, eftersom försäkringsbolagen som framgår av 5 kap. föreslås t. v. inte få utfärda sådana. Bestämmelser motsvarande i 17 kap. 3 och 6 §§ ABL samt 3 och 6 §§ i utredarens förslag återfinns därför inte i departementsförslaget.

1 § I försäkringsaktiebolags bolagsordning kan intas förbehåll att aktier i bolaget inte får genom vare sig teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser. Förbehållet kan också avse vissa slag av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser eller andra än svenska medborgare. Sådana aktier kallas bundna aktier. Om inte alla aktier skall vara bundna, kallas övriga aktier fria aktier.

På den konstituerande stämman kan ändring av bolagsordningen i fråga om förbehåll enligt första stycket inte ske utan samtycke av de aktietecknare som berörs av ändringen.

Har en aktieägare, som enligt förbehåll inte genom teckning eller överlåtelse får förvärva bundna aktier, på något annat sätt förvärvat en sådan aktie, hindrar förbehållet honom inte att vid ökning av aktiekapitalet utöva den företrädesrätt till nya bundna aktier som är förenad med aktier enligt denna lag eller den vid förvärvet gällande bolagsordningen.

Denna paragraf överensstämmer i sak med 17 kap. 1 § ABL. Första och tredje styckena av paragrafen överensstämmer i sak med 65 § 2 mom. FRL. I förhållande till utredarens förslag har lagtexten jämkats något.

2 § Om inte förbehållet avser samtliga aktier, skall en aktietecknare med rätt att förvärva endast fria aktier ange att hans teckning avser fria aktier. Andra aktietecknare skall om det belopp som skall inbetalas för aktierna bestäms högre för fria aktier än för bundna vid sin teckning ange det högsta antalet fria aktier som de är beredda att förvärva.

Den företrädesrätt som vid ökning av aktiekapitalet är förenad med fria aktier skall avse nya fria aktier.

Vid ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inte ändras i strid mot förbehållet. Om på grund av detta vid nyemission hela antalet fria aktier, som har tecknats med företrädesrätt, inte kan ges ut, skall de fria aktierna fördelas mellan tecknarna i förhållande till det tecknade antalet och, i den mån detta inte kan ske, genom lottning. Om flera nya fria aktier ges ut än som tecknats med företrädesrätt, skall överskottet på samma sätt fördelas bland dem som tecknat med företrädesrätt på grund av bundna aktier, i den mån det kan ske utan rubbning av förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier.

Paragrafen överensstämmer i sak med 17 kap. 2 § ABL. Den saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

3 § I varje aktiebrev eller interimsbevis som avser en bunden aktie skall anges att aktien är bunden.

I emissionsbevis skall anges om rätten till nya aktier avser bundna eller fria aktier.

I aktieboken skall för varje aktie anmärkas om den är bunden eller fri.

Paragrafen överensstämmer i sak med 17 kap. 4 § ABL och 4 § i utredarens förslag med det undantaget att en motsvarighet till andra stycket andra meningen om konvertibla skuldebrev m. m. inte medtagits, eftersom försäkringsbolagen inte avses kunna utfärda sådana värdepapper enligt förslaget (jämför 5 kap.). Paragrafen har ingen motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

4 § Om antalet fria aktier har kommit att överstiga det enligt förbehållet medgivna antalet sedan aktier av ett visst slag omvandlats till aktier av ett annat slag eller genom att bundna aktier blivit ogiltiga eller i samband med nedsättning av aktiekapitalet har blivit inlösta eller indragna, skall bolaget inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier återställts. Om detta inte görs skall försäkringsinspektionen förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan samt bevis. Om inte bolaget rättar sig efter föreläggandet, skall försäkringsinspektionen göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget om detta.

Paragrafen överensstämmer i sak med 17 kap. 5 § ABL och 5 § i utredarens förslag. Den saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

5 § Bolagsstämmobeslut, som innebär att förbehåll enligt 1 § tas in i bolagsordningen, fattas enligt 9 kap. 14 §. Sedan beslutet har stadfästs och registrerats, skall styrelsen genast verkställa detta.

Om förbehållet inte avser samtliga aktier, skall styrelsen inför notarius publicus bestämma vilka aktier som skall vara bundna och vilka som skall vara fria. Tillhör en aktie när registreringen av bolagsstämmobeslutet kungörs någon som på grund av förbehållet inte får förvärva bundna aktier, är aktien fri, om ägaren inte genom överlåtelse har förvärvat den med vetskap om beslutet. Har ägarna av övriga aktier inte kommit överens om något annat, skall det genom lottning bestämmas vilka övriga aktier som skall vara fria. En skriftlig redogörelse för vad som sålunda bestämts skall upprättas och bestyrkas av notarius publicus.

Styrelsen skall genast, genom anmaning till aktieägarna på det sätt som föreskrivs i 9 kap. 9 § andra stycket när det gäller kallelse till bolagsstämma, infordra breven på de aktier som skall vara bundna. Styrelsen skall se till att det på dessa aktiebrev görs en anteckning om att aktierna är bundna. Vidare skall styrelsen se till att det i aktieboken för varje aktie anmärks om aktien är bunden eller fri. Om den aktieägare som senast antecknats i aktieboken på grund av förbehållet inte kan förvärva bundna aktier, får anteckningen på brevet inte göras utan att det i aktieboken införs en sådan ägare till aktien som får förvärva bundna aktier utan hinder av förbehållet.

Paragrafen överensstämmer i sak med 17 kap. 7 § ABL. Den enda skillnaden är att i första stycket tagits in en erinran om att beslutet skall stadfästas. Paragrafen överensstämmer – bortsett från ett par redaktionella ändringar – med 7 § i utredarens förslag. Den saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

6 § Inom ett år efter det att ett beslut har fattats om att ta in förbehåll enligt 1 § i bolagsordningen och beslutet stadfästs eller talan om klander av beslutet genom lagakraftvunnen dom har ogillats, skall det för registrering anmälas att beslutet har verkställts. Om en sådan anmälan inte har gjorts inom den föreskrivna tiden eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering, skall försäkringsinspektionen förklara att frågan om ändring av bolagsordningen har fallit.

Innan registrering har skett på grund av anmälan enligt första stycket, kan bolagsstämman i den ordning som anges i 9 kap. 13 § första stycket första meningen besluta att frågan om att ta in förbehållet i bolagsordningen skall falla. Beslutet skall genast anmälas för registrering.

Paragrafen skiljer sig i sak från 17 kap. 8 § ABL endast så till vida att utgångspunkten för ettårsfristen enligt första stycket normalt blir dagen för stadfästelsen av beslutet – i fall av delegation enligt 2 kap. 4 § förslaget den dag då lagakraftägande stadfästelsebeslut föreligger – och ej dagen då bolagsstämmobeslutet fattades. Det kan i anslutning till andra meningen i första stycket påpekas att om regeringen (försäkringsinspektionen) skulle vägra stadfästelse detta innebär att frågan om ändring av bolagsordningen förfallit och att någon särskild ytterligare förklaring härom inte behövs.

Paragrafen överensstämmer i sak med 8 § i utredarens förslag. Den saknar motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

7 § På en bunden aktie får utdelning inte äga rum innan det i aktiebrevet eller interimsbeviset har angivits att aktien är bunden.

Paragrafen som överensstämmer med 17 kap. 9 § ABL i sak samt med 9 § i utredarens förslag har ingen motsvarighet i försäkringsrörelselagen.

19 kap. Tillsyn

Bestämmelserna i detta kapitel, som saknar motsvarighet i aktiebolagslagen, överensstämmer väsentligen med gällande lag. Enligt vad som närmare utvecklas i avsnitt 3.2 har tagits in en ny bestämmelse enligt vilken försäkringsinspektionen skall utöva tillsyn över försäkringsbolagens marknadsföring med stöd av föreskrifterna i marknadsföringslagen (1975: 1418). Dessutom har några mindre ändringar i sak gjorts.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag.

Mitt förslag i denna del har med några redaktionella jämkningar utformats i enlighet med utredningsförslaget.

1 § Försäkringsinspektionen skall verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet.

Styrelsen och verkställande direktören i ett försäkringsbolag skall, när

bolaget har börjat sin verksamhet, genast underrätta försäkringsinspektionen om det.

Enligt sin instruktion har försäkringsinspektionen att verka för en sund utveckling av det svenska försäkringsväsendet. Inspektionen har (i anslutning till 1 kap. 1 § utredningsförslaget) påpekat att en förutsättning för beviljande av koncession är att den tillämnade rörelsen är ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet och att det bör framgå av lagen att rörelsen också skall bedrivas på ett sätt som är ägnat att främja en sund utveckling. Som inspektionen framhåller är detta av särskild betydelse med hänsyn till inspektionens möjligheter att ingripa mot missförhållanden. Jag delar inspektionens mening. Enligt min mening bör grundsatsen om en sund utveckling av försäkringsbolagens verksamhet lämpligen komma till uttryck i lagen på det sättet att inspektionen åläggs att verka för en sådan utveckling. En bestämmelse av detta innehåll har tagits in i *första stycket*.

Andra stycket överensstämmer i sak med 280 § FRL.

2 § Om koncession beviljats för ett försäkringsbolag och bolaget därefter inte anmälts för registrering inom föreskriven tid, skall regeringen efter anmälan av försäkringsinspektionen förklara koncessionen förverkad. Detsamma gäller om bolaget inte har börjat sin verksamhet inom tre månader från det bolaget registrerades eller om anmälningen för bolagets registrering genom lagakraftägande beslut blivit avskriven eller avslagen.

Om registrering av beslut, varigenom koncessionen har förverkats, förordnar regeringen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 288 § 4 och 5 mom. FRL.

I 20 kap. 4 § förslaget anges de fall då anmälan om bolagets registrering skall avskrivas eller registrering vägras.

3 § Styrelsen, verkställande direktören och andra befattningshavare i ansvarig ställning i försäkringsbolag är skyldiga att lämna försäkringsinspektionen de upplysningar om verksamheten som inspektionen anser behövliga.

Styrelsen och verkställande direktören skall ombesörja att det inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång till försäkringsinspektionen sänds in

1. avskrifter av årsredovisningen och revisionsberättelsen,
2. en särskild redogörelse för bolagets verksamhet under räkenskapsåret och ställning balansdagen, och
3. i fråga om livförsäkring, en redogörelse för beräkningen av premiereserven.

Redogörelserna skall vara undertecknade, redogörelsen för bolagets verksamhet och ställning av styrelsen och verkställande direktören samt redogörelsen för beräkningen av premiereserven av aktuarien.

På avskriften av årsredovisningen skall finnas av styrelseledamot eller verkställande direktören undertecknat bevis, om balansräkningen har fast-

ställts eller ej. Har fastställelse skett skall beviset även innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut beträffande bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

Paragrafen motsvarar 281 § och 283 § FRL.

Enligt gällande lag (283 § FRL) är styrelsen och verkställande direktören skyldiga att lämna försäkringsinspektionen de upplysningar om bolagets verksamhet som inspektionen finner erforderliga. Utredaren har föreslagit att denna upplysningsskyldighet skall utvidgas till att omfatta samtliga befattningshavare i ett försäkringsbolag. För egen del anser jag i likhet med Svenska försäkringsbolags riksförbund och Folksam att upplysningsplikten förutom styrelsen endast bör omfatta befattningshavare i ansvarig eller ledande ställning i bolaget. En sådan bestämmelse har tagits upp i första stycket. Befattningshavare i ansvarig ställning kan vara avdelnings- eller regionchefer, kamrerare eller andra i motsvarande position som har ett eget ansvar för någon del av verksamheten inom bolaget.

Som jag anfört i samband med 12 kap. skall utjämningsfonden sammanföras med återbäringsfonden. Till följd härav har bestämmelsen i gällande lag (281 § första stycket FRL) om skyldighet för styrelsen och verkställande direktören att i fråga om livförsäkring till försäkringsinspektionen sända in en redogörelse för beräkningen av utjämningsfonden slopats i förslaget. – Bestämmelserna i andra stycket 3 är enligt hänvisningen i 1 kap. 5 § tredje stycket tillämpliga även på sådana livräntor och sjukräntor som tillhör skadeförsäkringen.

Folksam har ifrågasatt om inte kravet på undertecknande av den särskilda redogörelsen kan begränsas till att avse verkställande direktören. För egen del anser jag att det inte finns skäl att frångå gällande rätts krav i detta hänseende, dvs. att den särskilda redogörelsen skall undertecknas av såväl styrelsen som verkställande direktören. En föreskrift om detta har tagits upp i *tredje stycket*. Någon motsvarighet till gällande lags föreskrift att redogörelserna enligt tredje stycket skall upprättas enligt inspektionens anvisningar har inte medtagits. Frågan får regleras i verkställighetsföreskrifterna.

4 § Styrelsen och verkställande direktören i de bolag som meddelar livförsäkring skall i fråga om livförsäkring till försäkringsinspektionen sända in

1. inom nio månader efter varje räkenskapsårs utgång en redogörelse för i vad mån det verkliga förloppet av rörelsen avvikit från grunderna,
2. för period och på tid som inspektionen bestämmer en statistisk-ekonomisk utredning om verksamhetens förlopp och bolagets ställning.

Redogörelsen och utredningen skall vara undertecknade av aktuarien.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 282 § 1 mom. FRL.

Enligt gällande lag (282 § 1 mom. första stycket FRL) åligger det styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag som meddelar livför-

säkring att i fråga om livförsäkringsrörelsen till försäkringsinspektionen sända in en statistisk-ekonomisk utredning på tider som inspektionen bestämmer. Svenska försäkringsbolags riksförbund har framhållit att lagfästandet av skyldigheten att lämna statistisk-ekonomiska utredningar i praktiken inte fyller någon funktion och har därför föreslagit att den slopas.

För egen del anser jag att det av försäkringsrörelselagen bör framgå vilka handlingar styrelsen och verkställande direktören skall sända in till inspektionen. Liksom enligt gällande lag har därför i första stycket tagits upp en föreskrift om skyldighet att lämna statistisk-ekonomisk utredning till inspektionen.

Som framgår av 1 kap. 5 § tredje stycket är paragrafen tillämplig också i fråga om livräntor och sjukräntor, som utges som ersättning från skadeförsäkring.

Hur redogörelsen och utredningen enligt denna paragraf skall närmare utformas får regleras i verkställighetsföreskrifterna.

5 § Styrelsen och verkställande direktören i de bolag som meddelar försäkring av annat slag än som avses i 4 §, skall med hjälp av fortlöpande statistik eller på annat sätt övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödvändiga driftskostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Statistik får efter försäkringsinspektionens medgivande upprättas för två eller flera bolag gemensamt. Styrelsen och verkställande direktören skall dessutom till försäkringsinspektionen, för den tid som inspektionen bestämmer, sända in en redogörelse för den metod som har använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen.

Första stycket gäller inte verksamhet som bedrivs i utlandet. I fråga om transport- och sjökaskoförsäkring, som bedrivs i Sverige, gäller första stycket endast reseförsäkring och båtförsäkring tecknad av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

Paragrafen, som i huvudsak överensstämmer med 282 § 2 mom. FRL, innehåller bestämmelser om den s. k. skälighetsprincipen beträffande andra försäkringar än livförsäkringar och därmed jämställda försäkringar. Vad gäller försäkringar av de senare slagen kommer skälighetsprincipen till uttryck genom bestämmelserna om grunder (jämför 2 kap. 6 § och 7 kap. 2 §).

I anledning av ett påpekande av Svenska försäkringsbolags riksförbund har bestämmelsen i *andra stycket andra meningen* angetts gälla de försäkringar som avses i 1 § första stycket 4 och 6 konsumentförsäkringslagen (1980: 38), nämligen reseförsäkringar och båtförsäkringar.

6 § Styrelsen och verkställande direktören i ett försäkringsbolag skall för den verksamhet som bedrivs i Sverige övervaka att även andra försäkringsvillkor än premien är skäliga med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt. Styrelsen och verkstäl-

lande direktören skall lämna försäkringsinspektionen alla upplysningar som inspektionen behöver för att granska att tillämpade villkor är skäliga. Vid granskningen bör inspektionen ägna särskild uppmärksamhet åt villkoren för sådana försäkringar som konsumenter tecknar huvudsakligen för enskilt ändamål.

I fråga om transport- och sjökaskoförsäkring gäller första stycket endast reseförsäkring och båtförsäkring tecknad av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 282 § 3 mom. FRL som fått sin nuvarande utformning i samband med konsumentförsäkringslagens (1980: 38) tillkomst (SFS 1980: 41). Andra stycket har formulerats i överensstämmelse med 5 § andra stycket.

7 § Senast en månad efter sådan bolagsstämma som avses i 14 kap. 10, 13, 15 och 18 §§ skall likvidatorerna till försäkringsinspektionen sända in avskrifter av de vid stämman framlagda handlingar som nämns i dessa lagrum.

Paragrafen överensstämmer i sak med 284 § FRL.

8 § Försäkringsinspektionen får, när det anses nödvändigt, sammankalla försäkringsbolagets styrelse. Har styrelsen inte rättat sig efter en begäran från inspektionen om att kalla till en extra bolagsstämma, får inspektionen utfärda sådan kallelse.

Paragrafen överensstämmer i sak med 286 § FRL.

9 § Styrelsen och verkställande direktören skall på tid som försäkringsinspektionen bestämmer hålla försäkringsbolagets kassa, övriga tillgångar, räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av befattningshavare hos inspektionen eller av någon annan som inspektionen har förordnat.

Företrädare för inspektionen får närvara vid styrelsesammanträde, som inspektionen har utlyst, och vid bolagsstämma samt delta i överläggningarna.

Paragrafen överensstämmer i sak med 287 § FRL.

10 § Styrelsen och verkställande direktören i de aktiebolag vilkas verksamhet uteslutande har till föremål att biträda försäkringsbolag är skyldiga enligt 3 § och 9 § första stycket att lämna upplysningar och hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning. Detsamma gäller ordföranden och verkställande direktören eller motsvarande befattningshavare i tariffföreningar, skaderegleringsnämnder, villkorsnämnder och andra organ som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande samt styrelsen och verkställande direktören i annat aktiebolag än nu sagts, om det med bolagets samtycke föreskrivits i villkor för medgivande enligt 7 kap. 17 § att inneha aktier i bolaget.

Paragrafen överensstämmer i sak med 287 a § FRL. I utredningsförslaget motsvaras den av 10 § första och andra styckena.

11 § Försäkringsinspektionen får meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolagets verksamhet som inspektionen anser behövliga.

Försäkringsinspektionen skall förelägga bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidta erforderliga åtgärder, om inspektionen finner att

1. avvikelse skett från denna lag, trafikskadelagen (1975: 1410) eller lagen (1976: 357) om motortävlingsförsäkring eller föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa lagar eller från bolagsordningen eller grunderna, om sådana finns,
2. bolagsordningen eller grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,
3. de tillgångar, i vilka försäkringstekniska skulder redovisas, inte är tillräckliga,
4. försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning eller
5. det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsbolagets verksamhet.

Om ett föreläggande enligt andra stycket inte har följts inom den bestämda tiden och det anmärkta förhållandet inte heller på något annat sätt undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan om detta till regeringen. Om regeringen finner så svåra missförhållanden föreligga, att försäkringsverksamheten bör upphöra, kan regeringen förklara koncessionen förverkad.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 288 § 1–3 mom. FRL. I *tredje stycket* har i förhållande till gällande lag och utredningsförslaget gjorts den begränsningen att ett försäkringsbolags koncession skall kunna förklaras förverkad av regeringen endast om allvarliga missförhållanden föreligger. Det kan inte anses rimligt att förverkande skulle kunna ske redan om bolaget åsidosatt någon verkställighetsföreskrift, låt vara att bolaget underlåtit att göra rättelse inom förelagd tid. Det bör krävas att bolagets underlåtenhet att följa gällande föreskrifter, vare sig dessa står i lagen eller i en författning som meddelats med stöd av lagen, kan betraktas som allvarliga missförhållanden.

12 § Om försäkringsinspektionens befattning med frågor om försäkringsbolags marknadsföring gäller vad särskilt är stadgat.

I denna paragraf, som saknar motsvarighet i gällande lag och utredningsförslaget, har tagits in en bestämmelse som i fråga om försäkringsinspektionens tillsyn över försäkringsbolagens marknadsföring hänvisar till vad som är särskilt stadgat. Därmed avses marknadsföringslagens bestämmelser. Bakgrunden till bestämmelsen framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2).

13 § Försäkringsinspektionens beslut enligt denna lag överklagas hos

regeringen genom besvär. Inspektionens beslut får verkställas utan hinder av anförda besvär, om inte regeringen förordnar något annat.

Om besvär över beslut i vissa fall finns bestämmelser i 20 kap. 7 § och 21 kap. 2 § sista stycket.

Paragrafen motsvarar 318 § FRL och 12 § utredningsförslaget. I 318 § föreskrivs också att talan inte får föras mot försäkringsinspektionens beslut om utseende av skiljeman i samband med inlösen av aktier. I förslaget finns inte någon motsvarighet till den nämnda regeln i 318 §. I denna del har reglerna utformats på samma sätt som i aktiebolagslagen (jämför vid 16 kap. 3 §).

Talan mot försäkringsinspektionens beslut förs genom besvär hos regeringen utom när det gäller beslut i vissa registreringsärenden och vitesärenden. Besvär över sådana beslut förs hos kammarrätten.

14 § Försäkringsinspektionen har under ett försäkringsbolags likvidation i fråga om likvidatorerna samma befogenhet som enligt denna lag tillkommer inspektionen beträffande styrelsen.

Paragrafen överensstämmer i sak med 290 § 2 mom. första stycket FRL och motsvaras av 13 § i utredningsförslaget.

15 § Varje försäkringsbolag skall årligen betala ett bidrag för att täcka kostnaderna för försäkringsinspektionens organisation och verksamhet enligt de närmare bestämmelser som meddelas av regeringen. Detta bidrag skall bestämmas till högst en femtedels procent av bolagets hela inkomst av avgifter för det nästföregående räkenskapsåret för försäkringar som tillhör bolagets rörelse i Sverige. Bidraget får dock inte understiga fyra procent av det enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet som gällde vid utgången av nästföregående räkenskapsår, avrundat till närmast högre femtiotal kronor.

Paragrafen överensstämmer väsentligen med 292 § FRL. I utredningsförslaget motsvaras den av 14 §.

Det minimibelopp som försäkringsbolagen skall betala för att täcka kostnaderna för försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet är f. n. 200 kr. Det har inte ändrats sedan år 1957. I denna paragraf har tagits upp en bestämmelse som innebär att minimibeloppet sätts i relation till basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring (1962: 381).

16 § En ledamot i styrelsen för försäkringsinspektionen eller en befattningshavare hos försäkringsinspektionen får inte vara ledamot i styrelsen för ett svenskt försäkringsbolag eller ett utländskt försäkringsföretag som erhållit tillstånd att driva försäkringsrörelse i Sverige. En sådan ledamot eller befattningshavare får inte heller vara aktieägare, delegerad eller garant i eller anställd hos ett sådant företag.

Paragrafen motsvarar 293 § FRL och 15 § i utredningsförslaget.

Utredaren har i överensstämmelse med gällande lag föreslagit att en ledamot i styrelsen för försäkringsinspektionen eller befattningshavare hos inspektionen inte får vara ledamot i styrelsen för ett svenskt försäkringsbolag eller ett utländskt försäkringsföretag som har fått tillstånd att driva försäkringsrörelse i Sverige. Inte heller får en sådan ledamot eller befattningshavare vara aktieägare eller garant i eller anställd hos ett sådant företag. Däremot innehåller utredningsförslaget liksom gällande rätt inte något förbud för en ledamot eller en befattningshavare hos inspektionen att vara delegerad, dvs. för delägare särskilt utsedd representant vid bolagsstämman i ett ömsesidigt försäkringsbolag (se 9 kap.). Folksam har föreslagit att ifrågavarande förbud även bör gälla uppdraget att vara delegerad vid bolagsstämma.

För egen del anser jag – med hänsyn till den objektivitet som försäkringsinspektionen skall iaktta i förhållandet till bolagen – att det inte är lämpligt att företrädare för inspektionen ingår i något bolagsorgan. Jag biträder därför vad Folksam föreslagit i denna del. Förevarande paragraf har utformats i överensstämmelse härmed.

17 § Närmare föreskrifter om försäkringsinspektionens organisation och verksamhet meddelas av regeringen.

Paragrafen överensstämmer med 294 § FRL. Den motsvaras av 16 § i utredningsförslaget.

20 kap. Registrering m. m.

Kapitlets bestämmelser om registrering bygger på samma principer som gällande lag. Vissa förenklingar har dock gjorts. Registreringsbestämmelserna i gällande lag är delvis till sin karaktär en instruktion för försäkringsinspektionen om vad som vid olika tillfällen skall iakttas beträffande införingar i försäkringsregistret. I syfte att förenkla dessa regler har i förslaget tagits upp endast en del av registreringsbestämmelserna. De ytterligare föreskrifter som behövs bör tas in i en av regeringen utfärdad förordning.

1 § Hos försäkringsinspektionen skall föras försäkringsregister för registrering enligt denna lag eller andra författningar.

Paragrafen motsvaras i sak av 18 kap. 1 § andra stycket ABL samt 3 § andra stycket och 315 § FRL. Den motsvarar 1 § första stycket i utredningsförslaget.

Närmare anvisningar om hur försäkringsregistret skall föras bör tas in i en förordning. Införingarna i registret grundas på anmälan av försäkringsbolaget eller den som anmälan enligt 8 kap. 17 eller 18 § gäller eller på

underrättelse av rätten eller konkursdomaren. Införingarna kan dessutom vara grundade på åtgärder som försäkringsinspektionen vidtar ex officio.

Utredningsförslaget innehåller också ett medgivande för regeringen och, efter regeringens bemyndigande, för försäkringsinspektionen att meddela föreskrifter om avgifter i registreringsärenden enligt lagen. Tidigare bestämmelser om registreringsavgifter slopades i samband med 1961 års ändringar i försäkringsrörelselagen under hänvisning till det extraarbete avgifterna medförde för inspektionen och bolagen och till att kostnaderna för inspektionens verksamhet till fullo kunde täckas av försäkringsbolagens bidrag enligt 292 § FRL (19 kap. 15 § förslaget) (prop. 1961: 171 s. 298, SFS 1961:610 och 1961:613). Något skäl att nu införa särskilda registreringsavgifter föreligger inte enligt min mening. Någon motsvarighet till utredningsförslaget på denna punkt har därför inte tagits in i förslaget.

2 § Försäkringsinspektionen skall genast i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införs i försäkringsregistret med undantag av registrering av underrättelser enligt 14 kap. 20 §.

Paragrafen motsvarar 18 kap. 2 § ABL samt 314 § första stycket FRL. Den motsvarar 1 § andra stycket i utredningsförslaget.

I fråga om de fall då kungörelse skall ske skiljer sig förslaget inte från gällande lag. Således skall införingen i registret av konkursdomarens underrättelser enligt 14 kap. 20 § inte heller enligt förslaget kungöras. I dessa fall sker kungörelsen i konkursmålet och kungörelse i registreringsärendet skulle vara en onödig upprepning.

Enligt gällande lag (314 § andra stycket FRL) skall försäkringsinspektionen i vissa fall i samband med anteckning i registret om att tidigare anteckning avförs ur detta utfärda kungörelse om att tidigare införd uppgift i registret avförs därifrån. Denna föreskrift har i överensstämmelse med aktiebolagslagen slopats i förslaget.

3 § Det som enligt denna lag eller särskilda bestämmelser har införts i försäkringsregistret och kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det inte av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap om det.

Paragrafen överensstämmer i sak med 18 kap. 3 § ABL samt 316 § första stycket FRL. Den motsvarar 3 § i utredningsförslaget.

4 § Har en sökande vid anmälan för registrering inte iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidta rättelse. Detsamma gäller, om försäkringsinspektionen finner att ett beslut, som anmäls för registrering och för vars giltighet regeringens stadfästelse inte krävs, eller en handling som bifogas anmälningen inte har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot denna lag eller andra författningar eller mot bolagsordningen eller

grunderna eller i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att rätta sig efter föreläggandet, skall anmälningen avskrivas. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet avgivits något hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör inte något hinder för registrering av ett bolagsstämmobeslut, om rätten till talan mot beslutet gått förlorad enligt 9 kap. 20 § andra stycket.

Försäkringsinspektionen skall genast skriftligen underrätta bolaget när försäkringsinspektionen fattar beslut enligt 4 kap. 15 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 15 kap. 4 §, 18 kap. 6 § första stycket eller 21 kap. 2 §.

Paragrafen motsvaras av 18 kap. 4 § ABL och 304 § FRL.

Den motsvarar 3 § i utredningsförslaget. Paragrafen ger liksom motsvarande bestämmelse i gällande lag (304 § FRL) uttryck åt principen att registrering av anmälan inte kan ske utan föregående legalitetsprövning i formellt och materiellt avseende. Ett bolagsstämmobeslut som inte tillkommit i behörig ordning eller som på grund av sitt innehåll strider mot lagen eller bolagsordningen eller grunderna får enligt paragrafen i princip inte registreras. Av 9 kap. 20 § andra stycket får dock anses följa att bolagsstämmobeslut i vissa fall blir gällande, nämligen om klandertalan inte väckts inom där angiven tid. Ett beslut, som blir gällande därför att klandertalan inte väckts, kan enligt andra stycket registreras. Utgångspunkten är alltså att när klanderfristen på tre månader gått till ända så föreligger det inte längre något hinder för registrering. Skulle försäkringsinspektionen finna att det finns en klandergrund som måste göras gällande genom talan inom en viss tid, bör självfallet utgången av denna tid avvaktas. Har klandertalan väckts, bör försäkringsinspektionen i princip inte verkställa registrering förrän en dom föreligger.

Skyldighet att lämna registreringsanmälaren underrättelse om innehållet i ett beslut, t. ex. att anmälan avskrivits eller registrering vägrats, åvilar försäkringsinspektionen redan på grund av bestämmelserna om detta i 18 § förvaltningslagen (1971: 290). Någon sådan bestämmelse har därför inte tagits med i förslaget. I *tredje stycket* föreskrivs däremot underrättelseskyldighet i de fall då försäkringsinspektionen meddelar beslut ex officio utan föregående anmälan. Föreskriften i detta stycke skall ses mot bakgrund av reglerna i 7 § om besvär.

5 § Bestämmelser om att avföra en firma ur registret sedan en dom om att häva firmaregistreringen vunnit laga kraft finns i firmalagen (1974: 156).

Paragrafen överensstämmer i sak med 18 kap. 5 § ABL och 313 § första stycket FRL. Den motsvarar 4 § i utredningsförslaget.

6 § Beslut att i försäkringsaktiebolag ändra bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp skall registreras samtidigt som beslut om att öka eller sätta ned aktiekapitalet, om ändringen av bolagsordningen eller ökningen eller nedsättningen av aktiekapitalet är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen.

Paragrafen motsvarar 18 kap. 6 § ABL samt 310 § 1 mom. första stycket, 2 mom. första stycket och 3 mom. första stycket FRL. Den gäller endast försäkringsaktiebolag. Paragrafen motsvarar 5 § i utredningsförslaget.

Enligt 4 kap. 1 § andra stycket och 6 kap. 2 § första stycket skall bolagsstämman innan eller samtidigt med att ett beslut om ökning eller nedsättning av aktiekapitalet fattas, besluta om behövlig ändring av bolagsordningen. En ändring av bolagsordningen kräver stadfästelse. Förslaget innehåller i överensstämmelse med aktiebolagslagen inte någon uttrycklig bestämmelse att i samband med ändring av bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet beslut också skall fattas om sådan ökning eller nedsättning av aktiekapitalet som svarar mot ändringen. Förevarande paragraf innebär emellertid att man hindrar sådan registrering som medför att överensstämmelse inte kommer att föreligga mellan registrets innehåll i fråga om bolagsordningen och i fråga om aktiekapitalets storlek. Därmed tvingas bolagen att fatta med varandra korresponderande beslut i dessa frågor.

7 § Försäkringsinspektionens beslut varigenom en anmälan avskrivits eller en registrering vägrats enligt 4 § första stycket överklagas hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller sådana beslut av försäkringsinspektionen som avses i 4 § tredje stycket med undantag av beslut enligt 21 kap. 2 §.

Paragrafen, som motsvaras av 18 kap. 7 § tredje stycket ABL och 318 § tredje stycket FRL samt 6 § i utredningsförslaget, innehåller bestämmelser om besvär över försäkringsinspektionens beslut i vissa registreringsärenden. Bestämmelser om besvär över inspektionens beslut i övriga frågor finns i 19 kap. 13 §.

21 kap. Straff och vite

Bestämmelserna i försäkringsrörelselagen om straff och vite är i huvudsak utformade i överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i den gamla aktiebolagslagen. Vissa förseelser som närmast har karaktär av brott mot ordningsföreskrifter är emellertid inte straffbelagda i försäkringsrörelselagen. Skälet för detta är den tillsyn som försäkringsinspektionen har över försäkringsbolagen. I flera fall är en gärning straffbelagd inte bara i försäkringsrörelselagen utan också i brottsbalken.

I den nya aktiebolagslagen har antalet straffbestämmelser starkt begränsats. Bestämmelser som täckts av brottsbalken har tagits bort och i åtskilliga andra fall har straffsanktioner slopats såsom onödiga. De förseelser som har straffbelagts har anknytning till reglerna dels om förande och tillhandahållande av aktiebok, dels om den särskilda förteckningen i avstämningsbolag över panthavare m. fl., dels om styrelsearbetet, dels om låneförbud och förteckning över lån och säkerheter och dels om bundna aktier (19 kap. 1 § ABL).

Utredarens förslag innebär inte bara en utrensning av straffbestämmelser på motsvarande sätt som skett i den nya aktiebolagslagen. Utredaren föreslår nämligen att i den nya försäkringsrörelselagen inte heller förs in straffbestämmelser motsvarande de som finns i 19 kap. 1 § ABL. Som skäl härför anför utredaren att försäkringsinspektionens administrativa kontroll är tillräcklig. I likhet med de remissinstanser som särskilt berört förslaget på denna punkt, Svea hovrätt och riksåklagaren, delar jag utredarens uppfattning i frågan.

Det sagda innebär att i departementsförslaget tagits upp straffbestämmelser endast i fråga om vissa, för försäkringsrörelseområdet speciella fall, där en straffsanktion bedömts inte kunna undvaras. Kapitlet innehåller vidare bestämmelser om vite.

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som

1. i Sverige bedriver försäkringsrörelse utan att vara berättigad till detta,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet till försäkringsinspektionen meddelar oriktiga eller vilseledande uppgifter om sådana omständigheter som han är skyldig att lämna uppgift om enligt denna lag.

I ringa fall döms ej till ansvar.

Paragrafen innehåller de straffbestämmelser som ansetts böra finnas kvar i den nya lagen.

Enligt *första punkten* är det i likhet med vad som föreskrivs i gällande lag (325 § FRL) straffbart att i Sverige bedriva försäkringsrörelse utan att vara berättigad till det.

Som jag har redovisat i specialmotiveringen till 1 kap. 1 § har *Svea hovrätt* tagit upp sambandet mellan denna straffbestämmelse och behovet av en definition av begreppet försäkringsrörelse. Om en definition av detta begrepp inte är möjlig att göra borde enligt hovrättens mening antingen införas ett särskilt förprövningssystem eller kriminaliseringen ersättas med regler om vitesföreläggande. Även *Svenska försäkringsbolags riksförbund* har ifrågasatt behållandet av straffsanktionen om begreppet försäkringsrörelse förblir odefinierat. Förbundet har föreslagit att straff skall kunna utdömas i vart fall endast om en viss rörelse uppenbart är att anse som försäkringsrörelse.

Med anledning av hovrättens yttrande har jag vid 1 kap. 1 § erinrat om

uppdraget åt försäkringsverksamhetskommittén att överväga en definition av begreppet försäkringsrörelse samt angett att jag i väntan på resultatet av kommitténs uppdrag inte är beredd att nu införa ett förprövningssystem eller att slopa straffbestämmelsen. Jag är inte heller beredd att nu föreslå den av riksförbundet förordade ändringen. Som framgått avser jag att återkomma i frågan när kommittén har redovisat sina överväganden.

Andra punkten har motsvarighet i 327 § punkt 1 FRL.

2 § Försäkringsinspektionen kan vid vite förelägga verkställande direktören och styrelseledamöterna att fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag eller andra författningar att

1. till försäkringsinspektionen sända in behöriga redovisningshandlingar eller revisionsberättelser eller
2. hos inspektionen göra behöriga anmälningar för registrering.

Föreläggande enligt första stycket 2 får inte meddelas, om underlåtenhet att göra anmälan medför att bolagsstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller bolaget blir skyldigt att träda i likvidation.

Försäkringsinspektionen kan förena annat föreläggande enligt denna lag än som avses i första stycket med vite.

Har inspektionen förelagt vite skall den mot vilken föreläggandet riktas genast skriftligen underrättas om detta.

Följs inte ett sådant vitesföreläggande som avses i första stycket kan försäkringsinspektionen döma ut vitet.

Försäkringsinspektionens beslut varigenom vite förelagts eller utdömts får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vite.

Första och andra styckena behandlar försäkringsinspektionens möjlighet att rikta vitesföreläggande till verkställande direktör eller styrelseledamöter i fråga om skyldighet att till inspektionen insända vissa handlingar och att göra anmälan för registrering. Bestämmelserna överensstämmer med vad utredaren föreslagit och ansluter nära till 19 kap. 2 § första och andra styckena ABL.

Tredje stycket motsvarar 289 § FRL.

Utredaren har anfört att vitesföreläggande i regel inte bör meddelas vid sidan av föreläggande enligt 19 kap. 11 §. Där anges att inspektionen skall förelägga bolaget eller styrelsen att vidta behövliga åtgärder om avvikelse skett från lagen eller om vissa andra angivna brister har konstaterats. Om sådant föreläggande inte har följts skall inspektionen anmäla det till regeringen som kan förklara koncessionen förverkad. Har också vite förelagts finns enligt utredaren risk för skiljaktiga avgöranden hos allmän domstol och i sista hand regeringen. *Svea hovrätt* anser att utredarens skäl mot vitesföreläggande i angivna fall inte väger tungt. Hovrätten menar emellertid att vite inte bör få användas i dessa fall eftersom detta framstår som onödigt med hänsyn till den allvarliga påföljd i form av förverkande av koncessionen som kan bli följden av ett trotsande av föreläggandet.

För egen del vill jag framhålla att enligt departementets förslag (19 kap. 11 § tredje stycket) förverkande av koncession skall kunna ske endast om

allvarliga missförhållanden kan konstateras. Mot denna bakgrund bör även föreläggande enligt 19 kap. 11 § kunna förenas med vite där så bedöms ändamålsenligt. Risken för skiljaktiga avgöranden torde sällan uppstå. För möjligheten att också använda vite i fall där fråga om förverkande av koncessionen kan uppkomma talar att en så drastisk åtgärd som förverkande av koncessionen om möjligt inte bör tillgripas förrän andra utvägar att åstadkomma rättelse har prövats.

I *fjärde stycket* anges att skriftlig underrättelse om vitesföreläggande genast skall tillställas den mot vilken föreläggandet riktar sig, dvs. bolaget, verkställande direktören eller styrelseledamöterna.

Femte stycket behandlar frågan om utdömande av vite.

F. n. ankommer det enligt allmänna regler på allmän domstol att pröva utdömandet av vite. Utredaren har – efter förebild i 19 kap. 2 § tredje stycket ABL – föreslagit att försäkringsinspektionen skall få döma ut vite som förelagts med stöd av första stycket. *Svea hovrätt* – som enligt vad som angetts i det föregående föreslagit att vite inte skall få användas vid föreläggande enligt 19 kap. 11 § – har ingen erinran mot förslaget och har vidare anfört att det borde övervägas att låta inspektionen döma ut alla slag av viten. För egen del ansluter jag mig till utredarens förslag på denna punkt. Frågan om en vidgning av inspektionens rätt att utdöma viten får prövas när försäkringsverksamhetskommitténs översyn av tillsynsreglerna föreligger.

Inspektionens beslut varigenom vite förelagts eller utdömts bör som utredaren framhållit överklagas hos kammarrätten genom besvär. I departementsförslaget har i sjätte stycket tagits in en bestämmelse härom.

7 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. försäkringsrörelselag,
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418),
3. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor,
4. lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,
6. lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker,
7. lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen,
8. lag om ändring i lagen (1980: 2) om finansbolag,
9. lag om ändring i lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag,
10. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931),
11. lag om ändring i fondkommissionslagen (1979: 748),
12. lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,

13. lag om ändring i lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
14. lag om ändring i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket,
15. lag om ändring i lagen (1972: 262) om understödsföreningar.

8 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-01-28

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland

Föredragande: statsrådet Wirtén

Lagrådsremiss med förslag till lag om införande av försäkringsrörelselagen

---

1 Inledning

Den 21 januari 1982 remitterades till lagrådet ett förslag till ny försäkringsrörelselag. I lagrådsremissen angavs att ett förslag till promulgationslag till försäkringsrörelselagen inom kort skulle remitteras till lagrådet.

Liksom förslaget till försäkringsrörelselag grundas förslaget till promulgationslag på ett betänkande framlagt av hovrättslagmannen Johan Lind som särskild utredare, betänkandet (Ds E 1981: 11) Följdlagstiftning till en ny lag om försäkringsrörelse. Detta innehåller förslag – förutom till en promulgationslag – till en försäkringsrörelseförordning, en lag om värdepapperscentralen m.m. och följdändringar i vissa andra lagar. I denna lagrådsremiss behandlas endast förslaget till promulgationslag. Till protokollet i detta ärende bör fogas utredarens förslag till lag om införande av lagen (1982: 00) om försäkringsrörelse jämte specialmotivering som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet, såvitt avser förslaget till promulgationslag, avgetts av försäkringsinspektionen, Svea hovrätt, riksåklagaren, fullmäktige i Sveriges riksbank, försäkringsverksamhetskommittén (E 1979: 01), försäkringsrättskommittén (Ju 1974: 09), Svenska försäkringsbolags riksförbund, Utländska försäkringsbolags förening, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, styrelsen för Stockholms fondbörs, Försäkringsjuridiska föreningen, Sveriges finansanalytikers förening och Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 2* fogas en sammmanställning av remissyttrandena såvitt avser förslaget till promulgationslag.

I lagrådsremissen med förslag till försäkringsrörelselag föreslås också att handläggningen av konsumentskyddsfrågor på bank- och försäkringsområdena ändras. Ändring föreslås sålunda i marknadsföringslagen (1975: 1418)

m. fl. lagar. Förslaget bygger på ett delbetänkande av banklagsutredningen (E 1976:09), Konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse (Ds E 1980:3), och på ett delbetänkande av försäkringsverksamhetskommittén, Handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet (Ds E 1981:4), samt på remissbehandlingen av delbetänkandena.

I nu förevarande lagrådsremiss berörs även frågan om ikraftträdandet av de nämnda lagändringarna.

2 Allmän motivering

Utredaren har utarbetat förslaget till promulgationslag med promulgationslagen till aktiebolagslagen (PromABL) som förebild. Han har föreslagit att den nya försäkringsrörelselagen och promulgationslagen till denna skall träda i kraft den 1 januari 1983. Utredaren har pekat på att försäkringsbolagen med hänsyn till föreslagna nyheter främst inom redovisningsområdet behöver viss tid på sig att utarbeta nya arbetsrutiner och att det krävs en översyn av bolagsordningar och grunder. Försäkringsinspektionen skall utfärda anvisningar för bolagens redovisning. Även om visst förberedelsearbete kunnat utföras innan riksdagen tagit ställning till den föreslagna lagstiftningen, har utredaren utgått ifrån att ca sex månader krävs för ytterligare sådant arbete från det att riksdagen tagit ställning. Utredaren har framhållit att ikraftträdandet bör ske vid ett kalenderårsskifte, eftersom försäkringsbolagens räkenskapsår sammanfaller med kalenderåret.

De flesta remissinstanserna har förklarat sig inte ha någon erinran mot utredarens förslag. *Svea hovrätt* uttalar dock tveksamhet rörande det lämpliga i att genomföra förslaget till försäkringsrörelselag med hänsyn till rådande oklarhet om vad som i viktiga materiella hänseenden kommer att gälla för såväl svenska som här i riket verksamma utländska försäkringsbolag. Hovrätten syftar därvid på att försäkringsverksamhetskommittén fått i uppdrag att se över vissa för försäkringsrörelselagstiftningen grundläggande principer, inte minst när det gäller de utländska försäkringsföretagen. *Försäkringsverksamhetskommittén* har för sin del anfört att det enligt dess uppfattning inte finns skäl att avvakta kommitténs arbete innan ett förslag till ny försäkringsrörelselag framläggs, allrahelst som kommitténs arbete kommer att kräva ytterligare flera år. Kommittén anser tvärtom att ett snabbt införande av en ny lag skulle underlätta arbetet och tillägger att i den mån kommitténs förslag skulle påkalla ändringar i försäkringsrörelselagen dessa utan större svårigheter bör kunna vidtas i den nya lagen. *Försäkringsinspektionen* säger sig kunna acceptera den föreslagna ordningen, enligt vilken den nya lagen träder i kraft den 1 januari 1983 och anpassning av försäkringsbolagens bolagsordningar och grunder kan beslu-

tas på första bolagsstämman efter ikraftträdandet, dvs. normalt vårstämman 1983.

För egen del vidhåller jag den uppfattning jag framfört i lagrådsremissen angående ny försäkringsrörelselag, dvs. att det är angeläget att en anpassning till aktiebolagslagen snarast kommer till stånd, och inte minst att redovisningsreglerna nu moderniseras samt att det inte innebär alltför stora olägenheter om en ny lag införs utan att man avvaktar resultatet av försäkringsverksamhetskommitténs arbete. Med hänsyn till att försäkringsbolagens räkenskapsår motsvarar kalenderåret bör lagen träda i kraft vid ett helårsskifte. Åtskilligt förberedelsearbete från främst inspektionens och bolagens sida krävs innan lagen träder i kraft. Lagen bör emellertid enligt min mening kunna träda i kraft den 1 januari 1983. Jag förordar därför att ikraftträdandet bestäms till denna tidpunkt.

När det gäller den lagtekniska utformningen av förslaget till promulgationslag har som tidigare nämnts utredaren haft promulgationslagen till aktiebolagslagen som förebild. Som utredaren framhållit kan eller bör några av förebildens bestämmelser inte tillämpas på försäkringsbolagen. Det är fallet med 5 § (kalenderåret skall vara räkenskapsår, om inte bolagsordningen anger vilken tid bolagets räkenskapsår skall omfatta), eftersom försäkringsbolagens räkenskapsår skall vara kalenderåret med undantag för fall då verksamheten påbörjas eller avslutas under ett kalenderår. I 8 § PromABL finns en bestämmelse om bolag där röstvärdet av vissa aktier är mer än tio gånger högre än andra aktiers. Sådana aktier förekommer inte i försäkringsbolagen. Bestämmelsen i 9 § första stycket gäller aktiebrev som enligt äldre rätt är ställda till innehavaren. Redan enligt den nuvarande försäkringsrörelselagen (8 § fjärde stycket) skall aktiebrev vara ställda till viss man. Bestämmelserna i 17 § var avsedda att underlätta övergången till nya aktiebolagslagen för bolag som inte haft någon redovisning av anskaffningsvärdet för anläggningstillgångar. Motsvarande bestämmelser behövs inte för försäkringsbolagens del. Inte heller behövs någon motsvarighet till 18 § som behandlar skuldregleringsfonden. Sådan fond förekommer inte hos försäkringsbolagen. Övergångsbestämmelser motsvarande 20 § om rätt enligt 1944 års aktiebolagslag för minoritetsägare att få aktier inlösta är inte aktuella, eftersom någon sådan minoritetsrätt inte finns enligt gällande försäkringsrörelselag. I 21 § finns bestämmelser för det fall bolagsordningen innehåller hembuds- eller utlänningsklausul. Några motsvarande klausuler förekommer inte hos försäkringsbolagen, varför sådana bestämmelser inte behövs.

Förslaget till ny försäkringsrörelselag innehåller vissa bestämmelser om konsumentskyddet på försäkringsområdet (19 kap. 6 och 12 §§). I lagrådsremissen med förslag till försäkringsrörelselag föreslås även ändrade regler för handläggningen av konsumentskyddet när det gäller verksamheter som står under försäkringsinspektionens och bankinspektionens tillsyn. Förslag om ändring i marknadsföringslagen m. fl. lagar framläggs därför. En-

ligt de förslag som är upptagna i samma lagrådsremiss avsågs att bestämmelser om ikraftträdandet även i dessa delar skulle meddelas i promulgationslagen till försäkringsrörelselagen. Det torde emellertid vara lämpligare att ikraftträdandebestämmelser införs under respektive lagändringar. Jag vill nämna att jag därför i den proposition som planeras på grundval av lagrådsremisserna avser att förorda att det – med avvikelse från vad som har angetts i den tidigare gjorda lagrådsremissen – tas in föreskrifter om ikraftträdandet i anslutning till resp. lagändringar.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom ekonomidepartementet upprättats förslag till lag om införande av försäkringsrörelselagen (1982: 000).

Lagförslaget bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 3*[1].

4 Specialmotivering

I huvudsak motsvarar departementsförslaget och utredarens förslag varandra. Bestämmelserna i 4 § andra stycket departementsförslaget saknar dock motsvarighet i utredarens förslag. Å andra sidan har ingen motsvarighet till 6 § om s. k. sockenbolag upptagits i departementsförslaget. Samtliga sockenbolag är avsedda att i stället regleras i 1 kap. 10 § fjärde stycket försäkringsrörelselagen.

1 § Försäkringsrörelselagen (1982: 000) och denna lag träder i kraft den 1 januari 1983. Bestämmelserna i 14 § andra stycket och 20 § denna lag träder dock i kraft två veckor efter den dag då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Paragrafen motsvarar delvis 1 § PromABL. Bestämmelsen i 14 § andra stycket avser medgivande att ersätta auktoriserad revisor med en godkänd revisor. Enligt 20 § kan beslut om ändringar i bolagsordningen så att denna överensstämmer med den nya lagen fattas före ikraftträdandet.

2 § Genom försäkringsrörelselagen (1982: 000) upphävs
1. lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse,
2. lagen (1948: 434) angående införande av den nya lagen om försäkringsrörelse.

3 § Om det i lagar eller andra författningar förekommer hänvisningar till föreskrifter som ersatts genom bestämmelser i försäkringsrörelselagen (1982: 000) eller denna lag, skall i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

[1] Bilagan med lagförslaget har uteslutis här. Förslaget är likalydande med förslaget i propositionen.

Till den planerade propositionen om ny försäkringsrörelselag avses bli fogad en sammanställning över den gamla lagens motsvarighet i den nya lagens bestämmelser så att man lättare kan återfinna de nya bestämmelser som hänvisningarna skall gälla.

4 § För försäkringsbolag som registrerats före den 1 januari 1983 gäller försäkringsrörelselagen (1982:000) med de undantag som anges i denna lag.

Koncession som är gällande vid försäkringsrörelselagens (1982:000) ikraftträdande skall därefter anses gälla som om den meddelats med stöd av den lagen.

De avvikelser och undantag från bestämmelser i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse som har medgetts skall efter ikraftträdandet av försäkringsrörelselagen (1982:000) avse motsvarande bestämmelser i den lagen.

Första stycket motsvarar vad som gäller för allmänna aktiebolag enligt 4 § första stycket PromABL.

En huvudregel vid lagstiftning på civilrättens område är att ny lag inte får betydelse för äldre rättsförhållanden. Som framhållits i motiven till promulgationslagen till aktiebolagslagen är det emellertid olämpligt att det förekommer olika lagregler för skilda bolag beroende på vid vilken tidpunkt bolaget i fråga har bildats. Den nya lagen bör därför som regel gälla också för äldre bolag. Av paragrafen torde följa att om ett äldre bolag i sin bolagsordning skulle ha bestämmelser som strider mot den nya lagen dessa bestämmelser blir utan verkan. Från denna huvudregel görs emellertid vissa undantag i denna lag (jämför prop. 1975: 103 s. 713).

Enligt *andra stycket* skall de koncessioner, som gäller vid den nya lagens ikraftträdande, anses gälla som om de hade meddelats med stöd av den nya lagen. Skulle ett försäkringsbolag vara under bildande vid ikraftträdandet, kan vissa övergångsproblem uppstå. Förekommande svårigheter bör dock kunnas lösas genom att åtgärder för bildandet – frånsett de åtgärder som lett till koncession – inte vidtas förrän efter ikraftträdandet av den nya lagen, såvida det inte står klart att bildandet hinner slutföras dessförinnan.

I lagrådsremissen om ny försäkringsrörelselag har jag i specialmotiveringen vid 1 kap. 10 § – med anledning av att en remissinstans tagit upp frågan om förlängd giltighet av dispenser som lämnats enligt 1948 års lag – framhållit att dispenserna bör gälla även efter den nya lagens ikraftträdande. För att inte något tvivel skall råda på den punkten borde enligt min mening en uttrycklig bestämmelse härom tas in i övergångsbestämmelserna. En bestämmelse av sådan innebörd har tagits in som ett *tredje stycke* i förevarande paragraf.

5 § För Stockholms stads brandförsäkringskontor gäller bestämmelserna i försäkringsrörelselagen (1982:000) om ömsesidiga försäkringsbolag i tillämpliga delar. Kontorets delägare skall dock inte på grund härav få större ansvar för kontorets förpliktelser än de hade före den 1 januari 1904.

I 346 § lagen om försäkringsrörelse (FRL) finns särskilda föreskrifter om Stockholms stads brandförsäkringskontor. Enligt dessa skall för kontoret i tillämpliga delar gälla lagens bestämmelser om ömsesidiga försäkringsbolag som meddelar brandförsäkring för längre tid än tio år. Det undantaget görs dock att kontorets delägare inte skall vidkännas ett vidsträcktare ansvar för kontorets förbindelser än de hade före den 1 januari 1904.

Dessa bestämmelser för Stockholms stads brandförsäkringskontor har tillkommit därför att det från rättslig synpunkt är ovisst om vilka som skall anses som brandkontorets delägare och om eller i vilken utsträckning det finns personlig ansvarighet för kontorets förpliktelser. I enlighet med kontorets reglemente meddelas försäkring inte för viss person utan för viss fastighet. I 1903 års försäkringslag som trädde i kraft den 1 januari 1904 fanns bestämmelser om personlig ansvarighet för delägare i ömsesidiga försäkringsbolag. I brandförsäkringskontorets då gällande reglemente saknades bestämmelser om att försäkringstagarna hade personligt ansvar för kontorets förpliktelser. En bestämmelse motsvarande 346 § fanns i 1917 års försäkringslag.

6 § Om bolagsordningen innehåller en sådan bestämmelse om rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som avses i 10 § 1 mom. tredje stycket andra meningen lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse, skall bestämmelsen anses gälla även för aktier som ges ut utöver tidigare föreskrivet maximikapital.

Paragrafen motsvarar 7 § PromABL. Enligt 10 § 1 mom. tredje stycket andra meningen FRL skall det – om aktierna i ett försäkringsaktiebolag inte medför lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst – i bolagsordningen särskilt anges den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som skall tillkomma varje slag av aktier vid ökning av aktiekapitalet, under förutsättning att aktiekapitalet skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp utan ändring av bolagsordningen. En motsvarande bestämmelse har tagits upp i 3 kap. 1 § andra stycket 3 förslaget till försäkringsrörelselag. Lagförslaget innehåller emellertid ingen begränsning av ökningen intill maximikapitalet. Om ett bolag i sin bolagsordning har en bestämmelse som endast avser ökning intill maximikapitalet, bör företrädesrätten gälla även vid ökning därutöver. Bestämmelse härom finns i förevarande paragraf.

7 § Om det vid ikraftträdandet av försäkringsrörelselagen (1982: 000) föreskrivs i ett försäkringsaktiebolags bolagsordning att röstvärdet för varje aktie är på visst sätt lägre ju flera aktier den röstande företräder, får bolagsstämman – i anslutning till att den fattar beslut som medför eller kan medföra ändring av antalet aktier i bolaget – i enlighet med 9 kap. 13 § första stycket samma lag besluta att ändra bolagsordningen så att det antal aktier varje röstande företräder ger samma relativa röstandel som tidigare. Kallelse till en sådan bolagsstämma sker enligt bolagsordningen.

Paragrafen tar främst sikte på en rösträttsbegränsningsregel i Försäkringsaktiebolaget Skandias bolagsordning § 18. Bestämmelsen har följande lydelse.

Vid omröstning på bolagsstämma beräknas rösterna efter hela det antal aktier för vilket någon utövar rösträtt enligt följande tabell:

Den som företräder

1–	25 st aktier har	1 röst	601–	700 " "	" 16 "
26–	50 " " "	2 röster	701–	800 " "	" 17 "
51–	75 " " "	3 "	801–	900 " "	" 18 "
76–	100 " " "	4 "	901–	1 000 " "	" 19 "
101–	125 " " "	5 "	1 001–	1 100 " "	" 20 "
126–	150 " " "	6 "	1 101–	1 200 " "	" 21 "
151–	175 " " "	7 "	1 201–	1 300 " "	" 22 "
176–	200 " " "	8 "	1 301–	1 400 " "	" 23 "
201–	250 " " "	9 "	1 401–	1 500 " "	" 24 "
251–	300 " " "	10 "	1 501–	1 600 " "	" 25 "
301–	350 " " "	11 "	1 601–	1 700 " "	" 26 "
351–	400 " " "	12 "	1 701–	1 800 " "	" 27 "
401–	450 " " "	13 "	1 801–	1 900 " "	" 28 "
451–	500 " " "	14 "	1 901–	1 999 " "	" 29 "
501–	600 " " "	15 "			

och den som företräder mer än 1 999 aktier har 30 röster.

Omröstning vid bolagsstämma verkställes öppet, därest icke minst fem röstägande påyrkar omröstning med slutna sedlar.

Har vid val två eller flera personer erhållit lika antal röster, anställes lottning dem emellan, men eljest gälle vid lika röstetal den mening ordföranden biträder.

Bestämmelsen har funnits i Skandias bolagsordning sedan bolaget grundades år 1855. Bestämmelsen har troligtvis tillkommit för att skydda det nygrundade inhemska försäkringsbolaget från att övertas av utländska bolag.

Denna rösträttsregel har emellertid fått den verkan att rösträttsrelationerna mellan större och mindre aktieägare vid varje ändring av antalet aktier i bolaget förskjutits till de större aktieägarnas nackdel. Utredaren har därför i enlighet med en begäran från Skandia tagit in en bestämmelse som möjliggör för Skandia att ha kvar denna rösträttsbegränsningsregel som den var formulerad 1980, dock med möjlighet för bolaget att vid ändring av antalet aktier behålla den rösträttsrelation som gällde 1980.

En sådan reglering innebär att det krav på särskild majoritet som krävs enligt den föreslagna försäkringsrörelselagen för en sådan ändring av bolagsordningen som här avses inte behöver upprätthållas och att endast bolagsordningens krav på kallelse till stämman behöver uppfyllas (jämför 9 kap. 9 § andra stycket lagförslaget). Med hänsyn till effekten av en sådan föreskrift i bolagsordningen varom är fråga anser jag mig i likhet med försäkringsinspektionen kunna godta utredarens förslag. Den av utredaren föreslagna lagtexten har emellertid omformulerats. Vidare finns ingen motsvarighet till andra stycket i utredarens förslag som tar sikte på emission enligt 5 kap. av skuldebrev som ger en rätt för innehavaren att få ut aktier i

det emitterande bolaget. Sådana skuldebrev kan försäkringsbolag inte emittera enligt departementsförslaget.

De beslut som medför eller kan medföra ändring av antalet aktier i ett försäkringsaktiebolag kan avse nyemission, fondemission, nedsättning av aktiekapitalet genom indragning av aktier eller split, dvs. ändring av aktiernas nominella belopp utan att det totala aktiekapitalet ändras.

Den lättnad vad gäller omröstning och kallelse som paragrafen ger kan givetvis inte utnyttjas om bolagsstämman också skall besluta i fråga om annan ändring av bolagsordningen än här berörts.

8 § Den som innehar ett aktiebrev på vilket bolaget har antecknat att han är införd i aktieboken som ägare är, även om införandet skett före utgången av år 1982, likställd med den som enligt 13 § andra stycket lagen (1936: 81) om skuldebrev förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande, om ett förvärv från honom sker efter denna tidpunkt.

Av 3 kap. 6 § första stycket förslaget till försäkringsrörelselag följer att den som innehar ett aktiebrev och enligt bolagets påskrift på det är införd som ägare i aktieboken har samma legitimation i förhållande till senare förvärvare som om aktiebrevet vore försett med en sammanhängande till honom fortlöpande följd av överlåtelser. Den utvidgning av skyddet för godtroende förvärvare som detta innebär inträder omedelbart när införing och därpå följande godtrosförvärv sker efter lagens ikraftträdande. För att så snabbt som möjligt skapa önskvärd säkerhet för godtroende förvärvare bör även en tidigare införing tillerkännas legitimationsverkan enligt nya lagen, om förvärv i god tro sker efter dennas ikraftträdande. En bestämmelse av detta innehåll har upptagits i förevarande paragraf. Den motsvarar 9 § andra stycket PromABL.

Som framgått av den allmänna motiveringen behövs ingen motsvarighet till 9 § första stycket PromABL om innehavaraktiebrev, eftersom sådana inte förekommer i försäkringsaktiebolagen.

9 § Registrering och verkställande av bolagsstämmobeslut, som fattats före utgången av år 1982, samt talan mot sådana beslut sker enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse om något annat inte följer av 20 §.

Paragrafen får betydelse bl. a. när det gäller beslut om nyemission eller beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Har bolagsstämman fattat ett beslut om nyemission före ikraftträdandet, skall alltså bestämmelserna i 1948 års lag tillämpas. Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 10 § PromABL.

10 § Har styrelsen före utgången av år 1982 beslutat om nyemission, skall nyemissionen ske enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse.

Både enligt 1948 års lag och utredningens förslag till ny lag kan styrelsen besluta om nyemission antingen med stöd av fullmakt från stämman eller under förutsättning av stämmans godkännande. Har styrelsen fattat ett sådant beslut före ikraftträdandet, bör emissionen genomföras enligt äldre lags bestämmelser. Denna regel motsvarar 11 § PromABL.

11 § Bestämmelserna i 4 kap. 19 § försäkringsrörelselagen (1982: 000) skall även tillämpas på fondaktier som givits ut före den 1 januari 1983. Anmaningar får dock ske tidigast efter utgången av år 1984.

Bestämmelserna i 4 kap. 19 § departementsförslaget till ny försäkringsrörelselag innehåller en preskriptionsregel för fondaktier. Denna regel bör även bli tillämplig på fondaktier som tillkommit vid fondemission som görs före regelns ikraftträdande. Av rättssäkerhetsskäl har dock införts en bestämmelse om en karenstid, som innebär att anmaningen enligt den nya preskriptionsregeln inte i något fall får göras tidigare än två år efter nya lagens ikraftträdande. En motsvarande regel finns i 12 § PromABL.

12 § Om det före utgången av år 1982 har vidtagits åtgärder för att verkställa en nedsättning av aktiekapitalet enligt 60 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse, får nedsättningen verkställas och registreras enligt nämnda lag.

Paragrafen motsvaras av 13 § PromABL.

13 § Den styrelseledamot eller verkställande direktör som tillträtt före utgången av år 1982, skall anmäla sitt aktieinnehav enligt 8 kap. 6 § försäkringsrörelselagen (1982: 000) snarast efter denna tidpunkt.

Den i 8 kap. 6 § nya försäkringsrörelselagen angivna skyldigheten för styrelseledamöter och verkställande direktören att anmäla aktieinnehav gäller alla köp och försäljningar av aktier efter nya lagens ikraftträdande. I överensstämmelse med 14 § PromABL har föreskrivits att registrering sker av vederbörande aktieinnehav vid lagens ikraftträdande.

14 § Bestämmelserna i 10 kap. 4 § första och fjärde styckena samt 5 § försäkringsrörelselagen (1982: 000) skall tillämpas från och med den första ordinarie bolagsstämma som hålls efter lagens ikraftträdande. Intill dess skall i stället motsvarande äldre bestämmelser tillämpas.

Beslut enligt 10 kap. 4 § tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982: 000) får meddelas före den 1 januari 1983.

Innehåller bolagsordningen en bestämmelse om föranmälan för deltagande i bolagsstämma, får bestämmelsen tillämpas intill dess beslut om bestämmelsens upphörande eller ändring till överensstämmelse med 9 kap. 1 § tredje stycket försäkringsrörelselagen (1982: 000) har registrerats. Vad som sagts nu gäller dock endast om bolagsstämman hålls före utgången av år 1983.

Paragrafen har utformats efter mönster av 15 § PromABL.

Enligt *första stycket* skall bestämmelserna i 10 kap. 4 § om kvalificerad revisor tillämpas fr. o. m. den första ordinarie bolagsstämma som hålls efter lagens ikraftträdande. Om så anses lämpligt kan godkänd revisor i fall, där nya lagen kräver att revisorn är auktoriserad, få dispens enligt 10 kap. 4 § tredje stycket att fortsätta verksamheten. Beslut om dispens kan enligt *andra stycket* meddelas före lagens ikraftträdande.

I 10 kap. 5 § nya lagen finns regler om revisorsjäv, som på ett par punkter innebär skärpningar i förhållande till gällande lag. Även dessa regler bör tillämpas från och med den första ordinarie stämman efter ikraftträdandet. Intill dess bör motsvarande äldre regler gälla.

Tredje stycket avser föranmälan till bolagsstämma. Enligt denna bestämmelse får bolagen tillämpa äldre bolagsordningsbestämmelser om föranmälan. Detta gäller dock endast bolagsstämma som hålls före den 1 januari 1984.

15 § Årsredovisningen och koncernredovisningen skall från och med räkenskapsåret 1983 upprättas enligt försäkringsrörelselagen (1982: 000). I koncernredovisningen för räkenskapsåret 1983 behöver ej medtagas koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för räkenskapsåret 1982.

Beslut om vinstutdelning och annan användning av försäkringsbolagets egendom som avser räkenskapsåret 1982 skall fattas enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse.

De nya redovisningsreglerna föreslås böra tillämpas från och med räkenskapsåret 1983. Detta är en lämplig ordning också därför att alla försäkringsbolag har kalenderår som räkenskapsår. Den föreslagna ordningen medför sålunda att för räkenskapsåret 1982 den gamla lagens regler skall gälla. När det gäller beslut om vinstutdelning och annan användning av bolagets tillgångar som fattas under 1983 för räkenskapsåret 1982 skall enligt förslaget reglerna i den gamla lagen gälla. Paragrafen motsvaras av 16 § PromABL.

16 § I livförsäkringsbolag skall utjämningsfonden enligt 266 § och säkerhetsfonden enligt 271 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse överföras till återbäringsfond enligt 12 kap. 5 § försäkringsrörelselagen (1982: 000).

Om det i ett livförsäkringsbolag finns en reservfond skall denna överföras till återbäringsfonden eller, efter tillstånd av försäkringsinspektionen, till någon annan fond.

Enligt den gamla lagen samlas livförsäkringsbolags överskottsmedel såvitt avser livförsäkringsrörelsen i tre fonder, nämligen återbäringsfonden, utjämningsfonden och säkerhetsfonden. Av 12 kap. 5 § nya lagen framgår att de tre fonderna i fortsättningen ersätts av en fond, återbäringsfonden. I *första stycket* anges att medlen i utjämningsfonden och säkerhetsfonden skall föras över till återbäringsfonden. Bestämmelsen innebär vidare att

livförsäkringsbolag, som i fråga om annan del av rörelsen än livförsäkringsrörelsen redovisar överskottsmedel i en säkerhetsfond skall föra över medlen till en återbäringsfond.

Andra stycket har samband med det förhållandet att livförsäkringsbolag enligt nya lagen inte skall redovisa någon reservfond.

17 § Redovisar ett skadeförsäkringsbolag säkerhetsfond enligt 271 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse skall denna överföras till reserv som regeringen eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen föreskriver.

Utredaren har föreslagit att skadeförsäkringsbolags säkerhetsfond i vad avser skadelivränterörelse skall överföras till premiereserven. Svenska försäkringsbolags riksförbund har – i överensstämmelse med sin inställning att ansvarigheten för skadelivränta skall redovisas i ersättningsserverven – föreslagit att säkerhetsfonden enligt den gamla lagen bör föras över till ersättningserserven och således inte till premiereserven. Jag har i motiveringen till nya lagen angett att den närmare bestämningen av de försäkringstekniska skulderna får behandlas i de föreskrifter av verkställighetskaraktär som det ankommer på regeringen eller försäkringsinspektionen att utfärda. I dessa föreskrifter får också redovisningen av den gamla säkerhetsfonden regleras. Paragrafen har utformats i enlighet med det sagda.

18 § Om det i ett livförsäkringsbolag finns en dispositionsfond avsatt inom livförsäkringsrörelsen skall denna överföras till återbäringsfonden eller nedsättas. Dispositionsfonden skall vara avvecklad senast vid utgången av år 1987.

Om det uppkommer en förlust på livförsäkringsrörelsen innan dispositionsfonden har avvecklats skall förlusten i första hand täckas genom att dispositionsfonden minskas.

Den nya lagen ger i motsats till den gamla lagen inte utrymme för avsättningar till en dispositionsfond vad gäller vinst som uppstår inom livförsäkringsrörelse (se vid 12 kap. 5 § nya lagen). Bestämmelserna i förevarande paragrafs *första stycke* innebär att de dispositionsfonder som nu finns skall avvecklas under en femårsperiod. Vad som kan finnas kvar efter perioden skall föras över till återbäringsfonden.

I *andra stycket* har tagits upp en särskild regel om förlusttäckning i livförsäkringsbolag där dispositionsfonden ännu inte har blivit avvecklad (jämför specialmotiveringen vid 12 kap. 7 § i lagrådsremissen om ny försäkringsrörelselag).

19 § Likvidation skall genomföras enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse om likvidatorerna utsetts före utgången av år 1982.

Paragrafen motsvaras av 19 § första stycket PromABL. I nämnda paragrafs andra stycke finns en bestämmelse om preskription av skifteslotter vid likvidationer som tillkommit före 1944 års aktiebolagslag. En sådan bestämmelse har inte ansetts behövlig för försäkringsbolagens del då det enligt uppgift från försäkringsinspektionen inte finns några gamla outtagna skifteslotter kvar efter likvidation av försäkringsbolag före 1948 års lags ikraftträdande.

20 § Före utgången av år 1982 kan beslut om ändringar i bolagsordningen så att denna överensstämmer med försäkringsrörelselagen (1982: 000) fattas enligt 9 kap. 14 eller 16 § nämnda lag. I beslutet skall anges att det gäller från och med den 1 januari 1983.

Paragrafen – som motsvaras av 23 § PromABL – innehåller bestämmelser som öppnar möjlighet att före den nya lagens ikraftträdande besluta om nödvändiga ändringar i bolagsordningen. Därvid skall den nya lagens majoritetskrav tillämpas. Efter stadfästelse kan registrering ske. Föreskrifter om detta avses bli intagna i en ny förordning.

Svenska försäkringsbolags riksförbund har föreslagit att hänvisningen till lagen skall avse även de bestämmelser som finns i 9 kap. 18 § nya lagen. Enligt min mening behövs inte en sådan hänvisning eftersom bestämmelserna i sak stämmer överens med äldre lag (228 § FRL).

21 § Om bolagsordningen efter utgången av år 1982 strider mot försäkringsrörelselagen (1982: 000) skall styrelsen utan dröjsmål lägga fram förslag till bolagsstämman om ändringar av bolagsordningen så att den överensstämmer med lagen.

Om grunderna efter utgången av år 1982 strider mot försäkringsrörelselagen (1982: 000), skall styrelsen genast besluta om ändring av dessa.

Första stycket motsvaras av 24 § PromABL. Om det inte varit möjligt att – med tillämpning av närmast föregående paragraf – genomföra nödvändiga ändringar i bolagsordningen skall styrelsen enligt förevarande bestämmelser lägga fram ändringsförslagen på den första bolagsstämma som hålls efter den nya lagens ikraftträdande.

Även grunderna måste ändras om de strider mot den nya lagen. Bolagsstämman deltar inte i beslutet om grundernas utformning. Ändringen kan beslutas och efter stadfästelse registreras även före utgången av år 1982. Om det inte medhinns före den 1 januari 1983 skall styrelsen enligt *andra stycket* utan dröjsmål se till att grunderna ändras.

Det ankommer i sista hand på försäkringsinspektionen att bevaka att nu avsedda ändringar sker. Vitesföreläggande torde här kunna komma i fråga (19 kap. 11 § andra stycket 5 och 21 kap. 2 § tredje stycket).

22 § Har bolagsstämman enligt 1 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering före utgången av år 1982 beslutat att nämnda lag skall tillämpas

på bolaget, skall bolaget anses vara avstämningsbolag enligt bestämmelserna i försäkringsrörelselagen (1982: 000). Styrelsen skall dock utan dröjsmål lägga fram förslag till bolagsstämma om att i bolagsordningen ta in förbehåll som avses i 3 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982: 000).

Bestämmelserna överensstämmer i sak med 25 § PromABL.

23 § Ett ömsesidigt försäkringsbolags firma som registrerats före ikraftträdandet av lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse behöver inte innehålla orden *ömsesidigt* eller *försäkring*.

I 5 § lagen (1948: 434) om införande av lagen om försäkringsrörelse finns en motsvarande bestämmelse. Några äldre ömsesidiga försäkringsbolag har inte orden ömsesidigt eller försäkring i sin firma, vilket krävs enligt 171 § första stycket nu gällande försäkringsrörelselag och 17 kap. 1 § nya lagen. Dessa försäkringsbolag skall alltjämt inte behöva ändra sin firma.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över det upprättade lagförslaget.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-03-23

Närvarande: justitierådet Fredlund, regeringsrådet Brodén, f. d. justitierådet Ljungar.

Enligt lagrådet den 22 mars 1982 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 21 januari 1982 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för ekonomidepartementet beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. försäkringsrörelselag,
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418),
3. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor,
4. lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,
6. lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker,
7. lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen,
8. lag om ändring i lagen (1980: 2) om finansbolag,
9. lag om ändring i lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag,
10. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931),
11. lag om ändring i fondkommissionslagen (1979: 748),
12. lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
13. lag om ändring i lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
14. lag om ändring i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket,
15. lag om ändring i lagen (1972: 262) om understödsföreningar.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorerna Pär Boqvist och Håkan Wunderman.

Föredragningen inför lagrådet har pågått vid en tidpunkt, då lagförslagen ännu inte erhållit slutlig utformning. Åtskilliga inom lagrådet därvid framförda jämkningsförslag av vanligen redaktionell eller lagteknisk natur har beaktats i de förslag som genom remissen överlämnats till lagrådet.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet:*

1. Förslaget till försäkringsrörelselag

21 kap.

1 §

Genom 1975 års aktiebolagslag (ABL) gjordes en betydande begränsning av de omfattande straffbestämmelser som fanns i den äldre aktiebolagsla-

gen. Behov av straffsanktion ansågs endast föreligga beträffande överträdelser av vissa bestämmelser i ABL till skydd för viktiga allmänna intressen (19 kap. 1 § ABL). De sistnämnda bestämmelserna, som avser bl. a. skyldigheten att föra och tillhandahålla aktiebok m. m., styrelsearbetet, låneförbudet samt reglerna om bundna och fria aktier har i allt väsentligt motsvarighet också i förslaget till ny försäkringsrörelselag.

Även lagförslaget innebär jämfört med den nu gällande lagen om försäkringsrörelse en utmönstring av straffbestämmelser på sätt som skett i ABL. Om detta är intet att säga. I lagförslaget har emellertid tagits ytterligare ett steg i det att inte heller straffbetämmelserna i 19 kap. 1 § ABL fått någon motsvarighet däri. Som huvudsakligt skäl för detta anges i motiveringen till 21 kap. 1 §, att försäkringsinspektionens administrativa kontroll är tillräcklig. Detta motiv ter sig inte alldeles övertygande. Försäkringsinspektionens tillsyn är visserligen ägnad att motverka en osund utveckling inom försäkringsverksamheten. Inspektionen har också givits rätt att såväl förelägga som, i vissa fall, döma ut vite för att förebygga olämpliga förfaranden. Sådana ingripanden, vilka i första hand är till för att säkra försäkringstagarnas intressen, kan emellertid ej ensamma anses tillräckliga för att på försäkringsområdet tillgodose de offentligrättsliga och andra allmänna intressen som motiverat straffbestämmelserna i 19 kap. 1 § ABL. Dessa intressen gör sig i lika mån gällande också för försäkringsbolagens del. Det kan för övrigt från synpunkten av likabehandling ifrågasättas om det är lämpligt att införa en ordning som skulle innebära att samma förfaranden som är straffbelagda i de allmänna bolagen skulle lämnas straffria när de förekommer i försäkringsbolag. Enligt lagrådets mening bör övervägas att – såsom i övrigt skett genomgående i lagförslaget – även i straffrättsligt hänseende utforma lagförslaget i nu berörda del i överensstämmelse med ABL.

Vad som nu anförts skulle innebära, att en straffbestämmelse kommer att knytas även till stadgandet i 3 kap. 12 § tredje stycket i lagförslaget om förbud att ur den förteckning, som anges i paragrafens första stycke, lämna uppgifter till någon annan utan samtycke av den som berörs av de förhållanden som har antecknats i förteckningen. I och för sig skulle kunna ifrågasättas, om inte brytande av denna tystnadsplikt omfattas av bestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken om straff för bl. a. den som, uppsåtligen eller av oaktsamhet, röjer uppgift som han är pliktig att hemlighålla enligt lag. Goda skäl kan dock anföras för att i nu avsett hänseende låta samma typ av specialstraffrättslig reglering gälla som den vilken återfinns i ABL och som även har motsvarighet i lagen om förenklad aktiehantering (1970: 596), LFA, vars tystandspliktsregel i 12 § utgjort förebild till motsvarande regel i 3 kap. 12 § ABL, låt vara att dess i 38 § intagna bestämmelse om straffpåföljd är något annorlunda utformad än straffbestämmelsen i 19 kap. 1 § ABL. Det kan i detta sammanhang anmärkas, att ämbetsansvarskommittén, som ursprungligen föreslog den nya utformningen av

20 kap. 3 § brottsbalken, i samband därmed även föreslog att straffbestämmelsen i nämnda 38 § skulle upphävas (SOU 1972: 1 s. 199 och s. 252 vid p. 91). Det senare förslaget följdes dock ej. Möjligen berodde detta av att LFA – liksom 3 kap. 12 § tredje stycket i förslaget till försäkringsrörelselag – utöver vad som omedelbart framgår av 20 kap. 3 § brottsbalken anger att fråga skall vara om uppgift som utlämnas utan samtycke av den som berörs av anteckningens innehåll.

Även i 7 kap. 20 § i lagförslaget återfinns en bestämmelse om sekretess. Där stadgas, att personuppgift, som anger att en försäkringstagare har vidtagit dispositioner beträffande i framtiden utfallande försäkringsbelopp till förmån för någon annan, inte får lämnas ut till denne om uppgiften införts i sådant personregister som avses i datalagen (1973: 289). Inte heller denna bestämmelse motsvaras i 21 kap. av någon straffbestämmelse. Det kan dock ifrågasättas, om inte den tidigare berörda straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken skulle kunna tillämpas vid åsidosättande av nu avsedd sekretessplikt. Huruvida något sådant straffansvar är åsyftat framgår ej av motiveringen till lagförslaget. Följande kan dock iakttas.

Bestämmelsen i 7 kap. 20 § i lagförslaget är, i sak oförändrad, hämtad från 340 a § i den nu gällande lagen om försäkringsrörelse. 340 a § infördes – utan att förenas med straffsanktion – i den lagen år 1974. Dåmera upptog 20 kap. 3 § brottsbalken, såvitt nu är i fråga, endast stadgande om straff för offentliga funktionärer som yppade vad de var pliktiga att hemlighålla. Genom lagen (1975: 667) om ändring i brottsbalken vidgades emellertid tillämpningsområdet för 20 kap. 3 § till att omfatta envar som exempelvis yppar (efter ytterligare lagändring år 1980 "röjer") uppgift som han är pliktig att hemlighålla enligt lag. 1975 års lag trädde i kraft den 1 januari 1976. I övergångsbestämmelser fogade till den lagen stadgas, att vad som sägs i den nya bestämmelsen i 20 kap. 3 § inte skall tillämpas i fråga om åsidosättande av sådan tystnadsplikt som vid ikraftträdandet av den nya bestämmelsen inte var straffsanktionerad.

Åsidosättande av bestämmelsen i 340 a § i nu gällande lag om försäkringsrörelse omfattas alltså för närvarande inte av 20 kap. 3 § brottsbalken. Läget blir emellertid möjligen ett annat när bestämmelsen, såsom sker enligt lagförslaget, överflyttas till 7 kap. 20 § däri.

Enligt lagrådets mening bör bestämmelsen på samma sätt som den tidigare berörda bestämmelsen i 3 kap. 12 § tredje stycket i förslaget ha en straffsanktion knuten till sig. Om, såsom tidigare berörts, en motsvarighet till 19 kap. 1 § ABL införes i lagförslaget, kan skäl anföras för att den straffbestämmelse, som därmed kommer att kunna tillämpas på brott mot 3 kap. 12 § tredje stycket, även ges tillämpning när nu avsedd bestämmelse i 7 kap. 20 § åsidosätts. Man kan härvidlag även jämföra med den specialstraffrättsliga reglering som intagits i 20 § p. 3 i datalagen med sikte på fall när någon ur personregister lämnar ut personuppgift i strid mot 11 § i den lagen.

Lagförslaget innehåller i 10 kap. 14 § första stycket ytterligare en bestämmelse om tystnadsplikt. Enligt den bestämmelsen får en revisor inte till vissa angivna kretsar lämna upplysningar om sådana försäkringsbolagets angelägenheter som han fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag, om det kan vara till förfång för bolaget. Inte heller denna bestämmelse motsvaras i 21 § kap. av någon straffbestämmelse.

10 kap. 14 § första stycket i förslaget har direkt motsvarighet i 10 kap. 13 § första stycket ABL. Ej heller ABL har någon straffbestämmelse knuten till ifrågavarande tystnadsplikt. Även beträffande nu avsedda bestämmelser i lagförslaget och i ABL reser sig frågan om möjligheten att tillämpa 20 kap. 3 § brottsbalken. Något sådant straffansvar synes emellertid ej vara åsyftat.

Propositionen (1975: 103) med förslag till ABL byggde på ett lagförslag avgivet av aktiebolagsutredningen (SOU 1971: 15). I det förslaget återfanns såväl en bestämmelse om tystnadsplikt för revisor som ett till bestämmelsen knutet straffstadgande. Propositionens lagförslag upptog dock inte någon straffbestämmelse. I stället uttalades i propositionen – liksom för övrigt i specialmotiveringen till det remitterade lagförslaget – att en revisor som åsidosätter sin tystnadsplikt kan ådra sig skadeståndsansvar. Propositionen är dagtecknad den 10 april 1975, dvs. före ikraftträdandet den 1 januari 1976 av såväl reformen av 20 kap. 3 § brottsbalken som de tidigare nämnda övergångsbestämmelserna. ABL trädde emellertid, såvitt nu är i fråga, inte i kraft förrän den 1 januari 1977. I den mån straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken över huvud omfattar det nu aktuella fallet är dess tillämpning alltså inte utesluten på grund av övergångsbestämmelserna.

Frågan om räckvidden hos 20 kap. 3 § brottsbalken aktualiseras av, att 10 kap. 14 § första stycket i lagförslaget – liksom dess förebild 10 kap. 13 § första stycket ABL – utöver vad som omedelbart framgår av 20 kap. 3 § brottsbalken såsom förutsättning för straffansvar uppställer kravet, att lämnandet av upplysningar "kan vara till förfång för bolaget". I och för sig kan denna förutsättning läsas in i 20 kap. 3 § brottsbalken. När där talas om ansvar för den som uppsåtligen eller av oaktsamhet röjer "uppgift som han är pliktig att hemlighålla enligt lag", kan därmed väl förstås sådan uppgift som det nu är fråga om, dvs. uppgift vars röjande kan vara till förfång för bolaget, medan utanför faller sådan uppgift vars röjande inte innebär fara för förfång. Det är också givet att det i 20 kap. 3 § går att läsa in, att vad som där krävs i subjektivt hänseende skall omfatta även skyldigheten att hemlighålla en sålunda bestämd uppgift. Den förut nämnda ämbetsansvarskommittén ansåg, att vissa av specialstraffrättens straffstadganden rörande brott mot tystnadsplikt borde bibehållas oförändrade även sedan den nya bestämmelsen i 20 kap. 3 § införts. Kommittén pekade härvid på stadganden som uppställde "särskilda förutsättningar för straffbarhet utöver vad som framgår av nya 20: 3" och menade, att dessa borde

kvarstå med hänsyn till de däri intagna subjektiva rekvisiten i skadehänseende. Som exempel nämnde kommittén bl. a. 327 § i den nu gällande lagen om försäkringsrörelse, vari stadgas ansvar för revisor som "oaktat han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa" yppar något om vad som kommit till hans kännedom vid verkställd granskning utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag (SOU 1972: 1 s. 201). Lagstiftaren anlade samma synsätt (prop. 1975: 78 s. 149).

De nämnda uttalandena i förarbetena synes emellertid ej innebära någon avsedd begränsning av räckvidden hos 20 kap. 3 § brottsbalken. En sådan begränsning låter sig inte heller utan vidare utläsas av lagrummets ordalag. Snarare synes bibehållandet av de berörda specialstraffrättsliga stadgandena ha motiverats av intresset att undvika otydlighet i lagstiftningen.

Skäl kan alltså anföras för att 20 kap. 3 § brottsbalken skulle kunna tillämpas vid åsidosättande av tystnadsplikt enligt de nu aktuella bestämmelserna i lagförslaget och i ABL. Som redan framhållits synes sådant ansvar dock ej vara avsett i dessa fall. Ur mera allmän rättspolitisk synvinkel gör sig inte heller intresset av straffansvar lika gällande här – där frågan endast gäller skydd för ena parten i ett tvåpartsförhållande – som i de tidigare berörda fall där sådant ansvar diskuterats. Anses sådant ansvar ej böra förekomma synes dock både lagförslaget och ABL böra tillföras regler som anger undantag från straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken. För lagförslagets del kan detta ske genom att det antingen i 10 kap. 14 § eller i 21 kap. 1 § intages ett tillägg av innehåll, att det i fall som avses i 10 kap. 14 § första stycket inte skall följa ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. Det kan anmärkas, att regler med motsvarande innehåll sedan den 1 januari 1981 återfinns i vissa lagrum rörande tystnadsplikt, såsom i 192 § lagen (1955: 183) om bankrörelse och 98 § lagen (1955: 416) om sparbanker, där de dock tagits in som ett förtydligande av vad som beträffande dessa lagrum – åtminstone när det gäller andra än offentliga funktionärer – följer redan av de tidigare nämnda övergångsbestämmelserna.

2–15. Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1982-03-23

Närvarande: justitierådet Fredlund, regeringsrådet Brodén, f. d. justitierådet Ljungar.

Enligt lagrådet den 23 mars 1982 tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 28 januari 1982 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för ekonomidepartementet beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om införande av försäkringsrörelselagen.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Håkan Wunderman.

Föredragningen inför lagrådet har pågått vid en tidpunkt, då lagförslaget ännu inte erhållit slutlig utformning. Åtskilliga inom lagrådet därvid framförda jämkningsförslag av väsentligen redaktionell eller lagteknisk natur har beaktats i det förslag som genom remissen överlämnats till lagrådet.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-25

Närvarande: statsministern Fälldin, statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Wirtén

Proposition med förslag till försäkringsrörelselag, m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttranden[1] över förslag till

1. försäkringsrörelselag,
2. lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418),
3. lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor,
4. lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m.,
5. lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse,
6. lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker,
7. lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen,
8. lag om ändring i lagen (1980: 2) om finansbolag,
9. lag om ändring i lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag,
10. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931),
11. lag om ändring i fondkommissionslagen (1979: 748),
12. lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar,
13. lag om ändring i lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar,
14. lag om ändring i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket,
15. lag om ändring i lagen (1972: 262) om understödsföreningar,
16. lag om införande av försäkringsrörelselagen (1982: 000).

---

[1] Beslut om lagrådsremiss fattades vid regeringssammanträden den 21 och 28 januari 1982.

Föredraganden redogör för lagrådets yttranden och anför.

I det remitterade förslaget till försäkringsrörelselag har inte straffbestämmelserna i 19 kap. 1 § aktiebolagslagen (ABL) fått någon motsvarighet. Lagrådet har anfört vissa skäl för att motsvarande bestämmelser bör införas i försäkringsrörelselagen. Lagrådet har därvid diskuterat stadgandena i 3 kap. 12 § tredje stycket, 7 kap. 20 § och 10 kap. 14 § första stycket i lagförslaget mot bakgrund av 20 kap. 3 § brottsbalken. Vad lagrådet anfört talar för att lagförslagets straffbestämmelser bör kompletteras och att 3 kap. 12 § tredje stycket och 7 kap. 20 § därvid även bör straffsanktioneras i försäkringsrörelselagen men att det i lagen bör anges att ansvar inte skall följa, om 10 kap. 14 § första stycket åsidosätts. Jag föreslår således *att* 21 kap. 1 § i lagförslaget kompletteras med straffbestämmelser som nära motsvarar 19 kap. 1 § ABL, *att* en straffbestämmelse avseende den som bryter mot 7 kap. 20 § införs i 21 kap. 1 § *och att* det i 21 kap. 1 § anges att ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken inte skall följa i fall som avses i 10 kap. 14 § första stycket. Förslaget kommer dock inte att innehålla motsvarigheter till samtliga straffbestämmelser i 19 kap. 1 § ABL. Det beror på att bestämmelser som motsvarar 5 kap. 4 § och 12 kap. 9 § ABL saknas i förslaget. I förtydligande syfte har i 21 kap. 1 § första stycket 1 uppställts ett uttryckligt krav på uppsåt. Vidare föreslår jag att det i 21 kap. 1 § tas in en föreskrift om att den som har åsidosatt ett i 2 § samma kapitel avsett vitesföreläggande inte skall dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

I överensstämmelse med vad jag nyss har anfört om 10 kap. 14 § första stycket i förslaget till försäkringsrörelselag föreslår jag att 19 kap. 1 § aktiebolagslagen kompletteras med en bestämmelse som anger att ansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken inte skall följa i fall som avses i 10 kap. 13 § första stycket aktiebolagslagen. Jag har i denna fråga samrått med chefen för justitiedepartementet.

På ett par punkter som inte har samband med lagrådets yttranden vill jag föreslå tillägg eller jämkningar i lagförslagen.

För sådana liv- och sjukräntor som tillhör annan försäkring än livförsäkring (1 kap. 5 § tredje stycket förslaget till försäkringsrörelselag) behöver det enligt 2 kap. 6 § tredje stycket i förslaget endast upprättas grunder för beräkning av premiereserv. I vissa fall kan sådana sjuk- och livräntor helt eller delvis bytas ut mot engångsbelopp (återköp), varför det här bör finnas grunder även för rätt till återköp. Jag föreslår ett tillägg i 2 kap. 6 § tredje stycket om att grunder också skall upprättas härför.

I prop. 1981/82: 171 om revisors kompetens m. m. föreslås bl. a. ändringar i 4 kap. 9 § och 8 kap. 5 § ABL. Motsvarande ändringar bör göras i förslaget till försäkringsrörelselag. Jag föreslår att 4 kap. 11 § och 8 kap. 6 § i förslaget ändras i enlighet härmed.

I förslaget till ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m. har hänsyn tagits till den nya lydelse av lagen som chefen för handelsdeparte-

mentet enligt vad jag erfarit kommer att föreslå senare i dag (se prop. 1981/82: 195).

I överensstämmelse med vad jag angav i lagrådsremissen den 28 januari 1982 förordar jag att det i fråga om samtliga förslag till lagändring tas in en direkt föreskrift, att ändringen träder i kraft den 1 januari 1983, i anslutning till resp. förslag.

Slutligen vill jag ta upp frågan i vad mån förslagen i det föregående kan bedömas påverka resursbehovet hos berörda myndigheter.

Bankinspektionens verksamhet finansieras genom avgifter från de kreditinstitut som berörs av inspektionens tillsyn. I statsbudgeten tas upp ett utgiftsanslag om 1 000 kr. och i regleringsbrevet fastställer regeringen en utgiftsstat för det kommande budgetåret. I årets budgetproposition beräknade jag – med utgångspunkt i huvudalternativet – inspektionens utgifter för budgetåret 1982/83 till 13 625 000 kr. (prop. 1981/82: 100, bil. 10).

Vad jag i lagrådsremissen den 21 januari 1982 har föreslagit i fråga om konsumentskyddet på bankområdet innebär att inspektionen fr. o. m. 1983 får något vidgade arbetsuppgifter. Jag gör bedömningen att den ökade arbetsbelastningen i stort sett bör kunna klaras inom den nämnda utgiftsramen. Den neddragning av inspektionens resurser som låg i den i budgetpropositionen redovisade bedömningen av inspektionens utgifter bör dock jämkas något. Med ändring av vad som angavs i budgetpropositionen beräknar jag sålunda inspektionens utgifter för budgetåret 1982/83 till 13 670 000 kr.

För försäkringsinspektionen gäller i anslagshänseende samma principer som redovisats i fråga om bankinspektionen med det tillägget att för försäkringsinspektionens tillsynskostnader för understödsföreningar utgår ett statsbidrag. I budgetpropositionen (prop. 1981/82: 100, bil. 10, s. 43) har jag föreslagit att utgiftsanslaget i statsbudgeten skulle föras upp med 150 000 kr. för budgetåret 1982/83. Detta innebär en minskning av statsanslaget från föregående budgetår med 250 000 kr.

I budgetpropositionen beräknade jag försäkringsinspektionens utgifter för budgetåret 1982/83 till 9 114 000 kr. Jag utgick därvid i likhet med inspektionen från att två tjänster kan dras in i samband med viss omorganisation. Under åberopande av de ökade insatser som föranletts av införandet av konsumentförsäkringslagen i fråga om bl. a. skadereglerings- och villkorsgranskning begärde inspektionen att få inrätta en ny tjänst. I budgetpropositionen anförde jag att denna fråga fick övervägas i samband med att medelsbehovet för inspektionen prövades när förslag om en ny försäkringsrörelselag och om konsumentskyddet på försäkringsområdet lades fram.

De förslag jag i det föregående lagt fram i fråga om hanteringen av konsumentskyddsfrågor på försäkringsområdet innebär att arbetsuppgifter flyttas över från konsumentombudsmannen och konsumentverket till försäkringsinspektionen. Med hänsyn härtill och med beaktande också av de

ökade arbetsinsatser från inspektionens sida som förutsatts när det gäller tillämpningen av konsumentförsäkringslagen anser jag att det i budgetpropositionen beräknade beloppet för inspektionens utgiftsstat nästa budgetår bör höjas med tanke på den förstärkning av personalresurserna som blir nödvändig. Den närmare prövningen i tjänstehänseende får ske vid fastställandet av regleringsbrevet.

Med hänvisning till vad jag nu har sagt beräknar jag nu inspektionens utgifter för budgetåret 1982/83 till 9 300 000 kr.

Mina förslag i det föregående medför att konsumentverkets insatser vad gäller konsumentskyddsfrågor inom bank- och försäkringsområdena minskar fr. o. m. år 1983. De minskade arbetsuppgifterna på angivna områden skall beaktas vid bedömningen av verkets medelsbehov för budgetåret 1983/84. Jag har i denna fråga samrått med chefen för handelsdepartementet.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga

dels de av lagrådet granskade lagförslagen med gjorda ändringar,

dels inom ekonomidepartementet upprättat förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385).

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

sid.

Propositionen ... 1
Propositionens huvudsakliga innehåll ... 1
Lagförslag
1. Försäkringsrörelselag ... 2
2. Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418) ... 68
3. Lag om ändring i lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor ... 68
4. Lag om ändring i lagen (1970: 417) om marknadsdomstol m. m. 69
5. Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse ... 69
6. Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker ... 70
7. Lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen 71
8. Lag om ändring i lagen (1980: 2) om finansbolag ... 71
9. Lag om ändring i lagen (1963: 76) om kreditaktiebolag ... 72
10. Lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931) ... 73
11. Lag om ändring i fondkommissionslagen (1979: 748) ... 73
12. Lag om ändring i lagen (1970: 65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar ... 74
13. Lag om ändring i lagen (1968: 576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar ... 75
14. Lag om ändring i lagen (1950: 272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket ... 75
15. Lag om ändring i lagen (1972: 262) om understödsföreningar . 76
16. Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385) ... 76
17. Lag om införande av försäkringsrörelselagen ... 77
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 21 januari 1982 . 80
1 Inledning ... 80
2 Försäkringsväsendet i Sverige ... 82
3 Allmän motivering ... 86
3.1 Förslaget till ny försäkringsrörelselag ... 86
3.2 Konsumentskyddet på bank- och försäkringsområdena ... 95
3.2.1 Inledning ... 95
3.2.2 Bankområdet ... 98
3.2.3 Banklagsutredningen ... 99
3.2.4 Remissutfallet ... 101
3.2.5 Försäkringsområdet ... 102
3.2.6 Försäkringsverksamhetskommittén ... 103
3.2.7 Remissutfallet ... 104
3.2.8 Överväganden och förslag ... 105
3.2.8.1 Inledning ... 105
3.2.8.2 Tillsynen på bankområdet m. m. ... 111
3.2.8.3 Tillsynen på försäkringsområdet ... 116
3.2.8.4 Handläggningsregler ... 124
3.2.8.5 Övriga frågor ... 128
3.2.8.6 Lagändringar ... 129
4 Ikraftträdande och följdlagstiftning ... 130
5 Upprättande lagförslag ... 130
6 Specialmotivering ... 131
1 kap. Inledande bestämmelser ... 131
2 kap. Bildande av försäkringsbolag ... 145

3 kap. Aktier, aktiebrev och aktiebok m. m. i försäkringsaktiebolag ... 164
4 kap. Ökning av aktiekapitalet och försäkringsaktiebolag genom nyemission eller fondemission ... 173
5 kap. Upptagande av vissa penninglån ... 186
6 kap. Nedsättning av aktiekapitalet och förvärv av egna aktier i försäkringsaktiebolag ... 188
7 kap. Rörelse ... 192
8 kap. Försäkringsbolagets ledning m. m. ... 203
9 kap. Bolagsstämma ... 216
10 kap. Revision ... 231
11 kap. Redovisning ... 242
12 kap. Vinstutdelning och annan användning av försäkringsbolagets egendom ... 260
13 kap. Uttaxering i ömsesidiga försäkringsbolag ... 274
14 kap. Likvidation och upplösning ... 276
15 kap. Frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd och inlösen av aktier i dotterbolag ... 293
16 kap. Skadestånd ... 298
17 kap. Försäkringsbolagets firma ... 304
18 kap. Bundna och fria aktier i försäkringsaktiebolag ... 306
19 kap. Tillsyn ... 309
20 kap. Registrering m. m. ... 316
21 kap. Straff och vite ... 319
7 Hemställan ... 322
8 Beslut ... 323

Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 28 januari 1982 . 324
1 Inledning ... 324
2 Allmän motivering ... 325
3 Upprättat lagförslag ... 327
4 Specialmotivering ... 327
5 Hemställan ... 336
6 Beslut ... 336
Utdrag av lagrådets protokoll den 23 mars 1982 ... 337
Utdrag av lagrådets protokoll den 23 mars 1982 ... 342
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1982 ... 343
Hemställan ... 346
Beslut ... 346
Bilagor se Bilagedel

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1982

Bilaga 1

LAG OM FÖRSÄKRINGSRÖRELSE;

given Stockholms slott den 17 juni 1948.

Vi GUSTAF ADOLF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Wendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna som följer.

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § Försäkringsrörelse må, där ej annat följer av vad i lag eller författning är stadgat, drivas endast av försäkringsaktiebolag eller ömsesidigt försäkringsbolag, som därtill erhållit tillstånd (koncession).

Om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas särskilt.

2 § 1 mom. Försäkringsbolag må icke driva annan rörelse än försäkringsrörelse, med mindre särskilda skäl äro därtill.

2 mom. Med livförsäkringsrörelse må ej förenas försäkringsrörelse som avser annat än personförsäkring, med mindre särskilda skäl äro därtill.

Vad nedan i denna lag särskilt stadgas angående livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om personförsäkring av annat slag. I fråga om sådan försäkring, meddelad för en tid av längst fem år eller mot premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, må rörelsen dock drivas utan tillämpning av de särskilda bestämmelserna angående livförsäkring.

3 § Försäkringsbolag skola, på sätt i denna lag sägs, stå under tillsyn av en för hela riket gemensam försäkringsinspektion.

Hos försäkringsinspektionen skall föras försäkringsregister för

inskrivning av de uppgifter, vilka enligt denna lag skola för registrering anmälas eller vilkas intagande i registret eljest är eller varder föreskrivet.

I. OM FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAG

Om försäkringsaktiebolags bildande

4 § 1 mom. De som vilja stifta försäkringsaktiebolag skola upprätta bolagsordning samt däråa söka regeringens stadfästelse. Avser bolagets rörelse livförsäkring eller avser rörelsen annat slag av försäkring för all framtid eller för längre tid än tio år, skola tillika enligt vad i 9 § sägs upprättas särskilda grunder för verksamheten samt däråa sökas regeringens stadfästelse. Bolagsordningen och grunderna skola vara försedda med stiftarnas bevittnade namnunderskrifter.

Regeringen prövar bolagsordningens och grundernas överensstämmelse med denna lag samt lag och författning i övrigt, så ock om och i vad mån därutöver, med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse, särskilda bestämmelser må erfordras.

Finnes den tillämnade rörelsen behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster regeringen bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession tillsvidare eller, där särskila omständigheter föranleda därtill, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver intill slutet av då löpande räkenskapsår.

2 mom. Å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall ock sökas regeringens stadfästelse. I regeringens ställe äger försäkringsinspektionen besluta i sådant ärende, därest det icke är av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt.

Avser ändringen utvidgning av bolagets rörelse till ny försäkringsgren eller nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsent-

lig omläggning av rörelsen, skall vid prövningen, huruvida stadfästelse må meddelas, vad om koncession för nytt bolag är stadgat äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Ansökan om stadfästelse skall inlämnas till försäkringsinspektionen.

Avser ansökningen koncession för nytt bolag, skola stiftarna i ansökningen uppgiva namn och postadress för ombud, som äger å stiftarnas vägnar mottaga handlingar och meddelanden (stiftarombud).

Ansökan om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall, sedan beslut om ändringen fattats, göras av styrelsen eller verkställande direktören. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

5 § Stiftare av försäkringsaktiebolag skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare, svenskt aktiebolag eller ömsesidigt försäkringsbolag eller svenskt handelsbolag, däri varje obegränsat ansvarig bolagsman är myndig här i riket bosatt svensk medborgare, eller svensk ekonomisk förening. Svenska staten samt svensk kommun må ock vara stiftare.

Den som är i konkurstillstånd kan ej vara stiftare.

Stiftarna skola vara till antalet minst tre.

6 § Bolagsordningen för försäkringaktiebolag skall angiva:

1 bolagets firma;
2 föremålet för bolagets verksamhet med särskilt angivande, huruvida verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som återförsäkring;
3 beträffande direkt försäkring här i riket området för sådan verksamhet;
4 aktiekapitalet eller, där detta skall kunna utan ändring av

bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet;

5 akties nominella belopp;

6 den ort inom riket, där bolagets styrelse skall hava sitt säte;

7 antalet styrelseledamöter och, där suppleanter för dem skola finnas, antalet styrelsesuppleanter, antalet revisorer, tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag, så ock, där styrelseledamot och styrelsesuppleant eller revisor och revisorssuppleant ej skola väljas å bolagsstämma, huru de skola tillsättas, ävensom i vilken omfattning revisorerna skola vara auktoriserade revisorer eller godkända revisorer;

8 huruvida mer än en ordinarie bolagsstämma skall årligen hållas, samt vilka ärenden som skola förekomma å ordinarie stämma, utöver dem vilka enligt 118 § skola förekomma å stämma som i 113 § sägs, eller, där flera ordinarie stämmor skola hållas, å envar av dem;

9 tiden för ordinarie bolagsstämmas hållande, vilken tid, i fråga om stämma som i 113 § sägs, skall bestämmas till viss period icke överstigande tre månader, inom sex månader från nästföregående räkenskapsårs utgång;

10 det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden bringas till aktieägarnas kännedom, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

11 de grunder, enligt vilka skall förfogas över uppkommen vinst, med särskilt angivande i fråga om livförsäkringsrörelse i vad mån avsättning skall ske till återbäringsfond; samt

12 beträffande annan försäkring än livförsäkring i vad mån bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring.

Skall bolagets firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse angivas i bolagsordningen.

Antalet styrelseledamöter, styrelsesuppleanter och revisorer kan

så bestämmas, att lägsta och högsta antalet angives.

7 § Försäkringsaktiebolags firma skall innehålla ordet försäkringsaktiebolag.

Ny firma skall tydligt skilja sig från annat, förut i laga ordning registrerat, ännu bestående försäkringsbolags firma, så ock från benämning å utländsk försäkringsanstalt som är allmänt känd här i riket. För registrering av försäkringsaktiebolags firma gäller i övrigt vad som föreskrives i firmalagen (1974:156).

Sedan bolaget bildats, kan styrelsen antaga bifirma. Vad i andra stycket sägs om firma gäller även bifirma. Ordet försäkringsaktiebolag får ej intagas i bifirma.

8 § Aktiekapitalet skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den tillämnade rörelsen samt fördelas i aktier å lika belopp i svenskt mynt. Där aktiekapitalet skall, utan ändring av bolagsordningen, kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, må lägsta beloppet (minimikapitalet) ej utgöra mindre än tredjedelen av högsta beloppet (maximikapitalet).

Aktie må ej lyda å belopp understigande femtio kronor.

Vad för aktie skall inbetalas må ej bestämmas till lägre belopp än det, varå aktien skall lyda (nominella beloppet). Betalningen skall erläggas i penningar, där den ej må annorledes fullgöras efter vad i denna lag sägs. Sedan för aktie full betalning blivit erlagd, vare aktieägaren icke pliktig att ytterligare tillskjuta något.

Aktie vare mot bolaget odelbar. Å aktierna skola utfärdas brev, vilka ställas till viss man.

9 § För livförsäkring skola, där icke med hänsyn till försäkringens särskilda natur anledning till undantag föreligger, grunder upprättas beträffande

1 beräkning av försäkringspremier och premiereserv;
2 avsättning till och användning av utjämningsfond;
3 försäkringstagares rätt till återköp och fribrev;
4 belåning av försäkringsbrev hos bolaget;
5 verkan av underlåten premiebetalning;
6 försäkringstagares rätt när, annorledes än av anledning som avses under 3 eller 5, försäkringen upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall;
7 återbäring till försäkringstagarna;
8 skyldighet att teckna återförsäkring; samt
9 förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Skall försäkring, som ej är att hänföra till personförsäkring, meddelas för all framtid eller för längre tid än tio år, skola grunder upprättas för beräkning av premiereserv för sådana försäkringar ävensom för bestämmande av försäkringstagares rätt när sådan försäkring upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall.

Om grunder för livförsäkring stadgas vidare i 263-265, 267-270 och 273 §§.

10 § 1 mom. Skall för bolag, vars aktiekapital skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, förbehåll träffas om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier enligt bestämda grunder efter vad i 60 § sägs,

eller skall förbehåll träffas enligt 65 § 1 mom. om rätt för aktieägare att vid akties övergång lösa aktien eller enligt 65 § 2 mom. om inskränkning i rätten att förvärva aktie enligt 344 § om tvisters avgörande av skiljemän,

eller skola, i den mån sådant må ske, grunderna för utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma avvika från vad därom finnes föreskrivet i 111, 125, 127 och 134 §§,

eller skall bolaget driva försäkringsrörelse i utlandet,

eller skall bolagets verksamhet upphöra efter viss tid eller under visst villkor,

varde bestämmelse härom intagen i bolagsordningen.

Skall kalenderåret ej utgöra bolagets räkenskapsår, varde räkenskapsåret angivet i bolagsordningen.

Där ej alla aktier skola medföra samma rätt, skall bolagsordningen angiva det belopp, vartill aktier av olika slag må kunna utgivas, och den rätt de skola medföra. Skola aktierna icke medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall, såframt aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, i bolagsordningen särskilt angivas den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning må tillkomma varje slag av aktier.

Skall om användande av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning gälla annat än i denna lag stadgas, varde bestämmelse härom intagen i bolagsordningen.

2 mom. Ej må i bolagsordningen bestämmas annan inskränkning i rätten att förfoga över aktie än i 65 § sägs.

11 § Sedan koncession beviljats, skola stiftarna upprätta teckningslista. Teckningslistan, som skall vara försedd med stiftarnas bevittnade namnunderskrifter, skall angiva:

1 det belopp som skall inbetalas för aktie;
2 den tid, ej överstigande två år från bolagets bildande, inom vilken inbetalning av aktie skall ske, samt, där inbetalningen må äga rum i poster, tiden för varje inbetalning;
3 där i bolagsordningen minimi- och maximikapital angivits men allenast visst belopp understigande maximikapitalet skall få tecknas, storleken av detta belopp; samt
4 den tid, inom vilken konstituerande stämma skall hållas;

tiden må ej överstiga sex månader från det koncession beviljats.

Äga andra än stiftare teckna aktier, må i teckningslistan föreskrivas, att tilldelning av aktier, som ej tillkomma stiftarna på grund av teckning före listans framläggande, skall ske efter stiftarnas bestämmande. Meddelas ej sådan föreskrift, skall i teckningslistan angivas den beräkningsgrund, efter vilken de aktier, som tecknas efter listans framläggande, i händelse av överteckning skola å konstituerande stämman fördelas mellan tecknarna.

Angående påskrift å listan, där inbetalning å tecknad aktie må för bolaget insättas på bankräkning, stadgas i 331 §.

12 § Teckning av aktier skall ske å teckningslistan i huvudskrift eller i avskrift som bestyrkts av notarius publicus eller landsfiskal eller av stiftarna. Vid teckningslistan skola vara fogade på enahanda sätt styrkta avskrifter av koncessionen, bolagsordningen och i 9 § omförmälda grunder.

Innan teckningslistan framlägges i huvudskrift eller avskrift, skall teckning av stiftarna hava ägt rum med angivande av dagen därför.

13 § Varje stiftare skall teckna minst en aktie. Av annan än stiftare må tecknas allenast det antal aktier, vilket återstår efter den teckning, som gjorts av stiftarna innan teckningslistan framlagts. Å varje lista skall finnas uppgift om det antal aktier, som envar av stiftarna tecknat, så ock om dagen för listans framläggande.

När aktieteckning sker, böra tecknarna vid sina namn angiva yrke och postadress.

14 § Ej må stiftare eller annan av bolaget för dess bildande njuta gottgörelse utöver ersättning för utgifter, som för bildandet varit uppenbarligen nödvändiga. Ej heller må stiftare förbehålla sig eller annan särskild förmån eller rättighet.

15 § Aktieteckning vare ogiltig, där den göres annorledes än å teckningslista i huvudskrift eller sådan avskrift som i 12 § sägs, eller där listan saknar uppgift om aktieteckning av stiftarna efter vad i 13 § stadgas.

Aktieteckning med villkor vare ock ogiltig.

16 § Har ej beslut om bolagets bildande fattats å konstituerande stämma inom den i teckningslistan föreskrivna tiden eller å stämma, till vilken frågan uppskjutits enligt 20 §, vare aktieteckningen icke vidare bindande.

Samma lag vare, där genom lagakraftägande beslut frågan om bolagets registrering förklarats förfallen eller ansökan om bolagets registrering blivit avskriven eller avslagen.

17 § Ej må, sedan bolaget registrerats, sådan grund för aktietecknings ogiltighet, som avses i 15 §och 16 § första stycket, göras gällande, utan så är att den hos försäkringsinspektionen anmälts före registreringen.

18 § Konstituerande stämma skall utlysas av stiftarna att inom tid, som blivit bestämd i teckningslistan, hållas å ort inom riket. Kallelsen skall senast två veckor före stämman kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som stiftarna bestämmer. Skriftlig kallelse skall ock med posten avsändas till varje aktietecknare, som vid sitt namn angivit postadress.

Skall efter vad i 20 § sägs till fortsatt stämma anstå med avgörande av frågan huruvida bolaget skall komma till stånd, skall kallelse till den fortsatta stämman utfärdas i den ordning varom i första stycket stadgas. Kallelsen skall angiva de ärenden som skola förekomma.

19 § Å konstituerande stämman skola stiftarna i huvudskrift framlägga teckningslistan jämte de handlingar, av vilka enligt 12 § avskrifter skola vara fogade vid densamma. Har aktieteck-

ning skett å avskrifter av teckningslistan, skola ock dessa framläggas. Om tilldelning av aktier skall ske efter stiftarnas bestämmande, skall framläggas en av stiftarna undertecknad handling med uppgift om tilldelningen.

Stämman skall öppnas av den stiftarna därtill utsett. Där de närvarande ej enhälligt utse ordförande, åligger det den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess röstlängd blivit godkänd och ordförande valts.

Å stämman skall ordföranden upprätta förteckning över närvarande aktietecknare. Visar någon att rätt till aktier övergått å honom, skall han upptagas i förteckningen med angivande av aktietecknaren. Företrädes någon av ombud, skall jämväl ombudet upptagas. Har enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning av aktier skett efter stiftarnas bestämmande, skall i förteckningen över närvarande för envar angivas det antal aktier, som tillkommer honom. I annat fall skall ordföranden upprätta förslag till aktiernas fördelning, upptagande för varje aktietecknare det antal aktier, som skall tillkomma honom. Visar någon att rätt till aktier övergått å honom, skall han upptagas i fördelningsförslaget med angivande av aktietecknaren. Därefter skall i förteckningen över närvarande anteckning göras om det antal aktier, som enligt fördelningsförslaget tilldelas envar av dem. Sedan förteckningen enhälligt eller efter en på grundval av densamma företagen omröstning godkänts med eller utan ändring, länder förteckningen till efterrättelse såsom röstlängd.

Utvisa ej teckningslistorna, att de belopp, vartill aktiekapitalet jämlikt bolagsordningen lägst må sättas, är fulltecknat, vare frågan om bolagets bildande förfallen. Samma lag vare, där det belopp, för vilket enligt föreskrift i teckningslistan tilldelning skett efter stiftarnas bestämmande, icke uppgår till minimikapitalet.

Har tilldelning av aktier ej skett efter stiftarnas bestämmande, skall beslut fattas om tilldelning av aktier till tecknarna eller dem å vilka rätt till aktier visats hava övergått, och

skall, där med anledning av beslutet jämkning erfordras i röstlängden, sådan vidtagas. Uppgår ej det belopp, därför tilldelning sker, till minimikapitalet, vare ock frågan om bolagets bildande förfallen.

I den mån på grund av aktieteckning tilldelning av aktier ej sker, vare överskjutande teckning förfallen.

Vid fortsatt stämma, varom i 20 § förmäles, skall ny röstlängd upprättas.

20 § Å konstituerande stämman skall till avgörande företagas, huruvida bolaget skall komma tillstånd. Biträdes beslut om bolagets bildande av samtliga närvarande röstberättigade, eller finnas vid omröstning de flesta röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av mer än halva det vid stämman företrädda aktiekapitalet och minst en fjärdedel av hela aktiekapitalet hava förenat sig därom, skall bolaget anses bildat. I annat fall vare frågan om bolagets bildande förfallen.

Där minst en fjärdedel av de röstande eller ock röstande med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en fjärdedel av det vid stämman företrädda aktiekapitalet påfordra det, skall med avgörande av frågan, huruvida bolaget skall komma tillstånd, anstå till behandling å fortsatt stämma, som utsättes till viss dag minst fyra och högst sex veckor därefter. Å fortsatt stämma varde frågan om bolagets bildande avgjord utan vidare uppskov.

21 § Är försäkringsaktiebolag bildat, skall val av styrelse och revisorer förrättas.

Sker det ej å konstituerande stämman, åligger det stiftarna att senast en månad därefter i den ordning, som skall gälla för kallelse till ordinarie bolagsstämma, utlysa särskild stämma för ändamålet att hållas så snart ske kan. Uraktlåtes det, skall försäkringsinspektionen på ansökan av aktieägare ofördröjligen i samma ordning kalla aktieägarna till sådan stämma.

I fråga om orten för särskild stämma skall gälla vad om ort för bolagsstämma är stadgat i 115 §.

22 § Å konstituerande stämman, så ock å särskild stämma enligt 21 § skall, med de avvikelser som föranledas av bestämmelserna i 20 §, vad i 111 § är stadgat om utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma äga motsvarande tillämpning; dock skall underlåtenhet att fullgöra inbetalning å aktie icke medföra hinder mot utövande av rösträtt.

Vid konstituerande stämman och särskild stämma enligt 21 § skall genom stiftarnas försorg föras protokoll. Rörande detta protokoll skall vad i 110 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

23 § I fråga om talan å beslut, som fattats på konstituerande stämman eller särskild stämma enligt 21 §, skall vad om talan å bolagsstämmobeslut är stadgat i 131 § 1 mom. första stycket och andra stycket första punkten samt 2 mom. så ock i 132 § äga motsvarande tillämpning. Har bolaget i strid mot vad i 304 § 1 mom. sägs blivit registrerat, ehuru sådan grund till klander mot beslutet om bolagets bildande förelåg som avses i 131 § 1 mom. andra och tredje styckena, vare beslutet gällande, om klandertalan ej väckts inom föreskriven tid eller väckt klandertalan ogillats.

24 § Sedan styrelse och revisorer utsetts, må bolaget enligt föreskrifterna i denna lag registreras, såframt bolagets aktiekapital, som är det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, efter avdrag för aktier som må hava förklarats förverkade enligt 39 §, uppgår till minimikapitalet, samt minst hälften av aktiekapitalet erlagts genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning.

25 § Innan bolaget registrerats, kan det ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, ej heller inför domstol eller annan myndighet söka, kära eller svara. Sedan styrelse blivit utsedd, äge den dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen, så ock eljest vidtaga åtgärd för utbekommande av tecknat aktiebelopp.

Handla stiftare eller ock styrelsen, verkställande direktören eller annan, som enligt 80 § är ställföreträdare för bolaget, eller aktieägare å bolagets vägnar, innan det registrerats, skola de, som deltagit i åtgärden eller beslut därom, svara för uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld; vare tillika, där avtal träffats med någon som saknade kännedom om att bolaget var oregistrerat, en för alla och alla för en skyldiga att ställa betryggande säkerhet för förpliktelser, som ej skola omedelbart fullgöras.

26 § Har styrelsen, verkställande direktören eller annan ställföreträdare, som avses i 80 §, ingått avtal för oregistrerat bolag, vare avtalet, där registreringen sker, gällande från registreringen, såvida icke den med vilken avtalet slöts utövar den rätt att frånträda avtalet, som på grund av vad i andra stycket stadgas må tillkomma honom.

Den med vilken avtalet slöts äge frånträda avtalet, innan det kommit eller enligt vad i 316 § sägs skall anses hava kommit till hans kännedom, att bolaget registrerats. Visste han att bolaget var oregistrerat, må han dock ej, med mindre förbehåll träffats, frånträda avtalet i annat fall än då ansökan om registrering icke gjorts inom den i 29 § stadgade tiden eller då ansökan, som gjorts inom denna tid, av försäkringsinspektionen avskrivits eller avslagits.

Frånträde skall anses hava ägt rum, när meddelande därom inlämnats för befordran med post eller telegraf eller eljest på ändamålsenligt sätt avsänts till ställföreträdare, som ingått avtalet, eller till annan, som utsetts av vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare. Den med vilken avtalet slöts vare pliktig att, på förfrågan huruvida han vill vidbliva avtalet, inom skälig tid giva besked därom. Förklarar han sig vilja vidbliva avtalet eller underlåter han att inom skälig tid giva besked, skall han vara bunden av avtalet som om han vetat att bolaget var oregistrerat.

27 § Blir enligt 26 § avtal bindande för bolaget, må ansvarighet

varom i 25 § andra stycket stadgas ej göras gällande, utom såvitt angår förpliktelse som skolat fullgöras före bolagets registrering. Ej heller må på grund av sådan förpliktelse talan väckas, sedan ett år förflutit från registreringen.

28 § Varder bolaget ej registrerat, vare styrelseledamöterna, en för alla och alla för en, ansvariga för att vad styrelsen uppburit å tecknade aktier återbäres till aktieägarna, efter avdrag för kostnad till följd av åtgärd som må vidtagas enligt 25 § första stycket. Återbäringen skall ock omfatta förkovran, där sådan uppkommit.

29 § Ansökan om bolagets registrering skall av styrelsen och verkställande direktören göras senast ett år från det koncession beviljats.

Ansökningen skall beträffande styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören och vice verkställande direktör innehålla uppgift om fullständiga namnet, medborgarskap och hemvist, så ock förklaring att dessa personer ej äro omyndiga. Där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor, skola beträffande sådan revisor och suppleant för denne lämnas enahanda uppgifter under angivande att han är auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

I ansökningen skall uppgivas, av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen eller av verkställande direktören allenast på grund av denna lag. Skall firman tecknas av annan person än som avses i andra stycket första punkten, gälle vad där är stadgat även i fråga om sådan firmatecknare.

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningen skola fogas:

1 de listor å vilka aktieteckningen ägt rum;
2 avskrift av protokollet vid konstituerande stämman så ock;

om särskild stämma hållits, avskrift av det därvid förda protokollet;

3 en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören undertecknad handling, innehållande d e l s uppgift om det tecknade belopp, för vilket tilldelning av aktier ägt rum, samt om det belopp, för vilket aktier må hava förklarats förverkade enligt 39 §, ävensom därom huru mycket av det belopp, vartill aktiekapitalet sålunda uppgår, blivit inbetalt, d e l s o c k försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning; samt

4 bevis om tillstånd som må vara lämnat enligt 72, 81 eller 100 §§.

Har ej varje styrelseledamot och styrelsesuppleant samt verkställande direktören och vice verkställande direktör, så ock i övrigt envar, som ensam eller i förening men annan är bemyndigad att teckna bolagets firma, å ansökningen egenhändigt skrivit sin av vittnen styrkta namnteckning, skall vid ansökningen fogas en särskild bilaga, däråa namnteckningen finnes och blivit styrkt av vittnen.

Där full betalning för aktier erlagts vid tiden för ansökningen, skall den i femte stycket 3 omförmälda handlingen jämväl innehålla uppgift om sammanlagda nominella beloppet av till fullo betalda aktier.

29 a § Beslut om antagande av bifirma får anmälas för registrering av styrelsen eller verkställande direktören. Har bifirman antagits innan ansökan om bolagets registrering gjorts, kan anmälan upptagas i ansökningen. Vid anmälan skall fogas två avskrifter av protokoll som bestyrker anmälningen.

Om aktiebrev och aktiebok

30 § Aktiebrev skola undertecknas av styrelsen samt angiva bolagets firma, ordningsnummer å den eller de aktier, varå

breven lyda, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet. Styrelseledamots namnteckning må kunna återgivas genom tryckning eller på annat dylikt sätt.

Kunna, då aktiebrev utgivas, enligt bolagsordningen aktier av olika slag finnas, skall aktieslaget anmärkas i aktiebreven. Har i bolagsordningen intagits förbehåll, som i 60 eller 65 § sägs, varde ock den i förbehållet bestämda inskränkningen angiven i varje brev å aktie som den avser.

Aktiebrev må ej utgivas, med mindre full betalning erlagts för den eller de aktier varå brevet lyder. Utgivande av aktiebrev må ej äga rum, innan registrering skett därom, att full betalning erlagts för aktier tillhopa motsvarande det i bolagsordningen bestämda minimikapitalet. Vid ökning av aktiekapitalet må brev utgivas å högst så många aktier som enligt 57 § registrerats såsom till fullo betalda. Angående utgivande av brev å nya aktier vid sådan ökning av aktiekapitalet, som avses i 59 § stadgas i nämnda paragraf. Aktiebrev må ej till aktieägaren utgivas, med mindre denne införts i aktieboken.

Angående utdelningskuponger till aktiebrev är stadgat i lagen om skuldebrev.

31 § Efter det bolaget bildats och styrelse valts, må utgivas bevis om rätt till aktie, vilket skall till bolaget återställas vid utbekommande av brev å aktien. Sådant bevis (interimsbevis) skall ställas till viss man och undertecknas av styrelsen på sätt i 30 § är stadgat om aktiebrev eller ock genom bank, därvid å beviset skall angivas att det undertecknats av banken enligt fullmakt. Beviset skall innehålla de uppgifter, som i nämnda paragraf angivas. Interimsbevis må ej till aktieägaren utgivas, med mindre denne införts i aktieboken.

Om verkställd teckning av aktie må utgivas bevis, däri upptages förbehåll att aktiebrev eller interimsbevis å aktien ej må utbekommas av aktietecknaren eller den till vilken hans rätt övergått, med mindre beviset återställes. Sådant bevis (teck-

ningsbevis) skall ställas till viss man och undertecknas av stiftarna eller av styrelsen efter vad i 30 § är stadgat om aktiebrev eller ock genom bank på sätt i första stycket är föreskrivet om interimsbevis. Beviset, däri skall angivas bolagets firma, akties nominella belopp och dagen för utfärdandet, skall innehålla de uppgifter som i 30 § andra stycket angivas.

Å interimsbevis eller teckningsbevis skall genom styrelsens försorg på begäran antecknas belopp som inbetalts å aktien.

Teckningsrättsbevis och delbevis, varom stadgas i 51, 59 och 334 §§, må ställas till viss man eller till innehavaren och skola undertecknas på sätt om interimsbevis i första stycket är föreskrivet.

32 § 1 mom. Har aktiebrev blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att den som verkställde överlåtelsen var i konkurs eller att han ej var rätte aktieägaren eller behörig att å dennes vägnar förfoga över aktiebrevet, äge nye innehavaren ändock företräde till aktien, där han var i god tro och överlåtaren kunde till stöd för sin rätt åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser till viss man eller in blanco.

Förvärvaren skall anses hava varit i ond tro, ej allenast där han visste, att den, som verkställde överlåtelsen, icke var den, å vilken handlingen var ställd eller senast överlåten, eller berättigad att handla å dennes vägnar, utan ock där han försummat att med skälig omsorg pröva, huruvida så var fallet. Huruvida tidigare överlåtelse är äkta och i övrigt giltig, vare förvärvaren ej pliktig att pröva, med mindre särskild anledning därtill föreligger.

Vad nu är sagt om överlåtelse av aktiebrev gälle ock i fråga om pantsättning av dylik handling.

2 mom. Har den, som till grund för förvärv av aktiebrev åberopar

annat fång än överlåtelse, blivit införd i aktieboken, skall vid senare överlåtelse eller pantsättning av aktiebrevet vad i 1 mom. är stadgat äga tillämpning jämväl med avseende å förstnämnda fång.

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. är stadgat om aktiebrev skall äga motsvarande tillämpning i fråga om interimsbevis, så ock beträffande teckningsrättsbevis och delbevis, som avses i denna lag, där det är ställt till viss man.

Är teckningsrättsbevis eller delbevis ställt till innehavaren och har det blivit av någon, som hade det i händer, överlåtet och kommit i förvärvarens besittning; finnes sedan, att överlåtaren var i konkurs eller att han ej var rätte ägaren eller behörig att å dennes vägnar förfoga över beviset, äge nye innehavaren ändock företräde till beviset, utan så är att han visste, att den andre ej ägde överlåta handlingen, eller han åsidosatt den aktsamhet som, efter omständigheterna, skäligen bort iakttagas. Vad nu är sagt om överlåtelse av teckningsrättsbevis och delbevis som är ställt till innehavaren, gälle ock beträffande pantsättning av dylikt bevis.

4 mom. Överlåtelse eller pantsättning av aktiebrev eller interimsbevis eller av teckningsrättsbevis eller delbevis, som avses i denna lag, vare ej gällande mot överlåtarens eller pantsättarens borgenärer, med mindre den till vilken överlåtelse eller pantsättning skett fått handlingen i besittning.

33 § Överlåter någon teckningsbevis, äge överlåtelsen ej verkan mot överlåtarens borgenärer, med mindre den till vilken överlåtelse skett fått beviset i besittning. Varder sådant bevis överlåtet till flera, skall den som i god tro fått beviset i besittning äga företräde.

Vad nu är sagt i fråga om överlåtelse av teckningsbevis gälle ock beträffande pantsättning av dylikt bevis.

34 § Aktiebrev, interimsbevis, teckningsbevis eller delbevis,

som i samband med dödning utgives i stället för annat sådant brev eller bevis, skall innehålla uppgift därom.

Utgives aktiebrev i utbyte mot annat, skall det nya aktiebrevet innehålla, att det trätt i stället för annat, samt uppgift om dagen för det äldre aktiebrevets utfärdande. Då utbyte av aktiebrev skett, skall det äldre aktiebrevet i betryggande ordning makuleras.

35 § 1 mom. Över försäkringsaktiebolags samtliga aktier har styrelsen att ofördröjligen efter bolagets bildande upplägga en aktiebok. Denna må bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem.

I aktieboken skola genom styrelsens försorg aktierna upptagas i nummerföljd med uppgift å aktietecknarna.

Av förvärvare vid konstituerande stämman eller hos styrelsen anmälda och styrkta förändringar i äganderätten till aktie skola ofördröjligen införas i aktieboken. Där lösningsrätt enligt 65 § 1 mom. tillkommer aktieägare, må införing dock ej ske, förrän det visat sig att lösningsrätten icke begagnas. Om förvärv av aktie ägt rum annorledes än genom överlåtelse, skall, om förvärvet ej införts i aktieboken, införing därav ske, när senare förvärv av aktien införes. Har förvärv av aktie ägt rum annorledes än genom överlåtelse, skall fångets beskaffenhet anmärkas i aktieboken. I denna skall antecknas dagen då införing sker.

Det åligger styrelsen att omedelbart före bolagsstämma vara tillstädes för att pröva de frågor om nya aktieägares införande i aktieboken som då kunna yppas. Dock skall, där i bolagsordningen enligt 106 § rätten till deltagande i bolagsstämmas förhandlingar gjorts beroende av att anmälan därom sker viss tid före stämman, styrelsesammanträde för prövning av frågor som nyss sagts hållas omedelbart före anmälningstidens utgång.

Styrelsen skall hålla aktieboken tillgänglig för envar som vill taga kännedom om densamma.

2 mom. Där hinder på grund av lösningsrätt ej möter mot införing i aktieboken, må styrelsen ej vägra att såsom ägare införa den som företer aktiebrev, såframt han kan till stöd för sin rätt till aktien åberopa lydelsen av sammanhängande, till honom fortgående skriftliga överlåtelser. Är sista överlåtelsen tecknad in blanco, må införing ej ske med mindre namnet utsättes i överlåtelsen.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning vid införing av förvärv på grund av skriftlig överlåtelse av aktiebrev, om förvärvet skett efter förvärv som ägt rum annorledes än genom överlåtelse och sistnämnda fång blivit infört i aktieboken.

Den till vilken aktie övergått vare ej gentemot bolaget att anse såsom aktieägare, innan han införts i aktieboken.

När ny ägare av aktie införes i aktieboken, skall brevet förses med påskrift om införingen med angivande av dagen därför. Har förvärvet skett annorledes än genom överlåtelse, skall tillika fångets beskaffenhet anmärkas i påskriften.

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. är stadgat skall äga motsvarande tillämpning, när interimsbevis å aktie utfärdats. I fråga om teckningsbevis skola bestämmelserna i 2 mom. sista stycket äga motsvarande tillämpning.

Om inbetalning av aktiekapital

36 § Senast inom två år från försäkringsaktiebolags bildande skall aktie till fullo betalas.

Ej må kvittning ske av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget, med mindre styrelsen det medgiver. Kvittning må icke medgivas, där den skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

Innan styrelse valts, må inbetalning å aktie verkställas allenast

genom insättning för bolaget å bankräkning varom stadgas i 331 §.

37 § Där aktietecknare ej före eller vid bolagets bildande erlägger full betalning för aktie, åligger det honom att efter anmaning av styrelsen avlämna till bolaget ställd skriftlig förbindelse å återstoden. Denna förbindelse, som skall innehålla aktiens nummer, må icke återställas, förrän aktien blivit till fullo gulden eller betalningsskyldighet för aktietecknaren icke längre föreligger enligt 40 §. Fordran å oguldet aktiebelopp må, ändå att förbindelse utfärdats, ej av bolaget överlåtas eller pantsättas.

Försummar aktietecknare att inom en månad efter anmaning avlämna förbindelse, vare hela det belopp, som skall inbetalas för aktien, förfallet till betalning.

Anmaning skall innehålla erinran om påföljden av att den ej efterkommes. Anmaning skall anses vara given, när den kungjorts på det sätt, som gäller för kallelse till ordinarie bolagsstämma, samt, där aktietecknares postadress uppgivits eller upplysning om adressen utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas, till honom försänts i rekommenderat brev.

38 § Har aktietecknare överlåtit aktie å annan, vare denne, om han på anmälan införes såsom ägare i aktieboken, skyldig att fullgöra återstående inbetalning å aktien och avlämna förbindelse enligt 37 §. Aktietecknaren vare ändock pliktig att fullgöra sådan skyldighet, såframt ej styrelsen medgiver befrielse därifrån.

Vad nu är sagt skall, där aktie överlåtes vidare, äga motsvarande tillämpning i avseende å överlåtare och ny ägare.

39 § Fullgöres ej inbetalning å aktie i rätt tid, äger styrelsen utsöka det förfallna beloppet, och skall ränta däråa gäldas enligt 6 § räntelagen (1975:635) från förfallodagen.

Verkställes ej inbetalning inom en månad efter anmaning, äger styrelsen, där annan anmäler sig vilja övertaga aktien, förklara denna övertagen av honom eller, i annat fall, förklara aktien förverkad. Då aktie förklarats förverkad, kan vad å aktien inbetalts ej återfordras. Har aktie förklarats övertagen av annan, må ej heller vad som tidigare inbetalts återfordras, förrän den som övertagit aktien till fullo betalt denna.

Har från aktietecknare aktie övergått å annan, må aktien ej av styrelsen förklaras övertagen eller förverkad, med mindre anmaning enligt andra stycket gjorts hos den som senast i aktieboken införts såsom ägare till aktien.

I avseende å den, som förklarats hava övertagit aktie, skall vad om aktietecknare är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Beträffande anmaning, som i denna paragraf sägs, skall gälla vad i 37 § tredje stycket är stadgat.

40 § Ändå att befrielse från betalningsskyldighet medgivits aktietecknare enligt 38 § eller aktie av styrelsen förklarats övertagen eller förverkad, vare aktietecknaren, där bolaget försättes i konkurs på ansökan som gjorts inom två år från utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tiden, skyldig att såvitt borgenärers rätt därpå beror, fullgöra återstående inbetalning å aktien. Vad nu är stadgat beträffande aktietecknaren gälle, där betalningsskyldighet mot bolaget uppkommit för ny ägare eller där aktie förklarats övertagen av annan, jämväl denne.

41 § Varder, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, ytterligare inbetalning å aktier fullgjord, skall inom sex månader efter inbetalningen anmälan om sålunda inbetalt belopp göras för registrering. Anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören, skall innehålla försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning eller ock genom

kvittning mot skuld till aktietecknare. Därvid skall angivas, huru mycket som guldits genom betalning och huru mycket som guldits genom kvittning, och skall, där kvittning skett, tillika försäkras att den enligt styrelsens och verkställande direktörens mening icke länt till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

I anmälningen skall ock för registrering uppgivas sammanlagda nominella beloppet av alla de aktier som vid tiden för anmälningarna är till fullo inbetalda.

42 § Har ej enligt 29 § eller, inom sex månader efter utgången av den för aktiernas inbetalning bestämda tiden, enligt 41 § anmälts, att full betalning behörigen erlagts för aktier med sammanlagt nominellt belopp ej understigande det i bolagsordningen bestämda minimikapitalet, skall försäkringsinspektionen till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom en månad därefter inkomma med anmälan att betalningen fullgjorts. Efterkommes ej anmaningen, åligge det inspektionen att härom lämna meddelande till rätten, som förelägger bolaget att inom viss tid, minst två och högst fyra månader, inkomma med bevis från inspektionen att anmälan om inbetalningen registrerats vid äventyr att bolaget eljest förklaras skola träda i likvidation. Fullgöres ej föreläggandet, förklare rätten att bolaget skall träda i likvidation.

I beslutet meddele rätten föreläggande som i 135 § första stycket sägs; och skall vad i andra stycket samma paragraf är stadgat om meddelande och underrättelse till försäkringsinspektionen äga motsvarande tillämpning.

43 § Hava, sedan ansökan om bolagets registrering gjorts, aktier förklarats förverkade, skall aktiekapitalet anses minskat med det belopp, som svarar mot de förverkade aktierna; och åligger det styrelsen och verkställande direktören att för registrering av minskningen ofördröjligen anmäla antalet förverkade aktier. Om å dessa aktier något var inbetalt och registrering därav skett, skall anmälningen innehålla uppgift därom; och skall i

registret införas, att det belopp, som förut registrerats såsom inbetalt å aktiekapitalet, minskats med det belopp, som inbetalts å de förverkade aktierna.

Om aktiekapitalets ökning

44 § Ökning av aktiekapitalet medelst ny aktieteckning må beslutas av bolagsstämma. Erfordras för beslutet ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet, må beslutet fattas först sedan stadfästelse å ändringen meddelats.

Förslag till ökningsbeslut, så ock ett av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören undertecknat yttrande över den föreslagna kapitalökningens betydelse för bolaget skola genom styrelsens och verkställande direktörens försorg dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängliga för aktieägarna, dels ock framläggas å stämman. Där ej balansräkningen för nästföregående räkenskapsår fastställes å stämman, skola ock efter vad nyss sagts hållas tillgängliga och framläggas å stämman:

1 avskrift av den senaste fastställda balansräkningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser;
2 en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören undertecknad berättelse, däri upplysning lämnas, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för dess ställning vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande; samt
3 ett av revisorerna avgivet yttrande över berättelsen.

45 § Beslutet om aktiekapitalets ökning skall angiva:

1 det belopp, varmed aktiekapitalet må ökas;
2 där enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, till vilket aktieslag de nya aktierna skola hän-

föras;

3 den företrädesrätt att teckna nya aktier, som enligt denna lag eller bolagsordningen må tillkomma aktieägare;

4 den tid, ej understigande en månad från den dag då beslutet enligt 49 § kungjorts i tidningarna, inom vilken aktieägare må begagna företrädesrätt till teckning;

5 akties nominella belopp och det belopp som skall inbetalas för aktie;

6 den beräkningsgrund, efter vilken vid överteckning de aktier som icke tecknats med företrädesrätt skola av styrelsen fördelas, där ej föreskrift meddelas att fördelningen skall ske enligt styrelsens bestämmande; samt

7 det räkenskapsår, för vilket vinstutdelning å de nya aktierna först må utgå, varvid dock detta år må bestämmas senast till året efter det räkenskapsår, under vilket aktierna skolat till fullo inbetalas.

I ökningsbeslutet skall ock angivas det belopp, vartill aktiekapitalet uppgår vid beslutets fattande, och vad därav svarar mot aktier som registrerats såsom till fullo inbetalda. Har ökning av aktiekapitalet förut beslutats, skall beträffande sista ökningen anmärkas, huruvida aktier som icke förklarats förverkade ännu ej registrerats såsom till fullo inbetalda.

Bestämmelse må i ökningsbeslutet meddelas, att det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier sker, skall uppgå till visst angivet minimibelopp för att aktieteckningen skall bliva bindande.

I fall, då beträffande de nya aktierna skall gälla sådant förbehåll om aktiekapitalets nedsättning genom inlösen av aktier som avses i 60 §, skall i beslutet intagas erinran därom.

46 § Bestämmelsen i 8 § tredje stycket om förbud mot att erlägga betalning för aktie annorledes än i penningar ävensom bestämmelsen i 14 § andra punkten om förbud mot förbehåll om särskild förmån eller rättighet vid aktieteckning gälle ock vid aktiekapitalets ökning.

Angående kvittning av skuld på grund av aktieteckning mot fordran hos bolaget stadgas i 55 § andra stycket.

47 § Bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning skall av styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen anmälas för registrering.

Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll rörande beslutet, så ock i huvudskrift och avskrift det i 44 § andra stycket första punkten omförmälda yttrandet samt berättelse och yttrande som avses i nämnda stycket 2 och 3.

Om villkor för registrering av beslutet är stadgat i 308 § 1 mom.

48 § Sedan bolagsstämman fattat beslut om aktiekapitalets ökning, skola teckningslista och kungörelse om beslutet upprättas samt undertecknas av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören.

I såväl teckningslistan som kungörelsen skall upptagas bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning. Har i ökningsbeslutet bestämmelse ej meddelats om tiden för inbetalning av nya aktier, skall sådan bestämmelse upptagas i teckningslistan och kungörelsen. Då bolagsordningen innehåller förbehåll som i 65 § sägs, skall i teckningslistan och kungörelsen intagas erinran därom.

I teckningslistan skall upptagas förteckning över de handlingar som skola enligt 52 § vara fogade vid listan. Angående påskrift å listan, där inbetalning å tecknad aktie må för bolaget insättas på bankräkning, stadgas i 331 §.

49 § Sedan ökningsbeslutet registrerats, låte styrelsen och verkställande direktören införa kungörelsen i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Det åligger ock styrelsen och verkställande direktören att ofördröjligen i rekommenderat brev om bolagsstämmans beslut underrätta varje aktieägare, om vars postadress upplysning utan

väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas.

50 § Där alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vare varje aktieägare berättigad att, i den mån det kan ske, av de nya aktierna efter teckning erhålla det antal som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Finnas aktier av olika slag och medföra dessa icke lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall i fråga om företrädesrätten till teckning av nya aktier gälla vad i bolagsordningen föreskrives.

51 § Där den företrädesrätt till teckning, som tillkommer en förutvarande aktie, icke avser en eller flera nya aktier, vare aktieägare berättigad att för varje aktie utbekomma ett eller flera teckningsrättsbevis av innehåll, att innehavaren av beviset äger rätt att teckna en aktie mot avlämnande av det antal teckningsrättsbevis som erfordras för rätt att teckna en aktie.

Ej må teckningsrättsbevis utlämnas till aktieägare, innan registrering av beslutet om ökning skett. Aktieägare vare skyldig att förete det aktiebrev, varå rätten att erhålla teckningsrättsbevis grundas; och skall genom styrelsens försorg sådant aktiebrev förses med påskrift att teckningsrättsbevis utlämnats.

Hava teckningsrättsbevis ej utfärdats, vare aktieägare, som vill begagna honom tillkommande företrädesrätt till teckning av nya aktier, skyldig att vid aktieteckningen förete det eller de aktiebrev varå teckningsrätten grundats; och skall genom styrelsens försorg sådant aktiebrev förses med påskrift att teckningsrätten begagnats.

Hava teckningsrättsbevis utfärdats, skola de vid aktieteckningen återställas.

52 § Teckning av de nya aktierna skall ske å teckningslistan i huvudskrift eller i avskrift, som bestyrkts av notarius publicus eller landsfiskal eller av två styrelseledamöter.

Vid teckningslistan skola vara fogade ett exemplar av bolagsordningen samt i avskrift de enligt 44 §, jämte förslaget till ökningsbeslut, framlagda handlingarna, så ock avskrift av kungörelsen om ökningsbeslutet samt i huvudskrift eller avskrift av styrelsen eller verkställande direktören undertecknad uppgift om de tidningar, i vilka kungörelsen om ökningsbeslutet varit införd och om dagen därför, eller ock ett exemplar av dessa tidningar.

Å varje teckningslista skall finnas uppgift om dagen för listans framläggande.

När aktieteckning sker, böra tecknarna vid sina namn angiva yrke och postadress.

53 § Teckning av ny aktie vare ogiltig, där den ej göres å teckningslista i huvudskrift eller sådan avskrift som i 52 § sägs.

Har ny aktie tecknats med villkor, vare aktieteckningen ogiltig, såframt ej, efter vad i 45 § tredje stycket stadgas, bestämmelse om villkoret meddelats i beslutet om aktiekapitalets ökning eller ock aktietecknaren, innan tilldelning av aktier sker, frånträtt villkoret.

Ej må sådan grund för aktieteckningens ogiltighet, som i första och andra styckena avses, göras gällande, utan så är att den anmälts hos försäkringsinspektionen, i fall då i ökningsbeslutet bestämmelse upptagits om viss minimiteckning, innan registrering skett i anledning av anmälan om sådan teckning enligt vad i 56 § stadgas och eljest innan registrering jämlikt 57 § ägt rum i anledning av anmälan, som gjorts efter det aktien till fullo betalats.

54 § Sedan teckningen av nya aktier avslutats skall ofördröjligen genom styrelsens försorg tilldelning av nya aktier till aktietecknarna ske med tillämpning av vad i 50 § samt i ökningsbeslutet enligt 45 § första stycket 6 är föreskrivet. Rörande

tilldelningen skall skriftlig uppgift upprättas och undertecknas av styrelsen. Aktierna skola genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken.

55 § Senast ett år från det bolagsstämmans beslut om aktiekapitalets ökning fattades eller om registrering av ökningsbeslutet vägrats och besvär däröver anförts, inom ett år från det besvären blivit bifallna, skall full betalning för ny aktie erläggas.

Ej må kvittning ske av skuld på grund av ny aktieteckning mot fordran hos bolaget, med mindre styrelsen det medgiver. Kvittning må icke medgivas, där den skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

Vad i 37-40 §§ finnes stadgat om skyldighet att erlägga betalning å aktie och avlämna förbindelse samt om påföljd av underlåtenhet att fullgöra sådan skyldighet skall vid ny aktieteckning äga motsvarande tillämpning i avseende å aktietecknare som ej vid teckningen erlagt full betalning.

56 § Har i beslutet om aktiekapitalets ökning upptagits bestämmelse om minimiteckning, skall inom sex månader från det beslutet fattades eller, om registrering av ökningsbeslutet vägrats och besvär däröver anförts, inom sex månader från det besvären blivit bifallna, för registrering anmälas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett, där beloppet uppgår till det i ökningsbeslutet angivna minimibeloppet.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören, skola fogas:

1 teckningslistorna, så ock avskrift av desamma;
2 ett exemplar av de tidningar, i vilka kungörelsen angående bolagsstämmans beslut om ökningen varit införd; samt
3 avskrift av den i 54 § omförmälda uppgiften rörande tilldelningen av nya aktier.

Sker ej registrering i anledning av anmälan enligt första stycket och varder till följd därav, enligt vad i 308 § 2 mom. sägs, i registret antecknat att den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret, vare aktieteckningen icke vidare bindande, och skall vad å de tecknade aktierna inbetalats återbäras till aktietecknarna jämte ränta därå. Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) från dagen för inbetalningen till och med den dag anteckning enligt 308 § 2 mom. sker i registret samt enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

57 § 1 mom. Senast sex månader efter utgången av den för inbetalning av de nya aktierna bestämda tiden skall, där ej anteckningen om ökningsbeslutets registrering avförts ur registret efter vad i 308 § 2 mom. sägs, för registrering anmälas, huru många nya aktier som till fullo betalats.

Anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören, skall innehålla försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning eller ock genom kvittning mot skuld till aktietecknare. Därvid skall angivas huru mycket som guldits genom betalning och huru mycket som guldits genom kvittning; och skall, där kvittning skett, tillika försäkras, att kvittning icke länt till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

I anmälningen skall, där ej anmälan skett enligt 56 §, för registrering uppgivas det tecknade belopp, för vilket tilldelning av nya aktier skett. Vid anmälningen skola i sådant fall fogas i nämnda paragraf andra stycket omförmälda handlingar och tidningar.

Om villkor för registrering är för visst fall stadgat i 308 § 3 mom.

2 mom. Varda efter anmälan som avses i 1 mom. nya aktier ytterligare till fullo betalda, skall inom sex månader efter inbetal-

ningen antalet sådana aktier anmälas för registrering. Anmälningen skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören samt innehålla försäkran som i 1 mom. andra stycket sägs.

3 mom. Aktiekapitalet skall, så snart registrering skett i anledning av anmälan enligt 1 eller 2 mom., anses ökat med sammanlagda *nominella beloppet av det antal nya aktier som* anmälts hava till fullo betalats.

4 mom. Om nya aktier förklaras förverkade, skola inom sex månader därefter styrelsen och verkställande direktören för registrering anmäla antalet förverkade aktier. Med sådan anmälan skall dock anstå, till dess anmälan sker jämlikt 1 mom.

58 § Utan hinder av vad i 44-57 §§ finnes stadgat må styrelsen besluta aktiekapitalets ökning under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. I sådant fall skall vad i nämnda paragrafer är föreskrivet äga motsvarande tillämpning, därvid dock skall iakttagas vad nedan är särskilt stadgat.

Sedan styrelsen fattat beslut om aktiekapitalets ökning, må kungörelse och underrättelse om beslutet samt aktieteckning ske.

Å bolagsstämmans beslut om godkännande av styrelsens ökningsbeslut samt å styrelsens och verkställande direktörens skyldighet att viss tid före stämma hålla handlingar tillgängliga och på stämman framlägga handlingarna skola bestämmelserna i 44 § äga tillämpning.

Vad i 47, 55 och 56 §§ sägs beträffande bolagsstämmas beslut om aktiekapitalets ökning skall tillämpas å bolagsstämmans beslut om godkännande av kapitalökningen.

Innan ökningsbeslutet godkänts av bolagsstämman, må ej de nya aktierna upptagas i aktieboken eller den i 57 § 1 mom. föreskrivna anmälningen för registrering äga rum.

58 a § Åsyftas med ökningen av försäkringsaktiebolags aktiekapital att förvärva mera än hälften av aktierna i annat försäkringsaktiebolag eller, om aktier med olika röstvärde finnas, så många aktier, att röstetalet för dem utgör mera än hälften av röstetalet för samtliga aktier, äger försäkringsinspektionen medgiva, att betalning för ny aktie må erläggas med aktie i sistnämnda bolag samt att teckning av de nya aktierna sker med villkor härom.

Har försäkringsinspektionen lämnat medgivande enligt första stycket, skall företrädesrätt enligt 50 § till teckning av de nya aktierna icke tillkomma förutvarande aktie. Vad i 53 § andra stycket stadgas skall icke tillämpas i fråga om aktieteckning med villkor som inspektionen medgivit.

Beslut om ökning av försäkringsaktiebolags aktiekapital med sådant villkor rörande teckningen av de nya aktierna som avses i första stycket skall, utöver vad som föreskrives i 45 § första stycket, innehålla alla om aktieförvärvet och koncernbildningen träffade bestämmelser. Vad i 45 § första stycket 5. stadgas föranleder ej därtill, att värdet av aktie, som skall tillskjutas, i ökningsbeslutet uppskattas till visst penningbelopp. Förslaget till ökningsbeslutet eller, om styrelsen fattat beslut enligt 58 §, ökningsbeslutet skall, när det enligt 44 § andra stycket hålles tillgängligt för aktieägarna och framlägges å bolagsstämman vara åtföljt av försäkringsinspektionens medgivande. Medgivandet skall jämväl i avskrift fogas vid teckningslistan och angivas i den förteckning, som enligt 48 § tredje stycket skall upptagas i teckningslistan. Anmälan enligt 57 § 1 och 2 mom. skall innehålla dels uppgift å den egendom, som tillskjutits, och det antal aktier, för vilka tillskott skett, dels ock försäkran att den anmälda inbetalningen på aktiekapitalet, där den ej fullgjorts genom sådant tillskott, blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning eller ock genom kvittning mot skuld till aktietecknare. Därvid skall angivas huru mycket som guldits genom betalning och hur mycket som guldits genom kvittning; och skall, där kvittning skett, tillika försäkras, att

kvittningen icke länt till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

59 § 1 mom. Finnas i försäkringsaktiebolag, som uteslutande eller huvudsakligen driver annan rörelse än livförsäkringsrörelse, enligt den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen och bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst enligt balansräkningen, besparade vinstmedel, må aktiekapitalet ökas genom överföring av sådana vinstmedel. Överföring må dock icke ske av medel som avsatts till någon för livförsäkringsrörelse avsedd fond eller till reservfond.

I avseende å ökningsbeslutet skall gälla vad i 44 § första stycket är stadgat. Ökningsbeslutet skall angiva det belopp varmed aktiekapitalet skall ökas och, när enligt bolagsordningen aktier av olika slag kunna finnas, till vilket aktieslag de nya aktierna skola hänföras. Tillika skall beträffande ökningsbeslutets innehåll gälla vad i 45 § första stycket 7 och andra stycket sägs.

Förslag till ökningsbeslut skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna dels ock framläggas å stämman. Är stämman ej ordinarie bolagsstämma som avses i 113 §, skola ock efter vad nyss sagts hållas tillgängliga och framläggas å stämman:

1 avskrift av den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år;
2 en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören undertecknad handling, innehållande dels upplysning, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om händelser av väsentlig betydelse för bolagets ställning, vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande, dels ock försäkran, att anledning ej yppats att balans-

räkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 93 §; samt

3 ett av revisorerna avgivet yttrande över sistnämnda handling.

Där alla förutvarande aktier medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vare varje aktieägare berättigad att av de nya aktierna erhålla det antal, som svarar mot hans andel i det förutvarande aktiekapitalet. Finnas aktier av olika slag och medföra dessa icke lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall i fråga om rätten att erhålla nya aktier gälla vad i bolagsordningen föreskrives. Där den rätt att erhålla nya aktier som enligt första punkten eller bolagsordningen tillkommer en förutvarande aktie icke avser en eller flera nya aktier, vare aktieägare berättigad att för varje aktie utbekomma ett eller flera delbevis av innehåll, att innehavaren av beviset äger rätt att utbekomma en ny aktie mot avlämnande av det antal delbevis som erfordras för utbekommande av en ny aktie.

2 mom. Beslutet om ökningen skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg kungöras på sätt i 49 § stadgas. Ökningsbeslutet skall därefter av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas d e l s t v å avskrifter av protokoll som förts i ärendet, d e l s ett exemplar av de tidningar, i vilka beslutet varit infört, d e l s o c k avskrift av den för nästföregående räkenskapsår fastställda balansräkningen eller, där beslutet ej fattats å ordinarie bolagsstämma som avses i 113 §, av de handlingar, som efter vad i 1 mom. tredje stycket sägs skola hava framlagts å bolagsstämman.

Aktiekapitalet skall, så snart registrering av beslutet skett, anses ökat med det belopp, som enligt beslutet skall överföras till aktiekapitalet.

De nya aktierna skola i aktieboken upptagas i nummerföljd.

Ej må delbevis eller brev å ny aktie utlämnas till aktieägare, innan registrering av beslutet om ökningen skett och aktieägaren företett det eller de aktiebrev, varå rätten att erhålla delbevis eller ny aktie grundas. Genom styrelsens och verkställande direktörens försorg skall sådant aktiebrev förses med påskrift att delbevis eller brev å ny aktie utlämnats. När brev å ny aktie utlämnas, skall ägaren införas i aktieboken.

3 mom. Är försäkringsaktiebolag moderbolag, må ökning av aktiekapitalet i den ordning varom i 1 mom. stadgas ej ske medelst överföring av större del av bolagets vinst än som enligt 68 § må såsom vinstutdelning utbetalas till aktieägarna.

Har förslaget om ökningen av aktiekapitalet väckts av styrelsen, skall revisorernas yttrande över den handling, som avses i 1 mom. tredje stycket 2, innehålla uttalande, huruvida, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av dess verksamhet i dess helhet, ökningen av aktiekapitalet får anses stå i strid mot god affärssed.

Om aktiekapitalets nedsättning

60 § I försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital kan utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, må aktiekapitalet, såframt förbehåll därom träffats i den vid bolagets bildande stadfästa bolagsordningen, kunna genom inlösen av aktier nedsättas enligt grunder som stadgas i förbehållet, dock ej under det i bolagsordningen bestämda minimikapitalet.

Sådan nedsättning av aktiekapitalet må även äga rum, där efter bolagets registrering stadfästelse meddelats å ändring av bolagsordningen, varigenom förbehåll som avses i första stycket intages i denna. I dylikt fall må dock nedsättningen ske allenast genom inlösen av aktier, utgivna på grund av sådant beslut om ökning av aktiekapitalet, som av bolagsstämman eller, enligt 58 §, av styrelsen fattats, sedan ändringen av bolagsordningen registrerats.

Ej må nedsättning äga rum, där fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår utvisar sådan ställning, att efter nedsättningen det belopp vartill aktiekapitalet nedsatts och motsvarande del av reservfonden icke skulle vara till fullo täckta.

Då enligt de i förbehållet stadgade grunderna blivit bestämt att vissa aktier skola inlösas, skola styrelsen och verkställande direktören ofördröjligen göra anmälan för registrering av aktiekapitalets nedsättning med motsvarande belopp. Vid denna anmälan skall fogas avskrift av den fastställda balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, så ock, där inlösen beslutats av bolagsstämma, två avskrifter av protokollet i ärendet samt i annat fall i två exemplar en av styrelsen och verkställande direktören underskriven handling rörande bestämmandet av vilka aktier som skola inlösas. Då registrering skett, skall aktiekapitalet anses nedsatt, och må inlösen ej dessförinnan ske.

När aktie inlöses, skall aktiebrevet genom styrelsens och verkställande direktörens försorg förses med påskrift om inlösandet.

61 § 1 mom. Beslut om nedsättning av aktiekapitalet i annat fall än i 60 § sägs fattas av bolagsstämma efter vad i 127 § stadgas.

Förslag till nedsättningsbeslut skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg dels minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna dels ock framläggas å stämman. Där ej balansräkningen för nästföregående räkenskapsår fastställes å stämman, skola ock efter vad nyss sagts hållas tillgängliga och framläggas å stämman:

1 avskrift av den senaste fastställda balansräkningen, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust, samt avskrift av förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för samma år;
2 en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören undertecknad berättelse, däri upplysning lämnas, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, om

händelser av väsentlig betydelse för dess ställning, vilka inträffat efter förvaltningsberättelsens avgivande; samt

3 ett av revisorerna avgivet yttrande över berättelsen.

Handlägges nedsättningsfrågan å två stämmor, skall vad i andra stycket sägs gälla beträffande båda stämmorna.

Nedsättningsbeslutet skall angiva det belopp, varmed aktiekapitalet skall nedsättas och det sätt varpå nedsättningen jämlikt 2 mom. skall genomföras. I beslutet skall ock upptagas föreskrift, a t t det nedsättningen motsvarande beloppet skall återbetalas till aktieägarna, eller a t t det skall avsättas till reservfonden eller säkerhetsfonden, eller a t t det skall avsättas till en särskild fond att användas enligt beslut av bolagsstämma. Rörande olika delar av nämnda belopp kunna olika sådana föreskrifter meddelas.

Inom fyra månader från det nedsättningsbeslutet fattades eller, om klandertalan därå anställes, från det denna talan genom lagakraftägande dom ogillades, skall nedsättningsbeslutet av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll som förts i ärendet, så ock avskrift av den för nästföregående år fastställda balansräkningen eller, där fastställelse av balansräkningen ej skett i samband med nedsättningsbeslutet, av de i andra stycket 1, 2 och 3 omförmälda handlingarna.

Har anmälan ej inkommit inom föreskriven tid, vare nedsättningsbeslutet förfallet.

2 mom. Nedsättning av aktiekapitalet genomföres genom inlösen av aktier, genom indragning av aktier utan återbetalning eller genom minskning av aktiernas nominella belopp eller ock genom sammanläggning av aktier enligt 334 §.

Genom styrelsens och verkställande direktörens försorg skall, när aktie inlöses eller nominella beloppet minskas mot återbetalning av aktiekapital, aktiebrevet förses med påskrift därom.

Påskrift skall ock, så snart ske kan, verkställas, när aktie indragits eller nominella beloppet minskats utan återbetalning.

62 § 1 mom. Beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 61 § må, där beslutet icke innefattar föreskrift, att det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden eller säkerhetsfonden, ej bringas till verkställighet utan rättens tillstånd.

Rättens tillstånd skall av styrelsen och verkställande direktören sökas senast inom sex månader efter det nedsättningsbeslutet registrerades. Vid ansökningen skola vara fogade bevis att beslutet blivit registrerat samt avskrift av fastställd balansräkning för nästföregående räkenskapsår, försedd med anteckning om bolagsstämmans beslut rörande bolagets vinst eller förlust. Rätten inhämte försäkringsinspektionens yttrande huruvida eller i vad mån nedsättningen kan komma att inverka på försäkringstagarnas rätt. Finner rätten med hänsyn till yttrandets innehåll nedsättningen icke böra bringas till verkställighet, skall ansökningen genast avslås. I annat fall utfärde rätten kallelse å bolagets borgenärer, med föreläggande för den, som vill bestrida ansökningen, att sist å viss dag, sedan sex månader förflutit, skriftligen hos rätten göra anmälan därom vid äventyr att han eljest anses hava medgivit ansökningen. Kallelsen varde skyndsamt kungjord i Post- och Inrikes Tidningar. I kallelsen skall intagas ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande. Styrkes inför rätten, att de borgenärer, vilka hos rätten bestritt ansökningen, blivit till fullo förnöjda för sina fordringar eller medgivit aktiekapitalets nedsättning eller att säkerhet, som av rätten godkännes, ställts för deras fordringar, eller finner rätten, såvitt angår försäkringstagare, med hänsyn till innehållet i inspektionens yttrande nedsättningen ändock böra verkställas, varde ansökningen bifallen.

Om ansökan, som gjorts inom föreskriven tid, så ock om beslut, som meddelats i anledning av ansökningen, skall genom rättens försorg underrättelse ofördröjligen avsändas till försäkringsinspektionen.

Rättens beslut, varigenom tillstånd till nedsättningens verkställande givits, skall inom sex månader sedan beslutet vunnit laga kraft av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av rättens beslut i huvudskrift eller avskrift, så ock av lagakraftbevis.

Aktiekapitalet skall anses nedsatt, då rättens beslut om tillstånd blivit registrerat.

2 mom. Sådan nedsättning av aktiekapitalet, som avses i 1 mom., vare, där bolaget försättes i konkurs på ansökan som gjorts inom ett år från det rättens beslut om tillstånd till nedsättningen efter verkställd registrering kungjordes i Post- och Inrikes Tidningar, utan verkan mot borgenär, som ej samtyckt till nedsättningen eller som vid fordringens tillkomst ej ägde eller, enligt vad i 316 § stadgas, skall anses hava ägt kännedom om rättens beslut, varigenom nedsättning medgivits.

63 § Innefattar beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 61 § föreskrift att det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden eller säkerhetsfonden, skall aktiekapitalet anses nedsatt, då beslutet om nedsättningen blivit registrerat. I sådant fall må vinstutdelning till aktieägare icke äga rum, förrän rättens tillstånd därtill erhållits eller aktiekapitalet enligt verkställd registrering är ökat med ett mot nedsättningen svarande belopp.

Ansökan om rättens tillstånd till sådan vinstutdelning skall göras av styrelsen och verkställande direktören. Vid ansökningen skall fogas bevis att beslutet om nedsättningen blivit registrerat. Rätten inhämte försäkringsinspektionens yttrande huruvida eller i vad mån vinstutdelningen kan komma att inverka på försäkringstagarnas rätt. Finner rätten med hänsyn till yttrandets innehåll vinstutdelning icke böra medgivas, skall ansökningen genast avslås. I annat fall utfärde rätten kallelse å bolagets borgenärer, med föreläggande för den, som vill bestrida ansökningen, att sist å viss dag, sedan tre månader förflutit, skriftligen hos rätten göra anmälan därom vid äventyr att han eljest

anses hava medgivit ansökningen. Kallelsen varde skyndsamt kungjord i Post- och Inrikes Tidningar. I kallelsen skall intagas ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande. Bestrides ej ansökningen eller styrkes inför rätten, att de borgenärer, vilka hos rätten bestritt ansökningen, blivit till fullo förnöjda för sina fordringar eller medgivit vinstutdelning eller att säkerhet, som av rätten godkännes ställts för deras fordringar, eller finner rätten, såvitt angår försäkringstagare, med hänsyn till innehållet i inspektionens yttrande vinstutdelning ändock böra medgivas, skall rätten lämna tillstånd att utan hinder av nedsättningen vinstutdelning därefter må äga rum.

Rättens beslut, varigenom tillstånd till vinstutdelning givits, skall, sedan det vunnit laga kraft, av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Anmälningen skall vara åtföljd av rättens beslut i huvudskrift eller avskrift, så ock av lagakraftbevis.

64 § Egen aktie må försäkringsaktiebolag ej mot vederlag förvärva i annan ordning än i 60 eller 62 § sägs eller mottaga såsom pant. Ej heller må dotterbolag mot vederlag förvärva eller såsom pant mottaga aktie i moderbolaget. Avtal, som träffats i strid mot förbud varom nu sagts, vare ogillt.

Vad i första stycket är stadgat utgör icke hinder för försäkringsaktiebolag att å auktion inropa för bolagets fordran utmätt aktie, dock med skyldighet att åter avyttra den, så snart det kan ske utan förlust.

Om inskränkning i rätten att förfoga över aktie

65 § 1 mom. I bolagsordningen må intagas förbehåll att, om aktie övergår till annan än aktieägare eller till annan än ägare av aktie av visst slag, aktieägarna eller ägarna av aktier av visst slag skola vara berättigade att lösa aktien. Förvärvas flera aktier genom samma fång, må, där ej annat följer av förbehållet, lösningsrätt icke utövas i avseende å mindre antal aktier än fånget omfattar.

I bolagsordningen skall angivas den ordning, i vilken lösningsrätten må tillkomma aktieägarna inbördes, den tid, ej överstigande två månader räknat från anmälan hos styrelsen om aktiens övergång, inom vilken den som vill begagna sig av lösningsrätten skall göra anmälan därom hos styrelsen, ävensom den tid, ej överstigande en månad räknat från det lösens belopp blivit bestämt, inom vilken lösen skall erläggas. Rörande anmälan hos styrelsen om akties övergång skall ofördröjligen genom styrelsens eller verkställande direktörens försorg meddelande ske till aktieägarna.

Kan överenskommelse icke träffas om lösens belopp, varde, såframt ej föreskrift om dess bestämmande enligt angiven grund intagits i bolagsordningen, beloppet, som skall motsvara aktiens verkliga värde, bestämt av tre skiljemän, utsedda enligt lagen om skiljemän. Åtnöjes ej part med skiljemännens beslut, äge han, där ej annat stadgats i bolagsordningen, draga tvisten under rättens prövning, såframt han väcker sin talan inom tre månader från det beslutet i huvudskrift eller avskrift delgavs honom.

Innan det visar sig att lösningsrätten ej begagnas, äge den till vilken aktie övergått icke utöva annan av aktien härflytande rätt gentemot bolaget än rätten att uppbära vinstutdelning och att, i händelse av aktiekapitalets ökning, utöva aktien tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie. Av sådan teckning härflytande rättigheter och skyldigheter övergå å den som begagnar sig av lösningsrätten.

Vad ovan är stadgat om rätt att vid övergång av aktie lösa aktien skall äga motsvarande tillämpning, där den som skolat vara underkastad lösningsrätt till aktie, utan att aktien övergår å honom, förvärvar denna tillkommande rätt till erhållande av ny aktie enligt 59 § eller utövar aktien tillkommande företrädesrätt till teckning av ny aktie.

2 mom. I bolagsordningen må ock intagas förbehåll därom, att aktierna i bolaget eller viss del av dem ej må genom teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller andra sam-

fälligheter eller stiftelser eller av vissa slag av aktiebolag eller andra samfälligheter eller stiftelser eller av annan än svensk medborgare.

Har aktieägare, som enligt förbehållet ej må genom teckning eller överlåtelse förvärva aktier, beträffande vilka förbehållet gäller, annorledes förvärvat sådana aktier, skall förbehållet icke medföra hinder för honom att på grund av den företrädesrätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som enligt denna lag eller den vid förvärvet gällande bolagsordningen är förenad med de förvärvade aktierna, bekomma sådana aktier, beträffande vilka förbehållet likaledes gäller.

Om reservfond så ock om bolagsstämmas rätt att genom vinstutdelning eller eljest förfoga över bolagets egendom

66 § Försäkringsaktiebolag skall av årsvinsten å annan rörelse än livförsäkringsrörelse, efter avdrag för vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust å samma rörelse från föregående år, avsätta minst tio procent till reservfond. Vid beräkning av det belopp, som sålunda minst skall avsättas, må ej från årsvinsten avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot, verkställande direktören eller annan såsom arvode (tantiem). Avsättning må dock ej ske av medel som erfordras till täckande av förlust vilken uppstått å livförsäkringsrörelse och ej motsvaras av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller av fonder för livförsäkringsrörelsen. Sedan reservfonden uppgått till ett belopp motsvarande tjugo procent av aktiekapitalet eller det högre belopp, som kan vara föreskrivet i bolagsordningen, må vidare avsättning till fonden upphöra; nedgår fonden under det sålunda stadgade beloppet, skall avsättning därtill ånyo vidtaga.

Till reservfonden skall alltid läggas vad på grund av aktieteckning må hava erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet, så ock, där aktie förklarats förverkad, vad dessförinnan blivit inbetalt å aktien.

Nedsättning av reservfonden må beslutas allenast för täckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått å bolagets verksamhet i dess helhet, och som icke kan ersättas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel. Om användande av medel, som avsatts till reservfond, i visst fall vid nedsättning av aktiekapitalet stadgas i 60 § tredje stycket.

67 § 1 mom. Ej må till aktieägarna annorledes än i följd av aktiekapitalets nedsättning efter ty i 60 och 62 §§ sägs utbetalas annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret, i den mån vinsten icke skall avsättas till reservfond eller säkerhetsfond. Angående förbud mot vinstutdelning är för visst fall stadgat i 63 §.

Innan organisationskostnader, som uppförts som tillgång, fullständigt avskrivits, må ej för något år till aktieägare utdelas sammanlagt mera än tre procent å det inbetalda aktiekapitalet.

Har efter försäkringsaktiebolags bildande i bolagsordningen intagits förbehåll, som i 65 § 2 mom. sägs, må, innan förbehållet enligt 30 § andra stycket angivits å aktiebrevet, utdelning å den eller de aktier varå brevet lyder ej äga rum.

2 mom. Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom. första eller andra stycket eller 63 § stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635), för tiden intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.

Samma lag vare, om utdelning skett av vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 93 och 94 §§; dock må utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

3 mom. Sker nedsättning av aktiekapitalet medelst inlösen av aktier i strid mot förbehåll som i 60 § sägs eller mot bestämmelserna i nämnda paragraf, eller äger nedsättning av aktiekapitalet rum i förening med återbetalning till aktieägarna enligt 62 § utan iakttagande av vad där i 1 mom. är föreskrivet, skall vad i 2 mom. första och tredje styckena här ovan är stadgat om återbäringsskyldighet och om ansvarighet för brist vid återbäringen äga motsvarande tillämpning.

68 § Av moderbolags vinst må, ändå att vinstutdelning eljest är medgiven, så stort belopp ej utdelas att vinstutdelningen, med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet, får anses stå i strid mot god affärssed.

Varder vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit utdelning, skyldiga att återbära vad till dem för mycket utdelats jämte ränta därå; dock må utdelning ej återkrävas från den, som varken insett eller bort inse berörda förhållande. Skall utdelning återbäras, beräknas räntan enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, ansvare de, som medverkat till beslutet om vinstutdelningen eller till verkställandet av detsamma, efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

69 § Det tillkommer bolagsstämma att i enlighet med bolagsordningens föreskrifter besluta, huruvida och i vad mån utdelning skall ske av den vinst som enligt 67 och 68 §§ må utbetalas till

aktieägarna.

Bolagsstämma må ej besluta om användande av bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar eller om åtagande av förpliktelser för ändamål, som uppenbarligen är främmande för föremålet för bolagets verksamhet eller för verksamhetens syfte. Dock äge bolagsstämma använda tillgångar till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, såvitt det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt.

Bolagsstämma må ej heller, med mindre annat följer av vad i denna lag eller bolagsordningen är stadgat, besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd, att uppenbarligen fördel beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare.

Om styrelse, verkställande direktör och firmateckning

70 § För försäkringsaktiebolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter. Av styrelseledamöterna skall, där bolaget icke uteslutande driver återförsäkring, minst en utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas; sådan styrelseledamot må ej vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.

Styrelsen väljes å bolagsstämma. Styrelseledamot som avses i första stycket andra punkten skall dock enligt bestämmelse, som skall vara intagen i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av intressegrupp, som har anknytning till dem, eller genom förordnande av regeringen eller offentlig myndighet; jämväl annan styrelseledamot må enligt bestämmelse i bolagsordningen tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma.

Styrelseledamot, som väljes å bolagsstämma, skall utses för tid intill dess stämma som i 113 § sägs hållits och må icke väljas för längre tid än till och med den stämma som skall äga rum under tredje räkenskapsåret efter valet. Skall mer än en ordi-

narie stämma årligen hållas, gälle vad nu är sagt den stämma å vilken styrelseval skall förrättas.

Ändå att den tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom. Styrelseledamot äge dock rätt att avgå före utgången av nämnda tid, dock icke den som är verkställande direktör, så länge han kvarstår i denna befattning. Anmälan om avgång skall göras hos styrelsen, så ock, där styrelseledamot ej är vald å bolagsstämma, hos den som tillsatt honom.

Om styrelseledamot, som är vald å bolagsstämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider eller hinder för honom att vara styrelseledamot uppkommer enligt 72 § och suppleant ej finnes, åligger det övriga styrelseledamöter att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot för tid, som återstår av den tid för vilken den förre blivit vald. Meddelas icke annan föreskrift i bolagsordningen, må dock med valet anstå till nästa ordinarie bolagsstämma där styrelseval skall äga rum, såframt styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

71 § Styrelsen skall utse en verkställande direktör. Denne må utses inom eller utom styrelsen; dock må i bolagsordningen eller av bolagsstämman föreskrivas, att verkställande direktören skall utses inom styrelsen.

Styrelsen äger förordna vice verkställande direktör att tjänstgöra i verkställande direktörens ställe.

72 § Styrelseledamöterna och verkställande direktören skola vara myndiga och, där ej för särskilt fall regeringen eller myndighet regeringen förordnar annat tillåter, här i riket bosatta svenska medborgare. Sådant tillstånd må beträffande styrelseledamöterna ej avse mer än en tredjedel av hela antalet.

73 § Vad i denna lag är stadgat om styrelseledamot och verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant och vice verkställande direktör.

I bolagsordningen må närmare bestämmelser upptagas om de förutsättningar, under vilka suppleant eller vice verkställande direktör äger inträda i tjänstgöring, så ock där flera suppleanter finnas, om ordningen för deras inträde. Sådana bestämmelser må jämväl meddelas av den som utsett suppleanten eller vice verkställande direktören. Bestämmelse som i detta stycke sägs må ej registreras.

Har i fall, då enligt bestämmelse i bolagsordningen som avses i 70 § andra stycket en eller flera styrelseledamöter skola tillsättas i annan ordning än genom val å bolagsstämma, sådan ledamot ej tillsatts, skall av rätten ersättare förordnas på ansökan av styrelseledamot, aktieägare, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget.

74 § Verkställande direktören skall handhava den löpande förvaltningen av bolagets angelägenheter. Ledningen och förvaltningen i övrigt tillkommer styrelsen.

Den löpande förvaltningen omfattar ej åtgärd, som med hänsyn till bolagets förhållanden är av osedvanlig beskaffenhet eller av stor betydelse. Där styrelsens beslut icke kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för verksamhetens gång, må dock verkställande direktören vidtaga sådan åtgärd men bör, så snart det kan ske, underrätta styrelsen därom.

75 § Det åligger verkställande direktören att under styrelsens inseende sörja för en sådan organisation av bolagets verksamhet, som med hänsyn till bolagets förhållanden må anses tillfredsställande. Han skall ock leda driften av bolagets rörelse och utöva tillsyn över dess befattningshavare.

Styrelsen är pliktig att tillse, att en sådan organisation av bolagets verksamhet finnes som i första stycket sägs. Styrelsen skall vaka över att verkställande direktören fullgör sina åligganden samt, där det med hänsyn till omfattningen eller beskaffenheten av bolagets verksamhet eller eljest finnes påkallat, utfärda instruktioner för verkställande direktören och andra

befattningshavare i bolaget. Styrelsen skall tillse, att erforderliga upplysningar angående bolagets förhållanden kommer styrelsen till handa på lämpligt sätt och vid lämpliga tider.

Uppkommer förfall för verkställande direktören och finnes ej vice verkställande direktör, svarar styrelsen för de åligganden, som enligt vad ovan sagts skola ankomma på verkställande direktören.

76 § Verkställande direktören skall sörja för att bolagets bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag samt att medelsförvaltningen är ordnad på betryggande sätt. Styrelsen är pliktig att tillse, att en med hänsyn till bolagets förhållanden och god köpmannased tillfredsställande organisation av bokföringen och medelsförvaltningen finnes, och skall, där organisationen ej jämväl omfattar betryggande kontroll, genom en eller flera särskilt utsedda styrelseledamöter öva tillsyn över bokföringen och medelsförvaltningen.

Om förvaltningen av värdehandlingar, som skola förvaras avskilda från bolagets övriga tillgångar, stadgas vidare i 276 och 277 §§.

77 § Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Har bolagsstämman ej utsett ordförande eller skall, där en eller flera ledamöter tillsatts i annan ordning än genom val å bolagsstämma, sådan ledamot ej enligt bolagsordningen tillika vara styrelsens ordförande, välje styrelsen ordförande. Vid lika röstetal skall valet avgöras genom lottning. Verkställande direktören eller vice verkställande direktör må icke utses till ordförande.

Det åligger ordföranden att tillse att sammanträden hållas då så erfordras. Framställer styrelseledamot eller verkställande direktör som ej tillhör styrelsen begäran om sammankallande av styrelsen, skall hans begäran efterkommas. Verkställande direktören skall, ändå att han ej är styrelseledamot, närvara vid styrelsens sammanträden, där ej styrelsen för visst fall annorledes bestämmer.

Vid styrelsens sammanträden skola föras protokoll, vilka skola till riktigheten bestyrkas av ordföranden och den ledamot styrelsen därtill utser. Ledamot av styrelsen, så ock verkställande direktören, även om han ej är styrelseledamot, är berättigad att på begäran få särskild från styrelsens beslut avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skola föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

78 § Styrelsen är beslutför, där de vid sammanträde tillstädesvarandes antal överstiger hälften av hela antalet styrelseledamöter, såframt ej för beslutförhet högre antal föreskrivits i bolagsordningen. Ärende må dock icke företagas, med mindre såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter eller, vid förfall för någon av dem, suppleant för honom erhållit tillfälle att deltaga i ärendets behandling.

Såsom styrelsens beslut gälle, där föreskrift om särskild röstpluralitet ej givits i bolagsordningen, den mening, om vilken vid sammanträde de flesta röstande förena sig, och vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden. Är styrelsen icke fulltalig, må beslut anses föreligga allenast där av de tillstädesvarande ett antal överstigande en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter enat sig.

79 § Ledamot av styrelsen eller verkställande direktören må ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, såframt han däri äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda är stadgat, äge motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolaget, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten, verkställande direktören eller tredje man.

80 § Styrelsen äger, i den mån annat icke följer av vad i denna lag är stadgat, att ej mindre handla å bolagets vägnar i förhållande till tredje man än även företräda bolaget inför domstolar och andra myndigheter. Samma behörighet tillkommer ock den eller dem som efter vad i 81-83 §§ sägs äga teckna bolagets

firma (firmatecknare); dock äga de, som må utöva firmateckningsrätt allenast i förening, endast i förening företräda bolaget.

Även om verkställande direktören må allenast i förening med annan teckna bolagets firma, äger han i avseende å åtgärd, som efter vad i 74 § är stadgat ankommer på verkställande direktören, ensam företräda bolaget, där fråga ej är om rättshandling som enligt lag skall ske skriftligen.

81 § Bemyndigande för styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören eller vice verkställande direktör att teckna bolagets firma må meddelas av styrelsen, där ej i bolagsordningen blivit bestämt, att sådant bemyndigande icke må meddelas. Styrelsen äge ock bemyndiga annan än nu sagts att teckna bolagets firma, om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman; dock må i dylikt fall bemyndigande ej lämnas den som är omyndig och ej heller utan tillstånd av regeringen eller myndighet regeringen förordnar den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare.

Bemyndigande att teckna bolagets firma må när som helst av styrelsen återkallas.

82 § Då bemyndigande att teckna bolagets firma meddelas, äger styrelsen föreskriva, att rätten till firmateckning får av två eller flera personer utövas allenast i förening. I avseende å sådan firmatecknare må ock föreskrivas, att han vid firmateckning bör underskriva sitt namn endast såsom kontrasignant. Dylik kontrasignant äge teckna bolagets firma endast tillsammans med firmatecknare, som ej är kontrasignant.

Föreskrives annan inskränkning i rätten att teckna bolagets firma än i första stycket sägs, må den ej registreras.

I bolagsordningen eller av bolagsstämman må föreskrivas, att bemyndigande att teckna bolagets firma får av styrelsen meddelas allenast två eller flera personer i förening.

83 § Verkställande direktören skall äga teckna bolagets firma i förening med en styrelseledamot, där han ej på grund av bestämmelse i bolagsordningen eller enligt styrelsens bemyndigande äger ensam teckna bolagets firma eller ock styrelsen föreskrivit, att han skall äga teckna firman i förening med viss person eller en av vissa personer.

Den rätt att teckna bolagets firma, som på grund av denna lag eller bestämmelse i bolagsordningen tillkommer verkställande direktören, äge ock vice verkställande direktör, då han inträtt för verkställande direktören.

84 § Styrelsen eller annan, som jämlikt 80 § är ställföreträdare för bolaget, må ej förfoga över dess tillgångar eller ikläda det förpliktelser eller eljest vidtaga åtgärd i strid mot vad i 69 § andra stycket första punkten och tredje stycket är stadgat beträffande bolagsstämma. Styrelsen äger dock till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål använda tillgång, som i förhållande till bolagets ställning är av ringa betydelse.

85 § I förhållande till bolaget åligger det styrelsen och annan ställföreträdare för bolaget att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter som meddelas i bolagsordningen eller av bolagsstämman. Annan ställföreträdare än styrelsen vare ock skyldig att ställa sig till efterrättelse föreskrift, som meddelas av styrelsen eller, såvitt angår åtgärd som enligt 74 § ankommer på verkställande direktören, av denne. Dock må styrelsen och annan ställföreträdare för bolaget icke efterkomma föreskrift, där den finnes såsom stridande mot denna lag eller bolagsordningen ej vara gällande, icke heller föreskrift av bolagsstämma om sådan åtgärd avseende förvaltningen av bolagets angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av bolagets intressen.

Den, som enligt 79 § icke må för bolaget handlägga fråga om avtal, äge ej heller befogenhet att utan särskilt uppdrag av styrelsen företräda bolaget i avseende å avtalet.

86 § Har styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget företagit rättshandling å bolagets vägnar men därvid handlat i strid mot vad i 84 § är stadgat eller mot föreskrift, som avses i 85 §, eller eljest överskridit sin befogenhet, vare rättshandlingen ej gällande mot bolaget, såframt tredje man insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg.

Överskrider verkställande direktören vid företagande av rättshandling den honom enligt 74 § tillkommande förvaltningsrätten, vare utan avseende därå rättshandlingen gällande, såframt tredje man ej insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg.

Om styrelsesuppleant eller vice verkställande direktör företrätt bolaget, vare det förhållandet, att förutsättning för hans inträde i styrelseledamots eller verkställande direktörens ställe saknades, utan verkan gentemot tredje man, där han ej insåg eller bort inse nämnda förhållande.

87 § Skriftlig handling, som utfärdas för försäkringsaktiebolag, bör undertecknas med bolagets firma, och skola de, som teckna firman, därvid underskriva sina namn.

Har styrelsen eller annan ställföreträdare för bolaget utfärdat handling utan firmateckning och framgår icke av dess innehåll, att den utfärdats å bolagets vägnar svare de, som undertecknat handlingen, för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Sådan ansvarighet skall dock ej åvila undertecknarna, där av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för bolaget, samt den till vilken handlingen ställts av bolaget erhåller behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

88 § Upphävd genom lag (1970:455).

89 § Vill styrelsen kära till bolaget, skall styrelsen kalla aktieägarna till bolagsstämma för val av ställföreträdare att

föra bolagets talan i tvisten. Stämning delgives genom att föredragas å stämman.

90 § Utses, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, vice verkställande direktör, eller sker ändring i avseende å de till styrelseledamöter eller styrelsesuppleanter eller till verkställande direktör eller vice verkställande direktör utsedda personerna eller i fråga om rätten att teckna bolagets firma eller ändrar styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören eller vice verkställande direktör eller eljest någon, som ensam eller i förening med annan äger teckna firman, sitt hemvist eller ändras bolagets postadress, skall styrelsen eller verkställande direktören därom ofördröjligen göra anmälan för registrering. Å denna anmälan skall vad i 29 § andra, tredje och sjätte styckena sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist eller av bolagets postadress, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker anmälningen, så ock, där jämlikt 72 eller 81 § särskilt tillstånd erfordas, bevis om sådant tillstånd.

Rätt att göra anmälan enligt första stycket tillkommer den som beröres av anmälningen.

Om styrelsens och verkställande direktörens årsredovisning

91 § Det åligger styrelsen och verkställande direktören att för varje räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter genom avlämnande av balansräkning, avseende bolagets ställning vid räkenskapsårets utgång (balansdagen), vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse. Dessa redovisningshandlingar skola vara underskrivna av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören. Skall enligt 97 § annan redovisningshandling avgivas, må den undertecknas av verkställande direktören ensam.

Har beträffande redovisningshandling avvikande mening antecknats till styrelsens protokoll, skall yttrandet fogas till redovisningshandlingen.

Minst en månad före den bolagsstämma, varom förmäles i 113 §, skola styrelsen och verkställande direktören till revisorerna i huvudskrift eller avskrift avlämna redovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret.

92 § Räkenskapsår för försäkringsaktiebolag skall vara helt år, dock må räkenskapsår vid rörelsens början ävensom vid omläggning av räkenskapsår avse del av år eller utsträckas att omfatta högst aderton månader. Såframt ej särskilda förhållanden till annat föranleda, skall kalenderåret vara räkenskapsår.

För försäkringsbolag, hörande till samma koncern, bör såvitt möjligt bestämmas samma räkenskapsår.

93 § Jämte vad i bokföringslagen är stadgat skola i avseende å försäkringsaktiebolags inventarium, balansräkning samt vinst- och förlusträkning gälla följande bestämmelser.

1 mom. Tillgång må, såframt ej nedan annorlunda stadgas, icke upptagas vare sig över verkliga värdet eller till högre belopp än det, vartill kostnaderna för dess anskaffning uppgått. Dock må tillgång upptagas till högre belopp än som motsvarar dessa kostnader i fall, där det på grund av särskilda omständigheter må anses tillåtligt jämlikt god köpmannased.

Såsom det verkliga värdet å viss tillgång skall anses försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna, om ej på grund av tillgångens beskaffenhet eller andra omständigheter annat värde bör sättas däråt jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

2 mom. Utan hinder av vad i 1 mom. stadgas må fastighet, som är avsedd för inrymmande av bolagets huvudkontor, ävensom aktier i dotterbolag samt tillgång på grund av tillskjutet garantikapital i sådant bolag upptagas till högst det belopp, vartill kostnaderna för dylika tillgångars anskaffning uppgått.

I fråga om fastighet som avses i första stycket gälle dock, att

avskrivning däråå skall efter lämplig avskrivningsplan årligen ske med belopp, som motsvarar fastighetens värdeminskning på grund av ålder och nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak, såvitt ej fastighetens verkliga värde uppenbarligen är högre än det, som skulle framkomma efter sådan avskrivning. Finnes till följd av orsak, som ej kan antagas vara övergående fastighetens verkliga värde vara avsevärt lägre än det värde som erhålles efter vad ovan sägs, skall särskild avskrivning ske, i den mån ej en ökning av den årliga avskrivningen må anses tillfyllest jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased. Hava under räkenskapsåret kostnader nedlagts för förbättring å fastigheten eller hava sådana kostnader balanserats från tidigare räkenskapsår, må de inräknas i anskaffningskostnaderna.

Beträffande aktier i dotterbolag samt tillgång på grund av tillskjutet garantikapital i sådant bolag gälle, att avskrivning å dylik tillgång skall ske i den mån det må anses erforderligt enligt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

Utöver vad i andra stycket tredje punkten är stadgat må ej tillgång, som avses i detta moment, i annat fall än i 3 mom. sägs upptagas till högre värde än det, vartill den var uppförd i närmast föregående balansräkning.

3 mom. Om fastighet som avses i 2 mom. måste anses äga ett bestående värde väsentligt överstigande det belopp, vartill fastigheten är uppförd i närmast föregående balansräkning, må fastigheten utan hinder av vad i sagda moment är stadgat upptagas till högst detta värde, såframt det belopp varmed uppskrivning sker användes till

a avsättning till försäkringsfond, utjämningsfond, säkerhetsfond eller återbäringsfond eller
b erforderlig avskrivning på värdet av andra tillgångar av det slag som avses i 2 mom.

Fastighetens värde må dock ej i något fall uppskrivas över senast fastställda taxeringsvärdet.

4 mom. Osäkra fordringar skola upptagas högst till det belopp varmed de beräknas komma att inflyta. Värdelösa fordringar må icke upptagas såsom tillgång.

5 mom. Under förutsättning att de värdehandlingar, i vilka försäkringsfond jämlikt 274 § första stycket 1-7 eller premiereserv jämlikt 275 §, i vad den hänvisar till 274 § första stycket 1-7, redovisas, beräknas kunna å tider, som med hänsyn till beskaffenheten av bolagets förbindelser prövas tillfredsställande, förvandlas i penningar till belopp motsvarande det bokförda värdet, må värdehandling, som vid räkenskapsårets slut användes till sådan redovisning, kunna, utan hinder av vad i 1 mom. är stadgat, upptagas till samma värde som i närmast föregående balansräkning eller, där värdehandlingen anskaffats under räkenskapsåret, till det belopp, som motsvarar kostnaderna för dess anskaffning.

6 mom. I fall, då bolaget innehar egna aktier, skola de med angivande av nominella beloppet upptagas såsom tillgång allenast inom linjen.

Vid värdering av moderbolags aktier i dotterbolag skall avdrag från det enligt 2 mom. beräknade värdet av aktierna ske för så stor del av värdet som belöper på aktier, vilka dotterbolaget äger i moderbolaget. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i det fall, då aktier i moderbolaget tillhöra annat dotterbolag däri förstnämnda dotterbolag äger del. Inom linjen skall moderbolagets andel i nominella beloppet av de aktier i moderbolaget, som ägas av dotterbolag, angivas såsom andel i egna aktier.

7 mom. Kostnader för bolagsbildningen eller för ökning av aktiekapitalet, så ock förvaltningskostnader må icke upptagas såsom tillgång.

De i samband med bolagsbildningen och därefter före utgången av andra räkenskapsåret till organisation av bolagets verksamhet använda kostnaderna må, där sådant i bolagsordningen bestämmes,

upptagas såsom tillgång intill i bolagsordningen medgivet belopp. Sådana kostnader skola avskrivas med minst en åttondel för varje efter andra räkenskapsåret följande år.

8 mom. Ej må i stället för avskrivning på värdet av tillgångar motsvarande belopp uppföras bland skulderna.

94 § 1 mom. I balansräkningen skola tillgångar och skulder fördelas i poster på sätt som må anses påkallat med hänsyn till verksamhetens art och allmänna bokföringsgrunder. Därvid skall iakttagas, att försäkringsfond upptages såsom särskild skuldpost; omfattar bolagets rörelse olika försäkringsgrenar, skall för varje försäkringsgren särskild försäkringsfond upptagas. Driver bolaget livförsäkringsrörelse, skola, där icke annat följer av bolagets grunder, för denna verksamhetsgren såsom särskilda skuldposter upptagas jämväl följande tekniska fonder, nämligen utjämningsfond, säkerhetsfond och återbäringsfond.

Närmare bestämmelser angående tillgångars och skulders fördelning i poster samt dessas uppställning och benämning så ock angående redovisning av aktier i andra bolag ävensom andra andelsrättigheter meddelas av regeringen.

2 mom. Upphävd genom lag (1967:540).

3 mom. Av balansräkningen skall framgå i vad mån tillgångar pantsatts jämlikt 276 och 277 §§ eller föreskrift som meddelats med stöd av 265 §.

4 mom. Inom linjen skall anmärkas sammanlagda beloppet av bolagets borgens- och övriga ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna.

Inom linjen skall ock angivas de pensionsåtaganden, som ej upptagits bland skulderna.

5 mom. I moderbolags balansräkning skall upplysning meddelas om sammanlagda beloppet av moderbolagets fordringar hos och skulder

till varje dotterbolag, så ock om sammanlagda beloppet av varje dotterbolags fordringar hos och skulder till annat dotterbolag.

95 § Vinst- och förlusträkning skall så uppställas att en med hänsyn till bolagets förhållanden och god köpmannased tillfredsställande redovisning erhålles för huru vinsten eller förlusten för räkenskapsåret uppkommit. Därvid skall iakttagas, att intäkter och kostnader fördelas i lämpliga poster med hänsyn till verksamhetens art. Omfattar verksamheten flera försäkringsgrenar, skola intäkter och kostnader beträffande varje verksamhetsgren särskilt redovisas.

Närmare bestämmelser angående vinst- och förlusträkningens uppställning meddelas av regeringen.

96 § 1 mom. I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, så ock om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, jämväl där de inträffat efter räkenskapsårets slut.

I förvaltningsberättelsen skall uppgivas medelantalet under räkenskapsåret anställda fältmän, med särskilt angivande av antalet yrkesfältmän, samt medelantalet övriga i bolagets tjänst anställda personer. I den mån motsvarande uppgifter ej lämnas i vinst- och förlusträkningen, skall ock i särskilda poster upptagas sammanlagda beloppet av utbetalda löner och ersättningar under räkenskapsåret dels till fältmän, dels till styrelsen samt verkställande direktören och andra personer i ledande ställning, dels ock till övriga befattningshavare i bolaget.

Har tillgång upptagits till högre värde än i senaste fastställda balansräkning eller har tillgång som anskaffats under räkenskapsåret upptagits till högre värde än anskaffningskostnaden, skall redogörelse lämnas för grunden till höjningen, för det

belopp varmed höjning skett och, i fall som avses i 93 § 3 mom., jämväl för användningen av beloppet.

Har beträffande avskrivningarna på tillgångar som avses i 93 § 2 mom. eller i andra avseenden någon viktigare ändring vidtagits i förhållande till tidigare balansräkning eller vinst- och förlusträkning, skall redogörelse därför lämnas i förvaltningsberättelsen.

Styrelsen och verkställande direktören skola i förvaltningsberättelsen framställa förslag i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

2 mom. Har koncernbalansräkning eller koncernredogörelse upprättats efter vad i 97 § sägs, skall i förvaltningsberättelsen för moderbolaget uppgivas resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet.

97 § I moderbolag skall avgivas koncernbalansräkning, innehållande ett sammandrag av moderbolagets och dotterbolagens balanser, eller koncernredogörelse, däri skall upptagas en sammanställning av koncernbolagens vinster och förluster. Närmare bestämmelser angående koncernbalansräknings och koncernredogörelses uppställning och innehåll meddelas av regeringen.

Undantag från eller inskränkning i skyldigheten att avgiva koncernbalansräkning eller koncernredogörelse må för särskilt fall medgivas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer.

Om revision

98 § Styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper skola granskas av minst två revisorer. Revisorerna väljas å bolagsstämma; dock må i bolagsordningen kunna bestämmas, att en eller flera revisorer skola på annat sätt tillsättas att jämte minst en å bolagsstämman vald revisor deltaga i granskningen.

Då revisorer väljas skola lika många suppleanter väljas.

Angående revisor som förordnas av försäkringsinspektionen stadgas i 285 §.

99 § Revisorer och revisorssuppleanter, som väljas av bolagsstämma, skola utses för tid intill dess stämma som i 113 § sägs hållits och må icke väljas för längre tid än till och med den stämma som skall äga rum under tredje räkenskapsåret efter valet. Skall mer än en ordinarie stämma årligen hållas, gälle vad nu är sagt den stämma, å vilken revisorsval skall förrättas. Revisor må, ändå att den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända, skiljas från uppdraget, där han valts på bolagsstämma, av stämman och eljest genom beslut av dem som tillsatt honom.

Om revisor, som är vald på bolagsstämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider och suppleant på grund av avgång eller frånfälle ej finnes, åligger det styrelsen att ofördröjligen föranstalta om val av ny revisor. Vad nu är sagt gälle ock, där hinder att vara revisor uppkommer enligt 100 §. Sker valet å annan än ordinarie stämma, där revisorsval skall äga rum, skall uppdraget avse allenast tiden till och med sådan stämma.

Den, som utsetts till revisor eller revisorssuppleant, skall därom ofördröjligen underrättas, om han valts å bolagsstämma, av styrelsen eller verkställande direktören och eljest av den som tillsatt honom.

Skall enligt bolagsordningen revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor och sker ändring i avseende å därtill utsedd person eller suppleant för denne eller beträffande sådan persons hemvist, skall styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen göra anmälan därom för registrering. Å denna anmälan skall vad i 29 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning. Vid anmälan, som ej avser allenast ändring av hemvist, skall fogas avskrift av protokoll eller annan handling som bestyrker ändringen, så ock, där jämlikt 100 § särskilt

tillstånd erfordras, bevis om sådant tillstånd.

Rätt att göra anmälan enligt fjärde stycket tillkommer den som beröres av ändringen.

100 § 1 mom. Revisor skall vara myndig och, där ej för särskilt fall regeringen eller myndighet regeringen förordnar annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Revisor skall hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden som med hänsyn till bolagets verksamhet erfordras för uppdraget.

Omfattar bolagets verksamhetsområde hela riket eller är verksamheten eljest av stor omfattning, skall minst en av revisorerna vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Till revisor må ej utses den, som är befattningshavare i bolaget eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller verkställande direktören eller till annan befattningshavare i ledande ställning i bolaget, ej heller styrelseledamots, verkställande direktörens eller sådan befattningshavares make eller den, som med honom är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svågerlag eller är hans syskon eller med honom är i det svågerlag, att den ene är gift med den andres syskon.

2 mom. Bland revisorerna i moderbolag bör, där det kan ske, en eller flera vara revisorer i dotterbolag.

3 mom. Hava revisorer ej utsetts till antal som i denna lag och bolagsordningen är föreskrivet eller hava revisorer utsetts utan iakttagande av bestämmelse i 1 mom., åligger det styrelsen, styrelseledamot och verkställande direktören att ofördröjligen om förhållandet göra anmälan till försäkringsinspektionen. Anmälan må göras även av aktieägare eller borgenär.

4 mom. Vad i denna paragraf stadgas om revisor skall äga motsvarande tillämpning å revisorssuppleant.

101 § Där antalet revisorer utgör minst tre, skola dessa inom sig utse en ordförande att leda revisionen. Revisorerna skola sammanträda så ofta de finna nödigt. Det åligger ordföranden, där sådan utsetts, att kalla till sammanträde.

102 § 1 mom. Det åligger revisorerna vid fullgörandet av sitt uppdrag

att granska bolagets böcker och andra räkenskaper,

att taga del av styrelsens och bolagsstämmans protokoll,

att verkställa inventering eller kontrollera verkställd inventering av bolagets kassa och övriga tillgångar,

att tillse huruvida bolagets organisation av och kontroll över bokföringen och medelsförvaltningen är tillfredsställande,

att, sedan de redovisningshandlingar som i 91 § omförmälas avgivits för bolaget, granska nämnda redovisningshandlingar, samt

att vidtaga de åtgärder som i övrigt för ett behörigt fullgörande av revisionsuppdraget må vara erforderliga.

Revisorerna hava att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter, som meddelas av bolagsstämma och ej innefatta inskränkning i deras i lag stadgade skyldigheter eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen.

Om det revisor åvilande granskningsarbetet är av större omfattning, vare han berättigad att därtill anlita hos honom för biträde i revisionsverksamhet anställd, lämplig person såsom medhjälpare efter vad med hänsyn till arbetets art får anses tillbörligt. Rätt att sålunda anlita medhjälpare föreligger icke, såframt bolagsstämman vid valet träffar sådant förbehåll.

Styrelsen och verkställande direktören skola giva revisor till-

gång till bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar samt i övrigt det biträde, som av honom påkallas för uppdraget. Av revisor begärd upplysning angående förvaltningen må ej av styrelsen eller verkställande direktören vägras.

2 mom. Är bolaget moderbolag, skola revisorerna granska jämväl avgiven koncernbalansräkning eller koncernredogörelse; och skall revisorernas granskning även i övrigt avse moderbolagets förhållanden till dotterbolagen samt dotterbolagens förhållanden inbördes.

103 § Revisorerna skola för varje räkenskapsår avgiva en av dem undertecknad revisionsberättelse, som skall överlämnas till styrelsen minst två veckor före den i 113 § omförmälda bolagsstämman. Revisorerna skola ock inom samma tid till styrelsen återställa de till dem överlämnade redovisningshandlingarna. Därvid skola revisorerna hava å balansräkningen samt vinst- och förlusträkningen tecknat påskrift med yttrande, huruvida dessa handlingar överensstämma med bolagets av dem granskade böcker eller icke, och skall påskriften i övrigt beträffande granskningen innefatta hänvisning till revisionsberättelsen.

104 § 1 mom. Revisionsberättelsen skall innehålla redogörelse för resultatet av revisorernas granskning samt uttalande, huruvida anmärkning i avseende å de till revisorerna överlämnade redovisningshandlingarna, bolagets bokföring eller inventeringen av dess tillgångar eller eljest beträffande förvaltningen av bolagets angelägenheter föreligger eller icke. Föreligger anledning till anmärkning, skall denna angivas i revisionsberättelsen. Revisorerna äge ock i berättelsen meddela erinringar, som de anse böra komma till aktieägarnas kännedom.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilt uttalande

angående fastställelse av balansräkningen;

angående ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören; samt

angående styrelsens och verkställande direktörens förslag i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

Har tillgång upptagits till högre värde än i senaste fastställda balansräkning eller har tillgång som anskaffats under räkenskapsåret upptagits till högre värde än anskaffningskostnaden, skall särskilt uttalande därom göras i revisionsberättelsen.

Revisor, som hyser från de i revisionsberättelsen gjorda uttalandena skiljaktig mening eller eljest finner särskilt uttalande påkallat, äger till revisionsberättelsen foga yttrande därom, såframt han ej avgiver särskild revisionsberättelse.

2 mom. Revisionsberättelsen för moderbolag skall innehålla särskilt uttalande, huruvida föreslagen vinstutdelning med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid mot god affärssed. Hava revisorerna saknat erforderliga upplysningar rörande dotterbolags förhållanden, skall detta angivas jämte anledningen därtill.

105 § Upphävd genom lag (1967:540).

Om bolagsstämma

106 § Aktieägares rätt att deltaga i handhavandet av bolagets angelägenheter utövas å bolagsstämma. Där äge varje aktieägare, som införts i aktieboken och anmäler sig till deltagande i förhandlingarna, rösträtt i enlighet med vad i 111 § sägs.

I bolagsordningen må kunna stadgas, att aktieägare för att vinna rätt till deltagande i förhandlingarna skall hos styrelsen anmäla sig viss tid, högst tre dagar, sön- och helgdagar oräknade, före bolagsstämman. Meddelas dylikt stadgande, skola i bolagsordningen jämväl intagas bestämmelser om kungörandet av ort och tid för hållande av sådant styrelsesammanträde, som i 35 § 1 mom. sägs.

107 § Vill någon själv eller genom ombud utöva rösträtt för aktie, vare han, såframt å bolagsstämman aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp av minst en tiondel av det vid stämman företrädda aktiekapitalet framställt yrkande därom, pliktig att avlämna en av honom egenhändigt underskriven försäkran, att han icke under falskt sken av köp, gåva eller annat förvärv åtkommit aktien utan verkligen förvärvat äganderätt till denna, att han ej heller för att kringgå i lag eller bolagsordningen meddelade bestämmelser om rösträtt förvärvat aktien med skyldighet att åter avyttra den, samt att han fortfarande är ägare av aktien. Har försäkran å tidigare bolagsstämma avlämnats av den uppgivne aktieägaren, vare han allenast pliktig att avlämna försäkran, att förändring i äganderätten till aktien icke ägt rum.

Beträffande aktie, för vilken någon såsom aktieägare tidigare utövat rösträtt, må försäkran ej avfordras denne, med mindre aktieägare hos styrelsen anmält yrkande därom minst fem dagar före stämman. Om sådan anmälan skall genom styrelsens eller verkställande direktörens försorg underrättelse med posten genast avsändas till den yrkandet avser, där uppgift om hans postadress utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt kan inhämtas.

Skall försäkran avgivas av förmyndare eller annan ställföreträdare för ägaren, varde den därefter lämpad.

108 § Såvitt hinder ej möter, böra styrelsens ledamöter och verkställande direktören närvara vid bolagsstämma så ock minst en av revisorerna, där å stämman redovisning för bolaget skall behandlas eller eljest ärende förekommer av beskaffenhet att revisors närvaro kan anses påkallad. Rätt att närvara vid bolagsstämma tillkommer städse revisor.

109 § Ej må någon själv eller genom ombud eller såsom ombud för annan å bolagsstämma deltaga i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämp-

ning beträffande gåva från bolagets sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

Styrelseledamot eller verkställande direktören må ej deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltningsåtgärd, för vilken han är ansvarig, eller i val av revisor.

I behandlingen av fråga om överlåtelse av försäkringsbestånd enligt 295 § äger övertagande bolaget deltaga utan hinder av vad i första stycket sägs.

110 § Å bolagsstämma skall styrelsen hålla aktieboken tillgänglig.

Där ej genom föreskrift i bolagsordningen är bestämt vem som skall vara ordförande på bolagsstämma, välje stämman själv ordförande att leda förhandlingarna. Till ordförande må utses den som ej är aktieägare, om annat icke föreskrives i bolagsordningen.

Är ej ordförande bestämd genom bolagsordningen, skall stämman öppnas av styrelsens ordförande eller den styrelsen därtill utsett.

Utse, då ordförande skall väljas, de närvarande ej enhälligt ordförande, åligger det den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess röstlängd blivit godkänd och ordförande valts.

Å stämman skall ordföranden upprätta och till godkännande framlägga en förteckning över närvarande aktieägare och ombud för aktieägare med uppgift å det antal aktier, för vilket envar av dem äger utöva rösträtt. Sedan förteckningen enhälligt eller efter en på grundval därav företagen omröstning godkänts med eller utan ändring, länder förteckningen till efterrättelse såsom röstlängd å stämman; dock att, där stämman uppskjutes till senare dag än nästföljande söckendag, ny förteckning skall upprättas å den fortsatta stämman.

Genom styrelsens försorg skall föras protokoll över förhandlingarna å stämman. I protokollet skola intagas röstlängden, de beslut, som av ordföranden angivits vara fattade av stämman, samt, där röstning skett, dess resultat. Anteckning skall i protokollet ske om prövning av kallelsen till stämman. Protokollet skall undertecknas eller till riktigheten vitsordas av ordföranden och minst en på stämman utsedd person. Senast inom två veckor efter stämman skall protokollet genom styrelsens och verkställande direktörens försorg hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna. Protokollen skola på betryggande sätt förvaras.

111 § Jämte vad i övrigt i denna lag är stadgat om utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma gälle:

1 att rösträtt ej må utövas för aktie, å vilken icke fullgjorts förfallen inbetalning eller i fråga om vilken ej, där det skolat ske, avlämnats i 37 eller 55 § omförmäld förbindelse;
2 att varje aktie, för vilken rösträtt må utövas, berättigar till en röst;
3 att frånvarande aktieägares rösträtt må utövas genom ombud;
4 att ingen dock må för egna och andras aktier utöva rösträtt för sammanlagt mer än en femtedel av det på stämman företrädda aktiekapitalet;
5 att såsom bolagets beslut gäller den mening, för vilken de flesta rösterna avgivas;
6 att vid lika röstetal val avgöres genom lottning, men i andra frågor den mening gäller som biträdes av de flesta röstande eller, om jämväl antalet röstande är lika, av stämmans ordförande.

I bolagsordningen må kunna intagas bestämmelser avvikande från vad i första stycket 2-6 stadgas; dock a t t aktieägares rättighet att utöva rösträtt ej får inskränkas utöver vad i första stycket 1 är föreskrivet, a t t olika röstvärde för aktier i bolaget icke må så bestämmas, a t t röstvärdet för någon aktie överstiger tio gånger röstvärdet för annan aktie,

och att aktieägares rätt att genom ombud utöva rösträtt ej får inskränkas i vidare mån än att föreskrift må kunna meddelas därom, att till ombud må utses allenast aktieägare. Utan hinder av vad sålunda stadgas må dels beslut enligt 125 § 2 mom. andra stycket fattas om sådan ändring av bolagsordningen i fråga om röstvärdet för aktier av olika slag som erfordras för att förhindra att förhållandet mellan aktier av olika slag rubbas och dels i beslut om aktiekapitalets ökning föreskrift meddelas, att för ny aktie ej må utövas rösträtt vid bestämmande av vinstutdelning vartill den nya aktien icke medför rätt.

För egen aktie må försäkringsaktiebolag icke utöva rösträtt, ej heller må av dotterbolag rösträtt utövas för aktie i moderbolaget.

Vad ovan i första stycket 1 stadgats utgör ej hinder för aktieägare att, under det han är förlustig sin rösträtt, med laga verkan deltaga i beslut, för vars giltighet erfordras att samtliga aktieägare förena sig därom. Erfordras för besluts giltighet samtycke av samtliga aktieägare eller ock viss röstpluralitet av de vid bolagsstämma företrädda aktierna eller av bolagets hela aktiekapital, skola aktier, för vilka rösträtt ej må utövas enligt tredje stycket, icke medräknas.

112 § Den, som vill föra talan såsom fullmäktig för aktieägare å bolagsstämma skall, där ej aktieägaren å stämman muntligen bemyndigar honom därtill, styrka sin behörighet genom skriftlig dagtecknad fullmakt. Fullmakt vare ej gällande för stämma, som börjar senare än fem år efter fullmaktens utfärdande.

113 § Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall hållas ordinarie bolagsstämma, å vilken styrelsen och verkställande direktören hava att framlägga redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen för det sistförflutna räkenskapsåret.

Genom styrelsens och verkställande direktörens försorg skola de handlingar, som sålunda skola framläggas å stämman, under minst

en vecka närmast före denna hos bolaget hållas tillgängliga för aktieägarna i tillräckligt antal exemplar ävensom ofördröjligen översändas till aktieägare som med uppgivande av postadress anhåller därom.

Aktieägare vare berättigad att få ärende hänskjutet till prövning å ordinarie stämma, såframt han hos styrelsen skriftligen framställer yrkande därom minst tio dagar före stämman. Föranleder yrkandet särskilt tillkännagivande och meddelande enligt 116 § andra stycket, skola kostnaderna därför gäldas av den som framställt yrkandet.

114 § Styrelsen äger, när den finner lämpligt, kalla aktieägarna till extra bolagsstämma.

Revisorerna må, om deras granskning föranleder därtill, skriftligen med angivande av skälet påfordra, att styrelsen skall utlysa extra bolagsstämma att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske. Efterkommer styrelsen ej inom en vecka sådan påfordran, äge revisorerna på sätt i 115 och 116 §§ är stadgat själva utlysa stämma. Äro icke samtliga revisorer ense om stämmas utlysande, gälle den mening, varom de flesta förena sig, eller vid lika röstetal deras mening som anse extra stämma böra hållas.

Extra bolagsstämma skall ock av styrelsen utlysas, då det för uppgivet ändamål skriftligen påfordras av aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet eller den mindre del därav som kan vara bestämd i bolagsordningen.

115 § Bolagsstämma skall sammanträda å den ort, där styrelsen har sitt säte, såframt ej i bolagsordningen blivit bestämt att stämman skall hållas å annan ort inom riket.

Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas av styrelsen i enlighet med bolagsordningens föreskrifter. Kallelseåtgärderna skola vara vidtagna senast två veckor före ordinarie och senast en

vecka före extra stämma.

Utlyses ordinarie stämma som i 113 § sägs att hållas å annan tid än som bestämts i bolagsordningen, skall senast två veckor före stämman dels kungörelse om stämmans hållande införas i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar, som styrelsen bestämmer, dels ock kallelse med posten avsändas till varje i aktieboken införd aktieägare, om vars postadress uppgift kan utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas. Är i bolagsordningen något ytterligare föreskrivet om kallelse till ordinarie stämma, skall det iakttagas.

Uppskjutes stämma till dag som infaller mer än en månad därefter, skall kallelse jämlikt andra stycket utfärdas till den fortsatta stämman.

Där för giltighet av bolagsstämmobeslut erfordras att det fattas å två på varandra följande stämmor, må kallelse till sista stämman ej ske, innan första stämman hållits. Är icke någon av stämmorna ordinarie, skola mellan dem förflyta minst två månader, och skall till sista stämman kallelse ske i den ordning som i tredje stycket är stadgad. Kallelse i sådan ordning till sista stämman skall jämväl eljest ske, om för besluts giltighet erfordras att det å denna stämma biträdes av minst nio tiondelar utav samtliga röstande eller utav samtliga röstande för aktier av visst slag; dock skall rörande kallelsen med posten gälla, att den skall i rekommenderat brev försändas till aktieägarna eller i sist angivna fall till ägarna av aktier av nämnda slag.

116 § I kallelsen till bolagsstämma skola angivas de ärenden, som skola förekomma å stämman, dock vare det ej erforderligt att i kallelse till ordinarie stämma särskilt angiva de ärenden, som enligt denna lag eller bolagsordningen skola där företagas. Under minst en vecka närmast före stämma skall tillika en fullständig förteckning över samtliga ärenden, som skola förekomma å stämman, genom styrelsens och verkställande direktörens försorg hållas hos bolaget tillgänglig för aktieägarna ävensom ofördröjligen översändas till aktieägare, som med uppgivande av post-

adress anhåller därom. Skall å stämma förekomma ärende innefattande förslag till ändring av bolagsordningen, varde det huvudsakliga innehållet av ändringen angivet i kallelsen och förteckningen.

Har aktieägare enligt 113 § framställt yrkande om ärendes hänskjutande till prövning på ordinarie stämma å sådan tid att ärendet icke kunnat angivas i kallelsen till stämman, skall genom styrelsens försorg ofördröjligen om ärendets hänskjutande till stämman tillkännagivande äga rum på det sätt, som i bolagsordningen stadgas för kallelse till ordinarie bolagsstämma samt meddelande med posten avsändas till varje i aktieboken införd aktieägare, om vars postadress uppgift kan utan väsentlig omgång eller tidsutdräkt inhämtas.

Ärende, som ej angivits i kallelsen till stämman eller varom tillkännagivande och meddelande icke ägt rum efter vad i andra stycket stadgas, eller som ej upptagits i förteckningen, må icke vid stämman företagas till avgörande, där ej i fråga om ordinarie stämma ärendet enligt denna lag eller bolagsordningen skall förekomma på stämman eller omedelbart föranledes av ärende som där skall avgöras. Ej heller må ärende angående ändring av bolagsordningen företagas till avgörande å ordinarie eller extra stämma, med mindre föreskriften i första stycket sista punkten iakttagits. Utan hinder av vad sålunda stadgats må dock å såväl ordinarie som extra stämma kunna fattas beslut om utlysande av extra stämma för behandling av visst ärende. Då särskild kallelse skall ske till fortsatt stämma, skall beträffande kallelsens innehåll och påföljden av att ärende icke angivits i kallelsen vad ovan i denna paragraf är stadgat äga motsvarande tillämpning.

117 § Finnes ej styrelse för försäkringsaktiebolag, har försäkringsinspektionen att, på anmälan av verkställande direktören eller aktieägare eller då förhållandet eljest varder för inspektionen kunnigt, ofördröjligen utlysa bolagsstämma. Ifråga om ordningen för utlysande av stämma i sådant fall gälle vad i 115 och 116 §§ är stadgat.

Underlåter styrelsen att i föreskriven ordning kalla aktieägarna till ordinarie bolagsstämma eller har styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, som i 114 § tredje stycket sägs, utlyst extra bolagsstämma att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske, vare lag som i 288 § 2 och 3 mom. sägs.

118 § 1 mom. Å ordinarie bolagsstämma, som avses i 113 §, skola till avgörande företagas frågorna om fastställelse av balansräkningen med de ändringar eller tillägg, som må finnas erforderliga, samt om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktören för den tid redovisningen omfattar. Stämman skall ock fatta beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen.

Med beslut i nämnda frågor skall dock anstå till fortsatt stämma å viss dag minst en och högst två månader därefter, om det påfordras av aktieägare, vilkas sammanlagda röstetal utgör minst en femtedel av röstetalet för samtliga vid stämman företrädda aktier eller som företräda sammanlagt minst en tiondel av hela aktiekapitalet. Utöver nämnda tid vare uppskov med sådant beslut ej medgivet.

Om skyldighet att inom viss tid till försäkringsinspektionen insända avskrift av balansräkningen jämte andra handlingar stadgas i 281 §.

2 mom. Där i moderbolag på stämma, som avses i 113 §, yrkande framställes om utdelning av vinst utöver vad i förvaltningsberättelsen föreslagits, skall, om det sålunda framställda yrkandet godkännes av stämman, med beslut i frågan anstå till sådan fortsatt stämma som i 1 mom. sägs. Till den fortsatta stämman skola samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören så ock revisorerna avgiva yttrande, huruvida den yrkade vinstutdelningen med hänsyn till koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet får anses stå i strid mot god affärssed. Å den fortsatta stämman må beslut ej fattas om högre utdelning än som sålunda yrkats.

119 § Styrelsen och verkställande direktören vare pliktiga att å den bolagsstämma, varom förmäles i 113 §, i den mån det av aktieägare äskas och kan ske utan förfång för bolaget, meddela till buds stående närmare upplysningar angående förhållanden, som kunna inverka på bedömandet av värdet av bolagets tillgångar, av dess ställning i övrigt och av resultatet av dess verksamhet samt av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av bolagets angelägenheter. Upplysningsplikten avser även bolagets förhållande till koncernbolag.

Det åligger styrelsen och verkställande direktören att jämväl eljest å bolagsstämma meddela aktieägare upplysning efter vad nu är sagt i avseende å ärende, som skall förekomma å stämman.

Om för lämnande av begärd upplysning erfordras uppgifter, som ej äro tillgängliga å stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgänglig för aktieägarna ävensom översändas till aktieägare, som framställt begäran om densamma.

Finner styrelsen att begärd upplysning icke kan av styrelsen eller verkställande direktören utan förfång för bolaget lämnas å stämman, skall upplysningen istället lämnas till bolagets revisorer inom två veckor därefter. Revisorerna skola inom en månad efter stämman till styrelsen avgiva skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller eljest giver anledning till erinran. Där det är fallet, skall ändringen eller erinringen angivas i yttrandet. Revisorernas yttrande skall av styrelsen hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna samt i avskrift översändas till aktieägare, som framställt begäran om upplysningen.

Om talan mot styrelseledamot, verkställande direktören, stiftare revisor eller aktieägare

120 § Ansvarsfrihet må ej anses vara styrelseledamot eller verkställande direktören beviljad, såframt aktieägare med ett samman-

lagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, röstat däremot.

Äro de som röstat mot ansvarsfrihets beviljande i minoriteten, må i deras aktiebelopp icke inräknas aktie, som aktieägaren bekommit annorledes än genom bodelning, arv eller testamente och för vilken han blivit införd i aktieboken senare än sex månader före den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades.

Varder talan å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser ej anställd inom sex månader från det redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades på bolagsstämman, vare så ansett som om ansvarsfrihet blivit beviljad.

Om ansvarsfrihet blivit beviljad, må likväl talan kunna anställas mot styrelseledamot eller verkställande direktören på grund av åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktören uppsåtligen eller av vårdslöshet i redovisningshandlingarna eller eljest till bolagsstämman eller till aktieägarna enligt 119 § tredje stycket eller ock genom bokföringen eller eljest till revisorerna lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar. Talan, som grundas därpå att styrelseledamot eller verkställande direktören begått brottslig handling, må ock eljest kunna mot honom anställas, såframt ej beviljad ansvarsfrihet uppenbarligen avsett även nämnda handling.

121 § Har ansvarsfrihet enligt 120 § icke blivit styrelseledamot eller verkställande direktören beviljad, äge aktieägare med aktiebelopp, varom i nämnda paragraf stadgas, å bolagets vägnar föra talan mot honom å förvaltningen. Samma lag vare i fråga om anställande av sådan talan som enligt vad där sägs må anställas utan hinder av att ansvarsfrihet blivit beviljad.

Sedan talan blivit anställd, må den omständigheten, att en eller flera av de aktieägare som anställt talan avstått från denna, ej utgöra hinder för de övriga att fullfölja talan, ändå att deras

sammanlagda aktiebelopp är mindre än ovan sagts.

Aktieägare, som enligt första stycket anställt talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören, svare för rättegångskostnaderna, dock med rätt att av bolaget erhålla ersättning, i den mån kostnaderna täckas av vad genom rättegången kommit bolaget till godo.

122 § Har förslag om anställande av talan för bolaget om skadestånd mot stiftare på grund av bolagsbildningen eller mot revisor på grund av hans uppdrag prövats på bolagsstämma, vare i fråga om aktieägares rätt att å bolagets vägnar föra sådan talan lag som i 121 § sägs, därest förslaget blivit av stämman antaget eller ock biträtts av aktieägare med sammanlagt aktiebelopp varom i 120 § stadgas. Rätten att föra talan mot stiftare vare dock ej beroende därav, att aktieägare viss tid varit i aktieboken införd såsom ägare till sina aktier.

Talan må ej anställas mot stiftare sedan tre år förflutit efter bolagets registrering eller mot revisor sedan två år förflutit från det revisionsberättelse eller yttrande, varom förmäles i 44, 58, 59 eller 61 §, framlades å bolagsstämma eller yttrande enligt 191 § avgavs.

Mot aktieägare må bolaget ej väcka talan om skadestånd enligt 320 eller 322 §, sedan två år förflutit efter beslut eller åtgärd därå talan grundas.

Utan hinder av vad i andra och tredje styckena sägs må talan anställas som grundas därpå att stiftare, revisor eller aktieägare begått brottslig handling.

123 § Försättes bolaget i konkurs på ansökan, som gjorts inom två år från den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades, äge konkursboet, ändå att ansvarsfrihet blivit styrelseledamot eller verkställande direktören beviljad, anställa talan mot honom å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser.

Mot stiftare, revisor eller aktieägare äge ock, där bolaget försättes i konkurs på ansökan, vilken gjorts inom tid som i 122 § andra och tredje styckena är för talan i varje särskilt fall föreskriven, konkursboet föra sådan talan.

Talan, varom i denna paragraf stadgas, skall väckas inom sex månader från första borgenärssammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

124 § Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande honom i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet vare ej bindande för bolaget eller dess konkursbo, där den träffats innan tid för anställande av talan mot honom gått till ända efter vad ovan är stadgat.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning ifråga om uppgörelse beträffande skadeståndsskyldighet, som åvilar styrelseledamot, verkställande direktören eller revisor. Bolaget vare dock bundet av uppgörelse, som träffats av bolagsstämma. Är fråga om uppgörelse med styrelseledamot eller verkställande direktören, skola revisorerna höras i ärendet. Ej må uppgörelse anses träffad av stämman, om aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, röstat däremot. För aktieägare skadeståndstalan å bolagets vägnar, vare uppgörelse ej gällande med mindre den biträtts av honom. Skall fråga om uppgörelse behandlas å stämma, skola, ändå att denna ej är ordinarie, föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämman.

Om ändring av bolagsordningen och vissa andra fall, då särskild röstpluralitet å bolagsstämma erfordras, så ock om ändring av grunderna

125 § 1 mom. Beslut, som innefattar sådan ändring av bolagsordningen att rättsförhållandet mellan redan utgivna aktier rubbas, vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat

sig därom. Försämras genom beslutet allenast vissa aktiers rätt, erfordras dock samtycke endast av ägarna till nämnda aktier och skall därjämte angående beslutets fattande å två på varandra följande bolagsstämmor gälla vad här nedan i 2 och 5 mom. är för varje särskilt fall stadgat.

Finnas aktier av olika slag och rubbas genom beslutet rättsförhållandet mellan aktieslagen, erfordras för giltighet av beslutet, utöver vad i 2 eller 5 mom, är stadgat, allenast att beslutet å den sista stämman biträtts av nio tiondelar av samtliga röstande för det slag av aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras, och att de som biträtt beslutet tillika företrätt nio tiondelar av dessa aktier.

Beträffande beslut om intagande i bolagsordningen av bestämmelse enligt 65 § 1 mom. om lösningsrätt vid övergång av aktie skall vad i första och andra styckena är stadgat äga motsvarande tillämpning.

För giltighet av beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet höjes eller att det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, höjes eller sänkes, eller att nytt aktieslag skall kunna utgivas, erfordras, ändå att genom beslutet rättsförhållandet rubbas mellan aktier av olika slag, iakttagande allenast av vad i 4 och 5 mom. är för varje särskilt fall stadgat.

Beslut, varigenom i bolagsordningen intages förbehåll varom i 65 § 2 mom. förmäles, skall fattas i den ordning som i 5 mom. sägs.

2 mom. Beslut om ändring av bolagsordningen som avser

grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma,

intagande av förbehåll enligt 344 § eller av förbud att klandra skiljedom enligt 65 § 1 mom. eller 335 §,

förlängning av tiden för bolagets bestånd eller borttagande av något för bolagets bestånd stadgat villkor, eller

användningen av bolagets vinst eller av bolagets behållna tillgångar vid dess upplösning,

vare ej giltigt med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträtts av minst nio tiondelar av samtliga röstande och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela aktiekapitalet.

Innebär ett i samband med nedsättningsbeslut enligt 61 § fattat beslut allenast sådan ändring av bolagsordningen i ämne varom i detta mom. förmäles, som erfordras för att förhindra att förhållandet mellan aktier av olika slag rubbas genom nedsättningen, gälle med avseende å sistnämnda beslut vad i 5 mom. stadgas.

3 mom. Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om föremålet för bolagets verksamhet vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av det på stämman företrädda aktiekapitalet.

4 mom. Där aktier av olika slag finnas och dessa ej medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, vare beslut om sådan ändring av bolagsordningen, att det i bolagsordningen bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier skola kunna utgivas av något av nämnda slag, höjes eller ock att nytt aktieslag skall kunna utgivas, icke giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor samt å den sista stämman biträtts av minst tre fjärdedelar av samtliga röstande och, där genom beslutet visst aktieslags rätt försämras, de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av sistnämnda slag av aktier. I samband med sådant beslut

må beslut i samma ordning fattas om den ändring av bolagsordningen, att det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, sänkes.

5 mom. Beslut om annan ändring av bolagsordningen än ovan avses vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande.

6 mom. Är för giltighet av beslut, som avses i 1-5 mom., något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände ock det till efterrättelse.

126 § Beslutas sådan ändring av bolagsordningen, att nytt aktieslag skall kunna utgivas, eller i bolag, där aktier av olika slag finnas, sådan ändring av bolagsordningen, att det där bestämda aktiekapitalet eller maximikapitalet eller det belopp, vartill aktier av visst slag skola kunna utgivas, höjes, skall i beslutet angivas det belopp, vartill aktier av varje särskilt slag skola kunna utgivas, och, där beslutet avser utgivande av nytt aktieslag, den rätt som i förhållande till de förutvarande aktierna skall tillkomma det nya aktieslaget.

Skola aktierna icke medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, skall i beslutet särskilt angivas den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier, som vid aktiekapitalets ökning skall tillkomma varje slag av aktier.

Avser beslut, varigenom i bolagsordningen intages förbehåll, som i 65 § 2 mom. sägs, icke bolagets samtliga aktier, och åsämjas ej aktieägarna beträffande vilka aktier förbehållet skall gälla, varde frågan därom avgjord genom lottning, som anställes å bolagsstämma i sammanhang med beslutet.

127 § Beslut om nedsättning av aktiekapitalet enligt 61 § vare, där icke samtliga aktieägare förenat sig därom, ej giltigt, med mindre beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor

och å den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Rubbas genom beslutet rättsförhållandet mellan aktierna, erfordras därjämte å den sista stämman samtycke av ägarna av de aktier, vilkas rätt genom beslutet försämras.

Har i bolag, där aktier av olika slag finnas, beslut fattats, som avser nedsättning av aktiekapitalet genom minskning med lika belopp av samtliga aktier av visst slag eller sammanläggning av dessa aktier, och innehåller beslutet tillika, att till reservfonden eller säkerhetsfonden skall avsättas ett mot nedsättningen svarande belopp, vare, änskönt genom beslutet den rätt som tillkommer dessa aktier försämras, beslutet giltigt, där det å sista stämman biträtts av minst nio tiondelar av samtliga röstande för nämnda slag av aktier och de som biträtt beslutet tillika företrätt minst tre fjärdedelar av dessa aktier.

Är för giltighet av beslut som ovan sägs något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände det till efterrättelse.

Erfordras för beslut om nedsättning av aktiekapitalet, som avses i 61 §, ändring av vad i bolagsordningen stadgas rörande aktiekapitalet eller rörande akties nominella belopp, skall beslut om sådan ändring av bolagsordningen fattas i sammanhang med nedsättningsbeslutet.

Skall beslut om nedsättning av aktiekapitalet genomföras medelst sammanläggning av aktier, och erfordras enligt 334 § 1 mom. att samtliga aktieägare förena sig om sammanläggningen, vare nedsättningsbeslutet ej gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.

128 § Har beslut fattats om ändring av bolagsordningen enligt 125 § 1 mom. andra stycket eller tredje stycket jämfört med andra stycket eller om nedsättning av aktiekapitalet enligt 127 § andra stycket, vare aktieägare, vars rätt genom beslutet försämras och som å sista stämman röstat mot beslutet, berättigad påkalla, att hans aktier varda efter vad i 335 § stadgas inlösta av de aktieägare, som å nämnda stämma röstat för be-

slutet, om han å stämman gjort förbehåll därom. Samma rätt tillkomme ock aktieägare, som röstat emot bolagsordningsändring som beslutats enligt 125 § 2 mom. första stycket.

Göres av aktieägare förbehåll som i första stycket sägs, vare, där å samma stämma förnyad prövning av frågan om bolagsordningsändring eller om nedsättning av aktiekapitalet påkallats av aktieägare som röstat för beslutet, detta ej gällande, med mindre det å stämman bekräftas i den ordning som är stadgad angående beslutet å sista stämman.

129 § Beslut om ändring av grunderna fattas av styrelsen.

130 § Sedan stadfästelse meddelats å ändring av bolagsordning eller grunder, skall ändringen registreras. Anmälan för registrering skall göras av styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen efter beslutet om stadfästelse eller, utom i fall som avses i andra stycket, i förväg i samband med ansökningen om stadfästelse. Ändringsbeslutet må ej gå i verkställighet innan registrering skett.

Avser beslutet sådan ändring av bolagsordningen att däri intages förbehåll som i 65 § sägs, skall vid anmälningen fogas intyg av två personer, att på varje brev å aktie som avses med förbehållet påskrift skett om den i förbehållet bestämda inskränkningen i rätten till aktie; är förbehållet sådant som i 65 § 2 mom. sägs skall vid anmälningen tillika fogas en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören underskriven försäkran att såsom ägare till de aktier, som förbehållet avser, icke äro i aktieboken införda andra än som utan hinder av förbehållet må förvärva därmed avsedda aktier.

Om talan å bolagsstämmobeslut

131 § 1 mom. Menar styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören eller aktieägare att beslut, som fattats å bolagsstämma, icke tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot denna lag eller bolagsordningen eller grunderna, äge därå

tala genom stämning å bolaget. Rätt till sådan talan äge ock den som förmår visa, att styrelsen obehörigen vägrat att införa honom såsom aktieägare i aktieboken.

Grundas talan därpå, att beslutet icke tillkommit i behörig ordning eller att det eljest kränker allenast aktieägares rätt, skall talan väckas inom tre månader från beslutets dag. Försummas det, vare beslutet gällande.

Hava vid bolagsstämmobeslut, som skall anmälas för registrering, i denna lag eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, vare, ehuru klandertalan ej väckts, beslutet icke gällande, utan så är att i strid mot 304 § 2 mom. registrering av beslutet ägt rum.

2 mom. Har talan å bolagsstämmobeslut anhängiggjorts, äge domstolen, när skäl därtill förekommer, att innan målet avgöres förordna att beslutet ej må verkställas. Om förordnandet skall, där beslutet är av beskaffenhet att böra registreras, meddelande ofördröjligen genom rättens försorg avsändas för registrering.

Domstols dom, varigenom bolagsstämmobeslut upphävs eller ändrats, gälle jämväl för de aktieägare som ej fört talan.

132 § Har bolagsstämma bestämt arvode åt styrelseledamot, revisor eller tjänsteman i bolaget eller eljest åt någon för fullgörande av honom meddelat uppdrag, äge aktieägare med ett sammanlagt aktiebelopp, utgörande minst en tiondel av hela aktiekapitalet, inom tre månader från beslutets dag hos rätten göra skriftlig ansökan om prövning av arvodets storlek, därest det förmenas vara för högt; och äge rätten efter vederbörandes hörande jämka arvodet, om det finnes uppenbarligen vara bestämt till oskäligt belopp.

Om förlängning av koncession

133 § Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats försäkringsaktiebolag för bestämd tid, skall, ställd till den

myndighet som beviljat koncessionen, inlämnas till försäkringsinspektionen sist sexton månader före utgången av den löpande koncessionen.

Beslut om sådan ansökan skall fattas å ordinarie bolagsstämma. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

Om likvidation och upplösning

134 § Bolagsstämma äger besluta att bolaget skall träda i likvidation. Har försäkringsinspektionen lämnat meddelande till rätten enligt 42 § eller har förhållande inträffat som i 135 § sägs, skall beslutet fattas enligt 111 § första stycket 5 och 6. Samma lag vare beträffande beslut i fall som avses i 139 §. Beslut att bolaget skall träda i likvidation vare eljest icke giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Är för giltighet av beslutet något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände det till efterrättelse.

Föreligger ej fall som i första stycket andra eller tredje punkten sägs, må bolagsstämman kunna i beslutet föreskriva, att likvidationen skall inträda först å viss kommande dag högst två månader därefter, dock senast å första dagen av nästa räkenskapsår.

135 § Har i bolagsordningen fastställd tid för bolagets verksamhet gått till ända,

eller har eljest förhållande inträffat, på grund varav enligt bestämmelse i bolagsordningen bolaget skall upphöra med sin verksamhet,

eller har bolagets hela försäkringsbestånd överlåtits,

eller har för bestämd tid beviljad koncession gått till ända

utan att ny koncession beviljats,

eller har regeringen förklarat koncessionen förverkad,

och varder ej på grund av anmälan inom sex veckor därefter enligt 144 § i registret infört att bolaget trätt i likvidation, förklare rätten, på ansökan av styrelseledamot, verkställande direktören eller aktieägare eller på anmälan av försäkringsinspektionen, och efter bolagets hörande, att bolaget skall träda i likvidation; och förelägge rätten bolaget att inom viss tid, ej understigande sex veckor, till rätten ingiva bevis, att registrering skett på grund av anmälan enligt 144 §, vid äventyr att eljest en eller flera likvidatorer förordnas av rätten.

Genom rättens försorg skall till försäkringsinspektionen oförd röjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bolaget skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress.

136 § Har aktiekapitalet till två tredjedelar eller den mindre del, som kan vara bestämd i bolagsordningen, gått förlorat och har ej, inom fyra månader från den bolagsstämma, å vilken enligt 139 § likvidationsbalansräkning framlagts, bristen blivit fylld eller ock registrering skett därom att aktiekapitalet enligt 63 § nedsatts sålunda att täckning därför föreligger jämlikt likvidationsbalansräkning, äge styrelseledamot, verkställande direktören eller aktieägare hos rätten göra ansökan att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation. Anmälan om förhållande som nu sagts må ock göras av försäkringsinspektionen.

Sker ansökan eller anmälan, skall rätten ofördröjligen utfärda kallelse å bolaget samt å aktieägare, som vilja yttra sig i ärendet, att inställa sig för rätten å utsatt dag, minst två och högst fyra månader därefter, då fråga om bolagets trädande i likvidation skall prövas av rätten. Kallelse skall delgivas bolaget på sätt om stämning i tvistemål är stadgat. Det åligger

styrelsen att genast utlysa bolagsstämma för meddelande om kallelsen.

Visas att aktiekapitalet till den del som i första stycket sägs gått förlorat, och har ej senast å den för ärendets handläggning utsatta dagen anmälts och styrkts att bristen i aktiekapitalet blivit fylld eller att beslut om sådan nedsättning av aktiekapitalet varom i första stycket sägs blivit registrerat, förklare rätten att bolaget skall träda i likvidation. I fråga om beslutet och om förordnande av likvidatorer, så ock om avsändande av meddelande och underrättelse till försäkringsinspektionen skall gälla vad i 135 § är stadgat.

137 § Saknar försäkringsaktiebolag till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, vare styrelseledamot, verkställande direktören, aktieägare eller borgenär, så ock envar annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget, berättigad att hos rätten göra ansökan, att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation.

Där förhållande som avses i första stycket varder för försäkringsinspektionen kunnigt, äger inspektionen därom göra anmälan hos rätten.

Sker ansökan eller anmälan, skall rätten ofördröjligen utfärda kallelse å bolaget samt å aktieägare och borgenärer, som vilja yttra sig i ärendet, att inställa sig för rätten å utsatt dag, då frågan om bolagets trädande i likvidation skall prövas av rätten. Kallelsen skall delgivas bolaget på sätt om stämning i tvistemål är stadgat, där upplysning vinnes om någon med vilken delgivning kan äga rum. Härjämte skall kungörelse om kallelsen genom rättens försorg införas i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före inställelsedagen. Rätten äge, där så äskas eller eljest finnes erforderligt, förordna en eller flera sysslomän att taga bolagets egendom under vård samt bevaka dess angelägenheter och företräda bolaget till dess rätten meddelat beslut i ärendet.

Styrkes ej innan ärendet företages till avgörande, att behörig styrelse eller verkställande direktör finnes samt att införing i registret skett, förklare rätten, att bolaget skall träda i likvidation, och förordne en eller flera likvidatorer.

Genom rättens försorg skall till försäkringsinspektionen ofördröjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bolaget skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress. Förordnas syssloman, skall ock för registrering ofördröjligen avsändas meddelande därom med angivande av sysslomannens fullständiga namn och hemvist.

138 § I ärende varom i 135-137 §§ förmäles skall för de kostnader som sökanden fått vidkännas för delgivning eller kungörelse av kallelse samt för expeditioner i ärendet gottgörelse till honom utgå av bolagets medel, där bolaget förklaras skola träda i likvidation eller rätten eljest prövar skäligt att gottgörelse utgår.

Har ärendet upptagits på grund av anmälan från försäkringsinspektionen, skola kostnaderna för kungörelse och delgivning av kallelse gäldas med bolagets medel. Om dessa ej lämna tillgång därtill, skall kostnaden gäldas av statsverket.

139 § Det åligger styrelsen och verkställande direktören att, när helst anledning yppas till antagande att aktiekapitalet till den del som i 136 § sägs gått förlorat, ofördröjligen upprätta särskild balansräkning för utrönande av bolagets ställning (likvidationsbalansräkning).

I likvidationsbalansräkningen skola tillgångarna upptagas till värde, som skall beräknas enligt vad i 93 § 1 mom. andra stycket är stadgat. Tillgångar som avses i 93 § 2 mom. första stycket må dock, även om nämnda värde är lägre, upptagas till det belopp, som motsvarar kostnaderna för deras anskaffning med avdrag av den värdeminskning för vilken enligt sistnämnda moment andra och tredje styckena avskrivning bör äga rum; och må tillgångar som

avses i 93 § 5 mom. upptagas på sätt där sägs. I övrigt skall beträffande balansräkningen gälla de bestämmelser som avses i 93 och 94 §§.

Visar likvidationsbalansräkningen att aktiekapitalet till den del som i 136 § sägs gått förlorat, skall styrelsen, sedan yttrande däröver inhämtats av revisorerna, ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för prövning av balansräkningen och frågan om bolaget skall träda i likvidation. Minst en vecka före stämman skola genom styrelsens och verkställande direktörens försorg avskrift av likvidationsbalansräkningen och av revisorernas yttrande avsändas till försäkringsinspektionen samt huvudskriften eller avskrift hållas hos bolaget tillgängligt för aktieägarna. Huvudskriften skall ock framläggas å stämman.

140 § Beslutar bolagsstämma att bolaget skall träda i likvidation, välje stämman en eller flera likvidatorer. Stämman må ock utse en eller flera suppleanter. Enligt bestämmelse, som intagits i bolagsordningen, må en eller flera likvidatorer kunna tillsättas på annat sätt att jämte de å bolagsstämman valda deltaga i likvidationen.

Har rätten enligt 135 eller 136 § förklarat att bolaget skall träda i likvidation, åligger det styrelsen att genast sammankalla bolagsstämma för val av likvidatorer, ändå att ändring sökes i beslutet.

Då likvidatorer utsetts å bolagsstämma eller förordnats av rätten, skall bolaget anses hava trätt i likvidation, såframt ej bolagsstämman, efter vad i 134 § sägs, beslutat att likvidationen skall inträda först å senare dag.

Finnes i bolagsordningen bestämmelse som i första stycket sägs, åligger det styrelsen, verkställande direktören eller likvidator att ofördröjligen giva den som enligt nämnda bestämmelse skall tillsätta likvidator underrättelse om bolagsstämmans eller rättens beslut att bolaget skall träda i likvidation.

Angående likvidator som förordnas av försäkringsinspektionen stadgas i 290 §.

141 § Underlåta styrelseledamöterna eller verkställande direktören att fullgöra vad dem åligger enligt 139 §, svare de för bolagets uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld.

Utser ej bolagsstämma likvidator inom fyra månader efter det likvidationsbalansräkning framlagts å stämma, ändå att aktiekapitalet till den del som i 136 § sägs gått förlorat, vare de, som med vetskap om förhållandet deltaga i beslut om fortsättande av bolagets verksamhet eller handla å dess vägnar, ansvariga för uppkommande förbindelser efter vad ovan stadgas. Varder bristen i aktiekapitalet fylld eller beslut om nedsättning av aktiekapitalet som i 136 § sägs registrerat, äge ej ansvarighet rum för förbindelse som därefter uppkommer.

142 § Likvidator skall vara myndig och, där ej för särskilt fall regeringen eller myndighet regeringen förordnar annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Sådant tillstånd må ej avse mer än en tredjedel av hela antalet likvidatorer.

Uppdraget att vara likvidator gälle intill dess likvidationen blivit avslutad, men den som meddelat uppdraget må när som helst entlediga likvidatorn och utse annan i hans ställe. Bolagsstämma äger ock utse likvidator i stället för likvidator, som förordnats av rätten i annat fall än nedan i fjärde stycket eller i 143 § andra stycket sägs.

Om likvidator, som är vald å bolagsstämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider eller hinder för honom att vara likvidator uppkommer enligt första stycket och suppleant ej finnes, åligger det övriga likvidatorer att ofördröjligen sammankalla stämma för val av ny likvidator. Inträffar sådant fall i fråga om likvidator, som blivit tillsatt i annan ordning, skola övriga likvidatorer ofördröjligen underrätta den som tillsatt honom. Finnas ej andra likvidatorer, skall försäk-

ringsinspektionen på ansökan av aktieägare ofördröjligen utlysa bolagsstämma för val av ny likvidator.

Visar likvidator uppenbarligen motvilja eller försummelse vid fullgörande av sitt uppdrag, äge rätten, på anmälan av försäkringsinspektionen eller likvidationsrevisor och efter likvidatorns hörande, entlediga honom och förordna annan i hans ställe. Har rätten entledigat likvidator och i hans ställe förordnat annan, skall underrättelse därom med angivande av dennes fullständiga namn och postadress genom rättens försorg ofördröjligen avsändas till inspektionen.

Vad i denna paragraf är stadgat om likvidator skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant för likvidator.

143 § Finnes försäkringsaktiebolag, som enligt verkställd registrering trätt i likvidation, sedermera sakna till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten på ansökan av aktieägare, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget, eller på anmälan av försäkringsinspektionen, där det varder kunnigt för inspektionen, förordna likvidatorer.

Har i fall, då likvidator skall tillsättas enligt bestämmelse i bolagsordningen som avses i 140 § första stycket, sådan likvidator ej tillsatts, skall ersättare förordnas av rätten på ansökan eller anmälan som i första stycket sägs.

Genom rättens försorg skall till försäkringsinspektionen ofördröjligen avsändas underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress.

144 § Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla att bolaget trätt i likvidation eller, där likvidationen efter vad i 134 § sägs skall inträda å viss kommande dag, att bolaget träder i likvidation nämnda dag. Anmälningen skall innehålla uppgift om dagen för val eller rättens förordnande. I övrigt skall beträffande anmälan för registrering rörande likvidator

eller suppleant för honom eller i fråga om rätt att under likvidationen teckna bolagets firma eller om ändring av bolagets postadress vad i 29 och 90 §§ är stadgat för där avsedda fall äga motsvarande tillämpning.

145 § Å den bolagsstämma, vid vilken likvidatorer utses, skall jämväl väljas en eller flera likvidationsrevisorer att granska likvidatorernas förvaltning och bolagets räkenskaper under likvidationen. Hava likvidatorer förordnats av rätten, skola de ofördröjligen sammankalla aktieägarna till stämma för sådant val. Bolagsstämma må ock utse en eller flera suppleanter. Likvidationsrevisor och suppleant må när som helst entledigas och annan utses i hans ställe.

Vad i 29 §, 99 § tredje, fjärde och femte styckena, 100 §, 101 §, 102 § 1 mom. och 114 § är stadgat om revisor och suppleant för revisor, om revisors rättigheter och skyldigheter samt om anmälan eller meddelande för registrering beträffande revisor skall i tillämpliga delar gälla rörande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad här nedan är stadgat.

Angående likvidationsrevisor som förordnas av försäkringsinspektionen stadgas i 290 §.

146 § Då bolaget trätt i likvidation, åligger det styrelsen och verkställande direktören att ofördröjligen avgiva redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under tid, för vilken redovisningshandlingar ej förut framlagts å bolagsstämma.

Redovisningshandlingarna skola av likvidatorerna ofördröjligen i huvudskrift eller avskrift överlämnas till revisorerna, som hava att inom en månad avgiva revisionsberättelse. Redovisningshandlingarna och revisonsberättelsen skola av likvidatorerna så snart ske kan framläggas å bolagsstämma; och skall å denna stämma till behandling företagas frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktören för den tid redovisningen omfattar.

I fråga om styrelsens och verkställande direktörens redovisning, om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å bolagsstämma, tillhandahållande under viss tid före denna och insändande till försäkringsinspektionen, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla vad i 91-96, 102-104, 113, 118, 120-124 och 284 §§ är stadgat. Omfattar den tid, för vilken redovisning skall avgivas enligt första stycket, även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning avgivas för nämnda år och skall därvid jämväl 97 § äga tillämpning.

147 § 1 mom. Vad i 113, 114 och 117 §§ är stadgat om rätt för aktieägare att få ärende hänskjutet till prövning å bolagsstämma och att påfordra utlysande av stämma skall äga motsvarande tillämpning under likvidation, varvid såsom ordinarie skola anses stämmor enligt 146, 154 och 157 §§.

2 mom. Om kallelse till bolagsstämma under likvidation skall gälla vad om kallelse till extra stämma är stadgat; dock skola föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämma som avses i 146, 154, 157, 162 eller 163 §.

148 § Det åligger likvidatorerna att ofördröjligen söka kallelse å bolagets okända borgenärer samt upprätta och i bolagets inventariebok införa inventarium och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation skola beträffande tillgångar och skulder som avses i 296 § där omnämnda värdering och beräkning följas. Andra tillgångar skola upptagas till värde som skall beräknas enligt vad i 93 § 1 mom. andra stycket är stadgat. Aktiekapitalet skall i balansräkningen upptagas inom linjen. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för försäkringsaktiebolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola ofördröjligen överlämna ett av dem underskrivet exemplar av balansräkningen till likvidationsrevisorerna.

149 § Där ej annat föranledes av bestämmelserna i 296-299 §§, skola likvidatorerna förvalta bolagets angelägenheter under likvidationen.

Det åligger likvidatorerna att så snart ske kan förvandla bolagets egendom i penningar, i den mån det erfordras för likvidationen, samt att verkställa betalning av bolagets skulder. Bolagets rörelse må fortsättas allenast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling. Likvidatorerna skola ock föranstalta om skifte av bolagets behållna tillgångar, där ej annat följer av bolagsordningen.

Har likvidator förordnats av försäkringsinspektionen, må bolagets egendom ej avyttras under hand utan hans samtycke. Finnes han hava utan skäl vägrat sitt samtycke, äge inspektionen på ansökan av övriga likvidatorer tillåta försäljningen. Samtycke, som nu är sagt, vare ej av nöden där likvidatorerna vilja till gällande börspris överlåta å fondbörs noterat värdepapper.

Angående förbud mot meddelande av nya försäkringar stadgas i 165 §.

150 §. Med de inskränkningar, som följa av vad i 149 § samt i 296-299 §§ eller eljest om likvidation är stadgat, skall i fråga om likvidatorers befogenhet att företräda bolaget så ock om deras rättigheter och skyldigheter i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i denna lag är stadgat angående styrelse eller styrelseledamot, och skola likvidatorerna svara jämväl för de åliggande som enligt denna lag ankomma på verkställande direktören. Hava två eller flera likvidatorer utsetts, skall åt en av dem uppdragas att fullgöra verkställande direktörens skyldigheter i avseende å bolagets bokföring och medelsförvaltning.

151 § Under likvidation skall bolagets firma tecknas med tillägg av orden "i likvidation". I övrigt skall vad i 87 § första stycket finnes föreskrivet i fråga om undertecknande av handling, som utfärdas för bolaget, äga motsvarande tillämpning under bolagets likvidation.

Har av likvidatorerna eller annan ställföreträdare för bolaget handling utfärdats utan sådan firmateckning som i första stycket sägs, och framgår icke av handlingens innehåll såväl att den utfärdats å bolagets vägnar som ock att bolaget är i likvidation, svare de, som undertecknat handlingen, för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Sådan ansvarighet skall dock ej åvila undertecknarna, där av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för bolaget och att detta var i likvidation, samt den till vilken handlingen ställts av bolaget erhåller behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

152 § Det åligger likvidatorerna att för varje räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter genom avlämnande av balansräkning avseende bolagets ställning balansdagen, likvidationsräkning och förvaltningsberättelse. Har bolaget under räkenskapsåret fortsatt rörelsen eller viss rörelsegren, skall häröver avgivas sådan vinst- och förlusträkning som avses i 95 §. Dessa redovisningshandlingar skola vara underskrivna av samtliga likvidatorer. Vad i 91 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Likvidatorerna skola i likvidationsräkningen upptaga redovisning för inkomster och utgifter under räkenskapsåret, därvid inkomsterna å försäljning av bolagets tillgångar skola fördelas efter de i balansräkningen upptagna tillgångsposterna samt bland utgifterna skola för sig upptagas dels belopp, som erlagts i betalning för bolagets skulder, och dels övriga utgifter i lämpliga poster.

I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om likvidationens gång. Hava tillgångar i balansräkningen upptagits till lägre eller högre värde än i närmast föregående balansräkning, skola i förvaltningsberättelsen angivas de belopp, varmed nedsättning eller höjning skett av de under särskild post i balansräkningen

upptagna tillgångarnas sammanlagda värde.

Har likvidationen ej avslutats inom två år, skola i nästa förvaltningsberättelse de hinder uppgivas, som därför mött.

Inom två månader efter räkenskapsårets slut skola likvidatorerna till likvidationsrevisorerna i huvudskrift eller avskrift avlämna redovisningshandlingarna.

153 § Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 § och 104 § 1 mom. är stadgat.

154 § Sedan likvidationsrevisorerna till likvidatorerna avlämnat sin revisionsberättelse, skola likvidatorerna ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av redovisningen. Rörande framläggande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen å stämman och deras tillhandahållande åt aktieägarna under viss tid före stämman skall gälla vad i 113 § stadgas.

Angående insändande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen till försäkringsinspektionen gäller vad i 284 § stadgas.

155 § När den i kallelsen å okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald, skola bolagets tillgångar skiftas. Är någon del av gälden tvistig eller ej förfallen och kan förty eller av annan orsak betalning ej ske, skola till samma gälds betalning erforderliga medel innehållas och återstoden skiftas.

Sker skifte annorledes än nu är sagt, eller befinnas innehållna medel ej lämna tillgång till gälds betalning, vare i händelse av bolagets oförmåga att fullgöra sina förbindelser den, som uppburit något vid skiftet, skyldig att återbära vad han bekommit. För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare likvidatorerna ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

156 § Aktieägare vare berättigad att vid skifte av bolagets behållna tillgångar bekomma vad å hans aktier belöper i förhållande till hela aktiekapitalet. Innehåller bolagsordningen bestämmelser, som avvika från vad sålunda stadgas, lände de till efterrättelse.

Då utskiftning verkställes, skola aktiebreven genom likvidatorernas försorg förses med påskrift därom.

Förmenar aktieägare att han vid skifte icke bekommit vad på honom belöper enligt första stycket, skall han vid talans förlust anhängiggöra sin talan mot bolaget inom tre månader efter det slutredovisning framlades å bolagsstämma. I fråga om aktieägares återbäringsskyldighet och om likvidators ansvarighet skall vad i 155 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

Har aktieägare icke inom fem år efter det slutredovisning framlades å bolagsstämma anmält sig att lyfta vad han vid skiftet bekommit, vare han förlustig sin rätt därtill. Äro medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, äge rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att de skola tillfalla allmänna arvsfonden; i annat fall skall vad i 159 § är stadgat äga tillämpning.

157 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden.

Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 103 § och 104 § 1 mom. är stadgat.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna, skola dessa ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Angående redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande å stämman och tillhandahållande åt aktieägarna under viss tid före stämman skall gälla vad i 113 § stadgas; dock äge aktieägare allenast på egen bekostnad bekomma avskrift av nämnda handlingar.

Angående insändande av redovisningshandlingar och revisionsberättelsen till försäkringsinspektionen gäller vad i 284 § stadgas.

158 § Då likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag och å bolagsstämman framlagt slutredovisning för sin förvaltning, anses bolaget upplöst; och skall anmälan därom ofördröjligen göras för registrering.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga likvidatorer, skola fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer.

159 § Yppas, efter det bolaget skall anses upplöst enligt 158 §, tillgång för bolaget eller väckes talan mot bolaget eller uppkommer eljest behov av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Anmälan härom skall av likvidatorerna ofördröjligen göras för registrering.

Beträffande kallelse till den bolagsstämma, som efter likvidationens återupptagande först skall hållas, gälle vad i 115 §

tredje stycket är stadgat.

160 § Rörande beslut om avträdande av försäkringsaktiebolags egendom till konkurs skall meddelande samtidigt med kungörelsen om beslutet genom konkursdomarens försorg till försäkringsinspektionen avsändas för registrering.

Under konkurs företrädes bolaget såsom konkursgäldenär av styrelsen och verkställande direktören eller, där vid konkursens början sysslomän enligt 137 § eller likvidatorer voro utsedda, av dessa; dock må i behörig ordning kunna utses styrelse i stället för sysslomän ävensom nya styrelseledamöter eller nya likvidatorer.

Det åligger konkursförvaltare, då konkurs avslutats, att för registrering ofördröjligen avsända meddelande därom med angivande huruvida överskott finnes eller icke. Är konkursförvaltare ej tillsatt, skall sådan anmälan göras av konkursdomaren.

161 § Där efter avslutande av försäkringsaktiebolags konkurs överskott ej finnes, anses bolaget upplöst, då konkursen avslutades.

Finnes överskott, skall likvidation verkställas och gäller i avseende däråbestämmelserna i 140-145 samt 147-158 §§. Har ej inom en månad efter konkursens avslutande för registrering anmälts, att bolaget trätt i likvidation, förklare rätten, på ansökan av styrelseledamot, verkställande direktören, aktieägare eller borgenär eller på anmälan av försäkringsinspektionen, att bolaget skall träda i likvidation. I fråga om ärendets handläggning och om beslutet skall i tillämpliga delar gälla vad i 135 § är stadgat.

Hade bolaget, i fall som avses i andra stycket, trätt i likvidation, innan dess egendom avträddes till konkurs, gälle vad i 159 § är stadgat.

162 § 1 mom. Bolagsstämma äger besluta att talan skall på grund

av förvaltningen anställas mot likvidator. Enskild aktieägare äger ock för bolagets räkning men i eget namn föra sådan talan; och skall i dylikt fall vad i 121 § sista stycket är stadgat angående rättegångskostnad äga motsvarande tillämpning.

Talan må ej väckas senare än ett år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å bolagsstämma. Har likvidator entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande, skall dock tiden för anställande av talan räknas från den bolagsstämma, varå framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfället inträffade. Vad i 120 § fjärde stycket, 123 § och 124 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i avseende å talan mot likvidator och uppgörelse mellan bolaget och likvidator rörande honom i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet.

2 mom. Beträffande skadeståndstalan mot likvidationsrevisor skall vad i 1 mom. första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Talan må ej anställas senare än två år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å bolagsstämma eller, där fråga är om talan på grund av tillsynen över likvidator som entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande eller om talan mot likvidationsrevisor, som sålunda avgått eller avlidit, från den bolagsstämma, varå framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfället inträffade. Vad i 122 § fjärde stycket, 123 § och 124 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om talan mot likvidationsrevisor samt om uppgörelse mellan likvidationsrevisor och bolaget.

163 § Har försäkringsaktiebolag trätt i likvidation på grund av bolagsstämmas beslut i fall, då i denna lag stadgad anledning därtill icke var för handen eller allenast anledning som i 136 § sägs förelåg, eller har försäkringsaktiebolag trätt i likvida-

tion på grund av rättens beslut enligt nämnda paragraf, och har anledning till likvidation icke senare uppkommit enligt 42 eller 135 §, äger bolagsstämma, såframt brist i bolagets aktiekapital icke föreligger och utskiftning av bolagets tillgångar ännu icke börjat, besluta att likvidationen skall upphöra och bolaget återupptaga sin verksamhet.

Uppkommer fråga om återupptagande av bolagets verksamhet, skall av likvidatorerna upprättas balansräkning efter de grunder varom stadgas i 139 §. Balansräkningen samt en av likvidatorerna underskriven berättelse rörande skälen till återupptagande av bolagets verksamhet skola överlämnas till likvidationsrevisorerna.

Likvidationsrevisorerna skola så snart ske kan över balansräkningen och berättelsen till likvidatorerna avgiva yttrande, som skall innehålla särskilt uttalande, huruvida hinder för verksamhetens återupptagande föreligger enligt första stycket eller icke.

Balansräkningen, berättelsen och yttrandet skola minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängliga för aktieägarna. Dessa handlingar skola jämväl framläggas å stämman.

Bolagsstämmans beslut om likvidationens upphörande och återupptagande av bolagets verksamhet vare icke giltigt, med mindre det fattas i den ordning, som gäller för beslut om bolagets trädande i likvidation i fall då i denna lag stadgad anledning därtill icke är för handen.

För registrering skall ofördröjligen anmälas, att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Anmälningen, som skall undertecknas av samtliga likvidatorer, skall innehålla försäkran, att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej föreligger. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll, som förts i ärendet samt avskrift av balansräkningen, berättelsen och yttrandet av likvidationsrevisorerna.

Beslutet om återupptagande av bolagets verksamhet må ej gå i verkställighet, innan registrering skett.

164 § Har, sedan försäkringsaktiebolag trätt i likvidation, genom domstols lagakraftägande avgörande bolagsstämmas eller rättens beslut om likvidation blivit upphävt och anteckning därom skett i registret, eller registrering om återupptagande av bolagets verksamhet skett jämlikt 163 §, skola likvidatorerna ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för val av styrelse och revisorer. Likvidatorerna skola ock för sin förvaltning avgiva slutredovisning, som i 157 § sägs. Redovisningshandlingarna skola avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter till likvidatorerna avgiva revisionsberättelse, innefattande särskilt uttalande angående ansvarsfrihet för dem. Sedan handlingarna av likvidatorerna tillställts styrelsen, skall denna ofördröjligen kalla aktieägarna till bolagsstämma för fattande av beslut i fråga om ansvarsfrihet för likvidatorerna. Angående redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande å stämman och tillhandahållande åt aktieägarna under viss tid före stämman skall gälla vad i 113 § är stadgat; dock äge aktieägare allenast på egen bekostnad bekomma avskrift av nämnda handlingar. Om kallelse till stämman skall gälla vad om kallelse till extra bolagsstämma är stadgat; dock skola föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämman.

Vad i denna lag rörande styrelseledamot är stadgat beträffande ansvarsfrihet, talan å förvaltningen och uppgörelse med bolaget skall, i fall som avses i första stycket, äga motsvarande tillämpning i avseende å likvidator.

Då genom lagakraftägande avgörande bolagsstämmans eller rättens beslut om likvidation blivit upphävt, skall anmälan därom för anteckning i registret enligt 313 § första stycket ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Angående insändandet av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen till försäkringsinspektionen gäller vad i 284 §

stadgas.

165 § Har försäkringsaktiebolag trätt i likvidation eller kommit i konkurstillstånd, må nya försäkringar icke meddelas.

Utan hinder av vad i första stycket är stadgat må dock under bolagets likvidation sådan livförsäkring meddelas, som föranledes av gällande försäkringsavtal.

II. OM ÖMSESIDIGT FÖRSÄKRINGSBOLAG

Om ömsesidigt försäkringsbolags bildande

166 § 1 mom. De som vilja stifta ömsesidigt försäkringsbolag skola upprätta bolagsordning samt däråa söka regeringens stadfästelse. Avser bolagets rörelse livförsäkring eller avser rörelsen annat slag av försäkring för all framtid eller för längre tid än tio år, skola tillika enligt vad i 173 § sägs upprättas särskilda grunder för verksamheten samt däråa sökas regeringens stadfästelse. Bolagsordningen och grunderna skola vara försedda med stiftarnas bevittnade namnunderskrifter.

Regeringen prövar bolagsordningens och grundernas överensstämmelse med denna lag samt lag och författning i övrigt, så ock om och i vad mån därutöver, med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse, särskilda bestämmelser må erfordras.

Finnes den tillämnade rörelsen behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster regeringen bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession tillsvidare eller, där särskilda omständigheter föranleda därtill, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver intill slutet av då löpande räkenskapsår.

2 mom. Å beslut om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall ock sökas regeringens stadfästelse. I regeringens ställe äger försäkringsinspektionen besluta i

sådant ärende, därest det icke är av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt.

Avser ändringen utvidgning av bolagets rörelse till ny försäkringsgren eller nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen, skall vid prövningen, huruvida stadfästelse må meddelas, vad om koncession för nytt bolag är stadgat äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Ansökan om stadfästelse skall inlämnas till försäkringsinspektionen.

Avser ansökningen koncession för nytt bolag, skola stiftarna i ansökningen uppgiva namn och postadress för ombud, som äger å stiftarnas vägnar mottaga handlingar och meddelanden (stiftarombud).

Ansökan om ändring av stadfäst bolagsordning eller stadfästa grunder skall, sedan beslut om ändringen fattats, göras av styrelsen eller verkställande direktören. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

167 § Stiftare av ömsesidigt försäkringsbolag skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare. Svenska staten samt svensk kommun må ock vara stiftare.

Den som är i konkurstillstånd kan ej vara stiftare.

Stiftarna skola vara till antalet minst tre.

168 § Delägare i ömsesidigt försäkringsbolag äro försäkringstagarna. Återförsäkringstagare skall dock icke på grund av återförsäkringen anses såsom delägare.

I fråga om livförsäkring och annan personförsäkring ävensom återförsäkring häfta för ömsesidigt försäkringsbolags förbindelser allenast bolagets tillgångar. Beträffande försäkring av annat slag svara delägarna personligen med obegränsad eller till

visst belopp begränsad ansvarighet för bolagets förbindelser.

Delägares ansvarighet må göras gällande allenast i den ordning denna lag föreskriver.

169 § Ömsesidigt försäkringsbolag må icke, med mindre särskilda skäl till undantag förefinnas, bildas utan garantikapital. Garantikapitalet skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den tillämnade rörelsen. Betalning av garantikapital skall erläggas i penningar, där den ej må annorledes fullgöras efter vad i denna lag sägs.

Garantikapitalet skall återbetalas då det ej vidare erfordras för rörelsens ändamålsenliga bedrivande. Angående villkor för återbetalning är vidare stadgat i 193 §.

170 § Bolagsordning för ömsesidigt försäkringsbolag skall angiva:

1 bolagets firma;
2 föremålet för bolagets verksamhet med särskilt angivande, huruvida verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som återförsäkring;
3 beträffande direkt försäkring här i riket området för sådan verksamhet;
4 den ort inom riket, där bolagets styrelse skall hava sitt säte;
5 antalet styrelseledamöter och, där suppleanter för dem skola finnas, antalet styrelsesuppleanter, antalet revisorer, tiden för styrelseledamots och revisors uppdrag, så ock, där styrelseledamot och styrelsesuppleant eller revisor och revisorssuppleant ej skola väljas å bolagsstämma, huru de skola tillsättas, ävensom i vilken omfattning revisorerna skola vara auktoriserade revisorer eller godkända revisorer;
6 huruvida mer än en ordinarie bolagsstämma skall årligen hållas, samt vilka ärenden som skola förekomma å ordinarie stämma, utöver dem vilka enligt 218 § skola förekomma å

stämma som i 213 § sägs, eller, där flera ordinarie stämmor skola hållas, å envar av dem;

7 tiden för ordinarie bolagsstämmas hållande, vilken tid, i fråga om stämma som i 213 § sägs, skall bestämmas till viss period, icke överstigande tre månader, inom sex månader från nästföregående räkenskapsårs utgång;

8 grunderna för utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma med särskilt angivande, huruvida och i vilken mån delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade och, där garantikapital förskjutes, rösträtt skall tillkomma garant;

9 det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden kungöras delägarna eller röstberättigade, som icke äro delägare, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

10 där ej för bolagets förbindelser häfta allenast dess tillgångar, intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna äro personligen ansvariga för bolagets förbindelser;

11 där bolaget är skyldigt att göra avsättning till reservfond, huru stor del av bolagets årsvinst, som minst skall avsättas till dylik fond, och till vilket belopp reservfonden skall uppgå för att avsättning ej skall behöva äga rum;

12 de grunder, enligt vilka eljest skall förfogas över uppkommen vinst, med särskilt angivande i fråga om livförsäkringsrörelse i vad mån avsättning skall ske till återbäringsfond;

13 antal och belopp av försäkringar, som skola vara tecknade, innan bolaget må anses bildat;

14 beträffande annan försäkring än livförsäkring i vad mån bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring;

15 där verksamheten avser såväl direkt försäkring som återförsäkring, regler för återförsäkringens begränsning i förhållande till den direkta försäkringen;

ävensom, där garantikapital förskjutes:

16 garantikapitalets belopp;

17 i vilken ordning garant skall inbetala tecknat garantibelopp;

18 huruvida och i vilken ordning ränta skall erläggas å garantikapitalet och vinst utdelas till garant, så ock i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

Skall bolagets firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse angivas i bolagsordningen.

Antalet styrelseledamöter, styrelsesuppleanter och revisorer kan så bestämmas, att lägsta och högsta antalet angives.

Bolagsordningen skall jämväl innehålla bestämmelser ej mindre om den tid, ej överstigande sex månader från det koncession beviljats, inom vilken konstituerande stämma skall hållas, än även om grunderna för utövande av rösträtt och fattande av beslut å sådan stämma och å särskild stämma enligt 183 §.

171 § Ömsesidigt försäkringsbolags firma skall innehålla orden ömsesidig samt försäkring. I fråga om bolag, vars verksamhet endast avser att meddela försäkring av egendom inom ett län, skall firman angiva området för bolagets verksamhet men må ordet ömsesidig utelämnas.

Ny firma skall tydligt skilja sig från annat, förut i laga ordning registrerat, ännu bestående försäkringsbolags firma, så ock från benämning å utländsk försäkringsanstalt, som är allmänt känd här i riket. För registrering av ömsesidigt försäkringsbolags firma gäller i övrigt vad som föreskrives i firmalagen (1974:156).

Sedan bolaget bildats, kan styrelsen antaga bifirma. Vad i andra stycket sägs om firma gäller även bifirma.

172 § Vid bestämmande av antal och belopp av försäkringar, som skola vara tecknade, innan ömsesidigt försäkringsbolag må anses bildat, skall hänsyn tagas till beskaffenheten av den tillämnade rörelsen och till garantikapitalets storlek.

173 § För livförsäkring skola, där icke med hänsyn till för-

säkringens särskilda natur anledning till undantag föreligger, grunder upprättas beträffande

1 beräkning av försäkringspremier och premiereserv;
2 avsättning till och användning av utjämningsfond;
3 försäkringstagares rätt till återköp och fribrev;
4 belåning av försäkringsbrev hos bolaget;
5 verkan av underlåten premiebetalning;
6 försäkringstagares rätt när, annorledes än av anledning som avses under 3 eller 5, försäkringen upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall;
7 återbäring till försäkringstagarna;
8 skyldighet att teckna återförsäkring; samt
9 förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Skall försäkring, som ej är att hänföra till personförsäkring, meddelas för all framtid eller för längre tid än tio år, skola grunder upprättas för beräkning av premiereserv för sådana försäkringar ävensom för bestämmande av försäkringstagares rätt när sådan försäkring upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall.

Om grunder för livförsäkring stadgas vidare i 263-265, 267-270 och 273 §§.

174 § Skall förbehåll träffas enligt 344 § om tvisters avgörande av skiljemän,
eller skall bolaget driva försäkringsrörelse i utlandet,
eller skall bolagets verksamhet upphöra efter viss tid eller under visst villkor,
varde bestämmelse härom intagen i bolagsordningen.

Där kalenderåret ej skall utgöra bolagets räkenskapsår, varde räkenskapsåret angivet i bolagsordningen.

Skall om användande av bolagets behållna tillgångar vid dess

upplösning gälla annat än i denna lag stadgas, varde bestämmelse härom intagen i bolagsordningen.

175 § Sedan koncession beviljats, skall teckning av försäkringar i bolaget ske å teckningslista som upprättats av stiftarna och försetts med deras bevittnade namnunderskrifter. Teckning må ock ske å sådan avskrift av teckningslistan, som bestyrkts av notarius publicus eller landsfiskal eller av stiftarna. Vid teckningslistan skola vara fogade på enahanda sätt styrkta avskrifter av koncessionen, bolagsordningen och i 173 § omförmälda grunder.

När teckning sker, böra tecknarna vid sina namn angiva yrke och postadress.

176 § Ej må stiftare eller annan av bolaget för dess bildande njuta gottgörelse utöver ersättning för utgifter, som för bildandet varit uppenbarligen nödvändiga. Ej heller må stiftare förbehålla sig eller annan särskild förmån eller rättighet.

177 § Teckning av försäkring må å konstituerande stämma icke tagas i beräkning där den skett annorledes än å teckningslista i huvudskrift eller sådan avskrift som i 175 § sägs eller där teckningen gjorts med förbehåll.

178 § Har ej beslut om bolagets bildande fattats å konstituerande stämma inom den i bolagsordningen föreskrivna tiden eller å stämma, till vilken frågan uppskjutits enligt 182 §, vare teckning av försäkring eller av garantikapital, där sådant skall förskjutas, icke vidare bindande.

Samma lag vare, där genom lagakraftägande beslut frågan om bolagets registrering förklarats förfallen eller ansökan om bolagets registrering blivit avskriven eller avslagen.

179 § Ej må, sedan bolaget registrerats, sådan grund för tecknings ogiltighet, som avses i 177 § och 178 § första stycket, göras gällande, utan så är att den hos försäkringsinspektionen

anmälts före registreringen.

180 § Konstituerande stämma skall utlysas av stiftarna att inom tid, som blivit bestämd i bolagsordningen, hållas å ort inom riket. Kallelsen skall senast två veckor före stämman kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar, som stiftarna bestämmer. Skriftlig kallelse skall ock med posten avsändas till envar, som tecknat försäkring och vid sitt namn angivit postadress, ävensom till garant, som är röstberättigad.

Skall efter vad i 182 § sägs till fortsatt stämma anstå med avgörande av frågan huruvida bolaget skall komma till stånd, skall kallelse till den fortsatta stämman utfärdas i den ordning varom i första stycket stadgas. Kallelsen skall angiva de ärenden som skola förekomma.

181 § Å konstituerande stämman skola stiftarna i huvudskrift framlägga teckningslistan jämte de handlingar, av vilka enligt 175 § avskrifter skola vara fogade vid densamma. Har teckning skett å avskrifter av teckningslistan, skola ock dessa framläggas.

Stämman skall öppnas av den stiftarna därtill utsett. Där de närvarande ej enhälligt utse ordförande, åligger det den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess röstlängd blivit godkänd och ordförande valts.

Å stämman skall ordföranden upprätta förteckning över närvarande röstberättigade. Företrädes någon av ombud, skall jämväl ombudet upptagas. I förteckningen över närvarande skall anteckning göras om det röstetal, som tillkommer envar av dem. Äger någon utöva rösträtt såsom garant, skall detta angivas i förteckningen. Sedan förteckningen enhälligt eller efter en på grundval av densamma företagen omröstning godkänts med eller utan ändring, länder förteckningen till efterrättelse såsom röstlängd.

Utvisa ej teckningslistorna att försäkringar blivit tecknade till minst det antal och belopp, som i bolagsordningen föreskri-

vits, vare frågan om bolagets bildande förfallen.

Skall garantikapital förskjutas och styrkes ej å stämman att detsamma blivit inbetalt till den del, som i bolagsordningen föreskrivits, vare lag som i fjärde stycket sägs.

Vid fortsatt stämma, varom i 182 § förmäles, skall ny röstlängd upprättas.

182 § Å konstituerande stämman skall till avgörande företagas, huruvida bolaget skall komma till stånd. Dock må beslutas, att med frågans avgörande skall anstå till fortsatt stämma, som utsättes till viss dag minst fyra och högst sex veckor därefter. Å fortsatt stämma varde frågan om bolagets bildande avgjord utan vidare uppskov.

Beslutes att bolaget skall komma till stånd, skall bolaget anses bildat; i annat fall vare frågan om bolagets bildande förfallen.

183 § Är ömsesidigt försäkringsbolag bildat, skall val av styrelse och revisorer förrättas.

Sker det ej å konstituerande stämman, åligger det stiftarna att senast en månad därefter i den ordning, som skall gälla för kallelse till ordinarie bolagsstämma, utlysa särskild stämma för ändamålet att hållas så snart ske kan. Uraktlåtes det, har försäkringsinspektionen att då förhållandet varder för inspektionen kunnigt ofördröjligen i samma ordning kalla de röstberättigade till sådan stämma.

I fråga om orten för särskild stämma skall gälla vad om ort för bolagsstämma är stadgat i 215 §.

184 § Vid konstituerande stämman och särskild stämma enligt 183 § skall genom stiftarnas försorg föras protokoll. Rörande detta protokoll skall vad i 210 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

185 § I fråga om talan å beslut, som fattats på konstituerande stämman eller särskild stämma enligt 183 §, skall vad om talan å bolagsstämmobeslut är stadgat i 229 § 1 mom. första stycket och andra stycket första punkten samt 2 mom. så ock i 230 § äga motsvarande tillämpning. Har bolaget i strid mot vad i 304 § 1 mom. sägs blivit registrerat, ehuru sådan grund till klander mot beslutet om bolagets bildande förelåg som avses i 229 § 1 mom. andra och tredje styckena, vare beslutet gällande, om klandertalan ej väckts inom föreskriven tid eller väckt klandertalan ogillats.

186 § Sedan styrelse och revisorer utsetts så ock, där garantikapital skall förskjutas, minst hälften av garantikapitalet erlagts genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning samt stadgad skyldighet att avlämna förbindelser, som i 192 § sägs, fullgjorts, må bolaget enligt föreskrifterna i denna lag registreras.

187 § Innan bolaget registrerats, kan det ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, ej heller inför domstol eller annan myndighet söka, kära eller svara. Sedan styrelse blivit utsedd, äge den dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen, så ock eljest vidtaga åtgärd för utbekommande av tecknat garantibelopp.

Handla stiftare eller ock styrelsen, verkställande direktören eller annan, som enligt 204 §, jämförd med 80 § är ställföreträdare för bolaget, eller på stämma röstberättigad å bolagets vägnar, innan det registrerats, skola de, som deltagit i åtgärden eller beslut därom, svara för uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld; vare tillika, där avtal träffats med någon som saknade kännedom om att bolaget var oregistrerat, en för alla och alla för en skyldiga att ställa betryggande säkerhet för förpliktelser, som ej skola omedelbart fullgöras.

188 § Har styrelsen, verkställande direktören eller annan ställföreträdare, som avses i 204 §, jämförd med 80 §, ingått avtal

för oregistrerat bolag, vare avtalet, där registrering sker, gällande från registreringen, såvida icke den med vilken avtalet slöts utövar den rätt att frånträda avtalet, som på grund av vad i andra stycket stadgas må tillkomma honom.

Den med vilken avtalet slöts äge frånträda avtalet, innan det kommit eller enligt vad i 316 § sägs skall anses hava kommit till hans kännedom, att bolaget registrerats. Visste han att bolaget var oregistrerat, må han dock ej med mindre förbehåll träffats, frånträda avtalet i annat fall än då ansökan om registrering icke gjorts inom den i 191 § stadgade tiden eller då ansökan, som gjorts inom denna tid, av försäkringsinspektionen avskrivits eller avslagits.

Frånträde skall anses hava ägt *rum, när meddelande därom inlämnats* för befordran med post eller telegraf eller eljest på ändamålsenligt sätt avsänts till ställföreträdare, som ingått avtalet, eller till annan, som utsetts att vara styrelseledamot, verkställande direktör eller firmatecknare. Den med vilken avtalet slöts vare pliktig att, på förfrågan huruvida han vill vidbliva avtalet, inom skälig tid giva besked därom. Förklarar han sig vilja vidbliva avtalet eller underlåter han att inom skälig tid giva besked, skall han vara bunden av avtalet som om han vetat att bolaget var oregistrerat.

189 § Blir enligt 188 § avtal bindande för bolaget, må ansvarighet varom i 187 § andra stycket stadgas ej göras gällande, utom såvitt angår förpliktelse som skolat fullgöras före bolagets registrering. Ej heller må på grund av sådan förpliktelse talan väckas, sedan ett år förflutit från registreringen.

190 § Varder bolaget ej registrerat, vare styrelseledamöterna, en för alla och alla för en, ansvariga för att vad styrelsen uppburit på grund av garantiavtal eller teckning av försäkring i bolaget återbäres till garant eller tecknare efter avdrag för kostnad till följd av åtgärd som må vidtagas enligt 187 § första stycket. Återbäringen skall ock omfatta förkovran, där sådan uppkommit.

191 § Ansökan om bolagets registrering skall av styrelsen och verkställande direktören göras senast ett år från det koncession beviljats.

Ansökningen skall beträffande styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören och vice verkställande direktör innehålla uppgift om fullständiga namnet, medborgarskap och hemvist, så ock förklaring att dessa personer ej äro omyndiga. Där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor skola beträffande sådan revisor och suppleant för denne lämnas enahanda uppgifter under angivande att han är auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

I ansökningen skall uppgivas, av vilka och hur bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen eller av verkställande direktören allenast på grund av denna lag. Skall firman tecknas av annan person än som avses i andra stycket första punkten, gälle vad där är stadgat även i fråga om sådan firmatecknare.

Bolagets postadress skall angivas.

Vid ansökningen skola fogas:

1 de listor å vilka teckning av försäkringar ägt rum;
2 avskrift av protokollet vid konstituerande stämman så ock, om särskild stämma hållits, avskrift av det därvid förda protokollet; samt
3 bevis om tillstånd som må vara lämnat enligt 204 §, jämförd med 72 och 81 §§, eller enligt 206 §, jämförd med 100 §.

Dessutom skall, där garantikapital skall förskjutas, vid ansökningen fogas avskrift av garantiavtalet ävensom en av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören undertecknad handling innehållande d e l s uppgift, huru stor del av garantikapitalet som inbetalts, samt huruvida och i vad mån förbindelser, som i 192 § omförmälas, blivit avlämnade, d e l s

o c k försäkran att den anmälda inbetalningen på garantikapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning.

Har ej varje styrelseledamot och styrelsesuppleant samt verkställande direktören och vice verkställande direktör, så ock i övrigt envar, som ensam eller i förening med annan är bemyndigad att teckna bolagets firma, å ansökningen egenhändigt skrivit sin av vittnen styrkta namnteckning, skall vid ansökningen fogas en särskild bilaga, därå namnteckningen finnes och blivit styrkt av vittnen.

191 a § Beslut om antagande av bifirma får anmälas för registrering av styrelsen eller verkställande direktören. Har bifirma antagits innan ansökan om bolagets registrering gjorts, kan anmälan upptagas i ansökningen. Vid anmälan skall fogas två avskrifter av protokoll som bestyrker anmälningen.

Om inbetalning och återbetalning av garantikapital

192 § 1 mom. Senast inom två år från ömsesidigt försäkringsbolags bildande skall, där garantikapital förskjutes, tecknat garantibelopp till fullo betalas.

Garant vare skyldig att senast vid bolagets bildande avlämna till bolaget ställd skriftlig förbindelse å tecknat garantibelopp, som är oguldet. Fordran å oguldet garantibelopp må, ändå att förbindelse utfärdats, ej av bolaget överlåtas eller pantsättas.

Ej må kvittning ske av skuld på grund av teckning av garantibelopp mot fordran hos bolaget, med mindre styrelsen det medgiver. Kvittning må icke medgivas, där den skulle lända till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

Innan styrelse valts, må inbetalning av garantibelopp verkställas allenast genom insättning för bolaget å bankräkning varom stadgas i 331 §.

2 mom. Varder, efter det ansökan om bolagets registrering gjorts, ytterligare inbetalning å garantikapital fullgjord, skall inom sex månader efter inbetalningen anmälan om sålunda inbetalt belopp göras för registrering. Anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga styrelseledamöter och verkställande direktören, skall innehålla försäkran att den anmälda inbetalningen på garantikapitalet blivit verkställd genom betalning i penningar eller därmed enligt 331 § jämställd betalning eller ock genom kvittning mot skuld till garant. Därvid skall angivas, huru mycket som guldits genom betalning och huru mycket som guldits genom kvittning, och skall, där kvittning skett, tillika försäkras att den enligt styrelsens och verkställande direktörens mening icke länt till nackdel för bolaget eller dess borgenärer.

193 § Återbetalning av garantikapital må icke ske förrän såsom tillgång uppförda organisationskostnader fullständigt avskrivits samt, där rörelsen avser livförsäkring, säkerhetsfonden stigit till två och en halv procent av den i 271 § nämnda delen av premiereserven.

Beslut om återbetalning må ej bringas till verkställighet utan försäkringsinspektionens tillstånd.

Verkställd återbetalning skall av styrelsen och verkställande direktören ofördröjligen anmälas för registrering.

Om reservfond så ock bolagsstämmas rätt att genom vinstutdelning eller eljest förfoga över bolagets egendom.

194 § Ömsesidigt försäkringsbolag skall av årsvinsten å annan rörelse än livförsäkringsrörelse, efter avdrag för vad som åtgår till täckande av möjligen förefintlig förlust å samma rörelse från föregående år, till reservfond avsätta minst det belopp, som angives i bolagsordningen. Vid beräkning av det belopp, som sålunda minst skall avsättas, må ej från årsvinsten avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot, verkställande direktören eller annan såsom arvode (tantiem). Avsättning må

dock ej ske av medel som erfordras till täckande av förlust vilken uppstått å livförsäkringsrörelse och ej motsvaras av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller av fonder för livförsäkringsrörelsen. Sedan reservfonden uppgått till visst i bolagsordningen föreskrivet minimibelopp, må vidare avsättning till fonden upphöra; nedgår fonden under det sålunda stadgade beloppet, skall avsättning därtill ånyo vidtaga.

Nedsättning av reservfonden må beslutas allenast för täckande av förlust, som enligt fastställd balansräkning finnes hava uppstått å bolagets verksamhet i dess helhet, och som icke kan ersättas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel.

195 § 1 mom. Ej må till betalning av ränta enligt garantiavtal eller till utdelning av vinst åt garant användas annat än den vinst, som förefinnes å rörelsen i dess helhet enligt fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret, i den mån vinsten icke skall avsättas till reservfond eller säkerhetsfond.

Innan organisationskostnader, som uppförts såsom tillgång, fullständigt avskrivits, må ej för något år såsom ränta eller vinst till garanter utgivas sammanlagt mera än tre procent å det inbetalda garantikapitalet.

2 mom. Varder räntebetalning eller vinstutdelning beslutad och verkställd i strid mot vad i 1 mom. stadgats eller mot bestämmelse i bolagsordningen, vare de, som uppburit sådan betalning eller utdelning, skyldiga att återbära denna jämte ränta därå. Räntan beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden intill dess ränta skall utgå enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag.

Samma lag vare om till räntebetalning eller vinstutdelning använts vinst som utvisats av fastställd balansräkning till följd därav att balansräkningen upprättats i strid mot bestämmelserna i 205 §, jämförd med 93 och 94 §§; dock må betalningen eller utdelningen ej återkrävas från den, som vid dess uppbärande varken insåg eller bort inse balansräkningens oriktighet.

För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare de, som medverkat till beslutet om räntebetalning eller vinstutdelning eller verkställandet av detta eller till upprättandet eller fastställandet av oriktig balansräkning, ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

196 § Det tillkommer bolagsstämma att i enlighet med bolagsordningens föreskrifter besluta, huruvida och i vad mån räntebetalning eller vinstutdelning till garant skall ske av den vinst som enligt 195 § må användas för sådant ändamål.

Bolagsstämma må ej besluta om användande av bolagets vinstmedel eller övriga tillgångar eller om åtagande av förpliktelser för ändamål, som uppenbarligen är främmande för föremålet för bolagets verksamhet eller för verksamhetens syfte. Dock äge bolagsstämma använda tillgångar till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål, såvitt det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt får anses skäligt.

Bolagsstämma må ej heller, med mindre annat följer av vad i denna lag eller bolagsordningen är stadgat, besluta om sådan användning av bolagets tillgångar eller eljest om sådan åtgärd, att uppenbarligen fördel beredes vissa garanter till nackdel för bolaget eller övriga garanter.

Om uttaxering

197 § Uppkommer i ömsesidigt försäkringsbolag förlust å försäkring som icke är personförsäkring eller återförsäkring, skall det belopp, vartill förlusten uppgår, i den mån den icke varder täckt genom användande av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller genom nedsättning av reservfonden, med tillägg av högst en tiondel uttaxeras å dem, som varit delägare i bolaget under hela eller någon del av det räkenskapsår, varunder förlusten uppkommit. Är enligt bestämmelse i bolagsordningen delägarnas personliga ansvarighet begränsad till visst belopp

eller har i bolagsordningen intagits föreskrift om att uttaxering i första hand skall ske inom en bestämd grupp av delägare eller eljest i annan ordning än i denna paragraf stadgas, skall uttaxeringen därefter jämkas.

Varder ej förlusten täckt genom uttaxering på sätt i första stycket är stadgat, skall kvarstående förlust utjämnas genom nedsättning av delägares andel i premiereserven med därav betingad nedsättning av försäkringsbeloppen ävensom av sådana på delägare belöpande ersättningsbelopp, som svara mot försäkringsfall, vilka inträffat under det räkenskapsår, varunder förlusten uppkommit.

Där garantikapital förskjutits, skall vad ovan är stadgat om förlustens täckande genom uttaxering gälla allenast det belopp, varmed förlusten må överstiga det inbetalda garantikapitalet till den del detta icke redan återbetalas till garanterna.

198 § Uttaxering enligt 197 § skall, efter det balansräkning för räkenskapsåret blivit av bolagsstämman fastställd, av styrelsen ofördröjligen bringas till verkställighet. Inbetalning av medel som uttaxerats må fördelas på högst sex terminer, dock att sista inbetalningen skall vara gjord inom tre år från styrelsens beslut om verkställighet.

Sådant beslut skall, där ej annat är i bolagsordningen bestämt, minst en månad före varje inbetalningsdag delgivas i den ordning, som finnes stadgad för kungörande av meddelanden till delägarna.

199 § Uttaxering skall ske i förhållande till varje delägares premier för annan försäkring än personförsäkring eller återförsäkring, vilka belöpa på det räkenskapsår varunder förlusten uppkommit.

Vid nedsättning av delägares andel i premiereserven och av ersättningsbelopp som belöpa på delägare skola alla andelar och ersättningsbelopp nedsättas i samma förhållande.

Har någon redan uppburit större ersättning än honom tillkommer efter ersättningsbeloppens nedsättning, är han skyldig att till bolaget återbära vad han sålunda för mycket uppburit.

Om bolagsordningen innehåller bestämmelser, som avvika från vad i denna paragraf är stadgat, vare de gällande.

200 § Å delägare uttaxerat belopp, som ej å utsatt tid erlägges, skall ofördröjligen utsökas. Finnes vid utmätning delägare sakna genast utmätningsbar tillgång till det utsökta beloppets fulla gäldande eller varder delägares egendom avträdd till konkurs, skall, i den mån förlust, som jämlikt 197 § skall täckas genom uttaxering, icke genom de erlagda beloppen blivit täckt, i förra fallet vad som brister och i senare fallet vad å delägaren belöper uttagas hos övriga delägare så långt deras ansvarighet räcker; och skola i ty fall de för första uttaxeringen gällande grunder lända till efterrättelse.

201 § Avträdes ömsesidigt försäkringsbolags egendom till konkurs, må delägares personliga ansvarighet för bolagets förbindelser göras gällande endast i den mån bolagets tillgångar ej förslå till gäldande av dess skulder samt allenast i den ordning som i 202 och 203 §§ sägs.

202 § Då förslag till slututdelning i bolagets konkurs upprättas, skall, där brist för borgenärerna uppstår, av konkursförvaltningen jämväl upprättas förslag till uttaxering å delägarna, så långt deras ansvarighet räcker, av det belopp som erfordras för bristens täckande. Sådan uttaxering skall verkställas efter de grunder, som stadgas i 197 och 199 §§, dock att uttaxeringen skall ske å dem, som vid tiden för konkursansökningens ingivande voro eller under hela eller någon del av det före nämnda tid närmast förflutna året varit delägare i bolaget.

Underrättelse om förslagets upprättande skall upptagas i den kungörelse, som utfärdas angående utdelningsförslaget, och varde därjämte av rättens ombudsman meddelad delägarna på sätt om kungörande av meddelanden åt dem finnes stadgat. Vad konkurslagen

innehåller om tillhandahållande av utdelningsförslag samt om ordningen för klander därå skall äga motsvarande tillämpning i fråga om förslag till uttaxering. Klandertalan å sådant förslag må anställas jämväl av delägare.

203 § Sedan förslaget till uttaxering vunnit laga kraft eller prövas av första domstolen i konkurssaken, åligger det konkursförvaltaren att ofördröjligen i den ordning, som finnes stadgad för kungörande av meddelanden åt delägarna, infordra de uttaxerade beloppen.

Infordrat belopp, som ej erlägges å utsatt tid, skall av konkursförvaltaren utsökas; och vare vid utsökningen förslaget till uttaxering lika gällande som domstols lagakraftägande dom.

Finnes vid utmätning delägare sakna genast utmätningsbar tillgång till det utsökta beloppets fulla gäldande eller varder delägares egendom avträdd till konkurs, gälle vad i 200 § är stadgat.

Är ej förslaget till uttaxering gillat av alla borgenärerna och delägarna, må ej utdelning ske, innan tid för klanders anställande är försutten. Har förslaget överklagats, må ej belopp, som klandret avser, annorledes än mot borgen utdelas, förrän slutlig dom över klandret fallit.

Om styrelse, verkställande direktör och firmateckning

204 § 1 mom. För ömsesidigt försäkringsbolag skall finnas en styrelse bestående av minst tre ledamöter. Styrelsen väljes å bolagsstämma; dock må enligt bestämmelse, som intagits i bolagsordningen, en eller flera av ledamöterna tillsättas i annan ordning. Angående styrelse, verkställande direktör och firmateckning skall för ömsesidigt försäkringsbolag i övrigt gälla vad i fråga om försäkringsaktiebolag stadgas i 70 § tredje, fjärde och femte styckena samt 71-88 §§, dock med iakttagande a t t den i 70 § tredje stycket upptagna hänvisningen till 113 § i stället skall avse 213 §, a t t vad i 73 § tredje stycket sägs om aktie-

ägare skall äga tillämpning å delägare, delegerad och garant i ömsesidigt försäkringsbolag, s a m t a t t den i 84 § upptagna hänvisningen till 69 § andra stycket första punkten och tredje stycket skall avse bestämmelserna i 196 § andra stycket första punkten och tredje stycket.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen må, när särskilda skäl äro därtill, medgiva undantag från föreskrifterna i 71 § att verkställande direktör skall utses samt att det skall ankomma på bolagets styrelse att utse verkställande direktör och vice verkställande direktör, ävensom från bestämmelsen i 77 § att sådan befattningshavare icke må utses till ordförande i styrelsen. Skall verkställande direktör ej utses, uppdrage styrelsen åt en av styrelseledamöterna att fullgöra de skyldigheter, som enligt denna lag åvila verkställande direktören i avseende å bolagets bokföring och medelsförvaltningen, och svare styrelsen i övrigt för de åligganden, som enligt denna lag ankomma på verkställande direktören.

2 mom. Vill styrelsen kära till bolaget, skall styrelsen kalla de röstberättigade till bolagsstämma för val av ställföreträdare att föra bolagets talan i tvisten. Stämning delgives genom att föredragas å stämman.

3 mom. Vad i 90 § stadgas om registreringsanmälan skall lända till efterrättelse jämväl i fråga om ömsesidigt försäkringsbolag, dock skall vad där sägs om 29 § andra, tredje och sjätte styckena i stället avse 191 § andra, tredje och sjunde styckena.

Om styrelsens och verkställande direktörens årsredovisning

205 § Angående styrelsens och verkställande direktörens årsredovisning skall för ömsesidigt försäkringsbolag gälla vad i fråga om försäkringsaktiebolag stadgas i 91 och 92 §§, 93 § 1-5, 7 och 8 mom., 94 § 1 och 3-5 mom. samt 95-97 §§; dock att den i 91 § tredje stycket upptagna hänvisningen till 113 § i stället skall avse 213 §.

Om revision

206 § Vad angående revision i försäkringsaktiebolag finnes stadgat i 98-104 §§ skall gälla jämväl i fråga om revision i ömsesidigt försäkringsbolag; därvid skall dock iakttagas, a t t de i 99 § första stycket och 103 § upptagna hänvisningarna till 113 § i stället skola avse 213 §, a t t vad i 99 § fjärde stycket sägs om 29 § andra stycket i stället skall avse 191 § andra stycket, s a m t a t t vad i 100 § 3 mom. och 104 § 1 mom. första stycket sägs om aktieägare skall äga tillämpning å delägare, delegerade och garant i ömsesidigt försäkringsbolag.

Om bolagsstämma

207 § Delägares, delegerads och garants rätt att deltaga i handhavandet av bolagets angelägenheter utövas å bolagsstämma.

208 § Såvitt hinder ej möter, böra styrelsens ledamöter och verkställande direktören närvara vid bolagsstämma så ock minst en av revisorerna, där å stämman redovisning för bolaget skall behandlas eller eljest ärende förekommer av beskaffenhet att revisors närvaro kan anses påkallad. Rätt att närvara vid bolagsstämma tillkommer städse revisor.

209 § Ej må någon själv eller genom ombud eller såsom ombud för annan å bolagsstämma deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och bolaget. Ej heller må han deltaga i behandling av fråga om avtal mellan bolaget och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot bolagets. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande gåva från bolagets sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

Styrelseledamot eller verkställande direktören må ej deltaga i beslut om ansvarsfrihet för förvaltningsåtgärd, för vilken han är ansvarig, eller i val av revisor.

I behandlingen av fråga om överlåtelse av försäkringsbestånd

enligt 295 § äger övertagande bolaget deltaga utan hinder av vad i första stycket sägs.

210 § Där ej genom föreskrift i bolagsordningen är bestämt vem som skall vara ordförande på bolagsstämma, välje stämman själv ordförande att leda förhandlingarna. Till ordförande må utses den som ej är röstberättigad å stämman, om annat icke föreskrives i bolagsordningen.

Är ej ordförande bestämd genom bolagsordningen, skall stämman öppnas av styrelsens ordförande eller den styrelsen därtill utsett.

Utse, då ordförande skall väljas, de närvarande ej enhälligt ordförande, åligger det den som öppnat stämman att såsom ordförande leda förhandlingarna, till dess röstlängd blivit godkänd och ordförande valts.

Å stämman skall ordföranden upprätta och till godkännande framlägga en förteckning över närvarande röstberättigade och ombud för röstberättigade med uppgift å det röstetal, som tillkommer envar av dem. Sedan förteckningen enhälligt eller efter en på grundval därav företagen omröstning godkänts med eller utan ändring, länder förteckningen till efterrättelse såsom röstlängd å stämman; dock att, där stämman uppskjutes till senare dag än nästföljande söckendag, ny förteckning skall upprättas å den fortsatta stämman.

Genom styrelsens försorg skall föras protokoll över förhandlingarna å stämman. I protokollet skola intagas röstlängden, de beslut, som av ordföranden angivits vara fattade av stämman, samt, där röstning skett, dess resultat. Anteckning skall i protokollet ske om prövning av kallelsen till stämman. Protokollet skall undertecknas eller till riktigheten vitsordas av ordföranden och minst en på stämman utsedd person. Senast inom två veckor efter stämman skall protokollet genom styrelsens och verkställande direktörens försorg hållas hos bolaget tillgängligt för delägarna så ock för röstberättigade, som ej äro del-

ägare. Protokollen skola på betryggande sätt förvaras.

211 § Jämte vad i övrigt i denna lag är stadgat om utövande av rösträtt och fattande av beslut å bolagsstämma gälle:

1 att frånvarande delägares och garants rösträtt må utövas genom ombud, dock att till ombud för delägare ej må utses annan än röstberättigad delägare;
2 att delegerads rösträtt ej må utövas genom ombud;
3 att såsom bolagets beslut gäller den mening, för vilken de flesta rösterna avgivas;
4 att vid lika röstetal val avgöres genom lottning, men i andra frågor den mening gäller som biträdes av de flesta röstande, eller om jämväl antalet röstande är lika, av stämmans ordförande.

I bolagsordningen må kunna intagas bestämmelser avvikande från vad i första stycket 1, 3 och 4 stadgas.

212 § Den, som vill föra talan såsom fullmäktig för röstberättigad å bolagsstämma, skall, där ej den röstberättigade å stämman muntligen bemyndigar honom därtill, styrka sin behörighet genom skriftlig dagtecknad fullmakt. Fullmakt vare ej gällande för stämma, som börjar senare än ett år efter fullmaktens utfärdande.

213 § Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall hållas ordinarie bolagsstämma, å vilken styrelsen och verkställande direktören hava att framlägga redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen för det sistförflutna räkenskapsåret.

Genom styrelsens och verkställande direktörens försorg skola de handlingar, som sålunda skola framläggas å stämman, under minst en vecka närmast före denna hos bolaget hållas tillgängliga för de röstberättigade i tillräckligt antal exemplar ävensom oförd röjligen översändas till röstberättigad som med uppgivande av postadress anhåller därom.

Röstberättigad äge att få ärende hänskjutet till prövning å ordinarie stämma, såframt han hos styrelsen skriftligen framställer yrkande därom minst tio dagar före stämman. Föranleder yrkandet särskilt tillkännagivande enligt 216 § andra stycket, skola kostnaderna därför gäldas av den som framställt yrkandet.

214 § Styrelsen äger, när den finner lämpligt, kalla de röstberättigade till extra bolagsstämma.

Revisorerna må, om deras granskning föranleder därtill, skriftligen med angivande av skälet påfordra, att styrelsen skall utlysa extra bolagsstämma att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske. Efterkommer styrelsen ej inom en vecka sådan påfordran, äge revisorerna på sätt i 215 och 216 §§ är stadgat själva utlysa stämma. Äro icke samtliga revisorer ense om stämmas utlysande, gälle den mening, varom de flesta förena sig, eller vid lika röstetal deras mening som anse extra stämma böra hållas.

Extra bolagsstämma skall ock av styrelsen utlysas, då det för uppgivet ändamål skriftligen påfordras av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller det mindre antal, som kan vara bestämt i bolagsordningen.

215 § Bolagsstämma skall sammanträda å den ort, där styrelsen har sitt säte, såframt ej i bolagsordningen blivit bestämt att stämma skall hållas å annan ort inom riket.

Kallelse till bolagsstämma skall utfärdas av styrelsen i enlighet med bolagsordningens föreskrifter. Kallelseåtgärderna skola vara vidtagna senast två veckor före ordinarie och senast en vecka före extra stämma.

Utlyses ordinarie stämma som i 213 § sägs att hållas å annan tid än som bestämts i bolagsordningen, skall senast två veckor före stämman kungörelse om stämmans hållande införas i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar, som styrelsen bestämmer. Är i bolagsordningen något ytterligare föreskrivet om

kallelse till ordinarie stämma, skall det iakttagas.

Uppskjutes stämma till dag som infaller mer än en månad därefter, skall kallelse jämlikt andra stycket utfärdas till den fortsatta stämman.

Där för giltighet av bolagsstämmobeslut erfordras att det fattas å två på varandra följande stämmor, må kallelse till sista stämman ej ske, innan första stämman hållits. Är icke någon av stämmorna ordinarie, skola mellan dem förflyta minst två månader, och skall till sista stämman kallelse ske i den ordning som i tredje stycket är stadgad.

216 § I kallelsen till bolagsstämma skola angivas de ärenden, som skola förekomma å stämman, dock vare det ej erforderligt att i kallelse till ordinarie stämma särskilt angiva de ärenden, som enligt denna lag eller bolagsordningen skola där företagas.Under minst en vecka närmast före stämma skall tillika en fullständig förteckning över samtliga ärenden, som skola förekomma å stämman, genom styrelsens och verkställande direktörens försorg hållas hos bolaget tillgänglig för de röstberättigade ävensom ofördröjligen översändas till röstberättigad, som med uppgivande av postadress anhåller därom. Skall å stämma förekomma ärende innefattande förslag till ändring av bolagsordningen, varde det huvudsakliga innehållet av ändringen angivet i kallelsen och förteckningen.

Har röstberättigad enligt 213 § framställt yrkande om ärendes hänskjutande till prövning på ordinarie stämma å sådan tid att ärendet icke kunnat angivas i kallelsen till stämman, skall genom styrelsens försorg ofördröjligen om ärendets hänskjutande till stämman tillkännagivande äga rum på det sätt, som i bolagsordningen stadgas för kallelse till ordinarie bolagsstämma.

Ärende, som ej angivits i kallelsen till stämman eller varom tillkännagivande icke ägt rum efter vad i andra stycket stadgas, eller som ej upptagits i förteckningen, må icke vid stämman företagas till avgörande, där ej i fråga om ordinarie stämma

ärendet enligt denna lag eller bolagsordningen skall förekomma på stämman eller omedelbart föranledes av ärende som där skall avgöras. Ej heller må ärende angående ändring av bolagsordningen företagas till avgörande å ordinarie eller extra stämma, med mindre föreskriften i första stycket sista punkten iakttagits. Utan hinder av vad sålunda stadgats må dock å såväl ordinarie som extra stämma kunna fattas beslut om utlysande av extra stämma för behandling av visst ärende.

Då särskild kallelse skall ske till fortsatt stämma, skall beträffande kallelsens innehåll och påföljden av att ärende icke angivits i kallelsen vad ovan i denna paragraf är stadgat äga motsvarande tillämpning.

217 § Finnes ej styrelse för ömsesidigt försäkringsbolag, har försäkringsinspektionen att, på anmälan av verkställande direktören eller röstberättigad eller då förhållandet eljest varder för inspektionen kunnigt, ofördröjligen utlysa bolagsstämma. I fråga om ordningen för utlysande av stämma i sådant fall gälle vad i 215 och 216 §§ är stadgat.

Underlåter styrelsen att i föreskriven ordning kalla de röstberättigade till ordinarie bolagsstämma eller har styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, som i 214 § tredje stycket sägs, utlyst extra bolagsstämma att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske, vare lag som i 288 § 2 och 3 mom. sägs.

218 § Å ordinarie bolagsstämma, som avses i 213 §, skola till avgörande företagas frågorna om fastställelse av balansräkningen med de ändringar eller tillägg, som må finnas erforderliga, samt om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktören för den tid redovisningen omfattar. Stämman skall ock fatta beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen.

Med beslut i nämnda frågor skall dock anstå till fortsatt stämma å viss dag minst en och högst två månader därefter, om det

påfordras av minst en tiondel av närvarande röstberättigade. Utöver nämnda tid vare uppskov med sådant beslut ej medgivet.

Om skyldighet att inom viss tid till försäkringsinspektionen insända avskrift av balansräkningen jämte andra handlingar stadgas i 281 §.

219 § Styrelsen och verkställande direktören vare pliktiga att å den bolagsstämma, varom förmäles i 213 §, i den mån det av röstberättigad äskas och kan ske utan förfång för bolaget, meddela till buds stående närmare upplysningar angående förhållanden, som kunna inverka på bedömandet av värdet av bolagets tillgångar, av dess ställning i övrigt och av resultatet av dess verksamhet samt av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning av bolagets angelägenheter. Upplysningsplikten avser även bolagets förhållande till koncernbolag.

Det åligger styrelsen och verkställande direktören att jämväl eljest å bolagsstämma meddela röstberättigad upplysning efter vad nu är sagt i avseende å ärende, som skall förekomma å stämman.

Om för lämnande av begärd upplysning erfordras uppgifter, som ej äro tillgängliga å stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hos bolaget hållas tillgänglig för de röstberättigade ävensom översändas till röstberättigad, som framställt begäran om densamma.

Finner styrelsen att begärd upplysning icke kan av styrelsen eller verkställande direktören utan förfång för bolaget lämnas å stämman, skall upplysningen i stället lämnas till bolagets revisorer inom två veckor därefter. Revisorerna skola inom en månad efter stämman till styrelsen avgiva skriftligt yttrande, huruvida den begärda upplysningen lämnats till dem samt huruvida upplysningen enligt deras mening bort föranleda ändring i revisionsberättelsen eller eljest giver anledning till erinran. Där det är fallet, skall ändringen eller erinringen angivas i yttrandet. Revisorernas yttrande skall av styrelsen hållas hos bolaget

tillgängligt för de röstberättigade samt i avskrift översändas till röstberättigad, som framställt begäran om upplysningen.

Om talan mot styrelseledamot, verkställande direktören, stiftare, revisor eller röstberättigad

220 § Ansvarsfrihet må ej anses vara styrelseledamot eller verkställande direktören beviljad, såframt minst en tiondel av samtliga röstberättigade röstat däremot.

Varder talan å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser ej anställd inom sex månader från det redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades på bolagsstämma, vare så ansett som om ansvarsfrihet blivit beviljad.

Om ansvarsfrihet blivit beviljad, må likväl talan kunna anställas mot styrelseledamot eller verkställande direktören på grund av åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för bolaget styrelsen, styrelseledamot eller verkställande direktören uppsåtligen eller av vårdslöshet i redovisningshandlingarna eller eljest till bolagsstämman eller till de röstberättigade enligt 219 § tredje stycket eller ock genom bokföringen eller eljest till revisorerna lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar. Talan, som grundas därpå att styrelseledamot eller verkställande direktören begått brottslig handling, må ock eljest kunna mot honom anställas, såframt ej beviljad ansvarsfrihet uppenbarligen avsett även nämnda handling.

221 § Har ansvarsfrihet enligt 220 § icke blivit styrelseledamot eller verkställande direktören beviljad, äge röstberättigade till det antal, som i nämnda paragraf stadgas, å bolagets vägnar föra talan mot honom å förvaltningen. Samma lag vare i fråga om anställande av sådan talan som enligt vad där sägs må anställas utan hinder av att ansvarsfrihet blivit beviljad.

Sedan talan blivit anställd, må den omständigheten, att en eller flera av de röstberättigade som anställt talan avstått från denna, ej utgöra hinder för de övriga att fullfölja talan, ändå

att deras sammanlagda antal är mindre än ovan sagts.

Röstberättigade, som enligt första stycket anställt talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören, svare för rättegångskostnaderna, dock med rätt att av bolaget erhålla ersättning, i den mån kostnaderna täckas av vad genom rättegången kommit bolaget till godo.

222 § Har förslag om anställande av talan för bolaget om skadestånd mot stiftare på grund av bolagsbildningen eller mot revisor på grund av hans uppdrag prövats på bolagsstämma, vare i fråga om röstberättigades rätt att å bolagets vägnar föra sådan talan lag som i 221 § sägs, därest förslaget blivit av stämman antaget eller ock biträtts av minst en tiondel av samtliga röstberättigade.

Talan må ej anställas mot stiftare sedan tre år förflutit efter bolagets registrering eller mot revisor sedan två år förflutit från det revisionsberättelse framlades å bolagsstämma eller yttrande enligt 219 § avgavs.

Mot delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, må bolaget ej väcka talan om skadestånd enligt 320 §, sedan två år förflutit efter beslut eller åtgärd därå talan grundas.

Utan hinder av vad i andra och tredje styckena sägs må talan anställas som grundas därpå att stiftare, revisor, delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, begått brottslig handling.

223 § Försättes bolaget i konkurs på ansökan, som gjorts inom två år från den stämma där redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades, äge konkursboet, ändå att ansvarsfrihet blivit styrelseledamot eller verkställande direktören beviljad, anställa talan mot honom å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser.

Mot stiftare, revisor, delägare eller röstberättigad, som ej är

delägare, äge ock, där bolaget försättes i konkurs på ansökan, vilken gjorts inom tid som i 222 § andra och tredje styckena är för talan i varje särskilt fall föreskriven, konkursboet föra sådan talan.

Talan, varom i denna paragraf stadgas, skall väckas inom sex månader från första borgenärssammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

224 § Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande honom i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet vare ej bindande för bolaget eller dess konkursbo, där den träffats innan tid för anställande av talan mot honom gått till ända efter vad ovan är stadgat.

Vad i första stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fråga om uppgörelse beträffande skadeståndsskyldighet, som åvilar styrelseledamot, verkställande direktören eller revisor. Bolaget vare dock bundet av uppgörelse, som träffats av bolagsstämma. Är fråga om uppgörelse med styrelseledamot eller verkställande direktören, skola revisorerna höras i ärendet. Ej må uppgörelse anses träffad av stämman, om minst en tiondel av samtliga röstberättigade röstat däremot. För röstberättigad skadeståndstalan å bolagets vägnar, vare uppgörelse ej gällande med mindre den biträtts av honom. Skall fråga om uppgörelse behandlas å stämma, skola, ändå att denna ej är ordinarie, föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämman.

Om ändring av bolagsordningen så ock om ändring av grunderna

225 § Beslut om ändring av bolagsordningen vare ej giltigt, med mindre samtliga röstberättigade förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande.

Är för giltighet av beslut som avses i första stycket något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände ock det till efterrättelse.

226 § Beslut om ändring av grunderna fattas av styrelsen.

227 § Sedan stadfästelse meddelats å ändring av bolagsordning eller grunder, skall ändringen registreras. Anmälan för registrering skall göras av styrelsen eller verkställande direktören ofördröjligen efter beslutet om stadfästelse eller i förväg i samband med ansökningen om stadfästelse. Ändringsbeslutet må ej gå i verkställighet innan registrering skett.

228 § Avser ändring av bolagsordningen delägares ansvarighet för bolagets förbindelser, må, där ej samtliga delägare samtyckt till ändringen, beslutet därom tillämpas endast för tid, som börjar minst ett år efter registrering av ändringsbeslutet.

När registrering skett, skall därom genom styrelsen och verkställande direktörens försorg ofördröjligen dels kungörelse införas i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar, som styrelsen bestämmer, dels ock meddelande med posten avsändas till envar deltagare, vars postadress är känd. Den, som var delägare i bolaget vid tidpunkten för ändringsbeslutets fattande, men icke samtyckt till ändringen, äger att inom ett år från beslutets registrering, utan iakttagande av eljest stadgad uppsägningstid, häva försäkringsavtalet med rätt för honom att utfå vad å försäkringen belöper av premiereserven, beräknad för den tidpunkt, då försäkringsavtalet upphör att gälla.

Om talan å bolagsstämmobeslut

229 § 1 mom. Menar styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören, delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, att beslut, som fattats å bolagsstämma, icke tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot denna lag eller bolagsordningen eller grunderna, äge därå tala genom stämning å bolaget.

Grundas talan därpå, att beslutet icke tillkommit i behörig ordning eller att det eljest kränker allenast den rätt som tillkommer delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, skall talan väckas inom tre månader från beslutets dag. Försummas det, vare beslutet gällande.

Hava vid bolagsstämmobeslut, som skall anmälas för registrering, i denna lag eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, vare, ehuru klandertalan ej väckts, beslutet icke gällande, utan så är att i strid mot 304 § 2 mom. registrering av beslutet ägt rum.

2 mom. Har talan å bolagsstämmobeslut anhängiggjorts, äge domstolen, när skäl därtill förekommer, att innan målet avgöres förordna att beslutet ej må verkställas. Om förordnandet skall, där beslutet är av beskaffenhet att böra registreras, meddelande ofördröjligen genom rättens försorg avsändas för registrering.

Domstols dom, varigenom bolagsstämmobeslut upphävts eller ändrats, gälle jämväl för delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, ändå att han ej fört talan.

230 § Har bolagsstämma bestämt arvode åt styrelseledamot, revisor eller tjänsteman i bolaget eller eljest åt någon för fullgörande av honom meddelat uppdrag, äge röstberättigade, utgörande minst en tiondel av sammanlagda antalet, inom tre månader från beslutets dag hos rätten göra skriftlig ansökan om prövning av arvodets storlek, därest det förmenas vara för högt; och äge rätten efter vederbörandes hörande jämka arvodet, om det finnes uppenbarligen vara bestämt till oskäligt belopp..

Om förlängning av koncession

231 § Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats ömsesidigt försäkringsbolag för bestämd tid, skall, ställd till den myndighet som beviljat koncessionen, inlämnas till försäkringsinspektionen sist sexton månader före utgången av den löpande koncessionen.

Beslut om sådan ansökan skall fattas å ordinarie bolagsstämma. Vid ansökningen skall fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet.

Om likvidation och upplösning

232 § Bolagsstämma äger besluta att bolaget skall träda i likvidation. Har förhållande inträffat som i 233 § sägs, skall beslutet fattas enligt 211 § första stycket 3 och 4. Beslut att bolaget skall träda i likvidation vare eljest icke giltigt, med mindre samtliga röstberättigade förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor och å den sista stämman biträtts av minst två tredjedelar av samtliga röstande. Är för giltighet av beslutet något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände det till efterrättelse.

Föreligger ej fall som i första stycket andra punkten sägs, må bolagsstämman kunna i beslutet föreskriva, att likvidationen skall inträda först å viss kommande dag högst två månader därefter, dock senast å första dagen av nästa räkenskapsår.

233 § Har i bolagsordningen fastställd tid för bolagets verksamhet gått till ända,

eller har eljest förhållande inträffat, på grund varav enligt bestämmelse i bolagsordningen bolaget skall upphöra med sin verksamhet,

eller har bolagets hela försäkringsbestånd överlåtits,

eller har för bestämd tid beviljad koncession gått till ända utan att ny koncession beviljats,

eller har regeringen förklarat koncessionen förverkad,

och varder ej på grund av anmälan inom sex veckor därefter enligt 239 § i registret infört att bolaget trätt i likvidation, förklare rätten, på ansökan av styrelseledamot, verkställande

direktören, delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, eller på anmälan av försäkringsinspektionen, och efter bolagets hörande, att bolaget skall träda i likvidation; och förelägge rätten bolaget att inom viss tid, ej understigande sex veckor, till rätten ingiva bevis, att registrering skett på grund av anmälan enligt 239 §, vid äventyr att eljest en eller flera likvidatorer förordnas av rätten.

Genom rättens försorg skall till försäkringsinspektionen oförd-röjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bolaget skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress.

234 § Saknar ömsesidigt försäkringsbolag till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör, där sådan skall utses, vare styrelseledamot, verkställande direktören, delägare, röstberättigad, som ej är delägare, eller borgenär, så ock envar annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som äger företräda bolaget, berättigad att hos rätten göra ansökan, att bolaget skall förklaras skyldigt att träda i likvidation.

Där förhållande som avses i första stycket varder rör försäk-ringsinspektionen kunnigt, äger inspektionen därom göra anmälan hos rätten.

Sker ansökan eller anmälan, skall rätten ofördröjligen utfärda kallelse å bolaget samt å delägare och borgenärer, som vilja yttra sig i ärendet, att inställa sig för rätten å utsatt dag, då frågan om bolagets trädande i likvidation skall prövas av rätten. Kallelsen skall delgivas bolaget på sätt om stämning i tvistemål är stadgat, där upplysning vinnes om någon med vilken delgivning kan äga rum. Härjämte skall kungörelse om kallelsen genom rättens försorg införas i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före inställelsedagen. Rätten äge, där så äskas eller eljest finnes erforderligt, förordna en eller flera sysslomän att taga bolagets egendom under vård samt bevaka dess angelägenheter och företräda bolaget till dess rätten

meddelat beslut i ärendet.

Styrkes ej innan ärendet företages till avgörande, att behörig styrelse eller verkställande direktör finnes samt att införing i registret skett, förklare rätten, att bolaget skall träda i likvidation, och förordne en eller flera likvidatorer.

Genom rättens försorg skall till försäkringsinspektionen oförd-röjligen avsändas dels för registrering meddelande om beslutet att bolaget skall träda i likvidation, dels ock underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress. Förordnas syssloman, skall ock för registrering ofördröjligen avsändas meddelande därom med angivande av sysslomannens fullständiga namn och hemvist.

235 § I ärende varom i 233 och 234 §§ förmäles skall för de kostnader som sökanden fått vidkännas för delgivning eller kungörelse av kallelse samt för expeditioner i ärendet gottgörelse till honom utgå av bolagets medel, där bolaget förklarats skola träda i likvidation eller rätten eljest prövar skäligt att gottgörelse utgår.

Har ärendet upptagits på grund av anmälan från försäkringsinspektionen, skola kostnaderna för kungörelse och delgivning av kallelse gäldas med bolagets medel. Om dessa ej lämna tillgång därtill, skall kostnaden gäldas av statsverket.

236 § Beslutar bolagsstämma att bolaget skall träda i likvidation, välje stämman en eller flera likvidatorer. Stämman må ock utse en eller flera suppleanter. Enligt bestämmelse, som intagits i bolagsordningen, må en eller flera likvidatorer kunna tillsättas på annat sätt att jämte de å bolagsstämman valda deltaga i likvidationen.

Har rätten enligt 233 § förklarat att bolaget skall träda i likvidation, åligger det styrelsen att genast sammankalla bolagsstämma för val av likvidatorer, ändå att ändring sökes i beslutet.

Då likvidatorer utsetts å bolagsstämma eller förordnats av rätten, skall bolaget anses hava trätt i likvidation, såframt ej bolagsstämman, efter vad i 232 § sägs, beslutat att likvidationen skall inträda först å senare dag.

Finnes i bolagsordningen bestämmelse som i första stycket sägs, åligger det styrelsen, verkställande direktören eller likvidator att ofördröjligen giva den som enligt nämnda bestämmelse skall tillsätta likvidator underrättelse om bolagsstämmans eller rättens beslut att bolaget skall träda i likvidation.

Angående likvidator som förordnas av försäkringsinspektionen stadgas i 290 §.

237 § Likvidator skall vara myndig och, där ej för särskilt fall regeringen eller myndighet regeringen förordnar annat tillåter, här i riket bosatt svensk medborgare. Sådant tillstånd må ej avse mer än en tredjedel av hela antalet likvidatorer.

Uppdraget att vara likvidator gälle intill dess likvidationen blivit avslutad, men den som meddelat uppdraget må när som helst entlediga likvidatorn och utse annan i hans ställe. Bolagsstämma äger ock utse likvidator i stället för likvidator, som förordnats av rätten i annat fall än nedan i fjärde stycket eller i 238 § andra stycket sägs.

Om likvidator, som är vald å bolagsstämma, entledigas eller eljest avgår eller avlider eller hinder för honom att vara likvidator uppkommer enligt första stycket och suppleant ej finnes, åligger det övriga likvidatorer att ofördröjligen sammankalla stämma för val av ny likvidator. Inträffar sådant fall i fråga om likvidator, som blivit tillsatt i annan ordning, skola övriga likvidatorer ofördröjligen underrätta den som tillsatt honom. Finnas ej andra likvidatorer, skall försäkringsinspektionen på ansökan av delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, ofördröjligen utlysa bolagsstämma för val av ny likvidator.

Visar likvidator uppenbarligen motvilja eller försummelse vid fullgörande av sitt uppdrag, äge rätten, på anmälan av försäkringsinspektionen eller likvidationsrevisor och efter likvidatorns hörande, entlediga honom och förordna annan i hans ställe. Har rätten entledigat likvidator och i hans ställe förordnat annan, skall underrättelse därom med angivande av dennes fullständiga namn och postadress genom rättens försorg ofördröjligen avsändas till inspektionen.

Vad i denna paragraf är stadgat om likvidator skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant för likvidator.

238 § Finnes ömsesidigt försäkringsbolag, som enligt verkställd registrering trätt i likvidation, sedermera sakna till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten på ansökan av delägare, röstberättigad, som ej är delägare, borgenär eller annan, vars rätt kan vara beroende av att någon finnes, som äger företräda bolaget, eller på anmälan av försäkringsinspektionen, där det varder kunnigt för inspektionen, förordna likvidatorer.

Har i fall, då likvidator skall tillsättas enligt bestämmelse i bolagsordningen som avses i 236 § första stycket, sådan likvidator ej tillsatts, skall ersättare förordnas av rätten på ansökan eller anmälan som i första stycket sägs.

Genom rättens försorg skall till försäkringsinspektionen ofördröjligen avsändas underrättelse om förordnande av likvidator med angivande av hans fullständiga namn och postadress.

239 § Likvidatorerna skola ofördröjligen för registrering anmäla att bolaget trätt i likvidation eller, där likvidationen efter vad i 232 § sägs skall inträda å viss kommande dag, att bolaget träder i likvidation nämnda dag. Anmälningen skall innehålla uppgift om dagen för val eller rättens förordnande. I övrigt skall beträffande anmälan för registrering rörande likvidator eller suppleant för honom eller i fråga om rätt att under likvidationen teckna bolagets firma eller om ändring av bolagets postadress vad i 191 § och 204 §, jämförd med 90 §, är stadgat

för där avsedda fall äga motsvarande tillämpning.

240 § Å den bolagsstämma, vid vilken likvidatorer utses, skall jämväl väljas en eller flera likvidationsrevisorer att granska likvidatorernas förvaltning och bolagets räkenskaper under likvidationen. Hava likvidatorer förordnats av rätten, skola de ofördröjligen sammankalla de röstberättigade till stämma för sådant val. Bolagsstämma må ock utse en eller flera suppleanter. Likvidationsrevisor och suppleant må när som helst entledigas och annan utses i hans ställe.

Vad i 191 § och 206 §, jämförd med 99 § tredje, fjärde och femte styckena ävensom 100 §, 101 § och 102 § 1 mom., samt i 214 § är stadgat om revisor och suppleant för revisor, om revisors rättigheter och skyldigheter samt om anmälan eller meddelande för registrering beträffande revisor skall i tillämpliga delar gälla rörande likvidationsrevisor och suppleant, där ej annat följer av vad här nedan är stadgat.

Angående likvidationsrevisor som förordnas av försäkringsinspektionen stadgas i 290 §.

241 § Då bolaget trätt i likvidation, åligger det styrelsen och verkställande direktören att ofördröjligen avgiva redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under tid, för vilken redovisningshandlingar ej förut framlagts å bolagsstämma.

Redovisningshandlingarna skola av likvidatorerna ofördröjligen i huvudskrift eller avskrift överlämnas till revisorerna, som hava att inom en månad avgiva revisionsberättelse. Redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen skola av likvidatorerna så snart ske kan framläggas å bolagsstämma; och skall å denna stämma till behandling företagas frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter och verkställande direktören för den tid redovisningen omfattar.

I fråga om styrelsens och verkställande direktörens redovisning, om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om hand-

lingars framläggande å bolagsstämma, tillhandahållande under viss tid före denna och insändande till försäkringsinspektionen, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla vad i 205 §, jämförd med 91-96 §§, och 206 §, jämförd med 102-104 §§, ävensom 213, 218, 220-224 och 284 §§ är stadgat. Omfattar den tid, för vilken redovisning skall avgivas enligt första stycket, även föregående räkenskapsår, skall särskild redovisning avgivas för nämnda år och skall därvid jämväl 205 §, jämförd med 97 §, äga tillämpning.

242 § 1 mom. Vad i 213, 214 och 217 §§ är stadgat om rätt för röstberättigad att få ärende hänskjutet till prövning å bolagsstämma och att påfordra utlysande av stämma skall äga motsvarande tillämpning under likvidation, varvid såsom ordinarie skola anses stämmor enligt 241, 249 och 252 §§.

2 mom. Om kallelse till bolagsstämma under likvidation skall gälla vad om kallelse till extra stämma är stadgat; dock skola föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämma som avses i 241, 249, 252, 258 eller 259 §§.

243 § Det åligger likvidatorerna att ofördröjligen söka kallelse å bolagets okända borgenärer samt upprätta och i bolagets inventariebok införa inventarium och balansräkning.

I inventarium och balansräkning för ömsesidigt försäkringsbolag i likvidation skola beträffande tillgångar och skulder som avses i 296 § där omnämnda värdering och beräkning följas. Andra tillgångar skola upptagas till värde som skall beräknas enligt vad i 205 §, jämförd med 93 § 1 mom. andra stycket, är stadgat. I övrigt skall beträffande inventarium och balansräkning för ömsesidigt försäkringsbolag i likvidation gälla vad i 7 och 8 §§ bokföringslagen är stadgat.

Likvidatorerna skola ofördröjligen överlämna ett av dem undertecknat exemplar av balansräkningen till likvidationsrevisorerna.

244 § Där ej annat föranledes av bestämmelserna i 296-299 §§, skola likvidatorerna förvalta bolagets angelägenheter under likvidationen.

Det åligger likvidatorerna att så snart ske kan förvandla bolagets egendom i penningar, i den mån det erfordras för likvidationen, samt att verkställa betalning av bolagets skulder. Bolagets rörelse må fortsättas allenast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling. Likvidatorerna skola ock föranstalta om skifte av bolagets behållna tillgångar där ej annat följer av bolagsordningen.

Har likvidator förordnats av försäkringsinspektionen, må bolagets egendom ej avyttras under hand utan hans samtycke. Finnes han hava utan skäl vägrat sitt samtycke, äge inspektionen på ansökan av övriga likvidatorer tillåta försäljningen. Samtycke, som nu är sagt, vare ej av nöden, där likvidatorerna vilja till gällande börspris överlåta å fondbörs noterat värdepapper.

Angående förbud mot meddelande av nya försäkringar stadgas i 261 §.

245 § Med de inskränkningar som följa av vad i 244 § samt i 296-299 §§ eller eljest om likvidation är stadgat, skall i fråga om likvidatorers befogenhet att företräda bolaget så ock om deras rättigheter och skyldigheter i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i denna lag är stadgat angående styrelse eller styrelseledamot, och skola likvidatorerna svara jämväl för de åliggande som enligt denna lag ankomma på verkställande direktören. Hava två eller flera likvidatorer utsetts, skall åt en av dem uppdragas att fullgöra verkställande direktörens skyldigheter i avseende å bolagets bokföring och medelsförvaltning.

246 § Under likvidation skall bolagets firma tecknas med tillägg av orden "i likvidation". I övrigt skall vad i 204 §, jämförd med 87 § första stycket, finnes föreskrivet i fråga om undertecknande av handling, som utfärdas för bolaget, äga motsvarande tillämpning under bolagets likvidation.

Har av likvidatorerna eller annan ställföreträdare för bolaget handling utfärdats utan sådan firmateckning som i första stycket sägs, och framgår icke av handlingens innehåll såväl att den utfärdats å bolagets vägnar som ock att bolaget är i likvidation, svare de, som undertecknat handlingen, för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Sådan ansvarighet skall dock ej åvila undertecknarna, där av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för bolaget och att detta var i likvidation, samt den till vilken handlingen ställts av bolaget erhåller behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

247 § Det åligger likvidatorerna att för varje räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter genom avlämnande av balansräkning avseende bolagets ställning balansdagen, likvidationsräkning och förvaltningsberättelse. Har bolaget under räkenskapsåret fortsatt rörelsen eller viss rörelsegren, skall häröver avgivas sådan vinst- och förlusträkning som avses i 205 §, jämförd med 95 §. Dessa redovisningshandlingar skola vara underskrivna av samtliga likvidatorer. Vad i 205 §, jämförd med 91 § andra stycket, är stadgat skall äga motsvarande tillämpning.

Likvidatorerna skola i likvidationsräkningen upptaga redovisning för inkomster och utgifter under räkenskapsåret, därvid inkomsterna å försäljning av bolagets tillgångar skola fördelas efter de i balansräkningen upptagna tillgångsposterna samt bland utgifterna skola för sig upptagas dels belopp, som erlagts i betalning för bolagets skulder, och dels övriga utgifter i lämpliga poster.

I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om likvidationens gång. Hava tillgångar i balansräkningen upptagits till lägre eller högre värde än i närmast föregående balansräkning, skola i förvaltningsberättelsen angivas de belopp, varmed nedsättning

eller höjning skett av de under särskild post i balansräkningen upptagna tillgångarnas sammanlagda värde.

Har likvidationen ej avslutats inom två år, skola i nästa förvaltningsberättelse de hinder uppgivas, som därför mött.

Inom två månader efter räkenskapsårets slut skola likvidatorerna till likvidationsrevisorerna i huvudskrift eller avskrift avlämna redovisningshandlingarna.

248 § Inom en månad efter det redovisningshandlingarna överlämnats till likvidationsrevisorerna skola de till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och bolagets räkenskaper för räkenskapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i övrigt och om redovisningshandlingarnas återställande och förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 206 §, jämförd med 103 § och 104 § 1 mom., är stadgat.

249 § Sedan likvidationsrevisorerna till likvidatorerna avlämnat sin revisionsberättelse, skola likvidatorerna ofördröjligen kalla de röstberättigade till bolagsstämma för granskning av redovisningen. Rörande framläggande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen å stämman och deras tillhandahållande åt de röstberättigade under viss tid före stämman skall gälla vad i 213 § stadgas.

Angående insändande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen till försäkringsinspektionen gäller vad i 284 § stadgas.

250 § När den i kallelsen å okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi och all veterlig gäld blivit betald, skola bolagets tillgångar skiftas. Är någon del av gälden tvistig eller ej förfallen och kan förty eller av annan orsak betalning ej ske, skola till samma gälds betalning erforderliga medel

innehållas och återstoden skiftas.

Sker skifte annorledes än nu är sagt, eller befinnas innehållna medel ej lämna tillgång till gälds betalning, vare i händelse av bolagets oförmåga att fullgöra sina förbindelser den, som uppburit något vid skiftet, skyldig att återbära vad han bekommit. För brist, som kan uppkomma vid återbäringen, vare likvidatorerna ansvariga efter de beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ stadgade grunderna.

251 § Vid skifte av bolagets behållna tillgångar skola tillgångarna fördelas mellan dem, som vid bolagets trädande i likvidation voro delägare i bolaget, i förhållande till det sammanlagda beloppet av varje delägares premier för de fem senaste räkenskapsåren. Innehåller bolagsordningen bestämmelser om annan fördelningsgrund, vare de gällande.

Förmenar delägare att han vid skifte icke bekommit vad på honom belöper, skall han vid talans förlust anhängiggöra sin talan mot bolaget inom tre månader efter det slutredovisning framlades å bolagsstämma. I fråga om delägares återbäringsskyldighet och om likvidators ansvarighet skall vad i 250 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

Har delägare icke inom fem år från det slutredovisning framlades å bolagsstämma anmält sig att lyfta vad han vid skiftet bekommit, vare han förlustig sin rätt därtill. Äro medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, äge rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att de skola tillfalla allmänna arvsfonden; i annat fall skall vad i 254 § är stadgat äga tillämpning.

252 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart ske kan avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Berättelsen skall ock innehålla redogörelse för utskiftning. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden.

Berättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen och återställa handlingarna. Om revisionsberättelsens innehåll och om redovisningshandlingarnas återställande och deras förseende med påskrift skall i tillämpliga delar gälla vad i 206 §, jämförd med 103 § och 104 § 1 mom., är stadgat.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna, skola dessa ofördröjligen kalla de röstberättigade till bolagsstämma för granskning av slutredovisningen. Angående redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande å stämman och tillhandahållande åt de röstberättigade under viss tid före stämman skall gälla vad i 213 § stadgas; dock äge röstberättigad allenast på egen bekostnad bekomma avskrift av nämnda handlingar.

Angående insändande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen till försäkringsinspektionen gäller vad i 284 § stadgas.

253 § Då likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag och å bolagsstämman framlagt slutredovisning för sin förvaltning, anses bolaget upplöst; och skall anmälan därom ofördröjligen göras för registrering.

Vid anmälningen, som skall vara undertecknad av samtliga likvidatorer, skola fogas avskrift av protokoll som förts i ärendet ävensom bevis om dagen för utfärdande av kallelsen å okända borgenärer.

254 § Yppas, efter det bolaget skall anses upplöst enligt 253 §, tillgång för bolaget eller väckes talan mot bolaget eller uppkommer eljest behov av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Anmälan härom skall av likvidatorerna ofördröjligen göras för registrering.

Beträffande kallelse till den bolagsstämma, som efter likvidationens återupptagande först skall hållas, gälle vad i 215 § tredje stycket är stadgat.

255 § Rörande beslut om avträdande av ömsesidigt försäkringsbolags egendom till konkurs skall meddelande samtidigt med kungörelsen om beslutet genom konkursdomarens försorg till försäkringsinspektionen avsändas för registrering.

Under konkurs företrädes bolaget såsom konkursgäldenär av styrelsen och verkställande direktören eller, där vid konkursens början sysslomän enligt 234 § eller likvidatorer voro utsedda, av dessa; dock må i behörig ordning kunna utses styrelse i stället för sysslomän ävensom nya styrelseledamöter eller nya likvidatorer.

Det åligger konkursförvaltaren, då konkurs avslutats, att för registrering ofördröjligen avsända meddelande därom med angivande huruvida överskott finnes eller icke. Är konkursförvaltare ej tillsatt, skall sådan anmälan göras av konkursdomaren.

256 § Där efter avslutande av ömsesidigt försäkringsbolags konkurs överskott ej finnes, anses bolaget upplöst, då konkursen avslutades.

Finnes överskott, skall likvidation verkställas och gälle i avseende därå bestämmelserna i 236-240 samt 242-253 §§. Har ej inom en månad efter konkursens avslutande för registrering anmälts, att bolaget trätt i likvidation, förklare rätten på ansökan att styrelseledamot, verkställande direktören, delägare, röstberättigad, som ej är delägare, eller borgenär eller på anmälan av försäkringsinspektionen, att bolaget skall träda i likvidation. I fråga om ärendets handläggning och om beslutet skall i tillämpliga delar gälla vad i 233 § är stadgat.

Hade bolaget, i fall som avses i andra stycket, trätt i likvidation, innan dess egendom avträddes till konkurs, gälle vad i 254 § stadgat.

257 § Har ömsesidigt försäkringsbolag trätt i likvidation eller kommit i konkurstillstånd, äge garant för fordran på grund av inbetalning av garantibelopp ej njuta betalning ur bolagets tillgångar förrän bolagets övriga skulder blivit till fullo guldna eller erforderliga medel därtill avsatta.

258 § 1 mom. Bolagsstämma äger besluta att talan skall på grund av förvaltningen anställas mot likvidator. Enskild delägare ävensom röstberättigad, som ej är delägare, äger ock för bolagets räkning men i eget namn föra sådan talan; och skall i dylikt fall vad i 221 § sista stycket är stadgat angående rättegångskostnad äga motsvarande tillämpning.

Talan må ej väckas senare än ett år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å bolagsstämma. Har likvidator entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande, skall dock tiden för anställande av talan räknas från den bolagsstämma, varå framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfället inträffade. Vad i 220 § tredje stycket, 223 § och 224 § andra stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i avseende å talan mot likvidator och uppgörelse mellan bolaget och likvidator rörande honom i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet.

2 mom. Beträffande skadeståndstalan mot likvidationsrevisor skall vad i 1 mom. första stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Talan må ej anställas senare än två år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å bolagsstämma eller, där fråga är om talan på grund av tillsynen över likvidator som entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande eller om talan mot likvidationsrevisor, som sålunda avgått eller avlidit, från den bolagsstämma, varå framlagts redovisningshandlingar och revisionsberättelse avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfället inträffade. Vad i 222 § fjärde stycket, 223 § och 224 § andra stycket

är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om talan mot likvidationsrevisor samt om uppgörelse mellan likvidationsrevisor och bolaget.

259 § Har ömsesidigt försäkringsbolag trätt i likvidation på grund av bolagsstämmas beslut i fall, då i denna lag stadgad anledning därtill icke var för handen, och har anledning till likvidation icke senare uppkommit enligt 233 §, äger bolagstämma, såframt full täckning för bolagets förbindelser finnes samt utskiftning av bolagets tillgångar ännu icke börjat, besluta att likvidationen skall upphöra och bolaget återupptaga sin verksamhet.

Uppkommer fråga om återupptagande av bolagets verksamhet, skall av likvidatorerna upprättas balansräkning efter de grunder varom stadgas i 139 §. Balansräkningen samt en av likvidatorerna underskriven berättelse rörande skälen till återupptagande av bolagets verksamhet skola överlämnas till likvidationsrevisorerna.

Likvidationsrevisorerna skola så snart ske kan över balansräkningen och berättelsen till likvidatorerna avgiva yttrande, som skall innehålla särskilt uttalande, huruvida hinder för verksamhetens återupptagande föreligger enligt första stycket eller icke.

Balansräkningen, berättelsen och yttrandet skola minst en vecka före bolagsstämman hållas hos bolaget tillgängliga för de röstberättigade. Dessa handlingar skola jämväl framläggas å stämman. Bolagsstämmas beslut om likvidationens upphörande och återupptagande av bolagets verksamhet vare icke giltigt, med mindre det fattas i den ordning, som gäller för beslut om bolagets trädande i likvidation, i fall då i denna lag stadgad anledning därtill icke är för handen.

För registrering skall ofördröjligen anmälas, att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet återupptagas. Anmälningen, som skall undertecknas av samtliga likvidatorer, skall innehålla

försäkran, att hinder enligt första stycket mot verksamhetens återupptagande ej föreligger. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll, som förts i ärendet, samt avskrift av balansräkningen, berättelsen och yttrandet av likvidationsrevisorerna.

Beslutet om återupptagande av bolagets verksamhet må ej gå i verkställighet, innan registrering skett.

260 § Har, sedan ömsesidigt försäkringsbolag trätt i likvidation, genom domstols lagakraftägande avgörande bolagsstämmans eller rättens beslut om likvidation blivit upphävt och anteckning därom skett i registret, eller registrering om återupptagande av bolagets verksamhet skett jämlikt 259 §, skola likvidatorerna ofördröjligen kalla de röstberättigade till bolagsstämma för val av styrelse och revisorer. Likvidatorerna skola ock för sin förvaltning avgiva slutredovisning, som i 252 § sägs. Redovisningshandlingarna skola avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter till likvidatorerna avgiva revisionsberättelse, innefattande särskilt uttalande angående ansvarsfrihet för dem. Sedan handlingarna av likvidatorerna tillställts styrelsen, skall denna ofördröjligen kalla de röstberättigade till bolagsstämma för fattande av beslut i fråga om ansvarsfrihet för likvidatorerna. Angående redovisningshandlingarnas och revisionsberättelsens framläggande å stämman och tillhandahållande åt de röstberättigade under viss tid före stämman skall gälla vad i 213 § är stadgat; dock äge röstberättigad allenast på egen bekostnad bekomma avskrift av nämnda handlingar. Om kallelse till stämman skall gälla vad om kallelse till extra bolagsstämma är stadgat; dock skola föreskrivna kallelseåtgärder vara vidtagna senast två veckor före stämman.

Vad i denna lag rörande styrelseledamot är stadgat beträffande ansvarsfrihet, talan å förvaltningen och uppgörelse med bolaget skall, i fall som avses i första stycket, äga motsvarande tillämpning i avseende å likvidator.

Då genom lagakraftägande avgörande bolagsstämmans eller rättens

beslut om likvidation blivit upphävt, skall anmälan därom för anteckning i registret enligt 313 § första stycket ofördröjligen göras av likvidatorerna.

Angående insändande av redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen till försäkringsinspektionen gäller vad i 284 § stadgas.

261 § Har ömsesidigt försäkringsbolag trätt i likvidation eller kommit i konkurstillstånd, må nya försäkringar icke meddelas.

Utan hinder av vad i första stycket är stadgat må dock under bolagets likvidation sådan livförsäkring meddelas, som föranledes av gällande försäkringsavtal.

III. OM FÖRSÄKRINGSFONDEN OCH ÖVRIGA TEKNISKA FONDER SÅ OCK OM GRUNDER FÖR FÖRSÄKRINGSVERKSAMHET

262 § 1 mom. I försäkringsbolags balansräkning skall såsom skuld under benämningen försäkringsfond upptagas värdet balansdagen av bolagets ansvarighet på grund av

d e l s inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv),
d e l s löpande försäkringar (premiereserv),
d e l s o c k, där rörelsen avser livförsäkring, tilldelad återbäring.

Tilldelad återbäring, som förfallit till betalning, skall föras till ersättningsreserven.

2 mom. Hava två eller flera försäkringsbolag, som enligt denna lag äro berättigade att driva försäkringsrörelse, övertagit försäkring under gemensam ansvarighet en för alla och alla för en, vare ett vart av bolagen pliktigt att göra avsättning till försäkringsfond allenast för så stor del av försäkringen som, enligt avtal mellan bolagen, belöper på det bolaget.

263 § De i 9 § första stycket och 173 § första stycket omför-

mälda grunderna skola avse att trygga bolagets förmåga att dels fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal, dels bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad.

Finnas grunderna icke längre fylla det avsedda ändamålet, åligge det styrelsen och verkställande direktören att utan dröjsmål föranstalta om erforderlig ändring av grunderna.

264 § 1 mom. Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna)för livförsäkringsrörelse skola innehålla antaganden rörande dödlighet och andra riskmått, räntefot samt omkostnader. Grunderna må ock, där så finnes ändamålsenligt, innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg.

Antagandena rörande dödlighet och andra riskmått, räntefot samt omkostnader skola väljas så, att de kunna anses vart för sig betryggande för den art av försäkringsrörelse varom fråga är; dock må avvikelse härifrån ske i den mån i grunderna ingående föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg föranleda därtill.

2 mom. Premiereservgrunderna skola vara så avfattade, att vid envar tidpunkt premiereserven utgör skillnaden mellan kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för löpande försäkringar och kapitalvärdet av de premier bolaget må hava att ytterligare uppbära för dessa försäkringar, ökad med det belopp, som anses erforderligt för mötande av förlust genom försäkringars upphörande i förtid. Där premiegrunderna innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg, skola premiereservgrunderna angiva på vad sätt vid beräkning av kapitalvärdet av framtida utgifter hänsyn skall tagas till dessa säkerhetstillägg.

Premiereservgrunderna skola innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven, som må anses belöpa på varje enskild försäkring.

3 mom. Vid bedömande av frågan huruvida ändring av premiereserv-

grunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, må beträffande ett vart antagande hänsyn tagas till den säkerhet, som kan anses vara för handen i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar, samt till storleken av särskilda säkerhetstillägg.

265 § 1 mom. Erfordras på grund av ändrade förhållanden väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar, må för bestämd tid meddelas stadfästelse å särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder).

Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten överstigit den i grunderna antagna eller genom annan liknande omständighet, må ock, såframt anledning icke föreligger till antagande, att bolaget skall råka på obestånd, stadfästelse meddelas å övergångsgrunder, där detta finnes främja försäkringstagarnas intresse.

I övergångsgrunderna må, utan hinder av vad i 264 § 2 mom. är stadgat rörande premiereservgrunder, föreskrivas, att vid beräkning av premiereserven kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av överskott, som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna äro gällande.

Utan synnerliga skäl må övergångsgrunder icke gälla under längre sammanhängande tid än tio år.

2 mom. Beträffande stadfästelse å övergångsgrunder gälle vad i 4 och 166 §§ är stadgat. Såsom villkor för stadfästelse å övergångsgrunder må föreskrivas, att bolaget skall på sätt i 276 § är stadgat sätta jämväl andra värdehandlingar, än där avses, i särskilt förvar.

266 § Med utjämningsfond förstås i denna lag fond som är avsedd för utjämning i livförsäkringsrörelse av sådana ojämnheter i det ekonomiska förloppet, som härröra av växlingar i dödlighet, sjuklighet eller invaliditet.

267 § Grunderna för försäkringstagares rätt till återköp och fribrev skola angiva villkoren för åtnjutande av dylik rätt samt innehålla regler för beräkning av återköps- och fribrevsvärden.

268 § Grunderna för belåning av försäkringsbrev hos bolaget skola angiva villkoren för belåning ävensom innehålla bestämmelser om lånevärde, räntefot och verkan av underlåten räntebetalning.

269 § Grunderna för verkan av underlåten premiebetalning skola angiva i vilken ordning bolagets ansvarighet vid sådan underlåtenhet kan komma att upphöra eller eljest förändras. Därjämte skola grunderna angiva villkoren för att försäkringen ånyo må träda i kraft (återupplivning).

270 § Grunderna beträffande återbäring till försäkringstagarna skola innehålla regler för

1 användning av återbäringsfond;
2 tilldelning av återbäring; samt
3 förräntning av återbäringsmedel.

Reglerna för tilldelning av återbäring skola angiva den ordning, vari tilldelning skall ske. Tilldelad återbäring skall utbetalas omedelbart eller vid bestämd senare tidpunkt eller ock tillgodoräknas försäkringstagaren såsom nedsättning av premien eller såsom premie för tilläggsförsäkring.

Utfästelse om återbäring må ej göras annorledes än i enlighet med reglerna för tilldelning av återbäring.

271 § Försäkringsbolag som meddelar livförsäkring skall på sätt nedan i denna paragraf sägs göra avsättning till säkerhetsfond.

I den mån summan av utjämningsfonden och säkerhetsfonden understiger fem procent av den del av premiereserven för livförsäkring, som är redovisad annorledes än genom värdet av svensk återförsäkringsgivares ansvarighet, så ock i den mån säkerhets-

fonden ensam understiger två och en halv procent av nämnda del av premiereserven, skall till säkerhetsfonden avsättas minst en tredjedel av bolagets årsvinst å livförsäkringsrörelsen, sedan möjligen förefintlig förlust å denna rörelse från föregående räkenskapsår täckts. Vid beräkning av det belopp, som sålunda minst skall avsättas , må ej från årsvinsten avdragas den andel däri, som kan hava tillerkänts styrelseledamot, verkställande direktören eller annan såsom arvode (tantiem). Avsättning må dock ej ske av medel, som erfordras till täckande av förlust, vilken uppstått å försäkringsrörelse av annat slag än livförsäkringsrörelse och ej motsvaras av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller av reservfonden samt ej heller i fall som i 197 § avses, täckes på sätt där sägs.

272 § Förutom för ändamål som angivas i grunderna må nedsättning av återbäringsfonden och utjämningsfonden ske allenast för täckande av förlust enligt vad i 273 § är stadgat, dock att försäkringsinspektionen må medgiva nedsättning av dylik fond när särskilda skäl äro därtill.

Nedsättning av säkerhetsfonden för annat ändamål än täckande av förlust enligt 273 § må ej ske utan försäkringsinspektionens tillstånd.

273 § 1 mom. Meddelar försäkringsbolag enbart livförsäkring och uppkommer förlust å rörelsen, som ej kan täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel, skall till täckande av förlusten nedsättning ske av återbäringsfonden, säkerhetsfonden och utjämningsfonden i nu angiven ordning.

Varder i ömsesidigt försäkringsbolag förlusten ej täckt på sätt i första stycket sägs, skall kvarstående förlust, i den mån densamma överstiger förefintligt garantikapital, utjämnas genom nedsättning av bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring.

Nedsättning av ömsesidigt försäkringsbolags ansvarighet enligt andra stycket skall verkställas på sätt som med hänsyn till för-

lustens orsak och andra omständigheter prövas skäligt. För nedsättningen skola upprättas grunder (nedsättningsgrunder). Beträffande stadfästelse å nedsättningsgrunder gälle vad i 4 och 166 §§ är stadgat.

2 mom. Meddelar försäkringsbolag såväl livförsäkring som försäkring av annat slag och uppkommer förlust å livförsäkringsrörelsen, som ej kan täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel för livförsäkringsrörelsen, skall till täckande av förlusten nedsättning ske av de i 1 mom. första stycket angivna fonderna. Kvarstår förlust, skall den täckas i första hand genom användande av befintliga till framtida förfogande avsatta medel för rörelsen i övrigt samt i andra hand genom nedsättning av reservfonden.

Varder i ömsesidigt försäkringsbolag förlusten ej täckt på sätt i första stycket sägs, skall vad i 1 mom. andra och tredje styckena finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

Uppkommer i bolag som avses i första stycket förlust å annan försäkring än livförsäkring och kan förlusten ej täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel eller genom nedsättning av reservfonden skall till täckande av förlusten nedsättning ske av återbäringsfonden, utjämningsfonden och säkerhetsfonden i nu angiven ordning; dock att i fall då värdehandlingar vari sådan fond redovisas skola sättas i särskilt förvar på sätt i 276 § sägs fonden icke må nedsättas utan försäkringsinspektionens tillstånd. Vad sålunda stadgats skall ej lända till rubbning av vad i 197 § är föreskrivet om täckande av ömsesidigt försäkringsbolags förlust å försäkring som icke är personförsäkring eller återförsäkring.

274 § Vid envar tidpunkt skall ett belopp motsvarande försäkringsfonden för livförsäkringar vara redovisat i följande slag av värdehandlingar:

1 obligationer eller andra skuldförbindelser, som utfärdats eller garanterats av staten;

2 obligationer utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan, Skeppsfartens sekundärlånekassa, Nordiska investeringsbanken eller kreditaktiebolag, eller andra av sådan kreditinrättning utfärdade skuldförbindelser med undantag av sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar, som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis);

3 obligationer, utfärdade eller garanterade av svenskt bankaktiebolag, svensk sparbank eller centralkassa för jordbrukskredit, eller av sådant bankinstitut eller riksbanken utfärdade andra fordringsbevis, med undantag av förlagsbevis;

4 obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av svensk kommun;

5 av svenskt näringsföretag utfärdade obligationer, vilka offentligen utbjudits av svenskt bankaktiebolag, Sveriges investeringsbank aktiebolag eller Nordiska investeringsbanken;

6 skuldförbindelser, för vilka bolaget äger säkerhet genom

inteckning i jordbruks-, bostads-, kontors- eller affärsfastighet inom sjuttio procent av fastighetens uppskattade värde eller, om pantvärde har fastställts för fastigheten enligt gällande bestämmelser om lån av statsmedel till främjande av bostadsbyggandet, inom sjuttiofem procent av pantvärdet,

inteckning i tomträtt, till vilken hör byggnad som är avsedd för bostads-, kontors- eller affärsändamål, inom sjuttio procent av det uppskattade värdet av byggnad eller annan egendom som hör till tomträtten eller, om pantvärde har fastställts för egendomen enligt nämnda bestämmelser inom sjuttiofem procent av pantvärdet, allt med den ytterligare begränsning som försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller annan omständighet, eller

inteckning i fastighet, som helt eller delvis är inrättad

för industriell verksamhet, eller i tomträtt, till vilken hör byggnad som helt eller delvis är inrättad för sådan verksamhet, inom sextio procent av det uppskattade värdet av egendomen, såvitt avser tomträtten med den ytterligare begränsning inspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller annan omständighet,
dock att, utom i fråga om sådant lån till svensk kommun för vilket försäkringsinspektionen medgivit undantag, åbyggnad skall, för att inteckning i fastigheten eller tomträtten må godkännas, vara brandförsäkrad i försäkringsbolag som avses i denna lag eller i utländsk försäkringsanstalt med rätt att driva försäkringsrörelse här i riket;

7 inhemska eller utländska värdehandlingar, som till sin art och till den säkerhet de erbjuda kunna anses jämförliga med några av de under 1-6 nämnda; dock att värdehandlingar, vilka enligt sin lydelse skola infrias i främmande valuta, må användas för redovisning allenast i den mån de motsvara försäkringsfonden för egen räkning för försäkringar i samma valuta;
eller ock i följande tillgångar av annan art;

8 lån mot säkerhet i bolagets försäkringsbrev inom återköpsvärdet;

9 värdet av återförsäkringsgivares ansvarighet på grund av i återförsäkring övertagna livförsäkringar, dock att värdet av utländsk försäkringsanstalts ansvarighet ej må i vidsträcktare mån användas till redovisning av försäkringsfonden än försäkringsinspektionen med hänsyn till försäkringstagarnas säkerhet finner kunna medgivas.

Med uppskattat värde avses det värde, som försäkringsbolaget bestämt på grundval av särskild värdering.

Utan hinder av vad i första stycket är stadgat må ett belopp motsvarande högst tjugo procent av försäkringsfonden för egen räkning, redovisas i andra värdehandlingar än i första stycket 1-7 avses, dock icke i aktier.

Med försäkringsfond för egen räkning förstås den del av fonden,

som icke motsvarar värdet av återförsäkringsgivares ansvarighet.

275 § Meddelar försäkringsbolag försäkring av annat slag än personförsäkring och meddelas sådan försäkring för all framtid eller för längre tid än tio år, skall i fråga om redovisning av premiereserv för sådana försäkringar vad i 274 § första stycket 1-7 och 9 samt andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

276 § 1 mom. De värdehandlingar, i vilka enligt 274 § försäkringsfond eller jämlikt 275 § premiereserv helt eller delvis redovisas, skola förvaras avskilda från bolagets övriga tillgångar och under minst två lås med olika nycklar, av vilka en innehaves av ett av försäkringsinspektionen förordnat ombud. I de sålunda förvarade handlingarna njute försäkringstagarna panträtt såsom i handfången pant till säkerhet för fullgörandet av bolagets på försäkringsavtalen grundade förbindelser.

Det åligger styrelsen och verkställande direktören att tillse att, på sätt i första stycket är sagt, vid envar tidpunkt värdehandlingar till erforderligt belopp satts i särskilt förvar. Hava värdehandlingar satts i förvar till större värde än som enligt denna lag erfordras, äge styrelsen eller verkställande direktören utbekomma handlingar svarande mot överskottet. Styrelsen eller verkställande direktören äge jämväl för utbetalande av förfallet försäkrings- eller återbäringsbelopp, för vilket avsättning ägt rum, utbekomma handlingar av motsvarande värde. Utbyte av värdehandling mot annan handling av motsvarande värde må äga rum, där sådant påkallas av styrelsen eller verkställande direktören.

Behöver bolaget för bevakande av sin rätt på grund av värdehandling, som blivit satt i särskilt förvar, eller för annat dylikt ändamål tillgång till sådan handling, vare ombudet pliktigt att till behörig företrädare för bolaget emot kvitto utlämna handlingen mot skyldighet för styrelsen och verkställande direktören att inom skälig tid återställa handlingen eller avlämna annan handling av motsvarande värde.

2 mom. Har återförsäkringsgivare enligt denna lag satt i särskilt förvar värdehandlingar motsvarande värdet av försäkringsfonden för livförsäkringar, som mottagits i återförsäkring, skall panträtten tillkomma försäkringstagarna i det bolag, som tagit återförsäkringen.

Vad i första stycket är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande värdehandlingar, i vilka premiereserv jämlikt 275 § redovisas.

277 § Meddelar försäkringsbolag såväl livförsäkring som annan försäkring än personförsäkring, skola tillgångar motsvarande säkerhetsfonden redovisas på sätt i 274 § är föreskrivet om försäkringsfond; i fråga om värdehandlingar, i vilka tillgångarna sålunda redovisas, gälle vad i 276 § sägs om där avsedda handlingar.

278 § Det åligger ombud som i 276 § avses att, där styrelsen eller verkställande direktören icke fullgör vad dem enligt nämnda lagrum åligger, därom ofördröjligen göra anmälan hos försäkringsinspektionen.

Ombudet äge av bolaget uppbära arvode till belopp, som av försäkringsinspektionen bestämmes.

IV. OM AKTUARIE

279 § 1 mom. I försäkringsbolag som meddelar livförsäkring skola förekommande försäkringstekniska utredningar och beräkning utföras under överinseende av en därtill anställd person (aktuarie).

Villkoren för behörighet att utöva befattning såsom aktuarie bestämmas av försäkringsinspektionen. På inspektionens prövning ankommer huruvida utan hinder av dylika villkor viss person må kunna i särskilt fall godkännas såsom aktuarie.

2 mom. Det åligger styrelsen eller verkställande direktören att,

när aktuarie antagits eller frånträtt sin befattning, därom ofördröjligen göra anmälan för registrering.

Rätt att göra anmälan enligt första stycket tillkommer den som beröres av anmälningen.

V. OM TILLSYN Å FÖRSÄKRINGSBOLAG

280 § Det åligger styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag, att när bolaget börjat sin verksamhet, därom ofördröjligen underrätta försäkringsinspektionen.

281 § Sist en månad efter bolagsstämma, varom i 113 eller 213 § förmäles, eller, om stämma ej hållits inom tid som där stadgas, inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång skall genom styrelsens och verkställande direktörens försorg till försäkringsinspektionen insändas d e l s avskrift av balansräkningen, vinst- och förlusträkningen, förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen, d e l s en särskild redogörelse angående bolagets verksamhet under räkenskapsåret och ställning balansdagen, d e l s o c k, i fråga om livförsäkring, redogörelse för beräkning av premiereserven och utjämningsfonden. Redogörelserna skola upprättas enligt anvisningar, som meddelas av inspektionen, och vara undertecknade, den förra av styrelsen och verkställande direktören samt den senare av aktuarien.

På avskriften av balansräkningen skall finnas av styrelseledamot eller verkställande direktören undertecknat bevis, huruvida balansräkningen fastställts eller ej; i förstnämnda fall skall beviset tillika innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst eller förlust enligt balansräkningen.

282 § 1 mom. Det åligger styrelsen och vekställande direktören för försäkringsbolag som meddelar livförsäkring att, såvitt angår livförsäkringsrörelsen, till försäkringsinspektionen insända d e l s inom nio månader efter varje räkenskapsårs utgång redogörelse i vad mån det verkliga förloppet av rörelsen

avvikit från grunderna, d e l s o c k för period och å tid, som inspektionen bestämmer, statistisk-ekonomisk utredning angående verksamhetens förlopp och bolagets ställning.

Redogörelsen och utredningen skola upprättas enligt anvisningar, som meddelas av försäkringsinspektionen, samt vara undertecknade av aktuarien.

2 mom. I bolag, som meddelar försäkring av annat slag än i 1 mom. sägs, åligger det styrelsen och verkställande direktören att med hjälp av fortlöpande statistik eller annorledes övervaka att premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk, som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Statistik må upprättas för två eller flera bolag gemensamt. Det åligger därjämte styrelsen och verkställande direktören att till försäkringsinspektionen, för tidrymd som inspektionen bestämmer, insända redogörelse för den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen.

Vad i första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning på verksamhet, som bedrives i utlandet. I fråga om sjö- eller transportförsäkring, som bedrives här i riket, gäller första stycket endast om försäkringen tecknas av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

3 mom. Styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag skall beträffande verksamhet som bedrivs här i riket övervaka att även andra försäkringsvillkor än premien är skäliga med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt. Styrelsen och verkställande direktören skall lämna försäkringsinspektionen alla upplysningar som inspektionen behöver för att granska att tillämpade villkor är skäliga. Vid granskningen bör inspektionen ägna särskild uppmärksamhet åt villkoren för försäkringar som konsumenter tecknar huvudsakligen för enskilt ändamål.

I fråga om sjö- och transportförsäkringar gäller första stycket

endast om försäkringen tecknas av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

283 § Styrelsen och verkställande direktören vare jämväl i andra fall än i 281 och 282 §§ sägs pliktiga att lämna försäkringsinspektionen de upplysningar angående verksamheten, som inspektionen finner erforderliga.

284 § Sist en månad efter bolagsstämma som avses i 146, 154, 157, 164, 241, 249, 252, och 260 §§ skall genom likvidatorernas försorg till försäkringsinspektionen insändas avskrift av de i nämnda paragrafer omförmälda redovisningshandlingarna och revisionsberättelserna.

285 § Försäkringsinspektionen skall förordna revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagets räkenskaper. Vad nu sagts gälle ej där med hänsyn till rörelsens omfattning eller eljest förordnande av revisor icke finnes påkallat.

Försäkringsinspektionen äger när som helst återkalla uppdraget och i stället förordna ny revisor.

För revisor som förordnats av försäkringsinspektionen skall inspektionen utfärda instruktion. Revisorn äge av bolaget uppbära arvode till belopp, som bestämmes av inspektionen.

286 § Försäkringsinspektionen äger sammankalla bolagets styrelse, när sådant prövas nödigt. Har styrelsen icke efterkommit av inspektionen framställd begäran om utfärdande av kallelse till extra bolagsstämma, må kallelse utfärdas av inspektionen.

286 a § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen äger, om särskilda skäl föreligger, meddela från bokföringslagen (1976:125) avvikande föreskrifter om försäkringsbolags räkenskaper och årsredovisning.

287 § 1 mom. Det åligger styrelsen och verkställande direktören

att när som helst för befattningshavare hos försäkringsinspektionen som är behörig att företräda inspektionen eller annan, som av inspektionen förordnats att företräda denna, hålla bolagets kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

2 mom. Befattningshavare hos försäkringsinspektionen som är behörig att företräda inspektionen eller annan, som av inspektionen förordnats att företräda denna, äger närvara vid bolagsstämma eller av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och deltaga i överläggningarna.

(3 mom. Vad försäkringsinspektionens företrädare eller någon som biträder honom erfarit vid granskning av böcker, räkenskaper och andra handlingar eller vid bolagsstämma eller styrelsesammanträde må ej obehörigen yppas.) Utgår vid utgången av 1980, lag (1980:169)

287 a § Skyldighet enligt 283 § och 287 § 1 mom. att lämna upplysningar och hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning åligger även styrelsen och verkställande direktören i aktiebolag vars verksamhet uteslutande har till föremål att biträda försäkringsbolag, så ock ordförande och verkställande direktör eller motsvarande befattningshavare i tarifförening, skadereglerингsnämnd, villkorsnämnd eller annat liknande organ, som biträder försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande. Samma skyldighet åligger jämväl styrelsen och verkställande direktören i annat aktiebolag än nu sagts, i den mån det med bolagets samtycke föreskrivits i villkor för medgivande enligt 336 § att innehava aktier i bolaget.

288 § 1 mom. Försäkringsinspektionen äge meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolags verksamhet, som inspektionen finner påkallade.

2 mom. Finner försäkringsinspektionen,

att avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddela-

de bestämmelser eller från bolagsordningen eller grunderna, där sådana finnas,

att bolagsordningen eller grunderna icke längre äro tillfredställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,

att de tillgångar, i vilka försäkringsfonden redovisas, icke äro tillfyllest,

att försäkringsbeståndet icke är tillräckligt för erforderlig riskutjämning, eller

att eljest allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger,

skall inspektionen förelägga bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidtaga de åtgärder, som prövas påkallade härav.

3 mom. Har föreläggande som i 2 mom, sägs icke inom den bestämda tiden efterkommits och har ej heller annorledes det anmärkta förhållandet undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan därom hos regeringen, som efter bolagets hörande må förklara koncessionen förverkad.

4 mom. Har, sedan koncession för försäkringsbolag beviljats, icke inom föreskriven tid hållits konstituerande stämma, ankomme på regeringen att efter anmälan av försäkringsinspektionen förklara koncessionen förverkad. Lag samma vare, om genom lagakraftägande beslut frågan om bolagets registrering förklarats förfallen eller ansökan om bolagets registrering blivit avskriven eller avslagen, så ock där bolaget icke börjat sin verksamhet inom tre månader från det bolaget registrerades.

5 mom. Om registrering av beslut, varigenom koncession förklarats förverkad, förordnar regeringen.

289 § Försäkringsinspektionen äge förelägga vite vid meddelande

av föreskrift enligt denna lag.

290 § 1 mom. Har försäkringsbolag trätt i likvidation, skall försäkringsinspektionen, där så prövas erforderligt, förordna en person att med övriga likvidatorer verkställa likvidationen. Förordnas sålunda likvidator, skall bolagets firma tecknas av denne i förening med den eller dem som eljest äga teckna firman. I övrigt skall vad i denna lag är stadgat om likvidator äga motsvarande tillämpning; dock att ersättare för likvidator, varom nu är fråga, icke må av rätten förordnas. Sådan likvidator må entledigas allenast av inspektionen.

Likvidator som förordnats av försäkringsinspektionen äge av bolaget uppbära arvode till belopp, som bestämmes av inspektionen.

2 mom. Försäkringsinspektionen äge under likvidationen i avseende å likvidatorerna samma befogenhet, som enligt denna lag tillkommer inspektionen beträffande styrelsen.

Inspektionen må, där så prövas erforderligt, förordna likvidationsrevisor. Beträffande denne skall vad om revisor i 285 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

291 § Avträdes försäkringsbolags egendom till konkurs, skall konkursdomaren härom ofördröjligen göra anmälan hos försäkringsinspektionen, som, där så prövas erforderligt, förordnar ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare deltaga i konkursboets förvaltning med den eller de förvaltare, som utses på sätt i konkurslagen stadgas.

Det allmänna ombud, som sålunda förordnats, äge beträffande medförvaltare göra sådan anmälan, som i 80 § konkurslagen sägs.

Utan hinder av beslut, som kan vara fattat om delning av förvaltningen av boet, äge allmänna ombudet deltaga i förvaltningen i alla dess delar.

Om arvode till allmänna ombudet gälle vad i konkurslagen beträffande arvode till konkursförvaltare är i allmänhet stadgat.

292 § Till bestridande av kostnaden för försäkringsinspektionens organisation och verksamhet skall försäkringsbolag årligen erlägga bidrag enligt bestämmelser, som meddelas av regeringen. Detta bidrag skall bestämmas högst till en femtedels procent av bolagets hela inkomst av avgifter för nästföregående räkenskapsår för försäkringar, som tillhöra bolagets rörelse här i riket, dock må bidraget ej understiga tvåhundra kronor.

293 § Ledamot av eller befattningshavare hos försäkringsinspektionen må ej vara ledamot i styrelsen för svenskt försäkringsbolag eller utländsk försäkringsanstalt, som enligt vad särskilt stadgas, erhållit tillstånd att här i riket driva försäkringsrörelse. Sådan ledamot eller befattningshavare må ej heller vara aktieägare eller garant i eller anställd hos dylikt företag.

294 § Närmare bestämmelser om försäkringsinspektionens organisation och verksamhet meddelas av regeringen.

VI. OM FRIVILLIG ÖVERLÅTELSE AV FÖRSÄKRINGSBESTÅND

295 § 1 mom. Avtal därom att ett försäkringsbolags hela försäkringsbestånd eller del därav skall övertagas av ett annat försäkringsbolag må träffas mellan bolagen, såframt av styrelsen i det överlåtande bolaget framlagt förslag till avtal angående överlåtelse godkänts av bolagsstämman i detta bolag efter vad i 2 mom. sägs. Avtalet må ej verkställas utan försäkringsinspektionens tillstånd.

2 mom. Beslut om godkännande för det överlåtande bolaget av förslag till avtal om överlåtelse skall fattas å ordinarie bolagsstämma.

Inom fyra månader från det beslutet fattades eller, om klandertalan därå anställts, från det denna talan genom lagakraftägande dom ogillades, skall beslutet av det överlåtande bola-

gets styrelse eller verkställande direktör anmälas för registrering. Två avskrifter av protokoll som förts i ärendet, innehållande fullständigt angivande av förslaget till avtal, skola fogas vid anmälningen. Har anmälan ej gjorts inom föreskriven tid, vare frågan om överlåtelse förfallen.

3 mom. Senast fyra månader efter det registrering skett på anmälan som i 2 mom. andra stycket sägs skall såväl det övertagande som det överlåtande bolagets styrelse göra ansökan om försäkringsinspektionens tillstånd att bringa avtalet om överlåtelse till verkställighet.

Försäkringsinspektionen äger förelägga bolagen att förebringa den ytterligare utredning inspektionen finner nödig för bedömande huruvida överlåtelsen kan ske utan förnärmande av försäkringstagares rätt.

Finnes ej ansökningen böra genast avslås, skall försäkringsinspektionen genom tillkännagivande i Post- och Inrikes Tidningar kungöra ansökningens innehåll med uppgift om att avtal om överlåtelse av försäkringsbestånd har träffats och var avtalet och annan förebragt utredning hållas tillgängliga samt med föreläggande för de försäkringstagare, vilkas försäkringar äro avsedda att överlåtas, att inom en i kungörelsen utsatt tid, minst en månad efter dess utfärdande, hos försäkringsinspektionen anmäla, huruvida de hava något att erinra mot ansökningen. Omfattar avtalet livräntor, som utgå till personer, vilka icke äro försäkringstagare i det överlåtande bolaget, skola jämväl dessa personer beredas tillfälle att yttra sig på sätt nu är sagt.

Försäkringsinspektionen skall ofördröjligen registrera beslut, varigenom tillstånd till avtalets verkställande givits. När registrering skett, skall det överlåtande bolaget anses fritaget från sina förpliktelser på grund av det överlåtna försäkringsbeståndet, vilka förpliktelser i stället skola åvila det övertagande bolaget.

4 mom. Sedan överlåtelsen verkställts åligger det styrelsen och

verkställande direktören i det övertagande bolaget att, i den ordning försäkringsinspektionen må finna ändamålsenlig, därom underrätta envar försäkringstagare eller livräntetagare, vars försäkring eller livränta omfattas av överlåtelsen.

5 mom. Varder, sedan tillstånd givits till överlåtelse, helt eller delvis, av försäkringsbestånd, det överlåtande bolaget försatt i konkurs, skall vid tillämpning av vad i konkurslagen är stadgat angående rätt till talan om återgång av avtal, sådant avtal som avses i denna paragraf anses ingånget den dag tillstånd till avtalets verkställande gavs.

VII. OM SÄRSKILD ADMINISTRATION

296 § 1 mom. Har försäkringsbolag som meddelar livförsäkring trätt i likvidation eller kommit i konkurstillstånd, skall för tillvaratagande av livförsäkringstagarnas rätt en särskild administration inträda. Förvaltningen av administrationsboet åligger försäkringsinspektionen.

Försäkringsinspektionen skall ofördröjligen för livförsäkringstagarnas räkning omhändertaga samtliga de värdehandlingar, i vilka livförsäkringstagarna njuta panträtt enligt bestämmelserna i 276 och 277 §§ eller med stöd av 265 § meddelad föreskrift. Härmed övergå på administrationsboet alla bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av livförsäkringsavtalen ävensom, där livförsäkringar återförsäkrats, bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av återförsäkringarna.

2 mom. För det belopp, varmed ovan omförmälda värdehandlingar må finnas i värde understiga livförsäkringsfonden, ökad med en tjugondel av samma fond, äge administrationsboet fordringsrätt hos bolaget.

Så snart administration inträtt, skall försäkringsinspektionen låta verkställa värdering av de värdehandlingar, som omhändertagits av inspektionen, ävensom beräkning av det belopp, vartill livförsäkringsfonden uppgår.

297 § 1 mom. Sedan de i 296 § föreskrivna åtgärderna vidtagits, skall försäkringsinspektionen inleda underhandlingar med svenska försäkringsbolag som må befinnas villiga att övertaga de till administrationsboet hörande försäkringarna.

Finner försäkringsinspektionen efter verkställd utredning att anbud, som i följd av underhandlingarna inkommit, med hänsyn till omständigheterna bör antagas, skall inspektionen genom tillkännagivande i Post- och Inrikes Tidningar och i övrigt på ändamålsenligt sätt kungöra anbudets innehåll och ett sammandrag av den verkställda utredningen med föreläggande för försäkringstagarna att inom en i kungörelsen utsatt tid, minst en månad efter dess utfärdande, hos inspektionen anmäla huruvida de hava något att erinra mot anbudet.

Sedan den i andra stycket föreskrivna tiden gått till ända, skall försäkringsinspektionen med eget utlåtande överlämna ärendet till regeringens avgörande.

Om registrering av beslut, varigenom regeringen godkänt anbud som nyss sagts, förordnar regeringen. När registrering skett, skall administrationsboet anses fritaget från sina förpliktelser på grund av de överlåtna försäkringarna, vilka förpliktelser istället skola åvila det övertagande bolaget.

Sedan regeringen godkänt anbud, åligger det styrelsen och verkställande direktören i det övertagande bolaget att, i den ordning försäkringsinspektionen må finna ändamålsenlig, därom underrätta envar försäkringstagare, vars försäkring omfattas av överlåtelsen. Förutsätter överlåtelsen nedsättning av försäkrings- eller återbäringsbelopp eller skola efter överlåtelsen andra villkor gälla för försäkringarna, skall jämväl sådant förhållande bringas till försäkringstagarnas kännedom.

2 mom. Har icke hela försäkringsbeståndet överlåtits inom två år från det administrationen inträdde, åligger det försäkringsinspektionen att hos regeringen göra anmälan om förhållandet.

3 mom. Har anmälan som i 2 mom. sägs gjorts av försäkringsinspektionen, ankomme på regeringen att förordna om administrationens fortsättande eller om administrationsboets avveckling genom fördelning av tillgångarna. I senare fallet meddelar regeringen tillika erforderliga föreskrifter angående avvecklingen och fördelningen.

298 § Å livförsäkrings- och återbäringsbelopp, som förfallit till betalning innan bolaget trätt i likvidation eller, där konkurs inträffat, beslutet om egendomsavträde meddelades, skall utbetalas så mycket som skolat gäldas därest likvidation eller konkurs icke inträffat.

Å livförsäkrings- eller återbäringsbelopp, som förfaller till betalning under administrationstiden, må, innan administrationen avslutats, utbetalas allenast så mycket som försäkringsinspektionen finner kunna utgå utan förnärmande av övriga livförsäkringstagares rätt. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning i fråga om återköp av försäkring eller belåning av försäkringsbrev hos bolaget. Finnes sedermera att för mycket utbetalats, äge återbetalning ej rum.

Angående förbud mot meddelande av nya försäkringar stadgas i 165 och 261 §§.

299 § Har försäkringsbolag som meddelar försäkring av annat slag än personförsäkring och meddelar sådan försäkring för all framtid eller för längre tid än tio år trätt i likvidation eller kommit i konkurstillstånd, skall försäkringsinspektionen utse ett ombud, som har att å försäkringstagarnas vägnar iakttaga och bevaka den panträtt, som jämlikt 276 § tillkommer försäkringstagarna uti de enligt sagda paragraf till deras säkerhet i särskilt förvar satta värdehandlingarna; och har ombudet därvid att tillse att varje försäkringstagare njuter panträtt i de pantsatta värdehandlingarna för den på hans försäkring belöpande andel i premiereserven.

Ombudet äge av bolaget uppbära arvode till belopp, som bestämmes av försäkringsinspektionen.

VIII. OM ÅTERFÖRSÄKRING

300 § Försäkringsbolag må icke utan försäkringsinspektionens medgivande sluta avtal, varigenom bolaget förbinder sig att i återförsäkring avgiva ännu icke tecknade livförsäkringar, där avtalet icke kan av bolaget uppsägas att utan vederlag upphöra senast ett år efter uppsägningen. Försäkringsbolag må ej heller utan inspektionens medgivande sluta avtal om avgivande i återförsäkring av redan tecknad livförsäkring, där försäkringen vid avtalets ingående varit i kraft mera än ett halvt år.

Vad sålunda stadgats gäller icke med avseende på försäkringsbolag, som allenast meddelar återförsäkring.

IX. OM FÖRBUD MOT VISS PREMIENEDSÄTTNING M.M.

301 § Å de livförsäkringspremier, som försäkringsbolag jämlikt fastställda grunder bestämt, må till fördel för enskild försäkringstagare eller grupp av försäkringstagare varken direkt eller indirekt nedsättning medgivas vare sig av bolaget eller av dess ombud annorledes än genom återbäring i överensstämmelse med fastställda grunder.

302 § Det åligger styrelsen och verkställande direktören att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Regeringen äger meddela närmare bestämmelser angående anskaffningsverksamheten och må därvid tillika förordna, att frågor rörande densamma skola, på sätt och i den omfattning som i nämnda bestämmelser angives, handläggas av en av regeringen utsedd nämnd.

X. OM REGISTRERING

303 § Ansökan om försäkringsbolags registrering och anmälan för registrering skola ingivas eller i betalt brev med posten insändas till försäkringsinspektionen.

304 § 1 mom. Hava vid ansökan om registrering av försäkringsbolag eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan ansökan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslut om bildande av försäkringsbolag icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller hinder mot registrering av bolaget eljest möta på grund av föreskrifterna i denna lag eller annan lag eller författning, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avgiva yttrande eller vidtaga rättelse.

Underlåter sökanden att efterkomma föreläggandet, skall ansökningen avskrivas. Underrättelse om denna påföljd skall intagas i föreläggandet.

Föreligger även efter det yttrande avgivits hinder för bifall till ansökningen och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om anledning ej föreligger att giva sökanden nytt föreläggande.

2 mom. Hava vid anmälan för registrering eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan anmälan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas för varje särskilt fall stadgade, eller prövas beslut, som anmäles för registrering och för vars giltighet stadfästelse ej erfordras, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning eller mot bolagsordningen eller grunderna eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande, skall vad i 1 mom. är föreskrivet om försäkringsinspektionens behandling av ansökan äga motsvarande tillämpning.

Är annan grund till sådan klandertalan mot bolagsstämmobeslut, som avses i 131 § 1 mom. andra stycket eller 29 § 1 mom. andra stycket, än att vid beslutet i denna lag eller bolagsordningen upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, vare det dock ej hinder mot registrering, sedan tid för väckande av klandertalan utgått utan att talan väckts.

3 mom. Vägras registrering, skall försäkringsinspektionen ofördröjligen med posten översända underrättelse om beslutet med skälen därför till bolaget eller, där anmälan enligt denna lag gjorts annorledes än å bolagets vägnar, till den som gjort anmälningen, om han uppgivit postadress.

4 mom. Göres ej ansökan om försäkringsbolags registrering inom den i 29 eller 191 § stadgade tiden, skall försäkringsinspektionen förklara frågan om bolagets registrering förfallen samt ofördröjligen med posten översända underrättelse om beslutet till stiftarombudet.

305 § Beviljas försäkringsaktiebolag registrering, låte försäkringsinspektionen i registret införa:

1 dagen för koncessionens beviljande och dagen för beslutet om bolagets bildande;
2 bolagets firma;
3 föremålet för bolagets verksamhet med särskilt angivande, huruvida verksamheten avser såväl direkt försäkring som återförsäkring;
4 beträffande direkt försäkring här i riket området för sådan verksamhet;
5 det belopp vartill, jämlikt den av styrelseledamöterna och verkställande direktören lämnade uppgiften, aktiekapitalet uppgår, så ock, där akitekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet;
6 akties nominella belopp;
7 det belopp som enligt förenämnda uppgift blivit inbetalt å aktiekapitalet, samt, där aktiekapitalet ej till fullo inbetalats, inom vilken tid återstående inbetalning skall fullgöras;
8 där aktiekapitalet icke blivit till fullo inbetalt, sammanlagda nominella beloppet av de aktier som enligt samma uppgift till fullo inbetalts;
9 den ort inom riket där styrelsen har sitt säte;
10 bolagets postadress;

11 tiden för ordinarie bolagsstämmas hållande;

12 det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden skola bringas till aktieägarnas kännedom, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

13 varje styrelseledamots och styrelsesuppleants samt verkställande direktörens och vice verkställande direktörs så ock, där eljest någon ensam eller i förening med annan är bemyndigad att teckna bolagets firma, dennes fullständiga namn och hemvist;

14 av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen; samt

15 där enligt denna lag eller bolagsordning revisor eller revisorssuppleant skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor, uppgift om hans fullständiga namn och hemvist.

Upptager ansökningen anmälan om antagande av bifirma, skall även denna införas i registret och den del av verksamheten angivas för vilken bifirman skall användas. Den ena av de enligt 29 a § ingivna avskrifterna av protokoll skall förses med bevis om registreringen och återställas till bolaget.

Innehåller bolagsordningen bestämmelse eller förbehåll, varom förmäles i 10 § 1 mom., varde anmärkning om bestämmelsen eller förbehållet införd i registret. Beträffande bestämmelse som avses i 10 § 1 mom. tredje stycket skall tillika angivas det belopp, till vilket aktier av olika slag utgivits och må kunna utgivas.

Bolaget skall tillställas bevis om registreringen, tecknat å avskrift av koncessionen. De listor å vilka aktieteckningen ägt rum skola återställas till bolaget.

306 § Beviljas ömsesidigt försäkringsbolag registrering, låte försäkringsinspektionen i registret införa:

1 dagen för koncessionens beviljande och dagen för beslutet

om bolagets bildande;

2 bolagets firma;

3 föremålet för bolagets verksamhet med särskilt angivande, huruvida verksamheten avser såväl direkt försäkring som återförsäkring;

4 beträffande direkt försäkring här i riket området för sådan verksamhet;

5 beloppet av garantikapital, där sådant förskjutes, samt huru stor del därav blivit inbetald;

6 den ort inom riket, där styrelsen har sitt säte;

7 bolagets postadress;

8 tiden för ordinarie bolagsstämmas hållande;

9 huruvida och i vilken mån delägare skall vara utesluten från rösträtt å bolagsstämma med särskilt angivande, huruvida och i vilken mån delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade;

10 huruvida och i vilken mån rösträtt å bolagsstämma tillkommer garant;

11 det sätt, varpå kallelse till bolagsstämma skall ske och andra meddelanden kungöras delägarna eller röstberättigade, som icke äro delägare, ävensom den tid före stämma, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

12 där ej för bolagets förbindelser häfta allenast dess tillgångar, intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna äro personligen ansvariga för bolagets förbindelser;

13 varje styrelseledamots och styrelsesuppleants samt verkställande direktörens och vice verkställande direktörs så ock, där eljest någon ensam eller i förening med annan är bemyndigad att teckna bolagets firma, dennes fullständiga namn och hemvist;

14 av vilka och huru bolagets firma skall tecknas, där den ej tecknas av styrelsen; samt

15 där enligt denna lag eller bolagsordningen revisor eller revisorsuppleant skall vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor, uppgift om hans fullständiga namn och hemvist.

Upptager ansökningen anmälan om antagande av bifirma, skall även

denna införas i registret och den del av verksamheten angivas för vilken bifirman skall användas. Den ena av de enligt 191 a § ingivna avskrifterna av protokoll skall förses med bevis om registreringen och återställas till bolaget.

Innehåller bolagsordningen bestämmelse eller förbehåll, varom förmäles i 174 §, varde anmärkning om bestämmelsen eller förbehållet införd i registret.

Bolaget skall tillställas bevis om registreringen, tecknat å avskrift av koncessionen. De listor å vilka teckning av försäkringar ägt rum skola återställas till bolaget.

307 § Göres, efter det försäkringsbolag registrerats, anmälan för registrering enligt denna lag, skall, där registrering beviljas, vad sålunda anmälts anmärkas i registret.

Sker registrering på grund av anmälan i fall, då protokollsavskrift eller, jämlikt 60 § fjärde stycket, annan handling skall i två exemplar ingivas i ärendet, skall det ena av dessa, försett med bevis om registreringen, återställas till bolaget.

Har handling ingivits i såväl huvudskrift som avskrift, skall huvudskriften återställas. Där registrering sker på grund av anmälan enligt 56 §, 57 § 1 mom. eller 58 §, skola ock de listor å vilka aktieteckningen ägt rum återställas.

308 § 1 mom. Beslut om ökning av aktiekapitalet må, vad ökningen skall ske medelst teckning av nya aktier eller utgivande av nya aktier enligt 59 §, ej registreras, med mindre registrering skett därom, att det belopp, vartill aktiekapitalet uppgår efter vad i 24 § sägs, blivit till fullo inbetalt, och beloppet ej understiger minimikapitalet enligt den vid tiden för bolagets bildande stadfästa bolagsordningen.

Har beslut om aktiekapitalets ökning förut fattats och anteckningen om beslutets registrering ej avförts ur registret efter vad nedan i 2 mom. sägs, må beslut om ytterligare ökning ej

registreras, innan på grund av förra beslutet tecknat belopp, därför tilldelning av nya aktier skett, med avdrag för aktier som förklarats förverkade, blivit till fullo inbetalt och detta förhållande registrerats.

Vad i första och andra styckena stadgats i avseende å beslut om ökning skall, i fall som avses i 58 §, tillämpas å registreringen av bolagsstämmans godkännande av ökningsbeslutet.

2 mom. Har i fall, då beslut om ökning av aktiekapitalet innehåller bestämmelse om minimiteckning, registreringsanmälan enligt 56 § icke gjorts inom föreskriven tid, skall försäkringsinspektionen till bolaget avlåta skrivelse med anmaning att inom en månad därefter inkomma med sådan anmälan. Efterkommes ej anmaningen eller har genom lagakraftägande beslut anmälan avskrivits eller registrering vägrats, skall inspektionen förklara ökningsbeslutet förfallet samt därom ofördröjligen med posten översända underrättelse till bolaget. Sedan beslutet om förklaringen vunnit laga kraft, skall i registret antecknas, att på grund av förklaringen den tidigare anteckningen om ökningsbeslutets registrering avföres ur registret.

3 mom. Innehåller ökningsbeslutet bestämmelse om minimiteckning, må registrering i anledning av anmälan varom i 57 § 1 mom. förmäles ej ske med mindre registrering ägt rum i anledning av anmälan enligt 56 §.

4 mom. Har styrelsen enligt 58 § fattat beslut om aktiekapitalets ökning, må registrering på grund av anmälan enligt 56 eller 57 § ej ske förrän bolagsstämmans godkännande av ökningsbeslutet registrerats.

309 § Har i fall, då enligt 62 § rättens tillstånd erfordras för verkställighet av beslut om nedsättning av aktiekapitalet, ansökan om sådant tillstånd ej gjorts inom föreskriven tid eller har ansökan genom lagakraftägande beslut avslagits eller har beslut om tillstånd icke anmälts för registrering inom den därför stadgade tiden, skall försäkringsinspektionen förklara nedsättningsbeslutet

förfallet samt därom ofördröjligen med posten översända underrättelse till bolaget. Sedan beslutet om förklaringen vunnit laga kraft, skall i registret antecknas, att på grund av förklaringen den tidigare anteckningen om nedsättningsbeslutets registrering avföres ur registret.

310 § 1 mom. Har beslut fattats om sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller minimikapitalet att detta överstiger det belopp, vartill aktiekapitalet vid beslutets fattande uppgår, må registrering allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslut om erforderlig ökning av aktiekapitalet.

Skall ökningen av aktiekapitalet äga rum medelst ny aktieteckning, skall vid registrering av beslutet om bolagsordningsändringen antecknas, att den ej är verkställd.

Har ökningsbeslutet enligt 308 § 2 mom. av försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut förklarats förfallet, skall ock beslutet om bolagsordningsändringen anses förfallet och anteckning i registret ske, att på denna grund den tidigare anteckningen om detta besluts registrering avföres ur registret. Anmäles för registrering att full betalning erlagts för så många aktier, att aktiekapitalet uppgår till minimikapitalet enligt den beslutande bolagsordningsändringen, skall vid registrering i anledning av anmälningen tillika antecknas, att bolagsordningsändringen är verkställd, och åligger det inspektionen att tillställa bolaget bevis därom. Göres ej sådan anmälan inom tre år efter utgången av den i 55 § stadgade tiden, skall inspektionen, efter det bolagets styrelse erhållit tillfälle att yttra sig, hos regeringen anmäla förhållandet, och ankommer det på regeringen att besluta erforderlig jämkning i bolagsordningen. I registret skall införas anteckning om jämkningen, och skall bevis om bestämmelsens nya lydelse av inspektionen tillställas bolaget.

2 mom. Har beslut fattats om sådan ändring av vad i bolagsordningen stadgas om aktiekapitalet eller maximikapitalet att detta understiger det belopp, vartill aktiekapitalet vid beslutets

fattande uppgår, må registrering allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslut om erforderlig nedsättning av aktiekapitalet.

Innefattar nedsättningsbeslutet icke föreskrift om att det nedsättningen motsvarande beloppet skall avsättas till reservfonden eller säkerhetsfonden skall vid registrering av beslutet om bolagsordningsändringen antecknas, att den ej är verkställd.

Har nedsättningsbeslutet enligt 309 § av försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut förklarats förfallet, skall ock beslutet om bolagsordningsändringen anses förfallet och anteckning i registret ske, att på denna grund den tidigare anteckningen om detta besluts registrering avföres ur registret. Vid registrering av rättens tillstånd till nedsättningens verkställande enligt 62 § skall tillika antecknas, att bolagsordningsändringen är verkställd, och åligger det inspektionen att tillställa bolaget bevis därom.

3 mom. Då för genomförande av beslut om nedsättning av aktiekapitalet erfordras ändring av aktiernas nominella belopp, må registrering allenast samtidigt ske av nedsättningsbeslutet och beslut om erforderlig ändring av bolagsordningens bestämmelse om akties nominella belopp. I fråga om registreringen av beslutet om sådan bolagsordningsändring skall vad i 2 mom. andra och tredje styckena är stadgat om registrering av bolagsordningsändring rörande aktiekapitalet äga motsvarande tillämpning.

Erfordras för genomförande av bolagsordningsändring beträffande akties nominella belopp sammanläggning av aktierna i bolaget, må, där anmälan för registrering av beslutet om sammanläggning skall göras enligt 334 § 1 mom. sista stycket, registrering allenast samtidigt ske av beslutet om bolagsordningsändringen och av beslutet om erforderlig sammanläggning.

311 § Har ansökan enligt 295 § 3 mom. om tillstånd att bringa avtal om överlåtelse av försäkringsbestånd till verkställighet ej inkommit inom föreskriven tid eller har ansökan genom laga-

kraftägande beslut avslagits, skall försäkringsinspektionen förklara frågan om överlåtelse förfallen samt därom ofördröjligen med posten översända underrättelse till bolagen.

Har genom lagakraftägande beslut frågan om överlåtelse förklarats förfallen, skall i registret antecknas, att på denna grund den tidigare anteckningen rörande överlåtelseavtalet avföres ur registret.

312 § Om förbud mot användning av firma och om hävande av firmaregistrering finns bestämmelser i firmalagen (1974:156).

Menar någon i annat fall än som avses i första stycket, att en i försäkringsregistret verkställd inskrivning länder honom till förfång, må talan om registreringens hävande samt om skadestånd föras vid domstol.

313 § Om avförande av firma ur registret, sedan dom om hävande av firmaregistrering vunnit laga kraft, finns bestämmelser i firmalagen (1974:156).

Har i annat fall än som avses i första stycket genom lagakraftägande dom förklarats, att en i registret gjord inskrivning ej bort ske eller att beslut, som registrerats, är ogiltigt, eller att eljest visst förhållande, varom inskrivning skett, ej föreligger, skall i registret antecknas, att på nämnda grund den tidigare anteckningen avföres ur registret. Sådan dom skall genom domstolens försorg i avskrift sändas till försäkringsinspektionen.

Varder, sedan i registret gjorts anteckning rörande beslut om avträdande av försäkringsbolags egendom till konkurs, av överrätt förklarat, att beslutet ej bort meddelas, skall på anmälan av konkursdomaren i registret göras anteckning enligt vad i andra stycket stadgas.

314 § Vad i försäkringsregistret införes, med undantag av meddelande om konkurs, varom förmäles i 160 eller 255 § skall

genom försäkringsinspektionens försorg ofördröjligen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Där i annat fall än i 313 § tredje stycket avses i registret antecknas, att tidigare anteckning avföres därur, skall kungörelse därom äga rum efter vad ovan sägs.

Anmälningar och ansökningar med därvid fogade handlingar skola, särskilt för varje bolag, förvaras såsom bilagor till försäkringsregistret.

315 § Närmare föreskrifter om försäkringsregistrets förande och de i 314 § stadgade kungörelserna meddelas av regeringen.

316 § Det, som i enlighet med denna lag blivit infört eller antecknat i försäkringsregistret och kungjort i Post- och Inrikes Tidningar, skall anses hava kommit till tredje mans kännedom, där ej av omständigheterna framgår, att han varken ägde eller bort äga vetskap därom.

Innan sådant kungörande skett, kan det förhållande, som blivit eller bort bliva infört eller antecknat i registret, icke med laga verkan åberopas mot annan än den, som visas hava ägt vetskap därom.

317 § Upphävd genom lag (1973:391).

XI. OM BESVÄR

318 § Talan mot beslut i tillståndsärende, varå 72, 81, 100, 142 eller 237 § äger tillämpning, och mot beslut, som av försäkringsinspektionen meddelas på grund av tillsynen över försäkringsbolag, föres hos regeringen genom besvär.

Mot försäkringsinspektionens beslut enligt 335 § må talan icke föras.

Den, som icke åtnöjes med försäkringsinspektionens beslut,

varigenom ansökan om eller anmälan för registrering avskrivits eller registrering vägrats, må sist inom två månader från beslutet dag däröver anföra besvär hos kammarrätten. I samma ordning må besvär anföras över beslut om sådan förklaring, som avses i 304 § 4 mom., 308 § 2 mom., 309 § och 311 §.

XII. OM SKADESTÅND

319 § Har stiftare uppsåtligen eller av vårdslöshet vid försäkringsbolags bildande så förfarit att skada därigenom tillskyndats bolaget, vare han pliktig att ersätta bolaget skadan.

320 § Har styrelseledamot, verkställande direktören, revisor, likvidator, syssloman som avses i 137 eller 234 § eller likvidationsrevisor vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat bolaget skada, vare han pliktig att till bolaget utgiva ersättning för skadan.

Där medhjälpare, som av revisor eller likvidationsrevisor anlitas för granskningsarbetet, vid uppdragets utförande uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat bolaget skada, svare revisorn för skadan.

Har aktieägare, delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, genom överträdelse av denna lag, bolagsordningen eller grunderna uppsåtligen eller av grov vårdslöshet tillskyndat bolaget skada, vare ock han pliktig att till bolaget utgiva ersättning för skadan.

321 § Har styrelseledamot eller annan som avses i 320 § första stycket genom överträdelse av denna lag, bolagsordningen eller grunderna uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat tredje man skada, vare han pliktig att till denne utgiva ersättning för skadan. Samma lag vare, där aktieägare, delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, genom sådan överträdelse uppsåtligen eller av grov vårdslöshet tillskyndat tredje man skada.

322 § Har i försäkringsaktiebolag styrelsen, styrelseledamot,

verkställande direktören eller likvidator tillskyndat bolaget eller aktieägare skada genom åtgärd, som innebär att fördel uppenbarligen beredes vissa aktieägare till nackdel för bolaget eller övriga aktieägare, skall skyldighet att utgiva ersättning för skadan åvila jämväl aktieägare, som uppsåtligen genom begagnande av sitt inflytande över styrelseledamot, verkställande direktören eller likvidator medverkat till åtgärden. Innefattar åtgärd, vartill aktieägare sålunda medverkat, överträdelse av denna lag, bolagsordningen eller grunderna till skada för borgenär hos bolaget eller annan tredje man, vare aktieägaren ock skyldig att utgiva ersättning till denne.

323 § Åvilar ersättningsskyldighet stiftare jämlikt 319 § eller styrelseledamot eller annan enligt 320 § första eller andra stycket eller 321 § första punkten, och föreligger allenast ringa vårdslöshet, må ersättningen nedsättas, där det med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

Har aktieägare, delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, ådragit sig ersättningsskyldighet jämlikt 320 § tredje stycket, 321 § andra punkten eller 322 §, må ock ersättningen nedsättas, där det med hänsyn till hans skuld och omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

324 § Äro flera ersättningsskyldiga för skada efter vad i 319-323 §§ är stadgat, svare de för ersättningen en för alla och alla för en, den vars ersättningsskyldighet nedsatts enligt 323 § dock allenast med det nedsatta beloppet. Sinsemellan skola de taga del i ersättningens gäldande efter ty med hänsyn till den större eller mindre skuld, som finnes ligga envar av dem till last, samt till omständigheterna i övrigt prövas skäligt.

XIII. STRAFFBESTÄMMELSER

325 § Driver någon här i riket försäkringsrörelse, vartill han ej är berättigad, straffes med dagsböter eller fängelse.

326 § Med dagsböter eller fängelse straffes

1 stiftare, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i tecknings-lista eller i handling, som framlägges på konstituerande stämma, eller i ansökan om stadfästelse å bolagsordning eller grunder;

2 styrelseledamot, verkställande direktör eller annan, som i anmälan för eller ansökan om registrering eller i försäkran eller annan handling som fogas därvid uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande upp-gift;

3 styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i handling, som hålles tillgänglig för aktieägare eller aktietecknare eller för delägare eller röstberättigade, som ej äro delägare, eller som framlägges på bolagsstämma, eller i påskrift å sådan handling eller i handling eller meddelande som kungöres eller sändes till aktieägare, delägare eller röstberätti-gad, som ej är delägare;

4 styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning, förvaltningsberättelse eller redogörelse, som avses i 91 eller 97 § eller 205 §, jämförd med 91 och 97 §§, eller 139, 146 eller 241 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 93 §, 94 § 3-5 mom., 95 §, 96 §, 97 § första stycket första punkten eller 139 § eller 205 §, jämförd med 93 § 1-5, 7 och 8 mom., 94 § 3-5 mom., 95 §, 96 § samt 97 § första stycket första punkten;

5 likvidator som vid upprättande av balansräkning, likvida-tionsräkning, vinst- och förlusträkning eller förvalt-ningsberättelse, som avses i 148, 152, 157, 243, 247 eller 252 §, uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i nämnda lagrum, så ock likvidator som vid upprättande av balansräkning enligt 163 eller 259 § uppsåtligen förfar i strid mot bestämmelserna i 139 § samt 93 § eller 94 § 3-5 mom;

6 revisor eller likvidationsrevisor, där han i revisionsberättelse eller annan handling, som framlägges på bolagsstämma eller annorledes hålles tillgänglig för aktieägare eller aktietecknare eller för delägare eller röstberättigade, som ej äro delägare, eller i påskrift å sådan handling uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift rörande bolagets angelägenheter eller uppsåtligen eller av grov vårdslöshet underlåter att göra anmärkning beträffande förvaltningen, ändå att anledning därtill föreligger.

327 § Med dagsböter eller fängelse straffes ock

1 styrelseledamot eller verkställande direktör, som uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i redogörelse, utredning eller bevis, som avses i 281 eller 282 §, eller vid lämnande av upplysning enligt 283 §;

2 den som jämlikt 287 a § lämnar upplysning enligt 283 § och som därvid uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

3 aktuarie, där han i redogörelse eller utredning, som enligt 281 eller 282 § avlämnats till försäkringsinspektionen, uppsåtligen eller av vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

4 styrelseledamot, med vars begivande utfärdas aktiebrev, interimsbevis eller teckningsbevis, som är ställt till innehavaren, eller dylikt brev eller bevis, i vilket mot föreskrift i 30 § andra stycket, 31 § första stycket tredje punkten eller 31 § andra stycket tredje punkten den i förbehåll som i nämnda lagrum sägs bestämda inskränkningen icke angivits;

5 styrelseledamot eller likvidator, där han uppsåtligen låter i aktieboken verkställa införing i strid mot bestämmelserna i 35 § 1 mom. andra eller tredje stycket, 35 § 2 mom. första eller andra stycket, 35 § 3 mom. första punkten, 54 § tredje punkten eller 59 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten eller underlåter att ombe-

sörja, att förändring i äganderätten till aktie varder jämlikt 35 § 1 mom. tredje eller fjärde stycket, 35 § 2 mom. första eller andra stycket eller 35 § 3 mom. första punkten införd i aktieboken;

6 styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet i strid mot bestämmelserna i 63 §, 67 § 1 mom., 68 § första stycket, 193 § eller 195 § 1 mom. låter verkställa utbetalning till aktieägare eller garant;

7 revisor, likvidationsrevisor eller revisors eller likvidationsrevisores medhjälpare som, oaktat han insett eller bort inse, att skada därav kunnat följa, yppar något av vad vid verkställd granskning kommer till hans kännedom, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag;

8 den, som i sådan försäkran, varom förmäles i 107 §, uppsåtligen lämnar oriktig uppgift.

328 § Med dagsböter straffas

1 styrelseledamot eller verkställande direktör, där han vid upprättande av balansräkning, vinst- och förlusträkning eller redogörelse, som avses i 91 eller 97 § eller 205 §, jämförd med 91 och 97 §§ eller 139, 146 eller 241 §, väsentligen eftersätter bestämmelserna i 94 § 1 mom. eller med stöd av 94, 95 eller 97 § meddelade bestämmelser, eller vid upprättande av handling varom nyss sagts eller av förvaltningsberättelse, som avses i 91, 146 eller 241 §, av vårdslöshet förfar i strid mot bestämmelser som avses i 326 § 4;

2 likvidator, där han vid upprättande av balansräkning, som avses i 163 eller 259 §, väsentligen eftersätter bestämmelserna i 94 § 1 mom. eller med stöd av samma paragraf meddelade bestämmelser, eller vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning, vinst- och förlusträkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 148, 152, 157, 163, 243, 247, 252 eller 259 §, av vårdslöshet förfar i strid mot bestämmelser som avses i 326 § 5;

3 revisor eller likvidationsrevisor, där han annorledes än i

326 § 6 sägs vid upprättande av revisionsberättelse, som avses i 104, 146, 153 eller 157 § eller 206 §, jämförd med 104 § eller 241, 248 eller 252 §, väsentligen eftersätter bestämmelserna i nämnda lagrum;

4 stiftare, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, som i 12 § första stycket eller 175 § första stycket sägs, ehuru avskriften är oriktig, så ock styrelseledamot och styrelsesuppleant, där han uppsåtligen eller av vårdslöshet bestyrker avskrift, varom förmäles i 52 § första stycket, ehuru avskriften är oriktig.

329 § Med dagsböter straffes ock

1 den som, i annat fall än i 327 § 4 och 5 avses, underlåter att iakttaga föreskrift i 30 §, 31 § första, andra eller fjärde stycket, 35 §, 54 § tredje punkten, 59 § 2 mom. tredje stycket eller fjärde stycket sista punkten eller 340 §, så ock den som bryter mot föreskrift i 34 §, 51 § andra stycket första punkten, 59 § 2 mom. fjärde stycket första punkten, 64 §, 301 § eller 334 § 2 mom. tredje stycket;

2 styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, där han underlåter att verkställa påskrift å aktiebrev enligt 51 § andra eller tredje stycket, 59 § 2 mom. fjärde stycket, 60 § sista stycket, 61 § 2 mom. andra stycket eller 156 § andra stycket.

329 a § Upphävd genom lag (1975:694).

330 § Böter och viten, som ådömes enligt denna lag, tillfalla kronan.

XII. ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

331 § Betalning för tecknad aktie eller tecknat garantibelopp medelst anvisning eller förbindelse, som utställts av riksbanken eller annan bank och är betalbar vid uppvisandet, så ock betalning genom insättning på räkning, som på begäran av stiftarna eller styrelsen öppnats av bank för mottagande av inbetalning å

aktier eller garantikapital i bolaget, skall vara jämställd med betalning i penningar. Öppnas sådan räkning, skall banken låta ombesörja påskrift därom å teckningslistan, så ock i kvitto å gjord insättning anmärka, att insättningen skett på räkning som avses i denna paragraf.

Tillgodohavande å räkningen skall, med den inskränkning som följer av vad i tredje och fjärde styckena stadgas, stå till bolagets fria förfogande.

På räkningen insatt belopp må ej för bolaget lyftas, innan bolaget registrerats, ej heller, i fråga om försäkringsaktiebolag, där i beslut om aktiekapitalets ökning medelst ny aktieteckning upptagits bestämmelse om minimiteckning, innan registrering skett på anmälan enligt 56 §, eller om styrelsen enligt 58 § beslutat aktiekapitalets ökning, innan bolagsstämmans godkännande av ökningsbeslutet registrerats.

Inträffar sådant fall av aktieteckning eller teckning av garantibelopp så att 16, 56 eller 178 § icke vidare är bindande, skall det på räkningen insatta beloppet jämte därå gottgjord ränta återbetalas till den, som verkställt teckningen eller hans rättsinnehavare. Har teckningsbevis eller interimsbevis utfärdats, skall beviset förses med påskrift om återbetalningen.

332 § 1 mom. Har någon genom testamente erhållit nyttjanderätten till aktier i försäkringsaktiebolag eller ock avkomsten av sådana aktier med bestämmelser till betryggande av hans avkomsträtt, att aktierna skola sättas under särskild vård, skall, där enligt testamentet rätten att i bolaget företräda aktierna skall tillkomma nyttjande- eller avkomsträttshavaren, beträffande denne, såvitt angår rätten att i bolaget företräda aktierna, gälla vad i denna lag om aktieägare är stadgat.

Såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bliva införd i aktieboken. Vid införingen skall anteckning göras om äganderättsförvärvet och om den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företräda

aktierna. I fråga om införing av nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall i övrigt vad om införing av aktieägare är stadgat äga motsvarande tillämpning, dock skall påskrift om införingen ej ske å aktiebrevet. Styrkes att nyttjande- eller avkomsträtten upphört, skall anteckning därom göras i aktieboken.

Skall försäkran som avses i 107 § avgivas av nyttjande- eller avkomsträttshavare, varde försäkran därefter lämpad.

2 mom. När god man på grund av förordnande jämlikt 18 kap. 4 § 5. föräldrabalken förvaltar aktier för blivande ägares räkning, skall blivande ägare på anmälan av gode mannen införas såsom ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

333 § 1 mom. Äger ett försäkringsbolag mer än hälften av aktierna i ett försäkringsaktiebolag eller, om aktier med olika röstvärde finnas, så många aktier, att röstetalet för dem utgör mer än hälften av röstetalet för samtliga aktier, skall det förra bolaget anses såsom moderbolag och det senare bolaget såsom dotterbolag. Om ett eller flera dotterbolag eller ock moderbolaget och ett eller flera dotterbolag tillsammans äga så många aktier i ett försäkringsaktiebolag som nyss sagts, skall jämväl sistnämnda bolag anses såsom dotterbolag (dotterdotterbolag) till moderbolaget. Har ett försäkringsbolag eljest på grund av aktieinnehav eller till följd av garantiavtal eller annat avtal eller av annan orsak ett bestämmande inflytande över ett annat försäkringsbolag, varmed jämväl är förbundet ett väsentligt intresse i det senares ställning och resultatet av dess verksamhet, skall ock det förra bolaget anses såsom moderbolag och det senare bolaget såsom dotterbolag.

Alla försäkringsbolag, som äro med varandra sålunda förenade att de inbördes äro moder- och dotterbolag eller dotterbolag till samma moderbolag, kallas koncernbolag.

2 mom. Då sådant förhållande inträtt att ett försäkringsbolag enligt vad i 1 mom. sägs skall anses såsom moderbolag i förhållan-

de till annat försäkringsbolag, skall det förra bolagets styrelse därom ofördröjligen underrätta styrelsen för det senare bolaget. Dotterbolags styrelse vare pliktig att meddela styrelsen för moderbolaget de upplysningar, som äro erforderliga för beräkningen av koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet i dess helhet.

334 § 1 mom. Beslutas i försäkringsaktiebolag enligt 61 § sådan nedsättning av aktiekapitalet, att nedsättningens genomförande medelst minskning av aktiernas nominella belopp skulle medföra att detta skulle nedgå under femtio kronor, äge, där nedsättningen ej skall genomföras medelst inlösen eller indragning av aktier, bolagsstämman besluta sammanläggning av aktierna i bolaget. Sammanläggningen må ej avse flera aktier än som erfordras för att vid utbyte mot en ny aktie dennas nominella belopp icke skall understiga femtio kronor.

Beslut om sammanläggning av aktier, efter vad ovan stadgas, vare ej gällande, med mindre beslutet ingår i nedsättningsbeslutet.

I annat fall än nu är sagt vare beslut om sammanläggning av aktier ej gällande, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom.

Där beslut om sammanläggning av aktier ej ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, skall beslutet ofördröjligen av styrelsen eller verkställande direktören anmälas för registrering. Vid anmälningen skola fogas två avskrifter av protokoll som förts i ärendet.

2 mom. När registrering skett av beslut om sammanläggning av aktier eller, om sådant beslut ingår i beslut om nedsättning av aktiekapitalet, när aktiekapitalet enligt 62 eller 63 § skall anses nedsatt, skola aktiebreven icke för ägaren medföra annan rätt mot bolaget än att i utbyte erhålla brev å nya aktier till det antal som belöper på de förutvarande aktierna eller, där ej fullt antal nya aktier belöper på de förutvarande, ett delbevis för varje aktie, som ej kan utbytas. Sådant bevis skall innehål-

la att ägaren är berättigad erhålla en ny aktie mot avlämnande av det antal delbevis som erfordras för utbekommande av en ny aktie.

Det åligger styrelsen att ofördröjligen för sådant utbyte från aktieägarna infordra breven å de förutvarande aktierna genom anmaning, som skall givas på det sätt varom i 115 § tredje stycket stadgas för där avsedd kallelse. Avlämna aktieägare icke aktiebrev för utbyte inom sex månader efter det de sålunda infordrats, skall ny anmaning på samma sätt ske till dessa aktieägare. Avlämnas icke aktiebreven inom ett år efter denna anmaning, skola å dem belöpande aktiebrev och delbevis för vederbörandes räkning försäljas på offentlig auktion, i den ordning varom stadgas i förordningen den 23 oktober 1914 om vad vid försäljning av värdepapper i vissa fall skall iakttagas. Sedan försäljning skett, medföra de förutvarande aktiebreven icke annan rätt för ägaren än att utbekomma å dem belöpande del av det vid försäljningen influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för den senare anmaningen och för försäljningen. Den senare anmaningen skall innehålla erinran om påföljden av att den ej efterkommes.

I brev å ny aktie skall angivas, att aktien tillkommit efter sammanläggning av förutvarande aktier. De äldre aktiebreven skola i betryggande ordning makuleras.

3 mom. Vad i 2 mom. stadgas om utbyte av aktiebrev vid sammanläggning av aktier skall äga motsvarande tillämpning, då på grund av beslut om bolagsordningsändring rörande akties nominella belopp delning av aktie i flera nya aktier skall äga rum.

335 § Vill aktieägare enligt 128 § påkalla inlösen av sina aktier, skall skriftlig ansökan därom göras hos styrelsen inom två veckor efter den bolagsstämma, därå förbehåll om inlösen gjorts. Styrelsen skall efter utgången av nämnda tid ofördröjligen i rekommenderat brev giva de aktieägare, för vilka lösningsplikt kan inträda, underrättelse om de ansökningar som

inkommit till styrelsen. Bestrider sådan aktieägare, att grund för anspråket föreligger, eller kan överenskommelse ej träffas om lösens belopp, skall tvisten avgöras av tre skiljemän.

Kunna de aktieägare, som gjort ansökan om inlösen, ej enas om utseende av skiljeman, skall försäkringsinspektionen utse skiljeman bland dem som av nämnda aktieägare därtill föreslagits. Styrelsen äge utse skiljeman och föra talan för de aktieägare, för vilka lösningsplikt kan inträda. I övrigt skall i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Är tvist om lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. För lösen vare de aktieägare, som röstat för beslutet, ansvariga en för alla och alla för en. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skola åvila bolaget, där ej skiljemännen på grund av särskilda omständigheter pröva skäligt ålägga aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger, där ej annat stadgats i bolagsordningen, draga tvisten under rättens prövning, såframt han väcker talan inom tre månader från det beslutet i huvudskrift eller avskrift delgavs honom. Styrelsen skall oförd röjligen ombesörja delgivningen av beslutet. Talan må föras av såväl styrelsen som enskild lösningspliktig aktieägare. Sådan talan gälle till förmån för annan lösningspliktig.

Kunna de lösningspliktiga aktieägarna ej enas om fördelningen sinsemellan av de aktier som skola inlösas, skola de övertaga aktierna efter antalet av de aktier, med vilka de deltagit i beslutet om bolagsordningsändring eller om nedsättning av aktiekapitalet.

336 § Av aktierna i svenskt eller utländskt aktiebolag må försäkringsbolag icke utan försäkringsinspektionens medgivande äga mer än en tjugondel eller, om aktier med olika röstvärde finnas, större antal än att röstetalet för aktierna utgör högst en tjugondel av röstetalet för samtliga aktier. Tillhör försäkringsbolaget koncern, skall vad sålunda stadgats gälla koncernen; aktiebolag, som ej är försäkringsbolag, skall därvid anses såsom

koncernbolag, därest förhållandena äro sådana att aktiebolaget, om det varit försäkringsaktiebolag, jämlikt 333 § skulle hava räknats såsom dotterbolag.

Vad i första stycket är stadgat skall ej äga tillämpning å aktier i försäkringsaktiebolag eller i aktiebolag, vars verksamhet uteslutande har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag, att tillskjuta garantikapital i ömsesidigt försäkringsbolag, att utöva förvaltning av försäkringsbolags fastigheter eller att biträda försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande.

Försäkringsbolag får icke utan försäkringsinspektionens medgivande äga andel i aktiefond.

337 § Föreligger intressegemenskap mellan försäkringsbolag, å ena, samt aktiebolag, varå denna lag icke äger tillämpning, eller registrerad förening, å andra sidan, äge försäkringsinspektionen att, där det med hänsyn till tillsynen över försäkringsverksamheten finnes nödigt och sedan regeringen därtill lämnat samtycke, förelägga aktiebolag eller förening som här avses att avgiva särskild redovisning över intressegemenskapen enligt anvisningar av försäkringsinspektionen.

338 § Utan försäkringsinspektionens medgivande må två eller flera försäkringsbolag icke meddela försäkring under gemensam ansvarighet en för alla och alla för en.

339 § Försäkringsbolag må ej utlåna medel till styrelseledamot, styrelsesuppleant, verkställande direktören, vice verkställande direktör, aktuarie eller revisor i bolaget eller i annat bolag inom samma koncern. Ej heller må lån utlämnas mot borgen av person som ovan sägs.

Vad i första stycket första punkten stadgas utgöre ej hinder för försäkringsbolag att i enlighet med vad därom i grunderna föreskrives utlämna lån mot säkerhet i försäkringsbrev.

340 § Försäkringsbrev skall innehålla ej mindre uppgift om de allmänna försäkringsvillkoren än även de särskilda villkoren för den försäkring, som avses i brevet.

340 a § Personuppgift, som införts i personregister som avses i datalagen (1973:289) och som angiver att försäkringstagare vidtagit dispositioner beträffande i framtiden utfallande försäkringsbelopp till förmån för annan, må ej utlämnas till denne.

341 § Skall enligt bestämmelse i denna lag anmälan eller ansökan göras eller annan handling undertecknas av styrelsen, skall egenhändig namnunderskrift tecknas av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter eller vid förfall för styrelseledamot av styrelsesuppleant. Där undertecknande skall ske av samtliga styrelseledamöter, må ock vid förfall för styrelseledamot egenhändig namnunderskrift tecknas av styrelsesuppleant. Vad nu är sagt skall äga motsvarande tillämpning, då anmälan eller ansökan skall göras eller annan handling skall undertecknas av likvidatorerna eller samtliga likvidatorer. Skall handling undertecknas av verkställande direktören, må vid förfall för honom undertecknande ske av vice verkställande direktör eller, där sådan ej finnes, av styrelseledamot eller styrelsesuppleant, som därtill bemyndigats av styrelsen.

Avskrift varom i denna lag stadgas skall, där ej särskilt föreskrift givits, vara till riktigheten bestyrkt av två personer, som vid sina namn bör angiva yrke och postadress.

342 § Skall på grund av stadgande i denna lag eller föreskrift i bolagsordning kungörelse äga rum i tidning inom viss ort, bör sådan tidning väljas som genom sin spridning är ägnad att bringa kungörelsen till allmän kännedom.

343 § Försäkringsbolag vare uti de mål, för vilka ej annorlunda genom lag stadgas, lydande under allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

Åtal för försummelse att enligt bestämmelse i denna lag göra

anmälan för registrering så ock talan, varom i 65 § 1 mom. och 335 § stadgas, skall likaledes upptagas av allmän underrätt som i första stycket sägs.

344 § Innehåller bolagsordningen förbehåll, att tvister mellan bolaget och styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören, likvidator, aktieägare, delägare eller röstberättigad, som ej är delägare, skola hänskjutas till avgörande av en eller flera skiljemän, äge det förbehåll samma verkan som tillkommer skiljeavtal. Om påkallande av förbehållets tillämpning gälle vad om stämning i denna lag finnes stadgat; där styrelsen vill föra klandertalan mot bolagsstämmobeslut på grund som avses i 131 § 1 mom. andra stycket eller 229 § 1 mom. andra stycket, skall styrelsens rätt till talan anses bevarad, om den i 89 § eller 204 § 2 mom. omförmälda stämman blivit inom klandertiden utlyst att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske.

XV. OM VISSA UNDANTAG I FRÅGA OM LAGENS TILLÄMPLIGHET

345 § I fråga om livförsäkring endast för dödsfall, vilken meddelas för en tid av längst fem år eller mot premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, må regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen medgiva undantag från de särskilda bestämmelserna i denna lag angående livförsäkring.

Beträffande tjänstepensionsförsäkring må regeringen, där sådant finnes från allmän synpunkt ändamålsenligt, medgiva avvikelser från vad denna lag innehåller. Regeringen må ock i fråga om återförsäkring medgiva de avvikelser, som prövas skäliga.

Driver försäkringsbolag rörelse i utlandet, äger försäkringsinspektionen för det utländska försäkringsbeståndet medgiva de avvikelser från vad denna lag innehåller, som med hänsyn till utländsk lag finnas påkallade.

I fråga om ömsesidigt försäkringsbolag vars verksamhetsområde är

begränsat till viss del av riket, må där rörelsen är av ringa storlek, eller, efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen medgiva de undantag från bestämmelserna i denna lag som betingas av verksamhetens omfattning och bolagets förhållande i övrigt.

346 § I avseende å Stockholms stads brandförsäkringskontor skall i tillämpliga delar gälla vad i denna lag är beträffande ömsesidigt försäkringsbolag, som meddelar brandförsäkring för all framtid eller för längre tid än tio år, i allmänhet stadgat; dock att härigenom icke föranledes skyldighet för kontorets delägare att vidkännas vidsträcktare ansvarighet för kontorets förbindelser än som förefunnits före den 1 januari 1904.

347 § I fråga om ränte- och kapitalförsäkringsanstalt skall i tillämpliga delar gälla vad i denna lag stadgas angående ömsesidigt försäkringsbolag; dock att

1 vad i 171 § första stycket första punkten stadgas icke skall äga tillämpning;
2 premiereserven skall utgöra summan av besparingsfond och livräntefond; samt
3 vad i 271 § andra stycket sägs om premiereserven i stället skall avse livräntefond.

Med besparingsfond förstås den mot försäkringarna i anstalten svarande behållningen, vad angår kapitalförsäkring, i den mån behållningen icke förfallit till betalning och vad angår livränteförsäkring i den mån de försäkrade ej uppnått den ålder, då livränta skall börja utgå. Med livräntefond förstås kapitalvärdet av utgående livräntor.

348 § Utan hinder av bestämmelserna i 168 § må för ändamål som avses i lagen om yrkesskadeförsäkring bildas ömsesidigt försäkringsbolag för vars förbindelser delägarna svara personligen; och skall beträffande sådant bolag i fråga om förlust å yrkesskadeförsäkringen vad i 197-203 §§ är för där avsett fall föreskrivet om uttaxering äga motsvarande tillämpning.

Angående trafikförsäkringsrörelse meddelas vissa särskilda bestämmelser i lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

349 § Vad ovan i denna lag är föreskrivet skall ej äga tillämpning å;

a) försäkringsanstalt, som inrättats av staten,
b) sjukkassa eller annan understödsförening, å vilken lagen om understödsföreningar äger tillämpning,
c) sjukkassa enligt lagen om allmän sjukförsäkring,
d) ömsesidigt försäkringsbolag för försäkring av egendom å landsbygden, vars verksamhetsområde är mindre än ett härad eller, där det omfattar delar av flera härad, mindre än tio socknar, såframt bolaget icke meddelar brand- eller sjöförsäkring; vid tillämpning av denna bestämmelse skall med härad likställas tingslag i de orter där benämningen härad ej förekommer.

Bolag, varom ovan under d) förmäles, vare dock pliktigt att angående sin verksamhet göra anmälan och lämna uppgifter i enlighet med de föreskrifter regeringen meddelar.

Bilaga 2: 1

Utredarens förslag till ny lag om försäkringsrörelse

1 KAP. INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § Försäkringsrörelse får drivas endast av försäkringsaktiebolag eller ömsesidiga försäkringsbolag, som fått regeringens tillstånd (koncession) till detta, om inte något annat följer av bestämmelser i denna lag eller i andra författningar.

Särskilda bestämmelser finns om utländska försäkringsföretags rätt att driva försäkringsrörelse här i landet.

2 § Försäkringsbolagen får inte driva annan rörelse än försäkringsrörelse, om det inte finns särskilda skäl för det.

Vid tillämpningen av denna lag skiljs mellan

1 livförsäkringsrörelse och annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse
2 livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag.

Med direkt livförsäkringsrörelse får inte förenas försäkringsrörelse som avser något annat än personförsäkring.

Med livförsäkringsbolag förstås i denna lag bolag vilkas försäkringsrörelse uteslutande eller så gott som uteslutande avser personförsäkring. Andra bolag är skadeförsäkringsbolag.

3 § Bestämmelserna i denna lag om livförsäkring tillämpas också i fråga om personförsäkringar av annat slag. I fråga om sådana försäkringar, meddelade för en tid av längst fem år eller mot en premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får rörelsen dock drivas utan tillämpning av de särskilda bestämmelserna om livförsäkring.

Ersättning, som i anledning av ett inträffat försäkringsfall utges i form av livränta eller sjukränta, skall tillhöra endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på i vilken av dessa slag av försäkringar som försäkringsfallet har inträffat. Har en sådan ränta inköpts i ett livförsäkringsbolag, skall den dock i detta bolag höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller förutom bestämmelserna i 2 kap. 4 §, 8 § tredje och fjärde styckena även 7 kap. 9 och 11 §§, 8 kap. 17 §, 14 kap. 25, 26, 27 och 28 §§ samt 19 kap. 3 § andra stycket i tillämpliga delar.

4 § Försäkringsbolagen skall stå under tillsyn av försäkrings inspektionen och vara registrerade hos denna.

5 § I ett försäkringsaktiebolag svarar delägarna inte personli gen för bolagets förpliktelser.

Försäkringsaktiebolagets aktiekapital skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Är aktiekapitalet fördelat på flera aktier, skall dessa lyda på lika belopp.

6 § Delägare i ett ömsesidigt försäkringsbolag är försäkringstagarna. Återförsäkringstagare skall dock inte på grund av återförsäkringen anses som delägare. I fråga om personförsäkring och återförsäkring svarar i ett ömsesidigt försäkringsbolag endast bolagets tillgångar för dess förpliktelser. För försäkringar av annat slag svarar delägarna personligen för bolagets förpliktelser med obegränsad ansvarighet eller med ansvarighet som begränsats till ett visst belopp.

Delägarnas ansvarighet får göras gällande endast på det sätt som föreskrivs i denna lag.

7 § Ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte bildas utan garantikapital om det inte finns särskilda skäl för det. Garantikapitalet

skall bestämmas med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av den planerade rörelsen. Garantikapitalet skall betalas med pengar. Garantikapitalet skall återbetalas när det inte längre behövs för rörelsens ändamålsenliga bedrivande. Om villkor för sådan återbetalning finns bestämmelser i 12 kap. 4 §.

8 § Äger ett försäkringsbolag så många aktier eller andelar i en svensk eller utländsk juridisk person att det har mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar, är försäkringsbolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag. Äger ett dotterföretag eller äger ett moderbolag och ett eller flera dotterföretag tillsammans eller äger flera dotterföretag tillsammans aktier eller andelar i en juridisk person i den omfattning som har angivits ovan, är även den sistnämnda juridiska personen dotterföretag till moderbolaget.

Har ett försäkringsbolag i annat fall på grund av aktie- eller andelsinnehav eller garantiavtal eller något annat avtal ensamt ett bestämmande inflytande över en juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet, är försäkringsbolaget moderbolag och den juridiska personen dotterföretag.

Moderbolag och dotterföretag utgör tillsammans en koncern.

Försäkringsinspektionen kan förordna att denna lags bestämmelser om koncerner skall tillämpas helt eller delvis på en grupp av försäkringsbolag som inte utgör en koncern enligt bestämmelserna i första och andra stycket, men som har gemensam eller i huvudsak gemensam administration och företagsledning. Bolagen bestämmer själva vilket bolag som skall vara moderbolag. Underlåter bolagen att utse ett moderbolag, kan försäkringsinspektionen utfärda föreskrifter om detta.

9 § Denna lag gäller inte för

1 försäkringsanstalter som inrättats av staten,
2 understödsföreningar enligt lagen (1972:262) om understödsföreningar,

3 allmänna försäkringskassor enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och

4 erkända arbetslöshetskassor enligt lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring.

10 § Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, får medge undantag eller avvikelser från bestämmelserna i denna lag i fråga om

1 livförsäkringar som endast gäller för dödsfall, beträffande bestämmelserna om livförsäkring förutsatt att livförsäkringen meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie, som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder,

2 tjänstepensionsförsäkringar om avvikelserna är ändamålsenliga från allmän synpunkt,

3 återförsäkringar om avvikelserna är skäliga,

4 utländska försäkringsbestånd, när försäkringsbolaget driver rörelse i utlandet, om avvikelserna behövs med hänsyn till utländsk lag och

5 ömsesidiga försäkringsbolag, vilkas verksamhetsområden är begränsade till viss del av Sverige, om rörelsen är av ringa storlek och undantaget är föranlett av verksamhetens omfattning och bolagens förhållanden i övrigt.

2 KAP. BILDANDE AV FÖRSÄKRINGSBOLAG

1 § Ett försäkringsbolag skall bildas av en eller flera stiftare. Stiftarna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige eller svenska juridiska personer. Handelsbolag får dock vara stiftare endast om varje obegränsat ansvarig bolagsman är svensk medborgare och bosatt i Sverige.

Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara stiftare.

2 § Stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen.

Betalningen för en aktie i försäkringsaktiebolag får inte understiga det belopp på vilket aktien skall lyda (det nominella beloppet). Aktierna skall betalas med pengar.

3 § Vid bestämmande av antal och omfattning av de försäkringar som skall vara tecknade innan ett ömsesidigt försäkringsbolag får anses bildat, skall hänsyn tas till arten av den planerade rörelsen och till garantikapitalets storlek.

4 § Stiftarna skall upprätta en bolagsordning som skall underställas regeringen för stadfästelse. Avser bolagets rörelse livförsäkring eller avser rörelsen annat slag av försäkring för längre tid än tio år skall dessutom särskilda regler (grunder) för verksamheten upprättas. Dessa grunder skall underställas regeringen för stadfästelse.

Regeringen prövar att bolagsordningen och grunderna överensstämmer med denna lag och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet.

Om regeringen finner den planerade rörelsen behövlig och även i övrigt ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet, stadfäster regeringen bolagsordningen och grunderna samt beviljar koncession tills vidare, eller om särskilda omständigheter föranleder detta för bestämd tid, dock högst tio år, varvid koncessionstiden skall gälla till det löpande räkenskapsårets slut. Vid förlängning av en koncession som har beviljats ett försäkringsbolag för bestämd tid skall samma regler gälla som vid stadfästelse av bolagsordning och grunder för ett nytt bolag.

5 § Om bolagsordningen eller grunderna ändras skall även ändringen stadfästas. Regeringen kan uppdra åt försäkringsinspektionen att i regeringens ställe meddela stadfästelse i sådana fall som inte är av principiell betydelse eller som i övrigt inte är av synnerlig vikt.

Avser ändringen en utvidgning av bolagets rörelse till en ny

försäkringsgren eller ett nytt verksamhetsområde eller avser ändringen en väsentlig omläggning av rörelsen, skall vid prövningen av stadfästelsen samma regler gälla som vid stadfästelse av bolagsordning och grunder för ett nytt bolag.

6 § Ansökningar om stadfästelse skall lämnas in till försäkringsinspektionen.

7 § Bolagsordningen för försäkringsbolag skall ange

1 bolagets firma,
2 den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3 föremålet för bolagets verksamhet, varvid det särskilt skall anges om verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,
4 området för verksamheten, om det gäller direkt försäkring i Sverige,
5 om bolaget skall driva försäkringsrörelse i utlandet,
6 antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter, som får utses av bolagsstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag,
7 sättet att sammankalla bolagsstämman,
8 vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman,
9 de regler, enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst,
10 i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring om det gäller annan försäkring än livförsäkring,
11 om förbehåll har träffats att tvister skall avgöras av skiljemän,

I försäkringsaktiebolag

12 aktiekapitalet eller, om detta utan ändring av bolagsordningen skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,
13 aktiernas nominella belopp,

I ömsesidiga försäkringsbolag

14 garantikapitalet,

15 reglerna för hur rösträtten skall utövas och hur beslut skall fattas på bolagsstämman, varvid särskilt skall anges, om och i vilken utsträckning delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade; i de fall då garantikapital skall finnas, om rösträtt skall tillkomma garanterna,

16 sättet att lämna meddelanden till delägarna,

17 intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna är personligen ansvariga för bolagets förpliktelser, om inte uteslutande bolagets tillgångar svarar för bolagets förpliktelser,

18 antal och omfattning av de försäkringar som skall vara tecknade innan bolaget kan anses bildat,

19 regler för den mottagna återförsäkringens begränsning i förhållande till den direkta försäkringen, om verksamheten avser såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,

20 i vilken ordning garanterna skall betala in de tecknade garantibeloppen samt

21 om och i vilken ordning ränta skall betalas på garantikapitalet och vinst delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

8 § För livförsäkringar skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas särskilda natur finns anledning till undantag, grunder upprättas för

1 beräkning av försäkringspremier,

2 beräkning av premiereserv,

3 försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev,

4 belåning av försäkringsbrev hos bolaget,

5 verkan av att premier inte har betalats,

6 försäkringstagarens rätt när, på något annat sätt än som avses under 3 eller 5, försäkringen upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet,

7 återbäring till försäkringstagarna,

8 skyldighet att teckna återförsäkring och

9 förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Om försäkringar, som inte är personförsäkringar, skall meddelas för längre tid än tio år, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv för sådana försäkringar liksom för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när sådan försäkring upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet.

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 1 kap. 3 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv.

Om grunder för livförsäkring finns bestämmelser i 7 kap. 2-8 §§ och 12 kap. 8 § som i tillämpliga delar även gäller för premiereservgrunder enligt tredje stycket.

9 § Sedan koncession har beviljats, skall stiftarna upprätta och skriva under en dagtecknad teckningslista som skall innehålla uppgifter om

1 sättet och tiden för kallelse till den konstituerande stämman, om enligt 12 § kallelse skall ske.

Teckningslistan skall i ett försäkringsaktiebolag även innehålla uppgifter om

2 det belopp som skall betalas för varje aktie och
3 tiden för aktiernas betalning.

10 § Teckning av aktier eller för ömsesidiga försäkringsbolag teckning av försäkringar i bolaget skall ske på teckningslistan i original eller avskrift. Till teckningslistan skall fogas avskrifter av koncessionsbeslutet, bolagsordningen och de grunder som anges i 8 §.

Har aktier eller försäkringar tecknats på annat sätt kan teckningen inte göras gällande av bolaget, om tecknaren anmäler felet hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering.

Har aktier eller försäkringar tecknats med villkor, är teckningen

ogiltig. Har ogiltigheten inte anmälts hos försäkringsinspektionen före bolagets registrering, är dock tecknaren bunden fastän han inte kan åberopa villkoret.

Stiftarna eller andra får inte uppbära ersättning av försäkringsbolaget för andra kostnader för bolagets bildande än allmänna avgifter och sedvanliga arvoden för upprättande av stiftelsehandlingar och liknande arbeten. De får inte heller förbehålla sig eller någon annan särskilda förmåner eller rättigheter.

11 § I försäkringsaktiebolag avgör stiftarna om aktieteckningen skall godtas och hur många aktier som skall tilldelas tecknarna. Har en stiftare enligt uppgift i teckningslistan tecknat ett visst antal aktier, skall minst detta antal tilldelas denne.

Om aktier inte har tilldelats en aktietecknare enligt aktieteckningen, skall stiftarna utan dröjsmål underrätta aktietecknaren om detta.

12 § Beslutet om bolagets bildande skall fattas på en konstituerande stämma.

Stiftarna skall kalla, i försäkringsaktiebolag de godtagna aktietecknarna, och i ömsesidiga försäkringsbolag dem som tecknat försäkringar till den konstituerande stämman enligt föreskrifterna i bolagsordningen om kallelse till bolagsstämma. Teckningslistorna och de därtill fogade handlingarna såsom koncessionsbeslutet, bolagsordningen och grunderna skall genom stiftarnas försorg hållas tillgängliga för tecknarna under minst en vecka före stämman på den plats som har angivits i kallelsen.

Om alla aktier i försäkringsaktiebolag och alla försäkringar i ett ömsesidigt försäkringsbolag tecknas vid stämman och alla godtagna aktieägare eller i det ömsesidiga försäkringsbolaget alla de som tecknat försäkringar är ense, kan dock beslutet om bolagets bildande fattas även om någon kallelse till stämman inte har skett.

På den konstituerande stämman skall stiftarna lägga fram teck-

ningslistorna och de därtill fogade handlingarna i original. Stiftarna skall vidare lämna följande uppgifter.

I försäkringsaktiebolag

1 antalet aktier enligt de godtagna teckningarna,
2 aktiernas fördelning mellan tecknarna och
3 det belopp som inbetalats på aktierna

I ömsesidiga försäkringsbolag

1 antalet och omfattningen av de tecknade försäkringarna och
2 det belopp som inbetalats på garantikapitalet.

Samtliga uppgifter skall föras in i protokollet.

13 § Om det vid den konstituerande stämman i ett försäkringsaktiebolag inte visas att teckning och tilldelning av aktier skett motsvarande aktiekapitalet eller minimikapitalet enligt bolagsordningen, har frågan om bolagets bildande fallit.

Detsamma gäller om det vid den konstituerande stämman i ett ömsesidigt försäkringsbolag inte visas att försäkringar har tecknats till minst det antal och i den omfattning som föreskrivs i bolagsordningen eller, om garantikapital skall finnas, det inte visas att detta har inbetalats till den del som föreskrivs i bolagsordningen.

Om i försäkringsaktiebolag tecknare med flertalet avgivna röster och två tredjedelar av de vid stämman företrädda aktierna röstar för beslutet att bilda bolaget, är bolaget bildat. I annat fall har frågan om bolagets bildande fallit.

I ömsesidiga försäkringsbolag beslutar de närvarande röstberättigade att bolaget skall bildas. I annat fall har frågan om bolagets bildande fallit.

När försäkringsbolaget är bildat, skall en styrelse och revisorer väljas.

I fråga om den konstituerande stämman gäller i övrigt i tillämpliga delar föreskrifterna om bolagsstämma i denna lag och bolagsordningen.

14 § Bolaget skall anmälas för registrering senast sex månader efter det att koncession har beviljats.

För registrering av ett försäkringsaktiebolag krävs att

1 det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade aktier efter avdrag för de aktier som enligt 16 § har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (bolagets aktiekapital), svarar mot det i bolagsordningen angivna aktiekapitalet eller uppgår till minimikapitalet och
2 de aktier som ingår i bolagets aktiekapital är helt betalda.

Genom registreringen fastställs bolagets aktiekapital till det belopp som anges i andra stycket 1. De aktier som enligt 16 § har förklarats förverkade och inte övertagits av någon annan blir därvid ogiltiga.

För registrering av ett ömsesidigt försäkringsbolag krävs att

1 minst hälften av garantikapitalet har betalats om garantikapital skall finnas och
2 garanterna har lämnat till bolaget ställda skriftliga förbindelser på de garantibelopp som inte har betalats.

Om inte försäkringsbolaget anmäls för registrering inom den i första stycket angivna tiden eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget, har frågan om bolagets bildande fallit. Styrelseledamöterna ansvarar solidariskt för återbetalningen av de belopp som har betalats in på de tecknade aktierna, eller på grund av garantiavtalet eller de tecknade försäkringarna samt uppkommen avkastning med avdrag för kostnaderna på grund av åtgärder enligt 19 § första stycket tredje meningen.

15 § Skulder som grundas på aktieteckning eller på teckning av garantibelopp får inte kvittas mot fordringar hos försäkringsbolaget.

Försäkringsbolaget kan inte överlåta eller pantsätta fordringar på aktiebelopp eller garantibelopp.

Den som efter överlåtelse har förvärvat aktier som inte är helt betalda är sedan han anmält sitt namn för införande i aktieboken, tillsammans med överlåtaren ansvarig för betalningen.

16 § Om en aktie inte betalas i rätt tid, kan styrelsen anmana den betalningsskyldige att betala aktien. Anmaningen skall innehålla meddelande att aktien kan förklaras förverkad. Anmaningen skall ske genom avsändande av rekommenderat brev, om den betalningsskyldiges adress är angiven vid aktieteckningen eller införd i aktieboken eller annars anmäld till bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. En underrättelse om anmaningen skall genast sändas till den som är införd som panthavare eller uppdragstagare för aktien i förteckningen enligt 3 kap. 12 §. Inkommer inte betalning inom en månad efter anmaningen får styrelsen förklara aktien förverkad för den betalningsskyldige.

Styrelsen kan innan en förverkad aktie har blivit ogiltig låta någon annan överta aktien och betalningsansvaret för det tecknade beloppet.

Om en aktie har förklarats förverkad och inte övertagits av någon annan som erlagt full betalning, skall den, för vilken aktien har förverkats gentemot bolaget svara för en femtedel av full betalning för aktien.

17 § Innan styrelsen valts kan aktierna, garantibeloppen eller försäkringarna betalas endast genom insättning på sådan räkning, som stiftarna öppnat för detta ändamål hos något svenskt bankinstitut.

Det på räkningen insatta beloppet får lyftas när styrelsen valts. Har frågan om bolagets bildande fallit eller är teckningen av aktier, garantibelopp eller försäkringar av annan orsak inte bindande, skall de inbetalda beloppen betalas tillbaka med ränta till tecknarna.

18 § Om det i ett ömsesidigt försäkringsbolag skall finnas garantikapital, skall detta vara betalt senast inom två år från bolagets bildande.

19 § Innan försäkringsbolaget har registrerats, kan det inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Det kan inte heller söka, kära eller svara inför domstol eller någon annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål om bolagsbildningen och även vidta åtgärder för att erhålla de tecknade aktiebeloppen eller de tecknade garantibeloppen.

Vidtar någon på bolagets vägnar före registreringen en åtgärd och uppkommer härigenom en förpliktelse för bolaget svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om detta solidariskt för förpliktelsen. När bolaget har registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av bolagsordningen teckningslistan eller grunderna eller har tillkommit efter det att bolaget har bildats.

Har ett avtal för bolaget slutits före registreringen med en medkontrahent som har känt till att bolaget inte var registrerat, kan denne frånträda avtalet såvida något annat inte följer av detta. Denna möjlighet att frånträda avtalet finns endast om en anmälan för registrering inte har gjorts inom den i 14 § föreskrivna tiden eller om försäkringsinspektionen genom ett lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller har vägrat registrering av bolaget. Har medkontrahenten inte känt till att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet, innan bolaget har registrerats.

3 KAP. AKTIER, AKTIEBREV OCH AKTIEBOK M.M. I FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAG

1 § Alla aktier har lika rätt i bolaget, om inte något annat följer av denna paragraf.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av olika slag skall finnas eller kunna utges. En sådan bestämmelse skall ange

1 olikheterna mellan aktieslagen,
2 antalet aktier av varje slag,
3 den företrädesrätt som kan tillkomma aktieägarna vid en ökning av aktiekapitalet enligt 4 kap. om aktierna inte skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst; en föreskrift om olika företrädesrätt får meddelas endast om aktierna inte skall medföra lika rätt till andel i bolagets tillgångar eller vinst.

Avser olikheten mellan aktieslagen aktiernas röstvärde, gäller att ingen aktie får ha ett röstvärde som överstiger tio gånger röstvärdet för någon annan aktie.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktier av ett visst slag skall i närmare angiven ordning kunna omvandlas till aktier av annat slag. Omvandlingen skall utan dröjsmål anmälas för registrering och är verkställd när registreringen sker.

2 § Aktier kan fritt överlåtas och förvärvas, om något annat inte följer av 3 § eller 18 kap. 1 § eller i övrigt av lag.

3 § I bolagsordningen kan tas in förbehåll att en aktieägare eller någon annan skall ha rätt att lösa sådana aktier, som övergår till ny ägare. Förbehållet skall ange

1 vilka som har lösningsrätt och, om lösningsrätten inte skall kunna utövas vid vissa fång, vilka slags fång som har undantagits,
2 den ordning, i vilken lösningsrätten tillkommer de lösningsberättigade inbördes,
3 den tid, ej överstigande två månader från anmälan hos sty-

relsen om en akties övergång, inom vilken lösningsanspråket skall framställas hos bolaget,

4 den tid inom vilken lösen skall betalas; denna tid får inte överstiga en månad räknat från den tidpunkt då lösenbeloppet bestämdes.

Förvärvas flera aktier genom samma fång, kan, om något annat inte följer av förbehållet, lösningsrätten inte utövas för mindre antal aktier än fånget omfattar. Om vid tillämpningen av föreskrifterna i bolagsordningen om lösens belopp någon skulle beredas otillbörlig fördel, kan jämkning ske.

När en anmälan gjorts om aktiens övergång, skall styrelsen genast skriftligen meddela detta till varje lösningsberättigad vars postadress är införd i aktieboken eller i övrigt är känd för bolaget.

Om något annat inte föreskrivs i bolagsordningen, skall en tvist om lösningsrätten och om lösenbeloppets storlek prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän.

Innan det visar sig att lösningsrätten inte använts kan den som aktien har övergått till inte utöva någon annan rätt på grund av aktien gentemot bolaget än rätt till vinstutdelning och företrädesrätt till teckning av nya aktier vid nyemission eller till teckning av andel i lån som avses i 5 kap. Rättigheter och skyldigheter på grund av sådan teckning övergår till den som begagnar sig av lösningsrätten.

4 § Aktiebrevet skall ställas till viss man. Det får lämnas ut endast till den aktieägare vars namn är infört i aktieboken och först när den eller de aktier brevet lyder på har betalats. Vidare fordras

1 att försäkringsaktiebolaget har registrerats, om aktien har tecknats vid bolagets bildande,

2 att nyemissionen eller fondemissionen har registrerats, om aktien tillkommit på grund av emissionen, eller

3 att registrering har skett enligt 5 kap. 14 §, om aktien har

tillkommit på grund av utbyte eller nyteckning enligt 5 kap.

Aktiebrevet skall undertecknas av styrelsen eller enligt styrelsens fullmakt av en bank. Namnteckningarna får återges genom tryckning eller på något annat liknande sätt. Brevet skall ange bolagets firma, ordningsnummer på den eller de aktier varpå brevet lyder, aktiens nominella belopp och dagen för utfärdandet. Kan, när aktiebrevet ges ut, aktier av olika slag finnas enligt bolagsordningen, skall aktieslaget anges i brevet. Om bolagsordningen innehåller förbehåll enligt 1 § fjärde stycket, 3 §, 8 § eller 6 kap. 8 §, skall detta tydligt anges i brevet på den aktie som avses med förbehållet. Uppgiften kan ges i förkortad form. Förkortningsformerna fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

När utbetalning görs vid inlösen av en aktie eller vid minskning av dess nominella belopp eller vid skifte av bolagets tillgångar, skall aktiebrevet förses med påskrift om utbetalningen. När en aktie utan återbetalning har dragits in eller det nominella beloppet har ändrats, skall så snart som möjligt en påskrift om detta göras på aktiebrevet.

Ett aktiebrev, som i samband med dödning eller vid utbyte ges ut i stället för ett annat, skall innehålla uppgift om detta. Utbyts ett aktiebrev mot ett eller flera andra aktiebrev skall det äldre aktiebrevet och de därtill hörande kupongarken makuleras på ett betryggande sätt.

Emissionsbevis samt de skuldebrev och optionsbevis som avses i 5 kap. skall undertecknas på det sätt som anges i andra stycket.

5 § Innan aktiebrevet utfärdas kan bolaget utge ett till viss man ställt bevis om rätt till en eller flera aktier (interimsbevis). Beviset skall innehålla förbehåll om att aktiebrevet endast lämnas ut när bolaget fått tillbaka beviset. På begäran skall brevet förses med anteckning om de betalningar som har gjorts för aktien. På interimsbeviset skall även antecknas den återbetalning som sker enligt 2 kap. 17 § andra stycket. I övrigt gäller bestämmelserna i

denna lag om aktiebrev i tillämpliga delar för interimsbevis.

6 § Om ett aktiebrev eller ett till viss man ställt emissionsbevis eller optionsbevis överlåts eller pantsätts, skall bestämmelserna om skuldebrev till viss man eller order i 13, 14 och 22 §§ lagen (1936:81) om skuldebrev tillämpas. Härvid är den som innehar ett aktiebrev och enligt bolagets anteckning på detta är införd som ägare i aktieboken likställd med den som enligt 13 § andra stycket nämnda lag förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande.

Överlåts eller pantsätts ett emissionsbevis eller ett optionsbevis som inte är ställt till viss man, skall bestämmelserna om skuldebrev till innehavaren i 13, 14 och 22 §§ lagen om skuldebrev tillämpas.

Om utdelningskuponger finns bestämmelser i 24 och 25 §§ lagen om skuldebrev.

7 § Över försäkringsaktiebolagets samtliga aktier och aktieägare skall styrelsen föra en förteckning (aktiebok). Den skall upprättas omedelbart efter bolagets bildande. Aktierna skall tas upp i nummerföljd med uppgift om aktietecknarna. Aktieägarnas postadress och yrke eller titel skall anges. Finns det aktier av olika slag, skall det av aktieboken framgå till vilket slag varje aktie hör.

Aktieboken kan bestå av ett betryggande lösblads- eller kortsystem. Den kan också föras med maskin för automatisk databehandling eller på annat liknande sätt.

När någon visar upp ett utfärdat aktiebrev och enligt 6 § eller på något annat sätt styrker sitt förvärv eller när en aktieägare eller annan behörig person anmäler någon annan förändring i de förhållanden som har tagits upp i aktieboken, skall aktieägarens namn eller en anteckning om förändringen genast föras in. Dagen för införandet skall anges, om dagen inte framgår av något annat tillgängligt material. Om lösningsrätt enligt 3 § tillkommer en aktieägare eller någon annan, får införandet dock inte göras,

förrän det visat sig att lösningsrätten inte använts.

Är sista överlåtelsen på ett aktiebrev tecknad in blanco, skall namnet sättas ut i överlåtelsen innan införandet sker. Ett aktiebrev som visats upp skall förses med påskrift om införandet och dagen för detta.

8 § I bolagsordningen kan förbehåll tas in om att den vars namn på en fastställd avstämningsdag är införd i aktieboken eller i den förteckning som skall göras enligt 12 § skall anses behörig att ta emot den utdelning, de emissionsbevis och, vid fondemission, de brev på nya aktier som tillkommer aktieägaren. Om förbehållet förs in genom en ändring av bolagsordningen, skall styrelsen sedan stadfästelse av ändringen har meddelats fastställa och vid anmälan för registrering av bolagsstämmans beslut för registrering anmäla från vilken dag förbehållet skall tillämpas.

Ett försäkringsbolag som i sin bolagsordning har ett sådant förbehåll (avstämningsförbehåll) kallas i denna lag avstämningsbolag.

För avstämningsbolag skall Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag (värdepapperscentralen), fullgöra uppgifterna att

1 föra aktieboken, ett aktiebrevsregister och förteckningen enligt 12 §,
2 pröva frågor om att föra in aktieägarnas namn i aktieboken,
3 svara för utskriften av aktieboken och sammanställningen av uppgifterna enligt 6 § lagen (0000:00) om värdepapperscentralen,
4 stämma av aktieboken och förteckningen enligt 12 §,
5 sända ut aktiebreven, utdelningen och emissionsbevisen,
6 svara för utbyten av aktiebreven och de därmed sammanhängande åtgärderna och
7 vidta åtgärder enligt 4 kap. 17 § i fråga om aktier som inte är uttagna.

9 § I avstämningsbolag får aktiebrev på uppdrag av bolaget på dess vägnar undertecknas av värdepapperscentralen, varvid firma-

tecknarens namnteckning får återges genom tryckning eller på något annat liknande sätt. Brevet skall i stället för aktiens ordningsnummer ange brevets ordningsnummer och det antal aktier brevet avser. På begäran av aktieägare eller förvaltare som avses i 10 § skall aktiebreven delas upp, läggas samman eller på annat sätt bytas ut. När aktiebrevet visas upp för införande av ny ägares namn i aktieboken, får värdepapperscentralen byta ut brevet mot ett eller flera nya brev. Har det äldre brevet överlåtits in blanco, behöver inte förvärvarens namn sättas ut i överlåtelsen. I aktiebrev som utfärdas vid utbyte behöver inte någon uppgift om utbytet eller om den dag när det äldre brevet utfärdades tas in. Inte heller behöver aktiebrev, som utfärdas i samband med att aktieägarens namn förs in i aktieboken, förses med uppgifter om införandet.

Bestämmelserna i första stycket skall tillämpas på emissionsbevis samt på de skuldebrev och de optionsbevis som avses i 5 kap. I sådana handlingar behövs något ordningsnummer dock inte anges.

10 § I avstämningsbolag förs aktieägarnas namn in i aktieboken med uppgift om personnummer eller annat identifieringsnummer och postadress. För varje ägare anges det antal aktier av olika slag denne äger. I stället för aktienumret anges aktiebrevets ordningsnummer. Aktieboken förs med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt.

Har aktier i ett avstämningsbolag lämnats till förvaltning hos en bank eller en fondkommissionär, som är auktoriserad som förvaltare av aktier, kan i stället för aktieägarens namn bankens eller fondkommissionärens namn föras in i aktiebrevet och i aktieboken. Är aktierna i ett avstämningsbolag föremål för handel vid utländska fondbörser, kan, efter särskilt tillstånd, i bolagets aktiebrev och i aktieboken i stället för aktieägare som är bosatta utomlands föras in namnet på den som fått uppdraget att i utlandet förvalta hans aktier.

I aktiebrevet och i aktieboken skall anmärkas att aktien innehas

för någon annans räkning. Detsamma gäller emissionsbevis som utfärdas på grund av aktier som är registrerade hos förvaltare och som är ställda till viss man. Beträffande förvaltare antecknas i aktieboken samma uppgifter som enligt första stycket skall föras in om aktieägare.

För rätt till registrering som förvaltare krävs därutöver att förvaltaren uppfyller de villkor som gäller för införande av aktieägarens namn i aktieboken. Om auktorisation och tillstånd enligt denna paragraf, om förvaltarens åligganden samt om skyldighet för bolaget och värdepapperscentralen att för alla hålla tillgänglig en sammanställning av uppgifter från förvaltaren om de aktieägare, som har mer än femhundra aktier i bolaget registrerade i förvaltarens namn, finns bestämmelser i lagen (0000:00) om värdepapperscentralen.

11 § Har ett avstämningsförbehåll förts in genom en ändring av bolagsordningen och har ett aktiebrev som dessförinnan utfärdats inte lämnats in för utbyte mot ett nytt brev, får uppgifter om aktien i den tidigare aktieboken föras över till en sådan aktiebok som avses i 10 § första stycket. Därvid skall anges att aktiebrevet inte avlämnats. Sker ingen överföring av uppgifter om aktien gäller den äldre aktieboken ifråga om denna aktie.

Utöver aktieboken skall i avstämningsbolag föras ett aktiebrevsregister. Registret tar i löpande nummerföljd upp de aktiebrev som utfärdas med uppgift om dagen för utfärdandet, antalet aktier och aktieslag samt ägarens eller, i de fall som avses i 10 § andra stycket, förvaltarens identifieringsnummer i aktieboken. När ett nytt aktiebrev utfärdats i stället för ett äldre, görs i registret hänvisning till det äldre brevets ordningsnummer. För det sistnämnda brevet antecknas att det har makulerats.

I avstämningsbolag skall de uppgifter som avförts ur aktieboken, aktiebrevsregistret eller förteckningen enligt 12 § bevaras i minst tio år. En aktiebok som ett sådant bolag tidigare har fört, skall bevaras i minst tio år efter det att uppgifterna

beträffande bolagets samtliga aktier har förts in i den aktiebok som avses i 10 § första stycket.

12 § I avstämningsbolag skall i en särskild förteckning på begäran tas upp namnet på de aktieägare som med skriftlig handling visar att de till följd av uppdrag eller pantsättning eller på grund av villkor i testamente eller gåvobrev har rätt att i stället för de aktieägare vilkas namn är införda i aktieboken lyfta utdelning och ta emot emissionsbevis och, vid fondemission, brev på nya aktier. Detsamma gäller förmyndaren eller gode mannen för aktieägare eller vid konkurs konkursförvaltaren eller vid utmätning av eller kvarstad på aktier utmätningsmannen.

I förteckningen skall för sådana personer antecknas samma uppgifter som enligt 10 § första stycket skall föras in i aktieboken om aktieägare. Av förteckningen skall även framgå den rätt som tillkommer dessa. Sådana anteckningar skall avföras, när det visas att rätten har upphört.

Uppgifter ur förteckningen får inte lämnas till någon annan utan samtycke av den som berörs av de förhållanden som har antecknats i förteckningen.

13 § Aktieboken skall hållas tillgänglig för alla på den ort där styrelsen har sitt säte. Förs aktieboken med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall i stället en utskrift av aktieboken på begäran tillhandahållas hos bolaget och, i fråga om avstämningsbolag, även hos värdepapperscentralen. Utskriften får inte vara äldre än sex månader. Alla har rätt att mot ersättning för kostnaderna få en sådan utskrift av aktieboken eller del av den. När det gäller avstämningsbolag får dock denna utskrift inte innehålla någon uppgift om de aktieägare som har högst femhundra aktier i bolaget.

Aktieboken skall hållas tillgänglig för aktieägarna vid bolagsstämman. Förs aktieboken med maskin för automatisk databehandling eller på något annat liknande sätt, skall istället en utskrift av hela aktieboken avseende förhållandena tio dagar före bolagsstämman hållas tillgänglig vid stämman.

I utskriften tas i alfabetisk ordning upp aktieägarnas namn och namnet på de förvaltare som avses i 10 § andra stycket. Aktiebrevens nummer behöver inte anges.

14 § Den till vilken en aktie har övergått får inte, innan dennes namn förts in i aktieboken, utöva den rätt i bolaget som tillkommer en aktieägare. Detta gäller dock inte sådan rätt som uppkommit ur en aktie och som utövas genom uppvisande eller avlämnande av ett aktiebrev, en kupong eller något annat särskilt bevis som ges ut av bolaget.

Ägarna till de aktier för vilka aktiebrev har utfärdats innan bolaget blivit ett avstämningsbolag, kan inte när det gäller därefter beslutad utdelning eller emission erhålla utdelning, emissionsbevis eller, vid fondemission, brev på nya aktier förrän de har avlämnat aktiebreven för utbyte mot nya sådana och införande i aktieboken har gjorts enligt 10 §. Innan detta har skett är 12 § inte tillämplig.

Om en aktie ägs av flera, kan de endast genom en gemensam företrädare utöva den rätt i bolaget som en aktieägare har.

15 § Vad som sägs i denna lag om aktieägarens rätt att i bolaget företräda aktier skall gälla även för den som genom ett testamente erhållit nyttjanderätten till eller rätten till avkomst av aktier, om testamentet innehåller en bestämmelse att denne skall få företräda aktierna och, för avkomsträttshavaren, att aktierna till tryggande av dennes avkomsträtt skall sättas under särskild vård.

Namnet på såväl ägaren som nyttjande- eller avkomsträttshavaren skall på anmälan bli införd i aktieboken. Vid införandet skall göras en anteckning om äganderättsförvärvet och om den med nyttjande- eller avkomsträtten förenade rätten att i bolaget företräda aktierna. I fråga om införandet av nyttjande- eller avkomsträttshavarens namn gäller i övrigt vad som sägs i denna lag om införandet av aktieägarens namn. Dock skall en påskrift om införandet inte ske på aktiebrevet. När det styrks att nytt-

jande- eller avkomsträtten har upphört, skall en anteckning om detta göras i aktieboken.

När en god man på grund av ett förordnande enligt 18 kap. 4 § 5 föräldrabalken förvaltar aktier för blivande aktieägares räkning, skall den blivande ägaren på anmälan av den gode mannen föras in som ägare i aktieboken med anteckning om förvärvet och om förordnandet.

16 § Ingår aktier i en aktiefond enligt aktiefondslagen (1974:931), skall namnet på det fondbolag som förvaltar fonden samt fondens beteckning föras in i aktiebreven och i aktieboken.

17 § Om ett aktiebrev enligt denna lag skall förses med påskrift eller om det på grund av bolagsstämmans beslut om uppdelning av aktierna skall bytas ut mot två eller flera nya aktiebrev, kan bolaget hålla inne den utdelning som hör till aktierna samt emissionsbevisen till dess aktiebreven tillhandahålls för nämnda ändamål. Detta gäller också om aktiebrev skall bytas ut på grund av att aktier av visst slag enligt en bestämmelse i bolagsordningen skall omvandlas till aktier av något annat slag.

4 KAP. ÖKNING AV AKTIEKAPITALET I FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAG GENOM NYEMISSION ELLER FONDEMISSION

Inledande bestämmelser

1 § Aktiekapitalet kan ökas genom att aktier tecknas mot betalning (nyemission) eller genom att aktier ges ut utan ny betalning eller genom att aktiernas nominella belopp höjs utan ny betalning (fondemission).

Beslut om emission fattas av bolagsstämman, om något annat inte följer av 14 eller 15 §. Sådana beslut får inte fattas förrän bolaget har blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, får beslutet om emissionen fattas samtidigt med beslutet om ändringen och under förutsättning att stadfästelse av ändringen meddelas.

Vid nyemission får betalning för aktier inte understiga det nominella beloppet.

Vid fondemission får inte till aktiekapitalet föras över belopp som understiger summan av de nya aktiernas nominella belopp eller den sammanlagda höjningen av aktiernas nominella belopp.

2 § Vid en nyemission, där de nya aktierna skall betalas med pengar (kontantemission), och vid en fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger. Detta gäller endast om något annat inte har bestämts i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller vid en kontantemission, om något annat antingen inte har bestämts i emissionsbeslutet eller följer av villkor som enligt 5 kap. 4 § första stycket 8 har meddelats vid emission av skuldebrev.

3 § Aktierna skall betalas med pengar.

Om försäkringsbolaget genom ökningen av aktiekapitalet avser att förvärva mer än hälften av aktierna i ett annat försäkringsbolag eller, om det finns aktier med olika röstvärde, så många aktier att röstetalet för dem utgör mera än hälften av röstetalet för samtliga aktier, kan försäkringsinspektionen medge att de nya aktierna får betalas med aktier i det sistnämnda bolaget (apport) samt att teckningen av de nya aktierna sker med villkor om detta. Har försäkringsinspektionen lämnat ett sådant medgivande skall företrädesrätt till teckning av de nya aktierna inte tillkomma förutvarande aktier.

Bestämmelser om apport eller att aktier skall tecknas med kvittningsrätt eller i övrigt med villkor skall tas upp i beslutet om nyemission.

Styrelsen skall lämna en redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av dessa bestämmelser. Emissionsbeslutet skall innehålla uppgift om att denna redogörelse och försäkringsinspektionens medgivande har lämnats.

4 § De aktieägare som har företrädesrätt att delta i en emission

har rätt att för varje aktie få ett särskilt emissionsbevis (vid nyemission teckningsrättsbevis och vid fondemission delbevis). Om bolaget inte är ett avstämningsbolag, får de kuponger som hör till aktiebrevet användas som emissionsbevis. Används inte sådana kuponger som emissionsbevis, skall det i beviset anges hur många sådana bevis som skall lämnas för varje ny aktie.

Om en aktieägare utnyttjar sin företrädesrätt att delta i en emission i ett bolag som inte är ett avstämningsbolag, skall detta antecknas på det aktiebrev på vilket företrädesrätten grundas, om inte kuponger används som emissionsbevis.

I avstämningsbolag skall emissionsbevisen och, vid fondemission, breven på nya aktier som tillkommer aktieägare genast sändas i rekommenderat brev eller på annat betryggande sätt till dem vilkas namn på avstämningsdagen är införda i aktieboken eller i förteckningen enligt 3 kap. 12 §. Om dessa inte är berättigade att ta emot handlingarna skall bolaget ändå anses ha fullgjort sin skyldighet. Detta gäller dock inte om bolaget eller värdepapperscentralen har känt till att handlingarna skulle komma i orätta händer eller om någon av dem har åsidosatt den aktsamhet som de efter omständigheterna skäligen bort iaktta. Bolaget eller värdepapperscentralen kan inte heller anses ha fullgjort sin skyldighet om mottagaren var omyndig.

Allmänna bestämmelser om nyemission

5 § Ett förslag till beslut om nyemission skall hållas tillgängligt för aktieägarna under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken beslutet skall fattas. Det skall genast sändas till de aktieägare som begär det och uppger sin postadress. Förslaget skall läggas fram på stämman. Vad som nu har sagts om förslag till beslut skall även gälla sådana redogörelser av styrelsen och sådana medgivanden av försäkringsinspektionen som avses i 3 §. Innebär förslaget en avvikelse från aktieägarnas företrädesrätt, skall skälen till avvikelsen anges i förslaget eller i en handling som skall fogas till förslaget. Om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman, skall även följande

handlingar enligt vad som nyss har sagts hållas tillgängliga och läggas fram på stämman:

1 en avskrift av den senaste årsredovisningen, försedd med anteckningar om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust, samt en avskrift av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,
2 en av styrelsen undertecknad redogörelse för händelser som är av väsentlig betydelse för bolagets ställning och som har inträffat efter det att årsredovisningen avgetts och
3 ett av revisorerna avgivet yttrande över redogörelsen.

Kallelsen till bolagsstämman skall innehålla uppgifter om den företrädesrätt att teckna aktier som aktieägarna eller andra har enligt förslaget samt uppgifter om vem som i övrigt får teckna aktier.

6 § Beslutet om nyemission skall ange

1 det belopp eller det högsta belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas, eller det lägsta och högsta beloppet för ökningen,
2 det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, i de fall då aktier av olika slag finns eller kan utges,
3 den företrädesrätt att teckna aktier som aktieägarna eller andra har samt vem som annars får teckna aktier,
4 den tid inom vilken aktierna kan tecknas, i de fall då ett visst belopp eller ett lägsta belopp har fastställts för aktiekapitalets ökning,
5 den tid - som inte får vara kortare än två veckor - inom vilken en aktieägare kan utnyttja sin företrädesrätt, varvid tiden räknas
   a) från det att kungörelsen enligt 7 § utfärdades
   b) från emissionsbeslutet om samtliga aktieägare har varit företrädda vid den bolagsstämma som har fattat beslutet eller
   c) från avstämningsdagen när det gäller avstämningsbolag,

6 den tid inom vilken tecknade aktier skall betalas,
7 den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de aktier som inte har tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om det inte föreskrivs att fördelningen skall bestämmas av styrelsen samt
8 aktiernas nominella belopp och det belopp som skall betalas för varje tecknad aktie.

Om ett förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 18 kap. 1 § skall gälla för de nya aktierna, skall emissionsbeslutet innehålla en erinran om detta.

Om en aktieägare skall ha företrädesrätt att delta i emissionen gäller för avstämningsbolag att avstämningsdagen skall anges i emissionsbeslutet. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från det emissionsbeslutet har kungjorts enligt 7 §.

Om de kuponger som hör till aktiebreven skall användas som emissionsbevis, skall detta anges i beslutet.

7 § Beslutet om nyemissionen eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Kungörs inte beslutet i dess helhet, skall det i kungörelsen lämnas uppgifter om var beslutet hålls tillgängligt. I de bolag som inte är avstämningsbolag krävs dock inte någon kungörelse, om samtliga aktieägare varit företrädda vid den bolagsstämma som har beslutat om emissionen.

Är bolaget inte ett avstämningsbolag, skall beslutet om nyemissionen genast sändas till de aktieägare, vilkas postadresser är kända för bolaget, i de fall då aktieägarna i fråga skall ha företrädesrätt att delta i emissionen. Detta gäller dock inte, om samtliga aktieägare har varit företrädda vid den bolagsstämma som har beslutat om emissionen.

8 § Teckning av nya aktier skall ske på en teckningslista som innehåller beslutet om nyemissionen. Avskrifter av bolagsordningen

och av de handlingar, som skall läggas fram enligt 3 och 5 §§, skall fogas till teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknarna på den plats som anges i listan.

Om de som har rätt till det tecknar alla aktierna vid den stämma där beslutet om nyemissionen fattas, kan teckningen ske i stämmans protokoll. Detta gäller dock inte avstämningsbolag.

Om teckningen har skett i strid mot denna paragraf eller om en aktie har tecknats med villkor som inte stämmer överens med de i emissionsbeslutet angivna villkoren, är aktieteckningen ogiltig, under förutsättning att ogiltigheten har anmälts hos försäkringsinspektionen innan anmälan enligt 13 § har registrerats.

9 § När teckningen har avslutats skall styrelsen besluta om tilldelning av nya aktier till aktietecknarna. Anser styrelsen att aktieteckningen är ogiltig, skall aktietecknaren genast underrättas om detta. Aktierna skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken.

10 § Om det har bestämts ett visst belopp eller ett lägsta belopp för aktiekapitalets ökning, har beslutet om nyemissionen förfallit i de fall då beloppet inte har tecknats inom teckningstiden. Detsamma gäller ett beslut om en sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas. Vad som har betalats för de tecknade aktierna skall i sådana fall genast betalas tillbaka.

11 § Bestämmelserna i 2 kap. 15 och 16 §§ skall tillämpas vid inbetalning på grund av beslut om nyemission. Kvittning av en skuld på grund av aktieteckning mot en fordran hos bolaget får dock ske, om beslutet om nyemission innehåller bestämmelser om kvittning, eller om styrelsen medger kvittning. Ett sådant medgivande får inte lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

12 § Beslutet om nyemission skall anmälas för registrering inom sex månader från beslutet, om det inte har förfallit enligt 10 §.

För registrering krävs att

1 alla de i det förut registrerade aktiekapitalet ingående aktierna enligt registret helt betalats,
2 det sammanlagda nominella beloppet av tecknade och tilldelade nya aktier efter avdrag för de aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan (ökningen av aktiekapitalet) uppgår till det belopp som avses i 10 §,
3 hälften av det belopp som skall betalas med pengar för de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna har betalats in,
4 all apportegendom enligt beslutet om nyemission är tillförd bolaget och
5 behövliga ändringar av bolagsordningen har stadfästs.

Genom registreringen fastställs ökningen av aktiekapitalet till det belopp som anges i första stycket 2.

Om anmälan för registrering av beslutet inte har gjorts inom den i första stycket angivna tiden eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller har vägrat registrering, gäller vad som sägs i 10 §.

Aktiekapitalet är ökat när registreringen har skett. De aktier som har förklarats förverkade och inte har övertagits av någon annan blir därmed ogiltiga. De nya aktierna medför rätt till utdelning enligt vad som har bestämts om detta i beslutet om emissionen. Beslutet får dock inte innebära att en sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det år under vilket aktierna skall vara helt betalda.

13 § De aktier som har tecknats vid en kontantemission skall vara helt betalda inom sex månader från registreringen av nyemissionen. Senast en månad efter utgången av denna tid skall bolaget för registrering anmäla hur många av de i den registrerade kapitalökningen ingående aktierna som har blivit helt betalda. Anmälningen skall bestyrkas av en auktoriserad eller en godkänd revisor.

Om det inte för registrering har anmälts att aktierna har helt betalats, skall försäkringsinspektionen efter bolagets hörande registrera dels att aktiekapitalet har satts ned med det sammanlagda nominella beloppet av ej betalda aktier, dels, om det fordras, att bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet har ändrats. De aktier som inte har betalats blir ogiltiga när nedsättningen har registrerats.

Styrelsens beslut om nyemission

14 § Styrelsen kan besluta om nyemission och om avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt enligt 2 § under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 6-13 §§ gäller därvid i tillämpliga delar. Därvid skall dock iakttas vad som föreskrivs nedan i tredje stycket.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande skall 5 § första stycket tillämpas. Vad som där sägs om förslag till emissionsbeslut skall gälla styrelsens beslut.

Innan stämman godkänt emissionsbeslutet, får de nya aktierna inte föras in i aktieboken och beslutet inte anmälas för registrering enligt 12 §. Har en sådan anmälan inte gjorts inom ett år från styrelsens beslut om emission, har emissionsbeslutet förfallit. Vad som har betalats för tecknade aktier skall i sådant fall genast betalas tillbaka.

15 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om nyemission i den mån emissionen kan ske utan ändring i bolagsordningen och att därvid avvika från aktieägarnas företrädesrätt enligt 2 §.

Skall styrelsen kunna besluta om nyemission med de bestämmelser som avses i 3 § eller med avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt, skall detta särskilt anges i bolagsstämmans bemyndigande. Bemyndigandet skall innehålla bestämmelser om den tid, längst intill den nästkommande ordinarie bolagsstämman, inom vilken styrelsens beslut om nyemissionen skall fattas. Bestämmelserna

i 5 § första stycket skall tillämpas i fråga om förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut om bemyndigande skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett, kan styrelsen inte fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 3 § och 6-13 §§ gäller när styrelsen beslutar om emission med stöd av ett bemyndigande.

Fondemission

16 § En fondemission kan endast ske i skadeförsäkringsbolag. En fondemission kan ske genom att till aktiekapitalet förs över

1 belopp som kan delas ut enligt 12 kap. 2 §,
2 medel från uppskrivningsfonden,
3 medel från reservfonden, eller
4 belopp varmed värdet av en anläggningstillgång skrivs upp enligt 11 kap. 5 §.

Bestämmelserna i 5 § första stycket skall tillämpas även i fråga om förslag till beslut om fondemission.

Ett beslut om fondemission skall ange på vilket sätt och med vilket belopp aktiekapitalet skall ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjs. I ett avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttas att avstämning inte får ske innan beslutet har registrerats. Bestämmelserna i 6 § tredje stycket och 7 § första stycket skall tillämpas på avstämningsbolag.

Beslut om fondemission skall genast anmälas för registrering och får inte verkställas före registreringen.

Aktiekapitalet är ökat när registreringen har skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken. De medför rätt till utdelning enligt vad som har bestämts om detta i

emissionsbeslutet. Beslutet får dock inte innebära att en sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering har skett.

17 § Har vid en fondemission ett behörigt anspråk på en ny aktie inte framställts inom fem år från registreringen av beslutet om fondemissionen, kan den berättigade anmanas att ta ut aktien. Han skall därvid upplysas om att han annars riskerar att förlora aktien. Anmaningen skall sändas till den berättigade, om hans namn och adress är kända för bolaget. I annat fall skall anmaningen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Inkommer inte anmälan inom ett år från anmaningen, kan den nya aktien säljas genom en fondkommissionär för den berättigades räkning. Denne har därefter endast rätt att mot uppvisande av aktiebrev eller avlämnande av delbevis få ut det vid försäljningen influtna beloppet med avdrag för kostnaderna för anmaningen och försäljningen. Det belopp som inte har lyfts inom fyra år från försäljningen tillfaller bolaget.

Emissionsprospekt

18 § När försäkringsaktiebolaget eller aktieägare i ett försäkringsaktiebolag offentliggör eller på något annat sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva aktier eller teckningsrätter i bolaget, skall styrelsen upprätta en särskild redogörelse för bolagets förhållanden (emissionsprospekt) enligt 19-25 §§. Emissionsprospektet skall dock endast upprättas om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att betalas uppgår till minst en miljon kronor.

19 § De aktieägare som ämnar sälja aktier eller teckningsrätter under sådana former att emissionsprospekt skall upprättas, skall underrätta styrelsen om detta senast sex veckor före den dag då inköp tidigast kan ske.

20 § Emissionsprospektet skall innehålla

1 balansräkningar avseende utgången av de tre senaste räkenskaps-

åren, för vilka årsredovisning och revisionsberättelse har avgivits,

2 resultaträkningar för dessa tre räkenskapsår samt

3 ett sammandrag av de uppgifter som det har ålegat bolaget att ta in i förvaltningsberättelserna för de räkenskapsår som avses under 1.

Fyller handlingarna inte de krav, som framgår av 11 kap. 11 § sista stycket, skall de fullständigas i enlighet med dessa bestämmelser.

Bestämmelserna i 11 kap. 2 § första stycket andra meningen skall tillämpas på emissionsprospekt.

Om försäkringsaktiebolaget är moderbolag, skall bolaget i emissionsprospektet ta in koncernresultaträkningarna och koncernbalansräkningarna för de tre senaste räkenskapsåren. När redovisningshandlingarna och andra uppgifter för en koncern tas in i prospektet får de uppgifter för bolaget som svarar mot uppgifterna i dessa handlingar utelämnas i den mån de saknar väsentlig betydelse för bedömningen av bolagets aktier. Dock får bolagets resultaträkning och balansräkning för det senaste räkenskapsåret enligt första stycket inte utelämnas.

21 § I emissionsprospektet skall upplysning lämnas om sådana förhållanden som är viktiga för att bedöma försäkringsaktiebolagets verksamhetsresultat och ställning och andra händelser av väsentlig betydelse för bolaget som har inträffat efter den period som omfattas av de i 20 § angivna handlingarna.

Om emissionsprospektet läggs fram senare än åtta månader efter utgången av det senaste räkenskapsår, för vilket årsredovisning och revisionsberättelse har avgivits, skall emissionsprospektet innehålla uppgifter motsvarande helårsprognos enligt 11 kap. 14, 15 och 16 §§.

22 § I emissionsprospektet skall följande uppgifter lämnas, nämligen

1 en kortfattad historik över försäkringsbolaget och dess verksamhet,
2 en redogörelse för bolagets och, om det finns dotterföretag, koncernens verksamhet, försäljningsställen samt för dess ställning inom branschen,
3 uppgifter om bolagets styrelseledamöter, revisorer och ledande befattningshavare och
4 en redogörelse för ägarna och deras rösträtt i fråga om bolagets aktier.

Uppgifterna enligt första stycket 1 behöver inte lämnas av försäkringsaktiebolag, vars aktier noteras på fondbörs.

23 § Uppgifterna i emissionsprospektet enligt 20 §, 21 § första stycket samt 22 § skall granskas av försäkringsbolagets revisorer. Deras berättelse över granskningen skall tas in i emissionsprospektet.

24 § Emissionsprospektet skall tillhandahållas på de platser där teckning eller inköpsanmälan tas emot senast tre dagar före den dag då teckning eller inköp tidigast kan ske. Vid tidens bestämmande skall inte söndagar, andra allmänna helgdagar, lördagar, midsommarafton, julafton och nyårsafton räknas in.

25 § Utarbetas emissionsprospektet med anledning av erbjudande från en eller flera aktieägare har försäkringsaktiebolaget rätt att från aktieägaren få ersättning för sina kostnader för emissionsprospektet samt för revisionskostnaden. Uppträder flera aktieägare som säljare, skall kostnaderna fördelas mellan dem i förhållande till det antal aktier eller teckningsrätter, som var och en har bjudit ut till försäljning.

5 KAP. KONVERTIBLA SKULDEBREV OCH SKULDEBREV FÖRENADE MED OPTIONSRÄTT TILL NYTECKNING I FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAG

Allmänna bestämmelser

1 § Skadeförsäkringsaktiebolag kan mot ersättning i pengar utge konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt

till nyteckning. Sådana skuldebrev skall ställas till innehavaren eller till viss man eller order.

Konvertibla skuldebrev skall innehålla en utfästelse från försäkringsaktiebolaget om att borgenären har rätt att helt eller delvis byta ut sin fordran enligt skuldebreven mot aktier i bolaget. Skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning skall ge borgenären rätt att teckna aktier i bolaget mot betalning i pengar.

Villkoren för utbyte eller nyteckning av aktier skall bestämmas så att utbytet eller nyteckningen kan ske utan att bolagsordningen ändras. Betalningen för ett konvertibelt skuldebrev får inte understiga det nominella beloppet på aktier som lämnas ut vid utbytet, om inte mellanskillnaden täcks genom kontant betalning vid utbytet.

Optionsrätt till nyteckning kan knytas till optionsbevis fogade till skuldebreven. Borgenären får avskilja ett optionsbevis från ett skuldebrev och förfoga över beviset särskilt, om det inte i skuldebrevet föreskrivs att beviset får avskiljas först efter viss tid.

2 § Aktieägarna har företrädesrätt att teckna sig för förvärv av skuldebrev som om emissionen gällde de aktier som kan komma att träda i stället för skuldebreven eller som kan komma att nytecknas på grund av optionsrätt.

Förfarandet vid emission

3 § Beslut om emission av skuldebrev fattas av bolagsstämman, om något annat inte följer av 8 eller 9 §. Behöver bolagsordningen ändras, får beslut om emissionen fattas samtidigt med beslutet om ändringen och under förutsättning att ändringen stadfästs. I fråga om förslag till beslut om emission och om kallelse till bolagsstämma skall 4 kap. 5 § tillämpas.

4 § Beslutet om emission skall ange

1 emissionens belopp eller det högsta beloppet eller det lägsta och högsta beloppet för emissionen,

2 den företrädesrätt att delta i emissionen som tillkommer en aktieägare eller någon annan eller vem som i övrigt får delta i emissionen,

3 den tid inom vilken teckningen av skuldebrev kan ske, i de fall då ett visst belopp eller ett lägsta belopp har bestämts för emissionen,

4 den tid - som inte får vara kortare än två veckor - inom vilken en aktieägare kan utnyttja sin företrädesrätt, varvid tiden räknas

a) från det att kungörelsen enligt 6 § första stycket första meningen utfärdades

b) från beslutet när det gäller sådana fall som avses i 6 § fjärde stycket

c) från avstämningsdagen när det gäller avstämningsbolag,

5 skuldebrevens nominella belopp, emissionskursen och räntefoten,

6 den tid inom vilken tecknade skuldebrev skall betalas samt den beräkningsgrund, enligt vilken vid överteckning de skuldebrev som inte tecknats med företrädesrätt skall fördelas, om det inte har föreskrivits att fördelningen skall bestämmas av styrelsen,

7 tiden och villkoren för utbytet eller nyteckningen,

8 den rätt som skall tillkomma borgenärer eller innehavare av optionsbevis för den händelse aktiekapitalet före utbytet eller nyteckningen ökas eller sätts ned eller nya konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning ges ut eller bolaget upplöses,

9 det belopp, varmed aktiekapitalet skall kunna ökas genom utbyte eller nyteckning samt

10 det aktieslag vartill de nya aktierna skall höra, i de fall då aktier av olika slag finns eller kan ges ut.

Om förbehåll enligt 3 kap. 1 § fjärde stycket eller 3 §, 6 kap. 8 § eller 18 kap. 1 § skall gälla för de nya aktierna, skall en erinran om detta tas in i emissionsbeslutet.

I fråga om avstämningsbolag iakttas, att avstämningsdagen skall

anges i emissionsbeslutet, om aktieägarna skall ha företrädesrätt att delta i emissionen. Avstämningsdagen får inte sättas tidigare än tre veckor från det beslutet kungjorts enligt 6 § första stycket första meningen.

Om skuldebrev skall bli föremål för handel vid fondbörs, kan det i emissionsbeslutet tas upp ett bemyndigande för styrelsen, eller den som styrelsen inom sig förordnar, att innan teckningen påbörjas bestämma emissionens belopp, emissionskursen, räntefoten samt villkoren för utbyte eller nyteckning. I fråga om avstämningsbolag skall dock nämnda villkor bestämmas senast på avstämningsdagen, om aktieägarna skall ha företrädesrätt att delta i emissionen.

5 § Bestämmelserna i 4 kap. 3 § tredje och fjärde styckena om kvittningsrätt skall tillämpas vid emission av konvertibla skuldebrev.

6 § Bolagsstämmans beslut om emissionen eller en redogörelse för det väsentliga innehållet i beslutet skall genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Kungörs inte beslutet i dess helhet, skall det i kungörelsen lämnas uppgifter om var beslutet hålls tillgängligt. Har bolagsstämman enligt 4 § fjärde stycket överlämnat åt någon annan att besluta om emissionens belopp, emissionskursen, räntefoten och villkoren för utbyte eller nyteckning, skall vad som beslutats om detta kungöras på motsvarande sätt.

Är försäkringsaktiebolaget inte ett avstämningsbolag, skall beslutet om emissionen genast sändas till de aktieägare, vilkas postadresser är kända för bolaget, om aktieägarna i fråga skall ha företrädesrätt att delta i emissionen.

I fråga om avstämningsbolag gäller att till översända emissionsbevis det i förekommande fall skall fogas sådana beslut av styrelsen, eller av den styrelsen inom sig förordnar, som rör emissionens belopp, emissionskursen, räntefoten och villkoren för utbyte eller nyteckning.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller inte för andra

försäkringsaktiebolag än avstämningsbolag, om samtliga aktieägare har varit företrädda vid den bolagsstämma, som beslutat om emissionen, och emissionsbeslutet inte innehåller ett sådant bemyndigande som avses i 4 § fjärde stycket.

7 § Om ett visst belopp eller ett lägsta belopp har bestämts för emissionen och detta inte har tecknats inom teckningstiden, har beslutet om emissionen förfallit. Detsamma gäller beslut om en sådan ändring av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet ökas.

Bestämmelserna i 4 kap. 11 § skall tillämpas vid emission av konvertibla skuldebrev.

När teckningen av skuldebreven avslutats, skall bolaget genast för registrering anmäla beslutet om emissionen och det nominella beloppet av det lån som tecknats, om beslutet inte har förfallit enligt första stycket. Registrering kan ske endast om full betalning enligt registret har erlagts för alla de aktier som ingår i det förut registrerade aktiekapitalet.

8 § Styrelsen kan besluta om en emission av skuldebrev och om avvikelser från aktieägares företrädesrätt under förutsättning av bolagsstämmans godkännande. Bestämmelserna i 4-6 §§ och 7 § första stycket gäller i tillämpliga delar.

I fråga om styrelsens begäran om bolagsstämmans godkännande gäller 4 kap. 5 § första stycket i tillämpliga delar. Vad där sägs om förslag till emissionsbeslut skall gälla styrelsens beslut.

Emissionsbeslutet skall anmälas för registrering enligt 7 § tredje stycket när det har godkänts av stämman och teckning av skuldebreven har avslutats. Har någon anmälan för registrering inte skett inom ett år från styrelsens beslut om emission, har beslutet förfallit.

9 § Bolagsstämman kan bemyndiga styrelsen att fatta beslut om en emission och att därvid avvika från bestämmelserna i 2 § om aktieägarnas företrädesrätt.

Om avvikelser från aktieägarnas företrädesrätt skall kunna göras, skall detta särskilt anges i bolagsstämmans beslut. Beslutet skall innehålla bestämmelser om den tid, längst intill den nästkommande ordinarie bolagsstämman, inom vilken styrelsens beslut skall fattas. Bestämmelserna i 4 kap. 5 § första stycket skall tillämpas i fråga om förslag till bemyndigande.

Bolagsstämmans beslut skall genast anmälas för registrering. Innan registrering har skett kan styrelsen inte fatta beslut om emission.

Bestämmelserna i 4-7 §§ gäller i tillämpliga delar i fråga om styrelsens beslut om emission.

Emissionsbevis

10 § Bestämmelserna i 4 kap. 4 § om emissionsbevis skall tillämpas vid emission enligt detta kapitel.

Utbyte och nyteckning

11 § När en fordran enligt skuldebrev byts ut mot en eller flera aktier, skall skuldebrevet förses med påskrift om utbytet. Aktien skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken.

Vid nyteckning skall skuldebrevet, eller i förekommande fall optionsbeviset, förses med påskrift om nyteckningen.

12 § Vid nyteckning enligt detta kapitel skall aktierna tecknas på teckningslistan, som skall innehålla beslutet om emissionen. Avskrifter av bolagsordningen, den senaste årsredovisningen försedd med en anteckning om bolagsstämmans beslut om bolagets vinst eller förlust samt en avskrift av revisionsberättelsen för det år balansräkningen avser skall fogas till teckningslistan eller hållas tillgängliga för aktietecknarna på den plats som anges i listan.

Har teckningen skett i strid mot denna paragraf eller har aktier tecknats med villkor som inte stämmer överens med de villkor som anges i emissionsbeslutet, skall 2 kap. 10 § tillämpas.

Anser styrelsen att aktieteckningen är ogiltig, skall aktietecknaren genast underrättas om detta. I annat fall skall aktietecknaren tilldelas de tecknade aktierna. Aktierna skall genom styrelsens försorg genast tas upp i aktieboken.

13 § Bestämmelserna i 2 kap. 15 och 16 §§ skall tillämpas vid inbetalning på grund av nyteckning enligt detta kapitel. Skulder som grundas på aktieteckning får dock kvittas mot fordringar hos bolaget, om styrelsen medger det. Ett sådant medgivande får inte lämnas, om det skulle vara till skada för bolaget eller dess borgenärer.

14 § Senast tre månader efter det att tiden för utbyte eller nyteckning av aktier har gått ut skall styrelsen för registrering anmäla hur många aktier som lämnats i utbyte eller som har nytecknats och helt betalats. Om utbytestiden eller teckningstiden är längre än ett år, skall anmälan göras senast tre månader efter utgången av varje räkenskapsår under vilket utbyte eller nyteckning har skett.

För registrering krävs att bolaget på grund av emissionen har tillförts ersättning till ett värde som motsvarar minst det sammanlagda beloppet av de aktier som har lämnats i utbyte. Vid nyteckning krävs att aktierna helt har betalats.

Genom registreringen är aktiekapitalet ökat med det sammanlagda nominella beloppet av de anmälda aktierna.

15 § De nya aktierna skall medföra rätt till vinstutdelning enligt vad som har bestämts om detta i emissionsbeslutet. Beslutet får dock inte innebära att en sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det år under vilket aktierna skall vara helt betalda.

Vinstandelslån

16 § Om inte något annat följer av detta kapitel, får ett försäkringsbolag inte ta upp ett penninglån på sådana villkor att lånet

skall betalas på något annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

Bolagsstämman eller, efter bolagsstämmans bemyndigande, styrelsen beslutar om att ta upp lån mot obligationer eller andra skuldebrev med rätt till ränta, vars storlek är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägare i bolaget eller bolagets vinst (vinstandelsbevis). Sådant lån får dock endast tas upp av skadeförsäkringsaktiebolag.

Emissionsprospekt

17 § Bestämmelserna i 4 kap. 18-25 §§ om emissionsprospekt skall tillämpas när ett skadeförsäkringsaktiebolag eller aktieägare i ett skadeförsäkringsaktiebolag offentliggör eller på annat sätt till en vidare krets riktar en inbjudan att förvärva sådana av bolaget utgivna skuldebrev eller optionsbevis, eller vinstandelsbevis som avses i detta kapitel. Emissionsprospekt behöver dock endast upprättas om summan av de belopp som till följd av inbjudan kan komma att erläggas uppgår till minst en miljon kronor.

6 KAP. NEDSÄTTNING AV AKTIEKAPITALET OCH FÖRVÄRV AV EGNA AKTIER I FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAG

Nedsättning av aktiekapitalet

1 § Nedsättning av aktiekapitalet får ske för följande ändamål, nämligen

1 avsättning till reservfonden eller omedelbar täckning av en förlust enligt den fastställda balansräkningen, om förlusten inte kan täckas på något annat sätt,
2 återbetalning till aktieägarna, eller
3 avsättning till en fond som kan användas enligt beslut av bolagsstämman.

Nedsättning för de ändamål som anges i första stycket 2 och 3 får

inte avse större belopp än att full täckning finns för det bundna egna kapitalet efter nedsättningen. Beräkningen av detta skall ske enligt balansräkningen för nästföregående räkenskapsår, om denna fastställs vid stämman och i annat fall på grundval av de handlingar som anges i 4 kap. 5 § första stycket 1-3.

Nedsättning av aktiekapitalet kan genomföras genom

1 inlösen eller sammanläggning av aktier,
2 indragning av aktier utan återbetalning, eller
3 minskning av aktiernas nominella belopp med eller utan återbetalning.

Om nedsättning av aktiekapitalet på grund av bristande betalning finns bestämmelser i 4 kap. 13 § andra stycket.

2 § Beslut om nedsättning av aktiekapitalet fattas av bolagsstämman om inte något annat följer av 8 §. Nedsättningsbeslutet får inte fattas förrän bolaget blivit registrerat. Behöver bolagsordningen ändras, får beslut om nedsättning fattas samtidigt med beslutet om bolagsordningsändringen och under förutsättning att ändringen stadfästs.

Nedsättning för de ändamål som anges i 1 § första stycket 2 eller 3 får beslutas endast efter förslag eller godkännande av styrelsen.

Bestämmelserna i 4 kap. 5 § om förslag till bolagsstämmans beslut och andra handlingar gäller i tillämpliga delar.

3 § Nedsättningsbeslutet skall ange det belopp varmed aktiekapitalet skall sättas ned (nedsättningsbeloppet), nedsättningsändamålet samt hur nedsättningen skall genomföras. Om det i samband med nedsättningen skall utskiftas medel med högre belopp än nedsättningsbeloppet, skall även det högre beloppet anges.

4 § Nedsättningsbeslutet skall anmälas för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från beslutet eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en anmälan

eller vägrat registrering, har nedsättningsbeslutet förfallit. Detsamma gäller beslut om sådana ändringar av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet sätts ned.

5 § Skall nedsättningsbeloppet användas enligt 1 § första stycket 1, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet har registrerats. Inom tre år från registreringen får vinstutdelning beslutas endast om rätten ger tillstånd till detta eller om aktiekapitalet har ökats med minst nedsättningsbeloppet. I fråga om rättens tillstånd gäller 6 § andra-femte styckena i tillämpliga delar.

6 § Om nedsättningsbeloppet helt eller delvis skall användas enligt 1 § första stycket 2 eller 3, får nedsättningsbeslutet inte verkställas utan rättens tillstånd, såvida inte samtidigt bolaget genom nyemission tillförs ett belopp som minst svarar mot nedsättningsbeloppet.

Rättens tillstånd skall sökas senast två månader efter det att nedsättningsbeslutet har registrerats. Till ansökningshandlingarna skall fogas bevis att nedsättningsbeslutet har registrerats.

Rätten skall inhämta försäkringsinspektionens yttrande om eller i vad mån nedsättningen kan komma att inverka på försäkringstagarnas rätt. Finner rätten med hänsyn till yttrandets innehåll att nedsättningen inte bör verkställas, skall ansökningen genast avslås. I annat fall skall rätten kalla bolagets borgenärer och förelägga den som vill bestrida ansökningen att senast en viss dag skriftligen hos rätten anmäla detta. Han skall därvid upplysas om att han annars får anses ha medgivit ansökningen. I kallelsen skall ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande tas in. Kallelsen skall genast kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar.

Om inte ansökningen bestrids eller om de borgenärer som bestrider den får full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar, skall tillstånd meddelas. Om den rätt som innehavare av pensionsfordringar har finns bestämmelser i 23 § andra stycket lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Om en borgenär även är gäldenär i samma rättsförhållande, har han inte rätt till betalning eller säkerhet enligt fjärde stycket.

7 § Rätten skall underrätta försäkringsinspektionen om ansökningar enligt 6 § och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

Har rätten genom lagakraftvunnet beslut bifallit en ansökan enligt 6 §, är aktiekapitalet nedsatt när beslutet har registrerats.

Om inte ansökan om rättens tillstånd har gjorts inom föreskriven tid eller om rätten genom lagakraftvunnet beslut har avslagit ansökan, skall försäkringsinspektionen förklara att nedsättningsbeslutet har förfallit. Detsamma gäller beslut om sådana ändringar av bolagsordningen som förutsätter att aktiekapitalet sätts ned.

8 § I ett försäkringsaktiebolag, vars aktiekapital utan ändring av bolagsordningen kan bestämmas till ett lägre eller ett högre belopp, kan i bolagsordningen tas in ett förbehåll att aktiekapitalet kan sättas ned genom inlösen av aktier, dock inte under minimikapitalet. Förbehållet skall ange ordningen för inlösningen och inlösningsbeloppet eller grunderna för dess beräkning.

Om förbehållet förs in genom att bolagsordningen ändras, får det endast avse aktier som kan tecknas eller ges ut efter det att ändringen har registrerats. Har en fondemission ägt rum efter registreringen, får fondaktierna lösas in först när tre år har förflutit från registreringen av emissionen.

Nedsättningen får inte ske så att full täckning inte finns för det bundna egna kapitalet. Beräkningen av detta skall ske på grundval av den fastställda balansräkningen för det nästföregående räkenskapsåret.

När det enligt förbehållet har blivit bestämt att vissa aktier skall lösas in, skall det genast anmälas för registrering att aktiekapitalet sätts ned med dessa aktiers sammanlagda nominella belopp. När registreringen har skett är aktiekapitalet nedsatt.

Förvärv av egna aktier

9 § Försäkringsaktiebolag får inte förvärva eller som pant motta egna aktier i annan ordning än som anges i detta kapitel. På samma sätt får inte heller dotterföretag förvärva eller som pant motta aktier i moderbolaget. Avtal i strid mot detta förbud är ogiltiga.

Första stycket utgör inte hinder för ett försäkringsaktiebolag eller ett dotterföretag att vid övertagande av en rörelse förvärva däri ingående aktier, eller att på auktion inropa för företagets fordran utmätt aktie. En på sådant sätt förvärvad aktie skall, om den inte dragits in genom nedsättning av aktiekapitalet, avyttras så snart det kan ske utan förlust. Aktier, som förvärvats vid övertagande av en rörelse, skall dock avyttras senast två år efter förvärvet, såvida inte regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, ger företaget tillstånd att behålla aktierna under en längre tid.

Har försäkringsaktiebolaget blivit moderbolag och innehar dotterföretaget aktier i moderbolaget, skall dessa aktier avyttras enligt vad som anges i andra stycket för aktier som förvärvats vid övertagande av en rörelse.

7 KAP. RÖRELSEN

Försäkringstekniska skulder och grunder för försäkringsverksamheten

1 § I ett försäkringsbolags balansräkning skall som skuld, under benämningen försäkringstekniska skulder, tas upp värdet på balansdagen av

1 ansvarigheten för löpande försäkringar (premiereserv),
2 de förväntade försäkringsersättningarna för inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv),
3 de förväntade utgifterna för slutreglering av inträffade försäkringsfall (skadebehandlingsreserv),
4 tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som inte har förfallit till betalning och

5 beslutad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelsen.

Tilldelad återbäring som förfallit till betalning skall föras till ersättningsreserven.

Har flera försäkringsbolag som får driva försäkringsrörelse enligt denna lag tagit över en försäkring under solidarisk ansvarighet, skall i det enskilda bolagets redovisning av försäkringstekniska skulder endast beaktas den del av försäkringen som enligt avtal mellan bolagen belöper på bolaget.

2 § De grunder som nämnts i 2 kap. 8 § skall avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skälig med hänsyn till försäkringens art.

Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören genast vidta åtgärder för att ändra grunderna.

3 § Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkringsrörelsen skall innehålla antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader. Grunderna kan också innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg.

Antagandena om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader skall väljas så att de kan anses vart för sig betryggande för det slag av försäkringsrörelse som det är fråga om. Avvikelser från kravet att varje antagande för sig skall vara betryggande får dock ske om det i grunderna finns föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg som föranleder detta.

Premiereservgrunderna skall bestämmas så att premiereserven alltid utgör summan av

1 skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets

framtida utgifter för löpande försäkringar och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan uppbära för dessa försäkringar och

2 det belopp som anses behövligt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid.

Om premiegrunderna innehåller föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg, skall premiereservgrunderna ange på vilket sätt hänsyn skall tas till dessa säkerhetstillägg när det förväntade kapitalvärdet av framtida utgifter beräknas.

Premiereservgrunderna skall innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven som skall anses belöpa på varje försäkring.

Vid bedömande av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, skall för varje antagande hänsyn tas till den säkerhet som finns i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar samt till storleken av de särskilda säkerhetstilläggen.

4 § Om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar, kan för bestämd tid meddelas stadfästelse av särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder).

Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten avvikit från den som har antagits i grunderna eller genom andra liknande omständigheter, kan, om det inte finns anledning att anta att bolaget skall råka på obestånd, stadfästelse meddelas på övergångsgrunder i de fall då detta kan anses främja försäkringstagarnas intresse.

I övergångsgrunderna får, utan hinder av bestämmelserna i 3 § om premiereservgrunder, föreskrivas att vid beräkning av premiereserven det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av den vinst som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna gäller.

Utan synnerliga skäl får övergångsgrunder inte gälla under längre sammanhängande tid än tio år.

För stadfästelse av övergångsgrunderna gäller bestämmelserna i 2 kap. 4 och 6 §§. Som villkor för stadfästelse av övergångsgrunder får föreskrivas att bolaget skall på det sätt som anges i 11 § detta kapitel sätta även andra värdehandlingar än de som avses där i särskilt förvar.

5 § Grunderna för försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev skall ange villkoren för att erhålla denna rätt. Grunderna skall även innehålla regler för beräkning av återköps- och fribrevsvärdena.

6 § Grunderna för belåning av försäkringsbrev hos bolaget skall ange villkoren för belåningen. Grunderna skall också innehålla bestämmelser om lånevärde, räntefot och verkan av underlåten räntebetalning.

7 § Grunderna för verkan av att premierna inte har betalats skall ange i vilken ordning bolagets ansvarighet vid sådan underlåtenhet kan komma att upphöra eller i övrigt förändras. Vidare skall grunderna ange villkoren för att försäkringen åter skall träda i kraft (återupplivning).

8 § Grunderna beträffande återbäring till försäkringstagarna skall innehålla regler för

1 användning av återbäringsfonden,
2 tilldelning av återbäring samt
3 förräntning av återbäringsmedel.

Reglerna för tilldelning av återbäring skall ange hur tilldelningen skall ske. Den tilldelade återbäringen skall utbetalas omedelbart eller vid en bestämd senare tidpunkt eller också tillgodoräknas försäkringstagaren som nedsättning av premien eller som premie för tilläggsförsäkring.

Utfästelse om återbäring får inte göras på annat sätt än som

följer av reglerna om tilldelning av återbäring.

9 § Ett belopp motsvarande försäkringstekniska skulder för livförsäkringar skall alltid redovisas i följande slag av värdehandlingar

1 obligationer eller andra skuldförbindelser som utfärdats eller garanterats av staten,
2 obligationer utfärdade av Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Svenska bostadskreditkassan, Svenska skeppshypotekskassan, Skeppsfartens sekundärlånekassa, Nordiska investeringsbanken eller av kreditaktiebolag, eller andra av en sådan kreditinrättning utfärdade skuldförbindelser, med undantag av sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis),
3 obligationer, utfärdade eller garanterade av svenskt bankaktiebolag, svensk sparbank eller centralkassa för jordbrukskredit, eller av ett sådant bankinstitut eller av riksbanken utfärdade andra fordringsbevis, med undantag av förlagsbevis,
4 obligationer eller andra skuldförbindelser, utfärdade eller garanterade av en svensk kommun,
5 av ett svenskt näringsföretag utfärdade obligationer som offentligen utbjudits av svenska bankaktiebolag, Sveriges investeringsbank aktiebolag eller Nordiska investeringsbanken,
6 skuldförbindelser för vilka bolaget äger säkerhet genom

inteckningar i jordbruks-, bostads-, kontors- eller affärsfastigheter inom 70 procent av fastighetens uppskattade värde eller, om pantvärde har fastställts för fastigheten enligt gällande bestämmelser om lån av statsmedel till främjande av bostadsbyggandet, inom 75 procent av pantvärdet,

inteckningar i tomträtt, till vilken hör byggnader som är avsedda för bostads-, kontors- eller affärsändamål, inom 70 procent av det uppskattade värdet av byggnaden eller någon annan egendom som hör till tomträtten eller, om pantvärde har fastställts för egendomen enligt nämnda bestämmelser, inom 75 procent av pantvärdet, allt

med den ytterligare begränsning som försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet eller

inteckningar i fastigheter, som helt eller delvis är inrättade för industriell verksamhet, eller i tomträtter till vilka hör byggnader som helt eller delvis är inrättade för sådan verksamhet, inom 60 procent av det uppskattade värdet av egendomen, såvitt avser tomträtter med den ytterligare begränsning försäkringsinspektionen föreskriver med hänsyn till tomträttsavtalets innehåll eller någon annan omständighet,

dock att, utom i fråga om sådant lån till svensk kommun för vilket försäkringsinspektionen medgivit undantag, åbyggnader skall, för att inteckningar i fastigheten eller tomträtten skall godkännas, vara brandförsäkrade i försäkringsbolag som avses i denna lag eller i utländskt försäkringsföretag med rätt att driva försäkringsrörelse här i landet,

7 inhemska eller utländska värdehandlingar, som till sin art och till den säkerhet de erbjuder kan anses jämförliga med några av de under 1-6 nämnda; dock att värdehandlingar, vilka enligt sin lydelse skall inlösas i främmande valuta, får användas för redovisning endast i den mån de motsvarar försäkringstekniska skulder för egen räkning som avser försäkringar i samma valuta

eller också i följande tillgångar av annan art:

8 lån mot säkerhet i bolagets försäkringsbrev inom återköpsvärdet,

9 värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet på grund av de livförsäkringar som har övertagits i form av återförsäkring, dock att värdet av utländskt försäkringsföretags ansvarighet inte får användas till redovisning av försäkringstekniska skulder i större omfattning än försäkringsinspektionen med hänsyn till försäkringstagarnas säkerhet kan medge.

Med det uppskattade värdet avses det värde som försäkringsbolaget bestämt på grundval av särskild värdering.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket får ett belopp motsvarande högst 20 procent av försäkringstekniska skulder för egen räkning redovisas i andra värdehandlingar än som avses i första stycket 1-7, dock inte i aktier.

Med försäkringstekniska skulder för egen räkning förstås den del av de försäkringstekniska skulderna som överstiger värdet av återförsäkringsgivarnas ansvarighet.

10 § Om ett försäkringsbolag meddelar försäkringar av annat slag än personförsäkringar och sådana försäkringar meddelas för längre tid än tio år, skall i fråga om redovisning av premiereserv för sådana försäkringar bestämmelserna i 9 § första stycket 1-7 och 9 samt tredje stycket tillämpas.

11 § De värdehandlingar, i vilka enligt 9 § försäkringstekniska skulder eller enligt 10 § premiereserv helt eller delvis redovisas, skall förvaras avskilda från bolagets övriga tillgångar och under minst två lås med olika nycklar. Till ett av låsen skall endast ett ombud som förordnats av försäkringsinspektionen inneha nyckel. I dessa värdehandlingar har försäkringstagarna panträtt såsom i handfången pant till säkerhet för att bolaget skall fullgöra på försäkringsavtalen grundade förpliktelser.

Styrelsen och verkställande direktören skall se till att värdehandlingar till erforderligt belopp alltid förvaras avskilda på det sätt som föreskrivs i första stycket. Vid fastställande av beloppet skall värderingsreglerna i 11 kap. 7 § iakttas. Har värdehandlingar satts i förvar till större värde än som krävs enligt denna lag har styrelsen eller verkställande direktören rätt att få ut handlingar motsvarande det överskjutande beloppet. Styrelsen eller verkställande direktören har dessutom, för att kunna betala förfallna försäkrings- eller återbäringsbelopp, för vilka avsättning har ägt rum, rätt att få ut handlingar till motsvarande värde. Utbyte av en värdehandling mot en annan handling av motsvarande värde får äga rum, om

sådant utbyte begärs av styrelsen eller verkställande direktören.

Behöver bolaget tillgång till en värdehandling, som har satts i särskilt förvar, för att kunna bevaka sin rätt på grund av handlingen eller för något annat liknande ändamål, skall ombudet mot kvitto lämna ut handlingen till behörig företrädare för bolaget. Styrelsen och verkställande direktören är skyldiga att inom skälig tid återställa handlingen eller avlämna annan handling av motsvarande värde.

Har återförsäkringsgivaren i särskilt förvar satt värdehandlingar motsvarande värdet av försäkringstekniska skulder för livförsäkringar som mottagits i återförsäkring, skall panträtten tillkomma försäkringstagarna i det bolag som tagit återförsäkringen.

Bestämmelsen i fjärde stycket skall även tillämpas beträffande värdehandlingar, i vilka premiereserven enligt 10 § redovisas.

12 § Ombudet skall genast anmäla till försäkringsinspektionen om styrelsen eller verkställande direktören inte fullgör sina åliganden enligt 11 §. Ombudet har rätt att få arvode av försäkringsbolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

Återförsäkring

13 § Försäkringsbolagen får inte utan försäkringsinspektionens medgivande sluta avtal varigenom bolaget förbinder sig att i återförsäkring avge ännu inte tecknade livförsäkringar, om bolaget inte kan säga upp avtalet att utan ersättning upphöra senast ett år efter uppsägningen. Försäkringsbolagen får inte heller utan inspektionens medgivande sluta avtal om avgivande i återförsäkring av en redan tecknad livförsäkring, i de fall då försäkringen vid avtalets ingående varit i kraft längre än ett halvt år.

Bestämmelserna i första stycket gäller inte försäkringsbolag som endast meddelar återförsäkring.

Förbud mot viss premienedsättning m.m.

14 § Försäkringsbolagen eller deras ombud får inte medge enskilda försäkringstagare eller en grupp av försäkringstagare direkt eller indirekt nedsättning av livförsäkringspremier som bolaget enligt fastställda grunder bestämt. Nedsättning av premier får dock ske genom återbäring i överensstämmelse med fastställda grunder.

15 § Styrelsen och verkställande direktören skall övervaka att försäljningen av försäkringar hos bolaget sker på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Regeringen får meddela närmare bestämmelser om försäljningsverksamheten. Regeringen får därvid även förordna att frågor om försäljningsverksamheten skall handläggas av en nämnd som utses av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av försäkringsinspektionen.

Allmänna bestämmelser

16 § Ett försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande äga mer än fem procent av aktierna i ett svenskt eller utländskt aktiebolag eller om det finns aktier med olika röstvärde, större antal än att röstetalet utgör högst fem procent av röstetalet för samtliga aktier. Tillhör försäkringsbolaget en koncern, skall bestämmelserna gälla koncernen.

Vad som föreskrivs i första stycket skall inte tillämpas på aktier i försäkringsaktiebolag eller aktiebolag vars verksamhet uteslutande har till föremål att äga aktier i försäkringsaktiebolag, att tillskjuta garantikapital i ömsesidiga försäkringsbolag, att utöva förvaltning av försäkringsbolagens fastigheter eller att biträda försäkringsbolag vid rörelsens bedrivande.

Försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande äga andelar i aktiefond.

17 § Försäkringsbolag får inte utan försäkringsinspektionens medgivande meddela försäkringar med solidarisk ansvarighet.

18 § Försäkringsbreven skall innehålla både uppgifter om de allmänna försäkringsvillkoren och om de särskilda villkoren för den försäkring som avses i brevet.

19 § Personuppgifter införda i sådant personregister som avses i datalagen (1973:289) och som anger att en försäkringstagare har vidtagit dispositioner beträffande i framtiden utfallande försäkringsbelopp till förmån för någon annan, får inte lämnas ut till denne.

20 § Om det föreligger intressegemenskap mellan å ena sidan ett försäkringsbolag och å andra sidan ett aktiebolag eller en ekonomisk förening som denna lag inte är tillämplig på, får försäkringsinspektionen förelägga aktiebolaget eller föreningen att avge en särskild redovisning över intressegemenskapen. Sådant föreläggande får dock endast begäras om det behövs med hänsyn till tillsynen över försäkringsverksamheten och om regeringen lämnat sitt samtycke till det. Redovisningen skall avges enligt anvisningar av försäkringsinspektionen.

8 KAP. FÖRSÄKRINGSBOLAGETS LEDNING M.M.

1 § Ett försäkringsbolag skall ha en styrelse med minst tre ledamöter.

I försäkringsaktiebolag som inte uteslutande driver återförsäkring, skall minst en av styrelseledamöterna utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas på ett lämpligt sätt. Denna styrelseledamot får inte vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.

Styrelsen väljs av bolagsstämman om det inte i bolagsordningen föreskrivs att en eller flera styrelseledamöter skall utses på något annat sätt. De styrelseledamöter som avses i andra stycket skall dock, enligt bestämmelser intagna i bolagsordningen, utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp, som har anknytning till dessa, eller förordnas av regeringen eller av en myndighet under regeringen.

Styrelseledamöternas uppdrag gäller för den tid som anges i bolagsordningen. Uppdragstiden får inte omfatta mer än fyra räkenskapsår och skall bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken styrelseval förrättas.

Vad som sägs i denna lag om styrelseledamöter skall i tillämpliga delar gälla även suppleanter.

2 § Ett uppdrag som styrelseledamot upphör i förtid, om ledamoten eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en ledamot som inte är vald på bolagsstämman vill avgå, hos den som tillsatt honom.

Om en styrelseledamots uppdrag upphör i förtid eller om det uppkommer hinder för denne enligt 3 § tredje stycket att vara styrelseledamot och om det inte finns någon suppleant, skall övriga styrelseledamöter se till att en ny ledamot för den återstående mandattiden tillsätts om inte den förutvarande ledamoten har varit en sådan ledamot som avses i 1 § andra stycket eller en sådan arbetstagarledamot som avses i lagen (1976:355) om styrelserepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag. Skall ledamoten väljas på bolagsstämman, kan utan hinder av vad som föreskrivs i 1 § första stycket valet anstå till den nästa ordinarie stämma på vilken styrelseval förrättas, om styrelsen är beslutför med kvarstående ledamöter och suppleanter.

Om en styrelseledamot, som enligt bolagsordningen skall tillsättas på något annat sätt än genom val av bolagsstämman, inte har utsetts, skall rätten förordna ersättare på ansökan av styrelseledamöter, aktieägare, delägare, delegerade, garanter, borgenärer eller andra vilkas rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

3 § Styrelsen skall utse en verkställande direktör. Denne kan utses inom eller utom styrelsen.

Styrelsen kan även förordna en eller flera vice verkställande direktörer att tjänstgöra i verkställande direktörens ställe. Vad som

sägs i denna lag om verkställande direktören skall i tillämpliga delar gälla om hans suppleant (vice verkställande direktör).

Styrelseledamöterna och verkställande direktören skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, i särskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara styrelseledamot eller verkställande direktör.

4 § I ömsesidiga försäkringsbolag kan regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen medge undantag från följande bestämmelser

1 att en verkställande direktör skall utses
2 att det åligger styrelsen att utse en verkställande direktör
3 att verkställande direktören inte får vara ordförande i bolagets styrelse.

Om en verkställande direktör inte utses, skall styrelsen uppdra åt en av styrelseledamöterna att fullgöra de skyldigheter som åligger verkställande direktören i fråga om bokföring och medelsförvaltning. Styrelsen svarar för vad som i övrigt åligger verkställande direktören enligt denna lag.

5 § Styrelseledamöterna och verkställande direktören skall, när de tillträder sin befattning, för införande i aktieboken anmäla sitt innehav av aktier i bolaget och i bolag inom samma koncern, om det inte har skett dessförinnan. Förändringar i aktieinnehavet skall anmälas inom en månad.

6 § Styrelsen svarar för bolagets organisation och för förvaltningen av bolagets angelägenheter. Om det finns en verkställande direktör, skall han sköta den löpande förvaltningen enligt de riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Verkställande direktören får dessutom utan styrelsens bemyndigande vidta åtgärder som med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet är osedvanliga eller av stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för bolagets verksamhet. I sådant fall skall

styrelsen så snart som möjligt underrättas om åtgärden.

Styrelsen skall se till att organisationen av bokföringen och medelsförvaltningen även innefattar en tillfredsställande kontroll. Verkställande direktören skall sörja för att bolagets bokföring fullgörs i överensstämmelse med denna lag och andra författningar och att medelsförvaltningen sköts på ett betryggande sätt.

7 § Beslut om ändring av grunderna fattas av styrelsen. Sådana beslut skall genast anmälas för registrering sedan ändringen stadfästs. Beslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

8 § Om ett försäkringsbolag har blivit moderbolag, skall styrelsen meddela detta till dotterföretagets ledning. Dotterföretagets ledning skall lämna styrelsen för moderbolaget de upplysningar som fordras för att redovisa koncernens ställning och resultatet av koncernens verksamhet.

9 § Inom styrelsen skall en ledamot vara ordförande. Om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen eller beslutas av bolagsstämman, väljer styrelsen ordförande. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottning. Verkställande direktören får vara ordförande endast om undantag enligt 4 § medgivits.

Ordföranden skall se till att sammanträden hålls när det behövs. Om en styrelseledamot eller verkställande direktören fordrar att styrelsen sammankallas, skall detta ske. Verkställande direktören har, även om han inte är styrelseledamot, rätt att närvara och yttra sig vid styrelsens sammanträden, om inte styrelsen för ett visst fall har bestämt något annat.

Vid styrelsens sammanträden skall det föras protokoll, som skall undertecknas eller justeras av ordföranden och den ledamot som styrelsen utser till detta. Styrelseledamöterna och verkställande direktören har rätt att få avvikande mening antecknad till protokollet. Protokollen skall föras i nummerföljd och förvaras på betryggande sätt.

10 § Styrelsen är beslutför, om mer än hälften av hela antalet styrelseledamöter eller det högre antal som föreskrivs i bolagsordningen är närvarande. Beslut i ett ärende får dock inte fattas, om inte såvitt möjligt samtliga styrelseledamöter dels fått tillfälle att delta i ärendets behandling, dels fått tillfredsställande underlag för att avgöra ärendet. Om en styrelseledamot har förfall och om det finns en suppleant, som skall träda in i hans ställe, skall denne beredas tillfälle till detta.

Som styrelsens beslut gäller, om bolagsordningen inte föreskriver särskild röstmajoritet, den mening för vilken vid ett sammanträde mer än hälften av de närvarande röstar eller vid lika röstetal den mening som ordföranden ansluter sig till. Är styrelsen inte fulltalig, skall de som röstar för beslutet dock utgöra mer än en tredjedel av hela antalet styrelseledamöter, om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen.

Handlingar som enligt denna lag skall undertecknas av styrelsen skall skrivas under av minst hälften av hela antalet styrelseledamöter.

11 § Styrelseledamöterna eller verkställande direktören får inte handlägga frågor som rör avtal mellan dem och försäkringsbolaget. Inte heller får de handlägga frågor om avtal mellan bolaget och tredje man, om de i frågan har ett väsentligt intresse, som kan strida mot bolagets. Med ett avtal jämställs en rättegång eller någon annan talan.

12 § Styrelsen företräder försäkringsbolaget och tecknar dess firma.

Styrelsen kan bemyndiga en styrelseledamot, verkställande direktören eller någon annan att företräda bolaget och teckna dess firma, om förbud mot detta inte har tagits in i bolagsordningen. För den som inte är styrelseledamot eller verkställande direktör gäller vad som sägs i 3 § tredje stycket och 11 § om verkställande direktören.

Styrelsen kan föreskriva att rätten att företräda bolaget och teckna dess firma får utövas endast av två eller flera personer i förening. Andra inskränkningar får inte registreras.

Styrelsen kan när som helst återkalla sådana bemyndiganden som avses i andra stycket.

13 § Verkställande direktören får alltid företräda bolaget och teckna dess firma ifråga om åtgärder, som enligt 6 § skall vidtas av honom.

14 § Styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget får inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att bereda otillbörliga fördelar åt aktieägare, garanter eller andra till nackdel för bolaget eller andra aktieägare eller garanter.

En ställföreträdare får inte följa en föreskrift av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om föreskriften inte är gällande därför att den står i strid mot denna lag eller bolagsordningen.

15 § Om en ställföreträdare, som har företagit en rättshandling för bolaget, har överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen inte gällande mot bolaget, om den mot vilken rättshandlingen har företagits insåg eller bort inse att befogenheten överskreds. Detsamma gäller om verkställande direktören när han företar en rättshandling överskrider den behörighet att vidta ågärder på bolagets vägnar som han har enligt 6 §.

16 § För registrering skall bolaget anmäla vem som utsetts till styrelseledamot, verkställande direktör och suppleant samt till firmatecknare. Dessutom skall dessa personers postadress och personnummer anmälas. För registrering skall även anmälas vilka som tecknar bolagets firma och hur denna tecknas.

Anmälan görs första gången när bolaget enligt 2 kap. 14 § anmäls för registrering och därefter genast efter det att en ändring in-

träffat i de förhållanden som anmälts eller skall anmälas för registrering enligt första stycket. Rätt att göra anmälan har även den som anmälningen gäller.

Ändras bolagets postadress, skall detta genast anmälas för registrering.

17 § I livförsäkringsbolag skall de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en aktuarie. Detsamma gäller i skadeförsäkringsbolag som utger ersättning i form av livräntor för vilka det skall finnas grunder enligt 2 kap. 8 § tredje stycket.

Försäkringsinspektionen bestämmer villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie. Försäkringsinspektionen kan efter prövning medge att en viss person i ett enskilt fall godkänns som aktuarie utan hinder av sådana villkor.

Styrelsen eller verkställande direktören skall för registrering genast anmäla när en aktuarie antagits eller frånträtt sin befattning. Sådan anmälan kan även göras av aktuarien.

9 KAP. BOLAGSSTÄMMA

1 § Aktieägares, delägares, delegerades och garanters rätt att besluta i försäkringsbolagets angelägenheter utövas vid bolagsstämman.

I försäkringsaktiebolag som är avstämningsbolag tillkommer rätten att delta i bolagsstämma den som har tagits upp som aktieägare i en sådan utskrift av aktieboken som avses i 3 kap. 13 § andra stycket.

I bolagsordningen kan bestämmas att aktieägare respektive delägare för att få delta i bolagsstämman skall anmäla sig hos bolaget senast den dag som anges i kallelsen till stämman. Denna dag, får inte vara söndag, annan allmän helgdag, lördag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton. Dagen får inte infalla tidigare än

femte dagen före stämman.

I försäkringsaktiebolag kan aktier som tillhör bolaget eller dess dotterföretag inte företrädas vid bolagsstämman. Sådana aktier skall inte medräknas när det fordras samtycke av ägare till en viss del av aktierna i bolaget för att ett beslut skall bli giltigt eller en befogenhet skall få utövas.

2 § Aktieägarnas eller garanternas rätt vid bolagsstämman utövas av dessa personligen eller genom ombud med skriftliga, dagtecknade fullmakter. Delägarnas rätt vid bolagsstämman utövas av dessa personligen eller genom ombud med skriftliga dagtecknade fullmakter om inte bolagsordningen innehåller bestämmelser att delägarnas rätt att besluta om försäkringsbolagets angelägenheter skall tillkomma särskilt utsedda delegerade. Fullmakter gäller högst ett år från utfärdandet.

De delegerades rösträtt får inte utövas av ombud.

Varje aktieägare, delägare, delegerad eller garant kan vid bolagsstämman medföra ett biträde.

Innehar i enlighet med reglementet (1959:293) angående allmänna pensionsfondens förvaltning fjärde fondstyrelsen aktier i ett visst försäkringsaktiebolag, får efter fondstyrelsens bemyndigande rösträtt för aktieinnehavet utövas genom ett eller flera ombud, som föreslagits av en facklig organisation med medlemmar anställda hos bolaget.

3 § I försäkringsaktiebolag kan ingen rösta för egna och andras aktier för sammanlagt mer än en femtedel av de aktier som företräds på stämman, om inte något annat följer av bolagsordningen.

Aktieägaren eller den röstberättigade i ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte själv eller genom sitt ombud rösta i fråga om

1 talan mot honom,
2 hans befrielse från skadeståndsansvar eller andra förpliktel-

ser gentemot bolaget, eller

3 sådan talan eller befrielse som avses i 1 och 2 beträffande någon annan, om aktieägaren eller den röstberättigade i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot bolagets.

Bestämmelserna i första och andra styckena om aktieägare och röstberättigad skall tillämpas på ombud för dessa.

4 § Bolagsstämman skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. I bolagsordningen kan dock bestämmas att den skall eller kan hållas på någon annan angiven ort. Om utomordentliga omständigheter kräver det, får stämman hållas på någon annan plats än den som angivits i bolagsordningen.

5 § Inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår skall ordinarie bolagsstämma hållas. Vid en sådan stämma skall årsredovisningen och revisionsberättelsen samt, i moderbolag, koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen läggas fram.

Vid stämman skall beslut fattas

1 om fastställelse av resultaträkningen och balansräkningen samt, i moderbolag, koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen,

2 om dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust enligt den fastställda balansräkningen,

3 om ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna och verkställande direktören,

4 i andra ärenden som ankommer på stämman enligt denna lag eller bolagsordningen.

Beslut i frågor som avses i andra stycket 1-3 skall dock anstå till en fortsatt stämma, om i försäkringsaktiebolaget majoriteten eller en minoritet bestående av ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det. Detsamma gäller i det ömsesidiga försäkringsbolaget om minst en tiondel av de närvarande röstberättigade begär det. En sådan stämma skall hållas minst en och högst två månader efter stämmans avbrytande. Något ytterligare uppskov är in-

te tillåtet.

6 § En extra bolagsstämma skall hållas när styrelsen finner skäl till detta. En sådan stämma skall även hållas när det för ett visst angivet ändamål skriftligen begärs av en revisor eller i försäkringsaktiebolag av ägare till en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag av en tiondel av samtliga röstberättigade. Kallelse skall utfärdas inom fjorton dagar från den dag då en sådan begäran kommit in till bolaget.

7 § En aktieägare eller en röstberättigad i ett ömsesidigt försäkringsbolag har rätt att få ett ärende behandlat vid bolagsstämman, om han skriftligen framställer ett yrkande om detta hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen till stämman.

8 § Styrelsen kallar till bolagsstämman. Om en stämma, som skall hållas enligt denna lag, bolagsordningen eller ett stämmobeslut, inte sammankallas i föreskriven ordning, skall försäkringsinspektionen på anmälan av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor, en aktieägare eller en röstberättigad i ett ömsesidigt bolag eller då försäkringsinspektionen på annat sätt fått upplysning om förhållandet genast på bolagets bekostnad sammankalla stämman på det sätt som sägs i 9 §.

9 § Kallelse till bolagsstämman skall utfärdas tidigast fyra veckor före stämman. Om inte bolagsordningen föreskriver längre tid, skall kallelse utfärdas senast två veckor före stämman. Uppskjuts stämman till en dag som infaller senare än fyra veckor efter det att stämman har inletts, skall kallelse utfärdas till den fortsatta stämman. Fordras enligt bolagsordningen för giltighet av ett bolagsstämmobeslut att det fattas på två stämmor, kan kallelse till den andra stämman inte utfärdas innan den första stämman hållits. I sådan kallelse skall det anges vilket beslut den första stämman har fattat.

Kallelse skall utfärdas enligt bolagsordningen. Skriftliga kallelser skall dock alltid sändas till varje aktieägare eller röst-

berättigad vars postadress är känd för bolaget, om

1 den ordinarie bolagsstämman skall hållas på någon annan tid än den som föreskrivs i bolagsordningen, eller
2 bolagsstämman skall behandla frågor om
   a) sådana ändringar av bolagsordningen som avses i 17 och 18 §§,
   b) bolagets försättande i likvidation eller
   c) upphörande av bolagets likvidation.

I kallelsen skall tydligt anges de ärenden som skall tas upp på stämman. Om ett ärende innebär en ändring av bolagsordningen, skall det huvudsakliga innehållet av förslaget till ändringen anges i kallelsen. Att i vissa fall särskilda uppgifter skall anges i kallelsen följer av 4 kap. 5 § andra stycket, 5 kap. 3 § och 1 § tredje stycket detta kapitel.

Under minst en vecka närmast före den stämma, som avses i 5 §, skall redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen eller avskrifter av dessa hållas tillgängliga hos bolaget för aktieägarna och de röstberättigade samt genast sändas till de aktieägare eller de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress.

10 § Om någon kallelse till bolagsstämman inte har skett eller handlingar inte har tillhandahållits eller sänts ut enligt denna lag eller bolagsordningen, får bolagsstämman inte besluta i något ärende utan samtycke av de aktieägare eller de röstberättigade som berörs av felet. Har ett ärende inte tagits upp i kallelsen, får bolagsstämman även utan ett sådant samtycke avgöra ärenden, som enligt bolagsordningen skall förekomma på stämman, eller besluta att en extra bolagsstämma skall sammankallas för att behandla ärendet.

11 § Bolagsstämman skall utse en ordförande vid stämman, om inte något annat föreskrivs i bolagsordningen.

I försäkringsaktiebolag skall stämmans ordförande upprätta en förteckning över de närvarande aktieägarna, ombuden och biträde-

na med uppgift om hur många aktier och röster var och en företräder vid stämman (röstlängd). I ömsesidiga försäkringsbolag skall stämmans ordförande upprätta en förteckning över de närvarande röstberättigade, ombuden för de röstberättigade och biträdena med uppgift om hur många röster var och en företräder vid stämman. Röstlängden skall, sedan den godkänts av stämman, tillämpas intill dess stämman beslutat att ändra den. Uppskjuts stämman till en senare dag än nästföljande vardag skall ny röstlängd upprättas.

Genom ordförandens försorg skall protokoll föras vid stämman. Röstlängden skall tas in i protokollet eller fogas till detta som bilaga. Protokollet skall ta upp stämmans beslut och resultatet av eventuella röstningar. Protokollet skall undertecknas av ordföranden och av minst en justeringsman som har utsetts på stämman. Senast två veckor efter stämman skall protokollet hållas tillgängligt hos bolaget för aktieägarna, respektive delägarna och de röstberättigade som inte är delägare. Protokollen skall förvaras på betryggande sätt.

12 § Styrelsen och verkställande direktören skall, om en aktieägare eller en röstberättigad begär det och styrelsen finner att det kan ske utan väsentlig skada för bolaget, på bolagsstämman lämna upplysningar om förhållanden, som kan inverka på bedömandet av bolagets årsredovisning och dess ställning i övrigt eller av ärenden på stämman. I koncernbolag avser upplysningsplikten även bolagets förhållande till andra koncernföretag och, om försäkringsbolaget är moderbolag, koncernredovisningen samt sådana förhållanden beträffande dotterföretagen som avses i första meningen.

Om en begärd upplysning endast kan lämnas med stöd av sådana uppgifter, som inte är tillgängliga på stämman, skall upplysningen inom två veckor därefter skriftligen hållas tillgänglig för aktieägarna eller de röstberättigade hos bolaget samt sändas över till de aktieägare eller de röstberättigade, som har begärt upplysningen.

Finner styrelsen att en begärd upplysning inte kan lämnas till

aktieägarna eller de röstberättigade utan väsentlig skada för bolaget, skall upplysningen i stället på aktieägarnas eller de röstberättigades begäran lämnas till bolagets revisorer inom två veckor efter stämman. Revisorerna skall inom en månad efter stämman till styrelsen skriftligen yttra sig över om den begärda upplysningen lämnats till dem samt om upplysningen enligt deras mening bort föranleda någon ändring i revisionsberättelsen eller, beträffande moderbolag, koncernrevisionsberättelsen eller om upplysningen i övrigt ger någon anledning till erinran. Om så är fallet, skall ändringen eller erinringen anges i yttrandet. Styrelsen skall hålla revisorernas yttrande tillgängligt för aktieägarna eller de röstberättigade hos bolaget samt sända över det i avskrift till de aktieägare eller de röstberättigade, som har begärt upplysningen.

13 § Bolagsstämmans beslut utgörs av den mening, som fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Vid val anses den vald som fått de flesta rösterna. Vid lika röstetal avgörs valet genom lottdragning, om något annat inte har beslutats av stämman innan valet förrättas.

Första stycket gäller inte om något annat följer av denna lag eller föreskrivs i bolagsordningen. Beträffande de beslut som avses i 14 eller 17 §§ kan det dock i bolagsordningen endast föreskrivas längre gående villkor än som anges i dessa paragrafer.

14 § Beslut att ändra bolagsordningen fattas av bolagsstämman utom i de fall som avses i 4 kap. 13 § andra stycket. Besluten är giltiga om de har biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de vid stämman företrädda aktierna, om något annat inte följer av 17 §. I ömsesidiga försäkringsbolag är ett beslut giltigt om det biträtts av två tredjedelar av samtliga röstande om något annat inte följer av 18 §.

15 § Beslut att ansöka om förlängning av koncession enligt 2 kap. 4 § tredje stycket fattas av den ordinarie bolagsstämman.

16 § Beslut att ändra bolagsordningen skall genast anmälas för registrering sedan ändringen har stadfästs och får utom i de fall som avses i 20 kap. 5 § inte verkställas förrän registrering har skett.

17 § För att ändra bolagsordningen i försäkringsaktiebolag i fråga om redan utgivna aktier så att

1 aktieägarnas rätt till bolagets vinst eller dess behållna tillgångar minskas genom bestämmelse enligt 12 kap. 1 § andra stycket
2 rätten att förvärva aktier i bolaget inskränks genom förbehåll enligt 3 kap. 3 §, eller
3 rättsförhållandet mellan aktier rubbas,

krävs att samtliga de vid stämman närvarande aktieägarna som skall företräda nio tiondelar av aktierna, biträder ändringsbeslutet.

För att ändra bolagsordningen så att

1 det antal aktier, för vilka aktieägarna kan rösta på bolagsstämman begränsas,
2 en ökad andel av nettovinsten för räkenskapsåret, efter avdrag för vad som går åt för att täcka balanserad förlust, skall hållas inne, eller
3 användningen av bolagets vinst eller dess behållna tillgångar vid dess upplösning regleras på något annat sätt än som avses i första stycket 1 eller detta stycke 2,

krävs att aktieägare med två tredjedelar av de avgivna rösterna och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna biträder ändringsbeslutet.

Utan hinder av första eller andra stycket får bolagsordningen ändras på det sätt som avses i dessa stycken, om ändringsbeslutet biträtts av aktieägare med två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de på stämman företrädda aktierna, om

1 ändringen endast försämrar viss eller vissa aktiers rätt och samtliga de vid stämman närvarande ägarna av dessa aktier vilka skall företräda nio tiondelar av alla de aktier som på detta sätt berörs samtycker till ändringen, eller

2 ändringen endast försämrar ett helt aktieslags rätt och om ägarna till hälften av alla aktier av detta slag och nio tiondelar av de på stämman företrädda aktierna av detta slag samtycker till ändringen.

18 § I ömsesidiga försäkringsbolag får ett beslut om ändring av bolagsordningen som avser delägarnas ansvarighet för bolagets förpliktelser, om det inte biträtts av samtliga delägare, börja tillämpas först ett år efter registreringen av ändringsbeslutet.

När registreringen har skett skall styrelsen och verkställande direktören genast låta kungöra beslutet i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer. Vidare skall en underrättelse om beslutet sändas till varje delägare vars postadress är känd.

Den som är delägare i bolaget vid den tidpunkt då ett sådant ändringsbeslut fattas men inte samtycker till beslutet har rätt att inom ett år från beslutets registrering häva försäkringsavtalet utan att iaktta i övrigt bestämd uppsägningstid. En delägare som har hävt avtalet har rätt att få tillbaka den del av premien som överstiger den premie som skulle ha bestämts om försäkringen från början hade tecknats för den tid under vilken den har gällt.

19 § Bolagsstämman får inte fatta beslut, som är ägnade att ge otillbörliga fördelar åt aktieägare respektive garanter eller andra till nackdel för försäkringsbolaget, andra aktieägare eller garanter.

20 § Om ett bolagsstämmobeslut inte har tillkommit i behörig ordning eller i övrigt strider mot denna lag eller bolagsordningen eller grunderna, kan talan mot försäkringsbolaget om att upphäva eller ändra beslutet föras av aktieägare respektive av delägare

eller röstberättigade som inte är delägare eller av styrelsen, en styrelseledamot eller verkställande direktören. I försäkringsaktiebolag kan en sådan talan föras även av den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken.

Talan skall väckas inom tre månader från dagen för beslutet. Om talan inte väcks inom denna tid är rätten till talan förlorad.

Talan får väckas senare än vad som sägs i andra stycket när

1 beslutet är sådant att det inte lagligen kan fattas ens med samtycke av alla aktieägare respektive av alla delägare eller röstberättigade som inte är delägare
2 samtycke till beslutet krävs av alla eller vissa aktieägare respektive av alla eller vissa delägare eller röstberättigade som inte är delägare och sådant samtycke inte har givits, eller
3 kallelse till stämman inte har utfärdats eller de för bolaget gällande bestämmelserna om kallelse väsentligen har eftersatts.

En dom, som ändrar eller upphäver bolagsstämmans beslut, gäller även för de aktieägare och de delägare eller de röstberättigade som inte är delägare och vilka inte för talan. Rätten kan ändra bolagsstämmans beslut endast om det kan fastställas vilket innehåll beslutet rätteligen borde ha haft. Om bolagsstämmans beslut behöver registreras enligt denna lag och om beslutet har upphävts eller ändrats genom en dom som vunnit laga kraft eller om det genom beslut under rättegången har förordnats att bolagsstämmans beslut inte får verkställas, skall rätten underrätta försäkringsinspektionen för registrering.

21 § Om styrelsen vill väcka talan mot bolaget, skall bolagsstämman kallas samman för att välja en ställföreträdare som skall föra bolagets talan i tvisten. Det är den på detta sätt valda ställföreträdaren som skall delges stämningen.

Förbehåll i bolagsordningen, att tvister mellan å ena sidan bolaget och å andra sidan styrelsen, en styrelseledamot, verkställande direktören, en likvidator, en aktieägare, en delägare eller en röstberättigad som inte är delägare skall hänskjutas till skilje-

män, har samma verkan som skiljeavtal. Begär styrelsen skiljemannaförfarande mot bolaget, skall första stycket tillämpas. Är det fråga om klandertalan av styrelsen mot bolagsstämmans beslut är rätten till talan inte förlorad enligt 20 § andra stycket, om styrelsen inom den där angivna klandertiden har kallat till bolagsstämma enligt första stycket.

10 KAP. REVISION

1 § Bolagsstämman skall välja minst två revisorer. I bolagsordningen kan bestämmas att en eller flera av revisorerna, dock inte alla, skall utses i annan ordning.

Bolagsstämman kan utse en eller flera revisorssuppleanter. Vad som sägs i denna lag om revisorer skall i tillämpliga delar gälla revisorssuppleanter.

Ett uppdrag som revisor, vald av bolagsstämman, gäller för den tid som anges i bolagsordningen. Om uppdraget inte skall gälla tills vidare, skall uppdragstiden bestämmas så att uppdraget upphör vid slutet av den ordinarie bolagsstämma på vilken revisorsval skall förrättas. Vad som i 8 kap. 16 § föreskrivs om registrering av styrelseledamöter gäller även för revisorer och revisorssuppleanter.

2 § Försäkringsinspektionen skall förordna en eller flera revisorer. Inspektionen kan underlåta detta om försäkringsbolagets rörelse är av ringa omfattning eller det i övrigt inte anses behövligt.

Försäkringsinspektionen kan när som helst återkalla uppdraget som revisor och i stället förordna ny revisor.

För den revisor som förordnats av försäkringsinspektionen skall inspektionen utfärda en instruktion. Revisorn har rätt att få arvode av försäkringsbolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

3 § Revisorerna skall vara svenska medborgare och bosatta i Sverige, om inte regeringen, eller efter regeringens bemyndigande,

försäkringsinspektionen i enskilda fall tillåter något annat. Den som är omyndig eller i konkurs kan inte vara revisor.

Revisorerna skall ha den insikt i och erfarenhet av redovisning och ekonomiska förhållanden som med hänsyn till arten och omfånget av bolagets verksamhet fordras för uppdragets fullgörande.

Till revisorer kan även utses auktoriserade eller godkända revisionsbolag. Vid tillämpningen av bestämmelserna i detta kapitel likställs auktoriserade revisionsbolag med auktoriserade revisorer och godkända revisionsbolag med godkända revisorer. Ett bolag som utses till revisor skall till styrelsen för det bolag som revisionen avser anmäla vem som är huvudansvarig för revisionen. Den huvudansvarige skall vara i auktoriserat revisionsbolag auktoriserad revisor och i godkänt revisionsbolag auktoriserad eller godkänd revisor. Bestämmelserna i 5 och 13 §§ tillämpas på den huvudansvarige.

Till revisor i dotterföretag bör, om det kan ske, utses minst en av moderbolagets revisorer.

4 § I ett försäkringsbolag skall,

1 om verksamheten omfattar hela riket, minst en av de revisorer som utses av bolagsstämman vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor,
2 om omslutningen enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 1 000 gånger det enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av respektive räkenskapsår, minst en av de revisorer som utses av bolagsstämman vara auktoriserad revisor,
3 om omslutningen enligt fastställda balansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger ett gränsbelopp som motsvarar 100 gånger det enligt lagen om allmän försäkring bestämda basbeloppet för den sista månaden av respektive räkenskapsår, minst en av de revisorer som utses av bolagsstämman vara auktoriserad eller godkänd revisor.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, kan i fråga om ett visst bolag, som har den omslutning enligt fastställda balansräkningar som avses i första stycket 2, förordna att bolaget får utse en viss godkänd revisor i stället för en auktoriserad revisor. Sådana beslut är giltiga i högst fem år.

Vad som föreskrivs i första och andra styckena gäller även för moderbolaget i en koncern om omslutningen enligt faställda koncernbalansräkningar för de två senaste räkenskapsåren överstiger det gränsbelopp som anges i första stycket.

I andra bolag än de som avses i första och tredje styckena skall auktoriserade revisorer eller godkända revisorer utses, om i försäkringsaktiebolag ägare till en tiondel av samtliga aktier begär det vid den bolagsstämma, där revisorsval skall ske. Detsamma gäller i ömsesidiga försäkringsbolag om en tiondel av de röstberättigade begär det.

5 § Den kan inte vara revisor som

1 är styrelseledamot, verkställande direktör eller innehar en befattning i ledande ställning i försäkringsbolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,
2 är anställd hos bolaget eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till detta eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,
3 är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
4 står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka ett sådant

företag har ställt säkerhet; den som belånar ett livförsäkringsbrev enligt föreskrifterna i grunderna är av den anledningen inte förhindrad att vara revisor.

I dotterföretag kan den inte vara revisor som enligt första stycket inte är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisorerna får vid revisionen inte anlita någon som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara revisor. Har försäkringsbolaget eller moderbolaget personer som är anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen handha bolagets interna revision, får revisorerna dock vid revisionen anlita sådana anställda i den utsträckning som det är förenligt med god revisionssed.

6 § Uppdraget att tills vidare vara revisor upphör när ny revisor utsetts.

Ett uppdrag som revisor upphör i förtid, om revisorn eller den som utsett honom begär det. En anmälan om detta skall göras hos styrelsen och, i de fall då en revisor, som inte är vald på bolagsstämma vill avgå, hos den som har tillsatt honom.

Om en revisors uppdrag upphör i förtid eller om det uppkommer hinder för honom enligt 3-5 §§ eller enligt bolagsordningen att vara revisor och om det inte finns någon suppleant, skall styrelsen vidta åtgärder för att tillsätta en ny revisor för den återstående mandattiden.

7 § Anmälan skall genast göras till försäkringsinspektionen när en bestämmelse i denna lag och bolagsordningen om antalet revisorer åsidosatts, eller när en revisor är obehörig enligt 3 § första stycket, 4 § eller 5 § första eller andra stycket eller enligt bolagsordningen.

Sådan anmälan kan göras av alla. Styrelsen är skyldig att göra en sådan anmälan om inte rättelse utan dröjsmål sker genom den som utser revisorerna.

8 § Revisorerna skall i den omfattning som god revisionssed bjuder granska försäkringsbolagets räkenskaper och årsredovisning samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning.

Om försäkringsbolaget är ett moderbolag, skall revisorerna även granska koncernredovisningen och koncernföretagens inbördes förhållanden i övrigt.

Revisorer som är utsedda av någon annan än försäkringsinspektionen skall följa de särskilda föreskrifter som meddelas av bolagsstämman, såvida de inte strider mot lag, bolagsordningen eller god revisionssed.

9 § Styrelsen och verkställande direktören skall ge revisorerna tillfälle att verkställa granskningen i den omfattning som revisorerna finner behövlig samt lämna de upplysningar och det biträde som de begär. Samma skyldighet åligger styrelsen, verkställande direktören och revisorerna i dotterföretag gentemot revisorerna i moderbolaget.

10 § Sedan revisorerna slutfört granskningen, skall de på årsredovisningen och i moderbolag på koncernredovisningen teckna hänvisning till revisionsberättelsen. Finner revisorerna att balansräkningen eller resultaträkningen inte bör fastställas, skall de anteckna även detta. I moderbolag gäller detsamma i fråga om koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen.

11 § Revisorerna skall för varje räkenskapsår avge revisionsberättelse till bolagsstämman. Berättelsen skall överlämnas till bolagets styrelse senast två veckor före den ordinarie bolagsstämman.

Revisionsberättelsen skall innehålla uttalanden huruvida årsredovisningen gjorts upp enligt denna lag. Har i årsredovisningen de upplysningar inte lämnats som enligt 11 kap. skall lämnas, skall revisorerna ange detta och, om det kan ske, lämna behövliga upplysningar i sin berättelse.

Har revisorerna vid sin granskning funnit att en åtgärd eller en försummelse, som kan föranleda ersättningsskyldighet, ligger en styrelseledamot eller verkställande direktören till last eller att en styrelseledamot eller verkställande direktören i övrigt handlat i strid mot denna lag eller bolagsordningen skall det anmärkas i berättelsen. Revisionsberättelsen skall även innehålla ett uttalande om ansvarsfrihet för styrelseledamöterna och verkställande direktören. Revisorerna kan även i övrigt i berättelsen anteckna de upplysningar som de önskar meddela aktieägarna respektive delägarna, de delegerade och garanterna.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilt uttalande om fastställandet av balansräkningen och resultaträkningen samt om det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I moderbolag skall revisorerna avge en särskild revisionsberättelse beträffande koncernen. Bestämmelserna i första-fjärde styckena skall tillämpas.

12 § De erinringar som revisorerna framställt till styrelsen eller verkställande direktören skall antecknas i ett protokoll eller någon annan handling som skall överlämnas till styrelsen och av denna bevaras på betryggande sätt.

13 § Revisorerna har rätt att närvara vid bolagsstämmorna. De är skyldiga att närvara vid stämmorna, om det med hänsyn till ärendena kan anses påkallat.

14 § Revisorerna får inte till enskilda aktieägare, delägare, delegerade, garanter eller utomstående lämna upplysningar om sådana försäkringsbolagets angelägenheter som de fått kännedom om vid fullgörandet av sina uppdrag, om det kan vara till skada för bolaget.

Revisorerna är skyldiga att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som bolagsstämman begär, om det inte skulle vara till väsentlig skada för bolaget. Revisorerna är vidare skyldiga att

lämna medrevisorer, ny revisor och om bolaget har försatts i konkurs, konkursförvaltare, erforderliga upplysningar om bolagets angelägenheter.

11 KAP. REDOVISNING

Årsredovisning m.m.

1 § Kalenderår utgör räkenskapsår. För varje räkenskapsår skall årsredovisning avges. Denna består av resultaträkning med därtill hörande resultatanalys, balansräkning och förvaltningsberättelse.

I fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen (1976:125) gäller förutom bestämmelserna i nämnda lag, föreskrifterna nedan i detta kapitel.

Regeringen, eller efter regeringens bemyndigande försäkringsinspektionen, får utfärda närmare föreskrifter om försäkringsbolagens löpande bokföring, årsbokslut och årsredovisning samt därvid meddela föreskrifter som avviker från bokföringslagen.

2 § I årsredovisningen skall återges resultaträkningen och balansräkningen för det närmast föregående räkenskapsåret. Har det under året skett någon ändring i specificeringen av poster i resultaträkningen och balansräkningen skall, om det inte möter särskilda hinder, uppgifterna från den tidigare årsredovisningen sammanställas så att dessa kan jämföras med posterna i den senare årsredovisningen.

Årsredovisningen skall skrivas under av samtliga styrelseledamöter samt av verkställande direktören. Har avvikande mening beträffande årsredovisningen antecknats till styrelsens protokoll, skall den avvikande meningen fogas till redovisningen.

3 § Minst en månad före den ordinarie bolagsstämman skall årsredovisningshandlingarna för det förflutna räkenskapsåret avlämnas till revisorerna.

4 § Med anläggningstillgångar förstås i denna lag

1 maskiner, inventarier och dylikt,
2 huvudkontorsfastigheter,
3 kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen och även används i denna,
4 aktier och andelar i dotterföretag,
5 andra aktier och andelar som innehas som ett led i organisationen av bolagets försäkringsrörelse och
6 efter medgivande av försäkringsinspektionen andra tillgångar som är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas i rörelsen.

5 § En anläggningstillgång, som har ett bestående värde som väsentligt överstiger det belopp som den är uppförd till i närmast föregående balansräkning, får tas upp till högst detta värde. Fastigheter får dock inte skrivas upp över taxeringsvärdet. Aktier och andelar får inte skrivas upp till högre värde än vad som medges av försäkringsinspektionen.

Det belopp varmed uppskrivning sker kan användas till

1 erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar, om det finns särskilda skäl för en sådan utjämning,
2 fondemission i ett skadeförsäkringsaktiebolag och
3 avsättning till uppskrivningsfond i ett skadeförsäkringsbolag; en sådan fond får tas i anspråk endast för de under 1 och 2 angivna ändamålen.

I livförsäkringsbolag får efter försäkringsinspektionens medgivande, om det finns särskilda skäl för det, det belopp varmed uppskrivning sker användas även till

4 ökning av de försäkringstekniska skulderna och
5 ökning av återbäringsfonden.

6 § Bestämmelserna i 17 § bokföringslagen (1976:125) gäller inte

för försäkringsbolag.

Vid värdering av ett moderbolags aktier eller andelar i ett dotterföretag skall aktier, som dotterföretaget äger i moderbolaget, inte anses ha något värde.

Vid uppställning av resultaträkningen och balansräkningen skall andelar i andra företag än aktiebolag likställas med de aktier som försäkringsbolaget äger.

7 § Andra tillgångar än anläggningstillgångar jämställs med omsättningstillgångar.

Värdehandlingar, som svarar mot försäkringstekniska skulder enligt 7 kap. 9 § första stycket 1-7 eller mot premiereserven enligt 7 kap. 10 § i den utsträckning denna paragraf hänvisar till 7 kap. 9 § första stycket 1-7, får tas upp till högre värde än vad som följer av bestämmelserna i bokföringslagen.De får dock högst tas upp till samma värde som i närmast föregående balansräkning eller, om värdehandlingen anskaffats under räkenskapsåret, anskaffningsvärdet. Detta gäller endast om värdehandlingarna kan avyttras till ett värde som motsvarar detta högre värde vid tidpunkter som får anses tillfredsställande med hänsyn till de försäkringsutfästelser som värdehandlingarna säkerställer.

Andra värdehandlingar än de som avses i andra stycket och som utgörs av reversfordringar som förfaller eller kan sägas upp till betalning av försäkringsbolaget först efter längre tid än ett år, får, om det finns särskilda skäl till det, tas upp över det verkliga värdet, dock högst till anskaffningsvärdet, enligt närmare föreskrifter av regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, av försäkringsinspektionen.

8 § Omfattar rörelsen flera verksamhetsgrenar skall intäkter och kostnader fördelas på de olika verksamhetsgrenarna på det sätt som regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen närmare bestämmer.

9 § Utgifter för bolagsbildningen, för ökning av aktiekapitalet eller för bolagets förvaltning får inte tas upp som tillgångar.

Innehar försäkringsaktiebolaget egna aktier, skall de med angivande av det nominella beloppet tas upp som tillgångar utan värde.

10 § I balansräkningen skall som särskilda huvudgrupper tas upp försäkringstekniska skulder och återförsäkrares andelar i dessa. Omfattar bolagets rörelse olika verksamhetsgrenar, skall delposterna i dessa huvudgrupper fördelas på dessa grenar. Livförsäkringsbolag som redovisar en återbäringsfond skall ta upp denna som särskild post bland skulderna, fördelad på skilda verksamhetsgrenar.

I livförsäkringsaktiebolag tas aktiekapitalet upp som bundet eget kapital. Skadeförsäkringsbolags egna kapital skall delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital skall tas upp aktiekapital, reservfond och uppskrivningsfond. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust skall tas upp fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt nettovinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragsposter.

11 § Förvaltningsberättelsen skall upprättas med iakttagande av god redovisningssed.

I förvaltningsberättelsen skall upplysningar lämnas om

1 sådana förhållanden som inte skall redovisas i resultaträkningen eller i balansräkningen men som är viktiga för att bedöma bolagets verksamhetsresultat och ställning samt
2 händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som har inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet av i Sverige anställda personer under räkenskapsåret med uppdelning på kontors-

tjänstemän, fälttjänstemän och övriga anställda. Vidare skall det anges det sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar i Sverige dels till styrelsen och verkställande direktören, dels till kontorstjänstemän, dels till fälttjänstemän, dels till övriga anställda.

Dessutom skall det för fritidsombud och specialombud i Sverige var för sig anges dels medelantalet under räkenskapsåret, dels ersättningsbeloppet till dessa.

Har bolaget anställda utomlands, skall medelantalet av dessa under räkenskapsåret anges samt uppgift lämnas om sammanlagda summan av löner och ersättningar.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

I förvaltningsberättelsen skall anges rörelseresultatet för vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren. Upplysningar skall lämnas om bolagets konsolidering och om dess konsolideringskapital vid utgången av vart och ett av dessa år. Närmare bestämmelser om utformningen av dessa uppgifter meddelas av regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, av försäkringsinspektionen.

Koncernredovisning

12 § I moderbolag skall, utöver årsredovisning för moderbolaget, för varje räkenskapsår avges koncernredovisning bestående av koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Redovisningen skall hänföra sig till balansdagen för moderbolaget.

Bestämmelserna i 2 § andra stycket och 3 § skall tillämpas på koncernredovisningen och koncernrevisionsberättelsen.

13 § Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 §

första stycket och 4-10 §§. Bestämmelsen i 17 § första stycket bokföringslagen (1976:125) om goodwill får dock tillämpas vid upprättande av koncernredovisningen.

Vid upprättande av koncernresultaträkningen skall en uppdelning i förekommande fall göras mellan å ena sidan i koncernen ingående svenska livförsäkringsbolag jämte andra dotterföretag till dessa än försäkringsbolag (livbolagsgruppen) och å andra sidan i koncernen ingående övriga företag (skadebolagsgruppen).

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg för ökning eller minskning av internvinster under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses moderbolagets andel av vinst som uppkommit genom att en tillgång överlåtits inom koncernen, i den mån inte tillgången därefter överlåtits till köpare utanför koncernen eller tillgången förbrukats eller dess värde satts ned hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i vissa hänseenden tillämpa första eller tredje stycket, får de undantag göras som förhållandena kräver. För sådana avvikelser skall en motiverad redogörelse lämnas i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för ett moderbolag skall vidare i tillämpliga delar lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 11 §. Redogörelse skall lämnas för vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid upprättandet av koncernredovisningen. Vidare skall uppges det belopp som skall föras över till det bundna egna kapitalet från det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna.

Försäkringsbolag som är dotterföretag skall i förvaltningsberättelsen ange namnet på moderbolaget och i förekommande fall dettas moderbolag.

Helårsprognos

14 § Ett försäkringsbolag som enligt 10 kap. 4 § första stycket punkt 2 är skyldigt att ha en auktoriserad revisor skall minst en gång under räkenskapsåret lämna en prognos om det förväntade resultatet för räkenskapsåret.

Prognosen avges av styrelsen, eller om styrelsen bestämmer det, av verkställande direktören. Prognosen skall hållas tillgänglig hos bolaget för alla och genast sändas i försäkringsaktiebolag till de aktieägare och i ömsesidiga försäkringsbolag till de röstberättigade som begär det. Endast en prognos är obligatorisk. Denna skall senast före oktober månads utgång i avskrift sändas in till försäkringsinspektionen.

15 § I prognosen skall översiktligt redogöras för verksamheten och den förväntade resultatutvecklingen i denna. Vidare skall lämnas uppgifter om beräknade belopp för bruttopremieinkomst, nettoavkastning av kapital och rörelseresultat. Bestämmelserna i 11 § andra stycket gäller i tillämpliga delar för prognosen.

Är en koncern av sådan storlek som avses i 10 kap. 4 § första stycket punkt 2 skall moderbolaget för koncernen i tillämpliga delar lämna de uppgifter i prognosen som anges i första stycket. Om det ingår både livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag i koncernen skall en uppdelning enligt 13 § andra stycket göras.

16 § I anslutning till uppgifterna enligt 15 § skall även motsvarande uppgifter lämnas för det närmast föregående räkenskapsåret enligt årsredovisningen.

Begrepp och termer i helårsprognosen skall i möjlig mån överensstämma med dem som använts i den senast framlagda årsredovisningen.

12 KAP. VINSTUTDELNING OCH ANNAN ANVÄNDNING AV FÖRSÄKRINGSBOLAGETS EGENDOM

Vinstutdelning och återbetalning av garantikapital

1 § Försäkringsbolagets medel får betalas ut till aktieägare eller till garanter endast enligt bestämmelserna i denna lag om vinstutdelning, återbetalning av garantikapital, utbetalning vid nedsättning av aktiekapitalet eller reservfonden och utskiftning vid bolagets likvidation.

Om försäkringsaktiebolagets verksamhet helt eller delvis skall ha annat syfte än att bereda vinst åt aktieägarna, skall bolagsordningen innehålla bestämmelser om hur vinsten och de behållna tillgångarna vid bolagets likvidation skall användas.

2 § Vinstutdelning till aktieägare eller garanter får inte äga rum i livförsäkringsbolag.

I skadeförsäkringsbolag får vinstutdelningen inte överstiga vad som i den fastställda balansräkningen och, i fråga om moderbolag, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret redovisas som bolagets eller, i vad avser koncernens skadebolagsgrupp, koncernens nettovinst för året, balanserad vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för

1 den redovisade förlusten,
2 det belopp som enligt bolagsordningen skall avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, det belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall föras över till det bundna egna kapitalet och
3 det belopp som enligt bolagsordningen i övrigt skall användas för andra ändamål än vinstutdelning.

Vinstutdelningen får inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid mot god sed inom

försäkringsbranschen. Förbud mot vinstutdelning i vissa fall föreskrivs i 6 kap. 5 §.

Bestämmelserna om vinstutdelning i andra stycket skall tillämpas vid betalning av ränta enligt garantiavtal i livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag.

3 § Bolagsstämman fattar beslut om vinstutdelning till aktieägarna samt om räntebetalning och vinstutdelning till garanter. Stämman får endast i den mån den har skyldighet till detta enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt.

I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i bolagsstämmans beslut om utdelning till aktieägare. Utdelningen förfaller till betalning på avstämningsdagen och skall betalas utan dröjsmål. De vilkas namn på avstämningsdagen är införda i aktieboken eller i en förteckning enligt 3 kap. 12 § skall anses behöriga att ta emot utdelningen. Om dessa inte är berättigade att ta emot utdelning skall 4 kap. 4 § tredje stycket tillämpas.

4 § Beslut om återbetalning av garantikapitalet fattas av bolagsstämman och får inte verkställas utan försäkringsinspektionens tillstånd. Verkställd återbetalning skall av styrelsen och verkställande direktören genast anmälas för registrering.

Återbäringsfonden och förlusttäckningsregler i livförsäkringsbolag

5 § Livförsäkringsbolag skall, sedan beslut fattats om ränta enligt garantiavtal, sätta av hela årsvinsten på livförsäkringsrörelsen till återbäringsfonden i den mån något annat inte följer av denna lag. Livförsäkringsbolag får avsätta årsvinsten på annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse till en återbäringsfond för sådan annan rörelse.

6 § Återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen får utöver vad som följer av grunderna endast minskas för att täcka förlust enligt 7 §. Försäkringsinspektionen kan dock medge att återbä-

ringsfonden får minskas när det finns särskilda skäl till det.

7 § Om ett livförsäkringsbolag endast meddelar livförsäkring och om det uppkommer förlust på denna rörelse, skall förlusten täckas genom att återbäringsfonden minskas. Om livförsäkringsbolaget meddelar såväl livförsäkring som annan försäkring och om det uppkommer en förlust på livförsäkringsrörelsen som inte kan täckas genom minskning av återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen, skall förlusten täckas genom användning av befintliga till framtida förfogande avsatta medel för sådan annan försäkring. Om det uppkommer förlust på annan försäkring än livförsäkring och om den inte kan täckas av befintliga till framtida förfogande avsatta medel för sådan rörelse, skall förlusten täckas genom att återbäringsfonden för livförsäkringsrörelsen minskas.

8 § Om en förlust på livförsäkringsrörelsen i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag inte kan täckas på det sätt som anges i 7 §, skall förlusten, i den mån den överstiger garantikapitalet, utjämnas genom att bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring sätts ned.

Nedsättning av bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring skall verkställas på ett sätt som är skäligt med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter. För nedsättningen skall grunder (nedsättningsgrunder) upprättas. Om stadfästelse av nedsättningsgrunderna gäller bestämmelserna i 2 kap. 4 §.

Reservfonden och annan användning av försäkringsbolagets egendom

9 § Skadeförsäkringsbolag får inrätta reservfond. Till en sådan reservfond skall avsättas belopp som

1 på grund av aktieteckning erhållits för aktierna utöver det nominella beloppet,
2 betalats till bolaget av någon som fått en aktie förverkad,
3 enligt 4 kap. 17 § skall tillfalla bolaget,
4 vid utbyte av en fordran enligt skuldebrev mot en aktie,

motsvarar skillnaden mellan fordringsbeloppet och aktiens nominella belopp,

5 enligt bolagsordningen skall avsättas till reservfonden eller

6 enligt beslut av bolagsstämman i övrigt skall överföras från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfonden.

Reservfonden får enligt beslut av bolagsstämman endast sättas ned för

1 täckande av sådana förluster enligt den fastställda balansräkningen, som inte kan täckas av fritt eget kapital eller genom att obeskattade reserver tas i anspråk,

2 fondemission, eller

3 andra ändamål, om rätten med tillämpning av 6 kap. 6 § ger tillstånd till nedsättningen.

10 § Sker utbetalning till aktieägare eller garanter i strid mot denna lag, skall mottagaren betala tillbaka vad han erhållit med ränta, beräknad enligt 5 § räntelagen (1975:635), från det utbetalningen erhållits intill dess räntan skall betalas enligt 6 § räntelagen till följd av 3 eller 4 § samma lag. Detta gäller dock inte om mottagaren hade skälig anledning att anta att utbetalningen utgjorde laglig vinstutdelning eller räntebetalning.

För den brist som kan uppkomma vid återbetalningen ansvarar, enligt 16 kap. 1-4 §§, de som medverkat till att besluta om utbetalningen eller till att verkställa den eller till att upprätta eller till att fastställa en oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet.

11 § Bolagsstämman får besluta om gåvor till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål, om det med hänsyn till ändamålens beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt. Styrelsen får till sådana ändamål endast använda tillgångar som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.

12 § Försäkringsbolaget får inte lämna penninglån till styrelseledamöterna, verkställande direktören eller aktuarien i bolaget eller något annat företag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1 den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en styrelseledamot, verkställande direktören eller aktuarien,
2 den som är besvågrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån skall även tillämpas i fråga om ställande av säkerhet.

Vid tillämpning av denna paragraf likställs äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

13 § Bestämmelserna i 12 § första stycket 1-2 utgör inte något hinder för försäkringsbolag att i enlighet med reglerna i grunderna lämna lån mot säkerhet i försäkringsbrev.

Försäkringsinspektionen kan på ansökan medge undantag från 12 §, om det finns synnerliga skäl till detta.

13 KAP. UTTAXERING I ÖMSESIDIGA FÖRSÄKRINGSBOLAG

1 § Om det i ett ömsesidigt försäkringsbolag uppkommer förlust på sådan försäkringsrörelse som inte är personförsäkring eller mottagen återförsäkring skall den del av förlusten som inte kan täckas av obeskattade reserver, fritt eget kapital eller genom nedsättning av reservfonden, med tillägg av högst en tiondel av den del av förlusten som inte har täckts på detta sätt, uttaxeras på dem som varit delägare i bolaget under hela eller någon del av det räkenskapsår under vilket förlusten har uppkommit. Om enligt några bestämmelser i bolagsordningen delägarnas personliga ansvarighet är begränsad till ett visst belopp eller om det i bolags-

ordningen har intagits bestämmelser om att uttaxeringen i första hand skall ske inom en bestämd grupp av delägare eller i övrigt på annat sätt än som föreskrivs i denna paragraf, skall uttaxeringen ske enligt dessa bestämmelser.

Täcks inte förlusten genom uttaxering på det sätt som föreskrivs i första stycket, skall den kvarstående förlusten utjämnas genom nedsättning av delägarnas andel i den del av premiereserven som inte avser sjuk- eller livränta enligt 1 kap. 3 § andra stycket. En sådan nedsättning föranleder också nedsättning av försäkringsbeloppet. Nedsättning skall också ske av på delägarna belöpande ersättningsbelopp som svarar mot de försäkringsfall som inträffat under det räkenskapsår under vilket förlusten uppkommit.

Om det finns garantikapital skall vad som föreskrivs i första och andra stycket om förlustens täckande genom uttaxering endast gälla det belopp varmed förlusten överstiger garantikapitalet.

2 § Styrelsen skall genast, sedan bolagsstämman fastställt balansräkningen för räkenskapsåret, verkställa uttaxering enligt 1 § detta kapitel. Inbetalning av de belopp som uttaxerats kan fördelas på högst sex terminer. Sista inbetalningen skall vara gjord inom tre år från styrelsens beslut om verkställighet.

Delägarna skall minst en månad före varje inbetalningsdag få ett skriftligt meddelande om beslutet enligt första stycket om inte något annat är bestämt i bolagsordningen.

3 § Uttaxering skall ske i förhållande till varje delägares premier för annan direkt försäkring än personförsäkring som belöper på det räkenskapsår under vilket förlusten har uppkommit.

Vid nedsättning av delägarnas andel i premiereserven och av ersättningsbelopp som belöper på delägarna skall alla andelar och ersättningsbelopp sättas ned i förhållande till varje delägares premier enligt första stycket.

Har någon redan erhållit större ersättning än som tillkommer honom

sedan ersättningsbeloppen satts ned, är han skyldig att betala tillbaka det överskjutande beloppet till bolaget.

Om bolagsordningen innehåller avvikande bestämmelser gäller bolagsordningen.

4 § Betalar en delägare inte det belopp som uttaxerats på honom i rätt tid skall beloppet genast utsökas. Om delägaren vid utmätning saknar genast utmätningsbara tillgångar till full betalning av utmätningsfordran eller om hans egendom är avträdd till konkurs skall, såvitt gäller sådan förlust som enligt 1 § skall täckas genom uttaxering och inte heller täckts genom de betalda beloppen, vad som belöper på delägaren tas ut hos övriga delägare så långt deras ansvarighet räcker. Härvid skall de bestämmelser som gäller för den första uttaxeringen iakttas.

5 § Försätts ett ömsesidigt försäkringsbolag i konkurs, får delägarnas personliga ansvarighet för bolagets förpliktelser göras gällande endast i den mån bolagets tillgångar inte förslår till att betala bolagets skulder och endast i den ordning som föreskrivs i 6 och 7 §§ detta kapitel.

6 § I ett ömsesidigt försäkringsbolag som är i konkurs skall förslag till slututdelning upprättas och om det därvid uppstår brist för borgenärerna, skall konkursförvaltaren för att täcka denna brist även upprätta ett förslag till uttaxering på delägarna så långt deras ansvarighet räcker. För en sådan uttaxering skall bestämmelserna i 1 och 2 §§ iakttas, dock att uttaxeringen skall ske på dem, som vid den tid då konkursansökningen ingavs, var eller varit delägare i bolaget under någon del av det år som föregått ingivandet av konkursansökningen.

Underrättelse om att förslaget har upprättats skall tas upp i den kungörelse, som utfärdas om utdelningsförslaget och skall av konkursförvaltaren meddelas delägarna på det sätt som föreskrivs i bolagsordningen. En skriftlig underrättelse skall dock alltid skickas till varje delägare vars postadress är känd för bolaget.

Vad konkurslagen (1921:225) innehåller om tillhandahållande av utdelningsförslag samt om ordningen för klander av sådana förslag skall även tillämpas i fråga om förslag till uttaxering. Sådana förslag kan klandras av delägare.

7 § Sedan förslaget till uttaxering vunnit laga kraft eller prövats av underrätt i konkursärendet, skall konkursförvaltaren genast på det sätt som föreskrivs i bolagsordningen, kräva in de uttaxerade beloppen. Betalas inte det infordrade beloppet i rätt tid skall konkursförvaltaren genast begära utsökning av detta. Därvid gäller förslaget till uttaxering såsom lagakraftägande dom. Visar det sig vid utmätningen att delägaren saknar utmätningsbara tillgångar till full betalning av utmätningsfordran eller att delägarens egendom är avträdd till konkurs, gäller vad som föreskrivs i 4 § detta kapitel.

14 KAP. LIKVIDATION OCH UPPLÖSNING

Frivillig likvidation

1 § Bolagsstämman kan besluta att försäkringsbolaget skall träda i likvidation.

Även om bolagsordningen skulle föreskriva kvalificerad majoritet för beslut om likvidation, fattas ett sådant beslut med enkel majoritet, när det föreligger grund för tvångslikvidation enligt 2 eller 3 §. Ett sådant beslut har omedelbar verkan. I annat fall kan bolagsstämman besluta att likvidationen skall inträda viss senare dag.

Tvångslikvidation

2 § Det åligger styrelsen i ett försäkringsaktiebolag att oförd-röjligen upprätta en särskild balansräkning så snart det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av det registrerade aktiekapitalet. Visar balansräkningen att så är fallet skall styrelsen snarast möjligt till bolagsstämman hänskjuta frågan om bolaget skall träda i likvidation. Godkänns

inte på den ordinarie bolagsstämman under det nästföljande räkenskapsåret en balansräkning avseende ställningen vid tiden för stämman som utvisar att det egna kapitalet uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, skall styrelsen, om inte bolagsstämman beslutar att bolaget skall träda i likvidation, hos rätten ansöka att bolaget försätts i likvidation. En sådan ansökan kan även göras av en styrelseledamot, verkställande direktören, en revisor eller av en aktieägare. Anmälan om samma förhållanden kan göras av försäkringsinspektionen.

Om en ansökan eller en amälan enligt första stycket görs, förordnar rätten att bolaget skall träda i likvidation, om det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att en balansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek skall inom linjen en post tilläggas som utvisar den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för de förväntade försäljningskostnaderna. Sådana värdehandlingar som avses i 11 kap. 7 § andra stycket skall dock värderas enligt de särskilda bestämmelserna i nämnda paragraf. Beträffande sådana anläggningstillgångar, som undergår en fortlöpande värdeminskning, gäller att de tas upp till anskaffningsvärdet minskat med erforderliga avskrivningar och nedskrivningar, om ett högre värde erhålls genom detta.

Om inte styrelseledamöterna fullgör vad som åligger dem enligt första stycket, svarar de och andra som med vetskap om detta handlar på bolagets vägnar solidariskt för bolagets uppkommande förpliktelser. Ett sådant ansvar inträder även för de aktieägare som, när likvidationsplikt föreligger enligt första stycket tredje meningen, med vetskap om detta deltar i beslut att fortsätta bolagets verksamhet. Denna ansvarighet gäller dock inte för förpliktelser som uppkommer sedan likvidationsfrågan hänskjutits till rättens prövning eller sedan en balansräkning som utvisar att bolagets eget kapital uppgår till hälften av det registrerade

aktiekapitalet, har blivit granskad av revisorerna och godkänd av bolagsstämman.

3 § Rätten skall förordna att försäkringsbolaget skall träda i likvidation om

1 likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen,
2 bolagets hela försäkringsbestånd har överlåtits,
3 en koncession som har beviljats för en bestämd tid har gått till ända utan att någon ny koncession har beviljats,
4 regeringen har förklarat koncessionen förverkad,
5 bolaget är försatt i konkurs som avslutats med ett överskott och bolagsstämman inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 19 § eller
6 bolaget saknar till försäkringsregistret anmäld behörig styrelse eller saknar verkställande direktör, om en sådan skall finnas enligt denna lag.

Beträffande försäkringsaktiebolag skall rätten även förordna om likvidation om förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier strider mot förbehåll enligt 18 kap. 1 § och bolaget inte har följt försäkringsinspektionens föreläggande enligt 18 kap. 5 eller 6 §.

Beslut om likvidation skall dock inte meddelas, om det under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att likvidationsgrunden upphört. Frågor om likvidation enligt första stycket och andra stycket prövas på anmälan av försäkringsinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamöter, verkställande direktören eller aktieägare respektive delägare eller röstberättigade som inte är delägare. I de fall som avses i första stycket 5-6 prövas frågan på ansökan även av en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Förfarandet hos rätten

4 § Görs ansökan eller anmälan som avses i 2 eller 3 § skall

rätten genast kalla bolaget, försäkringsinspektionen, de aktieägare eller de delägare samt de borgenärer som vill yttra sig i ärendet att inställa sig för rätten på en bestämd dag, då frågan om skyldighet för bolaget att träda i likvidation skall prövas. Kallelsen skall delges bolaget, om det kan ske på något annat sätt än enligt 15-17 §§ delgivningslagen (1970:428). Kallelsen skall kungöras genom rättens försorg i Post- och Inrikes Tidningar, minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

5 § Har sökanden haft kostnader för delgivning eller kungörelse samt för expeditioner i ärendet enligt 2 eller 3 §, skall dessa betalas av försäkringsbolagets medel, om bolaget förpliktas träda i likvidation eller om rätten i annat fall finner det skäligt. När en anmälan gjorts av försäkringsinspektionen, skall dessa kostnader betalas av bolaget eller, om bolaget saknar tillgångar, av statsverket.

Genomförandet av likvidationen

6 § Bolagsstämman eller den domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer. I bolagsordningen kan föreskrivas att dessutom en eller flera likvidatorer skall tillsättas på något annat sätt. Likvidatorerna träder i styrelsens och verkställande direktörens ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen med den inskränkning som följer av bestämmelserna om särskild administration enligt 25-28 §§ detta kapitel.

Saknar ett försäkringsbolag, som trätt i likvidation, till registret anmälda behöriga likvidatorer, skall rätten förordna en eller flera likvidatorer efter anmälan av försäkringsinspektionen eller på ansökan av aktieägare, delägare eller röstberättigade som inte är delägare eller borgenärer eller andra vilkas rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering.

7 § Försäkringsinspektionen skall om det behövs förordna en likvidator att tillsammans med de övriga likvidatorerna genomföra likvidationen. Förordnas en likvidator av inspektionen, skall han teckna bolagets firma i förening med bolagets firmatecknare.

Bestämmelserna i denna lag om likvidator skall tillämpas på den likvidator som har utsetts av försäkringsinspektionen. Sådan likvidator får endast entledigas av inspektionen. Ersättare får inte förordnas av rätten.

En likvidator som har förordnats av försäkringsinspektionen har rätt till arvode av bolaget. Arvodets storlek bestäms av inspektionen.

8 § Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter skall tillämpas på likvidatorer, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

Ett uppdrag att vara revisor upphör inte genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. skall tillämpas under likvidationen. Revisionsberättelsen skall innehålla uttalanden huruvida enligt revisorernas mening likvidationen onödigt fördröjs.

9 § I fråga om bolagsstämma under likvidation skall bestämmelserna i denna lag om bolagsstämma tillämpas, i den mån något annat inte följer av detta kapitel.

10 § När försäkringsbolaget trätt i likvidation skall styrelsen och verkställande direktören genast avge en redovisning för sin förvaltning av bolagets angelägenheter under den tid, för vilken redovisningshandlingar inte förut lagts fram på bolagsstämman. Redovisningen skall läggas fram på bolagsstämman så snart det kan ske. Bestämmelserna om årsredovisning och revisionsberättelse skall tillämpas.

Om tiden även omfattar det föregående räkenskapsåret, skall en särskild redovisning, i moderbolag omfattande även koncernredo-

visning, avges för det nämnda året.

11 § Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

12 § I de fall då något annat inte följer av bestämmelserna om särskild administration skall likvidatorerna så snart det kan ske genom försäljning på offentlig auktion eller på något annat lämpligt sätt förvandla bolagets egendom till pengar, i den mån det behövs för likvidationen, samt betala bolagets skulder. Bolagets rörelse får fortsättas, om det behövs för en ändamålsenlig avveckling eller för att de anställda skall få ett skäligt rådrum för att skaffa sig nya anställningar.

Har försäkringsinspektionen förordnat en likvidator får bolagets egendom inte avyttras under hand utan hans samtycke. Vägras ett sådant samtycke utan skäl, får inspektionen på ansökan av övriga likvidatorer tillåta försäljningen. Om likvidatorerna önskar överlåta värdepapper som är noterade på fondbörs till gällande börspris behövs dock inte något samtycke.

13 § Likvidatorerna skall för varje räkenskapsår avge en årsredovisning, som skall läggas fram på den ordinarie bolagsstämman för godkännande. I fråga om stämman och redovisningen skall 9 kap. 5 § andra stycket 1 och 2 samt 11 kap. 11 § tredje-sjunde styckena, 12 och 13 §§ inte tillämpas.

I balansräkningen tas det egna kapitalet upp i en post. I försäkringsaktiebolag tas aktiekapitalet upp inom linjen, i förekommande fall fördelat på olika aktieslag.

De tillgångar som skall tas omhand av försäkringsinspektionen enligt 25-28 §§ detta kapitel skall redovisas med det värde som försäkringsinspektionen bestämmer. Övriga tillgångar får inte tas upp till ett högre värde än de beräknas inbringa efter avdrag för försäljningskostnaderna. Om tillgången kan beräknas inbringa ett väsentligt högre belopp än det i balansräkningen upptagna värdet eller om för skulder och likvidationskostnader kan

beräknas åtgå ett belopp som väsentligt avviker från redovisade skulder, skall vid tillgångs- eller skuldposten det beräknade beloppet anges inom linjen.

14 § När den i kallelsen på okända borgenärer bestämda inställelsedagen är förbi och alla kända skulder blivit betalda, skall likvidatorerna skifta bolagets behållna tillgångar. Om något skuldbelopp är tvistigt eller inte förfallet till betalning eller av någon annan orsak inte kan betalas, skall så mycket av bolagets medel behållas som kan behövas för denna betalning. Återstoden skall skiftas.

I ett ömsesidigt försäkringsbolag skall vid skifte av bolagets behållna tillgångar de som var delägare i bolaget vid tiden för likvidationsbeslutet få del i tillgångarna i förhållande till det sammanlagda beloppet av varje delägares premier för de fem senaste räkenskapsåren. Om bolagsordningen innehåller bestämmelser om andra fördelningsgrunder skall dessa gälla.

De aktieägare i försäkringsaktiebolag och de delägare i ömsesidiga försäkringsbolag som vill klandra skiftet skall väcka talan mot bolaget senast tre månader efter det slutredovisning lades fram på bolagsstämman.

Om en aktieägare eller en delägare inte har anmält sig för att lyfta vad han erhållit vid skiftet inom fem år efter det slutredovisning har lagts fram på bolagsstämman, har han förlorat sin rätt till detta. Är medlen i förhållande till de skiftade tillgångarna att anse som ringa, kan rätten på anmälan av likvidatorerna förordna att medlen skall tillfalla allmänna arvsfonden. I annat fall skall 17 § tillämpas.

15 § Sedan likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skall de så snart det kan ske avge en slutredovisning för sin förvaltning genom en förvaltningsberättelse avseende likvidationen i dess helhet. Berättelsen skall även innehålla en redogörelse för skiftet. Till berättelsen skall fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Berättelsen och redovisningshandlingarna skall

avlämnas till revisorerna. Dessa skall inom en månad därefter avge en revisionsberättelse över slutredovisningen och förvaltningen under likvidationen.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna skall dessa genast kalla aktieägarna respektive de röstberättigade till en bolagsstämma för att granska slutredovisningen.

Slutredovisningen med bifogade redovisningshandlingar och revisionsberättelsen skall hållas tillgängliga för och sändas till de aktieägare eller de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress samt läggas fram på stämman. Föreskrifterna i 9 kap. 5 § andra stycket 3. och tredje stycket skall tillämpas.

16 § När likvidatorerna lagt fram slutredovisningen, är försäkringsbolaget upplöst. Detta skall genast anmälas för registrering.

Utan hinder av vad som anges i första stycket kan ägare till en tiondel av samtliga aktier respektive en tiondel av de röstberättigade hos likvidatorerna begära att en bolagsstämma inkallas för att behandla en fråga om talan enligt 16 kap. 5 §. Bestämmelsen i 9 kap. 8 § andra meningen skall tillämpas.

17 § Om det efter bolagets upplösning enligt 16 § visar sig att bolaget har tillgångar eller om talan väcks mot bolaget eller om det av någon annan orsak uppkommer behov av en likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas. Detta skall genast anmälas av likvidatorerna för registrering. Kallelse till första bolagsstämman efter återupptagandet skall utfärdas enligt bolagsordningen. Därutöver skall skriftliga kallelser sändas till varje aktieägare respektive till varje röstberättigad vars postadress är känd för bolaget eller i försäkringsaktiebolag är införd i aktieboken.

18 § Om ett försäkringsbolag har trätt i likvidation på grund av bolagsstämmans beslut eller, i fall som avses i 2 §, på grund av rättens beslut, kan stämman sedan revisorerna avgivit yttrande besluta att likvidationen skall upphöra och bolagets verksamhet

återupptas. Ett sådant beslut får dock inte fattas, om det finns anledning till likvidation på grund av denna lag eller bolagsordningen eller om utskiftning har ägt rum. Beträffande försäkringsaktiebolag gäller dessutom att beslut om att återuppta verksamheten inte får fattas om bolagets eget kapital beräknat enligt 2 § tredje stycket inte uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet. I ömsesidiga försäkringsbolag får beslut om att återuppta verksamheten inte fattas om det inte finns full täckning för bolagets förpliktelser.

När ett beslut enligt första stycket har fattats, skall en styrelse samtidigt väljas.

Bolagsstämmans beslut om likvidationens upphörande och val av en styrelse skall av likvidatorerna genast anmälas för registrering. Beslutet får inte verkställas förrän registrering har skett.

Om ett likvidationsbeslut som avses i 1-3 §§ blivit upphävt genom lagakraftägande dom eller beslut av domstol, skall likvidatorerna genast anmäla detta för registrering samt kalla till bolagsstämma för val av styrelse.

När likvidationen har upphört enligt denna paragraf, skall 15 § tillämpas.

Konkurs

19 § Om ett försäkringsbolag är försatt i konkurs och denna avslutas utan något överskott, är bolaget upplöst när konkursen avslutas.

Om det finns överskott, skall bolagsstämman inom en månad från det konkursen avslutades besluta att bolaget skall träda i likvidation. Om inte ett sådant beslut fattas, gäller 3 §.

Var bolaget i likvidation när det försattes i konkurs, skall likvidationen fortsättas enligt 17 § om konkursen avslutas med

överskott.

20 § Om ett försäkringsbolag försätts i konkurs skall konkursdomaren sända en underrättelse om beslutet till försäkringsinspektionen för registrering.

Under konkursen företräds bolaget som konkursgäldenär av den styrelse och verkställande direktör eller de likvidatorer som finns vid konkursens början. Under konkursen gäller dock bestämmelserna i denna lag om rätt att avgå, om entledigande och om nytillsättning.

När konkursen har avslutats skall konkursdomaren genast för registrering underrätta försäkringsinspektionen samt ange om något överskott finns eller inte. Konkursdomaren skall även för registrering underrätta försäkringsinspektionen när en överrätt genom beslut, som vunnit laga kraft, upphävt ett beslut att försätta bolaget i konkurs.

21 § När ett försäkringsbolag är i konkurs kan försäkringsinspektionen förordna ett allmänt ombud. Det allmänna ombudet skall som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning tillsammans med den eller de förvaltare som utses enligt konkurslagen (1921:225).

Det allmänna ombudet kan beträffande medförvaltare göra en sådan framställning som avses i 80 § konkurslagen.

Även om beslut om delning av boets förvaltning har fattats, får det allmänna ombudet delta i förvaltningen i dess helhet.

Om arvode till det allmänna ombudet gäller bestämmelserna i konkurslagen om arvode till konkursförvaltare.

22 § Om ett ömsesidigt försäkringsbolag har trätt i likvidation eller blivit försatt i konkurs, får en garant inte erhålla betalning av bolagets tillgångar för fordran på grund av ett inbetalt garantibelopp förrän bolagets övriga skulder har blivit fullt betalda eller erforderliga medel avsatts till detta.

23 § Om ett försäkringsbolag har trätt i likvidation eller blivit försatt i konkurs, får nya försäkringar inte meddelas.

Utan hinder av bestämmelserna i första stycket får under bolagets likvidation sådana livförsäkringar meddelas som föranleds av gällande försäkringsavtal.

24 § Om ett försäkringsbolag, som meddelar annan försäkring än personförsäkring och meddelar sådan försäkring för längre tid än tio år, har trätt i likvidation eller försatts i konkurs, skall försäkringsinspektionen utse ett ombud som på försäkringstagarnas vägnar skall iaktta och bevaka den panträtt, som försäkringstagarna enligt 7 kap. 11 § har. Ombudet skall därvid se till att varje försäkringstagare har panträtt i de pantsatta värdehandlingarna i förhållande till den andel i premiereserven som belöper på hans försäkring.

Ombudet har rätt till arvode av bolaget. Arvodets storlek bestäms av försäkringsinspektionen.

Särskild administration

25 § Har försäkringsbolag som meddelar livförsäkring trätt i likvidation eller försatts i konkurs, skall en särskild administration inträda för tillvaratagande av livförsäkringstagarnas rätt. Förvaltningen av administrationsboet åligger försäkringsinspektionen.

Försäkringsinspektionen skall genast för livförsäkringstagarnas räkning ta hand om samtliga värdehandlingar, i vilka livförsäkringstagarna har panträtt enligt bestämmelserna i 7 kap. 11 § eller med stöd av någon föreskrift i 7 kap. 4 §. Härmed övergår alla bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av livförsäkringsavtalen på administrationsboet. Har livförsäkringarna återförsäkrats, gäller samma sak bolagets rättigheter och skyldigheter på grund av återförsäkringarna.

Så snart administrationen inträtt skall försäkringsinspektionen

låta värdera de värdehandlingar som omhändertagits av inspektionen. Inspektionen skall vidare låta beräkna det belopp vartill de försäkringstekniska skulderna för livförsäkring uppgår. För det belopp med vilket värdet av de omhändertagna värdehandlingarna understiger de försäkringstekniska skulderna för livförsäkring, ökat med en tjugondel av dessa skulder, har administrationsboet fordringsrätt i bolagets övriga tillgångar.

26 § Sedan de i 25 § föreskrivna åtgärderna vidtagits skall försäkringsinspektionen inleda underhandlingar med svenska försäkringsbolag som kan vara villiga att överta de försäkringar som hör till administrationsboet.

Försäkringsinspektionen skall utreda de anbud som inspektionen erhåller till följd av underhandlingarna. Finner inspektionen efter utredningen att något av anbuden med hänsyn till omständigheterna bör antas, skall inspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och i övrigt på ett ändamålsenligt sätt kungöra anbudets innehåll och ett sammandrag av utredningen med föreläggande för försäkringstagarna att inom en bestämd tid, minst en månad efter kungörelsens utfärdande, hos inspektionen anmäla om de har något att erinra mot anbudet.

Sedan den i andra stycket föreskrivna tiden gått till ända, skall försäkringsinspektionen med eget utlåtande överlämna ärendet till regeringens avgörande.

Om registrering av beslut, varigenom regeringen godkänt ovannämnda anbud, förordnar regeringen. När registrering har skett, skall administrationsboet anses löst från sina förpliktelser på grund av de överlåtna försäkringarna. För dessa förpliktelser svarar i stället det övertagande bolaget.

Sedan regeringen godkänt anbudet, åligger det styrelsen och verkställande direktören i det övertagande bolaget att underrätta alla försäkringstagare vilkas försäkringar omfattas av överlåtelsen på det sätt försäkringsinspektionen finner ändamålsenligt. Förutsätter överlåtelsen nedsättning av försäkrings-

eller återbäringsbelopp eller skall efter överlåtelsen andra villkor gälla för försäkringarna, skall även dessa förhållanden meddelas försäkringstagarna.

27 § Om inte hela försäkringsbeståndet har överlåtits inom två år från det administrationen inträdde, skall försäkringsinspektionen göra anmälan hos regeringen om förhållandet.

Om anmälan enligt första stycket gjorts av försäkringsinspektionen, kan regeringen förordna att administrationen skall fortsätta eller att administrationsboet skall avvecklas genom fördelning av tillgångarna. I det senare fallet meddelar regeringen även de föreskrifter som behövs för avvecklingen och fördelningen.

28 § Av de livförsäkrings- och återbäringsbelopp, som förfallit till betalning innan bolaget trätt i likvidation eller vid konkurs innan beslut om konkurs meddelats, skall så mycket betalas ut som skulle ha betalats om likvidationen eller konkursen inte inträffat.

Av livförsäkrings- eller återbäringsbelopp, som förfaller till betalning under administrationstiden och innan administrationen avslutats får endast betalas ut så mycket som försäkringsinspektionen finner kunna utgå utan att övriga livförsäkringstagares rätt försämras. Vad som nu har sagts skall även tillämpas i fråga om återköp av försäkringar eller belåning av försäkringsbrev hos bolaget. Skulle det efteråt visa sig att ett för stort belopp har utbetalats, skall återbetalning inte äga rum.

15 KAP. FRIVILLIG ÖVERLÅTELSE AV FÖRSÄKRINGSBESTÅND OCH INLÖSEN AV AKTIER I DOTTERBOLAG

Frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd

1 § Avtal om överlåtelse av hela försäkringsbeståndet, eller del därav, i ett försäkringsbolag (överlåtande bolag) till ett annat försäkringsbolag (övertagande bolag), skall för att bli giltigt godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Överlåtelse

av försäkringsbeståndet kan ske utan hinder av att det överlåtande bolaget trätt i likvidation.

Följande handlingar skall hållas tillgängliga för aktieägarna respektive de röstberättigade under minst en vecka före den bolagsstämma vid vilken fråga om godkännande av överlåtelseavtalet skall behandlas, samt läggas fram på stämman,

1 ett förslag till bolagsstämmans beslut,
2 avtalet om överlåtelse,
3 en redogörelse av styrelsen för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslagets lämplighet för bolaget och försäkringstagarna,
4 ett yttrande av revisorerna över styrelsens redogörelse enligt punkt 3 samt
5 de handlingar som avses i 4 kap. 5 § första stycket 1-3 om årsredovisningen inte skall behandlas på stämman.

Handlingarna skall genast sändas till de aktieägare respektive till de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress.

2 § När avtalet om överlåtelsen av försäkringsbeståndet godkänts av bolagsstämman, skall det anmälas av försäkringsbolaget för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från bolagsstämmans beslut eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om överlåtelse av försäkringsbestånd fallit.

3 § Senast fyra månader efter det att avtalet om överlåtelsen registrerats skall försäkringsbolagen ansöka om försäkringsinspektionens tillstånd att verkställa avtalet. Tillstånd till överlåtelse av ett försäkringsbestånd får inte ges om försäkringstagarnas rätt därigenom försämras.

Försäkringsinspektionen kan förelägga bolagen att lämna den ytterligare utredning som är nödvändig för att inspektionen skall kunna fastställa att försäkringstagarnas rätt inte försämras.

4 § Om ansökan om försäkringsinspektionens tillstånd inte har gjorts inom föreskriven tid eller om ansökan har avslagits, skall försäkringsinspektionen förklara att frågan om överlåtelsen har fallit.

Skall ansökan om överlåtelsen inte genast avslås skall försäkringsinspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som försäkringsinspektionen finner lämpliga kungöra ansökningens innehåll med uppgift om att ett avtal om överlåtelse av försäkringsbestånd har träffats och var avtalet och annan utredning hålls tillgänglig. Kungörelsen skall vidare innehålla föreläggande för de försäkringstagare, vilkas försäkringar är avsedda att överlåtas, att på bestämd tid - minst en månad efter kungörelsens utfärdande - hos försäkringsinspektionen anmäla om de har något att erinra mot ansökningen. Omfattar avtalet livräntа, som utgår till personer som inte är försäkringstagare i det överlåtande bolaget, skall även dessa personer ges möjlighet att anmäla om de har något att erinra mot ansökningen.

5 § Sedan tillstånd att verkställa avtalet lämnats, skall försäkringsinspektionen genast registrera beslutet. När registrering skett, övergår ansvaret för det överlåtna försäkringsbeståndet på det övertagande bolaget.

6 § Sedan överlåtelsen verkställts, skall styrelsen och verkställande direktören i det övertagande bolaget underrätta varje försäkringstagare eller livräntetagare som berörs av överlåtelsen om denna. Försäkringsinspektionen bestämmer på vilket sätt underrättelsen skall ske.

7 § Försätts det överlåtande bolaget i konkurs sedan tillstånd till överlåtelsen har givits, skall, vid tillämpning av vad som föreskrivs i konkurslagen (1921:225) om rätt till talan om återgång av avtal, sådana avtal som avses i 1 § detta kapitel anses ingångna den dag tillstånd att verkställa avtalen gavs.

Inlösen av aktier i dotterbolag

8 § Äger ett moderbolag självt eller tillsammans med ett dotterföretag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i ett dotterbolag, har moderbolaget rätt att av de övriga aktieägarna i det sistnämnda bolaget lösa in de återstående aktierna. Den som har aktier som kan lösas in har också rätt att få dessa inlösta av moderbolaget.

En tvist om huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet skall prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän, om något annat inte följer av bestämmelserna i detta kapitel. Bestämmelserna i 18 § andra stycket nämnda lag om den tid inom vilken skiljedomen skall meddelas är inte tillämpliga vid sådana tvister.

Har moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av att en vidare krets inbjudits att till moderbolaget överlåta sådana aktier mot en viss ersättning, skall lösenbeloppet motsvara ersättningen, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om inte skiljemännen på särskilda skäl ålägger någon annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

9 § Vill moderbolaget lösa in aktier i dotterbolaget enligt 8 § och kan en överenskommelse om detta inte träffas, skall moderbolaget hos dotterbolagets styrelse skriftligen begära att tvisten skall hänskjutas till skiljemän. I samband med detta skall styrelsen uppge sin skiljeman.

Dotterbolagets styrelse skall vid begäran enligt första stycket genast genom en kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen bestämmer anmoda de aktieägare, mot vilka lösningsanspråket riktas, att skriftligen uppge sin skiljeman till dotterbolaget senast två veckor från kungörelsen. Anmodan skall även genom brev sändas till varje sådan aktieägare, om hans postadress är känd för bolaget.

Har inte samtliga aktieägare vilkas namn är införda i aktieboken och mot vilka lösningsanspråket riktas inom den föreskrivna tiden uppgivit en gemensam skiljeman, skall dotterbolagets styrelse hos rätten i den ort där styrelsen har sitt säte begära att god man förordnas. Denne skall hos överexekutorn i den nämnda orten ansöka om förordnande av en sådan skiljeman och i tvisten bevaka de frånvarande aktieägarnas rätt.

10 § Prövas en tvist om inlösen enligt 8 § av skiljemän och är det ostridigt mellan parterna att det finns lösningsrätt eller förklaras det i en skiljedom att sådan rätt finns utan att lösenbeloppet samtidigt fastställs, är aktieägarna skyldiga att till moderbolaget överlämna sina aktiebrev med påskrifter om överlåtelsen. Detta gäller endast om moderbolaget betalar det fastställda lösenbeloppet eller ställer säkerhet, som godkänts av skiljemännen, för det kommande lösenbeloppet med ränta.

Aktieägarna har rätt till skälig ränta på lösenbeloppet för tiden från det säkerhet ställts till dess lösenbeloppet förfaller till betalning.

11 § Om ett fastställt lösenbelopp har erbjudits aktieägarna utan att dessa har överlämnat sina aktiebrev, skall moderbolaget genast sätta ned lösenbeloppet enligt lagen (1927:56) om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar. Därvid får förbehåll om rätt att återta det nedsatta beloppet inte göras.

12 § Om säkerhet har ställts enligt 10 § eller om nedsättning har skett enligt 11 §, är moderbolaget ägare till aktierna. Innan aktiebreven har överlämnats till moderbolaget medför breven i sådana fall endast rätt för innehavaren att mot överlämnande av breven till moderbolaget eller överexekutorn få ut lösenbeloppet med ränta.

Har aktiebrevet inte överlämnats inom ett år från det moderbolaget blivit ägare till aktien, kan det utfärdas ett nytt aktiebrev ställt till moderbolaget. Det nya aktiebrevet skall innehålla en uppgift om att det ersätter det äldre brevet. Överlämnas därefter det

äldre aktiebrevet till moderbolaget, skall det överlämnas till dotterbolaget för att makuleras.

16 KAP. SKADESTÅND M.M.

1 § Stiftare, styrelseledamöter, verkställande direktören och aktuarien som vid fullgörandet av sina uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget skall ersätta skadan. Detsamma gäller när skadan vållas aktieägare, delägare eller andra genom överträdelse av denna lag eller bolagsordningen eller grunderna.

2 § Revisorerna är ersättningsskyldiga enligt bestämmelserna i 1 §. De ansvarar även för den skada som uppsåtligen eller av oaktsamhet vållas av deras medhjälpare.

Om ett revisionsbolag är revisor, åligger ersättningsskyldigheten detta bolag och den för revisionen huvudansvarige.

3 § Aktieägare, delägare eller röstberättigade, som inte är delägare, är skyldiga att ersätta den skada som de, genom att medverka till att denna lag eller bolagsordningen eller grunderna överträds, uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, aktieägare, delägare eller andra.

4 § Om någon är ersättningsskyldig enligt 1-3 §§, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens beskaffenhet, skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Skall flera ersätta samma skada, svarar de solidariskt för skadeståndet i den mån skadeståndsskyldigheten inte jämkats för någon av dem enligt första stycket. Vad någon betalat i skadestånd får krävas tillbaka av de andra efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

5 § Talan om skadestånd till försäkringsbolaget enligt 1-3 §§ kan väckas, om vid bolagsstämman majoriteten eller en minoritet bestående i försäkringsaktiebolag av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag minst en tiondel

av samtliga röstberättigade, har biträtt ett förslag om att väcka skadeståndstalan eller har röstat mot ett förslag om att bevilja någon styrelseledamot eller verkställande direktören ansvarsfrihet. En uppgörelse om skadeståndsskyldigheten kan träffas endast av bolagsstämman och endast under förutsättning att i försäkringsaktiebolag ägare till en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag en tiondel av samtliga röstberättigade inte röstar mot förslaget. Förs skadeståndstalan av en aktieägare eller en röstberättigad för bolagets räkning, kan någon uppgörelse inte träffas utan hans samtycke.

Talan om skadestånd till bolaget får i försäkringsaktiebolag föras av ägare till minst en tiondel av samtliga aktier och i ömsesidiga försäkringsbolag av minst en tiondel av samtliga röstberättigade. Om någon aktieägare eller röstberättigad sedan talan väckts avstår från talan, kan likväl de övriga fullfölja denna. Den som har väckt talan svarar för rättegångskostnaderna men har rätt till ersättning av bolaget för den kostnad som täcks av vad som kommit bolaget till godo genom rättegången.

Talan för bolagets räkning mot styrelseledamöterna och verkställande direktören om skadestånd på grund av ett beslut eller en åtgärd under ett räkenskapsår skall väckas senast ett år från det årsredovisningen och revisionsberättelsen för räkenskapsåret har lagts fram på bolagsstämman.

Har ett beslut fattats att bevilja ansvarsfrihet eller att inte föra skadeståndstalan utan att de aktieägare eller de röstberättigade som avses i första stycket röstat emot beslutet eller har tiden för talan försuttits enligt tredje stycket, kan trots detta talan enligt första eller andra stycket väckas, om det i årsredovisningen eller i revisionsberättelsen eller på något annat sätt till bolagsstämman inte har lämnats i väsentliga hänseenden riktiga och fullständiga uppgifter angående det beslut eller den åtgärd som talan grundas på.

Utan hinder av vad som sagts ovan i denna paragraf kan skadeståndstalan som grundas på brott föras av styrelsen.

6 § Talan för försäkringsbolagets räkning enligt 1-3 §§, som inte grundas på brott, kan inte väckas mot

1 stiftare, sedan tre år förflutit från det beslutet om bolagets bildande har fattats på den konstituerande stämman,
2 styrelseledamöterna, verkställande direktören eller aktuarien, sedan tre år förflutit från utgången av det räkenskapsår då beslutet eller åtgärden, som talan grundas på, har fattats eller vidtagits,
3 revisorer, sedan tre år förflutit från det revisionsberättelsen har lagts fram på bolagsstämman eller ett yttrande som avses i denna lag har avgivits samt
4 aktieägare, delägare eller röstberättigade, som inte är delägare, sedan två år förflutit från det beslutet eller åtgärden, som talan grundas på, har fattats eller vidtagits.

Försätts bolaget i konkurs på en ansökan som gjorts innan den i första stycket angivna tiden har gått ut, kan konkursboet föra talan enligt 1-3 §§ utan hinder av att frihet från skadeståndsavsvar har inträtt enligt 5 §. Efter utgången av den nämnda tiden kan en sådan talan dock inte väckas senare än sex månader från första borgenärssammanträdet.

17 KAP. FÖRSÄKRINGSBOLAGETS FIRMA

1 § Ett försäkringsaktiebolags firma skall innehålla ordet försäkringsaktiebolag. Ett ömsesidigt försäkringsbolags firma skall innehålla orden ömsesidig samt försäkring. I fråga om ett bolag, vars verksamhet avser att meddela försäkring av egendom inom endast ett län skall firman ange området för bolagets verksamhet men ordet ömsesidigt kan utelämnas.

Firman skall tydligt skilja sig från andra ännu bestående firmor, som är införda i försäkringsregistret, samt från benämningar på utländska försäkringsföretag som är allmänt kända i Sverige. För registrering av ett försäkringsbolags firma gäller i övrigt vad som föreskrivs i firmalagen (1974:156).

2 § Skall försäkringsbolagets firma registreras på två eller flera språk, skall varje lydelse anges i bolagsordningen.

Bolagets styrelse kan anta bifirma. Vad som sägs i 1 § andra stycket om firma gäller även bifirma. Ordet försäkringsaktiebolag eller orden ömsesidig samt försäkring får dock inte tas in i bifirman.

3 § Skriftliga handlingar, som utfärdas för ett försäkringsbolag, bör undertecknas med bolagets firma. Har styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget utfärdat en handling utan firmateckning och framgår det inte av dess innehåll att den har utfärdats på bolagets vägnar, är de som har undertecknat handlingen solidariskt ansvariga för förpliktelsen enligt handlingen såsom för egen skuld. Detta gäller dock inte om

1 det av omständigheterna vid handlingens tillkomst har framgått att den har utfärdats för bolaget och
2 den till vilken handlingen ställts av bolaget utan oskäligt dröjsmål får ett behörigen undertecknat godkännande av handlingen efter det att antingen en begäran om godkännande framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

4 § Om förbud mot att använda firma och om att häva firmaregistrering finns det bestämmelser i firmalagen (1974:156).

18 KAP. BUNDNA OCH FRIA AKTIER I FÖRSÄKRINGSAKTIEBOLAG

1 § I bolagsordningen kan intas förbehåll att aktier i bolaget inte får genom vare sig teckning eller överlåtelse förvärvas av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser. Förbehållet kan också avse vissa slag av aktiebolag eller andra sammanslutningar eller stiftelser eller andra än svenska medborgare. Sådana aktier kallas bundna aktier. Om inte alla aktier skall vara bundna, kallas övriga aktier fria aktier.

På den konstituerande stämman kan ändring av bolagsordningen

i fråga om förbehåll enligt första stycket inte ske utan samtycke av de aktietecknare som berörs av ändringen.

Har en aktieägare, som enligt förbehåll inte genom teckning eller överlåtelse får förvärva bundna aktier, på något annat sätt förvärvat en sådan aktie, hindrar förbehållet honom inte att vid ökning av aktiekapitalet utöva den företrädesrätt till nya bundna aktier som är förenad med aktier enligt denna lag eller med den vid förvärvet gällande bolagsordningen.

2 § Om inte förbehållet avser samtliga aktier, skall en aktietecknare med rätt att förvärva endast fria aktier ange att hans teckning avser fria aktier. Andra aktietecknare skall om det belopp som skall inbetalas för aktierna bestämts högre för fria aktier än för bundna vid sin teckning ange det högsta antalet fria aktier som de är beredda att förvärva.

Den företrädesrätt som vid ökning av aktiekapitalet är förenad med fria aktier skall avse nya fria aktier.

Vid ökning eller nedsättning av aktiekapitalet får förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inte ändras i strid mot förbehållet. Om på grund av detta vid nyemission hela antalet fria aktier, som har tecknats med företrädesrätt, inte kan ges ut, skall de fria aktierna fördelas mellan tecknarna i förhållande till det tecknade antalet och, i den mån detta inte kan ske, genom lottning. Om flera nya fria aktier ges ut än som tecknats med företrädesrätt, skall det överskjutande antalet på samma sätt fördelas bland dem som tecknat med företrädesrätt på grund av bundna aktier, i den mån det kan ske utan rubbning av förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier.

3 § Vid emission enligt 5 kap. skall iakttas att förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier inte får ändras i strid mot förbehållet, om utbytes- eller teckningsrätten som medgivits i emissionsvillkoren, helt skulle utnyttjas.

Emissionskursen, utbyteskursen eller kursen vid nyteckning får

bestämmas högre i fråga om skuldebrev där utbytes- eller teckningsrätten avser fria aktier än i fråga om andra skuldebrev.

Vid utbyte eller nyteckning utfärdas bundna och fria aktier i enlighet med vad som anges i skuldebrevet eller optionsbeviset. Den som endast har rätt att förvärva fria aktier får inte tilldelas bundna aktier.

4 § I varje aktiebrev eller interimsbevis som avser en bunden aktie skall anges att aktien är bunden.

I emissionsbevis skall anges om rätten till nya aktier avser bundna eller fria aktier. I konvertibla skuldebrev, i skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning och i optionsbevis skall anges, om utbytes- eller teckningsrätten avser bundna eller fria aktier.

I aktieboken skall för varje aktie anmärkas om den är bunden eller fri.

5 § Om antalet fria aktier har kommit att överstiga det antal aktier som har medgivits i förbehållet sedan aktier av ett visst slag omvandlats till aktier av ett annat slag eller genom att bundna aktier blivit ogiltiga eller i samband med nedsättning av aktiekapitalet har blivit inlösta eller indragna, skall bolaget inom tre månader därefter för registrering anmäla och visa att det tillåtna förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier återställts. Om detta inte görs skall försäkringsinspektionen förelägga bolaget att inom en månad inkomma med anmälan samt bevis. Om inte bolaget rättar sig efter föreläggandet, skall försäkringsinspektionen göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget om detta.

6 § Har, då tiden för utbyte eller nyteckning enligt 5 kap. utgått, antalet fria aktier efter registrering kommit att överstiga den enligt förbehållet medgivna andelen av sådana aktier, skall försäkringsinspektionen förelägga bolaget att inom sex

månader för registrering anmäla och visa, att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier återställts. Följs inte föreläggandet, skall försäkringsinspektionen göra anmälan till rätten för bolagets försättande i likvidation och underrätta bolaget om detta.

Om bolaget har fått ett sådant föreläggande som avses i första stycket, får styrelsen, inom ramen för bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalets storlek, besluta om en sådan ökning av aktiekapitalet, genom utgivande av nya bundna aktier mot betalning i pengar, som behövs för att det tillåtna förhållandet mellan antalet fria och antalet bundna aktier skall återställas. Styrelsen får därvid besluta om avvikelser från den företrädesrätt till teckning av nya aktier som annars tillkommer de förutvarande aktieägarna. Aktierna skall vara helt betalda i så god tid att den tidsfrist som har angivits i första stycket kan iakttas. När aktierna helt har betalats, skall styrelsen anmäla nyemissionen för registrering.

Om tiden för utbyte eller nyteckning överstiger tre år, skall försäkringsinspektionen efter utgången av varje treårsperiod under denna tid iaktta vad som sägs i första stycket. Bestämmelserna i andra stycket skall därvid tillämpas.

7 § Bolagsstämmobeslut, som innebär att förbehåll enligt 1 § tas in i bolagsordningen, fattas enligt 9 kap. 14 §. Sedan beslutet har stadfästs och registrerats, skall styrelsen genast verkställa detta.

Om förbehållet inte avser samtliga aktier, skall styrelsen inför notarius publicus bestämma vilka aktier som skall vara bundna och vilka som skall vara fria. Om, då registreringen av bolagsstämmobeslutet kungörs, en aktie tillhör någon som på grund av förbehållet inte får förvärva bundna aktier, är aktien fri, om ägaren inte genom överlåtelse har förvärvat den med vetskap om beslutet. Har ägarna av övriga aktier inte kommit överens om något annat, skall det genom lottning bestämmas vilka övriga aktier som skall vara fria. En skriftlig redogörelse skall upp-

rättas och bestyrkas av notarius publicus över dessa beslut.

Styrelsen skall genast, genom anmaning till aktieägarna på det sätt som föreskrivs i 9 kap. 9 § andra stycket när det gäller kallelse till bolagsstämma, infordra breven på de aktier som skall vara bundna. Styrelsen skall se till att det på dessa aktiebrev görs en anteckning om att aktierna är bundna. Vidare skall styrelsen se till att det i aktieboken för varje aktie anmärks om aktien är bunden eller fri. Om den aktieägare vars namn senast antecknats i aktieboken på grund av förbehållet inte kan förvärva bundna aktier, får anteckning på brevet inte göras utan att det i aktieboken antecknats en sådan ägare till aktien som får förvärva bundna aktier utan hinder av förbehållet.

8 § Inom ett år efter det att ett beslut har fattats om att ta in förbehåll enligt 1 § i bolagsordningen och stadfästelse av beslutet har meddelats eller talan om klander av beslutet genom lagakraftvunnen dom har ogillats, skall det för registrering anmälas att beslutet har verkställts. Om en sådan anmälan inte har gjorts inom den föreskrivna tiden eller om försäkringsinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering, skall försäkringsinspektionen förklara att frågan om ändring av bolagsordningen har fallit.

Innan registrering har skett på grund av anmälan enligt första stycket, kan bolagsstämman i den ordning som anges i 9 kap. 13 § första stycket första meningen besluta att frågan om att ta in förbehållet i bolagsordningen skall falla. Beslutet skall genast anmälas för registrering.

9 § På en bunden aktie får utdelning inte lämnas innan det i aktiebrevet eller interimsbeviset har angivits att aktien är bunden.

19 KAP. TILLSYN

1 § Styrelsen och verkställande direktören i ett försäkringsbolag skall genast underrätta försäkringsinspektionen när bola-

get börjat sin verksamhet.

2 § Om koncession beviljats för ett försäkringsbolag och om försäkringsbolaget därefter inte hållit konstituerande stämma inom föreskriven tid, skall regeringen efter anmälan av försäkringsinspektionen förklara koncessionen förverkad. Detsamma gäller om bolaget inte har börjat sin verksamhet inom tre månader från det bolaget registrerats eller om ansökan om bolagets registrering genom lagakraftägande beslut blivit avskriven eller avslagen.

Om registrering av beslut om koncessionens förverkande förordnar regeringen.

3 § Styrelsen, verkställande direktören, aktuarien och andra befattningshavare i försäkringsbolaget är skyldiga att lämna försäkringsinspektionen de upplysningar om verksamheten som inspektionen anser behövas.

Senast en månad efter den ordinarie bolagsstämman, eller inom sju månader från föregående räkenskapsårs utgång, om stämman inte hållits inom föreskriven tid, skall till försäkringsinspektionen sändas in avskrifter av årsredovisningen och revisionsberättelsen, en särskild redogörelse för bolagets verksamhet under räkenskapsåret och dess ställning på balansdagen samt, i fråga om livförsäkring och sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring, en redogörelse för beräkningen av premiereserven. Redogörelsen skall upprättas enligt anvisningar som meddelas av inspektionen. Redogörelsen för bolagets verksamhet skall vara undertecknad av styrelsen och verkställande direktören, och redogörelsen för beräkning av premiereserven av aktuarien.

På avskriften av årsredovisningen skall någon av styrelseledamöterna eller verkställande direktören teckna bevis om att resultaträkningen och balansräkningen har fastställts med uppgift om fastställelsedagen. Beviset skall även innehålla uppgift om bolagsstämmans beslut beträffande bolagets vinst eller förlust.

4 § Styrelsen och verkställande direktören i ett livförsäkringsbolag skall för livförsäkringsrörelsen till försäkringsinspektionen sända in

1 inom nio månader efter varje räkenskapsårs utgång en redogörelse för i vad mån det verkliga förloppet av rörelsen avvikit från grundernas antaganden
2 en statistisk-ekonomisk utredning angående verksamhetens förlopp och bolagets ställning; härvid bestämmer försäkringsinspektionen vilken period utredningen skall avse och vid vilken tid den skall ges in.

Redogörelsen och utredningen skall upprättas enligt anvisningar som meddelas av försäkringsinspektionen och vara undertecknade av aktuarien.

5 § I bolag som meddelar försäkringar av annat slag än som avses i 4 § skall styrelsen och verkställande direktören med hjälp av fortlöpande statistik eller på annat sätt övervaka att premiesättningen för den verksamhet som bedrivs i Sverige är skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödvändiga driftskostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Statistik får efter försäkringsinspektionens medgivande upprättas för två eller flera bolag gemensamt. Styrelsen och verkställande direktören skall vidare till försäkringsinspektionen, för den tid som inspektionen bestämmer, sända in en redogörelse för den metod som använts för övervakning av premiesättningen och för erfarenheter av övervakningen.

I fråga om transport- och sjökaskoförsäkringar gäller första stycket endast om försäkringen tecknas av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

6 § Styrelsen och verkställande direktören skall för den verksamhet som bedrivs i Sverige övervaka att även andra försäkringsvillkor än premien är skäliga med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt. Styrelsen och verkställande direktören skall lämna försäkringsinspektio-

nen alla upplysningar som inspektionen behöver för att granska att tillämpade villkor är skäliga. Vid granskningen bör inspektionen ägna särskild uppmärksamhet åt villkoren för sådana försäkringar som konsumenter tecknar huvudsakligen för enskilt ändamål.

I fråga om transport- och sjökaskoförsäkring gäller första stycket endast om försäkringen tecknats av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

7 § Senast en månad efter den bolagsstämma som avses i 14 kap. 10, 13, 15 och 18 §§ skall likvidatorerna till försäkringsinspektionen sända in avskrifter av de redovisningshandlingar och revisionsberättelser som nämns i dessa lagrum.

8 § Försäkringsinspektionen får vid behov sammankalla försäkringsbolagets styrelse. Om styrelsen inte har rättat sig efter en begäran av inspektionen om att kallelse skall utfärdas till en extra bolagsstämma, får inspektionen utfärda kallelse.

9 § Det åligger styrelsen och verkställande direktören att när som helst hålla försäkringsbolagets kassa och övriga tillgångar samt räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av befattningshavare hos försäkringsinspektionen eller någon annan som av inspektionen förordnats att företräda denna.

En befattningshavare hos försäkringsinspektionen som är behörig att företräda inspektionen eller någon annan som av inspektionen förordnats att företräda denna, får närvara vid bolagsstämmorna eller vid ett av inspektionen utlyst styrelsesammanträde och delta i överläggningarna.

10 § I sådana aktiebolag vilkas verksamhet uteslutande har till föremål att biträda försäkringsbolag skall styrelsen och verkställande direktören lämna upplysningar och hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning enligt 3 § och 9 § första stycket detta kapitel. Detsamma gäller ordföranden och

verkställande direktören, eller motsvarande befattningshavare i skaderegleringsnämnder, villkorsnämnder och andra organ, som biträder försäkringsbolaget vid rörelsens bedrivande.

Om ett försäkringsbolag enligt 7 kap. 16 § har fått tillstånd av försäkringsinspektionen att inneha mer än fem procent av aktierna eller mer än fem procent av röstetalet för samtliga aktier i något aktiebolag har styrelsen och verkställande direktören i detta bolag samma skyldigheter som anges i första stycket, om detta med bolagets samtycke föreskrivits i villkoren för tillståndet.

11 § Försäkringsinspektionen får meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolagets verksamhet som inspektionen anser behövliga.

Försäkringsinspektionen skall förelägga bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidta erforderliga åtgärder om inspektionen finner att

1 avvikelse skett från denna lag, trafikskadelagen (1975:1410) eller lagen (1976:357) om motortävlingsförsäkring eller med stöd av i dessa lagar meddelade bestämmelser eller från bolagsordningen eller grunderna,
2 bolagsordningen eller grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,
3 försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning eller
4 det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsbolagets verksamhet.

Om ett föreläggande enligt andra stycket inte har följts inom den bestämda tiden och om det anmärkta förhållandet inte heller på annat sätt undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan om detta till regeringen, som får förklara koncessionen förverkad.

12 § Försäkringsinspektionens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär. Besluten skall verkställas utan hinder av anförda besvär om inte regeringen förordnar något annat.

Beträffande beslut i vissa registreringsärenden finns bestämmelser i 20 kap.

13 § Har försäkringsbolaget trätt i likvidation, har försäkringsinspektionen under likvidationen samma befogenhet vad gäller likvidatorerna som inspektionen enligt denna lag har beträffande styrelsen.

14 § Varje försäkringsbolag skall årligen betala ett bidrag för att täcka kostnaderna för försäkringsinspektionens organisation och verksamhet enligt bestämmelser, som meddelas av regeringen. Detta bidrag skall bestämmas till högst en femtedels procent av bolagets premieinkomst för nästföregående räkenskapsår för försäkringar, som tillhör bolagets direkta försäkringsrörelse i Sverige. Bidraget får dock inte understiga fyra procent av det enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet som gällde vid utgången av nästföregående räkenskapsår, avrundat till närmast högre femtiotal kronor.

15 § En ledamot i styrelsen för försäkringsinspektionen eller en befattningshavare hos försäkringsinspektionen får inte vara ledamot i styrelsen för ett svenskt försäkringsbolag eller ett utländskt försäkringsföretag som erhållit tillstånd att driva försäkringsrörelse i Sverige. En sådan ledamot eller befattningshavare får inte heller vara aktieägare i eller garant i eller anställd hos ett sådant företag.

16 § Bestämmelser om försäkringsinspektionens organisation och verksamhet meddelas av regeringen.

20 KAP. REGISTRERING M.M.

1 § Hos försäkringsinspektionen skall föras försäkringsregister för registrering enligt denna lag eller andra författningar.

Försäkringsinspektionen skall genast i Post- och Inrikes Tidningar kungöra vad som införs i försäkringsregistret med undantag av registrering av underrättelser enligt 14 kap. 20 §.

Föreskrifter om avgifter i registreringsärenden enligt denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande av försäkringsinspektionen.

2 § Det som enligt denna lag eller särskilda bestämmelser har införts i försäkringsregistret och kungjorts i Post- och Inrikes Tidningar skall anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det inte av omständigheterna framgår att han varken ägde eller bort äga vetskap om detta.

3 § Har en sökande vid anmälan för registrering inte iakttagit vad som är föreskrivet om anmälan, skall sökanden föreläggas att inom viss tid avge yttrande eller vidta rättelse. Detsamma gäller, om försäkringsinspektionen finner att ett beslut som anmälts för registrering och för vars giltighet regeringens stadfästelse inte krävs eller en handling som bifogas anmälningen inte har tillkommit i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot denna lag eller andra författningar eller mot bolagsordningen eller grunderna eller i något viktigare hänseende har en otydlig eller vilseledande avfattning. Underlåter sökanden att rätta sig efter föreläggandet, skall anmälningen avskrivas. En underrättelse om denna påföljd skall tas in i föreläggandet. Finns det även efter det att yttrandet avgivits något hinder för registrering och har sökanden haft tillfälle att yttra sig över hindret, skall registrering vägras, om det inte finns någon anledning att ge sökanden ett nytt föreläggande.

Bestämmelserna i första stycket utgör inte något hinder för registrering av ett bolagsstämmobeslut, om rätten till talan mot beslutet gått förlorad enligt 9 kap. 20 § andra stycket.

Försäkringsinspektionen skall genast skriftligen underrätta bolaget när försäkringsinspektionen fattar beslut enligt 4 kap. 13 § andra stycket, 6 kap. 7 § tredje stycket, 15 kap. 4 §,

18 kap. 8 § första stycket eller 21 kap. 2 §.

4 § Bestämmelser om att avföra en firma ur registret sedan en dom om att häva firmaregistreringen vunnit laga kraft finns i firmalagen (1974:156).

5 § Beslut att i försäkringsaktiebolag ändra bolagsordningens bestämmelser om aktiekapitalet, maximikapitalet eller minimikapitalet eller om aktiernas nominella belopp samt beslut om att öka eller sätta ned aktiekapitalet skall registreras samtidigt, om ändringen av bolagsordningen eller ökningen eller nedsättningen av aktiekapitalet är nödvändig för att aktiekapitalets storlek skall bli förenlig med bolagsordningen.

6 § Sådana beslut av försäkringsinspektionen genom vilka en anmälan avskrivits eller en registrering vägrats enligt 3 § första stycket får överklagas hos kammarrätten genom besvär inom två månader från beslutets dag. Detsamma gäller sådana beslut av försäkringsinspektionen som avses i 3 § tredje stycket.

21 KAP. STRAFF OCH VITE

1 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som

1 i Sverige bedriver försäkringsrörelse utan att vara berättigad till detta eller
2 uppsåtligen eller av oaktsamhet till försäkringsinspektionen meddelar oriktiga eller vilseledande uppgifter om sådana omständigheter som han är skyldig att lämna uppgift om enligt denna lag; i ringa fall döms inte till ansvar.

2 § Försäkringsinspektionen kan vid vite förelägga verkställande direktören eller styrelseledamöterna att fullgöra sina skyldigheter enligt denna lag eller andra författningar att

1 sända in behöriga redovisningshandlingar, revisionsberättelser eller helårsprognoser eller
2 göra behöriga anmälningar för registrering.

Förelägganden enligt första stycket 2 får inte meddelas, om underlåtenhet att göra anmälan medför att bolagsstämmans eller styrelsens beslut förfaller eller bolaget blir skyldigt att träda i likvidation.

Försäkringsinspektionen kan dessutom förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt denna lag.

Har inspektionen förelagt vite skall försäkringsbolaget genast skriftligen underrättas om detta.

Följs inte ett sådant vitesföreläggande som avses i första stycket kan försäkringsinspektionen döma ut vitet.

Bilaga 2:2

Viktiga nyheter i utredningens förslag

1 ALLMÄNT

Utredningens förslag är i huvudsak en lagteknisk anpassning av försäkringsrörelselagen till aktiebolagslagen och bokföringslagen. Utredningen har i huvudsak använt aktiebolagslagens kapitelindelning. Tre kapitel saknar emellertid motsvarighet i aktiebolagslagen nämligen 7 kap., som tar upp de försäkringstekniska bestämmelserna (rörelsen), 13 kap, som innehåller bestämmelser om uttaxering i ömsesidiga försäkringsbolag och 19 kap., som innehåller tillsynsbestämmelserna.

Utredningen har inte som i gällande lag behandlat bestämmelserna om försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag i två särskilda delar av lagen med hänvisningar mellan delarna. Utredningens förslag innebär att bestämmelser som är gemensamma eller nästan lika för de båda bolagsformerna behandlas inom samma kapitel och ofta i samma paragraf. Detta har minskat antalet paragrafer väsentligt och gjort lagen mer överskådlig.

Utredningen har vidare gjort åtskillnad mellan skadeförsäkringsbolag och livförsäkringsbolag. Som livförsäkringsbolag definieras bolag som uteslutande eller så gott som uteslutande meddelar personförsäkring. För dessa bolag skall särskilda regler gälla. Livförsäkringsbolag får inte dela ut vinst till aktieägare eller garanter. All vinst i ett livförsäkringsbolag skall gå till försäkringstagarna. Ett livförsäkringsaktiebolag får inte göra fondemission, ge ut konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller vinstandelsbevis. För livförsäkringsbolagen finns också särskilda förlusttäckningsregler.

För skadeförsäkringsbolagen däremot innebär förslaget att det blir möjligt att emittera konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt. Vidare utvidgas möjligheterna att göra fondemission.

2 REDOVISNING

Utgångspunkten för reglerna om redovisning har varit att största möjliga öppenhet skall eftersträvas. Det är av stor betydelse att försäkringstagare, aktieägare, anställda, andra försäkringsbolag och samhället skall få en klar och lättläst översikt av försäkringsbolagens ekonomi.

De svenska försäkringsbolagen har genom en kommitté som tillsattes av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund år 1963 arbetat med att utforma nya redovisningsbestämmelser för försäkringsbolagen. Även Folksam har varit representerad i kommittén. Sedan 1970 har även försäkringsinspektionen deltagit i detta arbete. Under hösten 1976 överlämnade Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Folksam och försäkringsinspektionen ett förslag till nya redovisningsbestämmelser till regeringen. Förslaget benämns i det följande Ny försäkringsredovisning. Det innehåller förslag till ändringar i försäkringsrörelselagen samt ett förslag till en regeringsförordning med närmare bestämmelser om försäkringsbolags resultaträkning, balansräkning och koncernredovisning samt förslag till ändringar i kommunalskattelagen. Ny försäkringsredovisnings förslag kan sammanfattas i följande huvudpunkter. Anpassning till bokföringslagen och aktiebolagslagen, staffelform för uppställningen av resultaträkningen, öppen redovisning av resultatet av den ordinära rörelsen, sammanslagning av överskottsfonderna inom livförsäkringsrörelsen (återbäringsfond, utjämningsfond och säkerhetsfond) till en enda fond, benämnd återbäringsfond, en förenkling av fondsystemet på skadeförsäkringssidan, införande av resultatanalys samt flerårsöversikter av rörelseresultatet och konsolideringen i förvaltningsberättelsen.

Vid arbetet med att utforma nya redovisningsbestämmelser har utredningen utgått från förslagen i Ny försäkringsredovisning. Utredningens förslag till nya redovisningsbestämmelser innebär dock en större anpassning till nya aktiebolagslagen och bokföringslagen än i förslaget i Ny försäkringsredovisning. Utredningens förslag avviker därför från Ny försäkrinsredovisning på

ett flertal punkter.

Sammanfattningsvis innebär utredningens redovisningsbestämmelser en uppdelning av bestämmelserna mellan bokföringslagen, försäkringsrörelselagen och särskilda anvisningar som skall utfärdas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av försäkringsinspektionen. Utredningen har i sitt arbete utgått från att inspektionen får ett sådant bemyndigande. Försäkringsinspektionen får meddela bestämmelser som avviker från bokföringslagen men däremot inte från de bestämmelser som föreskrivs i försäkringsrörelselagen. Dessa bestämmelser är utformade direkt efter försäkringsbolagens behov. I redovisningskapitlet finns bestämmelser som är av särskild vikt för försäkringsbolagens årsredovisning. Dessutom upptar redovisningskapitlet bestämmelser om koncernredovisning och avlämnande av helårsprognos. Försäkringsinspektionen skall i sina anvisningar meddela bestämmelser om uppställning av resultaträkning och balansräkning i årsbokslut enligt bokföringslagen och i årsredovisningen. Dessa anvisningar skall naturligtvis så långt det är möjligt följa bokföringslagens uppställning av resultaträkning och balansräkning. På grund av försäkringsbranschens särart har det i redovisningskapitlet vidare tagits in värderingsregler som i viss mån avviker från bokföringslagens. I gällande försäkringsrörelselag finns bestämmelser om avskrivning av anläggningstillgångar, värdering av osäkra fordringar och förbud mot värdeminskningskonton. Utredningen föreslår att bokföringslagens regler skall gälla här. Utredningen föreslår vidare att försäkringsbolagen skall lämna sina intressenter ekonomisk information utöver årsredovisningen och att denna bör lämnas i form av helårsprognoser.

3 KONCERNBEGREPPET

Utredningen föreslår en ny definition av koncernbegreppet för försäkringsbolag. Enligt gällande lag kan koncernförhållande endast föreligga mellan svenska försäkringsbolag. Utredningen föreslår att också allmänna aktiebolag, ekonomiska föreningar, utländska försäkringsbolag och andra svenska eller utländska

företag skall omfattas av koncernbegreppet. Det utvidgade koncernbegreppet medför att koncernredovisningen förutom den svenska försäkringsverksamheten också kommer att obligatoriskt täcka t.ex. i dotterföretagsform driven fastighetsförvaltning, reparationsrörelse och försäkringsrörelse i utlandet.

Inom försäkringsbranschen förekommer ett långtgående samarbete mellan ömsesidiga försäkringsbolag (t.ex. Folksam liv- och Folksam sak). Detta tar sig uttryck i en gemensam administration och företagsledning samt nästan identiska styrelser. Inget av bolagen kan dock sägas ha ett bestämmande inflytande över de andra eller någon del i deras resultat. För dessa försäkringsbolag som alltså ingår i en företagsgrupp föreslår utredningen att försäkringsinspektionen skall få förordna att denna lags bestämmelser om koncerner skall gälla.

4 NYA FINANSIERINGSFORMER

Utredningen föreslår att skadeförsäkringsaktiebolagen skall få ge ut konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt samt vinstandelsbevis. Dessa finansieringsformer infördes för de allmänna aktiebolagen genom lagen (1973:302) om konvertibla skuldebrev m.m. Genom att ge ut konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt kan försäkringsbolaget skaffa sig främmande kapital som på visst sätt också kan förstärka det egna kapitalet. Försäkringsbolagen förser visserligen kapitalmarknaden med kapital. När det gäller att skaffa eget kapital måste försäkringsbolagen anlita kapitalmarknaden. Det sker i dag genom nyemission och bör enligt utredningens mening också bli möjligt genom att emittera konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt. Dessa finansieringsformer inrymmer visserligen vissa spekulativa moment men dessa är inte så framträdande att de skulle vara på något sätt äventyrligare för försäkringsbolagen än en traditionell nyemission.

Utredningsförslaget innehåller också regler om vinstandelslån, dvs. lån där räntans storlek görs beroende av bolagets vinst eller av vinstutdelning på bolagets aktier. Enligt gällande

försäkringsrörelselag föreligger det inte något hinder för försäkringsbolagen att emittera vinstandelslån. Detta har emellertid inte förekommit.

5 SPRÅKET I FÖRFATTNINGSTEXTEN

Arbetet med den språkliga utformningen av försäkringsrörelselagen har skett i två etapper. I den första etappen moderniserades språket i samtliga paragrafer så att de språkligt överensstämde med nya aktiebolagslagen (1975:1385). I den andra etappen av arbetet har försök gjorts att närma sig det språkbruk som förordas i 1979 års PM från statsrådsberedningen. Detta arbete har skett i samarbete med statsrådsberedningens språkexperter och banklagsutredningen. På grund av innehållets ofta tekniska karaktär har moderniseringen i vissa stycken gjorts ganska varsamt.

Utredningen har i förslaget sökt välja ett språk som i största möjliga utsträckning följer de riktlinjer som de senaste femton åren har vuxit fram inom regeringskansliet. Kärnpunkten i dessa riktlinjer är att författningarnas språk skall närma sig den nutida svenska sakprosan. I statsrådsberedningens båda PM "Språket i lagar och andra författningar" (1967) och "Några riktlinjer för författningsspråket" (1979) ges regler för hur detta kan göras. Detta innebär att utredningen på många punkter har arbetat om det språk som använts i aktiebolagslagen. Några sakliga ändringar har självfallet inte åsyftats.

Bilaga 2:3

Utredarens förslag till schema för resultaträkning och balansräkning för skadeförsäkringsbolag och livförsäkringsbolag

Allmän anvisning

Om det förekommit sådan förändring i resultaträkningen eller balansräkningen beträffande posters gruppering eller eljest som väsentligt påverkar jämförbarheten mellan åren, skall redogörelse lämnas för förändringen.

SCHEMA FÖR RESULTATRÄKNING FÖR SKADEFÖRSÄKRINGSBOLAG
(Anvisning 1)

A	Intäkter i rörelsen		
1	Premier		
	a) Direkt försäkring		X
	b) Mottagen återförsäkring (Anvisning 2 och 3)		X
	c) Avgiven återförsäkring (Anvisning 3)		-X
	d) Premieinkomst för egen räkning		X
	e) Ökning (minskning) av premieöverföring för egen räkning		±X
	f) Premieintäkt för egen räkning		X
2	Nettoavkastning av kapital		
	a) Ränteintäkter (Anvisning 4 och 5)	X	
	b) Utdelning på aktier (Anvisning 4 och 5)	X	
	c) Överskott (underskott) på egna fastigheter (Anvisning 6)	±X	
	d) Räntekostnader (Anvisning 7)	-X	X
3	Nettovinst vid försäljning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 8)		X
4	Nettovinst genom valutakursändring		X
5	Provisioner och vinstandelar på avgiven återförsäkring		X
6	Övriga intäkter (Anvisning 9)		X
	Summa intäkter		X

B	Kostnader i rörelsen	
1	Försäkringsersättningar (Anvisning 10)	
	a) Direkt försäkring	X
	b) Mottagen återförsäkring	X
	c) Avgiven återförsäkring	-X
	d) För egen räkning	X
2	Driftskostnader (Anvisning 11)	X
3	Provisioner och vinstandelar på mottagen återförsäkring	X
4	Nettoförlust vid försäljning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 8)	X
5	Nedskrivning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 12)	X
6	Nettoförlust genom valutakursändring	X
7	Övriga kostnader (Anvisning 9 och 13)	X
	Summa kostnader	X
C	Rörelseresultat	+/-X
D	Ökning (minskning) av nivåtillägg i premiereserven	-/+X
E	Avsättning för beslutad återbäring (Anvisning 14)	-X
F	Extraordinära intäkter (Anvisning 15)	+X
G	Extraordinära kostnader (Anvisning 15)	-X
H	Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	+/-X

I	Bokslutsdispositioner		
	1	Nedskrivning av tillgångar (Anvisning 16)	-X
	2	Uppskrivning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 17)	+X
	3	Ökning (minskning) av säkerhetsfond	±X
	4	Övriga bokslutsdispositioner (Anvisning 18)	±X
J	Skatt (Anvisning 19)		-X
K	Årets vinst (förlust)		±X

Anvisningar till schema för resultaträkning för skadeförsäkringsbolag

1 Portföljpremier (i form av premiereserv, säkerhetsfond m.m.) för försäkringsbestånd, som mottagits eller överlåtits enligt 15 kap. 1-7 §§ FRL skall föras direkt på berörda balanskonton. Belopp av denna karaktär skall anges specificerade i not eller på annat sätt.

2 Har premieinkomst mottagits från andra företag inom samma koncern skall beloppet härav anges i not.

3 Portföljpremier (i form av premieöverföring) för mottagen eller avgiven återförsäkring skall - utom i fall som avses i anvisning 1 - redovisas under A 1 b) eller A 1 c). Beloppet av sådan överföring skall - om det inte är ringa - anges i not.

4 Kostnader för courtage, mäklararvode o.dyl. skall i den mån de belöper på värdehandlingar, vilkas ränteavkastning redovisas under A 2 a), salderas mot denna post och i den mån de belöper på värdehandlingar, för vilka utdelning redovisas under A 2 b), salderas mot sistnämnda post.

5 I posten A 2 a) ingående räntor från koncernföretag enligt 1 kap. 8 § FRL skall anges i not. I posten A 2 b) ingående utdelning på aktier i koncernföretag skall anges i not.

6 Posten A 2 c) skall beräknas som skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda beloppet av beräknat hyresvärde för lokaler, som bolaget självt använder, och övriga fastighetsintäkter samt å andra sidan sammanlagda beloppet av fastighetsomkostnader, såsom kostnader för uppvärmning, vattenförbrukning, renhållning, underhåll (ej kostnader för ny-, till- och ombyggnad eller därmed jämförlig förbättring), driftskostnader för fastighetsförvaltning (av motsvarande art som driftskostnader i övrigt vilka redovisas under B 2)

samt lagfartskostnader. Har avskrivning på fastighet skett, skall även den ingå i posten A 2 c). Avskrivningsbeloppet skall anges i not.

7 I posten ingående räntor på inteckningslån i egna fastigheter skall framgå av not. Detsamma gäller ifråga om räntor till koncernföretag enligt 1 kap. 8 § FRL.

8 Bruttovinster och bruttoförluster skall anges var för sig i not med fördelning på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter

För de bolag som är skyldiga att ha auktoriserad revisor skall i not anges hur mycket av den totala bruttovinsten som utgör återvunna nedskrivningar.

9 Sinsemellan olikartade poster skall specificeras. Specifikationen får ske i not.

10 Här skall förutom utbetalda försäkringsersättningar redovisas förändringar av ersättningsreserv och skadelivräntereserv. Ersättningsreserv och skadelivräntereserv, som mottagits från eller avgivits till annat försäkringsbolag, skall likaså redovisas här.

11 I posten driftskostnader ingår bolagets försäljnings-, administrations- och skadebehandlingskostnader. Avdrag skall göras för kostnadsminskande intäkter som uppkommit vid biträdande av annat försäkringsbolag i dess rörelse eller vid maskinuthyrningsverksamhet och annan verksamhet, vilken avser att medföra ett ändamålsenligt utnyttjande av maskiner och personal för bolagets försäkringsrörelse. Om bruttointäkten av dylik verksamhet ej är ringa skall den anges i not. Även av- och nedskrivningar av maskiner,

inventarier o.dyl. samt avgift till försäkringsinspektionen skall redovisas i denna post.

12 Här redovisas sådana nedskrivningar av finansiella tillgångar och placeringstillgångar som gjorts intill högsta medgivna värde enligt bokföringslagen. I detta sammanhang bortses således från undantagsreglerna i 11 kap. 7 § andra och tredje stycket FRL. Nedskrivningarna skall i not fördelas på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter

13 Här redovisas bl.a. premieskatter och kupongskatter.

14 När utbetalning av avsatt återbäring sker förs den direkt på berört balanskonto (posten B2d) utan att passera resultaträkningen. Eventuellt uppkommande skillnadsbelopp mellan avsatt och utbetalt belopp skall, då återbäringen är avslutad, redovisas under extraordinära intäkter eller extraordinära kostnader.

15 Här redovisas sådana poster som inte är att betrakta som ordinära i rörelsen.

Extraordinära intäkter: Vinster på avyttring av anläggningstillgångar utom maskiner, inventarier o.dyl. som skall föras under driftskostnader, skatterestitutioner och andra större intäkter av tillfällig karaktär.

Extraordinära kostnader: Förluster på avyttring av anläggningstillgångar utom maskiner, inventarier o.dyl. som skall föras under driftskostnader, emissionskostnader, erforderliga nedskrivningar av anläggningstillgångar, större bidrag till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål.

Mindre kostnader av sistnämnda slag skall redovisas under B 7.

Intäkterna och kostnader skall redovisas med fördelning på sinsemellan olikartade poster. Fördelningen får ske i not.

16 Här redovisas nedskrivningar av finansiella tillgångar, placeringstillgångar och anläggningstillgångar som sker i konsolideringssyfte, dvs. nedskrivningar under högsta medgivna värde enligt bokföringslagen. I not skall anges hur beloppet fördelar sig på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter
Anläggningstillgångar
aktier i dotterföretag
andra organisationsaktier
fastigheter

17 Här redovisas uppskrivning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar inom högsta medgivna värde enligt bokföringslagen. I not skall anges hur beloppet fördelar sig på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter

18 Här redovisas bl.a. ökning (minskning) av regleringsfonden för trafikförsäkring, investeringsfonder och liknande fonder. Sinsemellan olikartade poster skall specificeras. Specifikationen får ske i not.

19 Här redovisas statlig och kommunal inkomstskatt samt de skatter i utlandet vilka utgår på skattepliktig vinst.

SCHEMA FÖR BALANSRÄKNING FÖR SKADEFÖRSÄKRINGSBOLAG

A	Tillgångar (Anvisning 1)		
1	Finansiella tillgångar		
	a) Kassa och banktillgodohavanden (Anvisning 2)	X	
	b) Fordringar hos koncernföretag	X	
	c) Fordringar hos försäkringsbolag som ej är koncernföretag	X	
	d) Upplupna, ej förfallna räntor	X	
	e) Andra upplupna intäkter samt förutbetalda kostnader	X	
	f) Övriga finansiella tillgångar (Anvisning 3)	X	X
2	Återförsäkrares andel i försäkringstekniska skulder (Anvisning 4)		
	a) Premiereserv (Anvisning 5)	X	
	b) Ersättningsreserv	X	X
3	Placeringstillgångar		
	a) Obligationer och förlagsbevis (Anvisning 6)	X	
	b) Placeringsaktier (Anvisning 7)	X	
	c) Svenska inteckningslån (Anvisning 8)	X	
	d) Svenska kommunlån (Anvisning 8 och 9)	X	
	e) Konverteringslån	X	
	f) Andra värdehandlingar	X	
	g) Placeringsfastigheter	X	X
4	Spärrkonton hos riksbanken		X
5	Anläggningstillgångar (Anvisning 10)		
	a) Aktier i dotterföretag (Anvisning 11)	X	
	b) Andra organisationsaktier (Anvisning 11)	X	
	c) Maskiner, inventarier o.dyl.	X	
	d) Kontorsfastigheter för rörelsen (Anvisning 12)	X	
	e) Övriga anläggningstillgångar	X	X
	Summa		X

B Skulder och eget kapital (Anvisning 13)

1	Finansiella skulder		
	a) Skulder till koncernföretag	X	
	b) Skulder till försäkringsbolag som ej är koncernföretag	X	
	c) Inteckningslån i egna fastigheter	X	
	d) Avsatt till pensioner (Anvisning 14)	X	
	e) Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	X	
	f) Övriga finansiella skulder (Anvisning 3 och 15)	X	X
2	Försäkringstekniska skulder (Anvisning 4)		
	a) Premiereserv (Anvisning 16)	X	
	b) Ersättningsreserv	X	
	c) Skadebehandlingsreserv	X	
	d) Beslutad återbäring (Anvisning 17)	X	X
3	Obeskattade reserver		
	a) Säkerhetsfond (Anvisning 18)	X	
	b) Utjämningsfond	X	
	c) Regleringsfond för trafikförsäkring (Anvisning 19)	X	
	d) Investeringsfonder och liknande fonder, var för sig	X	
	e) Övriga obeskattade reserver	X	X
4	Eget kapital (Anvisning 20)		
	Bundet eget kapital		
	a) Aktiekapital (Anvisning 21)	X	
	b) Reservfond	X	
	c) Uppskrivningsfond	X	
	Fritt eget kapital		
	d) Dispositionsfond och andra fria fonder, var för sig	X	
	e) Balanserad vinst (förlust) (Anvisning 22)	X	
	f) Årets vinst (förlust) (Anvisning 23)	X	X
	Summa		X

C Ställda panter (Anvisning 24)

1	För försäkringstagarnas räkning pantsatta tillgångar	
	a) Fastighetsinteckningar, nominellt värde	X
	b) Övriga ställda panter, bokfört värde	X
2	Andra pantsatta tillgångar	
	a) Fastighetsinteckningar, nominellt värde	X
	b) Övriga ställda panter, bokfört värde	X

D Ansvarsförbindelser m.m. (Anvisning 24)

1	Borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser	X
2	Kapitalvärdet av bolagets pensionsåtaganden som ej upptagits bland skulderna eller täckts av pensionsförsäkring eller pensionsstiftelses förmögenhet	X

Anvisningar till schema för balansräkning för skadeförsäkringsbolag

1 Fordringar på ej fullgjorda inbetalningar på tecknat aktie- eller garantikapital samt egna aktier, som bolaget innehar, skall i förekommande fall redovisas som särskild huvudpost (efter posten A 5). Aktierna skall härvid upptas som tillgång utan bokföringsvärde men med angivande av nominellt belopp.

2 Här redovisas även bankcertifikat.

3 Sinsemellan olikartade poster av betydande storlek skall specificeras. Specifikationen får ske i not.

4 Envar av dessa poster skall redovisas fördelad på verksamhetsgrenar enligt följande indelning:
Direkt försäkring i Sverige

- Individuell sjuk- och olycksfallsförsäkring
- Gruppsjuk- och gruppolycksfallsförsäkring
- Avgångsbidragsförsäkring
- Företags- och fastighetsförsäkring
- Hem- och villaförsäkring
- Trafikförsäkring
- Motorfordonsförsäkring
- Transportförsäkring
- Sjökaskoförsäkring
- Flygförsäkring
- Husdjursförsäkring
- Kreditförsäkring

Direkt försäkring i utlandet
Mottagen återförsäkring

Fördelningen får ske i not eller i bilaga till balansräkningen.

5 I posten ingående premieöverföring och skadelivräntereserv

skall anges var för sig i not.

6 Posten skall specificeras i not med följande fördelning.

Obligationer utgivna av svensk låntagare (inkl. svenska statsskuldförbindelser)
Obligationer utgivna av utländsk låntagare
Förlagsbevis

Med svensk låntagare avses - förutom stat och kommun - bolag, bank eller förening som registrerats i Sverige.

7 Posten skall specificeras i not eller i bilaga till balansräkningen. För varje bolag, vari det redovisande bolaget innehar aktier, skall härvid anges bolagets namn, antalet aktier och dessas nominella värde och värde enligt balansräkningen. Understiger båda dessa värden för aktierna i ett bolag 100 000 kronor får dock specifikation utelämnas.

8 Inteckningslån i fast egendom eller tomträtt, som lämnats till svensk kommun, ävensom lån till annan låntagare med borgen av svensk kommun skall redovisas under A 3 d).

9 Hit skall även hänföras lån till annan låntagare men med borgen av svensk kommun.

10 Har uppskrivning av anläggningstillgångar företagits under räkenskapsåret skall detta anges i not jämte uppskrivningsbeloppet och dess användning.

11 Posten skall specificeras i not eller i bilaga till balansräkningen. För varje bolag, vari det redovisande bolaget innehar aktier, skall härvid anges bolagets namn, antalet aktier och dessas nominella värde och värde enligt balansräkningen.

12 Här skall redovisas förutom huvudkontorsfastigheter även kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen och

även används i denna.

13 Om garantikapital finns, redovisas detta som särskild huvudpost efter posten B 3.

14 Posten avser avsättning enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. Övriga pensionsskulder redovisas under B 1 f).

15 Har bolaget utelöpande lån som är konvertibla eller förenade med optionsrätt till nyteckning, skall för varje lån anges utestående lånebeloppet samt tid och villkor för utbytet eller nyteckningen. Beträffande utelöpande lån mot vinstandelsbevis skall för varje lån anges utestående lånebeloppet och räntebestämmelserna. De här föreskrivna uppgifterna skall anges i not.

16 Posten skall specificeras i not med fördelning på premieöverföring, skadelivräntereserv och nivåtillägg.

17 Jfr. anvisning 14 till resultaträkningen.

18 Posten avser säkerhetstillägg till premie- och ersättningsreserverna. I not skall specificeras säkerhetstillägg till vardera premie- och ersättningsreserven med uppdelning på minimitillägg och övriga tillägg.

19 I not skall anges att fonden har en särställning på grund av trafikförsäkringens obligatoriska karaktär och regleras i trafikskadeförordningen.

20 Ändringar i beloppen av det egna kapitalets poster jämfört med föregående balansräkning skall specificeras i not.

21 Vid aktiekapitalet skall anges antalet aktier och akties nominella belopp. Består aktiekapitalet av aktier av olika slag, skall i not anges hur det fördelar sig på de olika aktieslagen.

22 I not till denna post skall lämnas en redogörelse för bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst (förlust) enligt fastställd balansräkning för närmast föregående räkenskapsår.

23 Det av styrelsen och verkställande direktören i förvaltningsberättelsen framlagda förslaget till dispositioner i anledning av bolagets vinst (förlust) enligt balansräkningen skall framgå av not till denna post.

24 Panter och därmed jämförliga säkerheter och ansvarsförbindelser till förmån för koncernföretag skall anges, varje slag för sig.

SCHEMA FÖR RESULTATRÄKNING FÖR LIVFÖRSÄKRINGSBOLAG (Anvisning 1)

A	Intäkter i rörelsen			
1	Premier (Anvisning 2)			
	a) Direkt försäkring			X
	b) Mottagen återförsäkring (Anvisning 3)			X
	c) Avgiven återförsäkring			-X
	d) Premieinkomst för egen räkning			X
2	Nettoavkastning av kapital			
	a) Ränteintäkter (Anvisning 4 och 5)		X	
	b) Utdelning på aktier (Anvisning 4 och 5)		X	
	c) Överskott (underskott) på egna fastigheter (Anvisning 6)		+X	
	d) Räntekostnader (Anvisning 7)		-X	X
3	Nettovinst vid försäljning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 8)			X
4	Nettovinst genom valutakursändring			X
5	Provisioner och vinstandelar på avgiven återförsäkring			X
6	Övriga intäkter (Anvisning 2 och 9)			X
	Summa intäkter			X
B	Kostnader i rörelsen			
1	Försäkringsersättningar (Anvisning 10)			
	a) Direkt försäkring			X
	b) Mottagen återförsäkring			X
	c) Avgiven återförsäkring			-X
	d) För egen räkning			X
2	Ökning av premiereserv för egen räkning (Anvisning 11)			X
3	Driftskostnader (Anvisning 12)			X

4	Provisioner och vinstandelar på mottagen återförsäkring		X
5	Nettoförlust vid försäljning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 8)		X
6	Nedskrivningar av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 13)		X
7	Nettoförlust genom valutakursändring		X
8	Skatt		X
9	Övriga kostnader (Anvisning 2 och 9)		X
	Summa kostnader		X
C	Rörelseresultat		±X
D	Ökning (minskning) av nivåtillägg i premiereserven		∓X
E	Extraordinära intäkter (Anvisning 14)		+X
F	Extraordinära kostnader (Anvisning 14)		-X
G	Resultat före bokslutsdispositioner och återbäring		±X
H	Bokslutsdispositioner		
	1 Nedskrivning av tillgångar (Anvisning 15)		-X
	2 Uppskrivning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar (Anvisning 16)		+X
	3 Övriga bokslutsdispositioner (Anvisning 9)		±X
I	Resultat före återbäring		±X
J	Återbäring		
	1 Tilldelad under året (Anvisning 17)	X	
	2 Härav täckt genom minskning av återbäringsfond	-X	-X
K	Årets vinst (förlust)		±X

Anvisningar till schema för resultaträkning för livförsäkringsbolag

1 Portföljpremier (i form av premiereserv, vinstmedel m.m.) för försäkringsbestånd som mottagits eller överlåtits enligt 15 kap. 1-7 §§ FRL skall föras direkt på berörda balanskonton. Belopp av denna karaktär skall anges specificerade i not eller på annat sätt.

2 Portföljpremier (i form av premiereserv) för mottagen eller avgiven försäkring skall - utom i fall som avses i anvisning 1 - redovisas under A 6 respektive B 9.

3 Har premieinkomst mottagits från andra företag inom samma koncern skall beloppet härav anges i not.

4 Kostnader för courtage, mäklararvode o.dyl. skall i den mån de belöper på värdehandlingar, vilkas ränteavkastning redovisas under A 2 a), salderas mot denna post och i den mån de belöper på värdehandlingar, för vilka utdelning redovisas under A 2 b), salderas mot sistnämnda post.

5 I posten A 2 a) ingående räntor från koncernföretag enligt 1 kap. 8 § FRL skall anges i not. I posten A 2 b) ingående utdelning på aktier i koncernföretag skall anges i not.

6 Posten A 2 c) skall beräknas som skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda beloppet av beräknat hyresvärde för lokaler, som bolaget självt använder, och övriga fastighetsintäkter samt å andra sidan sammanlagda beloppet av fastighetsomkostnader, såsom kostnader för uppvärmning, vattenförbrukning, renhållning, underhåll (ej kostnader för ny-, till- eller ombyggnad eller därmed jämförlig förbättring), driftskostnader för fastighetsförvaltning (av motsvarande art som driftskostnader i övrigt, vilka redovisas under B 3) samt lagfartskostnader. Har avskrivning på fastighet skett skall även den ingå i posten A 2 c). Avskrivningsbeloppet skall anges i not.

7 Här skall även redovisas gottgjord ränta på förräntad ersättningsreserv.

I posten ingående räntor på inteckningslån i egna fastigheter skall framgå av not. Detsamma gäller ifråga om räntor till koncernföretag enligt 1 kap. 8 § FRL.

8 Bruttovinster och bruttoförluster skall anges var för sig i not med fördelning på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter

I not skall anges hur mycket av den totala bruttovinsten som utgör återvunna nedskrivningar.

9 Sinsemellan olikartade poster skall specificeras. Specifikationen får ske i not.

10 Här skall förutom utbetalda försäkringsersättningar redovisas dels avsättning till förräntad ersättningsreserv, dels förändring av ej förräntad ersättningsreserv (exkl. tilldelad återbäring, som förfallit till betalning). Ej förräntad ersättningsreserv, som mottagits från eller avgivits till annat försäkringsbolag, skall likaså redovisas här.

11 Här skall även redovisas sådan ökning av premiereserven, som föranletts av ändrade premiereservgrunder. Anledningen till ökningen och dennas storlek skall framgå av not. Ändring av nivåtillägg avsatt inom grundfri försäkring (se anvisning 4 till balansräkningen) skall redovisas under D, men till sitt belopp anges i not till posten B 2. Denna posts benämning skall härvid förtydligas på sådant sätt att det framgår att posten ej innefattar hela ökningen av premiereserven. Föreligger minskning av premiereserven för

egen räkning redovisas den som särskild huvudpost på intäktssidan (efter posten A 5).

12 I posten driftskostnader ingår bolagets försäljnings-, administrations- och skadebehandlingskostnader (utbetalningskostnader). Avdrag skall göras för kostnadsminskande intäkter som uppkommit vid biträdande av annat försäkringsbolag i dess rörelse eller vid maskinuthyrningsverksamhet och annan verksamhet, vilken avser att medföra ett ändamålsenligt utnyttjande av maskiner och personal för bolagets försäkringsrörelse. Om bruttointäkten av dylik verksamhet ej är ringa skall den anges i not. Även av- och nedskrivningar av maskiner, inventarier o.dyl. samt avgift till försäkringsinspektionen skall redovisas i denna post.

13 Här redovisas sådana nedskrivningar av finansiella tillgångar och placeringstillgångar som gjorts intill högsta medgivna värde enligt bokföringslagen. I detta sammanhang bortses således från undantagsreglerna i 11 kap. 7 § andra och tredje stycket FRL. Nedskrivningarna skall i not fördelas på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter

14 Här redovisas sådana poster som inte är att betrakta som ordinära i rörelsen.

Extraordinära intäkter: Vinster på avyttring av anläggningstillgångar utom maskiner, inventarier o.dyl. som skall föras under driftskostnader, skatterestitutioner och andra större intäkter av tillfällig karaktär.

Extraordinära kostnader: Förluster på avyttring av anläggningstillgångar utom maskiner, inventarier och dyl. som

skall föras under driftskostnader,erforderliga nedskrivningar av anläggningstillgångar, större bidrag till allmännyttigt eller därmed jämförligt ändamål. Mindre kostnader av sistnämnda slag skall redovisas under B 9.

Intäkterna och kostnaderna skall redovisas med fördelning på sinsemellan olikartade poster. Fördelningen får ske i not.

15 Här redovisas nedskrivningar av finansiella tillgångar, placeringstillgångar och anläggningstillgångar som sker i konsolideringssyfte, dvs. nedskrivningar under högsta medgivna värde enligt bokföringslagen. I not skall anges hur beloppet fördelar sig på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter
Anläggningstillgångar
aktier i dotterföretag
andra organisationsaktier
fastigheter

16 Här redovisas uppskrivning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar inom högsta medgivna värde enligt bokföringslagen. I not skall anges hur beloppet fördelar sig på följande tillgångsslag.

Finansiella tillgångar
Placeringstillgångar
värdehandlingar
fastigheter

17 Här redovisas även sådan beslutad återbäring för räkenskapsåret som skall redovisas i balansräkningen under B 2 e).

SCHEMA FÖR BALANSRÄKNING FÖR LIVFÖRSÄKRINGSBOLAG

A	Tillgångar (Anvisning 1)			
1	Finansiella tillgångar			
	a)	Kassa och banktillgodohavanden (Anvisning 2)	X	
	b)	Fordringar hos koncernföretag	X	
	c)	Fordringar hos försäkringsbolag som ej är koncernföretag	X	
	d)	Upplupna, ej förfallna räntor	X	
	e)	Andra upplupna intäkter samt förutbetalda kostnader	X	
	f)	Övriga finansiella tillgångar (Anvisning 3)	X	X
2	Återförsäkrares andel i försäkringstekniska skulder (Anvisning 4)			
	a)	Premiereserv (Anvisning 5)	X	
	b)	Ersättningsreserv	X	X
3	Placeringstillgångar			
	a)	Obligationer och förlagsbevis (Anvisning 6)	X	
	b)	Placeringsaktier (Anvisning 7)	X	
	c)	Svenska inteckningslån (Anvisning 8)	X	
	d)	Svenska kommunlån (Anvisning 8 och 9)	X	
	e)	Konverteringslån	X	
	f)	Andra värdehandlingar	X	
	g)	Livförsäkringslån	X	
	h)	Placeringsfastigheter	X	X
4	Anläggningstillgångar (Anvisning 10)			
	a)	Aktier i dotterföretag (Anvisning 11)	X	
	b)	Andra organisationsaktier (Anvisning 11)	X	
	c)	Maskiner, inventarier o.dyl.	X	
	d)	Kontorsfastigheter för rörelsen (Anvisning 12)	X	
	e)	Övriga anläggningstillgångar	X	X
	Summa			X

B Skulder och eget kapital (Anvisning 13)

1	Finansiella skulder		
	a) Skulder till koncernföretag	X	
	b) Skulder till försäkringsbolag som ej är koncernföretag	X	
	c) Inteckningslån i egna fastigheter	X	
	d) Avsatt till pensioner (Anvisning 14)	X	
	e) Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	X	
	f) Övriga finansiella skulder (Anvisning 3)	X	X
2	Försäkringstekniska skulder (Anvisning 4)		
	a) Premiereserv (Anvisning 5 och 15)	X	
	b) Ersättningsreserv (Anvisning 16)	X	
	c) Skadebehandlingsreserv	X	
	d) Tilldelad återbäring, som ej förfallit till betalning	X	
	e) Beslutad återbäring, som ej förfallit till betalning	X	X
3	Försäkringstagarnas vinstmedel (Anvisning 17)		
	a) Återbäringsfond (Anvisning 18)	X	
	b) Årets vinst (förlust) (Anvisning 19)	X	X
4	Eget kapital		
	a) Aktiekapital (Anvisning 20)		X
	Summa		X

C Ställda panter (Anvisning 21)

1	För försäkringstagarnas räkning pantsatta tillgångar		
	a) Fastighetsinteckningar, nominellt värde		X
	b) Övriga ställda panter, bokfört värde (Anvisning 22)		X
2	Andra pantsatta tillgångar		
	a) Fastighetsinteckningar, nominellt värde		X
	b) Övriga ställda panter, bokfört värde		X

D Ansvarsförbindelser m.m. (Anvisning 21)

1	Borgensförbindelser och övriga ansvarsförbindelser	X
2	Kapitalvärdet av bolagets pensionsåtaganden som ej upptagits bland skulderna eller täckts av pensionsförsäkring eller pensionsstiftelses förmögenhet	X

Anvisningar till schema för balansräkning för livförsäkringsbolag

1 Fordringar på ej fullgjorda inbetalningar på tecknat aktie- eller garantikapital samt egna aktier, som bolaget innehar, skall i förekommande fall redovisas som särskild huvudpost (efter posten A 4). Aktierna skall härvid upptas som tillgång utan bokföringsvärde men med angivande av nominellt belopp.

2 Här redovisas även bankcertifikat.

3 Sinsemellan olikartade poster av betydande storlek skall specificeras. Specifikationen får ske i not.

4 Envar av dessa poster skall redovisas fördelad på verksamhetsgrenar enligt följande indelning:

Direkt försäkring

Individuell försäkring
Livförsäkring
Sjuk- och olycksfallsförsäkring
Gruppförsäkring
Tjänstepensionsförsäkring
Grupplivförsäkring
Gruppsjuk- och gruppolycksfallsförsäkring
Avgångsbidragsförsäkring

Mottagen återförsäkring

Omfattar verksamheten inom någon av ovan angivna grenar såväl grundbunden som grundfri försäkring skall vardera verksamheten redovisas som en särskild verksamhetsgren. Med grundbunden försäkring avses här försäkring för vilken finns av regeringen eller försäkringsinspektionen stadfästa grunder för beräkning av premier enligt 2 kap. 8 § FRL. Med grundfri försäkring avses annan försäkring.

Innebörden av beteckningarna grundbunden och grundfri försäkring skall klargöras i not.

Omfattar bolagets verksamhet endast grundbunden eller endast grundfri försäkring skall detta anges i not eller på annat sätt.

5 I premiereserven för sjuk- och olycksfallsförsäkring ingående skadelivränte- (sjukränte)reserv skall redovisas i not med fördelning på verksamhetsgrenar.

6 Posten skall specificeras i not med fördelning på följande poster.

Obligationer utgivna av svensk låntagare (inkl. svenska statsskuldförbindelser)

Obligationer utgivna av utländsk låntagare

Förlagsbevis

Med svensk låntagare avses - förutom stat och kommun - bolag, bank eller förening som registrerats i Sverige.

7 Posten skall specificeras i not eller bilaga till balansräkningen. För varje bolag, vari det redovisande bolaget innehar aktier, skall härvid anges bolagets namn, antalet aktier och dessas nominella värde och värde enligt balansräkningen. Understiger båda dessa värden för aktierna i ett bolag 100 000 kronor får dock specifikation utelämnas.

8 Inteckningslån i fast egendom eller tomträtt, som lämnats till svensk kommun, ävensom lån till annan låntagare med borgen av svensk kommun skall redovisas under A 3 d).

9 Hit skall även hänföras lån till annan låntagare men med borgen av svensk kommun.

10 Har uppskrivning av anläggningstillgångar företagits under räkenskapsåret skall detta anges i not jämte uppskrivningsbeloppet och dess användning.

11 Posten skall specificeras i not eller i bilaga till balansräkningen. För varje bolag, vari det redovisande bolaget inne-

har aktier, skall härvid anges bolagets namn, antalet aktier och dessas nominella värde och värde enligt balansräkningen.

12 Här skall redovisas förutom huvudkontorsfastigheter även kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen och även används i denna.

13 Om garantikapital finns, redovisas detta som särskild huvudpost efter posten B 3.

14 Posten avser avsättning enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. Övriga pensionsskulder redovisas under B 1 f).

15 I posten ingående nivåtillägg inom grundfri försäkring skall redovisas i not.

16 I posten ingående belopp som förräntas enligt 2 kap. 8 § första stycket p. 9 FRL skall redovisas i not.

17 Av not skall framgå, att försäkringstagarnas vinstmedel kan komma att tas i anspråk i enlighet med förlusttäckningsreglerna i lagen om försäkringsrörelse, om förlust på bolagets verksamhet skulle uppkomma.

Bolag som uteslutande eller så gott som uteslutande meddelar försäkring, för vilken arbetsgivare erlägger premie enligt överenskommelse mellan arbetsmarknadsparter, får utbyta benämningen försäkringstagarnas vinstmedel mot annan lämplig benämning.

18 Här skall även redovisas andra till framtida förfogande avsatta medel för grundfri försäkring. Bolag som avses i anvisning 17 andra stycket, får utbyta återbäringsfond mot annan lämplig benämning.

19 Det av styrelsen och verkställande direktören i förvaltningsberättelse framlagda förslaget till dispositioner i anledning

av bolagets vinst (förlust) enligt balansräkningen skall framgå av not till denna post. I noten skall även lämnas redogörelse för bolagsstämmans beslut i anledning av bolagets vinst (förlust) enligt fastställd balansräkning för närmast föregående räkenskapsår.

20 Vid aktiekapitalet skall anges antalet aktier och akties nominella belopp. Består aktiekapitalet av aktier av olika slag skall i not anges hur det fördelar sig på de olika aktieslagen.

21 Panter och därmed jämförliga säkerheter och ansvarsförbindelser till förmån för koncernföretag skall anges, varje slag för sig.

22 Bokförda värdet av bolagets för försäkringstagarnas räkning enligt 7 kap. FRL pantsatta tillgångar skall fördelas enligt balansräkningsschemat. Uppgiften får lämnas i not eller på annat sätt.

Bilaga 3

Sammanställning av remissyttrandena över försäkringsrörelseutredningens delbetänkande (Ds E 1980: 6) Ny lag om försäkringsrörelse

1 Allmänna synpunkter på utredningsförslaget

Flertalet remissinstanser har uttalat sig positivt angående utredarens förslag och funnit det ägnat att ligga till grund för lagstiftning. Remissinstanserna har i stort sett accepterat det sätt på vilket utredaren löst sin uppgift att anpassa försäkringsrörelselagstiftningen till den nu gällande aktiebolagslagen och modernisera redovisningsreglerna. Ett par remissinstanser har diskuterat frågan huruvida utredarens förslag bör föranleda lagstiftning nu, eller om utfallet av annat pågående arbete på försäkringsrättens område först bör avvaktas. De erinringar som olika remissinstanser fört fram i anslutning till enskilda punkter i förslaget kommer att redovisas under respektive avsnitt.

1.1 Försäkringsinspektionen

Utredningen har enligt sina direktiv haft att göra en i huvudsak lagteknisk översyn av gällande lag (1948: 433) om försäkringsrörelse (FRL). Det har däremot inte ingått i utredningsuppdraget att ompröva de grundläggande principerna i denna lag eller andra författningar som berörs av uppdraget. Utredningen har ej heller haft att behandla frågor om den offentliga tillsynen över försäkringsbolagen eller om tillsynsmyndighetens befogenheter, organisation o. dyl. Dessa grundläggande spörsmål har enligt Dir. 1978: 105 hänskjutits till försäkringsverksamhetskommittén (FVK). Såvitt gäller kapitalplaceringsfrågorna har utredningen vidare haft att beakta den nyligen genomförda lagstiftning på detta område som föranletts av kapitalmarknadsutredningens förslag. Den i remitterade betänkandet redovisade översynen inskränker sig därför i stort sett till en teknisk anpassning av FRL till de nya associationsrättsliga och redovisningstekniska regler som numera gäller enligt aktiebolagslagen och bokföringslagen. Därvid har också beaktats det förslag, kallat Ny försäkringsredovisning, som utarbetats av en kommitté inom Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, i vilken även ingått representanter för Folksam och försäkringsinspektionen. De av utredningen valda lösningarna har emellertid i vissa fall inneburit även sakliga ändringar av ej obetydlig räckvidd. Detta gäller särskilt de i lagförslagets 5 kap. upptagna bestämmelserna om konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning i skadeförsäkringsaktiebolag. Inspektionen återkommer nedan till vissa av dessa frågor. FVK har i januari 1981 överlämnat ett delbetänkande (Ds E 1981: 4)

rörande handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet som berör FRL i viss utsträckning. – – –

Föreslagna ändringar i FRL utgår från gällande lagstiftning. Om såväl försäkringsrörelseutredningens (FRU:s) nu ifrågavarande som FVK:s nämnda förslag genomförs krävs uppenbarligen en samordning i lagtekniskt hänseende. Det synes därvid naturligt att FVK:s förslag anpassas till systematiken i FRU:s förslag.

Förslaget synes i huvudsak vara väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning. Utredningen har enligt inspektionens mening lyckats väl med den från lagteknisk synpunkt besvärliga uppgiften att smälta samman de i gällande lag i skilda avsnitt behandlade reglerna om försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag. Det kan diskuteras om det från överskådlighetssynpunkt och vid den praktiska användningen är till fördel att införa den av utredningen föreslagna kapitelindelningen. Förslaget synes emellertid i detta hänseende stå i överensstämmelse med modern lagstiftningsteknik. Det kan också sättas i fråga huruvida det inte från överskådlighetssynpunkt varit lämpligt att ersätta vissa av de associationsrättsliga bestämmelser med hänvisningar till aktiebolagslagen. Utredningen har emellertid i denna fråga varit hårt bunden av direktiven enligt vilka reglerna för försäkringsbolagen förutsatts bli utformade fristående utan direkta hänvisningar till aktiebolagslagen. För att underlätta en jämförelse mellan nu gällande lag och den föreslagna lagen om försäkringsrörelse skulle det enligt inspektionens mening vara önskvärt att såsom bilaga till en kommande proposition foga en sammanställning med hänvisningar från den gamla till den nya lagen.

De från saklig synpunkt viktigaste nyheterna i förslaget hänför sig till redovisningsreglerna, definitionen av koncernbegreppet och introduktionen av nya finansieringsformer i form av konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt samt vinstandelsbevis för skadeförsäkringsaktiebolagens del. Såvitt avser redovisningsreglerna och koncernbegreppet har inspektionen ingen erinran mot huvudprinciperna i förslaget. Inte minst utvidgningen av koncernbegreppet är av stor betydelse från tillsynssynpunkt genom de ökade möjligheter till överblick över verksamheten som därigenom skapas.

1.2 Riksskatteverket

RSV har utifrån sitt verksamhetsområde inget att erinra mot förslaget. Verket vill dock påpeka att förslaget innehåller vissa terminologiska förändringar som kräver en översyn också av skattelagstiftningen.

Som exempel på sådana terminologiska förändringar kan nämnas att den nuvarande beteckningen försäkringsfond byts ut mot försäkringstekniska skulder (7 kap. 1 §). Termen försäkringsfond återfinns bl. a. i 30 § 3 mom. kommunalskattelagen.

En anpassning av skattereglerna måste ske innan den nu föreslagna lagstiftningen träder i kraft. RSV förutsätter att verket också får tillfälle att lämna synpunkter på ett sådant förslag.

1.3 Svea hovrätt

Det har inte ingått i utredningens uppdrag att ompröva de grundläggande koncessionsrättsliga och etableringsrättsliga principerna i den nu gällande försäkringsrörelselagen. Ej heller har det ankommit på utredningen att behandla frågan om den offentliga tillsynen över försäkringsbolagen. Dessa grundläggande frågor övervägs f. n. av den år 1978 tillsatta försäkringsverksamhetskommittén som även har att pröva frågan om behovet av en legaldefinition av begreppet försäkringsrörelse (Dir. 1978: 105).

Med hänsyn till att en rad viktiga materiella frågor på försäkringsrörelseområdet sålunda alltjämt ligger i stöpsleven, är det enligt hovrättens mening tveksamt om utredningens förslag bör genomföras redan nu. I princip bör inte utan tungt vägande skäl genomföras ny lagstiftning, om man redan från början kan förutse att ingrepp i denna kommer att krävas inom kort tid. Hovrätten saknar emellertid kännedom om när försäkringsverksamhetskommittén kan antagas komma att lägga fram förslag i de frågor som kommittén har att överväga, och i vilken omfattning dessa förslag kan komma att påverka lagstiftningen på området. Inte heller kan hovrätten bedöma hur angeläget det är att de i utredningsförslaget upptagna associationsrättsliga och redovisningstekniska bestämmelserna kommer i praktisk tillämpning. Hovrätten vill därför inte avstyrka att utredningens förslag genomförs redan nu men finner det angeläget att berörda samordningsspörsmål närmare övervägs, innan vidare lagstiftningsåtgärder vidtas. – – –

Den av utredningen gjorda redaktionella och språkliga omarbetningen av stora partier av gällande lag om försäkringsrörelse har enligt hovrättens uppfattning inneburit en betydande förbättring från överskådlighetssynpunkt. Särskilt förtjänstfull är den sammanjämkning som företagits av de i gällande lag i skilda avsnitt behandlade reglerna om olika typer av försäkringsbolag.

1.4 Försäkringsverksamhetskommittén (E 1979: 01)

Försäkringsverksamhetskommittén har som sin huvudsakliga uppgift att undersöka i vad mån det finns skäl att ändra de regler och principer som nu gäller för försäkringsrörelse i Sverige. Kommittén skall därvid bl. a. se över soliditetsprincipen, skälighetsprincipen, behovsprincipen, principen om försäkringstagarnas inflytande, specialitets- och separationsprincipen m. m. I försäkringsrörelseutredningens förslag har, i samband med anpassningen eller i vissa fall modifieringen av bestämmelser, hänvisats till försäkringsverksamhetskommitténs arbete.

Försäkringsverksamhetskommitténs arbete kommer att beröra ett begränsat antal särskilt betydelsefulla bestämmelser i försäkringsrörelselagen. Kommittén, som för närvarande behandlar begreppet försäkringsrörelse, de materiella koncessionsreglerna samt försäkringsverksamhet genom captivebolag, anser sig på detta stadium av utredningsarbetet sakna anledning att i detalj ta ställning till försäkringsrörelseutredningens förslag, vilket i huvudsak berör de associationsrättsliga bestämmelserna i försäkringsrörelselagen.

Enligt försäkringsverksamhetskommitténs uppfattning finns – – – inte skäl att avvakta kommitténs arbete innan ett förslag till ny försäkringsrörelselag framläggs, allrahelst som försäkringsverksamhetskommitténs arbete kommer att kräva ytterligare flera år. Tvärtom torde ett snabbt införande av en ny försäkringsrörelselag underlätta kommitténs fortsatta arbete. I den mån försäkringsverksamhetskommitténs förslag senare skulle påkalla ändringar i försäkringsrörelselagen, bör dessa utan större svårigheter kunna vidtas i den nya lagen.

1.5 Styrelsen för Stockholms fondbörs

Från de synpunkter fondbörsen har att beakta saknar börsstyrelsen anledning till erinran mot utredningens förslag.

1.6 Sveriges industriförbund

Mot bakgrund av de intressen, som vi tillvaratar på förevarande område, framför allt konkurrenspolitiska aspekter, har förbundet ingen erinran mot det framlagda förslaget om ny lag till försäkringsrörelse.

1.7 SAF

Beträffande regler för försäkringsrörelse som ej avser kollektivavtalade försäkringar så konstaterar föreningen att remissen främst berör försäkringsbolagen och dess branschorganisation. Föreningen har tagit del av och instämmer i de synpunkter på remissen som anförs av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund.

1.8 Föreningen auktoriserade revisorer (FAR)

Föreningen finner förslaget i huvuddrag väl ägnat att ligga till grund för en ny lag på området.

1.9 Svenska revisorsamfundet

Samfundets, vars yttrande inskränker sig till kapitlen 8–12, har i dessa delar inga erinringar mot att utredningens förslag läggs till grund för lagstiftning.

1.10 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Försäkringsrörelseutredningen (FRU) torde i sitt arbete ha utgått från att det materiella innehållet i reglerna i nya aktiebolagslagen skall återfinnas oförändrat i lagen om försäkringsrörelse, även om den språkliga dräkten förändrats, och att avsteg från denna huvudprincip endast skall göras i de fall där försäkringsrörelsens särart motiverar sådana.

Riksförbundet har emellertid sett sig oförhindrat att av praktiska skäl i något fall föreslå ändringar eller tillägg också i vad gäller rent aktiebolagsrättsliga bestämmelser och har då utgått från att total överensstämmelse härvidlag mellan de båda lagarna inte nödvändigtvis måste föreligga.

Vid sin genomgång av det föreliggande lagförslaget har riksförbundet vidare på några punkter också ansett sig böra beröra frågor som snarare ryms inom Försäkringsverksamhetskommitténs (FVK) än inom FRU:s direktiv. – – –

Riksförbundet finner det värdefullt att FRU – till skillnad mot gällande lag – inte behandlat bestämmelser om försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag var för sig utan tagit upp bestämmelser som är gemensamma för båda bolagsformerna i samma paragraf.

1.11 Utländska försäkringsbolags Förening

Föreningen får – – – framföra att Föreningen inte har något att erinra mot det avgivna delbetänkandet, emedan betänkandet icke väsentligen berör utländska försäkringsanstalters verksamhet i landet.

1.12 Folksam

Folksam konstaterar att utredningen enligt direktiven haft att i lämplig utsträckning anpassa försäkringsrörelselagen till den nya aktiebolagslagen och till den nya bokföringslagstiftningen. Det har däremot inte ingått i utredningsuppdraget att ompröva de grundläggande principerna i lagen. Med hänsyn härtill har Folksam avstått ifrån att i sitt remissvar ta upp frågor som kan anses röra grundläggande principer.

Folksam konstaterar med tillfredsställelse att uppdelningen av lagen i särskilda avdelningar för försäkringsaktiebolag respektive ömsesidiga försäkringsbolag har slopats och att kapitelindelning efter den nya aktiebolagslagens förebild har införts. Dessa förändringar bidrar i hög grad till att

lagtexten blir mera överskådlig. Den rent språkliga utformningen underlättar också läsningen av lagen.

1.13 LO

Utredningens förslag går i huvudsak ut på att göra en lagteknisk anpassning av försäkringsrörelselagen till aktiebolagslagen och bokföringslagen. LO accepterar en lagteknisk justering men avstår att närmare kommentera utredningen utan vill i stället hänvisa till sin principiella syn på associationsrätten, som framförts i samband med yttrandena över de tidigare nämnda lagarna.[1]

1.14 Försäkringsjuridiska föreningen

Vid anpassningen till ABL:s regler har utredningen gjort de jämkningar som påkallas av försäkringsverksamhetens särart. Föreningen anser denna avvägning väl genomförd. Föreningen tillstyrker därför utredningens förslag.

Slutligen vill föreningen starkt understryka angelägenheten av att den föreslagna lagstiftningen genomföres snarast möjligt. Visserligen är för närvarande inte mindre än tre olika utredningar sysselsatta med försäkringsverksamheten, nämligen FRU som har att framlägga vissa följdförfattningar till det nu redovisade förslaget, vidare försäkringsrättskommittén och försäkringsverksamhetskommittén, vilken sistnämnda har att utreda vissa för försäkringsverksamheten betydelsefulla spörsmål. Det kan förmodas att FRU:s slutbetänkande snart föreligger. I fråga om de båda övriga kommittéerna förefaller det sannolikt att den förstnämndas blivande förslag endast i begränsad omfattning kommer att beröra FRL medan den senares uppdrag kommer att bli tidsödande. Om denna bedömning är riktig torde det inte föreligga skäl att låta anstå med den nu föreslagna lagstiftningen i avbidan på de kommande utredningsförslagen.

1.15 Sveriges finansanalytikers förening

Föreningen finner ingen anledning att tycka något annat än de sakkunniga och vi biträder därför den nya lagtexten.

1 Jfr. prop. 1975: 103 s. 86 och 1975: 104 s. 73.

2 Synpunkter på 1 kap.

De flesta remissinstanser har inga invändningar mot utredarens förslag i denna del. Svea hovrätt har anfört vissa synpunkter beträffande bristen på definition av begreppet försäkringsrörelse. Försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09), Svenska försäkringsbolags riksförbund och Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag anför också synpunkter på terminologin i förslaget. Svenska försäkringsbolags riksförbund och försäkringsjuridiska föreningen ställer sig positiva till det utvidgade koncernbegreppet, men riksförbundet anför för sin del därjämte vissa synpunkter på olika enskildheter av förslaget i denna del. Sveriges försäkringsbolags riksförbund, Folksam och Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag har slutligen anfört synpunkter beträffande möjligheterna att medge dispens från lagens bestämmelser.

2.1 Försäkringsinspektionen

1 kap. 1 §

I 2 kap. 4 § 3 st. anges som en förutsättning för beviljande av koncession att den tillämnade rörelsen är ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. Enligt inspektionens uppfattning bör det också klart framgå av lagen att rörelsen skall bedrivas på ett sätt som är ägnat att främja en sådan utveckling. Detta är av särskild betydelse med hänsyn till inspektionens möjligheter att ingripa mot missförhållanden enligt 19 kap. 11 §. Inspektionen föreslår därför att till 1 kap. 1 § 1 st. fogas följande punkt: "Rörelsen skall bedrivas på ett sätt som är ägnat att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet". En sådan bestämmelse skulle även korrespondera med den i 3 § 5: instruktionen (1981:181) för inspektionen angivna skyldigheten att verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet.

1 kap. 3 § 2 st.

Bestämmelsen innebär en saklig ändring i förhållande till gällande rätt såvitt avser livränta och sjukränta som utges från skadeförsäkring. Ändringen står i överensstämmelse med vad som föreslagits i Ny försäkringsredovisning och inspektionen har inte något att erinra mot densamma. Det förtjänar att påpekas att ändringen kan påverka frågan om delägarnas personliga ansvarighet i ömsesidiga försäkringsbolag (jfr. betänkandet s. 161–162).

2.2 Svea hovrätt

Under alla förhållanden finner hovrätten det påkallat att frågan om en definition av begreppet försäkringsrörelse prövas, innan utredningens förslag genomförs, och att – i den mån det är möjligt att åstadkomma en

sådan definition – denna inarbetas i den nya lagen. Utredningen har under hänvisning till det åt försäkringsverksamhetskommittén givna uppdraget avstått från att försöka definiera begreppet försäkringsrörelse (bet. s. 155). Bristen på en definition av detta begrepp har emellertid skapat svårigheter redan vid tillämpningen av gällande lag (se exempelvis hovrättens dom 1979-11-15, DB I: 164/79), och det framstår som helt otillfredsställande att införa en ny lag om försäkringsrörelse utan att ens ha närmare undersökt möjligheten av att åstadkomma en rättslig avgränsning av den verksamhet som skall regleras genom lagen.

Skulle det visa sig vara omöjligt att åstadkomma en lämplig definition av begreppet försäkringsrörelse – erfarenheter från tidigare lagstiftningsarbete tyder på att avsevärda svårigheter föreligger (jfr. bet. s. 154) – synes böra övervägas att i stället tillskapa ett förprövningssystem enligt vilket försäkringsinspektionen från fall till fall får, även utan samband med koncessionsprövning, avgöra huruvida viss verksamhet är att hänföra till försäkringsrörelse i lagens mening. En sådan lösning bör medföra den konsekvensen att straff för olaga försäkringsrörelse kan följa bara i sådana fall där inspektionen förklarat verksamheten utgöra försäkringsrörelse i nyss angiven mening men vederbörande likväl fortsätter verksamheten utan att ha erhållit koncession. Man kan också tänka sig att slopa kriminaliseringen och inskränka sig till att låta försäkringsinspektionen genom vitesföreläggande bringa verksamheten att upphöra. I allt fall synes den nuvarande ordningen, som lämnats orubbad i utredningens förslag (21 kap. 1 § 1) och som innebär att man straffbelägger ett förfarande som ej kan klart härledas ur lagen, knappast stå i full överensstämmelse med principen nullum crimen sine lege.

Hovrätten har inte något att erinra mot den av utredningen föreslagna utvidgningen av koncernbegreppet (1 kap. 8 §) eller den föreslagna anpassningen i övrigt av de associationsrättsliga bestämmelserna till motsvarande bestämmelser i aktiebolagslagen. Den i 1 kap. 8 § 2 st. gjorda preciseringen av koncernbegreppet i fråga om s. k. 50/50-bolag går f. ö. tillbaka på ett av hovrätten i remissyttrande 1979-10-08 över 1974 års bolagskommittés slutbetänkande (SOU 1979: 46) framlagt förslag. – – –

2.3 Försäkringsrättskommittén (Ju 1974: 09)

De i betänkandet upptagna förslagen saknar, såvitt nu kan bedömas, direkt betydelse för försäkringsrättskommitténs arbete, och kommittén lämnar dem därför utan yttrande. Dock vill kommittén i sammanhanget ta upp en fråga om bruket av vissa uttryck i försäkringsrörelselagen (FRL), kommunalskattelagen (KL) och den civilrättsliga försäkringsavtalslagstiftningen.

I föreslagna 2 § FRL och 30 § 4 mom. KL skiljs mellan livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag (KL har benämningen -anstalt). Livförsäk-

ringsbolag är de, vilkas rörelse uteslutande eller så gott som uteslutande avser personförsäkring. Övriga bolag kallas skadeförsäkringsbolag, men det ges inte något namn åt deras verksamhet.

Gemensam för de båda lagarna är också användningen av begreppet personförsäkring; regleringen i FRL bygger på KL:s definition. Personförsäkring är livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäkring, avgångsbidragsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring.

Vidare skiljer FRL – men inte KL – på livförsäkringsrörelse och annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse. Till annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse hör bl. a. övriga personförsäkringsgrenar, dvs. sjuk- och olycksfallsförsäkring, avgångsbidragsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring.

Försäkringsavtalslagen (FAL) avser med uttrycket personförsäkring livförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring. All annan försäkring kallas skadeförsäkring.

Försäkringsrättskommittén uppdrag omfattar en revidering av hela FAL. Kommittén samarbetar med motsvarande kommittéer i Danmark, Finland och Norge, och stor hänsyn måste tas till övriga länders önskemål, i fråga om hur den nya lagstiftningen skall struktureras och delvis också i fråga om vilka grundläggande uttryck som skall användas.

Såvitt nu kan bedömas förefaller det mest sannolikt att försäkringsrättskommitténs arbete kommer att leda fram till förslag om två nya lagar som skall ersätta FAL, en lag om livförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring och en lag om all annan försäkring (inbegripet de försäkringar som nu regleras av konsumentförsäkringslagen). Detta är i enlighet med den uppfattning, som för närvarande tycks ha flest företrädare i övriga nordiska länder, och det är också den ordning som den svenska kommittén själv finner mest ändamålsenlig.

I likhet med övriga länders kommittéer vill den svenska kommittén i den nya lagstiftningen behålla FAL:s användning av begreppet personförsäkring: livförsäkring samt sjuk- och olycksfallsförsäkring. I enlighet härmed bör den nya lagen om dessa försäkringar kallas personförsäkringslag. För annan försäkring än personförsäkring är det, såsom väl även försäkringsrörelseutredningen har funnit, svårare att hitta en korrekt och samtidigt smidig beteckning.

Den norska FAL-kommittén betecknar sitt utkast till lag om annan försäkring än personförsäkring som skadeförsäkringslag och definierar i lagens första paragraf skadeförsäkring som "forsikring mot økonomisk tap ved skade på eller tap av ting, rettigheter eller andre fordeler, eller ved pådradd erstatningsansvar eller omkostninger".

Enligt den svenska kommitténs mening uppstår det emellertid en brist på balans i terminologin, om man på detta sätt ställer skadeförsäkring mot personförsäkring i stället för, som är det logiska, mot summaförsäkring. Personförsäkring kan visa de särdrag som annars brukar anses utmärkande

för skadeförsäkring, och i någon utsträckning förekommer också summaförsäkring utanför personförsäkringen. Inte heller är "sakförsäkring", som annars kan sägas bilda ett gott motsatspar med "personförsäkring", ett tillräckligt omfattande begrepp för övriga försäkringar (inbegripet ansvars-, rättsskydds-, garanti- och kreditförsäkring).

Den svenska kommittén har emellertid ännu inte tagit ens preliminär ställning till vilken beteckning den vill använda för annan försäkring än personförsäkring; förslag som "egendomsförsäkring" och "sak- och förmögenhetsförsäkring" har nämnts, varvid "egendom" skulle förutsättas vara ett vidare begrepp än "sak". Oavsett hur denna fråga slutligen löses, är det emellertid klart att med den nya lagstiftningen olikheterna i språkbruket i förhållande till FRL och KL kommer att framträda tydligare än vad som nu är fallet. Även om man kanske inte behöver befara några stora praktiska olägenheter härav, kan det av principiella skäl ifrågasättas om inte förutsättningarna för en samordning bör undersökas. Kommittén förutsätter att frågan blir föremål för fortsatta överväganden och samråd innan försäkringsrörelselagen får sin slutgiltiga utformning.

2.4 SAF

I lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse bemyndigas regeringen i 345 § andra stycket att beträffande tjänstepensionsförsäkring medge avvikelse från lagens bestämmelser om det befinns ändamålsenligt från allmän synpunkt. Stadgandet återfinns i 10 § 2 punkten i det remitterade förslaget. Bemyndigandet motiverades i prop. 1948: 50 av det föredragande statsrådet:

"Det är tänkbart, att tjänstepensionförsäkringen kommer att utvecklas i former, vilka gör det önskvärt eller rentav nödvändigt att i fråga om det tekniska underlaget för verksamheten avvika från de regler, som gälla för vanlig livförsäkringsrörelse. I ett sådant läge är det otvivelaktigt av värde, om man dispensvägen kan åvägabringa för tjänstepensionsförsäkringen väl avpassade tekniska bestämmelser. Även i andra hänseenden, såsom beträffande redovisningen av försäkringsfond, kunna avvikelser från eljest tillämpade principer finnas motiverade. På grund härav förordar jag, att dispensregeln utvidgas att omfatta försäkringslagens alla stadganden."

Departementschefens förmodande visade sig välgrundat. Tjänstepensionsförsäkringen utvecklades starkt. Efter ATP-reformen träffades kollektivavtal om tjänstepensionsförsäkring för tjänstemän genom överenskommelse om ITP-planen. SAF och LO träffade 1971 avtal om inrättande av en särskild tilläggspension för arbetare (STP). Tjänstepensionsfrågor har således i stor utsträckning reglerats i kollektivavtal. Beträffande STP avtalades att premierna kunde erläggas genom reverser. Betalningen av reverserna garanterades av ett särskilt bolag AMF-kreditförsäkring. Företagen bereddes således tillfälle att låna tillbaka en del av pensionspremien

för att därigenom underlätta sin kapitalförsörjning (STP–lån). Genomförandet av kollektivavtalet, som var en del av 1971 års löneuppgörelse, förutsatte dispens enligt 345 § lagen om försäkringsrörelse, vilken också meddelades.

De kollektivavtalade försäkringarna berör numera vidare fält än bara tjänstepensionerna. Kollektivavtalade försäkringar finns i dag beträffande bl. a. avgångsbidrag, avtalsgruppsjukförsäkring, tjänstegrupplivförsäkring och trygghetsförsäkring vid arbetsskada. De kollektivavtalade försäkringarna är underkastade en fortlöpande produktutveckling. Det är därför angeläget att möjlighet ges i lagen att lämna dispens beträffande kollektivavtalsbundna försäkringar. Således bör den dispensmöjlighet som tidigare gavs för tjänstepensionsförsäkringar nu utvidgas till att omfatta all kollektivavtalsbunden försäkring.

2.5 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Första paragrafen i föreliggande förslag till ny lag om försäkringsrörelse inleds – icke oväntat – med ordet "försäkringsrörelse".

FRU konstaterar emellertid i sin kommentar att kommittén – i likhet med sina föregångare – avstått från att försöka definiera begreppet försäkringsrörelse. Detta bl. a. med hänvisning till att regeringen i sina direktiv till FVK uppdragit åt denna att överväga om inte en legal definition av detta begrepp bör införas i lagen.

Riksförbundet är väl medvetet om de stora svårigheter som mött och möter vid varje försök att definiera begreppet försäkringsrörelse men vill ändå understryka angelägenheten av att ett sådant försök göres av FVK.

Utvecklingen inom branschen – inte minst på riskmanagement-området – torde i framtiden komma att göra behovet av en dylik definition alltmer påkallat.

Enligt 21 kap. 1 § i lagförslaget riskerar – liksom hittills – den som i Sverige bedriver försäkringsrörelse utan att vara berättigad till detta att straffas med böter eller fängelse. Lämpligheten av att vidmakthålla denna straffsanktion om begreppet försäkringsrörelse förblir odefinierat synes kunna ifrågasättas.

1 kap. 2 §

I första stycket föreskrivs att försäkringsbolag inte får driva annan rörelse än försäkringsrörelse, "om det inte finns särskilda skäl för detta". Även för denna grundläggande regel utgör självfallet frånvaron av definition av begreppet försäkringsrörelse rent logiskt en avsevärd brist.

Bestämmelsen – som har sin motsvarighet i gällande lag – har erfarenhetsmässigt skapat vissa onödiga svårigheter för bolagen. I avsaknad av "särskilda skäl" har försäkringsbolagen – med försäkringsinspektionens medgivande – nödgats förlägga sådan "annan" verksamhet till ett helägt dotterbolag (exempelvis skadeförebyggande rådgivning).

Medgivande att driva "annan rörelse" skall enligt FRU:s kommentar endast lämnas om det finns "garanti för att detta sker i försäkringstagarens intresse" (sid. 155). Riksförbundet vill understryka att detta sistnämnda krav inte såsom skett bör tolkas så snävt att av försäkringsinspektionen medgiven "annan rörelse" – driven av försäkringsbolaget i egen regi eller av ett dotterbolag – inte får ge vinst. Med en så snäv tolkning riskerar man att stävja initiativ – främst på det i framtiden säkerligen allt viktigare skadeförebyggande området – som om de förverkligades skulle vara i både försäkringstagarnas och samhällets intresse.

1 kap. 8 §

Riksförbundet finner det – inte minst mot bakgrunden av den svenska försäkringsbranschens tilltagande internationalisering – naturligt att koncernbegreppet utvidgas. Förbundet vill dock framhålla vissa praktiska svårigheter som kan uppkomma vid den föreslagna bestämmelsens tillämpning.

I andra länder är det långt ifrån ovanligt att moderbolaget i en försäkringskoncern är ett holdingbolag med ett antal försäkringsaktiebolag som dotterföretag. Svenska exempel på samma arrangemang fanns på 1940-talet inom den s. k. Argogruppen i Göteborg (moderbolaget Argo var ett holdingbolag) och på 1950-talet inom Öresundsgruppen (moderbolaget AB Sjö-Öresund var likaledes ett holdingbolag).

Riksförbundet utgår från att försäkringsinspektionen skall kunna förklara att lagens bestämmelser om koncern liksom hittills skall kunna tillämpas också på en sådan gruppbildning och att härvid även holdingbolaget – trots att det är ett "vanligt" aktiebolag – skall kunna registreras av försäkringsinspektionen och bli underkastat dess tillsyn och anvisningar.

Motsvarande regler förutsätts också gälla blandade koncerner där ett "vanligt" aktiebolag – ehuru icke holdingbolag – är administrativt "centralbolag".

Eftersom 8 § andra stycket avser såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag synes något krav på absolut parallellitet med aktiebolagslagens formulering ej föreligga. För att tillgodose blandade eller ömsesidiga koncerner synes nuvarande försäkringsrörelselags formulering "väsentligt *intresse* i det senares ställning och resultatet ..." vara att föredra framför "betydande *andel* i resultatet ...".

I 11 kap. 13 § föreskrivs att försäkringsbolag som är dotterföretag i sin förvaltningsberättelse skall ange namnet på sitt moderbolag. Riksförbundet finner det ligga i sakens natur att denna föreskrift inte kan vara tillämplig på utländskt dotterföretag till ett svenskt försäkringsbolag men anser det likafullt i tydlighetens intresse vara motiverat att bestämmelsen uttryckligen inskränks till att endast avse *svenskt* dotterföretag, alternativt att det i motiven framhålles att bestämmelsen inte är tillämplig på utländska dotterföretag.

I 1 kap 8 § fjärde stycket föreskrivs att försäkringsinspektionen kan förordna att lagens bestämmelser om koncerner skall tillämpas helt eller delvis på en grupp av försäkringsbolag som inte utgör koncern enligt bestämmelserna i samma paragrafs första och andra stycke men som har gemensam eller i huvudsak gemensam administration och företagsledning.

Riksförbundet vill i detta sammanhang framhålla dels att försäkringsinspektionen inför ett sådant förordnande givetvis måste inhämta de berörda företagens åsikt i frågan, dels att förordnanden av detta slag måste grundas på en strävan att jämförbara bolagsgrupperingar arbetar på lika villkor.

Riksförbundet utgår från att försäkringsinspektionen i förekommande fall förordnar att lagens bestämmelser om koncerner i enhetlighetens intresse skall tillämpas i sin helhet och alltså inte endast delvis. Som ett skäl härför vill riksförbundet erinra om att kommunalskattelagen hitintills icke erkänner "partiella" koncerner.

1 kap. 10 §

I denna paragraf görs en uttömmande uppräkning av det fall där regeringen eller efter dess bemyndigande försäkringsinspektionen får medge undantag eller avvikelser från bestämmelser i lagen. Riksförbundet finner för sin del att de handlingsutrymme som lagen i detta avseende erbjuder tillsynsmyndigheten utmätts onödigt snävt. Så t. ex. får avvikelser i fråga om utländska försäkringsbestånd endast medges om avvikelserna behövs *med hänsyn till utländsk lag.*

Riksförbundet föreslår att möjligheterna till avvikelser vidgas genom att texten i denna punkt kompletteras med orden "eller annan tvingande omständighet". Härigenom ges de svenska försäkringsbolagen, vilkas aktivitet på utlandsmarknaden framöver säkerligen kommer att tillta ytterligare, större möjligheter att anpassa sig till de lokala förhållandena på olika internationella marknader.

Ett exempel på att den föreslagna begränsningen är för snäv utgör bolaget Ansvars erfarenhet då det erhöll koncession att driva försäkringsrörelse i Japan. Tillsynsmyndigheten där krävde att Ansvar tog bort inskränkningen till helnyktra för försäkringstagare i Japan. Det var således i detta fall inte fråga om avvikelse från en lagbestämmelse utan om en föreskrift av tillsynsmyndigheten.

Även med en utvidgning till "annan tvingande omständighet" kvarstår ju den garanti mot en från svensk synpunkt mindre lämplig utveckling som tillsynsmyndighetens (eller regeringens) beslutanderätt i dessa frågor utgör.

Slutligen föreslås att ordet "återförsäkringar" i 10 § p. 3 i klarhetens intresse ersätts med orden "mottagen återförsäkring".

2.6 Folksam

1 kap. 10 §

Folksam förordar att samma undantag som gäller för tjänstepensionsförsäkringar även skall avse arbetsmarknadsförsäkringar. Motiven härför anges i Folksams yttrande till 11 kap. 14–16 §§.

2.7 Arbetsmarknadens Försäkrings AB

I utredningsförslaget finns tre olika begrepp som har att göra med livförsäkring, nämligen livförsäkringsbolag, livförsäkringsrörelse och livförsäkring.

Definitionen av livförsäkringsbolag är hämtad från kommunalskattelagen (30 § 4 mom.). Sålunda avses med livförsäkringsbolag bolag vilkas försäkringsrörelse uteslutande eller så gott som uteslutande avser personförsäkring. Med personförsäkring avses enligt kommunalskattelagen livförsäkring, sjuk- och olycksfallsförsäkring, avgångsbidragsförsäkring samt arbetslöshetsförsäkring.

Försäkringsrörelse delas upp mellan livförsäkringsrörelse och annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse. Om försäkringsrörelse inte avser livförsäkring är den inte att betrakta som livförsäkringsrörelse.

Regeringen eller, efter särskilt bemyndigande, Försäkringsinspektionen får enligt lagförslaget medge undantag eller avvikelse från bestämmelserna i fråga om bl. a. livförsäkringar som meddelas för dödsfall för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för högst fem år i sänder. En sådan försäkring benämns grundfri livförsäkring. Med stöd av dispens lämnad enligt nu gällande lagstiftning drivs numera praktiskt taget all grupplivförsäkring såsom grundfri livförsäkring. Om dispensen är generell skall lagförslagets bestämmelser för annan försäkring än livförsäkring tillämpas för sådan grundfri livförsäkring.

Lagförslaget innebär att vad som där stadgas om livförsäkring och livförsäkringsrörelse inte gäller för försäkringsbolag som meddelar grundfri livförsäkring. Det innebär för t. ex. AFAs del att AFA är ett livförsäkringsbolag som inte driver livförsäkringsrörelse och som inte meddelar livförsäkring.

Den använda tekniken medför att lagförslaget är svårläst och förutsätter kännedom om de definitioner utredningen använt sig av. Dessa definitioner framgår inte av lagförslaget utan måste hämtas från motiven. Den inskränkta definitionen av t. ex. begreppet livförsäkring överensstämmer inte med annan lagstiftning, t. ex. kommunalskattelagen och försäkringsavtalslagen. Den bristande kongruensen framträder i särskilt tydlig relief mot bakgrund av den distinktion utredningen gör mellan livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag, där ju utredningen hämtat definitionen på livförsäkringsbolag direkt från kommunalskattelagen. Enligt denna lag är

livförsäkringsbolag försäkringsbolag som driver bl. a. livförsäkring, varmed dock avses livförsäkring enligt kommunalskattelagens definition och inte enligt utredningsförslagets definition.

Visserligen är lagen om försäkringsrörelse lagstiftning som i allt väsentligt endast är av intresse för specialister. Men trots det anser vi det vara av värde att inom lagstiftningsområdet i sin helhet samma uttryck inte får helt olika betydelse och det gäller särskilt så pass grundläggande beteckningar som livförsäkring och livförsäkringsrörelse. Vi vill därför förorda en omskrivning i dessa avseenden så att lagtexten kommer att skilja mellan grundfri och gruppbunden livförsäkring samt i konsekvens därmed mellan försäkringsrörelser med grundfri resp. gruppbunden livförsäkring.

Som framgår av utredningen har med stöd av de dispensmöjligheter som finns enligt nu gällande lagstiftning Regeringen för praktiskt taget all grupplivförsäkring meddelat koncession att bedriva sådan försäkring utan stadfästa premiegrunder. Dessa dispenser är i allmänhet generella. Av motiven till utredningsförslaget förefaller det som om utredningen tänkt sig att dessa generella dispenser skall upphöra. I stället skall i dispensen särskilt anges från vilka bestämmelser för livförsäkringsrörelse bolaget medgivits undantag eller avvikelser. Någon motivering till att utredningen förordar att de generella dispenserna skall upphöra och i stället införas en dispenskatalog för de olika livförsäkringsbolagen lämnas inte. Det är därför svårt att bilda sig en föreställning om tankarna bakom den föreslagna praxisändringen.

Såvitt vi kan finna har emellertid den nuvarande generella dispensen fungerat tillfredsställande och det har inte vid något tillfälle framförts kritik mot denna, åtminstone vad gäller dispensen för AFAs del. En fördel med den generella dispensen är onekligen att livförsäkringsbolaget lättare kan utläsa vad som gäller för bolaget än om bolaget medgivits dispens från vissa regler men inte från andra. En annan fördel är att generella dispenser innebär en betydligt lättare och mindre byråkratisk handläggning hos dispensgivande myndigheten. Sammantaget kan vi inte finna några fördelar med den praxisändring som utredningen föreslagit, däremot kan det möjligen finnas vissa nackdelar med den tänkta ändringen.

Av utredningsförslaget framgår att dispensen endast avser bestämmelserna i det framlagda lagförslaget. Däremot nämns inte något om huruvida nu gällande dispenser automatiskt kommer att gälla även för ifrågavarande bestämmelser enligt lagförslaget eller om det skall ske en förnyad dispensprövning. Möjligen kommer detta att beröras i det aviserade förslaget till promulgationslag. Det är enligt vår mening nödvändigt att detta klarläggs innan lagen antas.

2.8 Försäkringsjuridiska föreningen

Enligt gällande lag kan koncernförhållande endast föreligga mellan svenska försäkringsbolag. Utredningen föreslår att också allmänna aktiebolag, ekonomiska föreningar, utländska försäkringsbolag och andra svenska eller utländska företag skall omfattas av koncernbegreppet. Det utvidgade koncernbegreppet medför att koncernredovisningen förutom den svenska försäkringsverksamheten också kommer att obligatoriskt täcka t. ex. i dotterbolagsform driven fastighetsförvaltning, reparationsrörelse och försäkringsrörelse i utlandet. Försäkringsjurdiska föreningen finner denna utvidgning av koncernbegreppet välgrundad. Koncernredovisningen kommer därigenom att få den grad av öppenhet och information som numera allmänt eftersträvas.

På försäkringsområdet förekommer ett nära samarbete mellan ömsesidiga försäkringsbolag tillhörande en och samma företagsgrupp. Detta tar sig uttryck i gemensam administration och företagsledning samt ofta nästan identiska styrelser. Enligt utredningens förslag skall försäkringsinspektionen kunna förordna, att för bolag inom en sådan grupp lagens regler om koncerner skall gälla. Också en sådan regel torde ligga i linje med moderna redovisningsprinciper och föreningen ansluter sig därför till förslaget.

3 Synpunkter på 2 kap.

Remissinstanserna har i stort inte haft något att erinra mot de framlagda förslagen. Försäkringsinspektionen anför dock i anslutning till 2 kap. 4 § tredje stycket att det bör klart framgå av lagen att rörelsen skall bedrivas på ett sätt som är ägnat att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. När det gäller utformning av koncessionsförfarandet enligt 2 kap. 4 och 5 §§ har vissa synpunkter förts fram av Svea hovrätt.

3.1 Försäkringsinspektionen

2 kap. 4 och 5 §§

Inspektionen delar den bedömning rörande grundernas rättsliga natur som utredningen gett uttryck åt i specialmotiveringen till dessa bestämmelser (betänkandet s. 169–170).

3.2 Svea hovrätt

2 kap. 4 och 5 §§

Försäkringsverksamhetskommittén har enligt sina direktiv att behandla fråga om de s. k. grundernas förenlighet med den nya regeringsformens föreskrifter om normgivningsmaktens fördelning. Även utredningen har i

motiven till förevarande bestämmelser diskuterat denna fråga och därvid kommit till den slutsatsen, att bestämmelserna om grunderna (2 kap. 8 §) inte strider mot nämnda föreskrifter i regeringsformen. Utan att vilja föregripa den slutliga bedömning av denna fråga som får antagas komma att ske sedan försäkringsverksamhetskommittén redovisat sina överväganden i ämnet vill hovrätten framhålla att det av utredningen förda resonemanget (bet. s. 169–170) synes invändningsfritt.

I förevarande bestämmelser regleras koncessionsförfarandet. Utredningens förslag skiljer sig i denna del från gällande ordning i huvudsak endast därigenom att det enligt förslaget krävs särskilt bemyndigande av regeringen för att försäkringsinspektionen skall äga meddela stadfästelse av bolagsordning eller grunder. Mot detta har hovrätten i och för sig inte något att erinra. Bestämmelserna präglas emellertid av en viss oklarhet och brist på stringens. Sålunda görs inte någon åtskillnad mellan den grundläggande frågan huruvida förutsättningar för erhållande av koncession föreligger och det mera formella spörsmålet om beskaffenheten av bolagsordning och grunder. En sådan åtskillnad skulle enligt hovrättens mening göra bestämmelserna enklare och redigare. Därvid synes naturligt att regeringen prövar själva koncessionsfrågan med utgångspunkt från den i 4 § 3 st. angivna behovsprincipen, medan försäkringsinspektionen – sedan koncession beviljats – handlägger frågan om stadfästelse av bolagsordning och grunder. Sistnämnda fråga inrymmer huvudsaklingen rättsliga och tekniska problem som enligt hovrättens mening knappast hör hemma på regeringsplanet men lämpar sig väl för fackmyndigheten på området. Det är därvid naturligtvis ingenting som hindrar att regeringen i enklare fall överlämnar även frågan om beviljande av koncession åt försäkringsinspektionen. Detta kan ske efter prövning in casu eller i enlighet med ett mera generellt delegationsbeslut. Om sistnämnda metod kommer till användning, synes lämpligt att söka finna ett mera objektivt kriterium än det som anges i 5 § 1 st. 2 p i förslaget vilket enligt hovrättens mening lämnar alltför stort utrymme åt försäkringsinspektionens fria skön. Hovrätten förordar att förevarande bestämmelser omarbetas i enlighet med nu anförda synpunkter.

3.3 SAF

Arbetsmarknadens parter har i kollektivavtal beslutat om personförsäkringsskydd åt stora grupper. Försäkringarna härför torde omsluta större belopp än övriga privata försäkringar sammantagna. De kollektivavtalsbundna försäkringarna meddelas på uppdrag av de avtalsslutande parterna av enskilda försäkringsbolag. I vissa fall har dessa bolag bildats av arbetsmarknadsparterna. Försäkringar på grund av kollektivavtal måste, enligt föreningens mening, regleras annorlunda än privata försäkringar.

Försäkringsrörelsekommittén har inte lämnat några särskilda förslag beträffande kollektivavtalsförsäkringar. Det har inte heller ingått i dess uppdrag. Däremot har försäkringsverksamhetskommittén fått i uppdrag att överväga särskilda regler i lagen om försäkringsrörelse med avseende på kollektivavtalsbundna försäkringar. I avbidan på försäkringsverksamhetskommitténs utredningsförslag vill Svenska Arbetsgivareföreningen nu beträffande kollektivavtalsbundna försäkringar endast framföra följande.

Arbetsmarknadens parter har formen av ideella föreningar. Den typen av juridiska personer har enligt den nuvarande lagen om försäkringsrörelse (5 § och 167 §) varit utestängd från möjligheterna att stifta såväl försäkringsaktiebolag som ömsesidiga försäkringsbolag. För genomförandet av mellan parterna träffade avtal om försäkringsförmåner har det i vissa fall för parterna varit nödvändigt att bilda försäkringsbolag. Detta har komplicerats av den gamla ordningen. Det kan inte uteslutas att nya sådana bolagsbildningar kommer att behövas. SAF finner därför för sin del vidgningen av kretsen tillåtna stiftare i förslagets 2 kap. 1 § vara motiverad.

3.4 Svenska försäkringsbolags riksförbund

2 kap. 7 § p. 10

"teckna återförsäkring" föreslås bli ersatt med "taga återförsäkring".

4 Synpunkter på 3—4 kap.

Några synpunkter har inte framförts.

5 Synpunkter på 5 kap.

Ett par remissinstanser – försäkringsinspektionen och Sveriges riksbank – har avstyrkt eller ställt sig tveksamma till utredningens i 5 kap. framlagda förslag att införa nya finansieringsformer för skadeförsäkringsaktiebolagen i form av konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt samt vinstandelslån, medan Sveriges finansanalytikers förening tillstyrkt förslaget.

5.1 Försäkringsinspektionen

Såsom utredningen framhållit utsades i propositionen 1973: 93 med förslag till lag om konvertibla skuldebrev m. m. att den nya lagstiftningen inte berörde bankaktiebolag och försäkringsbolag, vilka bolag omfattades av en särskild lagstiftning, och att dessa typer av bolag åtminstone då inte syntes ha något mer tvingande behov av att kunna anlita konvertibla skuldebrev

och skuldebrev förenade med optionsrätt. Utredningen föreslår emellertid nu införande av dessa finansieringsformer för skadeförsäkringsaktiebolag.

Utredningsförslaget innehåller också regler som skulle möjliggöra för skadeförsäkringsaktiebolag att utge vinstandelslån.

Inspektionen är medveten om att några invändningar mot dessa förslag ej tidigare rests från inspektionens sida under utredningsarbetets gång.

Såvitt avser skuldebrev förenade med optionsrätt och – i synnerhet – vinstandelslån har inspektionen emellertid numera kommit att bli mera tveksam till lämpligheten av att introducera dessa finansieringsformer. Med beaktande av de överväganden som låg bakom prop. 1968: 143 med anledning av kreditinstitututredningens förslag (SOU 1967: 64, se särskilt s. 61) kan det med fog sättas i fråga huruvida en dylik upplåning inte är oförenlig med föreskriften i 2 § FRL (= 1 kap. 2 § 1 st. i förslaget) om att försäkringsbolag inte får driva annan rörelse än försäkringsrörelse med mindre särskilda skäl föranleder annat. En sådan upplåning synes nämligen i själva verket leda till en kapitalförvaltning som inte utgör ett direkt utflöde av försäkringsrörelsen. I direktiven för FVK (s. 7) har slagits fast att principen att försäkringsbolag inte utan särskilda skäl får bedriva annan rörelse än försäkringsrörelse bör upprätthållas också i fortsättningen. Inspektionen, som anser sig på grund av vad sålunda anförts böra avstyrka förslaget att införa nu nämnda finansieringsformer, ifrågasätter riktigheten av utredningens påstående (betänkandet s. 217), att det enligt gällande lagstiftning inte skulle föreligga något hinder för försäkringsbolagen att emittera vinstandelslån.

Vad åter gäller frågan om konvertibla skuldebrev är problemet i viss mån annorlunda. Denna finansieringsform kan närmast ses som ett i vissa lägen fördelaktigt alternativ till den traditionella finansieringsformen nyemission. Såsom motivering för konvertibla skuldebrev har anförts bl. a. att försäkringsbolag med stor utländsk affärsrörelse skulle med användande av konvertibla skuldebrev få ökade möjligheter att anskaffa utländskt kapital. Härigenom uppkommer emellertid den komplikationen att man riskerar att få ett ökat utländskt inflytande över försäkringsaktiebolagen i Sverige i takt med att konverteringsrätten utnyttjas. Hela frågan om utländska medborgares rätt att förvärva aktier i svenska försäkringsbolag kommer att övervägas av FVK. Inspektionen anser att ett införande nu av konvertibla skuldebrev skulle på ett olämpligt sätt föregripa FVK:s kommande ställningstagande i berörda fråga. Inspektionen förordar därför att ett slutligt ställningstagande till kommitténs förslag i denna del får anstå till dess en avstämning kan ske med FVK:s kommande förslag i fråga om utlänningars rätt till direkt aktieförvärv i svenska försäkringsbolag. Det är enligt inspektionens mening angeläget att FVK med skyndsamhet överväger denna fråga.

Byråchefen E. Persson var av skiljaktig mening – – – och anförde: "Enligt min mening är de av styrelsen åberopade skälen mot att låta

skadeförsäkringsaktiebolagen få komma i åtnjutande av de i lagförslagets 5 kap. upptagna nya finansieringsformerna inte hållbara. Den år 1968 (prop. 1968: 143) genomförda lagstiftningen på bankområdet har enligt min bedömning inte någon beröring med de problem som aktualiseras genom utredningens nu framlagda förslag om införande av nya finansieringsformer för skadeförsäkringsaktiebolagen. Det är uppenbart att den upplåning av främmande kapital, som dessa finansieringsformer avser att underlätta, skall användas för befrämjande av själva försäkringsrörelsen. Det saknas därför anledning att ifrågasätta att upplåningen som sådan skulle stå i strid med förbudet mot drivande av främmande rörelse. I fråga om såväl konvertibla skuldebrev som skuldebrev förenade med optionsrätt gäller dessutom att det genom upplåningen erhållna främmande kapitalet i huvudsak kan antas komma att på sikt medföra en fördelaktig ökning av det egna kapitalet genom begagnande av rätten till konvertering eller option. Sammanfattningsvis föreligger det således enligt min bedömning inga hinder från legalitetssynpunkt mot ett införande av de av utredningen föreslagna nya finansieringsformerna. Hur stort det praktiska behovet av sådana f. n. kan vara saknar jag tillräcklig kännedom om. Varje ökad möjlighet att täcka uppkommande behov av kapitaltillskott bör dock ses som en fördel som inte utan tvingande skäl bör avvisas.

Vad gäller det beträffande konvertibla skuldebrev åberopade argumentet att ett införande av en möjlighet att begagna sådana vid anlitande av utländskt kapital skulle kunna medföra risk för ett ökat utländskt inflytande över bolagen förtjänar påpekas att det – bortsett från valutapolitiska regler av administrativ karaktär – enligt gällande rätt inte föreligger något hinder för utlänningar att göra direktförvärv av aktier i svenska försäkringsaktiebolag. Huruvida FVK:s överväganden kan komma att härutinnan medföra någon förändring i framtiden går inte nu att bedöma. Såvitt jag vet har några olägenheter med den hittills rådande ordningen inte förmärkts. Skulle emellertid en inskränkning av den hittillsvarande obegränsade rätten till aktieförvärv ske, kommer en sådan inskränkning naturligtvis att slå igenom också på konvertibla skuldebrev. Det är i detta sammanhang också att märka att särskilt skadeförsäkringsverksamheten under senare år kommit att i allt större utsträckning präglas av en internationalisering. Mot detta synes någon principiell invändning ej kunna riktas.

Det är angeläget att inte i onödan lägga hinder i vägen för svenska bolag att operera på den internationella marknaden och att kunna vid behov effektivt konkurrera om utländskt kapital. En framgångsrik utlandsverksamhet kommer också de svenska försäkringstagarna tillgodo. För min del anser jag således att det inte heller i nu ifrågavarande hänseende möter något hinder mot att genomföra utredningens förslag."

5.2 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Försäkringsbolagen utgör en av de huvudsakliga källorna för långfristiga lån på den svenska kapitalmarknaden. Deras behov av att själva uppträda som låntagare på denna marknad är begränsad och bör så vara. Det finns enligt fullmäktiges mening inga skäl som talar för att institutioner, som till sin karaktär bör vara inriktade på att förvalta medel som uppkommer i försäkringsrörelsen, skall få vidgade möjligheter att genom upplåning öka sina placeringar.

Fullmäktige vill emellertid även beakta en annan aspekt, nämligen att de tre finansieringsformer, som nämns i utredningens förslag, skulle kunna bidra till att vidga det egna kapitalet i skadebolagen.

Lagen om försäkringsrörelse innehåller inte några bestämmelser som exakt anger kravet på eget kapital. En viss praxis har dock utvecklats i tillsynsmyndighetens bedömning av kapitalkraven. Man utgår därvid bl. a. från de minimiregler som gäller inom EG. I Sverige såväl som utomlands räknas endast det egna kapitalet, inte skulderna i form av lån. Fullmäktige vill därför avstyrka förslaget så vitt gäller möjligheterna för skadebolag att emittera vinstandelslån. Lån av detta slag kan fylla en viktig funktion för att finansiera näringslivet. De leder dock inte till någon ökning av det egna kapitalet och bör därför enligt fullmäktiges mening inte komma i fråga för försäkringsbolag som enligt praxis inte bör bedriva någon långfristig upplåning för finansieringen av sina placeringar.

Utgivande av lån med optionsrätt innebär i första hand att skulderna ökar, i andra hand att det egna kapitalet vidgas när optionen utnyttjas. Utgivande av konvertibla skuldebrev innebär att skulden på sikt kan komma att förvandlas till eget kapital. Fullmäktige anser därför att skadeförsäkringsaktiebolaget bör få möjligheter att använda skuldebrev av de sistnämnda slagen som en väg att öka det egna kapitalet.

När det gäller konvertibla skuldebrev och lån med optionsrätt reses emellertid frågan om utlänningars rätt att inneha aktier i svenskt försäkringsbolag. Denna fråga skall behandlas av försäkringsverksamhetskommittén. Enligt fullmäktiges mening vore det lämpligt att avvakta resultatet av den utredningens arbete innan denna lagändring vidtas.

5.3 Föreningen auktoriserade revisorer (FAR)

I 5 kap. – – – har även intagits bestämmelser (16 §) om vinstandelsbevis, vilket också borde ha medfört motsvarande utvidgning av kapitlets rubrik. Vid rättelse av rubriken bör observeras, att 16 § första stycket synes vara avsett att gälla även ömsesidiga försäkringsbolag.

5.4 Sveriges finansanalytikers förening

Vi finner det – – – helt naturligt att också skade-försäkringsbolag skall få ge ut konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt samt vinstandelsbevis.

6 Synpunkter på 6 kap.

Remissinstanserna har lämnat förslaget utan erinran. Svenska försäkringsbolags riksförbund har dock förordat ett förtydligande av lagtexten.

6.1 Svenska försäkringsbolags riksförbund

6 kap. 9 § andra stycket

Första meningen föreslås för tydlighetens skull få följande lydelse: "Första stycket utgör inte hinder för ett försäkringsbolag eller ett dotterföretag att vid övertagande av en rörelse även förvärva däri ingående *egna* aktier eller att på auktion inropa för företagets fordran utmätt *egen* aktie".

7 Synpunkter på 7 kap.

Några remissinstanser har bl. a. haft synpunkter på omfattningen och utformningen av begränsningsregeln i 7 kap. 16 § avseende delägarskap i svenska eller utländska aktiebolag. Förslag har lagts fram angående stadgandet i 7 kap. 8 § om återbäringsgrunderna och i anslutning till 7 kap. 19 § angående införande av en generell sekretessbestämmelse efter mönster från banklagstiftningen.

7.1 Försäkringsinspektionen

7 kap. 16 §

Bestämmelserna i första stycket av denna paragraf motsvarar vad som f. n. gäller gäller enligt 336 § FRL. Utredningen har diskuterat om den i paragrafen angivna femprocentregeln inte borde omfatta också andelar i andra företag än svenskt eller utländskt aktiebolag. Med hänsyn till att bestämmelserna nyligen varit föremål för lagstiftningsåtgärd (dock inte genom SFS 1980:41 utan SFS 1979:1053), har utredningen emellertid avstått från att föreslå någon ändring i berörda hänseende. Enligt inspektionens erfarenheter har denna fråga fått ökad aktualitet under senare tid. Det har sålunda kommit till inspektionens kännedom att vissa större försäkringsbolag överväger att engagera sig i vissa former av rörelse som avses att bedrivas genom handelsbolag och kommanditbolag. Enligt inspektio-

nens mening skulle det vara motiverat att nu utvidga bestämmelsernas räckvidd till också sådana bolag samt till ekonomiska föreningar.

Såvitt gäller bestämmelserna i paragrafens andra stycke kan det enligt inspektionens mening ifrågasättas om undantaget från kravet på medgivande bör gälla även utländska bolag av angivna karaktär. Inspektionen förutsätter emellertid att denna fråga lämpar sig bättre för avgörande i ljuset av FVK:s kommande överväganden.

Inspektionen vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten också på bestämmelsernas redaktionella utformning. Den i paragrafens första stycke angivna femprocentregeln har i praxis tolkats så, att det avgörande är röstvärdet av aktierna. I den mån det funnits aktier med olika röstvärde, har medgivande enligt bestämmelserna i paragrafen inte ansetts erforderligt om aktieinnehavet överstigit fem procent men innehavet inte gett högre röstvärde än fem procent. Med utgångspunkt från denna tolkning kan det ifrågasättas om inte regeln i paragrafens första stycke borde utformas så, att ett försäkringsbolag inte får utan inspektionens medgivande äga "större andel av aktierna i ett svenskt eller utländskt aktiebolag än som svarar mot ett röstetal av högst fem procent av röstetalet för samtliga aktier". Ett genomförande av en sådan ändring kräver en redaktionell anpassning av bestämmelserna också i 19 kap. 10 § 2 st.

7.2 Svea hovrätt

7 kap. 16 §

Utredningen har i motiven till denna bestämmelse diskuterat huruvida inte den i bestämmelsen angivna begränsningen i rätten för försäkringsbolag att äga aktier i svenskt eller utländskt aktiebolag borde ges motsvarande tillämpning på andelar i andra former av juridiska personer, t.ex. ekonomiska föreningar (bet. s. 237). Utredningen har emellertid inte velat föreslå någon ändring, eftersom den i gällande lag upptagna bestämmelsen i ämnet (336 §) nyligen varit föremål för lagstiftning.

Den av utredningen åsyftade lagstiftningsåtgärden, som f. ö. skedde år 1979 (SFS 1979:1053) och ej som utredningen uppgett år 1980, avsåg det i paragrafens sista stycke upptagna stadgandet om andel i aktiefond. I det sammanhanget övervägdes emellertid inte det av utredningen berörda vidare spörsmålet om begränsning av rätten till ägarinflytande i andra juridiska personer än aktiebolag. Något ställningstagande från statsmakternas sida i sistnämnda fråga har således inte nyligen skett. Det av utredningen åberopade skälet mot att nu ta upp denna fråga till övervägande är därför inte hållbart. Hovrätten kan för sin del inte bedöma, om det föreligger ett praktiskt behov av en utvidgning av bestämmelsens tillämpningsområde. Skulle så vara fallet, kan något hinder inte anses möta i det av utredningen angivna hänseendet mot att bestämmelsen kompletteras.

7.3 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Förslag att utbyta den hittillsvarande termen "försäkringsfond" mot "försäkringstekniska skulder" finner riksförbundet vara ett steg i rätt riktning även om ej heller "försäkringstekniska skulder" – liksom begreppet "premie*reserv*", "ersättnings*reserv*" och "skadebehandlings*reserv*" – är idealiskt för att skapa klarhet i att det är fråga om förpliktelser mot (skulder till) försäkringshavarna. Detta förhållande är som utredningen också framhåller särskilt påtagligt i livförsäkringsbolag, och det borde kanske övervägas om olika termer för denna skuldpost kan användas i liv- resp. skadeförsäkringsbolag.

7 kap. 1 § sista stycket

I motiven borde ett påpekande göras om lämpligheten av att ett bolag i sin årsberättelse bland redovisade ansvarsförbindelser i förekommande fall också anger att det står solidariskt ansvarigt för vissa specifika försäkringsbestånd, som fallet kan vara t. ex. på flygförsäkringsområdet.

7 kap. 3–5 §§

Paragraferna behandlar grunder för livförsäkring. Systemet med grunder beskrivs på sid. 170 i betänkandet. Riksförbundet vill påpeka att FRU:s uttalande att "Grunderna kan under avtalstiden ändras utan försäkringstagarnas hörande; *dock inte så att premien höjs*" gäller för nu befintliga försäkringsformer såvida inte villkoren medger att premiehöjning vidtages och grunderna beroende härpå ändras. Försäkringsformer där premien kan höjas under avtalstiden finns idag, även om de är sällsynta, och lagen hindrar dem inte.

7 kap. 8 §

I denna paragraf behandlas återbäringsgrunderna. Paragrafen behöver skrivas om eftersom nuvarande lydelse inte täcker de aktuella förhållandena. Det sägs i paragrafen att den tilldelade återbäringen kan gottgöras som premie för tilläggsförsäkring eller för nedsättning av premien eller som kontant utbetalning. Det återbäringssystem som tillämpas av Skandia Liv motsvarar ingen av dessa beskrivningar. Riksförbundet föreslår följande formulering: "Den tilldelade återbäringen skall utbetalas omedelbart eller vid en bestämd senare tidpunkt eller tillgodoräknas försäkringstagaren som nedsättning av premien eller utvidgning av försäkringsförmånerna".

7 kap. 15 §

Paragrafens vikt och betydelse motiverar att den förses med egen rubrik, exempelvis "Övervakning av försäkringsbolagens försäljning".

7 kap. 16 § tredje stycket

Den 1 januari 1980 infördes i FRL regeln att försäkringsbolag inte utan försäkringsinspektionens medgivande får äga andelar i aktiefond.

Bakom den nya bestämmelsen torde ha legat tanken att försäkringsbolagen genom förvärv av dylika andelar skulla kunna kringgå den s.k. 5%-regeln i vad avser aktiebolag vilkas aktier ingår i en aktiefond i vilken försäkringsbolaget äger andelar.

Såvitt riksförbundet förstår är dock denna risk obefintlig. Andelsägaren i en aktiefond har icke – i denna sin egenskap – någon rösträtt på bolagsstämma i företag vars aktier ingår i aktiefonden. Det torde ej heller finnas praktisk möjlighet för försäkringsbolag att skaffa sig inflytande över fondbolagen, dvs de bolag som förvaltar aktiefonderna, eftersom dessa bolag torde vara helägda dotterbolag till finansinstitut. Riksförbundet vill framhålla att det icke minst för mindre försäkringsbolag kan finnas särskilt intresse att i riskspridningssyfte förvärva andelar i aktiefond, specialiserad på förvaltning av utländska aktier.

Riksförbundet vill därför föreslå att försäkringsbolagen medges rätt att utan särskilt medgivande från försäkringsinspektionen även äga andelar i aktiefond.

7 kap. 19 § Sekretessbestämmelse

I anslutning till denna paragraf vill riksförbundet väcka frågan om att i lagen införa en generell sekretessbestämmelse efter mönster av lagen om bankrörelse. En tystnadspliktsregel föreslogs år 1958 års försäkringssakkunniga men ledde ej till lagstiftning.

Den ytterst låga frekvensen av fall där uppgifter obehörigen utlämnats kan synas tala för att en särskild sekretessregel i lagen om försäkringsrörelse skulle vara onödig. Riksförbundets uppfattning är emellertid att en sådan regel skulle vara av värde för såväl försäkringsbolagen som deras kunder (liksom för bankerna och deras kunder). Det blir härigenom också lättare för bolagens tjänstemän att med hänvisning till en sådan bestämmelse neka att besvara obehöriga förfrågningar.

Riksförbundet föreslår sålunda att – efter mönster av lagen om bankrörelse – en sekretessregel av följande lydelse införs:

"Uppgift som avser enskild fysisk eller juridisk persons förhållanden må ej av försäkringsbolaget obehörigen röjas".

7.4 Folksam

7 kap. 3 §–5 §

I kommentaren sidan 170 sägs att "Grunderna kan under avtalstiden ändras utan försäkringstagarnas hörande; dock inte så att premien höjs". Folksam vill påpeka att detta uttalande gäller då försäkringsavtal som används för närvarande. Något lagligt hinder för försäkringar där premien kan höjas under försäkringstiden torde inte finnas.

7.5 Försäkringsjuridiska föreningen

Såsom särskilt värdefullt vill föreningen beteckna förslaget att beteckningen försäkringsfond utbytes mot uttrycket försäkringstekniska skulder. Eftersom försäkringsfonden motsvarar en skuld till försäkringstagarna är uttrycket fond missvisande. Detta förhållande har under årens lopp kommit många missförstånd åstad. Den föreslagna terminologin ger en mer rättvisande bild. Med detta förslag tillmötesgår utredningen ett gammalt önskemål från försäkringsbolagens sida.

8 Synpunkter på 8 kap.

I huvudsak har dessa delar av utredningsförslaget inte föranlett någon erinran från remissinstanserna. En remissinstans ifrågasätter dock i anslutning till 8 kap. om inte den särskilda lagstiftningen om styrelserepresentation för anställda borde arbetas in i försäkringsrörelselagen. Synpunkter har vidare framkommit bl. a. angående rätten att teckna firma, VD:s och styrelseledamots anmälningsplikt beträffande aktieinnehav, revision m. m.

8.1 Försäkringsinspektionen

8 kap. 12 § 2 och 3 st.

Mot bakgrund av de erfarenheter som inspektionen gjort i tillsynsarbetet vill inspektionen ifrågasätta om det – i överensstämmelse med vad som gäller enligt banklagen – inte obligatoriskt bör krävas att ett försäkringsbolags firma skall tecknas av minst två personer i förening.

8.2 Svenska försäkringsbolags riksförbund

8 kap. 1 §

I kommentaren till denna paragraf konstaterar FRU (sid. 239) att lagen om styrelserepresentation numera är permanent och i och för sig skulle kunna inarbetas i FRL. Utredningen säger sig emellertid ha avstått från detta "med hänsyn till att så inte har skett med motsvarande bestämmelse för de allmänna aktiebolagen."

Riksförbundet hemställer av praktiska skäl att en sådan inarbetning sker. Det är otillfredsställande att man varken i FRL eller i försäkringsbolagens bolagsordningar kan få en fullständig bild av hur bolagens styrelser skall vara sammansatta. Härigenom skulle dessutom uppnås en önskvärd överensstämmelse mellan å ena sidan lag och bolagsordning och å andra sidan registreringsbevisets utformning.

I andra stycket i paragrafen anges att i "försäkringsaktiebolag som inte uteslutande driver återförsäkring" skall minst en av styrelseledamöterna

utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas på lämpligt sätt. Formuleringen överensstämmer med gällande lag.

Återförsäkringsaktiebolaget Sverige har vid sidan av sin återförsäkringsrörelse en direktförsäkringsrörelse som dock är av obetydlig omfattning. Bolaget har fått dispens från nu gällande lags bestämmelse om styrelserepresentant för försäkringstagarna. För att undvika behovet av dispensförfarande i den nya lagen föreslår riksförbundet att från bestämmelsens tillämpning undantas försäkringsaktiebolag som uteslutande eller så gott som uteslutande driver återförsäkring.

8 kap. 5 §

Med hänsyn till att det i vissa länder är formellt nödvändigt att fysisk person står som ägare till aktier i utländska dotterbolag skulle man kunna överväga att begränsa anmälningsskyldigheten till aktier i svenska bolag inom samma koncern.

8 kap. 6 §

I anslutning till denna paragraf noterar riksförbundet att varken aktiebolagslagen eller föreliggande lagförslag närmare preciserar styrelsens arbetsuppgifter utöver dess kontrollerande funktion. Det nämns t. ex. inget om mera aktiva uppgifter såsom långsiktig planering som torde bli allt viktigare för styrelserna. Enligt riksförbundets mening vore det önskvärt att ett uttalande om sådana uppgifter för styrelsen gjordes i motiven.

8.3 Folksam

8 kap. 1 §

Utredningen har avstått från att inarbeta lagen om styrelserepresentation i FRL med motiveringen att så inte har skett med motsvarande lagbestämmelser i aktiebolagslagen. Enligt Folksams uppfattning är en inarbetning att föredra därför att bestämmelserna om styrelsens sammansättning då skulle begränsas till FRL och bolagsordningen. Ett införande av lagen om styrelserepresentation i FRL borde också föranleda att aktiebolagslagen ändrades på motsvarande sätt.

8.4 Arbetsmarknadens Försäkrings AB

8 kap. 17 §

I utredningsförslaget har angivits att i livförsäkringsbolag skall de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en aktuarie. Detta innebär en skillnad jämfört med nu gällande lagstiftning, där sådan skyldighet saknas för livförsäkringsbolag som meddelar grundfri livförsäkring. Emellertid har i kommentaren till utredningens förslag angivits att ändringarna i nu gällande paragraf är i huvudsak

redaktionella och att det endast ifråga om gruppbunden livförsäkring föreligger skyldighet för bolaget att låta ifrågavarande utredningar och beräkningar utföras under överinseende av en aktuarie. Kommentaren överensstämmer således inte med vad som angivits i ifrågavarande paragrafförslag. Det är angeläget att paragrafen får sådan utformning att det klart framgår att aktuarieskyldigheten inte gäller för försäkringsbolag som meddelar grundfri personförsäkring.

9 Synpunkter på 9 kap.

9.1 Försäkringsinspektionen

9 kap. 1 §

I förevarande stadgande ges – såvitt gäller ömsesidiga bolag i huvudsaklig överensstämmelse med 207 § FRL – regler om deltagande i bolagsstämma. I specialmotiveringen (s 261) sägs att delägarna inte har rätt att närvara vid bolagsstämma, om bolagsordningen föreskriver att delägarnas rätt att besluta i försäkringsbolagets angelägenheter skall utövas av delegerade. Inspektionen vill påpeka, att i kommentaren till 1948 års FRL (s 306) uttalas att även vid delegeradesystem delägare "torde – – – äga närvara å stämma och där yttra sig men däremot icke deltaga i beslut". I ett år 1962 aktuliserat ärende, där ett försäkringsbolag vägrat deltagande, förklarade sig försäkringsinspektionen dela lagkommentatorns uppfattning såvitt gällde delägares närvarorätt. Inspektionen förutsätter, att FRU:s skrivning på angiven punkt inte godtas såsom normerande för rättstillämpningen.

9.2 Svenska försäkringsbolags riksförbund

9 kap.

I betänkande på sidan 261 konstateras att, om det i ett ömsesidigt bolags bolagsordning är föreskrivet att delägarnas rätt att besluta på bolagsstämma skall utövas av delegerade, delägarna ej har rätt att närvara vid stämman. Kommentaren till denna punkt synes böra kompletteras med ett påpekande att det står bolagsstämman fritt att genom särskilt beslut medge delägarna närvarorätt vid stämman. Sådan närvaro anses av hävd naturlig och lämplig i åtskilliga mindre och medelstora ömsesidiga bolag.

9 kap. 2 §

Riksförbundet noterar med tillfredsställelse den nya föreskriften att fullmakt för ombud vid bolagsstämma får gälla högst ett år från utfärdandet.

9 kap. 3 §

Paragrafen behandlar bl. a. jäv vid röstning på bolagsstämman. I betänkandet omnämnes på sid. 266 olika fall där aktieägare eller röstberättigad som är styrelseledamot inte får rösta. Riksförbundet noterar att förbudet i nuvarande lag om försäkringsrörelse för styrelseledamot att delta i valet av revisor slopats i förslaget, synbarligen i avsikt att på denna punkt uppnå likhet med nya aktiebolagslagen.

9 kap. 4 §

I denna paragraf återfinns huvudregeln att bolagsstämma skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte. Dock står det enligt särskild föreskrift försäkringsbolagen fritt att i sina bolagsordningar ange att stämman skall eller kan hållas *på någon annan ort*. Det finns bolag som sedan länge har som praxis att förlägga stämman på varierande orter. Riksförbundet utgår från att avsikten med lagtextens formulering ej varit att endast *en* annan ort kan få förekomma.

9 kap. 5 §

Paragrafen föreskriver – i överensstämmelse med aktiebolagslagen – att ordinarie bolagsstämma skall hållas inom sex månader efter utgången av varje räkenskapsår.

Riksförbundet konstaterar i detta sammanhang att FRL – i likhet med nya aktiebolagslagen – saknar en generell force majeurebestämmelse som bl. a. tar sikte på i lagen föreskrivna tidsfrister.

Efter det att nya aktiebolagslagen trädde i kraft har vid ett par tillfällen arbetsmarknadskonflikter utbrutit som – om olyckan varit framme – kunde ha hindrat att bolagsstämman hölls i rätt tid.

Inför risken av liknande situationer i framtiden vore det värdefullt om lagen öppnade en möjlighet för försäkringsbolagen att i svårartade force majeure-situationer hos tillsynsmyndigheten begära tillstånd att senarelägga ordinarie bolagsstämma. På tillsynsmyndigheten skulle härvid ankomma att föreskriva på vilket sätt aktieägare resp. delägare av bolagen skulle underrättas om sådan beslut. Tillsynsmyndigheten kunde härvid lämpligen ges möjlighet att med avvikelse från bolagsordningen ange annan plats för bolagsstämman.

9 kap. 9 § andra stycket

I detta stycke anges det fåtal fall där skriftlig bolagsstämmokallelse skall sändas till varje aktieägare eller röstberättigad, vilkens postadress är känd för bolaget. I punkt 2 b anges fallet att bolagsstämman skall behandla frågan om bolagets försättande i likvidation. Av motiven till sagda bestämmelse bör framgå att den icke skall tillämpas i de fall där likvidationen föranletts av frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd enligt 15 kap.

9 kap. 9 § tredje stycket

I rubr. stycke föreskrivs – i överensstämmelse med nya aktiebolagslagen – att i kallelsen till bolagsstämma tydligt skall anges de ärenden som skall tas upp på stämman, vilket – enligt betänkandet (sid 272) – innebär att även de ärenden som enligt 5 § i samma kapitel eller bolagsordningen är obligatoriska på stämman måste anges var för sig i kallelsen.

Riksförbundet föreslås av praktiska skäl att lydelsen i nuvarande lag i stort bibehålles: "I kallelsen till bolagsstämman skall angivas de ärenden som skall förekomma på stämman, dock är det ej erforderligt att i kallelsen till ordinarie stämma särskilt angiva de ärenden som enligt denna lag eller bolagsordning skall där företagas....".

9 kap 12 §

I betänkandet (sid. 279) konstateras att det är *styrelsen* som skall pröva om en begärd upplysning kan lämnas på stämman utan väsentlig skada för bolaget. Bestämmelsen är införd till skydd för frågerätten – ordföranden ensam skall inte kunna vägra att lämna begärd upplysning med en hänvisning till skaderisken. Bestämmelsen synes emellertid vara svår, för att inte säga omöjlig, att tillämpa i praktiken – i varje fall i bolag med stora styrelser där det torde höra till ovanligheten att beslutför styrelse är närvarande vid bolagsstämman.

9 kap. 14 §

Enligt denna paragraf krävs för giltigt bolagsstämmobeslut om ändring av bolagsordning att beslutet biträdes av 2/3 av samtliga *röstande*. Av betänkandet (sid. 281) framgår att FRU föreslår att det för giltigt beslut skall krävas 2/3 av de *röstberättigade*. Riksförbundet utgår från att detta ordval tillkommit av misstag.

9 kap. 17 §

I motiveringen till denna paragraf (sid. 283) konstateras att försäkringsinspektionen inte bevakar aktieägarnas rätt. Riksförbundet finner konstaterandet vara alltför kategoriskt. Tillsynsmyndigheten har ju bland annat att kontrollera att försäkringsaktiebolagens bolagsordningar står i överensstämmelse med FRL, liksom att styrelse- och stämmobeslut fattas i laga ordning. I dessa sammanhang kan det också bli fråga om att bevaka just aktieägarnas rätt.

Jämför i detta sammanhang konstaterandet (sid. 294) att *inspektionsrevisorn* har samma ansvar och samma förpliktelser gentemot *aktieägarna* och *delägarna* som de övriga revisorerna.

10 kap. 6 §

Av denna paragraf framgår att revisor i fortsättningen skall kunna utses på obestämd tid. I tredje stycket sägs att om revisors uppdrag upphör i

förtid och suppleant saknas, styrelsen skall "vidta åtgärder för att tillsätta ny revisor". I betänkandet (sid. 300) konstateras att styrelsen kan bli skyldig att utlysa extra bolagsstämma för val av revisor. En sådan konsekvens synes riksförbundet uppenbart orimlig. Tredje stycket bör därför kompletteras med en regel av innebörd att försäkringsinspektionen skall kunna på förslag av bolaget förordna ny revisor fram till nästa ordinarie bolagsstämma.

9.3 Folksam

9 kap. 1 §

I kommentaren sidan 261 konstateras att när delägarnas rätt att besluta skall utövas av delegerade delägarna inte har rätt att närvara vid bolagsstämman. Folksam utgår ifrån att bolagsstämman även i fortsättningen skall vara oförhindrad att tillåta olika kategorier utomstående – däribland delägare – att närvara vid bolagsstämman.

9 kap. 4 §

Av paragrafen framgår att stämma enligt huvudregeln skall hållas på den ort där styrelsen har sitt säte men att i bolagsordningen kan bestämmas att stämman skall eller kan hållas på någon annan angiven ort. Folksam vill här framhålla att det åtminstone hos vissa bolag torde finnas behov av att förlägga stämman på varierande orter. Folksam förordar därför att paragrafen ändras så att i bolagsordningen skall kunna tas in en bestämmelse med den innebörden att bolagsstämman kan hållas på ort som beslutats av föregående bolagsstämma.

9 kap. 5 §

I lagrummet föreskrivs att ordinarie bolagsstämma skall hållas inom 6 månader efter utgången av varje räkenskapsår. Inte minst med tanke på de arbetsmarknadskonflikter som ägt rum under senare år borde lagen ge en möjlighet för försäkringsbolagen att i force majeur-situationer hos tillsynsmyndigheten begära tillstånd att senarelägga ordinarie bolagsstämma.

9 kap. 9 §, 3 stycket

Enligt lagrummet skall tydligt anges de ärenden som skall tas upp på stämman. Av kommentaren sidan 272 framgår att kallelse till ordinarie bolagsstämma även skall ta upp sådana ärenden som enligt FRL och bolagsordningen är obligatoriska. Folksam anser att det i likhet med nu gällande lag inte skall vara nödvändigt att i kallelsen till ordinarie bolagsstämma ange de obligatoriska ärendena.

10 Synpunkter på 10 kap.

10.1 Kommerskollegium

I enlighet med bestämmelserna i förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer är kommerskollegium ansvarig myndighet för frågor om auktoriserade och godkända revisorers och revisionsbolags verksamhet. I kollegiets uppgifter ingår därvid, förutom att pröva frågor om auktorisation och godkännande, bl.a. att utöva tillsyn över revisorers och revisionsbolags verksamhet samt att utfärda föreskrifter och anvisningar om revisionsverksamhetens bedrivande.

Från de synpunkter kollegiet sålunda har att beakta föranleder det remitterade förslaget kollegiet ej till erinran eller påpekande i annat än följande avseenden.

I 10 kap. 2 § föreslås bl.a. att försäkringsinspektionen skall förorda en eller flera revisorer samt utfärda en instruktion för dessa. Kollegiet, som inte har något att erinra mot bestämmelsen i sig, vill dock framhålla att den föreslagna ordningen inte får ges den innebörden att revisorn ifråga kommer att stå under försäkringsinspektionens tillsyn eller att revisorn får någon särskild rapporteringsskyldighet gentemot denna. Av den föreslagna tystnadspliktsbestämmelsen i 10 kap. 14 § följer ju också att revisorn är bunden av sin tystnadsplikt även mot försäkringsinspektionen.

I 10 kap. 3 och 4 §§ lämnas förslag om revisors behörighet om kompetens i vissa fall och att försäkringsinspektionen skall kunna ges bemyndigande att i förekommande fall lämna dispens från dessa behörighets- och kompetenskrav.

Bestämmelserna, vilka överensstämmer med resp. motsvaras av bestämmelserna i 10 kap. 2 och 3 §§ aktiebolagslagen, 1975: 1385, ger kollegiet anledning till följande erinran.

Inledningsvis vill kollegiet dock framhålla att starka skäl talar för att krav på kvalificerad revision uppställs för alla försäkringsbolag.

Krav på kvalificerad revision, dvs. att revisionen skall utföras av auktoriserad revisor eller av godkänd revisor har sedan länge uppställts för aktiebolag i vissa situationer (jfr 10 kap. 3 § aktiebolagslagen). Genom lagstiftning som träder i kraft 1981-07-01 har krav på kvalificerad revision införts också för vissa företag, ekonomiska föreningar, jordbrukskassor och understödsföreningar (jfr prop. 1979/80: 144, LU 1980/81: 4, rskr 1980/81: 39, SFS 1980: 1103, 1105, 1106 och 1108).

Inom en nära framtid kommer dessutom sannolikt kvalificerad revisor att krävas i samtliga aktiebolag (jfr dep.chefens uttalande i prop. 1979/80: 143 s. 80).

Vad så gäller försäkringsrörelseutredningens förslag att försäkringsinspektionen skall kunna ges bemyndigande att i förekommande fall lämna dispens från behörighets- och kompetenskraven för försäkringsbolagsrevisorer är följande att beakta.

Enligt 53 § aktiebolagsförordningen (1975: 1387) prövas fråga om tillstånd som avses i 10 kap. 2 eller 3 § aktiebolagslagen av kommerskollegium.

Enligt kollegiets mening saknas det skäl att i förevarande sammanhang göra avsteg från principen att låta kollegiet pröva frågor om dispens från behörighets- och kompetenskraven för företagsrevisorer. Den föreslagna ordningen skulle, om den genomfördes, innebära att försäkringsinspektionen finge inhämta yttrande hos kollegiet om den aktuelle revisorn; en onödig omgång som skulle komplicera och fördyra handläggningen.

På anförda skäl avstyrker kollegiet således försäkringsrörelseutredningens förslag i dessa delar och föreslår att kollegiet ges bemyndigande att pröva även de nu ifrågavarande dispensärendena.

Kollegiet vill slutligen fästa uppmärksamheten på den föreslagna bestämmelsen i 10 kap. 7 § om anmälan till försäkringsinspektionen i vissa fall då revisorerna inte vederbörligen utses eller då revisorerna är obehöriga enligt vissa av bestämmelserna i 3–5 §§ eller enligt bolagsordningen. Paragrafen som motsvaras av 10 kap. 6 § aktiebolagslagen har enligt kollegiets mening getts en något oklar formulering. Den skulle sannolikt tjäna på en viss överarbetning i både sakligt och språkligt avseende.

10.2 Föreningen auktoriserade revisorer (FAR)

10 kap.

I motiven till 1 § nämns att på grund av försäkringsbolagens särart minst två revisorer skall väljas. FAR anser att samma skäl bör ligga till grund för en bestämmelse att minst en av revisorerna skall vara auktoriserad. De skäl som anges för att auktoriserad revisor inte skall krävas i alla bolag – kostnadsskäl – synes överensstämma dåligt med kravet på två revisorer, vilket, under förutsättning att dessa utför ett fullgott arbete, i normalfallet torde bli mera kostsamt än att ha bara en revisor.

I 2 § sägs att Försäkringsinspektionen skall bestämma arvodet för den revisor eller de revisorer som Försäkringsinspektionen utser. Revisor utsedd av Försäkringsinspektionen har samma skyldigheter och ansvar som övriga revisorer, och ett arvode bestämt av utomstående part skulle på ett olämpligt sätt kunna sätta restriktioner på revisorns arbetsinsatser. FAR anser därför att det i lagen bör utsägas att av Försäkringsinspektionen förordnad revisor skall ha rätt till i förhållande till sin arbetsinsats skäligt arvode.

I 4 § ges revisor skyldighet att till medrevisorer, ny revisor och (eventuellt) konkursförvaltare ge erforderliga upplysningar om bolagets angelägenheter FAR anser att det i ett tredje stycke i denna paragraf bör utsägas att tystnadsplikten inte gäller gentemot Försäkringsinspektionen, exempelvis på följande sätt: "Revisor får även till Försäkringsinspektionen lämna begärda upplysningar."

10.3 Folksam

10 kap. 6 §

När revisors uppdrag upphör i förtid eller han blir obehörig skall enligt kommentaren sidan 300 styrelsen utlysa en extra bolagsstämma för val av revisor. Detta förfarande ter sig alltför otympligt. Folksam föreslår därför att tredje stycket kompletteras med en regel enligt vilken Försäkringsinspektionen i sådant fall ska ha skyldighet att på förslag av övriga revisorer förordna ny revisor fram till nästa ordinarie val.

11 Synpunkter på 11 kap.

Flertalet remissinstanser har lämnat utredningens förslag beträffande redovisningsreglerna utan erinran. Åtskillinga synpunkter har dock anförts av vissa remissinstanser, främst bokföringsnämnden och Svenska försäkringsbolags riksförbund. Bl. a. berörs frågan om förhållandet mellan försäkringsrörelselagen, bokföringslagen och de tilltänkta anvisningarna till försäkringsrörelselagen, gränsdragningen anläggningstillgångar–omsättningstillgångar, värderingsreglerna för långfristiga lån, förslaget att ålägga försäkringsbolag att avge helårsprognos och koncernredovisningens ändamål och utformning.

11.1 Försäkringsinspektionen

11 kap. 1 §

Det framgår av paragrafens tredje stycke att försäkringsinspektionen skall efter bemyndigande av regeringen kunna utfärda närmare föreskrifter om den löpande bokföringen, årsbokslutet och årsredovisningen, därvid avvikelser från bokföringslagens bestämmelser förutsätts kunna förekomma. I motiven till denna bestämmelse (betänkandet s. 312 och 318) framhålls att utredningen diskuterat vissa detaljföreskrifter men inte velat föreslå att de tas in i själva lagen, eftersom ett sådant system skulle bli alltför stelt. Hur utredningen tänkt sig att scheman för resultat- och balansräkningar bör se ut framgår av den vid betänkandet fogade bilaga 1. Utredningen anför vidare i motiven att om utvecklingen vad gäller redovisningsfrågor skulle medföra ändrat synsätt, kan inspektionen lämpligen efter samråd med Försäkringsbranschens Redovisningsnämnd vidta de ändringar i nämnda scheman som "då" visar sig behövliga. Av denna skrivning i motiven kan man bibringas uppfattningen att utredningen räknat med att de av utredningen upprättade schemana skulle i nuläget vara bindande och kunna ändras av inspektionen först i ett senare skede. Inspektionen vill

med skärpa motsätta sig att detta betraktelsesätt godtas. Det skulle vara synnerligen olyckligt, om inspektionen hindrades att i samband med lagens ikraftträdande meddela de föreskrifter som myndigheten vid en förutsättningslös prövning kan finna ändamålsenliga. Inspektionen, som inte finner det meningsfullt att i detta sammanhang gå in på detaljerna i de av utredningen föreslagna schemana, hemställer att i det i samband med lagstiftningsärendets fortsatta behandling görs klart att inspektionen inte är bunden på det sätt som nämnda motivuttalande ger intryck av.

11 kap. 10 § 1 st.

Av motiven till detta stadgande (betänkande s. 335) framgår att utredningen tänkt sig att säkerhetstilläggen till premie- och ersättningsreserverna ej skall betraktas som försäkringstekniska skulder utan redovisas under huvudgruppen obeskattade reserver med benämningen säkerhetsfond. Såvitt inspektionen kan finna har utredningen varken motivera sitt förslag eller redovisat de olika konsekvenser det skulle föra med sig.

För inspektionen framstår det som uppenbart att de säkerhetstillägg som svarar mot inspektionens minimikrav även i fortsättningen skall redovisas som egentliga skuldposter. Detta innebär bl. a. att de ej får tas i anspråk för förlusttäckning så länge andra till framtida förfogande avsatta medel finns att tillgå.

Beträffande de frivilligt avsatta säkerhetstilläggen – inom ramen för av inspektionen föreskrivna gränser – kan inspektionen tänka sig att hänföra dem under huvudgruppen obeskattade reserver men i så fall med benämningen säkerhetsreserv.

11 kap. 11 §

Inspektionen förutsätter att de i paragrafen angivna förhållandena som skall redovisas i förvaltningsberättelsen endast är att anse som minimikrav och att inspektionen är oförhindrad att med stöd av delegationen i 11 kap. 1 § 3 st. meddela de ytterligare föreskrifter rörande innehållet i förvaltningsberättelsen som myndigheten kan finna påkallade.

11.2 Bokföringsnämnden (BFN)

BFN är expertorgan på redovisningsområdet och behandlar därför enbart frågeställningar med redovisningsanknytning i yttrandet.

BFN redovisar inledningsvis synpunkter på lagstiftningsärendet av mer generellt slag, varefter ett antal detaljfrågor behandlas i yttrandet.

I betänkandet anges (s. 149) att sammanfattningsvis innebär utredningens redovisningsbestämmelser en uppdelning av bestämmelserna mellan bokföringslagen, försäkringsrörelselagen och särskilda anvisningar som skall utfärdas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av försäkringsinspektionen. Utredningen har i sitt arbete utgått från att inspek-

tionen får ett sådant bemyndigande. Försäkringsinspektionen får meddela bestämmelser som avviker från bokföringslagen men däremot inte från de bestämmelser som föreskrivs i försäkringsrörelselagen.

BFN finner utredningens uppdelning mellan bokföringslagen (BFL) och försäkringsrörelselagen (FRL) lämplig. Det förefaller vidare ändamålsenligt att kunna komplettera lagbestämmelserna med särskilda anvisningar.

Vad gäller gränsdragningen mellan FRL och anvisningar från inspektionen framgår av betänkandet att FRLs bestämmelser skall vara tvingande och att dessa har utformats efter bolagens behov samt att anvisningar som innebär avvikelse från BFL får utfärdas om detta betingas av branschens särart.

BFN finner detta vara av lämplig ordning. Beträffande anvisningsfunktionen bedömer BFN att försäkringsinspektionen är en lämplig instans. Dock borde föreskrivas att inspektionen har att samråda med BFN innan anvisningar som innebär avvikelser från BFL utfärdas. BFN har inte kompetens att utfärda anvisningar i branschspecifika frågor men bör ändå få tillfälle att yttra sig om det som berör det centrala redovisningsområdet. Därtill får BFN en bättre överblick över utvecklingen på det totala redovisningsområdet med ett sådant förfarande.

FRLs redovisningsbestämmelser är i förslaget utformade som en parallell till aktiebolagslagen (ABL). BFN har övervägt om en utformning, som i stor utsträckning skulle innebära hänvisning till ABL 11 kap. skulle vara att föredra, men funnit att övervägande skäl talar häremot. Däremot har BFN övervägt och utvärderat utredningens förslag från den utgångspunkten att redovisningsbestämmelserna för försäkringsbolag – och då särskilt de bestämmelser och anvisningar som avser årsredovisningen – bör överensstämma med dem som gäller för de allmänna aktiebolagen. Enligt BFNs mening bör avsteg från en sådan huvudprincip endast ske när klara motiv för avvikande bestämmelser föreligger. BFNs överväganden sker därmed från en annan utgångspunkt än den utredningen har haft. De synpunkter och ändringsförslag som föranledes av BFNs utgångspunkt behandlas i de olika avsnitt som följer.

Utredningen föreslår (11 kap. 1 §) att årsredovisning för försäkringsbolag skall bestå av resultaträkning med därtill hörande resultanalys, balansräkning och förvaltningsberättelse. Koncernredovisningen föreslås (11 kap. 12 §) bestå av, utöver årsredovisning för moderbolaget, koncernresultaträkning och koncernbalansräkning. Det framgår emellertid inte om utredningen avsett att koncernresultaträkningen även skall innehålla "koncernresultatanalys". Vidare gäller, såvitt BFN kan finna, att begreppet resultatanalys inte närmare utvecklas i lagtext eller på annat sätt av utredningen utom på s. 332 i betänkandet betr. 8 § FRL om fördelning av kostnader och intäkter på verksamhetsgrenar. Om med begreppet "resultatanalys" egentligen avses "fördelning av intäkter och kostnader på verksamhetsgrenar" borde lagtexten i 1, 8 och eventuellt 12 §§ samordnas och

begreppet resultatanalys definieras i lagtexten. Beträffandet behovet av "resultatanalys/fördelning ..." hänvisar BFN till vad som nedan anförs om årsredovisningens inriktning.

Utredningen redovisar inte några överväganden om årsredovisningens funktion för försäkringsbolag. Det anges emellertid (sid. 148) att utgångspunkten för reglerna om redovisning har varit att största möjliga öppenhet skall eftersträvas och att det är av stor betydelse att försäkringstagare, aktieägare, anställda, andra försäkringsbolag och samhället skall få en klar och lättläst översikt av försäkringsbolagens ekonomi. I annat sammanhang diskuterar utredningen dessutom behovet av fullständig öppenhet. Utredningen redovisar dock inte några överväganden beträffande i vad mån de lämnade förslagen resulterar i att årsredovisningen blir en klar och lättläst översikt av försäkringsbolagens ekonomi, trots att detta anges vara av stor betydelse.

BFN finner för sin del att intressentkretsen för försäkringsbolagens årsredovisningar måste vara vidare än enbart aktieägarna (motsvarande). Den intressentkrets som utredningen redovisar förefaller lämplig. Dock borde ha framhållits att grupperna "andra försäkringsbolag" och "samhället" även har tillgång till information på många andra sätt och att åtminstone försäkringsinspektionen alltid kan införskaffa den information som inspektionen anser vara nödvändig.

Det torde vidare vara så att karaktären på den information som "andra försäkringsbolag" och "samhället" (här närmast försäkringsinspektionen) efterfrågar i allt väsentligt är teknisk och detaljrik. Sådan information redovisas också i den för branschen speciella och gemensamma statistiken. Vad gäller övriga intressentgrupper, framförallt försäkringstagare, anställda och aktieägare är deras utbyte av teknisk och detaljrik information i många fall ringa. Dessa intressentgruppers behov av analys och bearbetning av informationen är däremot mycket stort. Som utredningen angivit bör informationen också presenteras på ett sådant sätt att den ger en klar och lättläst översikt av försäkringsbolagens ekonomi.

En utvärdering av utredningens förslag till bestämmelser om årsredovisning kan mot ovan angivna syften och bakgrund inte föranleda annan slutsats än att på detta sätt uppställda krav är mycket svåra att omsätta i lagstiftning och anvisningar. Särskilt är branschens speciella karaktär i kombination med de heterogena intressentgrupperna försvårande faktorer. Årsredovisningens intressentinriktning är därför i vissa avseenden en valsituation. BFN bedömer att årsredovisningen i försäkringsbranschen borde i så stor utsträckning som möjligt överensstämma med den utformning som de största allmänna aktiebolagen tillämpar. En sådan utgångspunkt föranleder följande kommentarer till utredningens förslag beträffande årsredovisning.

Utredningen anger (s. 149) att

"försäkringsinspektionen får meddela bestämmelser som avviker från bokföringslagen men däremot inte från de bestämmelser som föreskrivs i försäkringsrörelselagen. Dessa bestämmelser är utformade direkt efter försäkringsbolagens behov. ... Försäkringsinspektionen skall i sina anvisningar meddela bestämmelser om uppställning av resultaträkning och balansräkning i årsbokslut enligt bokföringslagen och i årsredovisningen. Dessa anvisningar skall naturligtvis så långt det är möjligt följa bokföringslagens uppställning av resultaträkning och balansräkning".

Dessa riktlinjer för inspektionens arbete borde kompletteras med en föreskrift av innebörd att inspektionens bestämmelser skall syfta till en årsredovisning som ger en klar och rättvisande översikt av försäkringsbolagens ekonomi och att erforderliga upplysningar och uppgifter som kan antas stå i strid med detta syfte, får infordras och spridas på annat sätt än i försäkringsbolagens årsredovisningar. Med en sådan inriktning på försäkringsinspektionens anvisningsarbete på årsredovisningsområdet torde flertalet krav på specifikationer och detaljer om händelser och förhållanden av teknisk och branschspecifik natur kunna hanteras utanför årsredovisningens ram. BFNs utgångspunkt för årsredovisningens inriktning innebär också att det uppkommer ett behov av översyn betr. vissa av de föreslagna kraven på upplysningar och uppgifter i resultat- och balansräkningarna och noterna till dessa, vilka krav nu har intagits i bilaga till utredningens betänkande. Som ett fåtal exempel på informationskrav som ej borde beaktas i en årsredovisning som riktar sig till en vidare krets som inte har speciella fackkunskaper, kan följande anges:

- För försäkringstekniska skulder i skadeförsäkringsbolag ställs följande krav på redovisning:

"Envar av dessa poster (posterna utgörs av premiereserv, ersättningsreserv, skadebehandlingsreserv och beslutad återbäring) skall redovisas fördelad på verksamhetsgrenar enligt följande indelning:

Direkt försäkring i Sverige

Individuell sjuk- och olycksfallsförsäkring
Gruppsjuk- och gruppolycksfallsförsäkring
Avgångsbidragsförsäkring
Företags- och fastighetsförsäkring
Hem- och villaförsäkring
Trafikförsäkring
Motorfordonsförsäkring
Transportförsäkring
Sjökaskoförsäkring
Flygförsäkring
Husdjursförsäkring
Kreditförsäkring

Direkt försäkring i utlandet

Mottagen återförsäkring

Fördelningen får ske i not eller i bilaga till balansräkningen".

- För posten "premiereserv" som ingår bland de försäkringstekniska skulderna, ställs redovisningskraven: "Posten skall specificeras i not med fördelning på premieöverföring, skadelivräntereserv och nivåtillägg".
- "Säkerhetsfond" ingår bland de möjliga obeskattade reserverna. Om denna anges: "Posten avser säkerhetstillägg till premie- och ersättningsreserverna. I not skall specificeras säkerhetstillägg till vardera premie- och ersättningsreserven med uppdelning på minimitillägg och övriga tillägg".

Noter till resultat- och balansräkningarna har införts i aktiebolagslagen (1975: 1385). Utredningen anger (s. 312) att orsaken till att begreppet införts är att "det å ena sidan i många fall är önskvärt att kompletterande upplysningar lämnas rörande vissa poster i resultat- och balansräkningarna, medan å andra sidan redovisningshandlingarna inte bör bli alltför otympliga och svåröverskådliga. En bättre överskådlighet åstadkoms om den kompletterande upplysningen lämnas i not. Bestämmelser om noter finns i 11 kap. 8 § aktiebolagslagen och i 20 § bokföringslagen. Dessa paragrafer anger uttömmande vilka uppifter som skall tas in i noter. Specifikationen som krävs enligt andra lagrum i fråga om resultat- och balansräkningarna får alltså inte lämnas i not. Däremot står det varje bolag fritt att utnyttja nottekniken för frivilliga kompletteringar och upplysningar utöver vad som krävs i lag.

Utredningen har inte i förslaget till ny försäkringsrörelselag medtagit sådana bestämmelser som enligt aktiebolagslagen får lämnas i not. Utredningen anser att det bör ankomma på försäkringsinspektionen att meddela föreskrifter härom i anslutning till anvisningar om uppställning av resultat- och balansräkningar för försäkringsbolag".

BFN bedömer att den av utredningen föreslagna möjligheten för inspektionen att besluta om noternas utformning i huvudsak är att föredra framför direkta föreskrifter i FRL. I vissa fall – vilka behandlas nedan – borde dock direkt i lagtext slås fast den grundläggande upplysningsplikt som i ett antal avseenden bör åvila försäkringsbolagen. Med den valda anknytningen till BFL i 11 kap. 1 § 2 stycket ("I fråga om resultaträkning och balansräkning i årsredovisning och i årsbokslut enligt bokföringslagen (1976: 125) gäller förutom bestämmelserna i nämnda lag, föreskrifterna nedan i detta kapitel") kommer emellertid BFLs bestämmelser om noter att vara tillämpliga på försäkringsbolag. Därigenom kan direkt i resultat- och balansräkningarna eller i notform lämnas uppgifter och upplysningar av följande slag:

1. Grunderna för värdering av tillgångar och skulder med angivande av sådana ändringar i värderingsgrunderna som avsevärt påverkat årsresultatet.

2. Grunderna för avskrivning av olika grupper av anläggningstillgångar med angivande av betydelsefulla ändringar i dessa grunder.

3. Uppskrivning av anläggningstillgångar som verkställts för räkenskapsåret med angivande av uppskrivningsbeloppet och dess användning.

4. Annat förhållande av väsentlig betydelse för att bedöma rörelsens resultat och ställning.

Det hade enligt BFNs uppfattning varit värdefullt om utredningen i redovisningen av sitt arbete hade kommenterat BFLs bestämmelser om noter och bl. a. angivit de poster i resultat- och balansräkningarna varom upplysning om redovisningsprinciper borde lämnas. Exempel på för branschen särskilda poster och områden som kan vara av intresse i detta sammanhang, är upplysningar om principerna för intäktsredovisning, avsättning för skaderisker, redovisning av andelar som faller på återförsäkrare och tillämpade värderingsprinciper för placeringstillgångar. När det gäller BFLs bestämmelesr om noter kan även anföras att behovet av informativa kommentarer om tillämpade redovisningsprinciper och analys av utfall av tidigare års redovisning framgår även av utredningens diskussion om resultatmätningssvårigheter i försäkringsbranschen. Därvid anges (s. 315) att "inte ens årsbokslutet för ett försäkringsbolag som regel visar ett helt rättvisande resultat för räkenskapsåret i fråga på grund av de svårigheter som föreligger att vid bokslutstillfället fastställa de intäkter och kostnader som belöper på året. Problemet gäller framför allt beräkningen av kostnaderna för de skadefall som inträffat under året. De definitiva skadeersättningarna föreligger i många fall först flera år senare."

Utredningen har i särskild bilaga redovisat scheman för resultat- och balansräkningar. Till scheman har "anvisningar" fogats, vilka utgör kommentarer till utvalda poster. I specialmotiveringen lämnas bl. a. följande kommentarer (s. 318): "Dessa scheman är huvudsakligen utarbetade med ledning av de scheman som ingår i Ny försäkringsredovisning. Om utvecklingen vad gäller redovisningsfrågor skulle medföra ändrat synsätt kan försäkringsinspektionen lämpligen efter samråd med försäkringsbranschens Redovisningsnämnd vidta de ändringar i dessa scheman som då visar sig behövliga."

BFN har noterat dels att lagtexten i FRL härigenom inte har andra krav på uppställning och specificering av försäkringsbolagens årsbokslut och årsredovisningar än vad som följer av BFL, dels att inspektionen kan besluta om ändringar när anledning härtill föreligger, dels ock att bland bilagans anvisningar behandlas frågeställningar för vilka de allmänna aktiebolagen föreskrivits att ifrågavarande uppgifter och upplysningar skall lämnas i resultat- och balansräkningarna men att de i vissa fall får lämnas i not. BFN bedömer att en del av anvisningarna är av sådant slag att de i

principiellt hänseende borde behandlas i FRLs lagtext, för att därigenom klarlägga den grundläggande upplysningsplikt som i ett antal avseenden torde böra åvila försäkringsbolagen. Bland dessa kan nämnas som exempel på särskilt väsentliga uppgifter:

- fordringar på ej fullgjorda inbetalningar på bl. a. tecknat aktiekapital,
- specifikation av aktiekapitalet i antal aktier och akties nominella belopp,
- innehavda aktier och andelar i dotterföretag respektive i andra företag,
- ändringar i belopp av det egna kapitalets poster,
- specifikation av fordrings- och skuldposter, panter samt ansvarsförbindelser gentemot dotter- eller moderföretag,
- s. k. bruttoredovisning av vissa anläggningstillgångar (jämför ABL 11 kap. 8 § punkt 6) samt redovisning av taxeringsvärden,
- redogörelse för förändringar som i väsentlig grad påverkar jämförbarheten (jämför ABL 11 kap. 8 § punkt 8 vilken gäller utöver kravet i 11 kap. 2 § på största möjliga jämförbarhet).

Även i övrigt behandlas i anvisningsform många förhållanden som enligt BFNs bedömning borde framgå av lagtext.

Utredningen föreslår i 10 § hur redovisningen av eget kapital skall utformas. För sakförsäkringsbolag anges därvid bestämmelser som motsvarar vad som gäller för de allmänna aktiebolagen. För livförsäkringsaktiebolag anges endast "I livförsäkringsaktiebolag tas aktiekapitalet upp som bundet eget kapital". I 12 kap. 2 § anges att "vinstutdelning till aktieägare eller garanter får ej äga rum i livförsäkringsbolag". Av den ovan behandlade bilagan framgår att även ett livförsäkringsbolag i sin balansräkning kan ha en post som betecknas "Årets vinst (förlust)". Den posten avses emellertid bli redovisad inom huvudgruppen "Försäkringstagarnas vinstmedel".

BFN finner att bestämmelserna i 10 § om kapitalredovisningen även borde innehålla en bestämmelse om hur årsvinsten skall redovisas i ett livförsäkringsbolags balansräkning. Oavsett hur årsresultatet skall redovisas i balansräkningen, bör detta klart framgå av lagtexten.

Utredningens överväganden och förslag beträffande gruppering och värdering av tillgångar behandlas nedan i följande avseenden:

- begreppen omsättnings- och anläggningstillgångar och vad som innefattas i dessa
- problemet att bestämma gränsen mellan omsättnings- och anläggningstillgångar
- särbestämmelser för långfristiga reversfordringar
- fondemission genom uppskrivning av tillgångar
- bestämning av begreppet anläggningstillgångar i FRL.

Utredningen diskuterar omsättnings- och anläggningstillgångar (s. 313) och säger därvid bl. a. att

"I gällande försäkringsrörelselag används inte begreppen anläggningstillgångar och omsättningstillgångar. Utredningen föreslår emellertid att dessa begrepp i viss utsträckning bör användas också i försäkringsrörelselagen. Med hänsyn till de särskilda förhållandena inom försäkringsbranschen är det dock inte lämpligt att alla anläggningstillgångar enligt definitionen i bokföringslagen värderas som sådana. I 4 § detta kapitel anges vilka tillgångar som är anläggningstillgångar i försäkringsbolag och som skall värderas som sådana. Övriga tillgångar i försäkringsbolag är finansiella tillgångar, återförsäkrares andel i försäkringstekniska skulder och placeringstillgångar. (I vissa skadeförsäkringsbolag kan det dess utom förekomma en ytterligare post nämligen spärrkonton hos riksbanken). Samtliga dessa tillgångar skall i princip värderas som omsättningstillgångar enligt bokföringslagen, dvs. enligt lägsta värdets princip. Detta överensstämmer med gällande lag".

Utredningen anför också i denna fråga (s. 321):

"... försökt att så långt det är möjligt samordna försäkringsrörelselagens redovisningsbestämmelser med bokföringslagens. Den grundläggande värderingsregeln i gällande lag att huvudparten av försäkringsbolagens tillgångar, oavsett om avsikten är att inneha dem kortare eller längre tid, skall värderas enligt lägsta värdets princip har ifrågasatts av utredningen, men har som tidigare nämnts överlämnats till försäkringsverksamhetskommittén, som skall göra en översyn av de grundläggande principerna i försäkringsrörelselagen. Utredningen föreslår dock ändringar såvitt gäller vissa tillgångar som har karaktär av anläggningstillgång enligt bokföringslagen, dvs. anskaffade för stadigvarande bruk eller innehav, och föreslår att sådana tillgångar skall värderas enligt bokföringslagens regler om anläggningstillgångar".

Utredningen har vidare övervägt (s. 314).

"om inte alla tillgångar som är avsedda för stadigvarande bruk eller innehav bör tas upp som anläggningstillgångar. Detta skulle innebära att värderingsreglerna i försäkringsrörelselagen anslöt sig till de allmänna värderingsreglerna i bokföringslagen. En sådan ändring av gällande lags värderingsregler skulle dock innebära vissa problem. Bl. a. uppkommer svårigheter att bestämma gränsen mellan placeringstillgångara och anläggningstillgångar".

BFN noterar att i utredningen anges att svårigheter att bestämma gränsen mellan placeringstillgångar och anläggningstillgångar skulle uppkomma om en sådan ändring av FRL gjordes att BFLs regler skulle följas. Någon närmare motivering och kvantifiering av betydelsen för försäkringsbolagen av denna gräns lämnas inte i betänkandet.

Utredningen torde med detta avse att vissa placeringstillgångar som för närvarande värderas enligt reglerna för omsättningstillgångar då skulle följa reglerna för anläggningstillgångar. För sådana placeringstillgångar, som normalt torde innehas i flera räkenskapsår och därför skulle kunna

anses som ett stadigvarande innehav, skulle den förändrade klassificeringen innebära ett frångående från lägsta värdets princip som huvudregel för värderingen. I stället skulle en nedgång i verkliga värdet (normalt marknadsvärdet), som bedöms vara av tillfälligt slag t. ex. en räntehöjning, inte föranleda nedskrivning även om så skulle ha skett för en motsvarande omsättningstillgång. Denna skillnad i värderingsreglerna, dvs. att även vid tillfälliga nedgångar av verkligt värde krävs nedskrivning för omsättningstillgångar, är rimligt med hänsyn till de skilda avsikterna för respektive innehav. Å andra sidan gäller att vid en anknytning av värderingsreglerna till avsikten bakom innehavet, torde det normalt bli fråga om klassificering av här behandlade tillgångar som anläggningstillgång. Detta kan framstå som missvisande, eftersom, som utredningen framhåller, placeringstillgångar närmast har samma karaktär som varulager i allmän affärsrörelse.

Den gränsdragningsproblematik som dessutom skulle uppkomma mellan kortsiktiga placeringstillgångar (omsättningstillgångar) och långsiktiga placeringstillgångar (anläggningstillgångar) är emellertid inte av annat slag än den som finns hos många allmänna aktiebolag. Enligt BFNs bedömning bör det därför ur redovisningsteknisk synpunkt vara möjligt att lagreglera att klassificeringen och värderingen av placeringstillgångar skall följa BFL.

BFN kan för sin del instämma i att det vore önskvärt om alla företagsformer tillämpades BFLs grundläggande regler om omsättnings- och anläggningstillgångar, men har förståelse för att en längre gående ändring av hittillsvarande praxis kan ge effekter som kräver närmare prövning. BFN tycker därför också att försäkringsverksamhetskommittén (1978: 105) borde få i uppdrag att klarlägga konsekvenserna av att införa de klassificerings- och värderingsregler som gäller alla näringsidkare enligt BFL för försäkringsbolagen. Särskilt borde placeringstillgångarna behandlas ur klassificerings- och värderingssynpunkt. Det får dock antas att den undantagsbestämmelse beträffande långfristiga reversfordringar som utredningen föreslår (bestämmelsen behandlas nedan) skulle komma att innebära att värderingen av en väsentlig del av placeringstillgångarna trots allt inte skulle påverkas av en övergång till BFLs.

Beträffande de nu föreslagna värderingsreglerna för placeringstillgångar noteras att utredningen föreslår (11 kap. § 3 st.) att reversfordringar som förfaller eller kan sägas upp till betalning efter längre tid än ett år skall få värderas över det verkliga värdet. Värdering över anskaffningsvärdet skulle dock inte medges och särskilda skäl skulle krävas. Vidare avses regeringen eller försäkringsinspektionen lämna närmare föreskrifter.

I specialmotiveringen redovisas bl. a. följande (s. 331):

"Bland försäkringsbolagense placeringstillgångar finns äldre långfristiga lån, t. ex. inteckningslån och kommunlån, som löper med en fast ränta som är låg jämfört med dagens ränteläge. Det har hittills varit praxis i försäk-

ringsbranschen att dessa värdehandlingar har tagits upp till sitt nominella värde om inte speciella omständigheter föreligat. Lagstöd för denna värderingspraxis saknas dock. Dessa värdehandlingar har ansetts mycket säkra, i vissa fall på grund av att låntagaren (kommunen) är solvent: Det har alltså inte ansetts föreligga någon risk för att de inte skulle bli infriade till sitt nominella belopp. Försäkringsbolagen har inte heller haft för avsikt att göra sig av med dessa värdehandlingar utan har inväntat förfallodagen. Vid en eventuell försäljning i förtid skulle bolaget emellertid inte ha kunnat erhålla det nominella beloppet.

Utredningen anser att denna (praxis i försäkringsbranschen) kan kritiseras mot bakgrund av de allmänna värderingsreglerna i bokföringslagen och menar att värderingen av de i frågavarande lånen bör skärpas. Detta innebär att dessa lån skall tas upp till sitt marknadsvärde (nettoförsäljningsvärde). Om marknadsvärde saknas för värdehandlingen ifråga skall bolaget göra en matematisk värdering av denna. Nedskrivning av värdehandlingen skall därför göras om ränteläget är högre på balansdagen än den räntesats som gäller för lånet. Det kan naturligtvis uppstå speciella problem dels vid denna lags ikraftträdande, dels vid andra situationer såsom t. ex. vid en dramatisk höjning av den långa räntan. Det skulle då bli mycket påfrestande för vissa försäkringsbolag om de skulle tvingas göra en omedelbar nedskrivning av de långfristiga lånen. Utredningen föreslår därför att försäkringsinspektionen får medge undantag från värderingen enligt lägsta värdets princip för långfristiga lån, så att den behövliga nedskrivningen får ske etappvis".

BFN instämmer i utredningens bedömning att dessa lån i och med klassificeringen som omsättningstillgångar borde följa de allmänna värderingsreglerna i bokföringslagen, vilket får antas skulle innebära en i värdehänseende betydande skärpning i förhållande till nuvarande branschpraxis. BFN är däremot tveksam till det föreslagna undantaget.

Om även försäkringsbranschen anses ha behov av den försiktighetsprincip som generellt tillämpas av de allmänna aktiebolagen, borde principen gälla fullt ut utan inskränkning.

Viktiga faktorer bakom försiktighetsprincipen är hänsynstagandet till borgenärsintressena och nödvändigheten att inte presentera en övervärderad ställning som skulle kunna föranleda felaktig bedömning av bolagets förhållanden. BFN yrkar därför för sin del i första hand på att det föreslagna tredje stycket utgår, i andra hand på att det i lagtext eller på annat sätt klart anges under hur lång tid och i vilken utsträckning värdering över verkliga värdet skall få ske. Därtill borde i lagtexten anges att verkligt värde alltid skall anges för placeringstillgångar.

För skadeförsäkringsbolag skulle enligt utredningen det problemet tillkomma vid en ändring av den ovan berörda gränsdragningen mellan placeringstillgångar och anläggningstillgångar att fondemissioner med dolda reserver skulle kunna ifrågasättas med hänsyn till skälighetsprincipen. Denna synpunkt utvecklas inte närmare men BFN förutsätter att härmed avses att de tillgångsvärde som används i en fondemission principiellt anses tillhöra försäkringstagarna och inte aktieägarna. Därför skulle ett

konstaterande i fondemissionens form av att sådana tillgångsvärden uppkommit beträffande placeringstillgångar vara en åtgärd som primärt gottskrivas försäkringstagarna.

BFN delar utredningens sakliga bedömning att detta kunde ifrågasättas med hänsyn till skälighetsprincipen, men anser att denna specialfråga måste kunna lösas skilt från de principiella övervägandena om gränsdragningen mellan placerings- och anläggningstillgångar. Enklast synes detta kunna ske genom att i lagtext föreskriva att fondemission ej får ske genom uppskrivning.

I utredningens förslag ges i 4 § en bestämning av anläggningstillgångar av följande lydelse:

"Med anläggningstillgångar förstås i denna lag

1. maskiner, inventarier och dylikt,
2. huvudkontorsfastigheter,
3. kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen och även används i denna,
4. aktier och andelar i dotterföretag,
5. andra aktier och andelar som innehas som ett led i organisationen av bolagets försäkringsrörelse och
6. efter medgivande av försäkringsinspektionen andra tillgångar som är avsedda att stadigvarande brukas eller innehas i rörelsen".

Utredningen har, vilket behandlas ovan, funnit att försäkringsverksamhetskommittén borde göra en översyn av de grundläggande principerna i FRL. Som en följd av detta har utredningen bedömt att bestämningen av begreppet anläggningstillgångar i förslaget till FRL borde ske genom en uppräkning i 4 § av vissa för anläggningstillgångar typiska tillgångar. Uppräkningen avslutas i punkt 6 med en s.k. ventil; här utformad så att inspektionen får medge att andra tillgångar av samma slag får redovisas som anläggningstillgångar.

BFN bedömer att en sådan utformning av 4 § medför att det finns risk för onödig stelhet i framtida redovisning. Ett bättre alternativ vore att i 4 § ange:

"Med anläggningstillgång förstås i denna lag tillgång som är avsedd att stadigvarande brukas eller innehas i rörelsen. Placeringstillgångar jämställs dock med omsättningstillgångar".

11 kap. 11 § FRL innehåller bestämmelser om upplysningar om medelantalet av i Sverige anställda personer med uppdelning på kontorstjänstemän, fälttjänstemän och övriga anställda. Löner och ersättningar till andra än styrelsen och verkställande direktören skall anges med samma fördelning.

Beträffande ombud i Sverige föreslås uppgiftsskyldighet med uppdelning i fritidsombud och specialombud. Med ombud skall även förstås uppdragsgivare som är juridisk person (s. 379). Beträffande anställda utomlands anges att uppgifter skall lämnas om antal och lönesummor. I specialmoti-

veringen anges att det inte befunnits erforderligt att kräva uppdelning på olika kategorier av tjänstemän eller på olika länder. Arbetsställe-redovisning synes utredningen obehövligt.

BFN noterar att den informationsskyldighet som angivits ovan är mer omfattande än den som föreskrivs för de allmänna aktiebolagen. Den ökade informationsskyldigheten motiveras inte.

Nämnden har från sina utgångspunkter svårt att förstå att just försäkringsbolagens intressenter har informationsbehov om antal kontorstjänstemän, fritidsombud och t. o. m. sysselsatta juridiska personer. Nämnden vill inte motsätta sig den utökningen men bedömer att den pågående utvecklingen på redovisningsområdet (finansieringsanalys, mervärderedovisning, social redovisning etc.) i första hand bör avvaktas. Det framstår samtidigt som något motsägelsefullt att inte införa bestämmelser om uppdelning på länder och arbetsställen, om sådan redovisning erfordras för övriga bolag.

Utredningen föreslår (11 kap. 11 § 6 st.), i enlighet med gällande lag, att förvaltningsberättelse skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust. För livförsäkringsbolagens vidkommande framgår av 12 kap. att vinstutdelning inte skall få äga rum (2 § 1 st.) samt hur vinsten skall avsättas till återbäringsfond (5 §) och hur förluster skall behandlas (6–8 §§). I det schema för balansräkningen som föreslås, upptas som egen huvudgrupp "försäkringstagarnas vinstmedel" inom vilken särredovisning skall ske av "återbäringsfond" och "årets vinst (förlust)".

BFN finner det föga meningsfullt att i ett livförsäkringsbolags förvaltningsberättelse lämna förslag till vinstdisposition (förutom att uppgifterna enligt förslaget skall lämnas i not till posten "årets vinst (förlust)" i balansräkningen) och därtill kräva uttalande i revisionsberättelsen om det i förvaltningsberättelsen framställda förslaget till dispositioner beträffande bolaget vinst eller förlust (10 kap. 11 § 4 st). Det torde vara tillräckligt med uttalandet i revisionsberättelsen "huruvida årsredovisningen gjorts upp enligt denna lag" (10 kap. 11 § 2 st.) och att berättelsen skall innehålla "särskilt uttalande om fastställande av balansräkningen och resultaträkningen" (10 kap. 11 § 4 st.). Det får förutsättas att revisorerna prövar behandlingen av uppkommen vinst eller förlust i erforderlig utsträckning och att uttalanden sker i revisionsberättelsen vid avvikelser från FRL.

Utredningen avvisar införandet av finansieringsanalys av bl. a. det skälet att försäkringsbolagen på kapitalmarknaden uppträder som långivare och endast i ringa utsträckning som låntagare. Utredningen har i stället funnit det mer angeläget att vissa uppgifter lämnas om försäkringsbolagens konsolideringskapital.

BFN delar utredningens sakliga bedömning men anser att information om de finansiella strömmarna och då särskilt placeringsverksamheten vore av värde. Formen för sådan information behöver dock inte vara finansieringsanalysens. Uppgiftsskyldigheten beträffande bolagens konsolide-

ringskapital synes lämplig. BFN anser dock att det borde framgå av lagtexten vad som i principiella termer avses med sådant kapital.

Utredningen föreslår att försäkringsbolagen skall avge helårsprognoser i stället för de delårsrapporter som de allmänna aktiebolagen måste avge i vissa fall.

BFN noterar för sin del att det vid utformningen av ABL 1975 dels bedömts erforderligt att alla aktiebolag av viss storlek skall lämna delårsrapport, dels att det inte bedömts lämpligt att ställa krav på obligatoriska helårsprognoser. I betänkandet redovisas att branschen har svårigheter att avgränsa och periodindela affärshändelserna så att de hänförs till rätt räkenskapsår. Med den allmänna utgångspunkt BFN har i detta yttrande, finner nämnden att även med beaktande av angivna svårigheter att fastställa ett korrekt periodresultat, borde det vara lika möjligt för försäkringsbolag att avge delårsrapporter, som det är för t. ex. byggnadsentreprenörer med ofta fleråriga och svårbedömda projekt. Beträffande de föreslagna helårsprognoserna finner BFN att dessa naturligtvis kan ha ett värde.

Utredningen lämnar förslag om koncernredovisning, vilka i stor utsträckning motsvarar vad som gäller för de allmänna aktiebolagen. I fråga om sådant övervärde som kan uppkomma vid indirekta förvärv av tillgångar och skulder, föreslås i 11 kap. 13 § 1 st. FRL att bestämmelsen i 17 § 1 st. BFL om goodwill *får* tillämpas vid upprättande av koncernredovisningen. I specialmotiveringen kommenteras detta på följande sätt:

"I andra meningen föreskrivs att bokföringslagens regler om goodwill gäller vid upprättande av koncernredovisningen. Anledningen till att utredningen här föreslår att förbudet mot aktivering av goodwill inte skall gälla sammanhänger med att Föreningen Auktoriserade Revisorer, FAR, rekommenderar att förvärvsmetoden skall användas vid upprättande av koncernredovisningen. Vid eliminering av värdet på aktier i ett dotterbolag enligt förvärvsmetoden kan det visa sig att i priset för dotterbolagsaktierna ingår ett goodwillvärde. Detta goodwillvärde skall då tas upp i koncernbalansräkningen och avskrivas enligt de bestämmelser som gäller för avskrivning av goodwill (jfr 17 § bokföringslagen) och avskrivningen skall belasta koncernens resultat".

BFN delar utredningens bedömning att det vore att föredra att försäkringsbranschen skulle tillämpa den av Föreningen Auktoriserade Revisorer, FAR, rekommenderade förvärvsmetoden vid koncernredovisningen. Dock noteras att i specialmotiveringen använde uttryckssättet "skall" medan det i den föreslagna lagtexten anges "får" beträffande tillämpningen av 17 § BFL. Bättre vore en bestämmelse av innebörd att om ett övervärde i form av goodwill skulle uppkomma vid upprättande av koncernredovisningen, skall detta avskrivas enligt de allmänna grunder som gäller för avskrivning av goodwill enligt 17 § 1 st. BFL. Den maximala avskrivningstiden enligt BFL, 10 år, kan vidare ej sällan betraktas som för lång.

11.3 Svea hovrätt

De i betänkandet föreslagna redovisningsreglerna ligger utanför hovrättens sakliga kompetens. Detsamma gäller åtskilliga andra i förslaget upptagna bestämmelser av försäkringsteknisk natur. Hovrättens granskning av förslaget har i dessa delar därför inskränkt sig till den lagtekniska utformningen. Förslaget föranleder inte någon generell anmärkning i detta hänseende.

11.4 Fullmäktige i Sveriges riksbank

En annan fråga avser värderingsreglerna för försäkringsbolagens finansiella placeringar. Utredningen introducerar begreppet "anläggningstillgångar" och "omsättningstillgångar" enligt bokföringslagen i lagen om försäkringsrörelse. Viss anpassning sker med hänsyn till de speciella omständigheter som gäller för försäkringsbolagens verksamhet. Finansiella placeringar räknas med vissa undantag till omsättningstillgångarna. Till anläggningstillgångar förs endast aktier och andelar i dotterbolag eller aktier och andelar vars innehav är ett led i organisationen av bolagets försäkringsrörelse.

I enlighet med gällande lag skall anläggningstillgångar enligt förslaget tas upp till högst anskaffningsvärdet. Viss uppskrivning får för närvarande ske för fastigheter, utredningen föreslår att viss uppskrivning även får ske för aktier och andelar av nyssnämnda slag.

Övriga finansiella placeringar räknas som omsättningstillgångar. Generellt skall de redovisas enligt lägsta värdets princip, vilket innebär att de skall tas upp antingen till marknadsvärdet eller till anskaffningsvärdet. Utredningens förslag innebär inte någon ändring i detta avseende. En betydande del av försäkringsbolagens finansiella placeringar utgörs av pantsatta värdehandlingar, dvs. sådana tillgångar som svarar mot de försäkringstekniska skulderna för livförsäkringar och för andra försäkringar än personförsäkringar för längre tid än tio år. För dessa pantsatta värdehandlingar kan värderingen avvika från lägsta värdets princip. Nedskrivning under det senaste bokföringsåret behöver sålunda ej göras om värdehandlingarna med hänsyn till omständigheterna beräknas kunna säljas eller inlösas till belopp som motsvarar det bokförda värdet. Även denna regel i förslaget motsvarar gällande bestämmelser.

En värderingsregel i förslaget som däremot ej finns i gällande lag avser äldre långfristiga lån, t. ex. inteckningslån och kommunlån, som löper med en fast ränta som är låg jämfört med dagens ränteläge. Det har hittills varit praxis att dessa värdehandlingar tagits upp till sitt nominella värde om inte speciella omständigheter förelegat. Utredningen anser att en skärpning är nödvändig och att sådana lån bör redovisas till sitt marknadsvärde. Eftersom utredningen är medveten om att drastiska nedskrivningar kan bli

nödvändiga i samband med ränteändringar, föreslås att försäkringsinspektionen får medge undantag från strikt värdering enligt lägsta värdets princip för sådana lån så att den behövliga nedskrivningen får ske etappvis.

Fullmäktige instämmer i att utredningen i stort bibehåller gällande värderingsprinciper för försäkringsbolagens finansiella placeringar. De ändringar som har föreslagits är av begränsad räckvidd. Fullmäktige finner inte anledning att motsätta sig dessa ändringsförslag.

11.5 Föreningen auktoriserade revisorer (FAR)

Det finns vissa svårigheter att nu helt bedöma de föreslagna nya redovisningsbestämmelserna. Detta sammanhänger med den föreslagna uppdelningen mellan bestämmelser i lagtexten och tillämpningsföreskrifter, avsedda att senare utfärdas av Försäkringsinspektionen. I bilaga 1 till utredningens förslag har angivits hur man i princip tänkt sig resultat- och balansräkningarnas utseende i skade- resp. livförsäkringsbolag, men denna bilaga stämmer ej i alla avseenden med den föreslagna lagtexten, bl. a. föreligger icke full överensstämmelse i terminologi, varpå exempel skall ges i fortsättningen.

I 11 kap. 1 § skall i årsredovisningen bl. a. ingå "resultaträkning med därtill hörande resultatanalys". Begreppet "resultatanalys" användes därefter varken i lagtexten eller i bilaga 1. Av motiven, s. 332, framgår att med "resultatanalys" åsyftats den fördelning av intäkter och kostnader på verksamhetsgrenar, varom grundläggande bestämmelser ges i kapitlets 8 §. Det synes FAR tveksamt om införande av begreppet "resultatanalys" tjänar något verkligt behov. Skall det ingå i lagen, bör det i vart fall användas i 8 §.

I 11 kap. 5 § sägs att i livförsäkringsbolag, efter Försäkringsinspektionens godkännande, om det finns särskilda skäl för det, belopp varmed uppskrivning av anläggningstillgång skett, får användas till ökning av de försäkringstekniska skulderna och ökning av återbäringsfonden. FAR anser att uppskrivningar på detta sätt inte bör få minska ett försäkringsbolags nödvändiga avsättningar och att de inte bör få användas som utdelning genom återbäringsfonden. I den utsträckning som uppskrivningarna inte eliminerats genom avskrivningar eller realiserats genom försäljning av de uppskrivna tillgångarna bör uppskrivningsbeloppet endast få användas på det sätt som beskrivs i paragrafens andra stycke, nämligen till erforderlig nedskrivning av värdet på andra anläggningstillgångar eller till avsättning till en uppskrivningsfond.

Sista stycket av 6 § bör ändras till "Vid uppställning av resultaträkningen och balansräkningen skall andelar i andra företag än aktiebolag behandlas på samma sätt som aktier".

I 11 kap. 11 § sjunde stycket föreskrives bl. a., att i förvaltningsberättelsen upplysning skall lämnas om "bolagets konsolidering och dess konsoli-

deringskapital" vid utgången av vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren. Närmare bestämmelser om dessa uppgifter avses bli meddelade Försäkringsinspektionen. I lagtexten finns ingen definition av "konsolideringskapital", ej heller avses någon sådan post återfinnas i balansräkningarna, men i motiven ges en viss orientering om vad begreppet skulle omfatta. Enligt FARs mening bör ett nytt begrepp av typen "konsolideringskapital" icke intagas i lag utan att en definition lämnas. En lämplig lösning torde här vara att låta detta begrepp utgå. Försäkringsinspektionen bör kunna bygga sina tillämpningsföreskrifter på kravet om redovisning av "bolagets konsolidering".

En oklarhet i lagtexten synes föreligga i 11 kap. 13 § andra stycket, vilket handlar om koncernresultaträkningen. Enligt lagtextförslaget skall "en uppdelning" ske mellan liv- och sakförsäkringsrörelse i samma koncern, vilket närmast tyder på att koncernresultaträkningen skall vara sammansatt av två delar, en för vardera slaget av rörelse. Enligt motiven, s. 344, är det i stället meningen att skilda koncernresultaträkningar skall upprättas, vilket i och för sig också är det lämpliga. Detta borde kunna uttryckas klarare i lagtexten. (Uppdelningen i två koncernresultaträkningar kan göra det tveksamt hur korrigering av internvinst inom koncernen skall göras. Detta problem är förbisett i betänkandet. Den naturliga lösningen torde få bli, att avdraget görs i den av koncernresultaträkningarna, vari ingår det företag, som redovisat vinsten.)

I kapitlets 14–16 §§ lämnas föreskrifter om angivande av "helårsprognos". Utredningen har på skäl, som synes välgrundade, avvisat tanken att försäkringsbolagen skall avge delårsrapporter men har i stället föreslagit "helårsprognoser" för de större försäkringsbolagen. Denna lösning är ägnad att inge betänkligheter. I tidigare lagstiftning, t. ex. aktiebolagslagen, har man klart tagit avstånd från tanken att avkräva företagen prognoser som en del av de civilrättsligt uppbyggda kraven på offentlig redovisning. För livförsäkringsrörelse synes framläggandet av en prognos knappast erforderligt, medan åter skadeförsäkringsbolagens skadeutfall under årets sista månader kan bli sådant att prognosen helt slår fel, även om den avges i slutet av oktober såsom medges i förslaget. För aktiemarknaden är f. ö. endast några få försäkringsbolag av intresse. Även innehållet i helårsprognosen enligt förslaget synes delvis diskutabelt. Prognosen för ett rörelseresultat kan otvivelaktigt vara relevant, vilket däremot är mera tveksamt beträffande de andra föreslagna två storheterna, bruttopremieinkomst (termen överensstämmer icke med bilaga 1, där den helt saknas) och nettoavkastning av kapital. Enligt FARs uppfattning bör det omprövas, om icke de föreslagna bestämmelserna om "helårsprognos" kan utgå. Som framgår av utredningen upprättas redan i dag årsprognoser av vissa försäkringsföretag utan reglering i lag. De få börsregistrerade försäkringsaktiebolagen torde själva kunna finna lämplig form för en delårsrapport eller helårsprognos, som kan vara lämplig för aktiemarknadens behov.

På sid 350 av utredningen förekommer uttryck som möjligen skulle kunna misstolkas i vad avser revisorernas granskningsskyldighet av helårsprognoserna. Om bestämmelserna rörande helårsprognos skulle kvarstå, bör av propositionen klart utsägas att revisorn inte kan granska de i helårsprognosen ingående bedömningarna, utan att hans granskning av helårsprognosen i efterhand endast syftar till att fastställa eventuella formella fel, och huruvida företagsledningen lämnat uppenbart felaktiga uppgifter.

11.6 Svenska försäkringsbolags riksförbund

11 kap

I kapitlet behandlas försäkringsbolagens redovisningsregler.

Försäkringsbranschen har väntat länge på nya och bättre redovisningsregler. De nu gällande reglerna har funnits praktiskt taget oförändrade i 30 år. De har under lång tid varit föremål för utredning, dels inom branschen, dels i samverkan mellan försäkringsinspektionen och branschen.

De nu föreslagna reglerna lades i huvudsak fram 1976 av en utredning med deltagare från försäkringsinspektionen och försäkringsbolagen ungefär samtidigt med att beslut togs om införande av nya bokföringslagen. Jämfört med denna utrednings betänkande "Ny försäkringsredovisning" har FRU föreslagit vissa ändringar vilka i huvudsak influeras av bokföringslagen.

11 kap. 1 §

I paragrafen föreskrivs att årsredovisningen skall bestå av "resultaträkning med därtill hörande resultatanalys, balansräkning och förvaltningsberättelse."

Vissa grundläggande bestämmelser om utformningen av resultat- och balansräkning finns i andra paragrafer i detta kapitel. Närmare föreskrifter skall enligt 1 § utfärdas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av försäkringsinspektionen. FRU har uttalat att det är mest praktiskt att regeringen delegerar till försäkringsinspektionen att utfärda detaljföreskrifterna och även förutsatt att en dylik delegering kommer att ske: FRU har dock i bilaga till betänkandet gett förslag till scheman för resultat- och balansräkning.

FRU:s förslag skiljer sig i detta avseende från branschens förslag i "Ny försäkringsredovisning". Där förutsattes att scheman för resultaträkning och balansräkning jämte anvisningar skulle regleras i en av regeringen utfärdad förordning (analogt med nu gällande redovisningskungörelse). Dessutom förutsattes detaljanvisningar utfärdade av försäkringsinspektionen, i första hand en resultatanalys (egentligen en annan variant av resultaträkningen) med fördelning på verksamhetsgrenar.

Riksförbundet vill starkt understryka önskvärdheten av att FRU:s för-

slag genomförs, innebärande att försäkringsinspektionen får i uppdrag att utfärda samtliga närmare redovisningsföreskrifter. Skälen härför är huvudsakligen två

- det behövs en smidig administrativ ordning för att garantera en kontinuerlig förbättringsprocess
- det behövs en synkronisering av reglerna med detaljanvisningar från inspektionen – det tydligaste exemplet härpå är samspelet mellan resultaträkning och resultatanalys.

Riksförbundet förutsätter att reglerna utfärdas i nära samverkan med Försäkringsbranschens Redovisningsnämnd (FRN) och revisorer verksamma inom branschen. Väsentligt är att det sker en klar samverkan, vilket bör vara längre gående än vad man kan tolka in i utredningens uttalande (sid 318) "att försäkringsinspektionen lämpligen efter samråd med Försäkringsbranschens Redovisningsnämnd (kan) vidta de ändringar i dessa scheman som då visar sig behövliga".

Riksförbundet föreslår därför

- att regeringen uppdrar åt försäkringsinspektionen att i samverkan med FRN och revisorer verksamma inom branschen utfärda närmare föreskrifter för försäkringsföretagens redovisning
- att FRU:s förslag till scheman för resultat- och balansräkning inte behöver vara bindande utan kan få ändras i sin struktur så länge de ligger i linje med bokföringslagens och försäkringslagens krav och utvecklingen i övrigt på redovisningsområdet. Särskilt för bolag som har sin huvudsakliga verksamhet i utlandet kan finnas skäl att ta hänsyn till deras önskemål att ansluta sig till internationell redovisningspraxis.

Eftersom riksförbundet har denna inställning beträffande nämnda scheman avstår förbundet nu från detaljgranskning. Även om man av praktiska skäl till en början kan behöva införa föreslagna scheman, får de inte ha ett hämmande inflytande på fortsatt förbättringsverksamhet. Denna bör omedelbart starta i kontakter inspektionen – FRN – revisorer. Punkter som enligt riksförbundets mening därvid bör beaktas anges i slutet av yttrandet.

FRU:s förslag innehåller ej något schema för resultatanalys. FRU förutsätter att regler om resultatanalysen utfärdas av försäkringsinspektionen. Riksförbundet antar att utformningen förutsätts bli sådan som föreslogs i "Ny försäkringsredovisning". Riksförbundet anser det angeläget att man söker utarbeta ett schema där resultaträkning och resultatanalys sammankopplas.

Som en följd härav föreslår riksförbundet att 1 § första stycket omformuleras så att resultatanalys ej i lagtexten nämns som en del av årsredovisningen. I den mån en särskild resultatanalys behövs till en början kan den ingå i de detaljföreskrifter inspektionen får utfärda. Om ej "resultatanalys" borttages ur lagtexten, bör dock i tydlighetens intresse "samt" inskjutas efter ordet resultatanalys.

Riksförbundet föreslår vidare att de föreskrifter om fördelning på verk-

samhetsgrenar av dels intäkter och kostnader, dels försäkringstekniska skulder och återförsäkrares andel i dessa samt återbäringsfond, som enligt FRU:s förslag återfinns i 8 och 10 §§, i stället får ingå i 1 §. Föreskrifterna hör enligt riksförbundets mening till de närmare föreskrifter som inspektionen skall utfärda.

11 kap 4 §

I paragrafen anges vad som är anläggningstillgångar hos försäkringsbolag. I punkt 2 upptas huvudkontorsfastigheter som enligt FRU:s förslag skall utgöra anläggningstillgångar även om bolagets huvudkontor endast upptar en mindre del av fastigheten. I punkt 3 upptas kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen och även används i denna. Enligt FRU skall mer än hälften av fastigheten användas som kontor för rörelsen för att fastigheten skall anses som anläggningstillgång.

Att kontorsfastigheter som huvudsakligen avses för rörelsen och även används i denna behandlas som anläggningstillgångar är enligt riksförbundets mening naturligt. Däremot finner riksförbundet det principiellt tveksamt att behandla en fastighet som anläggningstillgång om den endast till en liten del används för huvudkontor. Frågan får direkt påtagliga effekter för ett antal mindre försäkringsbolag med små huvudkontor i fastigheter som huvudsakligen utgör placeringsfastigheter. Vidare kan av olika skäl den del av ett företags organisation som anses utgöra huvudkontorsorgan vara delad i flera enheter placerade i skilda egna fastigheter. Genom den föreslagna definitionen skulle samtliga dessa fastigheter bli huvudkontorsfastigheter. Avgränsningen mellan vad som anses vara "huvudkontor" och annan del av företagsorganisationen kan dessutom enligt riksförbundets mening i framtiden bli allt svårare. Den på sikt bästa lösningen är enligt riksförbundets mening att slopa indelningen i huvudkontorsfastigheter och andra kontorsfastigheter. Det väsentliga bör vara hur stor del av en fastighet som disponeras för den egna rörelsen. Därmed bör i förekommande fall förstås koncernen och inte bara det bolag inom en koncern som äger fastigheten i fråga.

Riksförbundets förslag leder till att punkt 2 i 4 § kan utgå.

Aktier och andelar i dotterföretag skall enligt FRU:s förslag alltid vara anläggningstillgångar. Detta innebär – eftersom koncernbegreppet föreslås utvidgat till att omfatta även allmänna aktiebolag – att om fastigheter anskaffas i form av aktier i ett fastighetsbolag blir dessa aktier anläggningstillgångar. Aktierna utgör dock substitut för de i bolaget ingående fastigheterna. Om dessa skulle ha varit placeringsfastigheter anser riksförbundet att det rent principiellt – med tanke på de skilda värderingsreglerna för anläggnings- resp. omsättningstillgångar – kan finnas skäl för att aktierna skulle få redovisas som omsättningstillgångar. Det vore enligt riksförbundets mening önskvärt om en sådan lösning kunde åstadkommas så att bolagens möjlighet att göra kapitalplacering i fastigheter på detta sätt bibehålles.

I 4 § punkt 5 upptas andra organisationsaktier, dvs. aktier som innehas som ett led i organisationen av bolagets försäkringsrörelse. Riksförbundet förutsätter att även små innehav i vissa fall godkännes. Det förekommer exempelvis att bolag från skilda länder går samman för att etablera kontakter på ny marknad och därvid äga andelar i bolag på denna nya marknad. Dessa andelar kan röra sig om någon enstaka procent. Innehavet betingas dock uteslutande av försäkringsrörelsen och aktierna bör därför betraktas som organisationsaktier. Riksförbundet finner det angeläget att göra denna förtydligande kommentar, eftersom FRU på sid. 322 talar om "intresseföretag", vilket i regel enligt vedertagna begrepp förutsätter ett större innehav (20 à 25%).

11 kap. 5–7 §§

Paragrafen behandlar värdering av tillgångar.

För såväl finansiella tillgångar som placeringstillgångar anser FRU att bokföringslagens regler om värdering av omsättningstillgångar skall gälla. Undantag finns för värdehandlingar som pantsatts för försäkringstekniska skulder. Detta är att se som en dispensmöjlighet under förutsättning att förpliktelserna tidsmässigt sammanfaller med värdehandlingarnas förfallotidpunkt.

Den stora nyheten är att icke pantsatta lån (inteckningslån, kommunlån, andra reverslån) föreslås följa grundprincipen om lägsta värde. Är räntenivån högre vid bokslutstillfället än den ränta som existerande lån löper med skall för dessa beräknas ett aktuellt värde med hänsyn till räntekrav och lånens återstående tid. Det sålunda matematiskt beräknade värdet skall anses vara en exponent för marknadsvärdet och därmed vara det högsta värde bokföringslagen medger. Här förutsätts att anskaffningsvärdet, som ifråga om lån normalt är nominella värdet, är högre.

Riksförbundet vill här anföra att om man skall se realistiskt på situationen finns det inget egentligt marknadsvärde för lån eftersom det saknas en etablerad marknad. I viss utsträckning kan lån överlåtas till finansinstitut. Normalt torde dessa emellertid kräva en väsentligt högre avkastning än den som försäkringsbolaget enligt de nyss angivna förutsättningarna har att räkna med. Ett realisationsvärde torde därför ligga en god bit undet det enligt de angivna reglerna beräknade aktuella värdet.

Bolagens synsätt på lånen har varit att – även om de ej varit pantsatta – medlen ej behöver disponeras förrän vid låneperiodens slut. Bolagen har därmed praktiskt ansett sig vara i samma situation som då det gäller pantsatta värdehandlingar.

En annan synpunkt på försäkringsbolagens placeringstillgångar som har sin betydelse i sammanhanget är att dessa tillgångar är av varierande karaktär – från kortfristiga till mycket långfristiga. För en del är parallellen med varulager naturlig och nästan självklar, i andra fall är den mer långsökt. Av skilda skäl har man emellertid kommit att betrakta alla

placeringstillgångar som varulager i skattesammanhang. Från en del håll har dock anförts att i varje fall lånen skulle kunna ses som anläggningstillgångar och därmed följa andra värderingsregler. Riksförbundet vill fästa uppmärksamheten på dessa synsätt men accepterar FRU:s förslag om värdering av lån efter lägsta värdets princip. Riksförbundet ser emellertid stora praktiska svårigheter med denna värdering. Nedskrivningsbehovet kan vid stora ränteändringar också bli mycket stort och därmed påverka resultatet i betydande grad.

FRU föreslår dock att inspektionen skall kunna medge dispens från skyldigheten till omedelbar anpassning till lägsta värdet.

Riksförbundet finner det emellertid nödvändigt att få regler som ytterligare underlättar det praktiska genomförandet av den föreslagna värderingen. Det skulle enligt riksförbundets mening vara en stor belastning om bolagen skulle tvingas att varje år individuellt jämföra bokförda värdet av t. ex. olika lån med ett konstruerat marknadsvärde. Det praktiska handhavandet skulle underlättas om kollektiva värderegleringskonton finge användas och redovisas för olika tillgångsslag. En kollektiv värdering vore lättare att genomföra och administrera och en sådan värdering bör kunna ge ett acceptabelt närmevärde på marknadsvärdet.

Riksförbundet föreslår att i försäkringsinspektionens anvisningar intas ett medgivande att man för tillgångsposter som saknar marknadsvärde får göra en kollektiv värdering och om denna värdering visar ett lägre värde än det bokförda företa en kollektiv nedskrivning av tillgångsposten.

Riksförbundet förutsätter att en anpassning till lagändringen sker i de av Riksskatteverket utfärdade lagervärderingsreglerna. Häri måste ingå att skattereglerna ej får framtvinga en uppskrivning. I varje fall måste en väl tilltagen tidsrymd för anpassning av värdena tillåtas.

Riksförbundet vill slutligen peka på de problem som är förknippade med värdering av fordringar och skulder i utländsk valuta. På denna punkt bör emellertid Bokföringsnämndens ställningstagande avvaktas.

11 kap. 8 §

Paragrafen föreskriver fördelning av intäkter och kostnader på verksamhetsgrenar. Som riksförbundet har anfört ovan under 1 § anser riksförbundet att innehållet i 8 § kan ingå i 1 §.

Vad beträffar FRU:s förslag till indelning i verksamhetsgrenar vill riksförbundet här endast ta upp frågan om skadelivränterörelsens redovisning.

I "Ny försäkringsredovisning" föreslogs beträffande fördelningen på verksamhetsgrenar att den nuvarande skadelivränterörelsen skulle upphöra som egen verksamhetsgren och att varje livränta i stället skulle föras till den verksamhetsgren där den uppkommit. FRU har accepterat detta förslag och föreskriver i 1 kap. 3 § att ersättning i form av livränta eller sjukränta skall tillhöra endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på i vilket av dessa slag av försäkring som försäkringsfallet har inträffat.

Att livräntor skall kunna föras till såväl liv- som skadeförsäkring är en nyhet jämfört med gällande lag enligt vilken livräntor alltid tillhör livförsäkringsrörelsen.

Det viktigaste motivet för förslaget att avskaffa skadelivränterörelsen som särskild verksamhetsgren är att man ser skadelivränta som en av flera möjliga ersättningsformer inom berörd verksamhetsgren. Varje grens kostnader och intäkter i form av t. ex. värdesäkringsanordningar och avvecklingsresultat hamnar därmed på "rätt" ställe.

Ett annat motiv för förslaget är att livränterörelsen i skadeförsäkringsbolag är en svårförklarad och något främmande verksamhetsgren.

Trots uppdelningen av skadelivränterörelsen skall dock enligt förslaget även i fortsättningen t. ex. placering och pantförskrivning av tillgångar motsvarande livräntornas premiereserv liksom lagervärderingen ske enligt reglerna för livförsäkring. Detta torde medföra att bolagen även i fortsättningen i dessa avseenden måste arbeta med en sammanslagning av alla livräntor. Förslaget innebär således att det gäller både att kunna dela upp livräntorna på resp. "modergren" och att ha dem tillgängliga i samlat skick för att få fram ett belopp motsvarande de tillgångar som skall pantförskrivas.

I vissa bolag kan utvecklingen av en livränta vara av helt avgörande ekonomisk betydelse för hela affären. Avsikten torde dock vara att sådana bolag även i framtiden skall kunna köpa livränta i annat bolag. Även i mindre verksamhetsgrenar kan livräntor få helt avgörande betydelse för grenens resultat. Även i sådana fall torde det vara möjligt att köpa livränta i annat bolag.

För bolag som nu har skadelivräntor men där "modergrenen" upphört uppkommer problemet till vilken gren livräntorna skall föras. Detta problem har ej uppmärksammats av FRU. Redovisningsmässigt innebär FRU:s förslag att då en skada blivit livränta överförs den från ersättningsreserv till premiereserv. Premiereserverna i vissa verksamhetsgrenar kan därigenom helt komma att domineras av livräntor vilket innebär att den tekniska premiereserven mer eller mindre skulle "försvinna bland livräntorna".

En utredning inom branschen arbetar nu med värdesäkringsfrågan för skadelivräntor. Det kan enligt riksförbundets mening tänkas att värdesäkringen skulle vara tekniskt lättare att hantera om skadelivränterörelsen utgör en egen verksamhetsgren.

Trots att vissa problem enligt vad riksförbundet ovan anfört kan uppkomma om skadelivränterörelsen avskaffas som egen verksamhetsgren finner förbundet dock fördelarna med förslaget överväga och tillstyrker FRU:s förslag. Det är dock enligt riksförbundets mening angeläget att närmare anvisningar för lösning av de berörda problemen, t. ex. med livräntor tillhörande mycket små verksamhetsgrenar eller grenar som upphört, ges av försäkringsinspektionen. En utväg vore att i sådant fall medge att skadelivräntor fick behållas som särskild verksamhetsgren eller föras

till någon annan inom bolaget existerande verksamhetsgren. Eftersom skadelivräntorna i normalfallet skall ligga kvar i sina ursprungsgrenar vore det enligt riksförbundets mening felaktigt att föra skadelivräntereserven till premiereserven. Skadelivräntereservens plats är i ersättningsreserven. Det förhållandet att skadelivräntereserven är förbunden med grunder kan rimligen inte få lägga hinder i vägen för en logisk redovisning.

11 kap. 10 §

I paragrafen behandlas olika poster i bolagens balansräkning.

Med hänvisning till vad riksförbundet anfört ovan anser förbundet att föreskriften om fördelning på verksamhetsgrenar av försäkringstekniska skulder och återförsäkrares andel i dessa samt av återbäringsfonden kan utgå även ur 10 §.

I första stycket av paragrafen anges att "i balansräkningen skall som särskilda huvudgrupper tas upp försäkringstekniska skulder och återförsäkrares andelar i dessa". I kommentaren uttalar FRU (sid. 335) att försäkringstekniska skulder skall tas upp på balansräkningens passivsida och att återförsäkrares andel i dessa skulder skall tas upp på aktivsidan.

Riksförbundet har ingen erinran mot att de båda posterna tas upp var för sig. Däremot vill riksförbundet lämna öppet för vidare diskussion på vilken sida av balansräkningen "Återförsäkrares andel" skall stå. De båda posterna avser skilda personer vilket kan motivera den placering som FRU förordar. I överensstämmelse med internationell praxis och för att öka läsbarheten av balansräkningen borde "Återförsäkrares andel" enligt riksförbundets mening dock placeras som avdragspost under "Försäkringstekniska skulder" på passivsidan. För att inte lagtexten skall låsa placeringen av de båda posterna till olika sidor av balansräkningen föreslår riksförbundet att "huvudgrupper" utbyts mot "poster".

Riksförbundet har inga invändningar mot att säkerhetsfond och utjämningsfond hos livförsäkringsbolag överförs till återbäringsfond som därmed innehåller försäkringstagarnas "vinst"-medel.

FRU föreslår – med hänvisning till bokföringslagens balansschema – att i balansräkningen för skadeförsäkringsbolag införs en rubrik "Obeskattade reserver". Enligt FRU:s uttalande på s. 336 finns i försäkringsbolag liksom i allmänna aktiebolag fonder som utgör en blandning av latenta skatteskulder och eget kapital. Deras natur motiverar enligt FRU att de redovisas skilda från rena skulder resp. det rena beskattade kapitalet. Som obeskattade reserver i skadeförsäkringsbolag skall enligt förslaget bl. a. redovisas en säkerhetsfond, som är en nyhet i FRU:s förslag, och som består av ur nuvarande försäkringsfond utbrutna säkerhetstillägg, såväl minimi- som övriga tillägg.

Riksförbundet anser att det med hänsyn till likheten med bokföringslagen är riktigt att en särskild grupp för obeskattade reserver införes och att det också är motiverat att föra säkerhetstilläggen i sin helhet till denna

grupp. En klar redovisning av ett bolags konsolideringsgrad är av värde för försäkringstagarna som information om den säkerhet bolaget kan ge. En öppen redovisning av dessa tillägg föreslogs även i "Ny försäkringsredovisning" där man dock ej förordade att säkerhetstilläggen skulle skiljas från posten "Försäkringstekniska skulder" utan endast att de skulle särredovisas i not till dessa skulder.

11 kap. 11 §

I sista stycket föreskrivs att i förvaltningsberättelsen skall anges rörelseresultatet för vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren och att upplysningar skall lämnas om bolagets konsolidering och om dess konsolideringskapital vid utgången av vart och ett av dessa år.

Riksförbundet finner det angeläget att – såsom FRU förordar – försäkringsinspektionen får i uppdrag att utfärda närmare bestämmelser om femårsöversikternas utformning. Det är därvid viktigt att bestämmelserna blir så utformade att de lämnade uppgifterna blir entydiga. T. ex. om relationstal för konsolideringen skall anges bör bestämmelserna ange vilka poster som skall relateras till varandra och hur dessa skall definieras.

11 kap. 13 §

I paragrafen anges de metoder som skall användas vid upprättande av koncernredovisning.

Koncernresultaträkning skall upprättas dels för livbolagsgruppen och dels för skadebolagsgruppen inom en koncern. Anledning till detta är bl. a. att aktieägarna i skadeförsäkringsaktiebolag inte kan få någon del av resultatet i livförsäkringsbolag. I tredje stycket anges att internvinster skall elimineras. Dessa regler får dock inte full giltighet för de fall en tillgång överlåtes av ett bolag i skadebolagsgruppen till livbolagsgruppen. Överlåtelsevärdet kan t. ex. innehålla ersättning för nedlagda kostnader eller ha ökat p. g. a. ett ökat marknadsvärde.

Förhållandet är detsamma vid överlåtelser mellan ömsesidiga bolag i bolagsgrupper med långtgående samarbete och där försäkringsinspektionen enligt förslaget skall få förordna att koncernbestämmelserna skall gälla.

Riksförbundet anser att bestämmelserna om eliminering av internvinster med hänvisning till vad ovan anförts bör begränsas till att gälla för överlåtelser inom liv- resp. skadebolagsgruppen. Uppkomna, icke eliminerade internvinster skall anges i not till resultaträkningen.

Frågorna om koncernredovisning får i lagtexten – delvis kanske beroende av språkliga skäl – en precisering som förefaller att inte helt överensstämma med motiven. Riksförbundet föreslår att dessa delar före lagstiftning blir genomgångna med biträde av redovisningsexpertis. Vid en sådan genomgång bör även syftet med koncernredovisning för blandade bolagsgrupper preciseras. Ett syfte med koncernredovisning (-balansräkning) är

normalt att man ska få ett grepp om koncernens utdelningpotential, dvs. en kontroll av att moderbolaget ej utdelar mer än koncernens situation borde medge. Sett mot denna bakgrund kunde koncernredovisningen möjligen begränsas till sakrörelsen. Det är tänkbart att man i lagtexten också tänkt så eftersom man talar om "fritt eget kapital".

I 11 kap. 13 § föreskrivs att försäkringsbolag som är dotterföretag i sin förvaltningsberättelse skall ange namnet på sitt moderbolag. Riksförbundet finner det ligga i sakens natur att denna föreskrift inte kan vara tillämplig på utländskt dotterföretag till svenskt försäkringsbolag men anser det likafullt i tydlighetens intresse vara motiverat att bestämmelsen uttryckligen inskränks till att endast avse *svenskt* dotterföretag, alternativt att det i motiven framhålles att bestämmelsen inte är tillämplig på utländska dotterföretag.

11 kap. 14–16 §§

Dessa parargrafer handlar om *helårsprognos*. I aktiebolagslagen finns bestämmelser om *delårsrapport*. Enligt riksförbundets mening kunde begreppet delårsrapport användas även för försäkringsbolag även om rapporten – till skillnad mot vad som gäller för allmänna aktiebolag – beloppsmässigt endast avser prognos för hela året.

FRU:s förslag till scheman för resultat- och balansräkning

Som riksförbundet framhåller ovan bör FRU:s förslag till scheman ej vara bindande utan få ändras i den forsatta diskussionen mellan försäkringsbranschen och försäkringsinspektionen. Riksförbundet har som en viktig fråga angivit försök till sammanförande av resultaträkning och resultatanalys. Därutöver vill riksförbundet i punktform ange andra problem som enligt förbundets mening är viktiga att diskutera, i regel dock utan att ange förslag till lösningar.

1. Resultaträkningsschemat kunde – särskilt vad livförsäkringsbolag beträffar – gå längre på vägen mot staffelmodell. För livbolag används dessutom termerna intäkter och kostnader på ett sätt som strider mot annan vedertagen teori och praxis.

2. I anvisning till posten "Överskott/underskott på egna fastigheter" nämns –liksom i nuvarande resultaträkningsschema – även lagfartskostnader bland fastighetsomkostnaderna. Med hänsyn till att skattemyndigheterna ej medger avdrag för lagfartskostnad för fastighet såsom driftskostnad borde denna kostnadspost tas bort från fastighetsomkostnader och i stället redovisas såsom ingående i anskaffningskostnaden. Därigenom skulle likhet i årsredovisning och deklaration uppnås.

3. Tudelningen av nedskrivningar av tillgångar kunde framhävas bättre genom olika rubricering i resultaträkningsschemat, exempelvis "Erforderliga nedskrivningar" resp. "Konsolideringsnedskrivningar". En motsvarande tudelning av nedskrivningarna i balansräkningen kan diskuteras,

varvid tillgångarna skulle redovisas netto (efter avdrag för erforderliga nedskrivningar) medan konsolideringsnedskrivningarna kunde behandlas som en varulagerreserv.

4. Genom att nettovinsten vid försäljning av finansiella tillgångar och placeringstillgångar skall redovisas med utgångspunkt från bokförda värden vilka påverkats av konsolideringsnedskrivningar kommer normalt en stor del av nettovinsten att utgöras av upplösta konsolideringsnedskrivningar. Att rörelseresultatet i praktiken därmed berörs av tidigare gjorda bokslutsdispositioner torde normalt inte vara önskvärt även om en sådan förenklad redovisning bör få tillåtas för mindre bolag.

5. Bokföringslagens begrepp "redovisat årsresultat" kan vara lämpligare än FRU:s förslag "årets vinst", speciellt inom livförsäkring.

6. För skadeförsäkringsbolag föreligger – för att uppnå likhet med internationell redovisning – önskemål att kunna avläsa kontantflödet, inte bara för premier utan också för skador, direkt i resultaträkningen.

7. En gemensam rubrik för posterna efter "Rörelseresultat" i skadeförsäkringsbolag kan övervägas. De i denna avdelning av resultaträkningen ingående posterna är dock sinsemellan olika till sin karaktär och deras placering i schemat kan ifrågasättas. Det kan diskuteras om inte posten "Ökning/minskning av nivåtillägg" borde vara placerad före rörelseresultatet. Posten "Avsättning för beslutad återbäring" kan från vissa utgångspunkter betraktas som en bokslutsdisposition, från andra som en kostnad i rörelsen. Om dessa två poster flyttas blir endast "Extraordinära intäkter resp. kostnader" kvar i avsnittet efter "Rörelseresultat".

8. Det kan även ifrågasättas att i stället för nettoförändringen av nivåtillägg redovisa bruttoavsättning av dessa tillägg med angivande av varje års avsättning för sig.

9. Den föreslagna redovisningen av återbäring i livförsäkringsbolag där uttag från en överskottsfond redovisas i resultaträkningen kan ifrågasättas.

10. Slopandet av utjämningsfonden i livförsäkring skapar behov av en specialregel för redovisningen av den återföring av överskottsmedel som Återförsäkringsaktiebolaget Sverige gör till sina svenska cedenter. Denna återföring av överskottsmedel är av annan natur än vad som traditionellt förstås med vinstandelar och den bör få redovisas som "Återbäring" i stället för som "Vinstandel".

11. Beträffande fördelningen på verksamhetsgrenar kan ifrågasättas om det för livbolag skall vara nödvändigt att göra uppdelning i grundbunden resp. grundfri försäkring i årsredovisningen om båda formerna finns i samma bolag. För läsaren torde en sådan uppdelning te sig obegriplig. Försäkringsinspektionen kan givetvis begära en sådan fördelning på de blanketter som bolagen lämnar dit.

12. Det kan diskuteras att fördelningen av avkastningen av kapital i livbolag skulle kunne tillåtas ske på sådant sätt att tillgångarnas övervärden i sin helhet redovisas under en av verksamhetsgrenarna.

13. Vid verksamhetsgrenfördelningen skulle konsortier kunna få utgöra egen gren/egna grenar.

14. Kalkylränta nämns ej i FRU:s förslag men skall enligt "Ny försäkringsredovisning" användas i resultatanalysen. En diskussion behövs om bestämningen av kalkylränta och dess funktion i resultatanalysen.

15. I balansräkningsschemat för livbolag kan ifrågasättas om posten "Skadebehandlingsreserv" bör förses med den anvisningen att den endast avser olycksfall- och viss sjukförsäkring. I livförsäkring är posten inkluderad i premiereserven.

16. I anvisning till posten "Försäkringstagarnas vinstmedel" i livbolagens balansräkning vore en utvidgning önskvärd så att även bolag som uteslutande eller så gott som uteslutande meddelar *livåterförsäkring* kunde få använda annan lämplig benämning.

17. Möjligheterna att på sikt beakta värdestegringseffekter i årsredovisning *(inflationsredovisning) bör undersökas.*

18. Det vore önskvärt att en vidareutveckling betr. livbolagens redovisning påbörjas varvid möjligheterna att särskilja "sparrörelsen" från den övriga livrörelsen prövas, så att resultatet blev helt beroende av försäkringsmässiga insatser.

11.7 Folksam

11 kap.

Som grund för redovisningskapitlet ligger en utredning utförd gemensamt av representanter för försäkringsbolagen och försäkringsinspektionen och publicerad i ett betänkande "Ny försäkringsredovisning".

I anslutning till FRV:s behandling av redovisningsfrågorna har också Försäkringsbranschens Redovisningsnämnd haft möjlighet att lämna synpunkter via en av experterna i FRU. Folksam stöder FRU:s linje att försäkringsinspektionen får i uppdrag att utfärda detaljföreskrifter beträffande redovisningen. Enligt Folksams uppfattning är det naturligt att detta sker i nära samarbete med försäkringsbolagen.

Sett från dessa utgångspunkter anser Folksam kunna begränsa sig till att beröra endast ett fåtal frågeställningar i detta kapitel.

11 kap. 4 §

Enligt FRU:s förslag skall fastighet som inrymmer huvudkontorsfunktion betraktas som anläggningstillgång. Detta kan bl.a. få betydelse för försäkringsföretag som p.g.a. lokalbrist tar i anspråk smärre utrymmen i sina placeringsfastigheter för att härbärgera HK-funktioner. Det kan ej vara rimligt att fastigheterna i dessa fall skall ändra karaktär från omsättningstillgång till anläggningstillgång.

11 kap. 10 §

Under rubriken Försäkringstekniska skulder förutsätter FRU att skadelivräntereserv och sjukräntereserv i överensstämmelse med definitionen på premiereserv skall redovisas inom ramen för denna.

Detta är enligt Folksams mening ur pedagogisk synvinkel olämpligt. Vi skulle därför föredra att dessa reserver tillsammans med övriga avsättningar för inträffade skadefall redovisades som ersättningsreserv. Härvid skulle det också vara en fördel om de påslag på ifrågavarande reserver som görs för att täcka motsvarande skadebehandlingskostnader redovisades som skadebehandlingsreserv. Vi är medvetna om att ett sådant ingrepp medför ändringar på flera punkter inom FRL. Fördelarna skulle emellertid vara så påtagliga att det merarbete som uppstår bör övervägas.

FRU föreslår att säkerhetstilläggen skall brytas ut ur försäkringstekniska skulder och överföras till en särskild säkerhetsfond som upptas under huvudrubriken obeskattade reserver. Folksam är tveksam till denna förändring av två skäl. Dels fjärmar man säkerhetstilläggen från de balansposter som de är avsedda att i första hand utgöra förstärkning till. Dels kan man befara att förekomsten av två olika fonder av betydande format – säkerhetsfonden och utjämningsfonden – skulle försvåra förståelsen av balansräkningen. Den ena fonden tillförs medel som bokslutsdisposition, den andra via beslut av bolagsstämman. Genom att bibehålla säkerhetstilläggen inom ramen för de försäkringstekniska skulderna kan dessutom troligen konsekvensändringarna av KL genomföras smidigare.

I FRU:s förslag till balansräkningsschema för skadeförsäkringsbolag krävs ej någon grenuppdelning av säkerhetsfonden. En sådan är också enligt Folksams uppfattning helt utan intresse, eftersom säkerhetstillägg inom en gren kan avsättas utan att grenen själv åstadkommit motsvarande överskottsmedel. När Folksam förordar att säkerhetstilläggen bör redovisas under föräkringstekniska skulder skall också detta ske utan fördelning på grenar. Folksam anser det ej heller motiverat att i not. specificera säkerhetstilläggen till vardera premie- och ersättningsreserven. Detta gäller också klyvningen av säkerhetstilläggen i minimitillägg och övriga tillägg, vilken förutsätts framgå av den särskilda konsolideringsredogörelsen i förvaltningsberättelsen.

11 kap. 14–16 §§

Folksam vill påtala vissa förhållanden inom området för arbetsmarknadsförsäkringar som innebär att avsteg från bestämmelserna om helårsprognos kan behöva göras.

Premienivån för dessa försäkringar utgör i praktiken en ingrediens i avtalsförhandlingarna mellan arbetsmarknadsparterna. Under senare delen av hösten tar man ställning till den premienivå som skall tillämpas under påföljande år. Underlaget för detta ställningstagande sträcker sig fram så långt i tiden att det samtidigt inte kan uppfylla det tidskrav som anges för när helårsprognos skall lämnas.

Att vid en tidigare tidpunkt än vad som krävs för bedömning av premienivån ta fram en helårsprognos kan lätt skapa praktiska olägenheter.

Även i vissa andra avseenden kan det vara önskvärt att kunna behandla arbetsmarknadsförsäkringarna på ett annat sätt än vad FRL föreskriver. En praktisk möjlighet att lösa detta vore att i 1 kap. 10 § medge samma undantag för dessa försäkringar som för tjänstepensionsförsäkringar.

11.8 Försäkringsjuridiska föreningen

Alltsedan ABL trädde i kraft med ingången av år 1977 råder i associationsrättsliga hänseenden en diskrepans mellan denna lag och FRL. Detta är förenat med praktiska olägenheter. Exempel härpå erbjuder inte minst redovisningsreglerna. FRL:s regler i detta hänseende är föråldrade. Det är självfallet av betydelse att på detta område enhetliga regler gäller för all näringsverksamhet. För försäkringsverksamheten är det därför angeläget att en övergång sker till moderna regler för redovisning.

12 Synpunkter på 12 kap.

De flesta remissinstanserna har inte haft något att erinra mot förslaget i denna del. Försäkringsinspektionen, Föreningen auktoriserade revisorer och Svenska försäkringsbolags riksförbund har dock gjort påpekanden i skilda frågor.

12.1 Försäkringsinspektionen

12 kap. 12 och 13 §§

I försäkringsbolagen förekommer en inte obetydlig långivning till de anställda inom ramen för den personalpolitik som bedrivs av bolagen. Inspektionen som med uppmärksamhet följt utvecklingen på detta område har hittills inte haft något att erinra mot sådan långivning annat än i helt speciella fall. Genom det i 12 kap. 12 § uppställda förbudet mot penninglån till bl.a. styrelseledamöterna kan problem uppkomma med avseende på personalrepresentanterna i styrelsen. Inspektionen förutsätter dock att dessa problem kan lösas genom tillämpning av dispensregeln i 13 § andra stycket. Med hänsyn till den antagbara frekvensen av ansökningar om dispens skulle det i och för sig te sig praktiskt, om inspektionen gavs befogenhet att för fall av ifrågavarande slag ge generell dispens enligt särskilda anvisningar till bolagen. Inspektionen hemställer att denna fråga övervägs under lagstiftningsärendets fortsatta beredning.

12.2 Föreningen auktoriserade revisorer (FAR)

12 kap.

Utredningen föreslår vissa ändringar i fråga om reservfond, bl. a. avskaffandet av årliga avsättningar ur nettovinsten. Sistnämnda ändring tillstyrkes.

Reservfonden skall emellertid bibehållas bl. a. som "överkursfond" dvs. för avsättning av överkurs vid nyemission. Inledningen av 12 kap. 9 §, där det står att "skadeförsäkringsbolag *får* inrätta reservfond" är med hänsyn till den obligatoriska överkursavsättningen icke lämplig. Paragrafen kan lämpligen inledas: "I skadeförsäkringsbolag skall till reservfond avsättas belopp som ...".

12.3 Svenska försäkringsbolags riksförbund

12 kap. 8 §

Paragrafen behandlar förlusttäckningsregler för ömsesidiga livförsäkringsbolag.

Oavsett om livförsäkring tecknas i aktiebolag eller ömsesidigt bolag bör försäkringen enligt riksförbundets mening från försäkringstagarens synpunkt fungera på samma sätt. Detta har hela tiden varit tendensen i Sverige. Man vill när det gäller livförsäkring bortse från associationsformen. På ett olyckligt sätt uppkommer såväl enligt nuvarande lag som enligt föreliggande lagförslag olikheter betingade av associationsformen om försäkringsgivaren tvingas gå i likvidation. Ett riktigt förfaringssätt vore att försäkringsgivare som saknar tillräckliga medel för att täcka försäkringsfonden skall gå i likvidation varvid likvidator skall utses. Det ankommer sedan på likvidatorn att föreslå ändamålsenliga regler för nedsättning av försäkringsersättningarna med hänsyn till storleken av det kapital som faktiskt föreligger. Dylika regler för nedsättning av försäkringsersättningar skall godkännas av försäkringsinspektionen. Bestämmelserna i 8 § kan sägas beskriva den här avsedda ordningen när det gäller ömsesidigt livbolag. Riksförbundet finner det önskvärt att en likartad regel införes också för livförsäkringsaktiebolag. – – –

13 Synpunkter på 13–15 kap.

Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot förslaget i dessa delar.

14 Synpunkter på 16 kap.

Remissinstanserna har inte haft några erinringar mot förslaget, med undantag för en redaktionell synpunkt från Sveriges försäkringsbolags riksförbund beträffande 16 kap. 5 § första stycket.

14.1 Sveriges försäkringsbolags riksförbund

16 kap. 5 § första stycket

Rubricerade stycke har sin direkta motsvarighet i aktiebolagslagen. Likafullt vill riksförbundet föreslå att ett försök göres att utan ändring av det materiella innehållet förenkla styckets formulering.

15 Synpunkter på 17–18 kap.

Remissinstanserna har inte haft någon erinran mot förslagen.

16 Synpunkter på 19 kap.

De flesta remissinstanser har lämnat denna del av förslaget utan erinran. I första hand Svenska försäkringsbolags riksförbund har dock haft synpunkter på den närmare utformningen av vissa tillsynsregler, främst då det gäller skyldigheten att i olika avseenden lämna upplysningar till försäkringsinspektionen.

16.1 Försäkringsinspektionen

19 kap. 14 §

Inspektionen har inte något att erinra mot utredningens förslag rörande sättet för bestämmande av minimibidraget för täckande av kostnaderna för myndighetens verksamhet.

16.2 Svenska försäkringsbolags riksförbund

19 kap. 3 §

I rubricerade paragraf har FRU föreslagit den ändringen att upplysningsplikten gentemot försäkringsinspektionen utökas till att – förutom VD – även omfatta "aktuarien *och andra befattningshavare i försäkringsbolaget*".

Riksförbundet finner det olämpligt att på sätt som föreslås uttryckligen utvidga informationsplikten till att omfatta samtliga anställda. Fall kan tänkas då en tillämpning av paragrafen skulle starkt bryta mot inom bolaget existerande organisationsmönster. Riksförbundet har däremot inte några invändningar mot en begränsad utvidgning av upplysningsplikten, förslagsvis enligt följande: "Styrelsen, verkställande direktören, aktuarien och andra befattningshavare i ansvarig ställning i försäkringsbolaget är skyldiga ...".

Konstaterandet i betänkandet (sid. 443) att upplysningsplikten också innebär en rätt för samtliga anställda att självmant kunna vända sig till

inspektionen och lämna upplysningar om bolaget utan att därigenom riskera uppsägning eller andra påföljder i sitt anställningsavtal finner riksförbundet knappast ha sin plats i anslutning till lagen om försäkringsrörelse. Detta synes vara frågor som skall bedömas mot bakgrund av avtal och lagstiftning inom arbetsmarknadens område.

19 kap. 4 §

I denna paragraf konstateras att livförsäkringsbolag skall lämna statistisk-ekonomisk utredning till försäkringsinspektionen på tider som försäkringsinspektionen bestämmer. Detta krav finns redan i nuvarande lag men har i praktiken inte fyllt någon funktion. Självfallet kan och bör försäkringsinspektionen vid behov begära utredningar av försäkringsbolag för att närmare belysa bolagets ställning. Även utan den här lagfästa skyldigheten beträffande vissa former av statistisk-ekonomiska utredningar kan detta ske. Riksförbundet föreslår att denna paragraf utgår ur lagförslaget.

19 kap. 5 § andra stycket

I stycket behandlas skälighetsprincipens tillämpning på sjö- och transportförsäkring. Riksförbundet har erfarit att FRU med den föreslagna formuleringen endast velat åstadkomma att även båtförsäkring liksom hittills blir underkastad tillsynsmyndighetens skälighetsövervaknig. Bestämmelsen har emellertid givits en vidare formulering och därigenom kommit att få en utformning som det skulle vara omöjligt för sjöförsäkringsbolagen att efterleva.

Enligt föreliggande förslag skulle bolagens rapporteringsskyldighet också komma att omfatta dels kaskoförsäkringar av som lustfartyg begagnade f. d. frakt- eller fiskeskepp, dels sändningar av gods tranporterade för vad som möjligen kan betecknas som enskild konsument (exempelvis diplomat, utlandsanställd eller missionär). Icke i något av dessa fall är sjö- och transportförsäkringsbolagens system för registrering av försäkringar så upplagda att hithörande risker kan identifieras som "konsumentförsäkringar". En omläggning av systemen skulle medföra avsevärda kostnader och ökad byråkrati och tidsutdräkt till men även för försäkringstagarna. Dessutom kan ifrågavarande försäkringars "konsumentkaraktär" starkt ifrågasättas. Den båtägare som valt att föra en konverterad skuta måste besitta stora kunskaper – skepparexamen fordras för att få föra dylika fartyg – och ägna mycken tid och intresse åt sitt fartyg. Ägaren kan förutsättas vara fullt kompetent att genom förfrågan hos olika bolag utnyttja den rådande konkurrensen. Dessutom förtjänar nämnas att antalet kaskoförsäkrade fritidsskepp är så litet att det i sig inte medger säker statistik.

Vad sändningar av flyttgods etc. beträffar, kan man inledningsvis ifrågasätta om de någonsin reellt sett har "konsumentkaraktär" – de tecknas inte av en privatperson som konsument utan är normalt sett ett typiskt led i

att vederbörande för sin *yrkesutövning* måste byta vistelseland. Härtill kommer att premien oftast torde ersättas av arbetsgivaren eller eljest vara en utgift för inkomstens förvärvande. Vidare anmäles dylika försäkringar normalt sett av arbetsgivaren eller av det speditionsföretag som ordnat transporten och försäkringsgivaren saknar normalt möjlighet att fastställa om försäkringen tecknats av "privatkonsument".

Riksförbundet har emellertid ingen invändning mot att båtförsäkring på grund av skyddets "konsumentkaraktär" är underkastad skälighetsprincipen och föreslår därför att det aktuella stycket omformuleras på följande sätt: "Ifråga om transport- och sjökaskoförsäkring gäller första stycket endast för båtförsäkring tecknad av konsument huvudsakligen för enskilt ändamål".

6 § andra stycket föreslås bli omformulerat på enahanda sätt.

16.3 Folksam

19 kap. 3 § första stycket

Folksam ifrågasätter om inte skyldigheten att lämna upplysningar bör begränsas till styrelsen, verkställande direktören, aktuarien och andra befattningshavare i ansvarig ställning i försäkringsbolaget. Inte minst med hänsyn till det straffansvar som kan drabba den som lämnar felaktiga upplysningar till Försäkringsinspektionen bör den upplysningspliktiga kretsen begränsas. En sådan begränsning torde också bidra till att uppgifter kommer att lämnas av befattningshavare med tillfredsställande kännedom om de förhållanden uppgifterna avser.

19 kap. 3 § andra stycket

Enligt lagrummet skall senast en månad efter ordinarie bolagsstämma årsredovisningen, revisionsberättelsen och en särskild redogörelse för bolagets verksamhet sändas till Försäkringsinspektionen. Den särskilda redogörelsen utgör en bearbetad sammanfattning av den årsredovisning som styrelsen och verkställande direktören undertecknat och lagt fram vid ordinarie bolagsstämma. Den särskilda redogörelsen skall vara undertecknad av styrelsen och verkställande direktören och undertecknandet sker som regel i nära anslutning till själva inlämnandet. Folksam ifrågasätter om inte kravet på undertecknande av den särskilda redogörelsen kan begränsas till att avse VD.

19 kap. 15 §

Enligt Folksams uppfattning bör förbudet i detta lagrum även gälla uppdraget att vara delegerad vid bolgsstämma.

17 Synpunkter på 20 kap.

17.1 Försäkringsinspektionen

Med hänsyn till det samspel som kommer att råda mellan registreringsbestämmelserna i detta kapitel och den av utredningen i sammanhanget aviserade förordningen, måste ett slutligt ställningstagande till bestämmelserna i kapitlet anstå till dess inspektionen kunnat granska förordningen.

18 Synpunkter på 21 kap.

18.1 Försäkringsinspektionen

De av utredningen föreslagna bestämmelserna om straff och vite innebärande den nyheten att inspektionen i vissa fall själv får döma ut vite synes väl avvägda.

18.2 Svea hovrätt

21 kap. 1 och 2 §§

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om straff och vite. Förslaget innebär i denna del en radikal begränsning av straffbestämmelserna i förhållande till gällande lag (325–330 §§). Även i förhållande till aktiebolagslagen föreligger en påtaglig skillnad. Utredningen har som skäl för den starka nedskärningen av straffbestämmelserna anfört att de överträdelser som kan bli aktuella i fråga om försäkringsbolagen bäst regleras genom en administrativ kontroll i förening med vitesföreläggande (bet. s. 451–452). Hovrätten ansluter sig till denna bedömning.

Hovrätten har tidigare berört sambandet mellan den 1 § 1 p. upptagna straffbestämmelsen och behovet av en definition av begreppet försäkringsrörelse.

I motiven till 2 § 3 st. (bet. s. 453) anför utredningen att vitesföreläggande i regel inte bör meddelas vid sidan av föreläggande enligt 19 kap. 11 § med hänsyn till risken för skiljaktiga avgöranden i olika instanser. Det av utredningen anförda skälet mot vitesföreläggande i angivna fall anser hovrätten inte väga tungt. Med hänsyn till den speciella och högst allvarliga påföljd i form av förverkande av koncession som kan följa vid trotsande av föreläggande enligt 19 kap. 11 § framstår det emellertid som onödigt att tillgripa vite. I klarhetens intresse torde detta böra uttryckligen anges vilket enklast kan ske genom ett tillägg till 2 § 2 st. av innebörd att vite dock inte får föreläggas i fall som avses i 19 kap. 11 §.

Eftersom vite kan föreläggas inte bara försäkringsbolag utan även enskilda befattningshavare i bolaget (jfr 2 § 1 st.), bör 2 § 4 st. jämkas så, att underrättelse om föreläggandet genast skall tillställas den mot vilken föreläggandet riktar sig.

Enligt 2 § 5 st. kan försäkringsinspektionen döma ut vite i vissa fall, medan det i övrigt skulle ankomma på allmän domstol att vidta sådan åtgärd. Utredningen har inte motiverat den föreslagna skillnaden i förfarande (bet. s. 453). Förslaget att inspektionen skall kunna döma ut vite innebär en nyhet i förhållande till gällande rätt. Hovrätten har inte något att erinra mot att inspektionen anförtros denna uppgift. Det är emellertid svårt att se att det skulle föreligga någon avgörande skillnad mellan de olika fall då fråga om utdömande av vite kan uppkomma. Enligt hovrättens mening bör man därför överväga att ta steget fullt ut och låta inspektionen döma ut alla slag av viten. Härigenom uppnås också en redaktionell förenkling. Vidare bör ett förtydligande ske beträffande rätten att hos kammarrätten överklaga beslut om föreläggande och utdömande av vite (jfr 20 kap. 3 § 3 st. och 6 § 2 p.), exempelvis genom att en bestämmelse härom införs i omedelbar anslutning till 21 kap. 2 §.

18.3 Riksåklagaren

Riksåklagaren har bifogat yttrande från överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt och för egen del avgivit följande yttrande. Som utredningen påpekat utgör straffet bara en av flera sanktionsformer i aktiebolagslagen och försäkringsrörelselagen. Förutom skadestånd är därvid bland annat att märka beslut meddelade av försäkringsinspektionen med stöd av dess tillsyns- och kontrollbefogenhet. Enligt min mening är det med hänsyn härtill riktigt att som utredningen föreslagit nedbringa antalet kriminaliserade överträdelser till så få som möjligt. Utredningen har i sitt förslag begränsat det straffbara området till att omfatta två förseelser, vilka ansetts så allvarliga att de alltjämt bör straffbeläggas. Detta innebär även en begränsning i jämförelse med nya aktiebolagslagens straffsanktionssystem såtillvida som bestämmelserna i 19 kap. 1 § aktiebolagslagen inte har någon motsvarighet i den föreslagna lagen. Jag finner utredningens intagna ståndpunkt i detta hänseende välgrundad. Inom försäkringsväsendet – liksom inom bankväsendet – utövas tillsynen och kontrollen av en exklusiv myndighet. Försäkringsinspektionen har getts goda möjligheter att utöva denna tillsyn och kontroll. Dessa möjligheter föreslås för övrigt utökade i ett par smärre avseenden. Enligt min mening utgör försäkringsinspektionens verksamhet en god garanti både för en sund utveckling i allmänhet inom försäkringsväsendet och för ett snabbt och effektivt tillrättaläggande av eventuella missförhållanden i förekommande fall. Mot bakgrund härav och med hänsyn till det faktum att tillämpningen av de nu gällande ansvarsbestämmelserna varit ytterst sällan förekommande finner jag skäl biträda utredningens förslag att låta försäkringsinspektionens administrativa kontroll ersätta en kriminalisering av de överträdelser som anges i 19 kap. 1 § aktiebolagslagen. Denna kontroll kombinerad med möjligheter till vitesföreläggande och i vissa fall även med befo-

genhet för försäkringsinspektionen att döma ut vite är enligt min mening tillfyllest för att förhindra andra överträdelser än de två som föreslås straffbelagda. Det kan slutligen anmärkas att allvarligare brottslighet inom försäkringsbranschen beivras med stöd av brottsbalken.

Under hänvisning till det anförda får jag tillstyrka utredningens förslag vad avser bestämmelserna om straff och vite. Vad utredningen i övrigt anfört i delbetänkandet föranleder inte någon erinran från min sida.

18.4 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Enligt 21 kap. 1 § i lagförslaget riskerar – liksom hittills – den som i Sverige bedriver försäkringsrörelse utan att vara berättigad till detta att straffas med böter eller fängelse. Lämpligheten att vidmakthålla denna straffsanktion om begreppet försäkringsrörelse förblir odefinerad synes kunna ifrågasättas. Med hänvisning härtill vill riksförbundet föreslå följande ändring av formuleringen:

"Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. utan att vara berättigad därtill i Sverige bedriver rörelse som uppenbart är att anse som försäkringsrörelse eller".

Bilaga 4

Till Statsrådet och chefen för ekonomidepartementet

Genom beslut den 23 juni 1976 bemyndigade regeringen chefen för dåvarande finansdepartementet att tillkalla högst sju ledamöter med uppdrag att se över banklagstiftningen. Med stöd av bemyndigandet tillkallades den 1 juli 1976 rättschefen Kurt Malmgren (ordförande), bankdirektören Bertil Danielsson, bankinspektören Stig Danielsson, vice riksbankschefen Kurt Eklöf, direktören Sven Lindquist, direktören Sven G. Svenson och bankdirektören Lars-Erik Thunholm som ledamöter.

Som sakkunnig förordnades avdelningsdirektören Lars-Olof Thörn och som expert direktören Jan Bökmark. Som experter har vidare förordnats fr. o. m. den 1 oktober 1976 byrådirektören Bo Dahlheim, fr. o. m. den 1 april 1978 civilekonomen Tomas Lindstrand och fr. o. m. den 20 mars 1979 avdelningschefen Thomas Utterström.

Utredningens sekreterare har t. o. m. den 19 april 1977 varit departementsrådet Lars Hedberg samt därefter kanslirådet Lars Bredin. Vidare har hovrättsassessorn Lars Noltorp fr. o. m. den 1 januari 1978 och hovrättsassessorn Anders Nordström fr. o. m. den 20 november 1978 förordnats till biträdande sekreterare.

Utredningen har tidigare överlämnat två delbetänkanden, Nya kapitaltäckningsregler för bankerna samt Blancokrediter och bankkontorsetablering. Vidare har utredningen avgett ett flertal remissyttranden.

Utredningen får härmed överlämna delbetänkandet Konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse. Till de ytterligare uppgifter om bankinspektionen som omtalas i direktiven återkommer utredningen i ett senare betänkande. Dessa uppgifter har utredningen bedömt vara sådana att hinder ej har mött att redan i detta betänkande ta upp frågan om sammansättningen av bankinspektionens styrelse.

Ledamoten Stig Danielsson, sakkunnige Thörn och experten Utterström har gemensamt avgett ett särskilt yttrande över den del av betänkandet som avser konsumentskyddet inom bankområdet. Därutöver har Utterström i ett tillägg till detta yttrande vidareutvecklat sin mening i denna fråga.

En omfattande del av utredningens arbete har sedan lång tid tillbaka inriktats på att anpassa lagen (1955: 183) om bankrörelse till bl. a. den nya aktiebolagslagen. Detta arbete är i stort sett avslutat. Utredningen har även påbörjat ett motsvarande arbete med lagen (1955: 416) om sparbanker.

Ledamoten Stig Danielsson, som är ledamot av bankinspektionens styrelse, har inte deltagit i utredningens beslut beträffande förslaget om sammansättning av inspektionens styrelse.

Stockholm i juni 1980

På utredningens vägnar
Kurt Malmgren

Lars Bredin
Lars Noltorp
Anders Nordström

Sammanfattning

I banklagsutredningens direktiv konstateras att bankinspektionens tillsynsuppgifter i ökad utsträckning inriktats på att tillvarata låntagares och andra bankkunders intressen. De gällande tillsynsreglerna i banklagstiftningen behandlar emellertid inte närmare bankinspektionens uppgift att i sin tillsynsverksamhet beakta konsumentintressen. Det bör enligt direktiven ankomma på utredningen att närmare överväga vad som bör gälla i fråga om inspektionens granskning av bankernas verksamhet i syfte att i skilda hänseenden ge ett konsumentskydd åt bankkunderna. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt frågan hur gränsen bör dras mellan inspektionens verksamhet och den verksamhet som utövas av de konsumentpolitiska organen. En avvägning bör därvid göras mellan önskemålet att myndighetskontakterna med bankerna samordnas och behovet av ett likformigt konsumentskydd inom olika sektorer av näringslivet.

Under senare år har konsumentpolitiken varit föremål för en ingående diskussion. En omfattande lagstiftning har under 1970-talet genomförts för att ge konsumenterna ett ökat rättsskydd och ett reformarbete på detta område pågår fortfarande. Centrala lagar som tar sikte på att skydda konsumenterna är marknadsföringslagen (1975: 148) (MFL), lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor (AVL) och konsumentkreditlagen (1977: 981) (KkrL).

MFL som är tillämplig på all näringsverksamhet syftar bl. a. till att skydda konsumenterna mot otillbörlig marknadsföring och att tillförsäkra dem information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Tillsynsuppgifterna ligger hos konsumentverket/KO (KOV). AVL syftar till att förhindra att näringsidkare i sin verksamhet använder sig av villkor som kan anses oskäliga mot konsumenterna. Tillsynen utövas av KOV. Lagen gäller dock inte för bankverksamhet och annan verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen. De avtalsvillkor bankerna använder sig av granskas i stället av inspektionen med stöd av den s. k. sundhetsparagrafen i banklagarna. KkrL innehåller bl. a. bestämmelser om marknadsföring av kredit och syftar till att ge konsumenterna en fullgod information om kostnader för krediter. Tillsynen över att bankerna iakttar KkrL:s bestämmelser ankommer på bankinspektionen. Samtidigt anknyter emellertid KkrL till MFL och till dess system för kontroll, rättslig prövning och sanktionering av att informationsskyldigheten fullgörs. Detta innebär att även de konsumentpolitiska organen formellt sett kan ingripa mot en banks marknadsföring av krediter.

Utredningen anser att det finns behov av en aktiv konsumentpolitik även inom bankområdet och anser det naturligt att bankernas kunder tillförsäkras samma skydd som andra konsumenter. Däremot har utredningen inte funnit att det finns anledning att på bankområdet föreslå mer detaljerade

eller strängare konsumenträttsliga bestämmelser än de som gäller eller kan komma att gälla för annan näringsverksamhet. Utredningen har därför huvudsakligen inriktat sig på frågan hur tillsynen organisatoriskt bör anordnas. Utredningen har härvid arbetat med i huvudsak två modeller. Den ena innebär i princip att den slutliga prövningen av samtliga konsumentärenden på bankområdet skall åvila marknadsdomstolen och att den granskning, som leder till en prövning inför marknadsdomstolen, sker hos KOV. Den andra modellen innebär att all tillsyn såvitt gäller konsumentskyddet på bankområdet anförtros bankinspektionen.

Utredningen har vid valet mellan dessa modeller funnit att övervägande skäl talar för att samla tillsynsuppgifterna hos bankinspektionen. Utredningens uppfattning grundas främst på att inspektionens kompetens, resurser och erfarenheter är nödvändiga för att konsumentskyddet på bankområdet utformas så att andra vitala intressen inte sätts åsido. Sålunda måste t. ex. en låntagarkonsuments intressen alltid vägas mot insättarkonsumenternas skyddsintresse. Vid utformningen av konsumentskyddet är det vidare av vikt att hänsyn tas till de kreditpolitiska förutsättningarna för bankernas verksamhet. Utredningen har i detta sammanhang också beaktat att inspektionen har betydande erfarenhet av bankernas verksamhet och ett väl fungerande kontakt- och informationsnät i förhållande till bankerna. Genom att samla alla tillsynsuppgifter hos en och samma myndighet undviks vidare de olägenheter som kan uppstå med nuvarande ordning, vilken innebär att en och samma företeelse kan komma att prövas av såväl inspektionen med stöd av banklagarna som av de konsumentpolitiska organen med stöd av konsumentlagstiftningen. Genom att tillsynsuppgifterna samlas hos inspektionen samordnas bankernas och konsumenternas myndighetskontakter och förenklas administrationen av de konsumentpolitiska frågorna. Detta bör enligt utredningens uppfattning vara det samhällsekonomiskt mest fördelaktiga sättet att ta tillvara konsumentintressena på bankområdet.

Utredningen har även vid en genomgång av bestämmelserna i de centrala näringsrättliga lagarna – AVL, MFL och KkrL – funnit att bankinspektionen med fördel ensam kan anförtros uppgifterna att övervaka bankernas avtalsvillkor och ha tillsyn över bankernas marknadsföring och information om krediter. Lagtekniskt föreslås detta ske bl. a. genom att generalklausulerna i MFL och AVL tas in i banklagarna.

Ett framgångsrikt tillvaratagande av konsumentintressena på bankområdet förutsätter emellertid ett nära samarbete mellan KOV och inspektionen. Genom ett sådant samarbete bör KOV:s betydande resurser och kunnande samt breda kontaktytor med allmänhet, myndigheter och organisationer kunna tas till vara så att förutsättningar skapas för en enhetlig utformning av konsumentskyddet i all näringsverksamhet. Utredningen föreslår i andra delen av betänkandet en förändrad sammansättning av inspektionens styrelse med ett förstärkt lekmannainflytande. Som repre-

sentant för konsumentintressena föreslås bl. a. att en representant för KOV skall ingå i styrelsen. Härigenom kommer kontakterna mellan myndigheterna att underlättas och förbättras. Vidare föreslår utredningen att det inrättas ett kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet. Detta forum avses utgöra en plattform för överläggningar mellan representanter för inspektionen, KOV och de olika bankinstituten. Samrådsorganet bör organisatoriskt vara fristående från myndigheterna. Inspektionen bör vara sammankallande och också tillhandahålla sekreterare.

Den föreslagna lösningen att inom bankområdet samla tillsynsuppgifterna hos inspektionen bör enligt utredningens uppfattning även kunna genomföras för andra verksamheter som står under inspektionens tillsyn. Flera av inspektionens tillsynsobjekt har nämligen en verksamhet som liknar bankinstitutens. Detta gäller fondkommissionsbolag, kreditaktiebolag, finansbolag och hypoteksinstitut.

Utredningen tar även upp frågan om hur konsumenttvister på bankområdet bör prövas. Någon ändring i gällande ordning föreslås inte. Bankinspektionen skall alltså endast i undantagsfall ta ställning i sådana tvister och någon utvidgning av allmänna reklamationsnämndens verksamhetsområde till att omfatta även banktjänster har inte heller bedömts vara påkallad.

I ett särskilt yttrande förordas att gränsdragningen mellan KOV och bankinspektionen när det gäller konsumentfrågorna görs så att MFL skall handläggas av KOV medan avtalsvillkorsgranskningen och tillsynen enligt KkrL skall handläggas av bankinspektionen.

Bankinspektionen leds f n av en styrelse om sju personer. Till övervägande del – fem av sju – utgörs den av ledande tjänstemän hos inspektionen. Därtill kommer två ledamöter som regeringen utser särskilt och som f n närmast kan betraktas som företrädare för ekonomisk sakkunskap.

Näringsutskottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande 1977/78: 57 uttalat att det finns goda skäl att överväga en förändrad sammansättning av bankinspektionens styrelse efter mönster av de lekmannastyrelser som förekommer vid majoriteten av de centrala ämbetsverken. Regeringen har överlämnat betänkandet till banklagsutredningen för att övervägas i samband med utredningsuppdragets fullgörande.

Näringsutskottets uttalande måste enligt utredningen uppfattas som ett ställningstagande för att en förändring bör ske när det gäller sammansättningen av inspektionens styrelse. Utredningen framhåller att inspektionen hittills fungerat väl. Styrelsen spelar här en central roll och det är uppenbart att den bidragit till att inspektionen snabbt, effektivt och med kompetens kunnat fylla sina uppgifter. Det har för utredningen varit en given utgångspunkt att förändringar av styrelsens sammansättning inte får försämra inspektionens möjligheter till effektiva insatser.

Vid en samlad bedömning av skälen för och emot har utredningen stannat för att föreslå vissa förändringar i sammansättningen av inspektio-

nens styrelse, som bl a innebär att den nuvarande starka tjänstemannarepresentationen något begränsas till förmån för ett reellt lekmannainflytande i styrelsen. Liksom f n föreslås att inspektionens generaldirektör skall vara ledamot och styrelsens ordförande. Verket föreslås därjämte bli representerat i styrelsen genom generaldirektörens ställföreträdare. I syfte att tillföra inspektionen särskild sakkunskap i ekonomiska, konsumenträttsliga och konsumentpolitiska frågor föreslås vidare att en representant för riksbanken och en representant för KOV skall ingå i styrelsen samt att regeringen utser en i företagsekonomiska frågor sakkunnig person. En lekmannarepresentation som i första hand syftar till att vidga inspektionens kontaktytor och tillföra verket erfarenheter från andra verksamhetsområden föreslås ske genom att två parlamentariker bereds plats i styrelsen. Kungörelsen (1974: 224) om personalföreträdare i statlig myndighets styrelse m. m. föreslås slutligen bli tillämplig på inspektionen.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 183) om bankrörelse

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1955: 183) om bankrörelse att i lagen skall införas två nya bestämmelser, 148 a och 148 b §§, vilka skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

148 a §

Företar ett bankaktiebolag vid marknadsföring av tjänster eller andra nyttigheter reklamåtgärder eller andra handlingar som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörliga mot konsumenter eller näringsidkare, kan bankinspektionen förbjuda bankbolaget att fortsätta därmed eller att företa andra liknande handlingar.

Underlåter ett bankbolag att vid sin marknadsföring lämna information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt, kan bankinspektionen ålägga bolaget att lämna sådan information. Åläggandet får innehålla att informationen skall

1. lämnas genom skyltning eller tillhandahållas i annan form i en banklokal,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som bolaget använder vid marknadsföringen, eller

3. i viss form lämnas till de konsumenter som begär det.

148 b §

Är villkor, som ett bankbolag använder vid erbjudande av tjänster eller andra nyttigheter till konsumenter för huvudsakligen enskilt bruk, med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter att anse som oskäliga mot konsumenter, kan bankinspektionen, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddela bolaget förbud att framdeles i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor.

Denna lag träder i kraft den

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955: 416) om sparbanker

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1955: 416) om sparbanker att i lagen skall införas två nya bestämmelser, 80 a och 80 b §§, vilka skall ha nedan angivna lydelse.

80 a §

Företar en sparbank vid marknadsföring av tjänster eller andra nyttigheter reklamåtgärder eller andra handlingar, som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörliga mot konsumenter eller näringsidkare, kan bankinspektionen förbjuda sparbanken att fortsätta därmed eller att företa andra likande handlingar.

Underlåter en sparbank att vid sin marknadsföring lämna information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt kan bankinspektionen ålägga sparbanken att lämna sådan information. Åläggandet får innehålla att informationen skall

1. lämnas genom skyltning eller tillhandahållas i annan form i en banklokal,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som sparbanken använder vid marknadsföringen, eller

3. i viss form lämnas till de konsumenter som begär det.

80 b §

Är villkor, som en sparbank använder vid erbjudande av tjänster eller andra nyttigheter till konsumenter för huvudsakligen enskilt bruk, med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter att anse som oskäliga mot konsumenter, kan bankinspektionen, om det är påkallat från allmän synpunkt, meddela sparbanken förbud att framdeles i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor.

Denna lag träder i kraft den

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen att i lagen införas två nya bestämmelser, 68 a, och 68 b §§, vilka skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

68 a §

Företar en kreditkassa vid marknadsföring av tjänster eller andra nyttigheter reklamåtgärder eller andra handlingar, som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörliga mot konsumenter eller näringsidkare, kan bankinspektionen förbjuda kreditkassan att fortsätta därmed eller att företa andra liknande handlingar.

Underlåter en kreditkassa att vid sin marknadsföring lämna information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt, kan bankinspektionen ålägga kreditkassan att lämna sådan information. Åläggandet får innehålla att informationen skall

1. lämnas genom skyltning eller tillhandahållas i annan form i en banklokal,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som kreditkassan använder vid marknadsföringen, eller

3. i viss form lämnas till de konsumenter som begär det.

68 b §

Är villkor, som en kreditkassa använder vid erbjudande av tjänster eller andra nyttigheter till konsumenter för huvudsakligen enskilt bruk, med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter att anse som oskäliga mot konsumenter, kan bankinspektionen om det är påkallat från allmän synpunkt, meddela kreditkassan förbud att framdeles i likande fall använda samma eller väsentligen samma villkor.

Denna lag träder i kraft den

4 Förslag till

Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975: 1418)

Härigenom föreskrivs i fråga om marknadsföringslagen (1975: 1418) att 1 § skall ha nedan angivna lydelse.

1 §

Denna lag har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av varor, tjänster och andra nyttigheter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter och näringsidkare.

Denna lag gäller inte i fråga om verksamhet som drivs av bankaktiebolag, sparbanker eller jordbrukets kreditkassor.

Denna lag träder i kraft den

5 Förslag till

Lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977: 981)

Härigenom föreskrivs i fråga om konsumentkreditlagen (1977: 981) att 7 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 §	
I fråga om underlåtelse att lämna information som anges i 5 och 6 §§ eller som annars är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt gäller marknadsföringslagen (1975: 1418).	I fråga om underlåtelse att lämna information som anges i 5 och 6 §§ eller som annars är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt gäller marknadsföringslagen (1975: 1418). *Såvitt avser bankinstituts underlåtelse att lämna nämnda information gäller dock lagen (1955: 183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker och lagen 1956:216) om jordbrukskassarörelsen.*

Denna lag träder i kraft den

6 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1979: 740) med instruktion för bankinspektionen.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1979: 740) med instruktion för bankinspektionen, att 3, 5, 9 och 20 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 §[1]
I fråga om pris- och konkurrensförhållanden inom bankväsendet och annan företagsamhet över vilken inspektionen har tillsyn skall inspektionen samråda med ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor.	*Inspektionen skall samråda med ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor i fråga om pris- och konkurrensförhållanden och med konsumentverket i konsumentfrågor inom bankväsendet och annan företagsamhet över vilken inspektionen har tillsyn.*

– – –

1 Konsumentskyddet inom bankområdet

1.1 Direktiven

Utredningen (Fi 1976: 04) med uppdrag att se över banklagstiftningen, som har antagit namnet banklagsutredningen skall enligt direktiven bl. a. närmare överväga vad som bör gälla i fråga om bankinspektionens granskning av bankernas verksamhet i syfte att i skilda hänseenden ge ett konsumentskydd åt bankkunderna. Direktiven vars fullständiga lydelse framgår av vad chefen för finansdepartementet anförde till regeringsprotokollet den 23 juni 1976, innehåller såvitt nu är av intresse i huvudsak följande.

Som jag nyss har nämnt tar de gällande tillsynsreglerna främst sikte på en övervakning av de förhållanden som kan inverka på bankernas säkerhet. Den allmänna bestämmelsen att bankinspektionen även i övrigt med uppmärksamhet skall följa bankernas verksamhet i den mån det behövs för kännedom om förhållanden som är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten har emellertid gjort det möjligt för inspektionen att i sin tillsynsverksamhet också beakta låntagares och andra bankkunders intressen. Detta sker bl. a. genom undersökningar i ärenden som aktualiseras genom klagomål av låntagare och genom granskning av t. ex. de formulär som bankerna använder i sin kreditgivningsverksamhet.

Bankinspektionens uppgift att bevaka även konsumentintressen har under de senaste åren framhållits i samband med olika reformer på konsumentskyddets område. Lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor, som ger konsumentombudsmannen och marknadsdomstolen möjlighet att ingripa mot avtalsvillkor som är oskäliga mot konsumenterna, är inte tillämplig på verksamhet som står under inspektionens tillsyn. Vid lagens tillkomst ansågs det nämligen att granskningen av villkoren i de avtal som banker erbjuder allmänheten borde utföras av inspektionen. Det har vidare lagts på bankinspektionen att kontrollera efterlevnaden av inkassolagen (1974: 182) såvitt gäller institut som står under inspektionens allmänna tillsyn. Granskningen av bankinstitutens marknadsföring ankommer däremot enligt marknadsföringslagen (1975: 1418) på de konsumentpolitiska myndigheterna.

Bankinspektionens tillsynsuppgifter har sålunda efter hand i ökad utsträckning inriktats på att tillvarata låntagares och andra bankkunders intressen. De gällande tillsynsreglerna i banklagstiftningen behandlar emellertid inte närmare bankinspektionens uppgift att i sin tillsynsverksamhet beakta konsumentintressen. Det bör ankomma på kommittén att närmare överväga vad som bör gälla i fråga om inspektionens granskning av bankernas verksamhet i syfte att i skilda hänseenden ge ett konsumentskydd åt bankkunderna. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt frågan hur

gränsen bör dras mellan inspektionens verksamhet och den verksamhet som utövas av de konsumentpolitiska organen. En avvägning bör därvid göras mellan önskemålet att myndighetskontakterna med bankerna samordnas och behovet av ett likformigt konsumentskydd inom olika sektorer av näringslivet.

1.2 Inledning

Konsumentpolitikens uppgift är att stödja enskilda konsumenter och förbättra deras ställning på marknaden. Denna politik har under senare år resulterat i en omfattande lagstiftning och nya organ har inrättats för att på olika sätt ta till vara dessa konsumenters intressen.

Det grundläggande konsumentskyddet på bankområdet har emellertid sedan lång tid tillbaka tillvaratagits genom banklagstiftningen. Denna ställer synnerligen stränga krav på bankerna framför allt när det gäller förvaltningen av insättarnas medel och kan således ses som en form av konsumentskydd i insättarnas intressen.

Som framgår av direktiven kan banksinspektionen enligt de allmänna regler som gäller för inspektionens tillsyn över banksinstituten även beakta låntagares och andra bankkunders intressen. Dessa tillsynsreglerna innebär också ett betydelsefullt skydd för bankkunderna. Främst är det här fråga om inspektionens övervakning av de förhållanden som kan inverka på bankernas säkerhet, men tillsynen går även ut på att i stort värna om en sund utveckling av bankverksamheten. De allmänna tillsynsbestämmelserna i de olika banklagarna innehåller emellertid inga preciserade riktlinjer för hur bankinspektionen skall värna om konsumentskyddet inom bankväsendet.

Den under senare år tillkomna konsumenträttsliga lagstiftningen är till största delen direkt tillämplig på bankområdet. I vissa fall har den fått en analog tillämpning. Såväl banksinpektionen som konsumentverket/KO (KOV) har tilldelats tillsynsuppgifter. I några fall har svårigheter uppstått när det gäller att avgöra till vilken myndighets ansvarsområde viss fråga hör. Sådan oklarhet gäller förutom för bankverksamheten också för annan verksamhet som står under banksinpektionens tillsyn.

1.3 Bankinspektionens tillsynsobjekt

Den statliga tillsynen över kreditmarknaden påkallades ursprungligen av bankbolagens rätt att ge ut egna sedlar. Denna tillsyn är i huvudsak lika gammal som bankväsendet självt. Efter hand har bankernas verksamhet ändrats. Även kreditmarknaden i övrigt har ändrats bl. a. genom att andra kreditinstitut har tillskapats. Den statliga tillsynen har följt denna utveckling och därmed också fått annat innehåll och omfattning.

Bankinspektionen, som tillkom år 1906, har således främst tillsyn över

bankväsendet med dess tre olika bankinstitut, affärsbankerna, sparbankerna och föreningsbankerna. År 1969 reformerades bankernas rörelseregler och bankerna gavs möjlighet att konkurrera på lika villkor. Samtliga banker kan således numera i princip förmedla en fullständig finansiell service till såväl allmänheten, näringslivet som den offentliga sektorn.

Bankinspektionens tillsyn omfattar även kreditaktiebolagen för bostäder och industri samt stads- och landshypoteksinstituten. Dessa har till skillnad från bankerna karaktär av speciallåneinstitut och har som s. k. mellanhandsinstitut fått en ökad betydelse på den svenska kapitalmarknaden.

En annan sida av bankinspektionens verksamhet gäller tillsynen över dem som på olika sätt deltar i värdepappershandeln. Stockholms fondbörs, fondkommissionsbolagen, Värdepapperscentralen VPC AB och aktiefonderna inklusive fondbolagen är samtliga underställda inspektionens tillsyn.

Under senare årtionden har kreditgivningen i allt större omfattning utvecklats i nya former som t. ex. factoring, leasing och kontokortskrediter. Företag som ägnar sig åt denna verksamhet brukar benämnas finansierings- eller finansföretag. Genom ny lagstiftning, lagen (1980: 2) om finansbolag, som träder i kraft den 1 juli 1980, kommer de företag som skall omfattas av lagen att inordnas under bankinspektionens tillsyn. Dessa företag täcker volymmässigt större delen av marknaden.

1.4 Bankinstitutens verksamhet och de centrala bestämmelserna för dess reglering

Den offentliga tillsynen över bankinstituten har utformats mot bakgrund av bankernas verksamhet och den särskilda regleringen av denna.

Bankernas verksamhet regleras genom lagen (1955: 183) om bankrörelse (BL), lagen (1955: 416) om sparbanker (SpL) och lagen (1956: 216) om jordbrukskasserörelsen (JkL).

Bankrörelse är "sådan verksamhet, i vilken ingår inlåning från allmänheten på räkning som av bank allmänneligen begagnas". För att driva sådan rörelse fordras tillstånd. Vid tillståndsgivningen kontrolleras att bolagsordning, reglementen eller stadgar stämmer överens med banklagarna. Samtidigt prövas om den avsedda rörelsen kan anses nyttig för det allmänna.

I banklagstiftningen upptar säkerhetsaspekten, dvs. reglerna för tryggande av bankernas soliditet och solvens, stort utrymme. Sålunda finns i banklagarna krav på att bankinstituten skall ha eget kapital av viss storlek, s. k. kapitaltäckningsregler. Härutöver finns tämligen detaljerade bestämmelser om banksintitutens kreditgivning. Det anges t. ex. mot vilka säkerheter som krediter får beviljas, i vilka former kreditgivningen får ske och för vilken tid krediterna får lämnas. Vidare föreskrivs i banklagarna att bank skall ha en kassareserv av viss storlek. För att trygga en seriös och objektiv handläggning av ärendena finns regler om kreditjäv, som innebär

att vissa funktionärers möjlighet att få kredit i den egna banken är begränsade.

Bankernas huvuduppgift är att samla upp sparande, inlåning, och föra medlen vidare, huvudsakligen i form av kortfristig utlåning.

För att tillgodose insättarnas skiftande önskemål erbjuder bankerna en rad inlåningskonton med olika långa uppsägningstider och olika räntesatser. Förutom kontoformer med fastlagda villkor förekommer det att bankerna lånar in medel under speciella villkor, specialinlåning. Det rör sig i regel om stora belopp som binds på viss tid.

För att tillgodose kunder med varierande lånebehov och förutsättningar i fråga om säkerheter m. m. erbjuder banker många kreditformer med olika uppläggning och villkor. En stor del av utlåningen utgörs av reverslån. Andra låneformer är krediter i räkning, såsom check- och banklönekrediter samt byggnadskrediter, och växlar samt remburskrediter. Bankerna förmedlar även lån av mer långfristig art. För privatpersoner är de s. k. sparlånen en vanlig låneform. Som kredit räknas också garantier av skilda slag som bankerna lämnar.

Räntesatsen för lån bestäms främst av den risk banken tar och den säkerhet låntagaren kan ställa. Räntenivån på bankernas utlåning, liksom på inlåningen, följer i regel riksbankens diskonto.

En grundregel för bankernas utlåning är att lån inte kan beviljas utan betryggande säkerhet i form av fast eller lös egendom s. k. realsäkerhet, eller borgen, s. k. namnsäkerhet. Under vissa förutsättningar kan dock bankerna lämna lån utan säkerhet, s. k. blancokrediter. Kreditprövningen grundas emellertid inte enbart på säkerheterna. Både när det gäller företagskrediter och krediter till privatpersoner prövar bankerna ingående låntagarens ekonomiska ställning och möjlighet att bära en sökt kredit.

Utöver in- och utlåningsverksamheten åtar sig bankerna ett flertal tjänster. De tjänstgör som betalningsförmedlare och åtar sig vissa former av inkassoverksamhet. Flera banker har en omfattande utlandsrörelse. Inom bankerna bedrivs vidare fond- och notariatverksamhet. Fondrörelsen består i att bankerna dels medverkar vid utgivning av nya värdepapper, dels förmedlar köp och försäljning av redan utgivna värdepapper och dels medverkar med utbetalning av utdelningar och räntor på värdepapper. Notariattjänster består framförallt i att förvalta och förvara värdehandlingar och värdeföremål för bankernas kunder. Notariatavdelningarna lämnar även råd och anvisningar i ekonomiska och juridiska angelägenheter och åtar sig vissa juridiska uppdrag.

Bankernas tjänster lämnas som regel mot vissa avgifter eller kostnader.

1.5 Bankinspektionens allmänna tillsynsverksamhet

I BL nämns uppgifter för banksinspektionen som tillsyns- och registreringsmyndighet i stort sett under varje avsnitt. Dessutom finns två avsnitt – "om tillsyn å bankaktiebolag" och "om registrering" – som i detalj

reglerar bankernas och inspektionens skyldigheter. Detaljregleringen av tillsynsarbetet kompletteras av en bestämmelse som ger inspektionen ett mer allmänt handlingsutrymme. Denna bestämmelse, som har karaktär av en generalklausul, återfinns i 147 § BL och innehåller följande. "Det åligger tillsynsmyndigheten att jämväl i övrigt med uppmärksamhet följa bankbolagens verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden som kunna inverka på bolags säkerhet eller eljest är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten."

Inspektionen har således tilldelats ett ansvar att löpande följa bankernas utveckling och därvid övervaka att bankerna ställer sig BL och andra författningar samt respektive instituts bolagsordning, reglemente eller stadgar till efterrättelse. Inspektionen är också skyldig att ingripa om den bedömer att missförhållanden föreligger (154 § BL).

Tillsyns- och registreringsbestämmelserna för sparbanker och föreningsbanker är uppbyggda med BL som förebild. Lagarna för hypoteksinstituten, kreditaktiebolagen, aktiefondsverksamheten, finansbolagen och fondkommissionslagen samt lagen om Stockholms fondbörs innehåller även de detaljbestämmelser som anpassats efter varje typ av verksamhet. Vidare finns för varje tillsynsområde en mera allmänt hållen tillsynsbestämmelse, som har karaktär av generalklausul.

Traditionellt syftar den offentliga tillsynen över bankerna till att från säkerhetssynpunkt granska verksamheten och på så sätt trygga insättarnas medel. Utöver kravet på soliditet och likviditet skall tillsynen också avse förhållanden som i övrigt är av betydelse för en sund utveckling av bankverksamheten (god banksed). Tillsynen skall utövas med ledning av de handlingar som bankerna är skyldiga att sända till inspektionen eller genom upplysningar, som inspektionen inhämtar vid bankundersökningar. Om bankinspektionen skulle upptäcka några missförhållanden kan detta föranleda erinran eller föreläggande för banken att göra rättelse. I allvarligare fall kan tillståndet för en affärsbank eller föreningsbank återkallas och vad gäller en sparbank kan inspektionen förordna, att sparbanken genast skall träda i likvidation. I praktiken är ett formlöst påpekande under hand vanligen tillräckligt för att eventuella missförhållanden skall rättas till.

Inom bankinspektionens allmänna tillsynsverksamhet faller även att ta till vara bankkundernas intressen. Denna konsumentskyddande uppgift, som utgör ett led i inspektionens strävan att verka för en sund utveckling av bankverksamheten, utvecklas närmare nedan under avsnitt 1.10.

Bankinspektionens verksamhet i övrigt framgår av dess instruktion (SFS 1979: 740). Här anges bl. a. att inspektionen skall följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden i fråga om bankväsendet och annan företagsamhet över vilken inspektionen har tillsyn samt föra kartellregister. I dessa frågor skall samråd ske med ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor. Inspektionens informationsuppgift innefattar skyldighet att publicera viss statistik och sammandrag av bankernas ställningsöversikter.

Beträffande sammansättningen av bankinspektionens styrelse och organisation i övrigt hänvisas till den andra delen av betänkandet.

Bankinspektionens verksamhet finansieras genom obligatoriska bidrag från dem som är underkastade tillsyn av inspektionen.

Samhället kontrollerar förutom genom bankinspektionen kapitalmarknaden och dess organisationer genom ett flertal myndigheter och instruktioner. Bankerna kontrolleras genom riksbanken, näringsfrihetsombudsmannen, KOV och datainspektionen. I bankernas styrelser, såväl centralt som regionalt, återfinns representanter för det allmänna och för de anställda. Bankerna har härigenom fått en halvofficiell prägel.

1.6 Konsumentlagstiftning med anknytning till bankområdet

Utöver den reglering som tar direkt sikte på själva bankverksamheten är, när konsumentskyddet på bankområdet diskuteras, även av intresse den allmänna konsumentskyddande lagstiftning som vuxit fram alltsedan slutet av 1960-talet.

Konsumentlagstiftningen är till största delen av antingen näringsrättslig eller civilrättslig natur. Den näringsrättsliga lagstiftningen syftar till att stärka hela konsumentkollektivets ställning genom att göra det möjligt till ingripande som syftar till förändringar i framtiden av ett företags verksamhet i visst hänseende. Bland lagarna på området märks marknadsföringslagen (1975: 118) (MFL), och lagen (1971: 112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor, avtalsvillkorslagen (AVL). Den civilrättsliga lagstiftningen ger anvisningar om hur enskilda tvister skall lösas och kan få betydelse för ett redan ingånget avtal. Exempel härpå är generalklausulen i 36 § lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Av både näringsrättslig och civilrättslig natur är konsumentkreditlagen (1977: 981), (KkrL).

Tillämpningen av den näringsrättsliga konsumentskyddande lagstiftningen är i huvudsak anförtrodd två särskilda myndigheter – KOV och marknadsdomstolen (MD).

Vid sidan av den näringsrättsliga lagstiftningen finns på konsumentområdet också viss lagstiftning av processrättslig natur. Hit hör främst lagen (1974: 8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, den s. k. småmålslagen. Till processrättslig konsumentskyddande lagstiftning kan också hänföras rättshjälpslagen (1972: 429). Ingen av dessa lagar är dock begränsad till konsumentområdet.

1.6.1 Marknadsföringslagen (MFL)

MFL trädde i kraft den 1 juli 1976. Den ersatte lagen om otillbörlig marknadsföring, som hade en mer begränsad räckvidd.

Syftet med MFL är att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av varor och tjänster samt motverka sådan

marknadsföring som är otillbörlig. Vid tillkomsten av denna lagstiftning diskuterades över huvud taget inte frågan om bankverksamheten borde regleras på annat sätt än övrig näringsverksamhet.

MFL:s ändamål tillgodoses i första hand genom att KOV bevakar marknaden och vid behov tar upp överläggningar med berörda näringsidkare/branschorganisationer för att få till stånd en marknadsföring som står i överensstämmelse med konsumenternas intressen. För det fall att denna verksamhet, som i första hand bygger på frivilliga överenskommelser, inte leder till önskat resultat, ger lagen möjlighet att med stöd av tre generalklausuler vidta tvingande åtgärder – vitesföreläggande – mot näringsidkare. Lagen är uppbyggd kring dessa tre generalklausuler. Den första gör det möjligt att förbjuda reklamåtgärd eller annan handling som näringsidkare – vartill även bankinspektionen är att räkna – företar vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nyttighet och som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare.

Den andra generalklausulen innebär att näringsidkare beträffande produkter som han marknadsför kan åläggas att lämna sådan information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt.

Den tredje generalklausulen behandlar produktsäkerhet m. m.

Vissa marknadsföringsåtgärder är straffsanktionerade. Detta gäller uppsåtlig användning av vilseledande framställning vid marknadsföring samt vissa former av s. k. kombinationserbjudanden. De tre generalklausulerna upprätthålls emellertid inte genom straff utan genom vite.

Förbud och åligganden enligt de tre generalklausulerna meddelas av MD på talan av KO. I fall som inte är av större vikt får fråga om förbud eller åläggande prövas av KO genom s. k. förbuds- och informationsföreläggande. Godkänns föreläggandet gäller det som förbud eller åläggande som har meddelats av MD. Förbud eller åläggande skall i regel förenas med vite. Fråga om utdömande av vite prövas av allmän domstol efter talan av åklagare.

Om KO för visst fall beslutar att inte göra ansökan hos MD, får sådan göras av bl. a. sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare.

1.6.2 Avtalsvillkorslagen (AVL)

AVL trädde i kraft den 1 juli 1971 och fick den 1 juli 1977 ett utvidgat tillämpningsområde.

Lagen syftar till att utmönstra avtalsklausuler som ensidigt tillgodoser näringsidkarna i förhållande till konsumenterna. På så sätt skall man få till stånd en bättre avvägning mellan de olika intressena vid utformningen av kontraktsformulär inom olika branscher.

I likhet med MFL bygger AVL på tanken att KOV bevakar marknaden och vid behov tar upp överläggningar i syfte att få till stånd sådana

ändringar i standardavtalsvillkor som kan anses oskäliga. Om KO önskar få till stånd ett prejudicerande avgörande eller om förhandlingarna blir resultatlösa, kan KO föra talan hos MD om förbud enligt lagen. Liksom i MFL kan ansökan i vissa fall göras av sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare.

Den centrala bestämmelsen i AVL är utformad som en generalklausul. Denna ger möjlighet att om det är påkallat från allmän synpunkt förbjuda en näringsidkare att använda villkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter är att anse som oskäligt mot konsumenten. Ett förbud mot visst villkor gäller endast den aktuella näringsidkarens framtida användning av villkoret. Förbud enligt AVL skall som regel förenas med vite.

Lagen gäller ifråga om villkor som används vid erbjudande av varor och tjänster. Den är också tillämplig på villkor som används av en näringsidkare vid erbjudande av andra nyttigheter eller på villkor som används vid yrkesmässig förmedling av erbjudanden.

Från AVL:s tillämpningsområde har undantagits verksamhet som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen. Anledningen härtill var att nämnda tillsynsmyndigheter ansågs utöva viss granskningsverksamhet även i vad avsåg de avtalsvillkor som används av de företag som stod under tillsyn. Det bedömdes då naturligt att kontroll- och övervakningsbefogenheterna också i fortsättningen anförtroddes de särskilda inspektionsmyndigheterna, vilket dock inte uteslöt att granskningsverksamheten kunde behöva byggas ut och intensifieras. Vad särskilt gällde bankverksamheten beaktades även det intresse som de penningvårdande myndigheterna kan ha av att kunna anlägga speciella penningpolitiska aspekter på villkoren för bankernas kreditgivningsverksamhet (prop. 1971: 15 sid. 69).

1.6.3 Konsumentkreditlagen (KkrL)

KkrL trädde i kraft den 1 juli 1979. Syftet med lagen är att stärka konsumenternas ställning i kreditsammanhang.

KkrL innehåller till en början näringsrättsliga regler om vilken information som en kreditgivare skall lämna. Reglerna innebär att näringsidkare vid annonsering, skyltning och liknande marknadsföring beträffande kredit skall lämna information om bl. a. den effektiva räntan för krediten. Motsvarande information skall lämnas innan avtal om kredit sluts.

Lagen innehåller också civilrättsliga bestämmelser om kontantinsats vid krediköp som om rätt att återta vara såld på kredit.

Vid sidan om de nu upptagna bestämmelserna innehåller lagen regler om bl. a. köparens befogenheter mot annan kreditgivare än säljaren och förbud mot vissa fordringsbevis.

Bestämmelserna i KkrL knyter an till det näringsrättsliga systemet i MFL och AVL. Bl. a. gäller att om en näringsidkare underlåter att lämna

information om kreditkostnaden, skall detta anses utgöra en otillbörlig marknadsföringsåtgärd enligt MFL. Närmare riktlinjer för tillämpningen skall utformas av KOV, i första hand efter förhandlingar med berörda näringslivsorganisationer. På det sättet kan en anpassning nås till de särskilda förhållanden som råder inom olika branscher. I sista hand ankommer det på MD att genom ålägganden eller förbud bestämma reglernas innehåll.

KOV utövar tillsyn över efterlevnaden av lagen. Tillsynen omfattar dock inte Sveriges riksbank, Sveriges investeringsbanks aktiebolag eller verksamhet som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen.

Frågan om KOV:s tillsyn enligt KkrL även borde omfatta banker diskuterades ingående under remissbehandlingen. Krediter som är fristående från kreditköp, t.ex. vanliga banklån eller checkräkningskrediter, berörs endast av KkrL:s bestämmelser om marknadsföring av kredit. Enligt departementschefen får när det gäller marknadsföring reglerna i bl.a. 11 § MFL – som ger KO möjlighet att informationsförelägga bank – anses ge konsumentmyndigheterna tillräckliga möjligheter till kontroll av bankers marknadsföring av kredit. Vad därefter gäller kravet på kontantinsats och förbudet mot användning av förbehåll om återtaganderätt vid kreditköp kan dessa endast riktas mot säljare. Tillämpningen av lagens bestämmelser i övrigt kan dock bli aktuell genom att bank medverkar som kreditgivare vid kreditköp. Tillsynen av att bankerna härvid iakttar KkrL:s regler borde enligt departementschefens mening ankomma på bankinspektionen inom ramen för dess allmänna tillsynsverksamhet (prop. 1976/77: 123 sid. 146 f.).

Enligt lagutskottets mening måste det anses riktigt att näringsidkare, som redan är underkastad tillsyn av särskild myndighet, ställs under tillsyn av samma myndighet när det gäller efterlevnaden av KkrL. Utskottet tillstyrkte således att verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen undantas från KOV:s tillsyn av lagen. Samtidigt fann utskottet att denna ordning kunde medföra vissa problem i det att reglerna om inspektionens tillsyn inte inskränker de befogenheter som tillkommer KO enligt MFL. I KkrL föreskrivs att ifråga om underlåtelse att lämna information rörande effektiv ränta m.m. gäller MFL. Med hänsyn till att KO sålunda har möjlighet att ingripa med t.ex. informationsföreläggande förutsatte utskottet att bankinspektionen – för undvikande av kompetenskonflikter – vid utfärdandet av anvisningar för bankernas information om effektiv ränta samråder med konsumentmyndigheterna (LU 1977/78: 5 sid. 21).

1.6.4 36 § avtalslagen

Den nya generalklausulen i 36 § avtalslagen trädde i kraft den 1 juli 1976. Klausulen ger domstolarna större möjligheter än tidigare att beakta oskäliga bestämmelser i avtal. Avtalsvillkor får sålunda jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och

omständigheterna i övrigt. Har villkoret sådan betydelse för avtalet att det inte skäligen kan lämnas oförändrat i övrigt, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller åsidosättas i sin helhet. Särskild hänsyn skall tas till konsumenternas behov av skydd och generalklausulen utgör på det sättet ett komplement till AVL:s bestämmelser om förbud mot oskäliga avtalsvillkor. Jämkningsmöjligheterna gäller emellertid också beträffande avtal och andra rättshandlingar utanför konsumentområdet.

1.6.5 Lagen om rättegång i tvistemål om mindre värden, småmålslagen

Denna lag är normalt tillämplig i alla dispositiva tvistemål som rör värden som uppgår till högst ett halvt basbelopp. Småmålslagen har emellertid tillkommit särskilt med tanke på konsumenttvister. Tanken bakom lagen är att genom ett enkelt och billigt förfarande, framförallt låga rättegångskostnader, underlätta för medborgarna att få till stånd ett domstolsavgörande i mindre tvister, i regel utan advokathjälp. Tingsrätten skall därför lämna allmänheten upplysningar om förfarandet och i viss mån vägleda parterna vid talans utförande. Målen skall om möjligt slutbehandlas redan vid första inställelsen. För överklagande till hovrätten krävs prövningstillstånd.

1.6.6 Rättshjälpslagen

Enligt denna lag kan med vissa undantag allmän rättshjälp utgå till enskilda personer eller dödsbon i rättsliga angelägenheter oavsett om de behandlats vid domstol eller annan myndighet eller om det är fråga om ärenden av utomprocessuell natur. Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den angelägenhet som rättshjälpen avser. Den rättssökande skall dock efter förmåga bidra till att täcka kostnaderna. Rättshjälp utgår också för enklare juridisk rådgivning. Den 1 januari 1980 trädde omfattande ändringar i lagen i kraft. Dessa innebär bl. a. förenklingar för den rättssökande allmänheten.

1.6.7 Pågående reformarbete

Ett omfattande reformarbete pågår för närvarande på konsumentområdet. Här skall endast nämnas två utredningsarbeten.

1.6.7.1 Konsumenttjänstutredningens betänkande (SOU 1979: 36) Konsumenttjänstlag.

För tjänster finns det praktiskt taget inte någon konsumenträttslig lagreglering. Man har tvingats lösa uppkommande rättsfrågor med hjälp av analogier. I betänkandet har man sökt ge lagregler om de huvudfrågor av praktisk betydelse som möter i samband med avtal om konsumenttjänster. Utredningen konstaterar bl. a. att avtal om banklån och annan försträckning, pant och borgen samt liknande krediträttsliga avtal måste anses falla utanför utredningsuppdraget. Utredningen har ansett det nödvändigt att

begränsa lagförslaget till uppdragets kärnområde, det s. k. materiella arbetsbetinget. Den föreslagna konsumenttjänstlagen omfattar därför endast avtal om arbete på lös sak och avtal om arbete på fast egendom. Bestämmelserna är i huvudsak tvingande till konsumentens förmån. Lagförslaget innehåller utförliga bestämmelser om näringsidkarens prestation, priset på tjänsten, en generell avbeställningsrätt för konsumenten, hävning av avtalet och skadestånd.

Lagförslaget har emellertid utformats så att det i ett senare skede kan byggas på med särskilda kapitel rörande andra typer av tjänster som lämpligen kan inrymmas i en allmän konsumenttjänstlag. Hit hör bl. a. förvaring, undervisning och rådgivningsverksamhet. När det gäller dessa tjänster räknar emellertid utredningen med att konsumenttjänstlagens regler åtminstone tills vidare i betydande utsträckning kan tillämpas analogt såsom uttryck för dispositiv rätt.

1.6.7.2 Försäkringsverksamhetskommittén (E 1978: 105) har bl. a. till uppgift att överväga omfattningen och inriktningen av försäkringsinspektionens framtida tillsynsverksamhet, överväga inspektionens roll på konsumentområdet och klara ut gränserna mellan inspektionens och konsumentverkets uppgifter.

1.7 De konsumentpolitiska organen

1.7.1 Konsumentverket/KO (KOV)

KOV är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor. Enligt sin instruktion (1979: 826) har verket till uppgift att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden (2 §). Med konsument avses främst enskild person som förvärvar varor, tjänster eller andra nyttigheter huvudsakligen för enskilt bruk. Genom denna uppgift har således verket fått en ställning som partsorgan. Verket följer och analyserar konsumenternas situation inom alla branscher och områden och bedömer därvid deras behov i ett samlat perspektiv. Verkets arbete inriktas i första hand på problem som berör människors liv, hälsa och säkerhet, mera betydande ekonomiska risksituationer samt frågor som hänger samman med möjligheterna att rationalisera hushållens behov.

KOV leds av en styrelse. Ordförande är verkets generaldirektör. Denne är också konsumentombudsman (KO). I styrelsen ingår livsmedelsverkets generaldirektör och företrädare för konsumenter och löntagare, för näringslivet, för kommunerna, för politiska partier och för de anställda.

De s. k. marknadsinriktade aktiviteterna är samlade inom ramen för ett särskilt budgetprogram. Programmet har två utrednings- och förhandlingsavdelningar med vardera två byråer samt en teknisk byrå och ett KO-sekreteriat. KO:s uppgifter grundar sig på MFL och AVL och innebär

bl. a. att föra det allmännas talan inför MD samt utfärda informations- och förbudsföreläggande. Byråerna behandlar problem som rör konsumenternas förvärv och användning av varor, tjänster och andra nyttigheter. Kännedom om sådana problem erhålls bl. a. genom anmälningar från konsumenter och företag, den regionala och kommunala konsumentvägledningen, andra myndigheter, organisationer och genom egen granskningsverksamhet.

Huvuddelen av arbetet enligt MFL och AVL utförs på avdelningarna. På dessa ankommer sålunda utredningsarbete och förhandlingar med företag, branschorganisationer m. fl. Här ligger också ansvaret för att riktlinjer tas fram och att branschuppgörelser träffas på olika områden. Riktlinjerna, som delvis ligger till grund för bedömningen av enskilda ärenden enligt MFL, publiceras i verkets författningssamling.

Villkoren i standardkontrakt som används av privata, statliga eller kommunala företag granskas av byråerna, som verkar för att bestämmelser som bedöms som oskäliga mot konsumenterna ändras eller stryks. När sådan fråga aktualiseras tar byråerna i regel förhandlingskontrakt med företaget eller med berörd branschorganisation. Ärende som faller under MFL eller AVL kan också föras över till KO-sekretariatet för talan av KO vid MD eller för utfärdande av förbuds- eller informationsföreläggande.

Utöver de två beskrivna avdelningarna, tekniska byrån och KO-sekretariatet är verket organiserat på en allmän byrå, en administrativ byrå och en informationsbyrå.

1.7.2 Marknadsdomstolen (MD)

MD handlägger mål enligt konkurrensbegränsningslagen, MFL, AVL och KkrL. Domstolens ordförande och vice ordförande är jurister med domarerfarenhet. Tre ledamöter med ersättare utses bland företrädare för företagarintressen och tre ledamöter med ersättare för konsument- och löntagarintressen. Slutligen finns två särskilda ledamöter, en för konkurrensbegränsningsärenden och en för marknadsföringsärenden och ärenden om oskäliga avtalsvillkor. I domstolen sitter således nio ledamöter – lika många företrädare för företagarintressen som för konsument- och löntagarintressen.

Representanterna för näringsidkarna skall inte företräda särskilda branschintressen. Deras uppgift skall snarare vara att tillföra domstolen kännedom om de värderingar som råder inom näringslivet i allmänhet.

MD skall i första hand vara prejudikatinstans. Vägledande avgöranden spelar en särskilt viktig roll på rättsområden där lagstiftningen i stor utsträckning utgörs av generalklausuler.

Förfarandet inför domstolen är oftast muntligt och följer i stort sett samma regler som vid allmän domstol. Skriftlig och muntlig förberedelse kan förekomma. Genom MD:s beslut med oftast utförliga motiveringar skapas rättspraxis på området.

1.7.3 Allmänna reklamationsnämnden (ARN)

ARN är f. n. knuten till KOV och kan sägas utgöra ett komplement till de allmänna domstolarna. Genom att vända sig till nämnden skall konsumenterna på ett snabbt och enkelt sätt kunna få tvister med näringsidkare prövade. På begäran av domstol skall ARN avge yttrande jämlikt lagen om rättegången i tvistemål om mindre värden.

ARN:s avgöranden har karaktären av rekommendationer. Dessa kan inte genomdrivas tvångsvis men inom de flesta branscher följer man i stor utsträckning rekommendationerna.

Nämndens verksamhet är begränsad till att avse varor och tjänster som tillhandahålls yrkesmässigt. Varan eller tjänsten skall konsumenten ha förvärvat för enskilt bruk. Vidare gäller att klaganden skall ha reklamerat hos säljaren utan att få full rättelse.

ARN har rätt att i enskilda fall vägra att pröva ärende som med hänsyn till nämndens arbetsformer eller andra omständigheter inte kan anses lämpligt att prövas av nämden. En ytterligare begränsning i nämndens verksamhetsområde är t. ex. att frågor om tjänster av immateriell natur – med undantag för försäkringsfrågor – inte prövas i nämnden. Inte någon del av bankernas verksamhet är föremål för behandling i ARN.

I propositionen 1979/80: 114 lämnas förslag om förändrad verksamhetsinriktning för och organisation av ARN. Från att ha varit en försöksverksamhet föreslås nämndens verksamhet få en stadigvarande karaktär. Vidare föreslås att nämnden blir en stadigvarande karaktär. Vidare föreslås att nämnden blir en fristående statlig myndighet med ett utvidgat verksamhetsområde, vilket dock inte kommer att beröra bankernas verksamhet. Näringsutskottet har i sitt av riksdagens godkända betänkande ställt sig bakom regeringens förslag (NU 1979/80: 55 och 75, rskr 1979/80: 409).

1.8 Viss annan lagstiftning

1.8.1 Lagen (1953:603) om motverkan i vissa fall av konkurrensbegränsning (KBL)

I syfte att motverka olämpliga följder av konkurrensbegränsningar gäller KBL. Denna lag kompletteras av lagen (1956: 245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och kartellförhållanden (uppgiftsskyldighetslagen). Ett utredningsförslag till ny, utbyggd konkurrensbegränsningslag har lagts fram av konkurrensutredningen (SOU 1978: 9).

Enligt gällande KBL är endast två arter av konkurrensbegränsning direkt förbjudna. En företagare får inte beträffande varor som skall säljas vidare bestämma vilket pris återförsäljaren skall betinga sig (bruttoprisförbudet), utan får endast till vägledning för prissättningen ange s. k. cirkapris. Det andra förbudet innebär att företag som ämnar ge anbud på varor eller tjänster inte får komma överens om att samråda med varandra innan de lämnar sina anbud (anbudskartellförbudet).

I övrigt är lagen uppbyggd kring en generalklausul. Denna är tillämplig på i princip alla typer av konkurrensbegränsning utom de nyss nämnda och ger möjlighet att ingripa i det särskilda fallet om konkurrensbegränsningen medför skadlig verkan. Med skadlig verkan av konkurrensbegränsning förstås enligt generalklausulen "att konkurrensbegränsningen på ett ur allmän synpunkt otillbörligt sätt påverkar prisbildningen, hämmar verkningsförmågan inom näringslivet eller försvårar eller hindrar annans näringsutövning".

Medför en konkurrensbegränsning skadlig verkan i lagens mening skall förhandlingar tas upp inför MD för att undanröja denna verkan. Misslyckas detta återstår bara – bortsett från säljvägransfall – för domstolen att göra anmälan till regeringen.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) är den myndighet som i första hand tar upp konkurrensbegränsningar till bedömning. Detta sker både på eget initiativ och efter anmälan. Viktiga upplysningskällor för NO i initiativverksamheten är uppgifter i pressen och i de offentliga kartellregister som förs av statens pris- och kartellnämnd (SPK) samt bank- och försäkringsinspektionerna. SPK har till uppgift att följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom näringslivet med undantag av bankväsendet och av annan företagsamhet över vilken bankinspektionen har tillsyn samt av försäkringsväsendet. Enligt de båda inspektionernas instruktioner har de inom sitt verksamhetsområde ålagts samma uppgifter som SPK. SPK skall också genom överläggningar med företag, organisationer och andra prissättare söka påverka prissättningen i en för konsumenterna gynnsam riktning. SPK och de båda inspektionerna hjälper NO med utredningar och kan med stöd av uppgiftsskyldighetslagen kräva att företag lämnar alla uppgifter som behövs för bedömning av konkurrensbegränsningens verkningar, såsom priser, intäkter, kostnader och vinster. I de flesta fall där NO klargör sin inställning att viss konkurrensbegränsning är skadlig upphör företagen självmant med begränsningen eller ändrar den så att de skadliga verkningarna försvinner. Det blir därför mera sällan som ärendena behöver dras inför MD.

Enligt förslaget till ny KBL i SOU 1978:9 skärps och kompletteras den nu gällande lagstiftningen. Till de två i lagen direkt angivna förbuden föreslås två nya straffbelagda förbud, ett priskartellförbud och ett marknadsdelningsförbud. Vidare föreslås bl.a. att MD skall kunna förbjuda näringsidkare att tillämpa visst avtal eller avtalsvillkor eller annat konkurrensbegränsande förfarande eller ålägga näringsidkaren att tillhandahålla viss vara, tjänst eller annan nyttighet på villkor som motsvarar vad han erbjuder andra näringsidkare. Utredningsförslaget har remissbehandlats och övervägs för närvarande i regeringskansliet.

1.8.2 Lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel

Lagen om kreditpolitiska medel innehåller bestämmelser om de instrument, som riksbanken efter förordnande av regeringen vid behov kan

använda för att genomföra sin kreditpolitik vid var tid. Eftersom kreditinstituten redan står under offentlig tillsyn, finns inte några tillsynsbestämmelser i lagen.

Tillsynen utövas dels av riksbanken dels av de myndigheter som i andra sammanhang har att utöva tillsyn över de institut som berörs av lagstiftningen, dvs. bank- och försäkringsinspektionerna. För att få en effektiv tillsyn utan kompetenskonflikter ansåg departementschefen att riksbanken skulle svara för att efterlevnad sker av de rent kreditpolitiska funktionerna och att de statliga tillsynsmyndigheterna skulle utöva tillsyn i de avseenden som rör allmän bank- resp. försäkringslagstiftning. Skulle i något sammanhang oklarhet råda angående tillsynen borde frågan lösas genom samråd mellan de berörda tillsynsorganen (prop. 1974: 168 sid. 187).

1.8.3 Datalagen (1973:289)

Enligt datalagen prövar datainspektionen frågan om tillstånd för samtliga personregister utom sådana vars inrättande beslutas av regeringen eller riksdagen. Datainspektionen utövar tillsyn över att automatisk databehandling inte medför otillbörligt intrång i personlig integritet.

1.8.4 Inkassolagen (1974:182)

Den yrkesmässigt bedrivna inkassoverksamheten, som inkassolagen reglerar, står under datainspektionens tillsyn. Undantag härifrån görs emellertid för sådan inkassoverksamhet som bedrivs bl. a. av de olika kreditinstituten. Här är bankinspektionen tillsynsmyndighet.

Bankinstituten åtar sig endast i begränsad utsträckning inkassouppdrag för annans räkning. Deras inkassoverksamhet omfattar till övervägande delen egna fordringar och utgör en integrerad del av den egentliga bankverksamheten, som står under tillsyn av bankinspektionen. Att skilja ut tillsynen över den verksamhet som avser indrivning av fordringar från tillsynen ansågs inte praktiskt möjligt. Om bankinstitutens inkassoverksamhet ställdes under datainspektionens tillsyn skulle samma verksamhet stå under tillsyn av två olika myndigheter. Detta skulle medföra betydande olägenheter. Departementschefen ansåg därför att bankinstituten liksom andra kreditinrättningar som stod under bankinspektionens tillsyn skulle undantas från den särskilda tillsynen enligt inkassolagen. Departementschefen underströk dock vikten av en nära kontakt mellan myndigheterna så att en enhetlig rättstillämpning så långt som möjligt skulle uppnås (prop. 1974: 42 sid. 95 f.).

1.8.5 Kreditupplysningslagen (1973:1173)

Kreditupplysningslagen reglerar den yrkesmässigt bedrivna kreditupplysningsverksamheten och ger närmare bestämmelser om bl. a. tillståndsgivning, verksamhetens bedrivande och tillsyn. Datainspektionen utövar tillsyn över efterlevnaden av lagen.

Med hänsyn till den kontroll som utövas av bankinspektionen över bankerna och andra kreditinstitut har förmedlingen av upplysningar mellan dessa institut helt och hållet undantagits från lagens tillämpningsområde. Bankinspektionen har således tillsyn över denna förmedling enligt sin allmänna tillsynsskyldighet.

Bankernas externa kreditupplysningsverksamhet omfattas dock av lagens bestämmelser. Departementschefen ansåg att det skulle innebära praktiska fördelar för kreditinstituten om även deras externa kreditupplysningsverksamhet undantogs från lagens tillämpningsområde. Detta lät sig ej göras genom att det då lätt skulle uppkomma en snedvridning av konkurrenssituationen mellan denna verksamhet och den verksamhet som bedrevs av de egentliga kreditupplysningsföretagen. Vidare fann departementschefen att integritetskyddsintressena gjorde sig gällande på ett helt annat sätt i den externa verksamheten än när det var fråga om kreditinrättningarnas inbördes informationsförmedling.

Beträffande tillsynen över kreditinstitutens externa kreditupplysningsverksamhet talade vissa praktiska skäl även för att denna ställdes under bankinspektionens tillsyn. På denna punkt övervägde emellertid intresset av att all kreditupplysningsverksamhet som skulle omfattas av lagen också skulle stå under tillsyn av samma myndighet, datainspektionen. Eventuella samordningsproblem torde utan svårigheter kunna lösas av de båda myndigheterna i samråd (prop. 1973: 155).

1.9 Övervakningen och tillsynen enligt avtalsvillkorslagen och konsumentkreditlagen beträffande finansbolagen

I lagrådsremiss den 16 november 1978 med förslag till lag om finansbolag m. m. tas även frågan upp om kompetensfördelningen mellan bankinspektionen och konsumentverket när det gäller tillsyn enligt annan lagstiftning som kan ha avseende på finansbolags verksamhet. Den lagstiftning som här avses är främst AVL och KkrL.

Verksamhet som drivs av finansieringsföretag faller f. n. under tillämpningsområdet för AVL. Genom lagen om finansbolag kommer de företag som skall omfattas av lagen att inordnas under bankinspektionens tillsyn. Dessa företag täcker volymmässigt större delen av marknaden. Från AVL:s tillämpningsområde undantas f. n. verksamhet som står under bankinspektionens tillsyn. Departementschefen fann i lagrådsremissen det inte vara lämpligt att låta AVL upphöra att gälla för de finansieringsbolag, bl. a. kontokortsföretagen, för vilka lagen om finansbolag skulle gälla. För att KO alltjämt skulle få behålla sin befogenhet att ingripa mot finansbolags avtalsvillkor föreslogs därför en ändring i AVL. Slutlig ställning till denna fråga borde tas först sedan banklagsutredningens förslag i fråga om gränsdragning mellan bankinspektionens och KOV:s tillsynsområde föreligger. Departementschefen ansåg att det i praktiken borde ankomma på bankin-

spektionen att – mot bakgrund av inspektionens särskilda erfarenhet av de anspråk som i skilda hänseenden kan ställas på kreditinstitutens verksamhet – övervaka att företag inte i sin verksamhet använder sig av oskäliga avtalsvillkor. Inspektionen borde samråda med KOV som har kunskap och erfarenhet från lagens tillämpning inom andra delar av näringslivet. I regel borde bankinspektionen kunna få till stånd rättelse inom ramen för sin tillsyn över finansbolagen. I den mån det fanns anledning att ingripa mot företag med hjälp av de särskilda medel som AVL erbjuder fick bankinspektionen och KO samverka för att få rättelse, i sista hand genom att KO för talan hos MD.

Beträffande KkrL och inkassolagen föreslogs ingen ändring för finansbolagen. Tillsynen enligt dessa lagar över finansbolagen kommer alltså att överflyttas på bankinspektionen. För att undvika oklarheter och få en likartad tillämpning underströk departementschefen även här vikten av samråd mellan bankinspektionen och KOV resp. datainspektionen.

Ändringsförslaget i AVL föranledde inte någon erinran från majoriteten av lagrådets ledamöter. Regeringsrådet Petrén avstyrkte dock förslaget under bl. a. följande motiveringar. Förslaget innebär att bankinspektionen och KO får en konkurrerande kompetens, vilken leder till att två olika förfaranden blir tillämpliga på samma fall. Det ena är administrativt och det andra judiciellt. Uteslutet är inte att slutavgörandena i de båda förfarandena kan komma att vila på helt olika grundläggande värderingar i skälighetsfrågorna. En lagstiftningsteknik där man på detta sätt öppnar vägen för motstridiga avgöranden bör undvikas. Denna ståndpunkt intog också lagstiftaren 1971 vid tillkomsten av AVL. Tillräckliga skäl att göra avsteg från denna princip föreligger inte även om man inte helt löser alla problem. AVL kommer under alla omständigheter att gälla för de finansieringsföretag som inte får ställning av finansbolag. Genom samråd mellan de olika övervakningsorganen bör de konflikter som därmed kan uppstå i huvudsak kunna undvikas.

Departementschefen bemötte i proposition 1978/79: 170 regeringsrådet Petréns yttrande och fann inte skäl göra avsteg från vad han tidigare anfört i lagrådsremissen.

Vid riksdagsbehandlingen av propositionen ägnade näringsutskottet stort intresse åt frågan om kompetensfördelningen mellan de båda myndigheterna och övervägde lämpligheten av en ändring i AVL och KkrL. Utskottet avstod att ta ställning i dessa frågor och uttalade att det borde ankomma på regeringen att framlägga kompletterande beslutsunderlag – om möjligt på basis av banklagsutredningens arbete. Vidare uttalade utskottet att det är angeläget att det begärda beslutsunderlaget berör såväl den formella kompetensfördelningen mellan myndigheterna som förutsättningarna för informell arbetsfördelning och annan praktisk samverkan dem emellan. Frågan om de båda myndigheternas personalresurser för verksamhet på det här området bör också belysas.

I proposition 1979/80: 159 med förslag till lag om ändring i lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel, m. m. tar departementschefen på nytt upp frågan om bankinspektionens och KOV:s tillsynsuppgifter enligt konsumentlagstiftningen. Enligt departementschefens principiella uppfattning är det mer ändamålsenligt att samla tillsynsuppgifterna hos bankinspektionen. För att ta ställning till frågan om hur tillsynsuppgifterna på längre sikt skall fördelas mellan bankinspektionen och KOV krävs enligt departementschefen att banklagsutredningens förslag i denna fråga avvaktas. Eftersom lagen om finansbolag träder i kraft den 1 juli 1980 måste emellertid denna fråga redan nu t. v. lösas för finansbolagens del. I den delen ansluter sig departementschefen till den uppfattning som dåvarande chefen för ekonomidepartementet gett uttryck för i propositionen 1978/79: 170. Detta innebär bl. a. att finansbolagen t. v. alltjämt skall omfattas av AVL och att tillsynen enligt KkrL fr. o. m. den 1 juli 1980 skall utövas av bankinspektionen. Näringsutskottet har i sitt av riksdagen godkända betänkande ställt sig bakom regeringens förslag (NU 1979/80: 66, rskr 1979/80: 415).

1.10 Bankinspektionen och konsumentskyddet enligt gällande ordning

Bankinspektionens konsumentskyddande verksamhet utgör ett led i inspektionens strävan att verka för en sund utveckling av bankverksamheten. I takt med utvecklingen av konsumentskyddet under senare år har inspektionen intensifierat sitt arbete på detta område. Inspektionen har även tilldelats vissa tillsynsuppgifter enligt den konsumenträttsliga lagstiftningen.

Även om tillämpningen av MFL ligger på KOV följer bankinspektionen med stöd av sina allmänna tillsynsbefogenheter de olika tillsynsobjektens marknadsföring och reklam. Inspektionen kan ingripa på grund av andra regler än MFL:s. Det skedde t. ex. när en bank i sin marknadsföring av sina mäklartjänster antydde att möjligheterna till kredit blev större om kunderna anlitade bankens eller dess dotterföretags mäklare. Bankinspektionen anmäler också vissa marknadsföringsåtgärder till KOV, som prövar frågan med MFL som utgångspunkt. Överläggningar beträffande vissa marknadsföringsåtgärder, de s. k. kombinationserbjudandena, har hållits mellan KOV och bankerna därvid även inspektionen medverkat.

AVL är som tidigare nämnts inte tillämplig på verksamhet som står under bankinspektionens tillsyn. Inspektionen ger dock lagen en analog tillämpning inom sitt tillsynsområde och har mot denna bakgrund förhandlat med bankerna om utformningen av skuldebrevsformulär. Samråd har härvid skett med KOV.

KkrL är tillämplig på verksamhet under inspektionens tillsynsområde och inspektionen är tillsynsmyndighet. Inspektionen har utfärdat anvisningar som skall tillämpas vid marknadsföring av kredit. Här preciseras t. ex. bankernas skyldighet att informera om den effektiva räntan för kredit

till konsument. Informationsskyldigheten omfattar också skyldighet att skriftligen informera om effektiv ränta i anslutning till förestående låneavtal. Innan anvisningarna utfärdades förekom åtskilliga överläggningar med bankorganisationerna och också i stor utsträckning med KOV, som förberedde utgivandet av sina riktlinjer för tillämpningen av KkrL. Mellan myndigheterna diskuterades gränsdragningen mellan inspektionens anvisningar och KOV:s riktlinjer, vilket var betydelsefullt bl.a. som dessa på vissa punkter kom att skilja sig från varandra.

Som tidigare nämnts är inspektionen prisövervakande myndighet när det gäller banker och andra som står under inspektionens tillsyn. Sedan år 1975 gäller för bankerna att de fortlöpande skall hålla kontakt med inspektionen beträffande priser och avgifter på banktjänster. Så sker genom bankernas årliga rapporteringar till inspektionen och genom att bankerna åtagit sig att före planerat införande av ny avgift eller planerad avgiftshöjning inkomma till inspektionen med besked i dessa avseenden. På detta sätt har inspektionen möjlighet att före avgiftens införande eller ändring bedöma om åtgärden är skälig och, om så behövs, ta upp förhandlingar med banken.

Utvecklingen har även medfört att bankinspektionen blivit en klagomur för allmänheten vad gäller bankfrågor. Klagomålsärendena har ökat i antal. Dessa avser inte endast klagomål från konsumenter utan även från näringsidkare. I en del fall har resultatet blivit en hjälp för den klagande till en bättre behandling från bankens sida. Så har t. ex. skett där informationen från bankens sida varit bristfällig i fråga om villkoren för olika slags konton. Vissa klagomålsärenden rör avslag på låneansökan. Inspektionens möjligheter är i dessa avseenden mera begränsade eftersom en bank inte har någon skyldighet att acceptera kunder som den inte vill ha. Klagomål, som rör civilrättsliga tvister, avvisas och klaganden hänvisas till allmän domstol. Det åligger således inte inspektionen att lösa enskilda rättstvister. Detta har i praxis inte hindrat inspektionen att ta upp en fråga av civilrättslig innebörd till diskussion med en bank, om klagandens anspråk ansetts oomtvistliga.

Inom bankinspektionen anses ett klagomålsärende vara ett i banklagstiftningen helt oreglerat förfarande. Rent formellt innebär det inte något annat än att klaganden fäster inspektionens uppmärksamhet på att det enligt hans mening föreligger ett missförhållande som bör föranleda ingripande. Ärendet anses inte som ett partsärende i förvaltningslagens mening, och klaganden kan inte anföra besvär över inspektionens beslut; han har enbart ställning av anmälare. Detta hindrar inte att kommunikationsprincipen konsekvent tillämpas. Genom klagomålsärendena får inspektionen möjlighet till insyn när det gäller bankernas uppträdande i skilda hänseenden. Klagomålen blir på så sätt en källa till information om missförhållanden som annars kanske inte skulle komma till inspektionens kännedom. Viktigare klagomålsärenden som berör banketiska problem samlar

inspektionen i en särskild serie om banketik som utsänds till samtliga bankchefer.

1.11 Konsumentverkets befattning med konsumentfrågor inom bankområdet m. m.

KOV tillämpar MFL på bankområdet. Anmälningar enligt denna lag inkommer till KOV bl. a. från allmänheten, från den regionala och kommunala konsumentvägledningen och även från banker som för fram synpunkter på sina konkurrenters marknadsföring. KOV bevakar också bankernas marknadsföring genom sin allmänna granskning av pressreklamen. Marknadsföringsärendena på bankområdet är av mindre omfattning än på många andra områden av näringslivet som KOV bevakar. Främst rör ärendena påståenden om särskilt förmånliga in- eller utlåningsvillkor, marknadsföring av notariattjänster samt vissa typer av kombinationserbjudanden.

Förutom MFL tillämpar KOV AVL och KkrL på den verksamhet som bankerna driver i dotterbolag, vars verksamhet inte står under inspektionens tillsyn. Motsvarande gäller även finansieringsföretagen. Enligt propositionen 1979/80: 159 med förslag till lag om ändring i lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel, m. m., skall AVL alltjämt omfatta de finansieringsbolag som enligt lagen om finansbolag skall anses utgöra finansbolag. KOV skall även fortsättningsvis ha tillsyn enligt MFL och AVL över dessa bolag. När banklagsutredningen lämnat sitt förslag beträffande inspektionens tillsynsverksamhet skall dessa tillsynsfrågor övervägas på nytt. KOV har med stöd av AVL påbörjat en undersökning av finansieringsbolagens avtalsvillkor. Vidare genomför KOV en undersökning av de konsumentproblem som har samband med kontokortsföretagens verksamhet.

Överväganden och förslag

1.12 Konsumentskyddets utformning på bankområdet

Under senare år har konsumentpolitiken varit föremål för en ingående diskussion. Flera åtgärder har vidtagits för att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning. Dessa åtgärder skall ses mot bakgrund av de förändringar som under de senaste decennierna ägt rum på marknaden. Utbudet av varor och tjänster har ökat mycket kraftigt. Företagen utnyttjar i större utsträckning reklam och andra marknadsföringsåtgärder för att styra konsumenternas val. Bruket av standardavtal har också blivit allt vanligare. Denna utveckling har medfört att konsumenterna i allt större utsträckning har behov av information och vägledning. Det har också ansetts att den enskilde konsumenten i många situationer behöver samhällets stöd för att hävda sin rätt och skyddas mot otillbörliga affärsmetoder,

oskäliga avtalsvillkor och andra liknande företeelser. I syfte att ge konsumenterna ett ökat rättsskydd har en omfattande lagstiftning genomförts och ett reformarbete på området pågår.

Med begreppet konsument syftas i första hand på enskilda personer som för eget bruk köper varor eller beställer tjänster eller andra nyttigheter av näringsidkare.

Behov av en aktiv konsumentpolitik finns även inom bankområdet. Bankinstituten använder sig liksom andra näringsidkare av reklam och andra marknadsföringsåtgärder samt standardavtal. Genom sin ställning har bankinstituten ett faktiskt övertag gentemot den enskilde bankkunden. Det är en grundläggande regel i bankverksamheten att detta övertag inte får utnyttjas så att bankkunden, som har ett behov av bankernas tjänster, kommer att ingå avtal på villkor m. m. som kan anses oskäliga. Vidare är de frågor som bankkunderna har att ta ställning till många gånger av komplicerad natur och rör stora ekonomiska värden. Det måste därför anses naturligt att stora krav ställs på det sätt på vilket bankinstituten marknadsför och utför sina tjänster samt lämnar information till sina kunder.

Det är sedan gammalt god banksed att bankerna behandlar bankkunderna på ett objektivt och korrekt sätt. Bankinspektionen vakar enligt den s. k. sundhetsparagrafen i banklagarna över att så sker och har dessutom tillsyn över bankerna så att dessa även följer andra bestämmelser i banklagarna, som tillkommit som skydd för bankkunderna. Eftersom bankkunderna till stor del består av enskilda hushåll kan banklagstiftningen härigenom ses som en konsumentskyddande reglering av gammalt datum.

Utöver de bestämmelser i banklagarna, som värnar om bankkunderna, har även vissa delar av konsumentlagstiftningen betydelse för bankverksamheten, t. ex. AVL, MFL och KkrL. Som tidigare nämnts är MFL och KkrL direkt tillämpliga på bankverksamheten. Så är inte fallet med AVL. Med stöd av "sundhetsparagrafen" i banklagarna samt med vägledning av generalklausulen i AVL och det sätt på vilket andra konsumentpolitiska organ tillämpar denna klausul prövar emellertid bankinspektionen redan nu bankernas avtalsvillkor.

Utredningen är medveten om att bankinstituten strävar efter att behandla sina kunder i enlighet med vad god banksed kräver. Många bankkunder är själva i stånd att ta till vara sina intressen gentemot bankerna. Bankinspektionen, som tillsynsorgan för bankinstitutens hela verksamhet, har också en viktig roll som företrädare för bankkunderna. Dessa omständigheter kan dock inte åberopas som argument för att konsumentskyddet inte behöver vara lika starkt på bankområdet som inom andra områden. Det är i stället en viktig utgångspunkt för utredningen att tillförsäkra de bankkunder som på grund av okunnighet eller av annan anledning har svårt att hävda sina rättigheter ett skydd som är likvärdigt med det som inom andra områden tillförsäkras den svagare parten i ett avtalsförhållande. Här avses

således endast de bakgrunder som inbegrips i det på konsumentområdet vedertagna begreppet konsument. Dessa konsumenter bör naturligtvis även på bankområdet kunna påräkna lagstiftarens skydd. Som nämnts är MFL och KkrL men inte AVL direkt tillämpliga på bankverksamheten. Även om bankinspektionen redan nu i praktiken – på sätt som beskrivs i föregående stycke – prövar bankernas avtalsvillkor, föreslår utredningen att en bestämmelse motsvarande generalklausulen i AVL görs direkt tillämplig på bankverksamheten. Trots att det är fråga om en bestämmelse av generalklausulkaraktär, får såväl bankkonsumenterna som bankerna härigenom större möjligheter att bedöma vilka regler som gäller på detta område. Förslaget torde därför innebära en större rättssäkerhet. På vilket sätt detta förslag lagtekniskt skall lösas återkommer utredningen till under följande avsnitt.

Bankkonsumenternas ställning skiljer sig enligt utredningens uppfattning inte från andra konsumenters på sådant sätt att det finns anledning att på bankområdet införa mer detaljerade och strängare konsumenträttsliga bestämmelser. Snarare är förhållandet det motsatta med hänsyn till den omfattande reglering som bankverksamheten redan är underkastad.

I följande avsnitt behandlar utredningen frågan om tillsynen enligt konsumentlagstiftningen på bankområdet. Utredningen lägger härvid huvudvikten vid vilken myndighet, bankinspektionen eller KOV, som skall tillerkännas de olika tillsynsbefogenheterna.

1.13 Tillsynen enligt konsumentlagstiftningen på bankområdet

1.13.1 Allmänna utgångspunkter

Om viss verksamhet underkastas tillsyn, är det uppenbarligen en fördel att samla tillsynsbefogenheterna hos en och samma myndighet. Härigenom undviks dubbelarbete och kompetenskonflikter. Lika uppenbart är det fördelaktigt om en myndighet, som satts att tillvarata vissa intressen eller bevaka viss lagstiftning, får göra detta över hela fältet. Härigenom skapar man förutsättningar för konsekvens och enhetlighet. Det är emellertid i praktiken inte alltid möjligt att ta till vara de uppenbara fördelar som nyss angetts. Fördelningen av tillsynsbefogenheterna på bankområdet i fråga om den marknadsrättsliga lagstiftningen är ett exempel där svårigheter av detta slag möter. Vid avvägningen av de skilda intressen som gör sig gällande har utredningen haft följande allmänna utgångspunkter.

Som framgått av avsnitt 1.4 är det från såväl konsumenternas som hela samhällets synpunkt av största vikt att bankerna förvaltar insättarnas medel på ett betryggande sätt. Banklagstiftningen syftar i första hand till att tillgodose detta intresse. Den tidigare framställningen har också visat att bankerna är viktiga instrument för statsmakterna när det gäller att utforma den ekonomiska politiken. Konsumentskyddet på bankområdet får inte utformas så att insättarskyddet eller möjligheterna att genomföra den ekonomiska politiken äventyras.

Enligt utredningen bör som tidigare nämnts konsumenterna på bankområdet så långt möjligt tillförsäkras samma skydd som konsumenterna på andra områden. Lagstiftning som tar sikte på att stärka konsumenternas ställning bör därför i princip omfatta även bankområdet.

Som framgått av avsnitt 1.6 innebär nuvarande ordning att såväl bankinspektionen som KOV och i förekommande fall MD granskar bankernas verksamhet. En följd härav är att såväl inspektionen som de konsumentpolitiska organen har möjlighet att från olika utgångspunkter ingripa mot en och samma verksamhet. En utgångspunkt för utredningen har varit att skapa ett system som förhindrar sådana kompetenskonflikter mellan myndigheterna.

Granskningen av konsumentfrågor inom bankverksamheten bör kunna ske snabbt och effektivt utan att rättssäkerheten eftersätts. Det är också viktigt att granskningen utförs så att det inte onödigtvis skapas motsättningar mellan myndigheterna och bankerna. Både inspektionens och de konsumentpolitiska organens erfarenheter och resurser bör tas till vara.

Enligt utredningens uppfattning är det en fördel om konsumentskyddet är enhetligt utformat för all verksamhet som står under inspektionens tillsyn. Ett nytt system bör därför utformas så att det kan komma att gälla också för annan verksamhet under inspektionens tillsyn än ren bankverksamhet, t. ex. fondkommissions – och finansbolagsverksamhet.

Om bankinspektionen anförtros tillsynsbefogenheter inom bankområdet också om den konsumenträttsliga lagstiftningen, samordnas bankernas myndighetskontakter väl. Hos bankernas konsumenter är det också väl känt att inspektionen utgör forum för information och klagomål. Inspektionen har vidare de särskilda kunskaper och resurser som behövs för att kunna göra en samlad bedömning av hur konsumentskyddet bör utformas för att kunna förenas med banklagstiftningens krav. Exempelvis måste låntagarkonsumentens intresse av goda lånevillkor alltid avvägas mot insättarkonsumentens skyddsintresse. Bankernas kreditgivning påverkas i betydande utsträckning av riksbankens kreditpolitiska åtgärder. Vid flera tillfällen har riksbanken sålunda rekommenderat bankerna att iaktta största återhållsamhet i fråga om konsumtionskrediter. Hänsynstagande till de kreditpolitiska rekommendationerna är därför ett av de viktigaste inslagen vid kreditgivningen. Bankinspektionen har betydande erfarenheter av bankernas verksamhet och de kreditpolitiska förutsättningarna härför. Vidare bör i sammanhanget beaktas att inspektionen i förhållande till bankerna har ett väl fungerande kontakt- och informationsnät, som bör kunna utnyttjas också på konsumentområdet. I takt med att konsumentproblemen ägnas ökad uppmärksamhet bl. a. i lagstiftningen har inspektionen under senare tid byggt upp ett betydande kunnande och en omfattande erfarenhet av konsumenternas problem på bankområdet. Detta gäller även för de bankkunder som är näringsidkare och som inte direkt berörs av den konsumenträttsliga lagstiftningen. Med bankinspektionen som tillsynsmyndighet

kan frågor som rör banks förhållande till kund som är konsument och kund som är näringsidkare ges en så långt möjligt likformig behandling.

För KOV och MD talar främst det förhållandet att den konsumenträttsliga lagstiftningen har byggts upp kring dessa organ. KOV har fått det övergripande ansvaret för konsumentskyddet i landet och har vidare betydande resurser för problemuppfångning på detta område. Som tidigare nämnts är KOV ett partsorgan med uppgift att främja konsumenternas intressen. Motsättningar mellan konsumenter och näringsidkare som inte kan lösas genom förhandlingar avgörs av MD. På det konsumenträttsliga fältet har man alltså anvisat ett förfarande i domstolsmässiga former för konfliktlösning. Om de konsumentpolitiska organen anförtros ytterligare tillsynsuppgifter på bankområdet, kan konsumentlagstiftningen bli enhetligt tillämpad i all näringsverksamhet. KOV:s betydande resurser och kunnande samt breda kontaktytor med bl. a. allmänhet, myndigheter och organisationer bör vidare kunna tas till vara till gagn för konsumenterna.

1.13.2 Olika modeller för tillsynen enligt konsumentlagstiftningen på bankområdet

I fråga om kompetensfördelningen mellan myndigheterna har utredningen arbetat med olika modeller. Det är härvid främst två modeller som prövats.

Den ena är den renodlade "konsumentverksmodellen". Karakteristiskt för denna är att den slutliga prövningen av samtliga konsumentärenden på bankområdet enligt såväl AVL, MFL som de marknadsrättsliga reglerna i KkrL kommer att åvila MD och att en granskning, som i vissa fall kan leda till prövning inför denna domstol, sker hos KOV. Som tidigare framgått är emellertid KOV:s verksamhet inte inskränkt till att endast förbereda de ärenden, som tas upp inför MD utan myndigheterna har en omfattande självständig verksamhet grundad på de ovan nämnda lagarna.

Den andra modellen, "bankinspektionsmodellen", innebär att tillsynen enligt bestämmelser med motsvarande innehåll som AVL:s och MFL:s generalklausuler läggs hos bankinspektionen. Härav följer att inspektionen också ensam får ansvaret för tillsynen enligt KkrL, som i stort sett behålls oförändrad.

Utredningen har vidare diskuterat andra lösningar som står emellan de redovisade ytterlighetsmodellerna och som innebär att tillsynsbefogenheterna enligt de olika konsumentlagarna delas upp mellan myndigheterna. En lösning som här kan komma ifråga är den som i stort överensstämmer med gällande ordning. Lösningen innebär att inspektionens tillsyn enligt KkrL behålls oförändrad, att tillsynsuppgifterna enligt en bestämmelse motsvarande generalklausulen i AVL läggs på inspektionen samt att tillsynsuppgifterna enligt MFL behålls av KOV. Som ett led i denna lösning kan diskuteras att inrätta en rådgivande nämnd för konsumentfrågor vid inspektionen.

1.13.3 Utredningens ställningstagande

Bankerna driver en rörelse av speciell karaktär. Bankverksamheten är ingående reglerad inte bara genom banklagstiftningen utan även genom ett flertal andra lagar och författningar. Förutom genom bankinspektionen kontrollerar samhället bankerna genom andra myndigheter. Härigenom har bankkundernas skyddsintressen i olika avseenden tillgodosetts. Denna omständighet och en samlad bedömning på grundval av de tidigare angivna allmänna utgångspunkterna leder enligt utredningen till att de bärande principerna i den marknadsrättsliga lagstiftningen bör arbetas in i banklagstiftningen och att tillsynsbefogenheterna bör anförtros inspektionen. Bedömningen ligger i linje med strävandena att – när viss verksamhet står under särskild tillsyn – samla tillsynsuppgifterna hos den särskilda tillsynsmyndigheten. Det sagda utesluter självfallet inte att vissa tillsynsbefogenheter på grund av särskilda skäl förläggs till annan myndighet än inspektionen.

Utredningens bedömning grundas främst på uppfattningen att inspektionens kompetens, resurser och erfarenheter är nödvändiga för att på bankområdet utforma konsumentskyddet så att andra vitala intressen inte sätts åsido. Att lägga tillsynen i sin helhet på bankinspektionen innebär enligt utredningens uppfattning en förenklad administration av konsumentfrågorna och kan därigenom sägas utgöra ett led i strävandena att eliminera krångel och onödig byråkrati i förvaltningen. Utredningen anser vidare att den breddning av inspektionens styrelse som utredningen har föreslagit kommer att bidra till att konsumentintressena beaktas på ett tillfredsställande sätt. Den föreslagna förändringen av styrelsen, i vilken bl. a. KOV skall vara representerat, kommer även att bidra till att KOV:s och inspektionens bedömning av konsumentfrågorna kan bli likformig. Utredningen har heller inte kunnat bortse från att en annan principiell bedömning av tillsynsfrågan på bankområdet otvivelaktigt skulle leda till att nuvarande kompetensfördelning mellan myndigheterna behålls med resultat att en företeelse i en verksamhet kan prövas av dels inspektionen med stöd av banklagarna och dels KOV med stöd av konsumentlagstiftningen.

Det står också klart för utredningen att ett framgångsrikt tillvaratagande av konsumentintressena på bankområdet förutsätter ett nära samarbete mellan inspektionen och KOV. I ett följande avsnitt kommer utredningen att diskutera alternativa former för att säkra ett sådant samarbete.

Närmast behandlar utredningen de centrala marknadsrättsliga lagarna, AVL och MFL samt KkrL och tar särskilt upp frågan om skäl finns för att i något fall avvika från utredningens nyss angivna principiella bedömning.

1.13.4 AVL

Som framgått av den tidigare framställningen är syftet med AVL att förhindra att näringsidkare i sin verksamhet använder sig av villkor som kan anses oskäliga mot konsumenterna. I praktiken består övervaknings-

verksamheten främst i granskning av de standardavtal som används i skilda branscher.

Granskning av avtalsvillkor utgör en betydelsefull del av inspektionens åligganden. Som nämnts gäller inte AVL för bankerna utan inspektionen utför sin avtalsvillkorsgranskning med stöd av banklagarna.

I samband med AVL:s tillkomst uttalade departementschefen att det var naturligt att bankinspektionen också i fortsättningen svarade för övervakningen av de avtalsvillkor som bankerna använder i förhållande till allmänheten. Enligt departementschefen måste i sammanhanget beaktas det intresse som de penningvårdande myndigheterna kunde ha av att lägga speciella penningpolitiska aspekter på villkoren för bankernas kreditgivning.

Den nuvarande ordningen innebär att bankernas avtalsvillkor granskas med utgångspunkt i annan lagstiftning än den konsumenträttsliga. Det är emellertid givet att behov av samråd mellan inspektionen och KOV föreligger särskilt på områden där bankerna driver verksamhet i konkurrens med andra näringsidkare. Utredningen tar i ett följande avsnitt upp frågan om skilda former för ett förstärkt samarbete myndigheterna emellan.

På de skäl som angavs i samband med AVL:s tillkomst anser utredningen att granskningen av bankernas avtalsvillkor också i framtiden bör ankomma på bankinspektionen. Granskningen av bankernas avtalsvillkor hänger intimt samman med tillsynsarbetet t. ex. när det gäller genomgången av bankernas låneengagemang. Granskningen utgör därför en mycket viktig och omistlig del av inspektionens centrala arbetsuppgifter.

Som utredningen tidigare föreslagit skall en bestämmelse motsvarande generalklausulen i AVL göras direkt tillämplig på bankverksamheten. Eftersom inspektionen även fortsättningsvis skall granska bankernas avtalsvillkor föreslår utredningen att denna bestämmelse arbetas in i banklagarna. Detta innebär bl. a. att inspektionen får möjlighet att förbjuda oskäliga avtalsvillkor. Med denna komplettering blir det exempelvis möjligt för inspektionen att vid vite förbjuda en bank att använda visst avtalsvillkor.

1.13.5 MFL

Som tidigare redovisats gäller MFL också för bankområdet. Tillsynsuppgifterna ligger hos de konsumentpolitiska organen. Syftet med MFL är bl. a. att skydda konsumenterna mot otillbörlig marknadsföring och att tillförsäkra dem information, som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Den övervakningsverksamhet som KOV för närvarande bedriver på bankområdet består främst i en uppföljning av de anmälningar som kommer in till myndigheten. Vidare har KOV en fortlöpande granskning av pressreklamen och gör ibland också vissa punktinsatser för att närmare granska bankernas marknadsföringsåtgärder. KOV har också mera ingående med bankerna diskuterat olika former av kombinationserbjudanden.

Även om bankernas marknadsföring inte på något avgörande sätt skiljer

sig från andra näringsidkares, krävs inte så sällan att vid en bedömning huruvida en banks marknadsföring är otillbörlig särskild hänsyn måste tas till de speciella förhållanden som gäller för bankerna. Med hänsyn till sistnämnda förhållanden har enligt utredningens uppfattning bankinspektionen de bästa förutsättningarna att pröva bankernas marknadsföringsåtgärder mot bakgrund av deras allmänna roll i samhället. Genom den uppföljning av bankernas marknadsföring som inspektionen alltid måste göra på grund av sin allmänna tillsynsskyldighet har inspektionen redan skaffat sig kunnande och erfarenhet av MFL och dess tillämpning. En lösning med bankinspektionen som tillsynsmyndighet över marknadsföringsåtgärderna på bankområdet har även den fördelen att denna tillsyn kommer att samordnas med den egentliga banktillsynen. Inspektionen kommer härigenom vid sid prövning av ifrågavarande ärenden att kunna väga samman de olika krav som lagstiftningen reser på bankområdet genom t. ex. banklagarna, valutaregleringen, de kreditpolitiska lagarna och de konsumenträttsliga lagarna. Om inspektionen ges ansvaret för tillsynen över banks marknadsföring, kommer därför denna uppgift att ligga väl i linje med inspektionens övriga arbetsuppgifter. De nämnda omständigheterna finner utredningen väga så tungt att granskningen av bankernas marknadsföringsåtgärder bör flyttas över till inspektionen. Några skäl att beträffande tillsynen över bankernas marknadsföring avvika från utredningens tidigare deklarerade principiella bedömning föreligger således inte. Snarare förstärks utredningens ställningstagande genom vad som framkommer under följande avsnitt "KkrL".

Bankinspektionen har i sin allmänna tillsynsverksamhet under en lång följd av år aktivt verkat för bankkundernas intressen. Det är utredningens bestämda uppfattning att förslaget med inspektionen som tillsynsmyndighet över bankernas marknadsföring inte kommer att innebära någon försämring av konsumentskyddet på detta område. Den föreslagna organisatoriska förändringen bör kunna skapa förutsättningar för ett aktivt tillvaratagande av konsumentintressena vid bankernas marknadsföring.

För att åstadkomma en överflyttning av ifrågavarande tillsyn till inspektionen föreslår utredningen en motsvarande lagteknisk lösning som den vid regleringen av inspektionens tillsyn över bankernas avtalsvillkor, nämligen att en bestämmelse motsvarande MFL:s generalklausuler för in i banklagarna. Vidare förs i MFL in en bestämmelse (liknande 2 § AVL) av innebörd att MFL inte gäller den verksamhet som bankinspektionen driver.

1.13.6 KkrL

KkrL:s bestämmelser inriktas till största delen på kreditköp. Krediter som är fristående från kreditköp, dvs. vanliga banklån, checkräkningskrediter m. m., berörs endast av lagens bestämmelser om marknadsföring av kredit. Det är sålunda dessa senare bestämmelser som är de mest betydelsefulla för bankerna. De syftar till att ge konsumenterna en fullgod information om kostnader för krediter.

Tillsynen över att bankerna iakttar KkrL:s regler ankommer f. n. på bankinspektionen. Som tillsynsmyndighet har bankinspektionen utfärdat anvisningar om hur informationen bör lämnas. Samtidigt kontrollerar inspektionen att dessa anvisningar följs av bankerna.

Bankernas kreditgivning tillhör den centrala delen av både bankverksamheten och banktillsynen. Det krävs att inspektionen under alla förhållanden övervakar bankernas hela kreditgivning. Enligt utredningens uppfattning är dessa omständigheter avgörande för att inspektionen även fortsättningsvis bör utöva tillsyn över bankverksamheten enligt KkrL. För att så bör vara fallet talar även den omständigheten att banks kreditgivning skiljer sig i betydelsefulla avseenden från de krediter som andra näringsidkare lämnar. Detta har kommit till uttryck i bankinspektionens nämnda anvisningar, som skiljer sig något från KOV:s riktlinjer om informationsskyldighet för andra näringsidkare.

Före KkrL:s ikraftträdande prövade KOV bankernas marknadsföring av kredit med utgångspunkt enbart i bestämmelserna i MFL. Tillkomsten av KkrL innebar beträffande denna marknadsföring endast att innebörden i generalklausulen i 3 § MFL blev preciserad i vissa avseenden nämligen beträffande den effektiva räntan vid kredit, kreditkostnaderna och kontantpriset vid kredit. KkrL kom dock inte att uttömmande reglera frågan om vilken information som skall lämnas vid marknadsföring av kredit. Generalklausulen i 3 § MFL om informationsskyldighet utgör fortfarande grunden för prövningen av dessa ärenden. KkrL anknyter därför till MFL och till dess system för kontroll, rättslig prövning och sanktionering av att informationsplikten fullgörs. Genom att på så sätt som nu gäller dela upp tillsynen över dessa båda lagar på KOV och inspektionen bryter man den systematik som finns i lagarna och risk för problem med en dubbel tillsyn enligt KkrL uppstår. Olägenheterna med att såväl bankinspektionen som KOV kan granska och pröva ärenden rörande banks marknadsföring av kredit uppmärksammades redan i samband med KkrL:s tillkomst. Denna ordning har därför betraktats som ett provisorium. Den dubbla tillsynen inom detta område har visserligen hitintills inte inneburit några större olägenheter. Den innebär emellertid risk för kompetenskonflikter mellan myndigheterna. Samma ärende kan bli prövat i två delvis olika förfaranden. Som grund för prövningen kan myndigheterna lägga olika värderingar. Det slutliga resultatet av en konsuments anmälan kan därför teoretiskt komma att skifta beroende på till vilken myndighet han vänder sig. En dubbel tillsyn innebär även att det inte är någon myndighet som har det övergripande ansvaret för dessa frågor. Det torde också vara ofrånkomligt att denna ordning medför ett visst dubbelarbete och att den därför blir mer kostnadskrävande. Slutligen innebär den gällande ordningen att inspektionen enligt KkrL inte kan tvinga en bank att lämna viss information vid marknadsföring av kredit. För att få en näringsrättslig prövning enligt KkrL:s intentioner måste ett sådant ärende lämnas över för granskning till

KO och för eventuell slutlig prövning i MD. Detta förfarande strider mot de principiella synpunkter som utredningen tidigare givit tillkänna.

Utredningen finner att de skäl som i tidigare lagstiftningsärenden anförts för att lägga tillsynen enligt KkrL på bankinspektionen är så starka att inspektionen ensam bör få det fullständiga ansvaret för denna tillsyn på bankområdet. Den tidigare beskrivna samordningen av MFL och KkrL innebär enligt utredningens mening att problemet med den dubbla tillsynen enligt KkrL endast kan lösas genom att en enda myndighet får ansvaret för tillsynen enligt såväl MFL:s som KkrL:s bestämmelser. Mot bakgrund av utredningens förslag att flytta över tillsynen enligt MFL:s bestämmelser på bankinspektionen löses emellertid detta problem och bankinspektionen kommer ensam att bevaka bankernas efterlevnad av KkrL:s bestämmelser.

En förändring av tillsynen enligt KkrL på det sätt utredningen föreslagit kan lämpligen lagtekniskt lösas genom att ett tillägg görs till KkrL:s bestämmelser. Genom att MFL inte blir tillämplig på bankområdet kommer hänvisningen i KkrL till MFL:s bestämmelser att bli utan verkan vad gäller prövningen av banks marknadsföring av kredit. Beträffande denna prövning bör i stället en hänvisning lämnas till de olika banklagarna. I dessa kommer som tidigare nämnts bestämmelser motsvarande generalklausulerna i 2 och 3 §§ MFL att arbetas in, bl. a. bestämmelserna om informationsföreläggande. I övrigt behålls KkrL oförändrad.

1.13.7 Organisatoriska överväganden m. m.

Bankinspektionens tillsyn är som tidigare nämnts redan inriktad på att tillvarata bankkundernas intressen. Inom inspektionen handläggs klagomålsärendena och andra frågor med anknytning till konsumenternas ställning till väsentlig del på den allmänna avdelningen. För denna handläggning har särskilda rutiner arbetats fram. Utredningens förslag kommer därför inte att i någon större utsträckning inverka på inspektionens fortsatta arbete med dessa frågor. Det innebär emellertid att inspektionen i större utsträckning än hittills får ta initiativ till utredningar och förhandlingar med bankerna. Detta kommer att gälla tillämpningen av KkrL samt av samtliga de bestämmelser som har motsvarigheter i MFL och AVL. Med anledning härav kommer inspektionens resurser att behöva förstärkas. En motsvarande besparing bör då kunna göras vid KOV. Mot bakgrund av konsumentfrågornas växande betydelse i samhället synes emellertid en hög ambitionsnivå på detta område vara motiverad. Det är för utredningen för närvarande inte möjligt att precisera inspektionens resursbehov. Det torde dock vara samhällsekonomiskt fördelaktigt att samla tillsynen under en myndighet.

Utredningens lösning med inspektionen som enda tillsynsmyndighet innebär att inspektionen får det övergripande ansvaret för det marknadsrättsliga konsumentskyddet inom bankverksamheten. Med hänsyn till

intresset av att konsumentfrågorna i all näringsverksamhet bedöms så enhetligt som möjligt krävs en samverkan och samordning mellan inspektionen och KOV. För att underlätta och förbättra kontakterna mellan de båda myndigheterna och för att förstärka inspektionens möjligheter att ta tillvara konsumenternas intressen har utredningen som en åtgärd föreslagit en förändrad sammansättning av inspektionens styrelse med ett förstärkt lekmannainflytande. Som representant för konsumentintressena föreslår bl. a. en företrädare för KOV.

Vidare föreslår utredningen bl. a. för att KOV:s speciella sakkunskap och erfarenhet skall kunna tas tillvara att ett kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet inrättas. Detta kontaktforum skall utgöra en plattform för överläggningar mellan representanter för bankinspektionen, KOV och de olika bankinstituten. Skall konsumentfrågor som rör annan verksamhet under inspektionens tillsyn diskuteras, bör för bankernas representanter finnas ersättare som företräder denna verksamhet. Verksamheten i detta organ skall syfta till att underlätta en utveckling till konsumenternas bästa med hänsyn till både de enskilda konsumenternas och bankkollektivets intressen. Vid sammanträdena bör diskuteras de olika problem på bankområdet, som fångats upp av de tre parterna via deras olika kanaler. En arbetsform med informella diskussioner bör ge möjlighet till ett grundläggande informationsutbyte parterna emellan. Arbetet som avses leda fram till anvisningar för olika marknadsföringsåtgärder samt till förbättrade standardavtal kan här förberedas för senare beslut i inspektionen. Vidare bör myndigheterna utnyttja kontakterna i detta organ till att stämma av sin praxis i likartade konsumentfrågor så att dessa så långt som möjligt ges en enhetlig bedömning. I olika frågor kan ett gemensamt informationsmaterial arbetas fram. Samrådsorganet bör organisatoriskt vara fristående från myndigheterna. Inspektionen bör vara sammankallande och också tillhandahålla en sekreterare. Ett kontaktforum i den ovan föreslagna formen är inte någon ny företeelse. KOV har sedan år 1975 en dylik överläggningsform med försäkringsbranschen och erfarenheterna av detta samarbetsorgan har varit goda.

KOV skall enligt sin instruktion samråda med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor. Även bankinspektionens skyldighet att samråda med KOV i konsumentfrågor bör skrivas in i dess instruktion.

1.13.8 Tale- och besvärsrätt

Enligt den näringsrättsliga lagstiftningen gäller att frågor om förbud eller föreläggande prövas av MD efter ansökan av KO. Beslutar KO för visst fall att ej göra ansökan, kan ansökan göras av sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare. MD:s avgöranden går inte att överklaga. Ett motiv härför har varit att näringsrättsliga frågor måste kunna avgöras snabbt. Detta rättsliga system är inte nödvändigt och enligt utredningens uppfattning inte heller lämpligt beträffande de ärenden med konsumenträttslig anknytning som skall prövas av bankinspektionen.

Med näringsrättslig lagstiftning, såsom MFL och AVL, förstås de ramregler som ger normer för hur näringsverksamhet skall bedrivas och hur företagen skall handla på marknaden. Det är fråga om regler av förbuds- eller påbudstyp direkt inriktade på att ge direktiv för näringsidkarnas agerande. Lagstiftningen verkar således framåt på så sätt att en marknadsföringsåtgärd som har förklarats otillbörlig eller ett avtalsvillkor som har förklarats oskäligt inte längre får användas. Däremot ger lagstiftningen inte den enskilde konsumenten något skydd när en viss marknadsföring redan genomförts eller när ett avtal redan föreligger. För att konsumenten skall få ett sådant skydd krävs civilrättsliga bestämmelser som tar sikte på enskilda fall och som kan tillämpas av allmän domstol när tvist har uppstått.

Som framgår är den näringsrättsliga lagstiftningens syfte sådant att den enskilde konsumenten inte kommer att inta någon egentlig partsställning i ärendet. De anmärkningar som inspektionen i dessa ärenden får ta befattning med kan i och för sig påkalla inspektionens åtgärder. Dessa beror emellertid då på inspektionens allmänna skyldighet att öva tillsyn över bankerna. De ärenden, som inspektionen kan komma att pröva enligt de näringsrättsliga bestämmelser som enligt förslaget skall föras in i banklagarna, kommer således inspektionen – liksom andra tillsynsärenden – att kunna ta upp ex officio. Med hänsyn till lagstiftningens syfte och till att inspektionens prövning av dessa ärenden inte är beroende av någon anmälan intar anmälaren, t. ex. en konsument eller en konkurrerande bank, inte någon ställning som part. Någon ändring härvidlag anser inte utredningen vara påkallad. Samma ordning som f. n. gäller vid inspektionens prövning av näringsrättsliga frågor bör därför gälla även fortsättningsvis.

Varken med nuvarande regler eller enligt utredningens förslag är det möjligt att föra talan mot eventuella synpunkter inspektionen kan ha på ett tilltänkt standardavtal eller mot inspektionens anvisningar vad gäller tillämpningen av MFL eller KkrL. Dessa är inte rättsligt bindande för bankerna.

Enligt utredningens förslag kommer inspektionen att kunna meddela en bank förbud – förenat med vite – att fortsätta otillbörlig marknadsföring eller att använda sig av oskäliga avtalsvillkor. Vidare skall inspektionen kunna ålägga bank att vid marknadsföring av tjänst eller annan nyttighet lämna sådan information, som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Dessa förbuds- eller informationsföreläggande kommer att kunna utfärdas med stöd av de särskilda konsumenträttsliga bestämmelser som skall föras in i banklagarna. Fråga är om dessa beslut, som är att jämställa med andra formliga beslut inspektionen fattar jämlikt 153 och 154 §§ BL eller jämlikt motsvarande paragrafer i SpL och JkL, bör kunna överklagas till regeringen.

En enskild konsument, som inte har talerätt till MD, bör enligt utredningens uppfattning inte heller medges rätt att föra talan till regeringen mot

beslut som inspektionen fattat i ifrågavarande ärenden. Inte heller anser utredningen att en sammanslutning av konsumenter eller löntagare, bör medges rätt att överklaga inspektionens beslut till regeringen. Anledningen till detta är bl. a. svårigheten att avgränsa de rena konsumentärendena, som skall få överklagas, från andra ärenden, som inspektionen prövar och som inte kan tänkas bli föremål för överklagande av en sådan sammanslutning. Som huvudregel gäller dock att den som beslutet gått mot skall äga rätt att överklaga detsamma. Fråga är om en bank i detta fall skall få en sådan rätt.

De konsumenträttsliga ärendena kan synas vara av sådan beskaffenhet att de inte lämpar sig för prövning av regeringen. Ärendena bör även avgöras snabbt. Vidare måste inspektionens ovannämnda förbud eller ålägganden kunna förenas med vite för att få någon verkan. Vitet, som utdöms av allmän domstol, blir här föremål för en rättslig prövning. En överprövning till regeringen står även i motsats till de strävanden som sedan länge pågår att från regeringskansliet decentralisera enskilda ärenden. Dessa omständigheter talar mot en besvärsmöjlighet.

Inspektionens nuvarande beslut är emellertid generellt överklagbara för bankerna. En bank har således f. n. möjlighet att besvära sig till regeringen över ett beslut i en marknadsföringsfråga som inspektionen fattat med stöd av de allmänna tillsynsbestämmelserna. Inspektionen har även möjlighet att enligt 154 § 1 st. BL meddela en bank en erinran i en dylik fråga. En skriftlig erinran som meddelats i ett slutligt beslut kan bank överklaga.

Som tidigare redovisats kommer de rena konsumentintressena inte att utgöra den enda grunden för inspektionens prövning av konsumentärende på bankområdet. I dessa ärenden måste inspektionen i flera fall därutöver ta ställning till banklagstiftningens särskilda bestämmelser. Detta senare ställningstagande kan vara mest betydelsefullt för banken. Det sagda visar att det många gånger kan vara vanskligt att särskilja ett beslut i ett konsumentärende från inspektionens beslut i övriga frågor. Ett system som innebär att alla beslut skall kunna överklagas av bank utom de som fattas i konsumentärenden kommer därför att vara svårt att upprätthålla.

De flesta konsumentfrågorna på bankområdet kommer med all säkerhet att även fortsättningsvis lösas på frivillighetens väg. Om rätt till överprövning ges för banker i konsumentärendena kommer därför endast få ärenden av oftast större principiell betydelse att bli föremål för regeringens prövning. För att vid prövningen av dessa ärenden få en viss enhetlighet med liknande ärenden inom andra områden har regeringen möjlighet att remittera ärendet till KOV eller någon annan konsumentvårdande myndighet.

Om bankerna ges möjlighet att besvära sig mot beslut i konsumentärenden och utnyttjar denna rätt, bör beslutet – i likhet med inspektionens övriga beslut – gå i omedelbar verkställighet, om ej annat förordnas. Detta innebär oftast att inspektionen trots besvärsmöjligheten snabbt kan ingripa mot t. ex. en banks osunda marknadsföringsåtgärder.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utredningen att bankerna bör äga rätt att till regeringen även överklaga bankinspektionens beslut i ärenden som helt eller delvis rör näringsrättsliga frågor.

1.13.9 Samordningen av tillsynen enligt konsumentlagstiftningen över inspektionens hela verksamhetsområde

Den föreslagna lösningen med att inom bankområdet samla de nu aktuellla tillsynsuppgifterna hos bankinspektionen bör enligt utredningens uppfattning gälla även för andra verksamheter som står under bankinspektionens tillsyn. Flera av inspektionens tillsynsobjekt har en verksamhet som liknar bankinstitutens. De tillsynsobjekt som här närmast avses är kreditaktiebolagen, hypoteksinstituten och fondkommissionsbolagen. Utredningens förslag låter sig väl förenas på den verksamhet som dessa tillsynsobjekt bedriver.

I propositionen 1979/80: 159 med förslag till lag om ändring i lagen (1974: 922) om kreditpolitiska medel uttalade departementschefen att slutlig ställning inte kunde tas i fråga om hur tillsynsuppgifterna över finansbolagen skall fördelas mellan inspektionen och KOV förrän banklagsutredningen lagt fram sitt förslag.

Enligt utredningens uppfattning talar starka skäl för att utredningens förslag vad gäller tillsynen över bankverksamheten även bör tillämpas på finansbolagens verksamhet. Sålunda torde det även på finansbolagens område vara nödnändigt att ta tillvara inspektionens kompetens, resurser och erfarenhet för att på detta område utforma konsumentskyddet så att andra vitala intressen inte sätts åsido. Den enskilde låntagarens intressen måste t. ex. alltid vägas mot det övergripande intresset samhället har av att finansbolagen kan fullgöra sina åtaganden. Genom ovan nämnda proposition har också föreslagits att finansbolagen i viss utsträckning skall inordnas under lagen om kredidpolitiska medel. Finansbolagens kreditgivning kan härigenom komma att påverkas av riksbankens kreditpolitiska åtgärder. Vidare har i nämnda proposition föreslagits att regeringen skall ges ett bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp på kredit. Avsikten med ett sådant bemyndigande är att det skall kunna användas för både samhällsekonomisk och konsumentpolitisk reglering av verksamheten. Med hänsyn till vad nu anförts och mot bakgrund av utredningens principiella ståndpunkt att det är mest ändamålsenligt att samla tillsynsuppgifterna hos en och samma myndighet vill utredningen förorda att även finansbolagen behandlas på motsvarande sätt som bankerna såvitt gäller de konsumentpolitiska frågorna. Utredningen vill i detta sammanhang emellertid framhålla att det är synnerligen angeläget att inspektionen samråder med KOV i dessa frågor. Sålunda måste det eftersträvas att finansieringsföretagen behandlas på likartat sätt oberoende av om företagen står under inspektionens eller KOV:s tillsyn. Vidare är det självfallet angeläget att ett finansbolag och ett säljföretag behandlas lika

t.ex. i de fall ett säljföretag handlar enbart i egenskap av biträde eller förmedlare åt ett finansbolag. Enligt utredningens uppfattning bör det vara möjligt att nå en lösning av dessa frågor genom samråd mellan inspektionen och KOV i det kontaktforum som föreslagits och genom KOV:s representation i inspektionens styrelse.

1.14 Konsumenttvister på bankområdet

På det civilrättsliga liksom på det näringsrättsliga området finns numera en omfattande lagstiftning som tar sikte på att skydda konsumenterna. Den civilrättsliga lagstiftningen reglerar bl.a. förhållandet mellan två parter, t.ex. säljare och köpare, som slutit avtal med varandra, s.k. obligationsrättsliga regler. Dessa regler är till stor del konfliktlösande vid kontraktsbrott, intrång m.m. Civilrätten tillhandahåller i sådant fall en lösning på konflikten i efterhand. De civilrättsliga lagar som kan få viss betydelse på bankområdet och som är inriktade på konsumentskyddet är KkrL och lagen (1915: 218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (särskilt generalklausulen i 36 § avtalslagen).

Ytterst får konfliktlösningen ske i allmän domstol. För att underlätta för bl a konsumenterna att bevaka sin rätt har domstolsförfarandet under senare år reformerats i olika avseenden. Som ett led i dessa strävanden har ett förenklat rättegångsförfarande införts för tvistemål om mindre värden.

En konsument som vill ha en tvist prövad kan också välja det mer informella förfarandet inför allmänna reklamationsnämnden (ARN). ARN:s avgöranden är till skillnad från domstolarnas avgöranden inte bindande utan utgör rekommendationer som inte är möjliga att verkställa tvångvis.

En bankkonsument kan alltid få en tvist med en bank löst inför allmän domstol. Däremot har han ingen möjlighet att i ett sådant ärende vända sig till ARN, eftersom ARN inte prövar ärenden inom verksamhet som står under bankinspektionens tillsyn. Bankerna har ofta en starkare ställning än konsumenterna. Som tidigare även nämnts kan det härigenom föreligga en fara att den enskilde konsumenten inte hävdar sin rätt. Ett reklamationsorgan på bankområdet torde därför vara av värde för konsumenten. Redan förekomsten av ett sådant organ torde ha en viss preventiv betydelse till gagn för bankkonsumenten. En möjlighet är att de i den instruktion som skall utarbetas för ARN:s verksamht föreskrivs att ARN skall pröva även banktjänster. Utredningen vill emellertid inte föreslå detta. Ett skäl härför är att det enligt utredningens uppfattning krävs en alldeles speciell sakkunskap för att pröva dessa tvister. Den främsta anledningen är dock den tillsyn som inspektionen utövar. Med hänsyn till att bankerna har att verka med utgångspunkt i vad som är att anse som god banksed och till att inspektionen vakar över att så sker, är konsumenttvisterna på bankområdet i förhållande till andra områden förhållandevis få till antalet. Inspektio-

nen ger vidare – om än i undantagsfall som nedan beskrivs – synpunkter på privaträttsliga tvister och kan i allmänna uttalanden bl a i den s k etikserien ta upp sådana tvister. Slutligen bör företrädarna i det av utredningen föreslagna samrådsorganet kunna föra en principdiskussion utifrån ett enskilt ärende och tillkännage sina synpunkter genom bankinspektionen. I proposition 1979/80:114, sid 16, om verksamheten vid allmänna reklamationsnämnden har också föredraganden ställt sig bakom att bl a ifrågavarande avgränsning av ARN:s verksamhetsområde bör gälla även för framtiden. Utredningen delar föredragandens uppfattning.

De klagomålsärenden, som bankinspektionen behandlar, berör banks förhållande till dels kund som är konsument och dels kund som är näringsidkare. Vänder sig någon från dessa kundkategorier till bankinspektionen för att få en civilrättslig tvist med en bank löst, tar inspektionen som regel inte upp ett sådant ärende för prövning. Klaganden hänvisas i stället till allmän domstol. Bankinspektionen har emellertid både befogenhet och skyldighet att i förekommande fall förvissa sig om att en bank inte handlar i strid med god banksed. Finner inspektionen att en bank framställt krav som är uppenbart ogrundade eller i övrigt av den beskaffenheten att de inte bör framställas av part som en bank, anser sig inspektionen oförhindrad att uttala sig i tvisten. Därvid beaktas den särskilda ställning som en bank såsom halvofficiellt organ och genom sin sakkunskap och sin tillgång till juridisk expertis intar i förhållande till enskild.

Den nu redovisade ordningen bör enligt utredningens uppfattning behållas. Att utvidga denna ordning så att inspektionen inom bankverksamheten ges samma uppgifter som ARN har inom andra områden är enligt utredningen inte förenligt med inspektionens övriga tillsynsverksamhet. Bankinspektionens övriga tillsynsverksamhet. Bankinspektionen skall endast i undantagsfall ta ställning i eller ge synpunkter på privatsrättsliga tvister.

Vad utredningen nu anfört om konsumenttvister på bankområdet bör även gälla i annan verksamhet som står under inspektionens tillsyn. De finansieringsföretag som volymmässigt täcker större delen av marknaden kommer den 1 juli 1980 enligt lagen om finansbolag att ställas under inspektionens tillsyn. I brist på erfarenhet av vad denna tillsyn kan medföra, saknar emellertid utredningen underlag att bedöma huruvida det föreligger behov av särskilda regler för prövning av konsumenttvister i dessa bolags verksamhet.

1.15 Specialmotivering

Inledning

I respektive banklag föreslås endast att de grundläggande bestämmelserna i MFL (2 och 3 §§) och AVL (1 §) arbetas in. Bland MFL:s och AVL:s övriga bestämmelser finns i vissa fall redan motsvarigheter i banklagarna. Sålunda finns i 152 § BL, 83 § SpL och 74 § JkL bestämmelser om skyldig-

het för bankerna att lämna samtliga de upplysningar om banken som inspektionen begär. Dessa bestämmelser kan sägas motsvara bestämmelserna i 16 § MFL och 3a § AVL. Vidare har inspektionen möjlighet att förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt banklagarna (157 § BL, 81 § SpL och 75 § JkL). Dessa bestämmelser motsvaras av 5 § MFL och 1 § 1 stsista meningen AVL. Förbud eller åligganden enligt de näringsrättsliga bestämmelserna som föreslås bli införda i banklagarna föreslås bankerna kunna överklaga till regeringen enligt bestämmelserna i 175 § BL, 91 § SPL och 82 § JkL.

Andra bestämmelser i MFL och AVL föreslås inte överförda till banklagarna. Anledningen härtill är att bestämmelserna inte torde beröra bankernas verksamhet (t ex 4 § MFL om produktsäkerhet och otjänliga produkter) eller att det inte funnits lämpligt eller nödvändigt att föra över dem. Som exempel på det senare fallet kan följande nämnas.

MFL:s och AVL:s bestämmelser om att förbud eller åligganden kan meddelas även anställd hos näringsidkare eller annan som handlar på näringsidkares vägnar tas inte in i banklagarna. Inspektionen kan enligt de särskilda bestämmelserna i banklagarnas tillsynskapitel endast vända sig till banken såsom och således inte till anställda i banken.

Vidare har inte de straffbelagda förfarandena i 6–8 §§ MFL arbetats in i banklagarna. KO har bara i förhållandevis få all anmält förfaranden som stått i strid mot dessa straffbestämmelser till åtal. Förfarandena strider nämligen även mot 2 § MFL. KO har därför normalt valt att föra ärendet till MD och yrka förbud vid vite. Enligt utredningens uppfattning torde det räcka med att inspektionen genom den bestämmelse som motsvarar 2 § FML ges möjlighet att stävja dessa förfaranden. De hittillsvarande erfarenheterna av dessa straffbestämmelser har även visat att de har förhållandevis liten praktisk betydelse. Om en bank avsiktligt skulle vidta en handling som kriminaliseras i dessa bestämmelser, har inspektionen med stöd av sina allmänna tillsynsbefogenheter andra medel att ta till. Straffbestämmelserna torde därför inte fylla någon funktion för bankernas del.

Slutligen kan nämnas, att 1 § 2 st AVL innehåller en bestämmelse som gör huvudbestämmelsen i paragrafens första stycke tillämplig även på villkor som näringsidkare i sin yrkesmässiga versamhet använder vid förmedling från näringsidkare eller annan av erbjudande som avses i första stycket. En motsvarande bestämmelse är inte lämplig för bankerna. Bestämmelserna som enligt förslaget bör föras in i banklagarna kan av inspektionen endast tillämpas på dess tillsynsobjekt. Om ett säljföretag till sin kund förmedlar en kredit från en bank, kan inspektionen således inte ingripa mot säljföretaget om detta vid förmedlingen skulle använda sig av lånevillkor som är oskäliga mot konsumenterna, kunderna. I detta trepartsförhållande kan inspektionen endast ingripa mot banken. Utredningen utgår från att banken i sitt eget intresse ser till att samarbete sker med seriösa säljföretag och att banken följer upp säljföretagens handlande

gentemot konsumenterna. KOV kan däremot ingripa mot säljföretaget, kreditförmedlaren. För att få en enhetlig bedömning av bl a avtalskonstruktioner vid dessa trepartsförhållanden har utredningen – som framgår av den allmänna motiveringen – starkt understrukit av samråd mellan inspektionen och KOV.

Utredningen övergår nu till att behandla de särskilda bestämmelser som skall föras in i banklagarna eller som kräver en ändring. Därvid kan sägas att bestämmelserna som motsvarar 2 och 3 §§ MFL och 1 § AVL bör av inspektionen tillämpas på det sätt som förarbetena till dessa lagar ger uttryck åt. Vidare skall dessa bestämmelser ses som en närmare precisering av bankinspektionens allmänna tillsynsskyldighet enligt de s k sundhetsparagraferna i banklagarna.

Förslaget till lag om ändringar i lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker och lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen.

148a § BL, 80a § SpL och 68a § JkL

Bestämmelserna har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med bankernas marknadsföring av tjänster och andra nyttigheter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. Bestämmelsernas syfte är i första hand att tillgodose konsumentintressena. Dessutom skall näringsidkare ges skydd mot otillbörlig marknadsföring.

De första styckena i bestämmelserna är likalydande med generalklausulen i 2 § MFL frånsett att bestämmelserna endast riktar sig mot banker och att marknadsföring av varor, som inte förekommer hos bankerna, inte särskilt regleras.

De andra styckena i bestämmelserna är i stort sett likalydnade med generalklausulen i 3 § MFL, och ger bankinspektionen möjlighet att ålägga bankerna att lämna information. I likhet med 3 § MFL skall ett åläggande från inspektionen ses som en påföljd för en underlåtenhet från en banks sida, inte som ett fristående påbud. Den principiella utgångspunkten är därvid att en bank bör förutsättas lämna tillfredställande information om vissa tjänster. I första hand skall anvisningar för informationslämnandet meddelas av inspektionen. De fall där det kan bli aktuellt med ett informationsåläggande bör därför ofta bli sådana där en bank inte följt inspektionens anvisningar.

148 b § BL, 80 b § SpL och 68 b § JkL

I dessa paragrafer föreskrivs att inspektionen kan förbjuda en bank att vid erbjudande av tjänster eller andra nyttigheter använda sig av villkor som är oskäliga mot konsumenterna. Paragraferna är likalydande med generalklausulen i 1 § 1 st AVL frånsett att bestämmelserna endast riktar sig mot banker och att de villkor, som används vid erbjudande av vara och som inte är aktuella för banker, inte särskilt regleras.

Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:148).

1 §

Till paragrafen har lagts ett andra stycke med innehåll att MFL inte gäller i den verksamhet som de olika bankinstituten driver.

Förslaget till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977:981).

7 §

Enligt förslaget skall MFL inte längre gälla för bankerna. I stället för att i denna paragraf hänvisa till MFL:s bestämmelser såvitt avser bankernas underlåtelse att lämna information har för de olika bankinsituten en hänvisning gjorts till respektive banklagar.

Särskilt yttrande av ledamoten Stig Danielsson, sakkunninge Thörn och experten Utterström angående konsumentskyddet inom bankområdet

1. Inledning

Gränsdragningen mellan konsumentverket/KO (KOV) och bankinspektionen när det gäller konsumentfrågor inrymmer många problem. För att söka underlätta denna gränsdragning och skapa förutsättningar för ett effektivt tillvaratagande av konsumentfrågorna inom tillsynsområdet har de både myndigheterna gemensamt skisserat riktlinjer för en lämplig lösning. Enligt denna skulle övervakningen av marknadsföringen omhändertagas av KOV med stöd av marknadsföringslagen (MFL) medan avtalsvillkorsgranskningen och tillsynen enligt konsumentkreditlagen (KKrL) skulle handhas av bankinspektionen. En viktig del av denna lösning är den rådgivande nämnd, i vilken förutom de båda myndigheterna även branschorganisationer inom tillsynsområdet skall vara företrädda.

Enligt vår uppfattning innehåller denna principlösning så många positiva faktorer att vi ansett oss böra lägga fram den som ett förslag i banklagsutredningen och även förorda den framför utredningens förslag. Den tillgodoser visserligen inte önskemålet om att koncentrera all tillsyn och övervakning till en myndighet men tar å andra sidan tillvara den särskilda kompetens som envar av myndigheterna har inom vissa områden. Genom att förslaget även innefattar att ett organ inrättas för fortlöpande samverkan mellan de båda myndigheterna skapas än större förutsättningar för en allsidig bedömning av de frågor som kan komma att behandlas. En redogörelse för förslagets innebörd och skälen för ställningstagandet lämnas i det följande.

2. Övervakningen av bankernas avtalsvillkor

Utredningen föreslår att avtalsvillkorslagen (AVL) liksom hittills inte skall vara tillämplig på bankområdet. I stället skall en motsvarighet till generalklausulen i 1 § AVL tas in i banklagarna, närmast som en precisering av den skyldighet som bankinspektionen redan idag har att tillse att bankernas avtalsvillkor är rimligt avvägda med hänsyn till konsumentintresset.

Det står enligt vår mening helt klart att de avtalsvillkor som används av bankerna – och finansbolagen – bör kunna granskas och utformningen anpassas så att man får en rimlig balans i avtalsförhållandet mellan bank och konsument. Det finns skäl att ha en granskningsverksamhet främst i tre olika situationer. Granskningen bör kunna avse villkor som används vid inlåningsverksamhet. Det bör kunna gälla villkor som används vid kreditgivning. Slutligen bör det också finnas möjligheter att granska de villkor som bankerna använder när de erbjuder tjänster av annat slag till konsumenterna (normalt inom ramen för notariatverksamheten). Till detta kommer att det också bör finnas möjligheter att granska sådana villkor som finansbolag använder när de ingår köpe- och upplåtelseavtal med konsumenterna.

När utredningen förordar inspektionsmodellen grundar den sin bedömning främst på uppfattningen att inspektionens kompetens och erfarenheter är nödvändiga för att på bankområdet utforma konsumentskyddet så att andra vitala intressen inte sätts åt sidan. De avtalsvillkor som bankerna använder i sin in- och utlåning måste utformas med hänsyn både till banklagstiftningens särskilda krav på bl. a. bankernas likviditet och solvens och till penning- och kreditpolitiska aspekter. Detta innebär också att granskningen av bankernas villkor måste ske med hänsyn tagen härtill. Det står för oss klart att bankinspektionen har den största möjligheten att göra en avvägning av dessa intressen. Vi delar därför såtillvida utredningens uppfattning att vi anser att inspektionen även i fortsättningen bör anförtros granskningen av avtalsvillkoren. Med hänsyn till de granskningsproblem som skulle uppstå om man gjorde skillnad mellan avtal som till sin utformning är beroende av innehållet i banklagstiftningen eller penning- och kreditpolitiken och andra avtal bör granskningen omfatta hela tillsynsområdet.

Det finns också skäl som talar för att KOV inom ramen för det marknadsrättsliga regelsystemet handhar konsumentskyddet när det gäller avtalsvillkorsgranskningen. Ett sådant skäl är att bankerna i viss utsträckning bedriver verksamhet som är av samma beskaffenhet som den som bedrivs av andra näringsidkare, t. ex. advokater och konsulter. Önskan att samma regelsystem skall tillämpas inom hela näringslivet, oberoende av vem som bedriver näringsverksamheten, skulle då tala för att AVL gjordes tillämplig också på bankernas verksamhet. Ett annat sådant skäl som

kunde anföras är att KOV och marknadsdomstolen har stora erfarenheter av avtalsvillkorsgranskning. Slutligen kunde också anföras den omständigheten att finansbolagen i viss utsträckning använder formulär och villkor för överlåtelse och upplåtelse av samma slag som andra näringsidkare gör, som också säljer varor och tjänster. Dessa förhållanden måste dock enligt vår mening tillmätas mindre vikt än de skäl som talar för att bankinspektionen handhar granskningen även i fortsättningen.

3. Övervakningen av bankernas marknadsföring

Utredningen föreslår samma lösning ifråga om övervakningen av bankernas marknadsföring som ifråga om granskningen av deras avtalsvillkor. MFL skall således i fortsättningen inte vara tillämplig på bankområdet. I stället skall bestämmelser motsvarande generalklausulerna i 2 och 3 §§ MFL tas in i banklagarna. Som skäl för denna lösning anförs (vid 1.13.5) bl. a. att "även om bankernas marknadsföring inte på något avgörande sätt skiljer sig från andra näringsidkares, krävs inte så sällan att vid en bedömning huruvida en banks marknadsföring är otillbörlig särskild hänsyn måste tas till de speciella förhållanden som gäller för bankerna".

Som utredningen framhåller är bankernas verksamhet av delvis annan karaktär än andra näringsidkare. Hit hör bl. a. att bankerna är underkastade banklagstiftningens krav och har att bedriva verksamheten inom ramen för den av samhället förda penning- och kreditpolitiken.

Varken banklagstiftningen eller penning- och kreditpolitiken eller bankverksamhetens särskilda beskaffenhet i övrigt torde emellertid annat än i undantagsfall medföra att en banks marknadsföring bör bedömas enligt andra principer än andra näringsidkares ifråga om vederhäftighet och tillbörlighet i övrigt. Vidare bör samma krav på konsumtionsinformation som ställs på andra näringsidkare, t. ex. ifråga om en tjänsts beskaffenhet och priset och betalningsvillkoren för den, kunna ställas också på bankerna.

Det är närmast två omständigheter som skulle kunna anföras för att bankerna undantas från tillämpningsområdet för MFL och hela ansvaret för granskningen av bankernas marknadsföring läggs på bankinspektionen. Den ena är att denna granskning i viss mån kan sägas ha ett naturligt samband med bankinspektionens tillsynsfunktion i övrigt. Den andra hänför sig till önskemål att minska antalet myndigheter som kan rikta ingripanden mot bankerna.

Dessa förhållanden är dock inte av sådan vikt att de uppväger de nackdelar som är förknippade med en sådan lösning. Enligt vår mening väger skälen för att nu gällande ordning bibehålls avgjort tyngre. Det skall också betonas att risken för att en och samma åtgärd med ett bibehållet system påtalas av båda myndigheterna och som utredningen har fäst stor vikt vid, inte skall överdrivas. Det kan för övrigt också undanröjas genom att båda

myndigheterna har ett nära samarbete och samråd i frågor av principiell betydelse.

Det kan tilläggas att nuvarande ordning har fungerat utan att några olägenheter kan befaras ha uppkommit för bankerna eller andra.

Följande skäl talar enligt vår mening för att den nuvarande ordningen bibehålls.

De marknadsföringsåtgärder som en bank vidtar är till sin karaktär av samma slag som åtgärder av andra företag i näringslivet. Liksom dessa marknadsför bankerna sin verksamhet genom annonser, säljfrämjande åtgärder i form av kombinationserbjudanden, muntlig "säljinformation" osv. De konsumentproblem som kan vara förknippade med bankernas marknadsföring är också av samma art som på andra områden. Hit hör sådant som vilseledande uppgifter om olika erbjudandens karaktär och förmånlighet och bristfällig information. Bedömningen av marknadsföringsåtgärder på bankområdet kan och bör därför också göras enligt samma grunder och på samma sätt som inom näringslivet i övrigt.

För att bedöma bankernas marknadsföring krävs normalt heller inte djupgående banktekniska kunskaper. Genom att ansvaret för övervakningen av bankernas marknadsföring ligger hos KOV är det möjligt att utnyttja de erfarenheter och den sakkunskap som man får vid granskningen av marknadsföringen på andra områden. Bedömningsgrunder av generell räckvidd som utvecklas vid tillämpningen av MFL kan således tillämpas också vid granskningen av bankernas verksamhet. Detta kan också nedbringa de marginella insatserna och därmed kostnaderna för övervakningen av marknadsföringen på bankområdet.

Det är vidare att märka att tillämpningen av MFL hos KOV kan samordnas med informationsinsatser av olika slag. Detta ökar möjligheterna att uppnå ett effektivt konsumentskydd och också att förenkla hanteringen av enskilda ärenden och därmed nedbringa kostnaderna för arbetet med dem. Ärendehandläggningen kan således samordnas med både utfärdandet av generella riktlinjer för marknadsföringen och informationsverksamhet från verkets sida i form av bl. a. artiklar i verkets tidskrifter, kampanjer och utställningar, faktablad och handböcker. Det blir härigenom möjligt att uppnå att den samlade information som konsumenterna får på ett visst område blir mera omfattande och vederhäftiga än tidigare. Om KOV förlorar de instrument som MFL tillhandahåller blir möjligheterna sämre att genom åtgärder av detta slag åstadkomma ett effektivt konsumentskydd.

Till vad som nu sagts skall också läggas att en följd av att bankerna undantas från tillämpningsområdet för MFL blir att olika regelsystem kommer att gälla för bankerna å ena sidan och deras dotterföretag å den andra. Detta innebär att det blir en banks sätt att organisera sin verksamhet som avgör vilken lagstiftning som blir tillämplig på den. Ett likartat problem uppkommer också vid trepartsförhållanden. När marknadsföring-

en av en banks tjänster sker genom tredje man – t. ex. då en näringsidkare säljer en vara på kredit och samtidigt förmedlar ett krediterbjudande från en bank – kommer *ett* regelsystem, banklagstiftningens, att gälla för den marknadsföring som banken riktar till konsumenten medan den marknadsföring som tredje man eller den förmedlande näringsidkaren riktar till konsumenten är underkast *ett annat*, MFL. Det är att märka att även den marknadsföring som banken vidtar kommer att vara underkastad MFL när den förmedlas av näringsidkaren. Detta är en konsekvens av att ingripanden enligt MFL kan riktas inte bara mot den näringsidkare som tillhandahåller en viss nyttighet utan också mot annan som marknadsför eller bidrar till marknadsföringen av nyttigheten, t. ex. som förmedlare. Den mest betänkliga följden skulle här bli, att samma sanktioner inte skulle kunna användas mot banken som mot den medverkande näringsidkaren. Regelsystemet blir på detta sätt inte konkurrensneutralt. De omständigheter som nu har anförts gäller med särskild styrka i fråga om finansbolagen.

Det är slutligen att märka, att den lagtekniska lösning som kommittén föreslår också på annat sätt medför att konsumentskyddet på bankområdet kommer att avvika från det som gäller inom näringslivet i övrigt. Den innebär således att de straffbestämmelser som finns i MFL (6–8 §§) inte kommer att ha någon motsvarighet på bankområdet. Vidare kommer till skillnad från vad som gäller enligt MFL, sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare inte att ha möjlighet att subsidiärt föra ett ärende vidare till högre instans i sådant fall då tillsynsmyndigheten inte gör detta. Dessutom kommer ingripanden – till skillnad från vad som gäller enligt MFL – inte att kunna riktas mot den som medverkar i banksmarknadsföring, t. ex. en reklambyrå.

Med hänsyn till vad som anförts bör enligt vår mening den nu rådande ordningen för övervakning av marknadsföring på bankområdet bevaras. Genom remiss- och samrådsförfaranden mellan bankinspektionen och KOV bör kompetenskonflikter kunna förhindras och riskerna undanröjas för att en åtgärd som en bank vidtar kommer att angripas på samma grund från båda myndigheternas sida.

4. Tillsyn och övervakning enligt konsumentkreditlagen

Som utredningen framhåller (avsnitt 1.13.6) har den dubbla tillsynen av frågor enligt KKrL hitintills inte inneburit några större olägenheter. Den risk som i och för sig finns för kompetenskonflikter mellan myndigheterna måste betecknas som mycket liten. Det förhållandet att KKrL anknyter till MFL:s sanktionssystem innebär visserligen, att det slutliga resultatet av en konsuments anmälan teoretiskt kan komma att skifta beroende på till vilken myndighet konsumenten vänder sig. Att tillsynen åvilar bankinspektionen har emellertid i den hittillsvarande tillämpningen av KKrL tolkats så att en anmälan från en konsument mot en bank enligt KKrL i

förekommande fall överlämnas från KOV till bankinspektionen för handläggning. Något kostnadskrävande dubbelarbete uppstår alltså inte.

Den nuvarande utformningen av KKrL, med dess anknytning till MFL:s sanktionssystem, ger i och för sig utrymme för kompetenskonflikter. Några sådana konflikter har dock hittills inte uppstått vid handläggningen av ärenden enligt lagstiftningen. Den nuvarande ordningen torde heller inte ha medfört olägenheter för tillsynsobjekten. Utredningen har därför enligt vår mening överdrivit nackdelarna med gällande konstruktion. Starka skäl talar enligt vår mening för att denna bibehålls. Därmed tillvaratas varje myndighets speciella sakkunskap. Väsentligt är vidare att reglerna i KKrL om information utgör en precisering av innehållet i 3 § MFL. Det blir därför en naturlig följd av att MFL även i fortsättningen förblir tillämplig på bankområdet, att dess sanktionssystem också kan tillämpas i de informationshänseenden som KKrL tar sikte på.

Den teoretiska risken för kompetenskonflikter kan avvärjas genom ett samråds- och remissförfarande myndigheterna emellan.

5. Samrådet mellan bankinspektionen och KOV/KO

Av väsentlig betydelse för ett förstärkt och effektivt konsumentskydd på bankområdet är enligt vår mening att de båda myndigheterna nära samarbetar i frågor som rör konsumenternas rättigheter. Redan idag förekommer ett sådant samarbete i viss utsträckning. Som utredningen anför finns det skäl att nu tillskapa ett organ för fortlöpande samråd. Genom ett sådant organ kan myndigheterna hålla varandra underrättade i frågor av gemensamt intresse. Genom ett fortlöpande samarbete kan myndigheterna också undvika kompetenskonflikter. Det kan också göra det möjligt för båda myndigheterna att ännu mera effektivt än idag ta tillvara den specialkunskap som respektive myndighet har ifråga om kunskap i banktekniska frågor, konsumentlagstiftningen och konsumentpolitik.

Vi anser emellertid att ansvaret för det organ för samråd som föreslagits på ett uttryckligare sätt bör läggas på endera av myndigheterna. Med hänsyn till att den särskilda lösning som förordas har sin grund i specifika förhållanden inom tillsynsområdet och den löpande kontakt som äger rum mellan inspektionen och de objekt som står under dess tillsyn anser vi att inspektionen bör ges ett huvudansvar. Samrådsorganet bör i form av en rådgivande nämnd förläggas till bankinspektionen. Med hänsyn till att inspektionen även handlägger konkurrensfrågor bör enligt vår mening även NO kunna i förekommande fall ingå i den rådgivande nämnden.

Särskilt yttrande av experten Utterström angående konsumentskyddet inom bankområdet

Banklagsutredningen har enligt direktiven haft i uppgift "att närmare överväga vad som bör gälla i fråga om bankinspektionens granskning av bankernas verksamhet i syfte att i skilda hänseenden ge ett konsumentskydd åt bankkunderna". Utredningen skulle särskilt uppmärksamma frågan hur gränsen skall dras mellan bankinspektionen och de konsumentpolitiska organen. Det är dock beklagligt från konsumentsynpunkt att utredningen helt ägnat sin uppmärksamhet åt denna fråga. Utredningen måste enligt min mening anses ha haft i uppdrag att belysa behovet av och metoderna att åstadkomma konsumentskydd på bankområdet på ett mera allsidigt sätt. Den borde således ha beskrivit de erbjudanden som bankerna riktar till konsumenterna och de typer av avtal som kan ingås dem emellan. Den borde också ha redogjort för de problem som konsumenterna kan möta vid sina bankkontakter. Mot denna bakgrund borde utredningen därefter ha övervägt hur konsumentskyddet bör utformas på bankområdet med hänsyn tagen till de särskilda förhållanden som i övrigt präglar bankverksamheten i jämförelse med annan näringsverksamhet.

En beskrivning och analys av det slag jag nämnt hade varit desto mera befogad som utredningen vid gränsdragningen mellan myndigheterna tagit avgörande hänsyn till bankverksamhetens särdrag. Dessa består emellertid inte bara i att verksamheten är reglerad i särskild ordning genom banklagstiftningen och beroende av penning- och kreditpolitiska förhållanden. Bankerna – liksom finans – och kreditaktiebolagen – skiljer sig också från andra näringsidkare bl. a. genom att tillhandahålla tjänster och andra nyttigheter av annan karaktär än dessa. Av betydelse från konsumentsynpunkt är vidare att vid kreditgivning konsumenten är i särskilt starkt underläge gentemot näringsidkaren.

Genom den inriktning som utredningsarbetet fått har detta, när det gäller frågan vilket konsumentskydd som behövs på bankområdet, kommit att begränsas till övervakningen av marknadsföring och avtalsvillkor. Utredningen borde enligt min mening ha övervägt om bankinspektionen bör ges vidgade tillsynsuppgifter även i andra hänseenden. Som exempel på en annan fråga av stort konsumentintresse kan nämnas svårigheterna för en konsument att bedöma vilka omständigheter som kan få betydelse för hans möjligheter att låna pengar och behovet av enhetliga objektiva normer för prövningen av en konsuments värde som kund i en bank.

De angivna bristerna i utredningens arbete är särskilt påtagliga vid behandlingen av frågan om konsumentskydd inom finansbolagens verksamhetsområde. Det är anmärkningsvärt att utredningen (vid 1.13.9) för finansbolagen förordar samma principer för konsumentskydd som för bankerna utan att närmare beskriva deras verksamhet och de särskilda konsumentproblem som kan förekomma i den.

Utredningen borde enligt min mening också ha närmare övervägt i vilka avseenden de principer som annars gäller vid prövningen av vad som är godtagbar marknadsföring och rimligt avvägda avtalsvillkor passar för bankerna. Detta hade varit av värde inte bara för att belysa vilket system för konsumentskydd på bankområdet som är det lämpligaste. Sådana överväganden hade också behövts som underlag för bedömningen av om tillsynsregler i banklagstiftningen bör utformas som ordagranna motsvarigheter till generalklausulerna i 1 § AVL och 2 och 3 §§ MFL. Det kan enligt min mening starkt ifrågasättas om en sådan lagteknisk lösning är lämplig. De särskilda hänsynstaganden som bör göras vid villkorsgranskningen på bankområdet – och som enligt min mening motiverar att denna omhändertas av bankinspektionen – beskrivs t. ex. inte på ett adekvat sätt med det från 1 § AVL övertagna uttrycket "vederlaget och övriga omständigheter". Konsumenten betalar ju vid inlåning inte något egentligt vederlag. Det är också tveksamt om ordet "vederlag" är en träffande beteckning för den ränta som en bank betingar sig vid kreditgivning. En närmare analys av den bankverksamhet som riktar sig till konsumenterna och av banklagstiftningens lagtekniska karaktär skulle kanske också ha visat att särskilda regler om tillsynen över bankernas marknadsföring borde utformas på ett annat sätt än utredningen föreslår.

Bilaga 5

EKONOMI-
DEPARTEMENTET

HANDLÄGGNINGEN AV KONSUMENTSKYDDSFRÅGOR INOM FÖRSÄKRINGS-OMRÅDET

Delbetänkande avgivet av
försäkringsverksamhetskommittén

Ds E 1981:4

FÖRSÄKRINGSVERKSAMHETSKOMMITTÉN

Till Statsrådet och chefen för ekonomidepartementet

Efter bemyndigande av regeringen den 14 december 1978 tillkallades fr.o.m. den 5 april 1979 en kommitté med uppdrag att se över lagstiftningen om försäkringsbolagens och försäkringsinspektionens verksamhet m.m. Som ledamöter förordnades fr.o.m. samma dag landshövdingen Erik Westerlind, ordförande, byråchefen Dan Fernlund, expeditionschefen/rättschefen Edmund Gabrielsson, riksdagsledamoten Rune Gustavsson, dåvarande riksdagsledamoten Gördis Hörnlund, försäkringsdirektören Lars Lindwall och verkställande direktören Richard Schönmeyr.

Att såsom experter biträda kommittén förordnades den 24 april 1979 fr.o.m. samma dag organisationsdirektören Lennart Brege, byrådirektören Jan Olby och numera avdelningschefen Thomas Utterström samt den 29 juni 1979 fr.o.m. den 1 juli 1979 distriktskontorschefen Anders Olanders. Den 5 juni 1979 förordnades som expert ingående i sekretariatet fr.o.m. den 6 juni 1979 ombudsmannen Bo Odelius.

Den 26 juni 1979 förordnades som biträdande sekreterare fr.o.m. den 1 juli 1979 civilekonomen Christina Callbo och den 14 augusti 1979 som sekreterare fr.o.m. den 21 augusti 1979 kammarrättsfiskalen Bo Lundgren.

Kommittén har antagit arbetsnamnet Försäkringsverksamhetskommittén (FVK).

Kommittén har i december 1979 i enlighet med uttalande i direktiven med förtur som första delbetänkande avlämnat promemorian (Ds E 1979:8) Lekmannastyrelse för försäkringsinspektionen. Vidare har kommittén avgett remissyttrande över banklagsutredningens delbetänkande (Ds E 1980:3) Konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse.

Kommittén har i direktiven även blivit ålagd att med förtur behandla försäkringsinspektionens roll på det konsumentpolitiska området. Då många sakfrågor beträffande konsumentskyddet sammanhänger med kommitténs huvuduppgift att göra en allmän översyn av försäkringsverksamheten, vilket uppdrag kommer att redovisas i huvudbetänkandet, har det inte varit möjligt för kommittén att med förtur närmare behandla den materiella verksamheten i de avseenden som berör skyddet för försäkringskonsumenterna och ange konkreta riktpunkter för försäkringsinspektionens arbete på området. Kommittén redovisar därför i detta betänkande huvudsakligen den organisatoriska uppbyggnaden av konsumentskyddet och gränsdragningen mellan konsumentverket och försäkringsinspektionen. Med detta förbehåll får kommittén härmed överlämna delbe-

tänkandet Handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet.

Ledamoten Gördis Hörnlund har reserverat sig mot kommitténs förslag såvitt avser tillsynen över försäkringsföretagens marknadsföring och information. Särskilt yttrande har avgetts av experten Thomas Utterström.

Kommittén avser härefter att behandla frågan om försäkringsverksamhet genom s.k. captive-bolag. Härvid kommer kommittén in på behovsprincipen och begreppet försäkringsrörelse.

Stockholm den 27 januari 1981

Erik Westerlind

Dan Fernlund Edmund Gabrielsson Rune Gustavsson

Gördis Hörnlund Lars Lindwall Richard Schönmeyr

/Bo Lundgren

Bo Odelius

Christina Callbo

SAMMANFATTNING

Konsumentpolitiken har under senare år tillmätts en allt större vikt i den allmänna debatten och i statsmaktens handlande. En omfattande lagstiftning har genomförts för att ge den enskilda konsumenten samhällets stöd att hävda sin rätt och skyddas mot otillbörliga affärsmetoder, oskäliga avtalsvillkor och andra liknande företeelser. Centrala lagar som tar sikte på att skydda konsumenterna är marknadsföringslagen (1975:1418), vilken bl.a. innehåller generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information i samband med marknadsföring, och lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor (avtalsvillkorslagen), innehållande en generalklausul om mot konsumenten oskäliga avavtalsvillkor. Tillsynen över dessa lagars tillämpning har anförtrotts konsumentverket/KO och ytterst marknadsdomstolen, som kan meddela näringsidkare förbud att vidta marknadsföringsåtgärd av visst slag eller att använda visst avtalsvillkor. Näringsidkare kan också med stöd av denna lagstiftning åläggas att lämna viss information. Marknadsföringslagens regler i fråga om information vid kreditgivning har preciserats i konsumentkreditlagen (1977:981). Tillsynen enligt konsumentkreditlagen tillkommer på försäkringsområdet försäkringsinspektionen. Konsumentverket/KO och marknadsdomstolen kan emellertid ingripa enligt lagen med stöd av marknadsföringslagen.

Behov av en aktivering av konsumentpolitiken har framkommit också inom försäkringsområdet, där enskilda försäkringstagare många gånger ställs inför frågor av komplicerad natur som kan få stora ekonomiska konsekvenser.

Försäkring meddelad av enskilda försäkringsföretag och understödsföreningar står sedan lång tid tillbaka under en i det närmaste total tillsyn av en särskild tillsynsmyndighet, försäkringsinspektionen. Försäkringsverksamheten regleras också av särskild lagstiftning, främst lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1950:272) om rätt

för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket och lagen (1972:262) om understödsföreningar.

Förhållandet mellan försäkringstagarna och försäkringsföretagen regleras främst genom lagen (1927:77) om försäkringsavtal (försäkringsavtalslagen). Beträffande konsumenternas vanliga sakförsäkringar, hem-, villa-, fritidshus-, rese-, motorfordons- och båtförsäkringar, har från den 1 januari 1981 denna lag i huvudsak ersatts av en särskild konsumentförsäkringslag (1980:38).

Försäkringslagstiftningen har till främsta syfte att bereda skydd för försäkringstagarna. De främsta exemplen på detta är bestämmelser som skall trygga att försäkringsföretagen kan infria sina förpliktelser (soliditetsprincipen) och bestämmelser om att både premie och övriga villkor skall vara skäliga med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge (skälighetsprincipen). En annan fråga av betydelse i detta fall är principen om försäkringstagarnas inflytande i försäkringsföretagen.

Till försäkringstagarnas skydd har vidare tillkommit en mängd olika organ. Några exempel härpå är försäkringsbolagens egna och branschens gemensamma skadeprövningsnämnder, en särskild avdelning inom allmänna reklamationsnämnden som prövar vissa tvister mellan försäkringstagare och försäkringsbolag, trafikskadenämnden som skall verka för en enhetlig och skälig personskadereglering inom trafikförsäkringen samt konsumenternas försäkringsbyrå som skall hjälpa och vägleda konsumenterna i försäkringsfrågor.

Konsumentskyddet inom försäkringsområdet har tidigare, bl.a. i samband med 1958 års översyn av lagen om försäkringsrörelse, varit uppe till behandling. Av särskild betydelse från senare tid är betänkandet (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar. Försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09), som skall se över den försäkringslagstiftning som behandlar förhållandet mellan försäkringstagarna och försäkringsföretagen, skall med förtur behandla sådana all-

männa regler som direkt avser att stärka konsumentens ställning. En första etapp i detta arbete avsåg förslaget till konsumentförsäkringslag (SOU 1977:84).

Genom att konsumentskyddet sedan länge funnits inbyggt i försäkringslagstiftningen har tillkomsten av den moderna marknadsrättsliga lagstiftningen inneburit att tillsynen och lagstiftningen såvitt gäller konsumentskyddet på försäkringsområdet i vissa fall dubblerats på ett sätt som framstår som orationellt och som medför oklarheter i olika avseenden. Såväl försäkringsinspektionen som konsumentverket/KO och marknadsdomstolen kan således f.n. ingripa mot försäkringsföretagens marknadsföring och information. Huvudansvaret för utgivande av från försäkringsföretagen obunden, kompletterande basinformation till försäkringskonsumenterna åvilar konsumentverket. Det föreligger således behov av ett klarläggande av ansvarsförhållandet för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. I försäkringsverksamhetskommitténs direktiv anges att kommittén med förtur skall överväga vilken roll inspektionen bör ha på konsumentområdet och klara ut gränserna mellan inspektionen och konsumentverket på detta område. Vägledande för kommitténs arbete bör enligt departementsdepartementschefen bl.a. vara att inspektionens insatser ökas när det gäller åtgärder av mer konsumentinriktat slag.

För sina överväganden har kommittén valt följande allmänna utgångspunkter.

1 Tillsynsbefogenheterna bör koncentreras hos en myndighet

2 Konsumenterna på försäkringsområdet skall inte i något avseende, efter hänsynstagande till försäkringslagstiftningens krav, ha sämre skydd än konsumenterna på andra områden

3 En arbets- och ansvarsfördelning mellan inspektionen och konsumentverket skall skapas som förhindrar kompetenskonflikter och undviker dubbelarbete

4 En speciell tillsynsmyndighet på ett viktigt och tekniskt komplicerat område bör utöva samtliga samhällets kontrollfunktioner inom detta område

5 Tillsynsmyndigheten måste besitta såväl försäkringssakkunskap som kunskap inom den särskilda konsumentlagstiftningen. Både inspektionens och konsumentverkets erfarenheter bör tas tillvara

6 Rättssäkerheten får inte eftersättas

7 Det måste vara en klar fördel om försäkringsbolagens och konsumenternas kontakter koncentreras till en myndighet

8 Försäkringstagare som är konsument och försäkringstagare som är näringsidkare bör ges en så långt möjligt likformig behandling

9 Tillsynsmyndigheten måste tillförsäkras tillräckliga resurser

Vid en allmän jämförelse mellan inspektionen och konsumentverket har kommittén funnit att en samlad tillsyn beträffande konsumentskyddet på försäkringsområdet går att genomföra. Kommittén föreslår att tillsynsbefogenheterna anförtros inspektionen, om inte särskilda skäl finns att på konsumentskyddets delområden, såsom avtalsvillkor, marknadsföring, information och skadereglering, avvika från denna bedömning. Kommitténs förslag grundas främst på att konsumentskyddet inom försäkringsområdet måste utformas med hänsyn till såväl den enskilda konsumentens som till hela försäkringstagarkollektivets intressen. Skyddet får inte heller utformas så att andra fundamentala samhällsintressen på försäkringsområdet sätts åsido. Den allmänna jämförelsen

mellan myndigheterna har visat att inspektionen med sin kompetens, sina resurser och sin erfarenhet är den myndighet som har bästa möjligheten att ha huvudansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Enligt kommittén uppfattning tillgodoses härigenom konsumentskyddet inom försäkringsområdet på ett lämpligare sätt än om ansvaret, som i dag, delas mellan inspektionen och konsumentverket. En sådan lösning innebär dessutom en förenklad administration av konsumentfrågorna och kan därigenom sägas utgöra ett led i strävandena att eliminera krångel och onödig byråkrati i förvaltningen.

Inspektionens granskning av försäkringsföretagens **avtalsvillkor** har sin grund i skälighetsprincipen. I försäkringsrörelselagen har denna förtydligats genom tillkomsten den 1 januari 1981 av ett nytt tredje moment till 282 §. Skälighetsprincipen förutsätter en samordnad granskning av premie och övriga villkor för att övervaka att dessa är skäliga. Viss villkorsgranskning har sedan lång tid ingått som ett naturligt led i inspektionens allmänna tillsyn över försäkringsföretagen. Kommittén anser att en och samma myndighet skall tillse såväl premiesättningen som övriga villkor och att det inte finns några bärande skäl varför konsumentförsäkringsvillkoren också skall granskas utifrån avtalsvillkorslagens generalklausul om oskäliga avtalsvillkor.

Försäkringsområdet har undantagits från avtalsvillkorslagens tillämpningsområde med hänsyn till den befogenhet inspektionen har att granska avtalsvillkoren på grundval av skälighetsprincipen.

Det skälighetskrav som uppställs i försäkringsrörelselagen och understödsföreningslagen beaktar hela försäkringsföretagslagstiftningens regelkomplex, vilket kommittén ser som en viktig del av konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Avtalsvillkorslagen uppställer i stället kravet att ett villkor inte får vara oskäligt och gäller till skillnad från skälighetsprincipen endast avtal som ingås med en-

skilda konsumenter. Kommittén betonar att det inte går att frigöra den rent försäkringsmässigt präglade villkorskontrollen från den villkorskontroll som påkallas ur övriga synvinklar.

Vid en samlad bedömning har kommittén inte funnit några skäl att flytta granskningen av försäkringsföretagens konsumentvillkor från inspektionen till konsumentverket.

Beträffande försäkringsföretagens marknadsföring är marknadsföringslagen och dess generalklausuler tillämpliga också på försäkringsområdet. Även inspektionen kan med stöd av sin allmänna tillsynsplikt ingripa mot företagens marknadsföring.

Enligt kommitténs uppfattning är det vid en bevakning av marknadsföringen viktigast att se till att fel och brister som avser sakinnehållet i försäkringsföretagens information inte förekommer. En utgångspunkt bör därför vara att det finns en ingående försäkringssakkunskap hos den myndighet som skall ansvara för bevakningen av försäkringsföretagens marknadsföring. Självfallet är det viktigt att också se till att marknadsföringsmetoderna är godtagbara.

Inspektionen har genom sin ställning som tillsynsmyndighet hela tiden befattning med försäkringsärenden. För konsumentverket däremot är försäkringsområdet en, i förhållande till andra områden, liten sektor. Konsumentverket bör därför ha svårigheter att mer systematiskt inrikta sina resurser på försäkringsområdet.

Enligt uppgift har hittills inte några direkta kompetensproblem uppstått mellan inspektionen och konsumentverket. På sikt kan emellertid kompetenstvister uppstå. Denna risk bör enligt kommitténs uppfattning undanröjas.

Ges inspektionen huvudansvaret för tillsynen över försäkringsföretagens marknadsföring erhålls en effektivare och

rationellare bevakning av försäkringsföretagens marknadsföring till lägre kostnad. Vidare undviks dubbelarbete mellan inspektionen och konsumentverket och undanröjs risk för kompetenstvister. Kommittén finner därför inte heller anledning att i fråga om marknadsföringskontrollen frångå principen att inspektionen skall ha huvudansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet.

Informationsbestämmelserna i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen hör nära samman med marknadsföringslagens regler om otillbörlig marknadsföring och information. Konsumentkreditlagen innehåller bl.a. regler om information i samband med marknadsföring av kredit. Tillsynen enligt konsumentkreditlagen vad gäller försäkringsföretagen utövas av försäkringsinspektionen, men samtidigt kan konsumentverket/KO och marknadsdomstolen ingripa med stöd av marknadsföringslagen. Informationsbestämmelserna i konsumenförsäkringslagen innebär att försäkringsföretagen skall lämna information om premier och försäkringsvillkor före köp, information om viktigare begränsningar i villkoren sedan köp skett och information, bl.a. vid skadefall om möjligheterna att få ersättningsfrågan prövad. Konsumentförsäkringslagens regler om informationsplikt har anknutits till marknadsföringslagens påföljds- och kontrollsystem.

Den risk för kompetenstvister som finns inbyggd i nuvarande tillsyn enligt de båda lagarna bör enligt kommitténs mening undanröjas.

Tillsynen över att försäkringsföretagen fullgör sin informationsplikt enligt konsumentförsäkringslagen hör på ett naturligt sätt samman med inspektionens övriga bevakning av försäkringsföretagen, särskilt avtalsvillkors- och skadereglerings-granskningen.

Beträffande såväl konsumentkreditlagen som konsumentförsäkringslagen är det dessutom fråga om tillämpning av bestämmelser som mer preciserat än generalkalusulerna om marknadsföring stadgar att företagen är skyldiga att lämna viss infor-

mation. Det är naturligt att inspektionen övervakar att försäkringsföretagen uppfyller dessa krav.

Kommittén finner inte heller beträffande konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen skäl att frångå den bedömning kommittén gjort i fråga om försäkringsföretagens marknadsföring. Härigenom uppnås en mer rationell tillsyn enligt dessa lagar och tillsynen i detta avseende samordnas med inspektionens övriga bevakning av försäkringsföretagen.

En stor del av **försäkringsföretagens information** är sådan som lämnas efter köp och inte används som ett led i marknadsföringen. Tillsynen avser i första hand att fakta - sakinnehållet - är riktiga. För detta fordras god försäkringssakkunskap, som finns hos inspektionen.

Ingripande mot denna typ av information kan f.n. ske av inspektionen. Konsumentverket/KO och marknadsdomstolen kan också ingripa när informationsmaterial som väsentligen är avsett att lämnas efter köp även används vid marknadsföringen.

Några skäl att ändra inspektionens ansvar för tillsynen över den information som inte används som ett led i marknadsföringen anser kommittén inte föreligga. Genom att inspektionen föreslås få huvudansvaret även för tillsynen över den information som används som ett led i marknadsföringen kommer ansvaret för tillsynen över all information att samordnas hos inspektionen.

Kommittén föreslår vidare att inspektionen övertar konsumentverkets ansvar för utgivandet av den **kompletterande basinformationen** till konsumenter. Detta ansvar samordnas med ansvaret för den övriga informationstillsynen, varigenom inspektionen får en bra överblick över branschens informationsmaterial och kan avgöra inom vilken försäkringsgren eller inom vilket område det kan finnas behov för en av myndighet sammanställd basinformation.

Rådgivningen till konsumenter sker till den helt övervägande delen av försäkringsföretagen själva. Den icke bolagsstyrda rådgivningen ges i första hand av konsumenternas försäkringsbyrå. Byrån bedrivs på försök under tre år. Försöksperioden utgår den 30 juni 1982. Den stora ärendetillströmning som byrån hittills haft tyder, enligt kommitténs uppfattning, på att det finns behov av en opartisk, central rådgivningsinstans. Det är emellertid för tidigt att redan nu göra en utvärdering av försöksverksamheten.

Inspektionens granskning av försäkringsföretagens **skadereglering** grundas, i likhet med villkorsgranskningen, på skälighetsprincipen. Kommittén anser att en systematisk granskning av försäkringsföretagens skaderegleringsmaterial är en viktig del av inspektionens tillsynsverksamhet. Kommittén föreslår att inspektionen även i fortsättningen får det odelade ansvaret för denna granskning.

Lagtekniskt föreslår kommittén att försäkringsverksamhet undantas från marknadsföringslagens tillämpningsområde och att bestämmelser motsvarande marknadsföringslagens generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information inarbetas i försäkringslagarna. Beträffande understödsföreningar gäller att dessa inte får bedriva affärsmässig verksamhet. Någon egentlig marknadsföring från föreningarnas sida tillåts därför inte av inspektionen. Med anledning härav föreslås i understödsföreningslagen endast en bestämmelse om information vid antagande av ny medlem. De hänvisningar i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen, som f.n. sker till marknadsföringslagen, föreslås i stället ske till försäkringslagarna. Någon hänvisning i konsumentförsäkringslagen till understödsföreningslagen behöver dock inte ske, eftersom understödsförening inte meddelar sådana försäkringar som omfattas av konsumentförsäkringslagens bestämmelser.

Kommittén har övervägt hur besluten i främst marknadsförings- och avtalsvillkorsfrågor skall fattas. Två modeller har övervägts. Den ena modellen - inspektionsmodellen -

innebär att beslut i konsumentärenden behandlas som övriga tillsynsbeslut, dvs. besluten kan överklagas hos regeringen. Den andra modellen - marknadsdomstolsmodellen - innebär att inspektionen ikläder sig konsumentverket/KO:s roll, med bl.a. rätt att föra talan hos marknadsdomstolen.

Vid en samlad bedömning, som främst grundar sig på kommitténs strävan att samla tillsynen och att så långt möjligt få ett enhetligt tillsynssystem inom försäkringsverksamheten, har kommittén förordat att inspektionsmodellen görs tillämplig även beträffande konsumentfrågor. När ett hos regeringen anhängiggjort ärende inrymmer marknadsföringsfrågor föreslår kommittén att regeringen inhämtar marknadsdomstolens yttrande.

I avvaktan på den översyn av inspektionens organisation och verksamhet som kommittén senare i sitt utredningsarbete skall göra bör inspektionens ökade resursbehov enligt kommitténs bedömning kunna lösas genom överflyttning av en tjänst från konsumentverket till inspektionen och genom omfördelning av arbetsuppgifter inom inspektionen.

Konsumentverkets erfarenheter och särskilda kunskaper måste enligt kommitténs uppfattning också tas till vara genom ett nära samarbete mellan inspektionen och konsumentverket. Samarbetet måste ske genom direkta kontakter mellan befattningshavare på myndigheterna såsom ett enkelt och naturligt led i myndigheternas ordinarie arbete. Ett komplement till de löpande kontakterna utgör det redan existerande kontaktforum för försäkringsfrågor.

För att befästa samarbetet mellan inspektionen och konsumentverket föreslår kommittén att inspektionens skyldighet att samråda med konsumentverket i konsumentfrågor inskrivs i inspektionens instruktion.

En kort sammanställning av kommitténs förslag finns redovisad i avsnitt 7.9 sid. 206.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1948:433) om försäkringsrörelse dels att i lagen skall införas en ny bestämmelse 282 a §, vilken skall ha nedan angivna lydelse,
dels att 302 § skall överföras till 282 a § med nedan angivna lydelse,
dels att i rubriken närmast före 301 § m.m. skall utgå,
dels att 288 § 1-3 mom. skall betecknas 288 § och ha nedan angivna lydelse,
dels att 288 § 4-5 mom. skall betecknas 288 a § och ha nedan angivna lydelse,
dels att 318 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

302 §

Det åligger styrelsen och verkställande direktören att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Regeringen äger meddela närmare bestämmelser angående anskaffningsverksamheten och må därvid tillika förordna, att frågor rörande densamma skola, på sätt och i den omfattning som i nämnda bestämmelser angives, handläggas av en av *regeringen utsedd nämnd.*

Föreslagen lydelse

282 a §

Styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag skall beträffande verksamhet som bedrivs här i riket övervaka att

1. försäljningen av försäkringar sker på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed,

2. vid marknadsföring av försäkringar, övriga tjänster, varor eller andra nyttigheter inte företas reklamåtgärd eller annan handling, som genom att strida mot god försäkringssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare,

3. vid marknadsföring som avses i andra punkten lämnas information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	Regeringen får meddela närmare bestämmelser om försäljningsverksamhet som avses i första stycket första punkten. Regeringen får därvid även förordna att frågor om försäljningsverksamheten skall handläggas av en nämnd som utses av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av försäkringsinspektionen.
288 §	
1 mom. Försäkringsinspektionen äge meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolags verksamhet, som inspektionen finner påkallade.	Försäkringsinspektionen får meddela de erinringar i fråga om försäkringsbolagets verksamhet som inspektionen anser behövliga.
2 mom. Finner försäkringsinspektionen,	Försäkringsinspektionen skall förelägga bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidta erforderliga åtgärder om inspektionen finner att
att avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller från bolagsordningen eller grunderna, där sådana finnas,	1. avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller från bolagsordningen eller grunderna, där sådana finns,
att bolagsordningen eller grunderna icke längre äro tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,	2. bolagsordningen eller grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,
att de tillgångar, i vilka försäkringsfonden redovisas, icke äro tillfyllest,	3. de tillgångar, i vilka försäkringsfonden redovisas, inte är tillfredsställande,
att försäkringsbeståndet icke är tillräckligt för erforderlig riskutjämning, eller	4. försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning,

Nuvarande lydelse

att eljest allvarlig anmärkning mot försäkringsbolags verksamhet föreligger,

skall inspektionen förelägga bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidtaga de åtgärder, som prövas påkallade härav.

3 mom. Har föreläggande som i 2 mom. sägs icke inom den bestämda tiden efterkommits och har ej heller annorledes det anmärkta förhållandet undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan därom hos regeringen, som efter bolagets hörande må förklara koncessionen förverkad.

4 mom. Har, sedan koncession för försäkringsbolag beviljats, icke inom föreskriven tid hållits konstituerande stämma, ankomme på regeringen att efter anmälan av försäkringsinspektionen förklara koncessionen förverkad. Lag samma vare, om genom lagakraftägande beslut frågan om bolagets registrering förklarats förfallen eller ansökan om bolagets registrering blivit avskriven eller avslagen, så ock där bolaget icke börjat sin verksamhet inom tre månader från det bolaget registrerades.

5 mom. Om registrering av beslut, varigenom koncession förklarats förverkad, förordnar regeringen.

Föreslagen lydelse

5. bolag underlåtit att lämna information som avses i 282 a § första stycket tredje punkten, eller

6. det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsbolagets verksamhet.

Föreläggande att lämna information som avses i 282 a § första stycket tredje punkten får innehålla att informationen skall

1. lämnas i försäkringsbrev, villkor eller tillhandahållas i annan form på säljställe,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som bolaget använder vid marknadsföringen,

3. i viss form lämnas till konsument som begär det.

Om ett föreläggande enligt andra stycket inte har följts inom den bestämda tiden och om det anmärkta förhållandet inte heller på annat sätt undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan om detta till regeringen, som får förklara koncessionen förverkad.

288 a §

Om koncession beviljats för ett försäkringsbolag och om försäkringsbolaget därefter inte hållit

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	konstituerande stämma inom föreskriven tid, skall regeringen efter anmälan av försäkringsinspektionen förklara koncessionen förverkad. Detsamma gäller om bolaget inte har börjat sin verksamhet inom tre månader från det bolaget registrerats eller om ansökan om bolagets registrering genom lagakraftägande beslut blivit avskriven eller avslagen.
	Om registrering av beslut om koncessionens förverkande förordnar regeringen.
318 §	
Talan mot beslut i tillståndsärende, varå 72, 81, 100, 142 eller 237 § äger tillämpning, och mot beslut, som av försäkringsinspektionen meddelas på grund av tillsynen över försäkringsbolag, föres hos regeringen genom besvär.	Talan mot beslut i tillståndsärende, varå 72, 81, 100, 142 eller 237 § äger tillämpning, och mot beslut, som av försäkringsinspektionen meddelas på grund av tillsynen över försäkringsbolag, föres hos regeringen genom besvär. Besluten skall verkställas utan hinder av anförda besvär om inte regeringen förordnar något annat.
Mot försäkringsinspektionens beslut enligt 335 § må må talan icke föras.	Mot försäkringsinspektionens beslut enligt 335 § må talan icke föras.
Den, som icke åtnöjes med försäkringsinspektionens beslut, varigenom ansökan om eller anmälan för registrering avskrivits eller registrering vägrats, må sist inom två månader från beslutets dag däröver anföra besvär hos kammarrätten. I samma ordning må besvär anföras över beslut om sådan förklaring, som avses i 304 § 4 mom., 308 § 2 mom., 309 § och 311 §.	Den, som icke åtnöjes med försäkringsinspektionens beslut, varigenom ansökan om eller anmälan för registrering avskrivits eller registrering vägrats, må sist inom två månader från beslutets dag däröver anföra besvär hos kammarrätten. I samma ordning må besvär anföras över beslut om sådan förklaring, som avses i 304 § 4 mom., 308 § 2 mom., 309 § och 311 §.
Denna lag träder i kraft den	

2. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket
dels att 20 § skall överföras till 24 §,
dels att 24, 25 och 33 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
20 §	
Det åligger generalagenten att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos anstalten sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Regeringen äger meddela närmare bestämmelser angående anskaffningsverksamheten och må därvid tillika förordna, att frågor rörande densamma skola, på sätt och i den omfattning som i nämnda bestämmelser angives, handläggas av en av regeringen utsedd nämnd.	
	24 §
Generalagenten vare pliktig:	Det åligger generalagenten att
att, där ändring vidtages i det för anstalten gällande reglementet, inom tre månader därefter till försäkringsinspektionen insända beslutet därom;	1. där ändring vidtas i det för anstalten gällande reglementet, inom tre månader därefter till försäkringsinspektionen insända beslutet därom;

Nuvarande lydelse

att, därest av myndigheterna i anstaltens hemland framställts anmärkning mot anstaltens verksamhet, så fort ske kan skriftligen underrätta försäkringsinspektionen därom;

att, inom åtta månader efter utgången av varje räkenskapsår till försäkringsinspektionen insända den i 10 § avsedda redogörelsen angående anstaltens verksamhet inom riket;

att, beträffande livförsäkringsrörelse, till försäkringsinspektionen insända följande enligt inspektionens anvisningar upprättade och av aktuarien undertecknade handlingar nämligen dels inom åtta månader efter varje räkenskapsårs utgång redogörelse för beräkning av premiereserv och av återbäring, dels ock, i den mån så påfordras av inspektionen, statistisk-ekonomisk utredning angående verksamheten;

att, inom tre månader efter det berättelse om revision av anstaltens räkenskaper och förvaltning blivit å sammanträde med anstaltens delägare framlagd, till försäkringsinspektionen insända ett exemplar av denna berättelse ävensom ett exemplar av anstaltens förvaltningsberättelse för den tid revisionen avsett;

att även i andra fall än ovan sagts lämna försäkringsinspektionen de upplysningar, som av inspektionen begäras i fråga om anstalten och dess verksamhet inom riket, samt att när som helst för befattningshavare hos försäkringsinspektionen, som är behörig att företräda inspektionen, eller annan, som av inspektionen förordnats att företräda denna, hålla kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

Föreslagen lydelse

2. om det av myndigheterna i anstaltens hemland framställts anmärkning mot anstaltens verksamhet, så fort ske kan skriftligen underrätta försäkringsinspektionen därom;

3. inom åtta månader efter utgången av varje räkenskapsår till försäkringsinspektionen insända den i 10 § avsedda redogörelsen angående anstaltens verksamhet inom riket;

4. beträffande livförsäkringsrörelse, till försäkringsinspektionen insända följande enligt inspektionens anvisningar upprättade och av aktuarien undertecknade handlingar nämligen dels inom åtta månader efter varje räkenskapsårs utgång redogörelse för beräkning av premiereserv och av återbäring, dels ock, i den mån så påfordras av inspektionen, statistisk-ekonomisk utredningen angående verksamheten;

5. inom tre månader efter det berättelse om revision av anstaltens räkenskaper och förvaltning blivit vid sammanträde med anstaltens delägare framlagd, till försäkringsinspektionen insända ett exemplar av denna berättelse ävensom ett exemplar av anstaltens förvaltningsberättelse för den tid revisionen avsett;

6. övervaka att försäljningen av försäkringar sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed;

Nuvarande lydelse

Innefattar ändring i reglementet ändring av anstaltens firma, skall försäkringsinspektionen låta införa kungörelse om firmaändringen i Post- och Inrikes Tidningar.

Föreslagen lydelse

7. övervaka att vid marknadsföring av försäkringar, övriga tjänster, varor eller andra nyttigheter inte företas reklamåtgärd eller annan handling, som genom att strida mot god försäkringssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare;

8. övervaka att vid sådan marknadsföring som avses i sjunde punkten lämnas information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt;

9. även i andra fall än ovan sagts lämna försäkringsinspektionen de upplysningar, som av inspektionen begärs i fråga om anstalten och dess verksamhet inom riket, samt att när som helst för befattningshavare hos försäkringsinspektionen, som är behörig att företräda inspektionen, eller annan, som av inspektionen förordnats att företräda denna, hålla kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning.

Regeringen får meddela närmare bestämmelser om försäljningsverksamhet som avses i första stycket sjätte punkten. Regeringen får därvid även förordna att frågor om försäljningsverksamheten skall handläggas av en nämnd som utses av regeringen eller efter regeringens bemyndigande av försäkringsinspektionen.

Innefattar ändring i reglementet ändring av anstaltens firma, skall försäkringsinspektionen låta införa kungörelse om firmaändringen i Post- och Inrikes Tidningar.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
25 §	
Försäkringsinspektionen äge meddela de erinringar i fråga om utländsk försäkringsanstalts verksamhet här i riket, som inspektionen finner påkallade. Vid meddelande av föreskrift enligt denna lag må inspektionen förelägga vite.	Försäkringsinspektionen får meddela de erinringar i fråga om utländsk försäkringsanstalts verksamhet här i riket, som inspektionen anser behövliga. Vid meddelande av föreskrift enligt denna lag får inspektionen förelägga vite.
Finner försäkringsinspektionen,	Försäkringsinspektionen skall förelägga anstalten att inom viss tid vidta erforderliga åtgärder om inspektionen finner att
att avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller från grunderna, där sådana finnas,	1. avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller från grunderna, där sådana finns,
att grunderna icke längre äro tillfredsställande med hänsyn till rörelsens omfattning och beskaffenhet,	2. grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till rörelsens omfattning och beskaffenhet,
att i riksbanken enligt 6 eller 15 a § nedsatt belopp minskats genom att värdehandlingarna avsevärt nedgått i värde eller av annan anledning,	3. i riksbanken enligt 6 eller 15 a § nedsatt belopp minskats genom att värdehandlingarna avsevärt nedgått i värde eller av annan anledning,
att de tillgångar, i vilka försäkringsfonden jämte tillägg redovisas, icke äro tillfyllest, eller	4. de tillgångar, i vilka försäkringsfonden jämte tillägg redovisas, inte är tillfredsställande,
att eljest allvarlig anmärkning mot verksamheten föreligger,	
skall inspektionen förelägga anstalten att inom viss tid vidtaga de åtgärder, som prövas påkallade härav.	
Har föreläggande icke inom den bestämda tiden efterkommits och har ej heller annorledes det anmärkta förhållandet undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmä-	

Nuvarande lydelse

lan därom hos regeringen, som efter anstaltens hörande må förklara koncessionen förverkad.

Beslut, varigenom koncession förklarats förverkad, skall av försäkringsinspektionen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Föreslagen lydelse

5. anstalt underlåtit att lämna information som avses i 24 § första stycket åttonde punkten, eller

6. det i övrigt finns allvarlig anmärkning mot verksamheten.

Föreläggande att lämna information som avses i 24 § första stycket åttonde punkten får innehålla att informationen skall

1. lämnas i försäkringsbrev, villkor eller tillhandahållas i annan form på säljställe,

2. lämnas i annonser eller andra framställningar som anstalten använder vid marknadsföringen,

3. i viss form lämnas till konsument som begär det.

Om ett föreläggande enligt andra stycket inte har följts inom den bestämda tiden och om det anmärkta förhållandet inte heller på annat sätt undanröjts, skall försäkringsinspektionen göra anmälan om detta till regeringen, som får förklara koncessionen förverkad.

Beslut, varigenom koncession förklarats förverkad, skall av försäkringsinspektionen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
33 §	
Talan mot försäkringsinspektionens beslut enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär.	Talan mot försäkringsinspektionens beslut enligt denna lag föres hos regeringen genom besvär. Besluten skall verkställas utan hinder av anförda besvär om inte regeringen förordnar något annat.
Denna lag träder i kraft den	

3. Förslag till
Lag om ändring i lagen (1972:262) om understödsföreningar.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1972:262) om understödsföreningar att 28 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
28 §	
Styrelsen skall särskilt tillse	Styrelsen skall särskilt tillse
att förenings verksamhet organiseras och drives på sätt som bäst tillgodoser medlemmarnas och övriga förmånsberättigades intressen,	att förenings verksamhet organiseras och drives på sätt som bäst tillgodoser medlemmarnas och övriga förmånsberättigades intressen,
	att förening, då fråga uppkommer om antagande av ny medlem, lämnar denne sådan information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt,
att föreningens bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag och givna föreskrifter,	att föreningens bokföring fullgöres i överensstämmelse med lag och givna föreskrifter,
att medelsförvaltningen är ordnad på ett betryggande sätt.	att medelsförvaltningen är ordnad på ett betryggande sätt.
Styrelsen skall hålla sig fortlöpande underrättad om de förhållanden som kan ha betydelse för föreningens verksamhet och ekonomiska ställning.	Styrelsen skall hålla sig fortlöpande underrättad om de förhållanden som kan ha betydelse för föreningens verksamhet och ekonomiska ställning.

Nuvarande lydelse

Finns anledning till antagande att föreningen ej kan fullgöra sina utfästelser eller att föreningens ställning kommer att fortgående försämras eller kan stadgarna av annan orsak ej längre anses svara mot de allmänna kraven enligt 11 § första stycket, åligger det styrelsen att till föreningsstämmans avgörande så snart det kan ske föreslå stadgeändring eller annan lämplig åtgärd.

Denna lag träder i kraft den

Föreslagen lydelse

Finns anledning till antagande att föreningen ej kan fullgöra sina utfästelser eller att föreningens ställning kommer att fortgående försämras eller kan stadgarna av annan orsak ej längre anses svara mot de allmänna kraven enligt 11 § första stycket, åligger det styrelsen att till föreningsstämmans avgörande så snart det kan ske föreslå stadgeändring eller annan lämplig åtgärd.

4. Förslag till
Lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418).

Härigenom föreskrivs i fråga om marknadsföringslagen (1975:1418) att 1 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	1 §
Denna lag har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av varor, tjänster och andra nyttigheter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare.	Denna lag har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av varor, tjänster och andra nyttigheter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. Denna lag gäller inte i fråga om verksamhet som står under tillsyn av försäkringsinspektionen.

Denna lag träder i kraft den

5. Förslag till
Lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977:981)

Härigenom föreskrivs i fråga om konsumentkreditlagen (1977:981) att 7 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
7 §	
I fråga om underlåtelse att lämna information som anges i 5 och 6 §§ eller som annars är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt gäller marknadsföringslagen (1975:1418).	I fråga om underlåtelse att lämna information som anges i 5 och 6 §§ eller som annars är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt gäller marknadsföringslagen (1975:1418). Beträffande försäkringsföretags underlåtelse att lämna nämnda information gäller dock lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket och lagen (1972:262) om understödsföreningar.

Denna lag träder i kraft den

6. Förslag till
Lag om ändring i konsumentförsäkringslagen (1980:38)

Härigenom föreskrivs i fråga om konsumentförsäkringslagen (1980:38) att 8 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	8 §
I fråga om underlåtenhet att lämna information enligt 5-7 §§ skall tillämpas vad som föreskrivs i marknadsföringslagen (1975:1418) om underlåtenhet att lämna information vid marknadsföring.	I fråga om underlåtenhet att lämna information enligt 5-7 §§ skall tillämpas vad som föreskrivs i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse och lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket om underlåtenhet att lämna information vid marknadsföring.
Ett åläggande att lämna information enligt 5 § eller 6 § tredje stycket får innehålla att informationen skall lämnas i skriftlig form.	Ett åläggande att lämna information enligt 5 § eller 6 § tredje stycket får innehålla att informationen skall lämnas i skriftlig form.

Denna lag träder i kraft den

7. Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1979:743) med instruktion för försäkringsinspektionen.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1979:743) med instruktion för försäkringsinspektionen att 5 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	5 §
Inspektionen skall samråda med ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor i fråga om tillämpning av lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden och med överstyrelsen för ekonomiskt försvar i försvarsberedskapsfrågor. Inspektionen skall hålla sistnämnda myndighet underrättad om beredskapsplanläggningen.	Inspektionen skall samråda med ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor i fråga om tillämpning av lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden, med konsumentverket i konsumentfrågor inom försäkringsväsendet och med överstyrelsen för ekonomiskt försvar i försvarsberedskapsfrågor. Inspektionen skall hålla sistnämnda myndighet underrättad om beredskapsplanläggningen.

1 INLEDNING

1.1 Kommitténs uppdrag

Direktiven för kommittén finns i statsrådet Mundebos anförande till statsrådsprotokollet den 14 december 1978.

Statsrådet redogör inledningsvis för försäkringsverksamhetens utveckling i Sverige. Efter en genomgång av gällande lagstiftning på försäkringsområdet, redogörelse för pågående utredningar på området och bakgrunden till att en utredning borde tillsättas anför han:

"Det har gått snart tjugo år sedan en översyn gjordes av reglerna om de grundläggande förutsättningarna för försäkringsrörelse i vårt land. Med hänsyn till de viktiga inhemska förändringar och den internationella utveckling som har skett och pågår inom försäkringsbranschen samt mot bakgrund av samhällsutvecklingen i övrigt anser jag att det nu är motiverat att tillkalla en kommitté med huvuduppgift att undersöka i vad mån det finns skäl att ändra de principiella krav som nu gäller för försäkringsrörelse i Sverige. En utgångspunkt skall därvid vara att all försäkringsrörelse skall drivas under konkurrens och på så långt möjligt lika villkor. En annan viktig uppgift bör vara att behandla frågor som rör den offentliga tillsynen över försäkringsverksamheten, därvid särskild hänsyn bör tas till utvecklingen under senare år på det konsumentpolitiska området.

Vår marknadsekonomi bygger på att olika företag i konkurrens med varandra bjuder ut sina varor och tjänster. Konsumenterna får därigenom möjlighet att välja de produkter som till kvalitet och pris bäst motsvarar deras behov. Det förutsätter emellertid också att myndigheterna genom lagstiftning och andra generalla regler drar upp de ramar inom vilka marknadens parter får verka. På vissa områden har det, av sociala eller andra skäl, ansetts motiverat att därutöver ingripa med mer detaljerade regler och särskild kontroll, t.ex. för att stärka de enskilda konsumenternas ställning. Sådana ingrepp kan dock i praktiken ofta hämma konkurrens och produktutveckling. Regleringar medför också kostnader och en ökad byråkrati. Med hänsyn till vad jag nu har anfört bör en ingående lagreglering och kontroll av viss verksamhet endast tillgripas om starka motiv föreligger. På försäkringsområdet finns i flera avseenden sådana särskilda skäl. Det är t.ex. av stor betydelse för allmänheten att de bolag som verkar på marknaden har en tillräcklig soliditet för att kunna infria sina försäkringsåtaganden. Vid prövningen av behovet av olika

regler i fråga om kontroll och tillsyn bör kommittén emellertid beakta de allmänna synpunkter som jag nu har berört.

I fråga om utredningsuppdraget och arbetets närmare inriktning vill jag anföra följande.

Soliditetsprincipen innebär att försäkringsbolagens soliditet bör vara sådan att de alltid kan fullgöra sina förpliktelser mot försäkringstagarna. I FL kommer principen till uttryck bl.a. genom regler om fondbildning och placering av tillgångar. Försäkringsbolagens soliditet måste självfallet också i framtiden garanteras. Placeringsbestämmelserna har nyligen setts över av kapitalmarknadsutredningen (Fi 1969:59) som har lagt fram vissa ändringsförslag i sitt slutbetänkande (SOU 1978:11) Kapitalmarknaden i svensk ekonomi. Placeringsreglerna bör därför inte omfattas av den nya utredningens uppdrag. Däremot bör utredningen vara oförhindrad att ta upp frågor rörande de övriga regler som är ett uttryck för soliditetsprincipen.

Samtidigt som bolagen upprätthåller fullgod soliditet skall försäkringspremierna vara skäliga och på ett skäligt sätt fördelas mellan försäkringstagarna. Skälighetsprincipen uttrycks i fråga om livförsäkring så att grunderna avser att bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad. I fråga om skadeförsäkring anges att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Utredningen bör överväga om de omständigheter som avgör huruvida premiesättningen för försäkringarna är skälig bör närmare preciseras i lagen. I detta sammanhang bör bl.a. uppmärksammas i vad mån olika former av premiedifferentiering är till fördel för försäkringstagarna eller kan innebära fördyringar för försäkringskollektivet.

Behovsprincipen innebär att koncession för nytt försäkringsbolag eller tillstånd att utvidga rörelsen till ny verksamhetsgren kan ges endast om den avsedda rörelsen anses behövlig och även annars ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet. Att behovsprincipen infördes i FL skall ses mot bakgrund av de förhållanden som rådde vid lagens tillkomst. Strukturen på den svenska försäkringsmarknaden var då en helt annan än numera. Som jag nämnde inledningsvis har antalet bolagsenheter gått ned kraftigt och försäkringsverksamheten har alltmera koncentrerats till ett fåtal stora koncerner. Utredningen bör ta upp frågan om det med hänsyn till de ändrade förhållandena finns anledning att avskaffa eller modifiera behovsprincipen. Sannolikt kan principen eller någon motsvarighet till den inte undvaras helt.

Ett skäl som också talar för att behovsprincipen omprövas har att göra med den internationella utvecklingen på försäkringsområdet. Svenska försäkringsbolag har i allt större utsträckning etablerat sig utomlands men sådana etableringar försvåras när de utländska myndigheterna ställer krav på ömsesidighet (reciprocitet). Till följd av behovsprincipen

är det normalt inte möjligt att från svensk sida lämna någon utfästelse om reciprok behandling. Skulle behovskravet avskaffas eller begränsas bör det övervägas om krav på ömsesidighet bör införas när det gäller utländska försäkringsbolags rätt att etablera sig här. Även andra frågor om försäkringstransaktioner över gränserna bör behandlas.

Utredningen bör i övrigt belysa konsekvenserna av en friare etableringsrätt för utländska försäkringsanstalter i vårt land och föreslå de lagändringar som anses motiverade. Den bör bl.a. överväga huruvida skälighetsprincipen i någon form bör göras tillämplig även på de utländska företagen. En annan fråga som bör övervägas sammanhänger med att kraven på fondavsättningar är avsevärt lägre för de här verksamma utländska företagen än för de svenska. Det kan finnas anledning att skärpa de finansiella kraven för de utländska företagen.

När det gäller principen om försäkringstagarnas inflytande har man sökt säkerställa detta i försäkringsaktiebolagen genom representation för försäkringstagarna i bolagens styrelser. Minst en av styrelseledamöterna skall utses av försäkringstagarna, intressegrupp för dem eller av regeringen eller offentlig myndighet. De sålunda utsedda ledamöterna har till uppgift att särskilt bevaka försäkringstagarnas intresse. De ömsesidiga försäkringsbolagen, som ägs av försäkringstagarna själva, har utformat olika representativa system. Utredningen bör undersöka hur de nu berörda reglerna har verkat och, om det behövs, lägga fram ändringsförslag. I de utländska försäkringsbolag, som har koncession i Sverige, har de svenska försäkringstagarna inte något direkt inflytande såvitt avser den här bedrivna rörelsen. Det kan finnas anledning att överväga om sådant inflytande kan skapas i någon form, även om styrelserepresentation inte kan komma i fråga.

Specialitets- eller separationsprincipen innebär att samma företag inte får driva både livförsäkringsrörelse och annat slag av försäkringsrörelse. Denna princip bör bestå. Det kan sättas i fråga om den inte också bör utvidgas att avse kreditförsäkring med hänsyn till de speciella förhållandena på detta område. Bolag som meddelar kreditförsäkring skulle i så fall inte få meddela annat slag av försäkring.

Principen att försäkringsbolag inte utan särskilda skäl får bedriva annan rörelse än försäkringsrörelse bör likaså upprätthållas i fortsättningen. I de fall ett försäkringsbolag f.n. kan medges driva annan rörelse finns det garantier för att det sker i försäkringstagarnas intresse. Detta bör gälla även framdeles.

Förutom översynen av de grundläggande principer i FL som jag nu har berört bör utredningen behandla några andra frågor som har aktualiserats i olika sammanhang och som har betydelse för svensk försäkringsrörelse i framtiden.

Grundtanken bakom all försäkringsverksamhet är att åstadkomma en utjämning av olika risker inom ett större kollektiv och att därigenom lindra de ekonomiska verkningarna för individen eller företaget inom kollektivet. Gränsen mellan vad som

är försäkring och vad som inte är det är dock oklar och någon legaldefinition av försäkring eller försäkringsrörelse finns inte i den svenska lagstiftningen. Det kan diskuteras om det är försäkringsrörelse när t.ex. ett industriföretag eller en industrikoncern inrättar ett ekonomiskt säkerhetsarrangemang för att täcka risker uteslutande hänförliga till företaget eller koncernen. I detta sammanhang bör också innebörden och lämpligheten av s.k. fronting analyseras. Med fronting avses att en direktförsäkringsgivare utfärdar och förvaltar försäkringar som återförsäkras i sin helhet eller till större del än som är normalt för bolaget.

Frågan om en viss verksamhet utgör försäkringsrörelse eller ej kan prövas av domstol i mål om s.k. olaga försäkringsrörelse efter åtal av allmän åklagare. Regeringen kan pröva frågan endast när ett företag söker koncession att driva försäkringsrörelse. Det kan finnas skäl överväga om denna ordning är tillfredsställande eller om möjlighet bör öppnas för regeringen eller tillsynsmyndigheten att också utan samband med koncessionsprövningen kunna ta upp och avgöra sådana frågor. Utredningen bör överväga om en legaldefinition av försäkringsrörelse bör införas.

I detta sammanhang bör utredningen också ta upp den principiella frågan om sådana utbrytningar av vissa enskilda eller mindre grupper ur det större försäkringskollektivet som försäkringsbolagens riksförbund och Folksam har berört. Särlösningar eftersträvas av dem som med hänvisning till en tids gott skaderesultat anser sig kunna göra kostnadsbesparingar t.ex. genom att bilda andra mindre försäkringskollektiv eller själva driva någon form av specialiserad försäkringsrörelse. Utredningen bör undersöka vilka konsekvenser sådana utbrytningar och särlösningar kan ha i olika avseenden, bl.a. för det stora försäkringstagarkollektivet, och lägga fram förslag till lämpliga åtgärder, om utvecklingen skulle anses kräva detta. Jag vill här erinra om att det f.n. genom ekonomidepartementets försorg utreds om sådan försäkringsrörelse som bedrivs av s.k. captives är ändamålsenlig och utvecklingsfrämjande. Resultatet av detta utredningsarbete, som bl.a. avser att belysa de företagsekonomiska aspekterna, kan väntas under år 1979.

NO tar i sin skrivelse upp frågan om principerna för försäkringsbolagens anskaffningsverksamhet. Enligt FL åligger det styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring sker på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Regeringen får meddela närmare bestämmelser om anskaffningsverksamheten men några sådana föreskrifter har inte utfärdats. Försäkringsbolagen har i stället träffat en överenskommelse om anskaffningsverksamheten, den s.k. anskaffningsöverenskommelsen (AÖ). NO riktar uppmärksamheten på vissa konkurrensbegränsande bestämmelser i AÖ som hindrar försäkringsmäklare att driva verksamhet inom branschen.

NO har på grundval av ett omfattande utredningsmaterial, bl.a. om vilka kostnader försäkringsbolagen har för anskaff-

ningsverksamheten, kommit till uppfattningen att övervägande skäl talar för att det skulle vara till fördel för försäkringstagarna om ett antal vederhäftiga försäkringsmäklarföretag med flerbolagsrepresentation tilläts etablera sig på marknaden. Genom sin från försäkringsbolagen fristående ställning skulle mäklaren - till skillnad från ombud som representerar endast ett försäkringsbolag - med hänsyn till kundens försäkringsrisker kunna ge köpråd grundade på en bedömning av olika försäkringsbolags premier och andra villkor. Försäkringsmäklarna skulle enligt NO kunna bidra till en effektivare konkurrens mellan försäkringsbolagen.

Försäkringsinspektionen som har genomfört den av NO åberopade utredningen har redovisat en motsatt uppfattning i fråga om det lämpliga i att införa ett system med försäkringsmäklare i Sverige.

Utredningen bör med beaktande av vad NO och försäkringsinspektionen har anfört utvärdera försäkringsbolagens nuvarande anskaffningsverksamhet och hur AÖ har verkat i olika avseenden. Mot denna bakgrund och med hänsyn till erfarenheter av olika system i andra länder bör utredningen pröva de frågor som NO har tagit upp, bedöma konsekvenserna av olika lösningar och lägga fram de förslag som anses påkallade. I detta sammanhang bör prövas om man, utan att ge avkall på försäkringsbolagens sociala funktion, kan inskränka den för försäkringstagarna dyrbara hemackvisitionen. Det kan vara till fördel för konsumenterna om försäkringsbolagen kan använda enklare marknadsförings- och försäljningsmetoder, t.ex. genom någon form av försäkringsbutik eller försäljning över disk i köpcentra m.m.

Andra frågor som utredningen bör behandla har samband med svenska försäkringsbolags alltmer omfattande verksamhet utomlands och försäkringsverksamhetens ökande internationella karaktär. Utredningen bör kartlägga vilka problem som denna utveckling kan medföra och vilka åtgärder som kan visa sig behövliga i framtiden. Några frågor som bör behandlas är - förutom etableringsrätten m.m. som jag förut har berört - utländska medborgares rätt att förvärva aktier i svenskt försäkringsbolag och svenska försäkringsbolags förvärv av aktier i utländska försäkringsbolag. En annan fråga gäller huruvida det är lämpligt att ömsesidiga svenska försäkringsbolag driver direkt försäkringsrörelse i utlandet.

På det internationella området pågår särskilt inom EG ett omfattande arbete som syftar till att på lång sikt göra EG-området till en enhetlig marknad i fråga om försäkring och så långt möjligt harmonisera lagstiftningen mellan medlemsländerna. Inom EG har viss etableringsfrihet skapats i fråga om skadeförsäkringsrörelse. Också på livförsäkringsområdet pågår strävanden i samma riktning. Inom OECD förekommer i mindre omfattning ett liknande arbete, som bl.a. avser ett utökat samarbete mellan tillsynsmyndigheterna. Det bör utöver vad jag tidigare har nämnt åligga utredningen att mot bakgrund av utvecklingen på det internationella fältet överväga vilka konsekvenser som kan uppkomma för svensk försäkringsverksamhet samt lägga fram förslag till åtgärder som bedöms bli aktuella.

I fråga om tillsynen över försäkringsverksamheten gäller f.n. att försäkringsinspektionens huvuduppgift är att utöva tillsynen över försäkringsbolagen och verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet. Inspektionen skall också följa utvecklingen av och informera om pris- och konkurrensförhållanden inom försäkringsväsendet samt föra kartellregister. Den offentliga tillsynen och kontrollen av försäkringsanstalterna har samband med den mycket ingående reglering av försäkringsverksamheten som finns i försäkringsrörelselagstiftningen.

Försäkringsbolagens verksamhet kan också i vissa avseenden granskas av konsumentombudsmannen (KO) med stöd av marknadsföringslagen (1975:1418) och av NO med stöd av lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet. Konsumentverket har såvitt gäller konsumentförsäkringar inrättat ett s.k. kontaktforum för försäkringsfrågor med företrädare för konsumentverket, försäkringsinspektionen och försäkringsbolagen.

Företagens soliditet har självfallet avgörande betydelse för förmågan att infria gjorda försäkringsutfästelser. Ett väsentligt inslag i försäkringsinspektionens tillsynsverksamhet måste därför liksom hittills vara att kontrollera försäkringsbolagens soliditet. Kommittén bör på grundval av erfarenheter från den nuvarande soliditetsbevakningen ge riktlinjer för den framtida tillsynen såvitt gäller omfattning, inriktning och kontrollmetoder.

En annan viktig del av den offentliga tillsynen bör också i framtiden vara inriktad på att kontrollera efterlevnaden av de krav som hör samman med skälighetsprincipen. Inspektionen har hittills koncentrerat sig på att följa utvecklingen i fråga om premiernas storlek och administrationskostnaderna. Granskningen har däremot haft begränsad omfattning i andra avseenden, t.ex. granskning av skadereglering och sådana försäkringsvillkor som inte gäller premiesättning.

En allmän kontroll av de avtalsvillkor som näringsidkarna använder i förhållande till enskilda konsumenter sker med stöd av lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor, avtalsvillkorslagen. Utmärkande för lagen är att marknaden övervakas av konsumentverket och att KO kan föra talan vid marknadsdomstolen om förbud för näringsidkare att använda avtalsvillkor som bedöms vara oskäliga mot konsumenterna. Från avtalsvillkorslagen har undantagits verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen eller försäkringsinspektionen. Dessa myndigheter har nämligen befogenhet att granska avtalsvillkor som används av de företag som står under deras tillsyn. Försäkringsinspektionens möjligheter att ingripa mot försäkringsvillkor har sin grund i skälighetsprincipen enligt FL.

Försäkringsrättskommittén har som jag nämnde inledningsvis föreslagit en utökad granskning av försäkringsvillkoren på konsumentområdet. Förslaget innebär att i FL skulle införas en generalklausul om att premier och andra försäk-

ringsvillkor skall vara skäliga och i övrigt motsvara konsumenternas intresse av ändamålsenliga försäkringar. Kommittén har emellertid inte tagit ställning till hur kontrollen skall organiseras utan har förordat ytterligare utredning på den punkten. Under remissbehandlingen av kommittéförslaget har kritik riktats mot generalklausulen, särskilt i fråga om en ändamålsenlighetskontroll.

I justitiedepartementet förbereds nu ett förslag till lagstiftning på grundval av betänkandet. Efter samråd med chefen för justitiedepartementet vill jag anföra följande beträffande den av mig förordade kommitténs uppdrag såvitt avser villkorsgranskningen.

Det är särskilt i fråga om konsumentförsäkringar önskvärt med en ökad granskning från samhällets sida av de avtalsvillkor som försäkringsbolagen använder. En ökning av den nuvarande tillsynen torde bli behövlig, bl.a. i samband med den planerade lagstiftningen om konsumentförsäkringar. Hur villkorskontrollen på försäkringsområdet skall utformas på längre sikt bör emellertid utredas av den kommitté som jag nu föreslår.

Kommittén bör överväga villkorsgranskningens roll, inriktning och intensitet. Särskilda krav bör kunna ställas på de försäkringsvillkor som används på konsumentområdet. Det är emellertid tveksamt om man bör gå så långt som försäkringsrättskommittén har föreslagit och göra en prövning av villkorens ändamålsenlighet. En myndighetskontroll av försäkringars ändamålsenlighet kan bl.a. hämma konkurrensen och produktutvecklingen. I vart fall bör kontrollen inte ha karaktären av en obligatorisk förhandsgranskning. Kommittén bör i denna fråga hämta ledning från försäkringsrättskommitténs betänkande och remissyttrandena över detta.

En särskild fråga är hur villkorskontrollen på försäkringsområdet skall utövas. Som jag förut har nämnt ingår det i försäkringsinspektionens tillsynsuppgifter att granska försäkringsvillkoren från skälighetssynpunkt, medan de avtalsvillkor som används inom andra delar av konsumentområdet granskas av konsumentverket. Kommittén bör söka finna sådana former för den framtida granskningen av försäkringsvillkoren att såväl försäkringsinspektionens som konsumentverkets sakkunskap kan tas till vara. Enligt min mening är det en fördel om principiellt betydelsefulla fall kan prövas av domstol. En möjlighet kan vara att granskningsmyndigheten får föra talan inför marknadsdomstolen. Kommittén får pröva vilka organisatoriska förändringar som i så fall krävs.

Frågan om försäkringsinspektionens granskning av försäkringsbolagens handläggning av skaderegleringsärenden har berörts bl.a. i 1974 års statsverksproposition med anledning av betänkandet (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar. Föredraganden framhöll bl.a. att en skaderegleringsgranskning av den typ inspektionen bedriver är värdefull och att det borde undersökas om verksamheten kunde breddas. Han förutsatte att inspektionen genomförde en översyn av sin skaderegleringsgranskning i samråd med konsumentverket. En sådan

översyn pågår f.n. inom inspektionen. Kommittén bör ta del av resultatet av detta översynsarbete och föreslå de åtgärder som behövs för en fortlöpande och ändamålsenlig kontroll av att försäkringsföretagen tillämpar en ordning för sin skadereglering som kan omfattas med förtroende från försäkringstagarnas sida. En riktpunkt bör vara att skapa garantier för att skadefall regleras korrekt och utan onödigt dröjsmål samt med hänsyn till försäkringstagarens självklara krav på en rättvis behandling. Samtidigt måste beaktas önskemålet att motverka försäkringsbedrägerier med därav följande kostnadsfördyringar för försäkringstagarna. Kommittén bör också uppmärksamma vilka möjligheter en försäkringstagare har att få ett beslut av försäkringsbolaget omprövat, om han eller hon är missnöjd med beslutet. Det är viktigt att se till att försäkringstagarna också är informerade om de möjligheter som finns.

Försäkringsinspektionens uppgifter på konsumentupplysningsområdet har berörts bl.a. i 1974 års statsverksproposition i samband med betänkandet Konsumentupplysning om försäkringar som jag nyss nämnde. Föredraganden uttalade då att konsumentverket borde handha de arbetsuppgifter som konsumentinformation om försäkringar förde med sig och att det fick ankomma på verket att undersöka hur och i vilken utsträckning de i betänkandet framförda förslagen skulle genomföras. Konsumentverket och försäkringsinspektionen arbetar bl.a. inom det förut nämnda kontaktforum med att på olika vägar förbättra konsumentinformationen på försäkringsområdet. RRV har i sin rapport uttalat att det finns flera skäl som talar för att försäkringsinspektionen också i fortsättningen har en viktig roll i konsumentupplysningsarbetet. RRV påpekar bl.a. att det endast är inspektionen som har erforderliga resurser och kompetens för det analysarbete på vilket konsumentupplysning om försäkringar måste grundas. Jag delar uppfattningen att inspektionens erfarenheter och kunskaper måste utnyttjas i konsumentupplysningsarbetet. Kommittén bör dra upp riktlinjer för hur uppgifterna på detta område lämpligen bör fördelas mellan inspektionen och konsumentverket.

Kommittén bör även i andra avseenden än jag nu har berört överväga försäkringsinspektionens roll på konsumentområdet och klara ut gränserna mellan inspektionens och konsumentverkets uppgifter. Det är viktigt att de båda myndigheternas insatser samordnas. En avvägning bör därvid göras mellan önskemålet att myndighetskontakterna med försäkringsbolagen samordnas och behovet av ett likformigt konsumentskydd inom olika sektorer av näringslivet. Företagens uppgiftslämnande bör begränsas och möjligheterna till förenklingar tillvaratas i syfte att motverka en onödig byråkrati.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört och med beaktande av försäkringsinspektionens skrivelse och RRV:s rapport bör kommittén överväga omfattningen och den närmare inriktningen av försäkringsinspektionens framtida tillsynsverksamhet. Sammanfattningsvis vill jag framhålla att vägledande för kommitténs arbete i denna del bör vara att inspektionens insatser bör ökas när det gäller åtgärder av mera kon-

sumentinriktat slag. Kommittén bör på grundval av sina överväganden också föreslå de ändringar i gällande tillsynsregler som kan anses påkallade.

En utökad tillsyn över försäkringsvillkoren kan tänkas minska behovet av systemet med grunder. Sådana skall upprättas för viss försäkringsverksamhet och stadfästas av regeringen. Det kan diskuteras om systemet är förenligt med den nya regeringsformens föreskrifter om normgivningsmaktens fördelning. Kommittén bör ta upp frågan i vad mån systemet i nuvarande utformning kan behållas för framtiden. I viss utsträckning kan grunderna tänkas bli ersatta av tvingande civilrättslig lagstiftning om försäkringstagarens centrala rättigheter. Samråd bör därför ske med försäkringsrättskommittén och utredningen för översyn av FL.

En speciell fråga gäller de försäkringar som har skapats genom kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter. Vid sådana arbetsmarknadsförsäkringar är konsumentens situation en annan än vid övriga försäkringar. Det kan sättas i fråga om inte möjlighet bör öppnas att undanta de kollektivavtalsbundna försäkringarna från vissa regler i FL. Kommittén bör överväga denna fråga och lägga fram de förslag som anses motiverade med hänsyn till arbetsmarknadsförsäkringarna.

Chef för försäkringsinspektionen är en generaldirektör. Myndigheten är organiserad på tre byråer, nämligen en för livförsäkringsärenden, en för försäkringsjuridiska och administrativa ärenden och en för skadeförsäkringsärenden. Chef för livförsäkringsbyrån är en överinspektör och de båda övriga byråerna förestås av var sin byråchef. Dessutom finns hos inspektionen två i ekonomiska frågor särskilt sakkunniga som utses av regeringen. Generaldirektören beslutar i princip ensam i ärenden som rör verksamheten. Viss delegering av beslutanderätten kan ske till annan tjänsteman. Vid föredragning och avgörande av viktigare frågor bör chefstjänstemännen och de båda sakkunniga närvara.

Försäkringsinspektionens organisation har i stort sett varit oförändrad under trettio år. Kommittén bör mot bakgrund av den översyn av inspektionens tillsynsuppgifter som jag tidigare har behandlat föreslå de ändringar i organisationen som bedöms motiverade för att säkerställa en rationell och ändamålsenlig tillsyn. Utredningen bör också lägga fram förslag i den av riksdagen våren 1978 behandlade frågan om att inrätta en lekmannastyrelse inom inspektionen. Näringsutskottet fann i sitt betänkande (NU 1977/78:57), som jag tidigare berört, att det är motiverat att inspektionen förses med en lekmannastyrelse. Vid prövningen av denna fråga borde beaktas önskvärdheten av ett parlamentariskt inslag i styrelsen och av representation för konsumentintressena.

Kommittén bör vid sitt utredningsarbete uppmärksamma och söka ta till vara möjligheter att förenkla lagstiftningen på försäkringsområdet och bevaka att lagreglerna inte skapar krångel eller onödig byråkrati. Med anledning av de förslag

som läggs fram på försäkringsområdet bör kommittén vara oförhindrad att föreslå de följdändringar som kan bli aktuella, t.ex. i fråga om understödsföreningarna.

Utredningsarbetet bör bedrivas i etapper. Kommittén bör med förtur behandla de ändringar i försäkringsinspektionens organisation och verksamhet som kan vidtas utan att slutresultatet av utredningsarbetet avvaktas. Därvid bör belysas de personalpolitiska konsekvenserna för de anställda. Vidare bör bl.a. frågan om att inrätta en lekmannastyrelse behandlas i detta sammanhang. Det finns också anledning att med förtur behandla inspektionens roll på det konsumentpolitiska området. Förslag i nämnda frågor bör läggas fram skyndsamt.

Utredningen bör under sitt arbete hålla kontakt med utredningen (E 1977:05) angående översyn av lagen om försäkringsrörelse m.m., försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09) och banklagsutredningen (Fi 1976:04). Vidare bör utredningen hålla kontakt med bl.a. berörda myndigheter och personalorganisationer liksom med försäkringsbranschen."

1.2 Utredningsuppdragets inriktning och uppläggning

Som framgår av de direktiv som kommittén erhållit för sitt uppdrag skall den med förtur behandla bl.a. de ändringar i försäkringsinspektionens organisation och verksamhet som kan vidtas utan att slutresultatet av utredningsarbetet avvaktas. Vidare skall med förtur behandlas inrättandet av en lekmannastyrelse och inspektionens roll på det konsumentpolitiska området.

Förslag om inrättande av en lekmannastyrelse för försäkringsinspektionen har framlagts av kommittén i december 1979 (Ds E 1979:8). Kommittén fann därvid att frågan om andra ändringar i inspektionens organisation och verksamhet inte kunde upptas till behandling innan utredningsarbetet i övrigt slutförts. Av förtursärendena återstår nu att behandla försäkringsinspektionens roll på det konsumentpolitiska området.

Som kommittén framhöll i sitt förslag om inrättande av en lekmannastyrelse för försäkringsinspektionen hänger frågan om inspektionens framtida tillsynsverksamhet nära samman med hur kommittén löser övriga i direktiven ålagda uppgifter. Den slutliga utformningen av konsumentskyddet inom

försäkringsområdet kan komma att påverkas av den översyn som kommittén skall göra av skälighetsprincipen, med bl.a. frågor rörande avtalsvillkorsgranskning och granskning av försäkringsbolagens handläggning av skaderegleringsärenden. Konsumentskyddet kommer vidare bl.a. att påverkas av den utvärdering som kommittén skall göra av bolagens anskaffningsverksamhet med frågor rörande t.ex. anskaffningsöverenskommelserna och försäkringsmäklarverksamhet i Sverige. Omfattningen och inriktningen av inspektionens tillsynsverksamhet, även på det nu aktuella konsumentområdet, kan därför enligt kommitténs uppfattning bestämmas först i ett senare skede av kommitténs arbete, då huvuduppgifterna lösts. Kommittén redovisar därför i detta betänkande huvudsakligen den organisatoriska uppbyggnaden av konsumentskyddet och gränsdragningen mellan konsumentverket och försäkringsinspektionen.

2 ALLMÄN BAKGRUND TILL UTREDNINGENS FÖRSLAG

2.1 Försäkringsinspektionens allmänna tillsynsverksamhet

Försäkringsinspektionen inrättades 1903 och är det statliga organet för tillsyn inom försäkringsområdet. Chef för inspektionen är en generaldirektör. Inom inspektionen finns tre byråer, en för livförsäkringsärenden, en för försäkringsjuridiska och administrativa ärenden och en för skadeförsäkringsärenden. Byrån för livförsäkringsärenden förestås av en överinspektör. Vardera av de två andra byråerna förestås av en byråchef. Hos inspektionen finns dessutom två med ekonomiska frågor väl förtrogna sakkunniga, som regeringen utser särskilt.

Den försäkringsjuridiska och administrativa byrån består av en försäkringsjuridisk enhet och en administrativ enhet underställda en byråchef. Den försäkringsjuridiska enheten ansvarar för koncessionsfrågor, övrig enligt försäkringsrörelselagen angiven associationsrättslig reglering och registrering, villkors- och skaderegleringsfrågor, förande av kartellregister för försäkringsväsendet och beredskapsfrågor m.m. Den administrativa enheten handlägger frågor rörande inspektionens anslagsframställning, ekonomi och interna administrations- inkl. personalfrågor.

Livförsäkringsbyrån består av livbolagssektionen och understödsföreningssektionen underställda en överinspektör. Livbolagssektionen svarar för tillsyn över bolag som tecknar livförsäkring, sjukförsäkring eller annan personförsäkring samt återförsäkringsbolag där huvudgrenen är liväterförsäkring, ävensom för försäkringsfrågor som aktualiseras inom de internationella organisationerna. Understödsföreningssektionen svarar för tillsyn av och rådgivning till understödsföreningar.

Skadeförsäkringsbyrån svarar under ledning av en byråchef för tillsyn av skadeförsäkringsbolagen.

Inspektionens arbetsuppgifter framgår av den instruktion som utfärdats av regeringen. Den viktigaste uppgiften för inspektionen är att övervaka att lagbestämmelserna för försäkringsrörelse efterlevs. Dessa lagbestämmelser återfinns främst i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, lagen (1972:262) om understödsföreningar, trafikskadelagen (1975:1410) och lagen (1976:357) om motortävlingsförsäkring.

Inspektionen skall, som framgår av försäkringsrörelselagen, tillse att försäkringstagarnas intressen tillvaratas genom att bolagen bedriver sin verksamhet med bevarad soliditet (soliditetskravet) och tillhandahåller sina försäkringar till skäligt pris i förhållande till det skydd de är avsedda att ge (skälighetsprincipen). I enlighet med skälighetsprincipen skall inspektionen också vaka över försäkringsbolagens skadereglering i stort samt även ägna uppmärksamhet åt frågan hur försäkringsvillkoren allmänt är utformade (närmare härom se kapitel 5).

Inspektionen utövar sin tillsynsverksamhet bl.a. genom granskning av bolagsordningar och grunder, som skall stadfästas av regeringen eller inspektionen. Ett mycket betydelsefullt led i den fortlöpande tillsynen över försäkringsverksamheten är också granskningen av en mängd uppgifter som bolagen vid bestämda tidpunkter, eller efter begäran, skall insända till inspektionen. Denna insamling, granskning och sammanställning av uppgifter är dessutom ett led i framställningen av de två årliga statistikpublikationerna Enskilda försäkringsanstalter och Understödsföreningar. Genom utgivandet av dessa publikationer fullgörs den inspektionen ålagda uppgiften att följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom försäkringsväsendet.

Tillsynen utövas också genom att inspektionens tjänstemän eller särskilda experter kan inspektera bolagen på ort och

ställe. Inspektionen utser vidare i alla större bolag revisorer som tillsammans med övriga revisorer granskar styrelsens och verkställande direktörens förvaltning samt bolagens räkenskaper.

Enligt instruktionen är inspektionen också tillsynsmyndighet för understödsföreningar (närmare beskrivna i avsnitt 3.1.3) och skall vidare föra kartellregister. Inspektionen skall slutligen även i övrigt verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet samt ombesörja beredskapsplanläggning på försäkringsväsendets område.

Om inspektionen finner anledning till anmärkning mot ett bolag skall bolaget anmodas att åstadkomma rättelse. I de flesta fall är ett påpekande under hand tillräckligt. Det lindrigaste formella ingripandet består i att inspektionen skriftligen meddelar sina erinringar i fråga om bolagets verksamhet. Är avvikelsen av mera allvarlig karaktär skall inspektionen förelägga bolaget eller dess styrelse att inom viss tid vidta de åtgärder som prövas påkallade. Om föreläggandet inte följs skall inspektionen anmäla detta till regeringen, som efter bolagets hörande kan förklara koncessionen förverkad. Inspektionen kan också förelägga vite vid meddelande av föreskrift enligt försäkringsrörelselagen.

Försäkringsinspektionens verksamhet finansieras i stort sett genom obligatoriska bidrag från dem som är underkastade tillsyn av inspektionen.

2.2 Försäkringsverksamheten i Sverige

Privat försäkring meddelas i Sverige av försäkringsbolag som är antingen aktiebolag eller ömsesidiga bolag. Viss personförsäkring meddelas också av understödsförening. Enskild person får inte meddela försäkring.

Genom den offentliga försäkringen, till vilken i detta sammanhang främst är att räkna allmän sjukförsäkring, allmän folkpensionering (AFP) och försäkring för allmän tilläggspension (ATP), har utvecklats ett grundskydd på personförsäkringsområdet. Vid arbetsskador ges ett förstärkt försäkringsskydd (se lagen (1962:381) om allmän försäkring respektive lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring). Stora grupper åtnjuter ytterligare personförsäkringsskydd genom olika kollektiva anordningar på grund av avtal mellan arbetsmarknadens parter. Detta ytterligare skydd är i mycket stor utsträckning garanterat genom försäkring i enskilda försäkringsbolag. Här bör nämnas tjänstegrupplivförsäkring (TGL), industritilläggspension (ITP), särskild tilläggspension (STP), avtalsgruppsjukförsäkring (AGS) och trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA). I övrigt utgör försäkringsbolagens utbud av personförsäkring numera i huvudsak ett komplement till den trygghet som den offentliga försäkringen och de kollektivavtalsreglerade skyddsanordningarna skapar.

Annan försäkring än personförsäkring, bl.a. sakförsäkring, meddelas uteslutande av de enskilda försäkringsbolagen, som alltså på detta område till skillnad från vad som är fallet på personskyddssidan svarar även för det grundläggande skyddet.

Vid utgången av 1978 var sammanlagt 604 svenska försäkringsbolag och 15 utländska försäkringsbolag verksamma i Sverige. Efter verksamhetens geografiska omfattning brukar de svenska bolagen delas upp i riksbolag (ca 50 st.), läns- och häradsbolag (ca 100 st.) samt sockenbolag (ca 450 st.). Branschen kan också delas upp efter verksamhetsgrenar i liv- och sjukförsäkringsbolag, skadeförsäkringsbolag samt återförsäkringsbolag.

Försäkringsaktiebolagen ägs av sina aktieägare. Genom försäkringsrörelselagen och dess tillämpning är dock aktieägarnas möjligheter att utta vinst ur verksamheten begränsade. Såvitt gäller livförsäkring återgår i stort sett allt överskott till försäkringstagarna i form av återbäring.

De ömsesidiga bolagen ägs av sina försäkringstagare, vilka när det gäller direkt sakförsäkring är ömsesidigt ansvariga för vederbörande bolags förbindelser. Försäkringstagarnas ansvarighet är dock ofta begränsad, t.ex. till några årspremier, och i praktiken har uttaxering ägt rum endast en gång, nämligen under 1960-talet. När det gäller livförsäkring, annan personförsäkring och återförsäkring föreskriver försäkringsrörelselagen att endast bolagets tillgångar skall svara för dess förbindelser. Vid sådan försäkring kan sålunda försäkringstagarna inte bli personligt ansvariga för bolagets förbindelser.

Den enskilda försäkringsverksamheten omfattar i dag ett flertal verksamhetsgrenar, vilka kan indelas på olika sätt.

Från tillsynssynpunkt skiljer man mellan **livförsäkring**, vartill också räknas viss enligt försäkringsrörelselagen därmed jämställd annan personförsäkring, och annan försäkring än livförsäkring, som då kallas **skadeförsäkring**. Det utmärkande för dessa huvudgrupper är att livförsäkringen ger ersättning vid tidig död eller lång levnad, medan skadeförsäkringen ersätter ekonomisk förlust på grund av inträffad skada på person eller egendom. Sådan försäkring, där försäkringsgivaren vid sjukdom eller olycksfall skall utge på förhand avtalade belopp, kan - beroende på den försäkringstekniska konstruktionen - höra till den ena eller andra kategorin.

I det praktiska branscharbetet delar man ofta upp försäkringsverksamheten i **personförsäkring** och **sakförsäkring**, varvid till personförsäkring hänförs livförsäkring, sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring.

En annan indelningsgrund är **summaförsäkring** och **skadeförsäkring**. Med summaförsäkring avses att i avtalet bestämda belopp utfaller vid dödsfall eller vid viss inträffad händelse såsom uppnående av viss ålder, sjukdom eller invaliditet. Storleken av de belopp som betalas ut påverkas alltså inte av hur stor ekonomisk skada det särskilda försäkrings-

fallet har medfört. Skadeförsäkring enligt denna terminologi har däremot till uppgift att adekvat ersätta den ekonomiska förlusten på grund av inträffad skada på person eller egendom. En summaförsäkring är så gott som alltid en personförsäkring. Sjuk- och olycksfallsförsäkring kan vara en kombination av summaförsäkring och skadeförsäkring då det kan utfalla t.ex. såväl avtalat invaliditetsbelopp ("summa") som ersättning för läkarvårdskostnader ("skada").

På livförsäkringsområdet skiljer man i försäkringsavtalslagen mellan **kapital- och livränteförsäkring**. Kapitalförsäkringen avser vanligen ett engångsbelopp, men ersättningen kan också vara avtalad att utgå i poster. Den skiljer sig då emellertid från livränteförsäkringen genom att antalet poster är bestämt, medan antalet poster vid livränteförsäkring beror av någons livstid. Inom livförsäkringsområdet skiljer man vidare mellan **riskförsäkring**, som endast utfaller om dödsfall inträffar inom viss tid, och **sparförsäkring**, som utfaller vid den försäkrades död eller när han uppnår en viss ålder.

Inom livförsäkring skiljer man också mellan **pensions-** och **kapitalförsäkring**. Uppdelningen hänför sig till den skattemässiga behandlingen av försäkringen. Vid pensionsförsäkring är möjligheten till avdrag för erlagda premier större än vid kapitalförsäkring, men i gengäld är utfallande belopp - till skillnad från ersättning på grund av kapitalförsäkring - skattepliktig inkomst för mottagaren.

Livförsäkringar tillhandahålls i såväl individuella som kollektiva former. Inom de individuella livförsäkringarna dominerar försäkringar med sparmoment. Under senare decennier har de kollektiva livförsäkringarna fått en alltmer ökad omfattning. Med kollektiva livförsäkringar förstås dels grupplivförsäkring, som främst genom de överenskommelser arbetsmarknadens parter träffat fått mycket stor utbredning, dels kollektiv tjänstepensionsförsäkring.

Kollektiv tjänstepensionsförsäkring meddelas för tjänstemän och arbetsledare i huvudsak i enlighet med den s.k. ITP-planen (industrins och handelns tilläggspension) och för arbetare i enlighet med den s.k. STP-planen (särskild tilläggspension för arbetare). Den kollektiva tjänstepensionsförsäkringen för tjänstemän och arbetsledare är koncentrerad till Svenska Personal-Pensionskassan (SPP), medan Arbetsmarknadsförsäkringar, pensionsförsäkringsaktiebolag (AMF-pension) handhar försäkringen för arbetare. Förmånerna enligt bägge planerna avser att komplettera den allmänna försäkringens förmåner. STP-planen kompletteras därvid med skydd genom den s.k. avtalsgruppsjukförsäkringen (AGS), som tillhandahålls av Arbetsmarknadsförsäkringar, sjukförsäkringsaktiebolag (AMF-sjuk).

Utöver den kollektiva sjukförsäkring som ingår i de kollektivavtalsfästa försäkringsförmånerna tecknas även annan såväl kollektiv som individuell sjukförsäkring.

De mest betydande sakförsäkringsgrenarna är brandförsäkring och därmed kombinerade grenar (ansvars-, vattenledningsskade- och inbrottsförsäkring m.fl.) samt trafik- och övrig motorfordonsförsäkring. Trafik- och ansvarsförsäkring liksom rättsskyddsförsäkring hänförs i praktiskt arbete terminologiskt till sakförsäkring.

Sakförsäkringar för den stora allmänheten tillhandahålls numera i övervägande utsträckning i form av s.k. paketförsäkringar. De mest utbredda av dessa är den vanliga hemförsäkringen, i vilken ingår bl.a. brand-, vattenledningsskade-, inbrotts-, ansvars- och rättsskyddsförsäkring samt villahemförsäkringen. En annan betydelsefull paketförsäkring är motorfordonsförsäkringen, i vilken - utöver trafikförsäkring - kan ingå olika s.k. kaskomoment, bl.a. brand-, stöld- och vagnskadeförsäkring. Trafikförsäkringen är en obligatorisk försäkring till förmån för skadelidande i trafiken. Vagnskadeförsäkringen är liksom övriga kaskomoment frivillig och ger ersättning för skador på det egna fordonet.

Under gällande tillsynslagstiftnings giltighetstid, sedan 1948, har det inte tillkommit något nytt fristående allmänt försäkringsbolag. De nya bolag som etablerats har varit mer eller mindre specialiserade. Å andra sidan har existerande skadeförsäkringsbolag medgivits att i inte obetydlig utsträckning utöka sitt sortiment så att de fått möjlighet att tillhandahålla de nu allmänt förekommande s.k. paketförsäkringarna.

Koncentrationen inom försäkringsbranschen har ökat påtagligt, framför allt sedan 1960. De mest betydelsefulla förändringarna i företagsstrukturen har skett i samband med Skandias förvärv under 1960-talet av Svea, Skåne, Thulebolagen och Öresundskoncernen, varigenom Skandia mätt efter premieinkomsterna blivit den största enheten i landet (ca 20% 1978). Vidare sammanslöt sig under samma tid förutvarande Svenska Liv, Hansa och Städernas i Hansakoncernen. År 1970 sammanslogs Trygg och Framtiden och 1971 fusionerade sedan Hansa- och Tryggkoncernerna. Sedan 1976 tillhör även Trafik-Bore, numera Hansatrafik, Trygg-Hansa. Av försäkringsbolagens totala premieinkomster i direkt försäkring i Sverige svarade 1978 de fyra största enheterna - Skandia, Trygg-Hansa, SPP och Folksam - för ca 64%. Motsvarande andel av de totala förvaltade tillgångarna uppgick till ca 74%.

Sedan början av 1970-talet finns på försäkringsmarknaden som helhet tre dominerande gruppbildningar: Skandia, Trygg-Hansa och Folksam. Den förstnämnda består av aktiebolag, medan de andra i huvudsak består av ömsesidiga bolag. Om enbart skadeförsäkring beaktas ingår även Länsförsäkringsbolagsgruppen bland de stora på marknaden. Av skadeförsäkringsbolagens totala premieinkomst i direkt försäkring svarade de fyra grupperna 1978 för ca 82%. I liv- och sjukförsäkring har premieinkomsterna i de bolag som meddelar de nya kollektivavtalsfästa försäkringarna ökat snabbt. Skandia, Trygg-Hansa och Folksam svarade 1978 för ca 26% av den totala premieinkomsten i liv- och sjukförsäkringsbolagen, medan SPP, AMF-pensionsförsäkring och AMF-sjukförsäkring svarade för ca 64%.

Fyra bolagsgrupper - Folksam, Skandia, Trygg-Hansa och Vegete - erbjuder i stort sett alla typer av försäkringar som förekommer på den allmänna marknaden. Övriga företag erbjuder antingen livförsäkring eller skadeförsäkring med ett mer eller mindre fullständigt sortiment. Fullständigt livsortiment tillhandahåller Valand som i marknadsföringen samarbetar med Länsförsäkringsbolagen. Skadeförsäkring av praktiskt taget alla gängse former av intresse för allmänheten erbjuder Allmänna Brand, Ansvar, Holmia och Skånska Brand-Hermes. Genom samverkan med olika skadeförsäkringsbolag kan även Valand genom ombud förmedla fullständigt skadeförsäkringssortiment såvitt rör alla vanliga försäkringar. Detsamma gäller beträffande läns- och häradsbolagen och vissa sockenbolag på grund av samverkan med Länsförsäkringsbolagens AB och för andra sockenbolag på grund av samverkan med främst Trygg-Hansa. I övrigt arbetar riksbolagen med mera begränsade sortiment.

Enligt 302 § försäkringsrörelselagen åligger det styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Enligt samma stadgande kan regeringen utfärda bestämmelser om anskaffningsverksamheten och inrätta en nämnd för övervakning av den. Så har emellertid inte ansetts behövligt med hänsyn till att försäkringsbolagen träffat överenskommelser för främjande av god försäkringssed inom anskaffningsverksamheten. Inom direkt liv- samt olycksfalls- och sjukförsäkring ävensom annan direkt försäkring träffades nu gällande överenskommelse 1964 (närmare om denna under avsnitt 3.1.1). Omkring 200 bolag är anslutna till överenskommelsen. Överenskommelsen är under översyn och en ny omarbetad överenskommelse beräknas träda i kraft under 1981.

3 NUVARANDE LAGSTIFTNING M.M.

3.1 Speciell lagstiftning m.m. på försäkringsområdet

3.1.1 Lagen (1948:433) om försäkringsrörelse

De svenska försäkringsbolagens verksamhet regleras främst i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse (FRL). Lagen som har ändrats vid flera tillfällen omfattar 349 paragrafer och innehåller dels allmänna bestämmelser om bl.a. rätten att driva försäkringsrörelse, dels associationsrättsliga bestämmelser i skilda avsnitt för försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag och dels gemensamma bestämmelser om bl.a. fonder, grunder för försäkringsverksamheten och offentlig tillsyn. Denna tillsyn utövas av försäkringsinspektionen, den centrala myndighet som för hela riket handhar tillsynen över försäkringsbolagen.

För att driva försäkringsrörelse fordras tillstånd. Sådant tillstånd, koncession, meddelas formellt av regeringen men efter en reell granskning som väsentligen sker i försäkringsinspektionen. När tillståndet meddelas stadsfästs samtidigt bolagsordning och, om bolaget avser att meddela livförsäkring eller s.k. lång sjuk- och olycksfallsförsäkring, dessutom "grunder" för sådan försäkring. Grunderna skall innehålla bestämmelser om ett antal i lagen angivna ämnen, bl.a. beräkning av premier och premiereserv, rätt till återköp och fribrev, försäkringstagarens rätt när försäkringen upphör i förtid eller bolaget annars är fritt från ansvar för försäkringsfall samt återbäring till försäkringstagarna (9 § och 173 § första stycket försäkringsrörelselagen).

Vid koncessionsprövningen kontrolleras att bolagsordning och grunder är i överensstämmelse med försäkringsrörelselagen och prövas om den tillämnade rörelsen är "behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet" (behovsprincipen). Koncession meddelas inte för försäkringsrörelse i allmänhet utan är regelmässigt begränsad till viss eller vissa särskilda försäkringsgrenar.

Den löpande tillsynen av försäkringsbolagens verksamhet anknyter till regler i försäkringsrörelselagen (280-294 §§), respektive bolags bolagsordning och eventuellt förefintliga grunder. Den utövas som tidigare nämnts av försäkringsinspektionen, till vilken bolagen är skyldiga att fortlöpande inge vissa uppgifter. Inspektionen kan också infordra särskilda upplysningar från bolagen samt företa inspektioner hos dessa. Traditionellt avser den offentligrättsliga regleringen främst att säkerställa rörelsens soliditet. Soliditetsprincipen innebär att försäkringsbolagens kapitalstyrka bör vara sådan att de alltid kan fullgöra sina förpliktelser mot försäkringstagarna. I försäkringsrörelselagen kommer kravet på soliditet till uttryck bl.a. genom speciella regler om fondbildning och placering av tillgångar.

Utöver kravet på soliditet skall tillsynen också säkerställa att försäkringsverksamheten bedrivs under iakttagande av principen om skälighet. Härmed avses att försäkring skall erbjudas till ett rätt avvägt pris. Skälighetsprincipen uttrycks i fråga om livförsäkringar på så sätt att de försäkringstekniska grunderna skall trygga bolagets förmåga att bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad. I fråga om skadeförsäkring anges att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Innebörden härav är bl.a. att överskott i en försäkringsgren inte systematiskt får användas för subventionering av en annan inte bärkraftig gren. Inte heller får eventuella hopsamlade vinstfonder användas för att i dumpningssyfte tillfälligt pressa ned premierna inom en viss försäkringsgren. Skälighetsprincipen anses vidare kunna läggas till grund för försäkringsinspektionens uppsikt över att bolagens organisation är lämplig från försäkringstagarnas synpunkt. Efter uttalande av lagrådet i anslutning till prop. 1961:171 med förslag till lag angående ändring i lagen om försäkringsrörelse (se närmare härom i avsnitt 5.1) anses principen numera även kunna åberopas som stöd för att försäkringsinspek-

tionen har befogenhet att inskrida mot försäkringsbolag beträffande utformningen av försäkringsvillkor och behandlingen av försäkringsfall. För verksamhet som bedrivs i utlandet och för sjö- eller transportförsäkring gäller inte skälighetsprincipen.

I samband med att konsumentförsäkringslagen trätt i kraft den 1 januari 1981 har försäkringsrörelselagen ändrats så att skälighetsprincipen uttryckligen skrivs in i lagen i fråga om även andra avtalsvillkor än premier. Detta har skett genom att i 282 § införts ett 3 mom. vari stadgas att "Styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag skall beträffande verksamhet som bedrivs här i riket övervaka att även andra försäkringsvillkor än premien är skäliga med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt. Styrelsen och verkställande direktören skall lämna försäkringsinspektionen alla upplysningar som inspektionen behöver för att granska att tillämpade villkor är skäliga". I fråga om sjö- och transportförsäkring skall ovanstående endast gälla om försäkringen tecknas av en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

Om försäkringsinspektionen skulle upptäcka missförhållanden i något bolags verksamhet kan detta föranleda erinran eller i allvarligare fall föreläggande för bolaget eller dess styrelse att inom viss tid vidta de åtgärder som prövas påkallade (288 § försäkringsrörelselagen). Följs inte föreläggande skall inspektionen anmäla detta till regeringen, som kan förklara koncessionen förverkad. I praktiken är ett formlöst påpekande från inspektionen under hand vanligen tillräckligt för att eventuella missförhållanden skall rättas till.

De associationsrättsliga bestämmelserna och redovisningsreglerna i försäkringsrörelselagen har varit föremål för översyn av försäkringsrörelseutredningen (E 1977:05), som i januari 1981 framlagt delbetänkandet (Ds E 1980:6) Ny lag om försäkringsrörelse.

Försäkringsbolagens anskaffningsöverenskommelser (AÖ)

Enligt 302 § försäkringsrörelselagen åligger det styrelsen och verkställande direktören i ett försäkringsbolag att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Däri anges också att regeringen äger meddela närmare bestämmelser angående anskaffningsverksamheten och får därvid också förordna att frågor rörande densamma skall på sätt och i den omfattning som i nämnda bestämmelse anges handläggas av en av regeringen utsedd nämnd. Några sådana närmare bestämmelser har inte utfärdats. Inte heller finns det någon sådan nämnd som omnämns i paragrafen. I stället har försäkringsbolagen träffat s.k. anskaffningsöverenskommelser till uppfyllande av intentionerna bakom föreskrifterna i försäkringsrörelselagen. Dessa överenskommelser synes ha accepterats som ett tillfredsställande substitut för särskilda av statsmakten utfärdade föreskrifter. Bolagen har också ett särskilt organ för övervakningen av anskaffningsverksamheten, nämligen Svenska Försäkringsbolags Förvaltningsnämnd. Tvistefrågor rörande överenskommelsernas tillämpning eller tolkning prövas av Svenska Försäkringsbolags Skiljenämnd.

De överenskommelser som nu är i tillämpning är överenskommelsen den 1 januari 1964 rörande anskaffningsverksamheten inom direkt liv- samt sjuk- och olycksfallsförsäkring ävensom annan direktförsäkring och överenskommelsen den 1 januari 1966 rörande anskaffningsverksamhet inom direkt sjö- och transportförsäkring. Överenskommelserna har i stor utsträckning likalydande innehåll.

Anskaffningsöverenskommelserna ställer vissa kvalifikationskrav på ombuden. Ett viktigt sådant är att ett ombud skall kunna på ett värdigt och lämpligt sätt utöva verksamheten. Som allmänt ombud får endast anlitas fysisk person. Vissa undantag finns dock, så kan t.ex. ett kreditinstitut som står under bankinspektionens tillsyn vara allmänt om-

bud. Varje ombud skall erhålla utbildning som svarar mot den uppgift som anförtrotts honom. Ett ombud skall fylla skäliga krav på verksamhet annars återkallas hans uppdrag. Ombudsersättning får inte lämnas till annan än den som har registrerats som ombud för bolaget. Anskaffningsöverenskommelserna innehåller vidare en katalog på olika förfaranden som kan leda till varning eller återkallelse av uppdraget som ombud. Alla ombud registreras. En viktig punkt i registreringsbestämmelserna är att ett allmänt ombud som är registrerat för ett visst bolag inte får registreras för ett annat bolag utan det förstnämnda bolagets medgivande.

Anskaffningsöverenskommelserna innehåller också särskilda förpliktelser för bolagen, exempelvis att bolag inte får lämna försäkringstagare rabatt eller annan förmån som bolaget inte lämnar andra försäkringstagare i motsvarande fall. Bolag får inte heller som villkor för lån uppställa att försäkring tecknas eller bibehålls i bolaget. Det finns också detaljerade regler för inbetalning av premie.

Hösten 1978 tillsatte förvaltningsnämnden en utredning för översyn av anskaffningsöverenskommelserna. Motivet har varit behovet att anpassa överenskommelsernas regler till ny eller förändrad lagstiftning och över huvud taget nya principer för marknadsföringen under senare tid. Utredningen har framlagt ett preliminärt förslag som har remitterats till bolagen under hösten 1980. En ny överenskommelse beräknas träda i kraft under 1981.

Förslaget upptar åtskilliga av de bestämmelser som finns i nuvarande anskaffningsöverenskommelser, men innehåller också ett flertal nya regler.

3.1.2 Lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket

Ett femtontal utländska försäkringsbolag bedriver f.n. direkt skadeförsäkringsrörelse i Sverige. Inget utländskt bolag äger

rätt att i landet meddela livförsäkring. Den totala premievolymen för de utländska bolagens direkta skadeförsäkringsrörelse i Sverige 1978 uppgick till ca 222 milj.kr.

Enligt 1950 års lag får utländskt försäkringsbolag här i landet bedriva försäkringsrörelse genom generalagent och i övrigt under villkor som stadgas i lagen. För generalagent gäller vissa i lagen angivna behörighetsvillkor. Generalagenten skall godkännas av regeringen.

Tillsynen över de utländska försäkringsbolagens rörelse här i landet anknyter till generalagentens verksamhet och utövas av försäkringsinspektionen. Enligt lagens 5 § är svensk lag tillämplig på alla av sådan verksamhet härflytande rättsförhållanden.

För rörelsens bedrivande erfordras tillstånd (koncession) som meddelas av regeringen. Utöver de formella kraven för beviljande av koncession uppställs i lagen också krav på att rörelsen är behövlig och även eljest ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet.

Beträffande de utländska försäkringsbolagens verksamhet gäller i övrigt regler som nära ansluter eller överensstämmer med de i försäkringsrörelselagen. Soliditetsprincipen är inskriven i 1950 års lag, men kraven på fondavsättningar är avsevärt lägre än för de svenska försäkringsbolagen. Försäkringsrörelselagens principer om skälighet och försäkringstagarinflytande återfinns inte i lagen.

Lagen äger inte tillämpning på återförsäkringsrörelse.

3.1.3 Lagen (1972:262) om understödsföreningar

Den nu gällande lagen om understödsföreningar trädde i kraft 1972. I lagen definieras en understödsförening som en förening för inbördes bistånd som har till ändamål

att, utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse, meddela annan personförsäkring än arbetslöshetsförsäkring. Föreningen skall vara på sådant sätt sluten att den huvudsakligen är avsedd för anställda i visst eller vissa företag, personer tillhörande viss yrkesgrupp eller medlemmar i sammanslutning med sådan intressegemenskap att en samverkan även för personförsäkring är naturlig. I lagen anges att som understödsförening också anses förening som inte är på angivet sätt sluten (s.k. öppen förening), men som är registrerad som understödsförening enligt den äldre lagen. De öppna föreningar som fanns vid den nya lagens ikraftträdande får alltså fortsätta sin verksamhet.

Kriteriet att en understödsförening skall vara tillkommen för inbördes bistånd anses innebära skyldighet för medlemmarna att erlägga de avgifter som behövs för verksamhetens drivande.

Understödsföreningarna står sedan 1958 under tillsyn av försäkringsinspektionen.

Vid sidan av sin uppgift att utöva kontroll över understödsföreningarna är försäkringsinspektionen enligt en särskild kungörelse (1972:291) skyldig att på särskild begäran i skälig utsträckning lämna förening de råd och upplysningar som förening behöver för att kunna driva verksamheten på ett lämpligt sätt.

Lagen om understödsföreningar har till främsta syfte att ge regler som tillgodoser medlemmarnas intressen som försäkringstagare. I detta syfte har efter mönster från lagen om försäkringsrörelse vid sidan av kravet på soliditet (soliditetsprincipen) införts krav på att medlemsavgifterna skall vara skäliga i förhållande till de förmåner av olika slag som föreningen tillhandahåller sina medlemmar och övriga förmånsberättigade (skälighetsprincipen). I enlighet med skälighetskravet har i lagen intagits särskilda regler om medlems rätt till fribrev och återköp.

Efter mönster från försäkringsrörelselagen har vidare införts den bestämmelsen att det för registrering av ny förening krävs - förutom att föreningen är sluten - att den avsedda verksamheten är behövlig och även i övrigt ägnad att främja en sund utveckling av försäkringsväsendet (behovsprincipen).

Genom 1972 års lagstiftning fick understödsföreningarna vidgade möjligheter att placera de medel som avsatts för försäkringsverksamheten (försäkringsfonden). Högsta tillåtna kapitalförsäkringsbelopp höjdes från tidigare 4 000 till 8 000 kr. Beloppsgränsen har senare höjts till 15 000 kr. genom lagändring gällande fr.o.m. den 1 januari 1980.

Understödsföreningarnas verksamhet regleras förutom av bestämmelserna i understödsföreningslagen av bestämmelser i föreningens stadgar. Stadgarna, som skall innehålla försäkringsvillkor, föreningsrättsliga bestämmelser samt avgifternas belopp eller grunder för deras beräkning, skall vara godkända och registrerade av försäkringsinspektionen.

En understödsförening kan meddela pensionsförsäkring (ålderspension, efterlevandepension eller invalidpension), sjukförsäkring (sjukhjälp inkl. tandvårdsersättning, ersättning för glasögon m.m. eller moderskapshjälp) eller kapitalförsäkring (huvudsakligen vid dödsfall som begravningshjälp). Kapitalförsäkring får dock inte utan medgivande av försäkringsinspektionen avse högre belopp än 15 000 kr.

Allt efter arten av verksamhet indelas understödsföreningarna i pensionskassor, sjukkassor, begravningskassor samt sjuk- och begravningskassor.

3.1.4 Lagen (1927:77) om försäkringsavtal

Försäkringsavtalslagen (FAL) från 1927 var den första lag som tillhandahöll allmänna föreskrifter om försäkringsavtal. Den bygger i mycket på de rättsgrundsatser som kommit till uttryck i 1891 års sjölagsregler om sjöförsäkring och i

de av försäkringsbolagen tillämpade försäkringsvillkoren. Lagen tillkom i nordiskt lagsamarbete. I väsentliga delar stämmer den överens med motsvarande lagar i Danmark, Finland och Norge.

Dispositionen av försäkringsavtalslagen betingas av skillnaden mellan å ena sidan personförsäkring (liv-, olycksfalls- och sjukförsäkring) och å andra sidan skadeförsäkring, dvs. all annan försäkring. Den första avdelningen av lagen (1-33 §§) innehåller bestämmelser som skall äga tillämpning på alla slag av försäkringsavtal. Den andra avdelningen är ägnad åt skadeförsäkring. I denna har till en början upptagits regler gemensamma för all skadeförsäkring (35-58 §§). Därefter följer speciella bestämmelser om vissa huvudformer av skadeförsäkring, nämligen sjöförsäkring (59-76 §§), annan transportförsäkring (77 och 78 §§), brandförsäkring (79-88 §§), kreatursförsäkring (89 och 90 §§) samt ansvarighetsförsäkring (91-96 §§). I den tredje avdelningen behandlas livförsäkring - gemensamma bestämmelser för sådan försäkring (97-101 §§), kapitalförsäkring (102-117 §§) och livförsäkring (118 §) - och i den fjärde slutligen övriga typer av personförsäkring, dvs. olycksfalls- och sjukförsäkring (119-124 §§).

Försäkringsavtalslagen gäller för alla slag av försäkring utom återförsäkring och vissa uppräknade typer av socialförsäkring (1 §). Trafikförsäkring är föremål för särskild reglering i trafikskadelagen. I den mån annat inte följer av vad som är särskilt föreskrivet om sådan försäkring gäller dock försäkringsavtalslagen även för trafikförsäkring.

I ganska stor utsträckning, och ofta beträffande regler som anses viktiga för försäkringstagarens skydd, är försäkringsavtalslagen en tvingande lag. När lagen är tvingande anges detta särskilt för varje regel. Där detta inte förekommer är alltså lagen dispositiv, dvs. den gäller bara i den mån inte annat anges i försäkringsvillkoren. Lagen uppställer inte några bestämmelser om vad försäkringen skall täcka

eller för vilka risker försäkringen skall erbjuda skydd. På detta område är således avtalsfriheten fullständig. Ett undantag utgör dock trafikförsäkring, som regleras i trafikskadelagen.

Allmänna principer om avtals ingående gäller även för tecknande av försäkring. Framgår det inte av avtalet från vilken tid försäkringen skall gälla inträder enligt 11 § försäkringsbolagets ansvarighet vid den tid antagande svar på bolagets eller försäkringstagarens anbud avsänds.

Ofta är inte bara försäkringstagaren skyddad mot förlust på grund av att sådan händelse som täcks av försäkringen - försäkringsfall - har inträffat. En hemförsäkring täcker t.ex. regelmässigt också skador på egendom som tillhör hemmavarande barn eller försäkringstagarens make. Personer vilkas intressen på detta sätt är försäkrade utan att de själva samtidigt är försäkringstagare benämns försäkringshavare (2 §). I försäkringsvillkor betecknas försäkringshavaren ofta som den försäkrade.

Försäkringstekniken bygger på att den risk som försäkringsbolaget åtar sig skall kunna kalkyleras. Försäkringsbolaget är i stor utsträckning hänvisat till uppgifter från försäkringstagaren själv och det är av stor betydelse att försäkringstagaren lämnar korrekta uppgifter.

Försäkringsavtalslagen behandlar frågan om upplysningsplikt i 4-10 §§. Reglerna är i huvudsak tvingande. Föreligger upplysningsplikt och åsidosätter försäkringstagaren denna svikligen eller under sådana omständigheter att det skulle strida mot tro och heder att åberopa försäkringen blir i enlighet med sedvanliga avtalsrättsliga principer försäkringen ogiltig (4 §). Har däremot de osanna uppgifterna lämnats i god tro får de ingen betydelse för försäkringsbolagets ansvarighet beträffande ett inträffat försäkringsfall. Brister försäkringstagaren i sin upplysningsplikt utan att ha handlat mot tro och heder - men å andra sidan utan att

ha varit i god tro - kan försäkringsbolaget antingen bli helt fritt från ansvar om bolaget med kännedom om de rätta förhållandena över huvud inte skulle ha lämnat försäkring eller åläggas ett begränsat ansvar, jämkat i förhållande till vad som mot bakgrund av den erlagda premien skulle ha gällt om bolaget från början fått korrekta upplysningar (proratataregeln). I stället för jämkning enligt proratataregeln tillämpas vid sjöförsäkring eller annan transportförsäkring den s.k. kausalitetsregeln, som innebär att i den mån det oriktigt uppgivna förhållandet var utan betydelse för försäkringsfallets inträffande eller skadans omfattning ansvarar bolaget, annars inte alls.

Man kan säga att försäkringstagaren har en fortlöpande upplysningsplikt även under försäkringstiden genom försäkringsavtalslagens regler om fareökning. Dessa har störst praktisk betydelse vid skadeförsäkring och lagen har särskilda regler om detta i 45-50 §§. Skall fareökning beaktas gäller ungefär samma regler som när försäkringstagare av oaktsamhet åsidosatt sin upplysningsplikt.

Vid livförsäkring gäller andra och för försäkringstagaren förmånligare regler (99 §). Så är delvis även fallet vid olycksfalls- och sjukförsäkring (121 §).

Om annat inte överenskommits skall betalningen av första premie ske utan uppskov och betalningen av delpremie eller förnyelsepremie på den nya premieperiodens första dag (12 §). Vid dröjsmål med betalningen äger försäkringsgivaren säga upp avtalet (13 §). Försäkringsvillkoren låter regelmässigt påföljden av dröjsmål med premieinbetalningen vara att försäkringsbolagets ansvarighet suspenderas. För att inte försäkringstagaren alltför snabbt skall berövas sitt skydd ställer dock försäkringsavtalslagen i 14 § upp vissa tvingande skyddsregler. Beträffande första premie gäller sålunda att ett av försäkringsbolaget gjort förbehåll varigenom inträdet av försäkringsbolagets ansvarighet gjorts beroende av premies betalning eller försäkringsbrevs utläm-

nande inte får åberopas med mindre dröjsmål med premiens erläggande ägt rum.

Vid dröjsmål med betalningen av förnyelsepremie får inte försäkringsbolaget åberopa att dess ansvarighet enligt villkoren suspenderats förrän påminnelse i form av premieavi utsänts och en vecka därefter förflutit.

För livförsäkring är påföljderna vid dröjsmål annorlunda och till en del reglerade i de grunder som skall finnas för sådan försäkring.

Det är vanligt att försäkringsbolaget i försäkringsvillkoren inför föreskrifter om vad försäkringstagaren skall iaktta för att förebygga eller begränsa skador. Bryter försäkringstagaren mot sådan säkerhetsföreskrift gäller enligt en tvingande regel (51 §) att försäkringsbolaget endast ansvarar om och i den mån försäkringstagaren kan visa att skadan skulle ha inträffat även om föreskriften efterlevts, alltså ett slags kausalitetsregel. Ersättning utgår om försäkringstagaren kan visa att någon oaktsamhet inte kan läggas den till last som haft att tillse föreskriftens efterlevnad.

Försäkringsavtalslagen innehåller också regler om vad som skall gälla om försäkringsfall framkallats uppsåtligen eller genom vårdslöshet (18-20 §§). Huvudregeln är att försäkringsbolaget inte är skyldigt utge ersättning till den som uppsåtligen eller genom vårdslöshet som kan betecknas som grov orsakat den uppkomna skadan.

Åsidosätter försäkringshavare uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet sin räddningsplikt, dvs. underlåter han att efter förmåga ta de mått och steg som fordras för att avvärja eller begränsa skada, och detta är till skada för bolaget kan vid skadeförsäkring försäkringsersättningen minskas eller helt utebli (52 §).

Enligt 25 § har försäkringsbolaget vid skadeförsäkring rätt att överta försäkringstagarens skadeståndsanspråk och utöva

regressrätt mot den skadeståndsskyldige vid uppsåt eller grov vårdslöshet på skadevållarens sida eller om denne "enligt lag är skyldig att utgiva skadestånd i vad han är till skadan vållande eller icke". Reglerna om regressrätt är inte tvingande.

I de allmänna bestämmelserna om skadeförsäkring ges bl.a. regler om försäkringsvärdet (36-39 §§). Genom dessa bestäms storleken av den ersättning som skall utgå om försäkringsfall inträffar.

Har av någon anledning de försäkringsbelopp som överenskommits med försäkringsbolaget bestämts till lägre belopp än försäkringsvärdet, föreligger underförsäkring. Det vanliga är i sådant fall att reduktion av försäkringsersättningen sker i motsvarande mån som försäkringsbeloppet understiger det verkliga värdet (40 §). Regeln är dispositiv.

Som försäkringsavtalslagen är upplagd behandlar reglerna huvudsakligen försäkringsbolagets rättigheter och de skyldigheter som åvilar försäkringstagaren, medan motsvarande skyldigheter för försäkringsbolaget endast berörs i ringa mån. En regel som tar upp försäkringsbolagets skyldighet är bestämmelsen om när försäkringsersättning förfaller till betalning (24 §). Om inte annat anges i villkoren skall försäkringsersättning betalas ut en månad efter det meddelande om försäkringsfallet kommit bolaget tillhanda.

För fordran på grund av försäkring föreskrivs en särskild preskriptionstid som är kortare än den för fordringar i allmänhet (29 §).

Försäkringsavtalslagen innehåller också regler om försäkring av tredje mans intresse. Enligt lagtexten skall en försäkring på gods anses gälla till förmån inte bara för ny ägare och för panthavare utan även för den som genom att vara innehavare av annan rättighet till godset har intresse av att själva värdet av godset inte minskas eller

går förlorat. Sådant intresse kan under vissa särskilda förhållanden tillkomma även en nyttjanderättshavare. Beträffande rätt för panträttshavare i fast egendom att njuta betalning ur brandskadeersättning finns särskilda tvingande bestämmelser i 86-88 §§. Dessa regler ger panträttshavare i fast egendom ett gott skydd vid inträffat skadefall.

3.1.5 Försäkringsbolagens allmänna sakförsäkringsplan

Statens konsumentråds försäkringsutredning uttalade i betänkandet (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar bl.a. att försäkringsbranschen i samråd med konsumentverket successivt borde gå igenom hela försäkringsområdet för att skapa en klar, enkel och enhetlig terminologi. Vidare uttalades att samarbetet i syfte att utveckla standardiserade informationssystem för i första hand hemförsäkringen, men sedan också för andra sakförsäkringar, borde fortsätta.

De framförda önskemålen togs upp till diskussion inom försäkringsbranschen och 1973 beslöts att det inom Försäkringsbranschens Service AB (FSAB) skulle utarbetas en "Allmän sakförsäkringsplan". Arbetet med planen skulle, enligt vad som efter hand bestämdes, avse två huvudområden.

Det skulle göras en översyn av tillämpade s.k. allmänna bestämmelser. Dessa innehåller inte några regler om försäkringsskyddets omfattning eller om premiens storlek, utan endast bestämmelser som reglerar själva avtalet. De motsvarar vad som inom andra näringsgrenar brukar betecknas "allmänna leveransbestämmelser". Översynen skulle syfta till en modernisering av villkoren och till en närmare anpassning till konsumenternas behov. Bestämmelserna skulle utformas så, att de omfattade samtliga sakförsäkringar för privatpersoner. Avsikten var att de skulle bli gemensamma för alla skadeförsäkringsbolag.

Vidare skulle det utarbetas gemensamma normer för i första hand hem-, villahem-, fritidshus- och reseförsäkringar. Syftet härmed skulle vara att främja enhetlig terminologi och disposition av försäkringsvillkor.

FSAB har lagt fram resultatet av sitt arbete i etapper. Vid årsskiftet 1975-1976 framlades ett förslag till allmänna bestämmelser. Det bör nämnas att vid utarbetandet samråd ägt rum med företrädare för försäkringsinspektionen och konsumentverket. Förslaget godkändes av samtliga bolag för tillämpning fr.o.m. den 1 juli 1976 och fick beteckningen **Allmänna bestämmelser av år 1976 för hem-, villa-, fritidshus-, rese-, motorfordons- och båtförsäkringar** (Allmänna bestämmelser 1976). Bestämmelserna innehöll fjorton avsnitt.

- försäkringsavtal och premiebetalning
- upplysningsplikt och riskökning
- säkerhetsföreskrifter
- grov vårdslöshet och uppsåt
- leverantörsgaranti
- krigsskador och atomskador
- räddningsplikt och räddningskostnader
- skaderegleringsbestämmelser
- värderings- och ersättningsregler
- förfarande vid tvist
- tidpunkt för betalning av ersättning och räntebestämmelser
- dubbelförsäkringsbestämmelser
- force majeure
- återkrav

I de fall det på grund av vissa branschers särart har visat sig omöjligt att få fram helt enhetliga regler, har särbestämmelser utformats och tagits in i villkoren som alternativ. Det framgår i vilka fall respektive alternativ skall tillämpas.

Bestämmelserna innebär i förhållande till försäkringsavtalslagen en modernisering och anpassning till nuvarande försäkringsformer samt en liberalisering främst vad gäller bestämmelserna om premiebetalning och säkerhetsföreskrifter. Kommentarer till bestämmelserna har utarbetats och sammanställts i en publikation som utgivits av FSAB.

Allmänna bestämmelser 1976 har numera omarbetats och anpassats till konsumentförsäkringslagen (se avsnitt 3.1.6). De nya bestämmelserna benämns **Allmänna bestämmelser 1981** (AB 81) och tillämpas från den 1 januari 1981.

På det andra huvudområdet har framlagts förslag till försäkringsnormer för hem-, villahem-, fritidshus- och reseförsäkring, vilka godkänts av försäkringsbolagen.

Normerna är i stort sett utformade som fullständiga försäkringsvillkor med en skyddsnivå som antas motsvara behovet för en ordinär försäkringstagare. Genom införandet av normerna har vunnits ökad överskådlighet och jämförbarhet men däremot inte materiell överensstämmelse mellan olika försäkringar. Bolagen har rätt att fritt avvika från normerna.

Samtidigt med beslutet om att införa normerna förklarade försäkringsbolagen sig också beredda att följa nedanstående tillämpningsregler.

Bolagen har frihet att göra avvikelser från normerna såväl beträffande begränsning som utökning av skyddet.

Om bolagets försäkring i något avseende lämnar mindre omfattande skydd än vad normen anger skall bolaget inledningsvis i villkoret eller på annat sätt redovisa skillnaden. Sådana avvikelser skall vara väl definierade så att de inte bereder försäkringstagarna några svårigheter vid jämförelse och FSAB:s Allmänna kommitté bör informeras.

Om i bolagets försäkringar ingående åtagande avses motsvara det åtagande som finns i normen skall normtexten användas utan ändring.

Eventuell text som är avsedd att förtydliga i normen ingående åtagande och som inte medför avvikande omfattning skall till såväl innehåll som typografi framställas så att det klart framgår att den ej ingår i själva omfattningsbestämmelsen (t.ex. som en anmärkning).

Försäkringsvillkorets rubriker och disposition skall överensstämma med normen. Åtagande som ej har någon motsvarighet i normen kan placeras i villkoret på plats som bolaget finner lämplig. Härav, liksom av att i normen ingående åtagande helt kan utgå, följer att något krav på enhetlig numrering ej finns.

Bolagen inför på framträdande plats i sina villkor vilka möjligheter som försäkringstagarna har att få ett skadeärende prövat om man inte är nöjd med skaderegleringen eller bolagets handläggning av skadan.

3.1.6 Konsumentförsäkringslagen (1980:38)

Förhållandet mellan försäkringsbolagen och försäkringstagarna har hittills reglerats genom 1927 års försäkringsavtalslag. På ett viktigt område ersätts den nu i huvudsak av en särskild konsumentförsäkringslag (KFL) som trätt i kraft den 1 januari 1981. Syftet är, förutom att modernisera lagstiftningen, att ge konsumenterna en starkare ställning i förhållande till försäkringsbolagen. Den nya lagen är därför också till största delen tvingande för försäkringsbolagen.

Konsumentförsäkringslagen blir tillämplig på de vanligaste skadeförsäkringar som tecknas av konsumenter för privatändamål, nämligen hemförsäkringar, villaförsäkringar, fritidshusförsäkringar, reseförsäkringar, motorfordonsförsäkringar och båtförsäkringar. Utanför lagen faller bl.a. livförsäkringar samt fristående olycksfalls- och sjukförsäkringar.

Lagen innehåller regler om bl.a. informationen till konsumenterna, rätten att teckna försäkring, förnyelse av försäkringen, premiebetalning, möjligheterna att sätta ned försäkringsersättningen när den försäkrade inte har uppfyllt sina förpliktelser och skadereglering.

Ett försäkringsbolag som en konsument vänder sig till för att få en försäkring skall på eget initiativ informera konsumenten om vad försäkringen omfattar och vad den kostar. Informationen skall utformas så att det blir lättare för konsumenten att välja den försäkring som passar honom eller henne bäst. Sedan försäkring har tecknats skall bolaget, om det inte har skett tidigare, så snart som möjligt i skriftlig form underrätta försäkringstagaren om sådana begränsningar i försäkringsskyddet som man kan anta att konsumenten inte utan vidare räknar med.

Har den försäkrade drabbats av en skada och är försäkringsbolaget inte villigt att ge hela den ersättning som begärs, skall bolaget upplysa den försäkrade om de möjligheter som finns att få frågan prövad. Föreligger risk för preskription skall också detta påpekas för konsumenten.

En nyhet är också att konsumenten i princip får rätt att teckna och behålla en försäkring hos ett bolag som på marknaden erbjuder den aktuella typen av försäkring. Konsumenten blir alltså inte hänvisad till bolagets ensidiga beslut i frågan utan kan få detta prövat av domstol.

När försäkringstiden går ut blir försäkringen i regel automatiskt förnyad, om den inte sägs upp eller försäkringstagaren tar en annan motsvarande försäkring i ett annat bolag. Detta innebär att den försäkrade t.v. behåller sitt skydd, även om han inte skulle ha fått någon ny premieavi eller om han skulle ha glömt att betala premien.

Försäkringstagaren skall alltid ha minst en månad på sig att betala premien för en försäkring som förnyas. Redan ett dröjsmål som sådant medför inte att försäkringsskyddet tar slut. Först sedan en uppsägning har sänts till försäkringstagaren och fjorton dagar har gått därefter utan att betalning har skett upphör försäkringen.

Försäkringstagarna har också andra förpliktelser mot försäkringsbolaget än att betala premien. De skall exempelvis lämna riktiga upplysningar när försäkringsavtalet ingås, följa uppställda säkerhetsföreskrifter och rapportera vissa förhållanden till försäkringsbolaget. Har en försäkringstagare åsidosatt en sådan förpliktelse mot försäkringsbolaget kan försäkringsersättningen sättas ned. Nedsättning kan komma ifråga enligt en nyanserad regel som bygger på en skälighetsbedömning.

Skaderegleringen skall enligt lagen ske skyndsamt och försäkringsbolagen skall självmant iaktta också de försäkrades

intressen. Försäkringsersättningen skall i regel betalas ut en månad efter det att skadeanmälan har gjorts och behövlig utredning presenterats för bolaget.

Av ovanstående framgår att konsumentförsäkringslagen är en från försäkringsavtalslagen fristående lag som i stort sett uttömmande reglerar konsumenternas rättsförhållanden på området. Försäkringsavtalslagen har dock fortfarande betydelse när det gäller förhållandet till annan än försäkringstagaren (tredje man).

De flesta reglerna i konsumentförsäkringslagen är civilrättsliga, dvs. de reglerar förhållandet mellan parterna i försäkringsavtalet, men reglerna om informationsplikt är marknadsrättsliga. I fråga om underlåtenhet att lämna information skall således tillämpas vad som föreskrivs i marknadsföringslagen (1975:1418) om underlåtenhet att lämna information vid marknadsföring. Innebörden av hänvisningen är främst att marknadsdomstolen får möjlighet att ålägga ett försäkringsbolag att lämna all den särskilda information som föreskrivs i konsumentförsäkringslagen. På grund av hänvisningen blir vidare de handläggningsregler m.m. som anknyter till informationsklausulen i marknadsföringslagen tillämpliga i fråga om brister i den information som skall lämnas enligt konsumentförsäkringslagen. Detta betyder bl.a. att en fråga om åläggande kan tas upp inför marknadsdomstolen efter ansökan av KO eller i andra hand av en sammanslutning av näringsidkare, konsumenter eller löntagare.

Konsumentförsäkringslagen är till stor del en ramlagstiftning och innehåller inte några regler om de risker som konsumentförsäkringarna skall täcka och inte heller om beräkningen av försäkringsersättning eller om självrisk. Här får fortfarande bolagen fria händer att utforma sina villkor med de begränsningar som följer av andra lagar och inspektionens tillsyn.

3.2 Allmän konsumentlagstiftning m.m.

Utöver den reglering för vilken redogjorts under avsnitt 3.1, och som har till syfte att tillvarata försäkringskonsumenternas intresse, är även den allmänna konsumentskyddande lagstiftning som vuxit fram alltsedan slutet av 1960-talet av intresse. Tillämpningen av denna lagstiftning är i huvudsak anförtrodd två särskilda myndigheter - konsumentverket/konsumentombudsmannen (KO) och marknadsdomstolen (MD).

Konsumentlagstiftningen är till största delen av antingen näringsrättslig eller civilrättslig natur. Den näringsrättsliga lagstiftningen syftar till att stärka hela konsumentkollektivets ställning och reglera förhållandet mellan näringsidkare och det allmänna. Bland lagarna på området märks lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor, avtalsvillkorslagen och marknadsföringslagen (1975:1418). Den civilrättsliga lagstiftningen är direkt inriktad på att stärka enskilda konsumenters ställning i förhållande till näringsidkare och ger anvisningar om hur tvister skall lösas. Exempel härpå är den nya generalklausulen i 36 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område och lagen (1971:238) om hemförsäljning. Av både näringsrättslig och civilrättslig natur är konsumentkreditlagen (1977:981).

Vid sidan av den näringsrättsliga lagstiftningen finns på konsumentområdet också viss lagstiftning av processrättslig natur. Hit hör främst lagen (1974:8) om rättegång i tvistemål om mindre värden, den s.k. småmålslagen. Till sådan lagstiftning kan också hänföras rättshjälpslagen (1972:429). Ingen av dessa lagar är dock begränsad till konsumentområdet.

3.2.1 Avtalsvillkorslagen

Lagen (1971:112) om förbud mot oskäliga avtalsvillkor (avtalsvillkorslagen, AVL) trädde i kraft den 1 juli 1971 och fick den 1 juli 1977 ett utvidgat tillämpningsområde.

Lagens huvudsyfte är att ta tillvara konsumenternas intressen när det gäller utformningen av kontraktsformulär inom olika branscher. Den centrala bestämmelsen är utformad som en generalklausul som ger möjlighet att om det är påkallat från allmän synpunkt förbjuda en näringsidkare att använda villkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter är att anse som oskäligt mot konsumenten. Ett förbud mot visst villkor gäller endast den aktuella näringsidkarens användning av villkoret i framtiden och berör således inte tidigare användning av villkoret eller andra näringsidkares användning av samma villkor. I praktiken får dock marknadsdomstolens beslut en prejudicerande verkan. Ett förbud kan endast utfärdas om avtalet avser erbjudande till konsument för huvudsakligen enskilt bruk. Villkor i avtal som avser erbjudande till näringsidkare berörs med andra ord inte av avtalsvillkorslagen.

Lagen gäller i fråga om villkor som används vid erbjudande av varor och tjänster. Den är också tillämplig på villkor som används av en näringsidkare vid erbjudande av andra nyttigheter eller på villkor som används vid yrkesmässig förmedling av erbjudanden.

Avtalsvillkorslagen bygger på tanken att konsumentverket/KO skall bevaka marknaden och vid behov ta upp överläggningar i syfte att få till stånd ändringar i standardvillkor som kan anses oskäliga. Blir förhandlingarna resultatlösa kan KO föra talan hos marknadsdomstolen om förbud enligt lagen. Ansökan till marknadsdomstolen kan i vissa fall även göras av sammanslutning av näringsidkare, konsumenter eller löntagare.

Den största praktiska betydelsen har avtalsvillkorslagen fått som instrument för förhandlingar mellan konsumentverket/KO och näringslivet angående utformningen av avtal vid försäljning av olika nyttigheter till konsumenterna.

Från avtalsvillkorslagens tillämpningsområde har undantagits verksamhet som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen. Anledningen härtill var att nämnda tillsynsmyndigheter ansågs behöriga att granska och meddela föreskrifter om innehållet i avtalsformulär och att sådan granskning också skedde i viss utsträckning. Det bedömdes därför naturligt att behovet av kontroll- och övervakningsmöjligheter, när det gällde villkoren i de avtal som banker och försäkringsbolag erbjöd allmänheten, också i fortsättningen tillgodosågs av de särskilda inspektionsmyndigheterna. Vad gällde bankverksamhet beaktades även det intresse som de penningvårdande myndigheterna kan ha av att kunna anlägga speciella penningpolitiska aspekter på villkoren för bankernas kreditgivningsverksamhet. Det betonades att den granskningsverksamhet som skedde kunde behöva byggas ut och intensifieras (prop. 1971:15 med förslag till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor m.m. sid. 69 f.). Då avtalsvillkorslagens tillämpningsområde utvidgades ansågs undantaget för verksamheter som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen böra bestå i avvaktan på banklagsutredningen och försäkringsrättskommittén, som bl.a. skulle behandla villkorsgranskningen på de båda områdena (prop. 1976/77:110 om ändring i lagen om förbud mot oskäliga avtalsvillkor m.m. sid. 36).

3.2.2 36 § avtalslagen

Den nya generalklausulen i 36 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, avtalslagen, trädde i kraft den 1 juli 1976 och ersatte då bl.a. generalklausulen i 34 § försäkringsavtalslagen, som möjliggjorde jämkning av obilliga försäkringsvillkor.

Avtalslagen ger allmän domstol vissa möjligheter att ingripa i ett avtalsförhållande. Domstolarna får genom lagens 36 § större möjligheter än tidigare att ingripa mot oskäliga bestämmelser i avtal. Avtalsvillkor får sålunda jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn

till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Har villkoret sådan betydelse för avtalet att detta inte skäligen kan lämnas oförändrat i övrigt, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller åsidosättas i sin helhet. Särskild hänsyn skall tas till konsumenternas behov av skydd och generalklausulen utgör på det sättet ett komplement till avtalsvillkorslagens bestämmelser om förbud mot oskäliga avtalsvillkor. Jämkningsmöjligheterna gäller emellertid också beträffande avtal och andra rättshandlingar utanför konsumentområdet.

Generalklausulen är en civilrättslig regel, vilket bl.a. innebär att det är allmän domstol som tillämpar bestämmelsen. Dess civilrättsliga karaktär innebär vidare att domstolen i ett enskilt fall gällande en viss konsument i en speciell situation kan anse ett avtalsvillkor oskäligt. Som framgår av föregående avsnitt sker beträffande avtalsvillkorslagen i stället bedömningen utifrån konsumenterna som kollektiv och eventuella ingripanden syftar till förändringar i framtiden av ett företags verksamhet i visst hänseende.

3.2.3 Marknadsföringslagen

Marknadsföringslagen (1975:1418), MFL, trädde i kraft den 1 juli 1976 och ersatte lagen om otillbörlig marknadsföring, som hade en mer begränsad räckvidd.

Lagen har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med näringsidkares marknadsföring av varor, tjänster och andra nyttigheter och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. Vid tillkomsten av denna lagstiftning diskuterades över huvud taget inte frågan om försäkringsverksamhet borde regleras på annat sätt än övrig näringsverksamhet. Varken förslaget som föregick lagen om otillbörlig marknadsföring eller förslaget i samband med utvidgningen sändes på remiss

till försäkringsinspektionen. Inte heller skedde någon gemensam beredning med dåvarande finansdepartementet.

Marknadsföringslagens syften tillgodoses i första hand genom att konsumentverket/KO bevakar marknaden och vid behov tar upp överläggningar med berörda näringsidkare/branschorganisationer för att få till stånd en marknadsföring som står i överensstämmelse med konsumenternas intressen. För det fall att denna verksamhet, som i första hand bygger på frivilliga överenskommelser, inte leder till önskat resultat ger lagen möjlighet att i vissa fall med stöd av tre generalklausuler vidta tvingande åtgärder - vitesföreläggande - mot näringsidkare.

Lagen är uppbyggd kring tre generalklausuler. Den första gör det möjligt att förbjuda reklamåtgärd eller annan handling som näringsidkare - vartill även försäkringsbolag är att räkna - företar vid marknadsföring av vara, tjänst eller annan nyttighet och som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare.

Den andra generalklausulen ger möjlighet att komma till rätta med näringsidkare som vid marknadsföring underlåter att lämna information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. I sådant fall kan näringsidkaren åläggas att lämna sådan information. Åläggandet får innehålla att informationen skall tillhandahålls på säljställe, lämnas i annonser eller andra framställningar som näringsidkaren använder vid marknadsföringen, eller i viss form lämnas till konsument som begär det. Beträffande annonser och andra framställningar märks att informationsskyldigheten är relativ i den meningen att den får betydelse endast i den mån näringsidkaren väljer att använda sig av sådana marknadsföringsmetoder. Uttrycket "andra framställningar" har en vidsträckt innebörd och kan tänkas omfatta såväl affischer eller massdistribuerad direktreklam som innehållet i personliga säljbrev eller muntlig argumentation vid försäljning i hemmen eller per telefon. Genom möjligheten att ålägga näringsidkare att i viss form

lämna information till konsument som begär det uppnås att konsument, i fall då näringsidkaren avstår från annonsering, ändå kan få tillgång till den åsyftade informationen utan att behöva besöka säljstället. Om det anses påkallat bör en föreskrift av detta slag kunna förenas med en rätt för näringsidkaren att ta ut en avgift som täcker kostnaden för översändandet av informationsmaterialet.

Den tredje generalklausulen behandlar produktsäkerhet m.m. och gäller i motsats till lagen i övrigt inte tjänster och andra nyttigheter. Försäkring, som är att hänföra till "tjänst" i vidsträckt mening, berörs således inte av denna bestämmelse.

Beivrandet av vissa marknadsföringsåtgärder är straffsanktionerat. Detta gäller uppsåtlig användning av vilseledande framställning vid marknadsföring samt vissa former av s.k. kombinationserbjudanden. De tre generalklausulerna upprätthålls emellertid inte genom straff utan genom vite.

Förbud och åligganden enligt de tre generalklausulerna meddelas av marknadsdomstolen på talan av KO. I fall som inte är av större vikt får fråga om förbud eller åläggande prövas av KO själv genom s.k. förbuds- och informationsföreläggande. Godkänns föreläggandet gäller det såsom förbud eller åläggande som har meddelats av marknadsdomstolen.

Förbud eller åläggande skall i regel förenas med vite. Fråga om utdömande av vite prövas av allmän domstol efter talan av åklagare. Om KO i visst fall beslutar att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen får sådan ansökan göras av sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare eller, beträffande förbud mot otillbörlig marknadsföring, av näringsidkare som berörs av handlingen.

3.2.4 Konsumentkreditlagen

Konsumentkreditlagen (1977:981), KkrL, trädde i kraft den 1 juli 1979. Syftet med lagen är att stärka konsumenternas ställning i kreditsammanhang.

Lagen innehåller till en början näringsrättsliga regler om information i kreditsammanhang. Reglerna innebär att näringsidkare vid annonsering, skyltning och liknande marknadsföring beträffande kredit skall lämna information om bl.a. den effektiva räntan för krediten. Motsvarande information skall lämnas innan avtal om kredit sluts.

Lagen innehåller också civilrättsliga bestämmelser om kontantinsats vid kreditköp samt om rätt att återta vara såld på kredit.

Vid sidan av de nu upptagna bestämmelserna innehåller lagen regler om bl.a. köparens befogenheter mot annan kreditgivare än säljaren och förbud mot vissa fordringsbevis.

Bestämmelserna om informationsplikt vid marknadsföring av kredit är nära samordnade med marknadsföringslagens regelsystem genom att information enligt konsumentkreditlagen skall anses vara av särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Näringsidkare som inte följer bestämmelserna i konsumentkreditlagen handlar således även i strid mot generalklausulen om information i marknadsföringslagen. Med stöd av konsumentkreditlagen kan konsumentverket genom förhandlingsverksamhet och utfärdande av riktlinjer verka för att näringsidkare vid marknadsföring lämnar tillräcklig och saklig information rörande innebörden av krediterbjudanden. I sista hand ankommer det på marknadsdomstolen att genom åligganden eller förbud bestämma reglernas innehåll.

Tillsynen över lagens efterlevnad utövas av konsumentverket. Verkets tillsyn omfattar dock inte bl.a. Sveriges riksbank, Sveriges investeringsbank aktiebolag och verksamhet som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen.

Frågan om konsumentverkets tillsyn enligt konsumentkreditlagen även borde omfatta banker diskuterades ingående under remissbehandlingen av lagförslaget. Förslaget sändes inte på remiss till försäkringsinspektionen eller till något

annat organ på försäkringsområdet. Vad gäller försäkringsområdet aktualiseras lagen främst vid lån till privatpersoner från försäkringsbolag och lån till självrisk. I dessa fall blir lagens allmänna regler om marknadsföring av kredit tillämpliga. Enligt departementschefen får, när det gäller marknadsföring, reglerna i bl.a. 11 § marknadsföringslagen - som ger KO möjlighet att informationsförelägga ett försäkringsbolag - anses ge konsumentmyndigheterna tillräckliga möjligheter till kontroll av försäkringsbolags marknadsföring av kredit. Mot denna bakgrund förordades att verksamhet som står under bl.a. försäkringsinspektionens tillsyn undantogs från konsumentverkets tillsyn enligt konsumentkreditlagen (prop. 1976/77:123 med förslag till konsumentkreditlag m.m. sid. 146 f).

Enligt lagutskottet måste det anses riktigt att näringsidkare, som redan är underkastad tillsyn av särskild myndighet, ställs under tillsyn av samma myndighet när det gäller efterlevnaden av konsumentkreditlagen. Utskottet tillstyrkte därför att verksamhet som står under tillsyn av försäkringsinspektionen undantas från konsumentverkets tillsyn av lagen. Samtidigt fann utskottet att denna ordning kunde medföra vissa problem i det att reglerna om inspektionens tillsyn inte inskränker de befogenheter som tillkommer KO enligt marknadsföringslagen. I konsumentkreditlagen föreskrivs att i fråga om underlåtelse att lämna information rörande effektiv ränta m.m. gäller marknadsföringslagen. Med hänsyn till att KO sålunda har möjlighet att ingripa med t.ex. informationsföreläggande, förutsatte utskottet att inspektionsmyndigheterna - för undvikande av kompetenskonflikter - vid utfärdandet av anvisningar för bankers och försäkringsbolags information om effektiv ränta samråder med konsumentmyndigheterna (LU 1977/78:5 sid. 21).

3.2.5 Hemförsäljningslagen

Lagen (1971:238) om hemförsäljning m.m., hemförsäljningslagen, syftar till att skydda konsumenterna mot påtryckning

och överrumpling vid hemförsäljning och jämförbara försäljningsformer. Lagens tillämpningsområde är främst yrkesmässig försäljning av lös egendom avsedd huvudsakligen för enskilt bruk, men även vissa abonnemangsavtal faller under dess tillämpningsområde. Lagen gäller inte försäkringsavtal.

Konsumentskyddet har utformats såsom en rätt för konsument att frånträda avtalet (ångerrätt). Konsumenten skall erhålla en särskild blankett för avbeställning (ångerblankett).

Beträffande försäkringsavtal hänvisade departementschefen till bestämmelserna i 302 § försäkringsrörelselagen och till de av försäkringsbolagen träffade anskaffningsöverenskommelserna. Om missförhållanden skulle ge sig tillkänna i samband med anskaffning av försäkringar i hemmen och på liknande platser gav enligt departementschefen bestämmelserna i 302 § försäkringsrörelselagen tillräckliga möjligheter till ingripanden (prop. 1971:86 med förslag till lag om hemförsäljning m.m. sid. 66 f).

I betänkandet (SOU 1979:76) Ny hemförsäljningslag har föreslagits ändrade bestämmelser på detta område. Enligt förslaget skall den nya lagen bli tvingande i sin helhet och gälla då näringsidkare eller dennes ombud personligen eller per telefon yrkesmässigt söker upp konsumenter i syfte att sälja.

De föreslagna nya bestämmelserna om aviseringsskyldighet och ansvar för ombud får betydelse på försäkringsområdet.

Aviseringsskyldigheten innebär att en försäljare innan han besöker en konsument i dennes bostad måste avisera konsumenten om att han önskar besöka honom. Försäljningsbesök utan avisering och utan konsumentens samtycke skall enligt förslaget anses som otillbörlig marknadsföring enligt 2 § marknadsföringslagen. Ingripande och eventuellt vitesförbud skall således ske enligt marknadsföringslagen. Den civilrättsliga sanktionen består i att avtalet inte blir gällande mot konsumenten.

Ombuden vid hem- och telefonförsäljning föreslås få samma ställning gentemot konsumenterna som butiksbiträden har i dag. Detta innebär att överenskommelse mellan ombudet och en konsument, som är i god tro, blir bindande för näringsidkaren. Om ombudet skulle ha handlat i strid mot sina instruktioner är det en sak mellan ombudet och näringsidkaren och det drabbar alltså inte konsumenten.

Förslaget till ny hemförsäljningslag innehåller slutligen också en särskild bevisregel, vilken föreskriver att bevisbördan ligger på näringsidkaren vid vissa tvister, t.ex. om huruvida konsumenten har lämnat sitt samtycke till ett säljbesök.

3.2.6 Småmålslagen

Lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, småmålslagen, är normalt tillämplig i alla dispositiva tvistemål som rör värden som uppgår till högst ett halvt basbelopp enligt lagen om allmän försäkring (1 november 1980 uppgick ett basbelopp till 16 100 kr.). Oavsett värdet kan dock lagens förenklade förfarande komma till användning om tvisten huvudsakligen rör fråga varöver utlåtande avgivits av allmänna reklamationsnämnden eller om parterna överenskommit att lagen skall tillämpas och rätten finner detta lämpligt. Småmålslagen har särskilt tillkommit med tanke på konsumenttvister.

Tanken bakom lagen är att genom ett enkelt och billigt förfarande, framför allt låga rättegångskostnader, underlätta för medborgarna både i deras egenskap av konsumenter och eljest att få till stånd ett domstolsavgörande i mindre tvister, i regel utan advokathjälp. Tingsrätten skall därför lämna allmänheten upplysningar om förfarandet och i viss mån vägleda parterna vid talans utförande. Målen skall om möjligt slutbehandlas redan vid första inställelsen. För överklagande till hovrätten krävs prövningstillstånd.

3.2.7 Rättshjälpslagen

Enligt rättshjälpslagen (1972:429) kan, med vissa undantag, allmän rättshjälp utgå till enskilda personer eller dödsbon i rättsliga angelägenheter oavsett om de behandlats vid domstol eller annan myndighet eller om det är fråga om ärenden av utomprocessuell natur. Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den angelägenhet som rättshjälpen avser. Den rättssökande skall dock efter förmåga bidra till att täcka kostnaderna. Rättshjälp utgår också för kortare juridisk rådgivning. Den 1 januari 1980 trädde omfattande ändringar i lagen i kraft. Dessa innebär bl.a förenklingar för den rättssökande allmänheten.

3.2.8 Rättsskyddsförsäkring

För den som på grund av sina inkomstförhållanden inte är berättigad till allmän rättshjälp eller, med tanke på kostnadsbidraget, som ett kompletterande stöd även när rättshjälp utgår är rättsskyddsförsäkringen av stor praktisk betydelse. Rättsskydd ingår regelmässigt som ett moment i moderna paketförsäkringar för konsumenter. Rättsskydd innebär att försäkringsbolaget, med vissa undantag, i tvist som kan prövas av tingsrätt, fastighetsdomstol eller bostadsdomstol betalar nödvändiga och skäliga advokat- och rättegångskostnader som den försäkrade inte kan få betalda av statsverket eller motpart. Ersättningen är maximerad och i varje särskilt fall gäller försäkringen med en självrisk. Till skillnad från den allmänna rättshjälpen betalas genom rättsskyddet även motpartens kostnader om den försäkrade förlorar ett mål och därför ådöms att utge rättegångskostnadsersättning till motparten.

3.2.9 Konsumenttjänstutredningens förslag till konsumenttjänstlag

För tjänster finns det praktiskt taget inte någon konsumenträttslig lagreglering. Man har tvingats lösa uppkommande

rättsfrågor med hjälp av analogier. I sitt betänkande (SOU 1979:36) Konsumenttjänstlag har konsumenttjänstutredningen sökt ge lagregler om de huvudfrågor av praktisk betydelse som möter i samband med avtal om konsumenttjänster. Förslaget är under beredning i regeringskansliet.

Den föreslagna konsumenttjänstlagen omfattar endast avtal om arbete på lös sak och avtal om arbete på fast egendom (dock inte bostadsbyggande). Bestämmelserna är i huvudsak tvingande till konsumentens förmån. Lagförslaget innehåller utförliga bestämmelser om näringsidkarens prestation, priset på tjänsten, en generell avbeställningsrätt för konsumenten, hävning av avtalet och skadestånd.

Utredningen konstaterar att man kan avskilja några typer av tjänster i vid mening som klart bör falla utanför en konsumenttjänstlag. Skälen för detta är väsentligen två, nämligen antingen att särskild lagstiftning om avtalstypen redan föreligger eller övervägs i annan ordning eller att avtalstypen ter sig alltför särpräglad för att rimligen kunna passas in i ett lagstiftningsarbete som rör konsumenttjänster i allmänhet. Utredningens direktiv nämner som exempel försäkringsavtalen. Dessa har därför utredningen ansett falla utanför uppdraget.

Lagförslaget har utformats så att det i ett senare skede kan byggas på med särskilda kapitel rörande andra typer av tjänster som lämpligen kan inrymmas i en allmän konsumenttjänstlag. Hit hör bl.a. förvaring, undervisning och rådgivningsverksamhet. När det gäller dessa tjänster räknar emellertid utredningen med att konsumenttjänstlagens regler åtminstone t.v. i betydande utsträckning kan tillämpas analogt såsom uttryck för dispositiv rätt.

3.3 Viss annan lagstiftning m.m.

3.3.1 Konkurrensbegränsningslagen

I syfte att främja en från allmän synpunkt önskvärd konkurrens inom näringslivet har genom lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning, konkurrensbegränsningslagen, dels föreskrivits direkt förbud mot vissa arter av konkurrensbegränsning, dels tillskapats en ordning enligt vilken det skall ankomma på marknadsdomstolen att genom förhandling söka undanröja skadlig verkan av konkurrensbegränsning som bringas under dess bedömning.

De direkta förbuden avser två slag av konkurrensbegränsningar. En företagare får inte beträffande varor som skall säljas vidare bestämma vilket pris återförsäljaren i sin tur skall betinga sig (bruttoprisförbudet) utan får endast till vägledning för prissättningen ange s.k. cirkapris. Det andra förbudet innebär att företag som ämnar ge anbud på varor eller tjänster inte får komma överens om att samråda med varandra innan de lämnar sina anbud (anbudskartellförbudet).

Förhandlingsfallen avser konkurrensbegränsningar som inte preciserat angivits i lagen men som kan anses falla inom en allmänt hållen generalklausul, dvs. en lagbestämmelse som generellt bestämmer vad som är skadligt från samhällets synpunkt. Enligt generalklausulen skall man pröva konkurrensbegränsningens inverkan på prisbildningen, effektiviteten i näringslivet och på andra konkurrerande företags verksamhet. Är konkurrensbegränsningens påverkan i dessa hänseenden från allmän synpunkt otillbörlig är den i lagens mening skadlig och skall föranleda att förhandlingar tas upp inför marknadsdomstolen. Avslutas förhandling utan att skadlig verkan av konkurrensbegränsningen kunnat undanröjas kan domstolen vid fall av leveransvägran framtvinga leverans genom vitesföreläggande. I andra fall skall, om ärendet är av större vikt, förhållandet anmälas till regeringen.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO) är den myndighet som i första hand tar upp konkurrensbegränsningar till bedömning. Detta sker både på eget initiativ och efter anmälan. Viktiga upplysningskällor för NO i initiativverksamheten är uppgifter i pressen och i de offentliga kartellregister som förs av Statens pris- och kartellnämnd (SPK), bankinspektionen och - med avseende på försäkringsväsendet som också är underkastat lagen - av försäkringsinspektionen. Sistnämnda myndigheter hjälper NO med utredningar och kan med stöd av lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och kartellförhållanden kräva att företag lämnar alla uppgifter som behövs för bedömning av konkurrensbegränsningens verkningar, såsom priser, intäkter, kostnader och vinster. I de flesta fall där NO klargör sin inställning att viss konkurrensbegränsning är skadlig upphör företagen självmant med begränsningen eller ändrar den så att de skadliga verkningarna försvinner. Det blir därför mera sällan som ärendena behöver dras inför marknadsdomstolen.

Under 1979 behandlade NO drygt 650 ärenden. Av dessa var 441 nya ärenden. NO gjorde under året 21 framställningar om utredningar m.m. hos Statens pris- och kartellnämnd. En framställning gjordes till försäkringsinspektionen och gällde premiesättningen beträffande motorfordon för yrkesmässig uthyrning samt försäkring för bilhandel, bilverkstad och garageföretag (flytande försäkring) (dnr 308/79).

Bland övriga handlagda ärenden örande försäkring kan nämnas att NO fört ett ärende som gäller försäkringsbolagens vägran att godta andra juridiska ombud än advokater vid rättsskyddsförsäkringsfall till marknadsdomstolen för prövning (dnr 338/79). Efter ingripande av NO har vidare en rekommendation från FSAB:s Bilklassningkommitté beträffande premiesättningen på s.k. garageförsäkring upphört att gälla (dnr 222/79). En uppföljning av effekterna av att överenskommelsen slopades gjorde i separat ärende (dnr 385/79). NO har vidare ifrågasatt om inte vissa bestämmelser som reglerar Bilklassningskommitténs verksamhet och som gäller självrisker och vagn-

skadegarantier kommer i konflikt med anbudskartellförbudet i 3 § konkurrensbegränsningslagen (dnr 383/79). Detta har nyligen lett till att FSAB hos marknadsdomstolen begärt dispens från förbudet vad gäller vagnskadegarantier (dnr 445/80). När det gäller självriskerna kommer modifiering att göras så att bestämmelserna inte längre kommer i konflikt med förbudet.

Ett förslag till ny utbyggd konkurrensbegränsningslag har lagts fram av konkurrensutredningen (SOU 1978:9). Enligt förslaget skärps och kompletteras den nu gällande lagstiftningen. Till de två i lagen direkt angivna förbuden föreslås två nya straffbelagda förbud, ett priskartellförbud och ett marknadsdelningsförbud. Vidare föreslås bl.a. att marknadsdomstolen skall kunna förbjuda näringsidkare att tillämpa visst avtal eller avtalsvillkor eller annat konkurrensbegränsande förfarande eller ålägga näringsidkaren att tillhandahålla viss vara, tjänst eller annan nyttighet på villkor som motsvarar vad han erbjuder andra näringsidkare. Utredningsförslaget har remissbehandlats och övervägs f.n. i regeringskansliet.

3.3.2 Lagen om kreditpolitiska medel

Lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel innefattar bestämmelser om allmän placeringsplikt m.m. avseende bl.a. försäkringsbolagen. Syftet med lagen är att dels skapa utrymme för bostadsbyggandets kreditbehov, eftersom detta i sin reala omfattning är beslutat av statsmakterna, dels vidga förutsättningarna för statens upplåning utanför banksystemet i överensstämmelse med stabiliseringspolitiska önskemål. Lagen innehåller bestämmelser om de instrument som riksbanken, efter förordnande av regeringen, vid behov kan använda för att genomföra sin kreditpolitik vid var tid.

Regeringen har i förordning om allmän placeringsplikt och räntereglering (SFS 1980:132) föreskrivit att allmän placeringsplikt och räntereglering enligt lagen om kreditpolitiska

medel får tillämpas i fråga om försäkringsföretag med svensk koncession.

Tillsynen utövas dels av riksbanken, dels av de myndigheter som i andra sammanhang har att utöva tillsyn över de institut som berörs av lagstiftningen - bank- och försäkringsinspektionen. För att få en effektiv tillsyn utan kompetenskonflikter ansåg departementschefen att riksbanken skulle svara för att efterlevnaden sker av de rent kreditpolitiska funktionerna och att de statliga tillsynsmyndigheterna skulle utöva tillsyn i de avseenden som rör allmän bank- respektive försäkringslagstiftning. Skulle i något sammanhang oklarhet råda angående tillsynen torde frågan lösas genom samråd mellan de berörda tillsynsorganen (prop. 1974:168 med förslag till lag om kreditpolitiska medel m.m. sid. 187).

3.3.3 Datalagen

Enligt datalagen (1973:289) prövar datainspektionen frågor om tillstånd för samtliga personregister utom sådana vars inrättande beslutas av regeringen eller riksdagen. Datainspektionen utövar tillsyn över att automatisk databehandling inte medför otillbörligt intrång i den personliga integriteten.

3.3.4 Banklagsutredningen

Banklagsutredningen har avgivit ett delbetänkande Ds E 1980:3 Konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse.

4 ORGAN SOM TILLVARATAR KONSUMENTINTRESSET PÅ FÖRSÄKRINGSOMRÅDET

4.1 Samhälleliga organ

4.1.1 Försäkringsinspektionen

Försäkringsinspektionen har som central förvaltningsmyndighet till uppgift att utöva tillsyn över det enskilda försäkringsväsendet.

Chef för inspektionen är en generaldirektör. Inom inspektionen finns tre byråer, en för livförsäkringsärenden, en för försäkringsjuridiska och administrativa ärenden och en för skadeförsäkringsärenden. Byrån för livförsäkringsärenden förestås av en överinspektör. Vardera av de två andra byråerna förestås av en byråchef. Överinspektören eller en av byråcheferna är generaldirektörens ställföreträdare, f.n. den byråchef som är chef för skadeförsäkringsbyrån. Inspektionen består f.n. av 47 tjänstemän.

Hos inspektionen finns dessutom två med ekonomiska frågor väl förtrogna sakkunniga som regeringen utser särskilt.

Inspektionen fungerar som ett enrådighetsverk. Generaldirektören beslutar således i princip ensam i ärenden som rör verksamheten.

Det föreligger ett förslag att ge försäkringsinspektionen en lekmannastyrelse (Ds E 1979:8 Lekmannastyrelse för försäkringsinspektionen Promemoria avgiven av försäkringsverksamhetskommittén).

Den försäkringsjuridiska och administrativa byrån består av en försäkringsjuridisk enhet och en administrativ enhet underställda en byråchef. Den försäkringsjuridiska enheten ansvarar för koncessionsfrågor, övrig enligt försäkringsrörelselagen angiven associationsrättslig reglering och registrering, villkors- och skaderegleringsfrågor och förande

av kartellregister för försäkringsväsendet m.m. Den administrativa enheten handlägger frågor rörande inspektionens anslagsframställning, ekonomi och interna administration inkl. personalfrågor.

Livförsäkringsbyrån består av livbolagssektionen och understödsföreningssektionen, underställda en överinspektör. Livbolagssektionen svarar för tillsyn över bolag som tecknar livförsäkring, sjukförsäkring eller annan personförsäkring samt återförsäkringsbolag, där huvudgrenen är livåterförsäkring, ävensom för försäkringsfrågor som aktualiseras inom de internationella organisationerna. Understödsföreningssektionen svarar för tillsyn av och rådgivning till understödsföreningar.

Skadeförsäkringsbyrån svarar under ledning av en byråchef för tillsyn av skadeförsäkringsbolagen.

Inspektionens organisation framgår av nedanstående tablå.

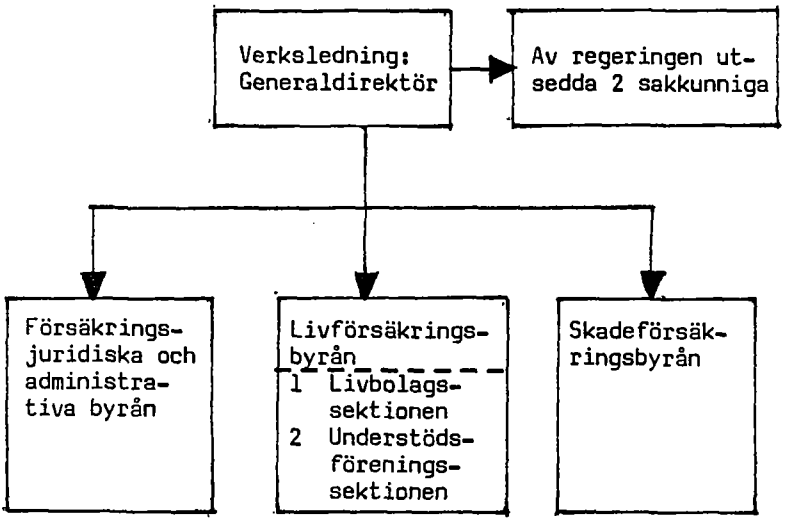

Enligt instruktionen (SFS 1979:743) åligger det inspektionen särskilt att

1 ta befattning med inländska försäkringsbolags och utländska försäkringsanstalters verksamhet enligt lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, trafikskadelagen (1975:1410) och lagen (1976:357) om motortävlingsförsäkring samt med stöd av dessa lagar utfärdade bestämmelser

2 utfärda föreskrifter som avses i 286 a § lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, 14 § trafikskadelagen (1975:1410) och 5 § lagen (1976:357) om motortävlingsförsäkring

3 vara tillsynsmyndighet för understödsföreningar

4 följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom försäkringsväsendet samt föra kartellregister

5 även i övrigt verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet

6 ombesörja beredskapsplanläggning på försäkringsväsendets område

Inspektionen avger varje år till regeringen statistiska redogörelser för den verksamhet som bedrivs av försäkringsbolagen och de understödsföreningar som står under inspektionens tillsyn.

Inspektionen samråder med ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor i fråga om tillämpning av lagen om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden och med överstyrelsen för ekonomiskt försvar i försvarsberedskapsfrågor.

Enligt inspektionen är den helt dominerande uppgiften, såsom den framgår av försäkringsrörelselagen, övervakningen av

att försäkringsbolagen bedriver sin verksamhet under fullt betryggande former (soliditetskravet) inom ramen för en skäligt avvägd premiesättning. En stor del av inspektionens kvalificerade personal är bunden till fullgörandet av de primära arbetsuppgifter som är förenade med denna övervakning, vilken innebär granskning av en mängd uppgifter som vid bestämda tidpunkter insänds till inspektionen. Denna insamling, granskning och sammanställning av uppgifter är dessutom ett led i framställningen av de två årliga statistikpublikationerna Enskilda försäkringsanstalter och Understödsföreningar. Inspektionen skall enligt sin instruktion även i övrigt verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet (sundhetsbevakningen).

Huvudsyftet med försäkringsinspektionens kontroll över försäkringsbolagen är att tillse att bolagen driver sin rörelse under iakttagande av bestämmelserna i försäkringsrörelselagen. Tillsynen utövas på flera olika sätt. Ett viktigt led i tillsynen utgör ovannämnda genomgång och granskning av uppgifter som försäkringsbolagen fortlöpande har att insända till inspektionen. När förhållandena ger anledning därtill infordrar inspektionen också uppgifter i speciella frågor som synes böra bli föremål för särskild uppmärksamhet. En annan viktig form för utövande av tillsyn över försäkringsbolagen är att försäkringsinspektionen på ort och ställe företar inspektioner av bolagens förhållanden. I speciell form utövas också tillsyn därigenom att inspektionen i ett stort antal försäkringsbolag förordnar särskilt ombud och revisor.

4.1.2 Konsumentverket/KO

Konsumentverket började sin verksamhet den 1 januari 1973. Samtidigt upphörde statens konsumentråd, statens institut för konsumentfrågor och varudeklarationsnämnden. Den 1 juli 1976 fördes konsumentombudsmannen (KO) och konsumentverket samman till en myndighet, benämnd konsumentverket, där chefen tillika är KO.

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor. Det primära målet för verksamheten är att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Verksamheten är begränsad till att avse produkter som bjuds ut på den privata marknaden eller marknader som arbetar enligt likartade principer. Verket har dessutom att fullgöra de uppgifter som enligt marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen ankommer på KO.

Konsumentverket har som den centrala förvaltningsmyndigheten det övergripande ansvaret för utvecklingen på konsumentområdet. Verket följer och analyserar konsumenternas situation inom hela området och bedömer därvid behovet av åtgärder i ett samlat perspektiv. Verkets arbete inriktas i första hand på problem som berör människors liv, hälsa och säkerhet, mera betydande ekonomiska risksituationer samt frågor som hänger samman med möjligheterna att rationalisera hushållens arbete.

Enligt instruktionen åligger det verket särskilt

- att undersöka och följa konsumenternas förhållanden

- att stödja hushållen i deras strävan att utnyttja sina resurser så att de egna behoven bäst tillgodoses

- att uppmärksamma konsumentgrupper som ekonomiskt, socialt eller utbildningsmässigt är svaga

- att övervaka marknadens utbud samt företagens marknadsföring och säljvillkor

- att utföra eller låta utföra undersökningar av olika varor, tjänster och andra nyttigheter

- att utarbeta riktlinjer för företagens marknadsföring och produktutformning

- att söka påverka producenter, distributörer och marknadsförare att anpassa sin verksamhet efter konsumenternas behov

- att informera konsumenterna om för dem väsentliga fakta och förhållanden

- att bringa konsumentproblem, som kräver åtgärder av sådant slag att verket inte kan vidta dem, till ansvariga organs kännedom

- att ta inititativ till och understödja sådan forskning inom verkets arbetsområde vars resultat kan väntas komma till praktisk användning i det konsumentpolitiska arbetet

- att främja undervisning och utbildning i konsumentfrågor

Vidare svarar verket för den regionala konsumentverksamheten och för kontakter med den kommunala konsumentverksamheten. Verket har också den övergripande tillsynen över verksamheten med statligt stöd till kommersiell service i glesbygd.

Konsumentverket får underlag för sin verksamhet på en rad olika vägar. Av stor betydelse är den information som erhålls genom enskilda konsumenters kontakter med bl.a. kommunala konsumentorgan, hemkonsulenter, verkets egna rådgivare samt allmänna reklamationsnämnden. Andra källor är statistik, undersökningsresultat, utredningsmaterial m.m. som löpande produceras av statistiska centralbyrån, offentliga utredningar, forskare, branschorgan m.fl. Verket bevakar fortlöpande marknadens utbud samt företar undersökningar rörande de enskilda konsumenternas och hushållens förhållanden i olika hänseenden. Detta sker bl.a. genom beställning av undersökningar och forskning utanför verket. Verket genomför dessutom egna praktiska och teoretiska studier samt system- och produktprovningar.

Genom en analys av tillgängligt material söker verket bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning konsumenternas intressen och behov är tillgodosedda. I vissa fall avser denna analys övergripande hushålls- eller samhällsfunktioner och bedrivs i mer eller mindre omfattande utredningsprojekt. I andra fall är det fråga om beskaffenheten hos enskilda nyttigheter osv.

Om verket konstaterar förhållanden på marknaden som strider mot eller inte till fullo svarar mot konsumenternas intressen, vidtas åtgärder i syfte att få förbättringar till stånd. Åtgärderna består i första hand av producentpåverkan och konsumentinformation.

Konsumentverket leds av en styrelse som består av verkets generaldirektör, som är styrelsens ordförande, och högst nio andra ledamöter, som utses av regeringen. Generaldirektören är chef för verket och tillika konsumentombudsman KO.

I styrelsen ingår representanter för löntagarorganisationer, konsumentkooperationen, politiska partier och kommunerna. Vidare ingår generaldirektören för livsmedelsverket samt två ledamöter med erfarenhet från produktion och distribution. Förutom dessa ledamöter ingår i styrelsen två personalföreträdare.

Verket är organiserat på två avdelningar med vardera två byråer, en allmän byrå, en informationsbyrå, en teknisk byrå och en administrativ byrå samt ett KO-sekretariat med uppgift främst att biträda KO med hans uppgifter enligt marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen. Verkets organisation åskådliggörs i följande tablå.

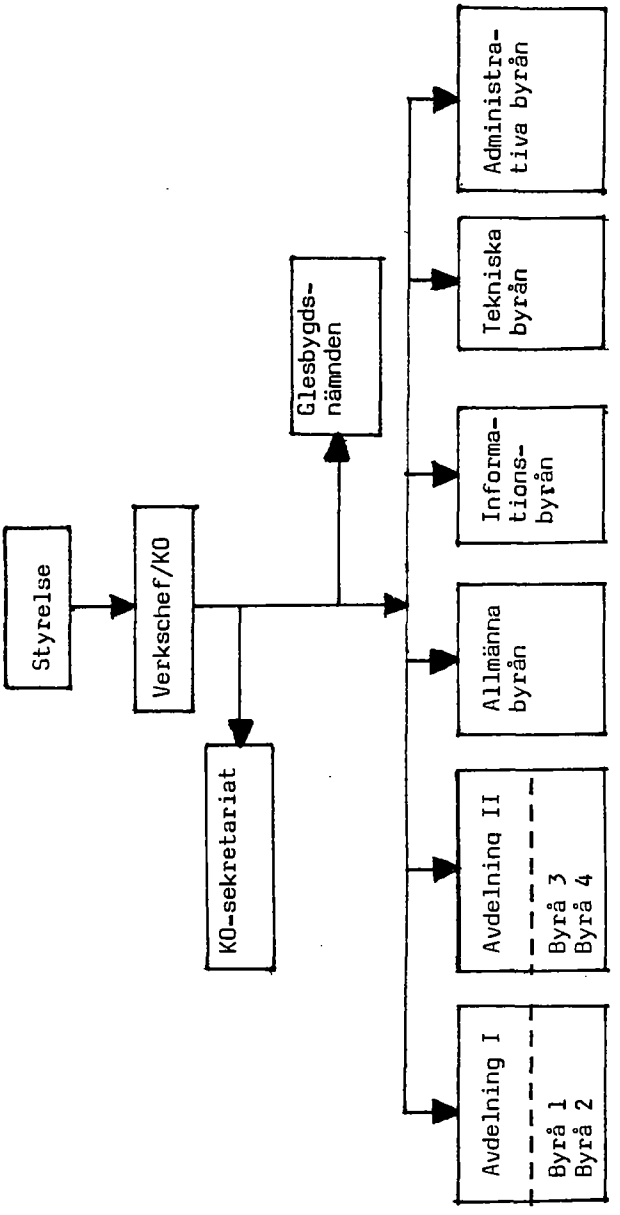
Styrelse
Verkschef/KO
KO-sekretariat
Glesbygds-nämnden
Avdelning I
Byrå 1
Byrå 2
Avdelning II
Byrå 3
Byrå 4
Allmänna byrån
Informations-byrån
Tekniska byrån
Administrativa byrån

Ansvaret för de marknadsinriktade aktiviteterna ligger i första hand hos de två avdelningarna. Huvuddelen av arbetet enligt marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen utförs på avdelningarna. Sålunda ankommer förhandlingsverksamheten enligt nämnda lager - t.ex. rörande frågor om produktsäkerhet och säljvillkor - normalt på avdelningarna. De formella KO-uppgifterna, dvs. främst uppgifterna att föra det allmännas talan inför marknadsdomstolen samt att utfärda förbuds- och informationsföreläggganden, är dock undantagna från avdelningarnas ansvarsområde (se vidare avsnittet om KO-funktionen).

Avdelningarna är indelade i vardera två byråer som var och en svarar för ett särskilt verksamhetsområde. Byråerna inom den första avdelningen sysslar med frågor som rör produktionen i hemmet i vid bemärkelse (byrå 1) respektive boende (byrå 2). Den andra avdelningens byråer svarar för frågor som rör transporter (byrå 3) samt övrig konsumtion (byrå 4), t.ex. försäkringar, hälsovårdsprodukter och vissa säljmetoder.

Den allmänna byrån är indelad i tre underenheter. Av dessa svarar en för distributionsfrågor, en för utbildningsfrågor och en för frågor rörande den kommunala och regionala konsumentpolitiska verksamheten.

Ansvaret för den informationsverksamhet som inte hör till övriga byråers områden åvilar informationsbyrån. De funktioner som finns på denna byrå avser presstjänst, tidskriften Råd & Rön, kampanjer samt övrig förlagsverksamhet.

Den tekniska byrån tillhandahåller intern teknisk service åt de övriga byråerna. Dessutom svarar byrån för verkets uppdragsverksamhet.

Den administrativa byrån består av två underenheter som svarar för ekonomi- och planeringsfrågor respektive personalfrågor.

KO-funktionen

I samband med besluten om att konsumentombudsmannen (KO) och konsumentverket skulle föras samman till en myndighet uttalade riskdagen att en särskild enhet inom den nya organisationen borde svara för de uppgifter som avser KO-verksamheten (NU 1975/76:14, rskr 108). I enlighet därmed finns hos konsumentverket ett särskilt KO-sekretariat utanför linjeorganisationen.

KO:s uppgifter grundar sig på marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen. KO:s uppgifter enligt de båda lagarna innebär bl.a. att föra det allmännas talan inför marknadsdomstolen, utfärda informations- och förbudsföreläggande samt utfärda föreläggande om tillhandahållande av varuprov m.m.

4.1.3 Lokala och regionala konsumentvägledare

Systematisk rådgivning till konsumenter förekommer på kommunal nivå (kommunala konsumentvägledare), regional nivå (hemkonsulenter) och central nivå (konsumentverket och allmänna reklamationsnämnden).

Under 1977 var antalet rådgivningskontakter omkring 275 000 (ca 150 000 i kommunerna, ca 70 000 på länsnivå och ca 55 000 centralt konsumentverket/allmänna reklamationsnämnden). På försäkringsområdet besvarades kommunalt, regionalt och centralt närmare 4 000 försäkringsfrågor. Av dessa avsåg omkring 1 200 frågor före köp, omkring 1 700 klagomål och omkring 800 allmänna förfrågningar på försäkringsområdet.

Den lokala verksamheten bygger på frivilliga åtaganden av landets kommuner. Vid årsskiftet 1977-1978 fanns någon form av kommunal konsumentpolitisk verksamhet i drygt 160 kommuner. I 62 kommuner leds verksamheten av en konsumentnämnd. I andra kommuner är verksamheten knuten till kommunstyrelsen, sociala centralnämnden eller annan nämnd. I 29 kommuner finns det för det löpande arbetet en eller flera heltidsan-

ställda konsumentsekreterare. I övriga kommuner utom Stockholms kommun fullgörs konsumentsekreterarens arbete av deltidsanställda tjänstemän - ofta med även andra arbetsuppgifter än konsumentfrågor. I Stockholm motsvaras konsumentsekreterare av de kommunalt anställda hemkonsulenterna (ett 30-tal).

En huvuduppgift för den kommunala konsumentverksamheten är vägledning till enskilda konsumenter. Denna vägledning kan vara av allmän karaktär och omfatta t.ex. rådgivning i hushållsekonomiska frågor. Vägledaren skall emellertid också bistå konsumenter som behöver råd i anslutning till köp. Det är fråga om rådgivning både före köp, t.ex. information om varor, kreditformer etc., och efter det att köp har genomförts, i första hand sedan tvist eller en reklamationsanledning uppstått.

I ett reklamationsärende skall konsumentvägledaren söka klargöra de faktiska omständigheterna i fallet samt bistå konsumenten med råd och anvisningar om reklamationsförfarandet. Konsumenten skall så långt möjligt hänvisas till att genom kontakter med näringsidkaren försöka klara upp saken. Konsumentvägledaren skall lämna konsumenten upplysningar om gällande rätt, allmänna reklamationsnämndens praxis m.m. Han eller hon kan också ta kontakt med näringsidkaren och lämna denne information av liknande slag. Klaras inte ärendet upp på detta sätt är resurserna på kommunal nivå i princip uttömda och konsumentvägledaren får lämna konsumenten råd om möjligheterna att gå vidare med saken.

Den regionala organisationen på konsumentområdet utgörs av hemkonsulenterna, som är knutna till länsstyrelsernas planeringsavdelningar. Vid utgången av 1977 fanns 39 hemkonsulenter vid landets länsstyrelser. Tio län har en hemkonsulent, tretton län har två och ett län (Västerbottens) tre hemkonsulenter. Bland hemkonsulenternas arbetsuppgifter ingår stöd till kommunal verksamhet, utredningsuppgifter, konsumentvägledning, allmän information och utbildning samt uppgifter inom länsstyrelsen. Vad gäller stödet till den

kommunala verksamheten skall hemkonsulenterna på olika sätt främja utvecklingen av en kommunal verksamhet och lämna biträde och råd vid dennas uppbyggnad. I avvaktan på att den kommunala verksamheten blir fullt utbyggd fullgör hemkonsulenterna också uppgifter, främst vägledning, som eljest skulle ankomma på kommunerna. Vidare lämnar hemkonsulenterna råd till kommunala vägledare i det löpande arbetet i kommunerna. Ungefär 1/3 av hemkonsulenternas tid ägnas f.n. vägledning till enskilda konsumenter.

Konsumentvägledningen omfattar såväl mera övergripande hushållsekonomiska frågor som köprådsfrågor och frågor av rättslig natur. När det gäller reklamationsfrågor bistår hemkonsulenterna konsumenterna och försöker aktivt bidra till att lösa uppkomna tvister. Hemkonsulenterna hjälper också till att anhängiggöra ärende hos t.ex. allmänna reklamationsnämnden.

Konsumentverket svarar för viss utbildning av vägledare och hemkonsulenter, vilket sker i form av introduktionskurser för nyanställda, påbyggnadskurser och temakurser. Vidare bistår verket konsumentsekreterare och hemkonsulenter i mer komplicerade konsumentfrågor och problem. Vägledare och hemkonsulenter förses också med informations- och vägledningsmaterial för vägledning av konsumenter.

4.1.4 Marknadsdomstolen

Marknadsdomstolen, som i sin nuvarande form har verkat sedan 1971, handlägger mål enligt konkurrensbegränsningslagen, marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen. I marknadsdomstolens avgörande deltar förutom jurister även företrädare för konsumenter, löntagare och företagare.

Domstolens ordförande och vice ordförande är jurister med domarerfarenhet. Tre ledamöter med ersättare utses bland företrädare för företagarintressen (industri och handel) och tre ledamöter med ersättare för konsument- och löntagar-

intressen (fackföreningsrörelsen och konsumentkooperationen). För dessa sex ledamöter krävs inte några speciella kvalifikationer. Slutligen finns det två särskilda ledamöter - en för konkurrensbegränsningsärenden och en för marknadsföringsärenden och ärenden om oskäliga avtalsvillkor. I domstolen sitter alltså nio ledamöter - lika många företrädare för företagarintressen som för konsument- och löntagarintressen.

Representanter för näringsidkarna skall inte företräda särskilda branschintressen. Deras uppgift skall snarare vara att tillföra domstolen kännedom om de värderingar som råder inom näringslivet i allmänhet. Det är genom dessa ledamöter som näringslivet skall få inflytande på rättsbildningen.

Marknadsdomstolen skall i första hand vara prejudikatinstans. Prejudikatsbildning spelar en särskilt viktig roll på rättsområden, där lagstiftningen i så stor utsträckning utgörs av generalklausuler. Hela systemet med generalklausuler förutsätter en rättspraxis som kan ge reglerna deras konkreta innehåll.

Marknadsdomstolen arbetar i domstolsliknande former vid handläggningen av ärenden enligt marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen. Förfarandet inför domstolen är oftast muntligt och följer i stort sett samma regler som vid allmän domstol. Före slutlig handläggning vid sammanträde inför domstolen kan skriftlig eller muntlig förberedelse förekomma. Utslaget i ett ärende meddelas genom skriftligt beslut. Motiveringarna är genomgående utförliga och ger en god bild av hur domstolen resonerat. Beslut i marknadsdomstolen kan inte överklagas.

Förbud eller åläggande förenas med vite om inte domstolen av särskilda skäl finner detta obehövligt.

Processkostnaderna i marknadsdomstolen skall bäras av vardera parten. Då KO drar ett mål inför marknadsomstolen får näringsidkarparten själv stå för sina kostnader, även om

han vinner målet. Samma princip gäller vid förhandlingar om skadlig konkurrensbegränsning enligt konkurrensbegränsningslagen.

4.1.5 Allmänna reklamationsnämnden

År 1968 inrättades allmänna reklamationsnämnden av dåvarande statens konsumentråd. Konsumentverket har sedan 1973 varit huvudman för nämnden, vars arbete har haft karaktären av försöksverksamhet. Fr.o.m. den 1 januari 1975 finns en särskild avdelning för försäkringsärenden. Nämndens verksamhet har fr.o.m. den 1 januari 1981 fått en stadigvarande karaktär och har blivit en fristående statlig myndighet (prop. 1979/80:114 om verksamheten vid allmänna reklamationsnämnden).

Allmänna reklamationsnämnden har till uppgift att på begäran av konsument pröva tvist mellan konsument och näringsidkare rörande vara eller tjänst samt besluta om hur tvisten bör lösas. Nämndens yttranden rubriceras som beslut, men utgör endast en rekommendation till parterna att lösa tvisten på visst angivet sätt. Besluten kan alltså inte genomdrivas tvångsvis.

Stadgarna anger en mycket vid ram för nämndens verksamhet. Nämnden prövar således numera också frågor av rent juridisk natur, exempelvis frågor om avtalsrättslig bundenhet. Inte bara avtalslagen utan också t.ex. hemförsäljningslagen och framför allt köplagen och konsumentköplagen tillämpas av nämnden.

Nämnden har hittills arbetat på 10 avdelningar, nämligen avdelningarna för motor, hemelektronik m.m., fritidsbåtar, försäkringar, skinn, skor, tvätt, textil och resor samt allmänna avdelningen. Prövning av ärende sker på avdelning.

Nämnden kan vid behandling av ärende inhämta yttrande från eller adjungera särskild sakkunnig. Nämnden kan också låta utföra laboratorie- och andra undersökningar. Viss teknisk expertis finns inom kansliet.

Nämnden har innan den blev en fristående statlig myndighet bestått av 74 ledamöter jämte suppleanter i lika delar representerande konsumenterna och näringslivet. Konsumentrepresentanterna rekryteras främst från de fackliga organisationerna samt från konsumentverket. Näringslivsrepresentanterna kommer från olika branschorganisationer.

Utöver de angivna ledamöterna tjänstgör i nämnden en ordförande och åtta vice ordförande. Dessa - som leder sammanträdena med nämndens avdelningar - är opartiska och skall enligt stadgarna ha domarkompetens och erfarenhet från dömande verksamhet. Ordföranden är heltidsanställd och har också det övergripande ansvaret för kansliets verksamhet. Vidare finns en heltidsanställd vice ordförande vid nämnden. Regeringen eller den regeringen utser skall förordna ledamöterna i nämndavdelningarna samt nämndens ordförande och vice ordförande.

Sedan 1975 tar nämnden upp alla försäkringstvister som avser konsument utom sådana som gäller allmän försäkring, på kollektivavtal grundade arbetsmarknadsförsäkringar eller läkemedels- och patientskador. Försäkringsavdelningen har utöver ordföranden - flera personer alternerar som sådan - sex ledamöter. En av dessa utses av Folksam, två av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, en av LO, en av TCO och en av konsumentverket. Dessutom är en representant för försäkringsinspektionen närvarande som sakkunnig. Han har rätt att yttra sig men får inte delta i omröstning till beslut.

För rådgivning till allmänheten och för beredning och föredragning av ärenden finns ett kansli.

Allmänna reklamationsnämnden har enligt stadgarna rätt att i enskilda fall vägra att pröva ärende som med hänsyn till nämndens arbetsformer eller andra omständigheter inte befinns lämpligt att prövas av nämnden. Om inte särskilda skäl föreligger prövar inte nämnden anmälan om mer än sex månader har gått sedan näringsidkaren avböjt anmälarens krav. Ärenden

vari utredningen inte är tillräcklig för att nämnden skall kunna yttra sig avvisas av nämnden. Här bör särskilt framhållas den begränsning av verksamheten som ligger i att nämnden inte tar upp muntlig bevisning. Om t.ex. uppgift står mot uppgift och saken inte kan avgöras annat än efter vittnesförhör brukar nämnden avböja att yttra sig och i stället hänvisa parterna till domstol. Vad gäller försäkringsärenden så avvisas numera vållandefrågor och medicinska frågor. I praktiken är det bara ett par procent av alla ärenden som behöver avvisas på grund av att utredningen inte är tillräcklig.

Allmänna reklamationsnämnden bedriver inte någon uppföljande verksamhet beträffande sina beslut. Sådan uppföljning sker dock genom konsumentverkets försorg. Underlåter näringsidkare att följa nämndens beslut kan vederbörande bli upptagen på den s.k. svarta listan som brukar publiceras i verkets tidning Råd & Rön.

År 1979 avgjordes vid försäkringsavdelningen 876 anmälningar, härav fattades 387 nämndbeslut medan 116 ärenden uppklarades under skriftväxlingen (oftast genom att försäkringsbolaget förklarat sig villigt att betala någon ersättning) och 373 ärenden avskrevs (ärendet lämpade sig inte för nämndens prövning eller fullföljdes inte).

4.2 Trafikskadenämnden

Nämnden tillkom på 1930-talet efter initiativ från försäkringsinspektionen. Nämnden har till uppgift att verka för en enhetlig och skälig personskadereglering inom trafikförsäkringen. Reglementet som antas av trafikförsäkringsbolagen och Trafikförsäkringsföreningen skall godkännas av regeringen. Nämnden avger rådgivande yttranden till försäkringsbolagen i ärende om beräkning av ersättning för personskada från trafikförsäkringen. Den avger även yttranden till domstol eller annan myndighet i frågor som rör ersättning för personskador. Bolagen är skyldiga att hänskjuta frågor utom

rättegång till nämnden för yttrande vad gäller personskador i trafiken, som medför en minst 10-procentig medicinsk invaliditet, eller där förlusten för år beräknas uppgå till ett belopp motsvarande en halv gång det basbelopp som fastställts för januari månad det år skadan inträffade. Ersättning för förlust av underhåll eller omprövning av livränta eller engångsbelopp skall också hänskjutas till nämnden. Begär den skadade det skall även annat ärende om ersättning för personskada gå dit.

Enligt ett i september 1980 av regeringen godkänt reglemente skall i nämnden finnas 29 ordinarie ledamöter. Ordföranden förordnas av regeringen. Fyra ledamöter som är vice ordförande förordnas av försäkringsinspektionen. Ordföranden och vice ordförandena skall vara lagkunniga. Av övriga ledamöter är tolv ledamöter lekmannarepresentanter. De förordnas av försäkringsinspektionen på förslag av LO (5), TCO (4), SACO/SR (1), Lantbrukarnas Riksförbund (1) och SHIO-Familjeföretagen (1). Tolv ledamöter förordnas av försäkringsinspektionen på förslag av Trafikförsäkringsföreningen. De tolv ledamöterna skall äga ingående kunskaper och erfarenhet beträffande reglering av personskador hos bolagen.

I beslut i ärende hos nämnden deltar två ledamöter från var och en av ordförande/vice ordförandegruppen samt lekmanna- och bolagsledamotsgrupperna. Ärenden av enklare beskaffenhet får dock, efter ordförandens bestämmande, avgöras i en mindre sammansättning, nämligen en ledamot från var och en av de tre grupperna.

Verksamheten är mycket omfattande. Nämnden avgjorde under 1979 drygt 2 300 ärenden.

4.3 Försäkringsbranschens egna organ

4.3.1 Gemensamma nämnder

De gemensamma nämnderna har till uppgift att avge yttranden rörande bl.a. tolkning av försäkringsvillkor och beräkning

av ersättning vid personskador. Medlemmar i nämnderna är de bolag som ingår i Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och som meddelar sådan försäkring som ligger inom respektive nämnds kompetensområde. Vissa utländska bolag är också medlemmar i nämnderna. Folksam, som inte ingår i Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, är således inte anslutet till dessa nämnder. Nämnderna är endast rådgivande i förhållande till bolagen, men bolagen är ibland skyldiga meddela nämnden om de gör avvikelser från nämndens utlåtanden.

Bolagen är i stor utsträckning skyldiga att hänskjuta sådana frågor till nämnderna beträffande vilka meningsskiljaktigheter yppats mellan försäkringstagaren och bolaget. Försäkringstagare eller annan skadelidande kan dock inte själv vända sig direkt till de ifrågavarande nämnderna. Däremot har försäkringstagaren möjlighet att skriftligen yttra sig i eget ärende. Ledamöter liksom sekreterare i varje nämnd utses av styrelsen för Svenska Försäkringsbolags Riksförbund. Representant för bolag vars ärende behandlas av nämnd får inte delta i ärendets handläggning. Inte heller försäkringstagaren deltar vid nämndsammanträden. De flesta av nämnderna avger också yttrande på begäran av bl.a. allmän domstol eller allmänna reklamationsnämnden.

Livförsäkringens villkorsnämnd har till uppgift att främja en enhetlig tillämpning av försäkringsvillkoren inom livförsäkring och avger yttrande rörande tolkning av försäkringsvillkor ävensom därmed sammanhängande frågor i följande fall

1 på begäran av bolag
2 på begäran av Försäkringsbranschens Serviceaktiebolag eller Svenska Försäkringsbolags Riksförbund
3 på begäran av domstol, allmänna reklamationsnämnden eller annan myndighet

Nämnden har dessutom att på begäran av bolag avge yttrande i fråga om utbetalning av billighetsskäl. Bolag är skyldigt

hänskjuta fråga till nämnden för yttrande vad gäller fråga där utom rättegång meningsskiljaktighet om villkorens innebörd yppats mellan bolaget och försäkringstagaren eller annan som framställer anspråk på grund av försäkringen och enighet inte uppnåtts.

Nämnden består av ordförande och fem andra ledamöter, vilka samtliga utses av de anslutna bolagen. Ordföranden och ytterligare två ledamöter är rättsbildade. Övriga ledamöter besitter ingående erfarenhet inom livförsäkring. Endast några få fall (1979 ett fall) behandlas per år. Vanligen gäller hänskjutna ärenden frågan vilken betydelse som skall tillmätas oriktiga uppgifter som den döde lämnat i hälsodeklaration när försäkringen togs.

Skadeförsäkringens villkorsnämnd yttrar sig i tolkningsfrågor beträffande alla former av sakförsäkring. Yttrande avges

1 på begäran av bolag i fråga där utom rättegång meningsskiljaktighet yppats mellan bolaget och försäkringshavare om villkorens innebörd och enighet inte uppnåtts

2 på begäran av bolag i annat fall än i punkt 1 avsett fall

3 på begäran av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund samt

4 på begäran av domstol eller allmänna reklamationsnämnden

Nämnden yttrar sig inte över uppskattning av försäkrad egendoms värde. Nämnden består av ordförande och 12 andra ledamöter. Ordföranden och ytterligare fem ledamöter skall vara rättsbildade. Övriga ledamöter representerar ingående erfaranheter inom skadeförsäkring. Nämnden är beslutför då förutom ordföranden minst fyra ledamöter, därav två rättsbildade, är närvarande. Ordförande och övriga ledamöter utses av riksförbundets styrelse.

Ett hundratal ärenden underställs årligen nämnden, de flesta gällande hemförsäkring.

Ansvarighetsförsäkringens personskadenämnd har till uppgift att främja en enhetlig personskadereglering inom ansvarighetsförsäkring eller annan försäkring, enligt vilken en försäkrad är berättigad till ersättning för personskada enligt skadeståndsrättsliga grunder.

På begäran av bolag avger nämnden yttrande angående beräkning av i och för sig skälig personskadeersättning vid invaliditet, lyte m.m. Bolagen är i vissa fall skyldiga att inhämta yttrande av nämnden, nämligen om den skadades arbetsoförmåga överstiger 10% eller fråga är om förlust av försörjare. Nämnden får inte uttala sig angående den ansvarighet som kan åvila bolag eller försäkringshavare. Nämnden har 10 ledamöter, varav två är domstolsjurister och de övriga experter från de till nämnden knutna försäkringsbolagen. Vid sammanträde deltar två utomstående jurister och två eller tre av de övriga ledamöterna. Samtliga ledamöter utses av Svenska Försäkringsbolags Riksförbunds styrelse.

Nämnden har haft ca 450 fall årligen. Ärendetillströmningen har emellertid gått ner sedan trygghetsförsäkringen för arbetsskador tillkommit. År 1979 inkom 376 ärenden.

Olycksfalls- och sjukförsäkringsnämnden har till uppgift att verka för enhetlig och med god försäkringspraxis överensstämmande skadereglering inom av bolagen bedriven olycksfalls- och sjukförsäkring. Nämndens verksamhet är av rådgivande natur. De bolag som är knutna till nämnden är i vissa fall skyldiga att vända sig till denna för yttrande, bl.a. i alla tvistiga ärenden som gäller sådan försäkring. Nämnden avger yttrande även på begäran av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, domstol, allmänna reklamationsnämnden eller annan myndighet. År 1979 inkom till nämnden ett 80-tal ärenden.

Nämnden består vid sina sammanträden av två bolagsanställda försäkringsexperter och tre utomstående ledamöter, nämligen en domare, en expert på yrkesskador och en expert på allmän försäkring. Som rådgivande experter finns två läkare som är särskilt lämpade att bedöma försäkringsmedicinska frågor.

Naturskadenämnden har till uppgift att uttala sig om ersättningsfrågor inom sakförsäkring för privatpersoner vid skada som orsakats av naturhändelse. Nämnden har fem ledamöter som utses bland medlemsbolagen.

4.3.2 Interna nämnder

Vid sidan av de gemensamma nämnderna finns ett antal interna bolagsnämnder. Folksam som, bortsett från Trafikskadenämnden, inte deltar i samarbetet med gemensamma nämnder inom branschen har inrättat **Folksams prövningsnämnd**. Nämnden är rådgivande och avger yttranden på begäran av försäkringstagare eller Folksam i frågor som rör omfattning av försäkring och tolkning av försäkringsvillkor samt därmed sammanhängande rättsfrågor. Prövningsnämnden består av nio ledamöter. Sex ledamöter är lekmän och utses på Folksams årsstämma efter förslag av konsumentkooperationen, LO och TCO. De utsedda lekmännen väljer sedan tre ytterligare ledamöter, av vilka en är jurist och en läkare. Den tredje är nämndens ordförande.

Om en försäkringstagare i Folksam vill ha en ersättningsfråga omprövad skall han i första hand vända sig till den av bolaget särskilt inrättade ombudsmannen för försäkringsfrågor (kundombudsmannen). Denne har till uppgift att behandla klagomål och att besvara frågor som rör den av Folksam bedrivna försäkringsverksamheten. Ombudsmannen skall förbereda ärendet och föredra detta i prövningsnämnden.

Flera andra bolag har, trots att de deltar i samarbetet med gemensamma nämnder, dessutom inrättat egna prövningsnämnder.

Ansvars försäkringstagares skadeprövningsnämnd är rådgivande i förhållande till bolaget. Nämnden består av fem ledamöter. Ordföranden och dennes ersättare, som skall vara rättsbildade och ej knutna till försäkringsverksamhet eller tillsynsmyndigheten över sådan, utses av försäkringsinspektionen. Övriga ledamöter utses bland Ansvars försäkringstagare, varvid tre utses av nykterhetsorganisationer och en av Ansvar. Försäkringstagaren eller dennes ombud äger närvara i nämnden då ärendet behandlas.

Förenade Livs försäkringsnämnd avgör försäkringsärenden rörande av bolaget meddelad frivillig grupplivförsäkring som hänsskjuts till nämnden av förmånstagare, dödsbodelägare, försäkringstagare eller bolagets arbetsutskott. Nämnden har också till uppgift att yttra sig i frågor gällande produktutformning och produktutveckling inom frivillig grupplivförsäkring. Nämnden består av fem ledamöter, som utses bland de delegerade för försäkrade arbetstagare, försäkrade företagare, arbetsgivare och samförsäkrare.

Sedan sin tillkomst 1977 har nämnden avgjort 19 ärenden, varav i sju av fallen besluten lett till utbetalning av ersättning.

Skandias skadeprövningsnämnd avger utlåtanden som är bindande för Skandia men inte för den ersättningskrävande. På begäran av ersättningskrävande eller av Skandia avger nämnden utlåtande om riktigheten och skäligheten av Skandias beslut i skadeärende där den ersättningskrävande inte velat acceptera bolagets skadereglering.

Nämnden består av fyra ordinarie ledamöter. Tre av dessa är ledamöter i Skandias styrelse. De har utsetts av regeringen "med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas" och har alltid majoritet i nämnden. Den fjärde ledamoten är chef för Skandias rättsavdelning.

Trygg Hansas försäkringsnämnd yttrar sig förutom i tvistiga frågor mellan bolaget och någon skadelidande beträffande tillämpning och tolkning av försäkringsavtal, villkor, offerter m.m. även i frågor av principiell betydelse som gäller bolagets produktutformning och skadebehandling. Nämndens beslut är bindande för bolaget. Nämnden arbetar på fyra av varandra oberoende avdelningar, nämligen en för bil- och båtförsäkring, en för hem-, villa- och fritidshusförsäkring, en för fastighets-, företags- och industriförsäkring och en för personförsäkring. Varje avdelning består av 9-11 ledamöter. Det övervägande antalet ledamöter i nämnden är lekmän, däribland försäkringstagarrepresentanter och representanter för olika organisationer, t.ex. Motormännens riksförbund, TCO och Sveriges industriförbund. Den som begärt prövning av ett ärende får del av det material som skall föredras i nämnden och har rätt att komplettera detta genom skriftlig inlaga.

De interna bolagsnämndernas utlåtanden avges samtliga utan kostnad för de ersättningskrävande. Ändringsfrekvensen 1979 var ungefär 15%.

4.3.3 Särskilda nämnder

Utöver de gemensamma och interna nämnderna finns det några nämnder som yttrar sig i viktiga eller principiella skadeersättningsfall som inträffat i försäkringsformer som tillkommit på senare tid. Exempel på sådana nämnder är Läkemedelsskadenämnden, Patientskadenämnden och TFA-nämnden.

De företag som i Sverige yrkesmässigt tillverkar eller hit inför läkemedel har anslutit sig till en frivillig läkemedelsskadeförsäkring. Försäkringen täcker personskada som orsakats av läkemedel som här i landet yrkesmässigt har lämnats ut för förbrukning.

Läkemedelsskadenämnden har till uppgift att avge utlåtande över tolkningen och tillämpningen av "åtagande att utge

ersättning vid läkemedelsskada" i ärenden som hänskjutits till nämnden av skadelidande, försäkringstagaren eller försäkringsgivaren.

Nämnden består av 8 ledamöter. Ordföranden och tre andra ledamöter utses av regeringen. En ledamot utses av sjukvårdshuvudmännen, en ledamot av försäkringsgivaren och två ledamöter av försäkringstagaren.

Så gott som all sjuk- och hälsovård i Sverige har försäkrats mot behandlingsskada. Genom ett särskilt åtagande ansvaras för skada som under vissa förutsättningar drabbar patienter i samband med sjuk- och hälsovård. Ansvaret enligt detta åtagande har försäkrats av ett konsortium av svenska försäkringsgivare.

Om den skadade patienten inte vill åtnöjas med konsortiets besked i en ersättningfråga kan han vända sig till en rådgivande skadenämnd, **patientskadenämnden**.

I nämnden ingår 6 ledamöter. Två av dessa, varav den ene skall vara ordförande, utses av regeringen, två utses av sjukvårdshuvudmännen och två av konsortiet. Nämnden kan även pröva frågor av mer principiell natur. Vid utgången av 1979 hade drygt 200 fall varit föremål för nämndens prövning, av vilka ca 20% avsåg principiella frågor och 80% tvister.

Enligt bestämmelserna i lagen om arbetsskadeförsäkring betalas vid arbetsskada ersättning för ekonomisk förlust upp till 7,5 x basbeloppet (120 750 kr. den 1 november 1980), oavsett om skadeståndsskyldighet föreligger för arbetsgivare eller annan. Trygghetsförsäkring vid arbetsskada (TFA) kompletterar dessa bestämmelser så att ersättningen täcker den faktiska förlusten av arbetsförtjänst (utöver 7,5 x basbeloppet), ävensom ideell ersättning och kostnader. Storleken av ersättning beräknas på i princip skadeståndsrättslig grund.

Trygghetsförsäkring vid arbetsskada tecknas i ett försäkringskonsortium, AMF-trygghetsförsäkring.

TFA-nämnden, som är rådgivande till konsortiet, består av fyra ledamöter. Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisations privattjänstemannakartell (PTK) utser vardera en ledamot, medan Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet gemensamt utser en ledamot. TFA-nämndens yttrande skall inhämtas i bl.a. frågor som rör försäkringsfall av prejudicerande betydelse och tolkning av försäkringsvillkor m.m.

4.4 Särskilda organ

4.4.1 Kontaktforum för försäkringsfrågor

Kontaktforum för försäkringsfrågor är en plattform för överläggningar mellan representanter för konsumentverket, försäkringsinspektionen och försäkringsbranschen. Utmärkande är en informell diskussion om olika försäkringsfrågor.

Verksamheten syftar till att underlätta en utveckling till konsumenternas bästa med hänsyn till både de enskilda konsumenternas och försäkringskollektivets intressen.

När kontaktforum inrättades på konsumentverkets initiativ 1975 skedde det enligt förslag i 1974 års statsverksproposition bilaga 12. I kontaktforum har konsumentverket i regel tre ledamöter, varav en är ordförande, försäkringsinspektionen en-två ledamöter och försäkringsbolagen numera fem ledamöter.

Vid sammanträdena i kontaktforum diskuteras olika problem på försäkringsområdet. Frågorna har fångats upp av de tre parterna via deras olika kanaler. Det kan vara genom exempelvis allmänna reklamationsnämndens försäkringsavdelning, brev och tidningsartiklar eller via en branschkommitté. Ämnena kan gälla allt mellan produktutformning, skadere-

glering och information. Den sistnämnda typen av frågor förekommer ofta i anslutning till marknadsföringslagens regler. Synpunkter i kontaktforum förs sedan vidare till olika branschkommittéer för ytterligare överväganden, beslut eller rekommendationer.

Antalet sammanträden per år växlar något. Kontaktforum har sammanträtt ungefär 6 gånger per år. I samband med det senaste årets riktlinjeförhandlingar angående konsumentförsäkringslagens informationsplikt har sammanträdesfrekvensen nedgått till 4-5 gånger per år. Konsumentverket tillhandahåller sekreterare vid sammanträdena. Sammanträdena protokollsförs som minnesanteckningar, vilka justeras och utsänds för kännedom.

Kontaktforum arbetar också genom olika projektgrupper. En grupp har sålunda arbetat fram ett förslag till folder med råd inför valet av bilförsäkring. En annan arbetsgrupp diskuterar informationen vid bilskada.

4.4.2 Konsumenternas försäkringsbyrå

Byrån som startade sin verksamhet den 1 augusti 1979 är en självständig rådgivningsbyrå som skall hjälpa och vägleda konsumenterna i försäkringsfrågor. Råd kan också ges till andra grupper som har likartade försäkringsproblem, t.ex. hantverkare och småföretagare.

Byrån skall hjälpa konsumenterna med synpunkter vid val av försäkring. Byrån skall också kunna informera om frågor i samband med skadereglering och om vart man kan vända sig när man fått avslag på ersättningsanspråk från ett försäkringsbolag. Kommunala och regionala konsumentvägledare och hemkonsulenter kan vända sig till byrån som också skall göra sammanställningar över olika konsumentproblem vilka skall delges konsumentverket, försäkringsinspektionen och Försäkringsbranschens Serviceaktiebolag (FSAB).

Verksamheten drivs i form av en stiftelse och bedrivs som försöksverksamhet under tre år. Stiftelsen är bildad av Försäkringsbranschens Serviceaktiebolag. Styrelsen består av sex ledamöter, av vilka två utses av konsumentverket, två av försäkringsinspektionen och två av FSAB. Styrelsen utser inom sig, bland de ledamöter som utsetts av konsumentverket och försäkringsinspektionen, ordförande. Chef för byrån är en jurist. Övrig personal består av fyra handläggare (varav en deltidstjänst om 60%) och en sekreterare.

Försäkringsbranschen finansierar konsumenternas försäkringsbyrå, men konsumentverket och försäkringsinspektionen har ett dominerande inflytande över verksamheten genom majoritet i byråns styrelse.

Rådgivningen är kostnadsfri och kan avse frågor såväl före köp av försäkring som efter köp. Rådgivningen före köp syftar till att ge konsumenten ett underlag för att själv söka sig fram till ett "bästa köp". Huvudprincip vid rådgivningen efter köp är att ge den frågande förutsättningar att agera vidare på egen hand. Försäkringsbyrån tar upp frågor rörande privatpersoners frivilliga försäkringar. Undantagna från verksamheten är allmän försäkring och på kollektivavtal grundade arbetsmarknadsförsäkringar.

Försäkringsbyrån mottog under tiden augusti 1979-juni 1980 sammanlagt 5 305 förfrågningar.

Kontakt med försäkringsbyrån kan ske skriftligen, vid besök eller per telefon. Huvuddelen av de som kontaktar försäkringsbyrån gör det per telefon. Av det totala antalet mottagna förfrågningar framfördes 90% per telefon.

Tabell 1 Antal förfrågningar

Frågor per	Antal
Telefon	4 789
Brev	303
Besök	213

På grund av stor publicitet vid starten mottogs första månaden (augusti 1979) 707 förfrågningar. Ärendetillströmningen har därefter legat på en relativt jämn nivå med knappt 500 förfrågningar per månad.

Huvuduppgiften för försäkringsbyrån är att ge råd åt enskilda konsumenter. Av det totala antalet kontakter har enskilda konsumenter svarat för 84%. Såsom framgår av tabell 2 har emellertid såväl näringsidkare av skilda slag som konsumentvägledare vänt sig till försäkringsbyrån för att få råd.

Tabell 2 Antal förfrågningar

Frågor från	Antal
Konsumenter	4 453
Konsumentvägledare	384
Övriga	468

När det gäller myndigheters, organisationers m.fl. kontakter med allmänheten är inte sällan Storstockholmsområdet överrepresenterat. Under ett inledningsskede var så även fallet beträffande försäkringsbyrån. Efter hand har emellertid denna utveckling svängt. Något mer än hälften av de som kontaktar försäkringsbyrån är bosatta utanför Storstockholmsregionen.

Tabell 3 Antal förfrågningar

Frågor från	Antal
Stockholmsområdet	2 470
Övriga landet	2 767
Okänt	64
Utlandet	4

Såväl konsumentförsäkringar av skilda slag som specialförsäkringar och försäkringar avsedda för olika näringsidkare har aktualiserats i rådgivningen.

Motorfordonsförsäkring och hem-villahemförsäkring har dominerat i verksamheten. Knappt 62% av alla ärenden har rört någon av de två ovan nämnda försäkringarna.

Tabell 4 Typ av försäkring

	Antal
Hem, villahem, fritidshus	1 784
Bil, mc, moped	1 502
Sjuk, olycksfall	393
Liv, pension	229
Rese	197
Båt	114
Dolda fel	90
Övriga försäkringar	561
Annan fråga	435

Den största andelen förfrågningar har avsett råd i pågående skadeärenden (se tabell 5). Knappt 19% av alla förfrågningar har avsett råd före tecknandet av försäkring. Denna rådgivning har i allmänhet omfattat diskussion om konsumentens försäkringsbehov och upplysning om alternativa försäkringsformer. I tabell 5 under rubriken "allmän information om försäkring" redovisas förfrågningar rörande olika försäkringars uppbyggnad och innehåll. Till rubriken "allmän information om möjligheterna att få skada ersatt" har förts allmänna frågor om visst slags skadehändelse omfattas av försäkring eller ej. Omkring 10% av alla ärenden har rört möjligheterna att överklaga försäkringsbolags beslut i skadeärende och 8% av ärendena har avsett allmän information på försäkringsområdet.

Tabell 5 Ärenden

Ärendet avsett	Antal
Råd före köp	987
Allmän information om försäkring	693
Råd i skadeärende	1 781
Allmän information om möjligheter att få skada ersatt	871
Allmän information om möjligheter att få tvist prövad	549
Allmän information på försäkringsområdet	424

5 FÖRSÄKRINGSINSPEKTIONENS OCH KONSUMENTVERKETS BEFATTNING MED KONSUMENTFRÅGOR INOM FÖRSÄKRINGSOMRÅDET

5.1 Avtalsvillkorsgranskning

I betänkandet (SOU 1960:11) Översyn av lagen om försäkringsrörelse uttalade 1958 års försäkringssakkunniga att inspektionen i stort sett torde sakna lagliga möjligheter att tillvarata försäkringstagarintresset på villkorsområdet. De sakkunniga och även departementschefen i lagrådsremissen (prop. 1961:171 om ändring i lagen om försäkringsrörelse) föreslog därför en klarläggande bestämmelse om att styrelsen och verkställande direktören för försäkringsbolag skulle ansvara för att tillämpade försäkringsvillkor var skäliga. Lagrådet uttalade emellertid att skälighetsprincipen i försäkringslagstiftningen, innebärande att kostnaden för en försäkring skall vara skälig, inte torde kunna tillgodoses om inte uppmärksamhet också ägnades åt hur bl.a. försäkringsvillkoren var ordnade. Departementschefen delade lagrådets mening att inspektionen redan enligt gällande lag hade sådana tillsynsbefogenheter, som det av honom i lagrådsremissen föreslagna tilläggsstadgandet avsåg att ge uttryck för. Det föreslagna tillägget fick därför utgå. Första lagutskottet (utlåtande nr. 51 år 1961) hade ingen erinran mot propositionens lagförslag och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets hemställan.

Härefter stod det fullt klart att inspektionen hade befogenheter att granska såväl liv- som sakförsäkringsvillkor på grundval av premiesättningen (skälighetsprincipen). Denna befogenhet framgår uttryckligen fr.o.m. den 1 januari 1981. Då tillades ett nytt tredje moment till 282 § försäkringsrörelselagen med innebörd att bolagsledningen har att övervaka att även andra villkor än premien är skäliga och skall lämna inspektionen alla upplysningar som behövs för granskningen (se närmare avsnitt 3.1.1. sid 57).

Konsumentverket handhar granskning av avtalsvillkor enligt avtalsvillkorslagen. Eftersom försäkringsområdet är undan-

taget från avtalsvillkorslagens tillämpning befattar sig konsumentverket inte med granskning av försäkringsvillkor. I kontaktforum för försäkringsfrågor har emellertid verket varit engagerat i överläggningar angående bolagens villkorsutformning.

Vid avtalsvillkorslagens tillkomst och då dess tillämpningsområde utvidgades togs frågan upp om försäkringsområdet även i fortsättningen borde undantas från lagens tillämpning. Departementschefen konstaterade (prop. 1971:15 med förslag till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor m.m. sid. 69 f.) att de speciellt inrättade tillsynsmyndigheterna på bank- och försäkringsområdet redan var behöriga att granska och meddela föreskrifter om innehållet i avtalsformulär. Han ansåg det därför naturligt att de särskilda inspektionsmyndigheterna också i fortsättningen anförtroddes denna uppgift. Beträffande bankverksamhet ansågs att man särskilt måste beakta det intresse som de penningvårdande myndigheterna kan ha av att kunna anlägga speciella penningpolitiska aspekter på villkoren för bankernas kreditgivningsverksamhet.

Riksrevisionsverket (RRV) tog i sin 1977 avgivna revisionsrapport om försäkringsinspektionens verksamhet upp bl.a. villkorsgranskningen. Villkoren och skaderegleringsprinciperna var enligt riksrevisionsverket svårbedömda och/eller okända för konsumenterna. Den komplicerade prismekanismen försvårade ytterligare produkt- och prisjämförelser. Riksrevisionsverket ansåg dessa förhållanden motivera en betydligt mer inträngande skälighetskontroll än den granskning som inspektionen då utförde.

Försäkringsinspektionen betonade i ett yttrande till riksrevisionsverket med anledning av revisionsrapporten att den i allmänhet på frivillig väg blev väl förhandsinformerad om mera betydelsefulla nyheter i fråga om såväl premier som försäkringsvillkor. Någon systematisk villkorsgranskning har inte bedrivits av inspektionen, men ett stort antal

punktvisa påpekanden har gjorts under hand särskilt i samband med introduktionen av nya produkter. Inspektionen redogjorde vidare för att den redan i sin anslagsframställning för budgetåret 1962/63 föreslog en förstärkning med en väl kvalificerad befattningshavare för skadereglerings- och villkorstillsynen. Förslaget avslogs, vilket inspektionen uppfattade som ett godtagande av tillsynens ambitionsnivå.

Försäkringsrättskommittén föreslog i sitt delbetänkande (SOU 1977:84) Konsumentförsäkringslag en särskild bestämmelse i försäkringsrörelselagen att premie och andra försäkringsvillkor skall vara skäliga och i övrigt motsvara försäkringstagares och försäkringshavares intresse av en ändamålsenlig försäkring. I betänkandet diskuterades frågan om vilka krav som borde ställas på försäkringsvillkoren. Kommittén ansåg bl.a. att i väsentliga delar avtalsvillkorslagen och dess tillämpning borde utgöra mönster för den villkorsgranskning som föreslogs.

Enligt försäkringsrättskommittén kan man inte stanna vid en kontroll över försäkringsvillkoren som innefattar en granskning av att villkoren inte är oskäliga i den mening som motsvarar avtalsvillkorslagen. Kraven på försäkringsvillkor, och de befogenheter som de granskande myndigheterna skall ha, måste gå längre. Villkorens utformning har samband med såväl soliditets- som skälighetsbedömning. Det skulle därför enligt försäkringsrättskommittén kunna leda till en besvärande skevhet i bedömningen, om å ena sidan med hänsyn till skälighetsprincipen vissa ganska långtgående krav skulle kunna ställas på villkoren och bli utslagsgivande för granskningen av dessa och å andra sidan den villkorsgranskning som närmast motsvarar den enligt avtalsvillkorslagen skulle vara inskränkt till en prövning av om villkor är oskäliga. Det synes i själva verket omöjligt att skilja mellan dessa olika slag av prövning.

Försäkringsverksamhetskommittén skall senare i sitt arbete överväga villkorsgranskningens roll, inriktning och intensitet.

Försäkringsrättskommittén diskuterade också frågan vilken myndighet som borde ha hand om villkorsgranskningen. Kommittén redovisade i betänkandet (sid. 172 f.) två olika modeller för villkorsgranskning.

Den ena modellen, den s.k. "avtalsvillkorsmodellen", innebär att den slutliga prövningen åvilar marknadsdomstolen och att en granskning, som ibland leder till prövning inför denna domstol, sker hos konsumentverket/KO.

Den andra modellen, den s.k. "tillsynsmodellen", innebär att kontrollen av villkoren förläggs till inspektionen.

Försäkringsrättskommittén diskuterade för- och nackdelar med de olika modellerna. Enligt kommittén var det till en början önskvärt att för konsumentskyddet vid försäkring utnyttja den sakkunskap som marknadsdomstolen och konsumentverket/KO besitter beträffande villkorsgranskning. Konsumentskyddet vid försäkring har också samband med andra delar av konsumentskyddet.

För "tillsynsmodellen" talade, enligt försäkringsrättskommittén, framför allt att inspektionen besitter särskild sakkunskap beträffande försäkring. I tillsynen ingår dessutom redan ett betydande mått av konsumentskydd. Villkorskontrollen står också i nära sammanhang med andra sidor av tillsynen över försäkring, bl.a. tillämpning av soliditets- och skälighetsprinciperna. Soliditets- och skälighetskontrollen måste under alla omständigheter liksom hittills åvila inspektionen och det är knappast möjligt att generellt från denna isolera den bedömning som nu avsågs. Enligt kommittén var det vidare förenat med betydande olägenheter om två olika myndigheter fattade bindande beslut om villkoren från delvis olika, delvis sammanfallande synpunkter.

En fördel med "avtalsvillkorsmodellen" ansågs vara att den innefattade en klar instansordning och metod att lösa konflikter.

Försäkringsrättskommittén konstaterade avslutningsvis att situationen var mer komplicerad på försäkringsområdet än på de flesta andra områden såtillvida att konsument- och näringsidkarintressen inte ensamma kunde ställas mot varandra. Tillsynsmyndigheten kunde ha att fatta beslut som gick emot önskemål gemensamma för försäkringstagare och försäkringsgivare, nämligen om dessa önskemål skulle leda till konsekvenser som inte motsvarade de krav på soliditet och skälighet som måste ställas på försäkringsverksamhet.

Enligt försäkringsrättskommittén kunde önskemålen inte tillgodoses vare sig genom den renodlade avtalsvillkorsmodellen eller den renodlade tillsynsmodellen. Villkorskontrollen borde ske i de former där båda myndigheternas särskilda kompetens på en gång bäst kom till sin rätt. Kommittén tog emellertid inte ställning i de organisatoriska frågorna.

Remissinstanserna hade olika meningar i fråga om vilken myndighet som borde handha villkorsgranskningen. Flera instanser, däribland Svea Hovrätt, riksrevisionsverket, Sveriges advokatsamfund och Svenska Försäkringsbolags Riksförbund betonade intresset av att koncentrera tillsyn och granskning av försäkringsbranschen till en enda myndighet. Marknadsdomstolen och Sveriges advokatsamfund framhöll att inspektionen under alla omständigheter har att utöva kontroll över soliditet och skälighet även om den villkorskontroll, som skulle påkallas av konsumentförsäkringslagen, överlämnades till annan myndighet. Flera instanser, däribland konsumentverket/KO och marknadsdomstolen, ansåg att en klar fördel med "avtalsvillkorsmodellen" var att prövningen av ett villkor skedde i judiciella former. Konsumentverket/KO framhöll också att ytterligare en fördel med "avtalsvillkorsmodellen" var att bedömningen av villkoren skedde enligt samma principer som gällde för konsumentområdet i övrigt.

Departementschefen (prop. 1979/80:9 om konsumentförsäkringslag m.m. sid. 88 ff.) ansåg sig inte vara beredd att tillstyrka kommitténs förslag om en villkorsgranskning som skulle inriktas på ändamålsenlighet. Ett ställningstagande

till frågan om inriktningen och organisationen på längre sikt av samhällets kontroll över försäkringsvillkoren borde enligt departementschefen anstå till dess försäkringsverksamhetskommittén hade blivit färdig med sitt arbete. Utökningen av villkorsgranskningen föreslogs därför göras inom ramen för gällande principer och organisation. Enligt departementschefen betydde detta att villkorsgranskningen borde handhas av inspektionen. Undantaget från avtalsvillkorslagens tillämpningsområde borde alltså bestå men det ansågs naturligt att inspektionens granskning skedde i nära samarbete med konsumentverket.

Sedan proposition till konsumentförsäkringslag framlagts för riksdagen i juni 1979 inleddes bland försäkringsbolagen ett omfattande översynsarbete avseende försäkringsvillkoren, främst syftande till att tillgodose den föreslagna lagens tvingande regler. I detta arbete har försäkringsinspektionen genom representanter i skilda arbetsgrupper tagit del. Inspektionens medverkan har i propositionen förutsatts såvitt gäller legalitetsgranskningen. För försäkringsbolagens del har arbetet varit omfattande och enligt inspektionens mening är de produkter, som kommit ut i marknaden i samband med konsumentförsäkringslagens ikraftträdande, att betrakta som ett första försök att realisera lagstiftarnas tankegångar. I enlighet med det tillägg till lagen om försäkringsrörelse som gjordes samtidigt med konsumentförsäkringslagen (avseende skälighetsövervakning även av andra försäkringsvillkor än premierna) kommer framtida produkter enligt inspektionens uppfattning att systematiskt fingranskas på ett mer inträngande sätt än vad som tidigare varit möjligt. Den 1 juli 1980 har inspektionen fått en avdelningsdirektörstjänst på försäkringsjuridiska och administrativa byrån. Befattningshavaren skall enbart handha villkorsgranskning.

5.2 Försäkringsbolagens marknadsföring

Inspektionens möjligheter att ingripa mot ett försäkringsbolags marknadsföring har sin bakgrund i inspektionens all-

männa tillsynsplikt och bestämmelsen i 302 § försäkringsrörelselagen.

I 302 § försäkringsrörelselagen åläggs försäkringsbolags styrelse och verkställande direktör att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Regeringen kan utfärda närmare bestämmelser angående sådan anskaffningsverksamhet och också utse en särskild nämnd att handlägga sådana frågor (se närmare avsnitt 3.1.1 sid. 58).

Som tidigare framgått gäller marknadsföringslagen (se avsnitt 3.2.3 sid. 77) på försäkringsområdet. Detta betyder att även konsumentverket/KO bevakar och kan ingripa mot ett försäkringsbolag med stöd av marknadsföringslagens bestämmelser om otillbörlig marknadsföring och underlåtenhet att vid marknadsföring lämna viss information.

Vid marknadsföringslagens tillkomst berördes inte frågan om eventuell specialreglering av försäkringsverksamheten. Betänkandet (SOU 1966:71) Otillbörlig konkurrens och departementspromemorian (Stencil Ju 1969:2) om vissa organisationsfrågor i samband med en ny lag om otillbörlig marknadsföring sändes aldrig på remiss till försäkringsinspektionen. Inte heller skedde någon gemensam beredning med dåvarande finansdepartementet. Svenska Försäkringsbolags Riksförbund anmärkte dock i sitt remissvar att enligt lag en speciell övervakning av försäljnings- och konkurrensfrågor sker inom försäkringsområdet. Enligt riksförbundet hade det i övrigt varit önskvärt att den självsanerande verksamhet som byggts ut inom näringslivet i stort getts tillfälle att framvisa resultat innan nya organ inrättades.

Försäkringsområdet berördes över huvud taget inte av departementschefen i prop. 1970:57 med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring m.m.

Konsumentverket/KO övervakar följaktligen försäkringsbolagens marknadsföring på samma sätt som inom övriga områden. En viss allmän bevakning av tidningar och tidskrifter sker även på försäkringsområdet, men huvudsakligen initieras ingripanden genom anmälningar från allmänheten, konkurrenter o.dyl. Ärendena handläggs i princip på samma sätt som inom övriga områden. På försäkringsområdet har emellertid kontaktforum för försäkringsfrågor kommit att spela en viss roll vad gäller marknadsföringsfrågor. I kontaktforum har ibland enskilda ärenden tagits upp till diskussion från principiell synpunkt. Ärendena har därför kunnat lösas på ett mycket smidigt sätt.

Enligt konsumentverket är det sällan rena marknadsföringsfrågor som kommer in till verket. Oftast är det i samband med andra frågor som ett marknadsföringsärende aktualiseras. Det kan vara i samband med förfrågningar med anledning av inträffade skador eller allmänna frågor m.m. Under tiden 1.7-31.12 1976 inkom till konsumentverket totalt 40 försäkringsärenden, varav 18 klassades som marknadsföringsärenden. Efter 1976 är motsvarande siffror: 1977 57 resp. 29, 1978 44 resp. 16, 1979 90 resp. 24 och under tiden 1.1-30.6 1980 30 resp. 11. Kommitténs genomgång av ett antal referensärenden, dvs. ärenden som bör ha särskilt stort intresse ur saklig eller rättslig synvinkel, visar att de flesta ärenden lösts hos konsumentverket. I ett fall har talan väckts i marknadsdomstolen och försäkringsbolaget och reklambyrån som bolaget anlitat meddelades förbud vid vite (marknadsdomstolen 1978-03-10 nr. 6/78).

Beträffande inspektionens tillsyn över försäkringsbolagens försäljning av försäkringar framhöll första lagutskottet i utlåtande 1948 (nr. 34 sid. 26 f.) som riksdagen antog att föreskrifter angående bolagens försäljningsverksamhet förutsätter att ett särskilt organ finns för att övervaka efterlevnaden av bestämmelsen i 302 § försäkringsrörelselagen om god försäkringssed. Lagutskottet fortsatte: "Det kan synas praktiskt att anförtro denna uppgift åt försäk-

ringsinspektionen. Emellertid måste beaktas att frågor av den natur, varom här är fråga, ligga vid sidan av inspektionens egentliga tillsynsverksamhet. Och det kan icke anses lämpligt att utsträcka försäkringsinspektionens befogenheter till detta område".

I sitt betänkande (SOU 1960:11) Översyn av lagen om försäkringsrörelse uttalade de sakkunniga (sid. 502) i anslutning till ett förslag om viss omformulering av 302 § bl.a. följande.

"Då det ankommer på försäkringsinspektionen att utöva tillsyn över att bolagsledningarna fullgöra sina skyldigheter, faller det inom inspektionens verksamhetsområde att i fall av behov ingripa jämväl på detta område. Skulle emellertid Kungl. Maj:t genom särskilda föreskrifter komma att överföra alla eller vissa grupper av hithörande frågor till handläggning av en särskild av Kungl. Maj:t utsedd nämnd, upphör i motsvarande grad inspektionens befattning med hithörande ärenden".

Med anledning av lagutskottets uttalande 1948 och de sakkunningas uttalande 1960 gjorde Svenska Försäkringsbolags Riksförbund 1961 en framställning till riksdagens första lagutskott rörande tolkningen av 302 § försäkringsrörelselagen. Första lagutskottet uttalade i utlåtande nr. 51 år 1961 sid. 65 att vid lagens tillkomst avsikten måste ha varit att försäkringsinspektionen inte skulle utöva någon tillsynsverksamhet jämlikt 302 §. I den mån nämnderna (se avsnitt 3.1.1 sid. 58) utövade verksamhet som avsågs i 302 § borde de enligt utskottet vara undantagna från inspektionens verksamhetsområde. Riksdagen antog utskottets utlåtande.

Kommittén har gjort en genomgång av inspektionens aktivitet på anskaffningsområdet under tiden 1954-1966. Denna genomgång visar att inspektionen ingripit mot såväl försäkringsbolags marknadsföring som övriga anskaffningsfrågor. Inspektionen ingrep redan 1954 mot ett försäkringsbolags reklam- och upplysningskampanj, vilken inspektionen ansåg ha fått en utformning som med hänsyn till 302 § försäkringsrörelselagen var mindre lämplig. I skrivelser har inspektionen också

gjort uttalanden i vissa frågor, t.ex. med anledning av den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande 1955, angående flerårsavtal m.m. Inspektionen har också uttalat sig i frågor som regleras i försäkringsbolagens anskaffningsöverenskommelser (se avsnitt 3.1.1 sid. 58). Skrivelserna har i dessa fall utmynnat i att Svenska Försäkringsbolags Förvaltningsnämnd, som har att övervaka bolagens tillämpning av anskaffningsöverenskommelserna, anmodats delge försäkringsbolagen innehållet i skrivelsen eller att nämnden anmodats att vidta lämpliga åtgärder.

Inspektionen har dessutom vid olika tillfällen lämnat sin synpunkt på vissa bestämmelser i anskaffningsöverenskommelserna och har även tagit initiativ till ändringar i överenskommelserna, t.ex. vad gäller ombudens ersättning.

Efter 1966 har inspektionens verksamhet på anskaffningsområdet främst bestått i underhandskontakter med försäkringsbolagen. Enligt inspektionen finns därför inte verksamheten närmare dokumenterad i form av protokoll och skrivelser.

Tillsynen över konsumentkreditlagens efterlevnad utövas av konsumentverket. Verkets tillsyn omfattar dock inte bl.a. verksamhet som står under tillsyn av försäkringsinspektionen. Vid underlåtelse att lämna information enligt konsumentkreditlagen hänvisas till marknadsföringslagen. Härigenom får konsumentverket jämsides med inspektionen en teoretisk möjlighet att ingripa mot bristande information vid marknadsföring av krediter.

Lagutskottet (1977/78:5 sid. 20 f.) konstaterade att den ovan föreslagna ordningen kunde medföra vissa problem. Utskottet ansåg emellertid att det måste anses riktigt att näringsidkare, som redan är underkastad tillsyn av särskild myndighet, ställs under tillsyn av samma myndighet när det gäller efterlevnaden av konsumentkreditlagen. Reglerna om inspektionsmyndighetens tillsyn inskränker enligt utskottet inte de befogenheter som tillkommer KO enligt marknadsföringslagen. För undvikande av kompetenskonflikter förutsatte

utskottet att inspektionsmyndigheten vid utfärdandet av anvisningarna enligt konsumentkreditlagen samrådde med konsumentmyndigheterna.

Försäkringsinspektionen har utfärdat anvisningar om information vid marknadsföring av kredit till konsument (bankinspektionens och försäkringsinspektionens författningssamling 1979:2, F:1). Några ingripanden från inspektionens sida mot bristande information har inte varit aktuella.

Informationen till konsumenter hör på de flesta områden nära samman med marknadsföringen. Den information som en näringsidkare normalt lämnar till konsumenter lämnas före eller i samband med köp. Sådan information kan därför sägas vara marknadsföringsinriktad. Ingripande mot sådan information kan således ske med stöd av marknadsföringslagen.

På försäkringsområdet är emellertid förhållandena något annorlunda än på de flesta andra konsumentområden. Ett försäkringsbolag lämnar inte bara information före eller i samband med köp av försäkring, utan lämnar i stor utsträckning även information till försäkringstagare under försäkringstiden, t.ex. vid skada. Sådan information är inte direkt marknadsföringsinriktad utan avser endast att informera om t.ex. en försäkrings omfattning och giltighet, försäkringstagares rättigheter och skyldigheter vid skada m.m.

Gränsen mellan dessa olika slags information blir av naturliga skäl flytande. I konsumentförsäkringslagen har också både informationen före och informationen efter köp behandlats i ett sammanhang. Kommittén har därför valt att behandla all information enligt konsumentförsäkringslagen under följande avsnitt "Information om försäkring".

5.3 Information om försäkring

5.3.1 Försäkringsbolagens information

Som redovisats i förra avsnittet kan man skilja mellan marknadsföringsinriktad information och annan information. Gränsen mellan dessa är dock flytande. Sådan information som är marknadsföringsinriktad kan angripas med stöd av marknadsföringslagen. Redan innan konsumentförsäkringslagen trädde i kraft kunde således konsumentverket/KO övervaka och ingripa mot ett försäkringsbolags marknadsföringsinriktade information.

Enligt försäkringsinspektionens allmänna tillsynsplikt kan inspektionen ingripa mot all information från försäkringsbolagen. Inspektionen bedriver dock f.n. ingen särskild granskning av bolagens informationsmaterial och får inte heller systematiskt del av det informationsmaterial som produceras och distribueras av försäkringsbolagen. Materialets omfattning är enligt inspektionen för stort för fullständig granskning. Den genomgång av inspektionens aktivitet under åren 1954-1966 som kommittén gjort visar emellertid att inspektionen efter anmärkningar eller påpekanden uttalat sig också om utformningen av informationsmaterial.

I konsumentförsäkringslagen regleras bolagens information om konsumentförsäkringar både såvitt gäller före tecknandet av försäkring, under försäkringstiden och vid skada. Informationen vad gäller t.ex. livförsäkring, kollektivavtalsbunden försäkring, gruppförsäkring och näringsidkares försäkring omfattas emellertid inte av lagens bestämmelser.

Informationsföreskrifterna i konsumentförsäkringslagen har anknutits till marknadsföringslagens påföljds- och kontrollsystem. Enligt departementschefen (prop. 1979/80:9 om konsumentförsäkringslag m.m. sid. 38) gäller detta "även till den del informationen inte ingår som ett led i bolagens marknadsföring. Frågan om hur myndighetsövervakningen i olika hänseenden av försäkringsbolagens informationsskyldig-

het skall ordnas bör slutligt lösas när resultatet av den tidigare nämnda försäkringsutredningen föreligger. I avvaktan på detta bör det ankomma på konsumentverket att i nära samarbete med försäkringsinspektionen förhandla med försäkringsbolagen om den närmare utformningen av informationsskyldigheten och att utfärda behövliga riktlinjer."

I de riktlinjeförhandlingar som pågår i anledning av informationsbestämmelserna i konsumentförsäkringslagen deltar såväl konsumentverket som inspektionen.

Informationen på de områden som inte omfattas av konsumentförsäkringslagens bestämmelser, t.ex. livförsäkring, kollektivavtalsbunden försäkring, gruppförsäkring och näringsidkares försäkring, behandlas olika beroende på vilken typ av information det är frågan om. Marknadsföringsinriktad information på dessa områden kan, enligt vad som redovisats inledningsvis, angripas av såväl konsumentverket/KO som inspektionen, medan sådan information som inte används som ett led i bolagens marknadsföring kan angripas av inspektionen ensam.

Konsumentverket får regelbundet del av nio större försäkringsbolags informationsmaterial rörande konsumentförsäkringar. Av detta material utgör enligt konsumentverket en stor del sådan information som inte används som ett led i bolagens marknadsföring. Någon löpande granskning av allt insänt material har konsumentverket inte någon möjlighet att bedriva. Däremot ger materialet konsumentverket möjlighet att vid behov granska delar av det.

5.3.2 Kompletterande basinformation och rådgivning till konsumenter

I betänkandet (SOU 1960:11) Översyn av lagen om försäkringsrörelse ansåg de sakkunniga att försäkringsinspektionen var särskilt lämpad att tillhandagå allmänheten med sakkunnig opartisk konsumentupplysning. Inspektionen borde enligt de sakkunniga inrikta sig på att tillhandahålla material

för genomsnittskonsumenten som skall teckna försäkring, att göra sammanfattningar för att belysa medborgarnas försäkringsbehov och fördelar av olika försäkringsformer. Vidare borde inspektionen analysera vanligen förekommande försäkringsvillkor och villkorsolikheter samt lämna uppgifter om premier och återbäring m.m. Allmänheten hade också, enligt de sakkunniga, intresse av uppgifter om bl.a. det ekonomiska utfallet av försäkringsbolagens rörelse o.dyl.

Enligt de sakkunnigas uppfattning talade övervägande skäl för att konsumentupplysningssynpunkterna blev bäst tillgodosedda om inspektionen vid sidan om publikationen Enskilda försäkringsanstalter också utgav en särskild konsumentupplysningspublikation utformad direkt med tanke på att bibringa den intresserade allmänheten praktiskt nyttiga kunskaper på försäkringsområdet.

Departementschefen (prop. 1961:171 med förslag till lag angående ändring i lagen om försäkringsrörelse sid. 284 f.) framhöll att konsumentinformationen på försäkringsområdet självfallet i första hand borde vara en uppgift för försäkringsföretagen. Frågan om det allmännas insatser fick bedömas mot bakgrund av att försäkringsbranschen stod under särskild tillsyn och att konsumenterna på detta område därigenom hade ett skydd som saknade motsvarighet på andra konsumtionsområden. Departementschefen anförde att det för samhället var viktigt att på ett ändamålsenligt sätt komplettera det informationsmaterial för vilket bolagen svarade. Med de speciella problem som mötte och den särskilda sakkunskap som erfordrades i detta fall var det enligt departementschefen naturligast att uppgiften anförtroddes åt inspektionen. Han uteslöt inte heller att det kunde vara ändamålsenligt att bryta ut vissa uppgifter ur publikationen Enskilda försäkringsanstalter för publicering i särskild ordning.

I statens konsumentråds försäkringsutrednings betänkande (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar framhölls återigen att den produktinriktade informationen till större

delen skulle produceras och distribueras av försäkringsbolagen. Behovet av viss standardisering av informationen, genom branschen i samarbete med konsumentverket, betonades dock. Huvudansvaret för kompletterande opartisk information föreslog utredningen att konsumentverket, med utnyttjande av expertis inom branschen och inspektionen, skulle ha. Inspektionen borde i detta sammanhang nämnas som en idégivare i problemuppfångande sammanhang, eftersom inspektionen hade en bred överblick över hela försäkringsbranschens verksamhet.

Utredningen föreslog också inrättandet av ett forum för kontakt, diskussion och dialog mellan försäkringsbranschen och konsumentverket, vari även inspektionen skulle ingå. Slutligen föreslog utredningen inrättandet av en central rådgivningsnämnd dit missnöjda skadelidande kunde vända sig.

Departementschefen (1974 års statsverksprop. Bilaga 12) delade utredningens uppfattning att konsumentverket borde handha de arbetsuppgifter som konsumentinformation om försäkringar bar med sig. Konsumentverket hade att undersöka hur och i vilken utsträckning utredningens förslag skulle genomföras. Departementschefen anslöt sig också till förslaget att en central instans borde svara för rådgivning i försäkringsfrågor. Det fick ankomma på konsumentverket att i samråd med inspektionen och branschen svara för den närmare uppläggningen.

Riksrevisionsverket ansåg i sin tidigare nämnda revisionsrapport att flera skäl talade för att inspektionen även efter beslutet 1974 fick anses ha en viktig roll i konsumentupplysningsarbetet. Arbetet med konsumentupplysning om försäkring måste enligt riksrevisionsverket grundas på ingående kännedom om det enskilda försäkringsväsendet och ett omfattande analysarbete med hjälp av försäkringsmatematisk, ekonomisk och statistisk expertis. Endast inspektionen ansågs ha erforderliga resurser för ett sådant analysarbete.

Försäkringsinspektionen var i sitt svar på riksrevisionsverkets revisionsrapport av den uppfattningen att det med de sakkunnigas synsätt i betänkandet (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar stämde väl överens med att den breda upplysningen handhades av konsumentverket med dess kontakter med förbrukarna och goda kännedom om masskommunikation och mediaval.

Konsumentverket har efter uttalandena i 1974 års statsverksproposition tagit initiativ till inrättandet av kontaktforum för försäkringsfrågor och konsumenternas försäkringsbyrå. Verket har också utarbetat en promemoria (byrå 4 1979:4-02), som ger en översiktlig bild av försäkringsområdet. Dess främsta syfte sägs vara att utgöra internt utbildnings- och arbetsmaterial för konsumentvägledare på kommunal, regional och central nivå. I syfte att hjälpa konsumenterna att hitta den bilförsäkring som passar bäst har konsumentverket i samarbete med försäkringsinspektionen och försäkringsbranschen utarbetat en folder; "Att välja bilförsäkring". Verket har planer på att utarbeta liknande foldrar vad gäller hemförsäkring och åtgärder vid bilskador.

Vid sidan av den rådgivning som numera sker i konsumenternas försäkringsbyrå sker även viss rådgivning från konsumentverkets sida. I de flesta fall hänvisas dock konsumenten till försäkringsbyrån.

Försäkringsinspektionen skall enligt instruktionen främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden på försäkringsväsendets område. Genom utgivande av publikationerna Enskilda försäkringsanstalter och Understödsföreningar anser sig inspektionen i huvudsak ha fullgjort sin nämnda skyldighet enligt instruktionen. Publikationerna har genom åren i det närmaste förblivit oförändrade till innehåll och utförande. Någon särskild mer konsumentinriktad sammanställning har inte framställts. Genom representationen i kontaktforum för försäkringsfrågor har inspektionen möjlighet att delta i där förda resonemang om informationsproblem. Utform-

ningen och innehållet i den tidigare nämnda foldern "Att välja bilförsäkring" har bl.a. bestämts inom ramen för kontaktforum.

Vad gäller individuell rådgivning förekommer enligt inspektionen helt oformaliserat åtskilliga kontakter mellan inspektionen och enskilda försäkringstagare. En orienterande basinformation lämnas då av inspektionen. Vid skriftlig kontakt sker ofta ett remissförfarande. Så är t.ex. fallet vad gäller kontroll av återbäringsberäkningar och skadeförsäkringspremier. Skriftliga svar till konsumenter lämnas i allmänhet i förening med översändande av inhämtade remissvar. Genom representation i styrelsen för konsumenternas försäkringsbyrå deltar också inspektionen i en institutionaliserad individuell rådgivning.

5.4 Försäkringsbolagens skadereglering

Fram till 1961 torde den uppfattningen ha varit rätt allmän att något legalt stöd för skaderegleringsgranskning inte fanns annat än på trafikförsäkringsområdet och då det gällde livförsäkring. Vid den senare försäkringsformen ansågs det ingå i försäkringsinspektionens befogenheter att vid utbetalning av ersättning vid inträffade försäkringsfall m.m. tillse att bestämmelserna i de försäkringstekniska grunderna inte åsidosattes (SOU 1960:11 Översyn av lagen om försäkringsrörelse sid. 314).

Departementschefen anförde i prop. 1961:171 med förslag till lag angående ändring i lagen om försäkringsrörelse sid. 230 att det självfallet var av stor betydelse att möjligheter till ingripanden inte saknades om en så viktig sida av försäkringsverksamheten som skaderegleringen skulle misskötas. Han fann vidare att i många remissyttranden framkommit att man ansåg att försäkringsinspektionen redan genom bestämmelserna i försäkringsrörelselagen hade möjlighet att ingripa vad gäller skaderegleringsverksamheten. Denna uppfattning hade t.ex. försäkringsinspektionen som dock ansåg övervägande skäl tala för ett förtydligande tillägg till lagtex-

ten. Inspektionen ansåg att man därvid borde ge tillägget samma utformning som i andra fall, nämligen att lagen fick ge uttryck för ett ansvar som primärt åvilade styrelsen och verkställande direktören i försäkringsbolag. Det var då enligt inspektionen självklart att inspektionen hade att ingripa vid missförhållanden.

Departementschefen anslöt sig till inspektionens uppfattning och föreslog i konsekvens härmed att i en bestämmelse skulle ges direkt uttryck för ett styrelsen och verkställande direktören åvilande ansvar för att inträffade försäkringsfall behandlades enligt god försäkringssed. Han ansåg vidare att det borde understrykas att inspektionens granskningsverksamhet på området självfallet inte skulle avse att i det enskilda fallet döma i en tvist mellan försäkringsbolag och försäkringstagare utan sikta på en bedömning i stort av verksamheten som sådan och frågor av mera allmän räckvidd.

Lagrådet (prop 1961:171 sid. 306) uttalade emellertid i samband med sin granskning av förslaget att skälighetsprincipen i försäkringslagstiftningen, innebärande att kostnaden för en försäkring skulle vara skälig, inte torde kunna tillgodoses om inte uppmärksamhet också ägnades åt hur bl.a. behandlingen av försäkringsfallen var ordnade. Såsom redovisats i avsnitt 5.1 sid. 121 fick därför det föreslagna tillägget utgå.

Härefter har det stått fullt klart att inspektionens befogenheter även innefattar skaderegleringsgranskning.

En mera systematisk granskning av avslutat skaderegleringsmaterial inleddes på 1950-talet och begränsade sig, med då rådande syn på inspektionens befogenheter, till trafikförsäkringsområdet. Åtskilligt material genomgicks och bedömdes av vederbörande granskare utan några egentliga fastlagda program. Vid uttaget av material torde man ha prioriterat svårighetsgrad framför antal och koncentrerat sig på ett mindre antal akter, som vid snabbgranskning föreföll

kunna inrymma problem värda att närmare penetrera. Resultaten framlades muntligt för verksledningen, men några systematiska felaktigheter torde inte ha påträffats i materialet utom beträffande ett bolag. I övrigt befordrades smärre ifrågasättanden till vederbörande bolagsledningars kännedom. Det är under dessa förhållanden inte möjligt att i efterhand exakt fastställa vad som inträffade under granskningsarbetet, eftersom granskarens observationer endast föranledde muntliga redogörelser och underlaget sågs som personliga minnesanteckningar.

Sedan rättsläget i fråga om försäkringsinspektionens befogenheter 1961 blivit klart, påbörjade inspektionen för första gången en granskning av skadematerial av annat slag än trafikskadematerial. Man valde då att studera ansvarsskador med personskada på civilområdet (dvs. hem, villa etc.). Under en följd av år genomfördes denna undersökning över hela försäkringsbolagsområdet.

Uttaget av material ägde rum så att man på varje enhet studerade 100 avslutade skador under ett år, i allmänhet från andra året före det löpande. Uttaget skedde i tidsföljd och baserade sig inte på någon stickprovsmetodik. Å andra sidan bör betonas att ett hundratal skador av angiven typ ofta täckte minst ett kvartals alla skador och i mindre företag avsevärt längre tid. "Urvalet" ansågs även med denna teknik bli tämligen representativt.

Tekniken förfinades såtillvida som regleringen uppdelades i ett antal komponenter. Studierna i materialet inriktades sålunda på vållandebedömningen i stort, argumentationens kvalitet i korrespondensen, inkomstförlustberäkningen, handläggningstakten och den allmänna "tonen" från försäkringsbolagets sida i kontakten med konsumenterna (= de skadelidande). Inom varje komponent sökte man placera bolaget i en 2- eller 3-gradig "betygsskala". Då de avdelade resurserna var mycket begränsade tog undersökningen mycket lång tid och endast ett par bolag om året hann granskas. Eftersom

"betygssättningen" innefattade åtskilligt av subjektiva inslag från granskarens sida fördelades de hundra akterna ibland på två granskare, som oberoende av varandra verkställde bedömningen. Det konstaterades härvid att bedömningarna praktiskt taget helt sammanföll.

En granskning avslutades regelmässigt med ett samtal med det aktuella försäkringsbolagets skadechef. Därvid påpekades i förekommande fall att vissa detaljobservationer gjorts.

Granskningsarbetet föranledde muntliga redogörelser inför verksledningen och underlaget sågs fortfarande som personliga minnesanteckningar. I ett enda fall - där ett försäkringsbolag erhållit ett negativt "betyg" i fråga om en av de ovan nämnda komponenterna i regleringen - föranledde granskningen en direkt kontakt mellan dåvarande generaldirektören och vederbörande försäkringsbolags verkställande direktör. En ny separatstudie av detta bolag genomfördes några år senare, varvid intrycken var genomgående positiva.

Statens konsumentråds försäkringsutredning tog i sitt betänkande (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar upp till behandling inspektionens skaderegleringsgranskning. Utredningen konstaterade å ena sidan att om ett klagomål till inspektionen inte kunde hänföras till ett ersättningsbeslut utan till själva "sättet" för skadebehandlingen, t.ex. bristande brevsvar, långsamhet i handläggningen o.dyl., ansåg sig inspektionen kunna ingripa på grund av sin allmänna tillsynsplikt. Enligt skälighetsprincipen ålåg det enligt utredningen å andra sidan inspektionen att vaka över skaderegleringen i stort, men ingripanden förutsatte då systematiska felaktigheter eller måste gälla frågor av allmän räckvidd.

Utredningen föreslog att regeringen gav försäkringsinspektionen i uppdrag att, i samråd med branschen och konsumentverket, se över den nuvarande skaderegleringsgranskningens omfattning, inriktning och redovisning. För att genomföra

åtgärder som kunde föranledas av denna översyn föreslogs också att inspektionen tilldelades nödvändiga resurser.

Nämndförfarandet togs också upp till behandling i betänkandet. Utredningen var enig i att alla konsumenter borde ha samma möjlighet att få ett ärende prövat i en nämnd med konsumentrepresentanter. Däremot rådde oenighet om lösningen skulle vara att samtliga bolag hade skadeprövningsnämnder med konsumentrepresentanter eller om en särskild försäkringsavdelning skulle inrättas vid allmänna reklamationsnämnden.

Till utredningens förslag om översyn av försäkringsinspektionens skaderegleringsgranskning ställde sig de remissinstanser, däribland inspektionen, som yttrade sig över förslaget i allmänhet positiva. Den övervägande delen av dessa instanser ansåg att en sådan översyn borde ske genom att inspektionen i samråd med branschen och konsumentverket såg över den nuvarande verksamheten.

Departementschefen (1974 års statsverksprop. Bilaga 12 sid. 49 f.) förutsatte att inspektionen i samråd med konsumentverket genomförde en översyn av sin skaderegleringsgranskning. Beträffande nämndförfarandet ansåg departementschefen att konsumenter, oberoende av i vilket bolag försäkring tecknats, borde ha möjlighet att få ett ärende prövat i en nämnd med konsumentrepresentanter. En neutral, från bolagen skild, nämnd borde därför finnas.

Riksrevisionsverket tog i sin tidigare nämnda revisionsrapport upp bl.a. inspektionens skaderegleringsgranskning. Riksrevisionsverket ansåg att försäkringsbranschen utmärktes av att produkterna inte var enhetliga vare sig över tiden eller mellan olika producenter. Skaderegleringsprinciperna var svårbedömda och/eller okända för konsumenterna. Detta tillsammans med den invecklade prissättningsmekanismen ansåg verket motivera en betydligt mer inträngande skälighetskontroll, innebärande bl.a. skaderegleringsgranskning, än den granskning som då utfördes. Insatserna för en sådan kvalita-

tiv utökad kontroll fick vägas mot den kvantitativa omfattningen. Enligt riksrevisionsverket borde arbetet med den påbörjade översynen av skaderegleringsgranskningen intensifieras.

Försäkringsinspektionen bemötte i sin redogörelse i anledning av riksrevisionsverkets rapport de i rapporten framlagda synpunkterna. Inspektionen framhöll att kontakt etablerats med konsumentverket och att under hösten 1977 en studie gjordes av försäkringsbolagens beviskrav vid stöld i låst bostad. Vidare hänvisade inspektionen till den nyligen inrättade försäkringsavdelningen inom allmänna reklamationsnämnden, i vilken inspektionen utser en sakkunnig och där erfarenheterna av försäkringsbolagens skaderegleringskvalitet måste sägas vara goda. Den skaderegleringsgranskning som med begränsade resurser ägde rum hade enligt inspektionens mening ett betydande värde, inte minst psykologiskt, och inspektionen såg här positivt på konsumentverkskontakten. Inspektionen pekade slutligen på att en utvidgning av tillsynsarbetet på de av riksrevisionsverket exemplifierade områdena skulle kräva stora personalförstärkningar.

Efter det att den systematiska skaderegleringsgranskningen under en följd av år legat nere - enligt inspektionen en konsekvens av nödvändig uppgiftsprioritering inom ämbetsverket och av personalomsättning - återupptogs granskningen under 1979 sedan inspektionen rekryterat en tjänsteman med huvudsaklig inriktning på denna uppgift. Härigenom skapades möjligheter att tillgodose ekonomiministerns uttalande i budgetpropositionen 1978/79:100 (bilaga 10 sid. 53) att det skulle vara av vikt att inspektionen redan inom ramen för nu gällande tillsynsregler ägnade ökad uppmärksamhet åt försäkringsbolagens hantering av skaderegleringsfrågor.

Nu ifrågavarande granskning tog sin början hösten 1979 och bestämdes avse personskaderegleringen i trafikförsäkring. Urvalet gjordes med tillämpning av statistisk metodik och hänförde sig till 1977 års skador. Ännu har endast ett för-

säkringsbolag studerats färdigt, men avsikten är att studien skall omfatta ett större antal bolag.

Efter diverse kontakter mellan inspektionen och konsumentverket med anledning av uttalandet i statsverkspropositionen 1974 och efter den tidigare nämnda nyrekryteringen 1979, beslutades vid sammanträde med företrädare för de båda verken tillsättandet av en arbetsgrupp. Arbetsgruppens uppgift var att detaljutforma riktlinjer för skaderegleringsgranskningen.

Arbetsgruppen framlade i april 1980 sin rapport angående översyn av försäkringsinspektionens skaderegleringsgranskning.

Gruppen ansåg att systematisk granskning av försäkringsbolagens skaderegleringsmaterial utgjorde ett mycket viktigt moment av försäkringsinspektionens tillsynsarbete. En sådan verksamhet innebar en ökad rättssäkerhet för konsumenterna genom att ge försäkringsinspektionen underlag för eventuella ingrepp mot observerade brister på ett för konsumenterna betydelsefullt område.

Enligt gruppens mening hade de resurser som före 1979 stått till förfogande för nu ifrågavarande arbetsuppgift varit otillräckliga. Först nu hade en sådan resurstilldelning kommit till stånd (= en årsarbetskraft) att ett meningsfullt minimum kunde anses garanterat. Det borde emellertid även övervägas om inte skadegranskningsfunktionen skulle tillföras en mera rutinbetonad arbetskraft vid sidan om den kvalificerade tjänsteman, som nu ensam utförde granskningsarbetet.

De intill 1979 års undersökning tillämpade metoderna för urval och granskningsteknik, liksom arbetets intensitet, hade enligt gruppen möjligen under tidigare perioder kunnat anses acceptabla, med hänsyn till den relativt ringa vikt som under dessa perioder tillmätts den nu aktuella tillsyns-

funktionen. Med dagens ambitionsnivå måste kraven ställas betydligt högre. Insatserna måste vara fortlöpande och inte bara sporadiska.

Arbetsgruppen föreslog sammanfattningsvis

att försäkringsinspektionen framgent genomför systematisk granskning av försäkringsbolagens skaderegleringsmaterial

att därvid den metodik i granskningsarbetet skall tillämpas som inleddes med 1979 års undersökning och med beaktande av vad arbetsgruppen i det föregående anfört

att granskningen av ett målområde (t.ex. personskador i trafikförsäkring) föregås av noggrann bestämning av studieområdena (t.ex. inkomstbortfallsberäkningen), som bör i möjligaste mån utgöras av objektivt mätbara variabler

att målområdena fortlöpande bestäms av försäkringsinspektionen, varvid förslag från konsumentverket bör beaktas

att granskningsrapporterna införlivas med försäkringsinspektionens arkiv och delges det granskade försäkringsbolaget, medan generella iakttagelser av betydelse för hela branschens skadehantering fortlöpande offentliggörs, t.ex. i inspektionens publikation Enskilda försäkringsanstalter

att försäkringsinspektionen tillförs för verksamheten erforderlig resursförstärkning

Inspektionen har anslutit sig till arbetsgruppens förslag och beslutat att i avvaktan på försäkringsverksamhetskommitténs ställningstagande bedriva skaderegleringsgranskningen i enlighet med förslaget.

Försäkringsinspektionen har främst under 1978 och 1979 i skrivelser gjort vissa enskilda och generella uttalanden angående försäkringsbolagens skaderegleringspraxis (se t.ex. inspektionens Dnr H 17/78, H 702/78, 782/78 H 925/78).

6 DE ÖVRIGA NORDISKA LÄNDERNA

Den offentliga kontrollen över försäkringsväsendet grundas i **Norge** på de regler som återfinns i "lov av 29 juli 1911 nr 1 om forsikringsselskaper". Kontrollen tar sig i första hand uttryck i kravet på att envar som vill driva försäkringsverksamhet i landet måste erhålla koncession. En annan sida av kontrollen är den kontinuerliga tillsyn som bolagen är föremål för och som huvudsakligen utövas med stöd av forsikringsselskapsloven.

Inom skadeförsäkringen är kontrollen starkt begränsad. Förutom kontroll över att bolagen inte driver annan verksamhet än försäkring består tillsynen på detta område endast av en rent räkenskapsmässig kontroll. Tillsynsmyndigheten,"Forsikringsrådet", har vid skadeförsäkring inte någon befogenhet att kontrollera vare sig att premienivån är försvarlig med hänsyn till den risk bolaget åtagit sig att bära eller att villkoren i övrigt är skäliga. Någon löpande tillsyn över bolagens skadereglering sker inte.

Vid livförsäkring är tillsynen åtskilligt mer omfattande. Utöver den rent räkenskapsmässiga kontrollen och kontrollen över att bolagen iakttar förbudet mot att bedriva annan försäkring än livförsäkring utövas tillsyn över att bolagens kapitalplaceringar står i överensstämmelse med lagens detaljerade krav. Inom detta område företas också viss granskning av den egentliga villkorsutformningen och det tillses att premiesättningen grundas på en riktig användning av tillgänglig dödsfallsstatistik. Någon löpande tillsyn över bolagens rutiner för skadeutbetalningar sker dock inte.

Försäkringsbolagens marknadsföring står författningsmässigt under tillsyn av "Forbrukerombudsmannen" med "Markedsrådet" som överinstans. Till följd av den allmänna tillsynsfunktionen övervakar emellertid även Forsikringsrådet bolagens marknadsföringsaktiviteter. Vid behov har rådet ingripit mot annonstexter som enligt rådets uppfattning varit missvisande eller på andra sätt olämpliga.

Vid sidan av forsikringsselskapsloven finns det generella bestämmelser i "lov om priser, utbytte og konkurrenseforhold av 26 juni 1953 nr 4 (prisloven)", som också är tillämpliga på försäkring. Denna lags allmänna förbud mot oskäliga priser och oskäliga villkor gäller därför också för försäkringsbolagens premieberäkning och utformning av försäkringsvillkor. Dessa regler har emellertid i praktiken aldrig kommit till användning inom försäkring.

Det finns också en rad andra organ och institutioner som inverkar på försäkringsbolagens verksamhet. Från konsumentskyddssynpunkt kan särskilt nämnas dels "Forbrukernes forsikringskontor", dels "Forsikringsskadenevnden". Båda dessa organ har sin grundval i ett avtal som 1970 träffades mellan "Forbrukerrådet", närmast motsvarigheten till konsumentverket, och "Norske Forsikringsselskapers Forbund", det norska försäkringsväsendets branschorganisation. Kontorets uppgift är att hjälpa och vägleda den enskilde konsumenten när han står inför att en försäkringsskada skall regleras av försäkringsbolaget. Kontorets service är kostnadsfri. "Forsikringsskadenevnden" är en reklamationsnämnd som avger utlåtanden i anledning av tvister om den rätta tolkningen av försäkringsvillkor eller tillämplig lagstiftning. Nämndens utlåtanden är inte bindande.

Kostnaderna för forsikringskontoret och forsikringsskadenevnden bestrids av norska staten och försäkringsväsendets branschorganisation med hälften vardera.

Bolagen är allenarådande vad gäller information och något offentligt organ som informerar om försäkringsverksamhet och försäkring finns inte. Denna fråga skall behandlas av forsikringslovutvalget. Branschorganet "Opplysningskontoret for forsikring" har upprättats av Norske Forsikringsselskapers Forbund och har till uppgift att informera allmänheten om vad försäkring betyder för samhället och för enskilda medborgare. Kontoret fullgör sin informationsverksamhet genom pressartiklar, filmer, radio och TV, föreningar och skolor.

I en proposition föreslås att efter mönster av den svenska avtalsvillkorslagen, den norske KO (forbrukerombudsmannen), skall utöva tillsyn över avtalsvillkor. Genom förhandlingar med näringsidkare eller deras organisationer skall övervakas att standardvillkor som används mot konsumenter inte är oskäliga. Försäkringsavtal har inte undantagits från forbrukerombudsmannens tillsynsområde.

Frågan om forsikringsrådets möjlighet att granska skadeförsäkringsvillkor kommer också att behandlas i forsikringslovutvalget, som skall försöka göra en avgränsning mellan forsikringsrådets tillsyn och forbrukerombudsmannens verksamhet på detta område.

Den offentliga tillsynen över försäkringsbolagen regleras i **Finland** genom Lag den 28 december 1979 om försäkringsbolag. Tillsynen över försäkringsbolag ankommer på en avdelning inom social- och hälsovårdsministeriet (försäkringsavdelningen), som äger befogenhet att när som helst granska bolagens rörelse och verksamhet.

Konsumentinflytandet vid försäkring har i Finland liksom i övriga nordiska länder under 1970-talet breddats åtskilligt. Detta har skett genom frivilliga överenskommelser mellan myndigheterna och den finska branschorganisationen inom försäkringsväsendet. Samarbetet med försäkringstagarsidan har tagit sig institutionella former genom att särskilda centrala organ med konsumentrepresentanter har bildats.

Den 1 september 1978 trädde en konsumentskyddslagstiftning i kraft i Finland. Lagstiftningen omfattar fem lagar.

- konsumentskyddslagen (38/78)
- lagen om anordnande av konsumentrådgivning i kommun (39/78)
- lagen om konsumentombudsmannen (40/78)
- lagen om marknadsdomstolen (41/78)
- lagen om konsumentklagonämnden (42/78)

Lagarna berör försäkringsverksamheten i frågor om marknadsföring, avtalsvillkor och jämkning av avtal. Den arbetsgrupp inom justitieministeriet som 1975 framlade betänkande i denna fråga föreslog att försäkrings- och bankområdena inte skulle omfattas av den avtalsvillkorsreglering som ingick i lagförslaget. Detta motiverades bl.a. med att försäkringsverksamheten redan stod under statsmakternas tillsyn och att de nuvarande tillsynsfullmakterna medgav hänsynstagande till konsumentskyddssynpunkter i tillsynen. Enligt arbetsgruppen kunde man genom att på försäkringsområdet exkludera villkorsreglering ur konsumentskyddslagstiftningen försäkra sig om att hänsynstagande till konsumentskyddssynpunkter inte råkade i konflikt med andra tillsynsmålsättningar, såsom övervakning av försäkringsbolags soliditet.

I regeringens proposition angående konsumentskyddslagstiftning (Rd, 1977 N:o 8) undantogs varken bank- eller försäkringsverksamhet. I propositionen framhölls emellertid att det senare kunde bli aktuellt att begränsa reglernas tillämpningsområde, i den mån konsumentskyddet på olika områden utvecklades genom speciallagstiftning. I den slutligt antagna lagstiftningen gjordes undantag endast för lagstadgade försäkringar och arbetstagarnas grupplivförsäkringar o.dyl.

I dag gäller i Finland således att konsumentombudsmannen och ytterst marknadsdomstolen övervakar försäkringsbolagens marknadsföring och avtalsvillkor vad gäller konsumentförsäkringar, varför en viss dubblering av konsumentombudsmannens och försäkringsinspektionens, dvs. social- och hälsovårdsministeriets försäkringsavdelning, uppgifter förekommer. Bl.a. har försäkringsbolagslagen 31 § tolkats så att försäkringsavdelningen i sin tillsyn av efterlevnaden av s.k. "god försäkringssed" även kan och bör beakta konsumentskyddssynpunkter. Någon skälighetsprincip finns däremot inte inskriven i lagen vad gäller skadeförsäkring, medan livförsäkringsverksamheten skall bedrivas enligt grunder som fastställs av försäkringsavdelningen.

I Finland har, som tidigare framhållits, en kraftig utveckling av frivilliga konsumentskyddsanordningar skett på försäkringsområdet.

Försäkringsbranschens konsumentdelegation har till uppgift att som ett rådplägande och rådgivande organ befrämja konsumentskydd, konsumentrådgivning och konsumentservice i försäkringsfrågor. Delegationen består av 13 ledamöter och lika många personliga suppleanter. Sex ledamöter representerar Finska Försäkringsbolagens Centralförbund - de finska bolagens branschorganisation - och fyra ledamöter olika fackliga eller konsumentpolitiska organisationer. Av resterande tre ledamöter representerar en oavhängig sakkunskap i konsumentfrågor, en näringsstyrelsen och en social- och hälsovårdsministeriet. Delegationen lägger fram sin syn i principiellt eller eljest viktiga frågor rörande försäkring som är av betydelse från konsumentsynpunkt. Den tar också initiativ som syftar till utvecklande av försäkringsväsendet, därpå tillämplig lagstiftning och försäkringspraxis. Särskilt beaktas därvid sådana från konsumentskyddssynpunkt angelägna frågor som försäkringsformer, tariffernas struktur och ersättningspraxis.

Konsumenternas försäkringsbyrå, som inrättade 1971 genom ett avtal mellan statsmakten och Finska Försäkringsbolagens Centralförbund, vägleder och hjälper konsumenter i försäkringsfrågor och verkar även som ett jämkningsorgan i enskilda tvister. Byråns tjänster kan utnyttjas kostnadsfritt.

Försäkringsnämnden, som bildats genom samma avtal mellan statsmakten och Finska Försäkringsbolagens Centralförbund, skall avge motiverade utlåtanden i ärenden som rör meningsskiljaktigheter angående försäkringsvillkors tillämpning och tolkning.

Konsumentklagonämnden har till uppgift att avge rekomendationer rörande klagomål som framställs av konsumenter i enskilda tvistefrågor mellan näringsidkare och konsument. Nämnden

har även vissa rådgivningsuppgifter. Dess kompetens i försäkringsärenden innebär att den kan avge rekommendationer i frågor som rör försäkringsvillkorens tolkning. Nämndens avgöranden är inte bindande för parterna. Behovet av sakkännedom i försäkringsfrågor har beaktats såtillvida att nämnden har en särskild försäkringssektion.

I **Danmark** regleras tillsynen över försäkringsverksamheten i "lov nr. 147 af 13 maj 1959 om forsikringsvirksomhed". Tillsynen handhas av ett s.k. "forsikringsråd", vilket lyder under industriministeriet.

Forsikringsrådet skall godkänna försäkringsvillkor som används inom livförsäkring och byggnadsbrandförsäkring. I övrigt krävs inte något godkännande av försäkringsvillkor.

Om forsikringsrådet erhåller klagomål från försäkringstagare brukar rådet normalt anmoda det berörda försäkringsbolaget att yttra sig. Beroende på bolagets svar behandlas ärendet i fortsättning på olika sätt. Om ärendet rör en fråga som inte kan hänföras under lov om forsikringsvirksomhed hänvisas försäkringstagaren till den s.k. "Ankenaevnet for Forsikring". En fråga som hänför sig till lov om forsikringsvirksomhed kan föreläggas industriministeriet, liksom frågan kan föreläggas folketingets ombudsmand.

Särskilt rörande livförsäkring går forsikringsrådet ofta i samband med klagomål från försäkringstagarna igenom premieberäkningarna för att kontrollera att dessa stämmer överens med de för bolaget godkända tekniska grunderna.

En ny tillsynslag har under hösten 1980 antagits av folketinget. Enligt den nya lagen kommer det nuvarande forsikringsrådet att bestå av ett råd och ett direktorat. I rådet kommer försäkringstagarna, försäkringsbolagen och pensionskassorna att bli representerade. Bland övriga nyheter bör nämnas att de bolagsrättsliga reglerna i forsikringsloven anpassas till aktieselskabslovens bestämmelser, att Europeiska

Gemenskapens (EG:s) 2. bolagsdirektiv är inarbetade i lagförslaget, att EG:s 1. livförsäkringsdirektiv också är inarbetade i lagen samt att det införs en bestämmelse om att försäkringsverksamhet skall bedrivas i överensstämmelse med "redelig forretningsskik og god forsikringspraksis".

Den tidigare nämnda "Ankenaevn for Forsikring" har sin grund i "lov om forbrugerklagenaevnet", vilken trädde i kraft i juni 1975. Nämnden kan sägas vara en motsvarighet till den svenska allmänna reklamationsnämnden. Nämnden skall behandla klagomål från försäkringstagare när det gäller privatförsäkringar och sådana försäkringar för näringsidkare som inte i väsentlig mån skiljer sig från privatförsäkringar. I denna nämnd finns representanter för försäkringsbranschen och konsumenterna. Nämndens avgörande är inte bindande för försäkringsbolaget om detta inom 30 dagar meddelar nämnden att bolaget inte önskar vara bundet av nämndens beslut. Konsumenten är inte bunden av nämndens beslut utan kan vända sig till domstol.

Enligt "lov nr. 297 af 14.6.1974 om markedsføring" får i förvärvsverksamhet inte företas handlingar som strider mot "god markedføringsskik". Med stöd av denna bestämmelse kan "forbrugerombudsmanden" (motsvarigheten till den svenska KO) påtala bl.a. vad han bedömer vara otillbörliga avtalsvillkor eller otillbörligt förfarande vid ingående av avtal. Prövningen kan ta sikte på såväl enstaka kontrakt som standardkontrakt. Försäkringsavtal är inte undantagna från hans kompetensområde. Om det visar sig nödvändigt kan forbrugerombudsmanden dra saken inför domstol i avsikt att få förbud fastställt mot fortsatt användning av de påtalade affärsmetoderna eller villkoren.

"Forbrugerrådet", som är sammansatt av 24 organisationer, skall ta tillvara konsumenternas intressen och föra en aktiv konsumentpolitik. Detta sker bl.a. genom att rådet lämnar konsumentsynpunkter till myndigheter m.m. Forsikringsrådet har haft kontakt med forbrugerrådet vid frågor om premie-

höjningar bl.a. för motorfordonsförsäkringar och hem- och villaförsäkringar. Kontakterna har lett till att undersökningar har igångsatts och att riktlinjer för samarbetet mellan forsikringsrådet och forbrugerombudsmanden har kommit till stånd.

7 ÖVERVÄGANDE OCH FÖRSLAG

7.1 Inledande översikt över dagens konsumentskydd inom försäkringsområdet

Under senare år har konsumentpolitiken tillmätts en allt större vikt både i den allmänna debatten och i statsmaktens handlande. Flera åtgärder har vidtagits för att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning. Med begreppet konsument åsyftas då närmast enskilda personer som för eget bruk köper varor eller beställer tjänster eller andra nyttigheter av näringsidkare. Åtgärderna skall ses mot bakgrund av de förändringar som under de senaste decennierna ägt rum på marknaden. Utbudet av varor och tjänster har ökat mycket kraftigt. Nya produkter tillkommer i snabb takt och konsumentens möjlighet att bedöma det stora urvalet produkter försvåras. Företagen utnyttjar i större utsträckning reklam och andra marknadsföringsåtgärder för att styra konsumenternas val. Bruket av standardavtal har också blivit allt vanligare. Denna utveckling har medfört att konsumenterna i allt större utsträckning har behov av information och vägledning.

Det har också ansetts att den enskilde konsumenten i många situationer behöver samhällets stöd för att hävda sin rätt och skyddas mot otillbörliga affärsmetoder, oskäliga avtalsvillkor och andra liknande företeelser. En omfattande lagstiftning har också genomförts. Avtalsvillkorslagen och marknadsföringslagen trädde båda i kraft 1971 och har därefter fått utvidgade tillämpningsområden. De centrala bestämmelserna i båda lagarna är utformade som generalklausuler, i avtalsvillkorslagen om mot konsumenten oskäliga avtalsvillkor och i marknadsföringslagen om otillbörlig marknadsföring, information och produktsäkerhet. Tillsynen över lagarnas tillämpning har anförtrotts konsumentverket/KO och ytterst marknadsdomstolen. Marknadsföringslagens regler har i fråga om information vid kreditgivning preciserats i konsumentkreditlagen som trädde i kraft 1979.

Behov av en aktiv konsumentpolitik finns också inom försäkringsområdet. Försäkringsbolagen använder sig liksom andra näringsidkare av reklam och andra marknadsföringsåtgärder samt standardavtal. Genom sin ställning har försäkringsbolagen ett faktiskt övertag gentemot den enskilde försäkringstagaren. Vidare är försäkringsvillkor och andra frågor som enskilda försäkringstagare ställs inför många gånger av komplicerad natur och kan få stora framtida ekonomiska konsekvenser. Stora krav måste därför ställas på det sätt på vilket försäkringsbolagen marknadsför sina försäkringar, lämnar information till sina försäkringstagare och utformar sina villkor. Ett annat för försäkringstagarna viktigt område är försäkringsbolagens skadehantering.

Försäkring meddelad av enskilda försäkringsanstalter och understödsföreningar regleras av särskild lagstiftning och verksamheten står under en i det närmaste total tillsyn av en särskild tillsynsmyndighet, försäkringsinspektionen. Tillsyn på försäkringsområdet utövas i vissa hänseenden också av datainspektionen, konsumentverket/KO och näringsfrihetsombudsmannen.

Försäkringslagstiftningen har till främsta syfte att bereda skydd för försäkringstagarna. Behovet av sådant skydd har sin speciella bakgrund i försäkringens grundtanke och den däri liggande komplexiteten, innebärande att de många som hotas av skada slår sig samman och lämnar bidrag ur vilken de få som drabbas av skada erhåller ersättning. Delvis motiverar också försäkringens sociala betydelse ett i jämförelse med många andra avtalstyper förstärkt konsumentskydd. Därtill kommer allmänt konsumentpolitiska strävanden att stärka de enskilda försäkringstagarnas ställning på ett område som för lekmannen rymmer komplicerade och svåröverskådliga problem.

Tillsynslagstiftningen på försäkringsområdet, främst lagen om försäkringsrörelse, har till uppgift att reglera de enskilda försäkringsbolagens verksamhet. Bestämmelserna i

lagen har till yttersta syfte att skydda försäkringstagarna. De främsta exemplen på detta är soliditets- och skälighetsprinciperna.

Soliditetsprincipen innebär att försäkringsverksamheten skall drivas så att det finns trygghet för att försäkringsutfästelserna skall kunna infrias. I lagen har kravet på soliditet kommit till uttryck på olika sätt, t.ex. i reglerna om fondbildning och om placering av tillgångar. Soliditetskravet har emellertid även fått ett mera allmänt och principiellt uttryck i bestämmelserna om grunderna för livförsäkring i 263 § försäkringsrörelselagen.

Skälighetsprincipen uttrycks i fråga om livförsäkringar på så sätt att grunderna enligt 263 § försäkringsrörelselagen skall trygga bolagets förmåga att bereda försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad. I fråga om skadeförsäkring anges i 282 § 2 mom. försäkringsrörelselagen att premiesättningen skall vara skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Detta innefattar bl.a. kontroll av försäkringsvillkor och skadereglering. Beträffande villkorsgranskning uttrycks fr.o.m. den 1 januari 1981 direkt i 282 § 3 mom. försäkringsrörelselagen att övervakning skall ske att även andra försäkringsvillkor än premien är skäliga.

Principerna om soliditet och skälighet kompletterar varandra. Vid premiesättningen leder soliditetskravet till uttagande av tillräckligt stora premier för att garantera försäkringstagarnas trygghet, medan skälighetskravet å andra sidan är inriktat på att premieuttaget - i förekommande fall korrigerat med återbäring - inte blir högre än som är nödvändigt med hänsyn till försäkringsskyddet. Skälighetskravet innebär emellertid också att premierna för en försäkringsgren inte får vara för låga så att de måste subventioneras genom premieintäkterna från annan försäkringsgren.

En annan princip i försäkringsrörelselagen är principen om försäkringstagarnas inflytande. I ömsesidiga försäkringsbolag är försäkringstagarna delägare och har som sådana inflytande på bolagets skötsel. I försäkringsaktiebolagen har man velat säkra inflytande från försäkringstagarnas sida genom lagbestämmelsen att av styrelseledamöterna minst en skall utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse vederbörligen beaktas. Försäkringstagarrepresentanten utses av försäkringstagarna, av intressegrupp som har anknytning till försäkringstagarna eller genom förordnande av regeringen eller offentlig myndighet. Dessutom har i såväl ömsesidiga försäkringsbolag som försäkringsaktiebolag inrättats olika organ, nämnder och råd som innebär ett betydande inflytande för försäkringstagarna.

Försäkringsavtalslagens bestämmelser reglerar huvudsakligen förhållandena mellan försäkringstagaren och försäkringsbolaget. Bestämmelserna är i relativt stor utsträckning tvingande. Detta gäller särskilt beträffande regler som anses viktiga för försäkringstagarens skydd. Vissa av försäkringsavtalslagens regler återspeglas i de allmänna försäkringsvillkor som tillämpas av bolagen. Dessa innehåller reglerna om de viktigaste förpliktelserna för försäkringstagarna (premiebetalning, regler om säkerhetsföreskrifter m.m.). På sakförsäkringsområdet har samtliga bolag fr.o.m. den 1 juli 1976 tillämpat "allmänna bestämmelser av år 1976 för hem-, villa-, fritidshus-, rese-, motorfordons- och båtförsäkringar (AB 1976)". På grundval av dessa bestämmelser har detaljerade försäkringsnormer utarbetats för vissa delområden. Genom införandet av normerna har överskådligheten och jämförbarheten mellan olika försäkringar ökat.

Beträffande konsumenternas vanliga sakförsäkringar (hem-, villa-, fritidshus-, rese-, motorfordons- och båtförsäkringar) har från den 1 januari 1981 försäkringsavtalslagen i huvudsak ersatts av en särskild konsumentförsäkringslag. Omarbetade allmänna bestämmelser har med anledning härav trätt i kraft den 1 januari 1981 (AB 1981). Konsumentförsäk-

ringslagen innehåller regler om förhållandet mellan försäkringsbolaget och försäkringstagaren när det gäller konsumentförsäkringar. Lagen är ett led i strävandena för att stärka konsumenternas ställning. De försäkrades intressen tillvaratas genom regler som till största delen är tvingande för försäkringsbolagen. Bland de viktigaste nyheterna i lagen är en **informationsplikt för bolagen**. Reglerna om informationsplikt utgör en precisering av marknadsföringslagens informationsbestämmelser. Innan en försäkring tecknas skall konsumenten få viss grundläggande information så att hans val av försäkringsform underlättas. När försäkring väl har tecknats skall försäkringstagaren skriftligen informeras bl.a. om viktigare begränsningar i försäkringen. En annan viktig nyhet är **rätten till försäkring**. Bolagen kan inte vägra någon att teckna försäkring som normalt tillhandahålls om det inte finns särskilda skäl.

Det system av lagar som skapats på försäkringsområdet är ett uttryck för att försäkringstagarna, genom försäkringstjänstens komplicerade natur, har behov av särskilda garantier för att försäkringsverksamhet bedrivs på ett både för den enskilde konsumenten och för kollektivet tillfredsställande sätt. Försäkringens sociala/ekonomiska betydelse har även medfört allmänna konsumentpolitiska strävanden att stärka försäkringstagarnas ställning.

Det författningsmässiga skyddssystem som byggts upp för försäkringskonsumenterna rör, förutom försäkringsrörelselagens regler om soliditet m.m., främst avtalsvillkor, marknadsföring, information och skadereglering.

Försäkringsrörelselagens bestämmelser om skälighetsprincipen både vad gäller liv- och sakförsäkring förutsätter en samordnad **granskning av premier och övriga villkor**. Bevakningen av skälighetsprincipen ingår som ett viktigt led i inspektionens allmänna tillsyn över försäkringsbolagen. De krav på granskning av försäkringsvillkor som ligger inbyggda i försäkringsrörelselagens skälighetsprincip innebär ett

konsumentskydd som går längre än man syftat till på andra konsumentområden. Försäkringsrörelselagen ställer krav på avtalsvillkorens skälighet, medan ingripande enligt avtalsvillkorslagen förutsätter att ett avtalsvillkor är oskäligt.

Även om försäkringsinspektionen inte hittills har systematiskt granskat andra försäkringsvillkor än premierna, så har inspektionen ändå haft goda möjligheter att i sin tillsynsverksamhet uppmärksamma olika villkorsfrågor. Påpekanden från allmänheten har gjorts direkt till inspektionen. Viktiga informationskällor är också allmänna reklamationsnämnden och konsumenternas försäkringsbyrå. I sammanhanget bör också nämnas erfarenheter från det numera relativt aktiva inflytande som försäkringstagarrepresentanterna utövar i främst bolagens interna skadenämnder.

På grund av att villkorsgranskning inryms i inspektionens tillsynsuppgifter har försäkringsområdet undantagits från avtalsvillkorslagens tillämpningsområde och står därmed i detta avseende utanför tillsynsområdet för konsumentverket/KO.

Försäkringsbolagens **marknadsföring** och anskaffning av försäkringar regleras i 302 § försäkringsrörelselagen och i branschens anskaffningsöverenskommelser. Marknadsföringslagen och dess generalklausul i fråga om otillbörlig marknadsföring är också tillämplig på försäkringsområdet.

Inspektionen kan ingripa och har också ingripit med stöd av sin allmänna tillsynsuppgift att vaka över en sund utveckling av försäkringsbolagens verksamhet och med tillämpning av 302 § försäkringsrörelselagen.

Försäkringsbolagens marknadsföring av krediter regleras i konsumentkreditlagen. Tillsynen över lagens efterlevnad på försäkringsområdet utövas av försäkringsinspektionen. Konsumentverket/KO och marknadsdomstolen har med stöd av marknadsföringslagen också möjlighet att ingripa mot försäk-

ringsbolagens underlåtenhet att informera vid marknadsföring av kredit.

Nära marknadsföringslagens konsumentskyddande bestämmelser ligger också de krav som från konsumentens håll bör ställas på försäkringsförsäljarnas yrkesskicklighet och tillförlitlighet. Försäkringsrörelselagen ålägger bolagen att övervaka att försäljningen av försäkringar överensstämmer med god försäkringssed. Bolagen har träffat anskaffningsöverenskommelser till uppfyllande av intentionerna bakom föreskrifterna i försäkringsrörelselagen. Dessa överenskommelser uppställer vissa kvalifikationskrav på ombuden. Konsumenten bör kunna förlita sig på att ombudet har utbildning för den uppgift som anförtrotts honom. Den stipulerade undervisningen innebär att t.ex. heltidsanställda yrkesfältmän, för att få fortsätta med sin verksamhet, måste ha erhållit ingående försäkringsutbildning med krav på godkännande vid försäkringsbranschens gemensamma institut för försäkringsutbildning (IFU). Anskaffningsöverenskommelsen innehåller vidare vissa allmänna marknadsföringsregler och en katalog på olika förseelser av ett ombud som kan leda till varning eller återkallelse av hans uppdrag.

Vid sidan av dessa möjligheter att påverka försäkringsbolagens marknadsföring kan dessutom konsumentverket/KO och marknadsdomstolen ingripa mot försäkringsbolags marknadsföring enligt marknadsföringslagen och dess generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information. Ingripanden har skett av konsumentverket på försäkringsområdet. I ett fall har av KO förts talan i marknadsdomstolen.

En betydande del av försäkringsbolagens **information** används inte som ett led i marknadsföringen. Endast inspektionen har hittills kunnat ingripa mot denna typ av information. Det kan i sammanhanget nämnas att det finns ett avtal mellan försäkringsbranschen och konsumentverket, innebärande att bolagen i samband med skadereglering skall informera den skadelidande om möjligheten att vända sig till all-

männa reklamationsnämnden. I och med ikraftträdandet den 1 januari 1981 av konsumentförsäkringslagen och dess bestämmelser om bolagens information har informationstillsynen dubblerats. Informationsplikten i konsumentförsäkringslagen som avser både sådan information som används som ett led i bolagens marknadsföring och sådan som inte gör det, har anknutits till marknadsföringslagens sanktionssystem med konsumentverket som tillsynsmyndighet.

Förutom att inspektionen enligt sin allmänna tillsynsplikt kan ingripa mot all information från bolagen kan alltså konsumentverket med stöd av marknadsföringslagen utöver information som används som ett led i marknadsföring, ingripa mot sådan information som regleras i konsumentförsäkringslagen.

På försäkringsområdet har konsumentverket, liksom inom andra områden, huvudansvaret för utgivandet av den kompletterande basinformationen till konsumenter. Huvudparten av försäkringsinformationen kommer emellertid från försäkringsbolagen och försäkringsbolagens upplysningstjänst, det senare ett organ med uppgift bl.a. att utge Försäkringstidningen och att producera läromedel rörande försäkringar för grund- och gymnasieskolan samt för universiteten.

Den individuella rådgivningen till försäkringskonsumenterna sker till den övervägande delen av försäkringsbolagen själva.

Den försäkringstagare som inte är nöjd med ett bolags rådgivning har också möjlighet att få rådgivning från opartiskt håll. Konsumenternas försäkringsbyrå är en sådan central instans dit försäkringstagare kan vända sig. De lokala och regionala konsumentvägledarna kan också i viss utsträckning lämna råd i försäkringsärenden. Därutöver har försäkringstagaren möjlighet att främst vända sig till inspektionen och i viss utsträckning också till konsumentverket.

Vid missnöje eller tveksamhet från en försäkringstagares sida över ett bolags **beslut i ett skadeärende** kan, förutom inför domstol, prövning på den skadelidandes initiativ i vissa större bolag ske i nämnder med konsumentrepresentanter.

Branschen har vidare utvecklat ett system med nämnder som är rådgivande i förhållande till bolagen (t.ex. skadeförsäkringens villkorsnämnd, ansvarighetsförsäkringens personskadenämnd och livförsäkringens villkorsnämnd). Nämnderna är gemensamma för branschen eller för majoriteten av bolag och bolagen är i vissa fall skyldiga att hänskjuta ärenden till dessa nämnder. Försäkringstagarna kan dock formellt inte själva direkt vända sig dit.

En viss särställning intar trafikskadenämnden, vars reglemente skall godkännas av regeringen. Innan försäkringsanstalt eller trafikförsäkringsföreningen erbjuder en skadelidande med personskada uppgörelse rörande viktigare ersättningsfrågor skall frågan hänskjutas till nämnden för yttrande.

På försäkringstagarens initiativ kan vissa ärenden, som prövats i någon av de nämnder, förutom trafikskadenämnden, som nämnts i det föregående, tas upp av allmänna reklamationsnämndens avdelning för försäkringsfrågor. Allmänna reklamationsnämnden kan på ansökan av enskild försäkringstagare även ta upp frågor som inte förut prövats av någon av bolagsnämnderna.

Skälighetsprincipen inbegriper också krav på att bolagen sköter skaderegleringen på ett godtagbart sätt. Inspektionen utför numera en mera systematisk granskning av bolagens skadereglering. Denna verksamhet innebär en ökad rättssäkerhet för konsumenterna eftersom granskningen ger inspektionen underlag för eventuella ingrepp mot observerade brister på ett för konsumenterna betydelsefullt område.

Möjlighet finns alltid också för en missnöjd konsument att vända sig till allmän domstol för att få en tvist med försäkringsbolag prövad. Detta förfarande har förbilligats och förenklats genom den särskilda lagen om rättegång i tvistemål om mindre värden, rättshjälpslagen och den rättsskyddsförsäkring som regelmässigt ingår i konsumenternas paketförsäkringar på sakförsäkringsområdet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att konsumentskyddet på försäkringsområdet är synnerligen väl utvecklat. Försäkringskonsumenten har också i förhållande till andra konsumenter en mängd olika möjligheter att, vid sidan av domstolsförfarande, få ett försäkringsbolags beslut omprövat. I rådgivningsfrågor har försäkringskonsumentens möjlighet att få sakkunnig opartisk rådgivning förbättrats genom tillkomsten av konsumenternas försäkringsbyrå.

Genom att konsumentskyddet sedan länge funnits inbyggt i försäkringslagstiftningen har tillkomsten av den moderna marknadsrättsliga konsumentlagstiftningen inneburit att tillsynen och lagstiftningen, såvitt gäller konsumentskyddet på försäkringsområdet, i vissa fall dubblerats på ett sätt som framstår som orationellt och som medför oklarheter i olika avseenden.

Som framgår av det föregående finns på försäkringsområdet till konsumenternas skydd såväl en väl utbyggd lagstiftning som andra instrument. De speciella konsumentproblemen på försäkringsområdet har belysts främst i betänkandet (SOU 1972:29) Konsumentupplysning om försäkringar. Den försäkringslagstiftning som behandlar förhållandet mellan försäkringstagarna och försäkringsbolagen är föremål för översyn av försäkringsrättskommittén (Ju 1974:09), vars direktiv innehåller att kommittén med förtur skall behandla sådana allmänna regler som direkt avser att stärka konsumenternas ställning. En första etapp i detta arbete avsåg förslaget till konsumentförsäkringslag (SOU 1977:84). För försäkringskonsumenten är det emellertid också viktigt att tillsynen

på försäkringsområdet blir effektiv och rationell, så att försäkringskonsumenternas rätt kan tas tillvara på bästa sätt. Vad försäkringsverksamhetskommittén nu har att behandla är frågan hur tillsynen beträffande konsumentskyddet på försäkringsområdet skall ordnas.

7.2 Allmänna utgångspunkter för kommitténs överväganden

I direktiven anges att försäkringsverksamhetskommittén skall överväga vilken roll inspektionen bör ha på konsumentområdet och klara ut gränserna mellan inspektionen och konsumentverket på detta område. Därvid bör kommittén göra en avvägning mellan önskemålet att myndighetskontakterna med försäkringsbolagen samordnas och att behovet av konsumentskydd blir likformigt inom olika sektorer av näringslivet. Vägledande för kommitténs arbete bör enligt departementschefen också vara att inspektionens insatser ökas när det gäller åtgärder av mer konsumentinriktat slag. Vad gäller frågan om hur kontrollen av försäkringsvillkoren skall utövas framhåller departementschefen att kommittén bör söka finna sådana former för den framtida granskningen av villkoren att såväl försäkringsinspektionens som konsumentverkets sakkunskap kan tas tillvara, och att det är en fördel om principiellt betydelsefulla fall kan prövas av domstol.

För sina överväganden om den organisatoriska uppbyggnaden av konsumentskyddet inom försäkringsområdet har kommittén valt följande utgångspunkter.

1 Kommittén anser att det bör eftersträvas att tillsynsbefogenheterna koncentreras hos en och samma myndighet. Härigenom uppnås den uppenbara fördelen att en myndighet får det **totala ansvaret** för konsumentskyddet inom försäkringsområdet.

2 Konsumenterna på försäkringsområdet skall inte i något avseende ha sämre skydd än konsumenterna på andra områden. Lagstiftning som tar sikte på att stärka konsumenternas ställning bör därför i princip omfatta även försäkringsområ-

det. Detta får emellertid inte innebära att det konsumentskydd som redan ligger i försäkringslagstiftningen äventyras. Bolagens möjligheter att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna avtal (soliditetsprincipen) har stor betydelse för försäkringstagarnas trygghet. På försäkringsområdet kan konsument- och producentintressen inte ensamma ställas mot varandra. Tillsynsmyndigheten kan ha att fatta beslut som går emot önskemål gemensamma för försäkringstagarna och försäkringsbolagen, nämligen om dessa önskemål skulle leda till konsekvenser som enligt tillsynsmyndighetens bedömning inte motsvarar de krav på soliditet och skälighet som måste ställas på försäkringsverksamheten. Den myndighet som har hand om konsumentskyddet måste kunna göra denna **intresseavvägning**.

3 Såväl inspektionen som konsumentverket har möjlighet att från olika utgångspunkter ingripa mot en och samma verksamhet. En utgångspunkt för kommittén är att skapa en arbets- och ansvarsfördelning som förhindrar **kompetenskonflikter** och dubbelarbete mellan myndigheterna och skapar förutsättningar för konsekvens och enhetlighet.

4 När det finns en samhällssektor som bedömts så viktig och tekniskt komplicerad att den regleras genom särskild lagstiftning och övervakas av **speciell tillsynsmyndighet** bör det vara ändamålsenligt om denna myndighet jämväl i övrigt utövar samhällets kontrollfunktioner inom detta område.

5 För att kunna verkställa tillsynen över konsumentskyddet på försäkringsområdet måste tillsynsmyndigheten besitta å ena sidan försäkringssakkunskap och å andra sidan **kunskaper** inom den särskilda konsumentlagstiftningen. I den mån myndigheten inte har tillräcklig kunskap på något av dessa områden bör detta behov kunna tillgodoses genom samarbete med den andra myndigheten.

6 Granskningen av konsumentfrågor inom försäkringsverksamheten bör ske snabbt och effektivt utan att **rättssäkerheten**

eftersätts. Det är också viktigt att tillsynen utförs så att det inte onödigtvis skapas motsättningar mellan myndigheterna och försäkringsbolagen. Både inspektionens och de konsumentpolitiska organens **erfarenheter** och resurser bör tas tillvara.

7 Enligt kommittén uppfattning måste det vara en klar fördel om försäkringsbolagens och konsumenternas myndighetskontakter koncentreras till **en myndighet**.

8 Karakteristiskt för försäkringsområdet är att inte bara den enskilda konsumenten utan kanske i lika mån näringsidkaren som är försäkringskund i ett bolag har ett långtgående behov av skydd. Försäkringstagare som är konsument och försäkringstagare som är näringsidkare bör därför ges en så långt möjligt **likformig behandling**.

9 Den myndighet som skall handha konsumentskyddet bör tillförsäkras sådana **resurser** att försäkringskonsumenten får samma konsumentskydd som inom andra områden.

7.3 Allmänna förutsättningar att samla ansvaret för konsumentskyddet hos **en** myndighet

På grundval av de allmänna utgångspunkter som kommittén redovisat i sitt föregående avsnitt har kommittén övervägt om principen om samlad tillsyn går att genomföra beträffande konsumentskyddet inom försäkringsområdet.

Kommittén vill inledningsvis göra en allmän jämförelse mellan inspektionen och konsumentverket för att se vilka möjligheter det finns att tillvarata konsumentskyddet genom endera inspektionen eller konsumentverket.

En grundläggande förutsättning för kommittén är att konsumenterna inom försäkringsområdet erhåller ett minst lika starkt skydd som inom andra områden.

Försäkringsverksamheten står sedan länge under total tillsyn. Denna tillsyn har förutom inom bankområdet inte någon direkt motsvarighet på andra områden. Uppgiften för den myndighet som skall ha hand om konsumentskyddet inom försäkringsområdet innebär dels att tillämpa den marknadsrättsliga konsumentskyddslagstiftningen, dels att tillämpa de regler i försäkringslagstiftningen som bl.a. syftar till att stärka försäkringskonsumentens ställning såsom t.ex. soliditets- och skälighetsprinciperna. Övervakningen av skyddet för försäkringskonsumenterna kan ofta innebära avvägningsfrågor.

Konsumentverket är den centrala förvaltningsmyndigheten för konsumentfrågor. I den egenskapen har verket enligt instruktionen det övergripande ansvaret för utvecklingen på konsumentområdet. Konsumentverket har till uppgift att följa och analysera konsumenternas situation inom hela området och bedöma behovet av åtgärder i ett samlat perspektiv. I 2 § verkets instruktion anges verkets uppgift vara "att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden". Instruktionen fastslår således att verket är ett partsorgan som har att främja den ena partens, konsumentens intressen. Konsumentverket skiljer sig härigenom på ett avgörande sätt från andra myndigheter, bl.a. försäkringsinspektionen.

Denna partsställning som konsumentverket har anser kommittén inte vara lämplig hos den myndighet som skall ha huvudansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Denna myndighet måste nämligen väga ihop den enskilda konsumentens och hela försäkringstagarkollektivets intressen med det konsumentskydd som finns inbyggt i försäkringsrörelselagens huvudprinciper. Tillämpningen av dessa principer kan i vissa fall innebära att myndigheten måste fatta ett beslut som går emot såväl den enskilda konsumentens som försäkringsbolagens önskemål. Konsumentskyddet får enligt kommitténs bedömande inte utformas så att andra vitala intressen, t.ex. bolagens solvens, sätts åsido. Konsumentverket skall främst ta till vara den enskilda konsumentens intressen

gentemot näringsidkaren, medan inspektionen genom tillämpningen av försäkringslagstiftningen är den enda myndighet som också kan göra ovannämnda sammanvägning. Kommittén anser att konsumentskyddet bör utformas så att en och samma myndighet tillvaratar samtliga intressen och härigenom får det totala ansvaret på försäkringsområdet. Detta talar i och för sig för att inspektionen skall ges huvudansvaret för konsumentskyddet på försäkringsområdet.

Den berörda intresseavvägningen innebär att bevakningen av konsumentskyddet på försäkringsområdet inte får samma utformning som inom andra områden. Det är kommitténs uppfattning att konsumentskyddet inte härigenom blir sämre. Tvärtom bör skyddet bli bättre genom att totalansvaret läggs på en och samma myndighet, varigenom risken för att vissa frågor faller mellan myndigheterna elimineras.

När konsumentskyddslagstiftningen tillkom ålades KO och marknadsdomstolen ansvaret för övervakningen av all marknadsföring - även beträffande försäkringsbolagen - medan försäkring undantogs från avtalsvillkorslagens tillämpningsområde. Såväl konsumentverket/KO som inspektionen enligt sin allmänna tillsyn kan således ingripa mot bolagens marknadsföring. Konsumentkreditlagens efterlevnad på försäkringsområdet ställdes vid lagens ikraftträdande 1979 under inspektionens tillsyn. Samtidigt kan konsumentverket/KO med stöd av marknadsföringslagen ingripa mot bristande information vid konsumentkrediter. Fr.o.m. den 1 januari 1981 har konsumentverket/KO ansvaret för tillsynen även över den informationsskyldighet som bolagen åläggs enligt konsumentförsäkringslagen. Frågan om hur denna tillsyn skall ordnas bör enligt departementschefsuttalande i prop. 1979/80:9 om konsumentförsäkringslag m.m. slutligt lösas då försäkringsverksamhetskommitténs förslag i denna fråga föreligger. Den dubblering av tillsynen som sålunda i dag finns emellan inspektionen och konsumentverket gäller främst marknadsföring och information. Även om enligt uppgift denna dubblering inte inneburit några egentliga problem finns dock uppenbara risker för framtida kompetenskonflikter.

Dubbleringen behöver dock inte enbart vara negativ. En möjlighet för flera myndigheter att samtidigt utifrån olika utgångspunkter angripa samma problem kan medföra att myndigheterna på ett mer aktivt sätt tar sig an uppgifterna. Ett sådant förfarande varigenom myndigheterna övervakar samma problemområden innebär emellertid enligt kommittén mening risker för dubbelarbete och onödigt höga kostnader för försäkringskonsument och samhälle.

Kommittén har vid sina överväganden diskuterat vilka möjligheter det finns att undvika nuvarande dubblering. Ett sätt skulle vara att frånta inspektionen del av tillsynen och helt lägga denna del på konsumentverket/KO. Ett annat vore att frånta konsumentverket/KO tillsynen över marknadsföring och information enligt konsumentförsäkringslagen. Kommittén konstaterar att det inte kan komma i fråga att att frånta inspektionen del av den allmänna tillsynen, som delvis utgörs av sundhetsbevakningen, innebärande att inspektionen enligt sin instruktion även i övrigt skall "verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet". I denna ingår kontroll av bolagens hela verksamhet, bl.a. således marknadsföring och information. Den enda möjligheten att undvika dubblering är att ge inspektionen det direkta ansvaret också för de avsnitt av försäkringsområdet som konsumentverket/KO f.n. jämsides med inspektionen övervakar. Detta ligger i linje med uttalandet i direktiven att inspektionens roll på det konsumentpolitiska området skall ökas. En sådan lösning innebär inte att konsumentverket/KO fråntas alla möjligheter att agera inom försäkringsområdet. Även om verket inte kommer att ha den marknadsrättsliga lagstiftningen att falla tillbaka på kan konsumentverket som partsorgan för konsumenterna till inspektionen skriftligen eller muntligen framföra iakttagelser om missförhållanden på försäkringsområdet. Kommittén återkommer senare till det samarbete som föreslås ske mellan myndigheterna.

Kommittén har under sitt utredningsarbete sökt bilda sig en uppfattning om vilka frågor och problem som myndigheterna ställs inför när det gäller att verka för konsumentskyddet

fall är anmälaren av ett ärende enskild konsument. Konsumentverket följer vidare genom sin pressbevakning företagens annonsering. Genom verkets nära samarbete med den kommunala konsumentverksamheten och länsstyrelsernas hemkonsulenter får verket kännedom om konsumentproblem i hela landet och har genom denna verksamhet en rikstäckande bevakning av konsumenternas förhållanden. Konsumentverket får vidare kännedom om situationen på marknaden genom enkäter och undersökningar, medverkan i olika utredningar, slussning av problem från allmänna reklamationsnämnden samt bevakning av forskning och utveckling på konsumentområdet.

God kännedom om försäkringskonsumentens problem kan inspektionen få genom den villkors- och skaderegleringsgranskning som inspektionen fortlöpande bedriver och som bör ge en god inblick i de frekventa konsumentproblemen. Vidare får inspektionen en löpande kontakt med konsumentproblemen inom försäkringsområdet genom förfrågningar och anmälningar direkt från allmänheten. Andra viktiga upplysningskällor är deltagande i konsumenternas försäkringsbyrå, kontaktforum för försäkringsfrågor och allmänna reklamationsnämnden. Pressbevakning och medverkan i utredningar är också led i inspektionens problemuppfångning.

Vid jämförelsen mellan myndigheternas problemuppfångning konstaterar kommittén att båda myndigheterna har relativt goda möjligheter att fånga upp konsumentproblematiken. Konsumentverkets bevakning täcker alla konsumentområden, vari försäkringar är en mycket begränsad del, medan inspektionens bevakning naturligen begränsas till försäkringar. Konsumentverket har ett nära samarbete med den kommunala konsumentverksamheten och länsstyrelsernas hemkonsulenter, vilket inspektionen i dag saknar. Skall inspektionen ha huvudansvaret för konsumentskyddet måste därför konsumentvägledarnas problemuppfångning och utbildning i försäkringsfrågor lösas inom ramen för myndigheternas samarbete. Givetvis skall inspektionen i sådant fall också ha direktkontakt med de regionala och lokala konsumentvägledarna.

Med nuvarande uppdelning av konsumentskyddet mellan inspektionen och konsumentverket kan försäkringsbolagen tvingas ta kontakt med båda myndigheterna i en och samma fråga. Eftersom båda myndigheterna i vissa fall har möjlighet att ingripa inom samma område föreligger också risk för olika bedömningar. Från bolagens synpunkt måste det vara en klar fördel om dessa endast har en myndighet att vända sig till i såväl konsumentfrågor som övriga tillsynsärenden. Bolagen kan då snabbare få ett besked som de kan förlita sig på.

Vid en samlad bedömning av vad som ovan anförts och utifrån de tidigare angivna utgångspunkterna finner kommittén att principen om samlad tillsyn beträffande konsumentskyddet på försäkringsområdet går att genomföra och att dessa tillsynsbefogenheter bör anförtros inspektionen. Bedömningen ligger i linje med strävandena att - när viss verksamhet står under särskild tillsyn - koncentrera tillsynsuppgifterna till tillsynsmyndigheten på specialområdet. Härvid förutsätter kommittén ett nära samarbete mellan inspektionen och konsumentverket.

Kommitténs bedömning grundas främst på uppfattningen att konsumentskyddet inom försäkringsområdet måste utformas med hänsyn till såväl den enskilda konsumentens som till hela försäkringstagarkollektivets, dvs. premiebetalarnas, intressen. Skyddet får inte heller utformas så att andra fundamentala samhällsintressen på försäkringsområdet sätts åsido. Den allmänna jämförelsen som kommittén gjort mellan inspektionens och konsumentverkets möjligheter att ta tillvara dessa intressen visar att inspektionen med sin kompetens, resurser och erfarenhet är den myndighet som har bästa möjligheten att ha huvudansvaret även för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Det är kommitténs uppfattning att konsumentskyddet på försäkringsområdet tillgodoses på ett lämpligare sätt om inspektionen får detta huvudansvar. Att lägga tillsynen i sin helhet på försäkringsinspektionen innebär dessutom, enligt kommitténs uppfattning, en förenklad administration av konsumentfrågorna och kan därigenom sägas utgöra ett led i strävandena att eliminera krångel och onödig byråkrati i förvaltningen.

Den av kommittén i tidigare delbetänkande föreslagna lekmannastyrelsen för inspektionen kommer att innebära en ökad garanti för bevakningen av försäkringskonsumentens intresse i inspektionens verksamhet.

I det följande kommer kommittén att behandla de viktigaste delarna av konsumentskyddet inom försäkring och tar särskilt upp frågan om skäl finns för att i något fall avvika från kommitténs nyss angivna principiella bedömning.

7.4 Konsekvenserna på konsumentskyddets delområden av en samlad tillsyn

7.4.1 Avtalsvillkor

Skälighetsprincipen beträffande livförsäkring beskrivs i 263 § försäkringsrörelselagen på så sätt att försäkringstagarna skall beredas "försäkring till en med hänsyn till försäkringens art skälig kostnad", medan skälighetsprincipen vad gäller sakförsäkring uttrycks i 282 § 2 mom. försäkringsrörelselagen på så sätt att "premiesättningen är skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödiga omkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt".

Lagrådet uttalade i anledning av prop. 1961:171 med förslag till lag angående ändring i lagen om försäkringsrörelse, se närmare avsnitt 5.1, sid. 121 , att en verklig kontroll av att kostnaden för en försäkring var skälig inte kunde ske utan att uppmärksamhet också ägnades åt försäkringsvillkoren. Att avtalsvillkorsgranskningen ingår i tillämpningen av skälighetsprincipen kommer från den 1 januari 1981 för såväl liv- som sakförsäkring att direkt framgå av den nya bestämmelsen i 282 § 3 mom. försäkringsrörelselagen - - - - - "även andra försäkringsvillkor än premien är skäliga med hänsyn till det skydd försäkringen är avsedd att ge och omständigheterna i övrigt".

Försäkringsrörelselagens bestämmelser om skälighetsprincipen både vad gäller liv- och sakförsäkring förutsätter således en samordnad granskning av premie och övriga villkor.

Bevakningen av skälighetsprincipens efterlevnad ingår som ett viktigt led i inspektionens allmänna tillsyn över försäkringsbolagen. Inspektionens granskning av avtalsvillkoren sker dels i samband med att försäkringsbolagen redovisar nya konsumentvillkor och dels efter anmälningar i enskilda fall. Denna bevakning och granskning innebär att inspektionen har att ta ställning till försäkringsfrågor av mycket skiftande karaktär.

Kommittén vill i det följande redovisa några fall där tolkningen av skälighetsprincipen har aktualiserats i samband med villkorsutformningen.

I samband med att rättshjälpslagen byggdes ut uppstod frågan om det kunde vara skäligt att rättsskyddsförsäkringen var uppbyggd på sådant sätt att en försäkringstagare kunde anlita sin rättsskyddsförsäkring utan att först ha utnyttjat möjligheterna till rättshjälp, innebärande i så fall extra kostnader för försäkringstagarkollektivet. Sedan man beslutat att rättsskyddsförsäkringen endast skulle utgöra ett komplement till allmän rättshjälp aktualiserades frågeställningen om grund för viss premiedifferentiering därmed uppstod. Någon sådan differentiering ansågs dock ej påkallad med hänsyn till att premiebehovet för rättsskyddsförsäkringen utgjorde en så liten del av berörda paketförsäkringars totala premie.

Beträffande frågan om det kan vara skäligt att premien för det i villa- och hemförsäkringen ingående översvämningsskyddet är lika hög oberoende av var villan är belägen, har den bedömningen gjorts att en i och för sig skälig premiedifferentiering skulle leda till att de som verkligen behövde detta skydd ej skulle anse sig ha råd med det. Mot den bakgrunden har inspektionen inte krävt någon premiedifferentiering i detta avseende.

En fråga som tidigare diskuterats är om stöld av cykel borde ingå i hemförsäkringen, eftersom dels cykelns värde vid dessa tillfällen sällan var mycket högre än självrisken, dels många hemförsäkringstagare inte var cykelägare. Besläktad med den sistnämnda frågan är huruvida det är förenligt med skälighetsprincipen att låta försäkringsskydd vid utlandsresor ingå obligatoriskt i villa- respektive hemförsäkringen, då många kanske ej någonsin har behov av sådant skydd.

Ett fall där, enligt inspektionens bedömning, skälighetsprincipen varit grunden för inspektionens ingripande rör bilförsäkring. Motorfordonsförsäkringsvillkoren innehöll en bestämmelse om att ersättning vid skada inte utgavs om skadan föranletts av att fordonet varit i sådant skick att det skulle ha belagts med körförbud om det besiktigats omedelbart före skadan. Inspektionen ifrågasatte villkorets skälighet, varefter villkoret ändrades så att ersättning uteblev endast i det fall försäkringstagaren insett eller bort inse att fordonet varit i sådant skick.

Enligt avtalsvillkorslagen - som inte gäller på försäkringsområdet - kan marknadsdomstolen under vissa omständigheter förbjuda villkor som med hänsyn till vederlaget och övriga omständigheter är att anse som oskäliga mot konsumenten. Departementschefen framhöll i prop. 1971:15 med förslag till lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor m.m. sid. 82 att syftet med omnämnandet av vederlaget var att markera att å ena sidan generalklausulen inte skulle kunna användas i priskontrollerande syfte, men å andra sidan också att priset på varan måste tas i beaktande vid bedömningen av övriga villkor. Enligt kommitténs mening innebär detta att bestämmelserna i avtalsvillkorslagen inte skulle kunna tillämpas för att tillse att försäkringsbolagens premiesättning är skäligt avvägd med hänsyn till bl.a. skadeutfall och förvaltningskostnader.

Eftersom granskningen av premiesättningen har så nära samband med granskningen av övriga villkor, anser kommittén att

samma myndighet bör tillse såväl premiesättning som övriga försäkringsvillkor. Om i stället konsumentverket övertog granskningen av konsumentförsäkringsvillkor enligt avtalsvillkorslagen skulle ändock fordras att inspektionen granskade premiesättningen enligt försäkringsrörelselagen. Konsumentvillkoren skulle då komma att granskas av båda myndigheterna, medförande dubbelarbete och risk för kompetenskonflikter. Dessutom skulle risk föreligga för olika bedömning av konsumentvillkor och övriga villkor, eftersom de senare under alla omständigheter skall granskas av inspektionen.

Vid en jämförelse mellan 282 § 3 mom. försäkringsrörelselagen och avtalsvillkorslagen framgår att avtalsvillkorslagen utgår ifrån vad som är oskäligt utifrån konsumentens synvinkel, medan det i försäkringsrörelselagen uppställs ett skälighetskrav som beaktar hela försäkringsbolagslagstiftningens regelkomplex. Även detta ser kommittén som en viktig del av konsumentskyddet inom försäkringsområdet.

Försäkringsrättskommittén framhöll i sitt betänkande angående 282 § 3 mom. försäkringsrörelselagen att det ytterst är en fråga om det går att frigöra den rent försäkringsmässigt präglade villkorskontrollen från den villkorskontroll som påkallas ur övriga synvinklar. Marknadsdomstolen framförde i sitt remissvar över betänkandet samma synpunkter. Försäkringsverksamhetskommittén finner att det inte är möjligt att göra denna åtskillnad, varför samma myndighet bör granska försäkringsvillkoren ur alla synvinklar. Det bör dessutom uppmärksammas att avtalsvillkorslagen endast gäller gentemot konsumenter, medan 282 § 3 mom. försäkringsrörelselagen avser såväl enskilda konsumenter som andra försäkringstagare, dock med särskild uppmärksamhet på de villkor som förekommer i konsumentförsäkringarna.

Kommittén anser att ingående försäkringssakkunskap är en förutsättning för en verkningsfull granskning av försäkringsvillkor. Detta gäller även vid en granskning av villkoren som sker ur mera renodlade konsumentskyddssynpunkter. Sådan sakkunskap finns i dag främst hos inspektionen. Å andra

sidan kan det vara svårare att sätta sig in i konsumentens problem på detta komplicerade område vid en villkorsgranskning som alltför ensidigt bygger på försäkringsteknisk sakkunskap. I detta avseende har givetvis konsumentverket, med dess direkta inriktning på konsumentproblem från olika områden, i och för sig större förutsättningar att sätta sig in i konsumentens situation. Kommittén anser att såväl försäkringssakkunskap som ingående kännedom om konsumentproblem är viktiga komponenter för att ur konsumentens synvinkel få en effektiv övervakning av försäkringsvillkoren.

Kommittén delar den uppfattning som framhållits i direktiven att konsumentskyddet om möjligt bör vara likformigt inom olika verksamheter. Inom försäkringsområdet, som sedan lång tid är omgärdat av speciallagstiftning med syfte att skydda försäkringstagarna, är det svårt att bryta ut de särskilda konsumentskyddsåtgärder som återfinns i den moderna marknadsrättsliga lagstiftningen. Hänsyn till detta togs vid avtalsvillkorslagens tillkomst, då departementschefen bl.a. uttalade att det var naturligt att försäkringsinspektionen också i fortsättningen svarade för övervakningen av de avtalsvillkor som försäkringsbolagen använde i förhållande till allmänheten. Enligt kommitténs bedömning stärks konsumentens ställning genom att den myndighet som granskar avtalsvillkor inte endast behandlar de rena konsumentskyddsfrågorna, utan sätter in dessa i det större sammanhanget med bl.a. bolagens soliditet och riktiga prissättning. Kommittén är av den uppfattningen att detta är till fördel för konsumenten och att konsumentskyddet därigenom blir starkare.

Konsumentverket bedriver sedan avtalsvillkorslagens tillkomst villkorsgranskning inom vitt skilda områden. Verket har härigenom byggt upp granskningS- och förhandlingsrutiner, erfarenheter av standardavtal m.m. Inspektionen däremot saknar i dag i huvudsak denna breda erfarenhet. Viss villkorsgranskning har dock sedan lång tid ingått som ett naturligt led i inspektionens allmänna tillsyn över försäkringsbolagen.

Vid en samlad bedömning av vad ovan anförts och på de skäl som departementschefen angav i samband med avtalsvillkorslagens tillkomst, finner kommittén inte några särskilda skäl att flytta över granskningen av försäkringsbolagens konsumentvillkor från inspektionen till konsumentverket. Kommittén förutsätter dock att konsumentverkets särskilda erfarenhet på detta område tillförs inspektionen genom ett nära samarbete mellan myndigheterna. Hur detta samarbete bör bedrivas återkommer kommittén till i avsnittet resurs och samarbetsfrågor (7.6).

7.4.2 Marknadsföring

I detta avsnitt behandlar kommittén försäkringsbolagens marknadsföringsmetoder och den information som lämnas av bolagen som ett direkt led i marknadsföringen (jfr 2 och 3 §§ marknadsföringslagen). Dessutom behandlas den informationsskyldighet som åligger försäkringsbolagen enligt 5-7 §§ konsumentförsäkringslagen och 5 och 6 §§ konsumentkreditlagen. Sådan information som inte används som ett direkt led i marknadsföringen behandlas i avsnittet Information (7.4.3).

Marknadsföringslagen, för vars tillämpning konsumentverket/KO och ytterst marknadsdomstolen svarar, är som framgått tillämplig också på försäkringsområdet. Med stöd av lagen kan konsumentverket efter förhandlingar med branschen utarbeta riktlinjer för marknadsföringen. Konsumentverket/KO har möjlighet utfärda förbud eller informationsföreläggande. KO kan vidare föra talan i marknadsdomstolen för att förbjuda viss marknadsföring eller ålägga bolag att lämna information av visst slag till kunderna.

Enligt 302 § försäkringsrörelselagen skall anskaffningen av försäkringar ske på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Bevakningen av detta ingår i inspektionens allmänna tillsyn. Enligt sin instruktion skall inspektionen "även i övrigt verka för en sund utveckling av försäkrings-

väsendet". Med stöd härav har inspektionen kunnat påverka innehållet i de i avsnitt 7.1 berörda anskaffningsöverenskommelserna.

Det är inte någon större skillnad mellan försäkringsbolagens marknadsföringsmetoder och andra företags marknadsföringsmetoder. Vad som däremot skiljer försäkringsbolagen från andra näringsidkare är att försäkringsbolag utger en mängd information som inte används som ett led i marknadsföringen, utan lämnas sedan försäkring tecknats. Kommittén konstaterar att det är svårt att avgränsa den ena typen av information från den andra. Det är därför en fördel om tillsynen över all information kan samordnas hos inspektionen. För detta talar också det förhållandet att det ibland kan bli anledning att även vid marknadsföring ta hänsyn till speciella förhållanden inom försäkringsområdet.

För att på försäkringsområdet komma till rätta med osunda inslag i **marknadsföringsmetoderna**, t.ex. slogans i reklamannonser och skyltning, är kravet på försäkringssakkunskap inte särskilt framträdande. Enligt kommitténs uppfattning krävs i sådana fall god inblick i marknadsföring över huvud taget. Det är uppenbart att konsumentverket har bäst kännedom om marknadsföringslagen, förekommande tvistefrågor och om marknadsdomstolens praxis. Beträffande **information som används som ett led i marknadsföringen**, t.ex. upplysningar i annonser o.dyl. om försäkringsskyddets omfattning, ekonomiska konsekvenser, är det enligt kommitténs uppfattning dock viktigast att komma tillrätta med fel och brister som avser sakinnehållet.

Marknadsföringsärendena inom försäkringsområdet är sällan renodlade. När en försäkringskonsument anser sig ha blivit felaktigt behandlad vid skadereglering visar det sig ofta att problemet bottnar i bristande kunskap om hur försäkringen verkligen gäller. Ibland kan detta bero på bristande information vid den tidigare marknadsföringen. Det måste därför vara naturligt att den myndighet som har att ansvara för

bevakningen av marknadsföringen besitter en rejäl försäkringssakkunskap. Sådan finns hos inspektionen.

Genom sin allmänna tillsyn över bolagen har inspektionen också goda möjligheter att nära och fortlöpande följa bolagens informationsinsatser. Inspektionen har genom sin ställning som tillsynsmyndighet hela tiden befattning med försäkringsärenden. Försäkringsområdet är däremot en i förhållande till andra områden liten sektor för konsumentverket, som därför enligt kommitténs mening bör ha svårigheter att mer systematiskt inrikta sina resurser på försäkringsområdet.

De flesta ärenden hos konsumentverket rörande försäkringsbolagens marknadsföring har - liksom motsvarande ärenden på övriga områden - lösts genom förhandlingar mellan konsumentverket och branschen. Vissa principiella fall har diskuterats i kontaktforum för försäkringsfrågor. Sedan marknadsföringslagens ikraftträdande har KO endast fört ett ärende rörande försäkringsbolags marknadsföring till marknadsdomstolen. Kommittén konstaterar att det åtminstone inte hittills visat sig att oriktig marknadsföring är något stort problem inom försäkringsområdet.

Enligt uppgift förekommer inte några direkta kompetensproblem mellan inspektionen och konsumentverket vad gäller bolagens marknadsföring. Detta torde till stor del bero på att inspektionen efter marknadsföringslagens ikraftträdande ansett konsumentverket vara den myndighet som främst skulle handlägga bolagens marknadsföringsärenden. På sikt kan emellertid kompetenstvister uppstå genom att båda myndigheterna har möjlighet att ingripa. Denna risk bör enligt kommitténs uppfattning undanröjas.

Det måste enligt kommitténs bedömning vara ett rimligt önskemål från försäkringsbolagen att bara ha en myndighet att vända sig till vad gäller konsumentärenden. Såsom kommittén redovisat i föregående avsnitt måste inspektionen granska bolagens villkor. Det är därför rationellt att inspektionen även får hand om tillsynen över bolagens marknadsföring.

Fördelarna med att lägga tillsynen av bolagens marknadsföring på inspektionen skall vägas mot den enhetlighet som är följden av att konsumentverket bevakar marknadsföringen på alla övriga områden och att KO i sådana ärenden har möjlighet att föra talan inför marknadsdomstolen. Som kommittén tidigare anfört utgör de rena marknadsföringsfrågorna en kvantitativt liten men naturlig del i den totala tillsynen över försäkringsverksamheten. Intresset av en enhetlig tillämpning av marknadsföringslagen över hela fältet måste därför enligt kommitténs uppfattning ställas i andra hand inför intresset av att en myndighet får det totala ansvaret för hela konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Övervägande skäl talar för att inte heller vad gäller marknadsföring frångå kommitténs allmänna bedömning att inspektionen bör ha detta huvudansvar. De principer som nu gäller för försäkringsbolagen bör gälla även fortsättningsvis. Kommittén föreslår därför att bestämmelser motsvarande marknadsföringslagens generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information inarbetas i försäkringsrörelselagen. Bestämmelserna kan ses som ett komplement till de föreskrifter i försäkringsrörelselagen som ålägger bolagen att i sin anskaffningsverksamhet iaktta god försäkringssed. Kommitténs förslag bygger på förutsättningen om ett nära samarbete mellan inspektionen och konsumentverket för att inspektionen skall kunna, främst under en övergångstid, tillgodogöra sig konsumentverkets allmänna marknadsföringskännedom. Genom samarbetet skall också eftersträvas att så långt möjligt erhålla enhetlig tillämpning av marknadsföringsbestämmelserna. Kommittén återkommer i avsnittet Resurs- och samarbetsfrågor (7.6) till hur samarbetet mellan myndigheterna bör ske.

Utöver generalklausulerna om otillbörlig marknadsföring och information innehåller marknadsföringslagen också en generalklausul (4 §) om produktsäkerhet och otjänliga produkter. Enligt bestämmelsen kan marknadsdomstolen förbjuda försäljning till konsument för enskilt bruk av varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom. Detsamma gäller för varor som är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål.

I liten omfattning förmedlar försäkringsbolag varor till konsument, t.ex. brandskyddsprodukter. Vid enstaka tillfällen försäljs av försäkringsbolagen i samband med skada återtaget gods direkt till bolagets egen personal. Enligt kommitténs uppfattning finns bl.a. med hänsyn till den berörda försäljningens ringa omfattning och karaktär inte skäl att inarbeta en motsvarighet till 4 § marknadsföringslagen i försäkringsrörelselagen. För övrigt torde inspektionen med stöd av 288 § försäkringsrörelselagen både ha befogenhet och skyldighet att vidta åtgärder i syfte att hindra försäkringsbolag från försäljning av varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom eller eljest är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål.

Vissa bestämmelser i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen hör nära samman med marknadsföringslagens regler om marknadsföring.

Konsumentkreditlagen innehåller bl.a. regler om skyldighet för bolagen att vid erbjudande av kredit informera om effektiv ränta. Lagen har relativt liten betydelse inom försäkringsområdet. Den tillämpas vid livförsäkringslån eller vid lån till självrisk i samband med skada. Inspektionen har hand om tillsynen över konsumentkreditlagen vad gäller försäkringsbolagen. Enligt ett enhälligt lagutskottsutlåtande (LU 1977/78:5), i vilket riksdagen instämde, måste det anses riktigt att näringsidkare, som redan är underkastad tillsyn av särskild myndighet, ställs under tillsyn av samma myndighet vad avser konsumentkreditlagen. Vad tillsynsfrågan närmast gäller är att se till att bolagen iakttar de riktlinjer för information som har fastställts av inspektionen. Såsom lagutskottet påpekade finns risk för kompetenstvister, eftersom konsumentverket/KO och marknadsdomstolen också kan ingripa med stöd av marknadsföringslagen på försäkringsområdet. Kommittén anser att denna risk för kompetenstvister måste undanröjas. Detta kan ske genom att hänvisningen i konsumentkreditlagen till marknadsföringslagen

i stället sker till de föreslagna marknadsföringsreglerna i försäkringsrörelselagen. Som kommittén i det föregående understrukit har konsumentverket alltid möjlighet att till inspektionen framföra synpunkter angående tillämpningen av konsumentkreditlagen.

Konsumentförsäkringslagens regler om informationsplikt innebär att bolagen skall lämna

a) Information om premier och försäkringsvillkor före köp. Bestämmelserna utgör komplettering och precisering till marknadsföringslagen

b) Information om viktigare begränsning i villkoren sedan köp skett. Här avses således inte information som används som ett led i marknadsföringen

c) Information vid skadefall om möjligheterna att få ersättningsfrågan prövad. Detta är inte heller marknadsföringsinformation

Enligt konsumentförsäkringslagens bestämmelser om informationsplikt kan ingripande ske enligt marknadsföringslagen av konsumentverket/KO och i sista hand marknadsdomstolen även såvitt gäller den information som inte används som ett led i marknadsföringen. Enligt departementschefens uttalande i prop. 1979/80:9 om konsumentförsäkringslag m.m. skall frågan om ansvaret för övervakningen slutligt lösas när resultatet av försäkringsverksamhetskommitténs arbete föreligger. I avvaktan på detta borde det enligt departementschefen ankomma på konsumentverket att i nära samarbete med inspektionen utforma riktlinjer för informationsplikten. Sådana riktlinjeförhandlingar pågår f.n. Enligt kommitténs uppfattning skiljer sig frågor om ingripanden som gäller information efter köp från de frågor som konsumentverket normalt handlägger. Detta får anses vara en följd av de speciella informationsförhållanden som gäller försäkringsverksamhet.

Inspektionen kan genom sin allmänna tillsyn ingripa mot all bolagens information; således även jämsides med konsumentverket/KO och marknadsdomstolen såvitt avser försäkringar som omfattas av konsumentförsäkringslagens bestämmelser. Enbart inspektionen kan däremot ingripa mot information som inte används som ett led i marknadsföringen (b och c se ovan) vad gäller all annan slags försäkring, t.ex. livförsäkring. Informationstillsynen blir således genom konsumentförsäkringslagens ikraftträdande splittrad vad avser såväl försäkringstyp som slag av information. Detta är enligt kommitténs uppfattning inte en rationell lösning.

Informationsplikten i konsumentförsäkringslagen, såväl före som efter köp, handlar bl.a. om villkor och premier. Inspektionen, som handhar villkorsgranskning och bevakar premiesättningen, har självfallet den största sakkunskapen på dessa områden. Vad lagutskottet framhållit i anslutning till konsumentkreditlagen gäller med än större tyngd här.

Beträffande konsumentförsäkringslagens informationsplikt om vilka möjligheter som finns att få en tvist om ersättning prövad, kan framhållas att inspektionen granskar bolagens skaderegleringsverksamhet. Härigenom får inspektionen goda möjligheter att uppmärksamma brister i bolagens information i samband med skadereglering.

Tillsynen över att bolagen fullgör sin informationsplikt enligt konsumentförsäkringslagen hör på ett naturligt sätt samman med inspektionens övriga bevakning av bolagen, särskilt avtalsvillkors- och skaderegleringsgranskningen. Kommittén anser därför att den mest rationella lösningen är att tillsynsansvaret i fråga om konsumentförsäkringslagens föreskrifter om information koncentreras till inspektionen och att inspektionen i samarbete med konsumentverket utformar riktlinjer för informationsplikten. Detta innebär att den hänvisning till marknadsföringslagen som i dag sker i konsumentförsäkringslagen i fråga om underlåtenhet att lämna information enligt 5-7 §§ i stället skall ske till de före-

slagna marknadsföringsbestämmelserna i försäkringsrörelselagen.

Kommittén finner således beträffande tillsynen över fullgörandet av informationskraven enligt konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen inte några särskilda skäl att frångå den bedömning kommittén gjort i fråga om bolagens marknadsföring. Detta särskilt som det i allmänhet beträffande konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen är fråga om tillämpning av bestämmelser, som mer preciserat än generalklausulerna om marknadsföring, stadgar att försäkringsbolagen är skyldiga att lämna viss information. Enligt kommitténs uppfattning är det därför naturligt att inspektionen, som har till allmän uppgift bl.a. att övervaka att bolagen iakttar givna författningar, övervakar att bolagen uppfyller de i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen uppställda informationskraven.

7.4.3 Information

7.4.3.1 Bolagens information

Under denna rubrik behandlar kommittén sådan information som inte används som ett led i försäkringsbolagens marknadsföring. Det kan vara fråga om allmänt upplysande material om försäkringar eller andra närliggande områden, skattetabeller m.m. Den information som är direkt inriktad på att sälja försäkringar och informationsskyldigheten enligt konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen har behandlats i det föregående avsnittet.

I motsats till vad som vanligen gäller inom annan näringsverksamhet är en stor del av försäkringsinformationen sådan som lämnas efter köp, dvs. inte marknadsföringsinriktad. Beträffande försäkring, där produkten består av att försäkringsbolaget under en bestämd tidsrymd svarar för de ekonomiska konsekvenserna om skada inträffar, sker en stor del av informationsflödet efter köp. Samma informationsmaterial kan dessutom användas såväl före som efter köp. Exempel härpå

är villkorssammandrag, information om överprövning vid skadereglering (skadenämnder), skattetabeller vid livförsäkring m.m. Kommittén konstaterar att det är svårt att avgöra om visst material är marknadsföringsinriktat eller ej, eftersom detta ofta beror på under vilka omständigheter materialet används. Det är vidare svårt att särskilja konsumentinformation från övrig information. Stor del av informationen vänder sig inte, i vart fall inte enbart, till konsument.

Informationen som den definieras i detta avsnitt går ut på att upplysa om vissa fakta om försäkring. Informationstillsynen avser att fakta - sakinnehållet - är riktiga. För detta fordras god försäkringssakkunskap.

För närvarande har inspektionen genom sin allmänna tillsynsplikt möjlighet att ingripa mot denna typ av information. Som tidigare nämnts är gränsen mellan information som används som ett led i marknadsföringen och annan information svår att dra. Konsumentverket/KO och i sista hand marknadsdomstolen kan också ingripa med stöd av marknadsföringslagen när informationsmaterial, som väsnetligen är avsett att lämnas efter köp, också används vid marknadsföringen.

Genom konsumentförsäkringslagens ikraftträdande har bilden förändrats. Informationsföreskrifterna i konsumentförsäkringslagen har nämligen anknutits till marknadsföringslagens påföljds- och kontrollsystem. Detta gäller även till den del informationen inte ingår som ett led i bolagens marknadsföring. **Konsumentverket/KO och marknadsdomstolen** kommer således att kunna ingripa både mot sådan information som används som ett led i marknadsföringen och annan information i de fall konsumentförsäkringslagens informationsbestämmelser är tillämpliga. Bortsett från information som används som ett led i marknadsföringen kommer **inspektionen** till följd av sin allmänna tillsynsplikt fortfarande att ensam kunna ingripa mot konsumentinformation som inte regleras i konsumentförsäkringslagen, t.ex. vid personförsäkring och all information till näringsidkare. Inspektionen är inte heller förhindrad att ingripa mot sådan konsumentinformation som

regleras i konsumentförsäkringslagen. Kommittén anser det olyckligt med den beskrivna tillsynsdubbleringen. Tillsynen över all information bör i stället samlas till en myndighet. Härigenom undviks risken för olika bedömning beroende på typ av försäkring, om informationen riktar sig till konsument eller näringsidkare eller om den används i säljande syfte eller inte.

Tillsynen över informationen som ingår som ett led i marknadsföringen avser såväl marknadsföringsmetod som sakinnehåll. Beträffande annan information ligger tyngdpunkten i tillsynen helt på sakinnehållet. Tillsynen över informationen som inte används som ett led i marknadsföringen ser kommittén som ett naturligt och viktigt led i den totala tillsynen över försäkringsverksamheten. Däremot anser kommittén inte att det finns någon sådan naturlig anknytning mellan denna information och den information som regleras i marknadsföringslagen.

Vid en samlad bedömning anser kommittén att det inte heller på detta område finns anledning att frångå principen om samlad tillsyn på konsumentområdet med inspektionen som tillsynsmyndighet. Detta innebär att tillsynen över all information, således även tillsynen över informationsplikten enligt konsumentförsäkringslagen, slutligt skall ligga hos inspektionen.

Hänvisningen i 8 § konsumentförsäkringslagen skall ske till den föreslagna bestämmelsen i försäkringsrörelselagen om information vid marknadsföring. Föreläggande för försäkringsbolag att lämna viss information enligt konsumentförsäkringslagen kommer härigenom således att kunna meddelas med stöd av denna bestämmelse i försäkringsrörelselagen. Beträffande övriga försäkringar kan inspektionen, vid tillsynen över den information som inte används som ett led i marknadsföringen, liksom hittills ingripa med stöd av övriga sanktionsbestämmelser i försäkringsrörelselagen.

7.4.3.2 Kompletterande basinformation och rådgivning till konsumenter

En viktig del av informationen till konsumenterna består i basinformation och rådgivning. Sådan basinformation och rådgivning lämnas till den helt övervägande delen av försäkringsbolagen själva. Basinformationen som lämnas av bolagen har redan behandlats i föregående avsnitt, medan i detta avsnitt behandlas den kompletterande, opartiska basinformationen till hjälp för försäkringstagarna före köp, under försäkringstiden och vid skada. Rådgivningen å sin sida riktar sig till försäkringskonsumenten individuellt.

I prop. 1961:171 med förslag till lag angående ändring i lagen om försäkringsrörelse sid. 284 f. framhöll departementschefen att frågan om det allmännas insatser fick bedömas mot bakgrund av att försäkringsbranschen stod under särskilt tillsyn och att konsumenterna på detta område därigenom hade ett skydd som saknade motsvarighet på andra konsumtionsområden. Enligt departementschefen var det med de speciella problem som mötte och den särskilda sakkunskap som erfordrades naturligast att ansvaret för konsumentinformationen på försäkringsområdet anförtroddes försäkringsinspektionen.

Huvudansvaret för denna typ av **basinformation** åvilar enligt departementschefens uttalande i 1974 års statsverksproposition, bilaga 12, f.n. konsumentverket. I betänkandet SOU 1972:29 Konsumentupplysning om försäkringar diskuterades på vilka sätt försäkringstjänstens särart påverkade förutsättningarna för den konsumentupplysande verksamheten. Utredningen som redovisade undersökningar dels om informationsbehovet, dels hur informationsutbytet på försäkringsområdet sker, föreslog vissa förbättringar i informationen.

Beträffande den produktinriktade informationen utgick utredningen från att större delen av informationen även i framtiden skulle produceras av försäkringsbolagen och distribueras genom de kanaler som finns tillgängliga för detta

ändamål. Enligt utredningen som lade huvudansvaret för basinformationen på konsumentverket, borde verket med utnyttjande av befintlig expertis inom branschen och försäkringsinspektionen kunna sammanställa och informationstekniskt utforma viss översiktlig marknadsinformation av den typ som det inte kunde förväntas att branschen på egen hand framställde. Denna information borde enligt utredningen spridas till allmänheten på samma sätt som verkets övriga information. I vissa fall torde de lokala och regionala rådgivningsinstanserna härvid kunna användas, i andra fall kunde informationen ges i verkets tidskrift.

Försäkringsinspektionen ansågs i utredningen också böra nämnas som idégivare i problemuppfångande sammanhang, eftersom myndigheten har en bred överblick över hela försäkringsbranschens verksamhet.

Efter departementschefens uttalande 1974 har konsumentverket tagit initiativ till inrättandet av kontaktforum för försäkringsfrågor och den från den 1 augusti 1979 verksamma konsumenternas försäkringsbyrå. Inrättandet har skett i samarbete med inspektionen och branschen. Konsumentverket har också utarbetat den i avsnitt 5.3.2 s. 136 omnämnda promemorian avsedd att utgöra internt utbildnings- och arbetsmaterial för konsumentvägledare på kommunal, regional och central nivå. Slutligen har konsumentverket också tagit initiativ till den tidigare nämnda foldern "Att välja bilförsäkring", vilken utarbetats i samarbete med inspektionen och branschen.

Försäkringsinspektionen utger publikationerna Enskilda försäkringsanstalter och Understödsföreningar. Genom representation i kontaktforum för försäkringsfrågor har inspektionen möjlighet att delta i resonemang om informationsproblem. Inspektionen är representerad i styrelsen för konsumenternas försäkringsbyrå.

Konsumentverket har särskilda resurser inom informationsområdet som verket kan utnyttja inom olika verksamhetsområden. Vad gäller information till konsumenter har verket

en egen tidskrift, Råd & Rön. Verket kan vidare nå ut till konsumenter via pressmeddelanden, handböcker, broschyrer etc. Via informationskampanjer och föredrag kan verket också sprida information.

Inspektionen har hittills inte på samma sätt som konsumentverket ansett sig behöva bygga upp informationskanaler till konsumenterna eller skaffa sig samma informationstekniska kunskaper.

Frågan om det allmännas insatser för konsumentupplysning bör bedömas mot bakgrund av att försäkringsbranschen står under särskild tillsyn och att konsumenterna på detta område därigenom har ett skydd som saknar motsvarighet på andra konsumtionsområden. Det ligger i sakens natur att konsumentverket anpassat sina informationsinsatser med hänsyn till detta.

Tidigare har kommittén föreslagit att inspektionen ensam skall ha tillsynen över all från bolagen utgående information. Detta gäller både konsumentinformation och information till näringsidkare och såväl information som används som ett led i marknadsföringen som annan information. Härigenom får inspektionen en bra överblick över branschens informationsmaterial och kan avgöra inom vilken försäkringsgren eller inom vilket område det eventuellt kan finnas behov för en av myndighet sammanställd opartisk basinformation.

Eftersom inspektionen är den enda myndighet som har erforderlig försäkringssakkunskap och genom granskningen av bolagens informationsflöde även naturligt får sakkunskap inom detta område föreslår kommittén att inspektionen övertar konsumentverkets ansvar för att nödvändig kompletterande basinformation på försäkringsområdet framställs. Inte heller här finner kommittén således skäl att frångå principen att inspektionen får huvudansvaret för hela konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Härvid förutsätter kommittén att inspektionen vid dispositionen av sina resurser tillmäter den kompletterande basinformationen stor betydelse.

Konsumentverkets erfarenheter på informationsområdet i övrigt måste emellertid också tas till vara. Kommittén anser att försäkringsinspektionen i samarbete med branschen och konsumentverket för arbetet bör tillgodogöra sig nödvändig informationsteknisk kunskap och även i samarbete med konsumentverket kunna utnyttja vissa av verkets kanaler, t.ex. tidskrifterna Råd & Rön, Konsumenträtt & Ekonomi m.fl. I vilken form samarbetet mellan myndigheterna skall ske behandlar kommittén i avsnittet Resurs- och samarbetsfrågor (7.6).

Rådgivningen till konsumenterna ombesörjs till den helt övervägande delen av försäkringsbolagen. Den icke bolagsstyrda rådgivningen ges i första hand av konsumenternas försäkringsbyrå och i någon mån av inspektionen, konsumentverket samt lokala och regionala konsumentvägledare.

Försäkringsbyråns verksamhet bedrivs på försök under en tid av tre år. Försöksperioden pågår t.o.m. den 30 juni 1982. Den stora tillströmningen tyder på att det finns behov av en opartisk central rådgivningsinstans, men det är för tidigt att redan nu göra en utvärdering av försöksverksamheten för att pröva i vad mån några ändringar av verksamheten kan behövas.

7.4.4 Skadereglering

Enligt gällande ordning utövas tillsynen över försäkringsbolagens skadereglering i stort av försäkringsinspektionen. Denna tillsyn grundas, som tidigare framhållits på skälighetsprincipen.

I 1974 års statsverksproposition bil. 12 förutsattes att inspektionen i samråd med konsumentverket skulle genomföra en översyn av skaderegleringsgranskningen. En sådan översyn har skett av en arbetsgrupp med representanter för de båda myndigheterna och resulterat i en rapport 1980-04-22 med förslag till riktlinjer för inspektionens systematiska granskning av bolagens skaderegleringsmaterial. Förslaget finns redovisat under avsnittet 5.4 sid. 144. Rapporten

förutsätter i stort sett att inspektionen skall bibehålla sina funktioner på området. Arbetsgruppen betonar särskilt att systematisk granskning av försäkringsbolagens skaderegleringsmaterial utgör ett viktigt moment av försäkringsinspektionens tillsynsarbete. Rapporten inrymmer också en rekommendation att förslag från konsumentverket beaktas då inspektionen bestämmer granskningsområden.

Inspektionen har anslutit sig till arbetsgruppens förslag och beslutat att i avvaktan på försäkringsverksamhetskommitténs ställningstagande bedriva skaderegleringsgranskningen i enlighet med förslaget. Kommittén anser att en systematisk granskning av försäkringsbolagens skaderegleringsmaterial är en viktig del av inspektionens tillsynsuppgift. En sådan verksamhet innebär en ökad rättssäkerhet för konsumenterna genom att ge försäkringsinspektionen underlag för eventuella ingrepp mot observerade brister på ett för konsumenten betydelsefullt område.

Enligt direktiven skall kommittén göra en översyn av skälighetsprincipen och i samband med genomgång av inspektionens organisation och tillsynsverksamhet "föreslå de åtgärder som behövs för en fortlöpande och ändamålsenlig kontroll av att försäkringsföretagen tillämpar en ordning för skadereglering som kan omfattas med förtroende från försäkringstagarnas sida". Kommittén anser att inspektionen även i framtiden skall ha det odelade ansvaret för granskningen av försäkringsbolagens skadereglering. Till dess kommittén fullgjort nämnda översyn finner kommittén att arbetsgruppens rekommendationer, som godtagits av inspektionen, bör följas.

De svåra personskadorna utgör det för försäkringskonsumenten i särklass viktigaste skaderegleringsområdet. Trafikskadenämnden skall enligt reglementet avge rådgivande yttranden vad gäller alla svåra personskador som inträffar i trafiken. Nämnden får härigenom en god överblick över bolagens förmåga att hantera dessa ärenden. Kommittén vill betona vikten av att inspektionen nära följer nämndens arbete för att uppmärksamma dröjsmål och andra brister i bolagens

skadereglering som kan föranleda åtgärder från inspektionens sida. Motsvarande fel och brister i bolagens skadereglering av konsumentens sakskador bör bl.a. kunna uppmärksammas genom den sakkunnige ledamot i allmänna reklamationsnämnden som inspektionen utser.

Konsumentverket bör även i fortsättningen ha en viss roll inom detta område, framför allt som problemuppfångare. Som arbetsgruppen rekommenderat bör inspektionen vid bestämmande av granskningsområden beakta från konsumentverket framförda synpunkter. Samarbetsformerna mellan inspektionen och konsumentverket behandlas närmare under rubriken Resurs- och samarbetsfrågor (7.6).

7.5 Tale- och besvärsrätt

Talan mot beslut som inspektionen meddelar på grund av tillsynen över försäkringsbolag förs enligt försäkringsrörelselagen hos regeringen genom besvär. Bolagen kan med andra ord föra till regeringen vitt skilda tillsynsfrågor som kan ha samband med sundhetsbevakningen eller med någon av de viktigare principerna i försäkringsrörelselagen. Som exempel kan nämnas skälighetsprincipen med frågor om premier, övriga avtalsvillkor, skadereglering m.m. I den mån inspektionen ingriper mot bolagens marknadsföring avgörs besvär över ingripandet av regeringen.

Bevakningen av konsumentskyddet grundas också på den marknadsrättsliga lagstiftningen, såsom marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen. Denna lagstiftning ger ramregler för hur näringsverksamhet skall bedrivas och hur företagen skall handla på marknaden. Det är frågan om regler av förbuds- eller påbudstyp direkt inriktade på att ge direktiv för näringsidkarnas agerande. Lagstiftningen verkar således framåt på så sätt att en marknadsföringsåtgärd som har förklarats otillbörlig eller ett avtalsvillkor som har förklarats oskäligt inte längre får användas. Däremot ger lagstiftningen inte den enskilde konsumenten något skydd när en viss marknadsföring redan genomförts eller när ett avtal

redan föreligger. För att konsumenten skall få ett sådant skydd krävs civilrättsliga bestämmelser som tar sikte på enskilda fall som kan tillämpas av allmän domstol när tvist har uppstått.

Enligt den marknadsrättsliga lagstiftningen gäller vidare att frågor om förbud eller föreläggande prövas av marknadsdomstolen efter ansökan av KO. Beslutar KO för visst fall att ej göra ansökan, kan ansökan göras av sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare. Marknadsdomstolens avgöranden går inte att överklaga. Ett motiv härför har varit att marknadsrättsliga frågor snabbt måste kunna bringas till ett slutligt avgörande.

Vad gäller bolagens marknadsföring, tillämpningen av konsumentkreditlagen och bolagens informationsplikt enligt konsumentförsäkringslagen föreligger en dubblering. Konsumentverket/KO kan i dessa ärenden tillämpa marknadsföringslagen och föra talan i marknadsdomstolen, medan inspektionen samtidigt genom sin allmänna tillsynsplikt eller de särskilda stadgandena i konsumentkreditlagen kan fatta beslut i samma frågor, vilka sedan genom besvär kan föras till regeringen.

Om kommitténs förslag att samla all tillsyn till inspektionen genomförs försvinner nämnda dubblering i fråga om tillsynen. Kvar står då frågan hur besluten i främst marknadsförings- och avtalsvillkorsärenden skall fattas. Härvidlag finns det främst två modeller att välja mellan. Den ena modellen - inspektionsmodellen - innebär att beslut i konsumentärenden behandlas som övriga tillsynsbeslut, dvs. talan mot inspektionens beslut kan föras hos regeringen. Den andra modellen - marknadsdomstolsmodellen - innebär att inspektionen ikläder sig konsumentverket/KO:s roll med bl.a. rätt att föra talan i konsumentärenden hos marknadsdomstolen.

Vad som främst talar för marknadsdomstolsmodellen är möjligheten till domstolsprövning. Denna möjlighet är särskilt viktig eftersom rättsreglerna i avtalsvillkorslagen och marknadsföringslagen är av generalklausulskaraktär och deras

innehåll preciseras efter hand genom avgöranden i särskilda fall. I praktiken har dock marknadsdomstolens direkta prövning av mål på försäkringsområdet begränsat sig till ett enda fall. Visserligen kan det sägas att försäkringsbolagen beaktar marknadsdomstolens praxis på andra konsumentområden, men det finns anledning anta att bolagen även i en inspektionsmodell kommer att ta samma hänsyn till domstolens utslag. Inspektionsmodellen ger inte motsvarande möjlighet till domstolsprövning, utan inspektionen som förvaltningsmyndighet och regeringen har att väga samman samtliga intressen innan beslut fattas.

De konsumenträttsliga ärendena kan synas vara av sådan beskaffenhet att de inte lämpar sig för prövning av regeringen. En överprövning till regeringen står också i motsats till de strävanden som sedan länge pågår att från regeringskansliet decentralisera de enskilda ärendena. Dessa omständigheter talar mot inspektionsmodellen. Möjligheterna att anföra besvär till regeringen över inspektionens tillsynsbeslut utnyttjas i mycket liten utsträckning. Som tidigare framhållits har under de tio år marknadsföringslagen varit i kraft endast ett försäkringsärende förts till marknadsdomstolen. Det saknas anledning tro annat än att ärendena också i fortsättningen blir fåtaliga.

En svårighet med marknadsdomstolsmodellen är att det många gånger kan vara vanskligt att särskilja ett konsumentärende av sådan natur att det skulle föras vidare till marknadsdomstolen, från inspektionens övriga ärenden. Det skulle därför helt bero på inspektionen i vilken utsträckning marknadsdomstolen skulle få tillfälle att ta befattning med konsumentfrågor på försäkringsområdet.

En skillnad mellan de båda modellerna är att i marknadsdomstolsmodellen sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare har talerätt till marknadsdomstolen om KO beslutat sig för att inte föra talan, medan i inspektionsmodellen dessa sammanslutningar inte har motsvarande besvärsrätt hos regeringen.

Vid en jämförelse mellan inspektions- och marknadsdomstolsmodellen får inte heller bortses från de roller som inspektionen som tillsynsmyndighet och KO som partsorgan för konsumenterna har. Inspektionen som tillsynsmyndighet har att väga in en mängd olika hänsyn innan den fattar ett beslut. KO däremot har tilldelats en åklagarliknande roll som innebär att han som konsumentföreträdare i marknadsdomstolen intar en motpartsställning till en näringsidkare. Det kan ifrågasättas om inspektionens roll som tillsynsmyndighet lämpligen kan förenas med den åklagarliknande funktion för inspektionen som marknadsdomstolsmodellen skulle innebära.

En annan fråga är hur det går att få en likformig tillämpning av konsumentskyddsreglerna på försäkringsområdet och motsvarande regler på andra områden. Såsom kommittén konstaterat kan ett beslut i ett konsumentärende inrymma hänsynstaganden till de för försäkring speciella förhållandena. Innebörden av detta blir att konsumentskyddet i enskilda försäkringsärenden, i den mån speciella försäkringshänsyn tas, inte utan vidare blir likformigt med konsumentskyddet inom andra områden. De speciella hänsynstagandena framkommer främst vad gäller granskningen av avtalsvillkor, medan vid försäkringsbolagens marknadsföring bedömningen inte i samma utsträckning skiljer sig från den på andra konsumentområden. I marknadsdomstolsmodellen uppnås ett likformigt konsumentskydd genom att marknadsdomstolen tillämpar den näringsrättsliga lagstiftningen över hela konsumentområdet. Inspektionsmodellen tillgodoser inte på samma sätt möjligheten till ett likformigt konsumentskydd. I de fall som väsentligen rör marknadsföringsmetoderna skulle likformig tillämpning kunna uppnås genom att regeringen begär yttrande från marknadsdomstolen.

Beträffande konsumentförsäkringslagens informationsbestämmelser, som avser information såväl före som efter köp och vid skada, innebär de två modellerna i princip följande.

I inspektionsmodellen kommer alla beslut rörande både konsumentförsäkringslagens information och annan information

att behandlas som inspektionens övriga tillsynsbeslut. Inspektionens beslut kommer således att kunna överklagas till regeringen. I marknadsdomstolsmodellen finns det två olika möjligheter. En lösning innebär att låta endast information **före** köp, dvs. marknadsföringsinformation gå till marknadsdomstolen, medan övrig information står under inspektionens tillsyn med besvärsmöjlighet till regeringen. Den andra lösningen innebär att all informationsplikt enligt konsumentförsäkringslagen får komma under marknadsdomstolens prövning. I det förra fallet kan svårigheter uppstå att avgränsa marknadsföringsinriktad information från annan information och i det senare fallet får marknadsdomstolen handlägga frågor som egentligen inte har samband med de typer av frågor som marknadsdomstolen i dag handlägger.

Försäkringsbolagens informationsplikt **efter** köp finns f.n. endast reglerad i konsumentförsäkringslagen, som omfattar konsumenternas vanligaste sakförsäkringar. Motsvarande lagregler om informationsplikt saknas således vad gäller all övrig försäkring. En marknadsdomstolsmodell skulle således endast beröra konsumentförsäkringslagens information, medan all övrig information efter köp exempelvis på hela personförsäkringsområdet, fortfarande skulle stå under tillsyn av inspektionen med regeringen som besvärsinstans.

Marknadsdomstolsmodellen är enligt kommittén uppfattning endast tänkbar beträffande marknadsföring inkl. konsumentkreditlagens och konsumentförsäkringslagens informationsplikt. Vad gäller avtalsvillkor, icke marknadsföringsinriktad information och skadereglering ingår dessa redan i dag som en integrerad del i inspektionens allmänna tillsyn över försäkringsbolagen. Enligt kommittén uppfattning är marknadsdomstolsmodellen på dessa områden direkt olämplig.

Vid en samlad bedömning som främst grundar sig på kommittén strävan att samla tillsynen och att så långt möjligt få ett enhetligt tillsynssystem inom försäkringsverksamheten, förordar kommittén att den s.k. inspektionsmodellen görs tillämplig även på marknadsföringsområdet. Detta innebär

att beslut i marknadsföringsfrågor behandlas som övriga tillsynsbeslut. Några ändringar i nu gällande tale- och besvärsbestämmelser i försäkringsrörelselagen anser kommittén f.n. inte erforderliga. En vidgad besvärsrätt, t.ex. att sammanslutningar ges möjlighet att besvära sig, skulle enligt kommitténs bedömning svårligen enbart kunna avse de renodlade konsumentskyddsärendena. Kommittén avser därför att i ett senare skede av utredningsarbetet åter ta upp frågan till behandling.

Inspektionen har under sin mångåriga verksamhet haft anledning att ingripa mot bolag i olika hänseenden. Erfarenheterna visar att det inte förelegat några svårigheter för inspektionen att förmå bolagen att inrätta verksamheten i enlighet med givna regler och att iaktta god försäkringssed. I ett fåtal fall - det har t.ex. gällt tolkningar av innebörden av skälighetsprincipen - har beslut överklagats till regeringen. Kommittén gör den bedömningen beträffande marknadsföringsfrågor att det också här endast i mycket sällsynta undantagsfall, närmast i ärenden av principiell art, kan komma att aktualiseras besvär över inspektionens beslut. Ett väl fungerande samarbete mellan inspektionen och konsumentverket i de former som kommittén senare beskriver, bör också innebära att - såsom hittills - försäkringsbranschen beaktar de påpekanden som kan komma att ske i fråga om marknadsföringen. Om mot all förmodan dessa bedömningar skulle visa sig felaktiga, förutsätter kommittén att en omprövning kommer till stånd då tillräckliga erfarenheter av inspektionsmodellen vunnits.

I enlighet med vad som tidigare anförts föreslår kommittén att regeringen inhämtar marknadsdomstolens yttrande när ett anhängiggjort ärende inrymmer marknadsföringsfrågor.

Kommitténs förslag att alla konsumentärenden skall beslutas av inspektionen i samma ordning som övriga tillsynsärenden, innebär att försäkringsbolag äger besvära sig även mot beslut i konsumentärenden. För att inspektionen snabbt skall kunna ingripa mot t.ex. ett försäkringsbolags osunda

marknadsföringsmetoder, bör inspektionens beslut i konsumentärenden gå i omedelbar verkställighet, om inte annat förordnas. Kommittén föreslår därför att en uttrycklig bestämmelse härom tilläggs besvärsbestämmelsen i 318 § försäkringsrörelselagen.

7.6 Resurs- och samarbetsfrågor

Inspektionens försäkringsjuridiska enhet ansvarar i dag bl.a. för villkors- och skaderegleringsgranskning. Som kommittén tidigare redovisat finns f.n. två juristtjänster för detta arbete. Inom enheten finns ytterligare fem jurister, jämte chefen för försäkringsjuridiska och administrativa byrån som också är jurist.

På konsumentverket finns särskilt för försäkringsfrågor i dag en och en halv tjänst. Arbetet består f.n. främst av riktlinjearbete i fråga om konsumentförsäkringslagens informationsplikt samt handläggning av marknadsföringsärenden. Därutöver ägnar sig chefen för den byrå som försäkringsärenden sorterar under och andra befattningshavare i viss mån också åt försäkringsfrågor.

Kommitténs förslag att inspektionen övertar huvudansvaret för tillsynen över försäkringsbolagens marknadsföring och informationsplikt enligt konsumentförsäkringslagen samt för eventuell basinformation påverkar inspektionens behov av personalresurser. Vid bedömningen av detta behov får dock beaktas att dessa uppgifter inte är för inspektionen ny och främmande verksamhet. Kommitténs förslag kommer därför inte att innebära en sådan ökad arbetsbelastning att ett flertal nya tjänster erfordras. Förslaget innebär dock att inspektionen i högre grad får ta initiativ till utredningar och förhandlingar med bolagen främst vad gäller marknadsförings- och informationsfrågor. En viss resursförstärkning torde därför behövas.

Kommittén kommer senare i sitt arbete att se över inspektionens organisation och verksamhet. Härvid skall kommittén överväga omfattningen och den närmare inriktningen av tillsynsverksamheten. I avvaktan på denna översyn bör det ökade resursbehovet enligt kommitténs bedömning kunna lösas genom överflyttning av en tjänst från konsumentverket till inspektionen och genom omfördelning av arbetsuppgifter inom inspektionen. Inspektionens behov av resurser får framdeles i vanlig ordning prövas på grundval av verkets anslagsframställningar. I detta sammanhang vill kommittén erinra om att kostnaderna för inspektionen bestrids genom särskilda bidrag från försäkringsbolagen, en finansieringsform som kommittén avser att återkomma till i ett senare betänkande.

Kommittén vill betona att det framlagda förslaget endast innebär att huvudansvaret för allt konsumentskydd inom försäkringsområdet samlas hos inspektionen. Härigenom förändras inte konsumentverkets uppgift sådan den formulerats i verkets instruktion "att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden". Konsumentverket förutsätts även i framtiden muntligen eller skriftligen till inspektionen framföra synpunkter rörande konsumentskyddet på försäkringsområdet.

Konsumentverkets erfarenheter och särskilda kunskaper måste också tas tillvara genom ett nära samarbete mellan inspektionen och konsumentverket. Ett sådant samarbete är en förutsättning för kommitténs förslag. Samarbetet mellan de båda myndigheterna måste enligt kommitténs uppfattning i hög grad ske genom direkta kontakter mellan befattningshavare på myndigheterna såsom ett enkelt och naturligt led i myndigheternas ordinarie arbete. Inte minst inom avtalsvillkors- och marknadsföringsområdena bör inspektionen innan den fattar avgöranden av mera principiell innebörd samråda med konsumentverket. Det synes också lämpligt att myndigheterna informerar varandra om viktigare avgöranden på konsumentskyddsområdet.

Det är betydelsefullt att inspektionen tillgodogör sig konsumentverkets erfarenheter och kunskaper på sådana områden

som informationsteknik och informationskanaler ut till konsumenterna. Inspektionen bör söka utnyttja de lokala och regionala konsumentvägledarna. Vidare vill kommittén föreslå att inspektionen i sin informationsverksamhet får använda den av konsumentverket utgivna tidskriften "Råd & Rön".

Ett komplement till de löpande myndighetskontakterna mellan inspektionen och konsumentverket utgör det s.k. kontaktforum. I det fristående kontaktforum för försäkringsfrågor bedrivs i dag en informell diskussion mellan branschen, inspektionen och konsumentverket. Kommittén har erfarit att detta samarbetsorgan med det arbetssätt det i dag har fungerat utmärkt och förutsätter att kontaktforum för försäkringsfrågor skall bibehållas. Den informella diskussionen inom detta organ bör även i framtiden ge möjligheter till ett grundläggande informationsutbyte mellan branschen, inspektionen och konsumentverket.

Eftersom inspektionen föreslås få huvudansvaret för konsumentskyddet anser kommittén att kontaktforum bör knytas närmare inspektionen. Detta kan ske genom att inspektionen utser ordförande, är sammankallande och tillhandahåller sekretariat.

En arbetsgrupp inom kontaktforum för försäkringsfrågor har arbetat fram informationsfoldern "Att välja bilförsäkring". Det kan vara lämpligt att i kontaktforum diskutera såväl behovet av som utformningen av ytterligare sådan basinformation.

För att befästa samarbetet mellan inspektionen och konsumentverket föreslår kommittén att inspektionens skyldighet att samråda med konsumentverket i konsumentfrågor inskrivs i inspektionens instruktion. En bestämmelse om skyldighet för konsumentverket att samråda med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor finns redan i konsumentverkets instruktion.

I sin till regeringen överlämnade promemoria Ds E 1979:8 Lekmannastyrelse för försäkringsinspektionen framhöll försäkringsverksamhetskommittén att den avsåg att i samband med behandlingen av inspektionens roll på konsumentområdet ta upp frågan om det fanns skäl att låta konsumentverket bli representerat i inspektionens styrelse.

Rent principiellt anser kommittén att endast om särskilda skäl föreligger, företrädare för en myndighet bör ingå i styrelsen för en annan myndighet.

Ett skäl som anförts för att konsumentverket skulle få en ledamot i inspektionens styrelse är dels att konsumentskyddsintresset härigenom skulle få en företrädare på en hög nivå, dels skulle göra inspektionen mer konsumentinriktad. Motivet för att en representant för konsumentverket skulle sitta i inspektionens styrelse skulle vara att denna härigenom kunde tillföra inspektionen erfarenhet och sakkunskap som den inte får genom annat samarbete. I den samarbetslösning som kommittén föreslagit förutsätts kontakter på tjänstemannaplanet som ett naturligt led i det löpande arbetet.

I den av kommittén föreslagna styrelsen ingår som företrädare för de enskilda konsumenterna såväl parlamentariker som representanter från löntagarnas huvudorganisationer. Kommittén anser att en ytterligare representant för konsumentintressena, i form av en företrädare för konsumentverket, inte erfordras.

Med hänsyn till vad kommittén ovan anfört finner kommittén inte några särskilda skäl varför konsumentverket skulle bli representerat i försäkringsinspektionens styrelse.

7.7 Utländska försäkringsföretag

De överväganden och förslag som kommittén redovisat i det föregående gäller i allt väsentligt även sådan verksamhet som bedrivs av utländska försäkringsföretag. Kommittén vill anföra följande kompletterande synpunkter.

All försäkringsverksamhet, således även de utländska företagens verksamhet, är undantagen från avtalsvillkorslagens tillämpning. Vad som främst skiljer dessa företags verksamhet från de svenska bolagens är att skälighetsprincipen inte gäller för de utländska försäkringsföretagen. Kommittén skall senare under sitt arbete överväga huruvida skälighetsprincipen i någon form bör göras tillämplig även på de utländska försäkringsföretagen. Inspektionens allmänna tillsyn och sundhetsbevakning innebär emellertid att inspektionen i viss utsträckning kan ingripa mot de utländska försäkringsföretagens avtalsvillkor och skadereglering. Enligt departementschefsuttalande i prop. 1979/80:9 om konsumentförsäkringslag m.m. får inspektionen kontrollera försäkringsvillkoren hos de utländska försäkringsföretagen med stöd av 25 § lagen om utländsk försäkringsanstalt. Enligt denna paragraf kan inspektionen bl.a. meddela de erinringar i fråga om utländsk försäkringsanstalts verksamhet här i riket som inspektionen finner påkallade. Oavsett att skälighetsprincipen inte gäller för de utländska försäkringsföretagen finner kommittén sina tidigare överväganden beträffande tillsynen över avtalsvillkor och skadereglering gälla även de utländska försäkringsföretagen. Kommittén anser således att inspektionen även i fortsättningen skall ha huvudansvaret på dessa områden.

Beträffande de utländska försäkringsföretagens marknadsföring och information gäller samma förutsättningar som för de svenska försäkringsbolagen. Kommitténs bedömning i dessa avseenden skiljer sig därför inte från den som kommittén gjort beträffande de svenska försäkringsbolagens marknadsföring och information. Detta innebär att även de utländska försäkringsföretagen föreslås bli undantagna från marknadsföringslagens tillämpning. Bestämmelser motsvarande marknadsföringslagens generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information införs i lagen om utländsk försäkringsanstalt. Hänvisningarna i konsumentförsäkringslagen och konsumentkreditlagen skall ske till de föreslagna bestämmelserna i lagen om utländsk försäkringsanstalt.

De överväganden kommittén gjort i avsnitten 7.5 och 7.6 gäller även utländska försäkringsföretag.

7.8 Understödsföreningar

Understödsföreningar bedriver inte någon affärsmässig försäkringsrörelse. Föreningarna består av en sammanslutning av personer för inbördes bistånd. Den som önskar försäkring (annan personförsäkring än arbetslöshetsförsäkring) ansluter sig till föreningen och blir härigenom medlem.

I lagen om understödsföreningar är, efter mönster från försäkringsrörelselagen, skälighetsprincipen inskriven. I 11 § understödsföreningslagen sägs att understödsföreningens stadgar bl.a. skall tillgodose medlemmarnas intresse av "att kostnader och villkor för försäkringarna är skäliga med hänsyn till förmåner nas art och omfattning och föreningens förhållanden".

I samband med registrering av förening har inspektionen att granska att stadgarna, i vilka villkoren ingår, uppfyller bl.a. det i 11 § understödsföreningslagen uppställda kravet på skälighet. Inspektionen har medverkat till att stadgarna reviderats i samband med den nya lagens tillkomst 1972.

Kommitténs bedömning att inspektionen skall ha huvudansvaret för tillsynen över försäkringsbolagens avtalsvillkor gäller med än större tyngd beträffande understödsföreningarna, eftersom föreningarnas stadgar, i vilka villkoren ingår, skall granskas och registreras av inspektionen.

Understödsförening får enligt 1 § understödsföreningslagen inte driva verksamheten affärsmässigt. I princip får således någon egentlig marknadsföring (värvning av nya medlemmar) inte ske. Inspektionen har med ledning av de faktiska förhållandena i varje särskilt fall att avgöra om en förenings verksamhet kan betecknas som affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse. För vissa föreningar som meddelar kapital-

försäkring har inspektionen utfärdat föreskrifter (1972-11-27) angående förvärvandet av nya medlemmar och möjligheten att inom vissa gränser utge anskaffnings- och uppbördsprovision.

För att få enhetlig tillsyn över all försäkringsverksamhet föreslår kommittén att även understödsföreningar undantas från marknadsföringslagens tillämpning. Inspektionens övervakning av föreningarnas värvande av nya medlemmar innebär enligt kommitténs uppfattning att någon särskild bestämmelse om otillbörlig marknadsföring inte är erforderlig i understödsföreningslagen. Även om informationen i samband med värvandet av nya medlemmar har relativt liten betydelse anser kommittén ändock det lämpligt att i understödsföreningslagen införa en bestämmelse om att förening, då fråga uppkommer om antagande av ny medlem, lämnar denna sådan information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt.

Understödsföreningarna lämnar i viss utsträckning kredit till såväl medlemmar som andra. De informationsbestämmelser vid kreditgivning som finns i konsumentkreditlagen kan således få betydelse även för understödsföreningarna. Kommittén föreslår därför att den hänvisning i konsumentkreditlagen, som f.n. sker till marknadsföringslagen, i ställer sker till understödsföreningslagen.

Understödsföreningarna meddelar endast annan personförsäkring än arbetslöshetsförsäkring. Konsumentförsäkringslagen, som endast omfattar sakförsäkringar som tecknas av konsumenter, kommer därför inte att tillämpas beträffande understödsföreningar. Någon hänvisning till understödsföreningslagen i konsumentförsäkringslagen skall därför inte ske.

Vad gäller information till medlemmar i understödsföreningar och tillsynen över föreningarnas skadereglering hänvisar kommittén till de överväganden och förslag som redovisats i avsnitten 7.4.3 och 7.4.4.

Beträffande tale- och besvärsrätt respektive resurs- och samarbetsfrågor anser kommittén samma bedömningar som redovisats i avsnitten 7.5 och 7.6 böra gälla även understödsföreningar. Det bör emellertid tilläggas att enligt 75 § understödsföreningslagen besvär över inspektionens beslut i särskilt fall skall prövas av kammarrätten.

7.9 Sammanfattning av kommitténs förslag

Kommittén föreslår att ansvaret för konsumentskyddet på försäkringsområdet samlas hos försäkringsinspektionen. Detta innebär följande.

Inspektionen skall liksom f.n. ha huvudansvaret för granskningen av försäkringsföretagens (svenska försäkringsbolag, utländska försäkringsanstalter och understödsföreningar) försäkringsvillkor.

Försäkringsföretagens marknadsföring skall också övervakas av inspektionen. Försäkringsverksamhet undantas från marknadsföringslagens tillämpning och bestämmelser motsvarande marknadsföringslagens generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information inarbetas i försäkringsrörelselagen och lagen om utländsk försäkringsanstalt.

Beträffande underlåtenhet att lämna information enligt konsumentkreditlagen sker där hänvisning till försäkringslagarna.

Informationsbestämmelserna i konsumentförsäkringslagen, både såvitt avser information som används som ett led i marknadsföringen och annan information, anknyts till de föreslagna marknadsföringsbestämmelserna i försäkringsrörelselagen och lagen om utländsk försäkringsanstalt. Denna anknytning sker genom att det i fråga om underlåtenhet att lämna information enligt konsumentförsäkringslagen hänvisas till försäkringsrörelselagen och lagen om utländsk försäkringsanstalt.

Tillsynen över information som inte utgör ett led i marknadsföringen samordnas med tillsynen över den information som används som ett led i marknadsföringen. Inspektionen får således ansvaret för tillsynen över all information på försäkringsområdet.

Inspektionen övertar konsumentverkets ansvar för utgivande av basinformation till försäkringskonsumenterna.

Inspektionen skall även i framtiden ha det odelade ansvaret för granskning av skaderegleringen på försäkringsområdet.

Beslut i konsumentfrågor skall behandlas som inspektionens övriga tillsynsbeslut. Detta innebär att inspektionens beslut rörande svenskt försäkringsbolags eller utländsk försäkringsanstalts avtalsvillkor, marknadsföring, information m.m. kommer, av berörda försäkringsföretag, att kunna överklagas hos regeringen. Regeringen föreslås inhämta yttrande från marknadsdomstolen när ett anhängiggjort ärende inrymmer marknadsföringsfrågor. För att underlätta snabba ingripanden från inspektionens sida föreslås att inspektionens beslut skall gå i omedelbar verkställighet, om inte annat förordnas.

Inspektionens resurser föreslås förstärkta genom överflyttning av en tjänst från konsumentverket. Det ökade resursbehovet bör vidare kunna lösas genom omfördelning av arbetsuppgifterna inom inspektionen.

Ett nära samarbete mellan inspektionen och konsumentverket måste komma till stånd för att tillvarata konsumentverkets erfarenheter och särskilda kunskaper. Samarbetet skall ske genom direkta kontakter mellan befattningshavare på myndigheterna och ingå som ett enkelt och naturligt led i myndigheternas ordinarie arbete. Ett komplement till dessa löpande myndighetskontakter utgör kontaktforum för försäkringsfrågor, vilket förutsätts bibehållas. Den informella diskussionen i detta organ bör även i framtiden ge möjligheter

till ett grundläggande informationsutbyte mellan branschen, inspektionen och konsumentverket.

Kontaktforum föreslås knytas närmare inspektionen, t.ex. genom att inspektionen utser ordförande, är sammankallande och tillhandahåller sekretariat.

För att befästa samarbetet mellan inspektionen och konsumentverket föreslås att inspektionens skyldighet att samråda med konsumentverket i konsumentfrågor inskrivs i inspektionens instruktion.

8 KOMMENTAR TILL FÖRFATTNINGSFÖRSLAGET

Inledning

De grundläggande bestämmelserna i marknadsföringslagen (2 och 3 §§) har förts in i försäkringsrörelselagen och i lagen om utländsk försäkringsanstalt. Vidare har en bestämmelse om informationsplikt motsvarande 3 § marknadsföringslagen tagits in i lagen om understödsföreningar. Bland marknadsföringslagens övriga bestämmelser finns i vissa fall redan motsvarigheter i försäkringslagarna. Sålunda finns i 283 § försäkringsrörelselagen, 24 § lagen om utländsk försäkringsanstalt och 67 § understödsföreningslagen bestämmelser om skyldighet för försäkringsföretagen att lämna samtliga de upplysningar om verksamheten som inspektionen begär. Dessa bestämmelser kan sägas motsvara bestämmelserna i 16 § marknadsföringslagen. Vidare har inspektionen möjlighet att förelägga vite vid meddelande av föreskrift enligt försäkringslagarna (289 § försäkringsrörelselagen, 25 § lagen om utländsk försäkringsanstalt och 74 § understödsföreningslagen). Dessa bestämmelser motsvaras av 5 § marknadsföringslagen. Förelägganden enligt de marknadsrättsliga bestämmelserna som föreslås bli införda i försäkringslagarna kommer försäkringsföretagen att kunna överklaga till regeringen enligt bestämmelserna i 318 § försäkringsrörelselagen och 33 § i lagen om utländsk försäkringsanstalt. Enligt 75 § understödsföreningslagen förs talan mot inspektionens beslut i särskilt fall hos kammarrätten.

Andra bestämmelser i marknadsföringslagen än de nu berörda föreslås inte överförda till försäkringslagarna. Anledningen härtill är att bestämmelserna inte torde beröra försäljningen av försäkringar (t.ex. 4 § marknadsföringslagen om produktsäkerhet och otjänliga produkter) eller att det inte funnits lämpligt eller nödvändigt att föra över dem. Inspektionen torde nämligen med stöd av 288 § försäkringsrörelselagen respektive 25 § lagen om utländsk försäkringsanstalt både ha befogenhet och skyldighet att vidta åtgärder i syfte att hindra försäkringsföretag från försälj-

ning av varor som på grund av sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom eller eljest är uppenbart otjänliga för sitt huvudsakliga ändamål.

Marknadsföringslagens bestämmelser om att förbud eller åligganden kan meddelas även anställd hos näringsidkare eller annan som handlar på näringsidkares vägnar tas inte in i försäkringslagarna. Inspektionen kan enligt de särskilda bestämmelserna i försäkringslagarnas tillsynskapitel endast ingripa mot försäkringsföretaget som sådant eller mot svenskt försäkringsbolags styrelse och således inte mot anställda i försäkringsföretag. Då försäkringar förmedlas av en annan näringsidkare, t.ex. en bilhandlare eller en resebyrå, kommer således förmedlarens marknadsföring också i framtiden att falla under marknadsföringslagen. Detta gäller inte bara den marknadsföring som förmedlaren utför i sin egen verksamhet, utan också när han medverkar i försäkringsföretags marknadsföring. Inspektionen kan inte ingripa mot förmedlarens otillbörliga marknadsföring eller bristande information i samband med marknadsföringen, utan endast mot försäkringsföretag. Kommittén utgår från att dessa samarbetar endast med seriösa förmedlare och att en uppföljning sker av förmedlarnas handlande gentemot konsument. Konsumentverket däremot kan ingripa mot förmedlaren med stöd av marknadsföringslagen. För att bl.a. i dessa fall få en enhetlig bedömning av marknadsföringsåtgärderna vill kommittén starkt understryka behovet av det samarbete mellan inspektionen och konsumentverket som kommittén närmare beskrivit i avsnittet 7.6.

Inspektionen kan, liksom f.n., inte heller ingripa mot förmedlaren av ett försäkringsvillkor, t.ex. en resebyrås förmedling av reseförsäkring. Konsumentverket kan däremot med stöd av avtalsvillkorslagen ingripa mot förmedlaren. Kommitténs förslag innebär i detta avseende inte någon förändring, men kommittén vill ändå, för att undvika olika bedömningar, betona vikten av samarbete mellan myndigheterna.

Vidare har inte de straffbelagda förfarandena i 6-8 §§ marknadsföringslagen arbetats in i försäkringslagarna. KO har bara i förhållandevis få fall anmält förfaranden som stått i strid mot dessa straffbestämmelser till åtal. Förfarandena strider nämligen även mot 2 § marknadsföringslagen. KO har därför normalt valt att föra ärendet till marknadsdomstolen och yrka förbud vid vite. Enligt kommitténs uppfattning torde det räcka med att inspektionen genom den bestämmelse som motsvarar 2 § marknadsföringslagen ges möjlighet att stävja dessa förfaranden. De hittillsvarande erfarenheterna av dessa straffbestämmelser har även visat att de har förhållandevis liten praktisk betydelse. Om ett försäkringsföretag avsiktligt skulle vidta en handling som kriminaliseras i dessa bestämmelser, har inspektionen med stöd av sina allmänna tillsynsbefogenheter andra medel att ta till. Straffbestämmelserna torde därför inte fylla någon funktion på försäkringsområdet.

Vid inarbetandet av marknadsföringsbestämmelserna i försäkringslagarna har kommittén valt att i likhet med övriga bestämmelser i lagarna utforma marknadsföringsbestämmelserna så att dessa ger uttryck för ett ansvar som i första hand åvilar företagets ledning. Inspektionen har då att ingripa om denna brister i sitt ansvar. Kommittén har språkligt omarbetat berörda bestämmelser, varvid samråd skett med förförsäkringsrörelseutredningen (E 1977:05).

I 302 § försäkringsrörelselagen och 20 § lagen om utländsk försäkringsanstalt föreskrivs skyldighet för styrelsen och verkställande direktören respektive generalagenten att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Kommittén har övervägt att placera de föreslagna marknadsföringsbestämmelserna i anslutning till nämnda paragrafer, men har stannat för att i stället placera dessa under tillsynskapitlen tillsammans med de föreslagna marknadsföringsbestämmelserna. Med flyttningen av 302 § försäkringsrörelselagen och 20 § lagen om utländsk försäkringsanstalt åsyftar kom-

mittén inte någon ändring i bestämmelsernas sakliga innehåll.

Enligt kommitténs uppfattning bör inspektionens befattning med nämnda bestämmelser i första hand avse övervakning att bestämmelserna i och tillämpningen av de mellan försäkringsföretagen träffade anskaffningsöverenskommelserna överensstämmer med god försäkringssed. Om inspektionen anser att bestämmelse i överenskommelserna eller tillämpningen av sådan bestämmelse inte överensstämmer med god försäkringssed, skall inspektionen anmäla förhållandet till regeringen som kan meddela föreskrifter i frågan. Inspektionen har härigenom indirekt möjlighet att påverka innehållet i överenskommelserna genom hotet att göra anmälan till regeringen. Tillfogas bör att i det konkreta fallet - om fråga inte är om rena detaljer - inspektionen med stöd av 288 § 2 mom. försäkringsrörelselagen och 25 § lagen om utländsk försäkringsanstalt i paragrafernas nuvarande lydelser samt även instruktionens allmänna sundhetsregel anser sig äga befogenhet att ingripa mot vad inspektionen anser vara oförenligt med god sed i anskaffningsverksamheten.

Bestämmelserna som motsvarar 2 och 3 §§ marknadsföringslagen bör tillämpas på det sätt som förarbetena till marknadsföringslagen ger uttryck för om inte särskilda försäkringshänsyn föranleder annat.

Kommittén övergår nu till att behandla de särskilda bestämmelser som skall föras in i försäkringslagarna eller som kräver en ändring i andra författningar.

Förslaget till lag om ändringar i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket och lagen (1972:262) om understödsföreningar.

282 a § försäkringsrörelselagen, 24 § lagen om utländsk försäkringsanstalt och 28 § understödsföreningslagen.

Bestämmelserna har till ändamål att främja konsumenternas intressen i samband med försäkringsföretagens marknadsföring och att motverka marknadsföring som är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. Bestämmelsernas syfte är i första hand att tillgodose konsumentintressena.

Bestämmelserna är uppbyggda efter mönster av generalklausulerna i 2 och 3 §§ marknadsföringslagen och har anpassats till försäkringsverksamheten och försäkringslagarna. Bestämmelserna riktar sig endast mot försäkringsföretag. Möjligheterna för inspektionen att förbjuda viss marknadsföring respektive ålägga viss information har inarbetats i försäkringslagarnas sanktionsbestämmelser.

Vad gäller otillbörlig marknadsföring har bestämmelserna i försäkringsrörelselagen och lagen om utländsk försäkringsanstalt utformats så att de avser marknadsföring av försäkringar, varor, tjänster eller andra nyttigheter. Försäkringsföretagens marknadsföring avser så gott som uteslutande försäkringar. Viss marknadsföring sker och kan ske även av varor, exempelvis livräddnings- och brandskyddsmaterial, tjänster, exempelvis försäkringsutredningar, riskanalyser, krediter och andra nyttigheter, exempelvis fast egendom.

I understödsföreningarnas verksamhet förekommer inte någon egentlig marknadsföring, eftersom föreningarna inte får bedriva affärsmässig verksamhet. Kommittén anser därför att någon särskild bestämmelse om otillbörlig marknadsföring inte är erforderlig. Det föreslås däremot i 28 § understödsföreningslagen att förening vid värvande av ny medlem lämnar viss information. Beträffande underlåtenhet att lämna sådan information och information enligt konsumentkreditlagen skall sanktionsbestämmelserna i 71 § understödsföreningslagen tillämpas.

Uttrycket "god försäkringssed" finns redan i 302 § försäkringsrörelselagen och 20 § lagen om utländsk försäkringsanstalt, i vilka stadgas att anskaffningsverksamheten skall

ske på sätt som överensstämmer med god försäkringssed. Genom att i de föreslagna bestämmelserna om otillbörlig marknadsföring byta ut marknadsföringslagens uttryck "god affärssed" mot "god försäkringssed" betonas att viss hänsyn kan behöva tas till försäkringsverksamhetens speciella karaktär. Vid marknadsföring av annat än försäkringar bör uttrycket "god försäkringssed" anses innebära "god affärssed".

288 § försäkringsrörelselagen och 25 § lagen om utländsk försäkringsanstalt

Vad gäller otillbörlig marknadsföring finns i marknadsföringslagen möjlighet för marknadsdomstolen att förbjuda viss marknadsföring. Sådant förbud skall förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl är obehövligt. Motsvarande möjlighet ges inspektionen vid försäkringsföretags otillbörliga marknadsföring genom att inspektionen vid avvikelser från försäkringslagarna och vid allvarlig anmärkning kan förelägga försäkringsföretag (eventuellt förenat med vite) att upphöra med viss marknadsföring. Utöver denna möjlighet kan inspektionen erinra respektive förelägga vite vid meddelande av föreskrift enligt försäkringslagarna.

Möjligheten för inspektionen att förelägga försäkringsföretag att lämna viss information införs i nuvarande sanktionsbestämmelser. Bestämmelserna härom innebär att inspektionen bl.a. i föreläggande kan föreskriva att informationen skall lämnas i försäkringsbrev eller villkor.

I likhet med 3 § marknadsföringslagen skall ett föreläggande från inspektionen att lämna viss information ses som en påföljd för en underlåtenhet från ett försäkringsföretags sida och inte som ett fristående påbud. Den principiella utgångspunkten är därvid att ett försäkringsföretag bör förutsättas lämna tillfredsställande information. I första hand skall anvisningar för informationslämnandet meddelas

av inspektionen. De fall där det kan bli aktuellt med ett informationsföreläggande bör därför ofta bli sådana där ett försäkringsföretag inte följt inspektionens anvisningar.

318 § försäkringsrörelselagen och 33 § lagen om utländsk försäkringsanstalt

Försäkringsrörelseutredningen (E 1977:05) har i sitt förslag till ny försäkringsrörelselag Ds E 1980:6 föreslagit att inspektionens tillsynsbeslut skall verkställas utan hinder av anförda besvär om inte regeringen förordnar något annat. Motsvarande bestämmelse finns i bankrörelselagen.

Kommittén anser att inspektionens ingripanden främst vad gäller otillbörlig marknadsföring bör kunna ske snabbt. I andra sammanhang har kommittén betonat svårigheten att skilja ett konsumentärende från ett annat tillsynsärende. Kommittén har därför förelagit att till besvärsbestämmelsernas första stycke tilläggs en bestämmelse att inspektionens beslut skall verkställas utan hinder av anförda besvär om inte regeringen förordnar något annat.

Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen (1975:1418)

1 §

Till paragrafen har lagts ett andra stycke med innehåll att marknadsföringslagen inte gäller verksamhet som står under tillsyn av försäkringsinspektionen.

Förslaget till lag om ändring i konsumentkreditlagen (1977:981).

7 §

Enligt förslaget skall marknadsföringslagen inte längre gälla för försäkringsföretag. I stället för att i denna

paragraf hänvisa till marknadsföringslagens bestämmelser såvitt avser försäkringsföretags underlåtelse att lämna information har hänvisats till respektive försäkringslag.

Förslaget till lag om ändring i konsumentförsäkringslagen (1980:38)

8 §

Enligt förslaget skall marknadsföringslagen inte längre gälla för försäkringsföretag. I stället för att i denna paragrar hänvisa till marknadsföringslagen vad gäller underlåtenhet att lämna information enligt 5-7 §§ har för försäkringsföretag hänvisning skett till försäkringsrörelselagen och lagen om utländsk försäkringsanstalt.

Understödsförening meddelar inte försäkring som omfattas av konsumentförsäkringslagens bestämmelser. Någon hänvisning har därför inte skett till understödsföreningslagen.

Förslaget till förordning om ändring i förordningen (1979:743) med instruktion för försäkringsinspektionen

5 §

Som framgår av kommitténs överväganden under avsnitt 7.6 föreslås att försäkringsinspektionen skall samråda med konsumentverket i konsumentfrågor. En bestämmelse härom har införts i denna paragraf.

RESERVATION AV LEDAMOTEN GÖRDIS HÖRNLUND

Försäkringsverksamhetskommitténs majoritet föreslår att övervakningen av marknadsföring och information på försäkringsområdet läggs hos försäkringsinspektionen. Den principiella utgångspunkten är att specialmyndigheter på vissa områden skall handha all till tillsynsområdena hörande problematik. Jag kan inte dela denna uppfattning, varför jag förordar en annan lösning.

Konsumentverket är den centrala myndigheten för konsumentfrågor. I den egenskapen har verket det övergripande ansvaret för utvecklingen på konsumentområdet. I verkets instruktion anges att verkets uppgift är "att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden". Instruktionen fastslår således att verket är ett partsorgan som har att främja ena partens, dvs. konsumentens, intressen. Konsumentverket skiljer sig härigenom på ett avgörande sätt från andra myndigheter, bl.a. försäkringsinspektionen. När konsumentskyddslagstiftningen tillkom ålades konsumentverket och marknadsdomstolen ansvaret för all marknadsföring, således även beträffande försäkringsbolagen. Fr.o.m. 1981 har konsumentverket tillsynen även över försäkringsbolagens informationsskyldighet enligt konsumentförsäkringslagen. Den dubblering av tillsynen som i dag finns mellan inspektionen och konsumentverket gäller främst marknadsföring och information. Enligt uppgift har denna dubblering inte inneburit några kompetensproblem. Det har snarare stärkt konsumenternas ställning. Väsentligt i detta sammanhang är att konsumentverket som central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor har visst ansvar för att konsumentintressena tillvaratas också på andra områden för vilka andra myndigheter har det primära ansvaret. Marknadsföringslagen är tillämplig på flera områden på vilka speciallagstiftning innehåller regler om marknadsföringen. Detta gäller t.ex. livsmedel (livsmedelslagen och livsmedelsverket), läkemedel (läkemedelsförordningen och socialstyrelsen), kemisk-tekniska artiklar (lagen om hälso- och miljöfarliga varor och naturvårdsverket) m.fl.

Intresset av att konsumentskyddet blir detsamma inom hela näringslivet och av en enhetlig tillämpning av marknadsföringslagen över hela fältet måste, enligt min mening, väga tyngre än intresset att en myndighet får det totala ansvaret för hela konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Majoritetsförslaget innebär att konsumentskyddet på försäkringsområdet kommer att avvika från det som gäller inom näringslivet i övrigt. Den enhetlighet som är följden av att konsumentverket bevakar marknadsföringen på alla övriga områden och att konsumentombudsmannen (KO) i sådana ärenden har möjlighet att föra talan inför marknadsdomstolen går alltså förlorad när det gäller försäkringsverksamheten. Vidare kommer, till skillnad från vad som gäller enligt marknadsföringslagen, sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare inte att ha möjlighet att föra ett ärende vidare till marknadsdomstolen, vilket jag bedömer som en synnerligen viktig inskränkning när det gäller den näringsrättsliga lagstiftningen. Den modell majoriteten valt innebär i stället att talan mot inspektionens beslut kan föras hos regeringen. Det kan anföras starka skäl mot en sådan lösning.

De konsumenträttsliga ärendena är knappast av sådan beskaffenhet att de lämpar sig för prövning av regeringen. En överprövning av regeringen står också i motsatsförhållande till de strävanden som sedan länge pågår att från regeringskansliet decentralisera enskilda ärenden. Det kommer inte att utformas några prejudikat på försäkringsområdet genom domstolsutslag och sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare som nu har talerätt till marknadsdomstolen kommer inte att ha motsvarande besvärsrätt hos regeringen.

Konsumentverket och konsumentombudsmannen (KO) har blivit välkända begrepp i vårt samhälle. De breda kontaktytor som verket har etablerat centralt, regionalt och lokalt finns all anledning att bygga vidare på. Likaså bör verkets erfarenheter och särskilda kunskaper på ett mycket brett fält tillvaratas.

Kommittémajoriteten konstaterar också att försäkringsinspektionen inte har samma allmänna kännedom om konsumentproblemen som konsumentverket och att inspektionen därför i hög grad blir beroende av ett långtgående samarbete med konsumentverket när det gäller konsumentskyddsfrågorna. Vidare konstaterar majoriteten att "Skall inspektionen ha huvudansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet måste inspektionen ha tillgång till personal med inriktning på konsumentskydd". Det kommer, enligt min mening, att ta lång tid innan försäkringsinspektionen har byggt upp den allmänna konsumentkännedom och insikt i allmänna konsumentproblem och konsumentpolitisk praxis som konsumentverket redan har. Däremot är det angeläget att framhålla att den ingående försäkringskunskap som inspektionen besitter bör tas tillvara. Det bör också framhållas att även om den nuvarande ordningen beträffande marknadsföring och information bibehålls oförändrad kommer det ej att inkräkta på de väsentliga uppgifter som enligt försäkringslagstiftningen åvilar försäkringsinspektionen och vars främsta syfte är att bereda skydd för försäkringstagarna.

Med hänvisning till vad jag anfört bör, enligt min mening, den nu rådande ordningen för övervakning av marknadsföring och information på försäkringsområdet bevaras, vilket innebär att försäkringsbolagen omfattas av samma konsumentskyddslagstiftning som övrig näringslivsverksamhet.

SÄRSKILT YTTRANDE AV EXPERTEN THOMAS UTTERSTRÖM

1 Inledning

Försäkringsverksamhetskommittén har i uppdrag att överväga behovet av och möjligheterna att åstadkomma ett förstärkt konsumentskydd för de enskilda försäkringstagarna. Det är i huvudsak tre olika frågor som kommittén enligt sina direktiv här skall ta ställning till.

En fråga gäller vissa aspekter av det materiella konsumentskyddet, nämligen utformningen av försäkringsbolagens avtalsvillkor, bolagens anskaffningsverksamhet och bolagens handläggning av skaderegleringsärenden. En annan fråga avser försäkringsinspektionens roll på konsumentområdet och gränsdragningen mellan inspektionen och konsumentverket/KO (KOV), både i fråga om arbetet med konsumentupplysning och i övrigt. Kommittén har slutligen i uppdrag att överväga inriktningen hos inspektionens tillsynsverksamhet.

Försäkringsverksamheten ställer konsumenterna inför problem som i vissa hänseenden är mera markerade än på andra områden av näringslivet. Det hänger samman med försäkringstjänstens speciella karaktär. Konsumenterna har svårt att analysera sitt försäkringsbehov och att finna den lämpligaste försäkringen i det utbud som finns. Försäkringsbolagens marknadsföring bidrar ibland till svårigheterna genom att t.ex. innehålla överdrivna eller på annat sätt vilseledande uppgifter om produkterna eller ovederhäftiga prisjämförelser. Många gånger har konsumenterna också en oklar bild av vad en viss försäkring omfattar, dvs. vilken risktäckning som den ger. Vidare kan försäkringsvillkoren vara olämpligt utformade, t.ex. genom att inte ha anpassats till ett normalt beteende hos konsumenterna, genom att innehålla termer och uttryck som får konsumenterna att dra felaktiga slutsatser om försäkringens innebörd och omfattning eller genom att vara formulerade eller redigerade så att de är svårlästa. När det inträffat ett skadefall är konsumenterna många

gånger osäkra på hur de skall uppträda, och de är i underläge vid de förhandlingar som äger rum i samband med skaderegleringen. Ett annat problem ligger i att konsumenterna ibland inte vet vilka möjligheter de har att få ett ställningstagande av ett försäkringsbolag i ett skadeärende opartiskt omprövat.

Kommittén har föreslagit att konsumentskyddet på försäkringsområdet skall genomgripande förändras. Organisatoriskt betyder förslaget att försäkringsinspektionen övertar KOV:s nuvarande roll. En följd av detta blir att man för vissa delar av konsumentskyddet - bl.a. övervakningen av marknadsföring och information - ersätter en ordning med judiciellt inslag med en renodlat administrativ. Kommittén har vidare, genom sitt förslag till särskilda materiella bestämmelser i försäkringsrörelselagstiftningen, tagit ställning till vilka krav som skall ställas på försäkringsbolagens marknadsföring och information. Den har likaså tagit ställning till hur systemet för övervakningen av försäkringsbolagens avtalsvillkor skall vara utformat.

Det finns enligt min mening ett nära samband mellan konsumentskyddets organisation och dess innehåll. Man kan därför inte genomföra de förändringar som kommittén har föreslagit innan man utrett frågan om konsumentskyddets inriktning på försäkringsområdet på ett mera ingående och mångsidigt sätt än kommittén hittills har gjort. Uppmärksamheten bör då bl.a. riktas på de faktiska åtgärder som kan behöva vidtas för att förbättra konsumenternas situation, t.ex. i fråga om informationsinsatser, och på frågan med vilken ambition som det konsumentskyddande arbetet bör bedrivas. Av samma skäl anser jag det inte möjligt att biträda kommitténs ställningstagande i frågan hur den materiella regleringen av avtalsvillkorsgranskningen och övervakningen av marknadsföring och information bör se ut.

Till det jag nu anfört kommer att man enligt min mening kan rikta allvarliga praktiska och principiella invändningar mot att försäkringsverksamheten undantas från det system för konsumentskydd som gäller inom näringslivet i övrigt.

Jag skall i det följande utveckla dessa synpunkter.

2 Allmänt om förslaget

Kommittén har anfört att den haft som en utgångspunkt för sin bedömning att konsumenterna "inte i något avseende" skall ha sämre skydd på försäkringsområdet än på andra områden. Men dess förslag har inte grundats på någon analys av de svårigheter som försäkringstagarna ställs inför. Det innehåller därför inte heller några överväganden av vilka brister som kan finnas i dagens konsumentskydd och hur man skall avhjälpa dem. Sådana överväganden måste dessutom göras under hänsynstagande till arten av de erbjudanden som försäkringsbolagen riktar till konsumenterna, men någon beskrivning av dessa har inte gjorts. Det kan tilläggas, att försäkringsbolagen inte bara erbjuder konsumenterna försäkringar av olika slag utan också i viss utsträckning varor, tjänster och andra nyttigheter (t.ex. krediter), något som för övrigt återspeglas i den föreslagna 282 a § försäkringsrörelselagen.

I formellt hänseende har kommitténs nyssnämnda ställningstagande kommit till uttryck i regler om försäkringsbolagens marknadsföring och information, som språkligt utformats i nära anknytning till generalklausulerna i 2 och 3 §§ marknadsföringslagen (MFL). Men sakligt innebär kommitténs förslag att man i fråga om marknadsföring och information avskaffar en ordning, där i sista hand en domstol (marknadsdomstolen) avgör vilken innebörd och räckvidd som generalklusulerna skall ges, och ersätter den med ett rent administrativt förfarande. Kommittén har inte närmare utrett vilken betydelse förändringen har rent principiellt i konsumentpolitiskt hänseende och inte heller vilka konsekvenser

den praktiskt kan få för konsumentarbetets inriktning och omfattning. Klart är i varje fall att konsumentskyddet i vissa hänseenden blir mera begränsat än idag. Det gäller bl.a. möjligheterna för annan än tillsynsmyndigheten att kunna påverka försäkringsbolagens marknadsföring och information (se nedan vid punkt 3) och skyddet mot saluhållandet av farliga och otjänliga varor (se nedan vid punkt 7).

Kommittén har praktiskt taget uteslutande ägnat sin uppmärksamhet åt frågan hur konsumentskyddet rent organisatoriskt skall anordnas, dvs. vilken myndighet som skall ansvara för det. Dess förslag har därför kommit att förmedla den missvisande bilden att de konsumentproblem som finns på försäkringsområdet kan bemästras väsentligen genom att man flyttar över ansvaret för konsumentskyddet från en myndighet till en annan. Redan med hänsyn till att kommittén inte har analyserat vilka resurser som behövs för ett effektivt konsumentskydd saknas det fog för antagandet att konsumentskyddet på försäkringsområdet kommer att bli bättre om kommitténs förslag genomförs. Kommittén har inte redovisat i vilka hänseenden försäkringsinspektionen har möjlighet att - annat än i kraft av sin större försäkringssakkunskap - på ett effektivare sätt än KOV verka för sund marknadsföring och god information och konsumentupplysning. En sådan redovisning hade varit av särskilt värde med hänsyn till att kommittén anser att dess förslag kan genomföras utan att försäkringsinspektionens resurser förstärks på annat sätt än genom att inspektionen tillförs en handläggartjänst.

Enligt min mening finns det däremot en klar risk att konsumentskyddet på försäkringsområdet försämras om kommitténs förslag genomförs.

3 Övervakningen av försäkringsbolagens avtalsvillkor

Kommittén har föreslagit att försäkringsverksamheten liksom hittills skall vara undantagen från tillämpnings-

området för avtalsvillkorslagen (AVL). Ansvaret för övervakningen av avtalsvillkoren skall också i fortsättningen ligga hos försäkringsinspektionen.

Försäkringsrättskommittén föreslog i sitt betänkande (SOU 1977:84) Konsumentförsäkringslag att granskningen av försäkringsbolagens avtalsvillkor inte skulle begränsas till en skälighetsbedömning utan gälla försäkringens ändamålsenlighet. Kommittén tog inte ställning till vilken myndighet som skulle handha kontrollen och hur den skulle anordnas. Några ledamöter och experter förordade dock att ansvaret lades på KOV medan en expert ansåg att det borde ligga på försäkringsinspektionen. Försäkringsrättskommittén pekade på att det finns ett nära samband mellan villkorsgranskningens form och innehåll och hur den organiseras. Efter att ha anfört skäl som talade för de olika lösningarna anförde kommittén att de önskemål som borde tillgodoses vid villkorsgranskningen enligt dess bedömning inte kunde tillgodoses genom vare sig en renodlad "avtalsvillkorsmodell" eller en renodlad "tillsynsmodell". Villkorsgranskningen borde i stället ske i former där båda myndigheternas särskilda kompetens på en gång bäst kom till sin rätt (s. 172 ff).

I direktiven till försäkringsverksamhetskommittén anförs att kommittén bör "överväga villkorsgranskningens roll, inriktning och intensitet". Kommittén skall ta ställning till om granskningen, i enlighet med försäkringsrättskommitténs förslag, bör gälla försäkringens ändamålsenlighet eller om den skall begränsas till villkorens skälighet. Kommittén har också fått i uppgift att utreda skälighetsprincipens betydelse för bl.a. utformningen av försäkringsvillkor. Enligt direktiven bör kommittén vidare överväga om de omständigheter som avgör om premiesättningen för försäkringarna är skälig närmare bör preciseras i lagen.

Sedan direktiven gavs har 282 § lagen om försäkringsrörelse ändrats på så sätt att det nu uttryckligen ställs krav på att försäkringsbolagens villkor är skäliga. I förarbetena har föredragande departementschefen framhållit att denna reglering inte är slutlig och att ett ställningstagande till frågan om inriktningen och organisationen på längre sikt av samhällets kontroll över försäkringsvillkoren bör anstå till dess att försäkringsverksamhetskommittén blivit färdig med sitt arbete (prop. 1979/80:9 s. 25 och 88).

Försäkringsverksamhetskommittén har ännu inte utrett med vilken inriktning och intensitet som villkorsgranskningen bör bedrivas. Utredningen måste i denna del gälla bl.a. frågan om granskningen skall avse en försäkrings ändamålsenlighet eller som idag endast villkorens skälighet och vilka hänsynstaganden som soliditetsprincipen bör medföra vid granskningen. Kommittén har heller ännu inte övervägt vilken innebörd den allmänna skälighetsprincipen bör ha. Jag delar försäkringsrättskommitténs bedömning om sambandet mellan villkorsgranskningens form och innehåll och dess organisation. Enligt min mening bör ett slutligt ställnigstagande till vilken myndighet som skall ha huvudansvaret för villkorsgranskningen därför anstå till dess att de frågor som nyss nämndes har blivit utredda. Ställningstagandet bör också föregås av en beskrivning och analys av villkorsgranskningens hittillsvarande inriktning - då den kunnat ske med stöd av skälighetsprincipen enligt dess nuvarande innebörd - och överväganden av i vilken mån försäkringsverksamhetens speciella karaktär bör påverka villkorsgranskningen. Vid en prövning av det senare slaget bör man bl.a. mot varandra väga de särskilda fördelar och nackdelar som är förknippade med en judiciell prövning enligt "avtalsvillkorsmodellen" å ena sidan och en administrativ villkorsprövning enligt "tillsynsmodellen" å den andra. Mycket talar för att skälen för ett system som möjliggör domstolsprövning är särskilt starka om granskningen även skall avse villkorens ändamålsenlighet. Det finns

också anledning att påminna om att det i direktiven angetts vara en fördel om principiellt betydelsefulla fall kan prövas av domstol. Jag vill heller inte utesluta att den bästa ordningen för övervakningen av försäkringsbolagens villkor kan vara att ansvaret uppdelas mellan försäkringsinspektionen och KOV så att vardera myndigheten har att granska villkoren från sina särskilda utgångspunkter (jfr marknadsdomstolens remissvar över försäkringsrättskommitténs tidigare nämnda betänkande). Det står enligt min mening klart att den lämpligaste modellen i varje fall måste inbegripa ett nära samarbete mellan försäkringsinspektionen och KOV. Hur samarbetet bör utformas - och kanske formaliseras - bör övervägas på ett mera ingående sätt än kommittén hittills har gjort.

4 Övervakningen av försäkringsbolagens marknadsföring och information

Kommittén har föreslagit att försäkringsverksamheten undantas från tillämpningsområdet för MFL. Enligt förslaget skall ansvaret för övervakningen av att försäkringsbolagens marknadsföring inte är otillbörlig och att bolagen lämnar tillräcklig information till konsumenterna föras över från KOV till försäkringsinspektionen.

Enligt min mening har förslaget en rad nackdelar som kommittén inte tillräckligt har tagit hänsyn till. En principiell följd av förslaget är att man ersätter ett tillsynsförfarande med judiciellt inslag med ett rent administrativt förfarande. Man avskaffar möjligheten att få frågor som gäller marknadsföring bedömda i en domstolsmässig ordning, som bl.a. innebär att företrädare för både konsument- och näringsintressen deltar i prövningen. Inte minst med hänsyn till att denna också i fortsättningen skall ske med utgångspunkt i regler som har karaktären av generalklausuler finns det skäl att känna tveksamhet inför förslaget.

Det finns också en rad andra skäl som talar för att den nuvarande ordningen bibehålls.

Försäkringsbolagen använder samma slags marknadsförings-åtgärder som andra företag i näringslivet. De konsument-problem som är förknippade med försäkringsbolagens marknads-föring är av samma slag som på andra områden. Det är därför viktigt att bedömningen av marknadsföringsåtgärder på för-säkringsområdet kan göras enligt samma grunder som inom näringslivet i övrigt. Önskan att få ett likformigt konsu-mentskydd över hela området talar för att MFL också i fort-sättningen är tillämplig på försäkringsbolagens verksamhet. Det kan anmärkas att det för bedömningen av försäkringsbola-gens marknadsföring normalt inte krävs djupgående försäk-ringstekniska kunskaper.

Genom att ansvaret för övervakningen av försäkringsbolagens marknadsföring ligger hos KOV är det möjligt att utnyttja de erfarenheter och den sakkunskap som man får vid granskningen av marknadsföringen på andra områden. Bedömningsgrunder av generell räckvidd som utvecklas vid tillämpningen av MFL kan utnyttjas även vid bevakningen av försäkringsbola-gens verksamhet. Detta kan nedbringa de marginella insatser-na och därmed kostnaderna för övervakningen.

En fördel med det gällande systemet är vidare att tillämp-ningen av MFL kan samordnas med olika informationsinsatser. Detta ökar möjligheterna för ett effektivt konsumentskydd liksom för en förenklad hantering av ärenden och därmed lägre kostnader för detta arbete. Ärendehandläggningen kan samordnas både med utfärdandet av generella riktlinjer för marknadsföringen och med informationsverksamhet genom verkets tidskrifter, kampanjer och utställningar, faktablad och handböcker. Verkets insatser med stöd av MFL utgör samtidigt en naturlig grund för verkets informationsinsatser. En sådan samordning medför att den samlade information som konsumenter-na får blir mera omfattande och vederhäftig än tidigare.

Om KOV förlorar de instrument som MFL tillhandahåller blir möjligheterna sämre att genom åtgärder av detta slag åstadkomma ett effektivt konsumentskydd på försäkringsområdet.

Om försäkringsbolagen undantas från tillämpningsområdet för MFL kommer olika regelsystem att gälla för försäkringsbolagen å ena sidan och deras dotterföretag å den andra. Detta innebär att det blir ett försäkringsbolags sätt att organisera sin verksamhet som avgör vilken lagstiftning som blir tillämplig. Ett likartat problem uppkommer vid trepartsförhållanden. När marknadsföringen av försäkringar sker genom tredje man, t.ex. genom en bilförsäljare eller en resebyrå, kommer **ett** regelsystem - försäkringsrörelselagstiftningen - att gälla för den marknadsföring som försäkringsbolaget själv riktar till konsumenten och **ett annat** - MFL - att gälla för bilföretagets eller resebyråns. Även den marknadsföring som försäkringsbolaget står bakom kommer att vara underkastad MFL när den förmedlas av någon annan, eftersom ingripanden enligt MFL kan riktas inte bara mot den näringsidkare som tillhandahåller en nyttighet utan också mot den som marknadsför denna, t.ex. som förmedlare. Förslaget medför att samma sanktioner inte kommer att kunna användas mot försäkringsbolaget som mot den förmedlande näringsidkaren och att reglerna inte blir konkurrensneutrala.

Den lagtekniska lösning som kommittén har föreslagit medför också på annat sätt att konsumentskyddet på försäkringsområdet kommer att avvika från det som gäller inom näringslivet i övrigt. De straffbestämmelser som finns i MFL (6-8 §§) kommer inte att ha någon motsvarighet på försäkringsområdet. Viktigare är att, till skillnad från vad som gäller enligt MFL, en sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare inte får möjlighet att föra ett ärende vidare till högre instans när tillsynsmyndigheten inte gör detta. Dessutom kommer ingripanden enligt de föreslagna bestämmelserna inte att kunna riktas mot den som medverkar i utformningen av ett försäkringsbolags marknadsföring, t.ex. en reklambyrå.

Det kan tillfogas, att förslaget till 282 a § försäkringsrörelselagen fått en utformning som kan tänkas skapa oklarhet i tillämpningen. Man kan fråga sig om bestämmelsen i p. 1 alls har någon självständig betydelse - och vilken denna i så fall är. Enligt sin ordalydelse tycks mig p. 2 - med sitt vidare tillämpningsområde - också vara tillämplig på den situation som p. 1 tar sikte på.

Det finns också skäl att påminna om att frågan om förhållandet mellan MFL och speciallagstiftning (dock ej försäkringsrörelselagstiftningen) berördes både när 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring kom till och när denna 1975 ersattes av MFL. Vid båda tillfällena avvisade föredragande departementschefen tanken att man från tillämpningsområdet för MFL (resp. 1970 års lag) skulle undanta områden som reglerades av speciallagstiftning med regler om marknadsföring och information (prop. 1970:57 s. 69 och 89 f samt prop. 1975/76:34 s. 113 f).

Det kan slutligen tilläggas att, eftersom marknadsföringslagstiftningen i Danmark, Finland och Norge är tillämplig också på försäkringsbolagens verksamhet, en förändring enligt kommitténs förslag skulle strida mot strävandena att få till stånd nordisk rättslikhet på olika lagstiftningsområden.

5 Tillsynen och övervakningen enligt konsumentkreditlagen

Kommittén har föreslagit att den koppling som idag finns mellan konsumentkreditlagen (KKrL) och MFL skall upphävas. Försäkringsinspektionen skall ensam kunna ingripa om de marknadsrättsliga bestämmelserna i lagen inte efterlevs.

KKrL har bara begränsad betydelse på försäkringsområdet. Den omständigheten att både KO och marknadsdomstolen å ena sidan och försäkringsinspektionen å den andra har vissa befogenheter enligt KKrL har hittills inte inneburit några

olägenheter. Genom att KKrL anknyter till MFL:s sanktionssystem kan visserligen det slutliga resultatet av en konsuments anmälan teoretiskt komma att skifta beroende på till vilken myndighet konsumenten vänder sig. Men att tillsynen vilar på försäkringsinspektionen har i den hittillsvarande tillämpningen av KKrL tolkats så att en anmälan från en konsument mot ett försäkringsbolag enligt KKrL i förekommande fall skulle överlämnas från KOV till försäkringsinspektionen för handläggning.

Några kompetenskonflikter har inte uppstått vid handläggningen av ärenden enligt lagstiftningen. Den nuvarande ordningen lär inte heller ha medfört olägenheter för tillsynsobjekten. Den innebär att varje myndighets särskilda sakkunskap kan tas till vara. Reglerna i KKrL om information innebär en precisering av innehållet i 3 § MFL. En naturlig följd av att MFL även i framtiden är tillämplig på försäkringsområdet är att dess sanktionssystem också kan tillämpas i fråga om sådan information som KKrL tar sikte på. Genom att myndigheterna samråder med varandra kan dubbelarbete och kompetenskonflikter undvikas även i framtiden.

6 Tillsynen av att informationsbestämmelserna i konsumentförsäkringslagen efterlevs

Kommitténs förslag innebär ifråga om konsumentförsäkringslagen (KFL) att informationsbestämmelserna i 5-7 §§ kopplas bort från kontroll- och sanktionssystemet i MFL. Ansvaret för tillämpningen av bestämmelserna förs över från KOV och marknadsdomstolen till försäkringsinspektionen.

Bestämmelsen i 5 § KFL tar sikte på information före köp och innebär en precisering av innehållet i 3 § MFL. Liksom i fråga om KKrL är det en naturlig följd av att MFL även i fortsättningen är tillämplig på försäkringsområdet att dess sanktionssystem också kan tillämpas i fråga om sådan information som avses i 5 § KFL.

Bestämmelserna i 6 och 7 §§ KFL anger vilken information som försäkringsbolagen skall ge efter köp, dvs. sedan marknadsföringen är avslutad. De har därför ett annat tillämpningsområde än 3 § MFL. Men detta bör enligt min mening ingalunda medföra att bestämmelserna frigörs från sanktionssystemet i MFL.

Först kan fastslås att det inte skulle vara lämpligt att lägga ansvaret för tillämpningen av 5 § KFL på **en** myndighet och av 6 och 7 §§ KFL på **en annan**. Arbetet med att utforma riktlinjer för information enligt KFL har visat att man bl.a. måste ta hänsyn till vid vilken tidpunkt konsumenterna kan ha behov av informationen och när de bäst kan tillgodogöra sig den. Bedömningen av om viss information till försäkringstagarna skall lämnas före köp eller först när avtal om försäkring har tecknats måste därför göras i ett sammanhang och av ett och samma organ.

För att ansvaret för tillämpningen av 6 och 7 §§ KFL ligger oförändrat hos KOV talar också att verket genom sin erfarenhet av både informationsfrågor som anknyter till lagstiftning och informationsverksamhet av annat slag har goda förutsättningar att bedöma de olika frågor som kommer upp vid tillämpningen av informationsreglerna i KFL. När man skall ta ställning till vilken information som skall lämnas och när och hur det skall ske krävs inte bara insikt i lagstiftningens krav och i försäkringsteknik utan också i informationsteknik och informationspedagogik.

Lagstiftaren har vid tillkomsten av KFL förutsatt att de informationskrav som uppställs i 5-7 §§ skall konkretiseras i riktlinjer. En av KOV:s arbetsuppgifter består i att utarbeta riktlinjer för marknadsföring, information och produktsäkerhet i fråga om olika varor och tjänster, och verket har stort kunnande på detta område. Detta talar också för att verket även i fortsättningen ansvarar för tillämpningen av informtionsbestämmelserna i KFL. Erfarenheten visar att

den försäkringstekniska sakkunskap som detta arbete kan kräva kan tillgodoses genom samarbete mellan verket, försäkringsinspektionen och försäkringsbranschen.

7 Ansvaret för kompletterande information

Kommittén:s förslag innebär att inspektionen övertar KOV:s ansvar för sådan information som kompletterar den som försäkringsbolagen själva ger. Kommittén har dock inte gjort någon bedömning av vilka informationsinsatser som bör göras och vilka resurser och vilken sakkunskap som kan behövas för informationsverksamheten.

Kommittén förutsätter att inspektionen vid dispositionen av sina resurser tillmäter den kompletterande informationen stor betydelse. Kommittén:s förslag innebär att inspektionen bara får en begränsad resursförstärkning och samtidigt flera nya arbetsuppgifter. Det är mot den bakgrunden inte sannolikt att insatserna kan bli annat än ytterst blygsamma.

De informationsinsatser som hittills har vidtagits - inom ramen för KOV:s ansvar på området - har enligt min mening haft mindre omfattning än som i och för sig varit befogat med hänsyn till konsumenternas behov av information. Konsumenterna har uppenbara svårigheter att orientera sig på försäkringsområdet, och behovet av kompletterande neutral information är större här än på de flesta andra varu- och tjänsteområden. Detta behov gör sig särskilt starkt gällande under tider då hushållens ekonomi är ansträngd. Även om KOV:s resurser för informationsåtgärder naturligtvis är begränsade, tror jag ändå att verket har de bästa förutsättningarna att också i fortsättningen ansvara för den kompletterade informationen. Jag gör denna bedömning främst mot bakgrund av att KOV har stora erfarenheter och särskilt kunnande i informationsfrågor. Det är uppenbart att informationsarbetet måste bedrivas i nära samverkan med försäkringsinspektionen och branschen.

8 Övervakningen av produktsäkerhet m.m.

Kommitténs förslag innebär, att generalklausulen i 4 § MFL om produktsäkerhet m.m. inte längre blir tillämplig på försäkringsområdet. Enligt denna generalklausul kan marknadsdomstolen på talan av KO förbjuda en näringsidkare att till konsument för enskilt bruk saluhålla en vara, som p.g.a. sina egenskaper medför särskild risk för skada på person eller egendom. Detsamma gäller om varan är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål. Ett förbud kan riktas också mot någon som handlar på näringsidkarens vägnar.

Försäkringsbolagen bedriver i viss utsträckning försäljning av varor. Som exempel kan nämnas att det förekommer att de säljer varor som skadats i samband med försäkringsfall, t.ex. bilar, och som övertagits av försäkringstagare. Bolagen kan också, bl.a. som ett led i sin skadeförebyggande verksamhet, tänkas sälja varor med bestämda säkerhetsfunktioner, t.ex. livvästar och brandvarnare (jfr avsnitt 7.4.2).

Även om denna försäljningsverksamhet förmodligen bara kan komma att ha mindre omfattning jämförd med försäkringsbolagens övriga verksamhet, anser jag det ändå betänkligt att utan närmare överväganden av konsekvenserna upphäva det marknadsrättsliga konsumentskydd som idag finns även på försäkringsområdet. Det gäller alldeles särskilt med tanke på karaktären hos de produkter som försäkringsbolagen saluhåller. Både i fråga om skadade varor och varor med säkerhetsfunktioner är konsumentskyddsbehovet i fråga om produktsäkerhet särskilt framträdande. Det är oklart vilka formella möjligheter som försäkringsinspektionen har att ingripa mot försäljningen av farliga och otjänliga varor. Men även om den, som kommittén antar, skulle ha sådan möjlighet, har inspektionen inte de resurser som krävs för en prövning av produkters egenskaper. En sådan prövning bör dessutom ske i samma former, oavsett om den som saluhåller varan är ett försäkringsbolag eller en näringsidkare av annat

slag. 4 § MFL bör enligt min mening mot denna bakgrund vara tillämplig på försäkringsområdet också i fortsättningen.

9 Samarbetet mellan Konsumentverket/KO och försäkrings-inspektionen

Den gränsdragning mellan myndigheterna som jag förordar innebär att båda även i framtiden kommer att ha ett ansvar för konsumentskyddet på försäkringsområdet. KOV bör liksom hittills ansvara för övervakningen av försäkringsbolagens marknadsföring och ha samma uppgifter i anknytning till KKrL och KFL som idag. I kontaktforum kan myndigheterna och branschen hålla varandra underrättade och utbyta erfarenheter i frågor av gemensamt intresse. Genom ett samarbete i denna form och genom kontakter på tjänstemannanivå kan man också i framtiden undvika kompetenskonflikter och dubbelarbete. Ett sådant samarbete innebär också att de kunskaper som myndigheterna har i försäkringsteknik, konsumenträtt och konsumentpolitik kan utnyttjas på bästa sätt och att konsumentskyddet kan bli så effektivt som möjligt. På vissa områden - jag har förut berört avtalsvillkorskontrollen - bör man överväga också andra former för samarbete än de nämnda. Det finns dessutom skäl att tillgodose behovet av löpande samarbete mellan myndigheterna också på annat sätt, nämligen genom att en företrädare för KOV ges plats i inspektionens styrelse. Detta kommer att underlätta samordningen av konsumentskyddande insatser av generell eller principiell karaktär. Det innebär också att inspektionen tillförs allmänt konsumentpolitiskt kunnande och att ett konsumentpolitiskt synsätt kan anläggas på även andra frågor än sådana som gäller avtalsvillkor, marknadsföring och information. Som kommittén framhåller kan inspektionens tillsynsarbete i anknytning till bl.a. skälighetsprincipen redan idag i viss mån sägas vara konsumentskyddande. Också denna verksamhet måste bedrivas med hänsyn tagen till samhällets konsumentpolitik i stort. Att en av ledamöterna i försäkringsinspektionens styrelse har särskild insikt i konsumentfrågor skulle därför ha stor betydelse för ett gott konsumentskydd.

Det bör till sist framhållas att ett samarbete i de former som nämnts bara är befogat om båda myndigheterna har klart definierade uppgifter på konsumentskyddets område. Om KOV i framtiden fråntas ansvaret för övervakningen av försäkringsbolagens marknadsföring och information kommer verket att gå miste om sin problemuppfångning och efter en tid få klart sämre kunskaper om konsumentproblemen och försäkringsverksamheten. Man kan ifrågasätta om det då av resursskäl är ändamålsenligt att verket alls lägger ner arbete på försäkringsfrågor.

Bilaga 6

Sammanställning av remissyttrandena över banklagsutredningens delbetänkande (Ds E 1981: 4) Konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse

Utredningens förslag beträffande konsumentskyddet inom bankområdet har bedömts mycket olika av remissinstanserna. Förslaget stöds bl. a. av fullmäktige i riksbanken och företrädare för bankorganisationerna. Däremot är de som närmast kan anses företräda konsumentintressena, däribland de centrala löntagarorganisationerna, negativa. Konsumentverket anser att ytterligare utredning är erforderlig.

I det följande återges remissinstansernas yttranden i huvudsak i oavkortat skick. Remissvaren vad gäller sammansättningen av bankinspektionens styrelse redovisas dock inte här.

1 Bankinspektionen

Inspektionen får till en början konstatera, att annat inte ifrågasatts än att inspektionen även i fortsättningen skall handlägga *klagomål* från allmänheten enligt samma grunder som nu, dvs. klagomål från kunder som anser sig oriktigt behandlade av bank eller annan institution som står under inspektionens tillsyn. Denna del av inspektionens verksamhet har under senare år vuxit avsevärt och blivit alltmera betydelsefull. Inspektionen har kunnat hjälpa ett stort antal klagande att få rättelse. Klagomålen är samtidigt en viktig informationskälla för inspektionen. Ytterligare en betydelsefull sida av klagomålsprövningen är att den ger inspektionen möjlighet att informera missnöjda bankkunder om hur bankerna arbetar och måste arbeta. Inspektionen har också på olika sätt, bl. a. genom en upplysningsbroschyr, fäst allmänhetens uppmärksamhet på möjligheten att anföra klagomål hos inspektionen.

Klagomålsprövningen inom inspektionen är emellertid en mycket gammal institution. Den började redan före sekelskiftet. Den har, långt före den konsumentpolitiska lagstiftningens tillkomst, gett inspektionen erfarenhet av konsumentfrågor. Allmänna grundsatser om ett korrekt och hänsynsfullt uppträdande mot kunder, som för näringslivet i övrigt under senare år lagfästs genom sådan lagstiftning, hade långt dessförinnan tillämpats av inspektionen inom dess tillsynsområde.

Det kan också förtjäna erinras om de konsumentvårdande uppgifter som inspektionen av gammalt har såsom *prisövervakande myndighet* i fråga om bankernas taxor och avgifter. Denna sida av verksamheten har fått ökad betydelse och krävt ökade insatser fr. o. m. mitten av 1970-talet.

Genom utredningens arbete har på ett klargörande sätt visats att tillämpningen av kontrollen över *avtalsvillkor* inom bankområdet, bör tillkomma bankinspektionen. Huvudskälet är, såsom framhållits, att villkoren i exempelvis ett skuldebrevsformulär måste avvägas både med hänsyn till låntagarens intresse att inte bli otillbörligt hårt behandlad och till insättarnas krav på skydd för de medel som de anförtrott banken, också det ett konsumentintresse. Även i övrigt kan inspektionen ansluta sig till de synpunkter som anförts av utredningen och i det av representanterna för inspektionen och konsumentverket avgivna särskilda yttrandet. Den lagtekniska lösning som valts synes lämplig. Såsom utredningen uttalat – men inte genomfört i sina författningsförslag – bör detsamma gälla i fråga om hypoteksinstitutionerna, kreditaktiebolagen, fondkommissionsbolagen och finansbolagen. På dessa områden kan i stort sett identiska synpunkter anläggas. Även här rör det sig om en avvägning mellan låntagarens intresse och säkerhetsintresset.

Genom vad utredningen anfört står det också enligt inspektionens mening klart att, såsom föreslagits, nuvarande arbetsfördelning mellan inspektionen och konsumentverket i fråga om tillämpningen av *konsumentkreditlagen* bör bibehållas med den modifikationen att nuvarande koppling till marknadsföringslagen upphör. Skälen härför behöver inte upprepas. Inspektionen kan vitsorda, att tillämpningen varit problemfri. Utredningens förslag på denna punkt tillstyrkes helt.

Den svåraste frågan är att finna lämpliga organisatoriska former för att inom inspektionens tillsynsområde genomföra de principer som anges i *marknadsföringslagen*. Här talar var för sig beaktansvärda skäl i olika riktningar. Å ena sidan är det uppenbart att man inom konsumentverket f. n. har bättre kännedom om denna lag, förekommande tvistefrågor och marknadsdomstolens praxis än inom inspektionen. Konsumentverket har bättre kännedom om de allmänna villkor och förutsättningar som gäller för marknadsföring, om vad som därvid är brukligt och om den teknik som användes. Å andra sidan har bankinspektionen bättre kunskap om bankerna och de villkor under vilka de arbetar. Det samarbete som inspektionen har med bankerna på snart sagt alla andra områden ger också inspektionen bättre möjligheter att utan tillgripande av maktmedel vinna gehör för de grundsatser som kommit till uttryck i marknadsföringslagen. Vidare bör, såsom utredningen framhållit, hänsyn tas till bankernas berättigade intresse av att i konsumentfrågor ha att göra med *ett* verk, inte två med olika arbetssätt och måhända skiftande uppfattningar. Det förtjänar också att påpekas, att inspektionen av gammalt måst ägna uppmärksamhet åt bankernas marknadsföring, nämligen utifrån banklagstiftningens allmänna sundhetskrav. Utgångspunkten har härvid alltså varit en annan än marknadsföringslagen, men några klara skiljelinjer har inte funnits som utan vidare kunnat användas i alla situationer. Sundhetssynpunkter har varit helt dominerande, exempelvis när inspektionen ingripit mot en bank som

marknadsfört sin fastighetsförmedling under hänvisning till att denna står bankens kreditavdelning närmare än vad andra fastighetsmäklare gör. Däremot kan såväl sundhetssynpunkter som principerna i marknadsföringslagen bli aktuella i fråga om överdrivna eller olämpligt utformade förmånserbjudanden vid överflyttning av inlåningsmedel från annan bank. Gränsdragningsfrågorna har dock under senare år kunnat lösas i samförstånd mellan verken.

Mot bakgrund av de skäl som sålunda kan anföras till förmån för olika lösningar men också i medvetande om frågans kontroversiella karaktär och behovet av ett harmoniskt samarbete mellan de berörda verken har inspektionens representanter med inspektionens stöd inom utredningen förordat den kompromisslösning som innefattas i det av dem tillsammans med konsumentverkets representant avgivna särskilda yttrandet.

Utredningen har emellertid inte godtagit denna lösning utan ansett de skäl som talar för att inspektionen har tillsynen även över bankernas marknadsföring överväga. Inspektionen får framhålla att den givetvis är beredd att ta på sig de uppgifter som anförtros den av statsmakterna. Såvitt inspektionen kunnat finna har dock i betänkandet inte anförts några för inspektionen förut okända synpunkter som skulle ge inspektionen anledning att frånfalla sitt tidigare ställningstagande, då den uttalade sitt stöd för det förslag som framlades för utredningen och som närmare utvecklats i det särskilda yttrandet.

– – –

Vad utredningen anfört om lösningen av konsumenttvister föranleder ingen erinran.

Utredningens förslag om ett *kontaktforum* för konsumentfrågor inom bankområdet med representanter för inspektionen, konsumentverket och de olika bankinstituten finner inspektionen värdefullt. Det kan därför tillstyrkas i princip. Med hänsyn till det nära samarbete som inspektionen har med näringsfrihetsombudsmannen bör även en representant för denne ingå i ett sådant forum. Detta bör emellertid, som förordas i det av inspektionens och konsumentverkets företrädare avgivna särskilda yttrandet, få formen av en till inspektionen knuten rådgivande nämnd. Därigenom får organet större stadga och kan bättre fullgöra sin uppgift att skapa förutsättningar för ett fördjupat samarbete mellan inspektionen och övriga konsumentvårdande myndigheter. För att markera den vikt inspektionen fäster vid de konsument- och näringsfrihetsrättsliga frågorna synes det värdefullt att inspektionens chef ingår som ordförande i nämnden med en representant från allmänna avdelningen, där huvudparten av dessa ärenden handläggs. Frågor av väsentligt eller principiellt intresse, som nämnden behandlat, bör anmälas i bankinspektionens styrelse. Nämnden bör härvidlag äga initiativrätt. (Jmfr dock bilaga 5 punkt 1)

Reservation av bankinspektör H H Abelin

Jag, som inte kunde deltaga i inspektionens beslut att stödja den nämnda kompromisslösningen, ansluter mig till majoritetens remissyttrande utom såvitt avser marknadsföringsdelen. I de frågor som där behandlas har jag följande uppfattning.

Även om en uppdelning enligt det anförda kunnat göras mellan verken anser jag det dock vara en i hög grad orationell lösning. Som framgår av majoritetens beskrivning av förhållandena är det nämligen ofta svårt att upprätthålla några klara skiljelinjer vid tillämpningen av marknadsföringslagen och banklagens "sundhetsparagraf". Detta skulle också med nödvändighet komma att drabba bankerna och andra tillsynsobjekt. Ett fall där denna fråga kommit att ställas på sin spets utgjorde annonseringen i dagspressen beträffande ett par aktiefonder för en tid sedan. Bankinspektionen ställde sig kritisk till annonseringen med tanke på den banketiska sidan men ansåg sig böra lämna över ärendet till KO för bedömning av huruvida annonseringen kunde anses vara vilseledande enligt bestämmelserna i marknadsföringslagen. Enligt min mening hade det naturliga varit att bankinspektionen hade kunnat göra en samlad bedömning av de två frågorna och låtit dessa komma till uttryck i ett och samma yttrande. Detta hade med all sannolikhet varit till gagn för aktiefonderna, som då hade sluppit en onödig väntan på att frågorna skulle avgöras från skilda utgångspunkter av resp. verk. Motsvarande synpunkter kan enligt min mening läggas på bankernas då och då återkommande förmånserbjudanden av varierande slag.

Från de anförda synpunkterna anser jag någon tvekan inte kunna råda om att den både från bankernas men också från tillsynssynpunkt ändamålsenligaste lösningen är att bankinspektionen tilläggs befogenheter att vaka över att bankerna – och jämställda institut – efterlever de marknadsföringsmässiga reglerna. Jag delar därför utredningens förslag i detta avseende liksom den av utredningen föreslagna lagtekniska lösningen. Med hänsyn till att ett särskilt organ för behandling av konsumentfrågor föreslås inrättat, synes KO:s synpunkter i sådana frågor kunna tas till vara utan att särskild representant för KO dessutom skall ingå i inspektionens styrelse. Utredningsförslaget i marknadsföringsdelen bör därför genomföras oberoende av om någon ändring sker i styrelsefrågan. I detta hänseende delar jag sålunda majoritetens uppfattning.

2 Försäkringsinspektionen

I fråga om *marknadsföring, information i övrigt och avtalsvillkor* har banklagsutredningen, utgående från den principiella utgångspunkten, att specialmyndigheter på vissa verksamhetsområden skall handha all till tillsynsområdena hörande problematik, föreslagit, att ansvaret för marknads-

förings- och informationsområdena läggs hos bankinspektionen. Försäkringsinspektionen delar denna principiella syn. Inspektionen vill därutöver – med hänsyn till att försäkringsverksamhetskommittén f. n. är sysselsatt med motsvarande frågor – endast anföra några synpunkter på förslaget om inrättande av ett kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet. I betänkandet anföres (sid. 73) att konsumentverket sedan år 1975 haft en dylik överläggningsform med försäkringsbranschen och erfarenheterna av detta samarbetsorgan har varit goda. Då inte enbart företrädare för försäkringsbranschen ingått i detta kontaktforum utan även försäkringsinspektionen varit representerad där och aktivt deltagit i samarbetet på försäkringsområdet kan inspektionen för sin del vitsorda det gjorda omdömet. Inspektionen vill därför tillstyrka inrättandet av ett sådant samrådsorgan även på bankområdet, men vill ifrågasätta om detsamma – såsom föreslagits – organisatoriskt bör vara fristående. Med utredningens lösning att bankinspektionen skall ha det övergripande tillsynsansvaret synes det naturligare med en organisatorisk anknytning till inspektionen. Mot bakgrunden av egna erfarenheter vill försäkringsinspektionen också ifrågasätta om inte en representant för näringsfrihetsombudsmannen borde ingå i ett sådant kontaktforum. Inspektionen förutsätter därvid att de konkurrensrättsliga tillsynsfrågorna blir föremål för banklagsutredningens övervägande i dess fortsatta arbete.

3 Statskontoret

Statskontoret delar utredningens uppfattning att övervägande skäl talar för att samla tillsynsuppgifterna avseende konsumentskyddet inom bankområdet hos bankinspektionen på det sätt som föreslagits. En samverkan i mer organiserad form bör dock enligt verket komma till stånd mellan bankinspektionen och konsumentverket för att båda myndigheternas erfarenhet och kompetens på ett smidigt sätt skall kunna tas tillvara i arbetet. Som utvecklas närmare i det följande har statskontoret dock en jämfört med utredningen något avvikande uppfattning om hur denna samverkan bör organiseras.

Om en verksamhet står under statlig tillsyn genom en särskild tillsynsmyndighet bör enligt statskontorets mening den principen gälla att tillsynsuppgifter som har ett naturligt samband så långt möjligt samlas hos denna myndighet. Det fordras starka skäl för att man skall ha en annan ordning.

Statskontoret konstaterar att bankinspektionen redan genom sin allmänna tillsynsfunktion – utan stöd av den konsumenträttsliga lagstiftningen – har att bevaka konsumentintressen. Det grundläggande konsumentskyddet har sedan lång tid tillvaratagits genom banklagstiftningen. Bankinspektionens tillsynsuppgifter har i ökad utsträckning inriktats på att tillva-

rata låntagares och andra bankkunders intressen. Bankinspektionen har under senare tid anförtrotts att granska avtalsvillkor på bankområdet. Avtalsvillkorslagen har inte gjorts tillämplig på verksamhet som står under bankinspektionens tillsyn. Likaså har inspektionen blivit tillsynsmyndighet beträffande bankernas marknadsföring av kredit enligt konsumentkreditlagen. Dessa senare uppgifter avseende avtalsvillkor och krediter har ålagts bankinspektionen efter prövning av statsmakterna. Vid tillkomsten av marknadsföringslagen diskuterades över huvud taget inte frågan om bankverksamheten borde regleras på annat sätt än övrig näringsverksamhet.

Enligt statskontorets mening bör man nu skapa en organisation för konsumentfrågorna inom bankområdet som ger en klarare arbets- och ansvarsfördelning mellan berörda organ, som samordnar kontakterna, förenklar administrationen och som på ett effektivt sätt tar tillvara den särskilda sakkunskap och erfarenhet som erfordras för arbetet. Statskontoret anser att den rationellaste lösningen erhålls om samtliga aktuella tillsynsbefogenheter läggs på bankinspektionen. Kontakterna med banker och allmänhet underlättas om dessa i bankfrågor får en och samma myndighet att kommunicera med. Ärendehandläggningen bör vidare kunna förenklas och man undviker att en och samma företeelse kan komma att prövas av såväl inspektionen med stöd av banklagarna som av de konsumentpolitiska organen med stöd av konsumentlagstiftningen.

För den lösning som utredningen föreslår avseende tillsynsfunktionen talar enligt statskontoret också det förhållandet att bankverksamheten är av särskild karaktär och ingående reglerad i lagar och författningar. Härigenom har bankkundernas intressen i hög grad tillgodosetts. Marknadsföringsärendena på bankområdet är vidare av mindre omfattning än på många andra områden av näringslivet som konsumentverket bevakar. Statskontoret har för sin del svårt att se att det skulle fordras insatser av större omfattning för att stödja aktuella konsumenter som skulle motivera särskilda åtgärder från konsumentverkets sida. Konsumentverket tvingas rimligen fortsättningsvis prioritera sina insatser till förmån för angelägnare områden, inte minst mot bakgrund av de besparingsanvisningar som utfärdats av statsmakterna och som beträffande konsumentverket fått en strängare form än de generella.

Att ett samarbete i mer organiserad form mellan bankinspektionen och konsumentverket bör komma till stånd finner statskontoret vara en förutsättning för den föreslagna lösningen. Statskontoret tillstyrker i huvudsak utredningens förslag avseende kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet. Härvid bör också kunna prövas att låta en representant för näringsfrihetsombudsmannen delta i ett sådant forum. Statskontoret kan dock inte dela utredningens uppfattning att man bör bygga upp ett samrådsorgan som organisatoriskt är fristående från myndigheterna. Den samverkan som diskuteras bör kunna ske på ett enkelt och naturligt sätt och

som en del i myndigheternas ordinarie arbete. Bankinspektionen bör vara sammankallande och sköta erforderligt sekretariatsarbete. Konsumentverket skall enligt sin instruktion samråda med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor. Även en skyldighet för bankinspektionen att samråda med konsumentverket bör skrivas in i dess instruktion.

4 Riksrevisionsverket

Riksrevisionsverket (RRV) tillstyrker banklagsutredningens förslag att samla tillsynsuppgifterna inom bankområdet till bankinspektionen. Förutom de motiv utredningen redovisat vill RRV betona att den föreslagna begränsningen för de konsumentpolitiska organens – konsumentverket m. fl. – tillsynsverksamhet innebär att dessa organ kan avstå från att bygga upp den kunskap och kompetens inom bankområdet som till stor del redan finns inom bankinspektionen. RRV bedömer även att den föreslagna avgränsningen är enkel att genomföra i praktiken. Utredningen föreslår att behovet av konsumentpolitisk samordning och information mellan främst konsumentverket och bankinspektionen skall tillgodoses genom bl. a. bildandet av ett kontaktforum. Enligt RRVs mening saknas motiv för att det nödvändiga samarbetet skall formaliseras genom ett särskilt av regeringen bildat samrådsorgan. Samråd bör som hittills ske genom de vanliga kontaktvägarna mellan myndigheterna och på dessas ansvar. Det innefattar även de ev. gemensamma organ myndigheterna själva inrättar.

5 Kommerskollegium

Kollegiet tillstyrker utredningens förslag att bankinspektionen får ett generellt ansvar för konsumentskyddet på bankområdet. Härigenom torde bankinspektionens speciella kompetens och erfarenheter bäst tillvaratas samtidigt som det synes mest rationellt att endast en myndighet handhar konsumentfrågor på bankområdet. Kollegiet har heller inget att erinra mot utredningens förslag till lagteknisk lösning av den förändrade ansvarsfördelningen mellan bankinspektionen och konsumentverket. Vidare synes det rimligt att en representant för konsumentverket ingår i bankinspektionens styrelse. Vad slutligen gäller förslaget om inrättande av ett kontaktforum för konsumentfrågor på bankområdet kan ett sådant säkert vara av värde. Däremot har kollegiet svårt att se varför ett sådant organ skulle behöva göras organisatoriskt fristående från bankinspektionen.

6 Stockholms Handelskammare

Handelskammaren tillstyrker att tillsynen över konsumentskyddet inom bankområdet sammanförs under bankinspektionen.

Enligt Handelskammarens mening är det väsentligt att tillsynsverksamhet av detta slag inte splittras på flera myndigheter. Bankinspektionens kompetens och erfarenhet utgör därvid övertygande skäl för den föreslagna lösningen. Även administrativa och samhällsekonomiska överväganden talar för att tillsynsuppgifterna bör samlas hos bankinspektionen.

Handelskammaren delar utredningens uppfattning att det kan finnas skäl för ett närmare samråd mellan inspektionen och konsumentverket när det gäller konsumentfrågorna. Handelskammaren vill dock ifrågasätta behovet av ett organisatoriskt fristående samrådsorgan. En sådan lösning kan leda till krav på nya resurser och ökad byråkrati. Samrådet synes mycket väl kunna åstadkommas inom ramen för verkens normala verksamhet. Handelskammaren förordar att en sådan lösning prövas i det fortsatta utredningsarbetet.

7 Skånes Handelskammare

Handelskammaren tillstyrker att tillsynen över konsumentskyddet inom bankområdet sammanförs under bankinspektionen. Bankinspektionens kompetens samt värdet av att inte splittra en tillsynsverksamhet av detta slag på flera myndigheter utgör övertygande skäl för den föreslagna lösningen. Härtill skall läggas att det även från konsumenternas synpunkt torde vara en fördel med endast ett tillsynsorgan. Vad som i ett av några ledamöter avgivit särskilt yttrande sägs om vikten av att tillvarata konsumentverkets erfarenhet beträffande viss konsumenträttslig lagstiftning förändrar inte denna bedömning. Genom det föreslagna samrådet mellan bankinspektionen och konsumentverket kan, där så erfordras, konsumentverkets kompetens på ett smidigt sätt tillföras inspektionen. Även förslaget att låta en representant för konsumentverket ingå i bankinspektionens styrelse torde kunna bidra till att de erfarenheter som finns på konsumentverket kan utnyttjas i erforderlig mån. Den lagtekniska lösningen av den förändrade ansvarsfördelning som förordas av utredningen kan också tillstyrkas av Handelskammaren.

Även förslaget att inrätta ett samrådsorgan mellan inspektionen och konsumentverket biträds av Handelskammaren, med hänsyn till vad som sagts ovan. Handelskammaren vill emellertid ifrågasätta det fördelaktiga i att göra detta organ organisatoriskt fristående från myndigheterna. En sådan lösning kan leda till krav på nya resurser och ökad byråkrati. Det önskade informationsutbudet torde organisatoriskt väl kunna åstadkom-

mas genom ett organ som är knutet till bankinspektionen. Handelskammaren förordar att en sådan lösning prövas i det fortsatta beredningsarbetet.

8 Marknadsdomstolen

Utredningens förslag innebär en genomgripande förändring av det konsumenträttsliga systemet vad gäller tillämpningen av marknadsföringslagen (1975: 1418) och konsumentkreditlagen (1977: 981) på bankområdet. Enligt nuvarande ordning fungerar konsumentombudsmannen (KO) som ett partsorgan, och i den mån överenskommelse ej kan träffas mellan denne och berörda näringsidkare avgörs förekommande tvistefrågor av en opartisk instans, marknadsdomstolen. Rättsreglernas innehåll preciseras efter hand genom domstolens praxis. Lagstiftaren har således inrättat ett domstolsmässigt förfarande för rättstillämpningen på detta lagstiftningsområde. Enligt betänkandet kommer denna processuella ordning att beträffande bankerna ersättas med ett administrativt förfarande, enligt vilket bankinspektionen ersätter KO och marknadsdomstolen. Inspektionen får således ställning som både åklagare och domstol.

Enligt marknadsdomstolens uppfattning har utredningen underskattat värdet av att ha ett domstolsförfarande för rättstillämpningen på konsumentområdet. I betänkandet förefaller huvudfrågan vara begränsad till att gälla huruvida vissa tillsynsuppgifter skall fullgöras av bankinspektionen eller konsumentverket (KOV). Marknadsdomstolen och dess roll behandlas ytterst summariskt. Visserligen innehåller den del av betänkandet som beskriver den nu gällande ordningen en redogörelse för marknadsdomstolen och dess funktion. Härtill sker dock ingen anknytning i betänkandets överväganden. Överhuvudtaget berörs inte marknadsdomstolen här närmare, och frågan vilket värde ett partsförfarande av domstolskaraktär kan ha diskuteras inte. Diskussionen i betänkandet är därför ofullständig och förs från delvis oriktiga utgångspunkter.

Marknadsdomstolen vill i detta sammanhang framhålla att det vid tillämpningen av lagstiftningen på konsumentområdet inte sällan uppkommer rättsliga problem av komplicerat slag. Såsom exempel kan nämnas frågan huruvida ingripande med stöd av marknadsföringslagen kan ske utan hinder av tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Enligt marknadsdomstolens uppfattning är ett domstolsförfarande bäst lämpat för avgörandet av frågor av nu berört slag. Det ter sig snarast något egendomligt att sådana spörsmål skulle prövas i administrativ ordning. Direkt olämpligt torde det vara att gränsdragningen mellan kommersiell reklam och s. k. åsiktsannonsering skulle ankomma på regeringen såsom besvärsinstans.

Marknadsdomstolen är självfallet medveten om att bankernas verksamhet i flera hänseenden är av annan karaktär än andra näringsidkares.

Speciell lagstiftning reglerar ingående verksamheten på detta område, och samhället kontrollerar genom bankinspektionen och andra myndigheter bankinstituten. Marknadsdomstolen kan emellertid inte finna att dessa förhållanden motiverar den förändring av lagstiftningen som utredningen föreslår. Framför allt är det svårt att inse att hänsyn till bankverksamhetens speciella karaktär, banklagstiftningen eller den av samhället förda penning- och kreditpolitiken skulle utgöra skäl att flytta kontrollen över bankernas marknadsföring till bankinspektionen. Tvärtom torde regelmässigt bankernas marknadsföringsåtgärder böra bedömas enligt samma principer som andra näringsidkares.

Utredningen har som grund för sitt ställningstagande anfört bl. a. att tillsynsbefogenheterna rörande viss verksamhet bör koncentreras till en och samma myndighet. Härigenom undviks enligt utredningen dubbelarbete och kompetenskonflikter. Marknadsdomstolen vill här till att börja med framhålla att en koncentration av nu angivet slag inte alltid medför fördelar. Att i alltför stor utsträckning samla tillsynsbefogenheterna hos en myndighet kan leda till en avskärmning från utvecklingen på andra områden. Vidare förtjänar påpekas att bankerna även efter ett genomförande av utredningens förslag skulle vara underkastade tillsyn av andra myndigheter än bankinspektionen. Exempelvis övervakar datainspektionen efterlevnaden av bl. a. datalagen, och näringsfrihetsombudsmannen har tillsynsbefogenheter på bankområdet enligt konkurrensbegränsningslagen. Även här torde det inte kunna uteslutas att det föreligger vissa risker för dubbelarbete och kompetenskonflikter. Dessa risker har uppenbarligen inte föranlett lagstiftaren att koncentrera tillsynen till bankinspektionen, utan det har befunnits mest ändamålsenligt att den myndighet som satts att bevaka viss lagstiftning får göra detta i full utsträckning, oberoende av att vissa tillsynsobjekt står under annan myndighets tillsyn enligt annan lagstiftning. Marknadsdomstolen anser att detta synsätt har bärkraft även på det konsumenträttsliga området. De risker för dubbelarbete och kompetenskonflikter som här kan föreligga har i betänkandet tillmätts stor betydelse utan att de närmare konkretiserats. Enligt marknadsdomstolens uppfattning torde riskerna vara små och i vart fall väga lätt vid en jämförelse med de skäl som talar för att nuvarande ordning får bestå.

Marknadsdomstolen kan alltså inte finna att det finns tillräckliga skäl att genomföra den av utredningen föreslagna förändringen. Särskilt vad gäller marknadsföringslagens tillämpning avstyrker marknadsdomstolen bestämt utredningsförslaget. Domstolen ställer sig också avvisande till den föreslagna förändringen i konsumentkreditlagen, särskilt som den hittillsvarande ordningen inte kan sägas ha inneburit några olägenheter av betydenhet.

Skulle likväl tillsynsbefogenheterna på bankområdet förändras i den riktning utredningen föreslagit och tillsynsregler tas in i banklagstiftningen som motsvarighet till 1 § avtalsvillkorslagen (1971: 112) och 2 och 3 §§ marknadsföringslagen, vill marknadsdomstolen framhålla följande. Nyss-

nämnda paragrafer är allmänt hållna generalklausuler som konkretiseras genom marknadsdomstolens praxis. När denna lagstiftningsteknik valdes, var det en förutsättning att den närmare rättsbildningen skulle ankomma på ett organ av domstolskaraktär. Utredningsförslaget innebär att generalklausulerna förs över till banklagstiftningen men att deras närmare innebörd på bankområdet skulle utformas i ett administrativt förfarande. Man skulle således på detta område få en utveckling genom administrativ praxis, som blir parallell med rättsbildningen på det konsumenträttsliga fältet i övrigt. Några garantier för en enhetlig och konsekvent praxis på de båda områdena finns inte, vilket blir speciellt olämpligt om generalklausulerna har nära nog identisk ordalydelse. Marknadsdomstolen avstyrker därför den lagtekniska lösning som föreslagits. Om bankinspektionen anses böra få vidgade befogenheter, bör bestämmelserna utformas på ett sätt som inte ger det oriktiga intrycket att det konsumenträttsliga regelsystemet trots förändringen är detsamma på bankområdet som i övrigt. Utredningen har vidare föreslagit vissa förändringar i förordningen (1979: 740) med instruktion för bankinspektionen. Vad gäller den föreslagna ändringen i 3 § i förordningen har marknadsdomstolen för sin del ingen erinran. Tvärtom synes det – oavsett hur tillsynsbefogenheterna på bankområdet utformas – fördelaktigt med en föreskrift om samråd mellan bankinspektionen och konsumentverket.

9 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

NO delar banklagsutredningens grundläggande bedöming att det behövs en aktiv konsumentpolitik även inom bankområdet. Det finns behov av ett längre gående och framför allt mera preciserat konsumentskydd än det som ges i banklagstiftningen. Konsumentlagstiftningen tillämpas redan också i stor utsträckning på bankområdet och detta förhållande är i dag knappast kontroversiellt.

Frågan hur tillsynen enligt konsumentlagstiftningen skall organisaras på bankområdet är emellertid fortfarande i viss mån kontroversiell. Olika synsätt och intressen står här emot varandra. Det gäller nu att åstadkomma en lösning som har förutsättningar att fungera på ett rationellt sätt i framtiden. Den lösning som nu väljs på bankområdet torde även i tillämpliga delar kunna stå som förebild för hur motsvarande frågor skall lösas på försäkringsområdet.

Utredningen ställer upp två renodlade modeller för hur tillsynen skall organiseras, bankinspektionsmodellen och konsumentverksmodellen.

Fördelarna med "bankinspektionsmodellen" ligger i att tillsynsbefogenheterna rörande bankverksamhet och annan liknande verksamhet koncentreras till en och samma myndighet. Härigenom skapas förutsättningar för att undvika kompetenskonflikter och dubbelarbete. Bankinspektionens särskilda branschkunskaper tillvaratas i alla uppkommande frågor.

I "konsumentverksmodellen" får den myndighet som särskilt satts att bevaka konsumentlagstiftningen möjlighet att göra detta i full utsträckning utan undantag för vissa branscher. Härigenom tar man bl. a. tillvara konsumentverkets och marknadsdomstolens breda erfarenhet av konsumentfrågor och undviker att praxis utvecklas olika beroende på vilken myndighet som utövar tillsynen.

Utredningen har på anförda skäl funnit att tillsynsuppgifterna beträffande konsumentlagstiftningen bör anförtros bankinspektionen.

NO finner det svårt att ensidigt förorda den ena eller den andra av de båda tillsynsmodellerna. Tillsynsuppgifterna beträffande konsumentlagstiftningen kan i och för sig troligen fullgöras på ett godtagbart sätt hos både bankinspektionen och konsumentverket. Bådas specialistkompetens på respektive områden bör under alla omständigheter tillvaratas. En avgränsning av myndigheternas ansvarsområden måste dock finnas och frågan är då vad som är mest rationellt. Utredningen har inte påvisat några mera påtagliga praktiska problem med nuvarande uppdelning mellan myndigheternas ansvarsområden. Den modell som bankinspektionens och konsumentverkets representanter i utredningen förordar går också i stort sett ut på att nuvarande ordning på det organisatoriska planet bibehålls. Detta innebär att granskning av bankernas avtalsvillkor görs av bankinspektionen. De befogenheter som ges myndigheterna gentemot bankerna och andra kreditinstitut enligt marknadsföringslagen utövas av konsumentverket och marknadsdomstolen. Tillsynen av frågor enligt konsumentkreditlagen ligger till viss del både hos bankinspektionen och konsumentverket.

NO finner efter att ha tagit del av de skäl för och emot olika lösningar som anförts i utredningen och det särskilda yttrandet att övervägande skäl talar för att behålla nuvarande ordning i enlighet med vad som anförs i det särskilda yttrandet. Denna lösning synes innefatta en rimlig och rationell avvägning mellan de motstående intressen som gör sig gällande i tillsynsfrågan.

NO anser alltså att bankinspektionen även fortsättningsvis bör anförtros att bedöma om villkor som bank tillämpar är oskäliga mot konsumenterna och därvid även väga in banklagstiftningens krav på bankerna och de speciella penning- och kreditpolitiska aspekter som kan göra sig gällande. För att undvika gränsdragningsproblem och olikformig behandling beroende på hur bankerna väljer att organisera sin verksamhet bör övervakningen av avtalsvillkoren omfatta all verksamhet som står under inspektionens tillsyn.

När det gäller marknadsföringsfrågorna anser NO emellertid inte att det föreligger tillräckliga skäl att bryta ut dessa frågor och behandla dem på annat sätt än i den ordning sm gäller generellt för alla branscher. Befogenheterna att ingripa mot otillbörlig marknadsföring och att meddela informationsföreläggande bör enligt NOs mening även i fortsättningen ligga hos

konsumentverket/KO och marknadsdomstolen. NO vill i sammanhanget framhålla att det ligger ett betydande värde i de nuvarande domstolsmässiga formerna för behandlingen av dessa frågor. Motsvarande ordning återfinns på konkurrenslagstiftningens område där man dessutom skiljt mellan den "åtalade" instansen, NO och den utredande, statens pris- och kartellnämnd. Denna ordning har enligt NOs uppfattning fungerat väl även på bankområdet. Att ifråga om tillämpningen av marknadsföringslagen undanta bankerna och andra kreditinstitut och ersätta nuvarande ordning med en prövning helt i administrativa former hos bankinspektionen anser sig NO alltså inte kunna tillstyrka.

Den nuvarande ordningen ifråga om tillsyn och övervakning enligt konsumentkreditlagen innebär onekligen vissa risker för kompetenskonflikter och dubbelarbete mellan bankinspektionen och konsumentverket/KO. Med hänsyn främst till vad som anförs i det särskilda yttrandet om att några praktiska problem knappast uppstått i detta hänseende vid tillämpningen av lagen finner NO inte tillräckliga skäl till ändringar. Om det ändå skulle befinnas mest ändamålsenligt att ansvaret för handläggningen av hithörande frågor förs över till en myndighet ligger det enligt NO närmast till hands att låta bankinspektionen helt ta över ansvaret. NO kan inte heller finna skäl till allvarligare invändningar mot en sådan lösning.

Utredningens förslag till lagteknisk lösning i de fall då bankinspektionen anförtros övervakning och tillsyn på bankområdet innebär att man till banklagarna överför ordalydelsen i generalklausulerna i 1 § avtalsvillkorslagen och 2 och 3 §§ marknadsföringslagen. NO känner viss tveksamhet till en sådan lösning eftersom den kan ge det oriktiga intrycket att det är fråga om samma typ av prövning hos bankinspektionen å ena sidan och konsumentverket/KO och marknadsdomstolen å andra sidan. Som NO tidigare framhållit finns det en viktig principiell skillnad mellan de båda prövningsförfarandena. En annan lösning än ett ordagrant överförande av generalklausulerna till banklagstiftningen vore därför att föredra.

För att tillvarata kunskapen hos respektive myndighet och undvika dubbelarbete och kompetenskonflikter erfordras samråd mellan bankinspektionen och konsumentverket/KO i konsumentfrågor inom bankväsendet. NO tillstyrker förslaget att i bankinspektionens instruktion ta in en föreskrift om samråd med konsumentverket. I konsumentverkets instruktion finns redan en föreskrift om samråd med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor. NO vill här nämna att NO enligt sin instruktion skall samråda med bankinspektionen, försäkringsinspektionen, statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket. NOs erfarenhet är att sådant informellt samråd är ett smidigt sätt att undvika dubbelarbete och kompetenskonflikter mellan myndigheter i de fåtaliga fall sådana problem uppstår. NO har också som praxis att i de fall det aktualiseras att driva ett ärende till marknadsdomstolen inom bank- och försäkringsområdena genom remissförfarande låta respektive inspektionsmyndighet yttra sig före

NOs slutliga ställningstagande. Ett motsvarande förfarande på det nu berörda området borde ge grund för en lämplig avbalansering av de intressen som respektive myndighet har att tillvarata vid fullgörande av sina ämbetsuppgifter.

NO kan emellertid inte tillstyrka förslaget att inrätta ett särskilt samrådsorgan för konsumentfrågor där även bankinstituten skall vara representerade. Förslaget innebär risker för onödig byråkratisering och kostnadskrävande administration. Givetvis skall dock myndigheterna då de finner det påkallat kunna inbjuda banker, andra kreditinstitut eller deras organisationer att diskutera olika konsumentfrågor. Detta bör kunna ske utan någon på förhand given organisatorisk ram i form av ett kontaktforum eller en rådgivande nämnd.

10 Konsumentverket

Allmänt

Banklagsutredningen har enligt sina direktiv haft till uppgift att överväga vad som bör gälla i fråga om bankinspektionens granskning av bankernas verksamhet i syfte att i skilda hänseenden ge ett konsumentskydd åt bankkunderna. Därvid skulle särskild uppmärksamhet ägnas åt gränsdragningen mellan inspektionens och bl a konsumentverkets verksamhet.

Avsikten med utredningen har således varit att se över inspektionens konsumentskyddande arbete. Utredningen utgör därigenom ett led i det konsumentskyddande lagstiftningsarbete som pågått under lång tid. Utöver marknadsföringslagen och avtalsvillkorslagen har lagar med inriktning på mer avgränsade områden tillkommit. Nu senast har riksdagen beslutat om en konsumentförsäkringslag som träder i kraft vid årsskiftet 1980/81. Den innehåller regler av såväl näringsrättslig som civilrättslig art och syftar till att ge konsumentskydd som uppfyller högt ställda krav. De näringsrättsliga reglerna ansluter till 3 § marknadsföringslagen och innebär en precisering och vidareutveckling av informationskraven på försäkringsområdet. Konsumentförsäkringslagens informationsregler är mer långtgående än 3 § marknadsföringslagen även så tillvida att krav ställs på information under avtalstiden och således utan samband med marknadsföringsåtgärd.

I likhet med försäkringsområdet är bankområdet ett område med särskilda problem för konsumenterna. Det innefattar tjänster av ekonomisk art som ställer avsevärda krav på konsumentens förmåga att tillvarata sina intressen. Konsumenternas problem avviker, i likhet med vad som är fallet på försäkringsområdet, från konsumenternas problem på marknaden i övrigt. En översyn av konsumentskyddet på bankområdet är därför angelägen liksom att åtgärder vidtas för att anpassa den specialreglering som finns på området till högt ställda konsumentkrav. En naturlig och nödvän-

dig utgångspunkt för detta arbete måste vara konsumenternas situation och problem. Konsumentverket anser det otillfredsställande att banklagsutredningen lagt fram förslag till lagändringar och organisatoriska förändringar utan att grunda dessa förslag på en kartläggning och analys av konsumenternas problem. Utredningen har ej ens funnit anledning att redovisa vilka tjänster bankerna erbjuder konsumenterna. Utredningens förslag har därför inte heller anpassats till de speciella förhållanden som råder på bankområdet. Förslaget innebär i stort endast att vissa bestämmelser i marknadsföringslagen och generalklausulen i avtalsvillkorslagen praktiskt taget ordagrant överförs till gällande lagar för bankföretagen.

Enligt konsumentverkets erfarenhet finns det åtskilliga konsumentproblem som bör beaktas när förändringar föreslås av det gällande konsumentskyddet. Ett känt konsumentproblem sammanhänger med bankernas priser och avgifter för olika tjänster. Konsumenten har ofta en oklar föreställning om vilka avgifter som i skilda situationer kommer att tas ut, hur dessa beräknas och anledningen till förändringar. Informationen från bankerna om priser och avgifter kan därför antas vara otillfredsställande. Generalklausulen i 3 § marknadsföringslagen ger inte möjlighet att ställa krav på bankernas information annat än i samband med en marknadsföringsåtgärd. Någon förändring därvidlag innebär inte utredningens förslag. Informationskrav i speciallagstiftning på området borde ta hänsyn till det informationsbehov som finns även under avtalstiden. På försäkringsområdet har detta behov tillmätts stor betydelse och specialreglering har anpassats till detta behov.

Även på avtalsvillkorssidan leder utredningens bristande analys av konsumentproblemen till att dessa behandlas på ett otillfredsställande sätt. Relationen mellan bankerna och deras kunder beskrivs i termer som lånats från beskrivningar av relationen konsument–näringsidkare i allmänhet. Bankkonsumenternas avtalssituation antas inte avvika från den situation som konsumenten möter på andra områden. Detta speglar enligt konsumentverkets mening utredningens brist på insikt om konsumenternas situation på bankområdet.

Utredningens arbete har i stället i stor utsträckning präglats av hänsyn till bankernas önskemål att myndighetskontakterna begränsas och samordnas. Detta torde kunna förklaras av den ensidiga sammansättning utredningen haft. Konsumentverket anser att i en utredning som har till uppgift att föreslå förändringar av konsumentskyddet bör bland ledamöterna ingå företrädare för de politiska partierna, konsumentintressena samt de fackliga organisationerna.

Mot denna bakgrund anser konsumentverket att det aktuella betänkandet inte lämpar sig att ligga till grund för lagstiftning. Konsumentverket föreslår att en ny utredning tillsätts som tillgodoser kravet på allsidighet och som grundar sitt arbete på en analys av konsumentproblemen på området.

Mot utredningens förslag om förändrad sammansättning av bankinspektionens styrelse har konsumentverket inget att invända. Utredningens förslag i denna del bör genomföras oberoende av övriga förslag med avseende på organisatoriska förändringar och ändringar av den konsumentpolitiska lagstiftningen.

Härefter övergår konsumentverket till att närmare behandla vissa frågor i förslaget.

Villkorskontroll

Bankernas agerande gentemot enskilda bankkunder styrs av förhållanden som delvis är unika för bankväsendet. Utredningen framhåller dessa särskilda förhållanden, främst banklagstiftningens krav i skilda hänseenden och kreditpolitiska skäl, som den avgörande orsaken till att konsumentskyddet bör regleras inom den speciallagstiftning som finns på området. Konsumentverket kan i huvudsak ansluta sig till detta resonemang såvitt gäller villkorskontrollen. Regleringen måste dock anpassas till konsumenternas behov. Utredningen föreslår att en motsvarighet till avtalsvillkorslagens generalklausul tas in i den speciallagstiftning som finns på bankområdet. Bestämmelsen har dock inte på något sätt anpassats till detta specialområde. Konsumentverket vill här hänvisa till vad Utterström anfört i detta avseende i sitt särskilda yttrande (sid 122–123).

Konsumentverket vill med skärpa tillbakavisa påståendet i betänkandet att bankkonsumenternas ställning inte skiljer sig från andra konsumenter på sådant sätt att det motiverar mer detaljerade och strängare bestämmelser. Visserligen föreligger en omfattande specialreglering av bankverksamheten men denna reglering har inte primärt haft konsumentskyddande syfte. I likhet med vad som gäller för försäkringsområdet anser konsumentverket att konsumentproblemen måste utpekas och regler skapas som tydligt anger den skyddsnivå samhället anser att konsumenterna skall ha på bankområdet. Bankkonsumentens ställning skiljer sig i flera avseenden från konsumenters i allmänhet. På inget annat område är konsumenten så hänvisad till näringsidkarens subjektiva bedömning redan i frågan om han överhuvudtaget skall få bli kund. Banken gör inte bara en affärsmässig bedömning av ett presumtivt avtal med konsumenten utan även en bedömning utifrån den specialreglering som banken är underkastad. Den enskilde konsumenten har små eller inga möjligheter att hävda sina intressen mot bankens bedömning. I betänkandet sägs (sid 59) att det är viktigt att tillförsäkra de konsumenter som p g a okunnighet eller annan anledning har svårt att hävda sina rättigheter samma skydd som inom andra avtalsområden. Konsumentverket vill inte utesluta att konsumentens okunnighet och därigenom bankens övertag kan leda till att obalans uppstår i avtalet. Förhållandena på bankområdet är dock sådana att även den kunnigaste bankkonsument har ytterst små möjligheter att påverka balansen i avtalsförhållandet. Enligt konsumentverkets mening är det angeläget att de

konsumentskyddande reglerna får en sådan precisering att en avvägning kan göras av konsumentintressena och andra intressen. Utredningen anger inte i något avseende hur denna avvägning skall göras och vilken betydelse olika intressen skall ges. Avtalsvillkorslagen gjordes vid sin tillkomst inte lämplig på bankområdet. En bidragande orsak kan ha varit att generalklausulens allmänna utformning och de uttalanden som gjordes om dess tillämpning inte ansågs direkt överförbara till bankområdet. Utredningen föreslår nu att avtalsvillkorslagens generalklausul skall bli tillämplig på bankområdet, dock utan att ange på vilket sätt tillämpningen skall anpassas till annan reglering på området.

Mot denna bakgrund befarar konsumentverket att den föreslagna åtgärden inte leder till att konsumenternas ställning på bankområdet reellt förstärks.

Som tidigare sagts ansluter konsumentverket sig till utredningens uppfattning att konsumentskyddande regler om villkorskontroll bör inarbetas i speciallagstiftningen på bankområdet. Utredningens förslag innebär dock även att kontrollen skall bedrivas i ett administrativt förfarande enligt vilket bankinspektionen både utövar tillsyn och prövar villkors överensstämmelse med lagstiftningen. Konsumentverket ifrågasätter lämpligheten av detta förfarande. Även om en specialbestämmelse om oskäliga avtalsvillkor på bankområdet ges ett mer specificerat innehåll än 1 § avtalsvillkorslagen, måste en dylik bestämmelse få karaktären av generalklausul. Den närmare innebörden av bestämmelsen kommer att preciseras genom det beslutande organets praxis. Konsumentverket ifrågasätter lämpligheten av att detta sker genom ett administrativt förfarande med regeringen som sista instans. På det konsumenträttsliga området har valet av lagstiftning genom generalklausuler förutsatt att rättstillämpningen bedrivs i domstolsliknande former. Utredningen har inte närmare övervägt konsekvenserna av att denna princip frångås på bankområdet.

Om konsumentverkets förslag, att konsumentskyddet på bankområdet bör bli föremål för ny utredning, beaktas kan frågan om ett processuellt förfarande vid villkorsprövning närmare övervägas.

Slutligen vill konsumentverket i denna del understryka betydelsen av att bankinspektionens villkorsgranskning sker i ett nära samarbete med konsumentverket/KO. Den likartade lagstiftningen på bankområdet och konsumentområdet i övrigt motiverar en likartad rättstillämpning varvid konsumentverkets och KO:s erfarenheter bör tillmätas stor betydelse.

Granskning av marknadsföringen

Vad gäller utredningens förslag till organisatoriska förändringar ansluter konsumentverket sig till vad som anförts i Stig Danielssons, Thörns och Utterströms särskilda yttrande. Konsumentverket anser det olyckligt att utredningen tillmätt bankernas behov av förenklad tillsyn avgörande betydelse.

Utredningens förslag innebär att granskningen av bankernas marknadsföring överförs till bankinspektionen. Som skäl för denna lösning har utredningen anfört (punkt 13.5) bl a att "även om bankernas marknadsföring inte på något avgörande sätt skiljer sig från andra näringsidkares, krävs inte så sällan att vid en bedömning huruvida en banks marknadsföring är otillbörlig särskild hänsyn måste tas till de speciella förhållanden som gäller för bankerna". Enligt utredningen har inspektionen med hänsyn till detta de bästa förutsättningarna att pröva bankernas marknadsföringsåtgärder mot bakgrund av deras allmänna roll i samhället. Utredningen har dock inte gjort någon närmare avvägning av de olika omständigheter som man måste ta hänsyn till vid ett ställningstagande i gränsdragningsfrågan och vid en övergång från ett processuellt förfarande till ett administrativt förfarande. Det ligger i sakens natur att man vid prövning av en marknadsföringsåtgärd på bankområdet – likaväl som på andra områden – måste ta hänsyn till de särskilda förhållandena i branschen. Men varken banklagstiftningen eller penning- och kreditpolitiken torde annat än i undantagsfall medföra att en banks marknadsföring bör bedömas på annat sätt än andra näringsidkares ifråga om vederhäftighet och tillbörlighet i övrigt. Samma krav på konsumentinformation som kan ställas på andra näringsidkare t ex ifråga om en tjänsts beskaffenhet, priset och betalningsvillkoren för den, bör kunna uppställas också på bankerna. Utredningen redovisar inte heller vilka de speciella förhållanden är som kan leda till att en marknadsföringsåtgärd på bankområdet bedöms på annat sätt än på marknaden i övrigt. Påståendet att sådana förhållanden finns framstår som så anmärkningsvärt att utredningen borde ha redovisat dessa förhållanden.

Utredningens förslag att bankerna undantas från tillämpningsområdet för marknadsföringslagen och hela ansvaret för granskningen av bankernas marknadsföring läggs på bankinspektionen motiveras med att denna granskning i viss mån kan sägas ha ett naturligt samband med bankinspektionens tillsynsfunktion i övrigt samt att det är önskvärt att minska antalet myndigheter som kan rikta ingripanden mot bankerna. Enligt konsumentverkets mening innebär förslaget en rad allvarliga nackdelar som utredningen inte tillräckligt beaktat. Följande skäl talar enligt konsumentverkets mening för att marknadsföringslagen bör gälla även på bankområdet, och att ansvaret för övervakningen liksom idag bör läggas på konsumentverket/KO.

1. Bankerna använder sig av samma slag av marknadsföringsågärder som andra företag i näringslivet. De konsumentproblem som är förknippade med bankernas marknadsföring är, enligt konsumentverkets hittillsvarande erfarenheter, av samma slag som på andra områden. Det kan vara fråga om vilseledande uppgifter om olika erbjudandens karaktär och förmånlighet, kombinationserbjudanden av olika slag, samt underlåtenhet att göra sändarangivelse eller reklammarkering. Marknadsföringsfrågorna kräver normalt inte några djupgående banktekniska kunskaper. Det är

därför viktigt att bedömningen av marknadsföringsåtgärder på bankområdet görs enligt samma grunder som inom näringslivet i övrigt. Önskan att få ett likformigt konsumentskydd över hela området talar för att marknadsföringslagen också i fortsättningen är tillämplig på bankernas verksamhet.

2. Antalet ärenden som gäller avtalsvillkor är förhållandevis litet. En anledning till detta är att granskningen av ett företags avtalsvillkor normalt leder till att företaget i fortsättningen använder sig av de villkor som godtagits vid en granskning. Förhållandet är inte detsamma ifråga om bankernas och andra företags marknadsföring. Marknadsföringsåtgärderna har i allmänhet en temporär karaktär och präglas just av att marknadsföraren fortlöpande försöker att på nya sätt främja avsättningen av sina nyttigheter. Antalet ingripanden mot marknadsföringsåtgärder på olika områden, också på bankområdet, blir därför med nödvändighet fler än antalet ingripanden mot avtalsvillkor. Detta betyder också att arbetet med marknadsföringsåtgärderna kan kräva större resursinsatser på kort tid än vad avtalsvillkorsgranskningen gör. En uppenbar fördel med att granskningen av bankernas marknadsföring ligger hos konsumentverket är att man i denna granskning kan utnyttja de erfarenheter och den sakkunskap som man får vid granskningen av marknadsföringen på andra områden. Bedömningsgrunder som utvecklas vid tillämpningen av marknadsföringslagen i stort utnyttjas således också vid bevakningen av bankernas verksamhet. Kostnaden vid övervakning av marknadsföringsåtgärder på bankområdet torde därför bli mindre än om man flyttar över granskningen från konsumentverket.

3. Tillämpningen av marknadsföringslagen kan hos verket samordnas med informationsinsatser av annat slag i syfte att uppnå ett så effektivt konsumentskydd som möjligt. Konsumentverket bedriver informationsverksamhet på olika områden t ex i form av artiklar i verkets tidskrifter, kampanjer och utställningar, faktablad och handböcker samt utbildning av regionala och kommunala konsumentvägledare. Konsumentverkets agerande med stöd av marknadsföringslagen utgör en naturlig grund för verkets informationsinsatser. Verkets möjligheter att i dessa sammanhang även beakta konsumentfrågor med anknytning till bankområdet minskar om de instrument som marknadsföringslagen tillhandahåller förs bort från konsumentverket.

4. Om bankerna undantas från marknadsföringslagens tillämpningsområde kommer olika regelsystem att gälla för bankerna å ena sidan och bankernas dotterföretag å den andra. Detta strider helt klart mot önskan att få ett likformigt konsumentskydd.

5. Marknadsföring av en banks tjänster – särskilt ifråga om kreditgivning – sker i stor utsträckning genom tredje man, normalt en annan näringsidkare. Detta förekommer t ex när en näringsidkare säljer en vara på kredit och samtidigt förmedlar ett krediterbjudande från en bank. Särskilt vanliga torde trepartsförhållanden av detta slag vara ifråga om finans-

bolagens verksamhet. Om marknadsföringslagen inte förblir tillämplig på bankernas och finansbolagens verksamhet, medför detta att ett regelsystem kommer att gälla för den marknadsföring som banken eller finansbolaget riktar till konsumenten och ett annat för den marknadsföring som den förmedlande näringsidkaren riktar till konsumenten. Även detta strider klart mot önskan att åstadkomma ett likformigt konsumentskydd och skulle vidare leda till praktiska problem i tillämpningen och till en icke konkurrensneutral situation för näringsidkare av olika kategorier.

6. I övriga nordiska länder är marknadsföringslagstiftningen tillämplig också på bankernas verksamhet. Denna lagstiftning tillämpas där av konsumentombudsmannens motsvarighet i dessa länder. Om ett undantag görs i marknadsföringslagen för bankernas verksamhet kommer detta att leda till att det blir nordisk rättsolikhet på ett område där det tidigare rått samma regelsystem. En sådan ordning strider mot strävandena att åstadkomma ökad nordisk rättslikhet på olika lagstiftningsområden.

7. Utredningens förslag leder till att bankinspektionen, och regeringen i andra instans, samt marknadsdomstolen kan komma att bedöma identiska marknadsföringsåtgärder utifrån samma grundprinciper. Rättstillämpningen av identiska rättsregler kommer att ske dels genom ett administrativt förfarande dels ett processuellt. Vad som anförts mot en administrativ prövning av avtalsvillkor gäller även prövning av bankernas marknadsföring.

8. Den nuvarande ordningen med konsumentverket som tillsynsmyndighet och marknadsdomstolen som beslutande organ innebär att konsumentintressena givits en självständig och framträdande betydelse. Konsumentverket kan som partsmyndighet agera på ett aktivt sätt till förmån för konsumentintressena. Dessa intressen kan inte antas få samma fristående betydelse om tillsynen flyttas över till ett organ som har att bevaka även andra intressen. Ett dynamiskt moment går förlorat i konsumentskyddet.

Med hänsyn till vad som anförts anser konsumentverket att övervakningen av bankernas marknadsföring även fortsättningsvis bör handhas av konsumentmyndigheterna. Genom att utveckla samarbetet mellan bankinspektionen och konsumentverket bör kompetenskonfliker kunna förhindras liksom att ingripande sker på samma grund från båda myndigheternas sida mot en bank. Utredningen har fäst överdriven vikt vid risken att en och samma åtgärd påtalas av båda myndigheterna.

Det skall slutligen framhållas att lagstiftaren redan vid tillkomsten av 1970-års lag om otillbörlig marknadsföring uppmärksammade förhållandet att marknadsföringslagen skulle komma att gälla delvis parallellt med annan lagstiftning som gjorde det möjligt för andra myndigheter att ingripa mot de företeelser som man kunde angripa med stöd av marknadsföringslagen. Även då lagen om otillbörlig marknadsföring ersattes 1975 av en utvidgad marknadsföringslag, väcktes frågan om förhållandet mellan den nya lagen och annan lagstiftning. Också vid detta tillfälle tog departe-

mentschefen avstånd från tanken att sådana områden som var specialreglerade genom bestämmelser om marknadsföring (information) skulle undantas från tilllämpningsområdet för MFL (1975/76: 34 s 113 f).

Konsumentkreditlagen

Vad gäller tillämpningen av konsumentkreditlagen ansluter konsumentverket sig helt till vad som anförs i Stig Danielssons, Thörns och Utterströms särskilda yttrande. Konsumentverket vill understryka att utredningens påstående att den nuvarande ordningen medför ett visst dubbelarbete och att det därför blir särskilt kostnadskrävande inte är riktigt. Anmälningar mot en bank enligt konsumentkreditlagen överlämnas regelmässigt till bankinspektionens bedömning.

Andra frågor

När det gäller förfarandet inom bankinspektionen beträffande ärenden som rör otillbörlig marknadsföring, bristande information och oskäliga avtalsvillkor föreslår utredningen (avsnitt 1.13.8) att inspektionens beslut inte skall kunna överklagas, varken av enskild konsument eller en sammanslutning av konsumenter eller löntagare. Däremot föreslås bankerna få denna rätt. Förslaget innebär att en bank skall kunna få ett beslut – som inte tillgodoser bankens intressen – omprövat, medan ett beslut som tillfredsställer dessa intressen, kanske på bekostnad av konsumentintressena, inte kan föras till högre instans. Förslaget präglas enligt konsumentverkets mening av en anmärkningsvärd brist på känsla för balansen mellan konsument- och andra intressen. För att en rimlig balans skall uppnås fordras i vart fall att sammanslutningar av konsumenter och löntagare ges rätt att föra talan mot inspektionens beslut. Även konsumentverket bör ha denna rätt för att i någon mån uppnå enhetlighet i tillämpningen av liknande ärenden inom andra områden.

Konsumentverket finner att utredningen inte klargjort vilken roll konsumentverket skall ha på bankområdet i det föreslagna systemet. Uppenbarligen avses konsumentverket även fortsättningsvis ha visst allmänt ansvar. Konsumentverket skall finnas företrätt i bankinspektionens styrelse samt ingå i ett samrådsorgan. I dessa sammanhang synes konsumentverkets uppgift vara att företräda konsumentintressena och genom påverkan på bankinspektionen verka för förbättringar. Huruvida konsumentverket även har ansvar för att konsumenternas informationsbehov på området tillgodoses, direkt genom verkets försorg eller via kommunala och regionala konsumentvägledare, framgår ej av betänkandet.

Detta har bl. a. betydelse för bedömningen av konsumentverkets resursbehov. Utredningen har utan närmare överväganden, förutsatt att resurser kan överföras från konsumentverket till bankinspektionen. Det finns därvid anledning att framhålla att konsumentverkets resurser för direkta åtgärder på bankområdet i dag motsvarar ungefär en handläggartjänst.

Konsumentverkets möjligheter att bevaka området och företräda konsumentintressena inom ramen för bankinspektionens arbete förutsätter aktiva insatser från verkets sida. Om konsumentverket fråntas tillsynen enligt marknadsföringslagen går en viktig källa till problemuppfångning förlorad. Det blir nödvändigt för verket att på ett mer aktivt sätt bevaka marknaden och hålla sig underrättad om konsumenternas situation. Detta medför nya kostnader som innebär att verkets resurser i denna del i vart fall inte kan minskas.

Särskilt yttrande (ledamoten Ingrid Florby).

Utredningen har betydande brister. Således saknas en ordentlig inventering och analys av de kundintressen som bankinspektionen har att tillvarata. Härvid bör också beaktas att även företag av betydande storlek kan befinna sig i ett förhandlingsmässigt underläge i förhållande till banken. En gundläggande analys av de olika intressena på bankområdet är en förutsättning för en rationell bedömning av tillsyns- och kontrollsystemet. Där finns penningpolitiska intressen, bankernas affärsintressen och kundernas intressen både som låntagare och som insättare.

Jag menar att tillräckligt underlag idag saknas för att ta ställning till förslagen i banklagsutredningens delbetänkande. Jag anser vidare att frågan ändå är av sådan vikt att en mera övergripande utredning är påkallad. Principiella frågor av motsvarande art föreligger nämligen också på försäkringsområdet. Efterson bank- och försäkringssystemen är likartade och konsumentproblemen likaså är likartade i dessa branscher finns här ytterligare ett skäl att inte ta ställning.

11 Allmänna Reklamationsnämnden

Utredningen har anfört i huvudsak praktiska och administrativa fördelar med den föreslagna ordningen medan andra och viktigare överväganden såsom de konsumentpolitiska har kommit i skymundan. Sålunda menar utredningen (s. 61) att man genom att koncentrera tillsynen till inspektionen undviker det dubbelarbete och de kompetenskonflikter som nu kan uppstå till följd av att skilda övervakande uppgifter åvilar olika myndigheter. Utredningen berör ej i vad mån de påtalade förhållandena vållar problem i den hittillsvarande tillämpningen.

Utredningen betonar vidare att bankernas verksamhet delvis är av annan karaktär än andra näringsidkares (s. 64). Här avses bl. a. att bankerna är underkastade särskild lagstiftning som ingående reglerar verksamheten och att bankerna är starkt beroende av den kreditpolitik som vid olika tillfällen gäller i samhället. På vad sätt sådana eller andra särskilda förhållanden på bankområdet påverkar eller bör föranleda till en annan syn på bankernas marknadsföringsåtgärder berörs emellertid inte av utredningen.

Reklamationsnämnden kan för sin del inte finna att dessa förhållanden kan medföra att banks marknadsföring bedöms från principiellt andra utgångspunkter än marknadsföring av annan näringsverksamhet. Nämnden kan inte heller inse att detta motiverar en överflyttning av tillsynsfunktionen på bankinspektionen.

En övergång till den modell utredningen föreslår innebär som framgått också att inspektionen övertar marknadsdomstolens beslutande funktion såvitt gäller näringsverksamhet inom inspektionens tillsynsområde. Enligt nämndens mening måste det processuella förfarande som MFL erbjuder anses vara ägnat att bättre tillgodose de skilda partsintressena i tvister av här aktuellt slag. En uppdelning av den beslutande funktionen kan också komma att medföra olikheter i rättstillämpningen vad gäller bankområdet och det konsumenträttsliga området i övrigt. Nämnden ställer sig mot bakgrund av det anförda avvisande till de föreslagna ändringarna i marknadsföringslagen och konsumentkreditlagen.

Utredningen framlägger också ett förslag ifråga om villkorskontroll inom bankområdet. Nämnden delar utredningens uppfattning att villkorskontrollen vad gäller bankerna liksom hittills bör åvila inspektionen. Detta bör också kunna gälla sådan annan näringsverksamhet som faller inom inspektionens tillsynsområde.

Lagtekniskt föreslår utredningen en lösning som innebär att en motsvarighet till generalklausulen i 1 § avtalsvillkorslagen (1971: 112), AVL, intas i de skilda banklagarna. Huruvida denna lösning är lämplig och ändamålsenlig inom det aktuella området kan ej närmare bedömas. För en sådan bedömning hade varit erforderligt att utredningen närmare hade analyserat och beskrivit de särskilda förhållanden och problem som konsumenten möter vid kontakter med banker och andra företag inom inspektionens tillsynsområde. Vidare hade närmare bort redovisas de skilda intresseavväganden som måste göras med hänsyn till banklagstiftning och bankområdets särart i övrigt. Det kan inte uteslutas att en sådan analys kan visa sig motivera en annan och mer preciserad reglering än den som AVL ger uttryck för. I vart fall måste en sådan beskrivning anses nödvändig för att tillämpningen av den föreslagna regeln skall kunna anpassas till bankområdet. Nämnden kan också i övrigt ansluta sig till de synpunkter som experten Utterström i hithörande hänseende har framfört i särskilt yttrande (s. 122 f).

Reklamationsnämnden prövar f. n. inte tvister som avser tjänster inom bankområdet. Något formellt hinder för en prövning av sådana ärenden föreligger ej enligt de stadgar som anger ramarna för nämndens verksamhet. Det förhåller sig istället så att tjänster av här aktuellt slag har bedömts vara av sådan karaktär att de ej lämpar sig för en prövning av nämnden. Vid denna bedömning har också vägts in att de tvister av civilrättslig art som uppstår vid avtal om tjänst mellan konsument och bankinrättning såvitt nämnden kunnat finna hittills varit förhållandevis få till antalet.

Reklamationsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1978: 40) Tvistlösning på konsumentområdet (s. 161) något berört frågan om ett reklamationsförfarande när det gäller tvister på bankområdet. Utredningen ansåg det vara ett konsumentintresse att även sådana tjänster skall kunna prövas i en reklamationsnämnd. Utredningen fann emellertid att ett slutligt ställningstagande borde tas först sedan banklagsutredningen hade utrett frågan om konsumentskyddets framtida utformning på bankområdet.

Banklagsutredningen kommer i förevarande sammanhang (s. 80 f) till slutsatsen att nämnden liksom hittills ej bör pröva tvister på bankområdet. Ett skäl härtill är enligt utredningen att särskild sakkunskap erfordras för en prövning av dessa tvister. Främst synes utredningen emellertid mena att något egentligt behov av ett särskilt tvistlösande organ ej föreligger inom bankområdet. För ett ställningstagande till denna fråga skulle enligt nämndens mening fordras att en kartläggning görs av de olika typer av banktjänster som i och för sig kan tänkas vara lämpade för prövning av ett reklamationsorgan och att frekvensen av konsumenttvister rörande sådana tjänster utreds. Önskemål härom har under hand framförts till utredningen. Vidare kan den expansiva utveckling som sker inom finansieringsföretagens verksamhetsområde tänkas motivera ett reklamationsförfarande såvitt gäller tvister med anknytning till avtal om konsumentkrediter. Enligt nämndens mening bör frågan om ett reklamationsförfarande inom det aktuella området således bli föremål för ytterligare utredning.

Nämnden finner slutligen skäl att i förevarande sammanhang göra förtydligande på en punkt. Köp av mer kostsamma kapitalvaror utgör inte sällan kreditköp i konsumentkreditlagens mening. De tvister som därvid kan uppstå kan avse rent köprättsliga frågor liksom frågor med anknytning till kreditavtalet som sådant. Sistnämnda slag av tvister kan exempelvis avse avräkningsfrågor i samband med förtida inbetalning eller vid återtagande. I den mån sådana tvister har haft direkt samband med köp av vara har nämnden ansett sig böra pröva dessa också mot kreditgivare oavsett att denne har uppträtt i egenskap av ett företag fristående ifrån säljaren. En sådan ordning bör gälla även framledes. Utredningen har också föreslagit vissa ändringar i förordningen (1979: 740) med instruktion för bankinspektionen. Dessa ändringar anser nämnden ändamålsenliga oavsett hur tillsynen anordnas på bankområdet.

12 Försäkringsverksamhetskommittén (E 1979: 01)

Försäkringsverksamhetskommittén delar den bedömning som ligger bakom banklagsutredningens förslag att samla all tillsyn på bankområdet hos bankinspektionen och tillstyrker utredningens förslag.

Beträffande formerna för samverkan mellan bankinspektionen och konsumentverket vill kommittén anföra följande. Kommittén tillstyrker försla-

get att på bankområdet inrätta ett kontaktforum liknande det som redan finns på försäkringsområdet. I kontaktforum föreslås ingå företrädare för såväl bankinspektionen och konsumentverket som bankinstituten. I kontaktforum bör bedrivas en informell diskussion om olika bankfrågor. Den informella diskussionen bör ge möjligheter till ett grundläggande informationsutbyte mellan bankinspektionen, konsumentverket och bankinstituten. Kontaktforum bör därvid utgöra ett komplement till de normala löpande myndighetskontakterna mellan bankinspektionen och konsumentverket. Samverkan och samarbete mellan de båda myndigheterna bör enligt kommitténs uppfattning i hög grad ske genom direkt samråd mellan myndigheternas befattningshavare såsom ett enkelt och naturligt led i myndigheternas ordinarie arbete.

Eftersom bankinspektionen föreslås få huvudansvaret för konsumentskyddet inom bankområdet, anser kommittén att kontaktforum bör knytas nära bankinspektionen. Detta kan ske genom att bankinspektionen utser ordförande, är sammankallande och tillhandahåller sekretariat.

13 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Fullmäktige delar utredningens uppfattning att det är angeläget med en aktiv konsumentpolitik inom bankområdet – liksom inom andra näringsområden – men att samma grundläggande lagstiftning skall gälla oberoende av vilket näringsområde det är fråga om. Någon speciell konsumentpolitisk lagstiftning just för bankområdet är således inte erforderlig.

När det så gäller hur den konsumentpolitiska tillämpningen organisatoriskt skall anordnas är det enligt fullmäktiges mening av vikt att den för såväl konsumenterna som för kreditinstituten blir så enkel som möjligt. Detta medför att det är angeläget att en enda myndighet handhar de konsumentpolitiska frågorna vad gäller bankområdet. Risken är annars stor att både konsumenterna och instituten möter svårigheter vid kontakter med myndigheter vilket kan leda till en försvagning av konsumentpolitiken.

Konsumentverket handhar i dag en mycket stor del av den konsumentpolitiska tillämpningen och kan sägas vara den myndighet som besitter den allmänna kompetensen vad gäller konsumentfrågor. Bankinspektionen kan å andra sidan sägas besitta en speciell kompetens vad gäller verksamheten på den svenska kreditmarknaden. Enligt fullmäktiges mening är en sådan ingående kunskap om den svenska kreditmarknadens funktionssätt en grundläggande förutsättning för en framgångsrik konsumentpolitik på bankområdet.

Dessa överväganden leder till att fullmäktige i princip vill förorda den lösning som utredningen har valt, dvs. att bankinspektionen blir ansvarig för konsumentpolitiken inom sitt tillsynsområde. Fullmäktige anser den

vara överlägsen de förslag som presenteras i särskilda yttranden till betänkandet.

Den lagtekniska lösning som utredningen presenterar är emellertid enligt fullmäktiges mening inte helt tillfredsställande i det att den enbart avser bankinstitut. Utredningen för visserligen ett resonemang i betänkandet om att bankinspektionen är tillsynsmyndighet även för andra än banker – fondkommissionärer, kreditaktiebolag, hypoteksinstitut, finansbolag – och att inspektionen även här bör handha de konsumentpolitiska uppgifterna. I de konkreta lagförslag som utredningen presenterar nämns dock enbart bankinstituten. Enligt fullmäktiges mening är det angeläget att bankinspektionens konsumentpolitiska uppgifter omfattar alla de institut för vilka inspektionen är tillsynsmyndighet. De av utredningen föreslagna lagändringarna bör korrigeras med hänsyn härtill.

Samtidigt som det enligt fullmäktiges mening är angeläget att bankinspektionen handhar de konsumentpolitiska frågorna inom sitt tillsynsområde är det av vikt att konsumentpolitiken bedrivs på ett likartat sätt oberoende av näringsområde. Denna aspekt gäller rent allmänt men kan sägas ställas på sin spets när det gäller kontokortsverksamheten. Med den lösning som utredningen föreslår – och som fullmäktige förordar – kommer den kontokortsverksamhet som bedrivs av finansbolag att falla under bankinspektionens verksamhetsområde medan för övrig kontokortsverksamhet de konsumentpolitiska aspekterna skall bevakas av konsumentverket. Enligt fullmäktiges mening bör detta likväl inte leda till några komplikationer om det av utredningen föreslagna samordningsförfarandet genomföres.

14 Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa

Banklagsutredningen tar i betänkandet upp frågan om konsumentskyddet på bankområdet och föreslår att tillsynen anförtros bankinspektionen och inte konsumentverket. Den föreslagna lösningen bör enligt utredningens uppfattning även kunna genomföras för andra verksamheter som står under inspektionens tillsyn, bl. a. kreditaktiebolag och hypoteksinstitut.

Enligt styrelsens mening är de skäl som anförs av utredningen till stöd för förslaget övertygande. Styrelsen tillstyrker att tillsynsuppgifterna avseende konsumentskyddet på bankområdet liksom på det område som stadshypoteksinstitutionen verkar samlas hos bankinspektionen. Den uppsplittring av tillsynen ifråga som blir följden av förslaget i det särskilda yttrandet till betänkandet finner styrelsen inte ändamålsenlig. Den dubbla kontrollen kan uppenbarligen ge upphov till kompetenstvister mellan de båda myndigheterna. Det framstår för styrelsen som närmast självklart att den bästa lösningen är att samla tillsynsuppgifterna hos den särskilda tillsynsmyndigheten, dvs. bankinspektionen.

Som en följd av sitt ställningstagande föreslår utredningen att generalklausulerna i marknadsföringslagen och lagen om förbud mot oskäliga avtalsvillkor tas in i banklagarna. Motsvarande tillägg bör göras i lagstiftningen som gäller för stadshypoteksinstitutionen.

15 Svenska bankföreningen

A. *Konsumentskyddet inom bankområdet*

I betänkandets konsumentskyddsdel behandlas sex huvudfrågor:

1) Konsumentskyddets nivå inom kreditmarknaden (bankerna).
2) Myndighetsorganisation för detta konsumentskydd.
3) Lagtekniska lösningar som följd av 1 och 2.
4) Organisatoriska frågor.
5) Tale- och besvärsrätt.
6) Samordning av tillsynen enligt konsumentlagstiftningen över bankinspektionens hela verksamhetsområde.

1. Konsumentskyddets nivå inom kreditmarknaden

Med konsumentskydd avser utredningen de regler som bör gälla för marknadsföring av banktjänster, information om krediter och avtalsvillkor inom kreditväsendet, dvs. ämnen som i konsumentskyddslagstiftningen regleras i marknadsföringslagen (MFL), konsumentkreditlagen (KkrL) och lagen om förbud mot oskäliga avtalsvillkor (AVL).

Bankföreningen biträder utredningens uppfattning att bankernas kunder, "konsumenterna på bankområdet", bör tillförsäkras samma skydd som andra konsumenter. Bankföreningen vill hävda att ett sådant skydd redan för närvarande råder, till följd av den lagstiftning och tillsyn som nu gäller och, inte minst, den etik som sedan länge vunnit hävd inom bankväsendet.

Även om bankföreningen alltså är ense med utredningen om konsumentskyddets nivå som utgångspunkt för de organisatoriska överväganden, finns det skäl att framhålla två sidor av konsumentskyddet vilka ligger utanför de konsumentintressen som skyddas i de tre nämnda konsumenträttsliga lagarna: möjligheterna att skydda småspararna mot inflationens verkningar samt möjligheterna att tillhandahålla hushållen sådana krediter som otvivelaktigt behövs i en sund privatekonomi. På dessa områden är emellertid konsumentskyddet underordnat penning- och kreditpolitiken. Sedda i detta större sammanhang är de i betänkandet behandlade frågorna en förhållandevis liten del av konsumentskyddet inom bankområdet.

2. Myndighetsorganisation för konsumentskydd inom kreditväsendet

Organisationsfrågan är utredningens huvuduppgift. Den uppkommer självfallet därför att samhällets kontroll efter hand har byggts ut enligt olika system. Det ena kontrollsystemet innebär att en grupp medborgare, konsumenterna, i denna egenskap skall skyddas mot förfaranden av näringsidkare i allmänhet; myndigheterna inom konsumentskyddet täcker därmed i princip alla konsumenter och hela näringslivet i den mån det riktar sig till konsumenterna. Det andra kontrollsystemet utgår från att näringsverksamhet, som bedrivs av vissa näringsidkare, i detta fall bankerna, behöver kontrolleras; de som skall skyddas är då inte, som i det förra systemet, medborgarna i en viss egenskap, utan alla parter i samhället, inbegripet samhället självt, med vilka bankerna kommer i kontakt.

Någon självklar, logisk lösning på dessa, inom en statsförvaltning med omfattande kontrollambitioner nog så vanliga organisationsproblem finns inte. Å ena sidan kan hävdas att en myndighet har sådan sakkunskap på ett visst område, i detta fall konsumentskyddet, att dess tillsyn bör omfatta alla företag och företagare som är verksamma på detta område. Å andra sidan kan påstås att en annan myndighet, i detta fall bankinspektionen, är så sakkunnig rörande all verksamhet hos en viss typ av näringsidkare, i detta fall bankerna, att denna myndighet är överlägsen som tillsynsorgan.

Den nu rådande ordningen är en blandning av båda systemen. Utredningsmajoritetens förslag bygger på uppfattningen att – när viss verksamhet står under särskild tillsyn – tillsynsuppgifterna bör samlas hos den särskilda tillsynsmyndigheten. I ett särskilt yttrande förordar bankinspektionens och konsumentverkets företrädare i utredningen att nuvarande blandade tillsynssystem behålls.

Majoriteten motiverar sin uppfattning med en rad skäl, som sammanfattas så att "bankinspektionens kompetens, resurser och erfarenheter är nödvändiga för att på bankområdet utforma konsumentskyddet så att andra vitala intressen inte sätts åsido" (sid. 64).

Bankföreningen vill också peka på en i detta sammanhang betydelsefull principiell skillnad mellan konsumentverket och bankinspektionen. Konsumentverket har enligt sin instruktion till uppgift att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Verket framhåller också ofta självt sin ställning som partsmyndighet med rätt och plikt att aktivt verka för just dessa intressen. Detta tar sig uttryck bl. a. i verkets informationsverksamhet i form av kampanjer, artiklar i verkets skrifter, utställningar osv. Bankinspektionen har inte, och bör inte ha, en liknande partsställning till förmån för en viss grupp medborgare. Bankernas verksamhet har sådan betydelse för olika samhällsområden att de särskilt av bankinspektionen men även i övrigt av statsmakterna betecknas som "halvoffentliga" organ. Bankinspektionen måste alltså i sin tillsyn ta hänsyn till alla de skilda intressen som berörs av bankernas verksamhet. Det måste därför

anses mindre välbetänkt att en viss del av tillsynen över en verksamhet av denna art skulle tillkomma en myndighet med den inriktning som konsumentverket enligt det nyss anförda har.

Bankföreningen biträder således utredningsmajoritetens uppfattning att tillsynsuppgifterna på konsumentskyddsområdet inom bankväsendet bör samlas hos bankinspektionen. Föreningen vill särskilt understryka att bankinspektionens tillsyn enligt banklagstiftningen har det allmänna syftet att vaka över sund bankverksamhet och att därför enligt sakens natur ett visst, såsom konsumentskydd betecknat område inte kan undantas från bankinspektionens tillsyn. Inte heller enligt meningen i det särskilda yttrandet kan någon del av konsumentskyddet i bank brytas ut från banklagens reglering och bankinspektionens tillsyn och göras till en exklusiv angelägenhet för konsumentskyddsmyndigheterna. Rådande system, som enligt det särskilda yttrandet bör bestå, innebär därför nödvändigtvis, som majoriteten påpekar (sid. 65), att samma företeelse kan prövas av både bankinspektionen och konsumentverket. Bankföreningen anser en sådan ordning av principiella och praktiska skäl inte böra accepteras i rättsordningen.

Bemötande av det särskilda yttrandet

Det verksamhetsområde, som enligt det särskilda yttrandet inte bör bli föremål för endast bankinspektionens tillsyn utan ankomma även på konsumentverket, är bankernas marknadsföring. Bankföreningen bemöter i det följande argumenten för denna uppfattning.

Ett första argument är (sid. 115) att en banks marknadsföringsåtgärder till sin karaktär är av samma slag som åtgärder av andra företag samt att de konsumentproblem, som kan vara förknippade med bankernas marknadsföring, också är av samma art som på andra områden; bankernas marknadsföringsåtgärder bör därför bedömas enligt samma grunder som inom näringslivet i övrigt. Bankföreningen vill erinra att marknadsföringens instrument visserligen är desamma, t. ex. annonser, erbjudanden, information; däremot är de marknadsförda tjänsterna högst speciella och i vissa fall genom lagstiftning förbehållna bankerna. Eftersom man vid bedömningen av marknadsföringsåtgärderna inte kan bortse från den marknadsförda produkten – beträffande vilken bankinspektionen är mest sakkunnig – är argumentet svagt.

Vad sålunda anförts försvagar också det andra argumentet för den blandade lösningen, nämligen att det normalt inte krävs djupgående banktekniska kunskaper för att bedöma bankernas marknadsföring. För bedömning av den marknadsförda produkten krävs vissa sådana kunskaper, som saknas hos konsumentverket men finns hos bankinspektionen.

Ett tredje argument beskrivs så att "en följd av att bankerna undantas från tillämpningsområdet för MFL blir att olika regelsystem kommer att gälla för bankerna å ena sidan och deras dotterföretag å den andra". Här

synes föreligga två missuppfattningar. Majoritetens förslag innebär ju att konsumentskyddets sakliga innehåll, dess nivå, blir densamma oavsett tillsynsmyndighet; i detta hänseende har den omständigheten att lagtekniska skäl kräver skilda regelsystem ingen betydelse. De bankdotterbolag, som här är av intresse, främst finansbolag och kreditaktiebolag, skall vidare enligt majoritetens förslag (sid. 78) inordnas i samma regelsystem som föreslås för bankerna.

Ett fjärde argument är att olika regelsystem kommer att gälla när banks eller ett finansbolags tjänster marknadsförs både av banken direkt gentemot konsumenten och genom tredje man, vanligen ett säljföretag, som förmedlar banktjänsten. Det får förutsättas att banken (finansbolaget) i dessa fall har bestämt hur säljföretaget skall ombesörja förmedlingen och att banken övervakar detta. Ett ingripande mot banken är därför tillräckligt. Att två regelsystem, formellt, gäller saknar i detta sammanhang praktisk betydelse.

Argumentet att MFL:s straffbestämmelser inte blir tillämpliga på bankerna vid majoritetens lösning saknar betydelse: lång erfarenhet visar att straffsanktion inte behövs för att vid behov få banker att ta rättelse; detsamma kommer uppenbarligen att bli fallet beträffande finansbolagen. Se f. ö. sid. 83 i betänkandet.

Det sist anförda argumentet i det särskilda yttrandet, innebärande att bankinspektionens ingripanden till konsuments skydd inte kan riktas mot exempelvis reklambyrå som medverkar i en banks marknadsföring, saknar uppenbarligen tyngd: förhållandet mellan banken och byrån är alltid sådant att ingripande mot banken är fullt tillräckligt, om konsumentskyddet finnes ha blivit åsidosatt.

Bankföreningen konstaterar således att vad som anförs i det särskilda yttrandet inte är tillräckliga skäl att frångå resultatet av majoritetens avvägning av de olika intressena på bankområdet, nämligen att tillsynen även över bankernas marknadsföring bör åvila bankinspektionen.

3. Lagtekniska lösningar

Bankföreningen biträder, som framgår av det föregående, utredningens förutsättning att konsumentskyddet i bank bör vara lika gott som i övrig näringsverksamhet samt utredningsmajoritetens förslag att tillsynen i dess helhet anförtros bankinspektionen.

Mot den föreslagna lagtekniska metoden att genomföra detta, nämligen att i banklagstiftningen arbeta in vissa grundläggande konsumenträttsliga bestämmelser, har bankföreningen ingen erinran.

Bankföreningen har i detta sammanhang uppmärksammat utredningens uppfattning (sid. 84) att de sålunda i banklagarna inarbetade bestämmelserna, motsvarande 2 och 3 §§ MFL och 1 § AVL, av bankinspektionen bör tillämpas på det sätt som förarbetena till dessa lagar ger uttryck åt. Exper-

ten Utterström har i särskilt yttrande anfört att, med hänsyn till bankverksamhetens särdrag, denna fråga borde ha övervägts närmare. Utredningsmajoriteten säger i ämnet inte mer (sid. 84) än att de nämnda bestämmelserna skall ses som en närmare precisering av bankinspektionens allmänna tillsynsskyldighet enligt de s k sundhetsparagraferna i banklagarna. Bankföreningen utesluter inte att svårigheter här kan uppkomma. Utredningens uttalande bör ges den innebörden att tillämpningen av de överförda konsumentskyddsbestämmelserna också måste påverkas av dessas nya miljö: bankverksamheten. Det är inte uteslutet att detta ibland medför ett bättre konsumentskydd än i annan näringsverksamhet, just på grund av sundhetskravet och rådande banketik.

4. Organisatoriska frågor (sid. 71)

Utredningen föreslår inrättande av ett från myndigheterna organisatoriskt fristående "kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet". Arbetet där förutsätts bestå i informella diskussioner såsom förberedelse till bankinspektionens beslut om anvisningar för marknadsföringsåtgärder och om förbättrade standardavtal. Detta organ skulle bestå av företrädare för bankinspektionen, konsumentverket och bankerna.

Om man utgår från utredningens förslag att en företrädare för konsumentverket skall ingå i bankinspektionens styrelse och att inspektionen i sin instruktion skall åläggas samråd med verket, är det enligt bankföreningens mening svårt att se behovet av ett kontaktforum för de båda myndigheterna. För både bankerna och deras tillsynsmyndighet är det givetvis en fördel med ett informellt utbyte av synpunker; ett sådant sker också sedan länge mellan bankerna och bankinspektionen.

Ett särskilt organ för samråd i konsumentfrågor är inte nödvändigt. Bankföreningen anser att erforderligt samråd kan ske utan inrättande av ett nytt statligt organ och avstyrker förslaget.

5. Tale- och besvärsrätt (sid. 73)

Enligt nu gällande lagar har bankinspektionen rätt att i tillsynsfrågor meddela bankerna förbud och förelägganden vid vite. Konsumentverket (konsumentombudsmannen) saknar – med vissa undantag – motsvarande befogenhet: vitesförbud eller vitesföreläggande förutsätter att ärendet hänskjutits till marknadsdomstolen. Utredningens förslag innebär att bankinspektionen även på konsumentskyddets område får sanktionsbefogenheter motsvarande dem som f. n. tillkommer marknadsdomstolen. Bankföreningen har ingen erinran mot en sådan lösning.

Vidare föreslår utredningen att bank hos regeringen skall kunna överklaga inspektionens beslut i ett konsumentärende på samma sätt som inspektionens beslut i andra frågor. Utredningens motivering härför, att det är

svårt att särskilja de båda typerna av beslut, får godtas. Bankföreningen vill vidare understryka riktigheten av utredningens uppfattning att – enligt hittillsvarande erfarenheter – de flesta konsumentfrågor kommer att lösas på frivillighetens väg, dvs. efter överläggningar mellan bankerna och bankinspektionen; det föreligger alltså ingen beaktansvärd risk för att en mängd besvärsärenden skulle komma att belasta regeringen.

6. Samordningen av tillsynen enligt konsumentlagstiftningen över inspektionens hela verksamhetsområde

Utredningens förslag innebär att dels kreditaktiebolag, hypoteksinstitut och fondkommissionsbolag, dels finansbolag behandlas på motsvarande sätt som bankerna såvitt gäller de konsumentpolitiska frågorna. Bankföreningen har i det föregående, beträffande bankerna, anslutit sig till uppfattningen att – när en viss verksamhet står under särskild tillsyn – tillsynsuppgifterna bör samlas hos den särskilda tillsynsmyndigheten. De nämnda bolagen och instituten står under bankinspektionens särskilda tillsyn. Utredningens förslag är alltså följdriktigt. Bankföreningen tillstyrker förslaget, men erinrar om att betänkandet inte innehåller förslag till de lagändringar som krävs för dess genomförande.

16 Svenska sparbanksföreningen

Utredningen föreslår, att det totala marknadsrättsliga konsumentskyddet inom bankområdet samnordnas med Bankinspektionen som tillsynsmyndighet. Genom införande av generalklausulerna 2:dra och 3:dje §§ MFL samt 1 § AVL i Lagen om bankrörelse, Lagen om sparbanker samt Lagen om jordbrukskasserörelse erhålles likformighet med konsumentskyddet inom andra områden.

Sparbanksföreningen biträder detta förslag och vill understryka Bankinspektionens kompetens och erfarenhet på bankområdet som en garanti för ett effektivt konsumentskydd. Genom denna samordning motverkas dubbelbehandling av ärenden och undanröjs kompetenstvister myndigheter emellan. De invändningar, som framförts i experternas särskilda yttrande kan Sparbanksföreningen icke biträda. Farhågorna för att Bankinspektionen icke inom sig kan utveckla expertis för bedömning av de marknadsrättsliga frågorna jävas av de erfarenheter, som hittills vunnits av Bankinspektionens övervakning av KkrL. Även om marknadsföringen av bankernas tjänster inte på något avgörande sätt skiljer sig från andra näringsidkares vill Sparbanksföreningen hävda att konsekvenserna av olika åtgärder är av helt olika karaktär. Om en bank genom ett kombinations- eller tilläggserbjudande vill intressera en konsument för att sätta in pengar i banken torde förekomsten av tilläggs- eller kombinationserbjudandet –

hur det än ser ut – knappast kunna anses förorsaka konsumenten någon förlust om den ångrar sitt utnyttjande av erbjudandet. Banktjänsten – insättningen – kan omedelbart hävas utan krav på återgång av tilläggs- eller kombinationserbjudandet. Inte heller kan tilläggs- eller kombinationserbjudandet sägas skymma värdet av huvudhandlingen – utnyttjandet av banktjänsten. Insättningsvillkoren deklareras alltid. Inom andra området gäller däremot att ett köp icke utan vidare kan hävas och att sambandsrekvisitet vid kombinations- och tilläggserbjudanden har större relevans.

Som förutsättning för lån betonas ibland krav på inlåning. Detta är förenligt med av Bankinspektionen utarbetade etiska regler där det bl. a. heter "Att en bank begärt att kredittagaren skall tillföra banken medel i form av inlåning kan visserligen sägas innebära att banken krävt viss motprestation av kredittagaren utöver vanligt vederlag, dvs. ränta och avgifter. För denna prestation lämnar banken emellertid å sin sida viss ersättning i form av inlåningsränta, och kraven på inlåning är i regel helt måttliga och avser endast en bråkdel av kreditsumman. Det måste vidare beaktas, att endast en mindre del av det kapital, som står till en banks förfogande, motsvaras av dess egna medel. För sin utlåningsverksamhet är banken därför i allt väsentligt beroende av den inlåning som banken kunnat få, och det är därför nödvändigt att varje bank bedriver sin utlåningsverksamhet så att även dess inlåning främjas. Särskilt gäller detta i tider då det råder knapphet på kapital i banksystemet och följaktligen hård konkurrens om inlåningen". Om vid köp av vara en konsument skulle utsättas för kravet att utöver vederlag utföra viss prestation torde detta få en helt annan bedömning.

Utredningen föreslår vidare att ett samarbetsorgan bildas för att tillvarata de båda myndigheternas specialkunskaper. Redan idag finns på tjänstemannaplanet utvecklade samarbetsformer mellan KOV/KO och Bankinspektionen. Sparbanksföreningen vill starkt ifrågasätta behovet av ett samarbetsorgan. Anmälningarna om överträdelser av den konsumenträttsliga lagstiftningen har vad gäller bankerna varit få. Vidare torde det vara självklart att samråd och samarbete bör ske mellan olika myndigheter utan att detta behöver formaliseras i lagstiftning. En sådan formalisering står heller inte i samklang med den ur andra synpunkter önskvärda ambitionen att begränsa den offentliga sektorns onödiga tillväxt.

17 Sveriges föreningsbankers förbund

Förbundet har kontinuerligt följt arbetet i banklagsutredningen genom sin representant, som anslutit sig till utredningens förslag.

Förbundet anser att utredningens förslag, såväl när det gäller konsumentskyddet på bankområdet som bankinspektionens styrelse, är väl avvägda. Förbundet tillstyrker således förslagen i sin helhet.

Förbundet vill särskilt understryka vikten av att det allmännas insyn i och tillsyn över bankernas verksamhet inte splittras på flera händer. För föreningsbankernas vidkommande är det av stort värde om bankinspektionen – som föreningsbankerna har ett förtroendefullt samarbete med – även i fortsättningen får till uppgift att bevaka konsumentintressena på bankområdet.

18 Sparbankernas bank

Sparbankernas Bank delar den uppfattning, som framförts av Sparbanksföreningen.

19 Finansbolagens förening

1. Allmänna synpunkter

Banklagsutredningen anser det naturligt att bankernas kunder tillförsäkras samma skydd som andra konsumenter. Bland de konsument- och tillsynslagstiftningar som utredningen därvid behandlar återfinns marknadsföringslagen, avtalsvillkorslagen, konsumentkreditlagen, inkassolagen och kreditupplysningslagen i vad gäller intern kreditupplysningsverksamhet. Det konstateras att bankernas kunder direkt eller indirekt omfattas av det skydd som dessa lagstiftningar ger.

Utredningen har därför huvudsakligen inriktat sig på frågan hur tillsynen organisatoriskt bör anordnas. Utredningen har härvid arbetat med i huvudsak två modeller. Den ena innebär att tillsyn och prövning av samtliga konsumentärenden på bankområdet skall åvila konsumentverket och i sista hand marknadsdomstolen. Den andra modellen innebär att motsvarande arbetsuppgifter anförtros åt bankinspektionen.

Banklagsutredningen har vid valet mellan dessa modeller funnit att övervägande skäl talar för att samla tillsynsuppgifterna hos bankinspektionen. Utredningens uppfattning grundas främst på att inspektionens kompetens, resurser och erfarenheter är nödvändiga för att konsumentskyddet på bankområdet utformas så att andra vitala intressen inte åsidosätts. Vid utformningen är det, säger utredningen, av vikt att hänsyn tages till de kreditpolitiska förutsättningarna för bankernas verksamhet. Utredningen säger vidare att genom att samla alla tillsynsuppgifter hos en och samma myndighet undviks vidare de olägenheter som kan uppstå med nuvarande ordning, vilken innebär att en och samma företeelse kan komma att prövas av såväl inspektionen med stöd av banklagarna som av de konsumentpolitiska organen med stöd av konsumentlagstiftningarna. Genom att tillsynsuppgifterna samlas hos inspektionen samordnas bankernas och konsumenternas myndighetskontakter och förenklas administrationen av de konsu-

mentpolitiska frågorna. Detta bör enligt utredningens uppfattning vara det samhällsekonomiskt mest fördelaktiga sättet att tillvarataga konsumentintressena på bankområdet.

2. Tillsynen över finansbolagen enligt annan lagstiftning än lagen om finansbolag

Finansbolagens Förening har funnit anledning att återredovisa utredningens överväganden enligt ovan. Detta enär motsvarande överväganden åberopats av föreningen när fråga uppstått om vilken myndighet som skall anförtros tillsynsuppgifterna enligt tidigare nämnda lagstiftningar i vad gäller finansbolagen och deras verksamhet. Föreningen har därvid hävdat att tillsynsuppgifterna skall samlas hos bankinspektionen.

På sid. 12 och sid. 78 i betänkandet säger också utredningen att *starka* skäl talar för att utredningens förslag vad gäller tillsynen över bankverksamheten även bör tillämpas på finansbolagens verksamhet. Utredningen menar att denna modell även bör tillämpas på alla kreditinstitut som lyder under bankinspektionens tillsyn.

Det finns många skäl som talar för att tillsynsuppgifterna enligt tidigare nämnda lagstiftningar samlas hos bankinspektionen. Några av dessa skäl är

- Finansbolagen omfattas idag av lagen om finansbolag och därmed bankinspektionens tillsyn. I denna lag har i likhet med banklagarna intagits en "sundhetsparagraf" varigenom bankinspektionen kan följa och påverka finansbolagens verksamhet och förhållande till konsumenterna. För undvikande av de olägenheter som uppstår genom att två myndigheter kan pröva samma företeelse bör tillsynsuppgifterna i tidigare nämnda lagstiftningar åvila bankinspektionen som ändock har den yttersta tillsynen över finansbolagen.
- Finansbolagens kundkonsumenters intressen måste alltid vägas mot det övergripande intresset samhället har av att finansbolagen kan fullgöra sina åtaganden. Finansbolagens kreditgivning kan idag påverkas av riksbankens kreditpolitiska åtgärder, kreditpolitiska förordnanden och regeringens möjligheter att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp på kredit.
- I de förvärvstillstånd som bankerna erhållit i samband med förvärv eller bildande av finansbolag som dotterbolag till bank har en förutsättning varit att bankinspektionen skall ha en *direkt* tillsyn över finansbolaget. Bankinspektionen har således en lång och ingående kännedom om finansbolagens verksamhet. En del av de finansieringstjänster finansbolagen ger har också tidigare bedrivits av bank. Det är de bankägda finansbolagens erfarenheter att det med utgångspunkt härifrån och för undvikande av "dubbelkompetens" samt av administrativa skäl och kostnadsskäl för såväl finansbolagen som samhället är lämpligast att tillsynsuppgifterna koncentreras hos en myndighet.

- I följd av lagen om finansbolag utövar bankinspektionen den yttersta tillsynen över finansbolagens verksamhet och alltid över de finansieringstjänster som riktar sig till näringsidkare. En del av dessa finansieringstjänster innefattar sådana lösningar att finansbolagen får ett avtalsförhållande mot såväl näringsidkare som konsumenter. De två huvudgrupper som därvid kommer ifråga är a) säljföretags möjligheter att inom ramen för ett kreditavtal refinansiera olika fordringshandlingar som säljföretaget – med eller utan dessförinnan inhämtat godkännande från finansbolaget – ingått med konsument och b) säljföretags möjligheter att ansluta sig till ett finansbolags kontokreditsystem eller låta finansbolaget omhänderha säljföretagets system och i vilka fall finansbolaget i allmänhet beviljar konsumenterna krediter upp till en viss sammanlagd total kredit.

  Även i dessa två fall utövar inspektionen tillsynen över finansbolagets förhållande till säljföretaget. Det förefaller därvid olämpligt att bankinspektionens tillsyn enligt lagen om finansbolag, som omfattar finansbolagens förhållande till såväl säljföretag som konsument, antingen inskränkes eller kommer i konflikt med en annan myndighets tillsynsuppgift enligt annan lagstiftning som i praktiken omfattas även av inspektionens tillsyn i följd av sundhetsparagrafen.
- Under senare tid har bank i likhet med finansbolag börjat bedriva kontokortsverksamhet t. ex. VISA. Det är därvid väsentligt att tillsynsuppgifter enligt annan lagstiftning utövas av bankinspektionen vare sig kontokortsverksamheten bedrivs av bank eller finansbolag.

Mot anförda bakgrund hemställer föreningen att tillsynen över finansbolagens verksamhet enligt annan lagstiftning än lagen om finansbolag utövas av samma myndigheter som gäller för bankers verksamhet. I likhet med banklagsutredningen förordar föreningen att utredningens förslag betr. tillsynen över bankverksamheten även bör tillämpas på finansbolagens verksamhet. Föreningen instämmer i vikten av ett nära samarbete mellan bankinspektionen och konsumentverket. Detta för att få en så enhetlig och konkurrensneutral utformning som möjligt, enär många säljföretag har en kreditgivning till konsumenter som liknar finansbolagens och då alla finansieringsföretag ej är finansbolag.

Föreningen berör därefter de lagstiftningar som är i fråga bl. a. betr. finansbolagen.

Marknadsföringslagen, MFL

På grund av sin allmänna tillsynsskyldighet och den tillsyn inspektionen utövat på bankägda finansbolags verksamhet har inspektionen skaffat sig kunnande och erfarenhet av MFL och dess tillämpning. I följd härav och genom de särskilda förhållanden som numera gäller för finansbolag har bankinspektionen de bästa förutsättningarna att pröva finansbolagens marknadsföringsåtgärder.

Vid en prövning har inspektionen att väga samman de olika krav som kan komma ifråga enligt lagen om finansbolag, de kreditpolitiska och konsumenträttsliga lagarna.

Med anledning härav och att även bankerna i likhet med finansbolagen refinansierar fordringshandlingar och under senare tid bedriver kontokortsverksamhet är det viktigt att samma lösning väljs för banker och finansbolag i vad gäller marknadsföringslagen. Finansbolagen hemställer således att den lösning som utredningen valt för bankerna även skall gälla för finansbolagen.

I det särskilda yttrandet av ledamoten Danielsson, sakkunnige Thörn och experten Utterström berörs förmedling av krediterbjudanden från bank och finansbolag. Därvid påstås att *ett* regelsystem, banklagstiftningens och det som finns i lagen om finansbolag, kommer att gälla för den marknadsföring som banken eller i finansbolaget därvid riktar till konsumenter medan den marknadsföring som tredje man eller den förmedlande näringsidkaren riktar till konsummenten är underkastat *ett annat*, MFL. Genom den marknadsföring som banken eller finansbolaget vidtar kommer att vara underkastad MFL när den förmedlas av näringsidkaren kan en betänklig följd bli att olika sanktioner skulle kunna tillämpas mot bank/finansbolag och säljföretag.

Föreningen finner skäl framhålla att finansbolagen ej medger att säljföretagen förmedlar krediter för finansbolagens räkning. I de fall säljföretagen äger refinansiera fordringsdokument hos ett finansbolag är det säljföretaget som helt ansvarar för marknadsföringen gentemot konsumenten. Finansbolaget förbehåller sig en rätt att pröva varje fordringshandling innan medel utbetalas till säljföretaget. Om fordringshandlingen då ej finansieras kvarstår fordringsförhållandet mellan säljföretaget och konsumenten. Av dessa skäl förekommer finansbolaget ej i marknadsföringen gentemot konsument med undantag för att finansbolagets namn kan nämnas vid säljföretagets marknadsföring av sin kredit. Endast undantagsvis torde ev. ytterligare uppgifter om finansbolaget förekomma.

Förhållandet är detsamma i de fall finansbolaget finansierar och administrerar säljföretags kontokreditsystem.

I de fall finansbolaget marknadsför sitt eget kontokreditsystem omhänderhar också finansbolaget marknadsföringen härav. I den mån säljföretaget medverkar sker det efter finansbolagets anvisningar och med finansbolagets material vari endast finansbolaget och ej säljföretagets namn förekommer. I dessa fall torde det knappast kunna komma ifråga eller vara rimligt att ingripa mot jämväl säljföretaget för medverkan.

Enligt föreningens mening är det inte sannolikt att den situation som anges i yttrandet uppstår. Detta illustreras med ett faktiskt fall vari konsumentverket väckt talan före den 1.7.1980 enligt såväl MFL som KkrL mot ett säljföretag som marknadsför säljföretagets kontokredit som finansieras och administreras av ett finansbolag. Det har här inte varit fråga att rikta

talan mot finansbolaget för marknadsföringen och samtidigt mot säljföretaget för medverkan eller för medverkan mot finansbolaget. Ej heller i den praktiska hanteringen uppstår de nackdelar som befaras i det tidigare nämnda särskilda yttrandet.

Föreningen finner det emellertid utomordentligt viktigt att samarbetet mellan inspektionen och konsumentverket bedrivs nära. Detta enär säljföretag och finansieringsföretag som ej är finansbolag själva finansierar och administrerar sådana finansieringsformer som tillhandahålles av finansbolagen.

Genom att konsumentverket medverkar vid inspektionens tillsyn av finansbolagens verksamhet och bankinspektionen får ta del av verkets erfarenheter vid verkets tillsyn av säljföretags och finansieringsföretags verksamhet vinns de fördelar som banklagsutredningen pekar på samtidigt som konkurrensneutraliteten mellan olika kreditgivare i möjligaste mån upprätthålles och ev. nackdelar motverkas.

Konsumentkreditlagen, KkrL

Tillsynen enligt KkrL över finansbolagen har överflyttats från konsumentverket till bankinspektionen.

Utredningen konstaterar på sid. 71 att problemet med den dubbla tillsynen enligt KkrL endast kan lösas genom att en enda myndighet får ansvaret för tillsynen enligt såväl MFL:s som KkrL:s bestämmelser. Med hänvisning till vad som tidigare sagts förordar föreningen att utredningens förslag jämväl skall gälla för finansbolagens del.

Utredningen har som skäl för sina förslag åberopat risken för kompetenskonflikter. Föreningen kan endast konstatera att denna risk föreligger och hänvisar till de skillnader som föreligger mellan bankinspektionens anvisningar om information vid marknadsföring av kredit till konsument och konsumentverkets motsvarande riktlinjer.

Experten Utterström från konsumentverket har i det särskilda yttrandet inte framfört invändningar mot att tillsynen över KkrL betr. bl. a. banker och finansbolag åvilar bankinspektionen.

Om det under det fortsatta arbetet med banklagsutredningens rubr. betänkande skulle komma ifråga att betr. tillsynen över KkrL överflytta denna från bankinspektionen till konsumentverket i vad gäller finansbolagen förutsätter föreningen att föreningen beredes tillfälle att avge synpunkter.

Avtalsvillkorslagen, AVL

På sid. 36 anges att från AVL:s tillämpningsområde har undantagits verksamhet som står under tillsyn av bank- eller försäkringsinspektionen. Finansbolagen, som står under bankinspektionens tillsyn, har emellertid ej undantagits. Betr. bakgrunden och skälen härtill hänvisar föreningen till sid. 50 ff i betänkandet.

Utredningen konstaterar på sid. 58 att bankinspektionen redan nu prövar bankernas avtalsvillkor med stöd av "sundhetsparagrafen" samt med vägledning av grundklausulen i AVL och det sätt på vilket andra konsumentpolitiska organ tillämpar denna klausul. Utredningen föreslår därför att i banklagarna intages en regel som svarar mot AVL:s grundklausul.

I likhet med utredningen hemställer föreningen att samma lösning väljes för finansbolagen. Förutom de allmänna skäl för en samordning av tillsynen enligt olika lagstiftningar som tidigare åberopats finner föreningen det för sin del det vara uppenbart att inspektionen och inte verket granskar att finansbolagens avtalsvillkor med konsumenter ej är oskäliga.

Denna möjlighet har bankinspektionen redan idag genom den "sundhetsparagraf" som gäller för finansbolagen och i följd av inspektionens granskning av finansbolagens låneengagemang. Med hänsyn härtill och då inspektionen utövar tillsyn över finansbolagens efterlevnad av KkrL, som till stora delar bestämmer avtalsinnehållet, och enär lagen om kreditpolitiska medel kan ge anledning till särskilda bedömningar är riskerna för olika bedömningar särskilt stora om inte utredningens förslag till ändring genomförs också för finansbolagen.

I prop. 1979/80: 159 (sid. 121), anförde departementschefen bl. a. att man enligt hans mening bör så långt som möjligt undvika att företag ställs under tillsyn av olika myndigheter. Tillsynen bör i detta fall samlas hos en myndighet.

Experten Utterström från konsumentverket har inte framfört några invändningar mot utredningens förslag att samma lösning tillämpas för finansbolagen som för bankerna.

Kreditupplysningslagen, KUL

KUL omfattar inte förmedling av kreditupplysningar inom en krets som utgörs av sådana kreditinrättningar eller för kreditupplysningsverksamhet inrättade företag som står under bankinspektionens tillsyn och inte är finansbolag. Lagen gäller inte heller förmedling av kreditupplysningar mellan företag i samma koncern.

I regeringens proposition 1980/81: 10 har någon ändring av denna avgränsning inte skett. Som skäl har angetts att om undantagsregeln för bankernas interna kreditupplysningsförmedling får omfatta även finansbolagen skulle det innebära en kraftig inskränkning av lagens nuvarande tillämpningsområde. Vidare kan det hävdas att finansbolag med likartad verksamhet och likartade förutsättningar i övrigt skall behandlas lika i kreditupplysningssammanhang vare sig de står under bankinspektionens tillsyn eller inte.

Angivna skäl är inte fullständiga och inte relevanta. Genom att lagen inte gäller kreditupplysningar mellan företag i samma koncern har sedan länge de bankägda finansbolagen varit undantagna. I praktiken kommer en ändring, som medför att finansbolagen undantages från KUL, i huvudsak

endast att påverka tre medlemsföretag. Propositionens påstående om en kraftig inskränkning av lagens tillämpningsområde om finansbolagen undantages är inte riktig.

Föreningen delar således uppfattningen i propositionen att finansbolag med likartad verksamhet etc. skall behandlas lika. Finansbolag som står under tillsyn av bankinspektionen bör således undantagas från KUL och även i detta hänseende omfattas av bankinspektionens allmänna tillsyn. Däremot delar föreningen inte uppfattningen att kreditgivare, som ej står under inspektionens tillsyn och som har med finansbolagen likartad kreditgivning, skall behandlas lika med finansbolagen i kreditupplysningsverksamhet. Det finns enligt föreningens mening inget skäl att upprätthålla denna princip enbart betr. KUL när den inte upprätthålls i någon av de övriga lagstiftningar som behandlats ovan.

Banklagsutredningens målsättning enligt betänkandet är också att dubbel tillsyn och kompetens skall undvikas och att en samordning skall eftersträvas.

Samtliga finansbolag lyder numera under bankinspektionens tillsyn. Genom den lösning som i prop. 1980/81: 10 förordas betr. KUL behandlas finansbolag beroende på ägareförhållande olika. En sådan lösning kan inte accepteras. I synnerhet som finansbolagens interna kreditupplysningsverksamhet är av växande betydelse för finansbolagen.

Enligt föreningens mening är det ett rimligt krav att finansbolagen i överväganden om tillsynen behandlas på ett konsekvent och enhetligt sätt och efter samma mönster som andra kreditgivare som i likhet med finansbolagen lyder under bankinspektionens tillsyn.

Mot anförda bakgrund får föreningen hemställa att samtliga finansbolag undantages från KUL:s tillämpningsområde.

Föreningen hemställer således att tillsynen över finansbolagen och deras verksamhet enligt annan lagstiftning än lagen om finansbolag utövas av samma myndigheter som gäller för bankerna och deras verksamhet. I likhet med banklagsutredningen förordar föreningen att utredningens förslag betr. tillsynen över bankverksamheten även bör tillämpas på finansbolagens verksamhet.

Föreningen instämmer i utredningens förslag om ett nära samarbete med konsumentverket.

Föreningen hemställer att samtliga och inte endast en del finansbolag undantages från KUL:s tillämpningsområde i enlighet med utredningens målsättning.

20 Sveriges köpmannaförbund

Utredningen har i sitt arbete behandlat viktiga utvecklingsfrågor som gäller både konsumentpolitik och det marknadsrättsliga systemet i stort. Inledningsvis kan konstateras att de arbetsområden som Bankinspektionen naturligen bör arbeta med har breddats under senare år. Den konsumentpolitiska utvecklingen bör få effekter också på de särskilt samhällsreglerade näringslivsområden som bank- och försäkringsverksamhet är påtagliga exempel på.

Samtidigt måste konstateras att de skyddsmekanismer varom här är fråga ej enbart har relevans på det traditionella konsumentområdet, dvs där privatpersoner agerar i sin egenskap av konsumenter. Inom stora delar av näringslivet dominerar små och medelstora företag. Detta är ett förhållande som även bör beaktas vid utformningen av Bankinspektionens framtida arbetsuppgifter – – –.

Förbundet menar att frågan om kompetensfördelningen vad avser marknadsföringslagen och konsumentkreditlagen bör bli föremål för vidare övervägande.

Däremot bör huvudansvaret vad gäller avtalsvillkorskontroll inom bankområdet ligga hos Bankinspektionen. I denna myndighet finns erforderlig expertis och man har dessutom löpande kontakter med bankverksamheten. Emellertid kan starkt ifrågasättas om icke den renodlade åklagarfunktionen inför Marknadsdomstolen i dessa fall bör anförtros Konsumentombudsmannen. Det kan härvid erinras om att KO i detta sammanhang utövar en funktion som är fristående från Konsumentverkets styrelse och har en kompetens som är ett direkt utflöde ur lagstiftningen. Möjligheterna till avtalsvillkorskontroll näringsidkarna emellan prövas f n av Konsumentköpsutredningen. Härvid bör också tas ställning till de processuella former som denna kontroll bör utövas i.

Förbundet finner det vara olyckligt att – som utredningen föreslagit – kombinera tillsyn, förhandlingsarbete och "dömande" verksamhet i en och samma inspektionsmyndighet. Det är tvärtom naturligt att rättsutvecklingen i möjligaste mån samordnas inom Marknadsdomstolens ram. Detta torde också stå i bästa samklang med de intentioner som ligger bakom den hittillsvarande marknadsrättsliga lagstiftningen.

Det finns enligt Förbundets mening också anledning att peka på att bankernas verksamhet gentemot kundkretsen i hög grad påverkas av den förda ekonomiska politiken både kortsiktigt och långsiktigt genom både Riksbanken och Bankinspektionen. Till denna bild hör också att bankvärlden är en utpräglad oligopolmarknad som dessutom innefattar en för svenska förhållanden ovanligt långtgående etableringskontroll. Förbundet har vid sina överväganden av de framlagda förslagen starkt velat understryka den stora betydelse som Bankinspektionen bör få både vad avser konsumentskydd och näringslivsintressen. Den omfattande detaljreglering

av inte minst tekniskt administrativ art som kännetecknar modern bankverksamhet motiverar ett bredare grepp på tillsynsfrågorna. Ett ytterligare skäl för en sådan reformverksamhet kan i ett längre perspektiv vara den internationella utvecklingen som kan leda fram till en ändrad syn på etableringsreglerna för bankinstitut. I samma riktning talar för övrigt också den utvidgning av Bankinspektionens verksamhet som realiseras genom finansbolagslagen.

21 Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF)

SAF hänvisar till yttrande från Svenska Handelskammarförbundet och Sveriges Industriförbund

22. Svenska Handelskammarförbundet och Sveriges Industriförbund

Svenska Handelskammarförbundet och Sveriges Industriförbund anser i likhet med utredningen att tillsynen över bankernas verksamhet bör ligga på bankinspektionen. Konsumentverket bör dock givetvis ha möjlighet att ta kontakt och samråda med bankinspektionen i ärenden som verket finner angelägna. Förbunden ifrågasätter dock om detta måste ske inom ramen för ett särskilt s k kontaktforum mellan konsumentverket och bankinspektionen. De bägge myndigheternas organisationer måste enligt förbunden vara så utformade att samråd kan ske utan att speciella kontaktorgan inrättas. Samråd måste ju ständigt ske mellan olika statliga myndigheter i ärenden av gemensamt intresse. Sådant samråd är en naturlig del i varje myndighets arbete som måste kunna bedrivas inom ramen för den ordinarie organisationen.

Utredningen föreslår att sammansättningen av bankinspektionens styrelse ändras. Bland annat föreslås att en representant för konsumentverket ska ingå i inspektionens styrelse. Endast en liten del av de ärenden som behandlas i inspektionens styrelse torde beröra de aspekter som konsumentverkets representanter tänkts bevaka. Förbunden ifrågasätter mot denna bakgrund det lämpliga i att låta en representant för konsumentverket ingå i bankinspektionens styrelse – speciellt mot bakgrund av att denna representant endast skulle tillvarata intressena för de bankkunder som är privatpersoner. Den andra stora kategorin bankkunder, nämligen företagen, föreslås inte få motsvarande representation. Överhuvudtaget har denna kundkategoris behov i sammanhanget inte analyserats av utredningen. Förbunden vill hänvisa till försäkringsverksamhetskommitténs betänkande, där det angående försäkringsinspektionens styrelse föreslogs att näringslivet skulle ha en representant.

I det fall företrädare för konsumenterna av bankernas tjänster ska ingå i bankinspektionens styrelse, bör enligt förbunden detta ske genom att företrädare för båda de stora kundkategorierna – privatpersoner och företag – bereds plats i styrelsen.

23 Landsorganisationen i Sverige (LO)

Allmänt

Banklagsutredningen har enligt sina direktiv haft till uppgift att överväga vad som bör gälla i fråga om bankinspektionens granskning av bankernas verksamhet i syfte att i skilda hänseenden ge ett konsumentskydd åt bankkunderna. Utredningen skulle särskilt uppmärksamma frågan om hur gränsen skall dras mellan bankinspektionen och de konsumentpolitiska organen.

För att ge konsumenten ett ökat rättsskydd har en omfattande lagstiftning genomförts under 1970-talet på det konsumentpolitiska området. LO har aktivt deltagit i detta arbete. Utredningens uppgift att se över bankinspektionens konsumentskyddande arbete utgör ett led i det fortsatta konsumentskyddande lagstiftningsarbetet. Bankområdet innefattar tjänster av ekonomisk art som ställer stora krav på konsumentens förmåga att tillvarata sina intressen. En översyn av konsumentskyddet på bankområdet är därför enligt LOs mening angelägen. Det är också angeläget att den specialreglering som finns på området anpassas så att den även ger stöd åt konsumenterna.

Därför är det enligt LOs mening anmärkningsvärt att utredningen till största delen ägnat sin uppmärksamhet åt hur gränsen skall dras mellan bankinspektionen och de konsumentpolitiska organen.

Det är känt att konsumenter har problem med att tillvarata sina intressen på bankområdet, exempelvis vilka priser och avgifter som gäller för olika tjänster. Räntenivån, som av låntagare/konsumenter uppfattas som bunden under lång tid, kan snabbt förändras med hänvisning till banklagen.

Som utgångspunkt för detta arbete borde utredningen ha analyserat vilka problem konsumenterna har. Detta saknas helt i utredningen. LO vill här hänvisa till vad experten Utterström anfört i sitt särskilda yttrande sid 121–123.

LO anser vidare att det är en brist att inte företrädare för fackliga organisationer, konsumentintressena och politiska partier ingått i en utredning som har till uppgift att föreslå förändringar av konsumentskyddet.

Tillsynen på bankområdet

Utredningen diskuterar två olika modeller i fråga om kompetensfördelningen mellan myndigheterna. En av dessa benämns "bankinspektionsmodellen" och innebär att tillsynen enligt bestämmelser med motsvarande

innehåll som AVLs och MFLs generalklausuler läggs hos bankinspektionen. Utredningen förordar denna modell.

Den andra modellen är en renodlad "konsumentmodell". Enligt denna förblir den slutliga prövningen av samtliga konsumentärenden på bankområdet enligt såväl AVL, MFL som de marknadsrättsliga reglerna i KKrL och kommer att åvila MD samt att en granskning, som i vissa fall kan leda till prövning inför denna domstol, sker hos KOV.

LO tillstyrker den renodlade konsumentmodellen. Bankerna använder sig ofta av samma slags marknadsföringsåtgärder som andra företag i näringslivet. De konsumentproblem som är förknippade med bankernas marknadsföring är av samma slag som på andra områden. Det kan vara fråga om vilseledande uppgifter om olika erbjudandens förmånlighet och kombinationserbjudanden av olika slag. Den konsumentpolitiska lagstiftningen har byggts upp kring KOV och MD. KOV har stor erfarenhet och kunskap på området och LO anser att det är viktigt att tillvarata och nyttja denna.

Den nuvarande ordningen med KOV som tillsynsmyndighet och MD som beslutande organ innebär att konsumentintressena givits en självständig och framträdande betydelse. Det är LOs bestämda uppfattning att denna ordning skall fortsätta att gälla. Vad gäller AVL bör den utformas så att den kan tillämpas på den typ av banktjänster som enbart riktar sig mot vanliga konsumenter.

Kontaktforum för konsumentfrågor

Utredningen föreslår att det inrättas ett kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet. Representanter för bankinspektionen, KOV och de olika bankinstituten skulle ingå i samrådsorganet. Enligt LOs mening är ett sådant organ onödigt om KOV får fortsatt förtroende som tillsynsmyndighet.

24 Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Enligt TCOs mening finns ingen anledning att överföra granskningen av bankernas marknadsföring från konsumentverket till bankinspektionen. Det är viktigt att konsumentverkets resurser och erfarenhet av marknadsföringsfrågor tas tillvara och att marknadsföringsåtgärder bedöms likartat inom hela näringslivet. Utredningens föreslagna modell medför att en marknadsföringsåtgärd kan komma att bedömas olika på olika konsumentområden. Så kommer att bli fallet om bankinspektionen skall handha marknadsföringsfrågor för bankerna och konsumentverket motsvarande uppgifter för bankernas dotterbolag m. fl. En och samma myndighet bör enligt TCOs uppfattning ha hela ansvaret för marknadsföringsfrågorna.

TCO instämmer i utredningens förslag att avtalsvillkorsgranskningen

bör åvila bankinspektionen. Det är, enligt TCOs mening, naturligt att bankinspektionens speciella kompetens utnyttjas för kontroll av avtalsvillkor på samma sätt som konsumentverkets kompetens utnyttjas vad avser marknadsföringsfrågor.

När det gäller tillsyn och övervakning enligt konsumentkreditlagen anser TCO att nuvarande system förbehållas även om det teoretiskt kan uppstå kompetenstvister. Härigenom tillvaratas båda myndigheternas sakkunskap.

Utredningen föreslår också att det inrättas ett kontaktforum för konsumentfrågor inom bankområdet. Inom detta forum skall överläggningar ske mellan representanter för inspektionen, konsumentverket och de olika bankinstituten. TCO delar utredningens uppfattning om att ett sådant kontaktforum bör komma till stånd. Särskilt stort blir behovet om utredningens förslag att lägga all tillsyn på bankinspektionen genomförs. TCO anser att även andra företrädare för konsument- och löntagarintresset bör ingå i samrådsgruppen. TCO bör ingå i ett sådant vidgat kontaktforum.

25. Centralorganisationen SACO/SR

SACO/SR hänvisar till yttrandet från JUSEK.

26. Förbundet för jurister, samhällsvetare och ekonomer (JUSEK)

Förbundet delar utredningens i betänkandet angivna mening, "att det finns behov av en aktiv konsumentpolitik även inom bankområdet och anser det naturligt att bankernas kunder tillförsäkras samma skydd som andra konsumenter".

– – –

JUSEK ansluter sig i allt väsentligt till vad som framförts i det särskilda yttrandet.

Vid granskningen av de villkor som bankerna låter skriva in i sina avtal är det helt nödvändigt att i bedömningen väga in alla de intressen som berörs. Kundens och bankens intressen måste bedömas mot banklagstiftningens regleringar. Förbundet har den uppfattningen att bankinspektionen med sin banktekniska sakkunskap är bäst skickad att göra dessa vägningar och menar att övervakningen av bankernas avtalsvillkor skall ligga hos bankinspektionen.

Vad härefter gäller granskningen av bankernas marknadsföring menar JUSEK, att den omständigheten att det är praktiskt med en tillsynsmyndighet på ett avgränsat område inte utan mycket starka skäl får leda till att

den övergripande bedömningen av dessa frågor hos KOV splittras upp på flera myndigheter. På sätt de som skrivit det särskilda yttrandet angivit, anser JUSEK att den rika erfarenhet av marknadsföringsbedömningar, som finns hos KOV, och de samordningseffekter som kan uppnås vid behandling av alla marknadsföringsområden inom KOV är av så stor betydelse att det praktiska synsättet med en tillsynsmyndighet måste stå tillbaka.

Med en delning mellan bankinspektionen och KOV av granskningen av avtalsvillkor och marknadsföring måste ett samordnande organ av det slag som utredningen föreslår tillskapas.

27. Svenska bankmannaförbundet

Förbundet delar utredningens slutsatser att behov föreligger av en aktiv konsumentpolitik på bankområdet men att anledning inte finns att för denna sektor föreslå mer detaljerade eller strängare konsumenträttsliga bestämmelser än för andra näringsgrenar. Det synes oss naturligt, att alla tillsynsuppgifter samlas hos Bankinspektionen och att samma förutsättningar skall gälla för bankerna, finansbolagen och övriga av inspektionens tillsynsobjekt.

För att syftet om likabehandling skall bli tillgodosett och Konsumentverkets expertis kunna utnyttjas bör föreslaget kontaktforum inom bankområdet inrättas.

– – –

Enligt utredningen skall verksamheten i samrådsorganet syfta till "att underlätta en utveckling till konsumenternas bästa med hänsyn till både de enskilda konsumenternas och bankkollektivets intressen" (sid. 73). I linje härmed föreslås att TCO får utse företrädare i kontaktforum för bankområdet.

Bilaga 7

Sammanställning av remissyttrandena över försäkringsverksamhetskommitténs delbetänkande (Ds E 1981: 4) Handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet

Kommitténs förslag har bedömts mycket olika av remissinstanserna. Förslaget stöds i huvudsak bl. a. av försäkringsinspektionen och företrädare för försäkringsbranschen. Däremot är bl. a. konsumentverket och företrädare för löntagarorganisationerna negativa. Några remissinstanser anser att ytterligare utredning är erforderlig eller att resultatet av kommitténs fortsatta arbete bör avvaktas innan ställning tas till föreliggande frågor.

I det följande återges remissinstansernas yttranden med vissa mindre justeringar i oavkortat skick.

1 Bankinspektionen

Bankinspektionen har tidigare haft att yttra sig över banklagsutredningens delbetänkande (Ds E 1980: 3) om konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse (se inspektionens yttrande 1980-09-29 till ekonomidepartementet). Banklagsutredningen föreslog att tillämpningen av de tre konsumentskyddslagarna, såvitt gäller bankfrågor, skulle anförtros bankinspektionen. I nämnda yttrande förklarade sig bankinspektionen beredd att ta på sig de nya uppgifter som kunde läggas på inspektionen. Samtidigt ansåg sig emellertid inspektionen bunden av att den inför banklagsutredningen tillsammans med konsumentverket förordat en lösning av den föreliggande kontroversiella kompetensfrågan som skulle innebära, att tillämpningen av marknadsföringslagen – i nära samarbete med bankinspektionen – skulle kvarligga i konsumentverket och marknadsdomstolen.

Uppenbarligen bör den nu aktuella frågan om tillämpningen av ärenden enligt de tre konsumentskyddslagarna lösas på ensartat sätt för de båda inspektionsmyndigheterna. Det måste också konstateras, att försäkringsverksamhetskommittén anfört starka skäl för att flytta över tillämpningen av marknadsföringslagen till försäkringsinspektionen.

Av intresse för bankinspektionens bedömning av det nu föreliggande betänkandet är i hög grad inspektionens ställningstagande till bankinspektionens befattning med ärenden enligt marknadsföringslagen. Bankinspektionen kan härvid inte undgå att beakta vissa nytillkomna omständigheter, vilka – som framgår av det följande – är av beskaffenhet att påverka inspektionens tidigare ställningstagande. Sålunda har bankinspektionen hösten 1980 genom pressen fått kännedom om att konsumentverket an-

hängiggjort talan enligt marknadsföringslagen mot en bank. Innan talan anhängiggjordes togs ingen kontakt med inspektionen från konsumentverkets sida. Däremot fick inspektionen sedermera en ingående information av banken. Denna information har visat, att tvisten gäller frågor, vilkas bedömande förutsätter bankteknisk kunnande och vilka har nära anknytning till de banketiska frågor som inspektionen har att ta ställning till. Inspektionen å sin sida fick vid årsskiftet 1979/80 klagomål angående ett fondbolags marknadsföring i ett par hänseenden. Även om klagomålen till en del gällde banketiska frågor, avsåg de enligt inspektionens bedömning i första hand en tillämpning av marknadsföringslagen. Inspektionen överlämnade därför ärendet efter några dagar med eget utförligt yttrande till konsumentverket. Enligt vad inspektionen inhämtat har konsumentverket ännu inte tagit ställning i ärendet, vilket inneburit avsevärd olägenhet för de berörda instituten.

Även om nämnda omständigheter till viss del kan tillskrivas tillfälligheternas spel, har de väsentligen bidragit till att bankinspektionen nu måst ställa sig frågan, om inspektionens tidigare ståndpunktstagande varit tillräckligt underbyggt. Med hänsyn till det anförda har bankinspektionen inte längre några betänkligheter mot banklagsutredningens förslag i vad detta gäller överflyttning av tillämpningen av marknadsföringslagen till bankinspektionen. Bankinspektionen finner sålunda att försäkringsverksamhetskommittén framlagt övertygande skäl för att tillämpningen av de tre aktuella konsumentskyddslagarna, såvitt gäller försäkringsfrågor, anförtros försäkringsinspektionen. I likhet med kommittén anser bankinspektionen, att beslut rörande de tre lagarna bör fattas enligt den s. k. inspektionsmodellen. Härigenom undviks att försäkringsinspektionen – vilket skulle bli fallet om den s. k. marknadsdomstolsmodellen valdes – får partsställning, något som kan vara ägnat att rubba förtroendet mellan försäkringsinspektionen och tillsynsobjekten.

Bankinspektionen vill i detta sammanhang anmäla att inspektionen numera tillstyrker banklagsutredningens förslag att förlägga prövningen enligt samtliga de tre centrala konsumentskyddslagarna till bankinspektionen enligt inspektionsmodellen.

Med tanke på att försäkringsverksamhetskommitténs förslag sannolikt kommer att leda till en kraftigt ökad belastning på försäkringsinspektionen vad gäller klagomål och andra frågor av konsumentinriktad natur, anser bankinspektionen – mot bakgrund av inspektionens egna erfarenheter av dess insatser på konsumentskyddets områden – att det är viktigt att försäkringsinspektionen ges tillräckliga personella resurser. Det kan därvid ifrågasättas, om det, som föreslagits, räcker med endast en nytillsatt tjänst.

Givetvis är det av betydelse att konsumentverkets erfarenheter tas till vara när det gäller försäkringsinspektionens tillämpning av den aktuella konsumentskyddslagstiftningen. I likhet med försäkringsverksamhetskom-

mittén anser bankinspektionen därför det nödvändigt att ett nära samrådsförfarande etableras mellan försäkringsinspektionen och konsumentverket.

2 Försäkringsinspektionen

Allmänna synpunkter

Försäkringsinspektionen delar kommitténs principiella inställning att konsumentskyddet på försäkringsområdet bäst tillvaratas om ansvaret för detta läggs på en enda myndighet och tillstyrker helt kommitténs framlagda förslag.

Huvudskälet mot att tillsynen uppdelas på två myndigheter är att ingen av myndigheterna då får den totala överblicken över vad som behöver göras och det totala ansvaret för vilka åtgärder som vidtas. Om samhällets resurser på området splittras på två myndigheter är det ofrånkomligt att effektiviteten blir lägre än vad förhållandet blir om en enda myndighet kan besluta hur tillgängliga resurser skall användas.

Inspektionen är med hänsyn till sin kompetens, resurser och erfarenhet den lämpligaste myndigheten för dessa uppgifter. Vid granskningen av bolagens åtgärder beträffande såväl villkor, marknadsföring som skadereglering är den viktigaste uppgiften att komma tillrätta med fel och brister som avser sakinnehållet. Inspektionen instämmer i kommitténs bedömning att det är lättare för inspektionen att förvärva erforderlig kunskap på konsumentområdet än det är för konsumentverket att skaffa sig sådan kunskap på försäkringsområdet. Inspektionen har för övrigt under senaste tiden genom nyrekrytering tillförts sakkunskap på konsumentområdet. Det förtjänar i detta sammanhang att understrykas att lekmannainslaget i inspektionens nya styrelse ger konsumentintresset ökad bredd också på ledningsnivå.

Tale- och besvärsrätt

På tale- och besvärsområdet urskiljer sig två frågeställningar. Den ena frågan gäller vad som händer om bolaget inte vill rätta sig efter myndighetens ställningstagande och den andra gäller vilka möjligheter försäkringstagare, försäkringsbolag eller annat företag har att få ett ärende prövat om myndigheten inte anser anledning förefinnas att ingripa i en viss fråga. Vägarna blir olika beroende på vilken myndighet det gäller.

Vad gäller den första frågeställningen ger inspektionsmodellen en likformig behandling av alla frågor. I en rad frågor är ju inspektionsmodellen den enda som kan ifrågakomma. Väljer man domstolsmodellen betyder det alltså att endast vissa frågor kan gå denna väg. Det kan emellertid hävdas att en del av konsumentfrågorna är mindre lämpade att handläggas på regeringsnivå. Domstolsmodellen innebär att frågorna avgörs av en instans

av företrädare för allmänna näringslivs- och allmänna konsumentintressen.

Vad som enligt inspektionens mening talar till förmån för inspektionsmodellen är att enhetligheten på området bevaras. Med hänsyn till att det i verkligheten visat sig vara endast ett enda fall som förts till marknadsdomstolen anser inspektionen att det av praktiska skäl saknas anledning att göra en uppdelning på området.

Inspektionen vill emellertid i detta sammanhang framhålla att om man av principiella skäl anser att domstolsmodellen är att föredra inspektionen är beredd och har kompetens att ta på sig uppgiften att föra talan inför marknadsdomstolen.

Vad gäller den andra frågeställningen – intressents möjlighet att åstadkomma en prövning därest myndigheten inte finner skäl härtill – är frågan när det gäller inspektionsmodellen inte helt klar. När det gäller domstolsmodellen finns en sådan rätt för sammanslutning av konsumenter, löntagare och näringsidkare samt för enskild näringsidkare som berörs av marknadsföringsåtgärden i fråga. Någon möjlighet för enskild konsument att föra frågan vidare finns däremot inte.

Kommittén anför att den i sitt fortsatta arbete avser att ta upp denna frågeställning till behandling. Inspektionen tillstyrker att denna fråga ägnas fortsatt uppmärksamhet.

Resursfrågor

Kommittén förutsätter att försäkringsinspektionens resurser utökas för de nya uppgifter som åläggs inspektionen. Inspektionen instämmer i att frågan är av sådan storleksordning att nuvarande resurser är otillräckliga. Inspektionen vill emellertid framhålla att vad inspektionen finner vara angelägnast är att tillföras informationsteknisk sakkunskap med erfarenheter från massmedia och från konsumentområdet för bl. a. de nödvändiga kontakterna med den regionala och lokala konsumentverksamheten. En sådan resursförstärkning är för övrigt angelägen även för inspektionens verksamhet på andra områden.

Givetvis måste inspektionen – såsom kommittén förutsätter – också få utnyttja konsumentverkets resurser på området – såsom Råd och Rön, kanalerna till den regionala och lokala konsumentverksamheten samt till undervisningsväsendet.

Ett genomförande av förslaget förutsätter vidare att hos inspektionen redan förefintliga resurser omdisponeras för att granskningen av bolagens marknadsföring skall få erforderligt utrymme.

Samarbetsfrågor

Försäkringsinspektionen instämmer i vikten av att – såsom kommittén framhåller på en rad ställen – ett nära samarbete mellan inspektionen och konsumentverket etableras. Detta torde i praktiken kunna ordnas på ett okomplicerat sätt. Inspektionen tillstyrker att det i inspektionens instruk-

tion intas ett stadgande om skyldighet att samarbeta med jämväl konsumentverket. I konsumentverkets instruktion finns redan i dess 5 § intagen en skyldighet att samråda med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor.

Skiljaktig mening (suppleanterna N-O Gustafsson och A Persson):

Enligt vår uppfattning bör konsumentverket och marknadsdomstolen även fortsättningsvis ha ansvaret för all marknadsföring, även beträffande försäkringsbolagen.

Konsumentverket, som är den centrala myndigheten för konsumentfrågor, har det övergripande ansvaret för utvecklingen på konsumentområdet. Enligt instruktionen skall konsumentverket vara ett partsorgan som främjar kosumenternas intressen. Denna uppgift är idag väl känd hos konsumenterna.

Det är av väsentligt intresse att konsumentskyddet är detsamma inom hela näringslivet och att marknadsföringslagen får en enhetlig tillämpning. Denna enhetlighet, som är följden av att konsumentverket bevakar marknadsföringen på alla områden och konsumentombudsmannens möjlighet att föra talan inför marknadsdomstolen, skulle gå förlorad om försäkringsinspektionen skulle överta den del som avser försäkringsverksamheten. Den möjlighet som gäller enligt marknadsföringslagen, att sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare har möjlighet att föra ett ärende vidare till marknadsdomstolen skulle försvinna och bli en viktig inskränkning av den näringsrättsliga lagstiftningen.

Poängteras bör dock att den kompetens och ingående sakkunskap som finns på försäkringsområdet hos försäkringsinspektionen måste tas tillvara av konsumentverket.

Med hänvisning till vad vi ovan anfört bör den nuvarande ordningen för övervakning av marknadsföring och information på försäkringsområdet bevaras innebärande att försäkringsbolagen omfattas av samma konsumentskyddslagstiftning som övrig näringslivsverksamhet.

3 Statskontoret

Om en verksamhet står under statlig tillsyn genom en särskild tillsynsmyndighet bör den principen gälla att tillsynsuppgifter som har ett naturligt samband så långt möjligt samlas hos denna myndighet. Det fordras starka skäl för att man skall ha en annan ordning.

Statskontoret vidhåller denna principiella inställning men menar att beträffande handläggningen av de konsumentskyddande frågorna inom försäkringsområdet sådana förhållanden råder som motiverar ett avsteg från denna princip.

I umgänget med försäkringsbolagen är konsumenten regelmässigt i underläge mycket beroende på att området är svåröverblickbart och mark-

nadsföringen ibland till form och innehåll knappast ägnad att skapa klarhet för konsumenten. Därför möter konsumenten betydande problem i valet om försäkring överhuvudtaget är lämplig i det aktuella fallet, vid val av försäkringsform och försäkringens omfattning samt vid val av försäkringsbolag. Vid sidan av dessa svårigheter uppstår – ur en konsumentskyddande synvinkel – speciella problem när konsumenten skall försöka hävda sin rätt i samband med bl. a. skadereglering.

Mot bakgrund av dessa problem är det enligt statskontoret viktigt att konsumenternas skydd ombesörjs av en myndighet som är väl förtrogen med konsumenternas speciella svårigheter på en ojämlik marknad och som har till uppgift att ta ställning för konsumenten i en besvärlig eller oklar situation – den uppgift som ligger på konsumentverket. Statskontoret bedömer det vidare som viktigt att inom försäkringsområdet den gängse ordningen kvarstår som ger konsumentverket/konsumentombudsmannen möjlighet att underkasta ett ärende juridisk prövning och föra ärendet till marknadsdomstolen. Statskontoret menar att utredningen inte på ett övertygande sätt lyckats visa att det uppstått väsentliga problem som en följd av dagens uppgiftsfördelning och samarbete mellan försäkringsinspektionen och konsumentverket. Det kan tvärtom inte uteslutas att den nuvarande ordningen – där försäkringsinspektionen och konsumentverket var och en från sin utgångspunkt strävar efter att bistå försäkringskonsumenterna – innebär såväl ett gott konsumentskydd som en god samhällelig kontroll av försäkringsverksamheten. Det skyddet bör inte urholkas. Med anledning härav avstyrker statskontoret kommitténs förslag om att marknadsföringslagen inte skall tillämpas på verksamhet som står under försäkringsinspektionens tillsyn. Vidare bör ett slutligt ställningstagande till vilken myndighet som ska ha huvudansvaret för övervakning av försäkringsvillkor anstå till dess att "villkorsgranskningens roll, inriktning och intensitet" utretts av försäkringsverksamhetskommittén i enlighet med dess direktiv.

Skiljaktig mening: (Ekstam, Nordin):

Det förhållande att konsumenterna på försäkringsområdet befinner sig i en svag ställning gentemot försäkringsbolagen har tidigt uppmärksammats av statsmakterna. Redan 1903 skapades försäkringsinspektionen för att i konsumenternas intresse utöva tillsyn över försäkringsbranschen. Av tradition har inspektionen lagt stor vikt vid bolagens förmåga att fullgöra sina åtaganden, varvid man noga har följt hur bolagen har förvaltat sina tillgångar. Likaså har i ökande grad problemen uppmärksammats som sammanhänger med de risker som följer med ofullständig konkurrens och de eventuellt alltför höga försäkringspremier som kan drabba konsumenterna.

Under senare år har inspektionen riktat ökat intresse åt frågor som kanske kan uppfattas som mer påtagliga för den enskilde försäkringskonsumenten, t. ex. hur bolagen agerat i samband med att en försäkring fallit ut till betalning. Inspektionen har också lagt ökad vikt vid att bolagens

marknadsföring sker på ett sätt som överensstämmer med samhällets värderingar.

I direktiven till utredningen "Handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet" anför statsrådet att det bör vara vägledande för kommitténs arbete att beträffande omfattningen och inriktningen av försäkringsinspektionens framtida tillsynsverksamhet, insatserna ökas när det gäller åtgärder av mera konsumentinriktat slag. Kommittén bör också på grundval av sina överväganden föreslå de ändringar i gällande tillsynsregler som kan anses påkallade (betänkandet sid. 40–41).

I en revisionsrapport, daterad 1977-06-29, skriver riksrevisionsverket:

"Som påpekats i utredningen 'konsumentupplysning om försäkringar' innefattar konsumentupplysning inom försäkringsområdet problem utan motsvarighet på andra konsumtionsområden. Arbetet med konsumentupplysning om försäkring måste grundas på ingående kännedom om det enskilda försäkringsväsendet och ett omfattande analysarbete med hjälp av försäkringsmatematisk, ekonomisk och statistisk expertis. Endast inspektionen har erforderliga resurser och kompetens för ett sådant analysarbete" (revisionsrapporten sid. 33–34).

Med hänsyn till att staten redan tillskapat en myndighet för att svara för konsumentintresset på försäkringsområdet samt med hänsyn till att konsumentskyddet för att bli effektivt inom försäkringsverksamhetsområdet ställer långtgående krav på kunskap om försäkringsverksamhetens speciella betingelser menar vi att den mest rationella lösningen ligger i linje med det förslag som majoriteten av försäkringsverksamhetskommittén ger uttryck för.

Vi ansluter oss därför till kommitténs uppfattning att – för att undvika dubbelarbete och klara ut ansvars- och befogenhetsfrågorna – försäkringsinspektionen skall ges ett samlat ansvar för konsumentskyddet på försäkringsområdet men samtidigt tillsammans med konsumentverket verka för att utveckla ett nära samarbete i konsumentfrågor.

Eftersom det inom försäkringsområdet är svårt att skilja ut marknadsföringsproblemen från de problem som hör samman med försäkringsverksamhetens innehållsliga aspekter stödjer vi uppfattningen att även försäkringsföretagens marknadsföring skall övervakas av försäkringsinspektionen. Detsamma gäller tillsynen över informationen på försäkringsområdet, som föreslås läggas på försäkringsinspektionen.

Mot bakgrund av det som anförts ovan ansluter vi oss likaså till uppfattningen att försäkringsinspektionen bör överta ansvaret för att ge ut basinformationen till försäkringskonsumenterna samt svara för ordförandeskap och sekretariat åt kontaktforum för försäkringsfrågor.

För att garantera försäkringstagarna ett tillfredsställande stöd av samhället i umgänget med försäkringsbolagen menar vi att det är lämpligt att – om förslaget till anpassning av inspektionens uppgifter genomförs – en utvärdering av förändringen kommer till stånd några år efter det att den satts i verket.

4 Riksrevisionsverket

Riksrevisionsverket (RRV) tillstyrker försäkringsverksamhetskommitténs förslag att tillsynen av konsumentskyddet inom försäkringsområdet skall samlas hos försäkringsinspektionen. Förslaget ligger väl i linje med RRVs synpunkter i rapport den 29 juni 1977 (dnr 1974: 934) över verkets förvaltningsrevision vid försäkringsinspektionen. RRV anser även att den föreslagna avgränsningen är enkel att genomföra i praktiken. RRV ser genomförandet av den organisationsöversyn som kommittén har i uppdrag att göra som en förutsättning för att inspektionens ökade uppgifter med konsumentskyddsfrågorna skall kunna omsättas i en effektivt bedriven verksamhet.

Med kommitténs förslag kommer handläggningen av konsumentskyddsfrågorna inom försäkringsområdet att förläggas till den myndighet som har bäst sakkunskap inom detta område. RRV har i sitt remissvar den 7 oktober 1980 över banklagsutredningens delbetänkande Ds E 1980: 3 tillstyrkt en likartad uppgiftskoncentration till bankinspektionen. RRV anser även att det är motiverat att ansvaret för konsumentskydd inom försäkringsinspektionens och bankinspektionens områden får samma organisatoriska form.

Kommittén diskuterar även organisationen m. m. för det kontaktforum som upprättats av konsumentverket, försäkringsinspektionen och försäkringsbranschen. RRV anser att sådant organiserat samarbete även i framtiden bör ske på berörda myndigheters eget initiativ och ansvar och inte formaliseras till ett av regeringen särskilt sanktionerat samrådsorgan. Liknande synpunkter har RRV framfört i ovan nämnda remissvar på banklagsutredningens delbetänkande rörande ett förslag till ett liknande kontaktforum inom bankområdet. RRV vill i detta sammanhang betona att behovet av samordning i konsumentskyddsfrågor inte enbart gäller inspektionernas kontakter med konsumentverket. Samarbetet mellan inspektionerna i dessa frågor har också stor betydelse.

5 Kommerskollegium

Kollegiet finner ej skäl till erinran mot utredningens förslag.

6 Stockholms Handelskammare

Handelskammaren tillstyrker kommitténs förslag att tillsynen över konsumentskyddet inom försäkringsområdet sammanförs under försäkringsinspektionen. Såsom Handelskammaren i andra sammanhang anfört (se bl. a. kammarens yttrande över banklagsutredningens delbetänkande

"Konsumentskyddet inom bankområdet och bankinspektionens styrelse") är det väsentligt att tillsynsverksamhet av detta slag inte splittras på flera myndigheter. Försäkringsinspektionens kompetens och erfarenheter utgör därvid övertygande skäl för den föreslagna lösningen på det nu aktuella området.

7 Marknadsdomstolen

Försäkringsverksamhetskommittén föreslår i betänkandet ingripande förändringar av konsumentskyddet på försäkringsområdet. Organisatoriskt innebär förslaget att försäkringsinspektionen får huvudansvaret för bl. a. övervakningen av försäkringsbolagens marknadsföring och information. Inspektionen övertar därmed bl. a. konsumentombudsmannens (KO) och marknadsdomstolens roll på försäkringsområdet. Detta betyder att ett domstolsmässigt förfarande ersätts med en ordning av administrativ karaktär. Enligt det nuvarande systemet utgör KO ett partsorgan och har en åklagarliknande funktion. KO har till uppgift att föra talan i marknadsdomstolen, en opartisk instans, som med stöd av allmänt hållna rättsregler med karaktär av generalklausuler avgör förekommande tvistefrågor. Rättsreglernas innehåll preciseras efter hand genom domstolens praxis.

Enligt marknadsdomstolens uppfattning har kommittén underskattat värdet av det processuella förfarandet på konsumentområdet. Denna ordning har flera fördelar. Ärendeprövningen sker i domstolsmässiga former och företrädare för såväl konsument- som näringsidkarintressen deltar. Förfarandet är till stor del muntligt, och förhandlingarna är regelmässigt tillgängliga för allmänheten. Av inte oväsentlig betydelse är möjligheten för sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare att föra talan i marknadsdomstolen. Det bör vidare framhållas att det vid tillämpningen av den marknadsrättsliga lagstiftningen inte sällan uppkommer rättsliga problem av komplicerat slag. Dessa frågor är vanligtvis av sådan beskaffenhet att de lämpligen bör avgöras i ett förfarande av domstolskaraktär och inte i administrativ ordning.

Kommittén har haft som utgångspunkt att tillsynsbefogenheterna vad gäller konsumentskyddet på försäkringsområdet i största möjliga utsträckning bör koncentreras till en myndighet och att dessa uppgifter bör läggas på försäkringsinspektionen. Marknadsdomstolen anser att kommittén betydligt överdrivit värdet av en sådan koncentration. Att samla tillsynsbefogenheterna till en och samma myndighet innebär inte alltid fördelar och kan befaras leda till en avskärmning från utvecklingen på andra områden. Enligt kommittén finns det med de nuvarande reglerna risk för dubbelarbete och kompetenskonflikter. Dessa risker har emellertid inte närmare konkretiserats och har enligt marknadsdomstolens uppfattning tillmätts för stor vikt. Som kommittén själv anfört har den hittillsvarande ordningen

såvitt känt inte inneburit några problem. Det kan dessutom påpekas att försäkringsbolagen även efter ett genomförande av kommitténs förslag skulle vara underkastade tillsyn av andra myndigheter än försäkringsinspektionen, och det på områden som ligger nära det utpräglat konsumenträttsliga fältet. Näringsfrihetsombudsmannen har således tillsynsbefogenheter på försäkringsområdet enligt konkurrensbegränsningslagen och datainspektionen övervakar efterlevnaden av bl. a. datalagen.

Marknadsdomstolen är självfallet medveten om att försäkringsbolagens verksamhet delvis har annan prägel än andra näringsidkares. Speciell lagstiftning reglerar förhållandena på detta område, och samhället kontrollerar bolagen genom en särskild tillsynsmyndighet. Marknadsdomstolen kan emellertid inte finna att dessa förhållanden motiverar den förändring som nu föreslås. Framför allt är det svårt att inse att försäkringsbolagens marknadsföring skulle vara så särpräglad att den av det skälet borde undantas från marknadsföringslagens tillämpningsområde. Tvärtom torde alla skäl tala för att försäkringsbolagens marknadsföring regelmässigt bör bedömas efter samma principer som andra näringsidkares.

Ett genomförande av kommitténs förslag torde få vissa ytterligare konsekvenser, som närmare påpekats i det till betänkandet fogade särskilda yttrandet. För den fall försäkring förmedlas av någon annan än ett försäkringsbolag kommer det exempelvis att vara möjligt att ingripa mot förmedlaren med stöd av marknadsföringslagen. Däremot skulle inte denna lag kunna tillämpas gentemot försäkringsbolaget, trots att detta står bakom marknadsföringen. I stället kommer den försäkringsrättsliga lagstiftningen att gällar. Med tanke på att dessa två regelsystem inte är likformiga bl. a. vad avser sanktioner framstår dessa följder av kommittéförslaget som egendomliga.

Kommitténs förslag innebär vidare bl. a. att bestämmelsen i 4 § marknadsföringslagen rörande produktsäkerhet m. m. inte blir tillämplig på försäkringsområdet. En motsvarande regel i den försäkringsrättsliga lagstiftningen föreslås inte. Detta inger betänkligheter. Försäkringsbolagen torde nämligen i viss utsträckning bedriva försäljning av varor. Gods som skadats i samband med försäkringsfall och varor med vissa säkerhetsfunktioner, exempelvis livvästar och barndvarnare, kan tänkas ingå i bolagens försäljningsverksamhet. Även om detta sker i begränsad omfattning är det olyckligt att utan grundligare överväganden upphäva det konsumentskydd som i dag finns. Försäkringsinspektionen kan visserligen ha vissa möjligheter att ingripa med stöd av nuvarande tillsynslagstiftning. Det är dock i hög grad angeläget att det finns enhetliga regler om produktsäkerhet m. m., speciellt med tanke på att behovet av konsumentskydd är särskilt framträdande på detta område. Marknadsdomstolen anser sammanfattningsvis att de av kommittén föreslagna förändringarna inte bör genomföras. För att en enhetlig rättsbildning på konsumentområdet som helhet skall möjliggöras är det angeläget att den hittillsvarande ordningen får bestå. Detta gäller i

särskilt hög grad tillämpningen av marknadsföringslagen. I denna del avstyrker marknadsdomstolen bestämt kommitténs förslag. Domstolen ställer sig även avvisande till de förslagna förändringarna i konsumentkreditlagen (1977: 981) och konsumentförsäkringslagen (1980: 38), särskilt med tanke på att det nuvarande regelsystemet såvitt känt inte inneburit några påtagliga olägenheter.

Kommittén har även föreslagit en förändring i förordningen (1979: 743) med instruktion för försäkringsinspektionen av innebörd att inspektionen skall samråda med konsumentverket i konsumentfrågor inom försäkringsväsendet. Marknadsdomstolen har ingen erinran häremot. Oavsett hur tillsynsuppgifterna på försäkringsområdet utformas synes det fördelaktigt med en uttrycklig föreskrift om samråd mellan dessa myndigheter.

8 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

Försäkringsverksamhetskommitténs förslag i föreliggande betänkande behandlar frågan hur övervakningen av konsumentlagstiftningen på försäkringsområdet skall organiseras. Kommittén föreslår att ansvaret för konsumentskyddsfrågor helt förs över till försäkringsinspektionen.

Banklagsutredningen avgav för cirka ett år sedan ett betänkande som behandlade hur tillsynsuppgifterna på bankområdet skall organiseras. Förslaget innebar att tillsynen i sin helhet skulle anförtros bankinspektionen.

NO anser att de gränsdragningsfrågor mellan å ena sidan de båda tillsynsmyndigheterna på bank- och försäkringsområdena och å andra sidan konsumentverket/KO som här aktualiseras med fördel bör kunna lösas på ett så långt möjligt likartat sätt när statsmakterna nu på nytt skall fatta beslut om hur konsumentskyddet skall organiseras. NOs ställningstagande till banklagsutredningens förslag i remissyttrande 1980-10-15 till ekonomidepartementet blir därför också i viss mån vägledande när ställning nu skall tas till försäkringsverksamhetskommitténs förslag på försäkringsområdet.

De båda renodlade modeller som kan ställas upp för hur övervakningen av konsumentlagstiftningen skall organiseras på försäkringsområdet kan betecknas "inspektionsmodellen" och "konsumentverksmodellen". Båda modellerna har sina fördelar.

Fördelarna med "inspektionsmodellen" ligger i att befogenheterna när det gäller att övervaka försäkringsbolagen koncentreras till en myndighet. Härigenom skapas förutsättningar att undvika kompetenskonflikter och dubbelarbete. Inspektionens särskilda branschkunskaper tillvaratas i alla uppkommande frågor. Försäkringsbolagens myndighetskontakter underlättas.

I "konsumentverksmodellen" får de myndigheter som särskilt har till uppgift att tillämpa konsumentlagstiftningen möjlighet att göra detta i full

utsträckning utan undantag för vissa branscher. En likartad tillämpning av lagstiftningen och en enhetlig praxis i hela näringslivet uppnås. Konsumentverkets och marknadsdomstolens breda erfarenhet av konsumentfrågor tas tillvara.

NO anser sig inte ensidigt kunna förordna den ena eller den andra av de båda tillsynsmodellerna. Även på försäkringsområdet torde övervakningen av konsumentlagstiftningen i och för sig kunna fullgöras på ett godtagbart sätt både hos den särskilda inspektionsmyndigheten och hos konsumentverket. Bådas specialistkompetens på respektive områden bör under alla omständigheter tillvaratas.

Efter att ha tagit del av de skäl för och emot olika organisatoriska lösningar anförts av kommittén och i reservation av ledamoten Gördis Hörnlund samt särskilt yttrande av experten Thomas Utterström har NO kommit till uppfattningen att övervägande skäl talar för att nuvarande ordning när det gäller övervakning av konsumentlagstiftningen på försäkringsområdet i huvudsak består.

NO anser alltså att det även i fortsättningen bör åvila försäkringsinspektionen att bedöma om avtalsvillkor som försäkringsbolagen tillämpar i något avseende är oskäliga mot försäkringstagarna. Att avtalsvillkorsgranskning redan ingår i inspektionens skälighetsövervakning enligt försäkringsrörelselagen har tidigare klarlagts och har kommit till klart uttryck i konsumentförsäkringslagen. I skälighetsövervakningen finns också ett uppenbart samband mellan å ena sidan de premier som bolagen tillämpar och å andra sidan de försäkringsvillkor de använder sig av. Det förefaller mest rationellt att försäkringsinspektionen kan göra en samlad bedömning av bolagens försäkringsvillkor. I fråga om marknadsföringslagens tillämpningsområde konstaterar kommittén att oriktig marknadsföring hittills inte varit något stort problem inom försäkringsområdet. NO anser att det i dagens läge inte finns tillräckliga skäl att bryta ut dessa frågor och behandla dem på annat sätt än i den ordning som gäller generellt för alla branscher. Med den allmänna tillsynslagstiftning som gäller på försäkringsområdet torde även framdeles utrymmet för ingripanden mot sådana väsentliga missförhållanden som åsyftas i marknadsföringslagen vara förhållandevis begränsat på detta område. Befogenheterna att ingripa mot otillbörlig marknadsföring och meddela informationsföreläggande bör alltså även på försäkringsområdet ligga hos konsumentverket/KO och marknadsdomstolen.

NO vill framhålla att det på detta för konsumentskyddet centrala område ligger ett värde i att den närmare uttolkningen av generalklausulerna görs i domstolsmässiga former. Att undanta försäkringsverksamhet från marknadsföringslagens tillämpningsområde och ersätta nuvarande ordning med en prövning helt i administrativa former hos försäkringsinspektionen med möjlighet till överklagande hos regeringen kan NO alltså inte tillstyrka.

En negativ konsekvens av kommitténs förslag i denna del blir också att

sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare inte som nu kan föra ett ärende vidare till marknadsdomstolen för det fall KO beslutar att inte göra ansökan hos domstolen. Enligt den av kommittén valda modellen för besvärsrätt skulle endast berörda försäkringsbolag kunna besvära sig över inspektionens beslut. NO anser att detta innebär en försämring som inte bör accepteras. Det framstår vidare som olämpligt att det enligt kommitténs förslag kan bli fråga om olika former för rättstillämpning beroende på hur marknadsföringen av försäkringar är organiserad.

De aktuella reglerna i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen innebär att preciserade krav på information uppställes vid viss marknadsföring och att underlåtenhet att fullgöra sådan informationsplikt behandlas enligt marknadsföringslagen.

NO finner sitt nyss förda resonemang i fråga om tillämpning av marknadsföringslagen giltigt även i fråga om överträdelse av de i konsumentkreditlagen och konsumentförsäkringslagen angivna marknadsföringsförseelserna. NO vill därför också här förorda en oförändrad ordning.

Vad härefter gäller av myndighet utgiven kompletterande basinformation, vid sidan av försäkringsbolagens egen information, är NOs principiella uppfattning att informationen bör komma från källan, dvs. från den myndighet som samlar in information som ett naturligt led i sin undersöknings- och tillsynsverksamhet och som är specialist på sakområdet. NO vill erinra om att försäkringsinspektionen redan enligt sin nuvarande instruktion skall följa utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållandena inom försäkringsväsendet. Till grund för denna information som inspektionen skall svara för ligger lagen (1956: 245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden. Information måste också anses vara ett naturligt led i inspektionens skälighetsövervakning. Försäkringsinspektionen har enligt NO därför de största förutsättningarna att svara för den kompletterande basinformationen.

Oavsett vilken modell för organisationen av konsumentskyddet på försäkringsområdet som väljs erfordras samråd mellan försäkringsinspektionen och konsumentverket/KO för att kunna tillvarata specialistkunskaperna hos respektive myndighet. NO tillstyrker därför förslaget att i försäkringsinspektionens instruktion inskriva att inspektionen skall samråda med konsumentverket i konsumentfrågor. I konsumentverkets instruktion finns redan en föreskrift om samråd med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor. NO vill här nämna att NO enligt sin instruktion skall samråda med bankinspektionen, försäkringsinspektionen, statens pris- och kartellnämnd och konsumentverket. NOs erfarenhet är att sådant informellt samråd är ett smidigt sätt att undvika dubbelarbete och kompetenskonflikter mellan myndigheter i de fåtaliga fall sådana problem uppstår. NO har också som praxis att i de fall det aktualiseras att driva ett ärende till marknadsdomstolen inom bank- och försäkringsområdena låta respek-

tive inspektionsmyndighet yttra sig före NOs slutliga ställningstagande. Ett motsvarande förfarande på det nu berörda området borde ge grund för en lämplig avbalansering av de intressen som respektive myndighet har att tillvarata vid fullgörandet av sina ämbetsuppgifter.

På liknande principiella grunder som NO ifrågasatte banklagsutredningens förslag att låta bl. a. konsumentverket bli representerat i bankinspektionens styrelse instämmer NO i försäkringsverksamhetskommitténs ståndpunkt att det inte finns särskilda skäl att låta konsumentverket bli representerat i försäkringsinspektionens styrelse.

9 Konsumentverket

I promemorian föreslår kommitténs majoritet att i stort sett samtliga konsumentverkets befogenheter inom försäkringsområdet överförs till försäkringsinspektionen.

Konsumentverket delar inte kommitténs uppfattning om behovet av en överflyttning, om det föreslagna kontrollsystemet eller om de följder som en överflyttning skulle få för konsumentskyddet inom försäkringsområdet och för de båda myndigheternas framtida funktioner inom området.

Konsumentverket ansluter sig till innehållet i ledamotens Gördis Hörnlund reservation och till innehållet i experten Thomas Utterströms särskilda yttrande.

Härutöver vill konsumentverket ge följande synpunkter på några delar av förslaget.

Allmänt om konsumentskyddet på försäkringsområdet m. m.

Konsumentombudsmannen (KO) – och sedan den 1 juli 1976 konsumentverket/KO – har de senaste 10 åren bevakat konsumentintresset på försäkringsområdet. Bevakningen har haft stöd i marknadsföringslagen och senare i konsumentförsäkringslagen.

Konsumentproblem inom försäkringsområdet har belysts bl. a. i SOU 1972: 29 Konsumentupplysning om försäkringar och i SOU 1977: 84 Konsumentförsäkringslag. Härvid har konstaterats att försäkringsområdet är komplicerat för den enskilda konsumenten som i regel har dålig eller obefintlig överblick över försäkringsutbudet och svårt att bedöma sina egna försäkringsbehov.

Vidare är det svårt för en konsument att sätta sig in i försäkringsskyddets omfattning och i de rättigheter som försäkringsvillkoren ger försäkringstagaren gentemot försäkringsbolaget. Slutligen har försäkringstagaren normalt svårt att ta ställning till om den ersättning han erbjuds vid skaderegleringen är den han har rätt till enligt villkoren.

Denna bristande överblick och kunskap gör att konsumenterna även har särskilda svårigheter att värja sig mot vilseledande eller på annat sätt

otillbörlig marknadsföring inom försäkringsområdet liksom att med egna kunskaper fylla ut brister i försäkringsbolagens information. Det är mot denna bakgrund som man måste betrakta de särskilda konsumentskyddande åtgärder som redan vidtagits inom försäkringsområdet. Den obligatoriska förköpsinformation som enligt konsumentförsäkringslagen skall ges för vissa försäkringar liksom den information som Konsumenternas Försäkringsbyrå ger har till syfte att stödja konsumenten inför den komplicerade verklighet som möter honom när han ämnar teckna en försäkring. De särskilda nämnderna för prövning av ersättningsfrågor liksom samhällets övervakning av försäkringsbolagens soliditet m. m. är andra åtgärder som varit nödvändiga för att undanröja bl. a. uppenbara konsumentrisker inom försäkringsverksamheten. Men enligt konsumentverkets uppfattning är det förhastat att, som kommittén gör, påstå att det därför idag är väl sörjt för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Det är verkets uppfattning att ytterligare insatser kommer att krävas i framtiden t. ex. för att säkerställa att konsumenterna får en god konsumentinformation på försäkringsområdet. Det är därför viktigt att ansvaret för konsumentskyddsfrågorna läggs hos en myndighet som genom sin organisation och erfarenhet har både förutsättningar att verka för att Konsumenternas intressen tillgodoses effektivt och en ambition att förbättra deras ställning.

Kommitténs utredningsmetod

Kommittén har som grundläggande utgångspunkter ställt upp bl. a. att "tillsynsbefogenheterna bör koncentreras hos en myndighet" och att "en speciell tillsynsmyndighet på ett viktigt och tekniskt komplicerat område bör utöva samtliga samhällets kontrollfunktioner inom detta område."

Genom att utan föregående analys fastställa dessa förutsättningar för utredningsarbetet, har kommitténs arbete redan från början blivit instyrt på en modell med en enda tillsynsmyndighet. Vidare har kommittén fäst en som det synes avgörande vikt vid direktivens uttalande att försäkringsinspektionens insatser bör ökas när det gäller åtgärder av mera konsumentinriktat slag. Det nu sagda har gjort att kommittén, redan innan man sökt analysera var en lämplig arbetsfördelning mellan konsumentverket och försäkringsinspektionen ligger, i praktiken bestämt sig för att föreslå att försäkringsinspektionen övertar ansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. I stora delar blir därför innehållet i betänkandet endast en ensidig uppräkning av mer eller mindre välgrundade argyment för förslaget om överflyttning av konsumentverkets tillsynsbefogenheter.

Konsumentverket finner det anmärkningsvärt att en utredande kommitté på detta sätt från början binder sig för ett resultat i stället för att göra en förutsättningslös analys av tänkbara alternativ och deras följder och först därefter ta ställning. Exempelvis har kommittén inte prövat frågan om lämpligheten av en fördelning av ansvaret mellan myndigheterna som innebär att försäkringsinspektionen ges ett utökat tillsynsansvar men att

konsumentverket/KO har kvar en möjlighet att på eget initiativ låta pröva principiellt viktiga frågor.

Öka effektiviteten och minska byråkratin?

Kommittén uttalar att en koncentration till försäkringsinspektionen skulle innebära en ökad effektivitet och minskning av byråkratin. Konsumentverket kan inte instämma i dessa påståenden.

För en bedömning av *effektiviteten* måste en analys göras av målet med verksamheten och av vilken myndighet som med minsta insats av resurser kan uppfylla detta mål. – Vad gäller övervakningen av marknadsföring och information är den en av konsumentverkets/KO:s mest centrala uppgifter. Verket har kunskap om gällande normer för bedömning av marknadsförings- och informationsfrågor, om praxis hos marknadsdomstolen, om näringslivets syn på problem, om vilka hänsyn och intressen som står emot varandra om hur intresseavvägningarna gjorts i tidigare liknande fall, om arbets- och förhandlingsmetodiken etc. Dessa kunskaper bygger till stor del på erfarenheter från otaliga kontakter med näringsidkare och konsumenter.

Följaktligen har konsumentverket en väl utvecklad organisation för behandling av marknadsförings- och informationsfrågor. Följden blir att behandlingen av en enskild fråga ofta endast kräver marginella resurser. Konsumentverkets specialkunskap inom området medför alltså att uppkommande frågor kan behandlas på ett från konsumentsynpunkt lämpligt sätt med insats av minsta möjliga extra resurser.

Försäkringsinspektionen å andra sidan har mycket liten erfarenhet av hantering av marknadsförings- och informationsfrågor. Dess verksamhet är sedan lång tid inriktad på andra områden. Följaktligen kommer försäkringsinspektionen vid en överflyttning av konsumentverkets nuvarande marknadsbevakning, att få lov att avdela förhållandevis stora resurser för att bygga upp ett system för behandling av dessa frågor. Behandlingen av t. ex. ett marknadsförings- eller informationsärende hos försäkringsinspektionen kan därför förmodas bli relativt resurskrävande och dess effekter från konsumentsynpunkt kommer även, åtminstone under en avsevärd övergångstid, att bli osäkra. Till detta kommer att antalet ärenden rimligtvis aldrig kommer att bli så stort att försäkringsinspektionen har anledning att bygga upp ett utrednings- och förhandlingssystem liknande konsumentverkets.

Det är därför konsumentverkets uppfattning att effektiviteten blir högre om vardera myndigheten fortsätter att handlägga de frågor för vilka den har specialkunskaper och särskilda erfarenheter. Sådan specialkompetens har konsumentverket vad gäller marknadsförings- och informationsfrågor.

Vad gäller frågan om *minskning av onödig byråkrati* kan konsumentverket inte instämma i kommitténs bedömning att en ev utbyggnad hos försäkringsinspektionen av granskning- och förhandlingsorgan skulle inne-

bära en minskning av byråkratin. Snarare skulle en överflyttning betyda en ökning av byråkratin, då konsumentverkets motsvarande minskning alltså endast skulle vara lika med de *extra* resurser som försäkringsfrågorna idag disponerar på verket, medan den övriga förhandlings- och utredningsorganisationen, liksom de organ som för talan i marknadsdomstolen, skulle finnas kvar oförändrade. – En annan följd av kommitténs förslag skulle bli att näringslivet inte längre kunde vända sig till en och samma myndighet vid överläggningar och förhandlingar i marknadsrättsliga konsumentfrågor. Även denna effekt kan uppfattas som en komplicering och ökning av byråkratin.

Granskning av avtalsvillkor

KO och senare konsumentverket har med stöd av avtalsvillkorslagen sedan 10 år tillbaka bedrivit en aktiv villkorsgranskning av standardavtal på marknaden. Granskningsverksamheten har utmynnat i ett hundratal branschöverenskommelser mellan konsumentverket/KO och näringslivet samt i ett mycket stort antal mindre uppgörelser i enskilda ärenden.

Inom försäkringsområdet är förutsättningarna för villkorsgranskning speciella, i och med att samhället sedan länge övervakat sådana delar av verksamheten som indirekt kan styra innehållet i avtalsvillkoren. Grunden för en villkorsgranskning är därför inte helt densamma inom försäkringsområdet som inom andra delar av marknaden. Dessutom är det klart att en granskning av försäkringsvillkor kräver särskilda försäkringskunskaper. – Som kommittén konstaterar har försäkringsinspektionen sedan länge haft befogenhet att granska försäkringsvillkorens skälighet. Men försäkringsinspektionen har valt att vidta mycket blygsamma åtgärder i frågan. Det är i stort sett under innevarande år som försäkringsinspektionen avdelat arbetskraft för en aktiv villkorsgranskning. – Konsumentverket vill i sammanhanget beklaga att försäkringsinspektionen valt att lägga så små resurser på villkorsgranskningen då det är konsumentverkets uppfattning av väsentliga konsumentproblem inom försäkringsområdet har berott, och fortfarande beror, på försäkringsvillkorens komplicerade och därmed oklara utformning liksom deras många gånger från konsumentsynpunkt irrationella innehåll.

Av betänkandet framgår inte klart på vilken nivå kommittén har tänkt sig att villkorsgranskningar skall ligga i framtiden. Det är konsumentverkets uppfattning att ett slutligt ställningstagande till frågan om fördelningen mellan myndigheterna av ansvaret för övervakningen av försäkringsvillkoren måste anstå tills det är klart vilket innehåll villkorsövervakningen skall ha. Eventuellt kan, som Utterström anfört i sitt yttrande, den bästa lösningen vara att vardera myndigheten granskar försäkringsvillkoren ur sin särskilda synvinkel. Om försäkringsinspektionen även framgent anförtros villkorsgranskningen anser konsumentverket att försäkringsinspektionen bör vara betydligt ambitiösare i sin granskning av försäkringsvill-

koren från konsumentsynpunkt. En väsentlig garanti för detta skulle vara att konsumentverket hade en representant i försäkringsinspektionens styrelse som kunde överföra de erfarenheter som verket vunnit i sin omfattande granskningsverksamhet i avtalsvillkorsfrågor.

Marknadsföring

Ett centralt område för konsumentverkets/KO:s verksamhet har alltid varit övervakningen av marknadsföringens tillbörlighet. Övervakningen har tillgått så att verket granskat marknadsföringsmaterial och ingripit genom eget intitiav, att enskilda konsumenter ringt eller skrivit till verket och påtalat tvivelaktig marknadsföring, att företag anmält konkurrenters marknadsföring, att kommunala eller regionala konsumentvägledare kontaktat konsumentverket i marknadsföringsfrågor eller genom att konsumentverket i reportage i press, radio eller TV uppmärksammat otillbörlig marknadsföring. Allmänheten, liksom konsumentvägledarna och näringslivet, har idag god kännedom om konsumentverkets och kanske framför allt KO:s existens och arbetsuppgifter vad gäller övervakningen av företagens marknadsföring. Denna kännedom har resulterat i en mycket stor mängd anmälningar och förfrågningar till verket i marknadsföringsfrågor. Då i princip varje ärende skall behandlas och varje förfrågan skall bevakas innebär detta att verket och dess enskilda handläggare har fått stor erfarenhet och kunnighet i bedömning och handläggning av marknadsföringsärenden. Genom de ärenden som förts till marknadsdomstolen, men i mycket stor utsträckning även i ärenden som dagligen avgörs inom verket, har det byggts upp en omfattande praxis i marknadsföringsfrågor. Uppbyggnaden av en fast praxis har varit en viktig del av konsumentverkets/KO:s verksamhet.

Det skulle vara mycket olyckligt ur konsumenternas synvinkel – men även ur försäkringsbolagens – om försäkringsbolagens marknadsföring bröts loss från verkets arbetsområde. Det skulle bl a. leda till att konsumentverket i stor utsträckning till försäkringsinspektionen skulle få vidarebefordra anmälningar och synpunkter ang. försäkringsbolagens marknadsföring, som ställs till verket och som verket har kunskap, erfarenhet och organisation att själv handlägga. För allmänheten skulle detta säkert te sig som en obegriplig byråkratisk rundgång. – Vidare skulle det bli meningslöst för försäkringsbolagen att fortsätta att underhand vända sig till verket för att få del av dess praxis och synpunkter i t. ex. marknadsföringsfrågor, då bolagen inte längre skulle veta om försäkringsinspektionen tänkt ansluta sig till konsumentverkets praxis. – På längre sikt kommer ett system där konsumentverket/KO inte handlägger marknadsföringsfrågor inom försäkringsområdet att kunna medföra att försäkringsinspektionens och konsumentverkets praxis i likartade frågor kommer att divergera i allt större mån. Det finns risk att försäkringsinspektionen så småningom bygger upp en egen praxis som inte grundar sig på konsumentverkets mångåriga erfa-

renhet från likartade ärenden utan på försäkringsinspektionens egna bedömningar i ett begränsat antal ärenden hos inspektionen. Det är konsumentverkets åsikt att en överflyttning till försäkringsinspektionen enligt förslaget bl a. från dessa utgångspunkter skulle leda till en försvagning av konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Kommitténs förslag tillgodoser därför inte de intressen som direktiven velat främja.

I detta sammanhang bör det även understrykas att konsumentverkets möjligheter att, efter en eventuell överflyttning av befogenheterna på försäkringsområdet, genom samråd m. m. delta i försäkringsinspektionens arbete torde bli mycket begränsade då det av konsumentpolitiska skäl knappast kommer att vara försvarligt att konsumentverket avdelar resurser för bevakning av ett område där verket inte har några särskilda befogenheter att ingripa. Med efterhand minskade resurser måste konsumentverket koncentera sina åtgärder till de områden där de ger bäst effekt från konsumentsynpunkt.

En väsentlig del av alla bil- och reseförsäkringar som tecknas förmedlas genom ombud för försäkringsbolagen, t. ex. bilförsäljare och resebyråer. Enligt kommitténs förslag skulle konsumentverket ha kvar granskningen av ombudens marknadsföringsmaterial, medan försäkringsinspektionen granskade försäkringsbolagens. Eftersom det i mycket stor utsträckning kommer att röra sig om samma material, är denna dubbelreglering ytterst beklaglig. Risken är att konsumentverket respektive försäkringsinspektionen gör olika bedömningar av bl. a. marknadsföringens tillbörlighet.

Som kommittén konstaterar föreligger för närvarande en formell kompetenskonflikt mellan konsumentverket och försäkringsinspektionen som båda kan granska försäkringsbolagens marknadsföring. Men några kompetensproblem har i verkligheten inte uppstått. Försäkringsinspektionen har genomgående överlåtit till konsumentverket att handlägga ärenden angående otillbörlig markandsföring. Det finns inte anledning att anta att några allvarligare kompetenskonflikter skall uppkomma heller i framtiden. Emellertid bör samarbetet mellan myndigheterna öka på denna punkt, t. ex. genom att konsumentverket oftare inhämtar försäkringsinspektionens synpunkter i marknadsföringsärenden.

Information

En väsentlig del av samhällets konsumentskyddsarbete sedan 1940-talet har varit att informera konsumenterna för att bl. a. ge dem underlag för rationella köp och möjlighet att motstå vilseledande marknadsföring. Lagstadgad rätt att av marknadsförarna kräva väsentlig konsumentinformation vid marknadsföring av varor och tjänster har funnits sedan 1976.

Myndighetsinformation har givits av konsumentverket/KO och dess föregångare genom pressinformation, handböcker, tidskrifter såsom Råd & Rön, KO-tidningen och Konsumenträtt & Ekonomi samt genom föredrag och framställning av undervisningsmaterial för skolor m. m.

Den lagstadgade informationsskyldigheten i 3 § marknadsföringslagen har tillämpats av konsumentverket i en mängd ärenden där verket tagit ställning till behovet av information vid försäljning av varor och tjänster. Vidare har konsumentverket i olika s. k. riktlinjer efter överläggningar med näringslivet formulerat informationsregler för många varu- och tjänsteområden. – Konsumentverket har följaktligen avsevärd erfarenhet både av att framställa objektiv myndighetsinformation och av tillämpningen av sådana lagregler som kräver information från marknadsförarna. Denna erfarenhet består av t. ex. kunskap om informationskanaler, informationspedagogik m. m. men även av sådana avvägningar som alltid måste göras mellan konsumenternas önskan om riklig information och näringsidkarnas av praktiska skäl begränsade möjligheter att ge omfattande information. – Konsumentverket skall, enligt sin instruktion, arbeta med i stort sett det totala utbudet av varor och tjänster. Verket har därför sedan länge använt sig av experthjälp i frågor där konsumentverket inte besuttit någon uttalad fackkunskap. I sådana sammanhang har expertens sakkunskaper kombinerats med konsumentverkets erfarenhet av informationsfrågor och, efter överläggningar med näringslivet, resulterat i lämpliga informationsregler.

Vad gäller försäkringsområdet är det konsumentverkets uppfattning att motsvarande teknik är mycket lämplig att använda. Det är naturligt att konsumentverket därvid inhämtar försäkringstekniska kunskaper från försäkringsinspektionen, t. ex. som f. n. görs i det arbete som avses resultera i riktlinjer för tillämpningen av konsumentförsäkringslagens informationsregler. Det är konsumentverkets erfarenhet att det är svårare för en fackman att ta hänsyn till informationstekniska och informationspedagogiska faktorer än det är för en informatör att utforma informationen utifrån inhämtade faktaförhållanden. – Om kommitténs förslag genomförs kommer försäkringsinspektionen, liksom i marknadsföringsfrågor, att tvingas bygga upp en egen erfarenhetsbank i informationsfrågor, som dubblerar konsumentverkets. Det är enligt konsumentverkets uppfattning orealistiskt att tro att ett framtida samarbete mellan myndigheterna skulle bli så kontinuerligt och intimt att konsumentverkets samlade erfarenheter i informationsfrågor skulle kunna överföras till försäkringsinspektionens arbete.

Det troliga är snarare att informationsfrågorna efter en överflyttning av resursskäl kommer att tonas ner, vilket otvivelaktigt skulle innebära en försvagning av konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Sådan misstanke kan härledas bl. a. ur det förhållandet att försäkringsinspektionen i de pågående överläggningarna ang. riktlinjer för tillämpning av konsumentförsäkringslagens informationsregler förordat en ambitionsnivå för informationsreglerna som har underskridit den nivå som lagstiftningen förutsätter och som konsumentverket bedömt vara acceptabel från konsumentsynpunkt.

Skaderegleringsgranskning

Det är konsumentverkets uppfattning att granskning och övervakning av försäkringsbolagens skadereglering bl. a. är en mycket viktig kanal för problemuppfångning vad avser utformning av villkor, information och marknadsföring. Konsumentverket ansluter sig därför till innehållet i den rapport från försäkringsinspektionen som överlämnats till försäkringsverksamhetskommittén och till kommitténs bedömning att rapporten tills vidare skall ligga till grund för försäkringsinspektionens granskning, men vill betona att verket anser det beklagligt att försäkringsinspektionen tidigare i så ringa omfattning aktivt granskat försäkringsbolagens skadereglering.

Konsumentkreditlagen

Genom den lagkonstruktion som anknyter konsumentkreditlagens regler till markandsföringslagen har, som kommittén konstaterat, även här uppkommit en teoretisk kompetenskonflikt, i och med att konsumentkreditlagens regler ger försäkringsinspektionen tillsyn över efterlevnaden inom försäkringsområdet samtidigt som konsumentverket/KO kan ingripa med stöd av marknadsföringslagen. Denna teoretiska dubbelkompetens har i praktiken inte vållat några praktiska problem och torde inte heller göra det i framtiden. Skulle det anses nödvändigt att nu lösa konflikten ansluter sig konsumentverket i princip till den bedömning som görs i kommentaren till konsumentkreditlagen: "Ur konsumentpolitisk synvinkel synes det lämpligaste vara att upphäva det undantag för bankverksamhet m. m. som har gjorts i 25 § konsumentkreditlagen – –. Härigenom skulle ansvaret för att konsumentlagstiftningen efterlevs hamna under den myndighet som har byggts upp och getts resurser just för att stärka konsumenternas ställning. Självklart bör konsumentverket i sin verksamhet samråda med bankinspektionen, försäkringsinspektionen och andra myndigheter som har specialkunskaper på de särskilda områden som är aktuella." (Westerlind, Beck-Friis, Sköllerholm: Kommentar till konsumentkreditlagen s. 230).

Tale- och besvärsrätt m. m.

En viktig grund i det nuvarande marknadsrättsliga systemet är att det är marknadsdomstolen som i sista hand avgör vilka krav som kan ställas med stöd av de marknadsrättsliga lagarna. Härigenom ges systemet stadga på främst två sätt. Det första är *rättssäkerhetsgarantin*. En näringsidkare vet att han alltid kan få en fråga prövad av en opartisk domstol innan han kan drabbas av någon påföljd för en handling eller underlåtenhet. Marknadsdomstolens sammansättning, med lika antal representanter för näringslivs- och konsumentintressena, gör att näringslivet, enligt konsumentverkets erfarenhet, på ett lojalt sätt respekterar beslutens vägledande syften. Den andra fördelen med domstolsprövningen är att den möjliggör en *enhetlig praxis* vid tillämpningen av de i många fall mycket allmänt formulerade lagreglerna. Kommittén framhåller att endast ett fall inom försäkringsom-

rådet har prövats i marknadsdomstolen, varför domstolen haft liten betydelse inom det området. Detta är, enligt konsumentverkets mening, delvis felaktiga slutsatser. För det första har marknadsdomstolen i många fall uttalat sig i frågor som haft betydelse för försäkringsområdet men som primärt har rört någon annan bransch. För det andra finns ofta möjligheten att för en fråga till marknadsdomstolen som ett av de bakgrundsfakta som vid t. ex. förhandlingar kan förmå en näringsidkare att göra justeringar av sin marknadsföring. Marknadsdomstolens "indirekta" roll är alltså ofta mycket betydelsefull. – Om den slutliga prövningen inom försäkringsområdet förs från marknadsdomstolen till regeringen bryts detta mönster sönder. Det blir inte längre någon domstol som i sista hand avgör lagtolkningen, med de garantier för rättssäkerhet som det innebär. En skyldighet för regeringen att infordra yttrande från marknadsdomstolen, som ju inte skulle ha möjlighet att i en förhandling få parternas ståndpunkter framförda för sig, kommer inte i nämnvärd grad att kompensera detta. – Det är, enligt konsumentverkets bedömning, uppenbar risk för att praxis därför i framtiden kommer att skilja sig mellan försäkringsområdet och andra områden. Otvivelaktigt är bedömningsfrågor av denna art främmande för regeringsarbetet. Även från denna synpunkt är kommitténs förslag mindre lämpligt.

Inför marknadsdomstolen framträder KO i en åklagarliknande roll och hävdar ett konsumentintresse gentemot den näringsidkare som står som motpart i domstolen. Av detta synes kommittén ha dragit slutsatsen att konsumentverket/KO ensidigt hävdar konsumentintressen och saknar förmåga att ta de speciella hänsyn som krävs inom försäkringsområdet. Detta synsätt från kommitténs sida är felaktigt.

Konsumentverket är en partsmyndighet i den betydelsen att verket skall uppmärksamma och vidtaga åtgärder i frågor som berör konsumenternas intressen på marknaden. Men i detta arbete ingår som en naturlig och högst väsentlig del att göra bedömningar och avväganden av t. ex. vilken information som är *både* önskvärd från konsumentsynpunkt *och* möjlig och lämplig att ge från marknadsförarens synpunkt. I själva verket består den dagliga handläggningen av ärenden hos konsumentverket till övervägande delen av just sådana bedömningar. Konsumentverket ser inte någon principiell skillnad mellan att göra sådana avvägningar inom försäkringsområdet och inom andra områden.

Vi finner det mest ändamålsenligt att tillsyn och förhandlingsverksamhet enligt marknadsföringslagen handläggs av försäkringsinspektionen, med hänsyn till försäkringsområdets specialiserade karaktär.

Eventuella tvister bör – både vad gäller marknadsföring och avtalsvillkor – ligga under marknadsdomstolens domvärjo i syfte att säkerställa en enhetlig rättstillämpning. Härvid bör talan föras av KO.

10 Allmänna reklamationsnämnden

Allmänna reklamationsnämnden – fortsättningsvis benämnt ARN – saknar erfarenhet och kunskap om hur de aktuella tillsynsfrågorna f. n. handläggs och kan därför inte uttala sig om huruvida den av kommittén föreslagna ordningen i något avseende innebär t. ex. administrativa fördelar och därför skulle vara bättre än den ordning som för närvarande råder. ARN har inte beretts tillfälle att delta i det kontaktforum som utgör en del av det samarbete som finns mellan inspektionen och konsumentverket. Enligt vad ARN i övrigt har erfarit synes emellertid inga allvarliga kompetenskonflikter ha förekommit med det nuvarande systemet.

ARN vill här endast lämna följande allmänna synpunkter på de föreslagna lösningarna i frågan om tale- och besvärsrätt. Vad nedan sägs gäller sådana försäkringar som utbjuds till eller tecknas av enskilda konsumenter oavsett om de omfattas av konsumentförsäkringslagen eller ej.

ARN har visserligen förståelse för de hänsyn som måste tagas till hela försäkringstagarkollektivets intressen. De svårigheter som enligt kommittén skulle uppkomma om man till särskild reglering bryter ut försäkringsfrågor som rör enskilda konsumenter synes dock inte vara av sådan art att de inte kan lösas. En viss svaghet i delbetänkandet är för övrigt enligt ARN:s mening att det inte klart framgår hur frågor rörande mot konsumenter riktade marknadsföringsåtgärder och tillämpade avtalsvillkor avses skola handläggas i praktiken.

En av grundprinciperna i det nuvarande marknadsrättsliga systemet är att marknadsdomstolen är slutlig instans i frågan om vilka krav som kan ställas mot näringslivet med stöd av de marknadsrättsliga lagarna. En näringsidkare kan härigenom få en fråga prövad av en partssamansatt domstol innan han kan drabbas av någon påföljd för en handling eller underlåtenhet. En annan fördel med prövningen i marknadsdomstolen är att den möjliggör en *enhetlig praxis* vid tillämpningen av de allmänt formulerade generalklausulerna i lagstiftningen. Detta gäller såväl praxis inom ett visst område som mer generellt. Om den slutliga prövningen vad avser marknadsföring inom försäkringsområdet förs från marknadsdomstolen till regeringen finns det enligt ARN risk för att dessa fördelar kan gå förlorade. Bedömning av om en marknadsföringsåtgärd är att anse som otillbörlig synes också ligga utanför det gängse regeringsarbetet.

Om den slutliga prövningen inom försäkringsområdet förs från marknadsdomstolen till regeringen blir det således inte längre en domstol som i sista hand avgör tolkningen och tillämpningen av marknadsföringslagen med de garantier för rättssäkerhet som detta innebär. En skyldighet för regeringen att infordra yttrande från marknadsdomstolen synes enligt ARN:s mening inte kunna helt kompensera de angivna nackdelarna, och denna ordning förefaller dessutom vara mer omständig än att låta marknadsdomstolen själv vara slutlig instans. Det sagda gäller i första hand

marknadsföringsinformation dvs. sådan information som försäkringsgivare lämnar före köp. Det är främst i sådana fall en prövning av marknadsdomstolen synes kunna medföra civilrättsliga konsekvenser.

ARN vill vidare ifrågasätta om inte även frågor som rör skäligheten av avtalsvillkor inom försäkringsområdet slutligen bör avgöras av marknadsdomstolen. ARN anser nämligen att inom andra braschområden alltför få frågor beträffande avtalsvillkor har kommit under marknadsdomstolens prövning.

Förutom de redan nämnda fördelarna med en domstolsprövning vill ARN framhålla att avgöranden av marknadsdomstolen för ARN:s vidkommande skulle kunna innebära förtydliganden och allsidiga belysningar av sådana villkor vars innehåll är oklart och därmed tjäna till ledning vid nämndens prövning av enskilda försäkringstvister. ARN har i sitt arbete stött på ett icke obetydligt antal sådana villkor. En erinran från inspektionen eller indragande av koncession enligt den föreslagna – och inom avtalsvillkorsområdet nu gällande – tillsynsmodellen torde knappast kunna ge den vägledning som kan uppnås genom domstolsförfarandet.

ARN anser att sedan domstolsmodellen har prövats beträffande marknadsföringsåtgärder en utvärdering av denna modell bör ske, varvid bör övervägas om inte modellen bör kunna tillämpas även vid bedömning av avtalsvillkor. De skäl som kommittén har åberopat mot domstolsmodellen finner ARN inte helt övertygande.

ARN vill slutligen framhålla att tillsynsmodellen inte medger möjlighet för sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare att föra ett ärende vidare till marknadsdomstolen.

I likhet med vad som anförts i reservationen av Gördis Hörnlund samt det särskilda yttrandet av Tomas Utterström anser ARN detta vara en icke oväsentlig inskränkning i förhållande till vad som nu gäller i den näringsrättsliga lagstiftningen.

Det undandrar sig ARN:s bedömning vilken myndighet som i förevarande hänseende är mest lämpad att föra talan i marknadsdomstolen. ARN utgår dock från att det framtida samarbetet mellan försäkringsinspektionen och konsumentverket blir av sådan art att konflikter inte skall behöva uppstå.

11 Försäkringsrättskommittén (Ju 1974: 09)

Försäkringsrättskommittén har, i sin tidigare sammansättning, diskuterat sådana frågor som behandlats i det remitterade betänkandet, dock utan att ta ställning till de organisatoriska problemen (se SOU 1977: 84, särskilt s. 172 ff). Kommittén hänvisar i första hand till de synpunkter som där har anförts. Som kommittén utvecklat, är problemen komplicerade, och det är svårt att finna en lösning som är från alla synpunkter tillfredsställande.

Försäkringsverksamhetskommittén har omsorgsfullt gått igenom olika aspekter på organisationen av konsumentskyddet inom försäkringsområdet och framfört beaktansvärda skäl för att försäkringsinspektionen skall överta ansvaret för detta skydd. Även om invändningar måste göras mot vissa detaljer i det föreslagna systemet (jfr nedan), är det troligt att denna lösning på längre sikt är den lämpligaste. – Härmed är dock inte sagt, att konsumentverket och KO med en sådan lösning bör vara avskuret från alla möjligheter att verka på försäkringsområdet. Om verket t. ex. vill ta upp en allmängiltig fråga, som berör näringslivet i dess helhet, bör man rimligen inte vara tvungen att utesluta försäkringsområdet eller vara formellt beroende av försäkringsinspektionens medverkan. Reglerna bör utformas så att de inte hindrar initiativ av detta slag.

Även om det sålunda är troligt att försäkringsinspektionen på sikt bör få ansvar för hela konsumentskyddet på försäkringsområdet, är det emellertid tveksamt om förslaget bör genomföras nu.

Till en början kan framhållas, att innan man vet något om tillsynsverksamhetens närmare utformning, och särskilt om lösningen av ett så väsentligt problem som innebörden av villkorsgranskningen (jfr betänkandet s. 123), det är svårt att ta definitiv ställning till de organisatoriska frågor som betänkandet behandlar.

Vidare kan man inte bortse från risken att en reform av det slag som föreslagits under en övergångstid skulle leda till ett mindre effektivt konsumentskydd än en utvidgad verksamhet i nuvarande former. En grundläggande förutsättning för att reformen skall fungera på önskvärt sätt lär vara att försäkringsinspektionen får betydligt ökade resurser, bl. a. genom tillskott av personal med särskilda erfarenheter av konsumentfrågor. Den utökning som föreslås nu – en handläggartjänst – synes vara alldeles för liten för att tillgodose behovet (jfr Försäkringstidningen 2/1981 s. 8). Endast det statsfinansiella läget kan försvara en så ringa förstärkning av inspektionen, om den övertar det viktiga konsumentskyddsansvaret. Det bör understrykas att under de första år som konsumentförsäkringslagen är i kraft det är angeläget att noga följa konsekvenserna av lagens tillämpning och se till att dess syften förverkligas i praxis. Visserligen har en del mål redan kunnat nås genom förhandlingar om riktlinjer för bolagens informationsverksamhet enligt lagen, men man bör ändå under denna viktiga tid inte genomföra så omfattande organisatoriska förändringar som här föreslås, om man inte är säker på att den nya ordningen redan från början skall visa sig effektiv.

Härjämte måste principiella invändningar göras mot delar av förslaget. Som antyds i betänkandet (s. 195), är de konsumenträttsliga ärendena typiskt sett inte av sådant slag att de lämpligen bör prövas i sista instans av regeringen. Det är också en brist att talerätt hos regeringen saknas för sammanslutningar av konsumenter, löntagare eller näringsidkare, låt vara att detta skulle kunna avhjälpas genom specialregler för de aktuella ären-

dena. Man kan visserligen hoppas, att sådan prövning av regeringen sällan blir aktuell, men lösningen är ändå inte tillfredsställande.

Anser man det inte lämpligt att inspektionen övertar konsumentverket och KO:s roll i marknadsdomstolsmodellen, är det naturligtvis möjligt att tillskapa en särskild ordning för prövning av kontroversiella frågor om marknadsföring och information på försäkringsområdet, eventuellt genom att inrätta ett speciellt organ inom inspektionen med inslag av representanter för berörda intressegrupper; marknadsdomstolsmodellen skulle alltså anpassas till de särskilda förhållandena på försäkringsområdet. Om det finns något större behov av ett sådant system är dock än så länge tveksamt, och det är förklarligt om frågan inte utretts närmare i betänkandet. Om man – såsom försäkringsrättskommittén föreslår – dröjer med genomförandet av reformen och därmed vinner större erfarenhet av problemen vid konsumentförsäkringslagens tillämpning, blir det lättare att bedöma, om en reform av detta slag kan ha något praktiskt värde.

En detalj i betänkandet, som visserligen främst berör försäkringsverksamhetskommitténs fortsatta arbete men som också har betydelse för bedömningen av de organisatoriska frågorna, är vilken ambitionsnivå för tillsynen över bolagens marknadsföring och informationsverksamhet i övrigt, som kommittén avsett då den utformat sitt förslag. Det framhålls på flera ställen i betänkandet (s. 12, 14, 179 och 186), att det viktiga är att kontrollera att lämnade sakuppgifter är riktiga. Dessa uttalanden kunde kanske tyda på en ambitionsnivå som åtminstone enligt försäkringsrättskommitténs mening är alltför låg. Att lämnade sakuppgifter skall vara riktiga är självklart, men alls inte tillräckligt. En lika viktig uppgift för tillsynen måste vara att se till att bolagens information också är fullständig i den bemärkelsen att kunden får upplysning om *alla* viktiga förhållanden rörande försäkringen, även sådana som kan göra försäkringen mindre attraktiv för kunden. Exempel på sådan viktig information är, att den, som överväger att teckna en sparförsäkring, före tecknandet bör få upplysning om hur ofördelaktigt detta är, om han sedan inte kan eller vill behålla försäkringen under relativt många år.

Sammanfattningsvis anser försäkringsrättskommittén, att trots fördelarna med förslaget en reform i denna riktning i varje fall inte bör beslutas innan konsumentförsäkringslagen varit i kraft under några år. Det finns också skäl att närmare överväga det materiella innehållet i konsumentskyddet, innan beslut fattas. Man torde då kunna bättre överblicka, vilken organisation och vilket prövningssystem som fordras för att konsumentskyddet skall tillvaratas på bästa sätt.

12 Fullmäktige i Sveriges riksbank

Den i vissa avseenden dubblering av myndighetsansvaret som i dag finns vad gäller konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet framstår, enligt fullmäktiges mening, som mindre tillfredsställande. Fullmäktige vill därför instämma i utredningens förslag om att dessa frågor bör samlas i en myndighet. Liksom bankverksamheten är försäkringsverksamhet här i landet noga reglerad genom speciell lagstiftning. Härutöver utövas en offentlig tillsyn av försäkringsbolagen genom en statliga myndighet – försäkringsinspektionen. Enligt fullmäktiges mening talar starka skäl för att all tillsynsverksamhet, således även i frågor som avser konsumentskydd, samlas hos en myndighet. Fullmäktige vill därför tillstyrka utredningens förslag.

13 Sveriges industriförbund

Förbundets principiella inställning är att en fackmyndighet, framför allt på grund av sin sakkunskap, i största möjliga utsträckning bör utöva samtliga kontrollfunktioner inom sitt verksamhetsområde. Vi anser därför, i enlighet med utredningen, att försäkringsinspektionen skall anförtros huvudansvaret för konsumentskyddet på försäkringsområdet.

Vad gäller frågan om överklagande av inspektionens beslut kan det inte vara lämpligt att införa "inspektionsmodellen" beträffande marknadsföringsfrågor inom försäkringsområdet. Härvid skulle således regeringen bli besvärsinstans. För det första väcker det från principiella utgångspunkter betänkligheter att införa en judiciell ordning för konsumentskyddet inom försäkringsområdet, vilken ordning kommer att skilja sig från den som gäller generellt för övriga områden enligt marknadsföringslagen. För det andra skulle en sådan besvärsordning inte innefatta någon domstolsprövning utan en prövning i administrativa former. Mot ett sådant system talar vidare att dessa frågor skulle komma att avgöras av ett politiskt sammansatt organ. Förbundet kan därför inte acceptera att "inspektionsmodellen" införs på förevarande område. Det alternativ som då kommer i fråga är den s.k. marknadsdomstolsmodellen. Utformningen av en sådan modell med framför allt åklagarfunktionen bör dock noga utredas och ytterligare analyseras, liksom effekterna härav på det tillämpliga regelsystemet.

14 Sveriges köpmannaförbund

Förbundet anser att enhetlighet bör prägla uppbyggnaden av konsumentskyddet på bank- och försäkringsområdet. Sedan många år finns

speciella tillsynsmyndigheter på dessa områden. Det är då naturligt att dessa inspektioner tilldelas huvuduppgiften att handha både avtalsvillkorskontroll och marknadsföringstillsyn. Det är härvid väsentligt att samhällets ambitioner på konsumentskyddsområdet vinner effektivt genomslag i inspektionernas verksamhet.

Enligt förbundets mening bör rättssubjekten ges samma möjligheter till rättsordningens skydd på nu aktuella områden vare sig de är företagare eller konsumenter.

Enligt förbundets mening bör marknadsbevakning, förhandlingsarbete och löpande kontakter i övrigt med försäkringstagare och -givare handhas av inspektionen. Det synes emellertid ytterst olyckligt att tredubbla processuella vägar skulle öppnas i avtalsvillkorskontraktshänseende genom avtalslagens civilrättsliga, avtalsvillkorslagens marknadsrättsliga resp. betänkandets administrativa handläggningsalternativ. Mer ändamålsenligt synes vara att låta det ankomma på KO att föra talan inför Marknadsdomstolen såväl vad avser avtalsvillkors- som marknadsföringsärenden. Med en sådan lösning skulle enhetlighet i rättstillämpningen befrämjas.

Det kan slutligen svårligen förnekas att en överklagandemöjlighet av marknadsdomstolens beslut till Högsta Domstolen – genom ett prövningstillståndsinstitut – ytterligare skulle bidra till en långsiktigt högst önskvärd harmonisering av den civilrättsliga och marknadsrättsliga praxisbildningen. Riskerna för att en oenhetlig judikatur med nu gällande och föreslagna ordning framledes kan utvecklas torde knappast kunna förbises.

Slutligen hänvisas till förbundets yttrande från 1980-10-27 över banklagsutredningens delbetänkande "Konsumentskyddet inom bankområdet och Bankinspektionens styrelse" samt de principiella aspekter som framförs i NDM's yttrande över försäkringsverksamhetskommitténs delbetänkande.

15 Svenska arbetsgivareföreningen (SAF)

Kommitténs förslag avser konsumentskyddsfrågor på försäkringsområdet i allmänhet. Föreningen har därvidlag tagit del av och instämmer i de synpunkter på delbetänkandet som anförs av Svenska Försäkringsbolags Riksförbund och Sveriges Industriförbund.

Kommittén skall vidare enligt utredningsdirektiven se över bl. a. i vad mån kollektivavtalsbundna försäkringar kan undantas från bestämmelser i lagen om försäkringsrörelse. Enligt uppgift från kommittésekretariatet kommer detta att ske först längre fram i kommitténs arbete.

Kommittén har i delbetänkandet beträffande konsumentskyddsfrågor således inte berört de speciella förhållandena för kollektivavtalsbundna försäkringar. För kollektivavtalsbundna försäkringar gäller vissa särförhål-

landen. Föreningen vill därför beträffande dessa försäkringar framhålla följande.

Försäkringsföretagen lämnas sådana försäkringar på uppdrag av arbetsmarknadens parter. *Försäkringsvillkoren* är ofta bestämda av arbetsmarknadens parter och således undantagna försäkringsföretagens påverkan. De premiebetalande (arbetsgivarna) och de förmånsberättigade (arbetstagarna) har speciell ställning på så sätt att de genom sina intresseorganisationer har bestämt försäkringsvillkoren. *Skadereglering* ombesörjs av försäkringsföretagen men sker i fortlöpande kontakt med nämnder, där avtalsparterna finns representerade. Den försäkrades intressen bevakas också av hans fackliga organisation. *Marknadsföring* i egentlig bemärkelse förekommer inte.

Som bl. a. framgår av ovan är den försäkrades ställning vid kollektivavtalbundna försäkringar annorlunda än vid enskild försäkring. Hans intressen har också tillvaratagits på annat sätt. Det finns därför inte anledning att härutöver införa ett särskilt utformat konsumentskydd för de kollektivavtalsbundna försäkringarna.

Föreningen anser därför att de nu föreslagna reglerna inte kan tillämpas på de kollektivavtalsbundna försäkringarna.

16 Näringslivets delegation får marknadsrätt (NDM)

Utredningsuppdraget

I de omfattande direktiven för Försäkringsverksamhetskommittén upptar frågan om handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet en viktig plats. Direktiven återspeglar en kritisk inställning till den nuvarande ordningen som innebär att dessa frågor delvis parallellt handläggs av två skilda myndigheter, Försäkringsinspektionen och Konsumentverket.

De frågor som direktiven tar upp på försäkringsområdet har sina motsvarigheter även på ett stort antal andra områden, låt vara försäkringsbranschen – i likhet med bankväsendet – uppvisar vissa särdrag, sammanhängande främst med den genomgripande offentliga reglering som där råder.

Trots att alltså Försäkringsverksamhetskommitténs betänkande behandlar en väl avgränsad del av marknadsrätten, inbegripet konsumenträtten, har det således ett omedelbart intresse för samtliga organisationer inom NDMs huvudmannakrets. NDM finner det därför angeläget att inledningsvis i sitt yttrande ange några principiella synpunkter på frågan om handläggningen av konsumentskyddsfrågor. I denna del anknyter framställningen till vad NDM anfört i en skrivelse till Riksdagens näringsutskott, avlåten 1980-03-31 med anledning av en motion om Konsumentverkets verksamhet (motion 1979/80: 1410). NDM kan också redan här konstatera att

delegationen i sin skrivelse givit uttryck för värderingar som i väsentliga delar synes sammanfalla med direktivens.

Utgångspunkter – nuläget

För närvarande är situationen den att de centrala marknadsrättsliga lagarna – marknadsföringslagen (MFL), avtalsvillkorslagen (AVL), konsumentkreditlagen och konkurrensbegränsningslagen (KBL) – fungerar som ramregler med i princip generell giltighet. Konsumentverket verkar som central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor över hela det konsumentpolitiska området. Denna ordning inbjuder till lagkollisioner mellan den centrala marknadsrättsliga lagstiftningen och speciallagstiftningen och den leder också till behörighetskollisioner mellan Konsumentverket och andra myndigheter (fackmyndigheter), som av statsmakterna ålagts att beakta och bevaka konsumentintressen.

Som NDM utvecklar i skrivelsen till Riksdagens näringsutskott hade lagstiftaren vid tillkomsten av den första marknadsföringslagen (MFL 1970) klart för sig att generalklausulen mot otillbörlig marknadsföring skulle kunna tillämpas även på områden där viss produktcentrerad lagstiftning redan fanns resp. vid sidan av mera generellt tillämplig speciell lagstiftning, se prop. 1970: 57 s. 69 och 89 f. Även i samband med tillkomsten 1975 av gällande MFL uppmärksammades att de nya generalklausulerna – om information och om produktsäkerhet – skulle komma att tillämpas på varuområden för vilka det redan fanns speciella författningar om information och produktkontroll (prop. 1975/76: 34 113 ff). NDM påvisar också i skrivelsen till utskottet att lagstiftaren var påtagligt inkonsekvent vid behandlingen av gränsdragningsfrågan. Vad gäller informationen visade man bort problemet med en, som det senare visat sig, i sak ohållbar argumentering medan man på produktsäkerhetsområdet sökte skapa en gränsdragningsregel, 4 § tredje stycket MFL. Av resonemangen i de två MFL-propositionerna synes framgå att man inte var benägen att tillmäta lagkollisionsproblemen någon större praktisk betydelse. Antagligen sammanhängde detta med att man inte närmare övervägde de institutionella konsekvenserna av lagkollisionerna. Man gjorde inte klart för sig konsekvenserna av att de olika lagkomplexen skulle komma att hanteras av olika myndigheter, m. a. o. att lagkollisionerna skulle leda till behörighetskollisioner.

NDM nämner för utskottet som exempel på fackmyndigheter med vilka Konsumentverket/KO kan komma i kompetenskonflikt särskilt följande: Bankinspektionen, Bostadsstyrelsen, Försäkringsinspektionen, Produktkontrollnämnden, Riksförsäkringsverket, Socialstyrelsen, Sjöfartsverket, Statens Planverk, Statens Livsmedelsverk, Statens Trafiksäkerhetsverk och Transportrådet.

Behörighetskollisionerna medför praktiska olägenheter. NDM betonar i skrivelsen till utskott att situationen kan bli besvärlig i praktiken även i

sådana fall då de behörighetskolliderande myndigheterna slutligen kan enas om en viss handlingslinje eller var för sig driver samma policy. Företagen, och deras organisationer, blir tvungna att bevaka sina intressen i flera riktningar. Erfarenheten visar också att företagen ofta tror att allt är gott och väl när de förhandlat och nått en uppgörelse med fackmyndigheten. Även om de efterföljande ingripandena från Konsumentverkets, och någon gång Marknadsdomstolens, sida varit i sak motiverade, medför ett "dubbelkommando"-system av detta slag problem för företagen. Vill det sig illa leder det till avsevärt resursspill hos företagen, resursspill som naturligen ytterst får bäras av konsumenterna. Försäkringsverksamhetskommitténs uttalande i betänkandent (s. 167 n) att dubbleringen av tillsynen mellan Försäkringsinspektionen och Konsumentverket "enligt uppgift ... inte inneburit några egentliga problem" stämmer inte så väl med de intryck NDM fått av den förhandlingsverklighet försäkringsbolagen haft att leva med under senare tid.

Marknadsdomstolen har – på motsvarande sätt som man sedan länge gjort i tysk rätt – introducerat en doktrin av innebörd att förfarande vid marknadsföring som strider mot lag s.a.s. automatiskt också bedöms otillbörligt enligt MFL. Detta gäller oavsett om det är fråga om en civilrättslig lag, t. ex. lagen (1971: 238) om hemförsäljning m. m., eller en straffrättslig bestämmelse, t. ex. bestickningsstadgandet i 17 kap. 7 § brottsbalken, eller en osanktionerad bestämmelse, t. ex. 8 § lagen (1977: 293) om handel med drycker. Se t. ex. MD 1974: 14 och 1977: 17. Genom denna praxis kan MFL sägas fungera såsom en övergripande tillbörlighetsnorm som gäller all marknadsföring, oavsett om någon speciell reglering finns eller inte (ordet marknadsföring skall här förstås i en ganska vidsträckt mening). Denna lagstridighetsdoktrin, vilken uppenbarligen måste få återverkningar i Konsumentverkets agerande på tillsynsplanet, ökar åtminstone på sikt riskerna för behörighetskollissioner mellan verket och andra myndigheter. Hur stor denna riskökning blir i praktiken är det svårt att ännu uttala sig mera bestämt om.

Såsom Näringsutskottet påpekar i sitt betänkande NU 1979/80: 54 över motion 1979/80: 1410 bör konkurrens och konflikter mellan olika berörda myndigheter som har sin grund i överlappande kompetens normalt kunna undvikas genom samarbete mellan myndigheterna. Utskottet erinrar i detta sammanhang bl. a. om att Konsumentverkets instruktion föreskriver att verket bör samråda med andra myndigheter som handlägger konsumentfrågor.

NDM vill inte göra gällande att det inte oftast går att lösa uppkommande kompetenskonflikter på det sätt utskottet anger eller låta påskina att Konsumentverkets tjänstemän inte skulle vara beredda att söka samråd med sina kollegor hos andra myndigheter. Däremot hävdar NDM bestämt – och citerar utskottsbetänkandet (s. 22 n) – att det "inte kan anses vara någonting naturligt och i allmänhet godtagbart att konkurrens och kon-

flikter uppkommer mellan olika berörda myndigheter" till följd av behörighetskollisioner dem emellan. Som också utskottet understryker måste statens resurser användas effektivt och dubbelarbete måste följaktligen undvikas.

Ändrade förutsättningar – behov av ny ansats

Av vad som sagts tidigare framgår att det helt klart varit lagstiftarens mening att Konsumentverket skulle ha vissa möjligheter att agera även på områden som primärt hör till andra myndigheters verksamhetsfält. Som Näringsutskottet uttrycker saken var tanken att Konsumentverket, bl. a. i kraft av MFL och AVL, skulle ha "ett övergripande ansvar för att konsumentpolitiska aspekter beaktas" (NU 1979/80: 1410 s. 22 y).

NDM vill inte bestrida att alldeles särskilda skäl förelåg då Konsumentverket kom till i början av 1970-talet, vilka kunde motivera att verket erhöll ett vidsträckt och vagt avgränsat arbetsområde med s. a. s. inbyggd risk för kompetenskonflikter med olika befintliga fackmyndigheter. Det nya verket fick genom detta möjlighet att ta initiativ även på sådana områden där det redan fanns en fackmyndighet, som visserligen hade till uppgift att bevaka frågor vilka kunde inrangeras under begreppet konsumentpolitiska, men som kanske inte ännu fått blicken öppnad för konsumentsynpunkter av den typ verket skulle ha till uppgift att företräda.

Den situationen som rådde under senare delen av 1960-talet och vilken var utgångspunkten för 1970-talets viktiga marknads- och konsumenträttsliga lagstiftning föreligger emellertid inte längre. De omfattande aktiviteterna på konsumentpolitikens område har lett till en starkt ökad konsumentpolitisk medvetenhet hos fackmyndigheterna. Den intensiva allmänna debatten har haft stor betydelse. Enligt NDMs mening har inte minst Konsumentverkets och KO-ämbetets insatser under förra hälften av 1970-talet och Konsumentverket/KOs aktiviteter under senare delen av perioden betytt mycket för att till fackmyndigheterna sprida kännedom om och hos dessa skapa förståelse för de nya strömningarna.

NDM har den erfarenheten att fackmyndigheterna numera i regel är lika lyhörda för berättigade konsumentsynpunkter som Konsumentverket/KO och har god kännedom om den konsumenträttsliga lagstiftningen.

Den allmänna utgångspunkten vid ställningstaganden till förslag om administrativa strukturer inom konsumentpolitiken är alltså i dag en annan än tidigare. De motiv, som tidigare ansågs tala för att Konsumentverket skulle ha till uppgift att övergripande bevaka att vederbörande fackmyndighet tar tillbörlig hänsyn till allmänna konsumentsynpunkter, har förlorat sin egentliga bärkraft. Något sakligt behov av "dubbelkommando" mellan Konsumentverket och fackmyndigheterna finns inte. Detta innebär att hinder inte möter ur konsumentpolitisk synvinkel att rationalisera den nuvarande myndighetshanteringen av konsumentskyddsfrågor.

En viktig omständighet som talar för en genomgripande översyn av den

konsumentpolitiska administrationen är de inte obetydliga rationaliseringsvinster som sannolikt står att vinna med en omprövning av organisationsstrukturen. Det väsentligt försämrade statsfinansiella läget, vilket dessvärre inte ens en optimistisk iakttagare kan våga hävda vara av snabbt övergående natur, gör att man nu måste värdera resursspill på ett helt annat sätt nu än vad som ansågs acceptabelt under 1970-talets första hälft.

Försäkringsbranschen (och även bankväsendet) uppvisar visserligen markanta särdrag till följd av sin struktur och till följd av att den rent marknadsrättsliga regleringen utgör en förhållandevis liten del av den omfattande offentliga reglering som styr verksamheten inom branschens företag. Enligt NDMs mening är emellertid dessa olikheter ej av så djupgående art att den grundsyn som uttrycks i direktiven och de principiella överväganden, som Försäkringsverksamhetskommittén gjort vad gäller handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet, inte i det väsentliga har giltighet även för andra branschers vidkommande.

Mot bakgrund av det anförda vill NDM sammanfattningsvis understryka att tiden nu är mogen för att statsmakterna i belysning av erfarenheterna från det konsumentpolitiska arbetet under 1970-talet formulerar en genomtänkt övergripande policy för konsumentskyddsfrågornas handläggning. Försäkringsverksamhetskommitténs analyser och slutsatser kan därvid vara riktningsangivande.

NDM är väl medveten om att frågor av denna art är ömtåliga; det personliga engagemanget hos myndigheternas personal på olika nivåer kan lätt försvåra en saklig argumentation. Enligt NDMs mening får emellertid detta inte hindra att man nu tar upp en principdebatt om hur myndighetsstrukturen lämpligen bör gestaltas för framtiden. Invanda tankemönster och revirtänkande får inte tillåtas styra övervägandena.

Några principiella synpunkter på kollisionsproblemen

Enligt NDMs uppfattning är det angeläget att riskerna för behörighetskollisioner elimineras mellan myndigheter verksamma på det konsumentpolitiska området. NDM vill härvid än en gång åberopa Näringsutskottets uttalande att det "inte ... skall anses vara någonting naturligt och i allmänhet godtagbart med konkurrens och konflikter mellan olika myndigheter".

Vad frågan gäller är närmare bestämt hur den av statsmakterna bestämda, konsumentpolitiskt motiverade påverkan på och tillsynen av marknadsföringsfunktionen hos företagen i vidaste mening (= marketing-funktionen i ekonomisk-vetenskaplig betydelse vari som en del ingår marknadsföring enligt MFL, liktydigt med avsättningsfrämjande åtgärder), skall kunna organiseras och fullgöras så rationellt som möjligt. Inom företagen utgör marketing-funktionen ett odelbart helt. Presumtionen är därför att den konsumentpolitiska kontroll av företagens marketingfunktion som bedömts erforderlig sker bäst och billigast om den är samlad i en hand.

När det finns en marknadsövervakande fackmyndighet för en viss bransch eller på ett visst produktområde är den rimliga utgångspunkten att det primära ansvaret för alla rättsliga frågor som knyter sig till tillsyn och övervakning (''myndighetsstyrning'') av de berörda företagens marknadsföringsfunktion i vidsträckt (ekonomisk-vetenskaplig) mening i princip anförtros fackmyndigheten i fråga. Det sakliga motivet är att denna representerar största tillgängliga sakkunskap på myndighetssidan vad gäller den relevanta marknaden, inbegripet företagens och konsumenternas förhållanden. Ärendehandläggningen kan också bli mera allsidig om olika slags konsumentskyddsfrågor inom ett och samma sakområde integreras administrativt. NDM vill emellertid anmärka att principresonemanget kan behöva modifieras med hänsyn till speciella förhållanden. NDM önskar inte här, lika litet som eljest, driva någon stelbent dogmatik men vill däremot hävda att kompetensfrågorna bör lösas utifrån ett genomtänkt fuktionsmönster.

Särskilt tidigare gjordes det inte så sällan gällande att reklam- och säljfrämjande åtgärder, inbegripet efterinformation, är så komplicerade att de bör särbehandlas och att tillsynen bör anförtros en myndighet med särskild sakkunskap på marknadsförings- och informationsområdet, vilket då bedömdes vara Konsumentverket. Enligt NDMs mening kan det inte bestridas att marknadsrättens konsumentskyddsregler under sjuttiotalet utvecklats starkt och att konsumenträtten numera utgör ett icke helt osofistikerat rättsområde. Regelsystemets komplexitet får emellertid inte överdrivas. Erfarenheten visar att det i regel är avsevärt mycket svårare att förvärva erforderliga insikter om alla relevanta sakförhållanden inom en bransch eller ett marknadssegment eller på ett produktområde, än att lära sig på ett godtagbart sätt behärska regelsystemet för marknadsföringen. Detta talar mot att bryta ut marknadsföringsfrågorna. NDM kan för övrigt i detta sammanhang också åberopa Konsumentverkets nuvarande sakbyråindelning inom program 1; verket har funnit lämpligare från administrativa synpunkter med en arbetsfördelning efter sakområden än såsom hos det gamla KO-ämbetet efter juridiska eller ekonomiska kriterier, t. ex. avtalsvillkor och avsättningsfrämjande åtgärder.

Det har också hävdats att en kompetensuppdelning, som innebär att konsumentskyddslagstiftningen övervakas av en enda administrativ myndighet, är en förutsättning för en enhetlig rättstillämpning och en följdriktig rättsbildning.

Vad gäller argumentet om enhetlig rättstillämpning visar erfarenheten att bedömningen av reklamen från vederhäftighetssynpunkter, den helt dominerande kategorien ärenden enligt 2 § MFL, numera sällan erbjuder några mera svårlösta problem på det rättsliga planet. Svårigheter kan däremot uppkomma när det gäller att rättsligt pröva säljfrämjande åtgärder (dvs. åtgärderna som sådana, i motsats till deras presentation i reklamen). Bedömningsnormerna inom ramen för 2 § MFL är här ännu inte lika fasta.

Genom att i något större utsträckning än hittills föra upp ärenden om säljfrämjande åtgärder till Marknadsdomstolen torde man dock kunna avsevärt minska befarade risker för oenhetlig rättstillämpning. – När det gäller 3 § MFL är situationen en helt annan än i fråga om 2 § MFL. Bestämmelsen är ny och vägledande lagförarbeten saknas. Avgörandena från Marknadsdomstolen är få. Tillämpningen kan sägas befinna sig på ett experimentstadium. Erfarenheterna hittills visar entydigt att tillämpningsproblemen inte ligger på det rättsliga utan på det informations- eller kommunikationstekniska planet. En del av dessa problem kan förhoppningsvis komma att lösas av de sittande Riktlinje- och Varuprovningskommittéerna. NDM anser dock att man redan nu kan slå fast att bedömningen av informationsbehov och val av informationsbudskap och media etc. måste bli starkt produkt- resp. tjänstanknutna. Framför allt kommer det att krävas att den tillämpande myndigheten har ingående kunskaper om marknadens efterfråge- och utbudssidor. Detta förhållande utgör ett starkt argument för en kompetensuppdelning enligt den av NDM förordade fackmyndighetsmodellen. Uppkommande mera utpräglade rättsfrågor av principiell karaktär får hänskjutas till Marknadsdomstolen, i enlighet med vad som får antas vara lagstiftarens intentioner.

Som nyss nämnts har det också gjorts gällande att en kompetensuppdelning som innebär att konsumentskyddslagstiftningen övervakas av en myndighet skulle vara en förutsättning för en enhetlig rättsbildning. Bakom en sådan argumentering torde ligga ett konstaterande att en ingalunda oviktig praxisbildning faktiskt sker hos Konsumentverkets sakbyråer och hos KO-sekretariatet i hägnet av MFL, AVL och därtill anknytande konsumentskyddslagstiftning. Det torde inte heller kunna bestridas att rätten för Konsumentverket att utfärda riktlinjer inom ramen för särskilt MFLs generalklausuler lett till en viss förskjutning av rättsbildningen från Marknadsdomstolen till Konsumentverket, låt vara att det kan vara svårt att mera precist ange den rättsliga betydelsen av verkets normgivningsaktiviteter.

Problemen kring rättsbildningen är naturligtvis delvis desamma som de tidigare berörda problemen kring rättstillämpningen. I själva verket går det inte att dra någon gräns dememellan; det är snarare en fråga om grad- än artskillnader. Vad som sagst om den enhetliga rättstillämpningen synes därför kunna åberopas även på tal om argumentet enhetlig rättsbildning. När det gäller rättsbildning i egentlig mening på det marknadsrättsliga området föreligger emellertid inga problem: enligt gällande ordning skall det ankomma på Marknadsdomstolen att sköta denna uppgift.

Sammanfattningsvis konstaterar alltså NDM att övervägande skäl talar för att förekommande behörighetskollisioner mellan myndigheter med konsumentpolitiska uppgifter löses enligt den principen att samtliga tillsynsuppgifter och andra myndighetsåtgärder som berör ett visst produktområde eller en viss bransch anförtros en och samma centrala förvaltnings-

myndighet. NDM fastslår vidare att de två argumenten, vikten av enhetlig rättstillämpning och intresset av följdriktig rättsbildning, inte har den tyngd som förespråkare för modellen att anförtro en myndighet del-funktionen "marknadsföring" vill göra gällande.

Konsumentskyddet på försäkringsområdet

Vid sin bedömning utgår NDM från den grundsyn på hur handläggningen av konsumentskyddsfrågor bör vara ordnad som redovisats i det föregående. NDM konstaterar här att de allmänna utgångspunkter som Försäkringskommittén lagt fram i betänkandet – och vilka i sin tur kan härledas till regeringsdirektiven för utredningen – i allt väsentligt stämmer överens med NDMs grundsyn. NDM vill i detta sammanhang framhålla att kommittén på ett föredömligt klart sätt presenterat dessa allmänna utgångspunkter i avsnittet 7.2.

NDM ansluter sig också till vad som anförs i avsnittet "Allmänna förutsättningar att samla ansvaret för konsumentskyddsfrågor hos *en* myndighet" (7.3). NDM vill särskilt understryka vikten av att man i likhet med kommittén anlägger en tillräckligt vid syn på vad som engentligen är konsumentskydd på försäkringsområdet. Enligt NDMs uppfattning har kommittén goda skäl att betona att "konsumentskyddet inom försäkringsområdet måste utformas med hänsyn till såväl den enskilda konsumentens som till hela försäkringskollektivets, dvs. premiebetalarnas intressen" och "inte heller [får] utformas så att andra fundamentala samhällsintressen sätts åsido" (s. 172). Ett sådant synsätt leder till att det enskilda fallet prövas i ett vidare perspektiv med beaktande inte bara av den enskilda marknadsföringsåtgärdens särdrag på mikroplanet utan också av åtgärdens verkningar från allmänna konsumentpolitiska och konkurrenspolitiska synpunkter, dvs. verkningar på makroplanet. Parentetiskt kan anmärkas att detta angreppssätt ligger i linje med utvecklingstendenser i Marknadsdomstolens praxis, se särskilt det s. k. Electroluxfallet (MD 1981: 4). Kommittén har på ett enligt NDMs uppfattning övertygande sätt visat att en allmän jämförelse mellan Försäkringsinspektionens och Konsumentverkets möjligheter att ta tillvara samtliga relevanta konsumentintressen visar att inspektionen har den större sakliga kompetensen, de större resurserna och den större erfarenheten. NDM vill i detta sammanhang framhålla att inspektionen sedan lång tid tillbaka håller en vakande hand över ett viktigt segment av försäkringsbolagens marknadsföring, nämligen det som regleras av den s. k. anskaffningsöverenskommelsen. (En reviderad överenskommelse kan väntas inom en nära framtid.) Ehuru denna normsamling till formen är ett branschinternt dokument utgör den i realiteten resultatet av förhandlingar mellan bolagen och inspektionen och har en rättslig status som starkt påminner om riktlinjernas.

Vad nu har sagts om de två myndigheternas kompetens allmänt sett får dock inte uppfattas så att NDM vill nedvärdera Konsumentverkets insat-

ser på försäkringsområdet. Verket har tagit flera viktiga initiativ på försäkringsområdet som lett till ett bättre avvägt konsumentskydd. Detta förhållande och den omständigheten att det inom verkets fjärde byrå finns tjänstemän som ägnat försäkringsfrågor ett ambitiöst intresse föranleder emellertid inte NDM att modifiera sin här deklarerade uppfattning om valet av myndighet.

NDM fäster särskild vikt vid att en ordning, som innebär att Försäkringsinspektionen ges ett odelat ansvar för konsumentskyddsfrågorna, för med sig att inspektionen får en förbättrad direktkontakt med allmänheten som konsument och med lokala och regionala konsumenttjänstemän. Problemuppfångningen hos inspektionen kommer härigenom att förbättras och inspektionen får en fördjupad känsla för de speciella problem som är förknippade med försäkringsbolagens marknadsföring i vidsträckt mening.

NDM kan i allt väsentligt ansluta sig till vad kommittén anför i avsnitt 7.4 om "konsekvenserna på konsumentskyddets delområden av en samlad tillsyn". Kommitténs bedömning av förhållandena på avtalsvillkorsområdet finner NDM väl avvägd (avsnittet 7.4.1). Vad gäller avsnittet 7.4.2 om "marknadsföring" vill NDM understryka vad kommittén anför om svårigheterna att dra en skiljelinje mellan information som är marknadsföring i MFLs mening ("reklam" i avsättningsfrämjande syfte enligt 2 § MFL) och information som ingår i företagens marknadsföring men inte är "reklam" (s. 179, även s. 186). Kommittén snuddar här vid en grundläggande svaghet i MFLs uppbyggnad. Svagheten ligger däri att lagstiftaren valt att i 2 och 3 §§ MFL operera med ett snävt utformat marknadsföringsbegrepp där "marknadsföring" är liktydigt med avsättningsfrämjande åtgärder. (En konsekvens är bl. a. att felaktiga uppgifter som förekommer i "efterinformation" som inte är reklam ej kan åtkommas med 2 § MFL och knappast heller med stöd av någon annan lagbestämmelse).

Kommittens uttalande (s. 181) att intresset av enhetlighet i bedömningen får ställas i andra hand inför intresset av att en myndighet får det totala ansvaret för konsumentskyddet anser NDM alltför tillspetsat. Som NDM utvecklat i föregående avsnitt i detta yttrande bör riskerna för oenhetlig praxis inte överdrivas. Och som NDM framhåller erbjuder tillgången till en marknadsdomstol ett korrektiv mot mera påtagliga praxisavvikelser. Kommittén uttalar vidare på tal om tillsynsansvaret i fråga om konsumentförsäkringslagen "att den mest rantionella lösningen är ... att inspektionen i samarbete med konsumentverket utformar riktlinjer för informationsplikten" (s. 184). Om systemet med riktlinjer i nuvarande form kommer att bestå – vilket ännu torde vara en öppen fråga – anser NDM det angeläget att det görs klart att ansvaret för riktlinjernas framtagande ligger hos inspektionen.

NDM vill slutligen framhålla en ytterligare omständighet som synes tala för att samla konsumentskyddsfrågorna inom försäkringsområdet hos Försäkringsinspektionen. När det gäller försäkringar där försäkringstagaren

inte är konsument i marknadsrättslig mening bevakar inspektionen redan nu ensam försäkringstagarintresset. Som kommittén påpekat avviker relationerna och "maktbalansen" försäkringsbolag – konsument ofta inte på något avgörande sätt från relationerna och det förhandlingsmässiga styrkeförhållandet försäkringsbolag – övriga kunder. Såvitt NDM kan bedöma är det önskvärt att problem som är gemensamma för försäkringar där konsument är försäkringstagare och andra försäkringar kan behandlas i ett sammanhang av en och samma myndighet.

Sammanfattningsvis finner NDM att kommittén på ett övertygande sätt visat att tungt vägande skäl talar för att Försäkringsinspektionen anförtros ett primärt och odelat ansvar för samtliga konsumentskyddsfrågor vad gäller försäkringar. Enligt NDMs mening skulle detta medföra såväl en på sikt förbättrad materiell handläggning av dessa frågor som vissa rationaliseringsvinster till följd av minskat dubbelarbete. NDM anser för sin del att inspektionen bör kunna klara övervakningen av försäkringsbolagens reklam och andra marknadsföringsåtgärder inom nuvarande resursram. – NDM menar också att det för Konsumentverket borde vara en fördel att kunna frigöra resurser för andra angelägna konsumentskyddsfrågor. Verkets fjärde byrå, den troligen för närvarande mest arbetstyngda, har flera viktiga ämnesområden på sitt program.

Lagkollisionsproblem på försäkringsområdet

Försäkringsverksamhetskommittén har sett som sin huvuduppgift att söka lösa behörighetskollisionsproblemen på försäkringsområdet. Härvid följer kommittén direktiven. Kommittén tar emellertid också upp frågor om hur det normsystem bör vara beskaffat som reglerar handläggningen av konsumentskyddsfrågor på försäkringsområdet. I detta sammanhang behandlas också tale- och besvärsrättsfrågor.

Kommittén konstaterar att 302 § försäkringsrörelselagen, vari stadgas att anskaffningen av försäkringar skall ske på ett sätt som överensstämmer med god försäkringssed, överlappar reglerna i 2 och 3 §§ MFL om otillbörlig marknadsföring resp. om information. Man föreslår "att bestämmelser motsvarande marknadsföringslagens generalklausuler om otillbörlig marknadsföring och information [alltså 2 och 3 §§ MFL] inarbetas i försäkringsrörelselagen som en ny 282a §" (s. 181). Kommittén vill se de föreslagna bestämmelserna som ett komplement till bestämmelsen i 302 § om anskaffningen och föreslår att denna fogas in i den nya 282a § som en första punkt (a. s.). Det föreslås vidare att hänvisningarna till MFL i konsumentkreditlagen och i konsumentförsäkringslagen ersätts av hänvisningar till försäkringsrörelselagen, såvitt gäller försäkringsrörelse. Till grund för dessa förslag tycks ligga en uppfattning hos kommittén att behörighetskollisionsproblemen på tillsynsplanet inte kan lösas med mindre också förefintliga lagkollisioner blir lösta.

NDM är för sin del inte övertygad om att det är nödvändigt att på ett

eller annat sätt foga samman 2 och 2 §§ MFL och 302 § försäkringsrörelselagen på det sätt kommittén tänkt sig. Det nu rådande regelsystemet, enligt vilket Försäkringsinspektionen övervakar normbildningen vad gäller försäkringsbolagens "anskaffningsverksamhet" med stöd av 302 § försäkringsrörelselagen och Konsumentverket bolagens "marknadsföring" med utgångspunkt från 2 och 3 §§ MFL, kan visserligen på goda grunder hävdas vara otillfredsställande. NDM anser emellertid att det verkliga problemet ligger däri att de två parallella systemen administreras av skilda myndigheter. Om, såsom NDM pläderar för i detta remissyttrande, tillsynsuppgifterna på försäkringsområdet förs samman hos en enda myndighet, Försäkringsinspektionen, reduceras problemet högst väsentligt; frågan blir i flertalet fall i praktiken närmast vilken eller vilka bestämmelser inspektionen skall citera i olika uppkommande situationer. NDM finner sig i detta sammanhang föranlåten påpeka att generalklausulerna 2 och 3 §§ MFL ger utrymme för att beakta speciella branschförhållanden och att rekvisitet "god affärssed" i 2 § MFL inbegriper "god försäkringssed" använt i marknadsföringsrättsliga sammanhang.

NDM noterar att kommittén inte synes vilja förespråka att den nya 282 a § försäkringsrörelselagen – också den en generalklausul – skall ges ett nämnvärt annat materiellt innehåll än 2 och 3 §§ MFL. Det sägs visserligen i betänkandet (s. 165) att konsumenterna skall erhålla "ett minst lika starkt skydd" inom försäkringsområdet som inom andra områden men kommitténs grundtanke synes ändå vara att skyddsnivån skall vara i stort sett densamma. Om inga materiellrättsliga ändringar åsyftas förefaller föga vara vunnet med en ändring av den formella regelstrukturen. Man kan inte se bort från att risken för oenhetlig rättstillämpning hos tillsynsmyndigheterna i de olika branscherna är större om tillämpningen bygger på skilda – om än mycket närbesläktade – regler än då reglerna är identiska. Det förhållandet att, som kommittén riktigt påpekar, antalet ingripanden mot försäkringsföretags marknadsföring med stöd av MFL varit få, är knappast något motargument på denna punkt. En annan svaghet med den av kommittén föreslagna lösningen är att en vägledande praxis på grundval av den tänkta 382 a § skulle komma att växa fram mycket långsamt eftersom antalet fall inom försäkringsområdet, som också kommittén påpekar, kan förväntas bli mycket litet. Om praxis med stöd av 2 och 3 §§ MFL som gäller andra branscher får sannolikt en mera begränsad genomslagskraft.

En synpunkt som närmast synes tala emot att man söker sammansmälta 302 § försäkringsrörelselagen och de två här aktuella generalklausulerna i MFL är att 302 § har en vidare räckvidd på det sättet att den tar sikte på även andra anskaffningsförhållanden än sådana som hänför sig till marknadsföring i 2 § MFLs mening och produktionsinformation enligt 3 § MFL. Betänkandet innehåller dock inte någon ordentlig analys av de olika bestämmelsernas räckvidd. NDM nödgas därför avstå från att uttala sig

mera bestämt på denna punkt. Frågan måste penetreras noggrant vid ärendets fortsatta beredning.

Oavsett emellertid hur man ser på frågan om en sammansmältning av 302 § försäkringsrörelselagen och 2 och 3 §§ MFL, konstaterar NDM att den föreslagna 282 a § inte kan godtas i föreliggande utformning. Detta gäller såväl sakinnehåll som redaktionell utformning.

För det första, enligt den föreslagna 282 a § har sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare respektive näringsidkare som berörs av en marknadsföringsåtgärd inte någon talerätt motsvarande den som de för närvarande har enligt 10 § MFL, en bestämmelse som i sin tur kan föras tillbaka på målsättningsstadgandet i 1 § MFL. Några sakskäl för denna från principiell synpunkt viktiga ändring av gällande rätt anför kommittén inte. NDM kan för sin del inte finna någon rimlig anledning till att införa en ordning som innebär ett sämre rättsskydd för försäkringsbolagen och deras organisationer mot otillbörliga marknadsföringsåtgärder än för andra kategorier näringsidkare (t. ex. deras fristående agenter, jfr nedan).

För det andra, avsaknaden av talerätt för enskild näringsidkare medför att det föreslagna stadgandet är oförenligt med Sveriges åtaganden enligt Pariskonventionen för industriell rättsskydd. Enligt artikel 10 bis i denna, som behandlar den otillbörliga konkurrensen, är "unionsland" pliktigt att tillförsäkra näringsidkare "verksamt skydd mot illojal konkurrens". I artikel 10 ter har unionsländerna förbundit sig att tillhandahålla "lämpliga rättsmedel för verksamt undertryckande av" bl. a. sådana handlingar som avses i artikel 10 bis. Artikel 10 ter innehåller dessutom bestämmelser om talerätt för "korporationer och föreningar", som företräder berörda näringsidkare.

För det tredje, den föreslagna bestämmelsen omfattar inte alla subjekt som är engagerade i marknadsföring av försäkringar. Detta får egendomliga konsekvenser. Marknadsföring genom fristående ombud, t. ex. ett bilföretag, blir inte att bedöma enligt 282 a § utan enligt generalklausulerna i MFL och detta, såvitt kan bedömas, även om den otillbörliga handlingen består i att företaget spritt onöjaktigt reklammaterial som vederbörande försäkringsbolag tillhandahållit. (Bolagets förfarande att tillhandahålla materialet blir att bedöma enligt 282 a §.)

För det fjärde, kretsen ansvariga subjekt är snävare avgränsat i den föreslagna 282 a § än i 2 och 3 §§ MFL. NDM finner det svårförståeligt varför t. ex. medverkansansvaret vid försäkringsbolags marknadsföring av försäkringar skall vara mindre omfattande än vid andra företags marknadsföring av tjänster eller varor.

För det femte, bestämmelser motsvarande 6–8 §§ MFL saknas i kommitténs förslag. Även om dessa MFL-stadganden sällan tillämpas i praktiken saknar de inte praktisk betydelse. De spelar en inte oviktig roll som hjälpmedel vid tolkningen av 2 § MFL. Enligt NDMs bedömning kan det

inte uteslutas att frånvaron av motsvarande bestämmelser i försäkringsrörelselagen åtminstone på sikt skulle kunna bidra till att praxis på försäkringsområdet utvecklar sig något annorlunda än på marknaden i övrigt.

NDMs slutsats är att kommitténs förslag till bestämmelse om marknadsföring måste överarbetas. NDM vill inte heller underlåta att betona att det inte är utan vidare givet att ett överförande av all tillsyn till försäkringsinspektionen i enlighet med kommitténs förslag – vilket NDM som ovan framgått helt ställer sig bakom – kräver lagändringar av det slag som kommittén tänkt sig.

Beslutande instans

Kommittén ägnar ett särskilt avsnitt åt "frågan hur besluten i främst marknadsförings- och avtalsvillkorsärenden skall fattas" (7.3). Kommittén ser det uppenbarligen som en angelägen uppgift att om möjligt söka samordna även beslutsprocessen i marknadsföringsärenden och övriga ärenden där Försäkringsinspektionen förutsätts vara tillsynsmyndighet. Två modeller skisseras, "inspektionsmodellen" och "marknadsdomstolsmodellen". Den förra innebär att Försäkringsinspektionen fungerar även som dömande instans i "konsumentärenden" på samma sätt som i alla andra ärenden; häri ligger också en rätt att föra talan hos regeringen. Den senare modellen innebär "att inspektionen ikläder sig konsumentverket/KOs roll med bl. a. rätt att föra talan i konsumentärenden hos marknadsdomstolen" (s. 194).

Kommittén redovisar skäl för och emot de två modellerna. Enligt NDMs mening leder redovisningen närmast fram till slutsatsen att skälen för marknadsdomstolsmodellen överväger argumenten för inspektionsmodellen. Kommittén själv stannar emellertid för något som väl närmast kan betecknas som en modifierad inspektionsmodell. Denna innebär "att regeringen inhämtar marknadsdomstolens yttrande när ett anhängiggjort ärenden inrymmer 'marknadsföringsfrågor' [här sannolikt liktydigt med vad kommittén i föregående citat benämnt 'konsumentärenden']" (s. 198). Hur kommittén tänkt sig proceduren vid ett sådant yttrandeinhämtande framgår inte.

NDM instämmer i kommitténs bedömning att "de konsumenträttsliga ärendena kan synas vara av sådan beskaffenhet att de inte lämpar sig för prövning av regeringen" (s. 195). NDM delar också kommitténs uppfattning att "en överprövning till regeringen står ... i motsats till de strävanden som sedan länge pågår att från regeringskansliet decentralisera de enskilda ärendena" (a. s.). För NDM framstår dessa argument som tillräckliga för att klassificera inspektionsmodellen som icke realistisk. Oavsett detta kan det konstateras att inspektionsmodellen i kommitténs utformning inte är förenlig med kraven enligt artikel 10 bis i Pariskonventionen om att enskild näringsidkare skall ha möjlighet att själv påkalla rättsligt skydd mot otillbörlig konkurrens.

NDM anser att kommitténs marknadsdomstolsmodell bör kunna accepteras och menar att några principiella hinder inte möter mot att funktionen att föra talan inför Marknadsdomstolen fullgörs inom ramen för Försäkringsinspektionens organisation. I sak innebär en sådan lösning närmast en parallell till den nuvarande konsumentverksorganisationen med en i verket i hög grad integrerad KO-funktion. Skulle emellertid i en framtid – som ett resultat av den förestående utredningen om en självständig KO-funktion – KO-funktionen brytas ut ur Konsumentverket och KO etableras som en helt fristående myndighet, får väl "åklagarfunktionen" inom inspektionen övervägas på nytt.

NDM betonar i detta remissyttrande

att kommitténs förslag aktualiserar viktiga principfrågor om arbetsfördelningen mellan olika myndigheter som handlägger konsumentfrågor

att det är angeläget att statsmakterna i belysning av erfarenheterna från det konsumentpolitiska arbetet under 1970-talet formulerar en genomtänkt policy beträffande främst relationerna mellan Konsumentverket och de fackmyndigheter som också har konsumentpolitiska tillsynsuppgifter

att kommittén på ett övertygande sätt visat att samtliga tillsynsuppgifter på försäkringsområdet bör anförtros Försäkringsinspektionen

men att kommitténs lagförslag och förslag om beslutande instans inte kan godtas i föreliggande utformning.

17 Svenska Handelskammarförbundet

Förbundet åberopar såsom eget yttrande vad Näringslivets Delegation för Marknadsrätt anfört i ärendet.

18 Svenska Försäkringsbolags Riksförbund

Det nu aktuella problemet om organisationen av konsumentskyddet inom försäkringsområdet uppkommer till följd av att två kontrollsystem möts som är uppbyggda från skilda utgångspunkter. Som framhålles i direktiven bygger vår marknadsekonomi på att olika företag i konkurrens med varandra bjuder ut sina varor och tjänster. Inom näringslivet i allmänhet har myndigheterna genom lagstiftning och andra generella regler dragit upp ramar inom vilka marknadens parter får verka. Den speciella konsumentskyddslagstiftning som vuxit fram sedan slutet av 1960-talet ingår i detta mönster och har blivit en lagstiftning där konsument- och näringsidkarintressen ställs mot varandra. Båda har att agera som parter och hävda sina resp. intressen.

Detta mönster passar inte särskilt väl in på försäkringsverksamheten. På grund av försäkringsteknikens komplicerade natur och inte minst försäk-

ringens sociala betydelse har det alltsedan 1903 byggts ut ett detaljerat regel- och kontrollsystem som har få motsvarigheter inom näringslivet i övrigt. Dess syfte är konsumentskydd, även om denna term inte tidigare brukats. Det karakteristiska för detta system är att kontrollinstansen har att följa lagen – främst givetvis dess grundpelare soliditets- och skälighetsprinciperna – och fatta beslut, oberoende av parternas ev. samstämmiga önskningar. Försäkringsinspektionen har enligt sin instruktion förutom andra specificerade uppgifter att "även i övrigt verka för en sund utveckling av försäkringsväsendet". Dess tillsyn är som kommittén framhåller i det närmaste total.

Till den del den allmänna konsumentskyddslagstiftningen gjorts tillämplig på försäkringsområdet har resultatet blivit en dubblering av kontrollen, där den ena myndigheten (konsumentverket) har att som partsorgan företräda *ett* intresse, medan den andra (försäkringsinspektionen) har att avväga *alla* intressen som måste beaktas. Det är naturligt att den myndighet som endast företräder ett delintresse i viss fråga kan komma till ett resultat mot vilket den myndighet som har ansvar för den totala bilden måste reagera. Riksförbundet vill starkt understryka kommitténs konstaterande (sid. 168) "att det inte kan komma i fråga att frånta inspektionen del av den allmänna tillsynen, som delvis utgörs av sundhetsbevakningen . . .". Alternativet till den renodlade inspektionsmodell som kommittén föreslår är sålunda inte att en fördelning av tillsyn och ansvar sker mellan inspektionen och konsumentverket utan att viss dubblering av tillsynen får fortsätta. Som kommittén framhåller (sid. 162) framstår en sådan dubblering som orationell och den medför oklarheter i olika avseenden. Praktiska exempel på nackdelar med ett sådant "dubbelkommando" saknas inte från försäkringsområdet men verkligt pregnanta exempel från bankområdet har redovisats i bankinspektionens yttrande över det nu aktuella betänkandet (1981-04-23).

När delar av den allmänna konsumentskyddslagstiftningen gjorts tillämpliga på försäkringsområdet har detta skett utan några djupare analyser av behovet och den principiella frågan hur ett totalansvar hos en myndighet och ett delansvar hos en annan skall förenas. Som framgår av betänkandet (sid. 77) diskuterades vid tillkomsten av marknadsföringslagen över huvud taget inte frågan om försäkringsverksamhet borde regleras på annat sätt än övrig näringsverksamhet. Förslaget sändes inte ut på remiss till försäkringsbranschen eller inspektionen. Anslutningen av avsnittet om information i konsumentförsäkringslagen till marknadsföringslagen skedde efter remissbehandlingen av betänkandet "Konsumentförsäkringslag" genom en departementsbearbetning efter tankar som utvecklats bl. a. i konsumentverkets remissyttrande. Frågan om organisationen av konsumentskyddet inom försäkringsområdet kom över huvud taget inte att aktualiseras. Det är egentligen endast vid tillkomsten av avtalsvillkorslagen som frågan fokuserats och övervägts. Detta resulterade i att från lagens tillämp-

lighetsområde undertogs bl. a. verksamhet som står under tillsyn av försäkringsinspektionen. Några djupare analyser av rollfördelningen mellan specialmyndighet och annan myndighet gjordes inte men motivet var naturligtvis att den granskning av försäkringsvillkoren som inspektionen ändå har att göra enligt skälighetsprincipen i försäkringsrörelselagen bedömdes som tillräcklig för att tillgodose syftena bakom avtalsvillkorslagen. Det är härvid att notera att avtalsvillkorslagen utgår ifrån vad som är oskäligt mot konsumenterna, medan försäkringsrörelselagen uppställer ett längre gående skälighetskrav. Riksförbundet är klart av den uppfattningen att några reella fördelar inte kan vinnas med att låta avtalsvillkorslagen omfatta även försäkringar. Endast dubbelarbete och ett försvårande av hanteringen av frågorna inom inspektionen skulle bli följden. Riksförbundet instämmer i kommitténs bedömning (sid. 177) att konsumentens ställning stärkts "genom att den myndighet som granskar avtalsvillkor inte endast behandlar de rena konsumentskyddsfrågorna, utan sätter in dessa i det större sammanhanget med bl. a. bolagens soliditet och riktiga prissättning".

Man kan sålunda konstatera att delar av den allmänna marknadsföringslagstiftningen s. a. s. smugits in på försäkringsområdet. Betänkandet ger ett allsidigt underlag för de djupare analyser och de överväganden som nu skall göras av frågan om behovet och lämpligheten av att det vid sidan av en myndighet med totalansvar för konsumentskyddet skall finnas en annan myndighet med delansvar. Riksförbundet anser att majoriteten i kommittén övertygande väl underbyggt sitt förslag att samla hela ansvaret för konsumentskyddet på försäkringsområdet till försäkringsinspektionen.

En ledamot, Gördis Hörnlund, har reserverat sig och förordat att rådande ordning för övervakning av marknadsföring och information skall bevaras. Reservanten framhåller att "majoritetsförslaget innebär att konsumentskyddet på försäkringsområdet kommer att avvika från det som gäller inom näringslivet i övrigt". Yttrandet måste, om det skall bli meningsfullt, fattas så att reservanten har farhågor för att konsumentskyddet skulle bli sämre. Riksförbundet vill framhålla att det inte finns någon som helst grund för sådana farhågor. Riksförbundet vill understryka vad kommittén framhåller, nämligen att marknadsföringsärendena inom försäkringsområdet sällan är renodlade. Marknadsföringsinstrumenten är visserligen desamma (annonser, information m. m.) men de marknadsförda produkterna är högst speciella. För bedömning av marknadsföringsåtgärderna krävs därför normalt sådan försäkringsteknisk sakkunskap och ingående kunskap om de marknadsförda produkterna som endast finns hos inspektionen. Dessutom förutsätter majoritetsförslaget ett nära samarbete genom direkta kontakter mellan befattningshavare på konsumentverket och inspektionen som ett enkelt och naturligt led i deras ordinarie arbete. Detta bör garantera att konsumentverkets erfarenheter och särskilda kunskaper från sina områden tas till vara.

Reservanten framhåller också, som skäl att bibehålla nuvarande ordning, att KO och konsumentverket blivit välkända begrepp i vårt samhälle och att de har breda kontaktytor mot konsumenten. Det finns här skäl erinra om det inflöde av konsumentsynpunkter i försäkring som numera sker till Konsumenternas Försäkringsbyrå. Denna mottog redan under sitt första år över 5000 förfrågningar från konsumenter och konsumentvägledare. Huvudmän för byrån är försäkringsbranschen, konsumentverket och inspektionen. Genom sin insyn i verksamheten får även inspektionen en direkt kontakt med konsumentproblemen, både i samband med tecknande av försäkring och skadereglering. Försäkringsbyrån kommer säkerligen att bli ett alltmera välkänt begrepp för försäkringskonsumenterna.

Till detta kommer en omständighet av avgörande betydelse när det gäller försäkringsbolagens marknadsföring. Sedan lång tid tillbaka finns på försäkringsområdet ett regelsystem som är unikt inom näringslivet och avsett att tillgodose höjda krav på bolagens marknadsföring. I försäkringsrörelselagens 302 § åläggs "styrelsen och verkställande direktören att övervaka att anskaffning av ansökningar om försäkring hos bolaget sker på sätt som överensstämmer med god försäkringssed". I fortsättningen av paragrafen bemyndigas regeringen att meddela närmare bestämmelser angående anskaffningsverksamheten och att tillsätta en nämnd för att handlägga frågor angående överenskommelsen.

Som redovisats i FVK:s betänkande har försäkringsbolagen sinsemellan träffat egna anskaffningsöverenskommelser och tillskapat en egen övervakningsorganisation i form av Svenska Försäkringsbolags Förvaltningsnämnd och Svenska Försäkringsbolags Skiljenämnd. Överenskommelserna innehåller detaljerade regler om såväl bolagens som försäkringsombudens försäljningsverksamhet och föreskrifter om förvaltningsnämndens övervakande funktion. Där anges också skiljenämndens olika uppgifter när det gäller ombud och bolag som brutit mot överenskommelserna.

Den översyn av överenskommelserna som skett under den senaste tiden har syftat till att modernisera dessa, framför allt när det gäller förhållandet till ny lagstiftning på olika områden, bl. a. inom arbetsrätten. Överenskommelserna har vunnit sådan anslutning att all enskild försäkringsverksamhet av praktisk betydelse i vårt land omfattas av dem.

I sammanhanget är det viktigt att klargöra vad som händer om bolag inte längre godtar överenskommelse som det är anslutet till. Om bolag vill ha ändring i överenskommelsen eller vill frånträda denna skall frågan behandlas i förvaltningsnämnden. Uppnås inte enighet mellan bolagen om en överenskommelses fortvaro i ändrad eller oförändrad form skall nämnden anmäla förhållandet till regeringen. Anmälan kan också göras av bolag som påkallat ändringen eller vill frånträda överenskommelsen. Sedan ett år förflutit efter det att anmälan ingivits upphör överenskommelsen att gälla.

Någon anmälan av angivet slag har inte gjorts under den tid om drygt 30 år som 302 § försäkringsrörelselagen gällt i sin aktuella lydelse. Inte heller

av annan anledning har paragrafen, såvitt gäller av regeringen utfärdade bestämmelser och av regeringen utsedd nämnd, någonsin behövt tillämpas. Detta har sin förklaring i att bolagens egna regler för att garantera "god försäkringssed" i marknadsföringen bedömts som tillräckliga. Det tryck som 302 § utövat har därför uppenbarligen haft effekt. Anskaffningsöverenskommelserna går längre och djupare i sina krav än marknadsföringslagen. I överenskommelserna finns detaljerade regler avsedda att tillgodose höga försäljningsetiska anspråk. I sina nu reviderade versioner innehåller överenskommelserna långtgående principer för försäljningsarbetet. Överenskommelserna måste därför betraktas som en för försäkringsföretagen betydligt hårdare konsumentskyddsreglering än vad som gäller för företag i allmänhet på den svenska marknaden på grund av marknadsföringslagstiftningen.

Det egna övervaknings- och sanktionssystemet har också i praktisk tillämpning fungerat tillfredsställande. Frågor angående bolagens marknadsföring har endast sällan behövt hanteras av samhällsorganen. De har i stället på ett tidigt stadium klarats av genom den snabba och smidiga ordning som det interna nämndförfarandet medger. De få fall som förekommit har i stor utsträckning varit frågor som fallit under 2 eller 3 § marknadsföringslagen. Det enda ärende hittills som gått till Marknadsdomstolen från det enskilda försäkringsområdet prövades i prejudikatsyfte på begäran av KO, trots att försäkringsbolaget dragit in de annonser som det var fråga om (MD 6/1978 – genom Marknadsdomstolens beslut uppnådde KO en precisering av normerna angående fingerad intygsreklam).

Erfarenheterna av bolagens eget sanktionssystem visar övertygande att det egentligen inte är nödvändigt att dessutom ha möjlighet att tillämpa marknadsföringslagens generalklausuler och påföljdsregler. Genom att bolagens eget system är villkorat av att det fungerar tillfredsställande har det en annan dignitet än vanlig branschsedvänja. Även i fortsättningen kommer bolagen att bedriva sin självsanering under den press som ligger i formuleringen i 282 § i förslaget.

Den generalklausul i marknadsföringslagen som bolagens eget system formellt inte omfattar utgör 4 § om produktsäkerhet. Denna fråga har på försäkringsområdet endast marginell betydelse.

Av ovan angivna skäl vill riksförbundet tillstyrka kommitténs förslag.

Riksförbundet vill dock tillägga att om det av principiella skäl skulle framstå som angeläget att för åtminstone teoretiskt tänkbara fall av "tvister" i renodlade marknadsföringsfrågor sådana direkt bör kunna underställas Marknadsdomstolen, så bör i vart fall funktionen att föra talan inför domstolen placeras inom ramen för inspektionens organisation.

19 Folksam

Utredningsdirektiven och kommitténs förslag berör i hög grad en fråga som ursprungligen fick aktualitet genom den konsumentskyddande lagstiftningens snabba utveckling under det föregående decenniet och som diskuterats vid flera tillfällen, nämligen frågan om förhållandet mellan denna lagstiftning och tillsynslagstiftning inom speciella områden.

Den näringsrättsliga konsumentskyddslagstiftningen är tillämplig inom snart sagt alla områden av näringslivet. Detta gäller bl. a. marknadsföringslagen. Dess övergripande karaktär förtas inte av det förhållandet att villkoren för många näringar i större eller mindre utsträckning regleras i specialförfattningar vilkas efterlevnad övervakas av särskilda myndigheter. Att så är fallet framstår givetvis som naturligt i de fall myndighetens tillsyn enligt specialregleringen inte omfattar exempelvis marknadsföring. Den nämnda ordningen kan emellertid med fog synas mindre självklar i sådana fall där specialregleringen ger tillsynsmyndigheten befogenhet att övervaka samma handlingsområden som de markandsföringslagen är avsedd att täcka. Bank- och försäkringsverkamhet kan här utgöra exempel. Dessa verksamheter är sålunda inte undantagna från marknadsföringslagens tillämpningsområde – och var det inte heller från dess mer begränsade föregångare, lagen om otillbörlig marknadsföring – trots att övervakning av marknadsföring m. m. följer av tillsynslagstiftningen och därmed ingår som en del i bank- och försäkringsinspektionernas allmänna tillsynsuppgifter. Inom försäkringsområdet bedrivs dessutom i anskaffningsfrågor en aktiv självsanerande verksamhet i institutionaliserade former.

Principen att den näringsrättsliga konsumentskyddslagstiftningen bör ha en övergripande karaktär har emellertid inte upprätthållits fullt ut. Även här kan bank- och försäkringsverksamhet utgöra exempel genom att avtalsvillkorslagen inte är tillämplig på sådan verksamhet. Det förtjänar påpekas att en väsentlig grund för detta undantag varit och är just det faktum att dessa sektorer av näringslivet redan är underkastade tillsyn av särskilda myndigheter, vilken bl. a. omfattar övervakning av avtalsvillkor.

En annan sida av frågan om regelsystemens inbördes förhållande är fördelningen av ansvaret mellan olika tillsynsmyndigheter. I de delar den näringsrättsliga konsumentskyddslagstiftningen gjorts "heltäckande" uppkommer den för såväl myndigheter som tillsynsobjekt väsentliga frågan om kompetensfördelningen mellan konsumentverket och tillsynsmyndigheten inom respektive specialområde. För försäkringsverksamhetens del är det konsumentverkets övervakning enligt marknadsföringslagen som kan aktualisera spörsmål om kompetensfördelningen. Frågor av detta slag har visserligen behandlats i förarbetena till marknadsföringslagen, men de har inte fått någon lösning i lagtexten. I proposition (1975/76: 34) med förslag till marknadsföringslag, m. m. anfördes sålunda bl. a. att uppkommande gränsdragningsproblem borde kunna lösas genom samarbete mellan myn-

digheterna. I det föreliggande delbetänkandet – liksom i reservationen och det särskilda yttrandet – uppges att några kompetenstvister inte förekommit inom försäkringsområdet. Detta är riktigt – eventuella oklarheter har hittills retts ut innan de vuxit till konflikter. Det bör dock samtidigt framhållas att dylika problem – motivuttalandena till trots – förekommit inom andra områden som står under tillsyn av speciella myndigheter. Så länge den nuvarande dubbelheten i myndighetsuppgifterna består kan kompetenskonflikter uppkomma och vad särskilt försäkringsområdet beträffar kan den hittillsvarande utvecklingen knappast tas till intäkt för att också framtiden kommer att bli problemfri i detta avseende.

Folksam finner för sin del att kommitténs förslag att en myndighet bör åläggas hela ansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet på ett tillfredsställande sätt undanröjer den potentiella risk för kompetenskonflikter som enligt det nyss sagda kan sägas vara inbyggd i det nuvarande systemet. Förslaget torde särskilt i denna del också vara ägnat att minska riskerna för onödig byråkrati. Enligt vår mening har kommittén vidare anfört välgrundade skäl för att tillsynen i sin helhet bör koncentreras hos försäkringsinspektionen.

Med de anmärkningar rörande enskildheter i förslaget som anges i det följande, tillstyrker Folksam att förslaget i huvudsak läggs till grund för lagstiftning.

Kommittén har enligt sina direktiv haft att med förtur behandla försäkringsinspektionens roll på det konsumenträttsliga området. Några motiv för att arbetet brådskar ges emellertid inte i direktiven. Kravet på skyndsamhet har resulterat i att kommittén nu lagt fram ett förslag till organisatorisk lösning av konsumentskyddet trots att tillsynsverksamhetens framtida omfattning och inriktning – även i frågor med konsumentpolitisk anknytning – inte torde kunna överblickas förrän kommittén slutfört sitt uppdrag. Detta förhållande kan i vissa avseenden försvåra för remissinstanserna att nu bilda sig en rättvisande uppfattning om vilka verkningar förslaget kan få för konsumenter och försäkringsgivare om det blir lagfäst. Vi vill i sammanhanget understryka att vårt ställningstagande till det föreliggande förslaget baseras på förutsättningen att detta, när det sammanställs med kommitténs fortsatta överväganden, inte visar sig leda till att konsumentskyddet inom försäkringsområdet försämras i något avseende.

KOMMITTÉNS FÖRSLAG

Tillsynen över försäkringsvillkor

Som framgår av betänkandet har det sedan länge ansetts klart att övervakningen enligt skälighetsprincipen innefattar en befogenhet för försäkringsinspektionen att granska och ingripa mot även andra försäkringsvillkor än premier. Numera uttrycks ju detta också direkt i försäkringsrörelselagen genom att ledningen för ett försäkringsbolag har ansvar för att

premier och andra villkor är skäliga och är skyldig att ge inspektionen upplysningar som behövs för granskningen.

Kommittén understryker att tillsynen enligt soliditets- och skälighetsprinciperna också framgent måste åvila försäkringsinspektionen.

Efter en genomgång av skäl för och emot olika modeller för tillsyn över villkor i konsumentskyddande syfte, kommer man till slutsatsen att hela ansvaret för tillsynen över försäkringsvillkor bör ligga kvar hos inspektionen.

En avgörande faktor i valet mellan den gällande ordningen och en marknadsrättslig övervakning synes vara svårigheterna att förena en uteslutande konsumentpolitiskt betingad tillsyn med en sådan helhetsövervakning som försäkringsinspektionen ansvarar för. Det är här bl. a. av betydelse att konsumentverket/KO har en uttrycklig partsställning i avtalsvillkorsärenden – man skall tillvarata konsumenternas intressen. Om två myndigheter övervakar samma område från olika utgångspunkter, är det enligt vår mening ett rimligt antagande att deras bedömningar i vissa fall kan komma i konflikt med varandra.

Så länge försäkringslagstiftningens grundläggande principer om soliditet och skälighet kvarstår oförändrade, finner vi den gällande ordningen på villkorsgranskningens område vara den mest ändamålsenliga. Försäkringsinspektionen har en lagenlig skyldighet att särskilt bevaka konsumenters försäkringsvillkor. Under förutsättning att inspektionen ges de reella möjligheterna att uppfylla lagens intentioner, bör denna bestämmelse kunna ses som en garanti för att konsumentintresset får vederbörlig tyngd i bedömningen.

Folksam tillstyrker sålunda kommitténs förslag i vad det avser att försäkringsinspektionen skall svara för all övervakning av försäkringsvillkor.

Marknadsföring och information

I enlighet med principen om samlad tillsyn inom försäkringsområdet föreslår kommittén att försäkringsinspektionen får hela ansvaret för tillsynen över försäkringsbolagens marknadsföring.

Folksam delar kommitténs uppfattning att detta är en rationell lösning och tillstyrker förslaget. Det innebär visserligen att man bryter den i och för sig önskvärda enhetlighet som för närvarande råder genom att konsumentverket svarar för övervakningen av marknadsföringen inom alla delar av näringslivet. Försäkringslagarna föreslås emellertid få regler om otillbörlig marknadsföring och information med praktiskt taget samma lydelse som marknadsföringslagens generalklausuler i motsvarande ämnen och kommittén förutsätter ett nära samarbete mellan konsumentverket och inspektionen vid tillämpningen av dessa bestämmelser. Ett avgörande skäl för vårt ställningstagande är att förslaget i denna del sålunda inte synes ägnat att leda till försämringar från konsumentskyddssynpunkt. Några väsentliga nackdelar av att man förlorar den nuvarande enhetligheten

behöver enligt vår mening inte heller uppkomma om man väljer en annan linje beträffande tillsynens former än de kommittén föreslår. Vi återkommer till denna fråga under rubriken "Tale- och besvärsrätt".

Folksam instämmer i kommitténs bedömning att någon motsvarighet till 4 § marknadsföringslagen – om farliga och otjänliga produkter – inte torde behöva införas i försäkringslagarna.

Kommitténs förslag att konsumentkreditlagens och konsumentförsäkringslagens informationsbestämmelser i påföljdshänseende skall hänvisa till försäkringslagarna får ses som en naturlig följd av kommitténs överväganden rörande marknadsföringstillsynen. En viktig fördel med förslaget är att det förbättrar överskådligheten och undanröjer de möjligheter till dubbla myndighetsingripanden som dessa lagar ger i dag och som i sig inte kan vara ett konsumentintresse. Folksam tillstyrker därför förslaget.

Kommittén anser att försäkringsinspektionen bör överta konsumentverkets ansvar för den allmänna basinformationen inom försäkringsområdet. Förslaget är enligt vår mening följdriktigt med hänsyn till att inspektionen föreslås får totalansvaret för informationstillsynen – den myndighet som övervakar försäkringsbolagets informationslämnande bör rimligen ha de bästa förutsättningarna att bedöma behovet av kompletterande information från samhällets sida.

Kommittén förutsätter att uppgiften att framställa basinformation tillmäts stor betydelse när försäkringsinspektionen fördelar sina resurser. Vi delar åsikten att så bör ske – i detta sammanhang kan erinras om att Folksam redan 1965 framförde krav på ökade insatser från inspektionens sida när det gällde konsumentupplysning om försäkringar och erbjöd sig att för detta ändamål erlägga en extra avgift till inspektionen.

Skadereglering

Folksam tillstyrker förslaget att försäkringsinspektionen också i framtiden skall ha hela ansvaret för granskningen av försäkringsbolagens skadereglering.

Tale- och besvärsrätt

Under denna rubrik diskuterar kommittén frågan i vilka former försäkringsinspektionens tillsyn skall bedrivas – särskilt hur beslut i konsumentärenden skall fattas. Efter en genomgång av för- och nackdelar hos två modeller – inspektions- respektive marknadsdomstolsmodellen – kommer man till slutsatsen att inspektionsmodellen är att föredra. Denna innebär en rent administrativ ordning i vilken tillsynsbeslut av inspektionen kan överklagas hos regeringen genom besvär. Modellen gäller redan för tillsynen i dess nuvarande utformning men skulle, om förslaget genomfördes, komma att bli tillämplig också på marknadsföringsfrågor som avses i de föreslagna generalklausulerna i försäkringslagarna. Kommittén grundar ytterst sitt ställningstagande på målsättningen att om möjligt åstadkomma ett enhetligt tillsynssystem.

Vi delar kommitténs uppfattning att endast inspektionsmodellen kan komma i fråga i de delar som omfattas av den nuvarande tillsynen och inrymmer bedömningar en enlighet med soliditets- och skälighetsprincipernas krav. När det gäller marknadsföringsfrågor menar vi emellertid att marknadsdomstolsmodellen erbjuder sådana fördelar från bl. a. konsumentskyddssynpunkt att den är att föredra framför inspektionsmodellen. Tillämpad på kommitténs förslag om samlad tillsyn skulle marknadsdomstolsmodellen innebära att försäkringsinspektionen fick rätt att föra talan i marknadsdomstolen mot försäkringsbolag i marknadsföringsärenden.

Försäkringsbolagens marknadsföring skiljer sig inte från andra företags marknadsföring. I motsats till vad som är fallet vid exempelvis avtalsvillkorskontroll, innehåller marknadsföringsärendena mycket sällan moment som vid tillsynen kräver hänsynstagande till soliditets- och skälighetsprinciperna. Marknadsföringsfrågor kan i stället sägas vara relativt lätta att definiera och avgränsa från eventuella andra ingredienser i ett tillsynsärende. Svårigheterna att skilja information som används som ett led i marknadsföringen från annan information kan inte heller anses vara särskilt stora. Marknadsföringsärendenas karaktär talar enligt vår mening alltså för att de mycket väl kan handläggas i en annan ordning än den inspektionsmodellen medger.

Vi anser att marknadsdomstolsmodellen har ett särskilt värde genom att de bestämmelser som kommittén föreslagit för marknadsföring och information är av generalklausulkaraktär. Också kommittén påpekar vikten av att innehållet i sådana regler får sin bestämning genom domstolsprövning i enskilda fall. Det kan vidare erinras om att lagstiftaren alltsedan tillkomsten av det dåvarande marknadsrådet avsett att tyngdpunkten i rättsbildningen inom marknadsrätten skall ligga hos denna specialdomstol. Inspektionsmodellen tillgodoser inte det prejudikatsintresse som av rättstekniska skäl kan sägas vara särskilt uttalat inom det marknadsrättsliga området. Kommittén är medveten om detta och föreslår att regeringen skall inhämta marknadsdomstolens yttrande i besvärsärenden som rör marknadsföring. Jämförd med en direkt talan inför marknadsdomstolen förefaller oss denna konstruktion vara en onödig omgång. Den torde inte heller principiellt kunna anses vara ett nöjaktigt sätt att ta domstolens kompetens och resurser i anspråk.

Besvärstalan hos regeringen är ett rent skriftligt förfarande. I inspektionsmodellen går man sålunda miste om de möjligheter till muntlig förberedelse och sammanträde som kan utnyttjas i marknadsdomstolsmodellen.

Kommittén ifrågasätter om försäkringsinspektionens roll som tillsynsmyndighet kan förenas med den åklagarliknande funktion för inspektionen som marknadsdomstolsmodellen skulle innebära. Vi kan för vår del inte finna att denna kombination skulle ge upphov till problem – inspektionens tillsyn syftar ju ytterst till att skydda kollektivet av konsumenter/försäkringstagare och marknadsföringsfrågorna torde, som ovan nämnts, sällan

innehålla moment som aktualiserar bedömingar baserade på soliditets- och skälighetsprinciperna.

Vad beträffar försäkringsbolagens informationsplikt efter köp noterar kommittén att denna för närvarande endast regleras i konsumentförsäkringslagen. Man konstaterar att marknadsdomstolsmodellen endast skulle beröra informationen enligt denna lag, medan all övrig information efter köp – t. ex. inom personförsäkringsområdet – skulle stå under tillsyn av inspektionen med regeringen som besvärsinstans. Här finns emellertid skäl att påpeka att konsumentförsäkringslagen i flera avseenden kommer att bilda modell för det fortsatta lagstiftningsarbetet inom försäkringsavtalsrätten. Det kan exempelvis närmast hållas för troligt att den rättstekniska lösning som valts i konsumentförsäkringslagen när det gäller regleringen av informationsplikten också kommer att återfinnas i det förslag till "personförsäkringslag" som kan förväntas i en relativt snar framtid. Om ett sådant förslag lagfästs, skulle en marknadsdomstolsmodell vad beträffar informationsplikten omfatta den antalsmässigt helt dominerande delen av det totala försäkringsbeståndet, nämligen konsumenters person- och sakförsäkringar.

Inspektionsmodellen medger i kommitténs utformning inte besvärsrätt för exempelvis konkurrerande näringsidkare eller sammanslutning av konsumenter. Kommittén har dock för avsikt att behandla denna fråga i ett senare skede av arbetet.

Enligt 10 § marknadsföringslagen kan en sammanslutning av konsumenter eller löntagare hos marknadsdomstolen ansökan om förbud eller åläggande enligt lagens generalklausuler – dock endast om konsumentombudsmannen beslutat att inte föra talan. Om frågan gäller otillbörlig marknadsföring har också näringsidkare som berörs av handlingen och sammanslutning av näringsidkare en sådan rätt. Denna talerätt utnyttjas visserligen i ringa utsträckning, men den har enligt vår mening en viktig principiell betydelse och bör finnas kvar även inom försäkringsområdet. I marknadsdomstolsmodellen kan detta lämpligen åstadkommas genom att man inför en motsvarighet till 10 § marknadsföringslagen i försäkringslagarna.

Sammanfattningsvis kan vi inte tillstyrka kommitténs förslag rörande tale- och besvärsrätt i konsumentärenden. Folksam förordar i stället att försäkringsinspektionen ges rätt att föra talan i marknadsomstolen i ärenden enligt de föreslagna reglerna om otillbörlig marknadsföring och information i försäkringslagarna. Det är vår uppfattning att en sådan ordning på ett lämpligt sätt tillgodoser såväl principen om en samlad tillsyn som intresset av ett likformigt konsumentskydd inom marknadsföringsområdet. Vi föreslår också att konsumenter, löntagare och försäkringsbolag ges en subsidiär talerätt efter mönster från marknadsföringslagen.

Om kommitténs förslag läggs till grund för lagstiftning, har Folksam ingen erinran mot förslaget att försäkringsinspektionens beslut i tillsyns-

ärenden – också såvitt gäller otillbörlig marknadsföring och information – skall gå i omedelbar verkställighet.

Resurs- och samarbetsfrågor

Kommittén föreslår att det ökade resursbehov som blir följden av dess förslag preliminärt skall lösas dels genom överflyttning av en tjänst från konsumentveket till försäkringsinspektionen, dels genom omfördelning av arbetsupgifter inom inspektionen. Folksam anser det inte möjligt att nu avgöra om denna resursökning är tillräcklig för att på ett för konsumentskyddssynpunkt godtagbart sätt svara mot den ökning av verksamhetens innehåll som följer av förslaget och avstår därför från att ta ställning till denna fråga.

Folksam tillstyrker kommitténs förslag rörande kontaktforum och försäkringsinspektionens samrådsskyldighet med konsumentverket. Vi instämmer också i vad kommittén i övrigt anför om samarbetet myndigheterna emellan. Med hänsyn till att inspektionen numera ledas av en lekmannastyrelse, delar vi slutligen kommitténs åsikt att någon representation för konsumentverket i denna styrelse inte erfordras.

Sammanfattning

I det föreliggande delbetänkandet föreslås att ansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet skall samlas hos försäkringsinspektionen. Förslaget innebär att inspektionen får det totala ansvaret för tillsynen över försäkringsverksamheten.

Folksam ansluter sig till kommitténs förslag utom i vad det avser tale- och besvärsrätten i konsumentfrågor, för vilka kommittén föreslår att samma administrativa ordning skall gälla som för övriga tillsynsbeslut. Vi anser i stället att försäkringsinspektionen i ärenden rörande otillbörlig marknadsföring och information bör ges rätt att föra talan i marknadsdomstolen.

Med anförda reservationer tillstyrker Folksam de av kommittén föreslagna ändringarna i försäkringslagarna, marknadsföringslagen, konsumentkreditlagen, konsumentförsäkringslagen och försäkringsinspektionens instruktion.

20 Utländska försäkringsbolags förening

Utländska försäkringsbolag är i sin verksamhet underställd i detta land i princip samma lagstiftning som svenska försäkringsbolag. Försäkringsinspektionen har att kontrollera att de utländska bolagen följer denna lagstiftning. Inspektionen har även att övervaka den särskilda lagstiftning som gäller för utländska försäkringsanstalter med verksamhet i landet.

Inspektionens tillsyn är som Försäkringsverksamhetskommittén framhåller i det närmaste total när det gäller utländska försäkringsbolags verksamhet.

Svenska Försäkringsbolags Riksförbund har i ett omfattande yttrande framfört synpunkter som gäller all försäkringsverksamhet inom landet. Föreningen anser att Riksförbundets yttrande mycket väl täcker in de synpunkter som Föreningen har på delbetänkandet.

Föreningen ansluter sig därför till de av Riksförbundet framförda synpunkterna. Föreningen tillstyrker därmed Försäkringsverksamhetskommitténs förslag.

21 Svenska Livförsäkringsföreningars Riksförbund

Föreslagen ändring av 28 § UFL

Kommittén har föreslagit att understödsföreningslagen skall kompletteras med en bestämmelse i 28 § innebärande att förening, då fråga uppkommer om antagande av ny medlem, lämnar denne sådan information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt.

Vi finner att behovet av denna ändring inte styrkts. På sidan 205 i betänkandet medger kommittén att informationen i samband med värvandet av nya medlemmar har relativt liten betydelse. Kommittén finner ändock lagändringen lämplig. Såsom vi närmare skall förklara nedan har vi däremot den bestämda uppfattningen

att informationsbehovet i sammanhanget är så ringa att en lagbestämmelse därom innebär byråkrati och

att den föreslagna bestämmelsen kan medföra onödigt arbete och kostnad för både föreningar som Försäkringsinspektionen.

Vi utgår ifrån att lagändringen inte är avsedd för slutna understödsföreningar.

På sidan 162 i betänkandet konstateras sammanfattningsvis rörande bolagen att konsumentskyddet på försäkringsområdet är synnerligen väl utvecklat. Vi hävdar att konsumentskyddet inom de föreningar som meddelar kapitalförsäkring, under beaktande av formen och storleken av verksamheten likaså är fullt tillfredsställande. Dessa föreningar har jämförelsevis mycket små försäkringar. Högsta medgivna försäkringsbelopp är 15 000 kronor. Försäkringsinspektionen har utfärdat restriktiva regler för värvandet av nya medlemmar. I praktiken söker föreningarna i fråga följa god försäkringssed i sin rekrytering av nya medlemmar. Felaktig eller ofullständig information leder lätt till att försäkringar p. g. a. bristande premiebetalning avslutas i förtid. Förvärvandet av nya medlemmar samt utskrifter och utsändning av medlemshandlingar är relativt kostsamt varför annullering av försäkringar inte är "lönsam".

Tillämpningen av den föreslagna lagbestämmelsen kräver förtydliganden i anvisningar från Försäkringsinspektionen.

Antalet nya medlemmar är numera lågt. För de öppna föreningar, som meddelar kapitalförsäkring till minst 1 000 kronor, uppgick antalet nya medlemmar under år 1979 till endast 1 389 enligt uppgift från Försäkringsinspektionen.

Bestämmelsens ordalydelse ger oss anledning att befara krav på bl. a. information om premiejämförelser med andra föreningar och med försäkringsbolag. Skillnaderna i premienivå torde dock vara ekonomiskt sett små. Olikheter i storleken och formen för återbäring är väsentligt mer betydelsefulla. Återbäringens storlek kan dock inte åberopas i samband med rekrytering av medlemmar.

Även utan lagändring torde Försäkringsinspektionen kunna ingripa mot bristande information i konsumentskyddsfrågor. Inspektionen kan dessutom genom komplettering av föreskrifterna angående förvärvandet av nya medlemmar verka för att föreningarna lämnar erforderlig information.

Konsumentförsäkringslagen

Förbundet har ingen erinran mot förslaget att hänvisningen i konsumentkreditlagen till marknadsföringslagen ändras till en hänvisning till understödsföreningslagen.

Vi vill dock här inte underlåta att anföra följande.

Hittills torde ingen understödsförening ha insett att konsumentkreditlagen skall iakttas av dem vid lån till privatperson. Lagen innehåller nämligen begrepp som vid tillämpning inom föreningarna är svårtolkade. Vi syftar på orden "konsument" och "näringsidkare" i 1 § första stycket lagen, som lyder:

"Denna lag gäller kredit (betalningsanstånd eller lån) som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som lämnas eller erbjudes konsument av näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet".

Frågan gäller först om understödsföreningarna, som inte får bedriva affärsmässig försäkringsrörelse, är näringsidkare med yrkesmässig verksamhet. Om frågan besvaras jakande, kommer frågan om inte lagen för föreningarnas del endast gäller vid kredit till personer som är konsumenter av föreningarnas tjänster dvs. medlemmar.

Försäkringsinspektionens anvisningar (BFFS 1979: 2) om information vid marknadsföring till konsument lämnar inga klarlägganden i berörda frågor. Av uttalanden i kommitténs betänkande och förarbeten till konsumentförsäkringslagen är förbundet nu införstådd med att understödsföreningarna i förevarande sammanhang är näringsidkare och att med konsument avses i lagen medborgare i egenskap av privatperson.

Vi vill med det anförda understryka föreningarnas behov av en klar och entydig lagstiftning med kompletterande tillämpningsföreskrifter ifrån Försäkringsinspektionen.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas

att förbundet bestämt avstyrker den föreslagna ändringen av 28 § i understödsföreningslagen,

att förbundet inte i övrigt har något att erinra mot kommitténs förslag i vad dessa berör understödsföreningar

samt att förbundet har ett allmänt önskemål om en klar och entydig lagstiftning med kompletterande tillämpningsföreskrifter från Försäkringsinspektionen.

22 Landsorganisationen i Sverige (LO)

Konsumentverket är den centrala myndigheten för konsumentfrågor och KO/KoV har under många år även bevakat konsumentintresset på försäkringsområdet. Denna bevakning har dels haft stöd i marknadsföringslagen och senare i konsumentförsäkringslagen. Att försäkringsområdet är komplicerat för den enskilde konsumenten är dokumenterat i flera utredningar. Det är svårt för den enskilde konsumenten att överblicka försäkringsutbudet och bedöma sina egna försäkringsbehov. Det är även svårt att sätta sig in i de rättigheter som försäkringsvillkoren ger försäkringstagaren. Ett tredje område där konsumenten har svårigheter är att ta ställning till om den ersättning som erbjuds vid skadereglering är den man har rätt till enligt försäkringsvillkoren.

Förslag

Försäkringsverksamhetskommitténs majoritet föreslår att övervakningen av marknadsföring och information på försäkringsområdet läggs hos försäkringsinspektionen. Utredningens skäl för detta förslag anges vara bl. a. att en speciell tillsynsmyndighet på ett viktigt och tekniskt komplicerat område bör utöva samtliga samhällets kontrollfunktioner inom detta område samt att man med en sådan lösning även skulle få en förenklad administration av konsumentfrågorna och eliminera krångel och onödig byråkrati i förvaltningen.

LO delar inte kommitténs uppfattning, varken om behovet av en överflyttning av kontrollsystemet eller de följder som kommittén anser att detta skulle få för konsumentskyddet inom försäkringsområdet. Organisatoriskt betyder förslaget att försäkringsinspektionen övertar KoVs samtliga befogenheter på försäkringsområdet. En följd av detta blir att man för vissa delar av konsumentskyddet – bl. a. övervakningen av marknadsföring och information – ersätter en ordning med juridiskt inslag med en renodlat administrativ.

Den dubblering av tillsynen som idag finns mellan inspektionen och konsumentverket gäller främst marknadsföring och information. Utred-

ningen redovisar inte att detta har inneburit några problem. Marknadsföringslagen är tillämplig på flera andra områden som har speciallagstiftning, t. ex. livsmedel, läkemedel, kemisk-tekniska artiklar. Det är LOs bestämda uppfattning att konsumentskyddet skall vara detsamma inom hela näringslivet.

LO anser att den nu rådande ordningen för övervakning av marknadsföring och information på försäkringsområdet skall bevaras och att konsumentverket får behålla resurser för att klara av en effektiv övervakning av marknadsföringslagen.

LO ansluter sig i övrigt till innehållet i ledamotens Gördis Hörnlund och expertens Thomas Utterström särskilda yttrande.

23 Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Enligt TCOs mening finns det en klar risk att konsumentskyddet på försäkringsområdet försämras om kommitténs förslag genomförs. TCO anser det vara viktigt att försäkringsområdet inte får en, i förhållande till marknadsföringslagen, annan behandling och praxis än övriga branscher.

Konsumentverket har stora erfarenheter och kunnande i informationsfrågor och då stora svårigheter finns för konsumenterna att orientera sig på försäkringsområdet torde också konsumentverket vara den myndighet som på ett objektivt sätt bäst kan svara för informationen. Ett nära samarbete mellan konsumentverket och försäkringsinspektionen och branschen är nödvändigt även i fortsättningen.

TCO anser att den nuvarande ordningen för tillsyn av marknadsföring och information bevaras, så att en enhetlig lagstiftning och tillsyn gäller hela näringslivet.

24 Försäkringstjänstemannaförbundet

Förbundet ansluter sig till alla delar till kommitténs förslag.

25 Försäkringsanställdas förbund

Kommittén föreslår i sitt delbetänkande att ansvaret för konsumenternas skydd inom försäkringsområdet skall samlas hos en myndighet – Försäkringsinspektionen.

FF ansluter sig i det avseendet till kommitténs förslag. Vi delar därmed också kommitténs motivering att inspektionen med sin kompetens, sina resurser och sin erfarenhet är den myndighet som har den bästa möjligheten att ha huvudansvaret för konsumentskyddet inom försäkringsområdet.

Vi ansluter oss också till kommitténs motivering att konsumentskyddet inom försäkringsområdet måste utformas med hänsyn till såväl den enskilda konsumentens som till hela försäkringstagarkollektivets intressen.

FF anser emellertid att det vore en fördel om besvär i frågor om marknadsföring och information kunde föras vidare till marknadsdomstolen. Detta *dels* genom att försäkringsinspektionen ges rätt att föra talan i ärenden enligt de föreslagna reglerna om otillbörlig marknadsföring och information i försäkringslagarna, *dels* genom att försäkringsbolag, löntagare och konsumenter ges talerätt i andra hand enligt mönster från marknadsföringslagen. FF reserverar sig alltså mot kommitténs förslag i ovan berörda avseende. En lagstiftning enligt kommitténs förslag med ovanstående tillägg kan enligt FF:s mening omedelbart verkställas.

Därmed erhålls såväl en enhetlig tillsyn som ett likformigt konsumentskydd inom marknadsföringsområdet.

När det gäller resursfrågan anser FF att den föreslagna förstärkningen om en tjänst förefaller alltför liten med hänsyn till den omfattning verksamheten f. n. har.

FF tillstyrker alltså kommitténs föreslagna ändringar i de berörda lagarna och Försäkringsinspektionens instruktion, dock med den ändring som FF:s reservation om tale- och besvärsrätt i marknadsdomstolen kan ge anledning till.

26 Försäkringsjuridiska föreningen

På försäkringsområdet är behovet av aktiv konsumentpolitik stort, snarast större än på många andra områden. Försäkringsverksamheten har särdrag, som i hög grad avviker från annan näringsverksamhet. Den ställer konsumenten inför frågor som han kan ha svårt att överblicka och rätt bedöma. Principerna för skadehanteringen är ofta oklara för den skadelidande. Själva försäkringsavtalet kan te sig invecklat och svåröverskådligt.

En väl fungerande försäkringsmarknad är av intresse för både konsumenterna och försäkringsbolagen. Samhället har ett starkt intresse av att en verksamhet av så stor social betydelse som den privata försäkringen fungerar konsumentinriktat och effektivt. Redan i början av detta sekel skapades en särskild tillsynsmyndighet, försäkringsinspektionen, för övervakning av den privata försäkringsverksamheten. Såsom framgår av betänkandet deltar försäkringsbranschen aktivt i bevakningen av konsumentintresset genom olika för branschen gemensamma nämnder och andra organ/villkorsnämnder, skadenämnder m. m./. Därjämte har flertalet bolag egna nämnder för prövning av skadeärenden. I dessa nämnder ingår försäkringstagare och representanter för olika intresseorganisationer m. fl. Det finns exempel också på andra anordningar, tillkomna för att bevaka konsumentintresset. Vissa bolag har sålunda nämnder, i vilka försäkrings-

tagare m. fl. deltar, för produktutformning och produktutveckling. Av betydelse ur konsumentskyddssynpunkt är branschens medverkan i Kontaktforum för försäkringsfrågor och i Konsumenternas försäkringsbyrå samt Allmänna Reklamationsnämnden. I de båda förstnämnda organen förekommer ett nära samarbete mellan branschens företrädare och de myndigheter som har att bevaka konsumentintressena. Det är värt att notera att antalet ingripanden mot försäkringsbolagen från dessa myndigheters sida har varit ringa och icke av allvarlig beskaffenhet.

Vad gäller de konsumentskyddande åtgärder, om vilka nu är fråga, torde övervakningen av avtalsvillkor och marknadsföring samt informationen till allmänheten vara av särskild betydelse. Detsamma gäller övervakningen av skadehantering. Enligt gällande lagstiftning åligger det försäkringsinspektionen – förutom uppgiften att utöva allmän tillsyn över försäkringsbolagen enligt lagen om försäkringsrörelse – att övervaka att premiesättning och övriga avtalsvillkor ävensom information och skadereglering överensstämmer med skälighetsprincipen. Vidare har inspektionen enligt gällande lag att övervaka att anskaffningen av försäkringar sker enligt god försäkringssed. Konsumentverket/KO befattar sig inte med granskning av försäkringsvillkor eller skadehantering. Däremot är båda myndigheterna behöriga beträffande marknadsföring och information – med vissa begränsningar för envar av dem. I fråga om väsentliga delar av konsumentskyddet är således båda myndigheterna engagerade.

Kommittén har funnit denna dubblering vara förenad med påtagliga olägenheter. Myndighetsbevakningen av konsumentskyddet bör därför enligt kommitténs uppfattning koncentreras till endera av de båda myndigheterna. Kommittén har kommit till slutsatsen, att uppgiften helt bör anförtros försäkringsinspektionen.

Försäkringsjuridiska föreningen instämmer i uppfattningen att den nuvarande situationen är förenad med olägenheter. Främst gäller detta informationsövervakningen. Denna betydelsefulla del av konsumentbevakningen ligger inom två olika myndigheters kompetensområde. Konsumentverket /KO/ övervakar den marknadsföringsinriktade informationen från försäkringsbolagen jämte den information i övrigt, som faller under konsumentförsäkringslagen, medan försäkringsinspektionen har en allmän tillsynsplikt gentemot bolagen med en däri grundad behörighet att ingripa även i fråga om sådan information, som övervakas av Konsumentverket/KO/.

Gentemot kommitténs förslag att till försäkringsinspektionen koncentrera bevakningen av konsumentskyddet har anförts, att ärenden rörande försäkringsbolagens marknadsföring därigenom skulle bli undandragna marknadsdomstolens prövning. Denna synpunkt utgår från att inspektionen svårligen kan tänkas spela en åklagarliknande roll inför marknadsdomstolen. Synpunkten må vara riktig men synes övervägande formell. Endast ett ärende avseende marknadsföring inom försäkring har varit underställt marknadsdomstolens prövning. Eventuella avsteg från sunda principer i

marknadsföringen bör inspektionen kunna korrigera enligt sina allmänna tillsynsbefogenheter och de sanktioner lagen om försäkringsrörelse erbjuder.

Föreningen har efter en sammanvägning av alla de omständigheter, som här bör komma i betraktande, funnit att övervägande skäl talar för kommitténs förslag att helt överföra bevakningen av konsumentskyddet beträffande försäkringsverksamheten till inspektionen. Därvid har föreningen fäst vikt vid det förhållandet, att försäkringsinspektionen under alla omständigheter måste förbli tillsynsmyndighet enligt försäkringsrörelselagen. Tillsynen omfattar, såsom ovan framhållits, ytterst angelägna delar av konsumentskyddet. Det kan enligt föreningens mening inte komma i fråga att ta bort dessa uppgifter från inspektionen, vars tillsynsfunktioner i så fall skulle bli helt urholkade. Och en dubblering av uppgifterna på två myndigheter bör, såsom nämnts, undvikas. Även om inspektionens erfarenhet av konsumentskydd är mindre än konsumentverkets, borde inspektionen relativt snabbt kunna tillägna sig erforderlig erfarenhet. Inspektionen bör därvid ha stor nytta av sin ingående kännedom om försäkring, ett område där konsumentverket har avsevärt mindre erfarenhet.

Det är att beklaga att kommittén ägnat tämligen ringa uppmärksamhet åt konsumentskyddets sakliga innehåll (låt vara att detta behandlades i ett betänkande för bortåt tio år sedan, SOU 1972:29). Inte minst tänker föreningen på informationsskyldigheten, som med hänsyn till försäkringens specifika natur framstår såsom en ytterst betydelsefull del av konsumentskyddet. – I betänkandet har framförts tanken att inspektionen skulle ge ut en särskild publikation med konsumentupplysning rörande försäkring. Uppslaget synes vara värt att pröva.

Föreningen vill här starkt understryka angelägenheten av att försäkringsinspektionen, därest myndigheten blir det centrala organet för konsumentskyddet på försäkringsområdet, så disponerar sina resurser att stort intresse ägnas denna verksamhetsgren. Bortsett från den arbetskraftförstärkning för detta ändamål, som inspektionen redan fått och kan väntas ytterligare få i framtiden, bör inspektionen inom ramen för i övrigt tillgängliga resurser kunna aktivera det konsumentskyddade arbetet. Fortlöpande samarbete förutsättes äga rum med konsumentverket/KO/, likaså med de förut nämnda samrådsorgan, i vilka representanter för branschen ingår. Eventuellt borde – såsom föreslagits – befattningshavare i konsumentverket ingå i styrelsen för inspektionen.

Sammanfattningsvis vill föreningen framhålla att föreningen anser kommitténs förslag ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet.

Det bör slutligen nämnas, att föreningen inte gjort någon detaljgranskning av den föreslagna lagtexten.

27 Kooperativa förbundet (KF)

Kommittén har i sitt förslag utgått från att de förhållanden som idag gäller inom konsumentskyddet på försäkringsområdet inte är lämpliga. Kommittén har dock inte kunnat påvisa några direkta fall där kompetenstvister skulle uppstått och lett till problem för konsumenterna.

KF delar kommitténs värdering att tillsynsbefogenheterna avseende konsumentskydd inom försäkringsområdet bör koncentreras till en myndighet. Det är ett rimligt krav att konsumenterna inte skickas mellan myndigheter, som inte sinsemellan kan avgöra vem som skall handlägga ärendet. Vidare har samhället ett berättigat krav på myndigheterna att effektivt och till lägsta möjliga kostnad bistå konsumenten och tillse att gällande lagstiftning efterlevs.

Enligt KF:s uppfattning bör en specialmyndighet, som har i uppgift att utöva samhällets kontroll och tillsyn över att den lagstiftning som gäller för verksamhet inom området efterlevs, vara lämpad att, om inte särskilda skäl talar häremot, även utöva tillsynen över efterlevande av annan lagstiftning, som t. ex. marknadsföringslagen.

KF kan inte på den föreliggande utredningen stödja kommitténs förslag att en samlad tillsyn beträffande konsumentskyddet på försäkringsområdet skall handläggas av försäkringsinspektionen. Kommittén skall i enlighet med direktiven fortsätta sitt utredningsarbete och därvid behandla väsentliga konsumentskyddsfrågor på försäkringsområdet nämligen villkorsgranskning, försäkringsbolagens anskaffningsverksamhet och handläggning av skaderegleringstillsyn. Först när resultatet av detta utredningsarbete föreligger kan enligt KF:s uppfattning ställning tas till de föreslagna lagändringarna.

KF förordar att frågan om tillsynsmyndighet och därav föranledda lagändringsfrågor tas upp på nytt när kommitténs ovannämnda utredning föreligger.

28 Svenska aktuarieföreningen

Genom Konsumentförsäkringslagen beaktas bl. a. konsumenternas möjligheter att erhålla information, att teckna och förnya eller uppsäga försäkring deras rätt till visst försäkringsskydd även vid försenad premiebetalning, rätt till rimlig ersättning även vid åsidosättande av biförpliktelser. Denna form av konsumentskydd påverkar försäkringskostnaderna. Konsumentskyddsfrågor berör dock även den stora mängden försäkringstagare, som utan problem sköter sina premiebetalningar och genom korrekta uppgifter underlättar skaderegleringarna. Skyddet för dessa konsumenters kostnader regleras genom skälighetsprincipen för premiesättningen. Härvid uppstår behovet av en avvägning mellan de olika konsumentintressena.

Det vore olyckligt, om ansvaret för tillsynen av dessa båda former av konsumentskydd splittrades.

Då försäkringsinspektionen uppenbarligen har de största förutsättningarna för en samlad överblick över tillsynsproblemen, tillstyrker föreningen utredningens förslag om en renodlad "inspektionsmodell" samtidigt som vi tillstyrker den i tillsynsfrågan angivna reservationen.

29 Pensionskassan SHB

Kommittén konstaterar i betänkandet (sid. 205) att informationen i samband med värvandet av nya medlemmar har relativt liten betydelse i en understödsförening men föreslår likväl att 28 § understödsföreningslagen skall kompletteras med en bestämmelse innebärande att, förening, då fråga uppkommer om antagande av ny medlem, skall lämna denne sådan information, som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt.

För vår pensionskassa, som är avsedd för anställda i Svenska Handelsbanken, – liksom för övriga tjänstepensionskassor – gäller att försäkringsvillkoren direkt eller indirekt styrs av kollektivavtal och andra överenskommelser mellan arbetsgivaren och de fackliga organisationerna. En tjänstepensionskassa bedriver ingen medlemsrekrytering utan alla medlemsinträden sker efter anmälan från arbetsgivaren.

Den föreslagna informationsplikten kan därför enligt vår mening inte åläggas en tjänstepensionskassa eftersom denna inte har direktkontakt med den blivande medlemmen och saknar kännedom om vilka upplysningar arbetsgivare och fack lämnar enskild nyanställd.

Av anförda skäl och då tjänstepensionskassorna har den ojämförligt största verksamheten bland understödsföreningarna hemställer vi att den föreslagna ändringen av 28 § understödsföreningslagen inte genomföres. Även utan ändring av nämnda lagrum bör Försäkringsinspektionen kunna ingripa mot ev. olämplig marknadsföring inom andra understödsföreningar än tjänstepensionskassor, åtminstone efter ändring av inspektionens föreskrifter (1972-11-27) angående förvärvandet av nya medlemmar m. m.

Skulle ändringen likväl genomföras bör under alla omständigheter tjänstepensionskassorna undantas från informationsplikten.

I övrigt har vi intet att erinra mot kommitténs förslag i vad dessa berör understödsföreningarna.

30 Försäkringsanställdas pensionskassa

Kassan instämmer till alla delar i de av Pensionskassan SHB framförda synpunkterna.

Bilaga 1

Utredarens förslag till lag om införande av lagen (1982: 00) om försäkringsrörelse jämte specialmotivering

Lag om införande av lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse

1 § Lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse och denna lag träder i kraft den 1 januari 1983 utom 15 § andra stycket och 21 § denna lag som träder i kraft en vecka efter den dag då lagen enligt uppgift som lämnats på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2 § Genom lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse upphävs
1. lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse och
3. lagen (1946: 434) angående införande av nya lagen om försäkringsrörelse.

3 § Om det i lagar eller andra författningar förekommer hänvisningar till föreskrifter som ersatts genom bestämmelser i lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse eller denna lag, skall i stället de nya bestämmelserna tillämpas.

4 § För bolag som registrerats före den 1 januari 1983 gäller lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse med de undantag som anges i denna lag.

5 § För Stockholms stads brandförsäkringskontor gäller bestämmelserna i lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse om ömsesidiga försäkringsbolag. Bolagets delägare skall dock inte på grund härav få större ansvar för bolagets förpliktelser än de hade för den 1 januari 1904.

6 § De ömsesidiga försäkringsbolag som till följd av 349 § första stycket d) lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse är undantagna från den lagen, då den upphör att gälla, skall inte heller omfattas av lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse.

7 § Om bolagsordningen innehåller en sådan bestämmelse om rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som avses i 10 § 1 mom. tredje stycket andra meningen lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse, skall denna bestämmelse anses gälla även för aktier som ges ut utöver tidigare föreskrivet maximikapital.

8 § Har ett försäkringsbolag vid ikraftträdandet av denna lag i sin bolagsordning en bestämmelse om rösträtt enligt vilken antalet röster är beroende av hur många aktier den röstande företräder, får bolagsstämman i samband med ett beslut, som innebär eller kan medföra en ändring av antalet aktier i bolaget, också besluta om en sådan ändring av denna bestämmelse, att efter ändringen av antalet aktier varje röstande får samma relativa röstandel som tidigare. Ett sådant beslut fattas med enkel majoritet enligt 9 kap. 13 § första stycket lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse. Kallelse till sådan bolagsstämma sker enligt bolagsordningen.

Vill bolagsstämman bemyndiga styrelsen att fatta beslut om nyemission eller emission enligt 5 kap. lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse, kan

bemyndigandet innefatta rätt för styrelsen att i samband med emissionsbeslutet även fatta beslut, som medför en sådan ändring av bestämmelsen om rösträtt i bolagsordningen som avses i första stycket.

9 § Den som innehar ett aktiebrev på vilket det är antecknat att han är införd i aktieboken som ägare är, utan hinder av att införandet av hans namn skett före utgången av 1982, likställd med den som enligt 13 § andra stycket lagen (1936: 81) om skuldebrev förmodas äga rätt att göra skuldebrevet gällande, om det sker något förvärv från honom efter denna tidpunkt.

10 § Registrering och verkställande av bolagsstämmobeslut, som fattats före utgången av år 1982, samt talan mot sådana beslut sker enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse om något annat inte följer av 21 §.

11 § Har styrelsen före utgången av år 1982 beslutat om nyemission, skall nyemissionen ske enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse.

12 § Bestämmelserna i 4 kap. 17 § lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse skall även tillämpas på fondaktier som givits ut före den 1 januari 1983. Anmaningar får dock ske tidigast efter utgången av år 1984.

13 § Om det före utgången av år 1982 har vidtagits åtgärder för att verkställa en nedsättning av aktiekapitalet enligt 60 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse, får nedsättningen verkställas och registreras enligt nämnda lag.

14 § Den styrelseledamot eller verkställande direktör som tillträtt före utgången av år 1982, skall anmäla sitt aktieinnehav enligt 8 kap. 5 § lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse snarast efter denna tidpunkt.

15 § Bestämmelserna i 10 kap. 4 § första och tredje styckena samt 10 kap. 5 § lagen (1982: 000) om försäkringsrörelsen skall tillämpas från och med den första ordinarie bolagsstämma som hålls efter lagens ikraftträdande. Intill dess skall i stället motsvarande äldre bestämmelser tillämpas.

Beslut enligt 10 kap. 4 § andra stycket lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse får meddelas före den 1 januari 1983.

Innehåller bolagsordningen bestämmelse om föranmälan för deltagande i bolagsstämma, får sådan bestämmelse tillämpas intill dess beslut om bestämmelsens upphörande eller ändring till överensstämmelse med 9 kap. 1 § tredje stycket lagen om försäkringsrörelse har blivit registrerat. Vad som sagts nu gäller dock endast om bolagsstämman hålls före utgången av år 1983.

16 § Årsredovisningen och koncernredovisningen skall från och med räkenskapsåret 1983 upprättas enligt lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse. I koncernredovisningen för räkenskapsåret 1983 behöver ej medtagas koncernresultaträkning och koncernbalansräkning för räkenskapsåret 1982.

Beslut om vinstutdelning och annan användning av försäkringsbolagets egendom som avser räkenskapsåret 1982 skall beslutas enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse.

17 § I livförsäkringsbolag skall utjämningsfonden enligt 266 § och säkerhetsfonden enligt 271 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse överföras till återbäringsfond enligt 12 kap. 5 § lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse.

Om det i ett livförsäkringsbolag finns en reservond skall denna överföras till återbäringsfonden eller till en fond som kan anses jämställd med återbäringsfonden eller till någon annan fond, som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, försäkringsinspektionen bestämmer.

18 § Redovisar ett skadeförsäkringsbolag säkerhetsfond enligt 271 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse skall denna överföras till premiereserven.

19 § Om det i ett livförsäkringsbolag finns en dispositionsfond avsatt inom livförsäkringsrörelsen skall denna överföras till återbäringsfonden eller nedsättas. Senast vid utgången av år 1987 skall dispositionsfonden vara avvecklad.

20 § Likvidation skall genomföras enligt lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse om likvidatorerna utsetts före utgången av år 1982.

21 § Före utgången av år 1982 kan beslut om ändringar i bolagsordningen så att denna överensstämmer med lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse fattas enligt 9 kap. 14 eller 17 § nämnda lag. I beslutet skall anges att det gäller från och med den 1 januari 1983.

22 § Om bolagsordningen efter utgången av år 1982 stridet mot lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse skall styrelsen utan dröjsmål lägga fram förslag till bolagsstämman om ändringar av bolagsordningen så att den överensstämmer med lagen.

Om grunderna efter utgången av år 1982 strider mot lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse skall styrelsen genast besluta om ändring av dessa.

23 § Har bolagsstämman enligt 1 § lagen (1970: 596) om förenklad aktiehantering före utgången av år 1982 beslutat att nämnda lag skall vara tillämplig på bolaget, skall bolaget anses vara avstämningsbolag även om något förbehåll om detta inte tagits in i bolagsordningen. Bestämmelserna i 22 § första stycket skall tillämpas.

24 § Ett ömsesidigt försäkringsbolags firma som registrerats före ikraftträdandet av lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse behöver inte innehålla ordet ömsesidigt.

2 Specialmotivering

Förslaget till promulgationslag har utarbetats med promulgationslagen till aktiebolagslagen som förebild. Vissa bestämmelser i promulgationslagen till aktiebolagslagen har dock inte haft aktualitet för försäkringsbolagen. Detta gäller 5 §, 6 §, 8 §, 9 § första stycket, 17 §, 18 §, 19 § andra stycket, 21 § och 22 § nämnda lag.

I 6 § promulgationslagen till aktiebolagslagen finns bestämmelser om den tid inom vilken full betalning skall erläggas för aktier som tecknats i samband med bolagets bildande. Bildandet av nya försäkringsbolag sker mycket sällan och är strängt kontrollerat av försäkringsinspektionen. Utredningen har därför inte ansett att det krävts specialbestämmelser för detta under övergångstiden mellan den nya och den gamla lagen om försäkringsrörelse. Bolag som bildas före ikraftträdandet av den nya lagen skall därför följa den gamla lagens bestämmelser.

I 8 § promulgationslagen till aktiebolagslagen finns bestämmelser om bolag som har aktier vilkas röstvärde överstiger tio gånger röstvärdet för aktier av annat slag. Sådana skillnader i röstvärdet för aktier av olika slag finns dock inte bland försäkringsbolagen. I 17 § nämnda lag finns en bestämmelse som var avsedd att underlätta övergången till den nya aktiebolagslagen för sådana bolag som tidigare inte ens internt hade haft en redovisning av anskaffningsvärdet för anläggningstillgångar. Denna bestämmelse har ingen aktualitet för försäkringsbolagen, liksom inte heller 18 § nämnda lag eftersom skuldregleringsfond inte förekommer hos försäkringsbolag.

I 20 § promulgationslagen till aktiebolagslagen finns övergångsbestämmelser för inlösen av aktier som påkallats viss tid före lagens ikraftträdande. Därmed avses bestämmelserna om att minoritetsägarna har rätt att få aktierna inlösta av de majoritetsägare som har mer än 90 % av aktierna (representerande mer än 90 % av röstetalet i bolaget). Utredningen har föreslagit att motsvarande bestämmelser skall tas in i lagen om försäkringsrörelse. Några sådana bestämmelser fanns inte i 1948 års försäkringsrörelselag, varför övergångsbestämmelser inte krävs. 21 § promulgationslagen till aktiebolagslagen innehåller bestämmelser för det fallet att bolaget i sin bolagsordning har hembuds- eller utlänningsklausul som avviker från den nya lagen. Förbehåll som avses i denna paragraf finns inte hos försäkringsbolagen.

1 §

Enligt paragrafen föreslås att den nya försäkringsrörelselagen och förevarande lag skall träda i kraft den 1 januari 1983. Utredningen har i detta lagförslag utgått från att en regeringsproposition läggs fram under våren 1982 och att riksdagen tar ställning till den föreslagna lagstiftningen före sommaruppehållet 1982. Förslaget till ny försäkringsrörelselag innebär åtskilliga nyheter för försäkringsbolagen främst inom redovisningsområdet, vilket innebär att bolagen behöver viss tid på sig att utarbeta nya arbetsrutiner. Vidare krävs en översyn av bolagsordningar och grunder. Ändringar i dessa skall granskas av försäkringsinspektionen och stadfästas av regeringen eller försäkringsinspektionen. Vidare skall försäkringsinspektionen utfärda anvisningar för försäkringsbolagens redovisning. Förberedelserna för övergången till den nya ordningen kan emellertid påbörjas

redan innan riksdagen tagit ställning till den föreslagna lagstiftningen. Såväl försäkringsinspektionen som företrädare för försäkringsbolagen genom Försäkringsbolagens Redovisningsnämnd (FRN) har följt utredningens arbete och är väl insatta i förslaget. Utredningen har utgått ifrån att ca sex månader från det att riksdagen tagit ställning till lagens ikraftträdande krävs för försäkringsbolagens och försäkringsinspektionens förberedelser. Eftersom försäkringsbolagens räkenskapsår sammanfaller med kalenderåret bör ikraftträdande ske vid ett kalenderårsskifte.

Enligt 15 § andra stycket och 21 § denna lag skall emellertid vissa bestämmelser i den nya lagen träda i kraft tidigare, se vidare vid nämnda paragrafer.

2 §

I paragrafen föreskrivs att genom den nya lagen om försäkringsrörelse upphör 1948 års lag om försäkringsrörelse samt 1948 års promulgationslag.

3 §

När det i lagar eller andra författningar förekommer hänvisning till föreskrifter som har ersatts genom bestämmelser i den nya lagen om försäkringsrörelse eller förevarande lag, skall enligt paragrafen i stället den nya bestämmelsen tillämpas.

4 §

Enligt paragrafen gäller den nya lagen om försäkringsrörelse även för bolag som registrerats före den 1 januari 1983 med de undantag som framgår av efterföljande paragrafer.

Denna bestämmelse överensstämmer med vad som gäller vid lagstiftningen på aktiebolagsrättens område. Vid lagstiftning inom civilrättens område gäller i övrigt som huvudregel att ny lag inte får betydelse för äldre rättsförhållanden. Det är dock klart olämpligt att olika lagregler för skilda bolag är beroende på vid vilken tidpunkt bolaget i fråga bildats. Den nya lagen bör därför som regel också gälla för äldre bolag.

Av paragrafen följer att, om ett äldre bolag i sin bolagsordning skulle ha bestämmelser som strider mot den nya lagen om försäkringsrörelse, blir dessa utan verkan. Från denna huvudregel görs emellertid vissa undantag i förevarande lag.

5 §

Paragrafen motsvaras av 346 § lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse. Denna undantagsbestämmelse för Stockholms stads brandförsäkringskontor är föranledd av att det från rättslig synpunkt råder ovisshet om vilka som skall anses som brandkontorets delägare samt om eller i vilken utsträckning personlig ansvarighet kan göras gällande för kontorets förpliktelser. I enlighet med kontorets reglemente meddelas försäkring inte för

viss person utan för viss fastighet. I 1903 års försäkringslag som trädde i kraft den 1 januari 1904 upptogs bestämmelser om personlig ansvarighet för delägare i ömsesidiga försäkringsbolag. I brandförsäkringskontorets då gällande reglemente saknades bestämmelse om att försäkringstagarna hade personligt ansvar för kontorets förpliktelser.

6 §

1948 års lag om försäkringsrörelse gäller inte för ömsesidiga försäkringsbolag för försäkring av egendom på landsbygden, vars verksamhet är *mindre än ett härad eller där det omfattar delar av flera härad, mindre än* tio socknar, såframt bolaget inte meddelar brand- eller sjöförsäkring. Vid tillämpning av bestämmelsen likställs härad med tingslag i de orter där benämningen härad inte förekommer. Med denna bestämmelse avses i huvudsak s. k. sockenbolag för husdjursförsäkring. Dessa bolag, som alltså är undantagna från gällande försäkringsrörelselags bestämmelser, skall också vara undantagna från den nya lagens bestämmelser. Om ett nytt s. k. sockenbolag för husdjursförsäkring bildas efter nya lagens ikraftträdande kan det enligt bestämmelserna i 1 kap. 10 § 5 utredningens förslag till ny lag om försäkringsrörelse efter prövning undantas från denna lags bestämmelser. Bolag som undantagits från lagen skall emellertid göra anmälan om sin verksamhet till försäkringsinspektionen och lämna uppgifter enligt föreskrifter av regeringen.

7 §

Enligt 10 § 1 mom. tredje stycket andra meningen 1948 års lag om försäkringsrörelse skall, om aktierna inte medför lika rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst, i bolagsordningen särskilt anges den rätt till teckning eller erhållande av nya aktier som vid aktiekapitalets ökning skall tillkomma varje slag av aktier, under förutsättning att aktiekapitalet skall kunna utan ändring av bolagsordningen bestämmas till lägre eller högre belopp. Motsvarande bestämmelse har tagits upp i 3 kap. 1 § andra stycket 3 förslaget till ny lag om försäkringsrörelse. Den nya lagen innehåller emellertid inte någon begränsning till ökning intill maximikapitalet. Om ett bolag därför i sin bolagsordning har en bestämmelse som endast avser ökning intill maximikapitalet, är det lämpligast att den där angivna företrädesrätten även skall gälla vid ökning utöver maximikapitalet. Denna bestämmelse som upptagits i förevarande paragraf överensstämmer med 7 § *promulgationslagen till aktiebolagslagen.*

8 §

Förevarande paragraf tar främst sikte på en rösträttsbegränsningsregel i Försäkringsaktiebolaget Skandias bolagsordning § 18. Bestämmelsen har följande lydelse.

Vid omröstning på bolagsstämma beräknas rösterna efter hela det antal aktier för vilket någon utövar rösträtt enligt följande tabell:

Den som företräder							
1–	25 st aktier har	1 röst		601–	700 " "	"	16 "
26–	50 " "	"	2 röster	701–	800 " "	"	17 "
51–	75 " "	"	3 "	801–	900 " "	"	18 "
76–	100 " "	"	4 "	901–1 000	" "	"	19 "
101–	125 " "	"	5 "	1 001–1 100	" "	"	20 "
126–	150 " "	"	6 "	1 101–1 200	" "	"	21 "
151–	175 " "	"	7 "	1 201–1 300	" "	"	22 "
176–	200 " "	"	8 "	1 301–1 400	" "	"	23 "
201–	250 " "	"	9 "	1 401–1 500	" "	"	24 "
251–	300 " "	"	10 "	1 501–1 600	" "	"	25 "
301–	350 " "	"	11 "	1 601–1 700	" "	"	26 "
351–	400 " "	"	12 "	1 701–1 800	" "	"	27 "
401–	450 " "	"	13 "	1 801–1 900	" "	"	28 "
451–	500 " "	"	14 "	1 901–1 999	" "	"	29 "
501–	600 " "	"	15 "				

och den som företräder mer än 1 999 aktier har 30 röster.

Omröstning vid bolagsstämma verkställes öppet, därest icke minst fem röstägande påyrkar omröstning med slutna sedlar.

Har vid val två eller flera personer erhållit lika antal röster, anställes lottning dem emellan, men eljest gälle vid lika röstetal den mening ordföranden biträder.

Bestämmelsen har funnits i Skandias bolagsordning sedan bolaget grundades år 1855. Bestämmelsen har troligtvis tillkommit för att skydda det nygrundade inhemska försäkringsbolaget från att övertas av utländska bolag.

Denna rösträttsregel har emellertid fått den verkan att rösträttsrelationerna mellan större och mindre aktieägare vid varje ändring av antalet aktier i bolaget förskjutits till de större aktieägarnas nackdel. Skandia har därför framställt en begäran till utredningen att i en blivande promulgationslag till ny lag om försäkringsrörelse skall tas in i en bestämmelse som möjliggör för Skandia att ha kvar denna rösträttsbegränsningsregel som den var formulerad 1980, dock med möjlighet för bolaget att vid ändring av antalet aktier behålla den rösträttsrelation som gällde 1980.

Förevarande paragraf *första stycket* innebär att bolagsstämman i ett försäkringsbolag, som i sin bolagsordning har en bestämmelse om rösträtt enligt vilken antalet röster är beroende av hur många aktier den röstande företräder, i samband med beslut om nyemission, fondemission med fondaktier, nedsättning av aktiekapitalet genom indragning av aktier, split dvs. ändring av aktiernas nominella belopp utan att det totala aktiekapitalet påverkas eller beslut om att ge ut konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenande med optionsrätt till nyteckning eller beslut om emission av

inlösenbara aktier också får besluta om en sådan ändring av rösträttsregeln att efter ändringen av antalet aktier varje röstande får samma relativa röstandel som tidigare.

Ett sådant beslut får fattas med enkel majoritet enligt 9 kap. 13 § första stycket förslaget till ny lag om försäkringsrörelse.

Kallelse till en sådan bolagsstämma får utfärdas enligt bolagsordningen. Skriftlig kallelse som normalt är fallet vid beslut om ändring av bolagsordningen krävs inte om bolagsordningen innehåller bestämmelser om annat kallelseförfarande vid beslut som avses i denna paragraf.

I *andra stycket* av förevarande paragraf har intagits en bestämmelse som innebär att om styrelsen fått rätt att besluta om nyemission eller emission enligt 5 kap. utredningens förslag till ny lag om försäkringsrörelse på grundval av en fullmakt från bolagsstämman kan denna fullmakt även innehålla ett bemyndigande för styrelsen att fatta beslut som medför en sådan ändring av bestämmelsen om rösträtt i bolagsordningen som avses i första stycket.

9 §

Av 3 kap. 6 § första stycket utredningens förslag till ny lag om försäkringsrörelse följer att den som innehar ett aktiebrev och enligt bolagets påskrift på det är införd som ägare i aktieboken har samma legitimation i förhållande till senare förvärvare som om aktiebrevet vore försett med en sammanhängande till honom fortlöpande följe av överlåtelser. Den utvidgning av skyddet för godtroende förvärvare som detta innebär inträder omedelbart när införing och därpå följande godtrosförvärv sker efter lagens ikraftträdande. För att så snabbt som möjligt skapa önskvärd säkerhet för godtroende förvärvare bör även en tidigare införing tillerkännas legitimationsverkan enligt nya lagen, om förvärv i god tro sker efter dennas ikraftträdande. Denna bestämmelse överensstämmer med 9 § andra stycket promulgationslagen till aktiebolagslagen.

I 9 § första stycket promulgationslagen till aktiebolagslagen finns en bestämmelse om innehavaraktiebrev. En sådan bestämmelse behövs ej för försäkringsbolagen eftersom innehavaraktiebrev inte förekommer i försäkringsbolagen.

10 §

Om bolagsstämman fattat beslut före den nya lagens ikraftträdande bör beslutet verkställas och registreras enligt äldre lag. Detsamma bör gälla i fråga om talan mot ett sådant stämmobeslut. Från denna regel gäller undantag enligt 21 §.

Paragrafen får betydelse bl. a. när det gäller beslut om nyemission eller beslut om nedsättning av aktiekapitalet. Har bolagsstämman fattat ett beslut om nyemission före ikraftträdandet, skall alltså bestämmelserna i 1948 års lag tillämpas. Paragrafen överensstämmer i huvudsak med 10 § promulgationslagen till aktiebolagslagen.

11 §

Både enligt 1948 års lag och utredningens förslag till ny lag kan styrelsen besluta om nyemission antingen med stöd av fullmakt från stämman eller under förutsättning av stämmans godkännande. Har styrelsen fattat ett sådant beslut före ikraftträdandet, bör emissionen genomföras enligt äldre lags bestämmelser. Denna regel överensstämmer med 11 § promulgationslagen till aktiebolagslagen.

12 §

Bestämmelserna i 4 kap. 17 § utredningens förslag till ny försäkringsrörelselag innehåller en preskriptionsregel för fondaktier. Denna regel bör även bli tillämplig på fondaktier som tillkommit vid en före regelns ikraftträdande företagen fondemission. Av rättssäkerhetsskäl har dock införts en bestämmelse om karenstid, som innebär att anmaningen enligt den nya preskriptionsregeln inte i något fall får göras tidigare än två år efter nya lagens ikraftträdande. En motsvarande regel finns i 12 § promulgationslagen till aktiebolagslagen.

13 §

I denna paragraf föreskrivs att om en åtgärd för verkställighet av nedsättning av aktiekapitalet enligt förbehåll i bolagsordningen vidtagits före utgången av år 1982, får nedsättningen verkställas och registreras enligt 1948 års lag. En motsvarande bestämmelse finns i 13 § promulgationslagen till aktiebolagslagen.

14 §

Den i 8 kap. 5 § utredningens förslag angivna skyldigheten för styrelseledamöter och verkställande direktören att anmäla aktieinnehav gäller alla köp och försäljningar av aktier efter nya lagens ikraftträdande. För att uppgifterna skall bli meningsfulla krävs att registrering sker av vederbörandes aktieinnehav vid lagens ikraftträdande. Paragrafen överensstämmer med 14 § promulgationslagen till aktiebolagslagen.

15 §

Paragrafen överensstämmer med 15 § promulgationslagen till aktiebolagslagen.

I 10 kap. 4 § utredningens förslag finns bestämmelser om att kvalificerad revisor skall finnas i vissa försäkringsbolag. Dessa bestämmelser bör träda i kraft snarast möjligt och utredningen föreslår *i första stycket* av förevarande paragraf att de skall tillämpas från och med den första ordinarie bolagsstämma som hålls efter lagens ikraftträdande. I de fall en godkänd revisor vid lagens ikraftträdande haft hand om revisionen i ett försäkringsbolag som enligt förslaget skall ha auktoriserad revisor så kan den godkända revisorn – om det kan anses lämpligt – genom dispensregeln i 10

kap. 4 § andra stycket utredningens förslag få dispens att fortsätta sin verksamhet där. Sådan dispens får meddelas före ikraftträdandet den 1 januari 1983.

I 10 kap. 5 § utredningens förslag finns regler om revisionsjäv, som på ett par punkter innebär skärpningar i förhållande till gällande lag. Även dessa regler bör tillämpas från och med den första ordinarie stämman efter ikraftträdandet. Intill dess bör motsvarande äldre regler gälla.

I *andra stycket* av förevarande paragraf har införts en bestämmelse om föranmälan till bolagsstämma. Enligt denna bestämmelse som överensstämmer med 15 § andra stycket promulgationslagen till aktiebolagslagen får bolagen tillämpa äldre bolagsordningsbestämmelser om föranmälan inför den första bolagsstämman – och också eventuellt ytterligare stämma innan bolagsordningsändringen blivit registrerad – som hålls efter den nya försäkringsrörelselagens ikraftträdande.

16 §

De nya redovisningsreglerna föreslås böra tillämpas från och med räkenskapsåret 1983. Detta är en lämplig ordning också därför att alla försäkringsbolag har kalenderår som räkenskapsår. Den föreslagna ordningen medför sålunda att för räkenskapsåret 1982 den gamla lagens regler skall gälla. När det gäller beslut om vinstutdelning och annan användning av bolagets tillgångar som fattas under 1983 för räkenskapsåret 1982 skall reglerna i den gamla lagen gälla.

17 §

Utredningen har i förslaget till ny lag om försäkringsrörelse föreslagit att de nu gällande tre överskottsfonderna i personförsäkringsrörelsen med grunder, återbäringsfond, utjämningsfond och säkerhetsfond, skall sammanslås till en fond, benämnd återbäringsfond. Medlen i utjämningsfonden och säkerhetsfonden bör därför överföras till återbäringsfonden. Bestämmelse om detta har tagits in i *första stycket* av förevarande paragraf. Med återbäringsfond avses i första hand en sådan fond för grundbunden livförsäkringsrörelse. Emellertid föreslår utredningen att också överskottsmedel inom grundfri personförsäkring skall kunna redovisas som återbäringsfond, om ingen annan part än försäkringstagare kan göra anspråk på dessa överskottsmedel. Om säkerhetsfond avsatts inom grundfri personförsäkringsrörelse skall medlen i den överföras till en sådan återbäringsfond för denna rörelse.

Andra stycket upptar en bestämmelse om reservfond. Reservfond skall enligt utredningens förslag endast finnas i skadeförsäkringsbolag. Om det finns en reservfond i ett livförsäkringsbolag skall denna i första hand överföras till en återbäringsfond eller någon annan med denna jämställd fond.

18 §

Skadeförsäkringsbolag som driver skadelivränterörelse redovisar säkerhetsfond för denna rörelse. Sådan säkerhetsfond skall vid lagens ikraftträdande överföras till premiereserven.

19 §

Utredningen har i förslaget till ny lag om försäkringsrörelse föreslagit att nya avsättningar till dispositionsfonder inte får ske av vinst som uppkommit inom den grundbundna livförsäkringsrörelsen. De nuvarande dispositionsfonderna får avvecklas under en femårsperiod. De belopp som finns kvar i dispositionsfondena efter fem år skall föras över till återbäringsfonden. Bestämmelser om detta har intagits i förevarande paragraf.

20 §

I paragrafen föreskrivs att likvidation skall ske enligt den lag som gäller när likvidatorerna utses. Paragrafen överensstämmer med 19 § första stycket promulgationslagen till aktiebolagslagen. I nämnda paragrafs andra stycke finns en bestämmelse om preskription av skifteslotter vid likvidationer som tillkommit före 1944 års aktiebolagslag. En sådan bestämmelse har inte ansetts behövlig för försäkringsbolagens del då det enligt uppgift från försäkringsinspektionen inte finns några gamla outtagna skifteslotter kvar efter likvidation av försäkringsbolag före 1948 års lags ikraftträdande.

21 §

Paragrafen ger bolagen möjlighet att redan före den nya lagens ikraftträdande fatta beslut om sådana ändringar i bolagsordningen som behövs för att den skall överensstämma med den nya lagen. Så snart riksdagen under år 1982 har behandlat lagförslaget bör bolagen kunna besluta om ändring i bolagsordningen till överensstämmelse med den nya lagen varvid de majoritetskrav som den nya lagen uppställer skall tillämpas. I beslutet skall anges att ändringen skall gälla fr. o. m. den 1 januari 1983. Beslutet kan registreras omedelbart efter stadfästelsen. En bestämmelse om detta bör tas upp i försäkringsrörelseförordningen.

Eftersom utredningens förslag till ny försäkringsrörelselag, med i denna lag angivna undantag, kommer att sätta ur kraft bestämmelser i bolagsordningen som strider mot lagen, är det angeläget att bolagen begagnar sig av möjligheten att undanröja den risk för vilseledande som uppkommer, om bolagsordningen innehåller ogiltiga bestämmelser. En motsvarande bestämmelse finns i 23 § promulgationslagen till aktiebolagslagen.

22 §

För att bolagsstämman skall få tillfälle att anpassa bolagsordningen till förslaget till ny lag om försäkringsrörelse föreslås i förevarande paragraf *första stycket* att styrelsen, om bolagsordningen innehåller mot den nya

lagen stridande bestämmelser, utan dröjsmål skall vidta åtgärder för ändring av bolagsordningen till överensstämmelse med lagen. Det innebär att styrelsen vid den första bolagsstämman som hålls efter den nya lagens ikraftträdande skall lägga fram förslag om ändring i bolagsordningen i nu berörda hänseenden. Det ankommer bl.a. på revisorerna att se till att styrelsen följer denna skyldighet.

I *andra stycket* föreslås att styrelsen om grunderna efter utgången av år 1982 strider mot förslaget till ny lag om försäkringsrörelse skall styrelsen genast beslut om ändring av dessa. Bolagsstämman deltar inte i beslutet om grundernas utformning. Även ändring av grunderna så att det överensstämmer med den nya lagen bör kunna beslutas, stadfästas och registreras före utgången av år 1982.

23 §

Enligt 1 § lagen om förenklad aktiehantering blir bolag avstämningsbolag genom att bolagsstämman fattar beslut om det. Enligt utredningens förslag till ny lag om försäkringsrörelse och nya aktiebolagslagen fordras däremot att avstämningsförbehåll intagits i bolagsordningen. Om ett bolag före utgången av år 1982 blivit avstämningsbolag utan att förbehållet införts i bolagsordningen, behåller bolaget denna karaktär även efter nya lagens ikraftträdande. Även dessa bolag bör emellertid föra in avstämningsförbehållet i sina bolagsordningar. Det föreslås därför att 22 § skall tillämpas så att bolagsordningen kommer att överenstämma med den nya lagen. Det torde åligga revisorerna att se till att styrelsen fullgör sin skyldighet att lägga fram förslag till ändring i bolagsordningen.

24 §

I 5 § lagen (1948: 434) om införande av nya lagen om försäkringsrörelse finns en motsvarande bestämmelse. Några äldre ömsesidiga försäkringsbolag har inte ordet ömsesidigt i sin firma, vilket krävs enligt 171 § första stycket gällande försäkringsrörelselag och 17 kap. 1 § utredningens förslag till ny lag om försäkringsrörelse. Dessa försäkringsbolag skall alltjämnt inte behöva ändra sin firma.

Bilaga 2

Sammanställning över remissyttranden

1. Försäkringsinspektionen: Inspektionen har i utredningen företrätts av två experter och även i övrigt har ett nära samarbete förekommit under utredningsarbetet mellan utredningen och företrädare för inspektionen, därvid inspektionens synpunkter beaktats i stor utsträckning. De framlagda förslagen är enligt inspektionens mening i huvudsak väl ägnade att läggas till grund för lagstiftning.

Rörande det förutsedda tidsschemat för lagstiftningens praktiska förverkligande vill inspektionen emellertid göra några kommentarer:

Den nya lagen om försäkringsrörelse och dithörande följdlagstiftning avses träda i kraft den 1 januari 1983, varvid de materiella bestämmelserna kommer att gälla i eventuell strid mot icke anpassade bolagsordningar och grunder. Tekniken avviker visserligen från vad som gällde vid införandet av 1948 års motsvarande lag, där ansökan om bolagsordning och grunder av ändrat innehåll skulle inges till inspektionen senast två år efter lagens ikraftträdande och äldre lag tillämpades intill dess stadfästelse å ändringar, som föranleddes av den nya lagstiftningen, ägt rum och koncession enligt den nya lagen meddelats. Det kan dock möjligen sägas, att det år 1948 var fråga om en mera omfattande nygestaltning av lagstiftningen och om meddelande av koncession enligt den nya lagen till skillnad från nu, då anpassningen blir av mindre genomgripande art. Den nu föreslagna ordningen kan därför accepteras i det nu aktuella mera begränsade sammanhanget, även om de nya reglerna kommer att utlösa betydande ändringar i försäkringsbolagets nu gällande grunddokument. Av betänkandet (bl. a. sid. 70) framgår emellertid, att utredningen tänkt sig möjligheten av bolagsbeslut, stadfästelse och registrering före 1982 års utgång såsom realiserbar. Detta torde knappast vara riktigt och stämmer f. ö. inte med utredningens eget konstaterande på samma sida, att bolagsordningsanpassningen skall ske på första stämman efter lagens ikraftträdande (1983-01-01), dvs. normalt vårstämman 1983. En mera realistisk tidsplan är att inspektionen under hösten 1982 distribuerar material med förslag till anpassningsåtgärder, att 1983 års stämmor beslutar i bolagsordningsfrågor samt att ansökningar till inspektionen, stadfästelser och registreringar sker under hösten 1983 och under år 1984. Uteslutet är självfallet inte att vissa stora företag med omfattande formell kapacitet kan genomföra förändringarna betydligt tidigare men för det stora flertalet försäkringsbolag torde vad nu sagts komma att visa sig riktigt. Vad sålunda anförts hänför sig i viss utsträckning även till grunderna, eftersom dessa i vissa hänseenden hänger intimt samman med bolagsordningsreglerna.

I övrigt anser sig inspektionen i det följande kunna inskränka sig till att behandla vissa enskildheter i den nu föreslagna följdlagstiftningen.

Förslaget till lag om införande av lagen om försäkringsrörelse

8 §

Regleringen i denna paragraf innebär ett avsteg från bestämmelsen i 22 § rörande skyldighet för styrelsen att anpassa bolagsordningen så att den

överensstämmer med den nya lagen om försäkringsrörelse, eftersom nämnda reglering möjliggör ett konserverande av bolagsordningsbestämmelser som i själva verket står i strid med de allmänna rösträttsreglerna i den nya lagen om försäkringsrörelse. Inspektionen har emellertid inte någon erinran mot förslaget i sak på denna punkt men vill ifrågasätta huruvida man inte i tydlighetens intresse borde göra en erinran härom i 22 §.

22 §

Inspektionen vill i detta sammanhang erinra om vad inledningsvis anförts rörande de problem som kan förutses ifråga om anpassning av bolagsordningar m. m. till den nya lagen om försäkringsrörelsen. Mot bakgrund härav torde kraven i förevarande paragraf på vidtagande av olika slag av åtgärder "utan dröjsmål" och "genast" i praktiken knappast kunna i full utsträckning tillämpas enligt ordalydelsen.

24 §

I förevarande paragraf, som har sin motsvarighet i 5 § i 1948 års promulgationslag, synes ha förbisetts att det finns några äldre ömsesidiga försäkringsbolag som saknar även ordet "försäkring" i sin firma (t. ex. Allmänna Änke- och Pupillkassan i Sverige samt vissa "brandstodsbolag"). Det är självfallet meningen att ej heller dessa skall behöva ändra firma. Lämpligen kan detta rättas till genom att "ordet ömsesidigt" i 24 § ändras till "orden ömsesidigt eller försäkring".

2. Svea hovrätt: I sitt yttrande 4.6.1981 över det av utredningen tidigare framlagda förslaget till ny lag om försäkringsrörelse (Ds E 1980: 6) uttalade hovrätten viss tveksamhet rörande det lämpliga i att redan nu genomföra detta förslag med hänsyn till att en rad viktiga materiella frågor på försäkringsrörelseområdet alltjämt ligger i stöpsleven. Den tvekan hovrätten då gav till känna har förstärkts, sedan hovrätten nu tagit del av utredningens slutbetänkande. Särskilt vad utredningen redovisat i fråga om de överväganden som försäkringsverksamhetskommittén har att göra beträffande de utländska försäkringsföretagen (bet. s. 74) ger vid handen att det kan bli fråga om att göra betydande ingrepp i den lagstiftning som reglerar dessa företags verksamhet. Denna lagstiftning står i väsentliga hänseenden i samband med de regler som gäller för svenska försäkringsbolag. Det råder sålunda f. n. stor oklarhet beträffande vad som i viktiga materiella hänseenden kommer att i framtiden gälla för såväl svenska som här i riket verksamma utländska försäkringsbolag. Hovrätten anser sig därför böra ånyo framhålla det angelägna i att förekommande samordningsspörsmål närmare övervägs, innan vidare lagstiftningsåtgärder vidtas på grundval enbart av nu framlagda förslag.

De i betänkandet framlagda förslagen till promulgationslag och försäkringsrörelseförordning har utformats efter mönster av motsvarande aktiebolagsrättsliga bestämmelser. Författningarna innehåller åtskilliga regler av administrativ och försäkringsteknisk karaktär som ligger utanför hovrättens sakliga kompetens. Från lagteknisk synpunkt synes emellertid

någon generell anmärkning inte kunna göras mot den föreslagna regleringen.

3. Riksåklagaren: Utredningen följer i föreliggande delbetänkande de riktlinjer som kom till uttryck i tidigare framlagt förslag om ny lag om försäkringsrörelse. Det nu framlagda förslaget till följdlagstiftning synes väl anpassat till nämnda lagförslag. Från de synpunkter jag har att företräda föranleder utredningens förslag inte någon erinran.

4. Fullmäktige i Sveriges riksbank: Fullmäktige vill här erinra om de synpunkter som framfördes den 11 juni 1981 angående utredningens förslag om lag om försäkringsrörelse. Fullmäktige biföll då förslaget att skadeförsäkringsbolag skulle få emittera konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt men underströk samtidigt att det vore lämpligt att avvakta resultatet av försäkringsverksamhetskommitténs arbete innan lagändringar rörande dessa typer av skuldebrev vidtas. Förslaget att skadebolag skulle få emittera vinstandelslån avstyrktes.

I utredningens nu föreliggande förslag till försäkringsrörelseförordning berörs anmälan för registrering av konvertibla skuldebrev och skuldebrev med optionsrätt. Dessa skuldebrev omnämns även på andra punkter i förslagen till följdlagstiftning. Fullmäktiges synpunkter på lagen om försäkringsrörelse gäller även följdlagstiftningen.

5. Försäkringsverksamhetskommittén (E 1979: 01) (FVK): Enligt kommitténs uppfattning finns inte skäl att avvakta FVK:s arbete innan ett förslag till ny lag om försäkringsrörelse framläggs, allrahelst som FVK:s arbete kommer att kräva ytterligare flera år. Tvärtom torde ett snabbt införande av en ny försäkringsrörelselag underlätta kommitténs fortsatta arbete. I den mån FVK:s förslag senare skulle påkalla ändringar i försäkringsrörelselagen, bör dessa utan större svårigheter kunna vidtas i den nya lagen.

6. Försäkringsrättskommittén (Ju 1974: 09): Från försäkringsrättskommitténs synpunkt finns inte några invändningar att göra mot de i remitterade betänkandet framställda förslagen.

7. Svenska försäkringsbolags riksförbund: Riksförbundet har i stort sett inga invändningar mot de föreslagna följdändringarna utan inskränker sig i sitt yttrande till vissa detaljsynpunkter på de nedan angivna lagförslagen.

Lagen om införande av lagen om föräkringsrörelse

8 §

Paragrafen bör inledas med orden "Har ett försäkrings*aktie*bolag vid ikraftträdandet av denna lag..."

18 §

Enligt vad riksförbundet anförde i sitt yttrande över förslaget till ny lag om försäkringsrörelse bör säkerhetsfond för skadelivräntor överföras till ersättningsreserven och ej till premiereserven.

21 §

Paragrafen ger försäkringsbolagen möjlighet att redan vid 1982 års bolagsstämmor besluta om ändringar i bolagsordningarna så att de överensstämmer med nya lagen om försäkringsrörelse. Riksförbundet finner detta i och för sig vara ett praktiskt arrangemang men ifrågasätter om förutsättningar att genomföra sådana ändringar under 1982 kan komma att föreligga.

Riksförbundet föreslår att hänvisningen i paragrafen till 9 kap. lagen om försäkringsrörelse får omfatta förutom 14 och 17 §§ även 18 §.

8. Utländska försäkringsbolags förening: Föreningen har inte några invändningar mot de föreslagna ändringarna. Föreningens inställning grundar sig på att några sakliga ändringar ej föreslås i de lagar som betänkandet omfattar utan det är endast fråga om konsekvensändring föranledda av förslaget om ny lag om försäkringsrörelse över vilket föreningen tidigare avgivit yttrande.

9. Svenska arbetsgivareföreningen: Svenska arbetsgivareföreningen har ingen erinran mot de framlagda förslagen.

10. Sveriges industriförbund: Förbundet har ingen erinran mot det framlagda förslaget om följdlagstiftning till en ny lag om försäkringsrörelse.

11. Styrelsen för Stockholms fondbörs: Från de synpunkter fondbörsen har att beakta saknar börsstyrelsen anledning till erinran mot utredningens förslag.

12. Försäkringsjuridiska föreningen: Det nu framlagda förslaget finner föreningen väl avvägt. Föreningen tillstyrker således att förslaget lägges till grund för lagstiftning.

13. Sveriges Finansanalytikers Förening (SFF): SFF finner ingen anledning att tycka något annat än de sakkunniga och vi biträder därför den nya lagtexten.

14. Arbetsmarknadens Försäkringsaktiebolag: Dispenser. Enligt 1 kap. 10 § förslaget till ny lag om försäkringsrörelse får Regeringen eller, efter bemyndigande, Försäkringsinspektionen medge undantag eller avvikelse från bestämmelserna i lagen i fråga om bl. a. vissa typer av livförsäkringar.

Såsom denna paragraf är formulerad gäller den nya lagen i sin helhet såvida inte sådana undantag medgivits. Det innebär att de dispenser som lämnats enligt nu gällande lag inte längre kommer att gälla. Försäkringsrörelseutredningen har inte berört denna fråga i sitt förslag till lag om införande av lagen om försäkringsrörelse. Det är emellertid, såvitt vi kan finna, angeläget att denna fråga behandlas vid departementets vidare beredning och att i det av Regeringen till Riksdagen lämnade förslaget till lag om införande av lagen om försäkringsrörelse det anges att de dispenser som tidigare lämnats om undantag från de särskilda bestämmelserna angående livförsäkring i nuvarande lagen om försäkringsrörelse även skall gälla de särskilda bestämmelserna angående livförsäkring i den nya lagen om försäkringsrörelse. Införs inte en sådan bestämmelse i promulgationslagstiftningen leder det, enligt vårt bedömande, endast till att försäkringsbolagen måste inge ansökningar om vad som redan gäller och Regeringen eller Försäkringsinspektionen måsta fatta beslut om vad man tidigare beslutat. Det medför onödigt arbete för såväl försäkringsbolagen som Regeringen och/eller Försäkringsinspektionen. Vi vill därför föreslå att en bestämmelse av nu anfört innehåll införs i lagen om införande av lagen om försäkringsrörelse.

Bilaga

Sammanställning med hänvisningar mellan lagrummen i lagen (1948: 433) om försäkringsrörelse (FRL), försäkringsrörelseutredningens förslag, departementsförslaget och aktiebolagslagen i dess lydelse 1982-01-01

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
1 § 1 st.	1 kap.	1 § 1 st.	1 kap.	1 § 1 st.	– – –	
1 § 2 st.	1 kap.	1 § 2 st.	1 kap.	2 § 2 st.	– – –	
2 § 1 mom.	1 kap.	2 § 1 st.	1 kap.	3 § 1 st.	– – –	
2 § 2 mom. 1 st.	1 kap.	2 § 3 st.	1 kap.	3 § 3 st.	– – –	
2 § 2 mom. 2 st.	1 kap.	3 § 1 st.	1 kap.	5 § 1 st.	– – –	
3 § 1 st.	1 kap.	4 §	1 kap.	1 § 2 st.	– – –	
3 § 2 st.	20 kap.	1 §	20 kap.	1 § (jfr 1 kap. 1 § 2 st.)	18 kap.	1 § 2–3 st.
4 § 1 mom. 1 st. 1–2 p.	2 kap.	4 § 1 st.	2 kap.	3 § 1 st.	– – –	
4 § 1 mom. 2 st.	2 kap.	4 § 2 st.	2 kap.	3 § 2 st.	– – –	
4 § 1 mom. 3 st.	2 kap.	4 § 3 st. 1 p.	2 kap.	3 § 3 st. 1 p.	– – –	
4 § 2 mom. 1 st.	2 kap.	5 § 1 st.	2 kap.	4 § 1 st.	– – –	
4 § 2 mom. 2 st.	2 kap.	5 § 2 st.	2 kap.	4 § 2 st.	– – –	
4 § 3 mom. 1 st.	2 kap.	6 §	– – –		– – –	
4 § 3 mom. 2–3 st.	– – –		– – –		– – –	
5 § 1 st. 1 p.	2 kap.	1 § 1 st. 2–3 p.	2 kap.	1 § 1 st. 2–3 p.	2 kap.	1 § 1 st. 2–3 p.
5 § 2 st.	2 kap.	1 § 2 st.	2 kap.	1 § 2 st.	2 kap.	1 § 2 st.
5 § 3 st.	2 kap.	1 § 1 st. 1 p.	2 kap.	1 § 1 st. 1 p.	2 kap.	1 § 1 st. 1 p.
6 § 1 st. 1 p.	2 kap.	7 § 1 p.	2 kap.	5 § 1 p.	2 kap.	4 § 1 p.
6 § 1 st. 2 p.	2 kap.	7 § 3 p.	2 kap.	5 § 3 p.	2 kap.	4 § 3 p.
6 § 1 st. 3 p.	2 kap.	7 § 4 p.	2 kap.	5 § 4 p.	– – –	
6 § 1 st. 4 p.	2 kap.	7 § 12 p.	2 kap.	5 § 11 p.	2 kap.	4 § 4 p.
6 § 1 st. 5 p.	2 kap.	7 § 13 p.	2 kap.	5 § 12 p.	2 kap.	4 § 5 p.
6 § 1 st. 6 p.	2 kap.	7 § 2 p.	2 kap.	5 § 2 p.	2 kap.	4 § 2 p.
6 § 1 st. 7 p.	2 kap.	7 § 6 p.	2 kap.	5 § 6 p.	2 kap.	4 § 6 p.
6 § 1 st. 8 p.	2 kap.	7 § 8 p.	2 kap.	5 § 8 p.	2 kap.	4 § 8 p.
6 § 1 st. 9 p.	– – –		– – –		– – –	
6 § 1 st. 10 p.	2 kap.	7 § 7 + 16 p.	2 kap.	5 § 7 p.	2 kap.	4 § 7 p.
6 § 1 st. 11 p.	2 kap.	7 § 9 p.	2 kap.	5 § 9 p.	– – –	
6 § 1 st. 12 p.	2 kap.	7 § 10 p.	2 kap.	5 § 10 p.	– – –	
6 § 2 st.	17 kap.	2 § 1 st.	17 kap.	1 § 3 st.	16 kap.	1 § 2 st.
6 § 3 st.	2 kap.	7 § 6 p.	2 kap.	5 § 6 p.	2 kap.	4 § 6 p.
7 § 1 st.	17 kap.	1 § 1 st. 1 p.	17 kap.	1 § 1 st. 1 p.	16 kap.	1 § 1 st. 1 p.
7 § 2 st.	17 kap.	1 § 2 st.	17 kap.	1 § 1 st. 2 p.	16 kap.	1 § 1 st. 2 p.
7 § 3 st.	17 kap.	2 § 2 st.	17 kap.	2 §	16 kap.	1 § 3 st.
8 § 1 st. 1 p.	1 kap.	5 § 2 st.	1 kap.	6 § 2 st.	1 kap.	1 § 2 st.
8 § 1 st. 2 p.	2 kap.	7 § 12 p.	2 kap.	5 § 11 p.	– – –	
8 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
8 § 3 st. 1 p.	2 kap.	2 § 2 st. 1 p.	2 kap.	2 § 2 st. 1 p.	2 kap.	2 §
8 § 3 st. 2 p.	2 kap.	2 § 2 st. 2 p.	2 kap.	2 § 2 st. 2 p.	2 kap.	2 §
8 § 3 st. 3 p.	1 kap.	5 § 1 st.	1 kap.	6 § 1 st.	1 kap.	1 § 1 st.
8 § 4 st. 1 p.	3 kap.	14 § 3 st.	3 kap.	14 § 3 st.	3 kap.	14 § 3 st.
8 § 4 st. 2 p.	3 kap.	4 §	3 kap.	4 §	3 kap.	4 §

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
9 § 1 st. 1 p.	2 kap.	8 § 1 st. 1 + 2 p.	2 kap.	6 § 1 st. 1 + 2 p.	– – –	
9 § 1 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
9 § 1 st. 3 p.	2 kap.	8 § 1 st. 3 p.	2 kap.	6 § 1 st. 3 p.	– – –	
9 § 1 st. 4 p.	2 kap.	8 § 1 st. 4 p.	2 kap.	6 § 1 st. 4 p.	– – –	
9 § 1 st. 5 p.	2 kap.	8 § 1 st. 5 p.	2 kap.	6 § 1 st. 5 p.	– – –	
9 § 1 st. 6 p.	2 kap.	8 § 1 st. 6 p.	2 kap.	6 § 1 st. 6 p.	– – –	
9 § 1 st. 7 p.	2 kap.	8 § 1 st. 7 p.	2 kap.	6 § 1 st. 7 p.	– – –	
9 § 1 st. 8 p.	2 kap.	8 § 1 st. 8 p.	2 kap.	6 § 1 st. 8 p.	– – –	
9 § 1 st. 9 p.	2 kap.	8 § 1 st. 9 p.	2 kap.	6 § 1 st. 9 p.	– – –	
9 § 2 st.	2 kap.	8 § 2 st.	2 kap.	6 § 2 st.	– – –	
9 § 3 st.	2 kap.	8 § 4 st.	2 kap.	6 § 4 p.	– – –	
10 § 1 mom. 1 st.	(6 kap.)	(8 § 1 st.)	(6 kap.)	(8 § 1 st.)	(6 kap.)	(7 § 1 st.)
10 § 1 mom. 2 st.	3 kap.	3 §	3 kap.	3 §	3 kap.	3 §
10 § 1 mom. 3 st.	3 kap.	1 § 2 st.	3 kap.	1 § 2 st.	3 kap.	1 § 2 st.
10 § 1 mom. 4 st.	2 kap.	7 § 5 p.	2 kap.	5 § 5 st.	– – –	
10 § 1 mom. 5–7 st.	– – –		– – –		– – –	
10 § 1 mom. 8 st.	3 kap.	1 §	3 kap.	1 §	3 kap.	1 §
10 § 1 mom. 9 st.	(14 kap.)	(14 § 2 p.)	(14 kap.)	(14 § 2 st.)	(13 kap.)	(14 § 3 st.)
10 § 2 mom.	3 kap.	2 §	3 kap.	2 §	3 kap.	2 §
11 § 1 st.	2 kap.	9 § 1–2 st.	2 kap.	7 § 1–2 st.	2 kap.	3 § 1 st.
11 § 1 st. 1 p.	2 kap.	9 § 1–2 st. 2 p.	2 kap.	7 § 1–2 st. 2 p.	2 kap.	3 § 1 st. 1 p.
11 § 1 st. 2 p.	2 kap.	9 § 1–2 st. 3 p.	2 kap.	7 § 1–2 st. 3 p.	2 kap.	3 § 1 st. 2 p.
11 § 1 st. 3 p.	– – –		– – –		– – –	
11 § 1 st. 4 p.	2 kap.	9 § 1–2 st. 1 p.	2 kap.	7 § 1–2 st. 1 p.	2 kap.	3 § 1 st. 3 p.
11 § 2 st.	2 kap.	11 § 1 st.	2 kap.	10 § 1 st.	2 kap.	6 § 1 st.
11 § 3 st.	– – –		– – –		– – –	
12 § 1 st.	2 kap.	10 § 1 st.	2 kap.	8 § 1 st.	2 kap.	5 § 1–2 st.
12 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
13 § 1 st.	2 kap.	11 § 1 st.	2 kap.	10 § 1 st.	2 kap.	6 § 1 st.
13 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
14 §	2 kap.	10 § 4 st.	2 kap.	9 §	– – –	
15 § 1 st.	– – –		– – –		– – –	
15 § 2 st.	2 kap.	10 § 3 st.	2 kap.	8 § 3 st.	2 kap.	5 § 2–3 st.
16 § 1–2 st.	2 kap.	14 § 5 st. 1 p.	2 kap.	13 § 5 st. 1 p.	2 kap.	9 § 4 st. 1 p.
17 §	2 kap.	10 § 2 st.	2 kap.	8 § 2 st.	2 kap.	9 § 4 st.
18 § 1 st.	2 kap.	12 § 2 st.	2 kap.	11 § 2 st.	2 kap.	7 § 3 st.
18 § 1 st.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	11 § 1 st.	2 kap.	7 § 1 st.
18 § 2 st.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	8 § 5 st.
18 § 2 st.	(9 kap.)	(9 §)	(9 kap.)	(9 § 5 st.)	(9 kap.)	(9 § 5 st.)
19 § 1–3 st.	2 kap.	12 § 4 st.	2 kap.	11 4 st.	2 kap.	7 § 4 st.
19 § 4–5 st.	2 kap.	13 § 1 st.	2 kap.	12 § 1 st.	– – –	
19 § 6 st.	– – –		– – –		– – –	
19 § 7 st.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	8 § 5 st.
19 § 7 st.	(9 kap.)	(11 § 2 st.)	(9 kap.)	(11 § 2 st.)	(9 kap.)	(11 § 2 st.)
20 § 1 st.	2 kap.	12 § 1 st.	2 kap.	11 § 1 st.	2 kap.	7 § 1 st.
20 § 1 st.	2 kap.	13 § 3 st.	2 kap.	12 § 3 st.	2 kap.	8 § 3 st.
20 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
21 § 1 st.	2 kap.	13 § 5 st.	2 kap.	12 § 4 st.	2 kap.	8 § 4 st.
21 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
21 § 3 st.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	8 § 5 st.
21 § 3 st.	(9 kap.)	(20 §)	(9 kap.)	(20 §)	(9 kap.)	(20 §)

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
22 §	1 st.	(2 kap.)	(13 § 6 st.)	(2 kap.)	(12 § 5 st.)	(2 kap.)	(8 § 5 st.)
22 §	2 st.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	11 § 5 st.	2 kap.	7 § 5 st.
23 §		– – –		– – –		– – –	
24 §		2 kap.	14 § 2 st.	2 kap.	13 § 2 st.	2 kap.	9 § 2 st.
25 §	1 st.	2 kap.	19 § 1 st.	2 kap.	18 § 1 st.	2 kap.	13 §
25 §	2 st.	2 kap.	19 § 2 st.	2 kap.	18 § 2 st.	2 kap.	13 § 2 st.
26 §	1 st.	2 kap.	19 § 2 st. 2 p.	2 kap.	18 § 2 st. 2 p.	2 kap.	13 § 2 st. 2 p.
26 §	2 st.	2 kap.	19 § 3 st.	2 kap.	18 § 3 st.	2 kap.	13 § 3 st.
26 §	3 st.	– – –		– – –		– – –	
27 §		– – –		– – –		– – –	
28 §		2 kap.	14 § 5 st. 2 p.	2 kap.	13 § 5 st. 2 p.	2 kap.	9 § 4 st. 2 p.
29 §	1 st.	2 kap.	14 § 1 st.	2 kap.	13 § 1 st.	2 kap.	9 § 1 st.
29 §	2 st.	8 kap.	17 §	8 kap.	17 §	8 kap.	15 §
29 §	2 st.	10 kap.	1 § 3 st. 3 p.	10 kap.	4 § 5 st.	– – –	
29 §	3 st.	– – –		– – –		– – –	
29 §	4 st.	– – –		– – –		– – –	
29 §	5 st. 1–2, 4 p.	– – –		– – –		– – –	
29 §	3 p.	2 kap.	14 § 2 st. 1 p.	2 kap.	13 § 2 st. 1 p.	2 kap.	9 § 2 st. 1 p.
29 §	6 st.	– – –		– – –		– – –	
29 §	7 st.	2 kap.	14 § 2 st. 2 p.	2 kap.	13 § 2 st. 2 p.	2 kap.	9 § 2 st. 2 p.
29 a §		17 kap.	2 § 1 st.	17 kap.	1 § 3 st.	16 kap.	1 § 2 st.
30 §	1 st.	3 kap.	4 § 2 st.	3 kap.	4 § 2 st.	3 kap.	4 § 2 st.
30 §	2 st.	3 kap.	4 § 2 st.	3 kap.	4 § 2 st.	3 kap.	4 § 2 st.
30 §	3 st.	3 kap.	4 § 1 st.	3 kap.	4 § 1 st.	3 kap.	4 § 1 st.
30 §	4 st.	3 kap.	6 § 3 st.	3 kap.	4 § 3 st.	3 kap.	4 § 3 st.
31 §	1 st.	3 kap.	5 § 1 p.	3 kap.	5 § 1 p.	3 kap.	5 § 1 p.
31 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
31 §	3 st.	3 kap.	5 § 2 p.	3 kap.	5 § 2 p.	3 kap.	5 § 2 p.
31 §	4 st.	3 kap.	4 § 5 st.	3 kap.	4 § 5 st.	3 kap.	4 § 5 st.
32 §	1 mom. 1 st.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.
32 §	1 mom. 2 st.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.
32 §	1 mom. 3 st.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.	3 kap.	6 § 1 st. 1 p.
32 §	2 mom.	3 kap.	6 § 1 st. 2 p.	3 kap.	6 § 1 st. 2 p.	3 kap.	6 § 1 st. 2 p.
32 §	3 mom. 1 st.	3 kap.	6 § 2 st.	3 kap.	6 § 2 st.	3 kap.	6 § 2 st.
32 §	3 mom. 2 st.	3 kap.	6 § 2 st.	3 kap.	6 § 2 st.	3 kap.	6 § 2 st.
32 §	4 mom.	3 kap.	6 § 1–2 st.	3 kap.	6 § 1–2 st.	3 kap.	6 § 1–2 st.
33 §		– – –		– – –		– – –	
34 §	1 st.	3 kap.	4 § 4 st. 1 p.	3 kap.	4 §	3 kap.	4 §
34 §	2 st.	3 kap.	4 § 4 st. 2 p.	3 kap.	4 §	3 kap.	4 §
35 §	1 mom. 1 st.	3 kap.	7 § 1 st. 1–2 p.	3 kap.	7 § 1 st.	3 kap.	7 § 1 st.
35 §	1 mom. 1 st.	3 kap.	7 § 2 st.	3 kap.	7 § 2 st.	3 kap.	7 § 2 st.
35 §	1 mom. 2 st.	3 kap.	7 § 1 st. 3 p.	3 kap.	7 § 1 st.	3 kap.	7 § 1 st.
35 §	1 mom. 3 st.	3 kap.	7 § 3 st.	3 kap.	7 § 3 st.	3 kap.	7 § 3 st.
35 §	1 mom. 4 st.	3 kap.	13 § 2 st.	3 kap.	13 § 2 st.	3 kap.	13 § 2 st.
35 §	1 mom. 4 st.	9 kap.	1 § 2 st.	9 kap.	1 § 2 st.	9 kap.	1 § 2 st.
35 §	1 mom. 5 st.	3 kap.	13 § 1 st. (delvis)	3 kap.	13 § 1 st. (delvis)	3 kap.	13 § 1 st. (delvis)
35 §	2 mom. 1–2 st.	3 kap.	7 § 3–4 st.	3 kap.	7 § 3–4 st.	3 kap.	7 § 3–4 st.
35 §	2 mom. 3 st.	3 kap.	14 § 1 st. 1 p.	3 kap.	14 § 1 st.	3 kap.	14 § 1 st.
35 §	2 mom. 4 st. 1 p.	3 kap.	7 § 4 st. 2 p.	3 kap.	7 § 4 st. 2 p.	3 kap.	7 § 4 st. 2 p.
35 §	2 mom. 4 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
35 §	3 mom. 1 p.	3 kap.	5 § 5 p.	3 kap.	5 § 5 p.	3 kap.	5 § 5 p.
35 §	3 mom. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
36 §	1 mom.	– – –		– – –		– – –	
36 §	2 mom.	2 kap.	15 § 1 st.	2 kap.	14 § 1 st.	2 kap.	10 § 1 st.
36 §	3 mom.	2 kap.	17 § 1 st.	2 kap.	16 § 1 st.	2 kap.	12 § 1 st.
37 §	1 st. 1–2 p.	– – –		– – –		– – –	
37 §	1 st. 3 p.	2 kap.	14 § 2 st.	2 kap.	14 § 2 st.	2 kap.	10 § 2 st.
37 §	2–3 st.	– – –		– – –		– – –	
38 §		2 kap.	15 § 3 st.	2 kap.	14 § 3 st.	2 kap.	10 § 3 st.
39 §		2 kap.	16 §	2 kap.	15 §	2 kap.	11 §
40 §		– – –		– – –		– – –	
41 §		– – –		– – –		– – –	
42 §		– – –		– – –		– – –	
43 §		2 kap.	14 § 3 st. 2 p.	2 kap.	13 § 3 st. 2 p.	2 kap.	9 § 3 st. 2 p.
44 §	1 st. 1 p.	4 kap.	1 § 2 st.	4 kap.	1 § 2 st.	4 kap.	1 § 2 st.
44 §	2 st.	4 kap.	5 § 1 st. (delvis)	4 kap.	7 § 1 st. (delvis)	4 kap.	4 § 1 st. (delvis)
45 §	1 st. 1 p.	4 kap.	6 § 1 st. 1 p.	4 kap.	8 § 1 st. 1 p.	4 kap.	5 § 1 st.
45 §	1 st. 2 p.	4 kap.	6 § 1 st. 2 p.	4 kap.	8 § 1 st. 2 p.	4 kap.	5 § 1 st.
45 §	1 st. 3 p.	4 kap.	6 § 1 st. 3 p.	4 kap.	8 § 1 st. 3 p.	4 kap.	5 § 1 st.
45 §	1 st. 4 p.	4 kap.	6 § 1 st. 4 p.	4 kap.	8 § 1 st. 4 p.	4 kap.	5 § 1 st.
45 §	1 st. 5 p.	4 kap.	6 § 1 st. 8 p.	4 kap.	8 § 1 st. 8 p.	4 kap.	5 § 1 st.
45 §	1 st. 6 p.	4 kap.	6 § 1 st. 7 p.	4 kap.	8 § 1 st. 7 p.	4 kap.	5 § 1 st.
45 §	1 st. 7 p.	4 kap.	12 § 5 st. 2–3 p.	4 kap.	14 § 5 st. 2–3 p.	4 kap.	12 § 5 st. 2–3 p.
45 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
45 §	3 st.	4 kap.	6 § 1 st. 1 p.	4 kap.	14 § 1 st. 1 p.	4 kap.	5 § 1 st. 1 p.
45 §	4 st.	4 kap.	6 § 3 st.	4 kap.	14 § 6 st. 3 p.	4 kap.	5 § 2 st.
46 §	1 st. 1 p.	4 kap.	3 § 1 st.	4 kap.	2 § 1 st.	– – –	
46 §	1 st. 2 p.	(2 kap.)	(10 § 4 st)	– – –		– – –	
46 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
47 §	1 st.	4 kap.	12 § 1 st.	4 kap.	14 § 1 st.	4 kap.	12 § 1 st.
47 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
47 §	3 st.	4 kap.	12 § 1 st.	4 kap.	14 § 1 st.	4 kap.	12 § 1 st.
48 §	1–2 st.	4 kap.	8 § (delvis)	4 kap.	10 § (delvis)	4 kap.	8 § (delvis)
48 §	1–2 st.	4 kap.	7 § (delvis)	4 kap.	9 § (delvis)	4 kap.	7 §
49 §		4 kap.	7 § (delvis)	4 kap.	9 § (delvis)	4 kap.	7 §
50 §		4 kap.	2 §	4 kap.	5 §	4 kap.	2 §
51 §	1 st.	4 kap.	4 § 1 st.	4 kap.	6 § 1 st.	4 kap.	3 § 1 st.
51 §	2 st. 1 p.	4 kap.	4 § 3 st.	4 kap.	6 § 3 st.	4 kap.	3 § 3 st.
51 §	2 st. 2 p.	4 kap.	4 § 2 st.	4 kap.	6 § 2 st.	4 kap.	3 § 2 st.
51 §	3 st.	4 kap.	4 § 2 st.	4 kap.	6 § 2 st.	4 kap.	3 § 2 st.
51 §	4 st.	– – –		– – –		– – –	
52 §	1–2 st.	4 kap.	8 § 1 st. (delvis)	4 kap.	10 § 1 st. (delvis)	4 kap.	8 § 1 st. (delvis)
52 §	3 st.	– – –		– – –		– – –	
52 §	4 st.	– – –		– – –		– – –	
53 §		4 kap.	8 § 3 st.	4 kap.	10 § 3 st.	4 kap.	8 § 3 st.
54 §		4 kap.	9 §	4 kap.	11 §	4 kap.	9 §
55 §	1 st.	4 kap.	13 § 1 st. 1 p.	– – –		– – –	
55 §	2 st.	4 kap.	11 §	4 kap.	13 §	4 kap.	11 §
55 §	3 st.	4 kap.	11 §	4 kap.	13 §	4 kap.	11 §
56 §	1 st.	4 kap.	12 §	4 kap.	14 §	4 kap.	12 §

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
56 §	2 st.	4 kap.	12 §	– – –		– – –	
56 §	3 st. (jfr 308 § 2 mom.)	4 kap.	10 §	4 kap.	12 §	4 kap.	10 §
57 §	1 mom. 1 st.	4 kap.	13 § 1 st.	4 kap.	15 § 1 st.	4 kap.	13 § 1 st.
57 §	2–4 st.	– – –		– – –		– – –	
57 §	2–4 mom.	4 kap.	12 §	4 kap.	14 §	4 kap.	12 §
57 §		4 kap.	13 § 2 st.	4 kap.	15 § 2 st.	4 kap.	13 § 2 st.
58 §		4 kap.	14 §	4 kap.	16 §	4 kap.	14 §
58 a §	1 st.	4 kap.	3 § 2 st.	4 kap.	2 § 2 st.	– – –	
58 a §	2 st. 2 p.	4 kap.	8 § 3 st. (delvis)	4 kap.	10 § 3 st. (delvis)	4 kap.	8 § 3 st. (delvis)
58 a §	3 st.	4 kap.	3 § 3–4 st. (delvis)	4 kap.	3–4 §§ (delvis)	4 kap.	6 § (delvis)
58 a §	3 st.	4 kap.	5 § 1 st. (delvis)	4 kap.	7 § 1 st. (delvis)	4 kap.	4 § 1 st. (delvis)
59 §	1 mom. 1 st.	4 kap.	1 § 1 st.	4 kap.	1 § 1 st.	4 kap.	1 § 1 st.
59 §	1 mom. 1 st.	4 kap.	16 § 1 st.	4 kap.	18 § 1 st.	4 kap.	16 § 1 st.
59 §	1 mom. 2 st. 1 p.	4 kap.	1 § 1–2 st.	4 kap.	1 § 1–2 st.	4 kap.	1 § 1–2 st.
59 §	1 mom. 2 st. 1 p.	4 kap.	16 § 3 st.	4 kap.	18 § 3 st.	4 kap.	16 § 3 st.
59 §	1 mom. 3 st.	4 kap.	16 § 3 st.	4 kap.	18 § 3 st.	4 kap.	16 § 3 st.
59 §	1 mom. 4 st. 1–2 p.	4 kap.	2 §	4 kap.	5 §	4 kap.	2 §
59 §	1 mom. 4 st. 3 p.	4 kap.	4 § 1 st.	4 kap.	6 § 1 st.	4 kap.	3 § 1 st.
59 §	2 mom. 1 st. 1 p.	4 kap.	7 § 1 st.	4 kap.	9 § 1 st.	4 kap.	7 § 1 st.
59 §	2 mom. 1 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
59 §	2 mom. 1 st. 3 p.	4 kap.	16 § 4 st.	4 kap.	18 § 4 st.	4 kap.	16 § 4 st.
59 §	2 mom. 2 st.	4 kap.	16 § 5 st. 1 p.	4 kap.	18 § 4 st. 1 p.	4 kap.	16 § 5 st. 1 p.
59 §	2 mom. 3 st.	4 kap.	16 § 5 st. 2 p.	4 kap.	18 § 5 st. 2 p.	4 kap.	16 § 5 st. 2 p.
59 §	2 mom. 4 st. 1 p.	4 kap.	4 § 3 st.	4 kap.	6 § 3 st.	4 kap.	3 § 3 st.
59 §	2 mom. 2 p.	4 kap.	4 § 2 st.	4 kap.	6 § 2 st.	4 kap.	3 § 2 st.
59 §	2 mom. 3 p.	4 kap.	16 § 5 st. 2 p.	4 kap.	18 § 5 st. 2 p.	4 kap.	16 § 5 st. 2 p.
59 §	3 mom. 1 st.	4 kap.	16 § 1 st.	4 kap.	18 § 1 st.	4 kap.	16 § 1 st.
59 §	3 mom. 1 st.	(12 kap.)	(2 §)	(12 kap.)	(2 §)	(12 kap.)	(2 §)
59 §	3 mom. 2 st.	– – –		– – –		– – –	
60 §	1 st.	6 kap.	8 § 1 st.	6 kap.	8 § 1 st.	6 kap.	8 § 1 st.
60 §	2 st.	6 kap.	8 § 2 st.	6 kap.	8 § 2 st.	6 kap.	8 § 2 st.
60 §	3 st.	6 kap.	8 § 3 st.	6 kap.	8 § 3 st.	6 kap.	8 § 3 st.
60 §	4 st. 1 p.	6 kap.	8 § 4 st. 1 p.	6 kap.	8 § 4 st. 1 p.	6 kap.	8 § 4 st. 1 p.
60 §	4 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
60 §	4 st. 3 p.	6 kap.	8 § 4 st. 2 p.	6 kap.	8 § 4 st. 2 p.	6 kap.	8 § 4 st. 2 p.
61 §	1 mom. 1 st.	6 kap.	2 § 1 st. (delvis)	6 kap.	2 § 1 st.	6 kap.	2 § 1 st.
61 §	1 mom. 2 st.	6 kap.	1 § 1–2 st.	6 kap.	1 § 1–2 st.	6 kap.	1 § 1–2 st.
61 §	1 mom. 3 st.	– – –		– – –		– – –	
61 §	1 mom. 4 st.	6 kap.	1 § 1–2 st.	6 kap.	1 § 1–2 st.	6 kap.	1 § 1–2 st.
61 §	1 mom. 4 st.	6 kap.	3 §	6 kap.	3 §	6 kap.	3 §
61 §	1 mom. 5–6 st.	6 kap.	4 §	6 kap.	4 §	6 kap.	4 §
61 §	2 mom. 1 st.	6 kap.	1 § 3 st.	6 kap.	1 § 3 st.	6 kap.	1 § 3 st.
61 §	2 mom. 2 st.	3 kap.	4 § 3 st.	3 kap.	4 § 3 st.	3 kap.	4 § 3 st.
62 §	1 mom. 1 st.	6 kap.	6 § 1 st.	6 kap.	6 § 1 st.	6 kap.	6 § 1 st.
62 §	1 mom. 1 st.	(6 kap.)	(1 § 1–2 st.)	(6 kap.)	(1 § 1–2 st.)	(6 kap.)	(1 § 1–2 st.)
62 §	1 mom. 2 st.	6 kap.	6 § 2–4 st.	6 kap.	6 § 2–4 st.	6 kap.	6 § 2–4 st.
62 §	1 mom. 3 st.	6 kap.	7 § 1 st. 1 p.			6 kap.	7 § 1 st. 1 p.
62 §	1 mom. 4 st.	– – –		– – –		– – –	
62 §	1 mom. 5 st.	6 kap.	7 § 2 st.	6 kap.	7 § 2 st.	6 kap.	7 § 2 st.

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
62 § 2 mom.	– – –		– – –		– – –	
63 § 1 st.	6 kap.	5 § 1 o. 2 p.	6 kap.	5 § 1 o. 2 p.	6 kap.	5 § 1 o. 2 p.
63 § 2 st.	6 kap.	5 § 3 p.	6 kap.	5 § 3 p.	6 kap.	5 § 3 p.
63 § 3 st.	– – –		– – –		– – –	
64 § 1 st.	6 kap.	9 § 1 st.	6 kap.	9 § 1 st.	7 kap.	1 § 1 st.
64 § 2 st.	6 kap.	9 § 2 st. 1 p.	6 kap.	9 § 2 st. 1 p.	7 kap.	1 § 2 st. 1 p.
65 § 1 mom. 1 st. 1 p.	3 kap.	3 § 1 st. 1 p.	3 kap.	3 § 1 st. 1 p.	3 kap.	3 § 1 st. 1 p.
65 § 1 mom. 1 st. 2 p.	3 kap.	3 § 2 st. 1 p.	3 kap.	3 § 2 st. 1 p.	3 kap.	3 § 2 st. 1 p.
65 § 1 mom. 2 st. 1 p.	3 kap.	3 § 1 st. 2 p.	3 kap.	3 § 1 st. 2 p.	3 kap.	3 § 1 st. 2 p.
65 § 1 mom. 2 st. 2 p.	3 kap.	3 § 2 st. 2 p.	3 kap.	3 § 2 st. 2 p.	3 kap.	3 § 2 st. 2 p.
65 § 1 mom. 3 st.	3 kap.	3 § 4 st.	3 kap.	3 § 4 st.	3 kap.	3 § 4 st.
65 § 1 mom. 4 st.	3 kap.	3 § 5 st.	3 kap.	3 § 5 st.	3 kap.	3 § 5 st.
65 § 1 mom. 5 st.	3 kap.	3 § 1–5 st.	3 kap.	3 § 1–5 st.	3 kap.	3 § 1–5 st.
65 § 2 mom.	18 kap.	1 § 1, 3 st.	18 kap.	1 § 1, 3 st.	17 kap.	1 § 1, 3 st.
66 § 1–3 st.	(12 kap.)	(9 §)	(12 kap.)	(9 §)	(12 kap.)	(4 §)
67 § 1 mom. 1 st.	12 kap.	1 § 1 st.	12 kap.	1 § 1 st.	12 kap.	1 § 1 st.
67 § 1 mom. 1 st.	12 kap.	1 § 1 st.	12 kap.	2 § 2 st.	12 kap.	2 § 2 st.
67 § 1 mom. 2 st.	– – –		– – –		– – –	
67 § 1 mom. 3 st.	– – –		– – –		– – –	
67 § 2 mom.	12 kap.	10 §	12 kap.	10 §	12 kap.	5 §
67 § 3 mom.	12 kap.	10 §	12 kap.	10 §	12 kap.	5 §
68 § 1 st.	12 kap.	2 § 3 st.	12 kap.	2 § 3 st.	12 kap.	2 § 3 st.
68 § 2–3 st.	12 kap.	10 §	12 kap.	10 §	12 kap.	5 §
69 § 1 st.	12 kap.	3 § 1 st.	12 kap.	3 § 1 st.	12 kap.	3 § 1 st.
69 § 2 st.	12 kap.	11 §	12 kap.	11 §	12 kap.	6 §
69 § 3 st.	9 kap.	19 §	9 kap.	19 §	9 kap.	16 §
70 § 1 st. 1 p.	8 kap.	1 § 1 st.	8 kap.	1 § 1 st.	8 kap.	1 § 1 st. 1 p.
70 § 1 st. 2 p.	8 kap.	1 § 2 st.	8 kap.	1 § 2 st.	– – –	
70 § 2 st.	8 kap.	1 § 3 st.	8 kap.	1 § 3 st.	8 kap.	1 § 2 st.
70 § 3 st.	8 kap.	1 § 4 st.	8 kap.	1 § 5 st.	8 kap.	1 § 3 st.
70 § 4 st.	8 kap.	2 § 1 st.	8 kap.	2 § 1 st.	8 kap.	2 § 1 st.
70 § 5 st.	8 kap.	2 § 2 st.	8 kap.	2 § 2 st.	8 kap.	2 § 2 st.
71 § 1 st.	8 kap.	3 § 1 st.	8 kap.	3 § 1 st.	8 kap.	3 § 1 st.
71 § 2 st.	8 kap.	3 § 2 st. 1 p.	8 kap.	3 § 2 st.	8 kap.	3 § 2 st.
72 §	8 kap.	3 § 3 st.	8 kap.	4 §	8 kap.	4 §
73 § 1 st.	8 kap.	1 § 5 st.	8 kap.	1 § 6 st.	8 kap.	1 § 4 st.
73 § 1 st.	8 kap.	3 § 2 st. 2 p.	8 kap.	3 § 2 st. 2 p.	8 kap.	3 § 2 st. 2 p.
73 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
73 § 3 st.	8 kap.	2 § 3 st.	8 kap.	2 § 3 st.	8 kap.	2 § 3 st.
74 § 1 st.	8 kap.	6 § 1 st. 1–2 p.	8 kap.	7 § 1 st. 1–2 p.	8 kap.	6 § 1 st. 1–2 p.
74 § 2 st.	8 kap.	6 § 1 st. 3–4 p.	8 kap.	7 § 1 st. 3–4 p.	8 kap.	6 § 1 st. 3–4 p.
75 § 1 st.	8 kap.	6 § 2 st.	8 kap.	7 § 2 st.	8 kap.	6 § 2 st.
75 § 2 st.	8 kap.	6 § 2 st.	8 kap.	7 § 2 st.	8 kap.	6 § 2 st.
75 § 3 st.	– – –		– – –		– – –	
76 § 1 st.	8 kap.	6 § 2 st.	8 kap.	7 § 2 st.	8 kap.	6 § 2 st.
76 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
77 § 1–3 st.	8 kap.	9 § 1–3 st.	8 kap.	10 § 1–3 st.	8 kap.	8 § 1–3 st.
78 § 1–2 st.	8 kap.	10 § 1–2 st.	8 kap.	11 § 1–2 st.	8 kap.	9 § 1–2 st.

FRL	Utredningsförslaget	Departementsförslaget	ABL
79 §	8 kap. 11 §	8 kap. 12 §	8 kap. 10 §
80 § 1 st.	8 kap. 12 § 1 st.	8 kap. 13 § 1 st.	8 kap. 11 § 1 st.
80 § 2 st.	8 kap. 13 §	8 kap. 14 §	8 kap. 12 §
81 § 1 st.	8 kap. 12 § 2 st.	8 kap. 13 § 2 st.	8 kap. 11 § 2 st.
81 § 2 st.	8 kap. 12 § 4 st.	8 kap. 13 § 4 st.	8 kap. 11 § 4 st.
82 § 1 st. 1 p.	8 kap. 12 § 3 st. 1 p.	8 kap. 13 § 3 st. 1 p.	8 kap. 11 § 3 st. 1 p.
82 § 1 st. 2 p.	– – –	– – –	– – –
82 § 2 st.	8 kap. 12 § 3 st. 2 p.	8 kap. 13 § 3 st. 2 p.	8 kap. 11 § 3 st. 2 p.
82 § 3 st.	– – –	– – –	– – –
83 § 1 st.	8 kap. 13 §	8 kap. 14 §	8 kap. 12 §
83 § 2 st.	(8 kap.) (3 § 2 st.)	(8 kap.) (3 § 2 st.)	(8 kap.) (3 § 2 st.)
84 § 1 p.	8 kap. 14 § 1 st.	8 kap. 15 § 1 st.	8 kap. 13 § 1 st.
84 § 2 p.	12 kap. 11 §	12 kap. 11 §	12 kap. 6 §
85 § 1 st. 1 p.	– – –	– – –	– – –
85 § 1 st. 2 p.	8 kap. 14 § 2 st.	8 kap. 15 § 2 st.	8 kap. 13 § 2 st.
85 § 1 st. 3 p.	– – –	– – –	– – –
85 § 2 st.	8 kap. 11 §	8 kap. 12 §	8 kap. 10 §
86 § 1–2 st.	8 kap. 15 §	8 kap. 16 §	8 kap. 14 §
86 § 3 st.	8 kap. 15 §	8 kap. 16 §	8 kap. 14 §
87 § 1 st. 1 p.	17 kap. 3 § 1 p.	17 kap. 3 § 1 p.	16 kap. 1 § 4 st.
87 § 1 st. 2 p.	– – –	– – –	– – –
87 § 2 st.	17 kap. 3 § 2–3 p.	17 kap. 3 § 2–3 p.	16 kap. 1 § 4 st.
88 §	(upphävd 1970: 455)		
89 §	9 kap. 21 §	9 kap. 21 §	9 kap. 18 §
90 §	8 kap. 16 §	8 kap. 17 §	8 kap. 15 §
91 § 1 st. 1 p.	11 kap. 1 § 1 st. 2 p.	11 kap. 1 § 1 st. 2 p.	11 kap. 1 § 1 st. 2 p.
91 § 1 st. 2 p.	11 kap. 2 § 2 st. 1 p.	11 kap. 2 § 2 st. 1 p.	11 kap. 2 § 2 st. 1 p.
91 § 1 st. 3 p.	– – –	– – –	– – –
91 § 2 st.	11 kap. 2 § 2 st. 2 p.	11 kap. 2 § 2 st. 2 p.	11 kap. 2 § 2 st. 2 p.
91 § 3 st.	11 kap. 3 §	11 kap. 3 §	11 kap. 3 § 1 st.
92 § 1–2 st.	11 kap. 1 § 1 st.	11 kap. 1 § 1 st.	11 kap. 1 § 1 st.
92 § 1–2 st.	(11 kap.) (12 § 2 st.)	(11 kap.) (12 § 2 st.)	(11 kap.) (10 § 2 st.)
93 § 1 st.	11 kap. 1 § 2–3 st.	11 kap. 1 § 2, 4 st.	11 kap. 1 § 2 st.
93 § 1 st.	(11 kap.) (4 §)	(11 kap.) (4 §)	– – –
93 § 1 mom.	(11 kap.) (7 § 1 st.)	(11 kap.) (7 § 1 st.)	– – –
93 § 1 mom.	(11 kap.) (1 § 2 st.)	(11 kap.) (1 § 2 st.)	(11 kap.) (1 § 2 st.)
93 § 2 mom. 1 st.	11 kap. 4 § 2–4 p.	11 kap. 4 § 2–4 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 2 mom.	11 kap. 5 § 1 st. 1 p.	11 kap. 5 § 1 st. 1 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 2 mom. 2 st.	11 kap. 5 § 1 st. 2 p.	11 kap. 5 § 1 st. 2 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 2 mom. 3 st.	11 kap. 5 § 1 st. 3 p.	11 kap. 5 § 1 st. 3 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 2 mom. 4 st.	11 kap. 5 § 1 st.	11 kap. 5 § 1 st. 1 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 3 mom. 1 st. a	11 kap. 5 § 2–3 st. 3 o. 5 p.	11 kap. 5 § 2 st. 2, 4 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 3 mom. 1 st. a	11 kap. 5 § 2–3 st. 3 o. 5 p.	11 kap. 5 § 4 st.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 3 mom. 1 st. p. b	11 kap. 5 § 2 st. 2 p.	11 kap. 5 § 2 st. 2 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 3 mom. 2 st.	11 kap. 5 § 1 st. 2 p.	11 kap. 5 § 1 st. 2 p.	11 kap. 4 § 1 st.
93 § 4 mom.	(11 kap.) (1 § 2 st.)	11 kap. 1 § 2 st.	11 kap. 1 § 2 st.
93 § 5 mom.	11 kap. 7 § 2 st.	11 kap. 7 § 2 st.	– – –
93 § 6 mom. 1 st.	11 kap. 9 § 2 st.	11 kap. 9 § 2 st.	11 kap. 7 § 4 st.
93 § 6 mom. 2 st.	11 kap. 6 § 2 st.	11 kap. 6 § 2 st.	11 kap. 4 § 2 st.

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
93 §	7 mom. 1 st.	11 kap.	9 § 1 st.	11 kap.	9 § 1 st.	11 kap.	7 § 5 st.
93 §	7 mom. 2 st.	11 kap.	6 § 1 st.	11 kap.	6 § 1 st.		(jfr BFL 17 §)
93 §	8 mom.	– – –		– – –		– – –	
94 §	1 mom. 1 st. 1 p.	11 kap.	10 § 1 st. 1 p.	11 kap.	10 § 1 st. 1 p.	– – –	
94 §	1 mom. 1 st. 1 p.	11 kap.	1 § 3 st.	11 kap.	1 § 4 st.	11 kap.	1 § 3 st.
94 §	1 mom. 1 st. 2 p.	11 kap.	10 § 1 st. 2 p.	11 kap.	10 § 1 st. 2 p.	– – –	
94 §	1 mom. 3 p.	11 kap.	1 § 3 st.	11 kap.	1 § 4 st.	(11 kap.)	(1 § 3 st.)
94 §	1 mom. 2 st.	11 kap.	1 § 3 st.	11 kap.	1 § 4 st.	(11 kap.)	(1 § 3 st.)
94 §	2 mom (upphävd 1967: 540)						
94 §	3–5 mom.	11 kap.	1 § 3 st.	11 kap.	1 § 4 st.	(11 kap.)	(1 § 3 st.)
95 §	1 st. 1 p.	11 kap.	1 § 1 st.	11 kap.	1 § 1 st.	11 kap.	1 § 1 st.
95 §	2–3 p.	11 kap.	8 §	11 kap.	8 §	– – –	
95 §	2 st.	11 kap.	1 § 3 st.	11 kap.	1 § 4 st.	(11 kap.)	(1 § 3 st.)
96 §	1 mom. 1 st.	11 kap.	11 § 2 st.	11 kap.	11 § 2 st.	11 kap.	9 § 2 st.
96 §	2 st.	11 kap.	11 § 3(–5)	11 kap.	11 § 3(5) st.	(11 kap.)	9 § 2 st.)
96 §	3 st.	– – –		– – –		– – –	
96 §	1 mom. 4 st.	– – –		– – –		– – –	
96 §	5 st.	11 kap.	11 § 6 st.	11 kap.	11 § 6 st.	11 kap.	11 § 5 st. 1 p.
96 §	2 mom.	11 kap.	13 § 3 st. 1 p.	11 kap.	13 § 3 st. 1 p.	11 kap.	11 § 2 st.
97 §	1 st.	11 kap.	12 § 1 st.	11 kap.	12 § 1 st.	11 kap.	10 §
97 §	1 st.	11 kap.	13 § 1 st. 1 p.	11 kap.	13 § 1 st. 1 p.	11 kap.	11 § 1 st.
97 §	2 st.	11 kap.	13 § 4 st.	11 kap.	13 § 4 st.	11 kap.	11 § 3 st.
98 §	1 st.	10 kap.	1 § 1 st.	10 kap.	1 § 1 st. 1–2 p.	10 kap.	1 §
98 §	2 st.	10 kap.	1 § 2 st. 1 p.	10 kap.	1 § 3 st. 1 p.	10 kap.	1 § 3 st. 1 p.
98 §	3 st.	10 kap.	(2 §)	10 kap.	1 § 1 st. 3 p.	– – –	
98 §		– – –		– – –		– – –	
99 §	1 st. 1–2 p.	10 kap.	1 § 3 st. 1–2 p.	10 kap.	1 § 2 st.	10 kap.	1 § 2 st.
99 §	3 p.	10 kap.	6 § 2 st. 1 p.	10 kap.	6 § 2 st. 1 p.	10 kap.	5 § 2 st. 1 p.
99 §	2 st.	10 kap.	6 § 3 st.	10 kap.	6 § 3 st.	10 kap.	5 § 3 st.
99 §	3 st.	– – –		– – –		– – –	
99 §	4–5 st.	10 kap.	1 § 3 st. 3 p.	10 kap.	4 § 5 st.	– – –	
100 §	1 mom. 1 st. 1 p.	10 kap.	3 § 1 st.	10 kap.	3 § 1 st.	10 kap.	2 § 1 st.
100 §	1 mom. 1 st. 2 p.	10 kap.	3 § 2 st.	10 kap.	3 § 2 st.	10 kap.	2 § 2 st.
100 §	1 mom. 2 st.	10 kap.	4 § 1–4 st.	10 kap.	4 § 1–4 st.	10 kap.	3 § 1–4 st.
100 §	1 mom. 3 st.	10 kap.	5 §	10 kap.	5 §	10 kap.	4 §
100 §	2 mom.	10 kap.	3 § 4 st.	10 kap.	3 § 4 st.	10 kap.	2 § 4 st.
100 §	3 mom.	10 kap.	7 §	10 kap.	7 §	10 kap.	6 § 1, 2 st.
100 §	4 mom.	10 kap.	1 § 2 st. 2 p.	10 kap.	1 § 3 st.	10 kap.	1 § 3 st. 2 p.
101 §		– – –		– – –		– – –	
102 §	1 mom. 1 st.	10 kap.	8 § 1 st.	10 kap.	8 § 1 st.	10 kap.	7 § 1 st.
102 §	1 mom. 2 st.	10 kap.	8 § 3 st.	10 kap.	8 § 3 st.	10 kap.	7 § 3 st.
102 §	1 mom. 3 st.	– – –		– – –		– – –	
102 §	1 mom. 4 st.	10 kap.	9 §	10 kap.	9 §	10 kap.	8 §
102 §	2 mom.	10 kap.	8 § 2 st.	10 kap.	8 § 2 st.	10 kap.	7 § 2 st.
103 §	1 p.	10 kap.	11 § 1 st.	10 kap.	11 § 1 st.	10 kap.	10 § 1 st.
103 §	2 p.	– – –		– – –		– – –	
103 §	3 p.	10 kap.	10 §	10 kap.	10 §	10 kap.	9 §
104 §	1 mom. 1 st. 1 p.	10 kap.	11 § 3 st. 1, 3 p.	10 kap.	11 § 3 st. 1, 3 p.	10 kap.	10 § 3 st. 1, 3 p.
104 §	1 mom. 1 st. 2 p.	10 kap.	11 § 2 st.	10 kap.	11 § 2 st.	10 kap.	10 § 2 st.

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
104 §	1 mom. 2 st. 1 p.	10 kap.	11 § 4 st. 1 p.	10 kap.	11 § 4 st. 1 p.	10 kap.	10 § 4 st. 1 p.
104 §	1 mom. 2 st. 2 p.	10 kap.	11 § 3 st. 2 p.	10 kap.	11 § 3 st. 2 p.	10 kap.	10 § 3 st. 2 p.
104 §	1 mom. 2 st. 3 p.	10 kap.	11 § 4 st. 2 p.	10 kap.	11 § 4 st. 2 p.	10 kap.	10 § 4 st. 2 p.
104 §	1 mom. 3 st.	10 kap.	11 § 4 st. 3 p.	10 kap.	11 § 4 st. 3 p.	10 kap.	10 § 4 st. 3 p.
104 §	1 mom. 4 st.	– – –		– – –		– – –	
104 §	2 mom.	10 kap.	11 § 5 st.	10 kap.	11 § 5 st.	10 kap.	10 § 5 st.
105 §	(upphävd 1967: 540)						
106 §	1 st. 1 p.	9 kap.	1 § 1 st.	9 kap.	1 § 1 st.	9 kap.	1 § 1 st.
106 §	1 st. 2 p.	9 kap.	1 § 2 st.	9 kap.	1 § 2 st.	9 kap.	1 § 2 st.
106 §	2 st. 1 p.	9 kap.	1 § 3 st.	9 kap.	1 § 3 st.	9 kap.	1 § 3 st.
106 §	2 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
107 §		– – –		– – –		– – –	
108 §	1 p.	(9 kap.)	(12 § 1 st. 1 p.)	(9 kap.)	(12 § 1 st. 1 p.)	(9 kap.)	(12 § 1 st. 1 p.)
108 §	2 p.	10 kap.	13 §	10 kap.	13 §	10 kap.	12 §
109 §		9 kap.	3 § 2 st.	9 kap.	3 § 2 st.	9 kap.	3 § 2 st.
110 §	1 st.	3 kap.	13 § 3 st. 1 p.	3 kap.	13 § 3 st. 1 p.	3 kap.	13 § 3 st. 1 p.
110 §	2 st.	9 kap.	11 § 1 st.	9 kap.	11 § 1 st.	9 kap.	11 § 1 st.
110 §	3–4 st.	– – –		– – –		– – –	
110 §	5 st.	9 kap.	11 § 2 st.	9 kap.	11 § 2 st.	9 kap.	11 § 2 st.
110 §	6 st.	9 kap.	11 § 3 st.	9 kap.	11 § 3 st.	9 kap.	11 § 3 st.
111 §	1 st. 1 p.	– – –		– – –		– – –	
111 §	1 st. 2 p.	3 kap.	1 §	3 kap.	1 §	3 kap.	1 §
111 §	1 st. 3 p.	9 kap.	2 § 1 st. 1 p.	9 kap.	2 § 1 st. 1 p.	9 kap.	2 § 1 st. 1 p.
111 §	1 st. 4 p.	9 kap.	3 § 1 st.	9 kap.	3 § 1 st.	9 kap.	3 § 1 st.
111 §	1 st. 5–6 p.	9 kap.	13 § 1 st.	9 kap.	13 § 1 st.	9 kap.	13 § 1 st.
111 §	2 st.	9 kap.	13 § 2 st.	9 kap.	13 § 2 st.	9 kap.	13 § 2 st.
111 §	3–4 st.	9 kap.	1 § 4 st.	9 kap.	1 § 4 st.	9 kap.	1 § 4 st.
112 §		9 kap.	2 § 1 st.	9 kap.	2 § 1 st.	9 kap.	2 § 1 st.
113 §	1 st.	9 kap.	5 § 1 st. 1 p.	9 kap.	5 § 1 st. 1 p.	9 kap.	5 § 1 st. 1 p.
113 §	2 st.	9 kap.	9 § 4 st.	9 kap.	9 § 4 st.	9 kap.	9 § 4 st.
113 §	3 st.	9 kap.	7 §	9 kap.	7 §	9 kap.	7 §
114 §		9 kap.	6 §	9 kap.	6 §	9 kap.	6 §
115 §	1 st.	9 kap.	4 §	9 kap.	4 §	9 kap.	4 §
115 §	2 st. 1 p.	9 kap.	8 § 1 p.	9 kap.	8 § 1 p.	9 kap.	8 § 1 p.
115 §	2 st.	9 kap.	9 § 1 st. 1 p.	9 kap.	9 § 1 st. 1 p.	9 kap.	9 § 1 st. 1 p.
115 §	3 st.	9 kap.	9 § 1 st. 2 p.	9 kap.	9 § 1 st. 2 p.	9 kap.	9 § 1 st. 2 p.
115 §	4–5 st.	9 kap.	9 § 1 st. 3–4 p.	9 kap.	9 § 1 st. 3–5 p.	9 kap.	9 § 1 st. 3–5 p.
116 §	1 st. 1 p.	9 kap.	9 § 3 st.	9 kap.	9 § 3 st.	9 kap.	9 § 3 st.
116 §	2 p.	9 kap.	9 § 4 st.	9 kap.	9 § 4 st.	9 kap.	9 § 4 st.
116 §	2 st.	(9 kap.)	(7 §)	(9 kap.)	(7 §)	(9 kap.)	(7 §)
116 §	3 st.	9 kap.	10 § 2 p.	9 kap.	10 § 2 p.	9 kap.	10 § 2 p.
117 §		9 kap.	8 § 2 p.	9 kap.	8 § 2 p.	9 kap.	8 § 2 p.
118 §	1 mom. 1–2 st.	9 kap.	5 § 2–3 st.	9 kap.	5 § 2–3 st.	9 kap.	5 § 2–3 st.
118 §	1 mom. 3 st.	– – –		– – –		– – –	
118 §	2 mom.	– – –		– – –		– – –	
119 §	1–2 st.	9 kap.	12 § 1 st.	9 kap.	12 § 1 st.	9 kap.	12 § 1 st.
119 §	3–4 st.	9 kap.	12 § 2–3 st.	9 kap.	12 § 2–3 st.	9 kap.	12 § 2–3 st.
120 §	1 st.	16 kap.	5 § 1 st. 1 p.	16 kap.	5 § 1 st. 1 p.	15 kap.	5 § 1 st. 1 p.
120 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
120 §	3 st.	16 kap.	5 § 3 st.	16 kap.	5 § 3 st.	15 kap.	5 § 3 st.

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
120 § 4 st. 1 p.	16 kap.	5 § 4 st.	16 kap.	5 § 4 st.	15 kap.	5 § 4 st.
120 § 4 st. 2 p.	16 kap.	5 § 5 st.	16 kap.	5 § 5 st.	15 kap.	5 § 5 st.
121 § 1–3 st.	16 kap.	5 § 2 st.	16 kap.	5 § 2 st.	15 kap.	5 § 2 st.
122 § 1 st.	16 kap.	5 § 1 st.	16 kap.	5 § 1 st.	15 kap.	5 § 1 st.
122 § 2 st.	16 kap.	6 § 1 st. 1 o. 3 p.	16 kap.	6 § 1 st. 1 o. 3 p.	15 kap.	6 § 1 st. 1 o. 3 p.
122 § 3 st.	16 kap.	6 § 1 st. 4 p.	16 kap.	6 § 1 st. 4 p.	15 kap.	6 § 1 st. 4 p.
122 § 4 st.	16 kap.	6 § 1 st.	16 kap.	6 § 1 st.	15 kap.	6 § 1 st.
123 § 1–2 st.	16 kap.	6 § 2 st. 1 p.	16 kap.	6 § 2 st. 1 p.	15 kap.	6 § 2 st. 1 p.
123 § 3 st.	16 kap.	6 § 2 st. 2 p.	16 kap.	6 § 2 st. 2 p.	15 kap.	6 § 2 st. 2 p.
124 § 1 st.	– – –		– – –		– – –	
124 § 2 st. 1 p.	16 kap.	5 § 1 st. 2 p.	16 kap.	5 § 1 st. 2 p.	15 kap.	5 § 1 st. 2 p.
124 § 2 st. 2–3 p.	– – –		– – –		– – –	
124 § 2 st. 4 p.	16 kap.	5 § 1 st. 3 p.	16 kap.	5 § 1 st. 3 p.	15 kap.	5 § 1 st. 3 p.
124 § 2 st. 5 p.	– – –		– – –		– – –	
125 § 1 mom. 1 st. 1 p.	9 kap.	17 § 1 st. 3 p.	9 kap.	16 § 1 st. 3 p.	9 kap.	15 § 1 st. 3 p.
125 § 1 mom. 1 st. 2 p.	9 kap.	17 § 3 st. 1 p.	9 kap.	16 § 3 st. 1 p.	9 kap.	15 § 3 st. 1 p.
125 § 1 mom. 2 st.	9 kap.	17 § 3 st. 2 p.	9 kap.	16 § 3 st. 2 p.	9 kap.	15 § 3 st. 2 p.
125 § 1 mom. 3 st.	9 kap.	17 § 1 st. 2 p.	9 kap.	16 § 1 st. 2 p.	9 kap.	15 § 1 st. 2 p.
125 § 1 mom. 4 st.	9 kap.	17 § 1 st. 1 p.	9 kap.	16 § 1 st. 1 p.	9 kap.	15 § 1 st. 1 p.
125 § 1 mom. 5 st.	9 kap.	(17 § 1 st. 2 p.)	(9 kap.)	(16 § 1 st. 2 p.)	(9 kap.)	(15 § 1 st. 2 p.)
125 § 2 mom. 1 st. 1 p.	9 kap.	17 § 2 st. 1 p.	9 kap.	16 § 2 st. 1 p.	9 kap.	15 § 2 st. 1 p.
125 § 2 mom. 1 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
125 § 2 mom. 1 st. 3 p.	– – –		– – –		– – –	
125 § 2 mom. 1 st. 4 p.	9 kap.	17 § 2 st. 3 p.	9 kap.	16 § 2 st. 3 p.	9 kap.	15 § 2 st. 3 p.
125 § 2 mom. 2 st.	– – –		– – –		– – –	
125 § 3 mom.	– – –		– – –		– – –	
125 § 4 mom.	(9 kap.)	(17 § 3 st.)	(9 kap.)	(16 § 3 st.)	(9 kap.)	(15 § 3 st.)
125 § 5 mom.	9 kap.	14 §	9 kap.	14 §	9 kap.	14 § 1 st.
125 § 6 mom.	9 kap.	13 § 2 st.	9 kap.	13 § 2 st.	9 kap.	13 § 2 st.
126 §	– – –		– – –		– – –	
127 § 1–3 st.	(9 kap.)	(17 § 1 st.)	(9 kap.)	(16 § 1 st.)	(9 kap.)	(15 § 1 st.)
127 § 4 st.	6 kap.	2 § 1 st.	6 kap.	2 § 1 st.	6 kap.	2 § 1 st.
128 §	– – –		– – –		– – –	
129 §	8 kap.	7 § 1 p.	8 kap.	8 § 1 p.	– – –	
130 § 1 st.	8 kap.	7 § 2–3 p.	8 kap.	8 § 2–3 p.	– – –	
– – –	9 kap.	16 §	9 kap.	17 §	9 kap.	14 § 3 st.
130 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
131 § 1 mom. 1 st.	9 kap.	20 § 1 st.	9 kap.	20 § 1 st.	9 kap.	17 § 1 st.
131 § 1 mom. 2 st.	9 kap.	20 § 2 st.	9 kap.	20 § 2 st.	9 kap.	17 § 2 st.
131 § 1 mom. 3 st.	9 kap.	20 § 3 st. 1–2 p.	9 kap.	20 § 3 st. 1–2 p.	9 kap.	17 § 3 st. 1–2 p.
131 § 2 mom. 1 st.	9 kap.	20 § 4 st. 3 p.	9 kap.	20 § 4 st. 3 p.	9 kap.	17 § 4 st. 3 p.
131 § 2 mom. 2 st.	9 kap.	20 § 4 st. 1 p.	9 kap.	20 § 4 st. 1 p.	9 kap.	17 § 4 st. 1 p.
132 §	– – –		– – –		– – –	
133 § 1 st.	– – –		– – –		– – –	
133 § 2 st.	9 kap.	15 §	9 kap.	15 §	– – –	
134 § 1 st. 1 p.	14 kap.	1 § 1 st.	14 kap.	1 § 1 st.	13 kap.	1 § 1 st.
134 § 1 st. 2 p.	14 kap.	2 § 1 st. sista p.	14 kap.	2 § 1 st. sista p.	13 kap.	2 § 1 st. sista p.
134 § 1 st. 3 p.	14 kap.	2 § 1 st.	14 kap.	2 § 1 st.	13 kap.	2 § 1 st.

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
134 § 1 st. 4 p.	14 kap.	1 § 2 st. 1 p.	14 kap.	1 § 2 st. 1 p.	13 kap.	1 § 2 st. 1 p.
134 § 1 st. 5 p.	14 kap.	1 § 2 st. 1 p.	14 kap.	1 § 2 st. 1 p.	13 kap.	1 § 2 st. 1 p.
134 § 2 st.	14 kap.	1 § 2 st. 2–3 p.	14 kap.	1 § 2 st. 3 p.	13 kap.	1 § 2 st. 2–3 p.
135 § 1 st. 1–2 p.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	13 kap.	4 § 1 st. 1 p.
135 § 1 st. 3 p.	14 kap.	3 § 1 st. 2 p.	14 kap.	3 § 1 st. 2 p.	– – –	
135 § 1 st. 4 p.	14 kap.	3 § 1 st. 3 p.	14 kap.	3 § 1 st. 3 p.	– – –	
– – –	– – –					
135 § 1 st. 5 p.	14 kap.	3 § 1 st. 4 p.	14 kap.	3 § 1 st. 4 p.	– – –	
135 § 2 st.	(14 kap.)	(4 §)	– – –		– – –	
136 § 1 st.	14 kap.	2 § 1 st. 3 p.	14 kap.	2 § 1 st. 3 p.	13 kap.	2 § 1 st. 3 p.
136 § 2 st.	14 kap.	4 §	14 kap.	4 §	13 kap.	5 §
136 § 3 st.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	13 kap.	4 § 1 st. 1 p.
137 § 1 st.	14 kap.	3 § 1 st. 6 p.	14 kap.	3 § 1 st. 6 p.	13 kap.	4 § 1 st. 3 p.
137 § 2 st.	14 kap.	3 § 3 st. 2 p.	14 kap.	3 § 3 st. 2 p.	– – –	
137 § 3 st. 1–3 p.	14 kap.	4 §	14 kap.	4 §	13 kap.	5 §
137 § 4 p.	– – –		– – –		– – –	
137 § 4 st.	(14 kap.)	(3 § 3 st. 1 p.)	14 kap.	3 § 3 st. 1 p.	13 kap.	4 § 2 st.
137 § 5 st.	14 kap.	6 § (1–)2 st.	14 kap.	6 § (1–)2 st.	13 kap.	7 § (1–)2 st.
138 §	14 kap.	5 §	14 kap.	5 §	13 kap.	6 §
139 § 1 st.	14 kap.	2 § 1 st. 1 p.	14 kap.	2 § 1 st. 1 p.	13 kap.	2 § 1 st. 1 p.
139 § 2 st.	14 kap.	2 § 3 st.	14 kap.	2 § 3 st.	13 kap.	2 § 3 st.
139 § 3 st. 1 p.	14 kap.	2 § 1 st. 2–3 p.	14 kap.	2 § 1 st. 2–3 p.	13 kap.	2 § 1 st. 2–3 p.
139 § 2–3 p.	– – –		– – –		– – –	
140 § 1 st. 1 p.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	13 kap.	7 § 1 st. 1 p.
140 § 2 p.	– – –		– – –		– – –	
140 § 3 p.	14 kap.	6 § 1 st. 2 p.	14 kap.	6 § 1 st. 2 p.	13 kap.	7 § 1 st. 2 p.
140 § 2 st.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	13 kap.	7 § 1 st. 1 p.
140 § 3 st.	14 kap.	1 § 2 st.	14 kap.	1 § 2 st.	13 kap.	1 § 2 st.
140 § 4 st.	– – –		– – –		– – –	
140 § 5 st.	14 kap.	6 § 2 st.	14 kap.	6 § 2 st.	13 kap.	7 § 2 st.
141 §	14 kap.	2 § 4 st.	14 kap.	2 § 4 st.	13 kap.	2 § 4 st.
142 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	13 kap.	7 § 4 st.
142 § 2–5 st.	– – –		– – –		– – –	
143 § 1–2 st.	14 kap.	6 § 2 st.	14 kap.	6 § 2 st.	13 kap.	7 § 2 st.
143 § 3 st.	– – –		– – –		– – –	
144 §	14 kap.	6 § 3 st.	14 kap.	6 § 3 st.	13 kap.	7 § 3 st.
145 § 1–3 st.	14 kap.	8 § 2 st. 1–2 p.	14 kap.	8 § 2 st. 1–2 p.	13 kap.	7 § 5 st. 1–2 p.
146 § 1 st.	14 kap.	10 § 1 st. 1 p.	14 kap.	10 § 1 st. 1 p.	13 kap.	9 § 1 st. 1 p.
146 § 2 st. 1 p.	– – –		– – –		– – –	
146 § 2 st. 2 p.	14 kap.	10 § 1 st. 2 p.	14 kap.	10 § 1 st. 2 p.	13 kap.	9 § 1 st. 2 p.
146 § 3 st.	14 kap.	10 § 1 st. 3 p.	14 kap.	10 § 1 st. 3 p.	13 kap.	9 § 1 st. 3 p.
146 § 3 st.	14 kap.	10 § 2 st.	14 kap.	10 § 2 st.	13 kap.	9 § 2 st.
147 § 1 mom.	14 kap.	9 §	14 kap.	9 §	13 kap.	8 §
147 § 2 mom.	14 kap.	9 §	14 kap.	9 §	13 kap.	8 §
148 § 1 st. "1" p.	14 kap.	11 §	14 kap.	11 §	13 kap.	10 §
148 § 1 st. "2" p.	– – –		– – –		– – –	
148 § 2–3 st.	– – –		– – –		– – –	
149 § 1 st.	14 kap.	12 § 1 st.	14 kap.	12 § 1 st.	13 kap.	11 §

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
149 §	2 st. 1–2 p.	14 kap.	12 § 1 st.	14 kap.	12 § 1 st.	13 kap.	11 §
149 §	2 st. 3 p.	– – –		– – –		– – –	
149 §	3 st.	14 kap.	12 § 2 st.	14 kap.	12 § 2 st.	– – –	
149 §	4 st.	– – –		– – –		– – –	
150 §		14 kap.	8 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	13 kap.	7 § 4 st.
151 §	1 st. 1 p.	(17 kap.)	(jfr 26 § 2 st. Firma L.)		(17 kap.)		(16 kap.)
151 §	1 st. 2 p.	(17 kap).	(3 §)	(17 kap.)	(3 §)	(16 kap.)	(1 § 4 st.)
151 §	2 st.	(17 kap.)	(3 §)	(17 kap.)	(3 §)	(16 kap.)	(1 § 4 st.)
152 §	1–3 st.	14 kap.	13 §	14 kap.	13 §	13 kap.	12 §
152 §	4–5 st.	– – –		– – –		– – –	
153 §		14 kap.	8 § 2 st. 2–3 p.	14 kap.	8 § 2 st. 2–3 p.	13 kap.	8 § 2 st. 2–3 p.
154 §	1–2 st.	14 kap.	13 § 1 st.	14 kap.	13 § 1 st.	13 kap.	12 § 1 st.
155 §	1 st.	14 kap.	14 § 1 st.	14 kap.	14 § 1 st.	13 kap.	13 § 1 st.
155 §	2 st.	(14 kap.)	(14 § 3 st.)	(14 kap.)	(14 § 3 st.)	(13 kap.)	(13 § 3 st.)
155 §	2 st.	(12 kap.)	(10 § 2 st.)	(12 kap.)	(10 § 2 st.)	(12 kap.)	(5 § 2 st.)
156 §	1 st.	(3 kap.)	(1 §)	(3 kap.)	(1 §)	(3 kap.)	(1 §)
156 §	2 st.	3 kap.	4 § 3 st.	3 kap.	4 § 3 st.	3 kap.	4 § 3 st.
156 §	3–4 st.	14 kap.	14 § 3–4 st.	14 kap.	14 § 3–4 st.	13 kap.	13 § 2–3 st.
157 §	1 st.	14 kap.	15 § 1 st.	14 kap.	15 § 1 st.	13 kap.	14 § 1 st.
157 §	2 st.	14 kap.	15 § 2–3 st.	14 kap.	15 § 2 st.	13 kap.	14 § 2 st.
157 §	3 st.	– – –		– – –		– – –	
158 §	1 st.	14 kap.	16 § 1 st.	14 kap.	16 § 1 st.	13 kap.	15 § 1 st.
158 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
159 §	1 st.	14 kap.	17 § 1–2 p.	14 kap.	17 § 1–2 p.	13 kap.	16 § 1–2 p.
159 §	2 st.	14 kap.	17 § 3–4 p.	14 kap.	17 § 3–4 p.	13 kap.	16 § 3–4 p.
160 §	1–3 st.	14 kap.	20 § 1–3 st.	14 kap.	20 § 1–3 st.	13 kap.	20 § 1–3 st.
161 §	1–3 st.	14 kap.	19 § 1–3 st.	14 kap.	19 § 1–3 st.	13 kap.	19 § 1–3 st.
162 §		(14 kap.)	(8 § 1 st.)	(14 kap.)	(8 § 1 st.)	(13 kap.)	(7 § 4–5 st.)
162 §		(16 kap.)		(16 kap.)		(15 kap.)	
163 §	1–2 st.	14 kap.	18 § 1 st.	14 kap.	18 § 1 st.	13 kap.	17 § 1 st.
163 §	3–5 st.	– – –		– – –		– – –	
163 §	6 st.	14 kap.	18 § 4 st.	14 kap.	18 § 4 st.	13 kap.	17 § 4 st.
163 §	7 st.	14 kap.	18 § 3 st.	14 kap.	18 § 3 st.	13 kap.	17 § 3 st.
164 §		14 kap.	18 § 4–5 st.	14 kap.	18 § 4–5 st.	13 kap.	17 § 4–5 st.
165 §		14 kap.	23 §	14 kap.	23 §	– – –	
166 §	1 mom. 1–2 st.	2 kap.	4 § 1–2 st.	2 kap.	3 § 1–2 st.	– – –	
166 §	3 st.	2 kap.	4 § 3 st. 1 p.	2 kap.	3 § 3 st. 1 p.	– – –	
166 §	2 mom. 1–2 st.	2 kap.	5 § 1–2 st.	2 kap.	4 § 1–2 st.	– – –	
166 §	3 mom. 1 st.	2 kap.	6 §	– – –		– – –	
166 §	2–3 st.	– – –		– – –		– – –	
167 §	1 st.	2 kap.	1 § 1 st. 2 p.	2 kap.	1 § 1 st. 2–3 p.	2 kap.	1 § 1 st. 2–3 p.
167 §	2 st.	2 kap.	1 § 2 st.	2 kap.	1 § 2 st.	2 kap.	1 § 2 st.
167 §	3 st.	2 kap.	1 § 1 st. 1 p.	2 kap.	1 § 1 st. 1 p.	2 kap.	1 § 1 st. 1 p.
168 §		1 kap.	6 §	1 kap.	7 §	– – –	
169 §		1 kap.	7 §	1 kap.	8 §	– – –	
170 §	1 st. 1 p.	2 kap.	7 § 1 p.	2 kap.	5 § 1 p.	2 kap.	4 § 1 p.
170 §	1 st. 2 p.	2 kap.	7 § 3 p.	2 kap.	5 § 3 p.	2 kap.	4 § 3 p.
170 §	1 st. 3 p.	2 kap.	7 § 4 p.	2 kap.	5 § 4 p.	– – –	
170 §	1 st. 4 p.	2 kap.	7 § 2 p.	2 kap.	5 § 2 p.	2 kap.	4 § 2 p.
170 §	1 st. 5 p.	2 kap.	7 § 6 p.	2 kap.	5 § 6 p.	2 kap.	4 § 6 p.

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
170 §	1 st. 6 p.	2 kap.	7 § 8 p.	2 kap.	5 § 8 p.	2 kap.	4 § 8 p.
170 §	1 st. 7 p.	2 kap.	7 §	2 kap.	5 §	– – –	
170 §	1 st. 8 p.	2 kap.	7 § 15 p.	2 kap.	5 § 14 p.	– – –	
170 §	1 st. 9 p.	2 kap.	7 § 7 o. 16 p.	2 kap.	5 § 7 p.	2 kap.	4 § 7 p.
170 §	1 st. 10 p.	2 kap.	7 § 17 p.	2 kap.	5 § 15 p.	– – –	
170 §	1 st. 11 p.	– – –		– – –		– – –	
170 §	1 st. 12 p.	2 kap.	7 § 9 p.	2 kap.	5 § 9 p.	– – –	
170 §	1 st. 13 p.	2 kap.	7 § 18 p.	2 kap.	5 § 16 p.	– – –	
170 §	1 st. 14 p.	2 kap.	7 § 10 p.	2 kap.	5 § 10 p.	– – –	
170 §	1 st. 15 p.	2 kap.	7 § 19 p.	2 kap.	5 § 17 p.	– – –	
170 §	1 st. 16 p.	2 kap.	7 § 14 p.	2 kap.	5 § 13 p.	– – –	
170 §	1 st. 17 p.	2 kap.	7 § 20 p.	2 kap.	5 § 18 p.	– – –	
170 §	1 st. 18 p.	2 kap.	7 § 21 p.	2 kap.	5 § 19 p.	– – –	
170 §	2 st.	17 kap.	2 § 1 st.	17 kap.	1 § 3 st.	16 kap.	1 § 2 st.
170 §	3 st.	2 kap.	7 § 6 p.	2 kap.	5 § 6 p.	2 kap.	4 § 6 p.
170 §	4 st.	– – –		– – –		– – –	
171 §	1 st.	17 kap.	1 § 1 st. 2–3 p.	17 kap.	1 § 1 st. 2–3 p.	– – –	
171 §	2 st.	17 kap.	1 § 2 st.	17 kap.	1 § 2 st.	16 kap.	1 § 1 st. 2 p.
171 §	3 st.	17 kap.	2 § 2 st.	17 kap.	2 §	16 kap.	1 § 3 st.
172 §		2 kap.	3 §	2 kap.	2 § 3 st.	– – –	
173 §	1 st. 1 p.	2 kap.	8 § 1 st. 1–2 p.	2 kap.	6 § 1–2 st.	– – –	
173 §	1 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
173 §	1 st. 3–9 p.	2 kap.	8 § 1 st. 3–9 p.	2 kap.	6 § 1 st. 3–9 p.	– – –	
173 §	2 st.	2 kap.	8 § 2 st.	2 kap.	2 §	– – –	
173 §	3 st.	2 kap.	8 § 4 st.	2 kap.	4 §	– – –	
174 §	1 st. 1 p.	2 kap.	7 § 11 p.	– – –		– – –	
174 §	1 st. 2 p.	2 kap.	7 § 5 p.	2 kap.	5 § 5 p.	– – –	
174 §	1 st. 3 p.	– – –		– – –		– – –	
174 §	2 st.	11 kap.	1 § 1 st. 1 p.	11 kap.	1 § 1 st. 1 p.	11 kap.	1 § 1 st. 1 p.
174 §	3 st.	12 kap.	1 § 2 st.	12 kap.	1 § 2 st.	12 kap.	1 § 2 st.
175 §	1 st. 1 p.	2 kap.	9 § 1 st.	2 kap.	7 § 1 st.	2 kap.	3 § 1 st.
175 §	1 st. 1 p.	2 kap.	9 § 1 st.	2 kap.	8 § 1 st.	2 kap.	5 §
175 §	1 st. 2–3 p.	– – –		– – –		– – –	
175 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
176 §		2 kap.	10 § 4 st.	2 kap.	9 §	– – –	
177 §		2 kap.	10 § 2 st.	2 kap.	8 § 2 st.	2 kap.	5 § 1 st.
178 §	1 st.	2 kap.	14 § 5 st. 1 p.	2 kap.	13 § 5 st. 1 p.	– – –	
178 §	2 st.	2 kap.	14 § 5 st. 1 p.	2 kap.	13 § 5 st. 1 p.	– – –	
179 §		2 kap.	10 § 3 st.	2 kap.	8 § 3 st.	2 kap.	5 § 2 st.
180 §	1 st.	2 kap.	12 § 2 st.	2 kap.	11 § 2 st.	2 kap.	7 § 3 st.
180 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
181 §	1 st.	2 kap.	12 § 4 st. (delvis)	2 kap.	11 § 4 st. (delvis)	2 kap.	7 § 4 st.
181 §	2 st.		13 § 6 st.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	8 § 5 st.
181 §	3 st.	(9 kap.)	(11 § 2 st. 3 p.)	(2 kap.)	(11 § 2 st. 3 p.)	(9 kap.)	(11 § 2 st. 3 p.)
181 §	4 st.		13 § 2 st.	2 kap.	12 § 2 st.	– – –	
181 §	5 st.		13 § 2 st.	2 kap.	12 § 2 st.	– – –	
181 §	6 st.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	13 § 6 st.
181 §	6 st.	(9 kap.)	(11 § 2 st. 3 p.)	(9 kap.)	(11 § 2 st. 3 p.)	(9 kap.)	(11 § 2 st. 3 p.)
182 §	1 st. 1 p.	2 kap.	12 § 1 st.	2 kap.	11 § 1 st.	2 kap.	7 § 1 st.
182 §	1 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
182 §	2 st.	2 kap.	13 § 4 st.	2 kap.	12 § 3 st.	2 kap.	8 § 3 st.

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
183 § 1 st.	2 kap.	13 § 5 st.	2 kap.	12 § 4 st.	2 kap.	8 § 4 st.
183 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
183 § 3 st.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	12 § 5 st.	1 kap.	12 § 5 st.
184 § 1 p.	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	12 § 5 st.
184 § 2 p.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	12 § 4 st.	2 kap.	12 § 4 st.
185 §	2 kap.	13 § 6 st.	2 kap.	12 § 5 st.	2 kap.	12 § 5 st.
186 §	2 kap.	14 § 4 st.	2 kap.	13 § 4 st.	– – –	
187 § 1 st.	2 kap.	19 § 1 st.	2 kap.	18 § 1 st.	2 kap.	13 § 1 st.
187 § 2 st.	2 kap.	19 § 2 st. 1 p.	2 kap.	18 § 2 st. 1 p.	2 kap.	13 § 2 st. 1 p.
188 § 1 st.	2 kap.	19 § 2 st. 2 p.	2 kap.	18 § 2 st. 2 p.	2 §	13 § 2 st. 2 p.
188 § 2 st.	2 kap.	19 § 3 st.	2 kap.	18 § 3 st.	2 kap.	13 § 3 st.
188 § 3 st.	– – –		– – –		– – –	
189 §	– – –		– – –		– – –	
190 §	2 kap.	14 § 5 st. 2 p.	2 kap.	13 § 5 st. 2 p.	– – –	
191 § 1 st.	2 kap.	14 § 1 st.	2 kap.	13 § 1 st.	2 kap.	9 § 1 st.
191 § 2 st. 2 p.	10 kap.	1 § 5 st. 3 p.	10 kap.	4 § 5 st.	– – –	
191 § 3–6 st.	– – –		– – –		– – –	
191 a §	17 kap.	2 § 2 st.	17 kap.	2 §	16 kap.	1 § 3 st.
192 § 1 mom. 1 st.	2 kap.	18 §	2 kap.	17 §	– – –	
192 § 1 mom. 2 st. 1 p.	2 kap.	14 § 4 st. 2 p.	2 kap.	13 § 4 st. 2 p.	– – –	
192 § 1 mom. 2 st. 2 p.	2 kap.	15 § 2 st.	2 kap.	14 § 2 st.	2 kap.	10 § 2 st.
192 § 1 mom. 3 st.	2 kap.	15 § 1 st.	2 kap.	14 § 1 st.	2 kap.	10 § 1 st.
192 § 1 mom. 4 st.	2 kap.	17 § 1 st.	2 kap.	16 § 1 st.	2 kap.	12 § 1 st.
192 § 2 mom.	– – –		– – –		– – –	
193 §	12 kap.	4 §	12 kap.	4 §	– – –	
194 §	(12 kap.)	(9 §)	(12 kap.)	(9 §)	(12 kap.)	(4 §)
195 § 1 mom. 1 st.	12 kap.	1 § 1 st.	12 kap.	1 § 1 st.	12 kap.	1 § 1 st.
195 § 1 mom. 2 st.	12 kap.	2 § 3 st.	12 kap.	2 § 3 st.	12 kap.	2 § 2 st.
195 § 2 mom. 1–2 st.	12 kap.	10 § 1 st.	12 kap.	10 § 1 st.	12 kap.	5 § 1 st.
195 § 2 mom. 3 st.	12 kap.	10 § 2 st.	12 kap.	10 § 2 st.	12 kap.	5 § 2 st.
196 § 1 st.	12 kap.	3 § 1 st.	12 kap.	3 § 1 st.	12 kap.	3 § 1 st.
196 § 2 st.	12 kap.	(11 §)	(12 kap.)	(11 §)	(12 kap.)	(6 §)
196 § 3 st.	9 kap.	19 §	9 kap.	19 §	9 kap.	16 §
197 §	13 kap.	1 §	13 kap.	1 §	– – –	
198 §	13 kap.	2 §	13 kap.	2 §	– – –	
199 §	13 kap.	3 §	13 kap.	3 §	– – –	
200 §	13 kap.	4 §	13 kap.	4 §	– – –	
201 §	13 kap.	5 §	13 kap.	5 §	– – –	
202 §	13 kap.	6 §	13 kap.	6 §	– – –	
203 § 1–3 st.	13 kap.	7 §	13 kap.	7 §	– – –	
203 § 4 st.	13 kap.	7 §	– – –		– – –	
204 § 1 mom. 1 st.	8 kap.	2–3, 6 §	8 kap.	2–4, 7 §	8 kap.	2–4, 6 §
204 § 1 mom. 1 st.	8 kap.	9–15 §	8 kap.	10–16 §	8 kap.	8–14 §
204 § 1 mom. 1 st.	12 kap.	11 §	12 kap.	11 §	12 kap.	6 §
204 § 1 mom. 1 st.	8 kap.	1 § 3 st. 1 p.	8 kap.	1 § 3 st. 1 p.	8 kap.	1 § 3 st. 1 p.
204 § 1 mom. 1 st.	3 kap.	4 §	8 kap.	5 §	– – –	
204 § 1 mom. 1 st.	17 kap.	3 §	17 kap.	3 §	16 kap.	1 § 4 st.
204 § 1 mom. 2 st.	8 kap.	5 § 1–2 st.	8 kap.	5 § 1–2 st.	– – –	
204 § 2 mom.	9 kap.	21 § 1 st.	9 kap.	21 § 1 st.	9 kap.	18 § 1 st.
204 § 3 mom.	8 kap.	16 §	8 kap.	17 §	8 kap.	15 §
205 §	(11 kap.)		(11 kap.)		(11 kap.)	

FRL	Utredningsförslaget	Departementsförslaget	ABL
206 §	(10 kap.)	(10 kap.)	(10 kap.)
207 §	9 kap. 1 § 1 st.	9 kap. 1 § 1 st.	9 kap. 1 § 1 st.
208 § 1 p.	(9 kap.) (12 § 1 st.)	(9 kap.) (12 § 1 st.)	(9 kap.) (12 § 1 st.)
208 § 2 p.	10 kap. 13 §	10 kap. 13 §	10 kap. 12 §
209 § 1 st.	9 kap. 3 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.
209 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.
209 § 3 st.	9 kap. 3 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.	9 kap. 3 § 2 st.
210 § 1 st.	9 kap. 11 § 1 st.	9 kap. 11 § 1 st.	9 kap. 11 § 1 st.
210 § 2 st.	– – –	– – –	– – –
210 § 3 st.	– – –	– – –	– – –
210 § 4 st.	9 kap. 11 § 2 st.	9 kap. 11 § 2 st.	9 kap. 11 § 2 st.
210 § 5 st.	9 kap. 11 § 3 st.	9 kap. 11 § 3 st.	9 kap. 11 § 3 st.
211 § 1 st. 1–2 p.	9 kap. 2 § 1–2 st.	9 kap. 2 § 1 st.	9 kap. 2 § 1 st.
211 § 1 st. 3–4 p.	9 kap. 13 § 1 st.	9 kap. 13 § 1 st.	9 kap. 13 § 1 st.
211 § 2 st.	9 kap. 2 § 1 st.	9 kap. 2 § 1 st.	9 kap. 2 § 1 st.
211 § 2 st.	9 kap. 13 § 2 st.	9 kap. 13 § 2 st.	9 kap. 13 § 2 st.
212 §	9 kap. 2 § 1 st.	9 kap. 2 § 1 st.	9 kap. 2 § 1 st.
213 § 1 st.	9 kap. 5 § 1 st. 1 p.	9 kap. 5 § 1 st. 1 p.	9 kap. 5 § 1 st. 1 p.
213 § 2 st.	9 kap. 9 § 4 st.	9 kap. 9 § 4 st.	9 kap. 9 § 4 st.
213 § 3 st.	9 kap. 7 §	9 kap. 7 §	9 kap. 7 §
214 § 1 o. 3 st.	9 kap. 6 §	9 kap. 6 §	9 kap. 6 §
214 § 2 st. 1 p.	9 kap. 6 §	9 kap. 6 §	9 kap. 6 §
214 § 2–3 p.	(9 kap.) (8 § 2 p.)	(9 kap.) (8 § 2 p.)	(9 kap.) (8 § 2 p.)
215 § 1 st.	9 kap. 4 § 1–2 p.	9 kap. 4 § 1–2 p.	9 kap. 4 § 1–2 p.
215 § 2 st. 1 p.	9 kap. 8 § 1 p.	9 kap. 8 § 1 p.	9 kap. 8 § 1 p.
215 § 2 st. 2 p.	9 kap. 9 § 1 st. 1 p.	9 kap. 9 § 1 st. 1 p.	9 kap. 9 § 1 st. 1 p.
215 § 3 st. 1 p.	– – –	– – –	– – –
215 § 3 st. 2 p.	9 kap. 9 § 1 st. 2 p.	9 kap. 9 § 1 st. 2 p.	9 kap. 9 § 1 st. 2 p.
215 § 4 st.	9 kap. 9 § 1 st. 3 p.	9 kap. 9 § 1 st. 3 p.	9 kap. 9 § 1 st. 3 p.
215 § 5 st.	9 kap. 9 § 1 st. 4 p.	9 kap. 9 § 1 st. 4 p.	9 kap. 9 § 1 st. 4 p.
216 § 1 st.	9 kap. 9 § 3 st.	9 kap. 9 § 3 st.	9 kap. 9 § 3 st.
216 § 2 st.	– – –	– – –	– – –
216 § 3 st.	9 kap. 10 § 2 p.	9 kap. 10 § 2 p.	9 kap. 10 § 2 p.
216 § 4 st.	– – –	– – –	– – –
217 § 1 st.	9 kap. 8 § 2 p.	9 kap. 8 § 2 p.	9 kap. 8 § 2 p.
217 § 2 st.	– – –	– – –	– – –
218 § 1 st.	9 kap. 5 § 2 st. 1–3 p.	9 kap. 5 § 2 st. 1–3 p.	9 kap. 5 § 2 st. 1–3 p.
218 § 2 st.	9 kap. 5 § 3 st. 2–4 p.	9 kap. 5 § 3 st. 2–4 p.	9 kap. 5 § 3 st. 2–4 p.
218 § 3 st.	– – –	– – –	– – –
219 § 1–2 st.	9 kap. 12 § 1 st.	9 kap. 12 § 1 st.	9 kap. 12 § 1 st.
219 § 3–4 st.	9 kap. 12 § 2–3 st.	9 kap. 12 § 2–3 st.	9 kap. 12 § 2–3 st.
220 § 1 st.	16 kap. 5 § 1 st. 1 p.	16 kap. 5 § 1 st. 1 p.	15 kap. 5 § 1 st. 1 p.
220 § 2 st.	16 kap. 5 § 3 st.	16 kap. 5 § 3 st.	15 kap. 5 § 3 st.
220 § 3 st.	16 kap. 5 § 4 st.	16 kap. 5 § 4 st.	15 kap. 5 § 4 st.
220 § 4 st.	16 kap. 5 § 5 st.	16 kap. 5 § 5 st.	15 kap. 5 § 5 st.
221 §	16 kap. 5 § 2 st.	16 kap. 5 § 2 st.	15 kap. 5 § 2 st.
222 § 1 st.	16 kap. 5 §	16 kap. 5 § 1 st.	15 kap. 5 § 1 st.
222 § 2 st.	16 kap. 6 § 1 st. 1 o. 3 p.	16 kap. 6 § 1 st. 1 o. 3 p.	15 kap. 6 § 1 st. 1 o. 3 p.
222 § 3 st.	16 kap. 6 § 1 st. 4 p.	16 kap. 6 § 1 st. 4 p.	15 kap. 6 § 1 st. 4 p.
222 § 4 st.	16 kap. 6 § 1 st.	16 kap. 1 §	15 kap. 1 §

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
223 §		16 kap.	6 § 2 st.	16 kap.	6 § 2 st.	15 kap.	6 § 2 st.
224 §	1 st.	– – –		– – –		– – –	
224 §	2 st.	16 kap.	5 § 2 st. 2–3 p.	16 kap.	5 § 2 st. 2–3 p.	16 kap.	5 § 2 st. 2–3 p.
225 §	1 st.	9 kap.	14 § 3 p.	9 kap.	14 § 3 p.	– – –	
225 §	2 st.	9 kap.	13 § 2 st.	9 kap.	13 § 2 st.	9 kap.	13 § 2 st.
226 §		8 kap.	7 § 1 p.	8 kap.	8 § 1 p.	– – –	
227 §		8 kap.	7 § 2–3 p.	8 kap.	8 § 2–3 p.	– – –	
227 §		9 kap.	16 §	9 kap.	17 §	9 kap.	14 § 3 p.
228 §		9 kap.	18 §	9 kap.	18 §	– – –	
229 §	1 mom. 1 st.	9 kap.	20 § 1 st.	9 kap.	20 § 1 st.	9 kap.	17 §
229 §	2 st.	9 kap.	20 § 2 st.	9 kap.	20 § 2 st.	9 kap.	17 §
229 §	3 st.	9 kap.	20 § 3 st. 1–2 p.	9 kap.	20 § 3 st. 1–2 p.	9 kap.	17 §
229 §	2 mom. 1, 2 st.	9 kap.	20 § 4 st. 3 o. 1 p.	9 kap.	20 § 4 st. 3 o. 1 p.	9 kap.	17 §
230 §		– – –		– – –		– – –	
231 §	1 st.	– – –		– – –		– – –	
231 §	2 st. 1 p.	9 kap.	15 §	9 kap.	15 §	– – –	
231 §	2 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
232 §	1 st. 1 p.	14 kap.	1 § 1 st.	14 kap.	1 § 1 st.	13 kap.	1 § 1 st.
232 §	1 st. 2 p.	14 kap.	1 § 2 st. 1–2 p.	14 kap.	1 § 2 st. 1–2 p.	13 kap.	1 § 2 st. 1–2 p.
232 §	1 st. 3 p.	– – –		– – –		– – –	
232 §	2 st.	14 kap.	1 § 2 st. 3 p.	14 kap.	1 § 2 st. 3 p.	13 kap.	1 § 2 st. 3 p.
233 §	1 st. 1 p.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	13 kap.	4 § 1 st. 1 p.
233 §	1 st. 2 p.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	14 kap.	3 § 1 st. 1 p.	13 kap.	4 § 1 st. 1 p.
233 §	1 st. 3 p.	14 kap.	3 § 1 st. 2 p.	14 kap.	3 § 1 st. 2 p.	– – –	
233 §	1 st. 4 p.	14 kap.	3 § 1 st. 3 p.	14 kap.	3 § 1 st. 3 p.	– – –	
233 §	1 st. 5 p.	14 kap.	3 § 1 st. 4 p.	14 kap.	3 § 1 st. 4 p.	– – –	
233 §	1 st. 6 p.	14 kap.	3 § 3 st. 2 p.	14 kap.	3 § 3 st. 2 p.	– – –	
233 §	1 st. 6 p.	(14 kap.)	(4 § 1 st.)	(14 kap.)	(4 § 1 st.)	(13 kap.)	(5 §)
233 §	2 st.	14 kap.	(4 § 1 st.)	14 kap.	(4 § 1 st.)	(13 kap.)	(5 §)
234 §	1 st.	14 kap.	3 § 1 st. 6 p.	14 kap.	3 § 1 st. 6 p.	13 kap.	4 § 1 st. 3 p.
234 §	2 st.	14 kap.	3 § 3 st. 2 p.	14 kap.	3 § 3 st. 2 p.	– – –	
234 §	3 st.	14 kap.	4 §	14 kap.	4 §	13 kap.	5 §
234 §	4 st.	14 kap.	3 § 3 st. 1 p.	14 kap.	3 § 3 st. 1 p.	13 kap.	4 § 2 st.
234 §	5 st.	14 kap.	(6 § 3 st.)	– – –		– – –	
235 §		14 kap.	5 §	14 kap.	5 §	13 kap.	6 §
236 §	1 st. 1–2 p.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	13 kap.	7 § 1 st. 1 p.
236 §	1 st. 3 p.	14 kap.	6 § 1 st. 3 p.	14 kap.	6 § 1 st. 3 p.	13 kap.	7 § 1 st. 3 p.
236 §	2 st.	14 kap.	6 § 2 st.	14 kap.	6 § 2 st.	13 kap.	7 § 2 st.
236 §	3 st.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	14 kap.	6 § 1 st. 1 p.	13 kap.	7 § 1 st. 1 p.
236 §	3 st.	14 kap.	1 § 2 st. 2–3 p.	14 kap.	1 § 2 st. 2–3 p.	13 kap.	1 § 2 st. 2–3 p.
236 §	4 st.	– – –		– – –		– – –	
236 §	5 st.	(14 kap.)	(7 § 1 st.)	(14 kap.)	(7 § 1 st.)	– – –	
237 §	1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	13 kap.	7 § 4 st.
237 §	2 st. 1 p.	14 kap.	8 § 2 st. 1 p.	14 kap.	8 § 2 st. 1 p.	13 kap.	7 § 5 st. 1 p.
237 §	2 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
237 §	3 st.	14 kap.	8 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	13 kap.	7 § 4 st.
237 §	4 st.	– – –		– – –		– – –	
237 §	5 st.	14 kap.	8 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	13 kap.	7 § 4 st.
238 §	1–2 st.	14 kap.	6 § 2 st.	14 kap.	6 § 2 st.	13 kap.	7 § 2 st.
238 §	3 st.	14 kap.	6 § 3 st.	14 kap.	6 § 3 st.	13 kap.	7 § 3 st.
239 §		14 kap.	6 § 3 st.	14 kap.	6 § 3 st.	13 kap.	7 § 3 st.

FRL	Utredningsförslaget	Departementsförslaget	ABL
240 § 1–2 st.	14 kap. 8 § 2 st. 1–2 p.	14 kap. 8 § 2 st. 1–2 p.	13 kap. 7 § 5 st. 1–2 p.
240 § 3 st.	– – –	– – –	– – –
241 § 1 st.	14 kap. 10 § 1 st. 1 p.	14 kap. 10 § 1 st. 1 p.	13 kap. 9 § 1 st. 1 p.
241 § 2 st. 1 p.	– – –	– – –	– – –
241 § 2 p.	14 kap. 10 § 1 st. 2 p.	14 kap. 10 § 1 st. 2 p.	13 kap. 9 § 1 st. 2 p.
241 § 3 st.	14 kap. 10 § 1 st. 3 p.	14 kap. 10 § 1 st. 3 p.	13 kap. 9 § 1 st. 3 p.
242 §	14 kap. 9 §	14 kap. 9 §	13 kap. 8 §
243 § 1 st. "1" p.	14 kap. 11 §	14 kap. 11 §	13 kap. 10 §
243 § 1 st. "2" p.	– – –	– – –	– – –
243 § 2–3 st.	– – –	– – –	– – –
244 § 1 st.	14 kap. 12 § 1 st.	14 kap. 12 § 1 st.	13 kap. 11 §
244 § 2–3 st.	14 kap. 12 § 1–2 st.	14 kap. 12 § 1–2 st.	13 kap. 11 §
244 § 4 st.	(14 kap.) (23 §)	(14 kap.) (23 §)	– – –
245 §	14 kap. 8 § 1 st.	14 kap. 8 § 1 st.	13 kap. 7 § 4 st.
246 § 1 st.	(26 § 2 st. Firma L.)	– – –	– – –
246 § 2 st.	17 kap. 3 §	17 kap. 3 §	16 kap. 8 § 4 st.
247 § 1–3 st.	14 kap. 13 §	14 kap. 13 §	13 kap. 12 §
247 § 4–5 st.	– – –	– – –	– – –
248 §	14 kap. 8 § 2 st. 3 p.	14 kap. 8 § 2 st. 3 p.	13 kap. 7 § 5 st. 3 p.
248 §	14 kap. 15 § 1 st.	– – –	– – –
249 § 1 st.	14 kap. 13 § 1 st.	14 kap. 13 § 1 st.	13 kap. 12 § 1 st.
249 § 2 st.	– – –	– – –	– – –
250 § 1 st.	14 kap. 14 § 1 st.	14 kap. 14 § 1 st.	13 kap. 13 § 1 st.
250 § 2 st.	(14 kap.) (14 § 3 st.)	(14 kap.) (14 § 3 st.)	13 kap. 13 § 2 st.
250 § 2 st.	(12 kap.) (10 § 2 st.)	(12 kap.) (10 § 2 st.)	(12 kap.) (5 § 2 st.)
251 §	14 kap. 14 § 2–4 st.	14 kap. 14 § 2–4 st.	13 kap. 13 § 2–3 st.
252 § 1–2 st.	14 kap. 15 § 1–3 st.	14 kap. 15 § 1–2 st.	13 kap. 14 § 1–2 st.
252 § 3 st.	– – –	– – –	– – –
253 § 1 st.	14 kap. 16 § 1 st.	14 kap. 16 § 1 st.	13 kap. 15 § 1 st.
253 § 2 st.	– – –	– – –	– – –
254 § 1 st.	14 kap. 17 § 1–2 p.	14 kap. 17 § 1–2 p.	13 kap. 16 § 1–2 p.
254 § 2 st.	14 kap. 17 § 3–4 p.	14 kap. 17 § 3–4 p.	13 kap. 16 § 3–4 p.
255 § 1–3 st.	14 kap. 20 § 1–3 st.	14 kap. 20 § 1–3 st.	13 kap. 20 § 1–3 st.
256 § 1–3 st.	14 kap. 19 § 1–3 st.	14 kap. 19 § 1–3 st.	13 kap. 19 § 1–3 st.
257 §	14 kap. 22 §	14 kap. 22 §	– – –
258 § 1 mom. 1–2 st.	(14 kap.) (8 § 1 st.)	(14 kap.) (8 § 1 st.)	(13 kap.) (7 § 1 st.)
258 § 1 mom. 1–2 st.	(16 kap.) (1, 4 §§)	(16 kap.) (1, 4 §§)	(15 kap.) (1, 4 §§)
258 § 1 mom. 2 st. 1–2 p.	(14 kap.) (8 § 2 st. 2 p.)	(14 kap.) (8 § 2 st.)	(13 kap.) (7 § 2 st.)
258 § 1 mom. 2 st. 1–2 p.	16 kap. 2 § 1 st.	16 kap. 2 § 1 st.	15 kap. 2 § 1 st.
259 § 1 o. 3 st.	14 kap. 18 § 1 st.	14 kap. 18 § 1 st.	13 kap. 17 § 1 st.
259 § 2 o. 4 st.	– – –	– – –	– – –
259 § 5 st. 1 p.	14 kap. 18 § 4 st.	14 kap. 18 § 4 st.	13 kap. 17 § 4 st.
259 § 5 st. 2–3 p.	– – –	– – –	– – –
259 § 6 st.	14 kap. 18 § 3 st. 2 p.	14 kap. 18 § 3 st. 2 p.	13 kap. 17 § 3 st. 2 p.
260 § 1 st.	14 kap. 18 § 4 o. 5 st.	14 kap. 18 § 4–5 st.	13 kap. 17 § 4–5 st.
260 § 2 st.	14 kap. 8 § 1 st.	14 kap. 8 § 1 st.	13 kap. 7 § 4 st.
260 § 3 st.	14 kap. 18 § 4 st.	14 kap. 18 § 4 st.	13 kap. 17 § 4 st.
260 § 4 st.	14 kap. 18 § 5 st.	14 kap. 18 § 5 st.	13 kap. 17 § 5 st.
261 § 1–2 st.	14 kap. 23 §	14 kap. 23 §	– – –
262 § 1 mom. 1 st. 1 p.	7 kap. 1 § 1 st. 2 p.	7 kap. 1 § 1 st. 2 p.	– – –

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
262 § 1 mom. 1 st. 2 p.	7 kap.	1 § 1 st. 1 p.	7 kap.	1 § 1 st. 1 p.	– – –	
262 § 1 mom. 1 st. 3 p.	7 kap.	1 § 1 st. 4 p.	7 kap.	1 § 1 st. 4 p.	– – –	
262 § 1 mom. 2 st.	7 kap.	1 § 2 st.	7 kap.	1 § 2 st.	– – –	
262 § 2 mom.	7 kap.	1 § 3 st.	7 kap.	1 § 3 st.	– – –	
263 § 7 p.	7 kap.	2 §	7 kap.	2 §	– – –	
264 § 1 mom.	7 kap.	3 § 1–2 st.	7 kap.	3 § 1–2 st.	– – –	
264 § 2 mom.	7 kap.	3 § 3–4 st.	7 kap.	3 § 3–4 st.	– – –	
264 § 3 mom.	7 kap.	3 § 5 st.	7 kap.	3 § 5 st.	– – –	
265 § 1 mom.	7 kap.	4 § 1–4 st.	7 kap.	4 § 1–4 st.	– – –	
265 § 2 mom.	7 kap.	4 § 5 st.	7 kap.	4 § 5 st.	– – –	
266 §	– – –		– – –		– – –	
267 §	7 kap.	5 §	7 kap.	5 §	– – –	
268 §	7 kap.	6 §	7 kap.	6 §	– – –	
269 §	7 kap.	7 §	7 kap.	7 §	– – –	
270 §	7 kap.	8 §	7 kap.	8 §	– – –	
271 §	– – –		– – –		– – –	
272 § 1 st.	12 kap.	6 §	12 kap.	6 §	– – –	
272 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
273 § 1 mom. 1 st.	12 kap.	7 § 1 st.	12 kap.	7 § 1 st.	– – –	
273 § 1 mom. 2–3 st.	12 kap.	8 §	12 kap.	8 §	– – –	
273 § 2 mom. 1, 3 st.	12 kap.	7 § 2, 3 st.	12 kap.	7 § 2, 3 st.	– – –	
273 § 2 mom. 2 st.	12 kap.	8 §	12 kap.	8 §	– – –	
274 §	7 kap.	9 §	7 kap.	9 §	– – –	
275 §	7 kap.	10 §	7 kap.	10 §	– – –	
276 § 1 st.	7 kap.	11 § 1–3 st.	7 kap.	11 §	– – –	
276 § 2 st.	7 kap.	11 § 4 o. 5 st.	7 kap.	12 §	– – –	
277 §	– – –		– – –		– – –	
278 §	7 kap.	12 §	7 kap.	13 §	– – –	
279 § 1 mom. 1 st.	8 kap.	17 § 1 st. 1 p.	8 kap.	18 § 1 st. 1 p.	– – –	
279 § 1 mom. 2 st.	8 kap.	17 § 2 st.	8 kap.	18 § 2 st.	– – –	
279 § 2 mom.	8 kap.	17 § 3 st.	8 kap.	18 § 3 st.	– – –	
280 §	19 kap.	1 §	19 kap.	1 § 2 st.	– – –	
281 §	19 kap.	3 § 2 o. 3 st.	19 kap.	3 § 2–4 st.	– – –	
282 § 1 mom.	19 kap.	4 §	19 kap.	4 §	– – –	
282 § 2 mom. 1 st.	19 kap.	5 § 1 st.	19 kap.	5 § 1 st.	– – –	
282 § 2 mom. 2 st. 1 p.	19 kap.	5 § 1 st.	19 kap.	5 § 1 st.	– – –	
282 § 2 mom. 2 st. 2 p.	19 kap.	5 § 2 st.	19 kap.	5 § 2 st.	– – –	
282 § 3 mom.	19 kap.	6 §	19 kap.	6 §	– – –	
283 §	19 kap.	3 § 1 st.	19 kap.	3 § 1 st.	– – –	
284 §	19 kap.	7 §	19 kap.	7 §	– – –	
285 § 1, 3 st.	10 kap.	2 § 1, 3 st.	10 kap.	2 § 1, 2 st.	– – –	
285 § 2 st.	10 kap.	2 § 2 st. 1 p.	10 kap.	6 § 2 st.	10 kap.	5 § 2 st.
286 §	19 kap.	8 §	19 kap.	8 §	– – –	
286 a §	11 kap.	1 § 3 st.	11 kap.	1 § 4 st.	– – –	
287 § 1–2 mom.	19 kap.	9 § 1–2 st.	19 kap.	9 §	– – –	
287 § 3 mom. (upphävd 1980: 169)	– – –		– – –		– – –	
287 a § 1 p.	19 kap.	10 § 1 st.	19 kap.	10 §	– – –	
287 a § 2 p.	19 kap.	10 § 2 st.	– – –		– – –	
288 § 1 mom.	19 kap.	11 § 1 st.	19 kap.	11 § 1 st.	– – –	
288 § 2 mom. 1–2 p.	19 kap.	11 § 2 st. 1–2 p.	19 kap.	11 § 2 st. 1–2 p.	– – –	

FRL	Utredningsförslaget	Departementsförslaget	ABL
288 § 3 p.	19 kap. 11 § 3 st.	19 kap. 11 § 3 st.	– – –
288 § 4–5 p.	19 kap. 11 § 3 st. 3–4 p.	19 kap. 11 § 2 st. 3–4 p.	– – –
288 § 3 mom.	19 kap. 11 § 3 st.	19 kap. 11 § 3 st.	– – –
288 § 4–5 mom.	19 kap. 2 §	19 kap. 2 §	– – –
289 §	21 kap. 2 § 3 st.	21 kap. 2 § 3 st.	– – –
290 § 1 mom. 1 st. 1 p.	14 kap. 7 § 1 st.	14 kap. 7 § 1 st.	– – –
290 § 1 mom. 1 st. 2–3 p.	14 kap. 7 § 2 st.	14 kap. 7 § 2 st.	– – –
290 § 1 mom. 2 st.	14 kap. 7 § 3 st.	14 kap. 7 § 3 st.	– – –
290 § 2 mom. 1 st.	19 kap. 13 §	19 kap. 14 §	– – –
290 § 2 mom. 2 st.	– – –	– – –	– – –
291 § 1 st. 1 p.	(14 kap.) (20 § 1 st.)	(14 kap.) (20 § 1 st.)	(13 kap.) (20 § 1 st.)
291 § 1 st. 2 p.	14 kap. 21 § 1 st.	14 kap. 21 § 1 st.	– – –
291 § 2–4 st.	14 kap. 21 § 2–4 st.	14 kap. 21 § 2–4 st.	– – –
292 §	19 kap. 14 § 1–2 p.	19 kap. 15 §	– – –
293 §	19 kap. 15 §	19 kap. 16 §	– – –
294 §	19 kap. 16 §	19 kap. 17 §	– – –
295 § 1 mom. 1 p.	15 kap. 1 § 1 st. 1 p.	15 kap. 1 § 1 st. 1 p.	– – –
295 § 1 mom. 2 st. 2 p.	(15 kap.) (3 §)	(15 kap.) (3 §)	– – –
295 § 2 mom. 1 st.	15 kap. 1 § 1 st.	15 kap. 1 § 1 st.	– – –
295 § 2 mom. 2 st. 1 o. 3 p.	15 kap. 2 §	15 kap. 2 §	– – –
295 § 2 mom. 2 st. 2 p.	– – –	– – –	– – –
295 § 3 mom. 1–2 st.	15 kap. 3 § 1–2 st.	15 kap. 3 § 1–2 st.	– – –
295 § 3 mom. 3 st.	15 kap. 4 § 2 st.	15 kap. 4 § 2 st.	– – –
295 § 3 mom. 4 st.	15 kap. 5 §	15 kap. 5 §	– – –
295 § 4 mom.	15 kap. 6 §	15 kap. 6 §	– – –
295 § 5 mom.	15 kap. 7 §	15 kap. 7 §	– – –
296 § 1 mom.	14 kap. 25 § 1–2 st.	14 kap. 25 § 1–2 st.	– – –
296 § 2 mom. 1 st.	14 kap. 25 § 3 st. 3 p.	14 kap. 25 § 3 st. 3 p.	– – –
296 § 2 mom. 2 st.	14 kap. 25 § 3 st. 1–2 p.	14 kap. 25 § 3 st. 1–2 p.	– – –
297 § 1 mom.	14 kap. 26 §	14 kap. 26 §	– – –
297 § 2 mom.	14 kap. 27 § 1 st.	14 kap. 27 § 1 st.	– – –
297 § 3 mom.	14 kap. 27 § 2 st.	14 kap. 27 § 2 st.	– – –
298 § 1–2 st.	14 kap. 28 §	14 kap. 28 §	– – –
298 § 3 st.	(14 kap.) (23 §)	(14 kap.) (23 §)	– – –
299 §	14 kap. 24 §	14 kap. 24 §	– – –
300 §	7 kap. 13 §	7 kap. 14 §	– – –
301 §	7 kap. 14 §	7 kap. 15 §	– – –
302 § 1 p.	7 kap. 15 § 1 p.	7 kap. 16 §	– – –
302 § 2–3 p.	7 kap. 15 § 2–3 st.	– – –	– – –
303 §	– – –	– – –	– – –
304 § 1 mom. 1 st.	20 kap. 3 § 1 st. 1–2 p.	20 kap. 4 § 1 st. 1–2 p.	18 kap. 4 § 1 st. 1–2 p.
304 § 1 mom. 2 st.	20 kap. 3 § 1 st. 3–4 p.	20 kap. 4 § 1 st. 3–4 p.	18 kap. 4 § 1 st. 3–4 p.
304 § 1 mom. 3 st.	20 kap. 3 § 1 st. 5 p.	20 kap. 4 § 1 st. 5 p.	18 kap. 4 § 1 st. 5 p.
304 § 2 mom. 1 st.	20 kap. 3 § 1 st.	20 kap. 4 § 1 st.	18 kap. 4 § 1 st.
304 § 2 mom. 2 st.	20 kap. 3 § 2 st.	20 kap. 4 § 2 st.	18 kap. 4 § 2 st.
304 § 3 mom.	20 kap. 3 § 3 st.	20 kap. 4 § 3 st.	18 kap. 4 § 3 st.
304 § 4 mom.	(2 kap.) (14 § 1 st.)	(2 kap.) (13 § 1 st.)	(2 kap.) (9 § 1 st.)
304 § 4 mom.	(2 kap.) (14 § 5 st. 1 p.)	(2 kap.) (13 § 5 st. 1 p.)	(2 kap.) (9 § 5 st. 1 p.)
305 §	– – –	– – –	– – –
306 §	– – –	– – –	– – –
307 §	– – –	– – –	– – –

FRL		Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
308 §	1 mom. 1 st.	(20 kap.)	(5 §)	(20 kap.)	(5 §)	(18 kap.)	(6 §)
308 §	1 mom. 1 st.	(4 kap.)	(1 § 2 st.)	(4 kap.)	(1 § 2 st.)	(4 kap.)	(1 § 2 st.)
308 §	1 mom. 1 st.	(6 kap.)	(2 § 1 st.)	(6 kap.)	(2 § 1 st.)	(6 kap.)	(2 § 1 st.)
308 §	1 mom. 2 st.	4 kap.	12 § 1 st. 1 p.	4 kap.	14 § 1 st. 1 p.	4 kap.	12 § 1 st. 1 p.
308 §	1 mom. 3 st.	4 kap.	14 § 3 st.	4 kap.	16 § 3 st.	4 kap.	14 § 3 st.
308 §	2 mom.	(4 kap.)	(10 §)	(4 kap.)	(12 §)	(4 kap.)	(10 §)
308 §	2 mom.	(4 kap.)	(13 §)	(4 kap.)	(15 §)	(4 kap.)	(13 §)
308 §	3–4 mom.	(4 kap.)	(10 §)	(4 kap.)	(12 §)	(4 kap.)	(10 §)
308 §	3–4 mom.	(4 kap.)	(12 § 1 o. 3 st.)	(4 kap.)	(14 § 1 o. 3 st.)	(4 kap.)	(12 § 1 o. 3 st.)
308 §	3–4 mom.	(4 kap.)	(14 §)	(4 kap.)	(16 §)	(4 kap.)	(14 §)
309 §		(6 kap.)	(6 § 2 st.)	(6 kap.)	(6 § 2 st.)	(6 kap.)	(6 § 2 st.)
309 §		6 kap.	7 § (2)–3 st.	6 kap.	7 § (2)–3 st.	6 kap.	7 § (2)–3 st.
310 §	1 mom. 1 st.	20 kap.	5 §	20 kap.	6 §	18 kap.	6 §
310 §	1 mom. 2 st.	– – –		– – –		– – –	
310 §	1 mom. 3 st.	– – –		– – –		– – –	
310 §	2 mom. 1 st.	20 kap.	5 §	20 kap.	6 §	18 kap.	6 §
310 §	2 mom. 2 st.	– – –		– – –		– – –	
310 §	2 mom. 3 st. 1 p.	20 kap.	5 §	20 kap.	6 §	18 kap.	6 §
310 §	2 mom. 3 st. 2 p.	(6 kap.)	(6 § 1–2 st.)	(6 kap.)	(6 § 1–2 st.)	(6 kap.)	(6 § 1–2 st.)
310 §	2 mom. 3 st. 2 p.	(6 kap.)	(7 §)	(6 kap.)	(7 §)	(6 kap.)	(7 §)
310 §	3 mom. 1 st.	15 kap.	4 § 1 st.	15 kap.	4 § 1 st.	– – –	
310 §	3 mom. 2 st.	– – –		– – –		– – –	
311 §		15 kap.	2, 4 §	15 kap.	2, 4 §	– – –	
312 §	1 st.	17 kap.	4 §	17 kap.	4 §	16 kap.	2 §
312 §	2 st.		(Jfr Firma L. 18–25 §§)	– – –		– – –	
313 §	1 st.	20 kap.	4 §	20 kap.	5 §	18 kap.	5 §
313 §	2 st.	(20 kap.)	(1 § 3 st.)	– – –		– – –	
313 §		9 kap.	20 § 3 st. 3 p.	9 kap.	20 § 3 st. 3 p.	9 kap.	17 § 3 st. 3 p.
313 §	3 st.	14 kap.	20 § 3 st. 2 p.	14 kap.	20 § 3 st. 2 p.	13 kap.	20 § 3 st.
314 §	1 mom.	20 kap.	1 § 2 st.	20 kap.	2 §	18 kap.	2 §
314 §	2–3 mom.	– – –		– – –		– – –	
315 §		20 kap.	1 § 1 st.	20 kap.	1 §	18 kap.	1 § 2–3 st.
316 §		20 kap.	2 §	20 kap.	3 §	18 kap.	3 §
317 §	(upphävd 1973: 391)	– – –		– – –		– – –	
318 §	1 st.	19 kap.	12 § 1 st.	19 kap.	13 §	– – –	
318 §	2 st.	– – –		– – –		– – –	
318 §	3 st.	20 kap.	6 §	20 kap.	7 §	18 kap.	7 § 3 st.
319 §		16 kap.	1 § 1 st. 1 p.	16 kap.	1 § 1 st. 1 p.	15 kap.	1 § 1 st. 1 p.
320 §	1 st.	16 kap.	1 § 1 st. 1 p.	16 kap.	1 § 1 st. 1 p.	15 kap.	1 § 1 st. 1 p.
320 §	1 st.	16 kap.	2 § 1 st. 1 p.	16 kap.	2 § 1 st. 1 p.	15 kap.	2 § 1 st. 1 p.
320 §	2 st.	16 kap.	2 § 1 st. 2 p.	16 kap.	2 § 1 st. 2 p.	15 kap.	2 § 1 st. 2 p.
320 §	3 st.	16 kap.	3 §	16 kap.	3 §	15 kap.	3 § 1 p.
321 §	1 p.	16 kap.	1 § 1 st. 2 p.	16 kap.	1 § 1 st. 2 p.	15 kap.	1 § 1 st. 2 p.
321 §	1 p.	16 kap.	2 §	16 kap.	2 §	15 kap.	2 §
321 §	2 p.	16 kap.	3 §	16 kap.	3 §	15 kap.	3 § 1 p.
322 §		16 kap.	3 §	16 kap.	3 §	15 kap.	3 § 1 p.
323 §		16 kap.	4 § 1 st.	16 kap.	4 § 1 st.	15 kap.	4 § 1 st.
324 §		16 kap.	4 § 2 st.	16 kap.	4 § 2 st.	15 kap.	4 § 2 st.
325 §		21 kap.	1 § 1 p.	21 kap.	1 § 1 st.	– – –	

FRL	Utredningsförslaget		Departementsförslaget		ABL	
326 §	21 kap.	1 § 2 st.	21 kap.	1 § 2 st.	– – –	
327 § 1–3 p.	21 kap.	1 § 2 st.	21 kap.	1 § 2 st.	– – –	
327 § 4 p.	– – –		– – –		– – –	
327 § 5–6 p.	21 kap.	2 § 2 st.	21 kap.	2 § 2 st.	(19 kap.)	(2 § 1, 2 st.)
327 § 7 p.	10 kap.	14 §	10 kap.	14 §	10 kap.	13 §
327 § 8 p.	21 kap.	1 § 2 p.	21 kap.	1 § 2 p.	– – –	
328 § 1–2 p.	21 kap.	1 § 2 p.	21 kap.	1 § 2 p.	– – –	
328 § 3–4 p.	– – –		– – –		– – –	
329 §	– – –		– – –		– – –	
329 a § (upphävd 1975: 694)	– – –		– – –		– – –	
330 §	– – –		– – –		– – –	
331 § 1 st. 1 p.	2 kap.	17 § 1 st.	2 kap.	16 § 1 st.	2 kap.	12 § 1 st.
331 § 1 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
331 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
331 § 3 st.	2 kap.	17 § 2 st. 1 p.	2 kap.	16 § 2 st. 1 p.	2 kap.	12 § 1 st.
331 § 4 st. 1 p.	2 kap.	17 § 2 st. 2 p.	2 kap.	16 § 2 st. 2 p.	2 kap.	12 § 2 st.
331 § 4 st. 2 p.	– – –		– – –		– – –	
332 § 1 mom. 1–2 st.	3 kap.	15 § 1–2 st.	3 kap.	15 § 1–2 st.	3 kap.	15 § 1–2 st.
332 § 1 mom. 3 st.	– – –		– – –		– – –	
332 § 2 mom.	3 kap.	15 § 3 st.	3 kap.	15 § 3 st.	3 kap.	15 § 3 st.
333 § 1 mom. 1 st.	1 kap.	8 § 1 o. 2 st.	1 kap.	9 § 1 o. 2 st.	– – –	
333 § 1 mom. 2 st.	1 kap.	8 § 3 st.	1 kap.	9 § 3 st.	– – –	
333 § 2 mom.	8 kap.	8 §	8 kap.	9 §	8 kap.	7 §
334 § 1–3 mom.	– – –		– – –		– – –	
335 §	– – –		– – –		– – –	
336 §	7 kap.	16 §	7 kap.	17 §	– – –	
337 §	7 kap.	20 §	7 kap.	21 §	– – –	
338 §	7 kap.	17 §	7 kap.	18 §	– – –	
339 § 1 st. 1 p.	12 kap.	12 § 1 st.	12 kap.	12 § 1 st.	12 kap.	7 § 1 st.
339 § 1 st. 2 p.	12 kap.	12 § 2 st.	12 kap.	12 § 3 st.	12 kap.	7 § 3 st.
339 § 2 st.	12 kap.	13 § 1 st.	12 kap.	13 § 1 st.	(12 kap.)	(8 § 1 st.)
340 §	7 kap.	18 §	7 kap.	19 §	– – –	
340 a §	7 kap.	19 §	7 kap.	20 §	– – –	
341 § 1 st. 1 p.	8 kap.	10 § 3 st.	8 kap.	11 § 3 st.	8 kap.	9 § 3 st.
341 § 1 st. 2 p.	8 kap.	10 § 3 st.	8 kap.	11 § 3 st.	8 kap.	9 § 3 st.
341 § 1 st. 2 p.	8 kap.	1 § 5 st.	8 kap.	1 § 6 st.	8 kap.	1 § 4 st.
341 § 1 st. 3 p.	14 kap.	8 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.	14 kap.	8 § 1 st.
341 § 1 st. 4 p.	8 kap.	13 §	8 kap.	13 §	8 kap.	11 §
341 § 1 st. 4 p.	8 kap.	3 § 2 st.	8 kap.	3 § 2 st.	8 kap.	3 § 2 st.
341 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
342 §	– – –		– – –		– – –	
343 § 1 st.	– – –		– – –		– – –	
343 § 2 st.	– – –		– – –		– – –	
344 § 1 p.	9 kap.	21 § 2 st.	9 kap.	21 § 2 st.	9 kap.	18 § 2 st.
344 § 2 p.	9 kap.	21 § 1 st.	9 kap.	21 § 1 st.	9 kap.	18 § 1 st.
345 § 1 st.	1 kap.	10 § 1 p.	1 kap.	10 § 1 p.	– – –	
345 § 2 st.	1 kap.	10 § 2 p.	1 kap.	10 § 2 p.	– – –	
345 § 3 st.	1 kap.	10 § 4 p.	1 kap.	10 § 3 p.	– – –	
345 § 4 st.	1 kap.	10 § 5 p.	1 kap.	10 § 4 p.	– – –	
346 §	– – –		– – –		– – –	

FRL	Utredningsförslaget	Departementsförslaget	ABL
347 § 1 st.	– – –	– – –	– – –
347 § 2 st.	– – –	– – –	– – –
348 § 1 st.	– – –	– – –	– – –
348 § 2 st.	– – –	– – –	– – –
349 § 1 st. a	1 kap. 9 § 1 p.	1 kap. 2 § 1 st.	– – –
349 § 1 st. b	1 kap. 9 § 2 p.	1 kap. 2 §	– – –
349 § 1 st. c	1 kap. 9 § 3 p.	1 kap. 2 §	– – –
349 § 1 st. d	– – –	1 kap. 10 § 4 st.	– – –
349 § 2 st.	– – –	1 kap. 10 § 4 st.	– – –

Innehåll

Bilagor till regeringsprotokollet den 21 januari 1982.

Bilaga 1 Lag (1948: 433) om försäkringsrörelse 1

Bilaga 2:1 Försäkringsrörelseutredningens förslag till ny lag om försäkringsrörelse 197

Bilaga 2:2 Viktiga nyheter i försäkringsrörelseutredningens förslag 319

Bilaga 2:3 Försäkringsrörelseutredningens schema för resultaträkning och balansräkning för skadeförsäkringsbolag och livförsäkringsbolag 325

Bilaga 3 Sammanställning av remissyttranden över försäkringsrörelseutredningens delbetänkande 353

Bilaga 4 Banklagsutredningens delbetänkande (DS E 1980: 3) Konsumentskyddet inom bankområdet 423

Bilaga 5 Försäkringsverksamhetskommitténs delbetänkande (DS E 1981: 4) Handläggningen av konsumentskyddsfrågor inom försäkringsområdet 479

Bilaga 6 Sammanställning av remissyttranden över banklagsutredningens delbetänkande 709

Bilaga 7 Sammanställning av remissyttranden över försäkringsverksamhetskommitténs delbetänkande 755

Bilaga 8 Lagrådsremissens lagförslag. Här utesluten[1]

Bilagor till regeringsprotkollet den 28 januari 1982.

Bilaga 1 Utredarens förslag till lag om införande av lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse jämte specialmotivering 817

Bilaga 2 Sammanställning av remissyttranden 829

Bilaga 3 Det remitterade förslaget till lag om införande av lagen (1982: 000) om försäkringsrörelse. Här utesluten [1] ....

Bilaga till regeringsprotokollet den 25 mars 1982. Sammanställningar med hänvisningar mellan lagrummen i lagen (1948:433) om försäkringsrörelse (FRL), försäkringsrörelseutredningens förslag, departementsförslaget och aktiebolagslagen i dess lydelse 1982-02-01 835

[1] Förslagen likalydande med förslagen enligt propositionen med undantag för 2 kap. 6 §, 4 kap. 11 §, 8 kap. 6 § och 21 kap. 1 §.

Norstedts Tryckeri, Stockholm 1982